

שבוע פרשת אמור

(3 - 9 May 20)

ט' - ט"ו אייר תש"פ

ספרי' - אוצר החסידים - לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי
כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרֹךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלֹום:**

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵין אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָּה אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
אַתָּה הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְנוֹךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁעְרְךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִתְּרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֹתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָּה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להדביר קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ייהפך ל"חרד ובית של צדקה".

קִיּוֹם

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותך בוי"ו חולם):

א אֲשֶׁר־יִמְיֶיךָ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁר־יִצְרֵי עֲדוֹתֶיךָ בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ג אֵף לֹא־פָעֲלוּ עוֹלָה בְּדַרְכֵיךָ הַלְכוּ: ד אַתָּה צוֹיִתָהּ פִּקְדֵיךָ לְשֹׁמֵר מֵאֵד: ה אֲחֲלִי יִפְנוּ דַרְכֵי לְשֹׁמֵר חֻקֶיךָ: ו אֲנִי לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ: ז אֲוֹדֶךָ בַּיָּשָׁר לֵבב בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטֶיךָ: ח אֶת־חֻקֶיךָ אֲשֹׁמֵר אֶל־תַּעֲזוּבֹנִי עַד־מָאֵד: ט בְּמַה יִּזְכֶּה־נַּעַר אֶת־אַרְחוֹ לְשֹׁמֵר כְּדַבְּרֶךָ: י בְּכָל־לֵבִי דִרְשָׁתִיךָ אֶל־תִּשְׁנֵנִי מִמִּצְוֹתֶיךָ: יא בְּלִבִּי צִפְנֹתִי אִמְרֹתֶיךָ לְמַעַן לֹא אֲחַטָּא־לָךְ: יב בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמִדְּרֵי חֻקֶיךָ: יג בְּשִׁפְתֵי סִפְרֹתִי כָל מִשְׁפָּטֶיךָ: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי פָעַל כָּל־הָיוֹן: טו בְּפִקְדוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶבִּיטָה אֶרְחֹתֶיךָ: טז בְּחֻקֶיךָ אֲשַׁתְּעָשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח

המשך תהלים בעמוד 80

סוף זמן קידוש לבנה: יום רביעי בערב, י"ב אייר

אגרות קודש

ב"ה, אי אייר, ה'תשס"א

ברוקלין, נ. י.

הנו"נ אי"א עסקן חרוץ וכו' מו"ה מרדכי כהן שי

שלום וברכה!

קבלתי הרצאתו על מצב החינוך במדינת טוניסיה ות"ח על זה. וינעם לי לשמוע מזמן לזמן מפעולותיהם הטובות בשדה חינוך בני ובנות ישראל שם.

על פי בקשתו, צויתי למשרד ה"מרכז לענייני חינוך" לשלוח חבילת ספרים על כתובת הרב במברון שליט"א, ובטח נתקבלו בסדר, ותאושר קבלתם.

ומעניין חג הפסח שחגגנו זה עתה וגם בקשר עם ימי האביב המ[מ]שמיים כעת ברוב הדר, הנה חג הפסח סימנו בכתוב שצריך להיות בחודש האביב. בטבע, עם הופעת האביב, הנה כחות הטבע שהיו בהעלם במשך ימי החורף, עד שלעין הרואה נדמה שנפסקה החיות יצירה צמיחה וגידול, הנה לפתע פתאום בחודש האביב מתגלה לעין כל שלא הי' זה אלא משך זמן של קיבוץ כחות למען יופיעו אח"כ אילנות מלבלבים ושדות עטופים ירק, כמרז"ל היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאים פרח צריך לברך כו'.

ומוסר השכל בזה לכולנו, שאם יש בחיינו איזה תקופה שאפשר לטעות בה שאינה תקופה של יצירה צמיחה וגידול, קרוב לודאי שאין זה אלא טעות בידינו, וההפסק ישמש לתוספות כח, וכלשון המשל להוצאת פרח ולגמול פירות.

ויש למצוא רמז זה בענין דפסח, שאחרי התקופה המרה של גלות מצרים גלות הגוף וגלות הנשמה גם יחד, עד ששר מצרים טען מה נשתנו אלו מאלו כו', הנה במשך זמן מועט נתגלה בהם הזיכוכ שפעל גלות מצרים, ובחשמים יום נתעלו ממ"ט שערי טומאה לקבלת התורה מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו.

בברכת הצלחה בעבודתו לקרב בני ובנות ישראל לאבינו שבשמים.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כא) מסכת שבת עם ביאורים	ב
ב) מזמורי תהלים קיט, קכ	ג	מז' נח עד דף סד	רלב
ג) מאמר ד"ה ונקדשתי בתוך בני ישראל		מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ה) שבת פרשת אמור, י"ג אייר, ה'תשכ"ה	ה	כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	
ד) שיחת ש"פ אמור, י"ג אייר, ה'תשכ"ה	יג	אדמו"ר הזקן	רס
ה) שיחת ש"פ אמור, ט"ו אייר, ה'תשמ"ב	טז	כג) שולחן ערוך הלכות ברכת המזון	
ו) לקוטי-שיחות פרשת אמור כרך יב	כח	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רסב
ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		כד) לקוטי תורה וספרתם לכם ממחרת השבת	
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	לב	אדמו"ר הזקן	רסד
ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אמור	לד	כה) תורת חיים	
ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת אמור	לה	אדמו"ר האמצעי	רסז
י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת אמור	סח	כו) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	
יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)		אדמו"ר ה"צמח צדק"	רסח
לשבוע פרשת אמור	סט	כז) תורת שמואל תרל"ב	
יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת אמור	פא	אדמו"ר מוהר"ש	רסט
יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	פג	כח) קונטרס העבודה	
שיעורי רמב"ם		אדמו"ר מוהרש"ב	ער
יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת אמור	פו	כט) ספר המאמרים – קונטרסים	
טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת אמור	קס	אדמו"ר מוהריי"צ	ערב
טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת אמור	קפח	ל) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק	
יז) מסכת סוטה עם ביאורים		אדמו"ר מוהריי"צ	רעג
מז' נח עד דף ל	קצ	לא) ספר הזכרונות פרק יג	רעג
נביאים וכתובים		לב) אגרות קודש	
יח) ירמיה פרק לג-לד, דניאל פרק ב	ריח	אדמו"ר מוהריי"צ	ערה
יט) משניות – מסכת תמורה		לג) חומש לקריאה בציבור	רעו
ביאור קהתי	רכ	לד) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רפד
כ) עין יעקב מסכת מגילה	רל	לה) ביאורים לפרקי אבות פרק ד	רפה
דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי		לו) לוח זמנים לשבוע פרשת אמור	רפו
		לז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רפז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשֵׁכֶם¹, וּמִבְּאֵר
2 אֲדַמּוּר הַזֶּקֶן בְּלִקְוֵי תוֹרָה² בְּמֵאמֶר חֲסִידוֹת דְּבוּר־הַמִּתְחִיל
3 זֶה³, הַפּוֹתָח בַּפֶּסוּק זֶה "וְנִקְדַּשְׁתִּי..." וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
4 (צִיּוּי שְׁלֹפֵי פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים מִשְׁמַעוֹתוֹ גִּילּוּי קְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתוֹךְ
5 הַלֵּב³ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד דִּישָׁרָאֵל
6 מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל) הוּא בְּאוֹפֶן
7 דְּמִלְמָטָה לְמַעְלָה, הַהֲתַגְלוֹת שֶׁל
8 הַקְדוּשָׁה הָאֱלֹקִית בְּתוֹךְ הַלֵּב הַיְּהוּדִי
9 הִיא תּוֹצֵאָה שֶׁל פְּעוּלַת הָאָדָם
10 וְהַתְעוּרָרוֹת שֶׁלוֹ לַהֲתַקְרֵב אֶל ה' שֶׁהִיא
11 הַפּוֹעֵלֶת אֶת הַהֲתַגְלוֹת מִלְמַטָּה, כִּי
12 שֶׁהִדְבַּר הוּא בְּדֶרֶךְ מִלְמָטָה לְמַעְלָה, כִּי
13 הַהֲתַחֲלָה הִיא פְּעוּלַת הָאָדָם מִלְמָטָה
14 שֶׁהִיא הַגּוֹרֵמַת אֶת הַהֲתְעוּרָרוֹת
15 וְהַהֲתַגְלוֹת מִלְמַטָּה שֶׁלָּפֶנֶם שֶׁל
16 יִשְׂרָאֵל בּוֹעֵר כְּרַשְׁפִּי אֵשׁ
17 לִיפְלֹל בְּקְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ, הַלֵּב
18 הַיְּהוּדִי צָמָא לַהֲתַקְרֵב לְאֱלֹקִוֹת,
19 וְהַצִּיּוּמָן חוֹק וְגִדּוּל מֵאֵד כְּמוֹ אֵשׁ
20 בּוֹעֵרֶת וְרוֹצֵנוֹ שֶׁל הַיְּהוּדִי הוּא לְהִיּוֹת
21 נִכָּל בְּאֱלֹקִוֹת, הֵינּוּ שֶׁהֲרִצּוּ שֶׁלוֹ
22 לְדַבּוֹק בְּאֱלֹקִוֹת הוּא גַם אִם לֹשֶׁם כִּי
23 עָלִיו לֵאבֹד אֶת הַמִּצִּיאוֹת הָאִשִּׁית שֶׁלוֹ
24 (וּבִלְשׁוֹן רַבְּנֵי הַזֶּקֶן בִּסְפֵר הַנִּתְּנָא, פֶּרֶק
25 יט: "... נִרְ ה' נִשְׁמַת אָדָם, פִּירוּשׁ
26 שִׁישְׂרָאֵל הַקְרוּיִים אָדָם נִשְׁמַתִּים הִיא
27 לְמַשֵּׁל כְּאוֹר הַנֵּר שֶׁמִּתְנַעֵנַע תָּמִיד
28 לְמַעְלָה בְּטַבְעוֹ מִפְּנֵי שְׁאוֹר הָאֵשׁ חֲפִץ
29 בְּטַבְעוֹ לִיפְרֹד מִהַפְתִּילָה וְלִידְבֹּק
30 בְּשׁוּרְשׁוֹ לְמַעְלָה בִּיסוֹד הָאֵשׁ הַכֹּלֵל...
31 וְאִף שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִכְבֶּה וְלֹא יֵאִיר כֻּלּוֹם
32 לְמַטָּה וְגַם לְמַעְלָה בְּשׁוּרְשׁוֹ, אִף-עַל-
33 פִּיכֵן בִּכְךָ הוּא חֲפִץ בְּטַבְעוֹ, כִּי נִשְׁמַת
34 הָאָדָם ... חֲפָצָה וְחוֹזָק בְּטַבְעוֹ לִיפְרֹד וּלְצֵאת מִן הַגּוֹף וְלִידְבֹּק בְּשִׁרְשָׁה
35 וּמִקּוֹרָה בַּה' ... הֵגֶם שֶׁתְּהִיָּה אֵין וּאִפֶּס וְתִתְבַּטֵּל שֶׁם בְּמִצִּיאוֹת לִגְמָרִי...")
36 וְעַל-יְדֵי-זֶה כְּתוּצָא מֵהַצִּיּוּמָן וְהַהֲתְעוּרָרוֹת שֶׁל הָאָדָם מִלְמָטָה נִמְלֶשֶׁן
37 אַחֲרֵי-כֵן אֲנִי הַזֶּקֶן מְקַדְּשֵׁכֶם, הַמְּשַׁכֵּת וְהַתְּגַלּוֹת קְדוּשָׁתוֹ שֶׁל
38 ה' יִתְבָּרַךְ אֶל תּוֹךְ לִיבֵי שֶׁל הָאָדָם מִלְמַטָּה לְמַטָּה.

בס"ד. שבת פרשת אמור, י"ג אייר ה'תשכ"ה*

- 1 וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשֵׁכֶם¹,
2 וּמִבְּאֵר אֲדַמּוּר הַזֶּקֶן בְּלִקְוֵי תוֹרָה² וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי
3 יִשְׂרָאֵל (גִּילּוּי קְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתוֹךְ הַלֵּב³
4 דִּישָׁרָאֵל) הוּא בְּאוֹפֶן דְּמִלְמָטָה לְמַעְלָה, שֶׁלָּפֶנֶם
5 שֶׁל יִשְׂרָאֵל בּוֹעֵר כְּרַשְׁפִּי אֵשׁ לִיפְלֹל בְּקְדוּשָׁתוֹ
6 יִתְבָּרַךְ, וְעַל-יְדֵי-זֶה נִמְלֶשֶׁן אַחֲרֵי-כֵן אֲנִי הַזֶּקֶן
7 מְקַדְּשֵׁכֶם, הַמְּשַׁכֵּת קְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ מִלְמַטָּה
8 לְמַטָּה. וּבְזֶה עֲצָמוֹ (בְּהִמְשָׁכָה מִלְמַטָּה
9 לְמַטָּה) שְׁנֵי עֲנִינִים, הַהֲמָשָׁכָה עַל-יְדֵי תוֹרָה
10 וְהַהֲמָשָׁכָה עַל-יְדֵי מִצְוֹת⁴. דִּהֲמָשָׁכָה שְׁעַל-יְדֵי
11 תוֹרָה הִיא בְּפְנִימִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת (בְּרוּחָנִיּוֹת),
12 וּבִכְנִי שְׁתִּתִּיהָ הַהֲמָשָׁכָה בְּחִיצוֹנִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת
13 (בְּגִשְׁמִיּוֹת), הוּא עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת⁵. וְזֶה
14 מֵה שְׁאוּמָרִים ג' פְּעָמִים קְדוּשָׁה⁶, דְּקְדוּשָׁה הָא'
15 הוּא הָעֵלָאָה מִלְמָטָה לְמַעְלָה, וְקְדוּשָׁה הַב' וְהַג'
16 הֵם הַמְּשַׁכֵּת מִלְמַטָּה לְמַטָּה, עַל-יְדֵי תוֹרָה
17 וְעַל-יְדֵי מִצְוֹת⁵.
18
19 (ב) וּמִמְשִׁיף (בְּהִיּוֹר וְלִמְאָמֶר⁷, שְׁג'
20 פְּעָמִים קְדוּשָׁה הֵם ג' מִדְּרָגוֹת.
21 (ב) וּמִמְשִׁיף בִּלְקוֹטֵי תוֹרָה⁷, (לְאַחֵר הַמֵּאמֶר עֲצָמוֹ, מוֹפִיעַ בִּלְקוֹטֵי תוֹרָה⁷
22 'בִּיאוֹר' לְמֵאמֶר בְּדִבּוּר־הַמִּתְחִיל "לְבָר הַדְּבָרִים עַל פֶּסוּק וְנִקְדַּשְׁתִּי", שֶׁם
23 מְבֹאֵר בְּאִרְכּוֹת עֲנִין "קְדוּשָׁה, קְדוּשָׁה, קְדוּשָׁה" וְנִתְבָּאֵר) שְׁג' פְּעָמִים קְדוּשָׁה
24 הֵם ג' מִדְּרָגוֹת. קְדוּשָׁה הָא' הוּא כְּתוּר בְּחִינַת כְּתוּר עֲלִיּוֹן
25 (שְׁלִמְעֵלָה מִחֲקִמָּה שֶׁהִיא רֹאשִׁית הַסְּפִירוֹת, כֶּסֶם שֶׁהִכְתָּר נִתָּן מֵעַל
26

(*) יצא לאור בקונטרס י"ג אייר - תש"נ, "לקראת י"ג אייר, יום היאצרייט של הו"ח וכו' הרב ישראל ארי' לייב, אחיו של - יבדל לחיים טובים - כ"ק אדמו"ר שליט"א, - לפני מלחה"ע האחרונה עלה לארץ הקודש. נסתלק ב"ג אייר ה'תשי"ב, בליווערפול, אנגלי', ומנ"כ בעיה"ק צפת תובכ"א* .. יום ג, יג אייר, שנת ה'תשי"ג. (1) פרשננו כב, לב. (2) סעיף ט (לג, ב). (3) ראה לקו"ת שם סעיף ה (לב, ג) דתוך בני ישראל הוא נקודה הפנימית דהלב. (4) לקו"ת שם סוף סעיף ו (לב, ד). (5) לקו"ת שם סעיף ח (לג, א). ושם, ש"לכן הן ב' בחי' קדוש" (כדלקמן בפנים). (6) ישע"י ו, ג. (7) לג, סע"ב ואילך.

(*) תולדותיו - דאה ספר "ימי מלך" ח"א (קה"ת תשמ"ט) ע' 68 ואילך [קובץ י"ג אייר ארבעים שנה (קה"ת, תשנ"ב). תו"מ - רשימת היומן ע' קמט].

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ראשו של האדם), קדוש הב' הוא פֶּתֶר דְּזַעֲר־אֲנָפִין המידות של
 2 הספירות העליונות הנקראות "זעיר אנפין" (פנים זעירות) כי לעומת המוחין
 3 העליונים יש בהם מעט אור וחיות, וקדוש הג' הוא פֶּתֶר דְּמַלְכוּת
 4 הספירה האחרונה מעשר הספירות. כלומר, "קדוש" שמשמעותו נעלה ונבדל
 5 הוא עניין הכתר שלמעלה מהספירות
 6 אלא שבכתר עצמו יש דרגות שונות –
 7 למעלה מספירות, בתור כתר למידות
 8 ובתור כתר למלכות ולכן נאמר שלוש
 9 פעמים "קדוש", כפי שהולך ומבאר.
 10 וַיֵּשׁ לֹמֶר הַבִּיאֹר פָּזָה עַל-פִּי
 11 הַיְדוּעַ⁸ בתורת החסידות שְׁקָדוּשׁ
 12 (בְּכָל־ל באופן כללי, מבלי להיכנס
 13 לדרגות השונות שבדרב) קָאִי מכוון
 14 עַל "אור הסובב", כמבואר
 15 בקבלה וחסידות שהאור האלוקי בא
 16 לעולם בשני אופנים הנקראים "אור
 17 הסובב כל עלמין" ו"אור הממלא כל
 18 עלמין". אור הסובב הוא התגלות האור
 19 האינסופי הבלתי מוגבל שמאיר על כל
 20 העולמות והנבראים בשווה, בדרך
 21 'מקיף', ונקרא 'סובב' על שם שמאיר
 22 על העולמות 'מלמעלה' מבלי
 23 להתלבש בתוכם, ואור ה'ממלא' הוא
 24 התגלות האור כפי שבא בגבול וצמצום
 25 בהתאמה לכל עולם ולכל נברא לפי
 26 עניינו ומתלבש בכל אחד מהם
 27 בפנימיות, ובדרך כלל "קדוש" מכוון
 28 ל"אור הסובב כל עלמין" שְׁהוּא
 29 קָדוֹשׁ וּמוֹבְדֵל מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
 30 מהאור האלוקי ה"ממלא כל עלמין"
 31 שבא ויורד מדרגה לדרגה ב"סדר השתלשלות" שבו ההמשכה וההארה
 32 ממדרגה לדרגה היא בצורה הדרגתית כמו שלשלת שהטבעות שלה אחוזות
 33 זו בזו. וְלִכְן עֵינָן קָדוֹשׁ בְּמוֹכֵן שֶׁל "סובב" שקדוש ומובדל
 34 מהאור המדוד והמוגבל (קָדוֹשׁ הָא') הוּא בְּפֶתֶר שְׁלִמְעָלָה
 35 מִהַחֲכָמָה (כִּי חֲכָמָה הִיא רֵאשִׁית הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת⁹ ולכן היא
 36 הראשונה בעשר הספירות העליונות). וְזֶה שְׁגֵם הַפֶּתֶר דְּזַעֲר־אֲנָפִין
 37 וְכֶתֶר דְּמַלְכוּת נִקְרָאִים בְּשֵׁם קָדוֹשׁ, והם, כאמור, הבחינה השנייה
 38 והשלישית ב"קדוש", ולכאורה לא מובן איך יתכן "קדוש" ו"כתר" שלמעלה
 39 מהשתלשלות (ולכן עיקרו למעלה מהחכמה) במידות ובספירות המלכות שהם
 40 דרגות שבתוך סדר ההשתלשלות? והביאור הוּא כִּי הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
- הַפֶּתֶרִים הִיא לֹא כְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֲלֵה וְעֲלֹל, סיבה ותוצאה
 שְׁהַעֲלֹל הוּא מֵהוּת אַחֵר מִהַעֲלֵה, למשל, השכל הוא 'עילה'
 להתהוות המידות שבאות כתוצאה מהשכל, כי רגש נולד מתוך התבוננות
 שכלית, אבל אין דמיון בין מהות השכל למהות המדות, והמהות והתכונות
 ואופן הפעולה וההשפעה של השכל
 שונים לחלוטין מאלה של המידות
 אבל בין הכתרים שבכל עולם ובכל
 בחינה יש דמיון מהותי כי גם הכתרים
 שבתוך סדר השתלשלות לא מתהווים
 בסדר והדרגה כִּי-אִם שְׁכָל
 הַפֶּתֶרִים הֵם מֵהוּת אֶחָד¹⁰,
 ולא רק כתר עליון שלמעלה מהחכמה
 הוא 'כתר' ונקרא 'קדוש' וְגַם
 לְאַחֲרֵי יְרִידַת הַפֶּתֶר לְהוּת
 כֶּתֶר לְזַעֲר־אֲנָפִין המידות או
 לְמַלְכוּת שהיא הדרגה האחרונה
 בסדר השתלשלות הספירות, הוּא
 בְּמֵהוּתוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה קוֹדֶם
 (פֶּתֶר שְׁלִמְעָלָה מִחֲכָמָה)
 כלומר, ב'סדר השתלשלות' המסודר
 וההדרגתי כל דרגה וכל בחינה היא
 למטה מזו שמעליה כי היא באה
 ישירות ממנה (הבינה מהחכמה,
 הגבורה מהחסד, וכן בעולמות –
 בריאה מאצילות, יצירה מבריאה וכו')
 אבל לבחי' הכתר יש, כביכול, 'סדר'
 השתלשלות' מיוחד לה כמבואר
 בחסידות מספרי קבלה ש"השתלשלות
 הכתרים זה מזה" וכאילו נאמר שכתר
 דבריהא משתלשל ובה ישירות מכתר
 דאצילות מבלי לעבור דרך הדרגות שבינתיים ולכן אין להתפלא שגם כאשר
 הכתר מתגלה בתוך עשר הספירות בתור כתר דו"א וכתר דמלכות הוא עדיין
 נשאר 'קדוש' ונחשב 'מהות אחד' עם כתר עליון שלמעלה מהספירות.
 וַיֵּשׁ לֹמֶר, דְּזֶה שְׁמִבְאָר בְּהִמְאָמֵר שְׁג' פְּעָמִים קָדוֹשׁ הֵם
 חֲלֻקִּים בְּמִדְּרָגָתָם היינו שכל פעם מתייחסת לדרגה אחרת בכתר
 (כאמור שְׁקָדוֹשׁ הָא' הוּא הַפֶּתֶר שְׁלִמְעָלָה מִחֲכָמָה, וְקָדוֹשׁ
 הַב' וְהָג' הֵם הַפֶּתֶר דְּזַעֲר־אֲנָפִין וְדְּמַלְכוּת), הוּא גַם
 בִּיאֹר עַל חֲחִילוֹק בְּאֻפְנָם בדרך שבה אותה בחינה מסוימת של כתר
 נמשכת ובאה לידי גילוי (שְׁקָדוֹשׁ הָא' הוּא בְּאֻפְנָן דְּמַלְמָטָה
 לְמַעְלָה, באמצעות 'העלאה' שהיא התעוררות שמתחילה מצד האדם

וראה בארוכה שיחת ש"פ אחרי-קדושים, י"ג אייר ה'תשמ"ה [התוועדויות תשמ"ה ח"ג ע' 1942 ואילך] - ביאור בשמו של בעל היאָרצייט, והשייכות דשמו לפ' אחרי-קדושים. שיחת פסח שני ה'תשמ"ז [התוועדויות תשמ"ז ח"ג ע' 256 ואילך]. [ש"פ אחרי-קדושים ה'תנש"א (התוועדויות תנש"א ח"ג ע' 184 ואילך)]. (8) לקו"ת תזריע כב, ג. ובכ"מ. (9) שער היחוד והאמונה רפ"ט. ובכ"מ. (10) ראה המשך תער"ב ח"א פ"ט. ח"ב פ"מ. וראה לקו"ת קרח נב, ג. ובכ"מ.

ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם

ז

ביאור בדרך אפשר

44 כמבואר בחסידות שזעיר אנפין היא הירידה הגדולה ביותר של האור האלוקי
45 לעולמות והאור שירד לו"א דאצילות הוא הנמשך אחר כך להחיות את
46 העולמות בריאה יצירה עשייה, כשהוא יורד ונמשך באמצעות מידת
47 המלכות, וכיוון שמדובר בדרגה שהיא עדיין חלק מעולם האצילות הנעלה
48 (עליו נאמר שעם היותו "עולם", בכל
49 זאת הוא "אלוקות ממש")
50 המִשְׁכָּתוֹ היא (רק) בַּפְּנִימִיּוֹת
51 העולמות (על-ידי תורה) והוא
52 איננו יורד מעבר לכך, וקדוש הג',
53 שְׂיֻרְד לדרגה יותר נמוכה להיות
54 כְּתָר לְמַלְכוּת שלמטה מהמידות
55 של בחינת זעיר-אנפין (דְּמַלְכוּת)
56 היא שְׂרֵשׁ הַנְּבִיאִים¹¹ כי דרכה
57 עובר האור האלוקי מו"א להחיות את
58 הנבראים), המִשְׁכָּתוֹ היא (גם)
59 למטה יותר, לא רק בפנימיות העולמות
60 אלא גם בחיצוניות העולמות
61 (על-ידי מעשה המצות),
62 כמבואר לעיל.
63 ג) ומְמַשֵּׁיךְ בַּהֲבִיאֹר
64 (לְהַמְאָר¹², דיבור-המתחיל
65 "ונקדשתי" ב'לקוטי תורה' דְּזָהוּ מָה
66 דְּאִיתָא מובא בַּמִּדְרָשׁ¹³ בְּעֵנִין
67 ג' פְּעָמִים קדוש), מָשָׁל לְבָנִי
68 מְדִינָה שְׁעָשׂוּ שְׁלֹשׁ עֶטְרוֹת
69 כְּתִירִים לְמֶלֶךְ, מָה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ,
70 הַנִּיחַ בְּרָאשׁוֹ אַחַת וּשְׁתֵּים
71 בְּרָאשׁ בָּנָיו, כִּךְ בְּכָל יוֹם
72 הָעֲלִיּוֹנִים המלאכים מְכַתִּירִים
73 לְפָנָי הַקֶּבֶ"ה ומעטרים אותו
74 כביכול באמירת 'שֵׁשׁ קְדוּשׁוֹת,
75 מָה הַקֶּבֶ"ה עוֹשֶׂה, נוֹתֵן
76 בְּרָאשׁוֹ אַחַת וּשְׁתֵּים בְּרָאשֵׁן
77 שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הֵדָא הוּא
78 דְּכְתִיב¹⁴ זֶהוּ שְׁכֹתוֹ בְּתוֹרָה שְׁלוֹשָׁה
79 בִּטּוּיִם שֶׁל קְדוּשָׁה שֶׁאֶחָד מֵהֶם
80 מְתִישׁ לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כִּי קְדוּשׁ
81 אֲנִי, וּשְׁנַיִם נוספים מְתִישִׁים לְבָנִי
82 יִשְׂרָאֵל וְהַתְקַדְּשָׁתָם וְהִיָּתָם
83 קְדוּשִׁים. הֵינִי דְּכִי קְדוּשׁ אֲנִי" הקדושה האמורה על הקדוש-
84 בְּרוּךְ-הוּא הוּא הָעֶטְרָה הַכְתָּר שְׁנוֹתָן בְּרָאשׁוֹ, "וְהַתְקַדְּשָׁתָם
85 וְהִיָּתָם קְדוּשִׁים" הֵם שְׁתֵּי הָעֶטְרוֹת שְׁנוֹתָן
86 הקדוש-בְּרוּךְ-הוּא בְּרָאשֵׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

ביאור בדרך אפשר

1 וְקְדוּשׁ הַב' וְהַג' הֵם בְּאוֹפֶן דְּמַלְמַעְלָה לְמַטָּה וְהַתְגַּלּוּת שֶׁלָּהֶם
2 היא בדרך 'המשכה' שבאה מלמעלה למטה), כפי שהולך ומבאר מדוע
3 הבחינה העליונה בכתר באה בדרך מלמטה למעלה ושתי הבחינות הנוספות
4 באות בדרך מלמעלה למטה. דְּ[אוֹר] הַסּוֹכֵב כל עלמין שבעצם מהותו
5 הוא למעלה מהעולמות והנבראים
6 פְּתָר) עֲצָמוֹ, בִּינּוֹן שְׁהוּא
7 קְדוּשׁ וּמוֹבְדָל לְגַמְרֵי מ'סדר
8 הַשְּׁתַּלְשׁוּת שְׁבוּ הָאור האלוקי יורד
9 בצורה הדרגתית ומהווה נבראים
10 מוגדרים ומוגבלים, הַגִּילּוּי שְׁלוֹ
11 בְּאֶדָם הוּא בְּאוֹפֶן כּוֹה שְׁהוּא
12 הָאָדָם מְכִיר וּמַרְגִּישׁ שְׁזָהוּ הָאור
13 האלוקי שמתגלה בו הוא עֵנִין
14 שְׁמוֹפְלָא וּמוֹבְדָל מִמֶּנּוּ ונעלה
15 ממנו לגמרי, וְלִכְּן הוּא הָאָדָם
16 מְשֻׁתָּקָק לְצֵאת מִמְּצִיאוֹתוֹ
17 לְצֵאת מִגְרֵי הַמְּצִיאוֹת וְהַגְבָּלוֹת
18 שְׁגוּרִמוֹת לוֹ לְהִיט מְצִיאוֹת מוגבלת
19 וְלִפְלָל כְּמוֹ נֵר הַנִּכְלָל בִּבְרוּקָה
20 וּמֵאֲבָר אֶת מְצִיאוֹתוֹ כִּישׁוֹת נִפְרֶת
21 בְּהֵעֵנִין הַמּוֹפְלָא, וְכֵאֲשֶׁר
22 [אוֹר] הַסּוֹכֵב יוֹרֵד לְהִיט
23 כְּתָר לְזַעֲרֵי-אֲנָפִין אוֹ
24 לְמַלְכוּת, שֶׁהֵם דְּרוֹגוֹת וּבְחִינֹת בְּתוֹךְ
25 'סדר' הַשְּׁתַּלְשׁוּת' הַמְדוּר וּמוֹגְבָל אֲזַ
26 הַגִּילּוּי שְׁלוֹ הוּא בְּאוֹפֶן
27 שְׁנִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֵּה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה
28 כִּי ה'מַטָּה', הָאָדָם הַתַּחְתּוֹן, קוֹלֵט
29 וּמְכִיל בְּתוֹכוֹ אֶת הָאור הַזֶּה. וְעַל-
30 דְּרָךְ-זֶה כְּמוֹ שְׁהוּא בְּעֵנִין הָאוֹפֶן
31 שְׁבוּ נִפְעֵלַת הַתְּגַלּוֹת הַכְתִּירִים, הוּא
32 בְּנוֹגֵעַ לְקְדוּשׁ הַב' וְהַג',
33 שֶׁהַחֲלוּק בְּאוֹפֶן הַמִּשְׁכָּתָם
34 שְׁבִאוֹפֶן כְּלָלִי שְׁנֵיהֶם נִמְשָׁכִים עַל יְדֵי
35 הַמִּשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, אֲבָל כְּאִמּוֹר
36 יֵשׁ בֵּינֵיהֶם עֲצָמִם הַבְּדִלִים לְגַבֵּי אוֹפֶן
37 הַהִמְשָׁכָה הוּא מִפְּנֵי שֶׁהֵם
38 חֲלוּקִים בְּמִדְּרָגָתָם וְהַבְּדִלִים
39 בְּדְרוֹגוֹת הֵם הַיּוֹצִירִים אֶת הַבְּדִלִים
40 בְּצוּרַת הַהִמְשָׁכָה וְהַתְּגַלּוּת. כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר.
41 דְּקְדוּשׁ הַב', בִּינּוֹן שֶׁהִירִידָה שְׁלוֹ היא ירידה מכתר שלמעלה
42 מִהַסְפִּירוֹת הוּא יְרִידָה כּוֹה שְׁנַעֲשֶׂה כְּתָר לְזַעֲרֵי-אֲנָפִין הַמִּידוֹת
43 שְׁבַעֲשֶׁר הַסְפִּירוֹת, כְּנִ"ל (דְּזַעֲרֵי-אֲנָפִין הוּא סוֹף הָאֲצִילוּת¹¹)

(11) תו"א תרומה פא, ב. המשך תרס"ו ס"ע רפד ואילך. ובכ"מ. (12) סעיף ו (לה, א ואילך). (13) ויק"ר פכ"ד, ח. (14) קדושים יט, ב. כ, ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

יְהִיו קְדוּשִׁים **"כְּמוֹנִי"** בדרגת הקדושה של הקדוש-ברוך-הוא, וכי ניתן להידמות ולהשתוות לקדוש-ברוך-הוא, ולמה יש צורך בפסוק ובלימוד מיוחד לומר שקדושת האדם היא פחות מקדושתו של הקדוש-ברוך-הוא, ולכן אומר ה'צמת צדק' שהדבר תמוה.

וּבִלְקוּטֵי תוֹרָה פְּרִשֶׁת

נֶצְבִּים¹⁸ מְבוֹאֵר, בפירוש מאמר

חכמינו ז"ל זה ד"ר **"קְדוּשַׁתְכֶּם"**

קדושתם של בני ישראל שאין לה

דמיון לקדושתו של הקדוש-ברוך-הוא

היא ה**קְדוּשָׁה** העליונה

שְׁנִמְשַׁכֶּת מלמעלה למטה ובאה

לידי גילוי **על-ידי** אֲתַעְרוּתָא

דְּלִתְמָא התעוררות מלמטה, מצד

האדם דְּמַעֲשֵׂה הַמְצוֹת שהיא

קדושה במידה מוגבלת, כיוון שמעשיו

של האדם, שהם המעוררים וממשיכים

את הקדושה הזו, הם מוגבלים,

"וּקְדוּשָׁתִּי" שְׁלֹמְעֵלָה

מְקוּדְשַׁתְכֶּם הקדושה של

הקדוש-ברוך-הוא שאין לה דמיון

למעשה האדם היא קְדוּשָׁה

אלוקית נְעִלִית בְּיוֹתֵר שְׁאִין

אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְמָא דְּמַעֲשֵׂה

הַמְצוֹת מַגְעֵת שָׁם, למעשיו של

האדם בקיום המצוות בדרך 'אתערותא

דליתא' אין כוח לעורר את המשכת

הקדושה הנעלית הזו וְנִמְשַׁכֶּת

דווקא **על-ידי** הַתְּשׁוּבָה שהיא

עבודה נעלית יותר מהעבודה הרגילה

של קיום המצוות. וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי

לכך מֵה שֶׁבַעֲלִי-תְשׁוּבָה שבעבר

היו רחוקים והתקרבו לאלוקות **הֵם**

לְמַעַלָּה ונמצאים בדרגה יותר גבוהה

מִצְדִּיקִים גְּמוּרִים¹⁹ שמעולם לא

התרחקו, כִּי **על-ידי** הַתְּשׁוּבָה

הֵם בעלי התשובה מְמַשְׁכִּים

מִבְּחִינַת קְדוּשָׁתִּי שְׁלֹמְעֵלָה

מְקוּדְשַׁתְכֶּם, שהיא דרגה שלא ניתן להמשיך ולגלות על ידי מעשה

המצוות אלא רק בכוח עבודת התשובה כְּמִבּוֹאֵר בִּלְקוּטֵי תוֹרָה שָׁם

שעל ידי עבודת התשובה מגלים וממשיכים אור אלוקי ממקור ושורש נעלה

כזה שבדרך כלל 'אתערותא דליתא' מצד האדם (מעשה המצוות) לא מסוגלת

להגיע לשם.

וּלְהָעִיר, דְּכַמְדָּרְשׁ רבה שְׁלֹפְנִינִי הנוסח המצוי בידינו אֵיתָא מובא
הָדָא הוּא דְּכְתִיב זהו שכתוב דְּבַר אֵל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
קְדוּשִׁים תְּהִיו וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוּשִׁים, דְּלְכָאוּרָה מִזֶּה
מִשְׁמַע דְּשָׁתִי הַעֲטוּת הַכְתִּירִים שְׁנוֹתָן הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּרֹאשָׁן

שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵם האחד -

"קְדוּשִׁים תְּהִיו" (שְׂבַסְמִיכוּת) וְהִיִּיתֶם ("לְכִי קְדוּשׁ אָנִי") והשני -

וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם

קְדוּשִׁים¹⁵ (שְׁנַחֲשָׁבִים שְׁנִיָּהֶם)

"וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם" וְהִיִּיתֶם קְדוּשִׁים

לְעֵטְרָה אַחַת ולא שני כתירים

אֶבֶל בִּלְקוּטֵי תוֹרָה' (שְׁנַחֲשָׁבִים שְׁנִיָּהֶם לְעֵטְרָה

מִפְּרִשׁ, דְּשָׁתִי הַעֲטוּת שְׁנוֹתָן

בְּרֹאשָׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵם

וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוּשִׁים,

שְׁלֹשִׁי הַמְדֻרֵּשׁ נַחֲשָׁבִים לְכַתֵּר אֶחָד

וּקְדוּשִׁים תְּהִיו (שְׂבַסְמִיכוּת)

"לְכִי קְדוּשׁ אָנִי" למרות

הַסְמִיכוּת) אֵינָה נִמְנִית

בְּהַעֲטוּת בֵּין שְׁלוֹשֵׁת הַכְתִּירִים אֵלָּא

שְׁלוֹשֵׁת הַכְתִּירִים הֵם: הַכְתֵּר שֶׁל

הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא - "כִּי קְדוּשׁ אָנִי"

וּשְׁנֵי הַכְתִּירִים בְּרֹאשָׁם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

— "וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם", וְהִיִּיתֶם קְדוּשִׁים".

(ד) וַיֵּשׁ לְכָאֵר זֶה את שני

הַאֲוֹפְנִים בְּדִרְשׁוֹת הַפְּסוּקִים, האחד לפי

נוסח הַמְדֻרֵּשׁ, והשני לפי הַמְבּוֹאֵר

בִּלְקוּטֵי תוֹרָה', **על-פי** עֵינֵיין נוסף

מֵה דְּאֵיתָא בְּמִדְרָשׁ שָׁם¹⁶,

הַמּוֹסִיף וּמְבִיא דְרִשָׁה נּוֹסֶפֶת עַל פְּסוּק

זֶה קְדוּשִׁים תְּהִיו, יָכוֹל

כְּמוֹנִי? הֵאֵם הַכְּתוּב מִתְכוּוִּין לומר

שֶׁעַל הַיְּהוּדִי לִהְיוֹת קְדוּשׁ כְּמוֹ הַקְדוּשָׁה-

בְּרוּךְ-הוּא תִּלְמֹד לומר, הַפְּסוּק

מִמְשִׁיךְ וְאוֹמֵר וּמִלְמַדְנוּ כִּי קְדוּשׁ

אָנִי, קְדוּשָׁתִּי לְמַעַלָּה

מְקוּדְשַׁתְכֶּם וְהָאֵדָם אֵכָן לֹא מְסוּגַל

לַהֲגִיעַ לְקִדּוּשְׁתּוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא. וְכָתֹב עַל דְּבַרֵּי הַמְדֻרֵּשׁ הַלָּלוּ,

אֲדַמְרִי ה'צִמְח צֶדֶק' (בְּ'אֹר הַתּוֹרָה' רִישׁ רֹאשׁ וְהַתְּחִלַּת פְּרִשֶׁת

קְדוּשִׁים¹⁷) שְׁזֶה תְּמוּנָה דְרִשָׁת חֲכָמֵינוּ ז"ל זו תְּמוּנָה. וְהַפְּנִיָּה בְּזֶה

דְּבַרֵּי הַצִּמְח צֶדֶק (בְּפִשְׁטוּת) הִיא, שֶׁהַתְּמִימָה הִיא כִּי אֵיךְ שְׁיִיךְ

אֲפִילוֹ קִסְלָא דְּעֵתָא אֵיךְ יִתְכַּן אֲפִילוֹ לַהֲעֵלּוֹת עַל הַדַּעַת שְׁיִשְׁרָאֵל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 כמובא לעיל, שְׁאֶפִּילוּ קִסְלָקָא-דְּעֵתָא שְׂיֵהִיו "כְּמוֹנִי" הוּא
 43 תְּמוּהָ, שֶׁאֶפִּילוּ מִחֻשְׁבָּה שְׁמַעְלָה עַל הַדַּעַת שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל, נִבְרָאִים, יֵהִיו
 44 קְדוּשִׁים בְּדִרְגַּת הַקְדוּשָׁה שֶׁל הַבּוֹרָא הִיא תְּמוּהָ וּבִלְקוּטֵי תוֹרָה'
 45 אֵיתָא (גַּם לְהַמְסַקְנָא לֹא רַק בְּתוֹר אִפְשָׁרוּת שְׁנִיתָן לְהַעֲלוֹת עַל הַדַּעַת),
 46 שְׁעַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מְמַשִּׁיכִים
 47 הַקְדוּשָׁה דִּ"קְדוּשׁ אֲנִי", הֵינּוּ
 48 שֵׁשׁ סוּג שֶׁל עֲבוּדָה בְּעִבּוּרָה הָאֲדָם
 49 שְׁכָן בִּיכּוּלָתוֹ לְהַמְשִׁיךְ וּלְגַלּוֹת
 50 דְּלִכְאוּרָה הֵם סְכָרוֹת הַפּוֹכוֹת
 51 לְחִלוּטִין וְאִיךְ תִּתְּנָן כּוֹז מִחֻלּוּקָתָן מִן
 52 הַקְּצָה אֵל הַקְּצָה?
 53 וַיֵּשׁ לִזְמַר הַבִּיאוֹר בְּזָה,
 54 שְׁבַעֲסָם אֵין כָּאֵן מִחֻלּוּקָתָא אֵלָא דְּמָה
 55 שְׁכֻתָּב הִצְמַח צִדְקָ' שְׁזָה
 56 תְּמוּהָ, הַכּוֹנֵה בְּזָה הִיא,
 57 שְׁאֵין לְזָה מְקוֹם בְּשָׁכַל
 58 הָאֲנוּשִׁי, וְלֹא זֶה בְּלִבָּד אֵלָא שְׁאֵין לְזָה
 59 מְקוֹם בְּשָׁכַל הָאֲנוּשִׁי שְׁאֵין לְזָה מְקוֹם
 60 גַּם לֹא בְּחֻקְמָה שְׁלִמְעֵלָה
 61 הַחֻקְמָה הָאֲלוּקִית הָעֲלִיוֹנָה. דְּכִינֵן
 62 שְׁעַל-פִּי סֵדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת
 63 [שְׁנִקְבַּע כְּפִי שְׁנִזְרָה חֻקְמָתוֹ
 64 תְּבַרְךָ וְהוּא מִתְּנַהֵל כְּמִתְחַיֵּב
 65 מִהַחֻקְמָה הָאֲלוּקִית הָעֲלִיוֹנָה]
 66 'נִבְרָא' הוּא בְּאֵין-עֲרוּף
 67 לְבוֹרָא, וְאֵין כָּל מְקוֹם לְדַמִּינֵן
 68 וְהַשׁוּוּאָה בֵּין נִבְרָא וְבוֹרָא, לִכְן כָּל עוֹד
 69 הַדְּבָרִים מִתְּנַהֲלִים עַל פִּי הַשְׁכַּל
 70 וְהַחֻקְמָה אֵין שְׁיָךְ אֶפִּילוּ
 71 קִסְלָקָא-דְּעֵתָא לֹא יִתְּנָן אֶפִּילוּ
 72 לְהַעֲלוֹת עַל הַדַּעַת (וּבוֹדָא שְׁאֵין
 73 מְקוֹם לְמַסְקָנָה כּוֹז) שְׂיֵהִיו
 74 "כְּמוֹנִי" וְלִזְמַר שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל יִכּוּלִים
 75 לְהִיטֵן קְדוּשִׁים בְּקְדוּשָׁה דּוּמָה
 76 לְקְדוּשָׁתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. אֲכַל
 77 לְגַבִּי עֲצָמוֹת אוֹר-אֵין-סוּף
 78 שְׁלִמְעֵלָה מַעֲלָה מִבְּחִינַת הַחֻקְמָה וְהַמּוֹחִין אֵין שְׁיָךְ שׁוּם גְּדָרִים, דְּמִי
 79 יֹאמַר לוֹ מָה תַּעֲשֶׂה²¹ וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ לֹא נִתָּן בְּשׁוּם
 80 הַגְּדוּרוֹת. וְכִינֵן שְׁעַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מְגִיעִים 'נִזְעִיעִים' בְּעֲצָמוֹת
 81 אוֹר-אֵין-סוּף שְׁלִמְעֵלָה מְחַכְמָה [בְּפִדּוּעַ מֵאִמֵּר חֻקְמִינוּ ד"ל
 82 בְּמִדְרַשׁ בְּעֲנֵן שְׁאֵלָה מָה תִּהְיֶה הַתְּקֵנָה שֶׁל מִי שְׁחָטָא לְתוֹרָה כּו'.

1 וְלִכְאוּרָה צָרִיךְ לִזְמַר, דְּהַמְעֵלָה וְהִיתָרִין שְׁבַבְעֵלִי-תְּשׁוּבָה עַל
 2 צִדִּיקִים גְּמוּרִים, לְגַבִּי הַדְּרָגָה שְׁמַמְנָה נִשְׁפַּעַת וְנִמְשַׁכַּת הַקְדוּשָׁה אֶף
 3 שְׁגָם בְּצִדִּיקִים יִשְׁנָה הַעֲבוּדָה דְּג' פְּעָמִים קְדוּשׁ, וְקְדוּשׁ
 4 הָא' הוּא קְדוּשׁ אֲנִי (קְדוּשָׁתִי שְׁלִמְעֵלָה מְקוּדְשִׁתְּכֶם), וְאֵם
 5 כֵּן לִכְאוּרָה גַּם עֲבוּרָת הַצִּדִּיקִים
 6 מִמְּשִׁיכָה הַתְּגִלּוֹת מְקוּדְשָׁתוֹ שֶׁל
 7 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ, וְלִמָּה
 8 אוֹמְרִים שֶׁהִדְבֵּר הוּא רַק בְּכוּחַם שֶׁל
 9 בְּעִלֵי תְּשׁוּבָה? אֵלָא הַבִּיאוֹר הוּא,
 10 שְׁהַגְלוֹי דְּקְדוּשׁ הָא'
 11 בְּצִדִּיקִים הוּא אֲמַנָּם הַמְשַׁכָּה
 12 וְהַתְּגִלּוֹת מְקוּדְשָׁתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-
 13 הוּא בְּאֹפֶן דְּהַעֲלָאָה לְמַעֲלָה,
 14 כְּמִבּוֹרָא לְעִיל לְגַבִּי אֹפֶן הַמְשַׁכָּה
 15 הַכְּתָר שְׁלִמְעֵלָה מִהַסְפִּירוֹת שְׁהִיא
 16 בְּהַתְּעוּרוֹת מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה בְּדִרְךְ
 17 הָעֲלָאָה, הֵינּוּ שְׁמִשְׁתַּוְּקִים
 18 הַצִּדִּיקִים שְׁעוֹבְדִים אֶת ה' בְּדִרְךְ זֶה
 19 לְצֵאת מְמַצִּיאֹתָם לְצֵאת מִגְּדֵר
 20 מִצִּיאֹתָם, וּמוֹכִינִים לְוֹתֵר עַל כָּל
 21 הַמִּצִּיאֹת שֶׁלָּהֶם וְלִפְלָל
 22 בְּקְדוּשָׁתוֹ תְּבַרְךָ כְּהַתְּכִלּוֹת נֹר
 23 בְּאִבּוּקָה (וְזָה שְׁנִמְשָׁךְ לָהֶם
 24 כְּמוֹ שֶׁהֵם לְמַטָּה, מְבַלִּי לְצֵאת
 25 מִגְּדֵר מִצִּיאֹתָם, הוּא רַק קְדוּשׁ
 26 הַב' וְהַג' הַכְּתָר שֶׁל הַמִּידוֹת וְהַכְּתָר
 27 שֶׁל סְפִירַת הַמַּלְכוּת שְׁגָם הֵם כְּתוּרִים
 28 שְׁקִשׁוּרִים בְּאוֹר אֵין-סוּף, אֲבָל הַדְּבָר
 29 הוּא כְּפִי שְׁנִמְשָׁכּוֹ לְתוֹךְ הַגְּדָרִים
 30 וְהַהֲגָבָה, כְּמִבּוֹרָא (לְעִיל),
 31 וּבְכַבְעֵלִי-תְּשׁוּבָה, גַּם קְדוּשׁ
 32 הָא' הַמְשַׁכַּת הַכְּתָר שְׁלִמְעֵלָה
 33 מִהַסְפִּירוֹת שְׁהוּא עֲנִין קְדוּשָׁתוֹ שֶׁל
 34 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׁאֵין לֵה דַמִּינֵן
 35 לִ"קְדוּשַׁתְּכֶם" הוּא בְּאֹפֶן
 36 דְּהַמְשָׁכָה לְמַטָּה בְּאֹפֶן שֶׁהִדְבֵּר
 37 כֻּכַּל לֹא תִלּוּ בְּעִבּוּרָת הָאֲדָם.
 38 וְצָרִיךְ לְהַבִּין, אֵיךְ אֶפְשָׁר כִּיצַד יִתְּנָן שְׁתּוּמְשָׁךְ הַקְדוּשָׁה
 39 דִּ"קְדוּשׁ אֲנִי" לְמַטָּה²⁰ וְהִרִי זֶה קְדוּשָׁתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 40 שְׁלִמְעֵלָה מִהַנְּבִרָאִים וְקְדוּשׁ וּמוֹכִיל מֵהֶם לְגַמְרִי?
 41 וְכִיּוֹתֵר אֵינוֹ מוֹכֵן, דְּכ'אוֹר הַתּוֹרָה' לְאִדְמוּרִי הַצִּמְחָצֵדֵק אֵיתָא,

(20) וְלַהֲעִיר, שְׁבִלְקוּת נִצְבִים בְּדִרְגָּה נְעִלִית יוֹתֵר מִבְּלְקוּת בְּפִרְשָׁתוֹ. דְּבִלְקוּת בְּפִרְשָׁתוֹ שְׁקְדוּשׁ הָא' הוּא כְּתָר (דְּבִפְשֻׁטוֹ הוּא אֵרִיךְ), וְבִלְקוּת נִצְבִים (נב, ג) שְׁקְדוּשַׁתְּכֶם שְׁנִמְשָׁךְ ע"י הַמִּצְוֹת הוּא אֵרִיךְ, וְקְדוּשָׁתִי שְׁלִמְעֵלָה מְקוּדְשַׁתְּכֶם הוּא עֲתִיק. וְאֶפְ"כ מִבּוֹרָא שֶׁם שְׁגָם קְדוּשָׁתִי נִמְשַׁכַּת לְמַטָּה. (21) ע"פ לִשׁוֹן הַכְּתוּב - אִיּוֹב ט, יב.

שבת פרשת אמור, י"ג אייר, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והמענה היה שאין לו תקנה **שְׁאֵלוּ לְהִקְבֹּה כו' אָמַר יַעֲשֶׂה**
 2 **תְּשׁוּבָה וַיִּתְפַּכֵּר לוֹ²²**, דְּהִמְצֵנָה יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה כו' בָּא דְּוָקָא
 3 מִהִקְבֹּה שְׁלִמְעָלָה מִחֻכְמָה דְּתוֹרָה שִׁמְכִינְתָּה אֵין לְחוּטָא
 4 תְּקֵנָה], לָכֵן עַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, "יָכוֹל כְּמוֹנִי" וְהָאִדָּם יָכוֹל לְהִגִּיעַ
 5 לְקִדּוּשָׁה בְּרָמָה כּוֹאֵת שְׁבִדְךָ כֻּלָּא אֵין
 6 לֹא יִתְכֵּן לְהַעֲלוֹת עַל הַדַּעַת שְׁהִיא
 7 קִדּוּשָׁה שֶׁנִּבְרָא מִסּוּגָל לְהִגִּיעַ אֵלֶיהָ,
 8 וְנִמְצָא שֶׁלִּמְעַשֶׂה דְּבָרֵי הַצִּמְחָצֻדָּק
 9 שֶׁעֲצֵם הַסִּבָּרָא שֶׁל קִדּוּשָׁה "כְּמוֹנִי" הִיא
 10 דְּבַר תְּמוּהָ לֹא סוֹתְרִים לְדַבְרֵי אֲדָמוּר
 11 הַזֶּה שֶׁבַע עֲבֻדוֹת הַתְּשׁוּבָה הִדְבֵּר כֵּן
 12 אֲפֻשְׁרֵי כִי אֲנִי שֶׁלִּי הַשְׁכַּל הִדְבֵּר
 13 תְּמוּהָ אֲבָל בְּכוּחָה שֶׁל עֲבֻדַת הַתְּשׁוּבָה
 14 לְפַעֲלוֹ וְלִהְיוֹת שֶׁכֵּן גַּם אֵת מָה שֶׁלִּמְעַלָּה
 15 מִהַשְׁכַּל.
 16 וְעַל-פִּי-זֶה יִמְתָּק יוֹבֵן יוֹתֵר דְּבַר
 17 נִסְפָּה שֶׁלִּכְאוּרָה דּוֹרֵשׁ בִּיאור מָה
 18 שֶׁמִּפְשָׁטוֹת לְשׁוֹן הַכְּתוּב
 19 קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ בִּי קְדוֹשׁ אָנִי
 20 (וּלְפִי פִשְׁטוֹ פִּירוּשׁ הַפִּסְקָא הִיא
 21 שֶׁ"קְדוֹשׁ אָנִי" הִיא הַטַּעַם
 22 וְהַהִסְבָּרָה עַל "קְדוּשִׁים
 23 תְּהִיּוּ" כְּלוּמָר שֶׁהַצִּיּוּר לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל
 24 "קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ" נִבְּעָה מִכֵּן שֶׁהַקְדוּשָׁה
 25 בְּרוּךְ-הוּא (קְדוֹשׁ) וְזוֹמָה מִשְׁמַע
 26 שֶׁהַצִּיּוּר "קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ" הִיא
 27 שֶׁקְדוּשָׁתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל צְרִיכָה
 28 לְהִיּוֹת בְּדוּמָה לְקְדוּשָׁתוֹ
 29 יִתְבָּרֵךְ, וְלִכְאוּרָה אֵין זֶה יִתְכֵּן וְהִיא
 30 כְּאִמּוֹר הַפַּעַר בֵּין בּוֹרָא וְנִבְרָא הִיא
 31 בִּאֵין-עֵירוֹן וְלֹא כֻלָּא דִּמְיוֹן וְהַשְׁוָאָה,
 32 אֲבָל לְפִי הָאִמּוֹר לְעִיל הִדְבֵּר מִוֹכֵן בִּי
 33 עַל-יְדֵי עֲבֻדַת הַתְּשׁוּבָה
 34 מְגִיעִים לְקְדוּשָׁה זֶה וְאֵין יֵשׁ
 35 בְּכוּחוֹ שֶׁל יְהוּדִי לְהִגִּיעַ לְקְדוּשָׁה
 36 הַדּוּמָה לְקְדוּשָׁתוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-
 37 הוּא בְּעַצְמוֹ (כְּבִיכּוֹל). וְלִהְיוֹת
 38 מִהַפְּרוּשׁ²³ בִּיכּוֹל כְּמוֹנִי —
 39 אֲשֶׁר בְּנוֹסֵף לְמִשְׁמַעוֹת הַפִּשְׁטוּתָה שֶׁל
 40 דְּבָרֵי הַמְדֻרָּשׁ "כּוֹל כְּמוֹנִי" בְּתַמִּיחָה, יֵשׁ גַּם פִּירוּשׁ חֲסִידִי, "יָכוֹל כְּמוֹנִי"
 41 בְּנִיחוּתָא הֵינּוּ שֶׁאֵין יֵשׁ בְּכוּחוֹ שֶׁל יְהוּדִי לְהִגִּיעַ לְקְדוּשָׁה שֶׁתְּהִיָּה דּוּמָה
 42 לְקְדוּשָׁה הַעֲלִיּוֹנָה.
- (ה) וַיֵּשׁ לִזְמַר, דְּשִׁנֵּי הַבְּאוּרִים הָאִמּוּרִים לְעִיל בְּנוֹגֵעַ לְהַפְּסוּקִים
 שֶׁבֵּהֶם נִרְמְזוֹת שְׁתֵּי הָעֲטֻרוֹת שֶׁנֶּתַן בְּרָאשׁ בְּנִי (אִם נִכְלָל
 בְּזֶה גַם הַפְּסוּקָא קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ כִּי שִׁמְשַׁמֵּעַ מִהַמְדֻרָּשׁ שֶׁלִּפְנֵינוּ אוֹ
 שֶׁפְּסוּקָא זֶה לֹא נִמְנָה בֵּין שְׁנֵי הַכְּתָרִים הַלֵּל, כִּי שִׁמְבוּרָא בִּלְקוּטֵי תוֹרָה)
 וְשִׁנֵּי הַפְּרוּשִׁים בִּיכּוֹל
 כְּמוֹנִי" (הָאִם הַכּוּוֹנָה בְּתַמִּיחָה אוֹ
 בְּנִיחוּתָא), תְּלוּיִים זֶה בְּזֶה.
 דְּלִהְפְּרוּשׁ לְפִי הַפִּירוּשׁ שֶׁ"יָכוֹל
 כְּמוֹנִי" הִיא בְּלִשׁוֹן תְּמִיחָה
 וְהַמְדֻרָּשׁ בֹּא לִזְמַר שֶׁהָאִדָּם לֹא יָכוֹל
 לְהִיּוֹת קְדוֹשׁ בְּקִדּוּשָׁתוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה
 בְּרוּךְ-הוּא — הַקְדוּשָׁה
 דְּ"קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ" נִכְלָלָת
 בְּקְדוּשָׁתָם שֶׁל
 מְקִדְּשֵׁי, כִּי פִירוּשׁ זֶה מְדַגֵּשׁ אֵת
 הַפַּעַר וְרִיחּוֹק הָעֵרֶךְ הַגָּדוֹל בֵּין
 "קְדוּשָׁתָם" שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לִ"קְדוּשָׁתִי" שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא
 וְלָכֵן "קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ" הִיא
 בְּכָלִל הָעֲטֻרוֹת וְהוּא אֶחָד מִשְׁנֵי
 הַכְּתָרִים שֶׁנֶּתַן בְּרָאשׁ בְּנִי,
 וְלִהְפְּרוּשׁ אֲבָל לְפִי הַפִּירוּשׁ
 "יָכוֹל כְּמוֹנִי" בְּנִיחוּתָא
 הַמְדַּגֵּשׁ שֶׁכֵּן יָכוֹל לְהִיּוֹת דִּמְיוֹן בֵּין
 הַקְדוּשָׁה שֶׁל הַנִּבְרָא לְקְדוּשָׁה שֶׁל
 הַבּוֹרָא (כִּי בְּאִמְצָעוֹת עֲבֻדַת הַתְּשׁוּבָה
 עֲבֻדַת הָאִדָּם מִגַּעַת וְנוֹגַעַת עַד
 עֲצֻמוֹתוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא) —
 הַקְדוּשָׁה דְּ"קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ"
 הִיא הַקְדוּשָׁה דְּ"קְדוֹשׁ אָנִי"
 (שֶׁהִיא הָעֲטֻרָה שֶׁנִּטְלָה
 לְעֻצְמוֹ) וְשִׁנֵּיהֶם שִׁיכִים לְאוֹתָהּ
 בְּחִינָה עֲלִיוֹנָה בְּכַתֵּר, וְשְׁתֵּי
 הָעֲטֻרוֹת שֶׁנֶּתַן בְּרָאשׁ בְּנִי
 הֵם "וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם
 קְדוּשִׁים" שֶׁהֵם שְׁתֵּי בְּחִינּוֹת יוֹתֵר
 נִמּוּכּוֹת בְּכַתֵּר (כְּמִבּוּרָא לְעִיל
 בְּפִרְטוּת).
 וְזֶה שֶׁכְּתוּב בְּמִדְרָשׁ
 שֶׁהַקְדוּשָׁה דְּ"קְדוֹשׁ אָנִי" הִיא הָעֲטֻרָה שֶׁנִּטְלָה לְעֻצְמוֹ, אֵין
 שֶׁגַּם קְדוּשָׁה זֶה נִמְשָׁכֶת לְיִשְׂרָאֵל, וְאֵין כֵּן לְכַאוּרָה אֵין אֲפֻשְׁרֵי לִזְמַר
 שֶׁלִּפִּי אֶחָד הַפִּירוּשִׁים הַקְדוּשָׁה שֶׁל "קְדוֹשׁ אָנִי" וְהַקְדוּשָׁה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

(22) יל"ש תהלים רמז תשב. ועוד. וראה ד"ה שובה ישראל תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' שלח ואילך). ד"ה טוב וישר תרס"ד (סה"מ תרס"ד ע' רעא ואילך [בהוצאת תשנ"ד - ע' קא ואילך]). ד"ה ביוהשמע"צ תער"ב (סה"מ תער"ב-תרע"ו ע' לב). ועוד. (23) מאור עינים עה"פ (מז, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ("קדושים תהיו" האמור בסמוך ל"קדוש אני") מחבורות וכלולות יחד? כדי
 2 לענות על שאלה זו יש לומר, שאכן לאמיתו של דבר אין המשכה של
 3 "קדוש אני" ממש בתוך בני ישראל כי המִשְׁכַּת הַקְדוּשָׁה ד"קדוּשׁ
 4 אֲנִי" בַּעֲלֵי־תְשׁוּבָה הִיא (לא מַצֵּד הַמַּצִּיאוֹת שֶׁלָּהֶם²⁴ ואין
 5 הכוונה שהמציאות שלהם היא
 6 המעוררת את ההמשכה הנעלית הזו, כי
 7 אכן אילו ההמשכה של "קדוש אני"
 8 הייתה באה ונקלטת בתוך גדרי
 9 המציאות שלהם היא הייתה הופכת
 10 לעניין אחר עם "קדוש אני" ונכללת
 11 עימו באותה עטרה אֶלָּא) הסיבה
 12 לכך שבעלי תשובה זוכים שתומשך
 13 בהם בחינת "קדוש אני" היא לפי
 14 שְׁעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מִתְגַּלֶּה
 15 שְׂרָשׁ הַנִּשְׁמָה שֶׁהוא 'חד' עם
 16 ה'עֲצָמוֹת' ומכאן נובעת
 17 ההתאחדות של הקדושה שלהם עם
 18 הקדושה העליונה. ונמצא, דגם
 19 לֹא־חֲרִי שֶׁהַעֲטָרָה של "קדוש
 20 אֲנִי" יִשְׁנָה בִּישְׂרָאֵל, ונמשכה
 21 אליהם (על ידי עבודת התשובה) הִיא
 22 עדיין בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ (ולא
 23 נִתְּנָה לֹא־חֵר, גַּם לֹא לְבָנָיו)
 24 ודצור דברי המדרש שאת העטרה הזו
 25 "נטל לעצמו", כי כאמור ההמשכה
 26 היא באופן כזה שלא חל שינוי בגדרי
 27 המציאות שלהם עצמם, והם מצידם
 28 עדיין לא שייכים אליה.
 29 וְיֵשׁ לומר, דָּזָה שֶׁעֲנִין
 30 הַמִּשְׁכָּה דְּקְדוּשָׁתִּי שֶׁלְמַעֲלָה
 31 מְקֻדְשֶׁתְּכֶם, מְבֹאֵר לְהִדְיָא
 32 במפורש בַּהֲדָרוּשִׁים מאמרי
 33 החסידות דְּפִרְשֵׁת נֶצְבִים, מֵה־
 34 שְׂאִין בֶּן בַּהֲדָרוּשִׁים
 35 דְּפִרְשֵׁתְנִי, פרשת אמור על הפסוק
 36 "ונקדשתי", בָּא עֲנִין זֶה רַק
 37 בְּרִמְזוֹ (ומה שֶׁנִּתְּבַר לְהִדְיָא
 38 במפורש בְּדָרוּשִׁים אֵלָּה הוּא
 39 שֶׁהַגִּילּוֹי דְּקְדוּשָׁה הָא' בדרגה
 40 הראשונה והנעלית (כתר שלמעלה מהספירות) בְּאֶדָם הוּא בְּאֹפֶן
 41 דִּהַעֲלָא מְלֻמָּטָה לְמַעֲלָה, שְׂרֹצָה לְצֵאת מִמַּצִּיאוֹתוֹ
- וְלִפְלֵל בְּקְדוּשׁ שׁוֹהֵי עֲבוֹדַת הַצִּדִּיקִים), הוּא, כִּי בְּפִרְשֵׁת אֲתָם
 נֶצְבִים הַיּוֹם, שְׁקוּרִין בְּקִרְיַת הַתּוֹרָה קוֹדֶם רֹאש־הַשָּׁנָה²⁵,
 הוּא זְמַן הַתְּשׁוּבָה וְלֹכֵן בְּמֵאמְרִים שֶׁל פֶּרֶשׁת נִצְבִים מְדוּבָר עַל הַמַּעֲלָה
 הַמִּיּוֹחֶדֶת שֶׁאֲפֶשֶׁר לַהֲגִיעַ אֵלֶיהָ דּוּקָא עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה. וּבִפְרָט לְפִי
 הַמְּבֹאֵר ב'לְקוּטֵי תוֹרָה'²⁶
 שֶׁהַתְּשׁוּבָה דְּאֲתָם נֶצְבִים
 הַיּוֹם כּוֹלֶכֶם לְפָנֵי ה' גו' הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה הוּא
 הוּא שֶׁכָּל הַנִּשְׁמּוֹת שֶׁל כָּל בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל ("כולכם") מִתְעַלּוֹת
 לְמַעֲלָה בְּמִקּוֹר חוּצָבִים הַשּׁוֹרֵשׁ
 וְהַמְקוֹר הָאֱלּוּקִי שֶׁמִּמֶּנּוּ נִחְצְבוּ
 הַנִּשְׁמּוֹת.
 וְלֹכֵן בַּהֲדָרוּשִׁים מֵאמְרֵי הַחֲסִידוֹת
 דְּפִרְשֵׁת נֶצְבִים מְבֹאֵר לְהִדְיָא
 בַּמְּפּוֹרֵשׁ עֲנִינָה שֶׁל הַמִּשְׁכָּה
 דְּקְדוּשָׁתִּי שֶׁלְמַעֲלָה
 מְקֻדְשֶׁתְּכֶם²⁷, וכיצד גַּם הִיא
 נִמְשַׁכֶּת וּמִתְגַּלֶּה בָּאֵדָם כִּי עַל־יְדֵי
 שְׁנִשְׁמּוֹת יִשְׂרָאֵל מִתְעַלּוֹת
 לְמִקּוֹר חוּצָבִים וּמִגִּיעוֹת לְשִׁרְשָׁם
 הָאֱלּוּקִי לְמַעֲלָה נִמְשָׁךְ לָהֶם גַּם
 הַעֲטָרָה שֶׁנִּטֵּל לְעַצְמוֹ (כְּנ"ל
 סְעִיף ה) וְהַקְדוּשָׁה שֶׁלָּהֶם הִיא חֵלֶק
 מִכְתּוֹר וְהַעֲטָרָה שֶׁל "כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי".
 וּבַהֲדָרוּשִׁים וְאִילוּ בְּמֵאמְרֵי
 הַחֲסִידוֹת דִּהַפְּרָשִׁיּוֹת שְׁקוּרִין
 בִּימֵי סְפִירַת הָעוֹמֶר, פֶּרֶשׁת
 אֲמֹר בַּה מוֹפִיעַ הַפֶּסֶק "ונקדשתי",
 וּפֶרֶשׁת קְדוּשִׁים בַּה מוֹפִיעַ הַצִּיּוּר
 "קדושים תהיו", הִנֵּה כִּיּוֹן
 שֶׁהַעֲבוּדָה דְּסְפִירַת הָעוֹמֶר
 הִיא (לֹא בְּאֹפֶן דִּדִּילּוּג
 תְּשׁוּבָה²⁸ שֶׁהִיא הַתְּעַלּוֹת שֶׁלֹּא
 בְּסִדֵּר וְהִדְרָגָה אֲלָא בְּמַעֲבֵר קִיצוּנִי)
 אֶלָּא אֲדִרְבָּא) סְפִירַת הָעוֹמֶר הִיא
 עֲבוּדָה בְּסִדֵּר וְהִדְרָגָה (יּוֹם
 אֶחָד, שְׁנֵי יָמִים, וְכו')
 וְהַתְּעַלּוֹת הִיא שֶׁלֹּב אַחֵר שֶׁלֹּב וְלֹא
 מַעֲבֵר וְדִילּוּג קִיצוּנִי), בָּא עֲנִין זֶה דִּהַמִּשְׁכָּת קְדוּשָׁתִּי שֶׁלְמַעֲלָה
 מְקֻדְשֶׁתְּכֶם רַק בְּרִמְזוֹ.

(24) כי הגילוי דקדושה הא' (קדוש אני) ששייך למציאות האדם הוא רק באופן דהעלאה (שירצה ליכלל) ולא באופן דהמשכה.
 (25) תוס' - מגילה לא, סע"ב. טושו"ע אר"ח סתכ"ח ס"ה. לקו"ת ר"פ נצבים (מד, א). (26) שם. (27) ואולי י"ל, דזהו גם מהביאורים ע"ז שבלקו"ת נצבים גם הדרגא דקדושתכם שע"י המצוות היא נעלית יותר (ראה לעיל הערה 20) - כי ע"י התשובה, התומ"צ הם באופן נעלה יותר. (28) ראה לקו"ת דרושים לשבת שובה סה, א. ד"ה שובה ישראל ה'תשל"ו (תורת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בניסן בתור תיקון והשלמת החסר הוא ענין התשובה. וכמבואר
בארוכה במקום אחר³¹ דפסח ראשון הוא ענין עבודת
הצדיקים, בהתאם למבואר בתורת החסידות בהרחבה שבחודש ניסן עיקר
העבודה היא בדרך 'המשכה' שהיא עבודת הצדיקים (וכפי שהיה ביציאת
מצרים עצמה כאשר נגלה עליהם מלך
מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא
וגאלם' בהתעוררות מלמעלה למטה,
ובחודשי אלול ותשרי עיקר העבודה
היא עבודת התשובה מצד האדם בדרך
העלאה מלמטה למעלה) ופסח שני
הוא ענין עבודת התשובה.
ולכן גם בהדרושים דפרשת
אמור מרומז הענין דהמשכה
קדושתו שלמעה
מקדושתכם, "יכול כמוני"
בניחותא שהיא המשכה והתגלות
שאפשרית רק בכוחה של עבודת
התשובה, אלא שבאמרי החסידות
של פרשת אמור הדבר נזכר רק ברמז
ואילו במאמרים לפרשת ניצבים העניין מבואר בצורה מפורשת, כמבואר
לעיל.

וַיֵּשׁ לֹאמֹר, דְּזֶה שְׁמוּכָא בְּדְרוּשִׁים אֵלֶּה עֲנִין זֶה בְּרָמָז
עַל-פְּלִפְנִים, למרות שאם הכוונה היא להדגיש את סדר העבודה כפי
שהוא בימי ספירת העומר לכאורה לא היה צריך להזכיר את סדר העבודה
הזה כלל הוא כי ספירת העומר הוא ענין ברור נפש
הבהמית²⁹, כמבואר בהרחבה
בתורת החסידות שלכן קרבן העומר
היה משעורים, מאכל בהמה, ולכן
העבודה הרוחנית של ימי ספירת
העומר קשורה לביורו כל פרט ופרט
מהמידות של הנפש הבהמית (מ"חסד
שבחסד" עד "מלכות שבמלכות")
והעלאה לקדושה וברור נפש
הבהמית הוא כענין
התשובה³⁰ שגם היא עבודה של
ביורו והעלאה של עניינים בלתי
רצויים.
וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, דְּפָרְשַׁת אֲמֹר
שבה נאמר "ונקדשתי בתוך בני
ישראל" קורין ברוב השנים
בשבת ששקמיכות לפסח שני, י"ד באייר דפסח שני שהוא יום
שנקבע להקרבת קרבן פסח במיוחד עבור מי שלא הקריב בפסח ראשון ב"ד

מנחם - ספר המאמרים תשרי ע' פג ואילך). (29) לקו"ת ויקרא ג, א. פרשתנו לה, ד. הנסמן בתורת מנחם - ספר המאמרים
אייר ע' רסד הערה 4. (30) תו"א מקץ לג, ב. ושם, שלכן ע"י ביורו נה"ב נמשך הגילוי דקדושתו שלמעלה מקדושתכם.
וראה שם לד, ריש ע"ג בענין ספירת העומר. (31) לקו"ש חלק ח"י ע' 119 ואילך. ובכ"מ.

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' ב

זה, שאסור לטלטלו שמה ינעלנו ונפסוק כמותו, קא משמע לן
שאין הלכה כמותו.
הגמרא מביאה דעה נוספת במנין המסמרים שיש להחזיר: אמר רבי
חייא, אי לא דקרו לי בבליא שרי איסורי - אם לא שהיו קורין לי
בבלי מתיר איסורים, שרינא ביה מוכא - הייתי מתיר בה הרבה
מסמרים. וכמה, בפומבדיתא אמרין עשרין וארבע, בסורא אמרין
עשרין ותרתיין | עשרים ושנים. אמר רב נחמן בר יצחק, וסימניך
שתזכור כל מנין היכן אמרוהו, עד דאתא - עד שבא רבי חייא
(בשעלה מבבל לארץ ישראל) מפומבדיתא לסורא, חסר תרתי -
נפלו שנים ממסמרותיו בדרך.
שנינו במשנה (לעיל ע"א): ולא יצא כסנדל יחיד בזמן שאין ברנלו
מכה.

לפי חילוק זה הגמרא מתרצת קושיא נוספת שהקשו לעיל: השתא
דאתית להי - עבשיו שהגעת לכך שיש לחלק בין נוטה לשאינו
נוטה, מה שהקשו לעיל לרבי יוחנן שאמר במסמרים העשויים לנוי
מותר עד חמש, הרי בסנדל הנוטה מצינו היתר לכל הפחות
בשבעה מסמרים, נמי לא קשיא, מפני שאפשר שדעת רבי יוחנן
כרבי נתן וגם הוא מתיר רק בחמש, ומה שהתיר בברייתא עד שבע
הוא משום דנוטה שאני.
בברייתא נחלקו התנאים אם מותר לטלטל סנדל המסומר לצורך
גופו. הגמרא פוסקת הלכה כדעת מי: אמר רב מתנה, ואמרי לה
אמר רב אחאבוי בר מתנה אמר רב מתנה, אין הלכה ברבי אלעזר
ברבי שמעון. שואלת הגמרא: פשיטא, הרי כלל הוא בידינו יחיד
ורבים הלכה ברבים ומה חידש לנו. משיבה הגמרא: מהו דתקא -
שמה תאמר מסתברא טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון כהא - בדבר

בס"ד. שיחת שבת פרשת אמור, י"ג אייר, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- א. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו, "אמור אל הכהנים", "אמור ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים" - דכיון שנאמר "אמור¹ אל הכהנים", אי אפשר לפרש שהכפל ד"אמור ואמרת" הוא "להזהיר בית-דין על הכהנים", ועל-כן צריך לומר, שגם האמירה השניה היא אל הכהנים - "להזהיר גדולים על הקטנים"²; ומה שמשה הזהיר בית-דין על הכהנים, היה זה מדעת עצמו, והיינו, שאף שמצד ציווי הקדוש-ברוך-הוא אין צורך להזהיר בית-דין על הכהנים ש"זריזין הן"³, מכל-מקום, הוסיף משה סייג לזרזם גם בנוגע לענינים שאינם שייכים לעבודת הכהונה⁴. והענין בעבודה: מצד ניצוץ בורא המלוכש ביחידה, אין צורך בזירוזו, אבל מצד בחינת החכמה שבנפש, ששם שייך ענין השינה, יש צורך בזירוז; לא פעולה בדרך חידוש, אלא רק להעירו משנתו, ובלשון כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר⁵: "ניט פארשלאפן" קודם אור היום⁶ - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ל"ז עמוד 61 ואילך.

* * *

ב. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ונקדשתי בתוך בני ישראל גו' (הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א).

* * *

ג. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁷ "ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן", "שבחן של ישראל שפרסמה הכתוב לזו לומר שהיא לבדה היתה כו" - דלכאורה, אף שזהו שבחן של כלל ישראל, יש בזה משום גנותה של בת ישראל, והרי אין לוותר על הפרט בשביל הכלל⁸, ועל-כן צריך לומר, שזהו גם

אף שבלאה"כ כולם טמאי מתים (ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסצ"ד. וש"נ. לקו"ש חכ"ח ע' 137. וש"נ); וכן בעבודת כל אחד מישראל - "ממלכת כהנים" (יתרו יט, ו) - שבכל מעמד ומצב צריכים להזהר גם בדקדוק קל של דברי סופרים והידור מצוה (וגם אם אין רצונו בכך - "על כרחם יקדישום ב"ד לכך", כיון שלא יכול להיות מעמד ומצב ש"ככלל הגוים בית ישראל") - כיון שענין הטהרה אינו באופן של חידוש, אלא כמו יקיצה משינה בלבד (כדלקמן בפנים), שאז מתבטלת הטומאה בדרך ממילא.

וכן דובר אודות מי שכבר נטמא, שמשה רבינו פועל אצלו ענין הטהרה, ועד"ז בנוגע לאתפשטותא דמשה שבכל דרא, ובדורנו הרי זה רבינו נשיאינו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, ששולח שלוחים לטהר כו' (ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ו ע' 39 ואילך. וש"נ).

(5) סה"ש תרצ"ט ס"ע 316 ואילך.

(6) כמשנ"ת בארוכה בהמכתב - בקשר עם מלאות עשר שנים להתיסדות צעירי אגודת חב"ד (אג"ק חכ"ג ע' שעח ואילך).

(7) פרשתנו כד, יא.

(8) ואף ש"יחיד ורבים הלכה כרבים" (ברכות ט, א. וש"נ) - הרי התכלית היא (לא לבטל את דעת היחיד**), אלא אדרבה לפעול שגם דעת היחיד תשתנה ותסכים לדעת הרבים (ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 112 ובהערה 33). ולהעיר, שענין זה יכול להיות

(1) דובר גם אודות הלשון "אמור", אמירה בלשון רכה, ולא דיבור בלשון קשה (כמו "דיבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות" (מקץ מב, ל), ובפרט ע"פ מ"ש בזהר (ריש פרשתנו (ח"ג פח, ב)) "אמור על הכהנים, בלחישו" - אף שלכאורה יש צורך בלשון קשה דוקא, לפי שמדובר אודות ענין הטומאה*, שזהר"ע שאינו מובן ע"פ שכל (ראה רמב"ם סוף הלכות מקוואות) - דכיון שכהן הוא איש החסד (ובהתאם לכך גם עבודת הכהנים היא בחשאי, לא כמו עבודת הלויים בשירה וזמרה (ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"ד ריש ע' 289. וש"נ)), אין צורך בלשון קשה כדי לפעול עליו, אלא יכולים לפעול גם בקו הטוב כו'.

(2) בענין זה נאמר גם שאין לטעון: מה רוצים מילד קטן?! - יש להמתין עד שיגדל בחכמה בינה ודעת, ואז יתבונן בעצמו בגדלות הא"ל ושפלות האדם (כמ"ש רבינו הזקן בשו"ע (או"ח רסצ"ח. וש"נ) שלפני כל תפלה צריך להתבונן בגדלות הא"ל ושפלות האדם), אלא צריך לידע שזוהי האחריות של הגדולים, שעליהם מוטל החיוב להזהיר גם את הקטנים, ודוקא ע"י שמזהירים את הקטנים - מקבלים הגדולים עצמם את הציווי. וכמו במ"ת, שנתנית התורה לבני"ה היתה ע"י שאמרו "בנינו ערבים בעדנו" (ראה תנחומא ויגש ב. שהש"ר פ"א, ד (א)).

(3) שבת כא, א. וש"נ.

(4) דובר גם אודות הזהירות דכהנים מטומאה גם בזמן הזה,

(*) נתבאר גם שהציווי "לנפש לא יטמא גו' כי אם לשארו הקרוב גו'", הוא לכאורה היפך הטבע כפי שצריך להיות ע"פ תורה - דכיון שישנו הציווי (קדושים יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך", וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בא' משיחותיו, שצערנו של הזולת צריך להיות כמו הצער שלו (ראה סה"ש תש"ה ע' 73), א"כ, למה ירי' חילוק בין "שארו הקרוב אליו" לשאר בני", שמותר להיטמא רק למי שהוא קרוב אליו מצד הגוף - היפך ההנהגה דנפשם עיקר וגופם טפל, שריא המביאה לידי קיום מצות "ואהבת לרעך כמוך" (ראה תניא פל"ב).

(**) ולהעיר שברכת "זכנס הריים" היא דוקא על ששים ריבוא מישראל, לפי "שאיין דעתם דומה זה לזה" (ברכות נח, א).

1 שבחה של שלומית בת דברי, כי נוסף לכך שגם היא (היחידה מכל בנות ישראל⁹) נכשלה רק באונס,
2 הנה ממנה¹⁰ למדים כל ישראל¹¹ גודל הזהירות בענין הצניעות¹², אפילו אם אין זה ענין של פריצות,
3 אלא הנהגה בסבר פנים יפות כלפי כל אחד ("שואלת בשלום הכל"), שגם זה יכול להשפיע לרעה¹³ על
4 זרעה¹⁴ - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁵ ב'לקוטי שיחות' שם עמוד 67 ואילך.

* * *

5 ד. על הפסוק "ויניחוהו במשמר גו"¹⁶, איתא בתרגום ירושלמי, שענין זה הוא אחד מד' הדינים
6 שמשה לא ידע, והוצרך לשאול מהקדוש-ברוך-הוא: שנים דיני נפשות - מקלל (בפרשתנו) ומקושש
7 עצים, ושנים דיני ממונות - בנות צלפחד ופסח שני.

8 וכיון שכל עניני התורה הם בדיוק, הרי מובן, שכאשר כמה ענינים באים ביחד, בודאי יש קשר ושייכות
9 ביניהם.

10 ובכן: אודות השייכות שבין בנות צלפחד ופסח שני - ידובר בעזרת ה' יתברך מחר¹⁷.

* * *

12 שהרי ענין הצניעות שייך לא רק לנשים, אלא גם
לאנשים. ושייך במיוחד עתה - כשמתקברים לימי הקיץ (ראה גם
תורת מנחם ח"מ ע' 218 ואילך. ושי"נ).

13 ועד"ז לאידך גיסא, בנוגע להנהגה בתכלית הצניעות -
כמסופר בגמרא (יומא מז, א) "שבעה בנים היו לה לקמחית,
וכולן שמשו בכהונה גדולה, אמרו לה חכמים מה עשית שזכית
לכך, אמרה להם, מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי".

14 ועפ"ז יש לבאר מ"ש "ושם אמו גו" רק לאחר
ש"ויביאו אותו אל משה", ולא מיד בהתחלת הסיפור (כאשר
"ויצא גו", "מעולמו יצא" (פרשתנו כד, יו"ד ובפרש"י)) - כי
כאשר הביאו אותו אל משה שישפט אותו על החטא, ה' משה
תמה: איך יתכן שאיש ישראל יכשל בחטא כזה? - ובגלל זה
עלה בדעתו שצריך לברר מי הם הוריו... ואכן נתברר ש"שם אמו
שלומית בת דברי", וממנה יצא בן כזה כו'.

ולמעשה, שכאשר מביאים אותו אל משה, הנה להיותו נשיא
ישראל, לא מסתפק משה בכך שפוסק את דינו של המקלל, אלא
מעמדו ומצבו של המקלל נוגע לו, ומרחם עליו*** - כפי שאומר
בתורה שבע"פ (ויק"ר סוף פרשתנו (ובפ"י מהר"ו)) שעז"נ
(קהלת ד, א) "ושבתי אני ואראה .. דמעת העשוקים .. מיד
עושקיהם כח .. ואין להם מנחם", "אביו של זה בא על הערוה,
זה מה חטא ומה איכפת לו" (מה לו לסבול ולחוש על חטא
אביו), ואעפ"כ, "מיד עושקיהם כח, מיד סנהדרי גדולה .. שבאה
עליהם מכחה של תורה ומרחקתן .. לא יבוא ממזר בקהל ה'",
ומסיים, "ואין להם מנחם, אמר הקב"ה עלי לנחמן .. לעתיד לבוא
כו'" (שאו יהיו טהורים).

15 בשילוב שיחת ש"פ במדבר תשמ"ו.

16 פרשתנו כד, יב.

17 שיחת יום א' פ' בהר, י"ד אייר - בכינוס של נשי ובנות
חב"ד ס"ז ואילך (לקמן ס"ע 300 ואילך).

גם עי"ז שמתעלים לדרגא נעלית יותר שבה אין חילוקי דעות,
וכמו בנוגע לב"ש ובי"ה, שאף שחילוקי הדעות שביניהם הם מצד
שרש נשמתם ממדת החסד או ממדת הגבורה, מ"מ, בהיותם
בדרגת שמעי' ואבטליון שמהם קיבלו שמאי והלל, אין חילוקי
דעות ביניהם (ראה גם תורת מנחם חכ"ב ע' 33. ושי"נ). ולהעיר
גם ממאד"ל (במדב"ר פי"ב, ח. ושי"נ) על הפסוק (איוב כה, ב)
"עושה שלום במרומיו", בנוגע ל"מיכאל שר של מים וגבריאל
שר של אש", בגלל ביטולם* לדרגא שלמעלה משניהם (ראה
תניא אגה"ק סי"ב. לקו"ת פרשתנו לח, א. ובכ"מ).

9 כפי שהקב"ה בעצמו שולל את טענת האומות "אם בגופם
היו (המצריים) מושלים, קל וחומר בנשותיהם" - עי"ז ש"הטיל
הקב"ה שמו עליהם, ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה (היינו, לא רק
ו"ה שבשם, אלא ו"ה שבשם), לומר, מעיד אני עליהם שהם בני
אבותיהם" (פרש"י פינחס כו, ה).

אך על זה טוען הס"מ, שבאופן כזה נוטלים מבני" את ענין
הבחירה? ! - ולכן, בהכרח שתהי' לו איזו אחיזה כו"פ - עכ"פ
בנוגע לשלומית בת דברי למטה דן, מהירודין שבשבטים, וגם
אצלה - רק באונס כו', כדלקמן בפנים.

10 וכיון שלמדים זאת ממנה, הרי יש לה חלק בדבר. -
ולהעיר גם מהמבואר בקונטרס לימוד החסידות (פי"ב) בענין
"שנים אוהזין בטלית" (ב"מ בתחלתה), בנוגע למצוה ששנים
טוענים שיש להם חלק בה.

11 להעיר גם ממה שמצינו בנוגע למקושש עצים, ש"לשם
שמים נתכוין", "כדי שיהרג ויראו אחרים" (תוד"ה אפי' - ב"ב
קט, סע"ב) - דכיון שעל ידו "כל ישראל ישמעו ויראו", יש לו
זכות כו'. אלא, שהמקושש עשה זאת במלאכת שבת, כי מלאכת
מחשבת אסרה תורה, וכיון שבנדו"ד הרי זו מלאכה שאינה צריכה
לגופה, נמצא, שלא חילל שבת כלל (חדא"ג מהרש"א סע"א.
וראה לקו"ש חכ"ח ע' 94 ואילך. ושי"נ).

(*) ובפרטיות יענם ד' מדריגות באופן הביטול: (א) שנותן מקום לזולתו (שזורי גם מדריגה נעלית), (ב) שמקבל מהזולת, (ג) שמרגיש שלולי הזולת
חסר בשלימותו, (ד) שאינו מציאות של זולת כלל, כיון שמתאחדים יחדיו (ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 260 ואילך. ושי"נ).

(**) ועד"ז שמצינו בנוגע להתגלות תורת הבעש"ט ע"י רבינו הזקן, שהס"מ טען שע"י תורת החסידות תתבטל מציאותו, ובמילא גם התכלית
שבשבילה נברא, ולכן ה' צורך ליתן לו איזו אחיזה - בענין הקטרוגים וההתנגדות כו' (ראה גם סי' בעש"ט עה"ת פ' קרח אות ו, ובהערות שם.
ושי"נ).

(***) להעיר גם מפתגם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע - נשיא בישראל - בנוגע למאד"ל (ברכות לג, א) "כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו":
עד כמה גדולה הרחמנות על מי שאפילו התורה אומרת שאסור לרחם עליו (ראה גם לעיל ע' 225. ושי"נ).

- ה. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "ובני ישראל עשו", "כל המצוה האמורה בסקילה במקום אחר, דחיה רגימה ותליה" - שממה שנאמר "ובני ישראל עשו", מוכח, שבתחילת הפסוק מדובר רק אודות "כל השומעים", וכאן מוסיף שכל העדה עשו "כל המצוה האמורה בסקילה"¹⁸ במקום אחר: "דחיה ותליה (מה-שאינ-כן סמיכה שצריכה להיות על-ידי השומעים), וגם רגימה - דכיון שלא מת מהאבן הראשונה ("וירגמו אותו אבן"¹⁹, לשון יחיד²⁰) דהשומעים, רגמוהו גם כל ישראל. ורש"י משמיט "לא תלין"²¹, כיון שאין זה גדר בסקילה, אלא שמירת כבודו של מלך ("כי²² קללת אלקים תלוי"²², "וזולו של מלך הוא שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם בניו"²³) - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 158 ואילך.

על (חטא) עץ הדעת: לזכות - שאין זו אשמתו, אלא אשמת אדה"ר - בעטיו של נחש (ראה לקו"ש שבפנים הערה 38), או להיפך - שנכשל כמו אדה"ר: לזכות - שגם לאחר החטא יש בו צלם אלקים, או להיפך - שזהו רק מצד כבודו של מלך, ולא מצד האדם, שלא איכפת ממנו כלל.
(23) פרש"י שם. ויתירה מזה - כהמשך דברי רש"י: "משל לשני אחים תאומים כו", "שזהו"ע נעלה יותר מאשר בן סתם. וכל זה - אפילו לאחר החטא!
וטעם הדבר - לפי שענין החטא הוא רק בחיצוניות ובגלוי (בחי' יעקב), אבל מצד הפנימיות והעצם** (בחי' ישראל) הרי הוא נשאר כמקודם, אלא "שהיא בבחי' שינה", וראי' לדבר - ש"כשבאים לידי נסיון בדבר אמונה" (שאו אינו יכול לרמות את עצמו ש"בעבירה זו עורנו ביהדותו ואין נשמתו מובדלת מאלקי ישראל" - תניא פי"ד), אזי אפילו קל שבקלים מוסר נפשו על קדושת ה' (ראה תניא פי"ח"ט).

(18) דובר גם אודות ענין הסקילה בעבודה הרוחנית - שהו"ע טמטום הלב שנעשה כאבן, ולכן צ"ל הסקילה באבנים, מדה כנגד מדה (ראה גם תורת מנחם - התועדויות חט"ו ע' 30. וש"נ).
(19) ואין לפרש מ"ש "וירגמו אותו אבן", לפי שהאבן היתה משוי של שני בני אדם, ו"מדלי" לה בהדי חברי", "ושדי לה איהו" (נח מנייהו), כדי שתהי' "מכח גדול, דשנים אין יכולין לכונן כחם להשליך כאחד, כשזה משליך זה מעכבו, אבל היחיד משליך בכח" (סנהדרין מה, ריש ע"ב ובפרש"י) - כי פשטות הלשון "וירגמו" קאי על השלכת האבן עצמה, ולא על ההגבהה לצורך ההשלכה.
(20) אף ש"ל שגם הרבה אבנים נקראים "אבן", ע"ש כללות המין, וכפרש"י עה"פ "ויהי לי שור" (וישלח לב, ו), "דרך ארץ לומר על הרבה שוורים שור".
(21) תצא כא, כג.
(22) נתבאר שענין זה יש לפרשו בב' אופנים (בהתאם לב' האופנים בפירוש הפסוק (שם, כב) "ותלית אותו על עץ", דקאי

(*) ע"ד מארז"ל (ויק"ר פכ"ה, ב - הובא בלקו"ת ר"פ קדושים) "מי יגלה נפר מענין אדה"ר שלא יכולת לעמוד על ציוויך שענה אחת, והרי בניך ממתנין לערלה ג' שנים".
(**) שקשור עם העצם דלמעלה, שבבחי' זו לא נוגע כלל מעשה התחתונים, כמ"ש (איוב לה, ו) "אם חטאת מה תפעל בו וגו'".

המשך ביאור למס' שבת ליום שישי עמ' ב

שחציו אריג וחציו עשוי ממתכת, וכולו אינו אלא דבר קטן, **טָמֵא** - אף הוא מקבל טומאה. דין נוסף: מוסף דינו של שֶׁק עַל הַבֶּגֶד, שֶׁהֵשֶׁק טָמֵא מִשּׁוּם אֲרִיג, וכפי שיתבאר להלן.
הגמרא מבארת מהיכן למדים דינים אלה: **אָמַר רַבָּא, אֲרִיג כֹּל שֶׁהוּא טָמֵא נִלְמַד מ'אֹז בֶּגֶד' וכפי שנתבאר. תְּכָשִׁיט כֹּל שֶׁהוּא טָמֵא נִלְמַד מ'צִיץ'. אֲרִיג וְתְכָשִׁיט כֹּל שֶׁהוּא טָמֵא נִלְמַד מֵהַכְּתוּב שֶׁנֶּאֱמַר בַּמִּלְחָמָה מִדִּין יוֹקָח מִשָּׁה וְאֵלֶּעֶזֶר הִכְהֵן אֶת הַזֹּהָב מֵאֲתָם כֹּל כְּלֵי מַעֲשֵׂה (במדבר לא נא), וְתִיבַת 'כֹּל' מֵרַבָּה אֶף אֲרִיג וְתְכָשִׁיט כֹּל שֶׁהוּא, וְלִמְעַלָּה כְּתוּב 'תִּתְחַטְּאוּ אִתָּם וּשְׂבִיכֶם', דְּהִינּוּ שִׁישׁ לִטְהַר כֹּל מִה שֶׁשָּׁבוּ, וְלִמְדֵנוּ שֶׁאֵף הוּא טְעוֹן טְהִירָה מִטּוּמְאָת מִתְּ.**

הברייתא שהציץ אינו אריג אלא טס של זהב, ואם כן אין ללמוד מציץ לאריג שמקבל טומאה בכל שהוא, שהרי אפשר לדחות ולומר שדווקא תכשיט של זהב שהוא חשוב מקבל טומאה בכל שהוא, אבל בגד קטן לא יקבל טומאה בכל שהוא.
רב דימי חזר בו מכח קושית אביי: כִּי פְּלִיג - כשעלה רב דימי לְהַרְדֵּעָא, חזר בו ממה שאמר שאפשר ללמוד דין אריג מציץ, וְשִׁלַּח לְהוּ - שלח לומר להם, דְּבָרִים שֶׁאֲמַרְתִּי לָכֶם טְעוּת הֵם בְּיָדִי, בָּרַם - ובאמת כֹּף אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹחָנָן, מִנִּין לְתְכָשִׁיט כֹּל שֶׁהוּא העשוי ממניי מתכת שֶׁהוּא טָמֵא, מִצִּיץ, שאף שהוא דבר קטן הרי הוא מקבל טומאה, וּמִנִּין לְאֲרִיג כֹּל שֶׁהוּא טָמֵא, מֵהַפְּסוֹק שֶׁנֶּאֱמַר לִגְבֵי טוּמְאָת שֶׁרָצִים 'אֹז בֶּגֶד' (ויקרא יא לב), ומתיבת 'או' אנו מרבים שאף אריג כל שהוא מקבל טומאה. ולפי מסקנתו של רב דימי, אמר רבי יוחנן שני דברים, האחד לגבי 'תכשיט' כל שהוא שלומדים מציץ, והשני לגבי 'בגד' כל שהוא שלומדים מ'או בגד'.
הגמרא מביאה ברייתא בענין: תְּנוּ רַבָּנִי, אֲרִיג כֹּל שֶׁהוּא טָמֵא, וְתְכָשִׁיט כֹּל שֶׁהוּא טָמֵא. אֲרִיג וְתְכָשִׁיט כֹּל שֶׁהוּא, כלומר, דבר

בס"ד. שיחת שבת פרשת אמור, ט"ו אייר ה'תשמ"ב.

בלתי מוגה

- 1 א. ביום זה - ישנו צירוף של כמה עניינים ביחד:
- 2 לכל לראש הענין העיקרי - יום השבת.
- 3 וביום השבת גופא - שבת פרשת אמור. וכידוע מה שכתוב בזוהר שבתורה ישנם ג' סדרים (נ"ג
- 4 [53=] פרשיות), ובהתאם לזה קורין בכל שבת פרשה מיוחדת בתורה. ובשבת זו - קורין בתורה פרשת
- 5 אמור.
- 6 ונוסף לזה: הקביעות דשבת זו בנוגע לימי החודש היא - בט"ו באייר. וכמובן ששני ענינים אלו, הן
- 7 הקביעות דימי השבוע והן הקביעות דימי החודש, הם על פי תורה.
- 8 ובזה גופא (ט"ו באייר) ישנם כמה עניינים:
- 9 לכל לראש - מסופר בתורה (בשלח טז, א) "ויסעו מאילים ויבואו . . . אל מדבר סין . . . בחמישה עשר
- 10 יום לחודש השני" (ט"ו אייר). ומבואר בתורה שבעל-פה (מכילתא ופירוש רש"י על הפסוק) "נתפרש
- 11 היום של חניה זו לפי שבו ביום פלטה החרה שהוציאו ממצרים והוצרכו למן", כפי שמסופר בהמשך
- 12 הענין "וילוננו כל עדת בני ישראל גו'", ואז אמר הקדוש-ברוך-הוא למשה "הנני ממטיר לכם לחם מן
- 13 השמים". ומכאן למדים "שאכלו משירי הבצק (או משירי המצה) שישים ואחת סעודות".
- 14 זאת אומרת: עניינו המיוחד של ט"ו באייר הוא - שעד אותו יום אכלו בני ישראל משירי המצה
- 15 שהוציאו ממצרים, ולאחרי זה ניתן להם "לחם מן השמים".
- 16 ונוסף לזה: בחמישה עשר באייר - קיימא סיהרא דחודש אייר באששלמוותא, היינו, שלימות כל ענייני
- 17 חודש אייר.
- 18 וכל זה - בנוגע ליום חמישה עשר באייר עצמו. ונוסף לזה - ישנם עניינים הקשורים עם הימים
- 19 המיוחדים שלפניו ולאחריה:
- 20 יום חמישה עשר באייר בא בסמיכות ולאחרי ארבעה עשר באייר - פסח שני. ובנוגע לימים שלאחרי
- 21 - הרי זה בסמיכות ליום שמונה עשר באייר - ל"ג בעומר [שבזה מתבטא ייחודם של י"ד וח"י אייר
- 22 (פסח שני ול"ג בעומר) ביחס לי"ד וח"י דשאך החדשים.
- 23 ובפרט בקביעות שנה זו שיום חמישה עשר באייר חל ביום השבת, שאז מודגשת ביותר שייכותו
- 24 לי"ד באייר - ערב שבת, וכן שייכותו לח"י אייר - כי מיום השבת מתבדלין כולהו יומין שלאחרי יום
- 25 השבת.
- 26 ב. והנה, ידועה תורת הבעל שם טוב שמכל מאורע המתרחש במשך חיי האדם יש ללמוד הוראה
- 27 בנוגע לעיקר חייו - "אני נבראתי לשמש את קוני".
- 28 ומזה מובן, שיש ללמוד הוראה בעבודת ה' מכל אחד מהעניינים האמורים לעיל, מאחר שהם עניינים
- 29 המתרחשים במשך חיי האדם.
- 30 ומאחר שישנו צירוף של כמה עניינים ביחד - מובן, שכל ענין פועל סיוע והוספה בענין השני, כך
- 31 שבצירוף כמה עניינים ביחד ישנה נתינת כוח מיוחדת בנוגע ללימוד ההוראות מעניינים אלו, וקיומן
- 32 במעשה בפועל.
- 33 ועל-דרך המבואר בגמרא (סוטה לד, א) "גמירי דטעונא דמדלי איניש לכתפי" (שהאדם עצמו מגביהו
- 34 על כתיפו ואין אחר מסייעו) תילתא דטעוני' הוי' (אינו אלא שלישי ממשאוי שנושא כשטעינו אחר)."
- 35 זאת אומרת: כאשר שני אנשים נושאים משא ביחד, הנה לא זו בלבד שהם מסוגלים לשאת משא כפול

1 (מִהַמָּשָׂא שֶׁהָיוּ יְכוּלִים לְשָׂאת אִם כָּל אֶחָד מֵהֶם הָיָה נוֹשֵׂא אֶת הַמָּשָׂא בְּפָנָיו עֲצָמוֹ), אֲלֵא הֵם מְסוּגָלִים
2 לְשָׂאת הַרְבֵּה יוֹתֵר מִזֶּה, מֵאַחֵר שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם מְסַיֵּעַ לְחִבְרֹו.

3 וְאִם הַדְּבָרִים אֲמֹרִים בְּנוּגַע לְמָשָׂא גִשְׁמִי, הָרִי עַל-אַחַת-כֶּמֶה-וּכְמֶה שֶׁכֵּן הוּא כֹּאשֶׁר מְדוּבָר אֹדוֹת
4 עֲנִינִים רוּחֲנִיִּים (שֶׁמֶהם נִשְׁתַּלְּשְׁלוּ הָעֲנִינִים הַגִּשְׁמִיִּים), וּבְרוּחֲנִיּוֹת גּוֹפָא - עֲנִינֵי קְדוּשָׁה (שֶׁהָרִי כָּל
5 הָעֲנִינִים הָאֲמֹרִים לְעֵיל אֹדוֹת יוֹם זֶה הֵם עֲנִינֵי קְדוּשָׁה), הֵינּוּ, שֶׁבְּצִירוֹף כָּל הָעֲנִינִים יַחַד יִשְׁנוּ סִיוַע
6 וְנִתְּנָה כּוּחַ בְּאוֹפֵן נֶעֱלָה בְּיוֹתֵר בְּנוּגַע לְכָל הָאֲמֹר לְעֵיל.

7 וְהַמַּעֲשֶׂה הוּא הָעֵיקָר - הֵינּוּ, שֶׁאֵין לְהַסְתַּפֵּק מִלִּמּוּד הַהוֹרָאוֹת דְּכָל הָעֲנִינִים הַשֵּׂיכִים לְיוֹם זֶה, אֲלֵא
8 הָעֵיקָר הוּא - קִיּוֹם הוֹרָאוֹת אֱלוֹ בַּמַּעֲשֶׂה בְּפוּעֵל, וּכְפִתְגָם הַיְדוּעַ - "טֹאפֶּארוֹ-דָּא-פְּלֹאחֹו" (הַגְּרֹזֵן עַל הָעֵץ,
9 מַעֲשֶׂה בְּפוּעֵל).

10 ג. בִּיאוֹר הַהוֹרָאָה הַנִּלְמַדַּת מִכֻּלּוֹת הָעֲנִין דְּיוֹם הַשַּׁבָּת:

11 עֲנִינֵי שֶׁל יוֹם הַשַּׁבָּת הוּא - תַּעֲנוּג. דִּהְנֵה, הָעֲבוּדָה בְּשִׁשֶּׁת יָמֵי הַחֹול הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל יִגִּיעָה וְעָמַל -
12 "אִדָּם לְעַמֵּל יוֹלָד", אֲבָל הָעֲבוּדָה דְּיוֹם הַשַּׁבָּת הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל תַּעֲנוּג.

13 וּמֵאַחֵר שֶׁכֻּלּוֹת הָעֲבוּדָה דְּיוֹם הַשַּׁבָּת הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל תַּעֲנוּג, הָרִי זֶה מִתְּבַטֵּא בְּכָל הָעֲנִינִים הַנַּעֲשִׂים
14 בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, כּוֹלֵל אֲכִילָה וְשִׁתִּי וְשִׁנָּה כו', הֵינּוּ, שֶׁעַל-יְדֵי בִשּׁוּר שֶׁמֶן וְיֵין יִשָּׁן הָרִי הוּא מְקִיִּים מִצְוֹת
15 עוֹנֵג שַׁבָּת (כְּמוֹבָא גַם בְּתַנְיָא (פֶּרֶק ז)).

16 וּמוֹבֵן, שֶׁאֵין הַכוּוֹנָה אֹדוֹת תַּעֲנוּג הַגּוֹף בְּלִבָּד, הֵינּוּ, שֶׁגּוּפוֹ מִתַּעֲנוֹג מֵאֲכִילַת מֵאֲכָל עָרֵב וְכִיוּצָא בְּזֶה
17 - כִּי מֵאַחֵר שֶׁמְדוּבָר אֹדוֹת תַּעֲנוּג שֶׁל יְהוּדִי, הָרִי לְכָל לְרֹאשׁ מוֹדֵגֵשׁ הַתַּעֲנוּג דְּעֶצֶם וּפְנִימִיּוֹת נִפְשׁוֹ, וּמֵאַחֵר
18 שֶׁ"רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעוֹלָה הִיא לְמַעַל", מוֹבֵן, שֶׁהַתַּעֲנוּג הָאֲמִתִּי שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָת מִיִּשְׂרָאֵל הוּא - כֹּאשֶׁר
19 גּוֹרֵם נַחַת רוּחַ וְתַעֲנוּג לְמַעַל, הֵינּוּ, שֶׁהַתַּעֲנוּג שֶׁלְמַעַל נַעֲשֶׂה הַתַּעֲנוּג שְׁלוֹ. וְלִכֵּן, עֵיקָר עֲנִין הַתַּעֲנוּג
20 שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָת מִיִּשְׂרָאֵל קֶשׁוּר עִם עֲנִינֵי קְדוּשָׁה וְרוּחֲנִיּוֹת.

21 אֲבָל אֶף-עַל-פִּי-כֵן, מֵאַחֵר שֶׁהָעֲבוּדָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּאוֹפֵן ד' "בְּכָל לַבֶּכֶךְ בִּשְׁנֵי יָצְרִיךְ", לִכֵּן, חוֹדֵר עֲנִין
22 הַתַּעֲנוּג דְּיוֹם הַשַּׁבָּת גַּם בְּעֲנִינֵי הַגּוֹף הַגִּשְׁמִי, בְּשִׁשֶּׁת יָמֵי שֶׁמֶן וְיֵין יִשָּׁן וְכִיוּצָא בְּזֶה, אֲפִילוֹ כִּפִּי שֶׁגּוּפוֹ הוּא
23 קוֹדֵם הַבִּירוּר, וְעַל-אַחַת-כֶּמֶה-וּכְמֶה לְאַחֲרֵי הַבִּירוּר.

24 וְזוֹהִי הַהוֹרָאָה הַנִּלְמַדַּת מִיוֹם הַשַּׁבָּת - שֶׁכֻּלּוֹת עֲבוּדַת הָאָדָם (גַּם הָעֲבוּדָה דִּימִי הַחֹול) צְרִיכָה לְהִיּוֹת
25 חֲדוּרָה בְּעִנֵּין הַתַּעֲנוּג.

26 ד. בִּיאוֹר הַהוֹרָאָה מִשַּׁבָּת פֶּרֶשַׁת אֲמֹר:

27 בְּפֶרֶשֶׁת אֲמֹר יִשְׁנֵם רִיבּוּי עֲנִינִים (כְּמוֹ בְּכָל פֶּרֶשִׁיּוֹת הַתּוֹרָה). וְלִכֵּן, לְכָל לְרֹאשׁ יֵשׁ לְלַמּוֹד הוֹרָאָה
28 כֻּלִּית מִשֵּׁם הַפֶּרֶשָׁה - כִּי בִשֵּׁם הַפֶּרֶשָׁה ("שֵׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרָאוּ לוֹ בִּלְשׁוֹן הַקּוּדֵשׁ") מִתְּבַטֵּא הַתּוֹכֵן הַכֻּלָּלִי
29 דְּפֶרֶשָׁה זֹו. זֹאת אוֹמֵרַת: כֹּאשֶׁר מְדַבְּרִים אֹדוֹת כָּל עֲנִין שֶׁבְּפֶרֶשָׁה זֹו - מְדַגִּישִׁים שֶׁזֶה עֲנִין שֶׁנֶּאֱמַר בְּפֶרֶשָׁה
30 שֶׁשֵּׁמָּה "אֲמֹר".

31 וְהֵנָּה, פִּירוּשׁ תִּיבַת "אֲמֹר" הוּא - צִיּוּי אֹדוֹת אֲמִירָה מִתְּמַדַּת ("הָאֲלֹטֵן אֵין אֵיִין זֶאֲגֵן"), הֵינּוּ, שֶׁאֵין
32 לְהַסְתַּפֵּק בְּמַחֲשֶׁבָה בְּלִבָּד, אֲלֵא דְּרוּשׁ גַּם עֲנִין שֶׁל אֲמִירָה אֶל הַזּוּלַת.

33 וְלִכְאוּרָה, אֵינוֹ מוֹבֵן - לְשֵׁם מַה זְקוּקִים לְעִנֵּין שֶׁל אֲמִירָה, הָרִי זֶה דְּבַר וְהִיפּוּכּוֹ:

34 כֹּאשֶׁר הַתּוֹרָה מְדַבֵּרַת אֹדוֹת עֲנִין שֶׁל "אֲמִירָה" ("אֲמֹר"), הָרִי בַּהֲכֵרַח לּוֹמֵר שֶׁהַכוּוֹנָה לְאֲמִירָה שֶׁהִיא
35 בְּעֵלַת תּוֹכֵן אֲמִיתִי כו' (כִּי לְדַבְּרִים לֹא כָּל תּוֹכֵן - לֹא הֵייתָה הַתּוֹרָה קוֹרֵאת בִּשֵּׁם "אֲמִירָה"), הֵינּוּ, שֶׁ
36 שְׁקוּדֵם הָאֲמִירָה הָיוּ הַדְּבָרִים בְּשִׁבְלָם וּמַחֲשֶׁבָתוֹ כו'. וְאִם-כֵּן נִשְׁאַלְתָּ הַשְּׂאֵלָה: לְשֵׁם מַה זְקוּקִים לְעִנֵּין שֶׁל
37 אֲמִירָה - שֶׁהָעֲנִינִים הַנִּמְצָאִים בְּשִׁבְלָם וּמַחֲשֶׁבָתוֹ יִרְדּוּ וְיִתְּגַלּוּ בְּדִיבּוּר?!

38 וְהַבִּיאוֹר בְּזֶה - שֶׁהִיא הַנּוֹתֵנָת: הִיּוֹת שֶׁמְדוּבָר כֵּאֵן אֹדוֹת עֲנִין בְּעַל תּוֹכֵן וּמִשְׁמַעוֹת כו', אֵין לְהַסְתַּפֵּק
39 בְּזֶה שֶׁהָעֲנִין נִמְצָא בְּשִׁבְלָם וּמַחֲשֶׁבָתוֹ בְּלִבָּד, כִּי בְּאוֹפֵן כְּזֶה לֹא תִצְמַח מִזֶּה כָּל תּוֹעֵלַת אֲצֵל הַזּוּלַת, שֶׁהָרִי
40 אֵין אָדָם יוֹדֵעַ מַה שֶׁבִּלְיָבּוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, וְלִכֵּן, יִשְׁנוּ צִיּוּי מִיּוֹחַד "אֲמֹר", לְגַלּוֹת אֶת הַדְּבָרִים בְּאוֹפֵן שֶׁל
41 אֲמִירָה אֶל הַזּוּלַת.

- 1 וענין זה הוא בהתאם לציוריו "ואהבת לרעך כמוך" - היינו, שכאשר יש בידו ענין טוב (כמו בַּנְדוֹן
- 2 דִּין - שיש במחשבתו ענין טוב, בעל תוכן ומשמעות כו'), עליו להשתדל שגם הזולת יוכל לִהְפִּיק הנאה
- 3 ותועלת מענין זה.
- 4 והנה, כדי שהאמירה אל הזולת תהיה באופן המתאים - הרי בהכרח שהדברים יפעלו פעולתם, כי
- 5 אם האמירה (והגילוי) אל הזולת אינה פועלת מאומה, הרי זו אמירה בטילה. ומאחר ש"תורת אמת"
- 6 ו"תורת חיים" קוראת לְדַבֵּר בשם "אמירה" ("אמור") - הרי בוודאי מדובר כאן אודות אמירה אל הזולת
- 7 באופן שהדברים פועלים פעולתם.
- 8 וזוהי ההוראה הנלמדת מִשֵּׁם הפרשה - "אמור", שאין להסתפק בענין של מחשבה בלבד, אלא צריכים
- 9 להשתדל לְגַלוֹת ולומר זאת גם לזולת, ובאופן שהדברים יפעלו פעולתם.
- 10 והוראה זו מודגשת בַּסִּגְנוֹן של ציורי תְּמִידִי - "אמור", אמירה מִתְמַדֶּת ("הֵאלֹטֵן אֵין אֵיין זָאגן") -
- 11 נוסף לזה שכל ענייני התורה הם נִצְחִיִּים, כי "התורה היא נִצְחִית".
- 12 ה. עוד ענין בזה - וּבְהִקְדָּמָה:
- 13 התוכן דגילוי אל הזולת (שבתית "אמור") יכול להתבטא בלשון הקודש גם בַּסִּגְנוֹן אחר - דיבור,
- 14 וכיוצא בזה, ואדרבה: הלשון הרגיל הוא "דַּבֵּר אל בני ישראל גו'". ומאחר שִׁשֵּׁם הפרשה הוא "אמור"
- 15 דווקא (ולא "דַּבֵּר", וכיוצא בזה), מובן, שישנה הוראה מיוחדת בַּדִּבְרִי.
- 16 והביאור בזה:
- 17 החילוק בין לשון "דיבור" ללשון "אמירה" הוא - ש"דיבור" מורה על לשון קִשָּׁה, ו"אמירה" מורה
- 18 על "לשון רִפָּה" (פירוש רש"י יתרו יט, ג).
- 19 וזוהי ההוראה הנלמדת מדיוק הלשון "אמור" (ולא "דַּבֵּר" וכיוצא בזה) - שהפעולה וההתעסקות עִם
- 20 הזולת צריכה להיות באופן של "אמירה" דווקא, "בלשון רִפָּה", היינו, כאשר מְדַבֵּר עִם הזולת כְּדִי לפעול
- 21 עליו בעניין מסויים, אינו מדבר עִמוֹ באופן שיכול להטיל עליו אִימָה וּפְחַד, אלא צריך לדבר עִמוֹ "בלשון
- 22 רִפָּה", בַּדִּבְרִי נֹעֵם וכו'.
- 23 וכאשר הזולת מקבל את הדברים "בלשון רכה" ("אמירה") - הרי כאשר הזולת יגיע למעמד ומצב
- 24 שהוא בעצמו יעסוק בהשפעה אל הזולת, יְדַבֵּר גם הוא באופן של "אמירה", "בלשון רכה", כפי שהוא
- 25 בעצמו קיבל את הדברים.
- 26 ו. כללות הענין דְּ"אָמור", "בלשון רכה" - מודגש גם בענין השבת:
- 27 נתבאר לעיל שִׁשֵּׁבֶת עניינו תענוג. ומזה מובן שביום השבת לא שייך כלל ענין של רוגְזָא וכיוצא
- 28 בזה, מאחר שזוהי היפך עניין התענוג, ואם־כן, בוודאי שהדיבור אל הזולת הוא באופן של "אמירה",
- 29 "בלשון רכה" דווקא, כשם שכללות העבודה דיום השבת היא באופן של תענוג.
- 30 דהנה, העילוי דיום השבת מתבטא בזה שאפילו עניינים שְׁעַל־פִּי תורה הם באופן של דִּין כו',
- 31 מתבטלים הם ביום השבת, וכפי שאומרים בתפילת ליל שבת (ב"פְּנוּנָא") "וְכָל דִּינֵין מִתְעַבְּרִין מִינָהּ",
- 32 היינו, שביום השבת (הַחֵל מֵעַרְב שבת לאחר חצות) מתבטלים כל העניינים של דִּין וְרוּגְזָא כו' כמבואר
- 33 בארוכה בספר המצוות להצמח צדק (מצות לא תִּבְעְרוּ אֵשׁ).
- 34 וזהו כללות העניין דיום השבת - שְׁאֵז נפעל עליית העולמות כו', ואז לא שייך ענין של פסולת כו',
- 35 שהרי "פֶּרֶשׁ שִׁבְתְּכֶם לא קָאָמר", ולכן, כל ענייני השבת (גם עניינים גשמיים) הם באופן של תענוג, כי
- 36 כל עניין שלמטה מתענוג הוא בבחינת "פֶּרֶשׁ", והרי "פֶּרֶשׁ שִׁבְתְּכֶם לא קָאָמר".
- 37 ומאחר שביום השבת לא שייך ענין של רוגְזָא כלל, כי עניינו של שבת הוא תענוג - מובן, שלא שייך
- 38 שהדיבור אל הזולת יהיה באופן קִשָּׁה כו', אלא וודאי שענין זה נעשה באופן של "אמירה", "בלשון
- 39 רכה" דווקא, בדרכי נועם - באופן של תענוג.

ז. והנה, ההתעסקות וההשפעה אל הזולת באופן של "אמירה", "לשון רכה" - צריכה להיות מבלי להתחשב במעמדו ומצבו של הזולת, היינו, אפילו כאשר הזולת נמצא במעמד ומצב ירוד כו', עד שאינו יודע אודות גודל העילוי דיום השבת (שאו לא שייך ענין של דין), וכיוצא בזה - גם אז צריכים לדבר עמו באופן של "אמירה", "בלשון רכה" דווקא.

וכמבואר בתניא (פרק ל) שגם כאשר מדובר אודות אדם שנמצא במעמד ומצב ירוד ביותר - אמרו חכמינו זכרונם לברכה "אל תדין את חבירך עד שתגיע למקומו", היינו, ש"מקומו גורם לו לחטוא, להיות פרנסתו לילך בשוק כל היום ולהיות מיושבי קרנות . . ויִצְרוּ בוער כתנור בוערה מאופה כו'", ולכן אמרו חכמינו זכרונם לברכה "וְהָיָה שְׁפַל רוּחַ בְּפָנֵי כָל הָאָדָם", "אפילו בפני קל שֶׁבְּקָלִים", מאחר שהניסיון שלו גדול ביותר.

ויתירה מזו אמרו חכמינו זכרונם לברכה: "וְהָיָה דֵּן אֶת כָּל הָאָדָם לְכָף זְכוּתוֹ", היינו, לא זו בלבד שלא יִדוֹן אותו ויקטרג עליו כו' ("אל תדין את חבירך"), אלא אדרבה: כדיוק לשון חכמינו זכרונם לברכה - "וְהָיָה דֵּן אֶת כָּל הָאָדָם לְכָף זְכוּתוֹ".

זאת אומרת: לא זו בלבד שאי אפשר להאשים אותו בזה שֶׁנִּכְשַׁל בעניינים בלתי רצויים, מֵאַחַר שאין זה בִּצְשָׁמְתוֹ כלל, כי הוא תינוק שֶׁנִּשְׁפָּה כו' - אלא צריכים לדון אותו "לכף זכות", היינו, שזהו ענין של "זכות" עבורו.

ולכאורה אינו מובן: כאשר מדובר אודות אדם שנכשל בעניינים בלתי רצויים כו' - כיצד אפשר לומר שזהו ענין של "זכות" עבורו, איזו "זכות" - מלשון דֵּן וְיִפְחוּךְ - יש בעניין של חֶטְא? !
והביאור בזה:

על-פי מאמר רבותינו זכרונם לברכה "איני מבקש לפי כוחי אלא לפי כוחך", מובן, שכאשר יהודי נמצא במעמד ומצב ש"פרנסתו לילך בשוק כל היום ולהיות מיושבי קרנות . . ויִצְרוּ בוער כתנור בוערה מאופה כו'" - הרי בודאי שניתנו לו כוחות נְעָלִים ביותר כדי שיוכל לעמוד בניסיונות שֶׁנִּתְקַל בָּהֶם.

זאת אומרת: לאותם יהודים שהם "יושבי אוהל" - לא ניתנו כוחות נעלים עד כדי כך שיוכלו לעמוד בניסיונות קשים ביותר (כמו הניסיונות של "יושבי קרנות"), ולכן, עבודתם היא להיות "יושבי אוהל". אבל לעומת זאת - ישנם יהודים שהכניסו אותם ("מִקְהָאט זַי אַרְיִינְגֶעֶשְׁטֶעקט") במקום של "יושבי קרנות", מאחר שניתנו להם כוחות נעלים ביותר שיוכלו לעמוד בניסיונות אלו, ולכן הכניסו אותם במעמד ומצב כזה - כדי שִׁיִּגְלוּ את הכוחות הַנְּעָלִים שניתנו להם.

ועל-פי־זה מובן דיוק הלשון "וְהָיָה דֵּן אֶת כָּל הָאָדָם לְכָף זְכוּתוֹ" כי עצם העובדה שהוא נמצא במעמד ומצב ש"פרנסתו . . להיות מיושבי קרנות . . ויִצְרוּ בוער כו'", הרי זה מורה על הכוחות הנעלים שניתנו לו, ולכן הרי זה ענין של "זכות" - כי בכוחו לגלות כוחות נעלים אלו.

והנה, כל זה הוא ביחס לכוחות שניתנו לו כדי שיוכל לעמוד בניסיון. אבל כאשר נכשל ולא עמד בניסיון (מפני סיבות שונות), וְחֶטְא וּפְגָם ועבר את הדרך (שאו ה"זכות" שהייתה "בכוח" לא באה לידי פועל) - זקוקים שהזולת יִלְמַד עליו זכות ("וְהָיָה דֵּן אֶת כָּל הָאָדָם לְכָף זְכוּתוֹ"), היינו, שהזולת יעסוק עמו וישפיע עליו להגיע למעמד ומצב המתאים, שאז תתגלה ה"זכות" שבו - גילוי הכוחות הנעלים שניתנו לו.

דהנה, מאחר ש"תורת אמת" אומרת שגם לאחר שחטא כו' צריכים ללמד עליו זכות ("וְהָיָה דֵּן אֶת כָּל הָאָדָם לְכָף זְכוּתוֹ") - הרי בהכרח לומר שה"לימוד זכות" מתאים למציאות האמיתית (כי לא ייתכן ש"תורת אמת" תצווה לומר דבר שאינו אמיתי ח"ו). וטעם הדבר - כי אפילו לאחר שחטא כו' נמצאים אצלו (בהעלם ובכוח) הכוחות הנעלים שניתנו לו, אלא שזקוקים לפעולת הזולת שִׁיִּלְמַד עליו זכות, היינו, שיעסוק עמו וישפיע עליו באופן המתאים, ואז יתגלו הכוחות הנעלים שלו - שהיו אצלו עוד מקודם לכן.

1 וכפסק דין הרמב"ם (הלכות גירושין סוף פרק ב) שכל אחד ואחת מישראל "רוצה הוא לעשות כל
2 המצוות כו'", ואפילו כאשר מדובר אודות יהודי שצריכים לגלות אצלו את רצונו האמיתי, עד שזקוקים
3 להכנתו עד שיאמר רוצה אני - הרי גם אז קרינן ביה "לרצונכם תזבחוהו", כי זהו רצונו האמיתי, ומה
4 שהיו זקוקים לעניין של פפיה - הרי זה כדי לבטל ענין חיצוני בלבד, שְהַעֲלִים וְהִסְתִּיר על רצונו האמיתי
5 ("יִצְרוּ הוּא שְתַקְפוּ").

6 ח. וזוהי כללות ההוראה הנלמדת משבת פרשת אמור:

7 אין להסתפק בעניין של מחשבה טובה בלבד, אלא יִשְׁנוּ צִוּי וְהִדְגָּשָׁה מיוחדת אודות כללות העניין
8 דאמירה וגילוי אל הזולת - "אָמור", היינו, לעסוק בהשפעה על הזולת כו', ובאופן שהדברים יפעלו
9 פעולתם.

10 וכללות הפעולה וההתעסקות עם הזולת צריכה להיות באופן של "אמירה" - "בלשון רכה", ובדרכי
11 נועם דווקא.

12 וזאת - מבלי להתחשב במעמדו ומצבו של הזולת, כי אין להאשים אותו בזה שנמצא במעמד ומצב
13 ירוד, מאחר שהוא תינוק שֶׁנִּשְׁבָּה כו', ואדרבה: צריכים לְהַעֲרִיךְ את גוֹדֵל זכותו - שהרי ניתנו לו כוחות
14 נעלים ביותר, כנ"ל בארוכה.

15 וגילוי זכותו (מִהֶעָלָם אל הגילוי) תְּלוּי בפעולה וההשפעה שְׁמֻקְבֵּל מיהודי שנמצא במעמד ומצב
16 נעלה יותר, ולכן, כאשר רואה יהודי שנמצא במעמד ומצב ירוד כו' - עליו לדעת שזוהי אשמתו, כי בו
17 תלוי הדבר לגלות אצל הזולת את הכוחות הנעלים שניתנו לו.

18 ט. האמור לעיל אודות ההוראה משבת פרשת אמור, קשור גם עם הנקודה הכללית דימי חודש אייר
19 - כללות העניין ד"ספירת העומר" (שהרי פרשת אמור היא לעולם בימי הספירה):

20 ההוראה הנלמדת מימי הספירה היא - שצריכים להתנהג באופן של "אהבת ישראל", כפי שהתנהגו
21 תלמידי רבי עקיבא לאחר ל"ג בעומר.

22 זאת אומרת: הוראה זו נלמדת לא רק מל"ג בעומר, אלא אדרבה: עיקר ההוראה נלמדת מהימים
23 שלפני ל"ג בעומר - שבהם מודגש עד כמה תָּמור העניין ש"לא נהגו כבוד זה לזה", ולכן, דרושה זהירות
24 גדולה בעניין זה.

25 וכמובן, שכאשר יהודי יודע שבימי הספירה עליו לְהִימָנַע מלברך ברכת "שהחיינו", וּלְהִימָנַע מְעַרְיֶכֶת
26 "שמחת נישואין", למרות גודל העניין דְּקִיּוּם מצוות "פְּרוּ וּרְבוּ", וכל זה - בגלל המאורע שנגרם כתוצאה
27 מזה ש"לא נהגו כבוד זה לזה", הרי הוא מבין עד כמה חמור הדבר, ועד כמה שיש להיזהר מעניין זה.

28 וזהו הקשר שבין ההוראה דימי הספירה, שצריכים להתנהג באופן של "אהבת ישראל", ולנהוג כבוד
29 זה בזה - עם ההוראה ד"אמור", שצריכים לעסוק בהשפעה על הזולת באופן של "אמירה", "בלשון
30 רכה", ובדרכי נועם דווקא.

31 י. והמעשה הוא העיקר:

32 על כל אחד ואחת להוסיף בכל הפעולות הקשורות עם הַפְּצַת היהדות והמעיינות חוצה - בהתאם
33 להוראה הַנִּלְמָדָת מהציווי ד"אמור", השפעה על הזולת באופן של "אמירה" בלשון רכה, ובדרכי נועם.

34 וההתעסקות בְּזֶה צריכה להיות מתוך שמחה וטוב לבב - בהתאם להוראה הנלמדת מאופן עבודת יום
35 השבת, ש"אין עֲצָב בה", מאחר ש"כל מלאכתך עֲשׂוּיָה" [היינו, שמלמעלה נותנים לו זאת מן המוכן,
36 והוא צריך רק לקבל זאת], וכמו שכתוב "וביום שמחתכם - אלו השבתות".

37 ובפרט שה"נתינת כוח" לכללות העבודה הנ"ל ("אמור" - בלשון רכה, "נְהַגוּ כבוד זה לזה") - קשורה
38 עם כללות ענין השבת:

39 שבת ותורה עניינם אחד, כמובן ממאמר רבותינו זכרונם לברכה ש"תלמיד חכם אִיֶּקְרִי שבת". והרי
40 כללות ההנהגה באופן של "אהבת ישראל", "נהגו כבוד זה בזה", קשורה עם לימוד התורה כדבעי -

1 בהתאם להנהגת התלמידים שלמדו תורה (פְּדָעִי) אצל ר' עקיבא, שאצלו היה מודגש ביותר כללות
2 העניין דלימוד התורה, כמאמר "פּוֹלְהוּ אֵלֶיכָא דרבי עקיבא", ועד שמשה רבינו אמר שהתורה הייתה
3 רְאוּיָה להינתן על ידי ר' עקיבא.

4 [ואף-על-פי שגם התלמידים שלא נהגו כבוד זה בזה נקראים "תלמידי ר' עקיבא" - הרי מדגישים
5 שאופן הקבלה שלהם מרבי עקיבא לא הייתה באופן המתאים, ולכן היה חֶסֶר אצלם בעניין ד"ואהבת
6 לרעך כמוך". ועניין זה תוקן בל"ג בעומר כו'.]

7 ומאחר שעבודת כל אחד ואחת מישראל היא באופן דהקדמת לימוד התורה לשאר ענייניו (אכילה
8 ושתייה וכיוצא בזה), ויתירה מזו: קודם התפילה ולימוד התורה (אכילה ושתייה רוחניים) הרי הוא אומר
9 ב"ברכת התורה" - "ונתן לנו את תורתו", הרי מובן שכל אחד ואחת מישראל הוא "יהודי תורני" ו"יהודי
10 של שבת" ("א תורה אִיד, און א שבת אִיד"), ולכן, בכוחו להתנהג באופן של "אהבת ישראל", בדוגמת
11 הנהגת תלמידי ר' עקיבא (שלאחרי ל"ג בעומר).

12 ומאחר שה"נתינת כוח" לכללות עבודה זו נלקחת מיום השבת (שהוא ענין אחד עם ענין התורה) -
13 מובן, שעבודה זו נעשית מתוך שמחה וטוב לבב, בהתאם לאופן העבודה דיום השבת - מתוך שמחה
14 ותענוג.

15 וכאשר עוסקים בכל האמור לעיל באופן המתאים - הרי הובטחנו ש"יִגְעַת וּמְצָאָתָּ", היינו, שְׂפּוֹדָאֵי
16 יצליח בכל עניינים אלו, והצלחתו תהיה שלא לפי ערך היגיעה כלל - בדוגמת ענין המציאה.

17 ובקרוב ממש זוכים לקיום היעוד "מצאתי דוד עבדי" - כמאמר רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין צז,
18 א) שְׁמִשִּׁיחַ בא "בהיסח הדעת", בדוגמת ענין ה"מציאה" - במהרה בימינו ממש, "נאו", ומתוך שמחה
19 וטוב לבב.

* * *

20 יא. האמור לעיל שייך רק בנוגע לַהֲנֶה ולעתיד, היינו, שההנהגה בַּהֲנֶה ובעתיד היא באופן ד"אָמור"
21 - השפעה על הזולת באופן של "אמירה", בלשון רכה, ומתוך יחס של כבוד.

22 ונוסף לזה - יִשְׁנֶה הוראה מיוחדת בנוגע לתיקון העבר, הנלמדת מתוכן העניין ד"פסח שני" (הסמוך
23 לט"ו באייר):

24 ידוע פתגם כ"ק מורי וחמי אדמו"ר (היום יום ע' נג) שעניינו של "פסח שני" הוא - להורות שלעולם
25 אין מצב אבוד ("עַס אִיו נִיטָא גַּיִין פֶּאַרְפֶּאַלן"), כי תמיד יכולים לתקן את ענייני הַעֲבָר שהיו באופן
26 בלתי רצוי.

27 ועל דרך זה מובן בנוגע לענייננו:

28 כאשר מתבוננים אודות אופן ההנהגה דאתמול, וכללות ההנהגה בעבר, ורואים שישנם עניינים
29 מסויימים שבהם לא הייתה ההנהגה באופן המתאים להוראה האמורה לעיל - צריכים לדעת שאין זה
30 מקרה אבוד, אלא ישנה אפשרות לתקן את העבר.

31 והנה, מאחר שהוא שמע את הפתגם הנ"ל מכ"ק מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו - הרי לכל לראש
32 מְכוֹנְנִים הדברים אליו, שהוא יכול וצריך לתקן את ענייני הַעֲבָר. זאת אומרת: שלא יחשוב שהדברים
33 נאמרו בנוגע לכלל ישראל, בנוגע לציבור כולו וכיוצא בזה - כי היות שהוא שמע זאת, הנה אף-על-פי
34 שהכוונה היא אמנם גם בנוגע לכלל ישראל ולציבור כולו, הרי לכל לראש מְכוֹנְנִים הדברים אליו!

35 יב. והנה, כאשר מדובר אודות ההוראה שְׁלִמְדִים מ"פסח שני" בנוגע לתיקון ענייני הַעֲבָר - מובן,
36 שהתנאי בדבר הוא - שירגיש שהנהגתו בעבר הייתה באופן בלתי רצוי, וירצה לתקן זאת.

37 וכפי שמסופר בתורה שכללות העניין ד"פסח שני" לא בא בתור "הצעה" של משה רבינו, אלא לאחרי
38 הטענה של אותם אנשים שלא יכלו להקריב את הפסח במועדו, שהם טענו למשה רבינו "למה נִגְרַע

- 1 לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל", היינו, שהם הרגישו וידעו שמעמדם ומצבם אינו
- 2 כדבעי, ורצו לתקן זאת.
- 3 ורק על-ידי-זה שהדבר היה נוגע להם כו' - זכו שעל ידם תאמר הפרשה ד"פסח שני", היינו,
- 4 שתביעתם ("למה נגרע") נתקבלה, וניתנה להם אפשרות לתקן את ענייני העבר - שזהו כללות העניין
- 5 ד"פסח שני".
- 6 וכן רואים את גדלותו של יהודי:
- 7 אפילו כאשר הוא נמצא במעמד ומצב בלתי רצוי - אף על פי כן, הרי הוא בא בטענה ותביעה "למה
- 8 נגרע", וסוף כל סוף מתקבלת טענתו ותביעתו!
- 9 דהנה, לכאורה אינו מובן: כיצד יכלו אותם אנשים לבוא בטענה "למה נגרע" - הרי הם ידעו שמעמדם
- 10 ומצבם הוא באופן דהיפך הטהרה, ובפרט שהדבר היה באשמתם - "לכם"?!
- 11 אלא טעם הדבר הוא - מאחר שהם "יהודים", הרי כל העניינים שאינם כדבעי הינם דברים חיצוניים
- 12 בלבד, ואינם פועלים שינוי כלל בעצם מציאותם. ומאחר שמצד עצם מציאותם הם בתכלית העילוי -
- 13 לכן טוענים הם "למה נגרע".
- 14 אבל לאידך - בהכרח שידע וירגיש זאת, ויבוא בטענה ותביעה "למה נגרע" - שאז ניתנת לו האפשרות
- 15 לתקן את עניני העבר.
- 16 זאת אומרת: כשם שבנוגע ללימוד התורה הרי "לא הביישן למד", כמו כן מובן בנוגע לעניין התשובה
- 17 (כי כל העניינים נלקחים מהתורה, וכמאמר "אִסְתַּפֵּל בְּאוֹרֵי־תָא וּבְרָא עֲלֵמָא") - שאין לו להתבייש כו',
- 18 אלא הוא צריך לדרוש ולתבוע שברצונו לתקן את ענייני העבר, כי "למה נגרע גו'", ואז מקבלים את
- 19 טענתו ונותנים לו את האפשרות לתקן את ענייני העבר.
- 20 יג. האמור לעיל (שדרושה הטענה "למה נגרע") קשור גם עם פרק רביעי דפרקי אבות שלומדים
- 21 בשבת זו - ששם (משנה כ) מובא מאמרו של "אלישע בן אבויה".
- 22 והביאור בזה:
- 23 אודות "אֱלִישֶׁע בֶּן אֲבוּיָה" מסופר בגמרא (חגיגה טו, א. ירושלמי שם פרק ב הלכה א) שיצא לתרבות
- 24 רעה, היות ששמע "בת קול" שאמרה "שובו בנים שובבים חוץ מאחר".
- 25 ולכאורה אינו מובן: כיצד יכולים לבוא אליו בטענות - כאשר אומרים "שובו בנים שובבים חוץ
- 26 מאחר"?!
- 27 וידוע הביאור בזה, שלמרות ששָׁמַע "בת קול" שאמרה "שובו בנים שובבים חוץ מאחר" - היה צריך
- 28 להשתדל לעשות תשובה, ולבוא בטענה ותביעה "למה נגרע", ובוודאי שאם היה משתדל בעשיית תשובה
- 29 באופן של "דַּחַק וּנְכַס", הייתה תשובתו מתקבלת, למרות ה"בת קול" שאמרה "שובו בנים שובבים חוץ
- 30 מאחר".
- 31 ועל-דרך מאמר רבותינו זכרונם לברכה "כל מה שאומר לך בעל הבית עֲשֵׂה, חוץ מֵצָא" - היינו,
- 32 למרות שהוא "בעל הבית", ולכן "כל מה שאומר לך בעל הבית עֲשֵׂה", אף על פי כן, כאשר בעל הבית
- 33 אומר לו "צֵא" - אינו צריך לשמוע בקולו.
- 34 ועל-דרך-זה מובן בנוגע לעניינינו: למרות ש"אחר" שמע "בת קול" שאמרה "שובו בנים שובבים חוץ
- 35 מאחר", לא היה צריך לשמוע ל"בת קול" זו, מאחר שהקדוש-ברוך-הוא עצמו כתב בתורתו את הכלל
- 36 ש"כל מה שאומר לך בעל הבית עשה חוץ מצא", ולכן אינו צריך לשמוע ל"בת קול" האומרת לו לצאת
- 37 מגבול הקדושה ("שובו בנים שובבים חוץ מאחר").
- 38 וזוהי הטענה אודות "אחר" - מדוע שמע ל"בת קול", ולא השתדל לעשות תשובה, כי אם היה משתדל
- 39 בדבר, והיה תובע "למה נגרע" - היו סוף-כל-סוף מקבלים את תשובתו. וכפי שרואים בפועל שלבסוף
- 40 נפעל תיקונו של "אחר" על-ידי ר' מאיר ור' יוחנן (ראה חגיגה שם, ב. ירושלמי שם).

יד. וזוהי ההוראה הנלמדת מ"ד באייר - "פסח שני":

כאשר יהודי רואה שהנהגתו בעבר הייתה באופן בלתי רצוי, הנה לא זו בלבד שבכוחו ויכולתו לשנות את הנהגתו בהווה ובעתיד, אלא בכוחו ויכולתו לתקן גם את ענייני העבר.

וזאת - כאשר הוא בא בתביעה וטענה "למה נגרע", בידעו שמצד עצם מציאותו הרי הוא בתכלית העילוי. ואז הרי הוא זוכה שתינתן על-ידו פרשה חדשה - פרשת "פסח שני", היינו, שניתנת לו אפשרות לתקן את העבר.

והוראה זו שייכת גם לט"ו באייר - מאחר שט"ו באייר בא בסמיכות ממש לאחר י"ד באייר.

ובמיוחד בקביעות שנה זו - ש"ד באייר ("פסח שני") חל ביום שישי, וט"ו באייר חל ביום השבת: עניינו של יום השבת הוא - "ויכולו השמים גו'", היינו, שכל העניינים שהיו בששת ימי השבוע, מתעלים הם ביום השבת בתכלית העילוי, באופן של פיליון ותענוג כו'.

ומאחר שכל ענייני ששת ימי השבוע מתעלים ביום השבת בתכלית העילוי, הרי על אחת כמה וכמה שכן הוא בנוגע ליום השישי, "ערב שבת" ממש, היינו, שבו מודגש ביותר העילוי שנפעל ביום השבת. ועל-פי-זה מובן שכללות העניין ד"פסח שני" (שחל ביום השישי) מתעלה ביום השבת (ט"ו באייר) בתכלית העילוי.

טו. נוסף על השייכות דט"ו באייר ל"פסח שני" שלפניו, הרי הוא שייך גם לימים שלאחריו, כולל - ח"י באייר, ל"ג בעומר.

ובפרט בקביעות שנה זו, שט"ו באייר חל ביום השבת, ול"ג בעומר חל ביום השלישי - שהרי מיום השבת מתברכין כולהו יומין (כל ימי השבוע שלאחרי זה), ובפרט הימים הסמוכים ליום השבת - עד יום שלישי (ל"ג בעומר), כמבואר בגמרא (פסחים קו, א) שהימים רביעי חמישי ושישי שייכים לשבת שלאחריהם, ונקראים "קמי שבתא", והימים ראשון שני ושלישי שייכים לשבת שלפניהם, ונקראים "בתר שבתא".

והשייכות המיוחדת דיום השבת לימים שלאחריו עד יום השלישי - מודגשת גם בהלכה, פְּאִיתָא בשולחן-ערוך (אורח-חיים סימן רצ"ט סעיף ח) שאם שָׁכַח ולא הבדיל במוצאי שבת, יכול להבדיל "עד סוף יום ג' . . . לפי שג' ימים הראשונים של השבוע נקראים ימים שאחר השבת, והרי הן בכלל מוצאי שבת".

טז. ביאור ההוראה הנלמדת מל"ג בעומר:

בל"ג בעומר פְּסְקוּ לְמוֹת תַּלְמִידֵי רַבִּי עֲקִיבָא - לאחרֵי שְׁמֹתוֹ בִּימֵי הַסְפִּירָה לִפִּי שֶׁלֹּא נִהְגוּ כְבוֹד זֶה בָּזֶה.

והנה, מדיוק הלשון "פְּסְקוּ מַלְמוֹת", משמע, שְׁלוּלֵי הַעֲנִיִּין דל"ג בעומר הֵינּוּ נִמְשָׁךְ ח"ו עוֹנֵשׁ זֶה. וְעַל-דֶּרֶךְ מַה שֶּׁנֶּאֱמָר "וַתַּעֲצֹר הַמַּגָּפָה" (על ידי הקטורת), היינו, שְׁלוּלֵי הַקְטוֹרֶת הֵייתָה הַמַּגִּיפָה נִמְשַׁכֶּת ח"ו.

ולכאורה אינו מובן - על איזה סוג תלמידים נאמר שבל"ג בעומר "פְּסְקוּ מַלְמוֹת":

אם מדובר אודות התלמידים שְׁנִהְגוּ כְבוֹד זֶה זֶה (בדוגמת חֲמִשָּׁת הַתַּלְמִידִים ש"הם העמידו תורה" לאחרֵי ש"הֵיָה הָעוֹלָם שָׁמָּה") - הרי אודותם לא שייך הלשון "פְּסְקוּ מַלְמוֹת", כי מאחר שהנהגתם הייתה באופן המתאים ("נהגו כבוד זה בזה"), הרי לא היה מגיע להם עונש ח"ו;

ואם הכוונה שגם אותם תלמידים ש"לא נהגו כבוד זה בזה" פסקו למוֹת בל"ג בעומר (למרות שלא שינו את הנהגתם) - אינו מובן: כיצד יתכן הדבר, "השופט כל הארץ לא יעשה משפט"?!

זאת אומרת: מאחר שכאן לא היה ענין של "קטורת" (וכיוצא בזה) שבכוחו לפעול את ביטול העונש אצל אלו שנתחייבו בדבר - אינו מובן: כיצד יתכן ש"פסקו מלמוֹת" למרות שלא שינו את הנהגתם הקודמת (ש"לא נהגו כבוד זה בזה")?!

- 1 אלא בהכרח לומר שהתלמידים ש"פסקו מלמות" שינו את הנהגתם, ואף על פי כן אָתִי שפִּיר דיוק
- 2 הלשון "פסקו מלמות" - כי שינוי הנהגתם גופא הייתה כתוצאה מהעילוי דל"ג בעומר, ולא בכוח עצמם.
- 3 זאת אומרת: מצד עצמם היו ממשיכים הם בהנהגה בלתי רצויה ("לא נהגו כבוד זה בזה"), אלא גודל
- 4 העילוי דל"ג בעומר פעל אצלם שינוי ההנהגה, ולכן מודגש הלשון "פסקו מלמות", כי מצד עצמם (לולי
- 5 ההתעוררות דל"ג בעומר) היו ראויים לעונש זה, מאחר שלא היו משנים את הנהגתם הבלתי-רצויה.
- 6 יז. והביאור בזה - בהקדים:
- 7 לכאורה אינו מובן: מהו העילוי המיוחד דל"ג בעומר, שעל ידי זה נפעל שינוי בהנהגת תלמידי רבי
- 8 עקיבא, שהתחילו לנהוג כבוד זה לזה - הרי העילוי דל"ג בעומר מפני היותו יום ההילולא דרשב"י היה
- 9 כמה שנים לאחר זה, שהרי רשב"י היה אחד מחמשת התלמידים ש"הם העמידו תורה" (לאחרי שמתו
- 10 התלמידים שלא נהגו כבוד זה בזה), והסתלקותו בל"ג בעומר הייתה כמה שנים לאחר זה!?
- 11 והביאור בזה:
- 12 מבואר בדרושי ל"ג בעומר בסידור, שהסתלקותו של רשב"י בל"ג בעומר דווקא - קשורה עם גודל
- 13 העילוי דיום זה, היינו, היות שביום זה מאיר בחינת "הוד שבהוד", הרי זה "יום זָפֵא", ולכן, ביום זה
- 14 נסתלק רשב"י.
- 15 ומזה מובן, שהעילוי דל"ג בעומר היה גם קודם הסתלקותו של רשב"י, ואדרבה: הסתלקותו של
- 16 רשב"י בל"ג בעומר הייתה מצד גודל העילוי דיום זה.
- 17 ועל פי זה מובן בנוגע לענייננו - שְׁמַצֵּד גודל העילוי דל"ג בעומר, נפעל שינוי באופן הנהגת תלמידי
- 18 רבי עקיבא, שהתחילו לנהוג כבוד זה בזה, ולכן "פסקו מלמות".
- 19 יח. הביאור בגודל העילוי דל"ג בעומר - "הוד שבהוד":
- 20 "הוד שבהוד" הוא - סיום עיקר ענין המידות, כידוע שעיקר המידות הם חמישה, וסיומם - בספירת
- 21 ה"הוד" (ובזה גופא - "הוד שבהוד"). ומאחר של"ג בעומר קשור עם ספירת "הוד שבהוד", מובן, שאז
- 22 נִשְׁלֵם עיקר העניין דספירת העומר, מאחר שכבר נשלם הבריור דעיקר המידות.
- 23 והנה, כללות העבודה דספירת העומר היא - המשכת מוחין במידות. זאת אומרת: אין להסתפק בזה
- 24 שהמעשה בפועל (הבא כתוצאה מפעולת המידות) הוא פְּדָעִי, אלא העבודה צריכה להיות באופן
- 25 דהמשכת מוחין במידות.
- 26 ועניין זה (המשכת המוחין במידות שבעבודת ספירת העומר) מובן גם לְבֵן חֲמֵשׁ לְמִקְרָא:
- 27 ה"בן חמש למקרא" יודע שכללות העניין דיציאת מצרים היה הכנה ל"מתן תורה", כמו שכתוב
- 28 "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה" (שמות ג, יב ובפירוש רש"י), ובינתיים
- 29 - היה העניין דספירת העומר, שְׁבָעָה מתבטאת ההכנה והתשוקה לקראת קבלת התורה. וזהו התוכן
- 30 דספירת העומר מידי שנה בשנה - הכנה לקבלת התורה.
- 31 ומאחר שכללות התורה עניינה - "מוחין", מובן, שהעבודה דספירת העומר (הכנה למתן-תורה) היא
- 32 - המשכת המוחין במידות.
- 33 זאת אומרת: אין להסתפק בזה שהמעשה בפועל (הבא כתוצאה מפעולת המידות) הוא באופן
- 34 המתאים, כי נמצאים כבר לאחר יציאת מצרים - אלא צריכים להמשיך מוֹחִין במידות.
- 35 דהנה, התורה (מוחין) היא למעלה מעניין המידות, שְׁבָעַת יְמֵי הַבִּנְיָן, שעל-ידם נברא העולם - כמאמר
- 36 רבותינו זכרונם לברכה "אלפיים שנה קִדְּמָה תורה לעולם" (ששורש ומקור העולם הוא מבחינת המידות).
- 37 אבל לאידך - אין זה באופן שְׁבָעָה אֵין צֶרֶךְ" כלל, היינו, שהתורה (מוחין) אינה בגדר העולם (מידות) כלל
- 38 (שאז לא יתכן שתהיה השפעת ופעולת המוחין במידות) - כי היות שמדגישים "אלפיים שנה קִדְּמָה תורה
- 39 לעולם", מובן, שהם בערך זה לזה, אלא שהתורה קִדְּמָה לעולם, וְהִקְדִּימָה גופא היא במדידה והגבלה -
- 40 "אלפיים שנה קִדְּמָה" בלבד.

- ומאחר שהמוחין והמידות הם בערך זה לזה - לכן יכולה (וצריכה) להיות המשכת המוחין במידות. ¹
- יט. על פי זה מובן שמצד גודל העילוי דל"ג בעומר, "הוד שבהוד", נפעל שינוי בהנהגת תלמידי ²
- רבי עקיבא (שהתחילו לנהוג כבוד זה בזה), ולכן "פסקו מלמות": ³
- "הוד שבהוד" מורה על סיום וגמר עיקר העבודה דספירת העומר, מאחר ש"הוד שבהוד" הוא סיום ⁴
- עיקר ענין המידות. ⁵
- ומאחר שכללות העבודה דספירת העומר היא - המשכת המוחין במידות, מובן, שבל"ג בעומר (סיום ⁶
- עיקר העבודה דספירת העומר) נִשְׁלַם עיקר העניין דהמשכת המוחין במידות. ⁷
- ולכן, מצד העילוי דל"ג בעומר נפעל שינוי בהנהגת תלמידי רבי עקיבא, שהתחילו לנהוג כבוד זה ⁸
- בזה - כי המשכת המוחין במידות פועלת ביטול והתכללות במידות (שלא יהיו בתוקף כל כך), ועל ידי ⁹
- זה יכולה להיות ההנהגה באופן שנהגו כבוד זה לזה. ¹⁰
- ועניין זה קשור במיוחד עם רשב"י - שהיה אחד מחמשת התלמידים של רבי עקיבא ש"הם העמידו ¹¹
- תורה" (לאחרי ש"היה העולם שָׁמֵם"), היינו, שאצל רשב"י היה העניין דהמשכת המוחין במידות בתכלית ¹²
- השלמות. וזוהי גם השייכות דהסתלקות רשב"י לל"ג בעומר דווקא. ¹³
- כ. כללות העבודה דהמשכת מוחין במידות - שייכת גם לסדר העבודה דכל אחד ואחת מישראל בכל ¹⁴
- יום ויום: ¹⁵
- בעבודת האדם בכל יום צריך להיות כללות העניין דיציאת מצרים. ועל-דרך-זה ישנו כללות העניין ¹⁶
- דמתן תורה בכל יום - כמו שאומרים "נותן התורה" לשון הוֹנָה. ¹⁷
- וזהו כללות החילוק שבין העבודה דקריאת-שמע - יציאת מצרים, לעבודה דתפילת העמידה - מתן ¹⁸
- תורה, ביטול בתכלית, והרי "עמידה" מורה על ביטול. ¹⁹
- ובינתיים - צריכה להיות העבודה דספירת העומר - המשכת המוחין במידות. ²⁰
- כא. לכאורה, יכולים לשאול: לשם מה צריכים המשכת המוחין במידות - מדוע לא יכולים להסתפק ²¹
- בזה שהמעשה בפועל (הבא כתוצאה מפעולת המידות) הוא כְּדָבָעִי? ²²
- ויתירה מזו: גם לאחרי כללות ענין ההבנה וההשגה במוחין, מגיעים למסקנא ש"תכלית הידיעה שלא ²³
- גִּדְעָף", וכפי שאמר גדול בישראל "אני מתפלל לְדַעַת זה התינוק", היינו, שלאחרי גודל הבנתו והשגתו ²⁴
- בענייני ספירות וכו', הגיע למסקנא ש"אני מתפלל לדעת זה התינוק" - ואם כן, טוען היצר הרע, לְשֵׁם ²⁵
- מה צריכים להתייגע בעבודת המוחין (שהרי "לא יגעתי ומצאתי אל תאמין"), ובפרט על-פי דרישת תורת ²⁶
- חסידות חב"ד, באופן של הבנה והשגה בחכמה-בינה-דעת שבנפש כו' - הרי מאחר שסוף כל סוף יגיע ²⁷
- למסקנא ד"אני מתפלל לדעת זה התינוק" שאין לו הבנה והשגה כו', יכול לחסוך את כל יגיעת המוחין, ²⁸
- ולהישאר "תינוק"? ²⁹
- ואין זה חיסכון של מאמץ מיותר (לכאורה) בלבד, אלא הוא יכול לנצל את הזמן שדורשים ממנו ³⁰
- להתייגע בהתבוננות שכלית בחב"ד שבנפשו - כדי לקיים עוד מצוה מעשית, או ללמוד ענין נוסף בתורה! ³¹
- הנה על זה אומרים לו - שכדי שעבודת המידות (וכתוצאה מזה - כללות העבודה במעשה בפועל) ³²
- תהיה כדבעי, בהכרח שתהיה גם עבודת המוחין, ובאופן דהמשכת המוחין במידות דווקא. ³³
- זאת אומרת: לא זו בלבד שהוא לומד תורה כדי לדעת כיצד לקיים מצוות במעשה בפועל (שאז ³⁴
- הלימוד הוא חלק ממעשה המצוות) - אלא נוסף לזה עליו להתייגע בלימוד התורה בפני עצמו, באופן ³⁵
- של הבנה והשגה והתבוננות בחב"ד שבנפשו. ³⁶
- [ועל-דרך המבואר ב"עטרת ראש" שבכוונת המצוות ישנם ב' עניינים: (א) הכוונה הכללית שבכל ³⁷
- המצוות - "אשר קדשנו במצוותיו וצונו", שזהו העניין דקבלת עול כללית, (ב) הכוונה הפרטית דכל ³⁸
- מצוה בפני עצמה. זאת אומרת, שאין להסתפק בתנועה הכללית דקבלת עול (בדוגמת הביטול שלפני ³⁹

- 1 ההבנה וההשגה), אלא צריכים להתייגע גם בנוגע לכוונה הפרטית דכל מצוה, באופן של הבנה והשגה
2 במוחין כו'.
- 3 ומה שטוען שתכלית הידיעה שלא נִדְעָךְ, ומדוע צריכים ענין של השגה - הרי מובן, שכללות ענין
4 הביטול הבא לאחר ההבנה וההשגה הוא באופן נעלה יותר מהביטול שלפני ההבנה וההשגה. ולכן,
5 הפתגם "אני מתפלל לדעת זה התינוק", נאמר לאחר ההשגה דווקא.
- 6 וזהו כללות העניין ד"הוד שבהוד" - תכלית השלימות בעניין ההודאה והביטול, שלאחרי כללות
7 העבודה דהמשכת המוחין במידות.
- 8 כב. האמור לעיל (של"ג בעומר מורה על שלימות וגמר עיקר העבודה דספירת העומר, המשכת מוחין
9 במידות) קשור גם עם כללות עבודתו של רשב"י - שהרי ל"ג בעומר הוא יום ההילולא דרשב"י, היינו,
10 שביום זה מאירים ענייניו של רשב"י בגלוי ובתכלית השלימות.
- 11 והביאור בזה:
- 12 כללות עבודתו של רשב"י היא - חיבור נגלה דתורה עם פנימיות התורה, ובאופן ד"מחצתי ואני
13 ארפא", היינו, שרשב"י ביטל את המחיצה שבין פנימיות התורה לנגלה דתורה.
- 14 וכמבואר בכמה מקומות שאף-על-פי שגם קודם רשב"י היו תַּנְאִים שלמדו פנימיות התורה, ועד שהיו
15 ארבעה שנכנסו לפרד"ס כו', ועל-אחת-כמה-יכמה שלמדו נגלה דתורה - אבל אף-על-פי-כן, גם אותם
16 תַּנְאִים שלמדו פנימיות התורה, הרי לימודם היה באופן שנגלה דתורה הוא לימוד בפני עצמו, ופנימיות
17 התורה הוא לימוד בפני עצמו.
- 18 ובזה התבטא החידוש של רשב"י - שביטל את המחיצה שבין פנימיות התורה לנגלה דתורה, היינו,
19 שלימוד פנימיות התורה קשור עם נגלה דתורה, ובנגלה דתורה רואים בגלוי את פנימיות התורה.
- 20 והחיבור דפנימיות התורה עם נגלה דתורה (נקודת העבודה דרשב"י, ששלימותה בל"ג בעומר) - הרי
21 זה בדוגמת החיבור דְמוֹחִין ומידות (נקודת העניין דספירת העומר, ששלימותה בל"ג בעומר).
- 22 ועל-פי-זה מובן שיש הוראה נוספת הנלמדת מל"ג בעומר - שצריכים להוסיף בכללות העניין דהפצת
23 המעיינות דפנימיות התורה, ובאופן דחיבור פנימיות התורה עם נגלה דתורה, בהתאם לאופן עבודת
24 רשב"י (נוסף על האמור לעיל אודות ההנהגה באופן דנהגו כבוד כו', כתוצאה מהמשכת המוחין במידות).
- 25 כג. והנה, כללות העניין דגילוי פנימיות התורה (באופן של חיבור עם נגלה דתורה) - הרי זה הכנה
26 לביאת משיח צדקנו, שאז תהיה הגאולה האמיתית והשלימה.
- 27 וזהו הקשר עם האמור לעיל אודות המשכת המוחין במידות - החיבור ד"תלמוד" (מוחין) עם
28 "מעשה" (התוצאה דפעולת המידות) - כמבואר בדרושי חסידות שלעתיד לבוא יהיה החיבור דתלמוד
29 ומעשה, וכמו שכתוב (בהפטר דפרשת ויגש) "הנה אני לוקח את עץ יוסף אשר ביד אפרים גו' ונתתי
30 אותם עליו את עץ יהודה ועשיתם לעץ אחד והיו אחד ביד", היינו, ש"עץ יוסף", ענין התלמוד, ו"עץ
31 יהודה", ענין המעשה - יהיו "עץ אחד".
- 32 זאת אומרת: לעתיד לבוא יהיה החיבור ד"תלמוד" עם "מעשה", היינו, שב"תלמוד" גופא יהיה ניכר
33 מעלת המעשה (לא רק באופן ד"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"), וב"מעשה" עצמו יהיה ניכר מעלת
34 התלמוד (על-דרך האמור לעיל בנוגע לחיבור דנגלה דתורה עם פנימיות התורה).
- 35 [ואין סתירה לזה מהמבואר בכמה דרושים שבזמן הזה "תלמוד גדול", ולעתיד לבוא (שאז יהיה
36 העניין ד"נקבה תסובב גבר") יהיה "מעשה גדול" - כי בתקופה דלעתיד לבוא גופא יהיה ענין נעלה יותר
37 מאשר "מעשה גדול", שזהו החיבור דתלמוד ומעשה גם יחד - "ועשיתם לעץ אחד והיו אחד ביד".
- 38 ועל-דרך המבואר בכמה מקומות אודות הפלוגתא בגמרא (חגיגה יב, א) אם שמים קדמו לארץ או
39 שארץ קדמה לשמים - ש"אלו ואלו דברי אלוקים חיים", היינו, שיש דרגא שְׁפָה קְדָמוּ שָׁמַיִם לארץ, ויש
40 דרגא שְׁפָה קְדָמָה ארץ לשמים, וְיִשְׁנָה דרגא נעלית יותר - שמים וארץ נבראו כאחד, שדרגא זו היא
41 למעלה מכללות ענין של התחלקות.

אבל הדרגא ד'נהי' אחד ביד' - באה לאחרי הקדמת מעלת (התלמוד, תלמוד גדול), ולאחרי זה -
מעלת) המעשה, "מעשה גדול".
ועל-דרך זה מובן שלעתיד לבוא יהיה החיבור דפנימיות התורה עם נגלה דתורה, על-דרך החיבור
דתלמוד עם מעשה.
כד. והנה, כללות העבודה דרשב"י שייכת במיוחד לדורנו זה - כמבואר בכמה מקומות ש"דך
דעקבתא דמשיחא" הוא בדוגמת דורו של רשב"י.
וזוהי ההוראה המיוחדת השייכת לדורנו זה - שצריכים להוסיף בכל הפעולות דהפצת המעינות
דפנימיות התורה (תורתו של רשב"י), ובפרט לאחרי שפנימיות התורה נתבארה על-ידי תורת החסידות,
החל מתורת הבעל שם טוב, ובעיקר - בתורת חסידות חב"ד, על-ידי אדמו"ר הזקן, ורבותינו נשיאנו
שלאחרי-זה, שעל-ידם נמשכה פנימיות התורה באופן ד"תפרנסון" - בהבנה והשגה בחב"ד שבנפש.
ועל-ידי כללות העבודה דהפצת פנימיות התורה (ובמיוחד - כפי שנתבארה בתורת חסידות חב"ד)
זוכים לגאולה העתידה על-ידי משיח צדקנו, כמו שכתוב ב'יציא מזהמנא' [שזהו עניינו של משה רבינו
- "גואל ראשון הוא גואל אחרון"] "בהאי חיבורא דילך דאיהו ספר הזוהר (תורתו של רשב"י). יפקון
ביה מן גלותא ברחמים", היינו, שעל-ידי הפצת המעינות חוצה פועלים "אחישנה" ב'אחישנה" גופא -
ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו ממש.

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' א

הכתוב אומר אחר שחזרו ישראל ממלחמת מדין (במדבר לא א)
ו'נִקְרַב אֶת קָרְבָּן ה' אִישׁ אֲשֶׁר מִצָּא כָּלִי זֶהב אֲצֻדָּה וְצִמְדֵי מִבְּעֵת
עֵגֶל וּבֹמֹז, מִפְּרֶשֶׁת הַגִּמְרָא, אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, 'עֵגֶל' זֶה דְּפִּיּוּם שֶׁל
דְּדִין - תְּכֵשִׁית הַעֲשׂוֹי כְּתֻבָּת דְּדִינָה שֶׁל הָאֵשָׁה, שֶׁהָאֵשָׁה לֹבֶשֶׁת
שֵׁם. 'בֹּמֹז' זֶה דְּפִיּוּם שֶׁל בֵּית הַרְחָם - תְּכֵשִׁית שֶׁל זֶהב הַעֲשׂוֹי
כְּתֻבָּת שֶׁל בֵּית הַרְחָם. אָמַר רַב יוֹסֵף, 'אִי הָכִי' - אִם כֵּן שֹׁדֵה הוּא
הַנִּקְרָא כּוּמֹז, הֵינִי דְּתִתְּנֵמִין - זֶה הוּא הַטֶּעַם שֶׁתִּרְגַּם אֹנֶקְלוֹס
(שם) 'מִחוּץ' מִשּׁוּם שֶׁהוּא דְּכָר הַמְּבִיא לִידֵי גִיחוּךְ - לִיצְנוּת. אָמַר לִיה
רַבָּה לִרְבִּי יוֹסֵף, מְגִיפִיָּה דְּקָרָא - מִלְשׁוֹן הַכְּתוּב עֲצֻמוֹ שָׁמַע מִיָּנָה -
תִּלְמַד שֶׁכֵּן הוּא, שֶׁכֵּן 'בֹּמֹז' נוֹטְרִיקוֹן הוּא כָּאֵן מְקוֹם זִימָה.
הַגִּמְרָא דּוֹרֶשֶׁת פֶּסוּק נוֹסֵף הָאִמּוֹר בְּאוֹתָהּ פֶּרֶשֶׁה: הַכְּתוּב אֹמֵר (שם)
לֹא יֵד 'וְיִקְצוּף מִשָּׁה עַל פִּקּוּדֵי תְּחִיל', וּמִסִּיִּים אַחֵר זֶה (שם לא א)
וְנִקְרַב אֶת קָרְבָּן ה' וגו'. מִה דְּהִיָּה קִצְפוֹ, אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בַר
אֲבוּהִי, כִּיּוֹן שֶׁרָאָה מִשָּׁה שֶׁהִבִּיאוּ קִרְבָּן, אָמַר לָהּ מִשָּׁה לִישְׁרָאֵל,
שָׁמָּה תִּתְּנֶה לְקִלְקוּלָא דְּהָרָאשׁוֹן - שֶׁל מַעֲשֵׂה שְׂטִיִּים, שֶׁזֶנוּ יִשְׂרָאֵל
עִם בְּנוֹת מִוָּאב, וְשִׁמָּה כִּךְ עֲשִׂיתָם עִם בְּנוֹת מִדִּין, וְלִכְךָ אַתָּם
צָרִיכִים קִרְבָּן. אָמַר לֹו, (שם לא א) 'לֹא נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ, כְּלוּמַר,
לֹא נִחְסַר אִישׁ מֵאִיתָנוּ מִקִּיּוֹם דִּת יִהּדִית. אָמַר לָהּ מִשָּׁה, אִם כֵּן
כִּפְרָה - קִרְבָּן זֶה שֶׁאַתָּם מִבְּקָשִׁים לְהִקְרִיב, לָמָּה לָכֵם. אָמַר לֹו, אִם
מִיָּד עֲבִידָה יֵצְאוּ, שֶׁלֹא נִכְשְׁלָנוּ בְּמַעֲשֵׂה עֲבִירָה, מִיָּד הִתְהוּרָה לֹא
יֵצְאוּ, וּבִהְרֵחוֹר הַלֵּב נִכְשְׁלָנוּ. מִיָּד אַחֵר כֵּן אֹמֵר הַכְּתוּב (שם לא א)
'וְנִקְרַב אֶת קָרְבָּן ה'".
הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא מִפְּרֶשֶׁת כְּדַבְּרֵי רַב נַחֲמָן: תָּנָא דְּבִי רַבִּי
יִשְׁמְעֵאל - שֶׁנוּ בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמְעֵאל, מִפְּנֵי מָה הוֹצִירָנוּ
יִשְׂרָאֵל שְׂבָאוֹתָיו תִּדּוּר כִּפְרָה, מִפְּנֵי

דְּכְתִיב (ויקרא כב ד) 'אִישׁ אֲשֶׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת זָרָע' וְסִמְיָה לִיה (שם)
כב ה) 'אִישׁ אֲשֶׁר יִנַּע בְּכָל שְׂרָיָו'. וְכְתִיב בִּיה בְּשִׁכְבַּת זָרָע שְׂבָגָד וְעוֹר
טִמְאִים בו, שְׂנֵאמַר (ויקרא טו יז) 'וְכָל כְּנֹד וְכָל עוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו
שִׁכְבַּת זָרָע וְכִסָּה בְּמִים וְטִמָּא עַד הָעֶרֶב, וְאִם כֵּן מֵאַחֵר שֶׁהוֹקְשָׁה
טִמְאֵת שְׂרָץ לְטִמְאֵת שִׁכְבַּת זָרָע, 'כְּנֹד וְעוֹר' דְּכְתִב רַחֲמָנָא -
שִׁכְבַּת הַתּוֹרָה בְּשְׂרָץ לָמָּה לִי - לִשְׁמַע מִה הוּא נִצְרָךְ, אֲלֵא שָׁמַע
מִיָּנָה לְאַפְנוֹי - תִּשְׁמַע מִכָּךְ שֶׁתִּיבָה זֶה נִאֲמַרָה לְדִרְשָׁה, וְכִיּוֹן
שִׁיתִּירוּ הַכְּתוּב וְאִינוּ נִצְרָךְ לְגוֹפוֹ שֶׁל הַפֶּסוּק, אִין מְשִׁיבִים עַל
דִּרְשָׁה זוּ.
שׂוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְאַכְתִּי - וְעַדִּין גִּזִּירָה שׁוֹה זֶה, מוֹפְנָה מִצָּד אַחֵר
הוּא, שֶׁהִרִי אִינוּ מִיּוֹתֵר אֲלֵא בְּשִׂרָץ אֲבָל לֹא בְּמֵת, הִנֵּיחָא - וְדַבֵּר
זֶה מוֹבֵן לְמֵאֵן דָּאֵמַר - לְדַעַת הַסּוֹבֵר שֶׁמוֹפְנָה מִצָּד אַחֵר, לְמִידִין וְאִין
מְשִׁיבִין - לְמַדִּים אֶת הַגִּזִּירָה שׁוֹה וְאִין פּוֹרְכִים אוֹתָהּ, אֲלֵא לְמֵאֵן
דָּאֵמַר, מוֹפְנָה מִצָּד אַחֵר לְמִידִין וְשִׁיבִין - לְמַדִּים אֶת הַדִּרְשָׁה אִם
אִין מִה לְהַשִּׁיב עֲלֶיהָ, וּפּוֹרְכִים אוֹתָהּ אִם יֵשׁ מִה לְפָרוֹךְ אוֹתָהּ, מֵאִי
אֵיכָא - [יש] לְמִימַר, וְהִרִי אֲפִשֵׁר לְפָרוֹךְ אֶת הַגִּזִּירָה שׁוֹה כְּפִי
שֶׁהִפְרַכְנוּ לְעֵיל, מִה לְשִׂרָץ שֶׁכֵּן טִמָּא כְּעַדְרָה אֲבָל מֵת אִינוּ
טִמָּא אֲלֵא בְּכוּיָת.
שִׁיבָה הַגִּמְרָא: 'בְּגַד וְעוֹר' דְּמֵת - הָאִמּוֹר בְּמֵת נִמִּי - גַּם אֲפִנּוֹי
מוֹפְנָה, מְכִיד - שֶׁהִרִי מֵת אֲתִקֵּשׁ - הוֹקֵשׁ לְשִׁכְבַּת זָרָע, דְּכְתִיב (שם)
כב ד) 'וְהִנּוּעַ בְּכָל טִמָּא נִפְשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת זָרָע,
הִרִי שֶׁהוֹקֵשׁ מֵת לְשִׁכְבַּת זָרָע, וְכְתִיב בְּשִׁכְבַּת זָרָע (שם טו יז) 'וְכָל כְּנֹד
וְכָל עוֹר, אִם כֵּן מֵאַחֵר שֶׁנִּכְתַּב 'בְּגַד וְעוֹר' בְּשִׁכְבַּת זָרָע, 'כְּנֹד וְעוֹר'
דְּכְתִב רַחֲמָנָא בְּמֵת לָמָּה לִי - לָמָּה הוּא נִצְרָךְ, שָׁמַע מִיָּנָה - תִּלְמַד
מִכָּךְ, שֶׁלֹא נִכְתַּבָּה תִּיבָה זֶה אֲלֵא לְאַפְנוֹי לְדִרְשָׁה.
הַגִּמְרָא מִפְּרֶשֶׁת מִה הֵם תְּכֵשִׁית הַנִּשְׁיָם הַכְּתוּבִים בְּמִלְחַמַת מִדִּין:

לקוטי שיחות פרשת אמור כרך יב

במנינים⁸ ובמעט לעת וכמאמר רז"ל⁹ "אימתי אתה מוצא שבע שבתות תמימות בזמן שאתה מתחיל לימנות מבערב", וכיוצא בזה – ואיך אפשר לפרש שאימתי השבתות "תמימות" – רק בזמן שחל פסח בשבת, משום שאז הן "תמימות" בסדר ספירתן "כמו ששת ימי בראשית"¹⁰?

ועוד תמוה: אם כוונתו של המדרש להסביר (כפי הנראה) כפשוטו, שאי אתה מוצא את הענין ד"תמימות" אלא באופן שמתחילים לספור במוצ"ש, הוה ליה למימר בלשון קצרה וברורה ומובנת לכל "בזמן שחל פסח בשבת" (וכיוצא בזה) – ומה צורך בסימן, ולמה להשמיענו זה על ידי סימן כזה ("בזמן שאין ישוע ושכני' ביניהם"), המובן רק לאחר ידיעת סדר המשמרות, ושנתקנו על ידי שמואל ורוד¹¹ כמה וכמה דורות לאחר התחלת קיום מצות ספירת העומר?

ב. ועל כן צריך לומר בדברי המדרש, שבהפירוש ד"אימתי הן תמימות" (כשהן "כמו ששת ימי בראשית") אין כוונתו להענין דספירת העומר כפשוטו [שהרי הציווי "שבע שבתות תמימות תהינה" חל ומתקיים כל אימת שמתחילין לספור, כנ"ל], כי אם להמדרש שבזה ול"רמז משרשי המצוה"¹², דמצות ספירת העומר; שכאשר פסח הוא בשבת והמנין של ימי הספירה הוא כפי הסדר ד"ששת ימי בראשית", הרי אז ה"שבע שבתות" דספירת העומר הן "תמימות" גם בפנימיות ענינם – מעלה נוספת על ה"תמימות" שישנה בהן בשאר השנים¹³.

א. על הפסוק "וספרתם לכם ממחרת השבת ג' שבע שבתות תמימות תהינה"¹ איתא במדרש²: "תני ר' חייא כתיב שבע שבתות תמימות תהינה אימתי [הן תמימות]³ בזמן שאין ישוע ושכני' ביניהם". ופירש במ"כ (בשם הרוקח): "כשבא ראש חודש ניסן בשבת, יבוא פסח בשבת ויתחילו בספור במוצאי שבת, ואז הן השבתות תמימות כששת ימי בראשית". ומה שכתוב "בזמן שאין ישוע ושכני' ביניהם" – "לסימן נקט", כי כשחל פסח בשבת אזי המשמרות "ישוע ושכני'" לא עבדו בבית המקדש בין פסח לעצרת (כמבואר בארוכה במ"כ שם).

וצריך להבין: פירוש הכתוב ב"ממחרת השבת" היא לכל הדיעות [לא "ממחרת שבת בראשית", כי אם] "ממחרת יום טוב"⁴. והיינו שגם כשחל פסח באחד משאר ימי השבוע, התחלת הספירה היא ממחרת הפסח ולא ממחרת השבת שלאחר הפסח (כדעת הבייתוסים⁵). ומזה מובן⁶, שהבא תיכף לאחר זה⁷ "שבע שבתות תמימות" פירושו שבע שבועות

(1) פרשתנו כג, טו.

(2) קה"ר פ"א, ג.

(3) מ"כ שם.

(4) תו"כ (ורש"י) עה"פ. מנחות סה, ב.

(5) מנחות שם, סע"א. פרש"י – חגיגה יז, א; ר"ה כב, ב.

(6) במס' מנחות סה, ב הוכיח ריב"ז נגד דעת הבייתוסים: "כתוב אחד אומר תספרו חמשים יום וכתוב אחד אומר שבע שבתות תמימות תהינה הא כיצד כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביו"ט שחל להיות באמצע השבת". והיינו (ראה פירוש רבינו גרשום ופירש"י שם), שהפירוש ד"שבע שבתות תמימות" הוא "אותן המתחילות באחד בשבת ומסתיימות בשבת" (כפירוש המדרש), וזה מה שבהשנים שחל יו"ט באמצע השבת מתחילים לספור ממחרת השבת (אף שאז אין "תמימות" השבת – כפשוטו), הרי גם לריב"ז י"ל ד"שבת" דלא בעינן שבע שבתות תמימות מאחד בשבת ועד שבת אלא בחמשים בעלמא באיזה יום שישלימו.

אבל שם אפ"ל שדחם בקש ולי' לא ס"ל, וכמפורש בזה דרכו של ריב"ז בנוגע לצדוקי ש"לא הי' חפץ לגלות לו טעמו של דבר דאטור לגלות להם טעמי תורה** – דמזה מובן שבאם אפשרי** אסור שלא לדחותם בקש. ועפ"ז (דוהו רק דחי' בקש וטעם האמתי הוא כשאר הטעמים שהובאו שם) יתורץ: (א) פשיטות ריב"ז "מנין לכם" (דממחרת השבת – כפשוטו), (ב) הרי גם לריב"ז י"ל ד"שבת" כפשוטו והמשך הכתוב הוא: וספרתם לכם (כשחל יו"ט בשבת) ממחרת השבת ג' (כשחל באמצע השבת) תספרו חמשים יום. (ג) הא דבתו"כ לא הובאו כלל דברי ריב"ז (אף דהובאו גם במגלת תענית). וראה לקו"ש ח"ט ע' 4 ובהערה 26 שם.

(7) ובפרט שרוב השנים אין היו"ט (דפסח) חל בשבת.

(* רשב"ס ב"ב קטז, רע"א.

(** משא"כ כשאי אפשר שאז צריך לענותו (שבת ל, ב) ולכן בב"ב (שם) רק מעיקרא לא גילה כו'.

(8) משא"כ אם חסר ע"י שלא ספר ומנה פעם אחת (ראה שו"ע או"ח סתפ"ט ס"ח ובמג"א שם (ראה מחה"ש שם). שו"ע אדה"ז שם סכ"ג).

(9) מנחות סו, א. וכ"ה תו"כ ורש"י שם.

(10) ראה גם לקו"ש חכ"ב ס"ע 143 ואילך.

(11) כ"ד משמרות (תענית כז, א. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ד, ה"ג).

(12) בלשון ס' החינוך בסוף הקדמתו.

(13) כי ב"תמימות" ישנם שני ענינים: (א) "תמימות" כפשוטה. היינו: שלימות מבלי שום חסרון ("תמים" – בניגוד לבעל מום). (ב) תמימות המוסיפה מעלה יתירה בהדבר (אף שאינו חסר, גם כשאין בו מעלה זו). וע"ד דרז"ל (ערכין לא, א), שמ"ש "שנה תמימה" הוא "להביא את חדש העיבור", שגם בלי חדש הנוסף נקראת שנה (ראה ר"ן נדרים סג, א. שו"ת נו"ב מהדו"ק אה"ע ס"ב), אלא שע"י חדש העיבור מיתוסף בה ענין ה"תמימות". וראה אוה"ת להצ"צ לתהלים (יהל אור) יט, *** (ס"ד, ח).

(*** הובא באוה"ת פרשתנו ע' קסח לענין פירוש המדרש ב"תמימות".

גו' (שנאמר בפרשה שניה דק"ש) הוא "בזמן שאין
ישראל עושין רצונו של מקום". ולכאורה תמוה:
"ואספת דגנך" היא הבטחת הברכה הבאה כתוצאה
ממה שכתוב לעיל מיני' "והיה אם שמוע תשמעו אל
מצותי גו' ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם" – ואיך
אפשר לומר שהכתוב קאי בזמן שאין ישראל עושין
רצונו של מקום? ומבואר בלקוטי תורה²⁰ בשוב
הענין: "דבפרשה זו (השניה) לא נזכר בכל מאדכם
כמו שכתוב בפרשת שמע, ולכן נקרא עדיין אין עושין
רצונו של מקום כו'".

וביאר ענין זה ש"עושין רצונו של מקום" הוא
דוקא על ידי האהבה ד"בכל מאדך"²¹: ידוע הטעם
שהקב"ה נקרא "מקום" – כי "הוא מקומו של
עולם"²². והיינו ש"מקום" הוא בחינה ששייכת
למקום, אור הממלא כל עלמין²³, שמתלבש בעולמות
המוגבלים בגדר מקום. אבל "רצונו של מקום" קאי על
אור אין סוף הסובב כל עלמין שלמעלה מגדר מקום
של העולמות.

וזהו ש(המשכת) עשיית²⁴ "רצונו של מקום" הוא
על ידי האהבה ד"בכל מאדך" דוקא, כי כל עבודה
ופעולה להמשיך האור מלמעלה צריכה להיות בדוגמא
להאור הנמשך על ידה²⁵; ולכן, המשכת "רצונו של
מקום" – ה'בלי גבול' שלמעלה, באה דוקא על ידי
האהבה ד"ובכל מאדך" – בלי-גבול שבאדם²⁶.

וזהו הטעם שהמדרש אינו אומר בפירוש "אימתי
הן תמימות בזמן שחל פסח בשבת" כי אז היה מקום
לומר שכל הענין ד"תמימות" הוא רק כשחל פסח
בשבת. ולכן אומר ענין זה (בזמן שחל פסח בשבת) –
רק על ידי סימן¹⁴ – בכדי לרמז [על ידי אי אמירתו
בפירוש "בזמן שחל פסח בשבת"], שזה מה שתולה
ענין ה"תמימות" בהקביות דפסח אינו בכל הפרטים.
כי "תמימות" כפשוטו¹⁵ מתקיים בכל השנים, אלא
שכשאין (הרמז ד)ישוע ושכני' ביניהם (שזהו כשחל
בשבת), מתוסף עוד ענין ב"תמימות", כנ"ל.

ג. והנה במדרש רבה (פרשתנו¹⁶) מצינו עוד בענין
ד"תמימות": "תני ר' חייא שבע שבתות תמימות
תהיינה אימתי הן תמימות בזמן שישראל עושין רצונו
של מקום". ומבאר כ"ק אדמו"ר הצמח צדק¹⁷, שב'
מאמרים אלו במדרש יש להם שייכות זה לזה בתוכן
ענינם¹⁸. והיינו, שהמעלה ד"תמימות" הבאה מצד
עצמה בשנה שחל בה פסח בשבת (כשימי הספירה
מתאימים להסדר דימי השבוע), אפשר לבוא ולהגיע
אליה גם בהשנים שחל פסח באמצע השבת – על ידי
העבודה ד"עושין רצונו של מקום".

ומכיון שמעלת ה"תמימות" נפעלת על ידי "עושין
רצונו של מקום", הרי מובן שביאור מהות ה"תמימות"
יובן על ידי הקדמת ביאור הענין ד"עושין רצונו של
מקום".

ומכיון שמעלת ה"תמימות" נפעלת על ידי "עושין
רצונו של מקום", הרי מובן שביאור מהות ה"תמימות"
יובן על ידי הקדמת ביאור הענין ד"עושין רצונו של
מקום".

ד. איתא בגמרא¹⁹ דזה שאמר הכתוב "ואספת דגנך

ועפ"ז יש לומר גם בנדון דידן — ב"שבע שבתות תמימות" —
ב' ענינים אלה: (א) השלימות של "שבע שבתות" עצמם, שלא יחסר
בהם מאומה (שלא שחל לספור ו"מתחיל למנות מבערב"). (ב)
שבקביות שנה מסויימת, ישנה "תמימות" בה"שבע שבתות" המוסיפה
בהם מעלה יתירה על השלימות שמצד עצמם. (וראה המשך תרס"ו ע'
ריח (וראה גם אוה"ת לתהלים שם סוס"א), ש"שבע שבתות תמימות"
הם דוגמת "שנה תמימה" שבערכין שם. וראה לקמן הערה 37).
(14) ומה שחבר בהסימן "שאינ ישוע ושכני' ביניהם" דוקא — ראה
לקמן סעיף ח'.

(15) וראה לקמן סעיף ג', שגם ענין הפנימי ד"תמימות" יכול להיות
בכל השנים. אלא שכשחל פסח בשבת ישנו ענין זה מצד עצמו.

(16) פכ"ח, ג.

(17) אוה"ת פרשתנו ע' קסד"ח.

(18) להעיר מהמבואר בלקוטי ש"ח ע' 782, שכל הפירושים
שבפסוק אחד שייכים זל"ז. ובפרט בנדר"ד — ששתי הדרשות הן "תני
ר' חייא". ולהעיר גם מילקוט (מובא במ"כ לויק"ר שם), שהענין
ד"רצונו של מקום" והענין ד"ישוע ושכני' באים בהמשך אחד.
(19) ברכות לה, ב.

(20) שלח מב, ג. וכ"ה בחדא"ג מהרש"א לברכות שם. או"ת
(להמגיד. פ' עקב ר"ה מפני מה). וראה גם הנסמן בהערות הבאות.

(21) ראה בכ"ז בד"ה והתהלכתי בתוככם* בספר מאמרי אדה"ז —
הנחות הר"פ ז"ל (ע' קנז), באוה"ת ויקרא (כרך ב' ע' תרמד ואילך.
תרנז ואילך. תרפג) ובסה"ת מ"רכ"ט (ע' קעט ואילך). וראה גם לקר"ת
שלח מג, א. אמרי בינה שבהערה 24.

(22) ב"ר פס"ח, ט. וש"נ.

(23) ראה הדעות בזה: לקו"ת ויקרא רד"ה להבין מ"ש באוצ"ח
(נא, ב). (וראה גם אוה"ת שם ע' תרנס. המשך תרס"ו שבהערה 29).

בארוכה — בסו"ס החקירה (להצ"צ) מע' מקום (עה, א).
(24) לפעמים מבואר (ראה אמ"ב שער הק"ש פפ"ו. חינוך (שבשער
התשובה — ח"ב) פמ"ט. וראה גם לקו"ת ברכה צט, ג), שהדיוק
עושים רצונו כו' הוא שישראל עושים רצון חדש, כי האהבה דכל
מאדך שענינה הוא ביוטול הרצון (לקו"ת שם), היא מגעת בבחי' בעל
הרצון, ולכן על ידה נתהווה הרצון.

(25) ראה סוטה (ח, ב) במדה שאדם מורד בה מודדין לו. וראה
הנסמן בהערה הבאה שגם המשכת בחי' אור הבל"ג היא דוקא ע"י
עבודה שמעין האור ובדוגמתו.

(26) וכידוע (תו"א לט, ד. דרמ"צ כקג, ב. קמ, ב. קס, ב) שבחי'
מאדך, אף שהיא רק "מאד שלך", היא ממשכת בחי' מאד
שלמעלה, בל"ג האמיתי.

(*) באוה"ת (ע' קסז) שבהערה 17: יש להעיר .. מענין פי' עושין רצונו של
מקום בד"ה והתהלכתי בתוככם.

ו. על פי כל הנ"ל יובן גם מאמר המדרש, שענין
 ה"תמימות" דספירת העומר הוא כאשר ימי הספירה
 הם בהסדר דימי בראשית.
 דהנה הזמן מתחלק, בכלל, לג' סוגי תקופות
 הימים: ימי השבוע, ימי החודש וימי השנה. אמנם יש
 חילוק בין היקף הימים של שבוע ובין ההיקף של ימי
 החודש והשנה:
 (א) ימי החודש וימי השנה משונים זה מזה באופן
 נראה ונגלה, גם בגשמיים. בימי החודש: בתחלת
 החודש הלבנה היא רק נקודה בלבד, ואחר כך הולכת
 ומתגדלת מיום ליום עד שבאמצע החודש קיימא³⁸
 סיהרא בשלימותא, ומאז ואילך היא הולכת ומתמעטת
 עד שבסוף החודש היא מתעלמת לגמרי; בימי השנה:
 מלבד זאת שמחולקים לתקופות של "זרע וקציר וקור
 וחום וקיץ וחורף"³⁹, הרי עוד זאת, שגם בכל תקופה
 עצמה, אין יום אחד דומה לשאר ימים (שהרי התקופה
 משתנית מתחילתה ועד סופה כמובן). מה שאין כן
 בימי השבוע, שאין בהם חילוק נראה, בגשמיים⁴⁰, בין
 יום אחד לחבירו.
 (ב) בכללות חילוק בין שבוע – לחודש ושנה:
 הוקבע מנין סידורי בחדשים ושנים: הא', הב' – מה
 שאין כן בשבועות.
 והביאור: כל שנה שונה היא משאר השנים בהחיות
 הנמשך בהן ומוסיפה עליהן. כי בכל ראש השנה נמשך
 חיות חדש ששונה מהחיות שנמשך בהשנים שלפניו⁴¹.
 ועל דרך זה הוא בנוגע להחדשים שבאותה השנה,
 בכל ראש חודש נמשך חיות חדש⁴². מה שאין כן
 בנוגע לשבוע, אין חילוק בין החיות דשבוע לשבוע⁴³.
 שבכל שבוע ושבוע "אנו מונים תמיד יום ראשון יום

ואף שאור הסוכב כל עלמין, שהוא רצונו יתברך,
 פועל תמיד בעולמות להוותם מאין ליש ולהחיותם²⁷
 - הרי מה שמאיר ומורגש בעולם הוא בחינת אור
 הממלא, אבל בחינת הרצון אינו מאיר בגילוי בעולם,
 כי אם בבחינת מקיף והעלם; ועל ידי האהבה דבכל
 מאדך ממשיכים בחינת הרצון שיהיה בגילוי בעולם²⁸.
 וזהו הדיוק "עושין רצונו של מקום"²⁹, שרצונו
 יתברך (אור אין-סוף ה'בלי-גבול' שלמעלה מגדר
 מקום) יאיר בגילוי גם בבחינת "מקום" (יתרה מזו
 "מקום ארון אינו מן המדה"³⁰, מקום ולמעלה מהמקום
 בייחוד – נמנע הנמנעות³¹).
 ה. והנה השייכות המיוחדת של הענין ד"עושין
 רצונו של מקום" למצות ספירת העומר, ועד שעל ידו
 דוקא נפעלת מעלת ה"תמימות" שבמצות ספירת
 העומר:
 ה"עומר" היה משעורים³², מאכל בהמה³³. וענינה
 של "ספירת העומר" (ספירה גם מלשון אבן ספיר –
 זכות ובהירות³⁴) הוא בירור וזיכוך (המדות³⁵) דנפש
 הבהמית³⁶. והכח לבירור זה הוא מבחינה שלמעלה
 מהשתלשלות. וכמבואר בחסידות בפירוש הכתוב
 "וספרתם לכם ממחרת השבת", שהכח על העבודה של
 בירור נפש הבהמית – "וספרתם לכם", היא "ממחרת
 השבת" מבחינת אור אין-סוף שלמעלה מאצילות,
 שנעלה יותר גם מבחינת שבת³⁷.
 ולכן, שלימות העבודה דספירת העומר היא כאשר
 "עושין רצונו של מקום" – היינו המשכת בחינת
 הרצון שלמעלה מהשתלשלות בהגבלה ד"מקום", ועד
 בהמדות דנפש הבהמית.

(27) תניא ס"פ מח.

(28) ראה גם המשך תרס"ו ע' לב.

(29) ראה גם המשך הנ"ל ע' לו.

(30) יומא כא, א. וש"נ.

(31) ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט. ס' החקירה (לד, ב ואילך).

(32) מנחות סח, ב. פד, א. סוטה יד, א (במשנה).

(33) פסחים ג, סע"ב. סוטה שם.

(34) לקו"ת אמור לה, ב. המשך הנ"ל ע' ריח"ט. ובכ"מ.

(35) שהן עיקר נפח"ב (ראה בארוכה ד"ה ועשית ציץ עת"ר
 ובהאמרים שלאחריו. וראה גם תניא רפ"ו (ובהגהות אדמו"ר נ"ע
 לשם (בקיצורים והערות לתניא ע' קיד). קיצורים שם ע' פג. לקלוי"צ
 לתניא שם) ורפ"ט).

(36) בסוטה שם (לענין מנחת קנאות): כשם שמעשי מעשה בהמה
 כך קרבנה מאכל בהמה – ומזה מובן גם לענין מנחת העומר ששייכת
 לענין בהמה (שבאדם – נפש הבהמית). ולהעיר מזה"ג צו, סע"א
 ואילך. ביאורו"ז לאהאמ"צ (עט, א) ולהצ"צ (ע' שפז ואילך) לזהר שם.
 המשך הנ"ל שם. וראה גם לקו"ת שם לה, ד. ובכ"מ.

וראה המשך תרס"ו שם, שענין "שבתות תמימות" (ראה לעיל סיום
 הערה 13) הוא אותו הענין דבחי "ממחרת השבת". ע"ש. וראה גם
 לקמן הערה 47.

(38) ראה זח"א רכה, סע"ב.

(39) נח ח, כב. ב"מ קו, ב.

(40) משא"כ ברוחניות – הרי יום השבת הוא שונה מששת ימי
 החול. וגם בה' ימים עצמם – כל יום הוא שונה מזולתו, כי החילוק
 שבין ששת ימי בראשית מה ש"כל יומא ויומא עביד עבדת" (זח"ג
 צד, ב), יש דוגמתו בכל שבוע כדמוכח (גם בנגלה) ממס' ר"ה לא,
 רע"א. תענית כו, א. שם כז, ב (וברש"י שם). מדיני הפלגה בספינה
 והכנה לשבת, הבדלה וכו'.

(41) אגה"ק סי"ד. לקו"ת ר"ה נג, ד. עט"ר ג, א. ועוד.

(42) לקו"ת שם. עט"ר שם ע"ב. אוה"ת בראשית י, א ואילך. ועוד.

(43) לכאורה יש לקשר זה עם המבואר באוה"ת ברכה ע' א'תצא,
 שהחיות הנמשך ב"ח ור"ה הוא "שייך לבחי' חיים, שבלעדי החיות
 הזה ה' כלא ה' לגמרי". משא"כ מה שנמשך בשבת "הוא תוספות
 אור . . על בחי' החיים". ומכיון שביום השבת (המפסיק בין שבוע
 לשבוע) אין נמשך חיות זה שמבלעדי ה' כלא ה' לגמרי", הרי נמצא
 שבענין החיות המוכרח לקיום העולמות מצ"ע – לא ה' הפסק, כל
 השבועות הם בהמשך אחד, בשוה. וצ"ע.

ח. על פי כל הנ"ל יובן גם מה שהקביעות דשנה
 כזו, שפסח חל בשבת, סימנו (כבמדרש) בהענין "שאין
 ישוע ושכני' ביניהם", כי הסימן מסמן ומרמז⁴⁸
 המשכת רצונו יתברך בעולמות – "עושיין רצונו של
 מקום"⁴⁹:

ישוע הוא מלשון "יושיעך", שכני' – "ושכנתי".
 ובלשון החסידות (ובנוגע לגילוי אלקות): "ישועה
 הוא מלשון וישע ה' אל הבל ואל מנחתו, והוא ירידת
 האור והשפע דש"ע נהורין שבזהר הקדוש". והוא מה
 שנמשך "מבחינת אור אין סוף המאציל העליון ברוך
 הוא" שלמעלה מבחינת "ההארה וההשפעה שבתחילת
 האצילות וההשתלשלות"⁵⁰. והיינו, ש"ישוע" (מלשון
 ישועה) מורה על בחינת האור שלמעלה מהשתלשלות.
 ו"שכני'", שעיקרו הוא "שכן", הוא כמו "שכינה"
 שמורה על בחינת האלקות "ששוכנת ומתלבשת תוך
 כל עלמין"⁵¹ – בחינת ממלא כל עלמין.

ונמצא, שצירוף "ישוע ושכני'" – היינו יחוד
 בחינת האור שלמעלה מהשתלשלות ("ישוע") ואור
 הממלא ("שכני'") – הוא דוגמת המשכת רצונו יתברך
 בבחינת מקום.

ועל פי זה יש לומר שהטעם מה שהמדרש מסמן
 הקביעות דשנה כזו שפסח חל בשבת בהענין "שאין
 ישוע ושכני' ביניהם" – כי כוונת המדרש ד"אימתי הן
 תמימות" היא שבקביעות כזו, ה"שבע שבתות" הן
 תמימות מצד עצמם, גם כאשר חסרה העבודה ד"עושיין
 רצונו של מקום" המרומזת ב"ישוע ושכני'". ולכן
 אומר "אימתי הן תמימות בזמן שאין ישוע ושכני'
 ביניהם", שבקביעות כזו שחסרות המשמרות ישוע
 ושכני', גם כאשר חסרה העבודה המרומזת ב"ישוע
 ושכני'", ה"שבע שבתות" דספירת העומר הן תמימות
 מצד עצמן.

שני ושלישי וכו'" – אף ש"מבריות העולם עד עתה
 כבר יש אלפים ורובבות ימים" – כי הם אותם "ימי
 ההיקף שחוזרין חלילה"⁴⁴.

וחילוק זה שבין ימי החודש וימי השנה לימי
 השבוע מתבטא גם במספר הימים: בימי החודש –
 הרי יש חודש מלא וחודש חסר. וכן גם בשנה –
 שישנה שנה חסירה, כסדרה ושלמה; שנה פשוטה
 ושנה מעוברת. מה שאין כן בימי השבוע – הרי בכל
 שבוע ושבוע הוא אותו מספר הימים.

ז. וזהו גם הטעם שבשנה שחל פסח בשבת וימי
 הספירה הם באותו הסדר ד"ימי בראשית" נמשך אז
 ענין ה"תמימות" בדרך ממלא, מה שבשאר השנים
 אינו נמשך כי אם על ידי העבודה ד"עושיין רצונו של
 מקום";

העבודה ד"עושיין רצונו של מקום" ענינה המשכת
 בחינת הרצון (אור ה'בלי-גבול') בההגבלה ד"מקום"
 (כנ"ל סעיף ד') – וכאשר ימי הספירה הם בהסדר
 ד"ימי בראשית" (ימי השבוע) – אזי יש בהם מעלה זו
 מצד עצמם. כי גם ב"ימי השבוע" ישנו החיבור דגבול
 ובלי גבול: ה"זמן" איזו שיהיה (גם של ימי השבוע)
 ענינו התחלקות ושינוי (עבר הוה ועתיד), וביחד עם
 זה הרי בימי השבוע יש בהם ענין שלמעלה
 משינויים⁴⁵.

ולכן, כאשר ימי הספירה מתחילים מיום ראשון
 בשבוע, שאז המנין דימי הספירה הוא באותו הסדר
 ד"ימי בראשית", הרי אותה ה"תמימות" [החיבור
 דגבול ובלי גבול] שישנה ב"ימי בראשית" היא מועילה
 גם על ימי הספירה⁴⁶, שגם בה"שבע שבתות" דספירת
 העומר ישנו ענין ה"תמימות" (מה שבשאר השנים
 נמשך על ידי העבודה ד"עושיין רצונו של מקום"⁴⁷).

44 ד"ה ויהי ביום השמיני תש"ד (סעיף יו"ד). וראה גם לקו"ת
 שה"ש כה, א.

45 להעיר מאוה"ת ברכה ע' א'תצט, שגלגל היומי שרשו מבחי'
 סוכ"ע, רצון העליון, ולכן "כל הימים שוים". ושם, שהעלי' דשבת
 "דלמעלה מן הזמן" הוא לפי "שבא אחר בחי' ו' הקפות דגלגל היומי
 . . בחי' רצון העליון".

ועפ"ז תומתק יותר השייכות של העדר השינוי שבימי השבוע
 ל"עושיין רצונו של מקום" – שהרי הטעם על מה שבכל שבוע
 חוזרים אותם ימי ההיקף הוא לפי שבשבת היא העלי' בלמעלה מן
 הזמן (ראה הנסמן בהערה הקודמת ואוה"ת שם).

46 אף ששייכים לימי החדש והשנה. ובדוגמת יו"ט של ר"ה שחל
 להיות בשבת אין תוקעין כו' (ר"ה כט, ב). שהטעם בפנימיות הוא
 מפני ששבת פועלת גם בהענין דר"ה (ראה לקו"ת ר"ה נו, רע"ב.
 ובכ"מ).

ועד"ז הוא לאידך גיסא, שימי החדש והשנה פועלים גם על
 הענינים דימי השבוע ועד לפס"ד בהלכה (ראה זבחים צא, א).

47 ראה גם אוה"ת שבעה ערה 17, שמקשר פירוש המדרש

(משיחות אחרון של פסח)

ושבת מברכים אייר, תשל"א)

ב"תמימות" (תמימות כששת ימי בראשית) עם הפירוש ב"ממחרת
 השבת", "מבחי' שלמעלה משבת" – והרי הבחי' ד"ממחרת השבת"
 היא דוגמת בחי' "רצונו של מקום", כנ"ל ס"ה.

48 ע"ד דרו"ל בפ' השמות – בכ"מ.

49 ראה לעיל ס"ב. אבל: א) כמה סימנים פשוטים יותר יכול
 לאמרם, ב) מכיון שכל הענינים שבתורה הם בתכלית הדיוק, צריך
 לומר שהענין ד"שאין ישוע ושכני' ביניהם" שייך לענין ה"תמימות",
 כבפנים.

50 אגה"ק ס"ג.

51 תניא פמ"א (נו, ב) וראה גם פנ"ב. ד"ה שמח תשמח תרנ"ז
 ע' 25. ובכ"מ.

בראשית מד, יח - ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני ואף יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה

צג

רמז בהמדרש, דיוסף בחי' יסוד "בעט בעמוד של אבן ועשאו גל של צרורות"

ויגש אליו יהודה. אמר רבי יוחנן בשעה שתפס יוסף הצדיק את בנימין ואמר להם לאחיו האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהי' לי עבד וכו', מיד כעס יהודה ושאג בקול גדול והלך קולו ד' מאות פרסי וכו', כיון שראה יוסף סימנין של יהודה מיד נזדעזע ונבהל אמר אוי לי שמא יהרגני וכו'.

מה עשה יוסף, באותה שעה אותו עמוד של אבן שהי' יושב עליו בעט בו ועשאו גל של צרורות.

בראשית רבה פרשה צג, ז

בילקוט פרשת ויגש רמז קנ שיוסף הי' יושב על עמוד של אבן.

והוא בחי' אבן ישראל הכתוב¹ בברכת יוסף משם רועה אבן ישראל, ר"ת מאי"ר.

דיש אבן ישראל² לעומת אבן נגף וצור מכשול. אבן ישראל היא אבן מאירה עדמ"ש³ צהר נעשה לתיבה, שפירש צהר היא אבן⁴ טובה.

ויש אבן⁵ מסמא, שהאבן הזאת מסמא את העינים, כי

(1) בראשית מט, כד.

(2) פירוש: כידוע אבן-אבנים נק' אותיות (ראה תורה אור כא, א. ב) וכמ"ש בספר יצירה שתי אבנים בונות שתי בתים שלש אבנים בונות שלשה בתים כו' להיות כמו שאבנים הרבה נעשה בית א' לדור בתוכו, כמו כן מאותיות נעשו תיבות שבהם מתלבשות השכל, וכשיש השפעת שכל ומדות דקדושה של תורה ומצות בהאותיות, אזי האותיות הם נקראים אבן טובה - אבנים מאירות, וכשיש השפעה של שכל ומדות דקליפה בהאותיות, הם נק' "אבן אופל" - אבן נוגף, וזהו שמבאר דבחי' יוסף (יסוד) בקדושה הוא השפעה של אבן מאירה, וזהו הקשר בין יוסף ל"אבן".

(3) בראשית ו, טז.

(4) ראה לקוטי שיחות חלק י, עמוד 23.

(5) אבן נִסְתָּמָה: ראה במסכת כלים פרק א' משנה ג' כתוב "הזב מטמא באבן מסמא", ופירוש הרע"ב, "מסמא" מלשון "שימה", כמ"ש (דניאל ו, יח) "וְהִיטִיתָ אֲבָן תְּהִי נִשְׁמֶת עַל פֶּס גּוֹבָא" (מצו"ד: והוא אבן אחת ושמו אותה על פי הבור:), והדיון הוא שאם האבן - "מסמא" - שָׁמוּ על משכב או מושב או מרכב, והזב יושב על האבן

הוא אבן אופל שמאפיל ומחשיך, והוא הלעומת דאבן ישראל כמ"ש במאורי אור מע" אבן אופל ע"ש.

אבן ישראל הוא בחי' אבן דקדושה, מלכות הנקראת צדק כמאמר⁷ צדק מלכותא קדישא, ויוסף הוא בחי'⁸ יסוד, ומיני' אתון ההוא אבן יקרא דהיינו מלכות, כי מצדיק⁹ בחי' יסוד, נמשך לבחי' צדק דמלכות, ועיין

אז המשכב, המושב, והמרכב נטמא, ע"ש.

ומבאר כאן הלשון "מסמא", שהוא מלשון סימיו עינים - אבן אופל, שמאפיל ומחשיך.

(6) מאורי אור מערכת א, סעיף ד, וז"ל: והמלכות נק, א"בן טו"בה, וכנגדה א"בן נ"גף נוק, דסמ"אל המקבלת כנגדה, ונק, ג"כ א"בן יש"ראל כי היא א"בן של איש העליון הנק, ישראל, וכנגדה א"בן אפ"ל כי סמא"ל נק, אפל וזו היא אבן שלו שהוא בונה בנין רע שלו עליו, ע"ש.

וראה אור התורה איכה עמוד א' עד וז"ל: במאורי אור נוקבא דס"ם נק, אבן אפל, כי ס"ם נק, אפל עכ"ל. וכן יאפיל גימטריא סמא"ל, וזהו (איכה ב, א) איכה יעיב יאפיל, מה שירדה מלכות דקדושה במלכות דקליפת נוגה הנק, אבן אפל ע"ש. ועיין ג"כ אור התורה ויצא סוף עמוד קעג.

(7) תקוני זוהר בהקדמה - פתח אליהו (ז, ב). ראה תהלים - יהל אור עמוד קלג. אור התורה תבוא תתר"ע ואילך, דבחי' "מלכות" קודם שנתחבר עם ז"א (יסוד) נק' "צדק", ולאחר שנתייחדה עם ז"א נקראת צדקה בתוספת ה', וע"ד הנותן פרוטה לעני נק' צדקה, והנותן נק' צדיק ע"ש.

ועד"ז כאן שיוסף בחי' יסוד משפיע ונותן חיות "משם רועה" שהוא צדיק, "אבן ישראל" זה מלכות. וראה לקמן הערה 9 שבעבודה הוא השכל והמדות המשפיע (יסוד) בהאותיות (מלכות).

(8) יסוד: יוסף הוא בחי' יסוד. ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר לי' לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף - יסוד, הי' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית".

וראה בתורת מנחם התוועדיות ה'תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15 ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע - ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן לא הערה 1). אור התורה ויחי תתקצא א ואילך. תתשכא א ואילך. ועוד ע"ש". תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ב עמוד רז. רטו. חלק ד עמוד קז ואילך.

(9) ראה אור התורה ויחי עמוד 2286 וז"ל: יוסף הצדיק פי' שהוא בחי' יסוד ז"א דאצי' שהוא משפיע לבחי' המלכות... וז"ש משם רועה אבן ישראל, מתמן אתון האי אבן ישראל דהיינו מבחי' יוסף שהוא יסוד אתון האי אבן ישראל שהיא כנסת ישראל בחי' מלכות, ונקרא אבן ישראל כי ישראל הוא ז"א ואבן ישראל הוא מלכות... ולכן יוסף הצדיק שהוא יסוד נאמר עליו משם רועה אבן ישראל (שעל ידו נמשך שפע השכל ומדות בהאותיות כו'). ע"ש.

זהר הקדוש פרשת ויחי דף¹⁰ רמז ע"א.

מתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שמש

* * *

במדרש רבה פרשת ויגש מה עשה יוסף אותו עמו של
אבן שהוא יושב עליו בעט בו ועשאו גל של צרורות.
יוסף הוא בחי¹¹ פטיש יפוצץ סלע, יוסף הוא בחי
יסוד.

פטיש הוא יסוד דדכורא כמ"ש¹² במאורי אור מע'

10 וז"ל שם: מה שכתוב ותשב באיתן קשתו, דא קשת (זו הקשת
הכתובה כאן, היא) קשתו (של יוסף שהיא) בת זוגו (והיינו המלכות
שהיא בת זוגו של היסוד, ור"ל כי המלכות שהיא קשתו נתישבה)
באיתן, (ומפרש כי) תוקפא אלבישת עלוי (המלכות נתלבשה בתוקף
וחזק על ידו), דלא אחלשת חילא (שלא נחלש כחה מלהשפיע
לתחתונים, ור"ל כי ע"י שיוסף נתגבר על יצרו ולא חטא באשת
פוטפר בכח זה נתלבשה המלכות בעוז וגבורה), דהא ידעת (כי
המלכות ידעה), דיוסף לא יסטי בההוא דרגא דאת קיימא דילי
לימינא ולשמאלא וכו', (שיוסף לא הטא עצמו לפגום במדרגה של
אות הברית שהיא מדתו לא לימין ולא לשמאל, לכן נתישבה המלכות
בחזק).

ויפוז, מאי ויפוז, אלא כדכתיב (תהלים יט, יא) הנחמדים מזהב ונפז
רב, וכתוב (איוב כח, ז) ותמורתם בלי פז (ויפוז הוא לשון פז, ורצה
לומר כי בזכות שעמד יוסף בנסיון) אתיקרו דרועי במרגליתא
עלאה וכו' (נתיקרו ונתעלו דרוע ידיו במרגליות היותר משובחת מכל
המרגליות הנקראות פז וכו').

משם רועה אבן ישראל (פירוש) מתמן אתון ההוא אבן יקרה
כדקאמון (מכח הארה זו נזונית המלכות שהיא סוד אבן יקרה כמו
שאמרנו)... ואתברכא מנייה ואתונא מנהון על ידא דצדיק (והיא
מתברכת ונזונית מהם ע"י הצדיק – בחי' יסוד יוסף). ע"ש.

11 ירמ' כג, כט.

12 וז"ל: פטיש נק, יסוד דזכר, והזכר מכה בפטיש זה ע"ג הסדין
יסוד דנוקבא סדנא דארעא..., ונק, פטישא תקיפא בסוד (תהלים יט,
ו) ישיש כגבור לרוץ אורח, ע"ש.

ופי' "סדנא דארעא", דהוה קשר לשון "סדין – סדנא דארעא", וארץ
– ארעא – נמשלה לאשה ולנקבה, וכמארו"ל (תענית ו, ב) "מיטרא
בעלה דארעא", וכן (כתובות ג, ב) "אסתר קרקע עולם", דכמו הארץ
מקבל מהגשם ועי"ז מצמיח, כן האשה מקבל מהזכר ועי"ז מולידה,
ראה פירוש המשניות להרמב"ם פאה פרק ח משנה א.

וזהו ג"כ רמז כאן, דה"פטיש" הוא משל להזכר, המכה ע"ג הסדין,
ע"ד סדנא דארעא, והיינו הפטיש הוא בחי' "יסוד דדכורא", והסדין

פטיש ע"ש.

והיינו בחי' יוסף צדיק¹³ עליון.

¹⁴פטיש¹⁵ בגי' מיל"ה¹⁶ שד"י¹⁷ והוא ביסוד.

א"כ יוסף הוא בחי' פטיש יפוצץ סלע.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד דשס

בחי' יסוד דנוקבא.

13 ראה לעיל סימן פ הערה 10.

14 מבאר ומרמז ד"פטיש", הוא יסוד, הן מצד "תוכן" ענין הסדין
(כנ"ל הערה 12), והן מצד ה"גימטריא" דפטיש בגי' מילה (שהוא
באבר היסוד) + שד"י והוא ביסוד. ראה הערה 17.

15 ראה בפנים בתורת לוי יצחק ביאור המשנה כלים פכ"ט מ"ז יד
בן פטיש חמשה ושל הפטיש ששה ע"ש. פטיש הוא יוסף, בן פטיש
הוא בנימין מובא לעיל סימן פ.

16 פטיש בגימטריא 399, וכן מילה (85) + שד"י (314) = 399,
ושניהם הם שייכים ליסוד – בחי' יוסף. ראה הערה 17.

17 שם "שדי" הוא במדת היסוד: בכתבי התורה לוי יצחק ולקוטי
לוי יצחק, מובא כמה טעמים בזה, ומהם:

(א) פרי' ורבי' – מאבר יסוד – הוא מהשם "שדי" כמ"ש (תולדות כח,
ג) "ואל שדי יברך אותך ויפרך ויברך" (תורת לוי יצחק, חידושים
וביאורים בש"ס עמוד לז).

(ב) שד"י מלשון שדי' והשלכה כי הטיפה יורה כחץ, ראה פרש"י
בראשית מט, כה "ואת שדי ויברך" (תורת לוי יצחק עמוד רכג).

(ג) שדי מלשון די, שיהי' די' דהיינו גבול ומדה, וידוע דבטפת זרע
מלושב בו כל כחות הגוף והנפש רק שהכל בא בבחי' גבול ומדה
הנק' גבורה שביסוד, וזהו שם "שדי" (לקוטי לוי יצחק הערות לזהר
בראשית עמוד קנא. לעיל סימן כ).

(ד) כתיב "צדיק יסוד עולם", ור"ת וס"ת הוא מספר "שדי". (לקוטי
לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קנג).

(*) ראה חגיגה יב, א. זהר חלק ג יא, ב. רש"י מקץ מג, יד.

(ה) רמז בגי' "שדי" הוא מספר ב' פעמים "זקן" (זקן עליון וזקן
תחתון), ויסוד הוא סימן לזקן דסריס אין לו הדרת פנים זקן (יבמות
פ, ב. שבת קנב, א), ובזקן יש י"ג תיקוני דיקנא, והוא הי"ג בריתות
האמורה במילה (תורת לוי יצחק עמוד שפח).

(ו) האותיות האחרונות ד"מילוי" שם שדי בגי' בן בת, והאותיות
האמצעיות הם "ילוי" – לוי המורה על התחברות יסוד בנוקבתו כמ"ש
(מלכים א ז, לו) כמעז איש ולוית. (לקוטי לוי יצחק, שמות-דברים
עמוד 10)

(ז) לקוטי לוי יצחק הערות לזהר שמות-דברים עמוד קכב, שמביא
מעץ חיים שער מ"מ ומ"ד דרוש ה', ובמשנת חסידים מס' שמות פרק
ג' משנה ז' דבשם שד"י יש ד' ציורים שהם מספר מ, ע, פח, ק + שם
שד"י בגימטריא ברי"ת (מובא בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן
רמג. ק. קב).

ידוע שכל יהודי יש בו ניצוץ של משיח, ולכן כל אחד ואחד אומר "ויתקיים בנו מקרא שכתוב ונחה עליו גוי".

משיחת שבת פרשת אמור, ה'תנש"א

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אמור

כא, א – ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו

א. כתב האר"י ז"ל שאף על גב שהנשמה מסתלקת מן האדם נשתייר בו מעט מנשמה בתוך גופו, והחיצונים שרוצים ליהנות מאור הנשמה שנשתייר בו באים בתוך אותו גוף, כי בחיים מאור הגדול של נשמה שבגוף אינן יכולים לבא, אבל אור מעט שנשתייר אחר מותו באדם נהנים ממנו ומכח זה האור שנשתייר בו מתלבשים בו ומזה בא הטומאה, ובאם שלא ה' נשתייר בו מעט אור מנשמתו לא היו באים החיצונים לתוכו.

והענין שהקב"ה משייר מעט זה מנשמתו כי זה גורם ללחלח העצמות שיכולים לקום בתחייה, כמו הגינה כל זמן שאין מלחלחין אותו הגינה ונתייבשה אי אפשר לה להוציא פרי כן ממש האדם, ועל זה כתב האר"י ז"ל שזה שאמר הפסוק בישעי' (ישעי' נח, יא) והיית כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו והשביע בצחצחות נפשך ועצמותיך יחליץ, ר"ל מי גרם לך שעצמותיך בקבר אחר שיכלה הגוף וישתיירו העצמות שהקב"ה יחליץ אותם ויחיו על ידי שהייתם כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו מצד לחלוותי, כן אתה כל זמן שהלחלוותי בתוכך מקום בתחייה. וכתב שזהו סוד הנזכר בזוהר בכמה דוכתי הבלי דגרמי דאשתייר בבי קברי. ואם כן מכח זה המעט שנשתייר מנשמתו מתלבשים בו החיצונים ויונקים ומטמאים האדם וזהו טומאת מות, אבל עכ"ם שאינו קם בתחיית המתים אינו נשתייר אצלו כלום בעת שנפטר מן העולם, ואם כן אין להם להחיצונים גם כן להניק ממנו ואינם מתלבשים בו, ולכך אין מטמא העכו"ם. עד כאן דברי האר"י.

אך קשה למה עשה הקב"ה התחייה בדרך זה שישתייר מעט נשמה, לא ישתייר כלום מנשמה בגוף ויבראהו מחדש אחר כך כמו שבראו בתחילה מטיפה סרוחה, כך לעתיד יבראו מאותו עפר בעלמא שנשאר מגופו.

אבל נראה לי שהקב"ה עושה זה מצד הדין, כי נודע מה שכתוב בתיקונים שבע' אנפין בדף קמ"א ע"א וז"ל, הנשמה לגוף האדם היא בדרך הלוואה עד זמן שיקצוב לו הקב"ה וכשיגיע זמנו לשלם ההלוואה אזי פורח נשמתו ועיין שם באריכות הלשון. ואיתא בטור חושן משפט סימן צ"ח שהמסדר לבעל חוב שצריך הבית דין לשייר לו כדי חיותו כמו שכתוב שם מפורש.

ולכך נ"ל שבדין הוא שהקב"ה לא יטול גם כן ההלוואה במילואו שלא ישאר לגוף כלום, וצריך לכל הפחות לשייר מעט שם כדי חיותו דהיינו כדי שילוחלח הגוף כדי שיוכל לחיות בתחיית המתים וזה היא כדי חיותו כן נ"ל ברור.

קרבן שבת' – תוספות חול על הקודש סימן ג

כא, יד-טו – אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח כי אם בתולה מעמיו יקח אשה. ולא יחלל זרעו בעמיו כי אני ה' מקדשו

ב. ולא יחלל זרעו בעמיו. הוא כשיש יחוד ז"ן, שכהן דז"א נושא את הבתולה דמל', הנה בזמן הגלות כ"ז אינו, שמל' ירדה פלאים, כמ"ש ותרד פלאים, וקוב"ה ז"א בגלותא סליק לעילא לעילא³, הנה שיהי' הגאולה מהגלות, שתבנה המל', וישוב ז"א להתייחד בה ע"ד שכה"ג נושא את הבתולה וכו', אז תהי' הגאולה וישוב הקב"ה ז"א הכה"ג להתייחד עם הבתולה דמל'.

לקוטי לוי יצחק פרשת אמור⁴, פניני לוי יצחק על התורה

כא, י – והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרוס

ג. המשחה ומלא את ידו ללבוש ר"ת אליהו, שכאשר יבוא אליהו אז יוציא את שמן המשחה ממקום שנגזזה ואז יחזרו להיות כהנים גדולים במשיחת שמן המשחה.

שמנה לחמו

כג, טו – וספרתם לכם ממחרת השבת⁵ מיום הביאתכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהינה

ד. [מצות עשה מן התורה שיספור כל אחד מישראל שבעה שבועות ימים מיום הבאת קרבן העומר, שנאמר וספרתם לכם וגו'.]

אחר הספירה נוהגין לומר יהי רצון שיבנה בית המקדש כו' לפי שעכשיו אין אנו סופרין אלא זכר למקדש, ואין בספירה זו עשיית המצוה כלל, שהמצוה הוא לספור לעומר, ועכשיו אין לנו עומר לספור לו, אלא שחכמים תקנו לספור זכר למקדש, לפיכך מתפללין שיבנה בית המקדש ונקיים המצוה כתקונה.

שו"ע אדמו"ר הזקן סי' תפ"ט טע"ף י"א

ה. ידוע⁶ החקירה באם יבוא משיח באמצע ספירת העומר, אם יכול להיות המשך קיום מצות ספירת העומר בברכה מן התורה, אף שהתחלת הספירה (לפני ביאת המשיח) לא היתה אלא מדרבנן.

ומסתבר לומר, שעל ידי קיום המצוה מדרבנן ישנה ספירת הימים שלפני זה, ובמילא, יכולים להמשיך ולספור בברכה מן התורה, כיון שישנה המציאות (אף שאינה דמצוה) דכל הימים, "שבע שבתות תמימות תהינה"⁷, והרי זה שבע תמים.

תורת מנחם התועודיות ה'תשמ"ט ח"ג ע' 130

(2) איכה א, ט.

(3) ראה זהר ח"א ר"א, ח"ב נח, ב. ח"ג כ.

(4) עיין תורת מנחם – תפארת לוי יצחק.

(5) עיין ילקוט משיח וגאולה עה"ת פ' שמות סימן קסד: ביאור הענין דע"י ההשתוקקות והגעגועים של בני"י לקבלת התורה עוד בהיותם במצרים, זכות זה הוציאם ממצרים – וכן הוא בגאולה העתידה, דזכותם של ישראל הוא זכות הקיוון והציפי' להגאולה, שבזה נכלל הכוסף והתשוקה לתורתו של משיח – תורה חדשה מאתי תצא.

(6) ראה לקו"ש ח"ח ע' 54 ואילך. וש"נ.

(7) אמור כג, טו.

(1) ר' בצלאל מקוברין ז"ל, בעמח"ס עמודי שבעה, נדפס תל"ד.

♦ יום ראשון ט' אייר ♦

א ואמר יי למשה אמר לכהניא בני אהרן
ותימר להון על מית לא יסתאב בעמיה :

כא (א) ויאמר יהוה אל־משה אמר אל־הכהנים
בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא־יטמא בעמיו:

אף בעלי מומין במשמע. בני אהרן • ולא בנות
אהרן • לא־יטמא בעמיו • (ת"כ) בעוד שהמתי בתוך
עמיו, יצא מת מצוה.

זש"א אמר אל־הכהנים • (יבמות פ"ה, ת"כ) : אמר ואמרת,
להזהיר גדולים על הקטנים. בני אהרן • (קידושין לה)
יכול חללים ? תלמוד לומר: הכהנים. בני אהרן •

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטרשיחות כרך ז עמוד 151, חלק כז עמוד 165 – מתוך 'לקראת שבת')

להזהיר ולהאיר על הקטנים

הכהנים . . ואמרת אליהם", וכידוע שאמירה היא לשון רפה
(מכילתא ופירש"י יתרו יט, ג. ועוד), בניגוד לדיבור שהוא לשון
קשה (מכות יא, א וברש"י שם).
עוד יש להוסיף בזה, שמרמז שהלימוד וההשפעה על
הקטנים, מוסיפים אור וזהר גם אצל הגדולים, ידוש ללמוד
הלשון "להזהיר גדולים על הקטנים", שהוא אזהרת
הגדולים על־ידי הקטנים, וכדברי חכמינו ז"ל (תמורה טז, א):
"בפשה שתלמיד הולך אצל רבו ואומר לו למדני תורה, אם
מלמדו - מאיר עיני שניהם ה'".

בתחילת פרשתנו, נאמר "אמר אל הכהנים גו' ואמרת
אליהם". ופירש רש"י "אמר ואמרת, להזהיר גדולים על
הקטנים".
ויש לפרש בדרך הרמז, דהא דנקט רש"י הלשון אזהרה
דוקא, שאזהרה היא גם מלשון זוהר ואור (עיין בספר
המאמרים תש"ח לאדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, ע' 240). ובזה מרמז
שאופן ההשפעה והלימוד שמולמדים הגדולים את
הקטנים, צריך להיות בדרך של קירוב והארת פנים.
וענין זה מרמז גם בכך שלשון הכתוב הוא - "אמר אל

שפתי חכמים

איצטריכו תרנוייהו דאלו מ'בני אהרן
גרידא הוה אמינא אף חללים
במשמע, ואם כן אין כאן מיעוט
הממעט חללים, ויכולים להיות
בכללן 'בני אהרן', תלמוד לומר
'הכהנים', יצאו חללים. והדר אמר
ומננן לרבות אף בעלי מומין, תלמוד
לומר 'בני אהרן', כלומר דלא אתא
שום מיעוט למעטינהו כמו שבא
מיעוט 'הכהנים' למעט חללים, ונשאר
'בני אהרן' דאף בעלי מומין במשמע,
ולמעט בנות אהרן, ואלו ב'כהנים'
גרידא הוה אמינא בנהת בכלל,
דהושוו לכל ענישין שבתורה לאיש.
ולכא למימר איפקא דהוה לחומרא,
'הכהנים' יכול ולא חללים, תלמוד
לומר 'בני אהרן' ואף חללים בכלל
'בני אהרן', דאם כן מעוטא ד'הכהנים'
במאי מוקמית ליה: א דאם לא כן
'בעמיו' למה לי, אלא רוצה לומר
ששנו בתוך עמיו, שיש הרבה בני
אדם שמתעסקין עמו לקבור אותו:
ד רוצה לומר שאין לו קוברין, שמוותר
לטמא לו. ומת מצוה הוא כל שקורא
ואין אחרים ענין אותו: תורה ב

ומתרגן, אי כתיב 'בני אהרן' ולא
'הכהנים' הוה אמינא יכול אפילו
חללים, תלמוד לומר 'הכהנים', רוצה
לומר שהוא כהן גמור. ותו מתרגן
רש"י, שאל תקשה לו מנלן לתרגן
ד'הכהנים' ממעט חללים, דלמא לכך
איצטריק, דאי לא כתיב 'הכהנים'
אלא 'בני אהרן' הוה אמינא דוקא
דבני אהרן שהיו תמימים, לאפוקי
בעלי מומין, לכך איצטריק 'הכהנים'
לרבות בעלי מומין. ומתרגן, דמן 'בני
אהרן' אף בעלי מומין במשמע, ולא
היה מתורץ למה ליה 'הכהנים', אלא
לכך אצטריק כמו שתירצתי לעיל
למעט חללים. ותו קשה לרש"י 'בני
אהרן' למה לי, דלא היה למכתב רק
'הכהנים' ויכול אני למעט חללים
ולרבות בעלי מומין, שהרי שניהם
נשקעים ממלת 'הכהנים'. ומתרגן, אי
לא כתיב 'בני אהרן' הוה אמינא דגם
בנות אהרן במשמעות של 'הכהנים',
דכל מקום שנכתב בתורה בלשון זכר
אף הנשים בכלל, לכך אצטריק 'בני
אהרן' ולא בנות אהרן. עיין במנחת
שפירש בענין אחר, והכי פירש,

פרק כא (א) דלא היה לו לכתוב
אלא 'אמר אל הכהנים', אלא 'אמר'
להזהיר את עצמן, ואמרת אליהם'
להזהיר הגדולים על הקטנים. ואם
תאמר, למה לא מתרגן רש"י נמי 'דבר
ואמרת' דכתיב בפרשת קדושים, ויש
לומר דדבור הוי קלל, ולא מפרש מהו
הדבור, ואמרת הוי פרט, רוצה לומר
דבר זה אמור להם, אבל הכא גבי
'אמר' הוא פרט, קשה לרש"י למה לי
שני פרטים: א וקשה, למה מהפך רש"י
הפירוש של פסוק, בתחלה היה לו
לפרש 'בני אהרן' ואחר כך 'ואמרת
אליהם'. ועוד קשה, מנא לן למילף כל
הלימודים מ'בני אהרן'. ויש לומר
דהכי פירוש, כיון שפירשתי 'ואמרת
אליהם' להזהיר הגדולים על הקטנים,
קשה למה ליה למכתב 'הכהנים' בני
אהרן', בשלמא בלא זה הייתי אומר
אי כתיב 'הכהנים' ולא 'בני אהרן' הוה
אמינא דוקא גדולים אבל לא קטנים,
לכך איצטריק למכתב 'בני אהרן'
להזהיר הגדולים על הקטנים, אבל
השתא דלמדתי זה מ'ואמרת אליהם'
קשה למה ליה למכתב 'הכהנים'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 12 עמ' 61)

בית-דין על הכהנים". ולפי זה קשה: למה אין לפרש ש"ואמרת אליהם" קאי על בית-דין? אבל כיון שנאמר "אל הכהנים", מובן ש"אליהם" מתייחסת להם: הכהנים הגדולים מזקנים לשמור על הכהנים הקטנים.

להזהיר גדולים על הקטנים (רש"י כא, א)
התבות "אל הכהנים" בדבור-המתחיל נראות כמיתרות לכאורה. ויש לבאר, דהנה להלן נאמר "ידבר משה אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל", ורש"י מפרש "להזהיר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות, כרך כו, עמוד 158)

טו) שלשון הרע "קטיל תליתאי" (המספר, השומע והאדם שעליו מדברים) - על-אחת-כמה-וכמה שהדבור בשבחו של האלת מגלה את הטוב שבו.

ההוראה משם פרשתנו - אמר - בעבודת ה': אמר, תרבה באמירת דברי שבח ולימוד זכות על כל יהודי באשר הוא. והרי הדברים קל-וחומר: אם הדבור בגנותו של האלת מעורר ומגלה את הרע שבו, שלכן אמרו רבותינו ז"ל (ערכין

ב אלהן לקריבה דקריב לה לאמה ולאבוייה ולברה ולברתה ולאחוייה:

(ב) **פי אם-לשארו הקרב אליו לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו:**

נש"י • פי אם-לשארו • (ת"כ) אין "שארו" אלא אשתו.

ג ולאחתה הבתולה אשר אליה יאמר לא יאמר לה די לא הות לגבר לה יסתאב:

(ג) **ולאחתה הבתולה הקרובה אליו אשר לא-היתה לאיש לה יטמא:**

נש"י • הקרובה • לרבות את הארוסה (ת"כ, יבמות ט) • אשר לא-היתה לאיש • למשכב. לה יטמא • מצוה (ת"כ).

יבמות צז

ד לא יסתאב רבא בעמה לאחליתה:

(ד) **לא יטמא בעל בעמיו להחלו:**

שהוא בתוך עמיו, שיש לה קוברין, שאינה מת מצוה. ובאיזה 'שאר' אמרתי? באותו שהיא 'להחלו', להתחלל הוא מכהנתו.

נש"י • לא יטמא בעל בעמיו להחלו • (ת"כ) לא יטמא לאשתו פסולה, שהוא מחלל בה בעודה עמו. וכן פשוטו של מקרא: לא יטמא בעל בשארו, בעוד

ה לא יקרחו קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו שרמט:

(ה) **לא יקרחו קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו שרמט:**

שפתי חכמים

פירוש למשכב, וממילא איתרבי מכת עץ כיון דבלא משכב נעשית בעולה. ואין להקשות לישתוק קרא מ'בתולה' ולא לכתוב נמי 'אשר לא היתה לאיש', אם כן הוה אמינא 'הקרובה' למעט ארוסה הוא בא, משום הכי הוצרך לכתוב 'אשר לא היתה לאיש' כדפירש רש"י לעיל, וממילא ילפינן נמי למכת עץ: ז מדכתיב לפניו 'לא יטמא בעמיו, כי אם לשארו וגו' ולאחותו הבתולה' וגו', משמע דכל הני דקחשיב רשאי לטמא להן, למה ליה למכתב עוד 'לה' יטמא, אלא למצוה: תורה ד

יודעין דארוסה אסורה מלשמא לה. אלא על כרחך 'הקרובה' לרבות בא שישמא לה, ואשר לא היתה' פירוש למשכב הוא, כדפירש רש"י בסמוך. ואם תאמר מנא ליה לרבות ארוסה, דלמא הא דכתיב 'הקרובה' לרבות מכת עץ הוא דאמא, שלא תמעט מכת עץ מדכתיב 'הבתולה' ולא בעולה, ואשר לא היתה' בא למעט הארוסה, ויש לומר דאם כן לא לכתוב קרא לא 'הבתולה' ולא 'הקרובה', ואנא ידענא דמכת עץ מותר לטמא, אלא על כרחך צריך לומר ד'הקרובה' לרבות ארוסה הוא בא, ואשר לא היתה לאיש

(ב) ה רוצה לומר 'שארו' דכתיב הכא (ועיין בתוספות יום טוב פרק יש נחליץ), ואם תאמר הנה לו לכתוב 'הקרובה' שהיא לשון נקבה. ויש לומר דכל היכא דכתיב 'שארו' היינו שאר בשר, והוי כאילו כתיב 'שאר בשר', וב'בשר' לשון זכר הוא, לכך כתיב 'הקרוב' בלשון זכר: תורה ג
(ג) ויש מקשין, ואימא איפכא למעט הארוסה שלא יטמא לה. ויש לומר דאם כן לישתוק קרא ולא יכתוב 'הקרובה', ואנן ידעין דארוסה ממועט מדכתיב 'אשר לא היתה', דסתם הויה היא קידושין, ואם כן ממילא אנו

תשחית". יכול לקטו במלקט וברהיטני? לכך נאמר: "לא יגלחו", שאינו חייב אלא על דבר הקרוי "גלוח" ויש בו השחתה, וזהו תער. ובבשרם לא ישרטו שרשית. לפי שנאמר בישראל (לעיל ט כח): "ושרט לגפשו לא תתנו". יכול שרט חמש שריטות, לא יהא חייב אלא אחת? תלמוד לומר: "לא ישרטו שרשית" – לחייב על כל שריטה ושריטה; שבתה זו יתרה היא לדרש, שהיה לו לכתב: "לא ישרטו" – ואני יודע שהיא שרשית.

וקדישין יהיו קדם אלהיהן ולא יחלוץ שמא דאלהיהן ארי ית קרבנא דיי קרבן אלהיהן אנון מקריבין ויהיו קדישין:

(ו) קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם אלהיהם כי את-אשי יהוה לחם אלהיהם הם מקריבם והיו קדש:

כ"ג. קדשים יהיו. (ט"ז) על-פירושם יקדישום בית-דין בכך.

ואתתא מטענא ומחללא לא יסבון ואתתא דמקרבא מבטלה לא יסבון ארי קדיש הוא קדם אלהיה:

(ז) אשה זנה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה לא יקחו כייקדש הוא לאלהיו:

מכאן גדול, או בת גרושה וחלוצה מכהן קדוש, (קידושין עז) וכן שנתחללה מן הפהנה על-ידי ביאת אחד מן הפסולים לכהנה.

כ"ג. זנה. שנבטלה בעילת ישראל האסור לה, כגון חייבי ברות, או נתין, או ממזר (יבמות סא). חללה. שנולדה מן הפסולים שבפנהנה, כגון בת אלמנה

שתי חכמים

לחייב על כל קרחה וקרחה כו'. והרב הניח הדבר בצריך עיון. ודו"ק: רוצה לומר יהא נמי חייב, לכך נאמר כו'. וילפינו ישראל מכהנים דריבה בהן הכתוב מצות תירות, אפילו הכי אינן חייבין אלא בגילוח כעין תער, ישראל לא כל שכן: בגילוח ישראל מכהנים מגזירה שוה ד'שריטה' שריטה, אבל אין לומר דילפינו במה מצינו ישראל מכהנים שיהיו חייבים על כל שריטה, דאיכא למפרך מה לכהנים שריטה בהן מצות, להכי צריכים אנו לגזירה שוה. ואף שלא הזכיר זה רש"י וברונו לברכה, מפני שסמך במה שכתב בגזירה שוה ד'קרחה' קרחה, ולא חש להאריך: תורה ו

למה לי וגו', הא בכלל ישראל הם. דיש לומר דלכך אצטרף, כדי שילמוד ממנו שאם קרח הרבה קריחות בפעם אחת שחייב על כל קריחה וקריחה. ובהו תורץ קושית רא"ם שהקשה, היאך מצו רבותינו וברונם לברכה לדרוש, לפי שנאמר 'לא תשימו קרחה בין עיניכם', אין לי אלא על בין עיניכם, מנלן לרבות את כל הראש, תלמוד לומר 'בראשם', והא 'בין עיניכם' כתיב, ואם קרא 'בראשם' בא לרבות כל הראש, קרא ד'בין עיניכם' היכי מיתוקמא, ואדרבה הוה ליה למידרש איפכא, לפי שנאמר 'לא יקחו קרחה בראשם' שומע אני כל הראש, תלמוד לומר 'בין עיניכם', לא אמרתי אלא על בין העינים בלבד, דהשתא ליכא לאקשוני והא 'בראשם' כתיב, דבין העינים נמי 'ראשם' הוא, שאפילו מקצת ראשו 'ראשם' מקרי, והא דהדר כתיב גבי פהנים אינו אלא משום 'קרחה' יתירא דאית ביה

(ה) ח כמו שמוכח רש"י מגזירה שוה: ואם תאמר דלמא איפכא, מה להלן 'בין עיניכם' דוקא, אף בפהנים 'בין עיניכם' דוקא, ולא על כל הראש. ויש לומר דאין יכול למילף פהנים מישראל לענין זה, דהא בהדיא כתיב הקא 'בראשם', דמשמע כל הראש. ואין להקשות השתא נמי היאך ילפינו גבי ישראל נמי כל הראש, הא כתיב 'בין עיניכם'. דיש לומר דודאי כל הראש במשמע, והא דכתיב 'בין עיניכם' לגזירה שוה אתרת אצטרף, כדי שילמוד תפילין מיהו, דכתיב 'והיו לטוטפות בין עיניכם', שלא תאמר בין עיניכם ממש, דילפינו גזירה שוה, כתיב הקא 'בין עיניכם', ולהלן כתיב 'לא תשימו קרחה בין עיניכם', מה להלן מקום שעושה קרחה, אף גבי תפילין מקום שעושה קרחה. ואין להקשות היאך סלקא דעתך שילמוד פהנים מישראל דדוקא בין עיניכם, דאם כן 'לא יקחו קרחה'

(ו) ל מכלל כתיב 'קדשים הם' אלא 'קדשים יהיו', משמע על כרחם: תורה ו
(ז) מ כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, שנתחללה היא מן הכהונה ונקראת 'חללה'. אף על פי שקודם לכן גם כן היתה אסורה לכהן,

ח וּתְקַדְּשֶׁנָּה אֲרִי יֵת קֶרֶפֶן אֱלֹהֶיךָ הוּא מְקַרֵּב
קַדִּישׁ יְהִי לָךְ אֲרִי קַדִּישׁ אֲנִי יְיָ מְקַדְּשָׁכֶךָ :

נִהַג בּוֹ קִדְּשָׁה, לִפְתָּח רִאשׁוֹן בְּכָל דָּבָר וּלְבָרָךְ רִאשׁוֹן
בְּסַעֲדָה (ת"כ) ♦

ט וַיְבַרְכֵהוּ אֵלֶּיךָ אֲדֹנָיִי כִּי אֵלֶּיךָ אֶתְּחַלֵּץ לְמַטְעֵי מַקְדָּשְׁתָּא
אֲבוּהָא הִיא מִתְחַלָּא בְּנוֹרָא תְּתוּקָד :

מִדִּים שֶׁלֹא דָבָר הַכּוֹב בְּפָנוּיָהּ. אֶת-אַבְיָהּ הִיא מַחְלֶלֶת • (סנהדרין נב) חָלְלָה וּבִזְתָּה אֶת כְּבוֹדוֹ, שְׂאוּמְרִים עָלֶי: אֲרוּר שֶׁזֶּה יֵלֶךְ, אֲרוּר שֶׁזֶּה גָּדֵל! •

יִכְהֲנָא דִּאתְרַבָּא מֵאַחוּהִי דִּי יִתְרִיק עַל
רִישָׁהּ מִשְׁחָא דְרַבּוּתָּא וְדִי קָרִיב יֵת קֶרְפְּנָה
לְמַלְבָּשׁ יֵת לְבוּשֵׁיא יֵת רִישָׁהּ לֹא יִרְבִּי
פְּרוּעַ וּלְבוּשׁוּהִי לֹא יִבּוּעַ :

הֲיֵשׁ לֹא יִפְרַע • (נ"ט) לֹא יִגְדֵּל פְּרַע עַל אֲבֶלֶךְ, וְאַיִזְהוּ גְדוֹל פְּרַע? יוֹתֵר מִשְׁלָשִׁים יוֹם.

יֵא וְעַל כָּל נִפְשֵׁת מִתָּא לָא יִיעוּל לְאַבוּהִי
וּלְאִמָּה לָא יִסְתַּאב:

בְּאֶהָל. לְאָבִיר וּלְאֶמֶן לֹא יִטְמָא • (שם מח. ת"כ) **לֹא בָּא**
אֵלָא לְהַתִּיר לוֹ מֵת מִצֻּחַ.

שפתי חכמים

דִּקְדָּק לִשְׁאֹר בְּנֵי אָדָם הוּא דִּמְתָּא פְּשִׁיטָא, דְּהָא אֲפִילוּ בִּלְהֵן הִדְיוּט הוּא אֲסוּר בְּדִכְתִּיב 'לִנְפֶשׁ לֹא יִשְׁמָא', אֲלֵא עַל בְּרָחִיז עַל כָּל נִפְשוֹת מֵת לֹא יִבֵּא לְאֲסוּר בְּכֵהֵן גְּדוּל אִף מַה שֶּׁהִתִּיר בְּכֵהֵן הִדְיוּט, דְּהֵינְנֵי אֲבִיו וְאִמּוֹ, וְאִם כֵּן 'לְאֲבִיו וְלְאִמּוֹ לֹא יִשְׁמָא' לְמַה לִּי, אֲלֵא וְדֵאִי לְכָךְ אֲצִטְרִיךְ. דֵּאִי לֹא 'לְאֲבִיו וְלְאִמּוֹ', הֵהָּ אֲמִינָא פִּינֵן דְּקָרָא דִּעַל כָּל נִפְשוֹת' וְגו' בֵּא לְאֲסוּר בְּכֵהֵן גְּדוּל אִף מַה שֶּׁהִתִּיר בְּכֵהֵן הִדְיוּט, וְלַעֲלִי הִתִּיר לוֹ גַּם כֵּן מִת מַצָּה וְאֲבִיו וְאִמּוֹ, וְכֵאן בְּכֵהֵן גְּדוּל אֲסֹר לוֹ הַכֵּל, (וְהוּאִיל וְאֲסֹר לוֹ מִת מַצָּה בְּכֵאן) הֵהָּ אֲמִינָא אִף לְמַת מַצָּה אֲסוּר לוֹ לִישְׁמָא, (דְּדַחַק הוּא לְחַלְקִי), לְכָךְ חֹזֵר וְכֹתֵב 'לְאֲבִיו וְלְאִמּוֹ לֹא יִשְׁמָא' לְזִמְרָא לָךְ לְאֲבִיו וְאִמּוֹ לֹא יִשְׁמָא, אֲבָל לְמַת

קְשִׁיחָה, 'וּמַלְכֵיהֶם נְהוּגִים' תִּירָגַם
 יוֹנָתָן 'וּמַלְכֵיהֶם זָקְקִין'; תוֹרָה י
 (י) **ב** דִּלְפִּינָן מִבְּנֵי אֶהְרֹן דְּכָתִיב
 'רָאשֵׁיכֶם אֶל תִּפְרְעוּ', מִדָּה לְהִלָּן עַל
 הָאֲבָל אִם בָּאן עַל אֲבָל. וְאִיזְדוּר גִּידוּל
 פֶּרַע, יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם, דִּלְפִּינָן
 מִזְזִיר דְּכָתִיב בּוֹ 'יִהְיֶה גָדֹל פֶּרַע',
 'יִהְיֶה' בְּגִימָטְרִיא שְׁלֹשִׁים; תוֹרָה יא
 (יא) **ז** רֹצֵחַ לּוֹמֵר, מִדְּכָתִיב 'לֹא יָבֹא',
 וְאִין שִׁינָּה בִּיאָה אֱלֹא בְּדָבָר שֵׁשׁ לוֹ
 תוֹךְ: ק וְאִם תֹּאמְרוּ, וְהָא בְּפִרְשַׁת חֻקַּת
 גַּם כֵּן כְּתִיב 'בִּמְת בְּנָפֶשׁ', וּפִירֵשׁ רַש"י
 'בְּנָפֶשׁ' זֶה רְבִיעִית דָּם, וְלָמָּה לִי תִּירָי
 קָרָא. וְיֵשׁ לּוֹמֵר דְּכָאן מִדְּבַר שְׁמֻטָּא
 בְּאֵהָל, וְהֵתֵם מִדְּבַר שְׁמֻטָּא בְּמִנְע:
ר דִּהָא כְּבֵר כְּתִיב 'עַל כָּל נִפְשוֹת מֵת
 לֹא יָבֹא', וְעַל פֶּרֶךְ זֶה בָּא לְלַמֵּד
 שְׁאִינוּ מֻטְמָא אִם לֹאבִיו וְלֹאמוֹ, דְּאִי

נִקָּא מִינָה אַם בָּא בְּהוּן אַחֵר כִּף עָלֶיהָ
שְׂרִיבִי שְׁנֵי לֵאנָיו, אֶחָד מִשּׁוּם גְּרוּשָׁה
וְאֶחָד מִשּׁוּם חֻלָּה: תורה ח
(ח) וְאִם תֵּאֵמַר, לָמָּה לִּי שְׁנֵי פְסוּקִים
עַל זֶה, הָא לְעִיל נִמִּי כְּתִיב 'קְדוּשִׁים
יְהִיו' עַל פְּרָחֶם. וְשׁ לומר דְּלְעִיל מִיִּירִי
לְעֵנִן שְׁלֵא יִשְׁמָא לְמַתִּים, חִזְיִבִים בֵּית
דִּין לְהַפְרִישׁוּ בְּעַל פְּרָחוּ, וְהִכָּא מִיִּירִי
בְּאַשָׁה הַפְּסוּלָה, וְהוּוּ שְׁנָקֵט רִשִׁי הִכָּא
וְאִם לֹא רָצָה לְגַרֵּשׁ הִלְקֶהוּ כו': תורה ט
(ט) וְדָקְשָׁה לוֹ, דְּמִשְׁמַע דְּקָא
בְּשִׁתְּחִיל לְזִנוּת הִיא בְּשָׂרִיפָה, הָא
אַם קָבַר הִתְחִילָה לְזִנוּת וְלֹא הִיוּ
יֹדְעִין וּלְבַסּוֹף גִּידַע הִדְבָּר אֵינָה
בְּשָׂרִיפָה, וְזֶה אֵין לוֹ שׁוּם טַעַם, לְכֹן
פִּירֵשׁ בְּשִׁתְּחִלָּה עַל יְדֵי זִנוּת,
וְהוֹדִיעֵנּוּ שְׁמַלְת 'תַּחֲל' מִלְשׁוֹן חֲלוּל
לֹא לִשְׁוֹן הִתְחַלָּה: ע וְיֹקֵה' לִשְׁוֹן

(יב) וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלֵל אֶת־מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵי כִי נֹר שְׁמֵן מִשְׁחַת אֱלֹהֵי עָלְיוֹ אֲנִי יְהוָה:

יב וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלֵל אֶת־מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵי כִי נֹר שְׁמֵן מִשְׁחַת אֱלֹהֵי עָלְיוֹ אֲנִי יְהוָה:

כ"י וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא • (ת"כ, נדיר לו) אֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחֵר הַמִּשְׁחָה. וְעוֹד, מִכָּאן לְמַדּוֹ רַבּוּתִינוּ שֶׁכֵּהָן גָּדוֹל מִקְרִיב אוֹנֵן. וְכֵן מִשְׁמָעוֹ: אִם מֵתוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ, אֵינוֹ צָרִיף לְצֵאת מִן הַמִּקְדָּשׁ אֲלֵא עוֹבֵד עֲבוּדָה.

כ"י וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא • (ת"כ, נדיר לו) אֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחֵר הַמִּשְׁחָה. וְעוֹד, מִכָּאן לְמַדּוֹ רַבּוּתִינוּ שֶׁכֵּהָן גָּדוֹל מִקְרִיב אוֹנֵן. וְכֵן מִשְׁמָעוֹ: אִם מֵתוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ, אֵינוֹ צָרִיף לְצֵאת מִן הַמִּקְדָּשׁ אֲלֵא עוֹבֵד עֲבוּדָה.

(יג) וְהָיָה אִשָּׁה בְּתוּלָה יִקָּח:

יג וְהָיָה אִשָּׁה בְּתוּלָה יִקָּח:

(יד) אֶלְמִנָּה וּגְרוּשָׁה וְחִלָּלָהּ זֹנָה אֶת־אִלָּה לֹא יִקָּח כִּי אִם־בְּתוּלָה מֵעַמּוּי יִקָּח אִשָּׁה:

יד אֶלְמִנָּה וּגְרוּשָׁה וְחִלָּלָהּ זֹנָה אֶת־אִלָּה לֹא יִקָּח כִּי אִם־בְּתוּלָה מֵעַמּוּי יִקָּח אִשָּׁה:

כ"י וְחִלָּלָהּ • שְׁנוּלָדָה מִפְּסוּלִית כְּהֵנָּה.

כ"י וְחִלָּלָהּ • שְׁנוּלָדָה מִפְּסוּלִית כְּהֵנָּה.

(טו) וְלֹא־יַחֲלֵל זֶרְעוֹ בְּעַמּוּי כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ: ׀

טו וְלֹא־יַחֲלֵל זֶרְעוֹ בְּעַמּוּי כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ: ׀

כ"י וְלֹא־יַחֲלֵל זֶרְעוֹ • הָאֵם נָשָׂא אַחַת מִן הַפְּסוּלוֹת, זֶרְעוֹ הֵימָנָה חָלָל מִדִּין קִדְּשָׁתָא כְּהֵנָּה.

כ"י וְלֹא־יַחֲלֵל זֶרְעוֹ • הָאֵם נָשָׂא אַחַת מִן הַפְּסוּלוֹת, זֶרְעוֹ הֵימָנָה חָלָל מִדִּין קִדְּשָׁתָא כְּהֵנָּה.

♦ יום שני י' אייר ♦

(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(יז) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזֶּרְעֶךָ לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב לְהִקְרִיב לַחֵם אֱלֹהֵי:

יז דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזֶּרְעֶךָ לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב לְהִקְרִיב לַחֵם אֱלֹהֵי:

כ"י לַחֵם אֱלֹהֵי • מֵאֵכֶל אֱלֹהֵי; כָּלֵב סַעֲדָה קְרוּיָה "לַחֵם", כִּמּוֹ (דניאל ה א): "עֲבַד לַחֵם רַב".

כ"י לַחֵם אֱלֹהֵי • מֵאֵכֶל אֱלֹהֵי; כָּלֵב סַעֲדָה קְרוּיָה "לַחֵם", כִּמּוֹ (דניאל ה א): "עֲבַד לַחֵם רַב".

שפתי חכמים

מִצְוָה מוֹתֵר לִישְׁמָא, כִּי מִצְוָתִי: תוֹרָה יב

(יב) ש פִּירוּשׁ, מִקְרָא הֵנָּה יִלְפִינָן, דְּהֵינּוּ מִדְּכֵתִיב 'לֹא יַחֲלֵל אֶת־מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵי'. דְּאִין לֹמֵר מִדְּכֵתִיב 'לֹא יֵצֵא' דְּרִשְׁנָן הֵכִי, אִיף יִתְכֵּן לְרוּשׁ הַשְּׁמִי דְּרִשׁוֹת מִן הַמִּקְרָא הֵנָּה, דְּהָא שְׁדִּרְשׁוּ אֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחֵר הַמִּשְׁחָה מִשְׁמַע בֵּין בְּעִבּוּדָה וּבֵין שְׁלָא בְּעִבּוּדָה, וּלְפִי הַמִּדְרָשׁ הָאֶחָד יִחְיִיב שִׁפְרִשׁ בְּשַׁעַת עֲבוּדָה: תוֹרָה יג

(יד) ת וְאִם תֹּאמַר, הָאֵל כִּבְר פִּירִשׁ לְעִיל וְאִי רֹצֵחַ לְפָרֵשׁ גַּם כָּאן הֵינָּה לֹא לְפָרֵשׁ גַּם פִּירוּשׁ שְׁנֵי שְׁפִירִשׁ לְעִיל, וְהֵינָּה לֹא לְפָרֵשׁ גַּם כָּן 'וּזֹנָה' דְּכֵתִיב

כָּאן. וְנִשׁ לֹמֵר, כָּאן צָרִיף לְפָרֵשׁ הַפִּירוּשׁ שֶׁל 'חִלָּלָהּ', דְּהֵנָּה אֲמִינָא דְּמִיירִי דִּנְקָא כְּשֶׁנִּתְחַלָּלָה מִן הַכְּהוּנָה עַל יְדֵי בִּיאַת אַחַת מִן הַפְּסוּלִים, פִּירוּשׁ אִף שְׁלָא כְּדִרְכָּהּ, אֲבָל בְּתוּלָה שְׁנוּלָדָה מִן הַפְּסוּלִין לְכַהוּנָה לֹא הֵנָּה חִלָּלָהּ, דִּדְנָקָא כְּתִיב 'וְחִלָּלָהּ זֹנָה', דְּמִשְׁמַע חִלָּלָהּ שְׁהִיא זֹנָה, דְּהָא כְּתִיב לְפָנֵינוּ 'אֶלְמִנָּה וּגְרוּשָׁה' דְּמִשְׁמַע אֶלְמִנָּה אוֹ גְרוּשָׁה, אִם כָּן גַּם כָּאן הֵינָּה לֹא לְכַתּוּב 'וּזֹנָה' דְּמִשְׁמַע אוֹ זֹנָה, אֲלֵא מִדְּכֵתִיב זֹנָה בְּלֹא 'וְאִי' מִשְׁמַע חִלָּלָהּ שְׁהִיא זֹנָה, לְכָף הוֹצֵרָהּ רִש"י לְפָרֵשׁ דְּנוּלָדָה מִפְּסוּלִי כְּהוּנָה גַּם כָּן מִקְרִי 'חִלָּלָהּ', 'וּזֹנָה' לֹא קָאִי אִי־חִלָּלָהּ. וְהָאֵל דְּלֹא

כְּתִיב 'וְחִלָּלָהּ זֹנָה', דְּרִיף הַמִּקְרָא לְדַבֵּר כֵּן, כִּמּוֹ לְעִיל 'כִּי אִם לְשֹׂארוֹ הַקְּרִיב אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאִבּוֹ', הֵינָּה לֹא לְכַתּוּב 'וְלֹא־יֵצֵא' תוֹרָה טו

(טו) א (נחלת יצחק) רֹצֵחַ לֹמֵר, שְׁבָנֵינוּ הַזִּכְרִים מוֹתֵרִים לִישְׁמָא וְלִישְׁא גְרוּשָׁה וְכָל כִּיּוּצָא כְּנֹה: תוֹרָה טז

(יז) ב וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה לֹא פִירִשׁ זֶה לְעִיל דְּכֵתִיב 'לַחֵם אֱלֹהֵי' הֵם מִקְרִיבִים וְהֵינָּה קִדְּשׁ, וְנִשׁ לֹמֵר דְּלְעִיל הֵנָּה אֲמִינָא הָאֵל דְּנִקְט' לַחֵם' וְגו' קָאִי עַל לַחֵם הַפָּנִים שְׁהֵינָּה בְּהִיכָל, אֲבָל הָכָא כְּתִיב 'לֹא יִקְרָב לְהִקְרִיב' וְגו', 'לְהִקְרִיב' לָמָּה לִי, אֲלֵא עַל כְּרִחָק בְּכָל הַקְּרִבּוֹת שְׁמִקְרִיבִים עַל הַמִּזְבֵּחַ מִיירִי,

(יח) כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב אִישׁ עוֹר אוֹ פֶּפֶחַ אוֹ חֶרֶם אוֹ שְׂרוּעַ:

יח ארי כל גבר די בה מומא לא יקרב גבר
עויר או חגיר או חרים או שריע:

כ"י כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב • אינו
דין שיקרב, כמו (מלאכי א ח) : "הַקְרִיבֵהוּ נָא לַפֶּתַח־".
חרם • (בכורות מד) שחטמו שקוע בין שתי העינים,

שכוחל שתי עיניו כאחת. או שריע • שאחד
מאבריו גדול מחברו: עינו אחת גדולה ועינו אחת
קטנה, או שוקו אחת ארבעה מחברתה.

(יט) או אִישׁ אֲשֶׁר־יְהִי בּוֹ שֶׁבֶר רֶגֶל אוֹ שֶׁבֶר יָד:

יט או גבר די יהי בה תבר רגלא או תבר
ידא:

(כ) אוֹגֶבֶן אוֹרֶךְ אוֹ תְּבֵלֵל בְּעֵינוֹ אוֹ גֶרֶב אוֹ יִלְפַת אוֹ מְרוֹחַ אֶשָּׁף:

כ או גבין או דקא או חליו בעינה או גרבן
או חזון או מרס פחדין:

כ"י אֶל־גֶּבֶן • שוריצליו"ש בלע"ז, שגביני עיניו
שערן ארף ושוכב. אֶל־דֶּק • (בכורות לט) שיש לו בעיניו
דק שקורין טיל"א, כמו (ישעיה מ) : "הַנוֹטָה בְּדֶק". או
תְּבֵלֵל • דבר המבלבל את העין, כגון: חוט לכן
הנמשך מן הלכן ופוסק בסירא, שהוא עגל המקיף
את השחור, שקוראים פרוניל"א, והחוט הזה פוסק
את העגל ונכנס בשחור. ותרגום "תבלול", "חליו",
לשון חלזון, שהוא דומה לתולעת אותו החוט; וכן
כנראה חכמי ישראל במומי הבכור: 'חלזון', 'נחש'
'ענב' (בכורות לח). גֶרֶב וִילְפַת • מיני שחין הם: גרב,
זו החרס, שחין היבש מבפנים ומבחוץ. יִלְפַת, היא

חזית המצרית. ולמה נקראת "ילפת"? שמלפפת
והולכת עד יום המיתה, והוא לח מבחוץ ויבש
מבפנים; ובמקום אחר קורא לגרב "שחין", הלח
מבחוץ ויבש מבפנים, שנאמר (דברים כח) : "וּבְגֶרֶב
וּבְחָרֶס" – כשסמוך גרב אצל חרס, קורא לילפת
"גרב", וכשהוא סמוך אצל ילפת, קורא לחרס
"גרב"; כך מפרש ב'בכורות' (כ"ד). מְרוֹחַ אֶשָּׁף •
לפי התרגום: "מרס פחדין" שפחדיו מרססין,
שביצים שלו כותיתין. "פחדין" כמו (איוב ט) : "גִּידֵי
פַחַדְיוֹ יִשְׁרְגוּ".

(כא) כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם מִזֶּרַע אַהֲרֵן הַכֹּהֵן לֹא יֵגַשׁ לְהַקְרִיב אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה מוֹם בּוֹ אֵת לֶחֶם אֱלֹהֵיוֹ לֹא יֵגַשׁ לְהַקְרִיב:

כא כל גבר די בה מומא מזרעא דאהרן
כהנא לא יקרב לקרבא ית קרבנא דיי
מומא בה ית קרבן אלהה לא יקרב
לקרבא:

כ"י כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם • (ת"ט) לרבות שאר
מומין. מוֹם בּוֹ • בעוד מומו בו – פסול; הא אם

עבר מומו – פשר. לחם אלהיו • כל מאכל קרוי
לחם.

שפתי חכמים

(כא) ח דאם לא כן, כל איש אשר בו
מום' שנית למה לי, הא לעיל כתיב
'איש מזרעך לדרתם אשר יהיה בו
מום' וגו'; וְאִם תאמר, והא רש"י
פירש זה לעיל; ועוד קשה, דכאן
מפרש כל מאכל, ולעיל פירש דקא
מאכל אלהיו. וְגַשׁ לומר דלעיל מדבר
בקרבן תמידין, דהם נקראים 'לחם',
שנאמר 'לחמי לאשי', והכא מדבר
בקדשי קדשים, והנה אמינא דלא
מיקרי 'לחם', לכן פירש 'כל מאכל
קרוי לחם'; תורה כב

הוא יותר ארוך. וּלְשׁוֹן 'שרוע' הוא
מלשון 'כי קצר המצע
מהשתרע'; תורה יט
(כ) ו רוצה לומר, שיש לו כמין חלזון
או כמין נחש או כגרגיר של ענב
בעיניו. יֵשׁ שגורסין 'חלזון נחש עיניו',
רוצה לומר שיש לו כמין חלזון או
נחש בעיניו, וְגַשׁ אומרים 'ענב', לשון
עניבה, דדרך של נחש שבורך את
עצמו, ועניבה הוא לשון כריכה, והכל
הוא דבר אחד: ז' 'פחדין' פירוש
ביצים; תורה כא

לכך הוצרך לפרש כל מאכל
וכו'; תורה יח
(יח) ג דאם לא כן 'לא יקרב' למה לי,
דאם לעיל כתיב 'לא יקרב'; ד פירוש,
שחטמו שקוע סמוך לעיניו עד
שכשרוצה לכחול שתי עיניו אין חטמו
מעכבת מלכחול שתייהן יחד בבחינה
אחת: ח ואין לומר היינו פסח', דיש
לומר פסח מיירי שאיבריו כשאר כל
אדם אף שוק אחד הוא יותר קצרה,
אבל 'שרוע' הוא להיפך, כי כל איבריו
כשאר איברים של אדם אף שוק אחד

מא (כב) לַחֵם אֱלֹהֵיוּ מִקְדָּשֵׁי הַקְּדָשִׁים וּמִן־הַקְּדָשִׁים כִּבְרֹבָן אֱלֹהֵהּ מִקְדָּשׁ קוֹדֶשֶׁת וּמִן קוֹדֶשֶׁת יִיכֹל: יֹאכֵל:

כ"י א מִקְדָּשֵׁי הַקְּדָשִׁים • אלו קדשי הקדשים. ומן הקדשים יאכל • אלו קדשים קלים. ואם נאמרו קדשי הקדשים, למה נאמרו קדשים קלים? (ת"כ, זבחים קא) אם לא נאמרו, הייתי אומר: בקדשי הקדשים

(כג) אַךְ אֶל־הַפִּרְכָּת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ בִּיָּמוֹם בּוֹ וְלֹא יַחֲלֹל אֶת־מִקְדָּשִׁי כִּי אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשָׁם:

כ"י א אך אֶל־הַפִּרְכָּת • להזות שבע הזאות שעל הפרכת. וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ • החיצון; ושניהם הצרכו

(כד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

כ"י א וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה • המצוה הזאת. אֶל־אַהֲרֹן וְגו' וְאֶל־כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • להזהיר בית־דין עליהם הפהנים

• (ת"כ)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 12 עמ' 64)

לְהַזְהִיר בֵּית־דִּין עַל הַפְּהִינִים (רש"י כא, כד) יֵשׁ לְשָׂאֵל, הֲרִי "פְּהִינִים זְרִיזִין הֵן". וְיֵשׁ לְבַאֵר, שֶׁרַק כְּשֶׁעֲסֻקִים בַּעֲבֹדַת הַקֹּהֵל זְרִיזִים הֵם, כִּי יֵרָאֵת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם. אִךְ פְּסוּקֵנוּ מְדַבֵּר בְּזִהְיוֹת מְטַמְּאָה וְאֶסוּרֵי חֲתוּן, זִהְיוֹת

כב (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וַיְנַזְּרוּ מִקְדָּשִׁי בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יַחֲלֹלוּ אֶת־שְׁם קְדָשִׁי אֲשֶׁר הֵם מִקְדָּשִׁים לִי אֲנִי יְהוָה:

כ"י א וַיְנַזְּרוּ • אין 'נזירה' אלא פרישה; וכן הוא אומר (יחזקאל יד ז): "וַיְנַזְּרוּ מִאֲחֵרֵי"; (ישעיה א ד): "נזורו אחור", יפְּרָשׁוּ מִן הַקְּדָשִׁים בִּימֵי טְמֵאָתָן. דַּבֵּר אַחֵר:

שפתי חכמים

(כג) * דאם לא כן, מה לו ולפרכת עד שיהיה הכתוב מלבא שם: כ ואם תאמר, מנא ליה לרש"י, דלמא מזבח הפנימי. ויש לומר, דאי מדבר במזבח הפנימי, אז לא צריך למכתב תו וְאֶל הַפִּרְכָּת לֹא יָבֹא, דאם אסור ליקרב למזבח הפנימי שהוא חוץ לפרכת, מכל שכן שאין רשאי ליקרב אל הפרכת, אכל אי מדבר במזבח החיצון שניהם הוצרכו לכתוב, ומפורש כו': ל כלומר, 'מקדשי' שנאמר בקרא אינו מקדש ממש, אלא פירוש עבודתי, כי מלת 'מקדש' נאמר על מקדש ממש וגם על העבודה הנעשה במקדש: תורה כד (כד) * דאם לא כן, מה לישראל כאן אצל אזהרת כהנים: תורה א פָּרַק כב (ב) * רוצה לומר, וַיְנַזְּרוּ

ג אמר להון לדריכון כל גבר די יקרב מכל
בניכון לקודשאי די יקדשון בני ישראל
קדם יי וסאכתה עלוהי וישתמיצי אנשא
ההיא מן קדמי אנא יי:

(א) אמר אלהם לדתיתכם כל-איש ו אשר-יקרב
מכל-זרעכם אל-הקדשים אשר יקדישו בני-ישראל
ליהוה וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מלפני
אני יהוה:

קרבנו מתיריע. ואם תאמר, שלש פרתות בטמאת
כהנים, למח? כבר נדרשו במסכת 'שבועות' אחת
לכלל ואחת לפרט וכו' (שבועות ז). וטמאתו עליו.
וטמאת האדם עליו. יכול בכשר - הכתוב מדבר,
וטמאתו של כשר עליו, וכתהור שאכל את הטמא
הכתוב מדבר? על-כרחך ממשמעו אתה למד, במי
שטמאתו פורחת ממנו? - הכתוב מדבר. וזהו האדם
שיש לו טהרה בטבילה. ונכרתה וגו'. יכול מצד
זה לצד זה, יכרת ממקומו ויתישב במקום אחר?
תלמוד-לומר: "אני ה'" - בכל מקום אני.

כ"א כל-איש אשר-יקרב. אין 'קריבה' זו אלא
אכילה. וכן מצינו שנאמר אזהרת אכילת קדשים
בטמאה בלשון 'נגיעה': "בכל קדש לא-תגע" (לעיל יב
ד) - אזהרה לאוכל; ולמדוה רבותינו מ'גזרה שוה' (ו
זכחים מח). ואי אפשר לומר שחייב על הנגיעה, שהרי
נאמר ברת על האכילה ב"צו את אהרן", שתי פרתות
זו אצל זו, ואם על הנגיעה חייב, לא הוצרך לחיבו על
האכילה; וכן נדרש ב'תורת כהנים': וכי יש נוגע
חייב? אם-כן, מה תלמוד-לומר "יקרב"? משיכשר
להקרב, שאין חייבין עליו משום טמאה אלא-אם-כן

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב ענ' 852)

ומצד גדל מעלת הגוף, שבו בחר הקב"ה, עקר השכר הוא
בתחית המיתים, נשמה בגוף. ויש לומר, שמעלה זו מוגשת
בענש פרת: גם כאשר "ונכרתה הנפש" - אין זה שגף
לגוף.

ונכרתה הנפש ההיא מלפני (כב, ג) מבאר בתנא,
שבמתן-תורה בחר הקב"ה בגוף: "ובנו בחרת... הוא הגוף
החמרי, הנדמה בחמיותו לגופי אמות העולם" (פי בחירה
אמתית, היינו על-שכלית, היא בין שני דברים דומים).

שתי חכמים

עונשין מן הדין. ויש לומר, דוקא
בענש דיני אדם אין עונשין מן הדין,
אבל בדיני שמים עונשין מן הדין:
ע רוצה לומר, אינו חייב אלא אם כן
קרב דבר המתיר את הקרבן באכילה,
דהיינו חלב וזרקת דם: ע רוצה לומר,
לפי מה שפירשתי לעיל 'שהרי נאמר
ברת על האכילה בצו את אהרן שתי
פריתות זו אצל זו, ואם על' וכו'.
דמשמע דגם ברת זה מדבר באכילה,
ואם כן לפי זה מכל שכן קשה, שלש
פריתות למח? לי, הא כבר נדרשו:
צ לומר, מדכתיב 'עליו', כלומר
שעדיין עליו, שלא נטהר מטומאתו.
דאי אפשר קאי שאין לו טהרה
במקנה, היה לו לומר 'והוא טמא',
כלומר שאינו נטהר מטומאתו. והא
דמקשה רש"י הכא אחר שפירש
קריבה זו אכילה, יש לומר בשלמא
בלא זה היה לו לתרץ שלש פרתות
חד לאיסור אכילה, וחד לאיסור
נגיעה, וחד ברת לאוכלו קודם שקרבו
מתיריו. אבל השתא דפירש רש"י

דל'ישנא קמא פירש רש"י וינזרו
מקדשי בני ישראל בימי טמאתן, ולפי
הדבר אחר' שפירש רש"י וינזרו וכו',
פירש דקאי אבהמה שהקדישה
לקרבן, הוזהרו הכהנים שלא יאכלו
אותם אלא יקריבו אותן על גבי מזבח.
דלא תימא, מאחר דקדשים מותרים
לכהנים אחר הקרבת מתיריו, אם כן
בהמה משהקדישו אותה תהא נמי
מוותרת, לכן הוזהר על זה, ולכך מסרס
רש"י הקרא ודורשו כאלו כתיב וינזרו
מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים
לי דקאי על קריאת שם של
הקדש: תורה ג

(ג) ה' גרסין: ולמדוה רבותינו
בהיקש, וכי יש נוגע חייב, אם כן כו'.
רוצה לומר, אם על הנגיעה חייב, לא
הוצרך לחיבו על האכילה, אלא על
כרחך צריך לומר אין קריבה זו אלא
אכילה. ואם תאמר, לעולם אימא לך
'יקרב' מיירי בנגיעה, ודקשה לך אם כן
לישתוק מן האכילה האמור בצו את
אהרן, איצטריך, דהנה אמינא אין

מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים
לי, אבל לא כמו שכתוב בקרא. ואי
לא מסורס המקרא אלא 'אשר הם
מקדישים לי' כתוב אחר ולא יחללו
'ואשר הם מקדישים לי' מרבה אני
אפילו קדשי כהנים עצמן כדפירש
רש"י בסמוך, אם כן אין לפסוק הכרע,
דמצינו לפרש דלאו ד'לא יחללו' קאי
גם כן על 'אשר הם מקדישים לי', או
'את אשר הם מקדישים לי' קאי א'אני
ה', ויהיה פירושו 'וינזרו מקדשי בני
ישראל ולא יחללו את שם קדשי',
אבל אותם אשר הם מקדישים לי, אני
ה' להפריע מהם, אבל אינם בחילול
וכו', דרא"ם. ואני מצאתי בספר מוגה,
דהאי דבר אחר 'שגרס רש"י לעיל
טעות סופר, וצריך להגיה האי דבר
אחר' למטה, וכף היא הגרסא: יפרשו
מן הקדשים בימי טמאתן, וינזרו
מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים
לי אני ה' ולא יחללו את שם קדשי,
סרס המקרא ודרשהו, דבר אחר אשר
וכו'. ושמעתי לפרש דהכי פירושו:

(ד) אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אֲהֵרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקִּדְשִׁים
לֹא יֹאכַל עֹד אֲשֶׁר יִטְהַר וְהִנָּגַע בְּכָל-טֹמֵא-נֶפֶשׁ
אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר-תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שְׂכֶבֶת-זֹרַע:

נשי"א בְּכָל-טֹמֵא-נֶפֶשׁ • בְּמִי שֶׁנִּטְמָא בְּמַת.

(ה) אוֹ-אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל-שְׂרָץ אֲשֶׁר יִטְמָא-לוֹ אוֹ
בְּאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא-לוֹ לְכָל טֹמְאָתוֹ:

נשי"א בְּכָל-שְׂרָץ אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ • בְּשַׁעוֹר הָרְאוּי
לְטִמְאָה, בְּכַעֲדָשָׁה (ת"כ). אוֹ בְּאָדָם • בְּמַת. אֲשֶׁר
יִטְמָא-לוֹ • בְּשַׁעוֹרוֹ לְטִמְאָה, וְזֶהוּ כּוּזָה. לְכָל
טֹמְאָתוֹ • לְרִבּוֹת נִוְגַע בְּזָב וּבְהֵמָה, נִדָּה וְיוֹלָדָת.

(ו) נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע-בָּהּ וְטִמְאָה עַד-הָעֶרֶב וְלֹא יֹאכַל
מִן-הַקִּדְשִׁים כִּי אִם-רֵחַץ בָּשָׂרוֹ בַּמַּיִם:
נשי"א נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע-בָּהּ • בְּאַחַד מִן הַטֹּמְאִים הַלְלוּ.
וְאִנֹּשׁ דִּי יִקְרַב בֵּה וְיִהְיִי מְסָאב עַד רַמְשָׁא
וְלֹא יִיכּוֹל מִן קוּדְשִׁיא אֲלֵהֶן אֶסְחִי בְּשִׁירָה
בְּמִיָּא:

(ז) וְכֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְיִטְהַר וְאַחֵר יֹאכַל מִן-הַקִּדְשִׁים כִּי
לַחֲמוֹ הוּא:

נשי"א וְאַחֵר יֹאכַל מִן-הַקִּדְשִׁים • (יבמות עד) נִדְרָשׁ בִּ"בְמֹת', בְּתִירוּמָה, שְׁמִתָּה לְאַכְלֵהּ בְּהָעֶרֶב הַשֶּׁמֶשׁ. מִן
הַקִּדְשִׁים • וְלֹא כָּל הַקִּדְשִׁים.

(ח) נִבְלָה וְטִרְפָּה לֹא יֹאכַל לְטִמְאָה-בָּהּ אֲנִי יְהוָה:
אָנָּה יי' ח נִבִּילָא וְתִבְרִיאָה לֹא יִיכּוֹל לְאַסְתָּאבָּא בֵּה

נשי"א נִבְלָה וְטִרְפָּה לֹא יֹאכַל לְטִמְאָה-בָּהּ • לְעִנְיָן
הַטִּמְאָה הַזֶּה הִירָא כְּאִי, שְׂאֵם אָכַל נִבְלָת עוֹף טְהוֹר
שְׂאִין לָהּ טִמְאָת מִזֶּע וּמִשְׂאֵר, אֲלֵא טִמְאָת אֲכִילָה
בְּבֵית הַבְּלִיעָה, אֲסוּר לְאָכַל בַּקִּדְשִׁים. וְצָרִיף לִזְמַר
"וְטִרְפָּה", מִי שֶׁיֵּשׁ בְּמִינוֹ טִרְפָּה, יֵצֵא נִבְלָת עוֹף
טָמֵא, שְׂאִין בְּמִינוֹ טִרְפָּה.

שפתי חכמים

דַּאֲרִין חֵיב עַל הַנִּגְיָעָה, וְאִין חֵיב אֲלֵא
אַחֵר שֶׁקָּרְבוּ מִתִּירָיו, אִם כּוּן קֶשֶׁה שֶׁלֹּשׁ
כְּרִיתוֹת לָמָּה לִי וְכו': תוֹרָה ד'
(ה) ק דָּאֵם לֹא כּוּן, לֹא נִכְתּוּב אֲלֵא 'אוֹ
אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל שְׂרָץ' וְתוֹ לֹא,
'אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ' לָמָּה לִי, אֲלֵא דִּלָּא
תִּימָא דְּוִקָּא נִוְגַע בְּשְׂרָץ שְׁלֵם: ר' וְאִם
תֹּאמַר, וְהִלָּא טוּמְאָת מַת צָרִיף שְׂבָעָה,
וְכֵאן כְּתִיב שְׂלֵא צָרִיף אֲלֵא רַק הָעֶרֶב
שְׂמִשׁ כְּמוֹ טוּמְאָת שְׂרָץ, שְׂנַאֲמַר
'וְטִמְאָה עַד הָעֶרֶב'. וְיֵשׁ לִזְמַר, דִּלָּא כֹּא
אֲלֵא לְלַמֵּד טוּמְאָת מַת מִטוּמְאָת שְׂרָץ,
מִה טוּמְאָת שְׂרָץ צָרִיף הָעֶרֶב שְׂמִשׁ,
אִף טוּמְאָת מַת כּוּן, שְׂלֵא תֹאמַר
מִשְׁנִבְנָס מִקְצַת הַיּוֹם שְׂבִיעִי הוּא טְהוֹר

לְפִי שֶׁמִּקְצַת הַיּוֹם כְּכוּלוֹ. מִצָּאֵתִי:
ש דָּאֵם לֹא כּוּן, 'אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ' לָמָּה
לִי, מִ'אוֹ בְּאָדָם לְכָל טֹמְאָתוֹ' שְׂמַעֲיָן
לִי: ת שֶׂאֵף עַל פִּי שְׂאִינָם מִטוּמְאָת
מַת שְׂמִיירִי בִּיה קָרָא. מִכָּל מְקוֹם הֵם
בְּכָל 'לְכָל טֹמְאָתוֹ', שְׂכָל אֵלֶּה
טוּמְאָת אָדָם הֵם: תוֹרָה ו'
(ו) א רֹצֵחַ לִזְמַר, דִּהְוָה לִי לְמַכְתֵּב
'נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בָּהֶם': תוֹרָה ז'
(ז) ב פִּירוּשׁ, הֵא 'מִן הַקִּדְשִׁים וְלֹא כָּל
הַקִּדְשִׁים', דְּמִשְׁמַע מִקְצַת קִדְשִׁים,
בְּקִדְשֵׁי תִירוּמָה מִיירִי: תוֹרָה ח'
(ח) ג דְּקֶשֶׁה לֹא, הֵא כְּכֹר כְּתִיב 'נִבְלָה
וְטִרְפָּה לֹא יֹאכַל'. וְהֵא דְּקָאֲמַר 'לְעִנְיָן
הַטִּמְאָה הַזֶּה הִירָא וְכו', פִּירוּשׁ לֹא שְׂבָא

לְהוֹדִיר עַל אֲכִילָתָהּ, אֲלֵא רַק לְעִנְיָן
הַטוּמְאָה, לִזְמַר שְׂאֵם אָכַל וְכו', וְזֶה
שְׂאֲמַר 'אֲלֵא טוּמְאָת אֲכִילָה בְּבֵית
הַבְּלִיעָה', עֵינִין לְעִיל בְּפִרְשֵׁת אַחֲרֵי
מוֹת בְּפִסְק 'אֲשֶׁר תֹּאכַל נִבְלָה': ד' וְאִם
תֹּאמַר, מִה צָרִיף רִשְׁי לְנִקּוּט בְּמֵה
שְׂאִין מִטְמָא, כִּף הִיָּה לוֹ לִזְמַר שְׂאֵם
אָכַל נִבְלָת עוֹף טְהוֹר שֶׁיֵּשׁ לָהּ טוּמְאָת
אֲכִילָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה. וְיֵשׁ לִזְמַר,
שְׂרִשׁ' רֹצֵחַ לְהוֹכִיחַ מִה שְׂנֵקֵט נִבְלָת
עוֹף טְהוֹר וְלֹא נִקֵּט נִבְלָת בְּהֵמָה,
מִשּׁוֹם דְּבִקְרָא כְּתִיב 'נִבְלָה וְטִרְפָּה לֹא
יֹאכַל לְטִמְאָה בָּהּ' בְּאֲכִילָה, רֹצֵחַ
לִזְמַר בְּאֲכִילָתָהּ מִטְמָא וְאִין מִטְמָא
בְּמִנְעָה וּבְמִשְׂאֵא, וְאִי מִדְּבַר בְּנִבְלָת

(ט) וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמְרֹתַי וְלֹא־יִשְׁאוּ עָלָיו חֲטָא וּמָתוּ
בוּ כִּי יַחֲלִלְהוּ אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשִׁם:

כ"ט – וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמְרֹתַי • מְלַאכֵל תְּרוּמָה בְּטִמְאָת הַגּוֹף. וּמָתוּ בוּ • (סנהדרין פג) לְמַדְנִי, שֶׁהִיא מִיתָה בְּיָדֵי שָׁמַיִם.

(י) וְכָל־זֶר וְלֹא־יֹאכֵל קֹדֶשׁ תּוֹשֵׁב בָּהֶן וְשָׂכִיר
לֹא־יֹאכֵל קֹדֶשׁ:

כ"ט – לֹא־יֹאכֵל קֹדֶשׁ • (סנהדרין פג) בְּתֵרוּמָה - הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁכָּל הַעֲנִין דִּבֶּר בָּהּ. תּוֹשֵׁב בָּהֶן וְשָׂכִיר • תּוֹשֵׁבוֹ שֶׁל כֹּהֵן וְשָׂכִירוֹ, לְפִיכָּךְ "תּוֹשֵׁב" זֶה נִקְוֶה פֶּתַח, לְפִי שֶׁהוּא דְּבוּק. וְאִיזֶהוּ "תּוֹשֵׁב"? זֶה נִרְצָע,

(יא) וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן בְּסָפוֹ הוּא יֹאכֵל בוּ
וְיֵלִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְּלַחְמֹו:

כ"ט – וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ • עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁקִּנְיֹוֹ לְגֹפוֹ. וְיֵלִיד בֵּיתוֹ • אֵלוֹ בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת. וְאִשֶּׁת כֹּהֵן אוֹכֶלֶת

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי ספר השיחות תנש"א כרך ב, עמוד 847 – מוה"ר 'לקראת שבת')

איך הברכה מתיירה להנות מקדשי שמים

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה עַל־פִּי הַדִּין שֶׁעֵבֶד שֶׁל כֹּהֵן, כִּיֵּן שֶׁהוּא "קִנְיָן בְּסָפוֹ" הֵרִי "הוּא יֹאכֵל בוּ" – שְׁמוּתוֹ לֹא לְאָכֹל בְּתֵרוּמָה וּבְקִדְשִׁים. דְּנִרָּא לֹמַר, שֶׁעַל־יְדֵי הַבְּרָכָה ל"אֶלְקִינוּ מֶלֶךְ הַעוֹלָם" – מִכִּיר הָאָדָם בְּכֹךְ שֶׁהוּא עֵבֶד שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, וְאִזִּי מִתֵּר לֹא לְהֵנוֹת מִקְדְּשֵׁי שָׁמַיִם, עַל־דֶּרֶךְ שֶׁעֵבֶד שֶׁל כֹּהֵן רָשָׁא לְאָכֹל בְּתֵרוּמָה.

וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן בְּסָפוֹ הוּא יֹאכֵל בוּ (כב, יא)
אִי־תֵא בְּגִמְרָא (ברכות לה, א): "כָּל הַנֶּהֱנֶה מֵעוֹלָם הֵזֶה בְּלֹא בְּרָכָה כְּאִילוֹ מַעַל בְּקִדְשֵׁי שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר לֵה' הָאָרֶץ וּמִלֹּאֶה". וְצִרִּיךְ בִּיאֹור, הִיאֵךְ תּוֹעִיל הַבְּרָכָה לְהַפְקִיעוֹ מִהַמְעִילָה בְּקִדְשֵׁי שָׁמַיִם; וְכִי בְכֹךְ שֶׁמְבָרֵךְ הוּא מַפְקִיעַ אֶת הַקְדוּשָׁה מִהַדְּבָר שֶׁנֶּהֱנֶה הִימָנוּ?

שפתי חכמים

וְהִינֵנוּ מִיתָה בְּיָדֵי שָׁמַיִם: תּוֹרָה י
(י) פִּירוּשׁ, לֹא תּוֹשֵׁב שֶׁהוּא כֹהֵן, וְכֵן שָׂכִיר, דְּאִטּוּ מִשּׁוּם קִנְיָן שְׁנִים הִפְסִיד כְּהֻנָּתוֹ: ח וְאִין לְהַקְשׁוֹת, אִם כֵּן לְכַתּוּב תּוֹשֵׁב שֶׁקִּנְיָנוּ לֹא עַד הַיּוֹבֵל וְאִפִּילוֹ הִכִּי אֵין אוֹכֵל בְּתֵרוּמָה, וְאִזִּי לֹא אִי־צִטְרִיק לְמַכְתֵּב שָׂכִיר שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל בִּין שִׁיּוּצָא בְּשֵׁשׁ, דִּישׁ לֹמַר דְּאִי לֹא כְּתִיב שָׂכִיר הָיָה מוֹקְמִינָן קָרָא אִמְסַתְּבֵר, וְהָיָה אִמְיִנָא תּוֹשֵׁב זֶה הַקִּנְיָן קִנְיָן שְׁנִים שִׁיּוּצָא בְּשֵׁשׁ, מִשּׁוּם הִכִּי אֵינוֹ אוֹכֵל, אֲבָל נִרְצָע שֶׁקִּנְיָנוּ לֹא עַד הַיּוֹבֵל אוֹכֵל בְּתֵרוּמָה, לְכֹךְ אִי־צִטְרִיק תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר: תּוֹרָה יא
(יא) ח דְּקָשָׁה לֹא, הֵא בְּפִסּוּק שֶׁלְּפָנָיו מִשְׁמַע שֶׁאֵין גּוֹפֵר קִנְיָנוּ לֹא, וְכֵאֵן כְּתִיב

אִפִּילוֹ הִכִּי אִם אֲכָל קִדְשִׁים בְּטוּמְאָת הַגּוֹף אֵינוֹ חֲזִיב מִיתָה בְּיָדֵי אָדָם, דִּילְפִּינָן אֲכִילַת קִדְשִׁים מִבֵּיאת מִקְדָּשׁ בְּהִיקָשׁ דְּלַעִיל בְּפִרְשֵׁת כִּי תִזְרִיעַ, וּבֵיאת מִקְדָּשׁ בְּטוּמְאָה הוּא בְּכֵרֶת, דְּכְתִיב 'וְנִכְרְתָהּ וגו'' כִּי אֶת מִקְדָּשׁ ה' טִמֵּא, תְּרוּמָה הִקַּל לֹא כָּל שֶׁפֶן שֶׁאֵין חֲזִיב מִיתָה בְּיָדֵי אָדָם. וְעוֹד יֵשׁ לֹמַר, דְּרִשׁ"י פִּירֵשׁ לַעִיל בְּפִרְשֵׁת כִּי תִזְרִיעַ, 'בְּכָל קֹדֶשׁ' לְרִבּוֹת אֶת הַתְּרוּמָה, שְׁמַע מִנְּהָ מִיתָה שֶׁנֶּאֱמַר בְּתֵרוּמָה הוּא כְּרֵת כְּמוֹ אֲכִילַת קֹדֶשׁ. וְעוֹד יֵשׁ לֹמַר, דְּקָרָא דִּיקָא, דְּכְתִיב 'ומתו בו וגו' אֲנִי ה', דְּקָשָׁה לְמוֹה לִי 'אֲנִי ה'', אֲלֵא 'אֲנִי ה' מוֹסֵב לְתַחֲלַת הַמִּקְרָא עַל 'ומתו בו' וגו', אֲנִי ה' נֶאֱמָן לִפְרַע שֶׁאִמִּית אוֹתוֹ,

בְּהִמָּה הָא מִטְמֵא גַם כֵּן בְּמִגַּע וּבְמִשְׁא, בְּשִׁלְמָא אִי מְדַבֵּר בְּנִכְלַת עוֹף אֲתִי שְׁפִיר דְּמִטְמֵאָה דְּקָא בְּאֲכִילָה, לְפִי שֶׁאִם יֹאכֵל נִכְלַת עוֹף טְהוֹר אֵין לֵה טוּמְאָת מִגַּע וּמִשְׁא אֲלֵא טוּמְאָת אֲכִילָה כו': תּוֹרָה ט
(ט) ח פִּירוּשׁ, דִּין־שְׁמֵרֹו אֲדַלְעִיל קָאִי, דְּמִיִּירִי בְּתֵרוּמָה, בְּדִפְרִשׁ רִשׁ"י לַעִיל: וְהַקְשָׁה הָרִאשׁוֹנָה, יֵשׁ לְתַמּוּהָ מִהִיכָן לְמַדּוֹ שֶׁהוּא בְּמִיתָה בְּיָדֵי שָׁמַיִם, וְהֵלֵא קִיִּמָא לֵן כָּל מִיתָה הֶאֱמִוּרָה בְּתוֹרָה סֵתָם אֵינוֹ אֲלֵא חֶקֶךְ וְכו'. וְהִינֵנוּ הַדְּבָר בְּצִרִּיק עֵינֵן. וְיֵשׁ לֹמַר דְּעַל כְּרִיִּיק מִיתָה דְּהִכָּא בְּיָדֵי שָׁמַיִם הִיא, דְּהֵא קִדְשִׁים שֶׁהֵם חֲמוּרִים מִתְּרוּמָה, דְּהֵא אִסּוּר לְאָכֹל קִדְשִׁים בְּהֶעָרֵב שְׁמֵשׁ,

מה
(יב) וּבִתְכֶהֱן בִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִוא בְּתֵרוּמָה
הַקֹּדֶשִׁים לֹא תֹאכַל:
כש"י • לְאִישׁ זָר • לְלוֹי וְיִשְׂרָאֵל.

יג) וּבִתְכֶהֱן בִּי תִהְיֶה אֶלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה וְזָרַע אִין
לָהּ וְשָׂכָה אֶל־בֵּית אֲבִיהָ בְּנִעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אֲבִיהָ
תֹאכַל וְכֹל־זָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ:
יג) וּבִתְכֶהֱן אֲרִי תִהִי אֶרְמֵלָא וּמִתְרַכָּא וּבִר
לִית לָהּ וּתְתוּב לְבֵית אַבּוּהָא כְּרִבּוּתָהָא
מִלְחָמָא דְאַבּוּהָא תִּיכּוּל וְכֹל חִלּוּנִי לֹא
יִיכּוּל בּוֹ:

כש"י • אֶלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה • מִן הָאִישׁ הַזֶּה. וְזָרַע אִין
לָהּ • מִמָּגוּב (יבמות פו). וְשָׂכָה • הָא אִם יֵשׁ לָהּ זָרַע
מִמָּגוּל, אֲסוּרָה בְּתֵרוּמָה כָּל זְמַן שֶׁהָזָרַע קָם.

(יד) וְאִישׁ כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ בְּשֹׁגְגָה וַיִּסַּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו
וְנָתַן לִכְהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ:
יד) וְגַבֵּר אֲרִי יִיכּוּל קוּדְשָׁא בְּשִׁלּוֹ וַיִּסַּף
חֲמִישָׁה עָלוּהִי וַיִּתֵּן לְכַהֲנָא יְת קוּדְשָׁא:

כש"י • כִּי־יֹאכַל קֹדֶשִׁי • תְּרוּמָה. וְנָתַן לִכְהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ • (ת"כ) דְּבַר הָרְאוּי לְהִיּוֹת קֹדֶשׁ, שְׂאִינוּ פּוֹרַע לוֹ
מַעוֹת אֲלָא פְּרוּת שֶׁל חֲלִין, וְהֵן נַעֲשִׂין תְּרוּמָה.

(טו) וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת־קֹדֶשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר־
רִימוֹ לַיהוָה:
(טו) וְלֹא יִחַלּוּ יְת קוּדְשִׁיא דְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל יְת
דִּי בְּפִרְשׁוֹן קֹדֶם יְיָ:

כש"י • וְלֹא יִחַלְלוּ וְגו' • לְהַאֲכִילֵם לְזָרִים.

(טז) וְהִשְׁיֵאוּ אוֹתָם עֹן אֲשָׁמָה בְּאֲכִלָּם אֶת־קֹדֶשִׁיהֶם
כִּי אָנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם:
טז) וַיִּכְבְּלוּן עָלֵיהוֹן עֹנִין חוּבִין בְּמִיכְלֵהוֹן
בְּסוֹאָבָא יְת קוּדְשִׁיהוֹן אֲרִי אָנָּא יְיָ
מְקַדְּשֵׁהוֹן:

כש"י • וְהִשְׁיֵאוּ אוֹתָם • אֵת עֲצָמָם יִטְעֲנוּ עֹן בְּאֲכִלָּם
אֶת קֹדְשֵׁיהֶם – שֶׁהִבְדִּילוּ לָשֵׁם תְּרוּמָה וְקֹדֶשׁוֹ וְנֶאֱסְרוּ
עֲלֵיהֶם. וְאוֹנֵקְלוֹס שֶׁתִּרְגֵּם: "בְּמִיכְלֵהוֹן בְּסוֹאָבָא",
שֶׁלֹּא לְעִרְכָּהּ תִּרְגָּמוּ כֵּן. וְהִשְׁיֵאוּ אוֹתָם • זֶה אֲחֵד
מִשְׁלֶשֶׁה "אֶת־יָם שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא דּוֹרֵשׁ בַּתּוֹרָה,

שפתי חכמים

כִּי יִקְנֶה' וְגו'. וּמִתְרַץ, דְּלַעֲיֵל מִדְּבַר
בְּעֵבֶד עֲבָרִי, וְכֵאן מִדְּבַר בְּעֵבֶד
בְּנַעֲנִי: תוֹרָה יב
(יב) * דְּקִשָּׁה לְרִשְׁי, פְּשִׁיטָא 'תִּהְיֶה
לְאִישׁ זָר', דְּהָא אֲסוּרָה לְקְרוּבִים.
וּמִתְרַץ, דְּלוֹי וְיִשְׂרָאֵל נִקְרְאִים זָר
אֲצִלָּה: תוֹרָה יג
(יג) ב' כְּלוּמַר, אִף עַל פִּי שֵׁשׁ לָהּ זָרַע
מֵאִישׁ אַחֵר שֶׁהוּא כֹהֵן, אֲפִילוּ הָכִי לֹא
תֹאכַל אִם יֵשׁ לָהּ זָרַע מִמֶּנּוּ: ל אִף עַל
פִּי שֶׁשְּׁשׁוּט הוּא, הוּצָרָה לְפָרֵשׁ כֵּאן

מִפְּנֵי שֶׁאִין כּוֹנֵן הַתּוֹרָה אֲלָא לְהוֹדִיעַ
הָאִיסוּר וְלֹא לְהוֹדִיעַ הִתִּירַת הַמוּנָה מִן
הַקֹּרָא, וּכְאֵלּוּ אָמַר 'יִבֵּת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה
אֶלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה וְלָהּ זָרַע מִמֶּנּוּ, לֹא
תֹאכַל בְּתֵרוּמָה: ב' אֲבָל אַחֵר מִיתְתוֹ
חוּצָרָה. אִף עַל פִּי דְּגַבִּי יִבְמָה אִם מֵת
בְּעִלָּה וְאַחֵר כִּי מֵת הָיָה הָרִי הוּא כְּחִי
וְאִינָה חוּצָרָה לְהוֹנֵק לִיבָם, אֲפִילוּ הָכִי
לְעִנֵּין תְּרוּמָה אִם מֵת חוּצָרָה וְאִינוּ
נִחָשׁב כְּחִי, מִדְּכֵתִיב 'וְזָרַע אִין לָהּ',
וְהָרִי אִין לָהּ, כִּי מְפוֹרֵשׁ בִּיבְמוֹת פֶּרֶק

שְׂבִיעִי: תוֹרָה יד
(יד) ג' מִשּׁוּם דְּכָל הַפְּרָשָׁה כְּלָהּ
בְּתֵרוּמָה מִיִּירִי, וְלֹא כְּהִרָא"ם שְׂפִירֵשׁ
מְגִזִּירָה שְׁוֵה דְּקֹדֶשׁ 'קֹדֶשׁ' דְּכֵתִיב גְּבִי
בִיעוּר 'בְּעִרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבֵּית':
דְּקִשָּׁה לְרִשְׁי, הָא כְּבָר אֲכַל
הַתְּרוּמָה, כִּיּוֹן שְׂצָרִיךְ לְשִׁלֵּם, וְלָמָּה
כְּתִיב 'וְנָתַן לִכְהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ': תוֹרָה טו
(טו) ז' פִּירוּשׁ, נִרְאֶה שְׂדַעַת הַמִּתְרַגֵּם
הָיָה שֶׁלֹּא יִחַלְלוּ מוֹסֵב לְמַעְלָה עַל
וְיִנְדְּרוּ מִקְדָּשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', כְּלוּמַר

♦ יום שלישי י"א אייר ♦

(י) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

יו ומליל יי עם משה למימר:

(יח) דבר אל-אֶהֱרֹן ואל-בָּנָיו ואל כל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ואמרת אליהם איש איש מבית ישראל ומן־הַגֵּר בִּישְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קִרְבָּנוּ לְכָל־נִדְרֵיהֶם וְלִכְל־נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה לַעֲלֹה:

יח מלל עם אֶהֱרֹן ועם בָּנָיו ועם כל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ותימר להון גבר גבר מבית ישראל ומן גֵּיורָא בִּישְׂרָאֵל די יקרב קִרְבָּנָה לְכָל נִדְרֵיהֶן וְלִכְל נִדְבָתֵהֶן די יקרבון קָדָם יי לַעֲלֹתָ:

כ"י - נִדְרֵיהֶם • (חולין ב) הָרִיפ עָלֵי. נִדְבוֹתָם • הָרִיצ זו.

(יט) לְרִצְנֶכֶם תָּמִים זָכָר בַּבֶּקֶר בַּפִּשְׁכִּים וּבַעֲזִים:

יט לְרַעְוָא לְכוּן שְׁלִים דְּכוּרָא בְּתוּרֵי בִּאמְרֵיָא וּבַעֲזֵיָא:

אבל בעולת העוף אין צריך תמורת וזכרות ואינו נפסל במום, אלא בחסרון אבר.

כ"י - לְרִצְנֶכֶם • הָבִיאוּ דָּבָר הָרָאוּי לְרִצּוֹת אֲתָכֶם לִפְנֵי, שֶׁיִּהְיֶה לָכֶם לְרִצּוֹן, אַפִּישֵׁימִנִּיט בַּלַּע"ז; וְאֵיזְהוּ הָרָאוּי לְרִצּוֹן? תָּמִים זָכָר בַּבֶּקֶר בַּפִּשְׁכִּים וּבַעֲזִים •

(כ) כָּל אֲשֶׁר־בוּ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ בִּי־לֹא לְרִצּוֹן יִהְיֶה לָכֶם:

כ כל די ביה מומא לא תִקְרִיבוּן אֲרִי לֹא לְרַעְוָא יְהִי לְכוּן:

(כא) וְאִישׁ כִּי־יִקְרִיב זִבְח־שְׁלָמִים לַיהוָה לִפְלֹא־נֶדֶר או לְנִדְבָה בַּבֶּקֶר או בַּצֹּאן תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן כָּל־מוֹם לֹא יִהְיֶה־בוּ:

כא וְגַבֵּר אֲרִי יִקְרִיב נִכְסֵת קוּדְשִׁיא קָדָם יי לְפִרְשָׁא נִדְרָא או לְנִדְבָתָא בְּתוּרֵי או כַּעֲנָא שְׁלִים יְהִי לְרַעְוָא כָּל מוּמָא לֹא יְהִי בִּיה:

כ"י - לִפְלֹא־נֶדֶר • לְהַפְרִישׁ בַּדְּבוּרוֹ.

(כב) עֹרֹת או שְׁבוֹר או־חֲרוּץ או־יִפְלֹת או גֶרֶב או יִלְפֹת לֹא־תִקְרִיבוּ אֵלָה לַיהוָה וְאִשָּׁה לֹא־תִתְּנוּ מֵהֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה:

כב עֹרֹת או שְׁבוֹר או פְּסִיק או יִפְלֹן או גֶרֶב או חֲרוּץ לֹא תִקְרִיבוּן אֵלֵינוּ קָדָם יי וְקִרְבָּנָא לֹא תִתְּנוּן מִנְהוֹן עַל מִדְּבָחָא קָדָם יי:

כ"י - עֹרֹת • שֵׁם דָּבָר שֶׁל מוֹסֵר, עֹרוֹן בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה, שֶׁלֹּא יֵהָא בּוּ מוֹם שֶׁל עֹרֹת. או שְׁבוֹר • לֹאשׁ יִהְיֶה. חֲרוּץ • (בכורות לה) רִיס שֶׁל עֵין שֶׁנִּסְדָּק או שֶׁנִּפְגַּם, וְכֵן שֶׁפְּתוֹ שֶׁנִּסְדָּקָה או נִפְגַּמָּה. יִפְלֹת •

שפתי חכמים

הָרִי ו' או הָרִי עָלֵי: תורה כב (כב) ר' פירוש, אין 'עֹרֹת' תאר לְנִקְבָּה, כְּלוּמָר בְּהִמָּה עֹרֹת, שֶׁהָרִי כָּל הָעֵינִן הֵנָּה הוּא בְּלִשׁוֹן זָכָר; רַק הוּא שֵׁם דָּבָר, כְּמוֹ 'עֹרוֹן', אֲלֹא שֵׁם 'עֹרוֹן' הוּא בְּלִשׁוֹן זָכָר, וְשֵׁם 'עֹרֹת' הוּא בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה, כְּאֵלּוּ אָמַר 'לֹא יִהְיֶה בּוּ מוֹם שֶׁל עֹרֹת': שֶׁהָא דְלֹא נִקְטַר רַשִׁי לֹא יֵהָא

(כא) ק' שלא תאמר, אם חשב בלבו להביא נדר וביא נדר, לִכְךָ פִּירֵשׁ לְהַפְרִישׁ וכו'. ואם תאמר, מִכָּל מְקוֹם לְמַד לְרַשִׁי לְמִינִקֵּט 'בַּדְּבוּרוֹ', כִּינֵן שֶׁפִּירֵשׁ 'לְהַפְרִישׁ' פִּשְׁטָא שֶׁבַּדְּבוּרוֹ הוּא. וְיֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁלֹּא תִאמַר שֶׁהַפְרִישׁ בְּהִמָּה, וְאֵם כֵּן לֹא יִהְיֶה הַפֶּרֶשׁ בֵּין נֶדֶר לְנִדְבָה, לִכְךָ פִּירֵשׁ 'בַּדְּבוּרוֹ', אִם אִמַּר

יִזְהָרוּ בָּהֶם שֶׁלֹּא יִחַלְלוּם וְיִשְׁיִאוּ אֶת עַצְמָם עַד שֶׁיִּשְׁאֲכִלוּם בְּטוּמְאָה. וְלִפְיָךְ כְּתִב 'וְאֵין צוּרָךְ', כִּי כָּכָר אֲפֻשָׁר שִׁיפּוּרֵשׁ 'לֹא יִחַלְלוּ' עַל עֵינָיו, שֶׁלֹּא יִאֲכִילוּם לְזָרִים. הָרִא"ם: תורה יז (יח) רַחֲצָה לוֹמֵר, וְאִם הַפֶּרֶשׁ נִנְאָבֵד קוּדָם הַקֶּרֶבֶה חֲזִיב בְּאַחֲרֵיּוֹת: ז' וְאִם נִנְאָבֵד אֵינוֹ חֲזִיב בְּאַחֲרֵיּוֹת: תורה יט

ורוא"ה בלע"ז. גרב. מין חזזית, וכן ילפת; ולשון "ילפת", כמו (שופטים טז כט): "וילפת שמשון", שאחזקה בו עד יום מיתה, שאין לה רפואה. לא תקריבו.

שלוש פעמים, להזהיר על הקדשן ועל שחיטתן ועל זריקת דמן (תמורה ו). ואשה לא תתנו. אזהרת הקטרות.

(כג) וישור ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה אתו ולגדר לא ירצה:

כג ויתור ואמר ויתיר וחסיר נדבתא תעבד תה וילגדרא לא יהי לרעוא:

כ"ג שרוע. אבר גדול מחברו. וקלוט. פרסותיו קלוטות. נדבה תעשה אתו. לבדק הבית. ולגדר.

(ת"כ) למזבח. לא ירצה. איזה הקדש בא לרצות? הני אומר: זה הקדש המזבח.

(כד) ומעוד וכתות ונתוק וברות לא תקריבו ליהוה ובארצכם לא תעשו:

כד ודי מרים ודי רסים ודי שלף ודי גזיר לא תקריבו דם יי ובארעכון לא תעבדון:

כ"ד ומעוד וכתות ונתוק וברות. בביצים או בגיד. מעוד. ביציו מעוכין ביד. כתות. כתושים יותר ממעוד (בכורות לה). נתוק. תלושין ביד, עד שנפסקו חוטים שתלויים בהן, אבל נתונים הם בתוך הפיס, והפיס לא נתלש. וברות. ברותין בכלי ועודן בפיס. ומעוד. תרגומו: "ודי מרים", זהו לשונו בארמית לשון 'כתישה'. וכתות. תרגומו: "ודי רסים", כמו

(עמוס ו): "הבית הגדול רסיסים בקיעות דקות", וכן (שבת פב ב) קנה המרסס. ובארצכם לא תעשו. דבר זה, לסרס שום בהמה וחייה, ואפלו טמאה; לכה נאמר: "בארצכם", לרבות כל אשר בארצכם; שאי אפשר לומר: לא נצטוו על חסרוס אלא בארץ, שהרי סרוס חובת הגוף הוא, וכל חובת הגוף נזהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ.

(כה) ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה כי משחתם בהם מום כם לא ירצו לכם:

כה ומן פר עממין לא תקריבו ית קרפן אלהכון מפל אלין ארי חבוליהון בהון מומא בהון לא לרעוא יהון לכון:

כ"ה ומיד בן נכר. נכרי שהביא קרבן ביד כהן להקריבו לשמים, לא תקריבו לו בעל מום; ואף על פי שלא נאסרו בעלי מומים לקרבן בגי נח אלא אם כן מחסרי אבר, זאת נזהגת בבמה שבשדות (תמורה ו), אבל על המזבח שבמשכן לא תקריבוה, אבל

תמימה תקבלו מהם, לכה נאמר למעלה: "איש איש", לרבות את הנכרים, שנזכרים נזרים ונדרות כישוראל. משחתם. חבוליהון. לא ירצו לכם. לכפרה עליכם.

שפתי חכמים

תעשו' הוא שלא ינהגו באיסור הסירוס אלא בארץ ולא בחוץ לארץ, אבל לא לרבות כל שבארצכם דהיינו אף הטמאה, דהא הסירוס חובת הגוף היא ואינה תלויה בארץ, אלא על ברחף לא בא אלא לרבות אפילו בהמה טמאה. ר"ע: תורה כה (כה) פירוש, דוקא לקרבן יחיד שהביאו לכהן להקריבו, או לא יקבלו בעל מום אבל אם הם תמימים יקבלו, כמו שפירש רש"י 'איש איש' לרבות את הנכרים כו'; ה פירוש, דמלא ירצו לכם' משמע שהם אינם מקובלים לשם, ואינו נופל לומר על זה מלת

למזבח, דלמא איפכא. ומתרג, איזה הקדש כו', הני אומר זה הקדש המזבח, הלכך מה שכתוב 'לא ירצה' מדבר במזבח, וממילא מה שכתוב נדבה תעשה מדבר בהקדש בדק הבית. והרא"ם פירש, מפני שרוב נדרות הם לבדק הבית ורוב נזרים למזבח, לכן קרא בדק הבית בשם 'נדבה' ושל מזבח 'גדר'; תורה כד (כד) לא שלא תקריבו בארצכם מעוד וכתות, שהרי אין הקרבה בחוץ לארץ, אלא מאי 'לא תעשו', הסירוס לבד הוא דקאמר: ה פירוש, שאי אפשר לומר שפירוש 'ובארצכם לא

בו שבור' כמו שנקט גבי עזרת, משום דשבור הוא שם התאר, כלומר הקרבן לא יהיה שבור, משום הכי אינו נופל עליו אלא לשון 'לא יהיה', אבל בשיהיה שם דבר, כמו 'עזרון', נופל עליו לשון 'בו לא יהיה', כלומר לא יהיה בו המום של עזרת: תורה כג (כג) ת רוצה לומר, בהמה שמפרסת פרסה, וברגל אחד פרסותיו קלוטות ואינה סדוקה בשאר פרסות רגלים, אלא שדומה רגליו לשל סוס ולשל חמור: ה רש"י רצה להוכיח בזה, שאל תקשה מנא לן דנדבה תעשה אותו לבדק הבית ולגדר לא ירצה' היינו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 2 עמ' 72)

המזבח עמד במקום שנקבע במקום כפרה והקרבת קרבנות מתחלת הבריאה, ושם הקריבו אדם ונח קרבנות; וגם גוי, מזרע אדם ונח, זכאי להקריב עליו קרבן.

איש איש, לרבות את הגוים (רש"י כב, כה) וקשה, הרי אין מקבילים מגוי נדר או נדבה לחזק בדק הבית, ומדוע מותר לקבל ממונו קרבן. ויש לומר, דהנה **בית המקדש** נועד להשראת השכינה בישראל, ואין לשתף גוי בבנייתו. אף

כיומליל יי עם משה למימר:

(כו) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

כז תור או אמר או עזא ארי יתיליד ויהי שבעא יומין בטר אמה ומיומא תמינא ויהלא יתרעי לקרבא קרבנא קדם יי:

(כו) שור או־כֶּשֶׁב או־עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה ליהוה:

כז"י • כי יולד • פרט ליוצא דפן (חולין לח ב).

כח ותודתא או שיתא לה ולברה לא תפסון ביומא חד:

(כח) ושור או־שֶׁה אתו ואת־בְּנוֹ לא תשחטו ביום אחד:

לשחט האב והבן. אתו ואת־בְּנוֹ • (שם פב) אף בנו ואותו במשמע.

כז"י • אתו ואת־בְּנוֹ • (ת"כ, חולין עח) נוהג בנקבה, שאסור לשחט האם והבן או הבת, ואינו נוהג בזכרים ומתר

כט וארי תפסון נכסת תודתא קדם יי לרעוא לכוון תפסנה:

(כט) וכִּי־תִזְבְּחוּ זֶבַח־תּוֹדָה לַיהוָה לְרִצְנֹכֶם תִּזְבְּחוּ:

אחר: "לרצנכם", לדעתכם; מכאן למתעסק שפסול בשחיטת קדשים. ואף־על־פי שפרט בנאכלים לשני ימים^ט, חזר ופרט בנאכלין ליום אחד, שתהא זביחתן על־מנת לאכלן בזמן.

כז"י • לְרִצְנֹכֶם תִּזְבְּחוּ • תחלת זביחתכם, הנהירו שתהא לרצון לכם. ומהו הרצון? ביום שהוא יאכל • לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על־מנת בן, אל תשחטוהו על־מנת לאכלו למחר, שאם תחשבו בו מחשבת פסול, לא יהא לכם לרצון. דבר

ל ביומא ההוא ותאכל לא תשארו מנה עד צפרא אנא יי:

(ל) ביום ההוא יאכל לא־תותרו ממנו עד־בקר אני יהוה:

שפתי חכמים

חייבים, דהא תרווייהו 'אותו ואת בנו' נינהו. אלא ודאי כף מצינו, כגון ששחט אחד פרה ואחד שחט אמה, דהוא חייב, ואחד שחט בתה, אף על פי שהראשון ששחט בתה קודם, ולמה יתחייב מי ששחט האם, אלא לאו שמע מינה אף אם שחט 'בנו' קודם ואחר כך 'אותו' חייב: תורה כט (כט) בפרשת צו, דכתיב 'ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה'. חזר ופרט בנאכלים וכו', שהשלמים האמורים כאן הם שלמים הנאכלים ליום אחד: תורה ל

ואם. ואם תאמר, היה לו למכתב 'אותה ואת בנה', ויש לומר פיון שפתיב לפניו 'שור או ש' לשון זכר, נקט נמי 'אותו ואת בנו' דסמיה ליה לשון זכר: ח רוצה לומר, אם שחט בנה קודם הוא גם כן חייב, מדכתיב 'לא תשחטו', משמע דמצינו שני שוחטים חייבין, בין השוחט האם בין השוחט הבת, והיכן מצינו, על ברכי צריך לומר דמייירי בשלש פרות, אם ובתה ובת בתה, ולעולם הראשון פטור. ואין לומר דמייירי כגון ששחט זה האם ושנים האחרים שחטו כל אחד בתה, דהו פשיטא הוא דשנים אחרונים

'לכם' אם לא שיוסיף מלת 'לכפר'. גם שנה מלת 'לכם' וכתב 'עליכם', כי עם מלת כפרה אינה נופלת רק לשון 'על', כמו 'ונרצה לו לכפר עליו': תורה כו (כח) ודילפינן משלוח הקן בדלקמן, ומה התם אף הנקבות בכלל, דהא כתיב 'על האפרוחים' שכולל בין זכרים בין נקבות, הוא הדין הכא נמי לא שגא זכרים ולא שגא נקבות: ז דילפינן במה מצינו משלוח הקן, דמצות 'אותו ואת בנו' נאמרה בבנים ובאבות ומצות שלוח הקן נאמרה בבנים ובאבות, מה להלן בבנים ואם, דכתיב 'והאם רובצת', אף הכא בנים

שיעור יומי ליום רביעי י"ב אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כג - פרשת אמור מט

כ"י • ביום ההוא יאכל • לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על-מנת בן, שאם לקבע לה זמן אכילה, (לעיל ד טו): "ובשר זבח תודת שלמיו וגו'".

אני ה' • דע, מי גזר על הדבר ואל יקל בעיניך. לא ותטרונו פקודי ומעבדיו יתהון אנא יי:

כ"י • ושמרתם • (ת"כ) זו המשנה. ועשיתם • זה המעשה.

ולא תחללו את-שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני יהוה מקדשכם: לב ולא תחללו ית שמא דקודשי ואתקדש בגו בני ישראל אנא יי מקדשכון:

כ"י • ולא תחללו • לעבר על דברי מזידין. מממשע שנאמר: "ולא תחללו", מה תלמוד-לומר "ונקדשתי"? מסר עצמך וקדש שמי. יכול ביהיד? תלמוד-לומר: "בתוך בני ישראל"; וכשהוא מוסר עצמו ימסר עצמו על-מנת למות, שכל המוסר עצמו על-מנת הנס, אין עושין לו נס; שכן מצונו בחנניה, מישראל ועזריה, שלא מסרו עצמן על-מנת הנס, שנאמר (דניאל ג יח): "והן לא ידע להוא-לך מלפא וגו'", מציל ולא מציל: "ידע להוי-לך וגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ תשא תשמ"ט)

ונקדשתי בתוך בני ישראל (כב, לב) על הפסוק "מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל" אמרו חז"ל "מה שהוא עושה, אמר לישראל לעשות". ואף בצווי זה, החיוב של מסירת נפש על קדוש השם, כן; מצונו, שכאשר משקים אשה סוטה "השם נחקק לעשות שלום בין איש לאשתו". הרי שהקב"ה מותר על שמו הקדוש מתוך 'מסירת נפש', כביכול, כדי להשפין שלום.

המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה: לג דאפיק יתכון מארעא דמצרים למיהוי לכוני לאלהא אנא יי:

כ"י • המוציא אתכם • על-מנת בן. אני ה' • נאמן לשלם שכר.

♦ יום רביעי י"ב אייר ♦

כג (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ידבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם מועדי יהוה אשר-תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי: ב מליל עם בני ישראל ותימר להון מועדיא דיי די תערעון יתהון מערעי קדיש אלין אנוני מועדי:

כ"י • דבר אל-בני ישראל וגו' מועדי ה' • עשה מועדות, שיהיו ישראל מלמדין בהם; שמעברים את השנה על גליות שנעקרו ממקומן לעלות לרגל, ועדין לא הגיעו לירושלים.

שפתי חכמים

(לא) * רוצה לומר, ששנה ושומר כל המצות בלב, ואחר כך 'ועשיתם' מה ששומר בלב, כי לעולם הפעולה אחר המחשבה, דהיינו השמירה בלב: תורה לב (לב) ב רצונו לומר, למי שרוצה להעבירה על הדת, אל תשמע לו לעבור על דברי ל בשלמא בלא זה הנה אמינא חדא על השוגג וחדא אמזיר, וקאי על האדם שיזהר שלא יבא לידי איסור חמור שהוא מזיד ולא לידי איסור קל בגון השוגג. אבל השתא שפירש דאירי הקרא במזידין, אם בן 'ונקדשתי' למה לי: תורה לג פקד כג (ב) מ הכי גרסינן: 'עשה המועדות שיהיו ישראל מלומדין בהם'. רוצה לומר, שיהיו רגילים לעלות לרגל. ומפרש והולך ביצד: ש'שמעברין' בו. בין שנעקרו ממקומן מעברין, דאם לא יעברו לא יוכלו לעלות ולהגיע לירושלים אלא עד אחר הרגל, ובשנה הבאה לא ירצו לעלות לרגל, דסבורין שאינן יכולין לבא לירושלים קודם הרגל, הלכך מעברין. ועיין בסנהדרין דף י"א: תורה ג

(ג) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת שַׁבְתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הוּא לַיהוָה בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: פ

גשׁתָּא יומין תתעבד עבידא וכיומא שביעאה שבת שבתא מערע קדיש כל עבידא לא תעבדון שבתא היא קדם יי בכל מושבניכון:

כ"י- שֵׁשֶׁת יָמִים • מָה עֲנִין שַׁבַּת אֲצֵל מוֹעֲדוֹת? לְלַמֶּדֶךָ שֶׁכָּל הַמְחַלֵּל אֶת הַמוֹעֲדוֹת - מַעֲלִין עָלָיו

כאלו חלל את השבתות, וכל המקים את המועדות - מעלין עליו כאלו קים את השבתות.

(ד) אֱלֹהֵי מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם בַּמוֹעֲדִים:

ד אליו מועדי יי מערעי קדיש די תערעון יתהון בזמניהון:

כ"י- אֱלֹהֵי מוֹעֲדֵי ה' • לְמַעַלָּה מְדַבֵּר בְּעִבּוּר שָׁנָה, וְכָאן מְדַבֵּר בְּקֹדֶשׁ הַחֹדֶשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 98)

אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בַּמוֹעֲדִים (כג, ד) וְ"ל דָּרְשׁוּ: "אֹתָם, אֲפִלוּ מוֹטְעִין". וְנֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה הִנָּח נִשְׁתַּלְשַׁל מִן ה'רַחֲמֵי' לְמַעַלָּה, וְקִבִּיעַת יוֹם הַמוֹלָד לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ הָיָא בְּעֵקֶר מִצַּד ה'מוֹלָד' לְמַעַלָּה; אֲלֵא שְׂאֵנוּ קוֹבְעִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ לְפִי הַמוֹלָד לְמִטָּה, כִּי מִזֶּה יוֹדְעִים שְׂאֵז הוּא ה'מוֹלָד' לְמַעַלָּה. מוֹבֵן אַפּוּדָא, שֶׁכְּאֲשֶׁר בֵּית־דִּין קִבְּעוּ רֹאשׁ חֹדֶשׁ בַּיּוֹם אַחֵר, סִימָן הוּא שְׂזָהוּ יוֹם ה'מוֹלָד' לְמַעַלָּה; אֲלֵא שְׂאֵין הָעוֹלָם רְאוּי שְׁהַדָּבֵר יִשְׁתַּקֵּף בּוֹ.

(ה) בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעֶרְבִים פֶּסַח לַיהוָה:

ה בִּירְחָא קְדָמָא בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר לִירְחָא בֵּין שְׁמִשָּׁא פֶּסַח קָדָם יי:

כ"י- בֵּין הָעֶרְבִים • מִשָּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעַלָּה. פֶּסַח לַה' • הַקְּרַבְתָּ קֶרְפֵּן שְׁשָׁמוּ "פֶּסַח".

(ו) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמִּצּוֹת לַיהוָה שַׁבַּעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ:

ו ובחמשת עשר יומא לירחא יומא לירחא הדין תגא דפטיירא קדם יי שבועא יומין פטיר תיכלון:

(ז) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יְהִיָּה לָכֶם כָּל־מְלָאכָת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

ז ביומא קדמא מערע קדיש יהי לכון כל עבדת פלחון לא תעבדון:

(ח) וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה שַׁבַּעַת יָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ: פ

ח ויתקרבוין קרבנא קדם יי שבועא יומין ביומא שביעאה מערע קדיש כל עבדת פלחון לא תעבדון:

כ"י- וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה וְגו' • הֵם הַמוֹסְפִין הָאֲמֹרִים בַּפֶּרֶשֶׁת פִּינְחָס; וְלָמָּה נֶאֱמָרוּ כָּאן? לֹא־מֵר לָךְ, שְׂאֵין הַמוֹסְפִין מַעֲבִין זֶה אֶת זֶה. וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַה' • מִכָּל־מְקוֹם. אִם אֵין פָּרִים, הָבָא אֵילִים. וְאִם אֵין פָּרִים וְאֵילִים, הָבָא כִּבְשִׁים. שַׁבַּעַת יָמִים • כָּל מְקוֹם שְׂנֶאֱמַר "שַׁבַּעַת", שֶׁם דְּבָר הוּא, שְׁבַע שָׁל יָמִים;

שפתי חכמים

(ד) נ רוצה לומר, לעיל כתיב 'מועדי ה' אשר תקראו אתם, וקרינן 'אתם, רוצה לומר דתלוי הכל בבית דין, אם מעבירין השנה מעובר ואם לאו אינו מעובר, וכאן גם כן כתיב 'מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם, משמע דתלוי בבית דין, שאם קדשוהו מקודש ואם לאו אינו מקודש: תורה ה (ה) ם רוצה לומר, דבתחלת היום עד שש שעות מאיר היום ביותר, וכשיגיע משש שעות ולמעלה אינו מאיר כל כך כבתחלה, ואם כן משש ואילך

נקרא 'ערב', וכשיקרב הלילה שהוא מאפיל ביותר וזה ערב ממש, נמצא משש שעות ואילך עד הלילה נקרא הכל 'בין הערבים': ע ד'פסח' לא קאי איום טוב אלא אהקרבת כו': תורה ו (ח) ם והכונה בזה, כי 'שבועה' הוא שם

שטיינ"א בלע"ז, וכן כל לשון "שמונת", "ששת", "חמשת", "שלשת". מלאכת עבדה • אפלו מלאכות החשובות לכם עבודה צרה, שיש חסרון

(ט) וידבר יהוה אל-משה לאמר: ט ומליל יי עם משה למימר:

(י) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כִּי־תבאו אל-הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את-קצירה והבאתם את-עמר ראשית קצירכם אל-הכהן:

י"א ראשית קצירכם • שתהא ראשונה לקציר. עמר • עשירית האיפה, כן היתה שממה, כמו (שמות טז יח): "וימדו בעמר".

(יא) והניף את-העמר לפני יהוה לרצונכם ממחרת השבת יניפנו הכהן:

י"ב והניף • (מנחות סא) כל תנופה: - מוליך ומביא, מעלה ומוריד; מוליך ומביא - לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד - לעצור טללים רעים. לרצונכם • אם תקריבו פמשפט הזה, יהיה לרצון לכם. ממחרת

(יב) ועשיתם ביום הניפכם את-העמר בכש תמים בן-שנתו לעלה ליהוה: י"ג ועשיתם. בכש • חובה לעמרי הוא בא.

(יג) ומנחתו שני עשרנים סלת בלולה בשמן אשה ליהוה ריח ניחח ונספו יין רביעת ההין:

שפתי חכמים

להורידו, אף כאן בן: ת רוצה לומר, שיהיה הטל לברכה ולא לקללה: א כל שבת נקרא 'שבת בראשית' על שם ששבת בו הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית: ב ואף על פי שזאת הראיה היא פריכה בגמרא והביא שם ראיות אחרות, מכל מקום הביא ראיה זו משום שהיא תשובה לדברי צדוקים ובייתוסין, משום הכי הביא ראיה זו: תורה יב (יב) וידבקש לרש"י, הא בפרשת פנחס מנה קרבנות המוספין כמו שפירש, ולמה לא מנה גם כן בכש זה. ומתרגם, דבקש זה לא בא למוספין, אלא חובה לעמר בא: תורה יג

מראשית קציר השדה תקריבו העומר אכל לא מסוף קציר השדה או אמצע: ר כלומר, שם המדה המכילה בתוכה עשירית האיפה קרוי 'עמר': תורה יא (יא) וְאִם תֹּאמַר, מִנָּא לִיָּה לְרִשְׁי דתנופה הוא נאמר גם כן על מעלה ומוריד, ויש לומר דילפינן גזירה שונה 'הונף' 'הונף', דכתיב בפרשת תצוה 'אשר הונף ואשר הורם', ודחם מוליך ומביא מעלה ומוריד, ד'הונף' היינו מוליך ומביא, דהוא לשון הנפה בסודרין שעשוי להכריח הזבובים שמוליכים ומביאים אותו, ד'הורם' היינו מעלה ומוריד, ד'הורם' לשון הרמה, ואם תגביה צריך אתה

תאר לקבוצ שבעה שהם בעלי חמר או בעלי חיים או צמחים או דוממים, אבל 'שבעת' מורה על השבעה המופשטים מן החמר, כמו הגבורה וההקמה שהם מופשטים מהחמר, לא כמו הגבור וההקם שהוא מורה על החבור עם החמר, ומפרש אחריו ממה הוא הקבוצ, מימים, ועיין בפרשת בא (רא"ס: ז) ומתרגם, דבחול המועד מותר דבר האבוד, משמע דביום טוב עצמו אפילו דבר האבד אסור: תורה ט (י) ק כלומר, שלא יהא רשות לישראל לקצור שדותיהם עד שיקצור העומר תחילה לכל הנקצרים. ולא שתפרש 'ראשית קצירכם' כלומר דוקא

כ"י. ומנחתו • מנחת נסכיו. שני עשרנים • כפולה היתה. ונסכו יין רביעת ההין • (מנחות פט) אף-על-פי שמנחתו כפולה, אין נסכיו כפולים.

(יד) וְלֶחֶם וְקָלִי וְכֶרֶמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד-עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֵבִיאֲכֶם אֶת-קֶרְבֶּן אֱלֹהֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם: ׀

כ"י. וְקָלִי • קמח עשוי מפרמל רך שמיבשין אותו בתנור. וְכֶרֶמֶל • הן קליות שקורין גרנילי"ש. כָּל מִשְׁבְּתֵיכֶם • (קידושין לו) נחלקו בו חכמי ישראל: יש

(טו) וּסְפִרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֵבִיאֲכֶם אֶת-עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שָׁבָתוֹת תְּמִימוֹת תִּהְיֶינָה:

כ"י. מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת • ממחרת יום-טוב. תְּמִימוֹת תִּהְיֶינָה • מלמד שמתחיל ומונה מבִּעֶרְב, שאם-לא-כן אינן תְּמִימוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין לקוטרשיחות כרך א, עמוד 270. ושם נסמן – מתוך 'לקראת שבת')

ספירת העמר: מצוה אחת או כל יום מצוה חדשה

לספר, כל ברכותיו עד עתה היו 'ברכה לבטלה', ומחשש זה היה לחכמים לתקן הברכה בסוף כל הימים! ועל כן צריך לומר, דודאי אף לשיטה זו כל יום הוי מצוה בפני-עצמה, ועל כן קובעת ברכה לעצמה, ומובן שאם חסר יום אחד באמצע, לא נהיו הימים שלפניו מצוה לבטלה. אלא, דזה שלא יוכל להמשיך ולספר בברכה, הוא משום דהנך ראשונים סבירא-להו דאם חסר איזה יום, הרי בפעל לא יוכל ביום שלמחרת לקיים המצוה (הנוספת) של אותו היום, כיון שתלויה היא ובאה בהמשך למצות היום שקדם לה. והטעם לזה הוא, שלא תתכן ספירה של "יום שלישי" (לדגמא) כשה"יום שני" נחסר מהספירה, כי בלעדי ספירת ה'שני' אינו אחוז ב'שלישי'. ודו"ק.

וספירתם לָכֶם. . שֶׁבַע שָׁבָתוֹת תְּמִימוֹת תִּהְיֶינָה: (כג, טו)

מהנאמר "תְּמִימוֹת תִּהְיֶינָה" לומדים חלק מהראשונים, כי מי ששכח יום אחד מהספירה, שוב לא יוכל להמשיך ולספר. ולהלכה נפסק בשלחן-ערוך (אורח-חיים סימן תפט) לספר בלא ברכה. ומבארים האחרונים (ראה מנחת חינוך מצוה שו), דשיטה זו סבירא-לה דכל ימי הספירה "הם מצוה אחת. . ובאם לא מנה יום אחד הפסיד המנין". אף לכאורה אי-אפשר לומר כן: א) אם היא מצוה אחת, היאך תגנו לברך בכל יום יום ברכה בפני-עצמה? ב) אם היא מצוה אחת, נמצא שאדם ששכח באמצע ימי הספירה

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטרשיחות כרך א, עמוד 265 – מתוך 'לקראת שבת')

"ממחרת השבת" – דרגה שלמעלה מהעולם

ואינו מובן: מדוע כתבה התורה בלשון כזו הנותנת מקום לטעות, ולא כתבה לכתחלה בלשון שאינו מובן לשני פנים – "ממחרת הפסח"? והבאור בזה בדרך עבודת האדם לקונו: ענינה של 'ספירת העמר' בעבודת ה' הוא ברור וזכור המדות, לזכך ולהעלותו לקדושה – "ספירה" מלשון

וספירתם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֵבִיאֲכֶם אֶת-עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שָׁבָתוֹת תְּמִימוֹת תִּהְיֶינָה: (כג, טו). על לשון "ממחרת השבת" איתא בגמרא (מנחות סה, א) כי הביטוסים טעו ודרשו "ממחרת שבת בראשית", וחכמי ישראל הצרכו להתנכח עמם ולהוכיח שאכן הפונה לממחרת הפסח.

שפתי חכמים

(יג) ד כלומר, לא המנחה בפני עצמה האמורה בפרשת ויקרא, מדכתיב בתריה 'ונסכו יין רביעת ההין, ויבין' (יג) ד' יין' הוא יין הנסכים, ודאי מנחה היא גם בן מנחת נסכים; אף על פי שהוא שני עשרונים ומנחת נסכים לכבש

הוא עשרון אחד, אפילו הכי היא מנחת נסכים אלא שהיא כפולה: תורה יד

הנעלית ביותר בשבעת ימי השבוע, אף היא עדין בבחינה של זמן מדוד ומגובל. אף "ממחרת השבת" קאי על דרגה נעלית שלמעלה ("ממחרת") מהשבת, האור האלקי שלמעלה מגדרי העולם, זמן ומקום. וזהו "וספרתם לכם ממחרת השבת" – שבכדי לקחת את שבעת המדות של נפש הבהמית ולספרן ולזכרן, יש הכרח ב"ממחרת השבת", דרגה שלמעלה מעלה מהעולם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וספרתם לכם ממחרת השבת" – הכוח לברר את השפל ביותר, המידות המושחתות של הנפש הבהמית, בא דוקא מהגבוה ביותר, "למעלה מסדר השתלשלות". כי כן היא המדה: כל הגבוה-גבוה יותר, יורד למטה-מטה יותר.

ספירות, בהירות, וכן בשבעת השבועות מתקנים אנו מדה אחר מדה משבעת המדות דנפש-הבהמית, וכפי שאומרים בנסח התפלה שאחר הברכה "יתקן מה שפגמתי בספירה". והנה, בכדי לברר מדה המושקעת בקלות ובסתר-אחרא ולתפכה לקדושה, דרוש כח עליון ומיוחד שביכולתו לרדת למטה ולהשפיע אפילו על הרע. וזהו מדרגת "ממחרת השבת". דהנה, שבת היא הדרגה

"וספרתם לכם" – זו העבודה של ברור הנפש הבהמית, הארת ה"לכם".

"ממחרת השבת" – זו בחינה שלמעלה מהזמן, למעלה מ"שבעת ימי ההיקף" של בריאת העולם. ובשון החסידות: "למעלה מסדר ההשתלשלות".

טז עד מבתר שבועתא שביעתא תמנן חמשין יומין ויתקרבון מנחתא חדתא קדם יי:

(טז) **עַד מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִישִׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה:**

ממחרת השבת השביעית, שהוא יום חמשים, תספרו; ומקרא מסרס הוא. מנחה חדשה. היא המנחה הראשונה, שהובאה מן החדש. ואם תאמר: הרי קרבה מנחת העמר! אינה כשאר כל המנחות, שהיא באה מן השעורים.

כ"ז «השבת השביעת. כתרגומו: שבועתא שביעתא. עד ממחרת השבת השביעת תספרו. ולא עד בכלל, והן ארבעים ותשעה יום. חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה. ביום החמשים תקריבוה, ואומר אני: זהו מדרשו, אבל פשוטו: עד

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי 'תורת מנחם – התוועדות' כרך ג, עמוד 428 – מתוך 'לקראת שבת')

שער החמשים – תחלת עבודה חדשה

חמשים הדרגות.

ויש לבאר זה בהקדים הסבר נוסף לענין "שער החמשים" המובא בספר הקדוש 'תולדות יעקב יוסף' (פרשת דברים) בשם הבעל-שם-טוב הקדוש: "שער החמשים הוא חוזר ומתחיל נ' שערים למעלה מזה, וכן למעלה מעלה עד אין סוף".

ועל-פי באור זה נראה, שלאחר שהאדם התעלה בעבודתו וקבל מלמעלה את דרגת "שער החמשים", ואזי הרי הוא צריך להתחיל "נ' שערים למעלה מזה", נמצא דשער הנז' שקבל הוא הוא השער הראשון של עבודתו החדשה, ושפיר נחשב בכלל עבודת האדם – "תספרו".

תספרו חמשים יום (כג, טז)

אודות הקושיא הידועה (עין תוספות דבור-המתחיל כתבו, מנחות טו, ב) מדוע נאמר "תספרו חמשים יום", בעוד הספירה בפעל היא רק ארבעים ותשעה ימים, מבאר בספרים (לקוטי-תורה במדבר י, ד. שיר-השירים לה, ג), אשר ארבעים ותשעה הימים הנספרים הם כנגד מ"ט דרגות (שערי בינה) שיכול האדם להשיג בעבודת ה'. וכאשר משלים את עבודתו בהשגת מ"ט השערים, הוא מקבל מלמעלה, באופן של מתנה, את "שער החמשים" ("תספרו חמשים"), שאין נתן להשיגו בכחות עצמו.

אף עדין צריך-עיון בזה, שהרי משמעות הלשון "תספרו חמשים יום" היא, שעבודת האדם עצמו משיגה את

שפתי חכמים

בי"ת, באלו אמר 'ביום החמשים תקריבוהו: ז רוצה לומר, היא תחילה מן החטים, ועמר תחילה מן השעורים: תורה יז

ותשעה יום, היאך מיושב מה שכתוב בקרא 'חמשים יום'. ומתרג', ד'חמשים' לאו אתספרו' קאי, אלא אהקריבה קאי, ביום החמשים תקריבוהו, ויחסר

(טז) ה דקשה לרש"י, דאי שבת ממש, אם כן שבע שבתות לא יהיו חמשים יום אלא ארבעים ושלשה יום: ו רוצה לומר, בין שאין מונין אלא ארבעים

(י) מְמוֹשְׁבֵּתֵיכֶם תָּבִיאוּ לַחֵם תְּנוּפָה שְׁתִּים שְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֶת תִּהְיֶינָה חֶמֶץ תֵּאֲפִינָה בַּפּוּרִים לִיהוָה:

י"א מְמוֹשְׁבֵּתֵיכֶם • ולא מחוצה לארץ. לחם תנופה • לחם תרומה המורם לשם גבוה, וזו היא המנחה החדשה האמורה למעלה. בפורים ראשונה

(יב) וְהִקְרַבְתֶּם עַל־הַלֶּחֶם שִׁבְעַת כִּבְשִׁים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפָר בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנַיִם יִהְיוּ עֲלֶיהָ לִיהוָה וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם אִשָּׁה רִיחַ־נִיחֹחַ לִיהוָה:

י"ג עַל־הַלֶּחֶם • בגלל הלחם, חובה ללחם. ומנחתם ונספיהם • כמשפט מנחה ונסכים המפורשים בכל בהמה בפרישת נסכים (במדבר טו):

(יט) וַעֲשִׂיתֶם שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת וּשְׁנֵי כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לְזִבַּח שְׁלָמִים:

י"ד וַעֲשִׂיתֶם שְׁעִיר־עִזִּים • (ת"כ. מנחות מה) יכול שבעת הכבשים והשעיר האמורים כאן, הם שבעת הכבשים והשעיר האמורים ב'חמש הפקודים'? כשאתה מגיע

(כ) וְהִנִּיף הַכֹּהֵן אֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁנֵי כִבְשִׁים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לִיהוָה לַכֹּהֵן:

י"ה וְהִנִּיף הַכֹּהֵן אֹתָם. תְּנוּפָה • (מנחות סב) מלמד ששעורין תנופה מחיים. יכול כלם? תלמוד-לומר:

שפתי חכמים

הכבשים והשעיר שבזאת הפרשה הם כמספר אותן שבפרשת פנחס, מכל מקום מספר פרים ואילים שבזאת הפרשה אינן מכוונים עם פרים ואילים שבפרשת פנחס, דכאן כתיב 'פר בן בקר אחד ואילים שנים', ובפרשת פנחס כתיב 'פרים בני בקר שנים ואיל אחד'. תורה כ

(כ) ל' דילפינו גזירה שוה ד'אתם' אתם, כתיב הכא 'והניף הכהן אתם', ולהלן בפרשת מצורע כתיב 'והניף אתם תנופה', מה להלן מחיים, שהרי כתיב אחריו 'ושחט', אף כאן מחיים. והרא"ם פירש, מדכתיב בשלמי יחיד 'את חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחתה מאת בני ישראל מזבחי

המנחה הזאת, ואף על פי שמנחת הקנאות אינה באה מן החטים: תורה יח (יח) * ולא חובת היום, שאם לא הביא הלחם אינו מביא כבשים. ואמר בגלל הלחם, כי לא יתכן להיות כמשמעו עליו ממש, אלא 'על' פירוש בגלל, שמצינו ש'על' משמש במקום למ"ד המשמשת במקום בגלל. נחלה יעקב הרא"ם האריך לבאר כונת הרב, וכתב שאם לא הביא לחם אינו מביא כבשים, והביא לראיה דברי התורת כהנים. ואשתמיטתיה הא דאמרין במנחות דף מ"ה בשו"ת, ויותר מבואר בסוגיא, והכי אמרינן היום בדברי רבי עקיבא: תורה יט (יט) ב פירוש, אף על פי שמספר

(יז) ח פירוש, אין התנופה הזאת מאותה התנופה שאמרו מוליך ומביא וכו', כי אותה תנופה היא אחר ההבאה, וזאת התנופה היא קודם ההבאה, הלכך על כרחך צריך לומר 'תנופה' דהכא מלשון הרמה והפרשה, המורמת לשם גבוה: * לא ראשונה לנקצרים, אלא היא עצמה היא בכורים להיות ראשונה לכל המנחות, דאם לא כן 'בכורים' למה לי, דהא לעיל כתיב 'והקרבתם מנחה חדשה לה' שמביא מנחה מן החדש, אלא להכי כתיב 'בכורים' לשון בכור, כדי שתהא היא ראשונה לכל המנחות וכו', כלומר שאף מנחת קנאות שהיא מן השעורים אינה באה אלא אחר

שיעור יומי ליום חמישי י"ג אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כג – פרשת אמור
נה
על-שני כבשים. קדש יהיו. לפי ששלמי-יחיד קדשים קלים, הזקק לומר בשלמי-צבור, שהן קדשי
קדשים.

וּקְרַאתֶם בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם כָּל-מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם
בְּכָל-מוֹשְׁבֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם:

וּבְקִצְרְכֶם אֶת-קִצִּיר אֲרֻצְכֶם לֹא-תִכְלֶה פֶּאֶת
שְׂדֶךְ בְּקִצְרְךָ וְלֶקֶט קִצִּירְךָ לֹא תִלְקֹט לְעִנִּי וְלַגֵּר
תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

וּבְקִצְרְכֶם • חֲזֹר וְשִׁנָּה, לַעֲבֹר עֲלֵיהֶן בִּשְׁנֵי
לְאוּיִן. אָמַר רַבִּי אֲבָדִימִי בְּרַבִּי יוֹסֵף: מָה רָאָה חֲתָנוֹב
לְתַנּוֹם בְּאַמְצַע הַגָּלִיל: פֶּסַח וְעֶצֶרֶת מִכָּאן, וְרֹאשׁ-
הַשָּׁנָה יוֹם-הַכַּפּוּרִים וְחַג מִכָּאן? לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל הַנוֹתֵן

נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּדֶךְ יו" עמ' 256)
הַנוֹתֵן לֶקֶט שְׂכָחָה וּפֶאֶה . . כָּאֵלּוּ בְּנֵה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
(רש"י כג, כב) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מִדּוּעַ קִיַּמְתָּ מַעֲלָה זוֹ בְּמִצְוֹת אֵלּוּ
דִּנְקָא, וְלֹא בְּמִצְוֹת צִדְקָה בְּכֻלָּל. וְיֵשׁ לִמְרֹר, שֶׁכֵּן לֶקֶט
שְׂכָחָה וּפֶאֶה צוּמְחִים כְּתוּצָאָה מִיָּגִיעַ כְּפִיו שֶׁל בַּעַל הַשְּׂדֶה;

♦ יום חמישי י"ג אייר ♦

כג ומליל י" עם משה למימר: (כג) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

וַיֹּדֶבֶר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זָכְרוֹן תְּרוּעָה
מִקְרָא-קֹדֶשׁ:

זָכְרוֹן תְּרוּעָה • (ר"ה לב) זָכְרוֹן פְּסוּקֵי זְכוּנוֹת וּפְסוּקֵי שׁוּפְרוֹת, לְזַכֵּר לָכֶם עֲקֻדַּת יִצְחָק, שֶׁקָּרַב תַּחֲתָיו אֵיל.

זָכְרוֹן פְּסוּקֵי זְכוּנוֹת וּפְסוּקֵי שׁוּפְרוֹת • (רש"י כג, כד) אָף
מִהַתְקִיעָה עֲצֻמָּה, וְזֹאת - מִצְוַת מַעֲלַת דְּבָרֵי תוֹרָה עַל קִיּוֹם
מִצְוָה. וְכַמְבָּאֵר בְּחִסְדוֹת, שֶׁ"אַמְתִּית הַגְּלוּי שִׁיְהִיָּה לַעֲתִיד

שפתי חכמים

שְׁלֵמִיהֶם, דְּמִשְׁמַע לְשׁוֹן רַבִּים, וְהִיא
לוֹ לְמַכְתָּב בִּלְשׁוֹן יַחֲיד בִּינוֹן דְּבִשְׁלֵמִי
יַחֲיד מִיִּירִי, לִימֹד עַל שְׁלֵמִי צִבּוּר
שְׁטַעוּגִים תְּנוּפָה, אִם כֵּן וְהִנֵּיף אוֹתָם
תְּנוּפָה לִפְנֵי ה' דְּכֹתִיב הָכָא לְמָה לִי.
אֶלֹא לְלַמֹּד שְׁתַּנּוּפַת שְׁלֵמִי צִבּוּר
תְּנוּפָתָה מַחֲיִים, וְהוּא בְּפֶרֶק כָּל

הַמִּנְחוֹת: מ' דָּאֵם לֹא כֵן, 'קֹדֶשׁ יִהְיֶה'
לְמָה לִי, דְּלֹא גְרִיעֵי שְׁלֵמִי צִבּוּר
מִשְׁלֵמִי יַחֲיד שְׁהֵם קֹדֶשׁ, אֶלֹא לִמְרֹר
שְׁהֵם קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים: תוֹרָה כֹּא
(כד) ג' פִּירוּשׁ, דְּקִשָּׁה לְרִשְׁ"י, לְמָה לֹא
נֶאֱמַר 'יוֹם תְּרוּעָה' כְּמוֹ בְּפֶרֶשׁת פִּנְחָס,
וְעַל זֶה פִּירֵשׁ 'זָכְרוֹן פְּסוּקֵי' וכו'. וְתוֹ

קִשָּׁה לִיָּה, לְמָה מְזַכֵּר פְּסוּקֵי שׁוּפְרוֹת,
בְּשִׁלְמָא פְּסוּקֵי מַלְכִּיּוֹת שְׁאוּמְרִים
אוֹתָן, מִשּׁוּם דְּהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא דָּן
בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כָּל הָעוֹלָם בְּמִלְכּוֹ, אֶלֹא
פְּסוּקֵי שׁוּפְרוֹת לְמָה אוּמְרִים אוֹתָן,
וּמִתְרַץ 'לְזַכֵּר לָכֶם' כו': תוֹרָה כֹּה

(כה) כֹּה־מִלֵּאכֶת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אֵלֶּה לַיהוָה:

(כו) וַיֹּדְבַר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

רש"י אף • כל "אכ"יין ו"רָק"יין שְׁבִתוֹרָה מְעוּטִין – מִכֶּכֶּר הוּא לְשָׁבִים, וְאֵינוֹ מִכֶּכֶּר לְשֹׂאֵנִים שָׁבִים.

(כט) כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תִעָנֶה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
וּנְכַרְתָּהּ מֵעַמִּיהָ:

ט"ז ◀ וְהָאֲבֹדֹתַי • לִפִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר 'כִּרְת' בְּכָל מְקוֹם, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה הוּא? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר "וְהָאֲבֹדֹתַי", לִמַּד עַל הַכִּרְת, שְׁאִינוֹ אֵלָא אֲבָדוֹן.

יִשְׂרָאֵל כָּל מְלָאכָה וְגו'. לְעֵבֶר עָלָיו בְּלֹא יֵין הִרְבָּה, אוֹ לְהִזְהִיר עַל מְלָאכָה לִילָהּ פְּמִלְאכָת יוֹם.

(לא) ■ ואם תאמר, למה אצטרך להכי, מדיקא תיתי למעט לילה ויש לומר, הנה אמינא הואיל וכתבי 'בעצם היום', דמשמע בעצמו של יום

♦ יום שישי י"ד אייר ♦

(לג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

לג ומליל יי עם משה למימר:

(לד) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסַּפּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַיהוָה:

לד מלל עם בני ישראל למימר בחמשה עשר יום עשרה יומא לירחא שביעאה הדין חגא דמטללא שבעת יומין קדם יי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ב עמ' 417)

א. היא חלה מיד משקדש החג. ב. היא חלה במשך כל שבועת ימי החג (מה שאין כן מצות נטילת ארבעת המינים חלה (מן התורה) רק ביום הראשון). ג. נתן לקומה כל שעות היום והלילה.

חג הספות שבעת ימים (כג, לד) שם החג נקבע על שם מצות סכה דוקא, לא על שם מצות נטילת ארבעת המינים. ויש לומר, שהדבר נובע ממשלתה המיוחדת של מצוה זו.

לה ביומא דקמאה מערע קדיש כל עבדת פלחן לא תעבדון:

(לה) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מְקַרְא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

נשי מקרא קדש • [ביום הכפורים] קדשהו בכסות נקיה ובתפלה, ובשאר ימים טובים - במאכל ובמשקה ובכסות נקיה ובתפלה.

לו שבועא יומין תקרבון דרפנא קדם יי ביומא תמינאה מערע קדיש יהי לכוון ותקרבון דרפנא קדם יי בגש תהון כל עבדת פלחן לא תעבדון:

(לו) שִׁבְעַת יָמִים תִּקְרְבוּ אִשָּׁה לַיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מְקַרְא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה עֲצֹרָת הוּא כָּל־מְלָאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

אפלו מלאכה שהיא עבודה לכם, שאם לא תעשה, יש חסרון פיס בדבר. לא תעשו • יכול אף חלו של מועד יהא אסור במלאכת עבודה? תלמוד-לומר: "הוא".

נשי עצרת הוא • עצרתי אתכם אצלי כמלך שזמן את בניו לסעודה לך וכך ימים. כיון שהגיע זמן להפטר, אמר: בני, בבקשה מכם, עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם. כל-מלאכת עבודה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ב ע' 433)

לאחר שהיו כל ימי חג הספות יחד ובאחדות. והקב"ה אומר "קשה עלי" בגלל "פרידתכם", היות שבכוחותיו של הקב"ה חלות רק פשבני ישראל באחדות. והפתרון "עכבו עמי עוד יום אחד", עד עכשו בני ישראל היו באחדות מפני סבות חג הספות וכדומה, עכשו "עכבו עמי עוד יום אחד" ללא שום סיבה, מלבד עצם השהיה יחד באחדות.

ביום השמיני . . עצרת היא (כג, לו) עצרתי אתכם אצלי . . בני, עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם (רשי"י) לכאורה מהו הלשון "פרידתכם", הנה צ"ל "פרידתנו"? ויש לומר, שהקב"ה אף פעם לא נפרד מבני ישראל, ותמיד נמצא עמם. ו"פרידתכם" הפונה פרידת בני ישראל אחד מהשני,

שפתי חכמים

מלאכה וזכרת, אבל עכשיו דכתיב 'כל מלאכה לא תעשו', שהוא מיותר, ובא ללמד ולהזהיר על מלאכת לילה ביום, על כרחיך האי מקרא קדש בא ללמד 'קדשהו בכסות נקיה' כר: תורה לו

קודם פירוש 'והאבדתיו' וקודם 'כל מלאכה לא תעשו', ויש לומר דלעיל לא יכול לפרש 'קדשהו בכסות נקיה' כר, דלמא הא דכתיב 'מקרא קדש' לאסור הלילה ביום לענין עשיית

בכניסתו וביציאתו שאינו בכרת אם עושה בהם מלאכה, הנה אמרנו דממעט לילה נמי ממלאכה, לך אצטריך רבוי: תורה לב (לה) ע והא דמהפך רשי"י הקרא דמקרא קדש, דהנה לו לפרש לעיל

(לו) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לַהֲקָרִיב אֵשֶׁה לַיהוָה עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וְנִסְכִּים דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:

לו אֵלֶּיךָ מוֹעֲדֵיךָ דִּי תַעֲרַעֲנוּ יְתָהוֹן מְעָרַעֵי קֹדֶשׁ לְקַרְבָּא קְרִבָּנָא קָדָם יי עֲלֵתָא וּמִנְחָתָא נִכְסֵת קוֹדֶשִׁין וְנִסְכֵּין פְּתָגָם יוֹם בְּיוֹמָה:

הַפְּקוּדִים'. דְּבַר יוֹם־בְּיוֹמוֹ. הָא אִם עֶבֶר יוֹמוֹ, בָּטֵל קְרִבָּנוֹ.

כ"ט- עֹלָה וּמִנְחָה • (מנחות מ"ד) מִנְחַת נִסְכִּים הִקְרַבָּה עִם הָעוֹלָה. דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ • חֵק הַקְּצוּב בְּחֻמְשֵׁי

לח בר שְׂפִינָא דִּי וְכַר מִתְנַיִכוֹן וְכַר כָּל נִדְרִיכוֹן וְכַר כָּל נִדְבְּתִיכוֹן דִּי תַתְּנוּן קָדָם יי:

(לח) מִלֶּכֶד שִׁבְתָּת יְהוָה וּמִלֶּכֶד מִתְּנֹתִיכֶם וּמִלֶּכֶד כָּל־נִדְרֵיכֶם וּמִלֶּכֶד כָּל־נִדְבְּתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַיהוָה:

לט בְּרַם בְּחֻמְשָׁא עֶשֶׂר יוֹמָא לִיְרֵחָא שְׂבִיעָאָה בְּמִכְנָשִׁיכוֹן יֵת עֲלֵלָת אֲרַעָא תַחְנוּן יֵת חֲגָא קָדָם יי שְׂבִיעָא יוֹמִין בְּיוֹמָא קְרִבָּנָא נִיחָא וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה נִיחָא:

(לט) אֵךְ בְּחֻמְשָׁה עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי בְּאַסְפֻּכֶם אֶת־תְּבוּאת הָאָרֶץ תַּחְנוּ אֶת־חַג־יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן שִׁבְתּוֹן וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁבְתּוֹן:

הַעֲבוּר, פְּעָמִים שְׁהוּא בְּאַמְצַע הַקִּיץ אוֹ הַחֹרֶף. תַּחְנוּ • שְׁלֹמִי חֲגִיגָה. שִׁבְעַת יָמִים • (חגיגה י) אִם לֹא הִבִּיא בְּזָה, יִבִּיא בְּזָה. יָכוֹל? הָא מִבִּיאָן כָּל שְׂבִיעָה? תַּלְמוּד־לוֹמַר: וְחֲגֹתָם אֹתוֹ, יוֹם אֶחָד בְּמִשְׁמַע וְלֹא יוֹתֵר. וְלָמָּה נֶאֱמַר "שִׁבְעָה"? לְתַשְׁלוּמִין.

כ"ט- אֵךְ בְּחֻמְשָׁה עֶשֶׂר יוֹם. תַּחְנוּ • קְרִבָּן שְׁלָמִים לַחֲגִיגָה. יָכוֹל תִּדְחָה אֶת הַשְּׂבָת? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "אֵךְ", הוּאִיל וְיֵשׁ לָהּ תַשְׁלוּמִין כָּל שְׂבִיעָה. בְּאַסְפֻּכֶם אֶת־תְּבוּאת הָאָרֶץ • שִׁיחָא חֹדֶשׁ שְׂבִיעִי זֶה בֵּא בְּזִמָּן אֲסִיפָה. מִכָּאן שְׁנֵצְטוּי לַעֲבֹד אֶת הַשָּׁנִים, שְׁאִם אֵין

מ וְתַסְבִּין לְכוֹן בְּיוֹמָא קְרִבָּנָא פְּרִי אֵילָנָא אֲתֵרוּגִין וְלֵלְבִין וְהַדְסִין וְעֶרְבִין דְּנִחַל וְתַחֲדִין קָדָם יי אֲלֵהֶכוֹן שִׁבְעַת יוֹמִין:

(מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ־עֵבֶת וְעֶרְבֵי־נַחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:

וְעֵנָף עֵץ־עֵבֶת • שְׁעָנְפִיו קְלוּעִים פְּעֻבוֹתוֹת וְכַחֲבָלִים, וְזֶהוּ הַדָּס הַעֲשׂוִי כַּמִּין קְלִיעָה.

כ"ט- פְּרִי עֵץ הָדָר • (סוכה ל"ה) עֵץ שְׁטַעַם עֲצוֹ וּפְרִיָּו שְׁוֶה. הָדָר • הָדָר בְּאֵילָנוֹ מִשְׁנָה לְשָׁנָה, וְזֶהוּ אֲתֵרוֹג. כַּפֹּת תְּמָרִים • חֲסֵר ו'ו'; לְמַד שְׂאִינָה אֶלֶּאֲרֵ אַחַת.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ו כרך א ע' 165. ע"פ ביאורי החומש)

כַּמֶּאֱמָר חז"ל "אֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין עַד שִׁיְהִיו כָּלָם אֲגוּדָה אַחַת". וְנִמְצָא, שְׁנִטִּילַת אֲרֻבַּעַת הַמִּינִים - הַרֻמָּזָת, כְּפִידוּעַ, לְאַחַדוֹת אֲרֻבַּעַת הַסּוּגִים שְׂבִי־יִשְׂרָאֵל, כִּן שְׁכָלָם נַעֲשִׂים "אֲגוּדָה אַחַת" - הִיא הַמְבִּיאָה לִידֵי גְלוּי "שְׁמוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ", בְּגֻלָּה הַשְּׁלֵמָה.

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן (כג, מ) בְּשֹׁכֵר שְׁלֹשָׁה 'רֵאשׁוֹן' זָכוֹ לְשִׁלְשָׁה רֵאשׁוֹן .. וְלִשְׁמוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ, דְּכַתִּיב 'רֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הִנֵּה הַנֵּם' (פסחים ה, א) יְדוּעַ, שֶׁסִּבַּת הַגְּלוּת הִיא שְׁנֵאת חֲנָם, וְאֵלּוֹ הַגְּאֻלָּה תְּבוּאָה עַל יְדֵי אֶהֱבַת וְאַחֲדוּת יִשְׂרָאֵל,

שְׁפָתֵי חֲכָמִים

וּלְקַחְתֶּם 'פְּרִי' כַּתִּיב, פְּרִי אֶחָד בְּמִשְׁמַע וְלֹא שְׁנַיִם: ר' וְאִם תֹּאמַר, אִם כֵּן הִזִּיה לֹא לְכַתּוּב 'כֶּף' (נחלת יצחק, וי"ש לוֹמַר דְּכַפֹּת' הִינּוּ בְּדֵ אַחַת וְכֵה עֲלִין הַרְבֵּה, אֲבָל אֵי כַתִּיב 'כֶּף' לֹא מִשְׁמַע אֶלָּא עֲלָה אַחַת: תורה מא

שִׁישׁ בּוֹ מוֹסָפִים מוֹעֲטִים: תורה לח (מ) ק וְאִם תֹּאמַר, פֶּלְפֵּל אֲרוֹף הוּא שְׂדֵר גַּם כֵּן בְּאֵילָנוֹ מִשְׁנָה לְשָׁנָה, שְׁגַם כֵּן טַעַם עֲצוֹ וּפְרִיָּו שְׁוֶה נְמִי. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּמִכָּל מְקוֹם אֵין יוֹצְאִין בּוֹ, דְּאֵי שְׁקֵלֶת חֲדָא לֹא הָוִי כְּשִׁיעוּרוֹ וְלֹא נִיכָר לְקִיחָתוֹ, וְאֵי שְׁקֵלֶת שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה,

(לז) פ דְּקִשָּׁה לִיה, דְּהִרְבָּה מִנְחוֹת כְּתוּבִים בְּפִרְשֵׁת וִיקְרָא, וְלָמָּה לֹא מְפָרֵשׁ אֵינָה מִקָּן. וְהִרְא"ם פִּירֵשׁ, אֵי מִנְחָה בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ הִיא, 'עוֹלָה וְזֶבַח וְנִסְכִּים וּמִנְחָה' מִיבְעִי לִיה: צ בְּפִרְשֵׁת פְּנִיחָס, וְשֵׁם מְפֻרָּשׁ כָּל הַמוֹסָפִים, שִׁישׁ יוֹם שִׁישׁ בּוֹ מוֹסָפִים הִרְבָּה, וְיֵשׁ יוֹם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יט עמ' 350)

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן (כג, מ) כָּאן נֶאֱמַר "לָכֶם", וְאֵלּוּ בְּסֻכּוֹת נֶאֱמַר "חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לָּךְ". בְּטֶעַם הַדָּבָר יֵשׁ לוֹמַר, דִּהְיָה אֲרַבְעַת הַמִּינִים מְסַמְלִים אֲרַבְעָה סוּגִים בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֻּלָּם מִתְאַחֲדִים בְּמִצְוָה זוֹ, אֲףֹּהֵם נִשְׁאָרִים

מִינִים שׁוֹנִים, וְהֵינּוּ שֶׁהֶאֱחָדוּת הִיא חִיצוֹנִית וְאֵינָה הוֹפֶכֶת אוֹתָם לְגוֹף אֶחָד. וְאֵלּוּ הַסֻּכּוֹת מֵאֲחָדֶת אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאֲחָדוּת אֲמִתִּית, כְּגוֹף אֶחָד, כְּמֵאמָר "רְאוּיִים כָּל יִשְׂרָאֵל לֵישֵׁב בְּסֻכָּה אַחַת".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך כב, עמוד 132 – מתוך 'לקראת שבת')

כל הערבות בשרות לברכה

וְהֵנָּה, הַתְּאַחֲדוּת הָאֲתֵרוֹג הַלּוּלָב וְהַהֲדָס אֶחָד עִם הַשְּׁנִי, הֵרִי הִיא קְשׁוּרָה עִם מַעְלוֹתֵיהֶם הַגְּלוּיֹת הַמְּשִׁיכוֹת וּמִקְשָׁרוֹת בִּינֵיהֶם. מִה־שְּׂאִי-כֵן זֶה שֶׁנִּמְשָׁל לְעֶרְבָה הֵנָּה הַקָּשׁוּר עִמּוֹ הוּא רַק מִצַּד עֲצָמִיּוּתוֹ, מִצַּד עֲצָם הֵיחֲוָתוֹ מֵעַם יִשְׂרָאֵל, לֵאמֹר כָּל מַעֲלָה מְגִדֶּרֶת וְגִלּוּיָהּ. וּמִזֶּה נִשְׁתַּלְשֵׁל לְהִלָּכָה: בְּשִׁלְשֵׁת הַמִּינִים הָרִאשׁוֹנִים, הֵנָּה סִימְנֵי הַתּוֹרָה בָּהֶם צְרִיכִים לְהִיּוֹת בְּגִלּוּי, דִּהְסָמְנִים הֵם אֵלּוּ הַעוֹשִׂים אוֹתָם לְקִשְׁרִים וּמִיחָדִים, וּבִלְעֲדֵיהֶם הָאֲתֵרוֹג אֵינּוּ אֲתֵרוֹג וְהַלּוּלָב אֵינּוּ לוּלָב. מִה־שְּׂאִי-כֵן בְּעֶרְבָה – הֵרִי עֲצָם זֶה שֶׁהִיא מִמִּין הַקָּשׁוּר "עֶרְבֵי נַחַל" (שְׁמִבְּרִית יִשְׂרָאֵל הִיא), עַל אֲףֹּהֵם שֶׁמַּעֲלָתָהּ זֶה אֵינָה בְּגִלּוּי, וּבִפְעַל לֹא גִדְּלָה אֲצֵל נַחַל – "תִּינוּק שֶׁנִּשְׁבָּה לְבֵין הַעֲכוּ"ם" – הֵרִי הִיא קְשָׁרָה וְרִאוּיָהּ לְהַצְטָרֵף ל'"אֲרַבְעַת הַמִּינִים".

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ-עָבֹת וְעֶרְבֵי-נַחַל (כג, מ). הֵנָּה, הַגְּמָרָא (סוּכָה, ל"א – ל"ד) מְדַיֶּקֶת בְּמִלּוֹת הַפָּסוּק, וְדוֹרֶשֶׁת מֵהֶם פְּרָטִים רַבִּים בְּנוֹגֵעַ לְד' הַמִּינִים הֵאָף צְרִיכִים לְהִיּוֹת: הָאֲתֵרוֹג – "פְּרִי עֵץ" וְ"הָדָר" דִּקְא, הַלּוּלָב – "הָרְאוּי לְאוֹגְדוֹן" דִּקְא וְכו'. אֲמָנָם לְגַבִּי הָעֶרְבָה, לֹא מְצִינוּ בְּגִמְרָא דִּיּוֹק שֶׁצְרִיכִים לְהִיּוֹת דִּקְא "עֶרְבֵי נַחַל", וְאֵין אֲפִילוּ שׁוֹם הַדּוֹר בְּכָר. וְטַעְמָא בְּעִי. וַיּוֹבֵן זֶה עַל-פִּי פְּנִימִיּוֹת הָעֲנָנִים: יְדוּעִים דְּבָרֵי הַמְדָּרֶשׁ (וִיקְרָא רַבָּה פֶּרֶשָׁה ל', י"ב) שֶׁבְּד' הַמִּינִים רְמוּזִים ד' הַסּוּגִים שֶׁבְּבְנֵי-יִשְׂרָאֵל, הַמְּקֻלָּקִים לְבַעֲלֵי-תּוֹרָה וּבַעֲלֵי מַעֲשִׂים-טוֹבִים. וְהָעֶרְבָה רּוֹמֶזֶת לִיהוּדֵי שְׂאִין בּוֹ לֹא תּוֹרָה וְלֹא מַעֲשִׂים טוֹבִים.

מֵא וְתַחֲגֹגוּן יְתֵה חֲגָא קָדָם יְיָ שְׁבַעַת יוֹמִין בְּשִׁתָּא קָנִים עָלֶם לְדִרְכֵּיכוֹן בִּירְחָא שְׂבִיעָאָה תַּחֲגֹגוּן יְתֵה:

(מא) וְחֻגְתֶּם אוֹתוֹ חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֶקֶת עוֹלָם לְדִרְתֵּיכֶם בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי תַּחֲגֹגוּ אוֹתוֹ:

מב בְּמִטְלֵיא תִּתְבּוֹן שְׁבַעַת יוֹמִין כָּל יְצִיבָא בְּיִשְׂרָאֵל יְתִבּוֹן בְּמִטְלֵיא:

(מב) בְּסֻכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל-הָאֲזָרָה בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בְּסֻכּוֹת:

כ"ט • הָאֲזָרָה • זֶה שְׁאֲזָרַח. בְּיִשְׂרָאֵל • (ת"כ) לְרַבּוֹת אֶת הַגָּרִים.

מג מִג בְּדִיל דִּידְעוֹן דִּרְכֵּיכוֹן אֲרִי בְּמִטְלֵיּוֹת עֲנָנִי אוֹתְבִית יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַפְקוּיִי תִּהְיוֹן מֵאַרְעָא דְּמַצְרַיִם אֲנָא יְיָ אֱלֹהֵיכוֹן:

(מג) לִמְעַן יֵדְעוּ דִּרְתֵּיכֶם כִּי בְּסֻכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כ"ט • כִּי בְּסֻכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי • (סוּכָה י"א) עֲנִנִי כְּבוֹד.

מד מִד וּמִלִּיל מִשָּׁה יֵת סִדֵּר מוֹעֲדֵיא דִּינִי וְאַלְפִּינוֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(מד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת-מַעֲדֵי יְהוָה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 355)

מוֹבֵן מֵאֵלֵיו: אֵף שֶׁפֶּרֶשֶׁת אֲמֹר נִאֲמָרָה זְמַן קֶצֶר לְאַחַר חֲנֻכַּת הַמִּשְׁכָּן, מִסֵּר מֹשֶׁה מִיַּד גַּם אֶת הַלְכוֹת הַפֶּרֶשָׁה הַתְּלוּיֹת בָּאָרֶץ. אֵף בְּפֶרֶשֶׁת פִּנְחָס, שֶׁנֶּאֱמָרָה זְמַן קֶצֶר לִפְנֵי הַכְּנִיסָה לָאָרֶץ, הַפְּסִיק נִרְאֶה כְּמִיתָר.

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כג, מד) בְּסוּף פֶּרֶשֶׁת הַמוֹעֲדִים בְּפֶרֶשֶׁת פִּנְחָס כְּתִיב "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה", וְרַש"י מְבָאֵר אֶת הַחֲדוּשׁ בְּכַתּוּב; מִה־שְּׁאִין־כֵּן כָּאֵן. וַיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁכָּאֵן הַחֲדוּשׁ

♦ שבת קודש ט"ו אייר ♦

א ומליל י"י עם משה למימר:

כד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ב פֶּקֶד יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְבִּיחוּ לָךְ מִשֵּׁחַ זִיתָא דְכִיָּא פְתִישָׁא לְאַנְהָרָא לְאַדְלָקָא בּוֹצִינְיָא תְּדִירָא:

(ב) צוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְקַחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ בְּתִית לַמָּאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

זִית זָךְ • שְׁלֹשָׁה שְׁמָנִים יוֹצְאִים מִן הַזֵּית: הָרֵאשׁוֹן קְרוּי "זָךְ", וְהֵן מְפָרְשִׁים ב'מִנְחֹת' (דף כו) וּב'תּוֹרַת כְּהֻנִּים'. תָּמִיד • מְלִילָה לְלִילָה, כְּמוֹ "עוֹלַת תָּמִיד" שְׁאִינָה אֵלָּא מִיּוֹם לְיוֹם.

כז"א צוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • זוֹ פֶּרֶשֶׁת מִצְוֹת הַנִּרְוֹת; וּפֶרֶשֶׁת "וְאִתָּה תִּצְוָה" לֹא נִאֲמָרָה אֵלָּא עַל סֵדֶר מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן, לְפָרֵשׁ צִדָּךְ הַמְּנוּרָה, וְכֵן מִשְׁמַע: "וְאִתָּה", סוּפֵךְ לְצִוּוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּךְ. שֶׁמֶן

ג מְבָרָא לְפִרְקָתָא דְסִיּוּמָא בְּמִשְׁכָּן זְמַנָּא יִסְדֵּר זְתָה אַהֲרֹן מְרִמָּשָׁא עַד צִפְרָא קָדָם י"י תְּדִירָא קָנָם עָלָם לְדִרְכֵּיכוֹן:

(ג) מַחֲוִיץ לְפִרְכַּת הָעֵדֻת בְּאַהֲל מוֹעֵד יַעֲרֹף אֹתוֹ אַהֲרֹן מִעֵרֵב עַד־בֶּקֶר לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם:

וכהי הִיָּה מְסִים. יַעֲרֹף אֹתוֹ אַהֲרֹן מִעֵרֵב עַד בֶּקֶר • (ת"כ) יַעֲרֹף אֹתוֹ עֲרִיכָה הָרְאוּיָה לְמִדַּת כָּל הַלִּילָה, וְשִׁעְרוֹ חֲכָמִים: חֲצִי לֵג לְכָל גֵּר וְגֵר, וְהֵן כְּדֹאֵי אֵף לְלִילֵי תְּקוּפַת טִבַּת, וּמִדָּה זוֹ הִקְבָּעָה לָהֶם.

כז"א לְפִרְכַּת הָעֵדֻת • שֶׁלִּפְנֵי הָאָרוֹן שֶׁהוּא קְרוּי "עֵדוּת". (שבת כב. ת"כ) וְרַבְּתִינֵינוּ דְרָשׁוּ עַל גֵּר מִעֵרְבִי, שֶׁהוּא עֲדוּת לְכָל בָּאֵי עוֹלָם שֶׁהִשְׁכִּינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁנּוֹתֵן בָּהּ שֶׁמֶן כְּמִדַּת חֲבֻרֹתֶיהָ, וּמִמֶּנָּה הָיָה מִתְחִיל

ד עַל מְנוֹרָתָא דְכִיתָא יִסְדֵּר יֵת בּוֹצִינְיָא קָדָם י"י תְּדִירָא:

(ד) עַל הַמְּנוֹרָה הַטְּהוֹרָה יַעֲרֹף אֶת־הַנִּרְוֹת לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: פ

כז"א הַמְּנוֹרָה הַטְּהוֹרָה • שֶׁהִיא זָהָב טָהוֹר. דְּבָר אַחֵר: עַל טְהוֹרָה שֶׁל מְנוֹרָה, שֶׁמִּטְהוֹרָה וּמִדְּשָׁנָה תִּחְלָה מִן הָאֵפֶר.

ה וְתִסַּב סִלְתָּא וְתִיפִי יִתָּה תְּרִמָּא עֲשָׂרִי גְרִיצֹן תְּרִין עֲסָרוֹנִין תְּהִי גְרִיצָתָא תְּדָא:

(ה) וְלִקְחַת סִלְתָּ וְאִפִּיתָ אֹתָהּ שְׁתִּים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחֲלָה הָאֶחָת:

ו וְתִשְׁוִי יִתְהוֹן תְּרִמִּין סִדְרִין שִׁית סִדְרָא עַל פְּתוּרָא דְכִיָּא קָדָם י"י:

(ו) וְשִׁמַּת אֹתָם שְׁתִּים מַעֲרֻכּוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֻכַּת עַל הַשִּׁלְחָן הַטְּהוֹר לִפְנֵי יְהוָה:

שפתי חכמים

הָיָה מְטִיב עַד הָעֶרֶב, וְנוֹתֵן בּוֹ שֶׁמֶן כְּמוֹ בְּשֹׁאֵר נִרְוֹת, כֵּן פִּירֵשׁ רַש"י בְּפֶרֶק בְּמִה מְדִלְקִין: תּוֹרָה ד

הַנִּרְוֹת בְּשַׁחֲרִית הָיָה מְטִיב כּוֹלֵן וְעֵדִין גֵּר מִעֵרְבִי דּוֹלֵק, וְהוֹצִיא הַפְּתִילוֹת הַדּוֹלָקוֹת לַחוּץ וּמִטִּיב, אֲבָל גֵּר זֶה לֹא

פֶּרֶק כד (ג) ת רוצה לומר, בַּתְּחִלָּה בְּעֵרֵב כְּשֶׁהִדְלִיק אֶת הַנִּרְוֹת הַדְּלִיק גֵּר הַמַּעֲרִבִי בַּתְּחִלָּה, וּכְשָׁבָא לְהִטִּיב אֶת

זש"י • שש המערכות • שש חלות המערכה האחת. של שלחן, שלא יהיו הסניפין מגביהין את הלחם מעלי גבי השלחן (מנחות צ"ו. ת"כ) • השלחן הטור • של זהב טהור. דבר אחר: על טהור

(ז) ונתת עליה מערכת לבנה זכה והיתה ללחם לאופרה אשה ליהוה: ונתת על סדרא לבנתא דכיתא ויהי ללחם לאדפרתא קרפנא קדם יי:

זש"י • ונתת עליה מערכת • על כל אחת משתי המערכות היו שני בויכי לבונה, מלאי קמץ לכל אחת. והיתה • הלבונה הזאת. ללחם לאופרה • שאין מן הלחם לגבה כלום, אלא הלבונה נקטרת

(ח) ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני יהוה תמיד מאת בני ישראל ברית עולם: ח ביומא דשבתא ביומא דשבתא יסדרנה קדם יי תדירא מן קדם בני ישראל קנים עלם:

(ט) והיתה לאהרן ולבניו ואכלהו במקום קדש כי קדש קדשים הוא לו מאשי יהוה חק עולם: ט ויהי לאהרן ולבניהו ויכלהו באמר קדיש ארי קדש קודשין הוא לה מקרבנא דיי קנים עלם:

זש"י • והיתה • המנחה הזאת, שכל דבר הבא מן התבואה, בכלל מנחה היא. ואכלהו • מוסב על הלחם, שהוא לשון זכר.

(י) ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי בתוך בני ישראל וינצו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי: י וינפק בר אתתא בת ישראל והוא בר גבר מצראה בגו בני ישראל וינצו במשריתא בר אתתא בת ישראל וגברא בר ישראל:

זש"י • ויצא בן אשה ישראלית • מהיכן יצא? רבי לוי אומר: מעולמו יצא, רבי ברכיה אומר: מפרשה שלמעלה יצא; לגלג ואמר: "ביום השבת יערכנו", דרך המלך לאכל פת חמה בכל יום, שמא

שפתי חכמים

(ו) והוא מקרא קצר, וצריך להוסיף 'חלות' אחר מלת 'שש', להודיע אלו שש מה הן. והוסיף מלת 'אחת', להודיע ששש חלות האחרות הן היו על המערכה השניה: ב ופירוש 'טהור', גבו. ובלשון ישמעאל קורין הגב 'טהור' בטי"ת רפויה הנקרא בלשונם ד"ט. הרא"ם: ג כלומר, הסניפין היו למעלה על השלחן, ולחם הפנים מונח עליהם, והיו בין כל לחם ולחם כמו שמפורש בפרשת תרומה כדי שלא יכבד משא העליונים על התחתונים וישררו, אבל על השלחן לא היה קנה, דהלחם התחתון שוכב על השלחן: תורה ז

(ז) ד פירוש, דיילפינן מגזירה שנה, כתיב הכא 'מערכה', וכתיב גבי לחם הפנים 'מערכת', מה מערכת האמורה גבי לחם הפנים שתיים, אף כאן היה נותן שני בויכי לבונה, כלומר על כל מערכה היה נותן לבונה. ולא על הלחם היו הבויכים, אלא אצל המערכה, כדי שלא יבצעו הלחם מפני כבדן של בויכין, ופירוש 'על המערכת' אצל המערכה וסמוך לו, כמו 'וסכת על הארון את הפרכת': תורה ח

(י) ה לפי שדרשינן סמיכות, ולעיל כתיב 'חק עולם, ויצא' וגו', כלומר מעולמו יצא: ו כתב הרא"ם, מהכא

משמע דמעשה המקלל בשנה שניה היה, שהרי לחם הפנים לא היה אלא לאחר שהוקם המשכן, וכן מעשה הדגלים לא היה אלא עד שנה שניה כדכתיב בפרשת במדבר. וקשה, דהא פירש 'ויניחם במשקם' ולא הניחו המקושש עמו כו', והמקושש בשנה ראשונה היה, כדפירש 'וימצאו איש מקושש עצים', בגנותן של ישראל הכתוב מדבר, שלא שמרו אלא שבת ראשונה ובשנה בא זה וחללה כו', אם כן מעשה דמקלל גם כן בשנה ראשונה היה. ותרין, אף על פי שמעשה לחם הפנים לא היה אלא בשנה שניה, מכל מקום אפשר שצווי

יִשְׂרָאֵל • מְלִמְדָה שְׁנִיתָא. וְיִנְצוּ בְּמַחְנֶה • עַל עֲסָקִי
הַמַּחְנֶה. וְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי • זֶה שֶׁנִּגְדָּו, שֶׁמָּחָה בּוֹט
מִטַּע אֶהְלוּ.

עַל־דִּגְלוּ בְּאֵתֶת לְבִית אֲבֹתָם" כְּתִיב. נִכְנַס לְבִית
דִּינוּ שֶׁל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא מִחֵיב; עֲמֵד וְגִדְף. בֶּן־אִישׁ
מִצְרִי. הוּא הַמִּצְרִי שֶׁהִרְג מֹשֶׁה. בְּתוֹךְ בְּנֵי

יֵא וּפְרַשׁ בַּר אֶתְתָּא בַּת יִשְׂרָאֵל יֵת שְׁמָא וְאַרְגֹּז
וְאַתִּיאוּ יֵתָה לָתֶת מֹשֶׁה וְשׁוּם אִמָּה שְׁלֵמִית
בַּת דְּבָרִי לְשִׁבְטָא דְדָן:

(יא) וַיִּקָּב בֶּן־הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת־הַשֵּׁם וַיִּקְלָל
וַיִּבְיֵאוּ אֹתוֹ אֶל־מֹשֶׁה וְשֵׁם אִמּוֹ שְׁלֵמִית בַּת־דְּבָרִי
לְמִטַּה־דָּן:

בַּת־דְּבָרִי • דְּבָרִית הִיָּתָה, מְדַבֶּרֶת עִם כָּל אָדָם, לְפִיכָף
קִלְקָלָה. לְמִטַּה־דָּן • מְגִיד שֶׁהִרְשַׁע גֹּרֵם גָּנָאי לוֹ,
גָּנָאי לְאֲבִיו, גָּנָאי לְשִׁבְטוֹ. כִּי־יֵצֵא בּוֹ (שְׁמוֹת לא):
”אֶהְיָא בֶּן אֲחִיסָמֶךְ לְמִטַּה־דָּן”, שָׁבַח לוֹ, שָׁבַח
לְאֲבִיו, שָׁבַח לְשִׁבְטוֹ.

כִּי־יֵצֵא וַיִּקָּב • כְּתִיבֵנוּ: ”וּפְרַשׁ”, (סנהדרין פז) שֶׁנִּקָּב שֵׁם
הַמִּיָּחֵד וְגִדְף, וְהוּא שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ שֶׁשִּׁמְעַם מְסִינִי. וְשֵׁם
אִמּוֹ שְׁלֵמִית בַּת־דְּבָרִי • שִׁבְחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁפָּרְסָמָה
הַכְּתוּב לִזוֹ, לומר שֶׁהָיָא לְבָדָה הִיָּתָה זִוְנָה. שְׁלֵמִית.
דִּהוּת פִּטְפֻטָּה: ”שָׁלֵם עָלָי”, ”שָׁלֵם עָלָי”, ”שָׁלֵם
עָלֵינוּ”! מְפִטְפֻט בְּדָבָרִים, שׁוֹאֵלֶת בְּשָׁלוֹם הַכָּל.

יב וַאֲסִרוּהִי בְּבֵית מִטְרָא עַד דִּיתְפָּרֵשׁ לַהוֹן
עַל גְּזֵרַת מִימְרָא דִּינִי:

(יב) וַיִּנְחִיחוּ בְּמִשְׁמַר לְפָרֵשׁ לָהֶם עַל־פִּי יְהוָה: פ

(במדבר טו ד): ”כִּי לֹא פָרַשׁ מִה־יַּעֲשֶׂה לוֹ”; אָבָל בְּמִקְלָל
הוּא אוֹמֵר: ”לְפָרֵשׁ לָהֶם”, שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים אִם חֵיב
מִיתָה אִם לֹא.

כִּי־יֵצֵא וַיִּנְחִיחוּ • לְבָדוֹ וְלֹא הִנִּיחוּ מְקוֹשֵׁשׁ עִמּוֹ,
שֶׁשִּׁנִּיחָם הָיוּ בְּפָרֶק אֶחָד; (סנהדרין עח) וַיִּוֹדְעִים הָיוּ
שֶׁהַמְּקוֹשֵׁשׁ בְּמִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לא): ”מִחֻלָּה מוֹת
וּיָמָת”, אָבָל לֹא פָרַשׁ לָהֶם בְּאִזּוֹ מִיתָה, לָכֵן נֶאֱמַר

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֵשׁ ~ (שִׁיחַת שַׁבַּת פְּרֻשַׁת קֹרַח, מְבָרְכִים הַחוֹדֵשׁ תַּמּוּז, ה'תשכ"ז)

שֶׁהַתּוֹרָה הִיא ”תּוֹרַת חֹסֵד”, בְּשִׁבִּיל הַתִּיקוֹן כּו', וְכִיּוֹן
שֶׁבְּמִסְפָּר לֹא יָכוֹל לִהְיוֹת עֵינָן שֶׁל הַלִּיכָה, שֶׁזֶהוּ תַּכְלִית
הַמְּכֻוֹן, לָכֵן לֹא נִמְצָא בַּתּוֹרָה עֹנֵשׁ שֶׁל מִסְפָּר.

לֹא מִצִּינוּ בְּעוֹנְשֵׁי הַתּוֹרָה עֵינָן שֶׁל מִסְפָּר [וְזֶה שֶׁכְּתוּב
”וַיִּנְחִיחוּהוּ בְּמִשְׁמָר”, הִרִי זֶה רַק עַד שִׁיתְבָּרַר דִּינוֹ, וְלֹא בְּתוֹר
עוֹנֵשׁ] - כִּי גַם עוֹנְשֵׁי הַתּוֹרָה הֵם עֵינָן שֶׁל חֹסֵד (כָּשֶׁם)

יג וּמִלִּיל יֵי עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָא:

(יג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

שְׁפָתֵי חֲכָמִים

שֶׁהוּא בְּמִיתָה, וְשִׁמָּא לֹא יִהְיֶה בְּמִיתָה,
וַיִּצְטַעַר זֶה שֶׁסָּבַר הוּאִיל וַיּוֹשִׁיבִין יַחַד
יְמִיתוּהוּ: ב וְאִם תֵּאמַר, בֵּינָן שֶׁהָיוּ
יּוֹדְעִין שֶׁהַמְּחַלְל שֶׁבַת בְּמִיתָה, לָמָּה
לֹא דִּנּוּהוּ בְּחֻק, דִּהָא כָּל סָתָם מִיתָה
שֶׁבַתוֹרָה הִיא חֻק. יֵשׁ לומר, שֶׁסָּבּוּרִין
שֶׁהַמְּחַלְל שֶׁבַת כְּאֵלּוֹ עוֹבֵד עֲבוּדָה
וְזֶה וְכוּפֵר בְּהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, בֵּינָן
שְׂאִין מִאֲמִין שֶׁשֶׁבַת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
בְּמַעֲשֶׂה בְּרָאשִׁית אֵין מִאֲמִין שֶׁהַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא בְּרָא הַעוֹלָם, וְכֵאלּוֹ מִאֲמִין
בְּעֲבוּדָה וְזֶה, וְשִׁמָּא כְּמוֹ שֶׁעֲבוּדָה וְזֶה
בְּסִקּוּלָה כֶּךָ מְחַלְל שֶׁבַת בְּסִקּוּלָה, או
שִׁמָּא חֻק, לָכֵן הָיוּ מְסוּפָקִים: תּוֹרָה יג

אִישׁ עֲתִיד לְצַאת מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא טוֹב.
וְהָא דִּאֲמַר 'שְׁנִיתָא', וְהָא נִכְרִי הָבָא
עַל בַּת יִשְׂרָאֵל הוֹלֵךְ בְּשֹׁר וּמָה צָרִיק
לְהַתְגַּיֵּיר. תִּירֵץ הַרְמָב"ן שֶׁנִּכְנַס לְבָרִית
בְּמִילָה וְטְבִילָה וְהִרְצָאת דְּמִים בְּשַׁעַת
מִתֵּן תּוֹרָה, וְהוּא דִּבֵּק בְּאִמּוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל. וְהַתּוֹסְפוֹת תִּירְצוּ, שֶׁקּוֹדֵם
מִתֵּן תּוֹרָה הָיָה הוֹלֵךְ אַחֵר אֲבִיו,
וְכֵאֲשֶׁר נולד לֹא מֵלֹא אוֹתוֹ כִּי הוּא
מִצְרִי, וְכֵאֲשֶׁר גָּדַל נִתְגַּיֵּיר מִדַּעְתּוֹ:
ט רּוּצָה לומר, שֶׁלֹּא הִנִּיחוּ לִיטַע אֶהְלוּ
שֵׁם: תּוֹרָה יא
(יב) * זֶה טַעַם הוּא אֲדִלְעִיל, לָמָּה לֹא
הִנִּיחוּם בְּיַחַד. וּמִפְּרֵשׁ, לְפִי שִׁיּוּדְעִין
שֶׁזֶה בְּמִיתָה, אָבָל מְקַלָּל לֹא הָיוּ יוֹדְעִין

לָחֶם הַפָּנִים הָיָה בְּשִׁנָּה רִאשׁוֹנָה,
וּבְשַׁעַת הַצּוּי בְּשִׁשְׁמַע אוֹתוֹ רָשַׁע מִיד
לְגִלְגַּל, עַד כֵּאֵן: ז לְפִי שֶׁפִּירֵשׁ רַשִׁי
לְעִיל וַיֵּצֵא מִחוּיִיב עֲמֵד וְגִדְף, קִשָּׁה
הִיאָף תִּלְיָא זֶה בְּנָה, אֶלָּא כֶּף פִּירוּשׁוֹ,
כִּשְׁאֲמָרוּ לוֹ 'בְּאוֹתוֹת לְבִית אֲבוֹתָם
כְּתִיב', אִמֵּר לָהֶן מִי הָיָה אֲבִי, אֲמָרוּ לוֹ
מִצְרִי הָיָה, אֲמָרוּ לָהֶן אֵיזוֹ מִצְרִי, אֲמָרוּ
לוֹ אוֹתוֹ מִצְרִי שֶׁהִרְגוּ מֹשֶׁה בְּשֵׁם
הַמְּפֹרָשׁ, מִיד עֲמֵד וְגִדְף: ח וְאִם
תֵּאמַר, וְהָא בְּפִרְשַׁת שְׁמוֹת כְּתִיב 'וַיִּרָא
כִּי אֵין אִישׁ' וּפִירֵשׁ עֲתִיד לְצַאת מִמֶּנּוּ
אִישׁ טוֹב. וַיֵּשׁ לומר דְּלָכָף נִקְט רַשִׁי
עֲתִיד לְצַאת, רּוּצָה לומר דְּבִאֲתוֹ וְיָמֵן
כְּבֵר נולד הָיָה זֶה, אָבָל אַחֵר כֶּף אֵין

(יד) הוציא את־המקלל אל־מחוץ למחנה וסמכו כל־השומעים את־ידיהם על־ראשו ורגמו אתו כל־העדה:

כ"י • השומעים • אלו העדים. כל • להביא את הדינים. את־ידיהם • אומרים לו: 'דמך בראשך, ואין אנו נענשים במיתתך, שאתה גרמת לך'. כל־

(טו) ואֶל־בני ישראל תדבר לאמר איש איש כִּי־יִקְלַל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חַטָּאוֹ:

כ"י • וְנָשָׂא חַטָּאוֹ • בכרת, כְּשֶׁאֵין התרעה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי־שיחות כרך ז, עמוד 165 - מותך 'לקראת שבת')

ענש המגדף - הוראת שעה

רש"י בפ' שנתנו (כד טו) גבי מקלל, שדינו "בכרת כשאין התרעה", מפ'ש שגם מגדף צריך התרעה. והטעם על־פי הפשט, שצריך התרעה אף במקלל, כי בלא התרעה אין ודאות גמורה שהוא מזיד, ואיך יחייבו הכתוב מיתה (מה־שאינן בנוגע למגדף שבמדרב, דכלפי שמיא גליא, והיתה הוראה מיחדת אודות זה).

והנה מצינו חלוק בין המקושש למגדף, שבמקושש היתה התרעה, מה־שאינן במגדף (דמאחר שלא היו יודעים אם חיב מיתה, לא יכלו להתרותו), ואם כן לפי השיטות שבמגדף צריך התרעה, זה שהענישו את המקלל במדרב היתה בגדר הוראת שעה, ולכן התורה צריכה לכפל שוב את הציווי בנוגע לדורות - "ואל בני ישראל תדבר לאמר".

טז ודי פרש שמא די יתקטלא יתקטל מרגם ירגמון בה כל כנשתא כגיורא כניצבא כפרשותה שמא יתקטל:

כ"י • וְנָקַב שֵׁם • אינו חיב עד שיפרש את השם, ולא המקלל בכנוי. וְנָקַב • לשון קללה, כמו (במדבר כג ח): "מה אָקַב".

(יז) וְאִישׁ כִּי יִבֶּה כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוֹמָת:

כ"י • וְאִישׁ כִּי יִבֶּה • לפי שגאמר (שמות כא יב): "מִבֵּה אִישׁ וְגו'", אין לי אלא שהרג את האיש, אשה וקטן מניין? תלמוד־לומר: "כל־נפש אדם".

(יח) וּמִכָּה נִפְשֵׁי־בְהֵמָה יִשְׁלַמְנָה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ: יח ודיקטול נפש בעירא ישלמנה נפשא חלף נפשא:

(יט) וְאִישׁ כִּי־יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בֶן יַעֲשֶׂה לוֹ: יט וגבר ארי יתן מומא בחברה כמא די עבד בן יתעבד לה: יעשה לו:

(כ) שֹׁכֵר תַּחַת שֹׁכֵר עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּתְבָּא חֲלָף תְּכָרָא עֵינָא חֲלָף עֵינָא שָׂנָא חֲלָף שָׂנָא כְּמָא דִּי יתן מומא באנשא בן יתיהב בה: (כ) שֹׁכֵר תַּחַת שֹׁכֵר עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּתְבָּא חֲלָף תְּכָרָא עֵינָא חֲלָף עֵינָא שָׂנָא חֲלָף שָׂנָא כְּמָא דִּי יתן מומא באנשא בן יתיהב בה:

כ"י - בן ינתן בו • פִּרְשׁוּ רַבּוּתֵינוּ שְׁאִינוּ נְתִינַת מוֹם מִמֶּשׁ, אֲלָא תַּשְׁלוּמִי מִמוֹן; שְׁמִין אוֹתוֹ בְּעֶבְרִי, לְכַף כְּתִיב בּוֹ לְשׁוֹן 'נְתִינָה' - דְּבָר הַנָּתוּן מִיָּד לְיָד.

(כא) וּמִכָּה בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה וּמִכָּה אָדָם יוֹמֵת: כא ודיקטול בעירא ישלמנה ודיקטול אנשא יתקטל:

כ"י - וּמִכָּה בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה • לְמַעַלָּה דְּבָר בְּהוֹרֵג בְּהֵמָה, וְכֵאן דְּבָר בְּעוֹשֵׂהִי בַּהּ חֲבוּרָה. וּמִכָּה אָדָם יוֹמֵת • אֲפִלּוּ לֹא הָרְגוּ אֲלָא עָשָׂה בּוֹ חֲבוּרָה, שְׁלֹא נֶאֱמַר כֵּאן "נֶפֶשׁ". וּבְמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ דְּבָר הַכְּתוּבִים, וְיָבֵא לְהַקְשִׁישׁוֹ לְמִכָּה בְּהֵמָה: מַה מִּכָּה בְּהֵמָה - מִחַיִּים, אֲפִי מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ - מִחַיִּים, פֶּרֶט לְמִכָּה אַחֵר מִיָּתָה: לְפִי שְׁמָצִינוּ שֶׁהִמְקַלְלוּ לְאַחֵר מִיָּתָה חֵיב, הֲצִרְוּ לוֹמַר בְּמִכָּה, שְׁפָטוּר; וְיָמָה בְּבִהֵמָה בְּחִבְלָה, שָׁאֵם אֵין חִבְלָה אֵין תַּשְׁלוּמִין, אֲפִי מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ אֵינוֹ חֵיב עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶם חֲבוּרָה.

(כב) מִשְׁפָּט אַחֵר יִהְיֶה לָכֶם בְּנֵר כַּאֲזָרְחָ יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כב דינא חדא יהי לכוון כגידרא כציבא יהי ארי אנא יי אלהכון: (כב) מִשְׁפָּט אַחֵר יִהְיֶה לָכֶם בְּנֵר כַּאֲזָרְחָ יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כ"י - אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • אֱלֹהֵי בְּלָכֶם; כֶּשֶׁם שֶׁאֲנִי מֵיחַד שְׁמִי עַלְיֶכֶם, כֵּן אֲנִי מֵיחַד שְׁמִי עַל הַגֵּרִים.

(כג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּצִיאוּ אֶת־הַמִּקְלָל אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אוֹתוֹ אֲבָן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: כג וידבר משה אל-בני ישראל ויצאו את-המקלל אל-מחוץ למחנה וירגמו אותו אבן ובני-ישראל עשו כאשר צוה יהוה את-משה:

כ"י - וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ • כָּל הַמַּצֻּנָּה הָאֲמוּרָה בְּסִקְלָה בְּמָקוֹם אַחֵר: דְּחִיָּה, רְגִימָה וְתַלְיָה:

קכ"ד פסוקים, עוזיא"ל סימן. חסלת פרשת אמור

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפא - רפג

שפתי חכמים

(כ) מ פירוש, כמיה דיה שנה בלא מום, חסרון עשה בה שישלמנה: פירוש, וכמה הוא שנה עם המום, ומשלם הפחת: תורה כא (כא) ג דאם לא בן מהו 'ישלמנה', מה כסרון עשה בה שישלמנה: פירוש, כמיה דיה שנה בלא מום, חסרון עשה בה שישלמנה: פירוש, וכמה הוא שנה עם המום, ומשלם הפחת: תורה כא (כא) ג דאם לא בן מהו 'ישלמנה', מה

רחמנא, ולא בהכאה בלבד, אלא על כרחק במכה אביו ואמו מיידי וכו': תורה כב חסלת פרשת אמור

חסרון עשה בה שישלמנה: פירוש, כמיה דיה שנה בלא מום, חסרון עשה בה שישלמנה: פירוש, וכמה הוא שנה עם המום, ומשלם הפחת: תורה כא (כא) ג דאם לא בן מהו 'ישלמנה', מה

דְּבַרְךָ: ג ז גִּמְלָה עַל־עַבְדְּךָ אֲחִיָּה וְאַשְׁמְרָה
 דְּבַרְךָ: יח גִּלְעָיִי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ:
 יט גַּר אֲנֹכִי בָאָרֶץ אֶל־תִּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ:
 כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאבָּה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עַתָּה:
 כא גְּעֻרַת זָדִים אֲרוּרִים הַשִּׁנִּים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גֵּל
 מַעְלֵי חֶרֶף וּבֹז פִּי עֲדִיתִךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ
 שָׂרִים בִּי נִדְּבָרוּ עֲבָדְךָ יִשִּׁיחַ בַּחֲקִיךָ: כד גַּם־
 עֲדִיתִךָ שָׁעֲשָׁעִי אֲנִשִּׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבָקָה לַעֲפָר
 נִפְשִׁי חֲיִנִּי בְּדִבְרֶךָ: כו דְּרָכֵי סִפְרֹתִי וְתַעֲנִנִי לְמַדְנִי
 חֲקִיךָ: כז דֶּרֶךְ־פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאַשִּׁיחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִיַּמְנִי
 בְּדִבְרֶךָ: כט דֶּרֶךְ־שֹׁקֵר הָסַר מִמֶּנִּי וְתוֹרַתְךָ חֲנִנִי:
 ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי
 בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיָשֵׁנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ
 אֲרוּץ בִּי תַרְחִיב לִפְנֵי: ה לג הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיךָ
 וְאַצְרֵנָה עֶקֶב: לד הִבִּינִי וְאַצְרָה תּוֹרַתְךָ
 וְאַשְׁמְרֵנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֵתִיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בו חֲפָצְתִּי: לו הִטֵּלְפִי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ וְאַל־
 אֶל־בָּצַע: לו הֵעֲבֵר עֵינִי מֵרְאוֹת שׁוֹא בְּדִרְכֶּךָ
 חֲיִנִּי: לח הִקֵּם לַעֲבָדְךָ אֱמֶרְתָּךְ אֲשֶׁר לִירֵאתְךָ:
 לט הֵעֲבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרָתִי בִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טוֹבִים: מ הִנֵּה תֹאבְתִי לְפָקֶדְךָ בְּצִדְקַתְךָ חֲיִנִּי:
 ו מא וַיִּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתָּךְ כְּאֱמֶרְתְּךָ:
 מב וְאַעֲנֶה חֲרָפִי דָּבָר כִּי־בִטַּחְתִּי בְּדִבְרֶךָ: מג וְאַל־
 תִּצַּל מִפִּי דְּבַר־אֱמֶת עַד־מָאֵד בִּי לְמוֹשְׁפָּטְךָ
 יחֲלֹתִי: מד וְאַשְׁמְרָה תּוֹרַתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:
 מה וְאַתְּחַלְכֶּה בִּרְחֹבָה בִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי:
 מז וְאַדְבִּרָה בְּעֲדִיתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאַשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאַשֶּׁא־
 כִּפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאַשִּׁיחָה בַּחֲקִיךָ:
 ז מט זְכַרְדְּכָה לַעֲבָדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחֲלַתִּנִּי: נ וְאֵת
 נִחְמָתִי בַעֲנִי בִּי אֱמַרְתָּ חֲיִתִּנִּי: נא זָדִים חֲלִיצֵנִי
 עַד־מָאֵד מִתּוֹרַתְךָ לֹא נָטִיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מֵעוֹלָם ו יְהוָה וְאַתְּנַחֵם: נג זִלְעָפָה אֲחוֹתִנִּי

מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תּוֹרַתְךָ: נד זְמֹרוֹת הַיּוֹלֵל חֲקִיךָ
 בבית מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי בְלִילָה שְׁמוֹךְ יְהוָה
 וְאַשְׁמְרָה תּוֹרַתְךָ: נו זֹאת הִיִּתַּחֲלִי בִּי פִקּוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נז חֲלָקִי יְהוָה אֱמַרְתִּי לִשְׁמֹר דְּבַרְךָ:
 נח חֲלִיתִי פִנְיֶךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִּי כְּאֱמַרְתְּךָ:
 נט חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאַשִּׁיבָה רַגְלִי אֶל־עֲדִיתֶיךָ:
 ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהְתִּי לִשְׁמֹר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבָלִי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תּוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 סב חֲצוֹת־לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָךָ: סג חָבַר אָנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרִי
 פִּקּוּדֶיךָ: סד חֶסֶדְךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ חֲקִיךָ
 לְמַדְנִי: ט סה טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עַבְדְּךָ יְהוָה
 בְּדִבְרֶךָ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי כִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הִאֲמַנְתִּי: סז טָרַם אֶעֱנֶה אָנִי שִׁנְגָּה וְעִתָּה אֱמַרְתָּ
 שְׁמִרְתִּי: סח טוֹב־אֵתָה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֲקִיךָ:
 סט טָפְלוּ עָלַי שֹׁקֵר זָדִים אָנִי בְּכָל־לֵב ו אֲצַר
 פִּקּוּדֶיךָ: ע טָפַשׁ כַּחֲלָב לִבִּי אָנִי תּוֹרַתְךָ
 שִׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד
 חֲקִיךָ: עב טוֹב־לִי תּוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלֹפִי וְהֵב וְכִסֶּף:
 י עג יָדֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכַוְּנוּנִי הִבִּינִי וְאַלְמֹדָה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ בִּי לְדִבְרֶךָ
 יחֲלֹתִי: עה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתִנִּי: עו יִהְיֶנָּה חֶסֶדְךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאֱמַרְתָּ
 לַעֲבָדְךָ: עז יִבְאֹנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה בִּי־תּוֹרַתְךָ
 שִׁעֲשַׁעִי: עח יִבְשׁוּ זָדִים כִּי־שֹׁקֵר עוֹתוֹנִי אָנִי
 אֲשִׁיחַ בְּפִקּוּדֶיךָ: עט יֵשׁוּבוּ לִי יִרְאִיךָ
 יִדְעִי עֲדִיתֶיךָ: פ יִהְיֶה לִפְנֵי תָמִים בַּחֲקִיךָ לְמַעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: כ פֹּא כָלְתָה לְתִשְׁוַעְתָּךְ נִפְשִׁי לְדִבְרֶךָ
 יחֲלֹתִי: כב כָּלוּ עֵינִי לְאֱמַרְתְּךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִּנְחַמְנִי: כג כִּי־יִחֲיִיתִי כְּנָאֵד בְּקִיטוֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: כד כִּמָּה יִמְיַעֲבָדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְּרָדְפִי
 מִשְׁפָּט: כה כְּרוֹלִי זָדִים שִׁיחוֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִּתּוֹרַתְךָ: כו כָּל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שֹׁקֵר וְדִפּוֹנִי
 עוֹרֵנִי: כז כִּמְעַט כָּלוֹנִי בָאָרֶץ וְאָנִי לֹא־עֹזֶבְתִּי

פְּקֻדֶיךָ: פח כְּחֶסֶדְךָ חִינִי וְאִשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:
 ל פֶּט לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶב בַּשָּׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אֱמוּנָתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וּתְעֻמּוֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עֲבָדֶיךָ: צב לִוְלִי תוֹרַתְךָ
 שֶׁשַּׁעְטִי אֲזִי אֲבִדְתִּי בְּעִנְיִי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֶשְׁכַּח
 פְּקוּדֶיךָ כִּי בָם חִיֵּיתִנִּי: צד לִךָ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פְּקוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי קִנוּ רָשָׁעִים לֹא־בִדְנִי
 עֲדוֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן: צו לְכָל־תַּכְלָה רֵאִיתִי קֶץ רַחֲבָה
 מִצֻּתְךָ מָאֹד: מז מִה־אֶהְבֵּתִי תוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם
 הִיא שִׁיחָתִּי: צח מֵאִיבִי תַחֲפֹמֵנִי מִצֻּתְךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
 עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מִזִּקְנִים אֲתַבּוֹנֶן כִּי פְקוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח רָע כָּל־אֲתִי רִגְלִי לְמַעַן
 אֲשֹׁמֵר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סִרְתִּי כִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲפִי אִמְרַתְךָ מִדְּבַשׁ לְפִי:
 קד מִפְּקוּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן עַל־פֶּן שְׁנֹאתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֵר: נ קה גֵּר־לִרְגְלִי דְבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבֹתִי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאֶקְיָמָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מָאֹד יְהוָה חִינִי כִּדְבָרְךָ: קח נִדְּבֹת
 פִּי רִצָּה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמִדְנִי: קט נִפְשִׁי
 בִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רָשָׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדוֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם כִּי־שָׁשׂוֹן לְפִי הִמָּה: קיב נָטִיתִי לְפִי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיךָ לְעוֹלָם עֲקֹב: סי קיג סַעֲפִים שְׁנֹאתִי
 וְתוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי: קיד סִתְּרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדְבָרְךָ
 יַחֲלִתִּי: קטו סוֹרוּ־מִמֶּנִּי מְרָעִים וְאַצְרָה מִצֻּת
 אֱלֹהֵי: קטז סִמְכֵנִי כְּאִמְרַתְךָ וְאַחִיהַ וְאַל־תִּבְיֹשֵׁנִי
 מִשֹּׁבְרֵי: קיז סַעֲדֵנִי וְאַוְשָׁעָה וְאַשָׁעָה בַּחֲקִיךָ
 תָּמִיד: קיח סִלִּית כָּל־שׁוֹגִים מִחֲקִיךָ כִּי־שָׁקֵר
 תִּרְמִיתֶם: קיט סִגִּים הַשֶּׁבֶת כָּל־רָשָׁעֵי־אֶרֶץ לְכֹן
 אֶהְבֵּתִי עֲדוֹתֶיךָ: קכ סִמֵּר מִפְּחָדְךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ וְרֵאתִי: ע קכא עָשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדְקָה
 בְּלִתְנִיחָנִי לַעֲשֹׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֱלֹ־
 יַעֲשֻׁקָנִי זָדִים: קכג עֵינִי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וּלְאִמְרַת
 צִדְקָךָ: קכד עָשָׂה עִם־עֲבָדְךָ כְּחֶסֶדְךָ וּחֲקִיךָ

לְמִדְנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאַדְעָה עֲדוֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת יְהוָה הִפְרוּ תוֹרַתְךָ: קכז עַל־פֶּן
 אֶהְבֵּתִי מִצֻּתֶיךָ מִזֶּהֶב וּמִפָּז: קכח עַל־פֶּן |
 כָּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׁרָתִי כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר שְׁנֹאתִי:
 פ קכט פְּלָאוֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־פֶּן נִצַּרְתָּם נִפְשִׁי:
 קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פְּתִיִּים: קלא פִּי־פָעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצֻּתֶיךָ יֹאבְתִּי: קלב פִּנְה־אֱלִי וּחִנִּי
 כְּמִשְׁפָּט לְאֶהְבֵי שְׁמֶךָ: קלג פִּעְמִי הִכֵּן בְּאִמְרַתְךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־כִּי כָל־אֲנוֹן: קלד פִּדְנִי מִעֲשֶׁק אָדָם
 וְאִשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פִּנְיֶה הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלִמְדִנִּי
 אֶת־חֲקִיךָ: קלו פִּלְגֵי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרַתְךָ: צ קלא צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלכ צוֹיֹת צִדְקָה עֲדוֹתֶיךָ וְאֱמוּנָה מָאֹד:
 קלט צִמְתָּנִי קִנְאָתִי כִּי־שָׁכַחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צְרוּפָה אִמְרַתְךָ מָאֹד וְעֲבָדְךָ אֶהְבָּה:
 קמא צַעִיר אֲנִכִּי וְנִבְזָה פְּקֻדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקַתְךָ צִדְקָה לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: קמג צָר־
 וּמִצֹּק מִצָּאֵנִי מִצֻּתֶיךָ שֶׁשַּׁעְטִי: קמד צִדְקָה
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיהַ: ק מה קמז קָרָאתִי
 בְּכָל־לֵב עֲנִי יְהוָה חֲקִיךָ אֲצַרָה: קמו קמח קָרָאתִי
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאִשְׁמְרָה עֲדוֹתֶיךָ: קמז קמט קָרָאתִי בְּנִשְׁפָּה
 וְאַשְׁוּעָה לְדְבָרְךָ יַחֲלִתִּי: קמח קכא קְדָמוּ עֵינֵי אֲשִׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאִמְרַתְךָ: קכב קכג קְדָמוּ שְׁמָעָה כְּחֶסֶדְךָ יְהוָה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קכד קכז קְרָבוּ רִדְפִי וְזִמָּה מִתוֹרַתְךָ
 רַחֲקוּ: קכח קכט קְרֹב אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצֻּתֶיךָ אֱמֶת:
 קכ יָדַעְתִּי מִעֲדוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתֶם: ר קכא רֵאֵה־עֵינֵי וְחַלְצֵנִי כִּי־תוֹרַתְךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קכב רִיבָה רִיבִי וְגִאֲלֵנִי לְאִמְרַתְךָ חִינִי:
 קכג רַחוּם מְרָשָׁעִים יִשׁוּעָה כִּי־חֲקִיךָ לֹא דִרְשׁוּ:
 קכד רַחֲמֶיךָ רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קכז רַבִּים
 רִדְפִי וְצָרִי מִעֲדוֹתֶיךָ לֹא נָטִיתִי: קכח רֵאִיתִי
 בְּגִדִים וְאֶתְקוּטָטָה אֲשֶׁר אִמְרַתְךָ לֹא שָׁמְרוּ:
 קכט רֵאֵה כִּי־פְקוּדֶיךָ אֶהְבֵּתִי יְהוָה כְּחֶסֶדְךָ חִינִי:
 קכ ראש־דְּבָרְךָ אֱמֶת וּלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 ש קכא שָׁרִים רִדְפוּנִי חֲנֹם וּמִדְּבָרְךָ פָּחַד לְפִי:

קסב שֵׁשׁ אֲנֹכִי עַל־אֲמַרְתָּךְ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רַב:
 קסג שֶׁקֶר שְׁנֵאתִי וְאֲתַעֲבֶה תוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי:
 קסד שֶׁבַע בַּיּוֹם הִלְלִיתִיךָ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָךְ:
 קסה שְׁלוֹם רַב לְאֹהֲבֵי תוֹרַתְךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל:
 קסו שִׁבְרִתִּי לִישׁוּעֶתְךָ יְהוָה וּמִצּוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קסז שְׁמִרָה נִפְשִׁי עֲדִיתִיךָ וְאֶהֱבֶם מְאֹד:
 קסח שְׁמִרְתִּי פִקּוּדֶיךָ וְעֲדִיתִיךָ כִּי כָל־דֶּרֶכִּי נִגְדֶּךָ:
 ת קסט תִּקְרַב רִנָּתִי לְפָנֶיךָ יְהוָה כְּדִבְרְךָ הַבִּינֵנִי:

שְׁכַחְתִּי:

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זיין:

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת אֶל־יְהוָה בַּצִּרְתָּה לִּי
 קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת־
 שֶׁקֶר מִלְשׁוֹן רַמִּיָּה: ג מֵהִיתִי לֶךְ וּמֵהִיָּסֵיף לֶךְ
 לִשְׁוֹן רַמִּיָּה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גַּחְלִי

קע תָּבוֹא תַחֲנַנְתִּי לְפָנֶיךָ פֶּאֶמְרַתְךָ הִצִּילָנִי:
 קעא תַּפְעֲנָה שְׁפָתֵי תְהִלָּה כִּי תִלְמְדֵנִי חֲקִיךָ:
 קעב תַּעַן לְשׁוֹנִי אֲמַרְתָּךְ כִּי כָל־מִצּוֹתֶיךָ צִדְקָה:
 קעג תִּהְיֶיךָ לְעֶזְרִי כִּי פִקּוּדֶיךָ בַּחֲרִיתִי:
 קעד תִּאֲבָתִי לִישׁוּעֶתְךָ יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שְׁעִשְׂעִי:
 קעה תַּחֲיֶינִפְשִׁי וְתִהְלֶלְךָ וּמִשְׁפָּטְךָ יַעֲזֹרֵנִי:
 קעו תִּעֲלֵתִי כְּשֶׁה אֲבֹד בִּקְשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצּוֹתֶיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי:

רתמים: ה אוֹיְהִלִּי כִּי־גִרְתִּי מִשֶּׁךְ שְׁכֻנָּתִי
 עִם־אֲהֲלֵי קָדְרִי: ו רַבַּת שְׁכֻנַּת־לָה נִפְשִׁי עִם
 שׁוֹנֵא שְׁלוֹם: ז אֲנִי־שְׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה
 לַמַּלְחָמָה:

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' ב

1 מלא חופני במים, ובשר זה יהבו לי מלא חפני מיכותא – נתנו לי
 2 מן השמים מלא חפנים טובה, מדה כנגד מדה. ולמדנו מכך
 3 שהנוטל ידי בשיעור מצומצם של רביעית מים, אינו זוכה לעושר
 4 אלא מצמצמים לו פרנסתו ובא לידי עניות.
 5 ושאשתו מקללתו בפניו, אמר רבא, עונש זה נאמר כאשר היא
 6 מקללתו על עסקו תכשיטיה, שאינו רוצה לקנותם לה. והני מילי
 7 הוא דאית ליה ולא עבד – ודברים אלו אינם אלא אם יש לו ממון
 8 ואינו נותן לה תכשיטים, וגורם לה צער רב עד שמקללתו.
 9 וכשהיא רואה הנהגת בעלה אתה אף היא מתרשלת בשמירת
 10 נכסיו, ומביאתו לידי עניות.
 11 דרש רבא בריה דרב עילאי, מאי דכתיב – מהו ביאור הכתוב
 12 שהנביא הוכיח בו את בנות ישראל הנשואות על אופן הליכתן
 13 (ישעיה ג טו), 'ויאמר ה' יען כי נבהו בנות ציון' שהיו מקלכות בקומה
 14 וקופה, כלומר שהיו הולכות באופן שיהיה נראה כאילו הן
 15 גבוהות. והנאמר בהמשך הפסוק 'ותלכנה נטויות גרון', ביאורו,
 16 שהיו מקלכות עקב צד גוף, כלומר שהלכו בחת כדרך ההולכים
 17 בגרון נטוי שאינן רואים את רגליהם ונוהרים ללכת בנחת, והלכו
 18 כך כדי שיהיו בחורי ישראל מסתכלים בהן. והנאמר בהמשך
 19 הפסוק 'ושקורות עינים' פירושו, דהוה מלאן כוהלא לעיניהו
 20 וימרמן – שהיו ממלאות עיניהן 'כחול' ומרמוזות לבחורים. והנאמר
 21 שם 'הלוח ופפה' פירושו, שהיו מקלכות ארוכה בצד קצרה –
 22 שאשה גבוהה היתה מהלכת בצד אשה נמוכה, כדי שתראה
 23 הגבוהה כאילו היא צפה על ראש חברתה, ודבר זה נוי הוא לה.
 24 עוד נאמר בפסוק 'וברגליהן תעבסנה' אמר רב יצחק דבי רבי אמי,
 25 מלמד שמטילות בושם של מור ואפרסמון בתוך מנעליהן, ומקלכות
 26 בשוקי ירושלים, ובין שמגיעות אצל בחורי ישראל בועטות עם
 27 נעליהן בפרקע ומתויות מהבושם עליהם, ומכניסות בהן יצר הרע,
 28 שיבער בהם בארס כקעוס – כארס של נחש כעוס.
 29 מאי פורענותיהם – מה היה עונשן של בנות ציון. כדדריש רבא פר

עולא את הפסוק שנאמר בהמשך לתוכחה על חטאיהן (שם פסוק ד),
 31 'והיה תחת בָּשָׂם כִּם יִהְיֶה, מָקוֹם בִּשְׁרֵן שֶׁהָיוּ מִתְבַּשְּׂמִים נֶעֱשֶׂה
 32 נְמָקִים נְמָקִים – שנמס. ועוד נאמר, 'ותחת חגורה נקפה', כלומר,
 33 שמקום שהיו חגורות בצלצל – חגורה נאה. נעשה נקפים נקפים –
 34 חבורות חבורות. עונש נוסף, 'ותחת מעשה מקשה קרחה', כלומר,
 35 שמקום שהיו מתקשמות בו – שערות ראשן שהיו מסרוקות
 36 ומפרכסות אותן, נעשה קרחים קרחים – קרחות, והוא דבר מגונה
 37 ומאוס. עונש נוסף, 'ותחת פתיניל מחרת שק', פירושו, שפתחים
 38 המביאין לידי גילה – אותו מקום והיו למחרת שק – שהיו חגורות
 39 שק על מתניהן. והנביא מסיים, 'כי תחת יפי' – כלומר כי כל דברים
 40 מכוערים אלו יבואו לך תחת יפיך שהיית מתגאה בו. אמר רבא
 41 היינו דאמרי אינשי – זהו שאומרים בני אדם משל לדבר כעין זה,
 42 חלופי שופרא, ביבא – שאת היופי החליפו פצעים מלאים ליחה.
 43 הגמרא מבארת עונש נוסף שהוזכר שם בדברי הנביא: נאמר
 44 בפסוק (ישעיה ג ט), (וספה) 'ושפח' ח' קדקד בנות ציון, אמר רבי
 45 יוסי ברי חנינא, מלמד שפרכת בהן צרעת. ומבארת הגמרא כיצד
 46 למדנו כן: כתיב הָאֵם 'ושפח' וכתבי הָאֵם לגבי מצורע (ויקרא יד ט)
 47 'לשאת ולספחת' שהם מראות נגעים של צרעת. ועונש נוסף הוזכר
 48 בפסוק, 'וה' פתחו יערה', ש'פתחו' הוא מלשון פתחיהן ונחלקו רב
 49 ושמואל בביאור 'יערה', חד אמר ש'יערה' הוא מלשון שפיכה.
 50 ולמדנו מכך, ששפכו מהן דמי זיבה בקיתון, וחד אמר ש'יערה'
 51 הוא מלשון 'יער', ששעשו פתחיהן כקער – נתמלאו שער באותו
 52 מקום ונמאסו לתשמיש.
 53 הגמרא מבארת את חטאיהם של אנשי ירושלים בזמן החורבן:
 54 אמר רב יהודה אמר רב, אנשי ירושלים אנשי שחץ היו – היו אנשים
 55 גסי רוח המדברים בלשון גאווה וברמזים, אדם אומר לחברו, בפה
 56 סעדת חיים, וכוונתו היתה לשאלו במה שמשת מיתרך היום, בפה
 57 עמילה – שנלושה היטב או בפה שאינה עמילה שלא נלושה כל
 58 צרכה, כלומר, בבעולה או בבתולה. בין גודלי שהוא לבן או

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ט' אייר מפרק מט עד סוף פרק נד	יום רביעי - י"ב אייר מפרק סו עד סוף פרק סח
יום שני - י' אייר מפרק נה עד סוף פרק נט	יום חמישי - י"ג אייר מפרק סט עד סוף פרק עא
יום שלישי - י"א אייר מפרק ס עד סוף פרק סה	יום שישי - י"ד אייר פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עו
שבת קודש - ט"ו אייר פרק כ מפרק עז עד סוף פרק עח	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ט' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סה, פרק מז ויש דרך... עד עמ' סה, המלך:

45 "בל משנת ע"ע - שאף שמדרי' האדם נמוכה יותר - בכ"ז גם
46 הוא יכול לעורר אהו"ר וכו'. כאן מבאר להיפך: שא"צ
47 להתבוננות מיוחדת (שה"ז טבע), שווה לכל - מצד כללות
48 ההתבוננות, וקרב (אפי' באם היו שווים במעלה) מאד (כיון
49 שא"א בנידון דידן שווים)
50 ומאד נוסף על המאד -
51 כדלקמן. רק באהבה זו -
52 כל שמדרי' והבנת האדם
53 נמוכה יותר, קרוב יותר
54 לעורר את האהבה -
55 כמבואר בהמשל
56 באריכות כו"כ דרגות: (1)
57 שווים במעלה, מלך (2)
58 גדול (3) ורב, ובקצה השני
59 (2) הדיוט (3) ונבזה (4)
60 ושפל וכו' וכו'."
61 ויש דרך ישר לפני
62 איש, שיה לכל נפש,
63 וקרוב - ואפשרי, הדבר
64 מאד מאד, לעורר
65 ולהאיר אור האהבה
66 התקועה ומסתרת בלב, - אהבה זו קיימת בלבו של כל
67 יהודי, אלא היא מסתרת - וקרוב הדבר מאד לגלותה,
68 להיות מאירה בתקף אורה פאש בוערה בהתגלות לבו
69 ומוחו, - עד שהיא תפעל עליו למסור נפשו לה' וגופו ומאדו
70 - ודבר זה יעשה ככל לב ובכל נפש ומאד, - במסירות
71 בלתי מוגבלת של עצם הנפש, מעומק דלבא - מעומק הלב,
72 באמת לאמתו, ובפך - מסוגל האדם לעורר אהבה זו,
73 בשעת קריאת שמע וברכותיה, כמו שיתבאר. - לקמן,
74 השייכות המיוחדת של קריאת שמע וברכותיה להתגלות
75 אהבה זו. והוא, - הדרך לגלות אהבה זו, היא: פאשר ישים
76 אל לבו - כאשר יתעמק אדם ברצינות, מה שאמר הכתוב:
77 "במים הפנים לפניו, כן לב האדם אל האדם"; פרושי,
78 כמו שכדמות וצורת הפנים שהאדם מראה במים, כן
79 נראה לו שם במים אותה צורה עצמה - כשאדם מסתכל
80 במים, משתקפת במים אותה צורת פנים של האדם המסתכל;
81 ולא רק הצורה החיצונית של הפנים משתקפת במים, אלא גם
82 תווי הפנים המבטאים רגשות ותנועות הנפש הפנימיות, כמו
83 שמחה, עצב וכדומה, ככה ממש לב האדם הנאמן באהבתו
84 לאיש אחר, הרי האהבה זו מעוררת אהבה בלב חברו
85 אליו גם כן להיות אוהבים נאמנים זה לזה, - עצם קיום
86 רגש האהבה בלבו של אחד לשני, מעורר אהבה חוזרת
87 בנאהב, שבלבו משתקפת חזרה אהבה לאוהב הראשון; בפך
88 פשרואה אהבת חברו אליו. - כשאהבתו לשני אינה נשארת

1 פרק מז. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, דרך נוספת, כיצד לקיים תורה
2 ומצוות "בלבבך", מתוך רגש הלב - במדת הרחמים, מדתו של יעקב אבינו:
3 לעורר רחמנות על נשמתו ועל מקור נשמתו, ומתוך רגש זה, לקיים תורה
4 ומצוות, כדי להשיב את הנשמה למקורה ולהוציא את מקור הנשמה
5 מגלות, שהוגלה לשם, עקב
6 מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו
7 הלא טובים.
8 בפרק מ"ו, אותו אנו מתחילים
9 ללמוד, יסביר רבנו הזקן,
10 שקיימת דרך נוספת השווה
11 לכל נפש (וקרובה מאד מאד)
12 - לעורר את אהבתו
13 המסותרת של יהודי, שתהיה
14 בהתגלות בלבו תוך אהבת
15 להב' שלהבת להקב"ה.
16 ואהבה זו תביא אותו לקיום
17 תורה ומצוות, וכן לעמוד
18 ולנצח את כל הגורמים,
19 הפנימיים והחיצוניים,
20 המפריעים לעניני עבודת ה',
21 וזאת, על ידי התבוננותו -
22 שכשם שבטבע האדם, כשמישהו מגלה לזולת אהבה חזקה - הרי זה
23 מזמין, ממילא, אהבה חוזרת מהזולת אליו, ובמיוחד אם זה שמגלה את
24 האהבה הוא אדם גדול ביותר, וזה שכלפיו מגלים את האהבה הוא אדם
25 נחות ביותר, הרי בודאי יעורר הדבר בו אהבה חוזרת עמוקה לאדם
26 הגדול - על דרך זה, ובמדה מרובה בהרבה, צריך להיות ביחס לאהבה
27 הגדולה והבלתי מוגבלת שהראה, ומראה, הקב"ה לבני ישראל, החל
28 ממה שהקב"ה חר בהם מכל העליונים ותחתונים, הוציאם ממצרים ונתן
29 להם את התורה והמצוות. אהבה זו מראה הקב"ה לבני ישראל בכל
30 הזמנים - הרי שבודאי על אהבתו זו של הקב"ה, לעורר בבני ישראל
31 אהבה גדולה להקב"ה; וכשם שהקב"ה סילק את כל המניעות לבריות
32 העולם, בגלל אהבתו לאדם התחתון, לבני ישראל (כמבואר בארוכה
33 בפרק מ"ט) - כך על בני ישראל לסלק את הגורמים המפריעים לעבודת
34 ה'. כשהחלו ללמוד (בשיעורי ה"תניא" מעל גלי האתר, בארצות הברית)
35 פרק מ"ו, הפנה מחבר הספר את השאלות הבאות אל הרבי שליט"א: לא
36 מובן לכאורה, מדוע מפסיק בפרק מ"ה - בעבודה מצד מדת התפארת -
37 בין אופני עבודה שמצד אהבה? - כי הלא גם האהבה דכמים הפנים
38 (דפרק מ"ו) הוא אופן דהתעוררות אהבה. והאם יש מקום לומר אשר
39 מפני שעד כאן דיבר באופנים שאמר עליהם שהם "קרוב מאד", וכאן
40 מדבר באופן שהוא קרוב "מאד מאד" (אשר לכאורה זה גופא צריכים
41 להבין, איך הוא קרוב "מאד מאד" - מאחר שגם בזה צריכים להתבונן
42 בכמה ענינים של גדולתו ויתברך ואיך שהיה נחוץ כל הצמצומים וכו')?
43 על כך ענה הרבי שליט"א (הדברים שולבו בהמשך הפרק גם בכל ענין
44 שהדברים שייכים אליו):

32 על־אחת־במה־זכמה שתתעורר ממילא האהבה בפולה
33 ומכפלת כלל ההדיוט ושפל אנשים הזה אל נפש המלך,
34 בהתקשרות הנפש ממש מלב ונפש מעומקא דלבא -
35 מעומק הלב, לאין קץ. ואף אם לבו - של אותו אדם פשוט,

36 אליו מראה המלך אהבה

37 כזו, הוא כלל האבן -

38 ולא בקלות כל כך

39 מתעורר לבו ברגשי

40 אהבה לזולת - בכל זאת:

41 המם ימם - לבו, והיה

42 למים, ותשתפף נפשו

43 במים בכלות הנפש

44 ממש לאהבת המלך: -

45 האהבה שתתעורר בלבו

46 למלך, תהיה באופן,

47 שנפשו תשתפך בכלות

48 הנפש אל המלך. להלן

49 יסביר רבנו הזקן, שכל

50 הפרטים האמורים במשל,

51 של מלך בשר ודם, ישנם,

52 ובמדה נעלה ביותר,

53 בנמשל, של מלך מלכי

54 המלכים, הקב"ה, המלך הגדול של כל העולם, שהראה אהבה

55 גדולה כזו לעם ישראל, בשעה שהיו במצב הנחות ביותר,

56 בהיותם במצרים, והוציאם משם והעלה אותם למדינות

57 הנעלות ביותר בשעת מתן תורה, שעל ידי תורה ומצוות

58 מתאחדים בני ישראל במדה הנעלה ביותר של התאחדות. ולא

59 רק אז אלא בכל זמן ובכל שעה, קיים מצב זה בין הקב"ה לבין

60 בני ישראל - ולפיכך ההתעמקות בכל האמור, באופן של "כמים

61 הפנים לפנים" - מעוררת בבני ישראל, אהבה גדולה ביותר

62 להקב"ה.

1 ברגשי הלב בלבד, אלא הוא מראה את אהבתו שתיראה גם
2 לעיני השני - הרי זה בודאי מעורר אהבה בשני אליו. והנה,
3 זהו טבע הנהוג במדת כל אדם, אף אם שניהם שווים
4 במעלה. - לא שהאחד הוא אדם גדול והשני אדם פשוט, אלא

5 שניהם הם באותה מעלה

6 ובאותו מעמד - גם אז

7 טבעי הדבר שאהבתו של

8 האחד מעוררת בשני

9 אהבה חוזרת. ועל אחת

10 כמה וכמה, אם מלך -

11 איזה מלך? גדול ורב -

12 מלך על מדינות רבות

13 מראה אהבתו - ואיזו

14 אהבה? - הגדולה

15 והעצומה - ולמי הוא

16 מראה אהבה גדולה

17 ועצומה זו? - לאיש

18 הדיוט ונבזה ושפל

19 אנשים ומנוול המלך

20 באשפה, - כיצד, ובאלו

21 דרכים מראה המלך את

22 אהבתו הגדולה? - ויורד

23 אליו - אל אותו איש הדיוט ונבזה וכו', מקום בבודו עם

24 כל שריו יחדיו, ומקימו ומרימו מאשפתו, ומכניסו להיכלו

25 היכל המלך, - ובהיכל המלך עצמו, הוא מכניס אותו חדר

26 לפנים מחדר, - בחדרו הפרטי והאישי, מקום שאין כל עבד

27 ושר נכנס לשם, ומתייחד עמו שם ביחוד וקרוב אמיתי

28 וחיבוק ונשיק - המלך מחבק אותו ומנשקו, והוא מחבק את

29 המלך ומנשקו, ואתדבקות רוחא ברוחא - והם מתדבקים

30 ומתאחדים רוח ברוח, בכל לב ונפש - וכשמלך גדול כזה

31 מראה אהבה גדולה כזו וקרוב גדול כזה לאדם נחות כזה, הרי

ליקוטי אמרים

והנה זהו טבע הנהוג במדת כל אדם אף אם שניהם שווים במעלה ועל אחת כמה וכמה אם מלך גדול ורב מראה אהבתו הגדולה והעצומה לאיש הדיוט ונבזה ושפל אנשים ומנוול המוטל באשפה ויורד אליו ממקו' כבודו עם כל שריו יחדיו ומקימו ומרימו מאשפתו ומכניסו להיכלו היכל המלך חדר לפנים מחדר מקום שאין כל עבד ושר נכנס לשם ומתייחד עמו שם ביחוד וקרוב אמיתי וחיבוק ונשיק ואתדבקות רוחא ברוחא בכל לב ונפש עאכ"ו שתתעורר ממילא האהבה כפולה ומכופלת כלל ההדיוט ושפל אנשים הזה אל נפש המלך בהתקשרות הנפש ממש מלב ונפש מעומקא דלבא לאין קץ. ואף אם לבו כלל האבן המם ימם והיה למים ותשתפך נפשו כמים בכלות הנפש ממש לאהבת המלך:

התרגום וכו' רק לפרש כמו רש"י והמצודות? או שיש בזה הוספה גם על פירושה? (לכאורה בתיבות "דמות וצורה" מרומז כמו המצודות - "פנים שוחקות וכו'"). על כך ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תיבת 'פירוש' (שאחר הפסוק כמים הפנים וגו') היא לשלול הפי' הפשוט. ועצ"ע איך ליישב הפי' שבתניא בכתוב. - כי ענינו דס' משלי הוא ככתוב בתחלתו: לדעת חכמה ומוסר וגו' - ללמד מוסר ואיך להתנהג וכו'. ובמילא גם כתוב זה פי' הוראה שכמים הפנים לפנים, כן (צ"ל) לב האדם אל האדם, ולא לשלם רעה תחת טובה וכו'". וכמו בשארי מוסרי ס' משלי - מהם כמה שבקל יוכל לקיימם, וכמה מהם שצ"ל דוקא עבודה קשה בהם. ואין כל ראי' כלל לנדרו'. ומפרש - אדה"ז הפי' שהדמיון "כמים" - הוא בכל הפרטים, שכמו שכמים הפנים לפנים - וא"א אחרת, כי זהו בטבע, כן "טבע הנהוג במדת כל אדם" (ואפי' לעבודה קלה אין זקוק - ורק שימת לב לזה, משא"כ כשחושב בענין אחר שא"א לחשוב ב' מחשבות). לפי' אדה"ז הפי' וההוראה י"ל בדא"פ: כיון שבטבע כמים גו' כן לב גו' - עליו להשתדל ביותר באהבתו (כיון שע"ז יפעול גם בחבירו) ואפילו אם לע"ע חבירו שונאו - ג"כ ינסה כו' וראה אגה"ק סו"ס ב"י. 3. בהתאם לכך - לומד הרבי שליט"א (בהערה שהובאה בהתחלת הפרק) יובן, מדוע בדרך זו - "שוה לכל נפש" לאהוב את הקב"ה, ולא זו בלבד שזה "קרוב", אלא "קרוב מאוד", ויתירה מזו: "קרוב הדבר מאוד מאוד" (כפי שרבונו הזקן מתבטא בסוג זה של אהבה). היא "שוה לכל נפש" מצד ההתבוננות הכללית של כמים הפנים, שכן, הרי זה טבע בכל אחד, שאהבה שמראים לו - מעוררת בו אהבה חוזרת; ו"קרוב הדבר" גם כששניהם שווים במעלה, והיא גם קרובה "מאד", מחמת שבענינו בנמשל של הקב"ה ובני ישראל, הרי לא שייך ששניהם יהיו שווים במעלה, אלא, זהו כמו במשל, כשמלך גדול ורב מראה אהבה לאיש שפל, כך הרי ודאי הדבר שעל אהבתו של הקב"ה לישראל, לעורר בהם אהבה להקב"ה; ועוד פעם "מאד" בנוסף ל"מאד" הראשון - שכן, אהבה זו מיוחדת בכך, שכלל שבמדינתו והבנתו של האדם נחותה יותר - קרוב הדבר יותר לעורר את האהבה, שהרי ככל שהוא נחות יותר, מחייבת אותו האהבה שהקב"ה מראה לו - לעורר בו אהבה גדולה להקב"ה. דבר זה מודגש בדרגות השונות הנזכרות במשל: כששניהם שווים במעלה (שגם אז זה מעורר אהבה); "מלך" -

יום שני י' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סה, והנה ככל הדברים... עד עמ' 130, וגופא וכו'.

ליקוטי אמרים

והנה ככל הדברים האלה וככל החזיון הזה

וגדול יתר מאד בכפלי כפליים לאין קץ עשה לנו
אלהינו כי לגדולתו אין חקר ואיהו ממלא כל עלמין וסובב
כל עלמין וגודע מו"חק והאר"י ז"ל ריבוי ההיכלות
והעולמות עד אין מספר ובכל עולם והיכל ריבוא
רבבות מלאכים לאין קץ ותכלית. וכמו"ש בגמ' כתיב
היש מספר לגדודיו וכתיב אלף אלפין ישמשוניה וריבו
רבבן קדמוהי בו' ומשני אלף אלפין וכו' מספר גדול
אחד אבל לגדודיו אין מספר וכולם קמיה כלא ממש
חשיבי ובטלים במציאות ממש כביטול דבור א' ממש
לגבי מהות הנפש המדברת ועצמותה בעוד שהיה
דיבורה עדיין במחשבתה או ברצון וחמדת הלב כנ"ל
באריכות: וכולם שואלים איה מקום כבודו ועונים
מלא כל הארץ כבודו הם ישראל עמו. כי הניח הקב"ה

1 ובלשון ה"תניא": והנה, ככל הדברים האלה - שפורטו במשל
2 המלך הגדול וההדיוט ושפל אנשים, וככל החזיון הזה, -
3 באופן האהבה שהמלך מראה לאותו הדיוט, וגדול יתר מאד
4 בכפלי כפלים לאין קץ, - מכפי שהדברים מופיעים במשל
5 המלך, עשה לנו אלהינו.
6 - הקב"ה הראה לבני
7 ישראל, אהבה גדולה
8 בהרבה, בלי גבול, מאשר
9 אופן האהבה שבמשל. כי
10 לגדלתו אין חקר, -
11 גדולתו של הקב"ה היא
12 למעלה מחקר והבנת
13 השכל, כך - שהדברים
14 הם כמו שהם במשל מלך
15 גדול ורב, אלא שבמשל,
16 גדולתו של המלך,
17 הקב"ה, היא למעלה
18 באין-ערוך מאשר גדולתו
19 של המלך בשר-ודם
20 הגדול; ובהשוואה למשל,
21 שמדובר במלך שהוא לא
22 רק "גדול" אלא גם "ורב",
23 שהוא מולך בהרבה מדינות - גם בנמשל כך, אלא שם זה במדה
24 גדולה ורבה יותר באין-ערוך, שכן - ואיהו ממלא כל עלמין
25 וסובב כל עלמין, - הקב"ה ממלא ומקיף את כל העולמות;
26 וגודע מזהר הקדוש והאר"י ז"ל, - אודות, ריבוי ההיכלות
27 - "היכלות" הם מדרגות כלליות בכל עולם מהעולמות
28 העליונים, והעולמות עד אין מספר, ובכל עולם והיכל
29 רבוא רבבות מלאכים לאין קץ ותכלית, וכמו שכתוב
30 בגמרא: פתיב - כתוב: "היש מספר לגדודיו", - היש מספר
31 לגדודי המלאכים שלו? ופסוק אחר אומר: "אלף
32 אלפין ישמשוניה, ורב רבבן קדמוהי בו", - אלף אלפים
33 משמשים אותו, וריבוא רבבות עומדים לפניו; הרי, מוכח
34 מהפסוק השני, שקיים מספר מוגבל, אלא שהמספר הוא גדול
35 ורב ביותר, ואילו בפסוק הראשון כתוב שאין להם מספר כלל;

36 ומשני - והגמרא מתרצת: "אלף אלפין וכו'" - מספר גדול
37 אחר, - מה שכתוב בפסוק השני "אלף אלפין וכו'" המדובר
38 במספר הפרטים שבמחנה מלאכים אחד, אבל לגדודיו - אין
39 מספר, - בפסוק הראשון מדובר על "גדודיו" - מחנות, ולזה
40 אין מספר כלל. ובכל
41 קמיה כלא ממש
42 חשיבי, - וכל אלה
43 האמורים, נחשבים לכולם
44 לגבי הקב"ה, ובטלים
45 במציאות ממש, כביטול
46 דבור אחר ממש לגבי
47 מהות הנפש המדברת
48 ועצמותה, - הנפש
49 כוללת את כוח הדיבור,
50 בעוד שהיה דבורה - של
51 הנפש, עדיין במחשבתה
52 או ברצון וחמדת הלב,
53 כנ"ל לעיל באריכות: -
54 כפי שנתבאר באריכות
55 בפרקים ב' וכו', עד כמה
56 אין לדיבור אחד ויחיד
57 ערך כלל לגבי הנפש
58 המדברת, גם לאחר שהאדם כבר ביטא את המלה (שאו היא
59 נראית במציאות לעצמה), וכל שכן כשהדיבור נמצא עדיין
60 בתוך הנפש המדברת, ויותר מכך, - כשהדיבור נמצא עדיין
61 במחשבה, ויותר מכך - כשהדיבור נמצא עדיין בחמדת הלב
62 (שמכל אלה נובע הדיבור. שכן, אדם מדבר מה שהוא חושב
63 לפניו במחשבה ומה שהוא רוצה וחומד לפניו כן בלבו לדבר)
64 ושם - דיבור יחיד ואחד זה בטל לגמרי ואינו נרגש כלל
65 למציאות; כך גם למעלה, הדיבור, ממנו נוצרים וחיים
66 המלאכים, העולמות והנבראים - כלול תמיד במקורו, וממילא
67 הוא בטל במציאות לגמרי; ובכל - כל המלאכים, שואלים:
68 "איה מקום כבודו", - של הקב"ה, ועונים: "מלא כל הארץ
69 כבודו" - "כל הארץ" הכוונה לעולם הזה, התחתון - הם
70 ישראל עמו, - הקב"ה מלא את כל הארץ ב"כבודו" - על ידי

כשמעורר האהבה הוא מלך - בודאי שזה מעורר אהבה חזרת; גדול - עוד יותר, ורב - עוד ועוד יותר. וכך גם בקצה השני, אל מי
שמראים את האהבה, נזכרות גם כן דרגות שונות: שלא זו בלבד שאין הוא שווה למלך, אלא, ראשית כל - הוא "הדיוט", יתר על
כן - "נבזה", ויתירה מזו - "שפל אנשים", וכך הלאה. על כל פנים, הרי ככל שהוא למטה במדרגתו ובהשגתו - עליה לעורר יותר
ויותר את האהבה בו. ולכן זה "מאד מאד", שלא זו בלבד שזה "מאד", שאין היא דומה במעלה, אלא האהבה היא מהקב"ה לאדם
- אלא, תיריה מזו, אם הוא נחות יותר - בודאי שזה צריך לעורר בו אהבה חזרת. זהו החידוש ב"דרך" שבפרק זה, לגבי הדרכים
איך לעורר אהבה ה' שלמדנו בפרקים הקודמים. שכן, בפרקים הקודמים דובר שאפילו אם מדרגתו והשגתו של האדם נחותות, בכל
זאת יש בכוחו לעורר אהבה ה' ויראת ה' וכו'. ואילו, כאן מוסבר, להיפך, שכל שמדרגתו והשגתו של האדם נחותות יותר - בכוחו
יותר לעורר את האהבה, שכן, כאמור, אין הוא זקוק ל"התכוננות" מיוחדת, כי אם ל"שימת לב" לענין של "כמים הפנים", וזה -
כאמור - הרי מחייב, שכלל שהוא נחות יותר - יותר ויותר זה צריך לעורר את האהבה. 4. חגיגה יג, ב. 5. איוב כה, ג. 6. דניאל ז,
י. 7. ישעי' ו, ג.

1 הימצאותם של בני ישראל שם. **כִּי הֵנִיחָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא**
 2 **אֶת** - העולמות העליונים וְאֵת - העולמות הַתְּתוּלִים, -
 3 כלומר: אין העולמות העליונים ותחתונים מהווים תכלית
 4 הכוונה של הקב"ה בבריאת העולם, וְלֹא בָּחַר בְּכֻלָּם כִּי־אֵם
 5 בְּיִשְׂרָאֵל עֲמּוֹ, וְהוֹצִיאָם
 6 מִמִּצְרַיִם, עֲרוֹת הָאָרֶץ,
 7 מְקוֹם הַהֶמְאָה וְהַטְּמָאָה,
 8 - שם נמצאו בני ישראל;
 9 וְחַתּוּת בַּהֲשׂוּאָה לִמָּה
 10 שְׁנֵאמַר בַּמִּשְׁלָה, שֶׁהַמֶּלֶךְ
 11 מַעֲלֶה וּמוֹצִיא אֶת
 12 הַיְּהוּדִיט וּשְׁפֵל אֲנָשִׁים
 13 מֵאֲשֶׁפָּה - והקב"ה הוציא
 14 אוֹתָם מִמִּצְרַיִם לֹא עַל־
 15 יְדֵי מַלְאָךְ וְלֹא עַל־יְדֵי
 16 כּוֹף, - לא על ידי מלאך,
 17 שהוא נברא בעולמות
 18 בריאה־יצירה־עשיה, ולא
 19 על ידי שליח, שהוא
 20 מדריגת "עולם האצילות",
 21 אֲלֵא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא
 22 בְּכַבְדּוֹ וּבְעֲצָמוֹ יָרַד לְשָׁם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וְאָרַד לְהַצִּילוֹ
 23 וְגוֹ", - הקב"ה אומר: אני עצמי ירדתי למצרים להצילו. וכמו
 24 במשל, שאחרי שהמלך הרים את ה"איש הדיוט" מ"אשפה",
 25 הביאו והכניסו להיכלו ושם התייחד אתו ב"יחוד גמור וקירוב
 26 אִמְתִּי בַחֲבִיבּוֹק וְנִישׁוֹק" וכו' - כך הדבר גם בנמשל - בְּדֵי
 27 לְקָרְבָם אֱלֹיוֹ בְּקִרְוֹב וְיַחְדּוֹד אִמְתִּי, בְּהַתְקַשְׁרוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ
 28 - שֶׁנֶּפֶשׁוֹ שֶׁל יְהוּדִי תַהִיָּה קְשׁוּרָה בַּהֲקִבָּה, וְכך גַּם לַגִּבִּי הַקַּב"ה
 29 כְּבִיכּוֹל, אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה: "אֵנָּה נִפְשִׁי כְּתִבִּית יְהִיבִית" (ראשי
 30 תיבות: אנכי) שֶׁהַקַּב"ה כְּבִיכּוֹל, הַכְּנִיס אֶת "נִפְשִׁי", אֶת הַנֶּפֶשׁ
 31 שְׁלוֹ, בַּתּוֹרָה בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, בְּבַחֲנִית נִשְׁקִין פֶּה לְפִי, - שְׁפִי
 32 שֶׁל יְהוּדִי יִתְאַחַד עִם הַ"פֶּה" וְהַ"דִּבּוּר" שֶׁלִּמְעַלָּה, לְדַבֵּר דְּבַר
 33 ח' ז' הַלֵּכָה, - בִּשְׁעָה שִׁיְהוּדִי מְדַבֵּר וְלִמּוּד תּוֹרָה, מִתְאַחַד
 34 דִּבּוּרוֹ בְּדִבּוּר שֶׁלִּמְעַלָּה, בַּבַּחֲנִית "נִשְׁקִין" פֶּה לְפִי; וְכֵשֶׁם
 35 שֶׁב־נִשְׁקִין יִשְׁנֵנו, כַּאֲמֹר בַּפֶּרֶק הַקּוֹדֵם, יַחְדּוֹד נִסְפָּה, פְּנִימִי יוֹתֵר,
 36 שֶׁהַ"רוּחַ" שֶׁל הָאֶחָד מִתְאַחַדֶּת עִם שֶׁל הַשֵּׁנִי - כֵּךְ הַדְּבַר גַּם
 37 בִּיחֹס לַתּוֹרָה: וְאֵת־דְּבָקוֹת רִוְחָא בְּרוּחָא, - דְּבִיקוֹת וְהִתְאַחְדוֹת
 38 "רוּחַ" הָאָדָם עִם בַּחֲנִית "רוּחַ" שֶׁלִּמְעַלָּה, הִיא הַשְׁגָּת הַתּוֹרָה
 39 וְיִדְיַעַת רְצוֹנוֹ וְהִקְמָתוֹ, - בִּשְׁעָה שֶׁלּוֹמְדִים תּוֹרָה מִתּוֹךְ הַשְּׁגָה,

ליקוטי אמרים

את העליונים ואת התחתונים ולא בחר בכולם כי אם
 בישראל עמו והוציאם ממצרים ערות הארץ מקום
 הזוהמא והטומאה לא ע"י מלאך ולא ע"י כו' אלא הקב"ה
 בכבודו ובעצמו ירד לשם כמ"ש וארד להצילו וגו' כדי
 לקרבם אליו בקירוב ויחוד אִמְתִּי בהתקשרות הנפש
 ממש בבחי' נשיקין פה לפה לדבר דבר ה' זו הלכה
 ואתדבקות רוחא ברוחא היא השגת התורה וידיעת
 רצונו וחכמתו דכולא חד ממש. וגם בבחי' חיבוק הוא
 קיום המצות מעשיות ברמ"ח אברים דרמ"ח פיקודין הן
 רמ"ח אברין דמלכא כנו"ל. ודרך כלל נחלקין לשלש
 בחי' ימין ושמאל ואמצע שהן חסד דין רחמים תרין
 דרועין וגופא וכו'.

כדי להבין את שכל התורה, יודעים בכך את רצונו וחכמתו של
 הקב"ה - פסק ההלכה של תורה, שדבר זה כשר או פסול, זהו
 הרצון, שהקב"ה רוצה שכך יהיה הדבר, וה"שכל" שבאותה
 הלכה, הוא חכמתו של הקב"ה, דְּכֵלָּא חַד מִמֶּשׁ, - רצונו
 וחכמתו של הקב"ה הם
 דבר אחד עם הקב"ה
 עצמו - ועל ידי תורה,
 מתאחדים בני ישראל,
 רוח ברוח, עם הקב"ה
 כביכול עצמו. וְגַם
 בְּבַחֲנִית חֲבִיבּוֹק, -
 ה"יחוד" שיהודי מתייחד
 ומתאחד עם הקב"ה, על
 ידי תורה ומצוות, הוא גם
 בבחינת "חיבוק", כמו
 למשל אדם מחבק את
 חברו בגופו ובזרועותיו -
 הוּא קִיּוֹם הַמִּצְוֹת
 מְעֻשִׂיּוֹת בְּרִמְ"ח - 248
 אֲבָרִים, - שישנם באדם -
 שאז, בשעה שיהודי

מקיים מצוות מעשיות, ברמ"ח אבריו, יש בכך משום ענין של
 "חיבוק", שרמ"ח האברים שלמעלה כביכול, מחבקים את רמ"ח
 אבריו; דְּרִמְ"ח פִּקְדוּדֵי הֵן רִמְ"ח אֲבָרֵי דְּמִלְכָּא - 248
 מצוות־העשה הן 248 אברי ה"מלך", שלמעלה כביכול, בְּנִזְכָּר
 לְעִיל. - בפרק כ"ג, שכמו שאבר אדם הוא כלי לכוח בנפש שלו:
 העין - כלי לכוח הראיה, האוזן - לכוח השמיעה, וכך הלאה,
 כך גם, כל מצוה היא כלי מיוחד להמשכה מיוחדת של הרצון
 העליון, שרוצה שיהודי יקיים אותה מצוה. וְדֶרֶךְ כָּלֵל נִחְלָקִין
 - 248 מצוות־העשה, לְשֵׁלֶשׁ בְּחִינּוֹת: יְמִין וּשְׁמָאל וְאֶמְצַע,
 שֶׁהֵן חֶסֶד דִּין רַחֲמִים, - ישנן מצוות שהן מבחינת "ימין", ויש
 מצוות שהן מבחינת "שמאל", וכך הלאה. בַּחֲנִית "ימין" היא
 חסד, "שמאל" - גבורה ודין, ו"אמצע" - רחמים, הקו האמצעי,
 והם: תְּרִין דְּרֹעֵין וְגוֹפָא וְכוּ'. - שתי "זרועות" וגוף, חסד - זרוע
 ימנית, גבורה - זרוע שמאלית, ורחמים - גוף, הרי, כשם
 שחיבוקו של אדם מתבטא בכך שהוא מחבק את חברו בשתי
 זרועותיו ובגופו, כך גם למעלה, שה"תרין דרועין" - שתי
 הזרועות, ו"גופא" - והגוף, שלמעלה, שבמצוות, "מחבקים" את
 היהודי המקיים את המצוות.

יום שלישי י"א אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 130, וז"ש אשר קדשנו... עד עמ' 130, בחייהם.

44 "קדושה", היא לשון הכדלה, מה שהקדוש ברוך הוא הוא
45 מכדל - ולמעלה, מהעולמות, והיא בחינת "סוכב כל
46 עלמין", - מקיף כל העולמות, מה שאינו יכול להתלבש
47 בהן, - אין ביכולתו להתלבש בפנימיות בעולמות, אלא פועל
48 ומשפיע בעולמות, בהיותו למעלה מהם -
49 למדריגה זו של קדושה,
50 מתעלים בני ישראל על ידי מצוות. כי על ידי
51 יחוד הנפש והתפללותה באור אין סוף ברוך הוא, הרי
52 היא במעלת ומדרגת קדשת אין סוף ברוך
53 הוא ממש, מאחר שמתיוחדת - הנפש,
54 ומתפללת בו יתברך, והיו לאחדים ממש.
55 וזהו שכתוב¹⁰: "והייתם לי קדשים כי קדוש אני ה', ואבדל אתכם
56 מן העמים להיות לי", - הפסוק נותן טעם
57 לקדושתם של בני ישראל, ומקשר אותה לקדושתו של הקב"ה -
58 "קדוש העליון", אליה מתעלים בני ישראל על ידי תורה ומצוות ובה הם

מתקדשים. הפסוק מוסיף ומשתמש בלשון הבדלה - "ואבדיל", ש"קדושה" משמעה - הבדלה; ואומר¹¹: "ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם אני ה' אלהיכם ונני"; - כמו שאדם מקדש אשה, שתהיה מיוחדת רק לו¹². פרוש, כי על ידי קיום המצוות הריני אלוה שליכם, - של בני ישראל, כמו - שהקב"ה נקרא: "אלהי אברהם אלהי יצחק וכו'", שנקרא בן מפני שהאבות היו בחינת מרכבה לו יתברך, - האבות היו מסורים כל כולם ובטלים להקב"ה כמו "מרכבה" הבטלה לרוכב עליה, שאין למרכבה כל רצון אחר מאשר רצונו של הרוכב, ובטלים ונכללים באורו, - של הקב"ה. וככה הוא בכל נפש מישראל בשעת עסק התורה והמצוות. - שבשעת מעשה הוא בטל ונכלל באורו יתברך; באבות זה היה תמיד, ואילו בשאר בני ישראל, הם עומדים במצב כזה רק בשעה שהם עוסקים בתורה ובמצוות.

1 וזהו שאומרים: - בברכה שמברכים על קיום מצוה: "אשר קדשנו במצותיו", - הקב"ה מקדש אותנו במצוותיו. "קדשנו" מלשון קידושין, כמו שאומרים בשעה שמקדשים אשה - הרי את מקודשת", שהרי גם במצוות הדבר הוא: באדם המקדש

אשה להיות מיוחדת עמו ביחוד גמור, כמו שכתוב: "ותבן באשתו והיו לכשר אחר" - הרי, שיש כאן התאחדות מלאה, עד שהם נהיים "לבשר אחד". ככה ממש - כמו ה"יחוד" שעל ידי קידושין, ויתר על כן לאין קץ, הוא יחוד נפש האלהית העוסקת בתורה ומצוות ונפש החיונית ולבושיתה הנזכרים לעיל, - שהם כולם מתאחדים באור אין סוף ברוך הוא. - יחוד זה הוא "יתר לאין קץ" מהיחוד של איש ואשה. רבנו הזקן מציין את היחוד של איש ואשה, מפני שבגשמיות זהו אופן היחוד החזק ביותר, וזה מתואר בלשון קידושין. ולכן המשיך שלמה עליו השלום ב"שיר

השירים", יחוד זה - של ישראל והקב"ה על ידי תורה ומצוות, ליחוד חתן וכלה, - שהוא בדיקות שהיא חיצונית, חשיקה בחשק שהוא יותר פנימי, וחפיצה - ב"חפץ" שהוא פנימי עוד יותר, בחבוק ונשוק. - כל הדברים האמורים, ישנם ביחודו של יהודי עם הקב"ה כשהוא מקיים תורה ומצוות. למדנו לעיל: שהמלה "קדשנו" הוא מלשון "קידושין", כמו שהדבר למטה, שה"יחוד" נעשה על ידי "קידושין". להלן יסביר רבנו הזקן, שבמלה "קדשנו" כאן, מתכוונים גם למדריגה בקדושה, בה מתקדש יהודי ומתעלה על ידי תורה ומצוות - מדרגת "קדש" שלמעלה מהעולמות ומובדלת מעולמות: וזהו שאומרים: - כשמברכים על מצוה: "אשר קדשנו במצותיו", - שהמלה קדשנו משמעה, שהעלנו למעלת קדש העליון ברוך הוא, שהיא קדשתו של הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, וקדשה - המלה

9. בראשית ב, כד. 10. ויקרא כ, ו. 11. במדבר טו, מ. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל ג' הפסוקים: והייתם גו' כי קדוש אני (ל' קדושה קדש העליון) ואבדיל - ל' הבדלה, קדושים לאלהיכם - כאדם המקדש אשתו [לי דפסוק הא' עיקר פי' בשבילי או לשמי,

- 1 וְלִבְּנֵי חַיִּיבו ר"ל לְקוּם וְלַעֲמֹד מִפְּנֵי כָּל עוֹסֵק בַּמִּצְוָה, וְנִדְבָקָה, וּמִחֲשִׁיד עֵינֵי הַנֶּפֶשׁ מֵרָאוֹת "מֵרָאוֹת אֱלֹהִים",
2 אֵף אִם – מִקִּיּוֹם הַמִּצְוָה, הוּא בּוֹר וְעַם הָאָרֶץ, – בְּכָל
3 זֹאת, בִּשְׁעָה שֶׁהוּא מִקִּיּוֹם
4 מִצְוָה, כְּמוֹ לְמַשֵּׁל בִּשְׁעָה
5 שֶׁהוּא מְבִיא בִּיבּוּרִים,
6 צְרִיכִים לְקוּם מִפְּנֵי, 1 וְלִבְּנֵי חַיִּיבו ר"ל לְקוּם וְלַעֲמֹד מִפְּנֵי כָּל עוֹסֵק בַּמִּצְוָה
7 וְהֵינּוּ מִפְּנֵי ה' הַשּׁוֹכֵן 2 אֵף אִם הוּא בּוֹר וְעַם הָאָרֶץ וְהֵינּוּ מִפְּנֵי ה' הַשּׁוֹכֵן
8 וּמִתְלַבֵּשׁ בְּנִפְשׁוֹ בְּשִׁעָה 3 וּמִתְלַבֵּשׁ בְּנִפְשׁוֹ בְּשִׁעָה
9 זוּ. – שֶׁהוּא מִקִּיּוֹם אֵת 4 מִפְּנֵי מִסַּךְ הַחוּמֵר הַגּוֹפֵנִי שֶׁלֹּא נִזְדַּכְךְ וּמִחֲשִׁיד עֵינֵי
10 הַמִּצְוָה, וְלִבְּנֵי צְרִיכִים 5 הַנֶּפֶשׁ מֵרָאוֹת מֵרָאוֹת אֱלֹהִים כְּמוֹ הָאֲבוֹת וְכִיּוּצָא בְּהֵן
11 לְקוּם מִפְּנֵי, רַק שְׂאִין 6 שְׂאִין שְׂאִין שְׂאִין שְׂאִין שְׂאִין שְׂאִין שְׂאִין שְׂאִין שְׂאִין שְׂאִין
12 נִפְשׁוֹ מִרְגִּישָׁתוֹ, –
13 בְּקִדּוּשָׁה הַשּׁוֹרָה בְּנִפְשׁוֹ שֶׁהוּא מִקִּיּוֹם מִצְוָה, וְכָל כֵּךְ
14 לְמַדָּה? – מִפְּנֵי מִסַּךְ הַחוּמֵר הַגּוֹפֵנִי – בּוֹ מְלֻבֶּשֶׁת נִפְשׁוֹ, שְׂאִין

יום רביעי י"ב אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סו, וו"ש אסף ברוח הקדש... עד עמ' 132, האצילות]:

- 29 וְהוּא שְׂאִין אֶתֶּם¹⁴ בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ בְּעֵד כָּל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל
30 שְׂבִנְיָה¹⁵: – הַהֶעֱלָם וְהַהִסְתָּרָה עַל אֲלֻקוֹת וְקִדּוּשָׁה, הֵם בְּמִדָּה
31 חֻקָּה יוֹתֵר בְּזִמְנֵן שֶׁל גְּלוּת – וְעַל זִמְנֵן הַגְּלוּת, אָמַר אֶסֶף: "וְאֵינִי
32 בְּעֵד וְלֹא אֲדַע, בְּהִמּוֹת הַיִּיטִי עִמָּךְ, וְאֵינִי תָמִיד עִמָּךְ",
33 כְּלוּמָר¹⁶ שְׂאִין עַל־פִּי
34 שְׂאִין בְּהִמּוֹת בְּהִיּוֹת
35 עִמָּךְ, – שֶׁגַם בִּשְׁעָה שֶׁאֵין
36 מִקִּיּוֹם מִצְוָה, הַמֵּאֲחֵדֶת
37 אוֹתִי אֲתָךְ – אֵינִי דוּמָה
38 בְּהִמּוֹת, וְלֹא אֲדַע וְלֹא
39 אֲרִגִּישׁ בְּנִפְשִׁי יְחִיד וְהָ, 10
40 – שֶׁל נִפְשִׁי עִם הַקֶּבֶד, עַל
41 יְדֵי קִיּוּמָה שֶׁל מִצְוָה,
42 שֶׁהִרִי לּוֹ הַרְגִּשְׁתִּי בְּכִי,
43 הִיָּה הַדְּבַר צָרִיךְ לְהַשְׁפִּיעַ
44 – שְׂתַּפְּלֵל עָלֶיהָ – עַל
45 הַנֶּפֶשׁ, אֵימָתָהּ וְפִחָדָהּ תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֵּךְ – הִיתָה הַנֶּפֶשׁ מִקְבֵּלֶת
46 אֶתֶּם רַבָּה בְּתַעֲנוּגִים – אֶהְבָּה שֶׁבָּה יֵשׁ לְנֶפֶשׁ תַּעֲנוּג מֵאֲלֻקוֹת,
47 אוֹ – אֶהְבָּה, בְּרִשְׁפִּי אֲשֶׁ, – לֵאלֻקוֹת, בְּמִדָּת הַצִּדִּיקִים
48 שְׂנִידָךְ הַמֶּרֶם, – בִּשְׁעָה שֶׁהַצִּדִּיקִים מִקִּיּוּמִים מִצְוָה, אֲבָן הֵם
49 מִרְגִּישִׁים אֵת הַיְּחִיד, אֵיךְ הַנֶּפֶשׁ מֵתֵאֲחֵדֶת עִם הַקֶּבֶד עַל יְדֵי

ליקוטי אמרים

וו"ש אסף ברוח הקדש בעד

כל כנסת ישראל שבגולה ואני בער ולא אדע בהמות
הייתי עמך ואני תמיד עמך. כלומר שאע"פ שאני
בהמה בהיותי עמך ולא אדע ולא ארגיש בנפשי יחוד
זה שתפול עליה אימתה ופחד תחלה ואח"כ אהבה
רבה בתענוגים או כרשפי אש כמדת הצדיק' שנוזכך
חומרם וכנודע שדעת הוא לשון הרגשה בנפש והוא
כולל חסד וגבורה. אעפ"כ אני תמיד עמך כי אין
החומר מונע יחוד הנפש באור א"ס ב"ה הממלא כל

- כְּשֶׁאֵין בִּי הַדַּעַת וְהַהֲרָגָה – אֵין הַדְּבַר מְעוּרָר בִּי מוֹרָא וְאֶהְבָּה
הַבָּאִים מִן הַדַּעַת – אֵךְ, אֶתֶּם עַל־פִּי כֵן "אֵינִי תָמִיד עִמָּךְ", –
עִם הַקֶּבֶד, בִּי אֵין הַחֲמֵר מוֹנֵעַ יְחִיד הַנֶּפֶשׁ בְּאֹר אֵין־סוֹף
בְּרִידָהּ הַחַיִּים הַמְּמַלֵּא כָּל עֲלָמִין, – כָּל הָעוֹלָמוֹת, וְנִמְצָא בְּכָל
מָקוֹם. בְּכוּחוֹ שֶׁל הַחוּמֵר" לְמַנּוּעַ רַק אֵת הַהִתְגַּלּוּת שֶׁל הַיְּחִיד

באופני – שלכן אינו זו לעולם – וכיו"ב וכדמסיים כי קדוש אני שג"ז קדושה בפ"ע משא"כ אלקיכם – ביחד עם ישראל[13]. ראה קדושין לג, א. 14. תהלים עג, כב-כג. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אינו רגיל בתניא לציין מי אמר הכתוב ושברוהו"ק וכו'. ויל"פ ברא"פ: פ"י הפשוט (וכן מוכרח פ"י הפסוקים שלפ"ז) שאסף מדבר בשאלת רשע וטוב לו כו', בעד עצמו, עכ"פ בשם בנ"י שבדורו, וכדמפרש: אבוא אל מקדשי א"ל, שביהמ"ק קיים. ואז הרי לא ה' החומר מסתיר כ"כ. ומפרש דלא כן הוא: וזה שאמר (גם "בהמות הייתי עמך" כדלקמן) אסף (אף שלא ה' נביא – רש"י מגילה יד, א. ומדמוכזר שם רש"י סדר עולם, מוכח דגם בסד"ע לא גרים לי' רש"י. אבל אמר זה) ברוח הקודש (שיודעים עתידות עי"ז – גם אלה שאינם נביאים. וכדמוכח מהעתידות דדניאל אף שמפורש בגמרא, הובא ברש"י שם, דלא הוי נביא) – (שעי"ז ידע ודיבר) בעד כל כנס"י שבגולה (אף שהי' זה כמה שנים לאח"י)". 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא כפי' הפשוט וכפסוקים שלפ"ז, שאסף מדבר בעד עצמו, דעמל היא בעיני עד אבוא אל מקדשי א"ל (שאו) אבינה (וכאן כופל) "ואני בער ולא אדע" מה מוסיף ב"בהמות הייתי עמך"? וע"כ צ"ל דהפי' אינו כפשוטו, אלא כלומר, דאני בער וגו'

בתלמיד-חכם, כפי שהפסוק אומר מיד לאחר מכן (אחרי 37
 "בהמות הייתי עמך") - "ואני תמיד עמך". הדבר מוסבר להלן 38
 כך, שלכן אומר הפסוק "בהמות הייתי עמך" בהמות - לשון 39
 רבים (ולא "בהמה הייתי עמך"), כדי להדגיש שעלידי קיום 40
 מצוות באופן של 41
 "בהמה", שלמטה מדעת 42
 והרגשה, קשור הדבר 43
 בבחינה שלמעלה מדעת 44
 והרגשה, שגם בחינה זו 45
 נקראת "בהמה", מפני 46
 שאין בה "דעת", אלא 47
 שאין משמעה שהיא 48
 למטה מ"דעת", כ"אם 49
 שהיא למעלה מ"דעת", 50
 חוץ המשמעות בלשון 51
 "בהמות" (לשון רבים) - 52
 שתי בחינות בבהמה - 53
 שבחינת "בהמה" שלמטה 54
 מ"דעת", קשורה בבחינת 55
 "בהמה" שלמעלה מ"דעת". [ומה שכתוב "בהמות" לשון 56
 רבים - כשהוא משתמש לפני-זה בלשון יחיד "ואני בער", וכן 57
 מיד לאחר מכן: "ואני תמיד", לרמז כי לפניו ותפלה גם 58
 בחינת דעת העליון, הכולל חסד ונבונה, נדמה בבהמות 59
 ועשיה גופנית - לא כמו עולם העשיה הרוחני, אלא כ"עשיה 60
 גופנית" לגבי אור אינסוף, כמו שכתוב²⁰: "כלם בבהמה 61
 עשית", - הרי שמייחס את הלשון עשיה לחכמה ("בחכמה 62
 עשית"), מפני שגם חכמה היא כמו עשיה לגבי הקב"ה, ונקרא 63
 "בהמה רבה", - לא בחינת בהמה שלמטה מ"דעת", אלא זו 64
 שלמעלה מ"דעת", כמו שנתבאר במקום אחר. והוא - 65
 בשמות העליונים, שם "בן" - אחד מצירופי שם הוי' עולה נ"ב 66
 (52) הנקרא בן, בגימטריא "בהמה" שלפני האצילות - 67
 שלמעלה מ"עולם האצילות". הרי שגם בקיום מצוות בבחינת 68
 "בער" ו"בהמה", מבלי לדעת ומבלי להרגיש בקדושה הנמשכת 69
 בנפש בשעת מעשה - משמש אדם כלי לבחינת "בהמה" 70
 שלמעלה מ"דעת", - ולאיהז סוג של דעת? - ל"דעת" של 71
 "עולם האצילות". 72

ליקוטי אמרים

עלמין וכמ"ש גם חושך לא יחשיך ממך. ובוה יובן 1
 חומר עונש איסור מלאכה בשבתות וחמץ בפסח 2
 השווה לכל נפש לפי שאף בנפש בור ועם הארץ גמור 3
 מאיר אור קדושת שבת וי"ט ונידון בנפשו בכרת 4
 וסקילה על חילול קדושה זו. וגם משהו חמץ או 5
 טלטול מוקצה פוגם בקדושה שעל נפשו כמו בקדושת 6
 נפש הצדיק כי תורה אחת לכולנו. [ומ"ש בהמות 7
 לשון רבים לרמז כי לפניו ית' גם בחי' דעת העליון 8
 הכולל חו"ג נדמה בבהמות ועשייה גופנית לגבי אור 9
 א"ס כמ"ש כולם בחכמה עשית ונק' בהמה רבה כמ"ש 10
 במ"א. והוא שם ב"ן בגימ' בהמ"ה שלפני האצילות:] 11

בנפש, שלא יהיה גלוי ומורגש בנפש איך שהיא מתאחדת עם 1
 אור אינסוף בשעת קיום מצוה, ואילו, את עצם ה"יחוד" אין 2
 בכוח ה"חומר" למנוע. וכמו שכתוב¹⁷: "גם חשך לא יחשיך 3
 מן". וכן - במה שלמדנו, שלכל יהודי המקיים מצוה, 4
 נמשכת בנשמתו, קדושה 5
 מ"קודש העליון" ומתהווה 6
 יחוד של אור אינסוף 7
 ברוך הוא, וזאת, גם 8
 כשאין הוא מרגיש את 9
 הקדושה ואת היחוד 10
 בנפשו, כפי שהדבר אצל 11
 צדיק, יובן חמץ עונש 12
 אסור מלאכה בשבתות 13
 וחמץ בפסח השווה לכל 14
 נפש, - אותו עונש חמור 15
 שהיה מגיע לצדיק לו היה 16
 חסיד שלום עושה מלאכה 17
 בשבת או אוכל חמץ 18
 בפסח, אותו עונש חמור 19
 מגיע ל"בור" ול"עם הארץ", כשהוא עושה אותן עבירות, וכל 20
 כך למדו? - לפי שאף בנפש בור ועם הארץ גמור מאיר 21
 אור קדושת שבת ויום טוב, ונדון בנפשו בכרת - על 22
 אכילת חמץ בפסח, וסקילה - על עשיית מלאכה בשבת, על 23
 חילול קדושה זו¹⁸, - המאירה בנפש; ומכיוון שכאמור, 24
 שלמרות שאין הוא מרגיש בקדושה, בכל זאת היא מאירה 25
 בנפשו, לכן מובן מדוע ניתן אותו עונש חמור גם למי שאינו 26
 מרגיש בקדושה, כי גם הוא פוגם, על ידי כך, בקדושת השבת 27
 או החג המאירה בנפשו. וגם משהו חמץ - בפסח, או טלטול 28
 מוקצה¹⁹ - בשבת, פוגם בקדושה שעל נפשו - של עם הארץ, 29
 כמו - שהדבר פוגם בקדושת נפש הצדיק, כי תורה אחת 30
 לכולנו - כלפי כל בני ישראל, במדה שווה, קיים אותו דין 31
 ואיסור לעשות מלאכה בשבת, או לאכול חמץ בפסח, וכדומה. 32
 על כל פנים, למדנו, שלמרות ש"ואני בער ולא אדע" - למרות 33
 שאינני מרגיש בקדושה הנמשכת בנפש על ידי מצוה, ו"בהמות 34
 הייתי עמך" - אני בבחינת "בהמה" ואיני מרגיש - בכל זאת 35
 נמשכת הקדושה בעם הארץ בדיוק כפי שהיא נמשכת 36

ולא עוד אלא דאפילו בהיותי עמך אני כבהמה כו'. - ועפ"ז מובן מה שהובאו בתניא גם התיבות "ואני בער ולא אדע" אף שאין להם שייכות להמדובר כאן; והטעם - שהן המוכיחות דלא כפי' הפשוט¹⁷. תהלים קלט, יב. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיי"ז יובן (מה שלכאורה אינו מובן כלל וכלל) (1) חומר עונש (סקילה וכתר) איסור מלאכה בשבתות וחמץ בפסח (דמחלל את הקדושה ששורה בזמן זה, ולכאורה ע"ה - אין שורה בו מקדושת שויו"ט) (ואת"ל שעכ"פ שמץ מנהו מהקדושה דשויו"ט שבצדיק - ישנו גם בע"ה, עדיין אינו מובן, (2) זה שהחומר הוא) השווה לכל נפש (אף שבע"ה יש רק שמץ מנהו מהקדושה וכו'). יש להמתיק הדיוק דמביא ראי' מאיסור שויו"ט דוקא דמלאכה בשבת "אין גופה עבירה אלא הוא (האדם) עבר עבירה" (ירוש' שבת פ"ג, ג) ובפרט לכאור כמה אחרונים (בירושלמי שבת הנ"ל) שזהו איסור גברא (ולא חפצא) ובכ"ז גם בזה אין חילוק בין גברא לגברא". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משווה שניהם - לשיטתו בשו"ע שלו דשניהם הם איסור חכמים (ולא מה"ת): ר"ס שח ר"ס תמו. ומביא - שגם רבנן אסרו בשווה לע"ה וצדיק". 20. תהלים קד, כד.

יום חמישי י"ג אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 132, פרק מז והנה בכל... עד עמ' סז, כמש"ל:

וְהֵנָּה, בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, וְכָל יוֹם וָיוֹם, חֵיב אָדָם לְרִאּוּת עֲצָמוֹ
כְּאִלּוּ הוּא יֵצֵא הַיּוֹם מִמִּצְרַיִם. – "בכל דור ודור חייב אדם
וכו", הוא לשון המשנה (פסחים פרק י' משנה ה'), ורבנו הזקן
מוסיף: "וכל יום ויום", שלא רק בכל דור ישנו הענין של יציאת
מצרים, אלא גם בכל יום,

יש בעבודתו הרוחנית של

יהודי, ענין יציאת מצרים,

וְהֵיא יֵצִיאָת נַפְשׁ

הָאֱלֹהִית מִמִּצְרַיִם הַגּוֹף,

מִשְׁכָּא דְחַוּיָא, – "עור

הנפש" – שכן, חיותה של

הנפש באה מהקליפה,

ולכן לגבי הנפש האלקית,

נחשב הגוף לגלות ולבית

סודר – והנפש האלקית

יוצאת מן הגלות והמאסר,

לְכַלּל בְּיָחִיד אֹר אֵיךְ

סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, עַל-יְדֵי

עֶפְק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת

בְּכָלֵל, – שעלידי שיהודי

לומד תורה ומקיים

מצוות, יוצאת נפשו האלקית מגלות הגוף, ומתאחדת עם אור

איִי־סוֹף בְּרוּךְ-הוּא – ובמיוחד נעשה דבר זה על ידי שהוא מקבל

על עצמו עול מלכות שמים בשעת קריאת שמע. ובלשון

ה'תניא: "וּבְפֶרֶט בְּקִבְלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּקִרְיַת שְׁמַע,

שָׁבָה – בקריאת שמע הוא מקבל וממשיך עליו יחודו ויתברך

בְּפִרְוֹשׁ, בְּאִמְרוֹ: "ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד", וְכֵן שֶׁנֶּתְבָּאֵר

לְעֵיל, – בפרק הקודם, כי "אֱלֹהֵינוּ" הוא כְּמוֹ "אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם

וְכוּ", לְפִי שְׁהִיָּה – אברהם אבינו, כְּמֹל וְנִכְלָל בְּיָחִיד אֹר

איִי־סוֹף בְּרוּךְ-הוּא; – שעקב ביטולו והתאחדותו עם הקב"ה,

נקרא הקב"ה "אלקי אברהם", כך נקרא הקב"ה "אלקינו" –

האלוקה של כל יהודי, כי עלידי קיום מצוה – יהודי בטל

ומאוחד עם אור איִי־סוֹף בְּרוּךְ-הוּא. רַק שְׁאֲבָרָהֶם וְכָה לֵאמֹר –

להיות מאוחד עם אור איִי־סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, כְּמַעֲשֵׂיו וְהִלּוּכּוֹ

בְּקִרְוֹשׁ מִמְדְּרָגָה לְמִדְּרָגָה, – עד שהתעלה למדרגה העליונה,

להיות בטל ומאוחד עם אור איִי־סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ שְׁכַתּוּבָּ:

"וַיֵּסַע אֲבֹרָם הַלֵּךְ וַיָּנַסְע וְגו'", – הנגבה, אברהם הלך

ממדרגה למדרגה עד שהגיע "הנגבה", המרמז על המדרגה

העליונה ביותר באהבה להקב"ה – הרי שבאברהם זה בא על

ידי עבודתו העצמית. אֲבָל אֲנַחְנוּ – בני אברהם, יִרְשָׁה וּמִתְנָה

הֵיא לָנוּ, שְׁנֵתָּ לָנוּ – הקב"ה, אֵת תּוֹרָתוֹ, וְהַלְבִּישׁ בָּהּ –

בתורה, רְצוֹנוֹ וְחֻקֵּמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, הַמִּיְחָדִים בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ

יִתְבָּרַךְ בְּתַכְלִית הַיְחָד, – כך, שחכמתו ורצונו הם דבר אחד

1 פֶּרֶק מִז. בפרק מ"ז החל רבנו הזקן להסביר, דרך נוספת השווה לכל

2 אדם מישראל, להגיע לאהבה גדולה להקב"ה, ואשר מתוך אהבה זו

3 יקיים תורה ומצוות – והיא האהבה של "כמים הפנים לפנים": כמו שהמים

4 בטבעם משקפים את הפנים שאדם מראה בהסתכלו אל תוך המים, כך גם

5 "לב האדם לאדם" – בשעה

6 שאחד אוהב את השני,

7 ובמיוחד כשהוא מראה

8 אהבתו זו, הדבר משפיע על

9 השני שתתעורר בו אהבה

10 אליו. הדבר הוא בטבע, גם

11 כששני האנשים שווים

12 במעלה. ודאי שהדבר כך,

13 כשמלך גדול רוב מראה

14 אהבה גדולה לאדם פשוט

15 ושפל, יורד אליו למקומו

16 הנחות, מעלה אותו ומביאו

17 לחדרו הפרטי שבהיכל המלך,

18 ושם הוא מתייחד אתו

19 בהתאחדות חזקה – ברור

20 הדבר, שזה יעורר באדם

21 הנחות והשפל, אהבה גדולה

22 למלך, עד לידי כלות הנפש לאהבת המלך. ורבנו הזקן הסביר, שככל

23 הפרטים שפורטו באהבתו של המלך הגדול אל האדם השפל – והרבה

24 יותר מהם – עשה הקב"ה אתנו בני ישראל, שבהיות בני ישראל במצב

25 הנחות ביותר במצרים – הראה לנו הקב"ה אהבה גדולה כזו, שהוא יתברך

26 בבדודו ובעצמו ירד להצילנו ממצרים, כדי להביאנו לחדריו הפנימיים,

27 בשעת מתן תורה, שעל ידי תורה ומצוות – מתאחד יהודי בהקב"ה, במדה

28 הגדולה ביותר של התאחדות. בכך פירש רבנו הזקן את המלה "קדשנו",

29 שיהודי אומר בברכתו על מצוה, שהיא מלשון "קידושין", כאדם המקדש

30 אשה שתהיה אתו ביחוד גמור; כמו כן מוסבת המלה "קדשנו" על

31 המדרגה העליונה של קדושה, קודש העליון, בה מתקדש יהודי על ידי

32 קיום מצוה. וכן מורה המלה "קדשנו" (מלשון הבדלה), על ההבדלה שבני

33 ישראל נעשים מובדלים ומורמים על ידי קיום מצוות, כמו קדושתו של

34 הקב"ה המובדלת והיא למעלה מהעולמות.

35 בפרק מ"ז, אותו אנו עומדים ללמוד, ממשיך רבנו הזקן להסביר (ובלשון

36 הערת הרבי שליט"א) ולתרוץ: כיצד דורשים כיום את האהבה של כמים

37 הפנים לפנים, בשעה שאת האהבה מלמעלה הראו לפני אלפי שנים,

38 בשעת יציאת מצרים? אלא, מסביר רבנו הזקן, שלא זו בלבד שיכולה

39 וצריכה להיות האהבה של "כמים הפנים לפנים", על ידי שניזכר כעת

40 שבשעת יציאת מצרים ומתן תורה, ירד הקב"ה בעצמו כ' (כלומר:

41 הקב"ה הראה אהבה גדולה לישראל, ב"ידידתו" אליהם בבבדודו

42 ובעצמו), אלא גם מצד ההוה – שכן, דוגמת יציאת מצרים ו"יירד ה' –

43 ישנה יציאת מצרים בכל יום ויום.

בלבד, שאם אין האדם רוצה כלל חס־ישראל לרדקה בו
 כו', - אז, אין בו יחוד זה. אבל מיד שרוצה ומקבל וממשיך
 עליו אלהותו ותברך ואומר "ה' אלהינו ה' אחד" - הרי
 ממילא נכללת נפשו ביחודו ותברך, דרוח איתי רוח
 ואמשיך רוח, - רוח
 מביאה רוח וממשיכה רוח
 - שכן, ה"רוח"
 והתעוררות הרצון של
 אדם, מביאה "רוח"
 והתעוררות מלמעלה,
 וממשיכה, לאחר מכן,
 "רוח" באדם, שיימשך
 ויהיה דבוק בהקב"ה.
 והיא - ביחס לנפש,
 כְּחֵינִת יְצִיאַת מִצְרַיִם. -
 ענין קבלת עול מלכות
 שמים בקריאת שמע
 והתבטאות הרצון להיות
 דבוק ביחודו של הקב"ה -
 זה ענין יציאת מצרים,
 שהנפש יוצאת מגלות
 הגוף ומתאחדת עם
 הקב"ה. וְלִכְּנֵן תִּקְנוּ - החכמים, לומר פְּרִשְׁתָּ יְצִיאַת מִצְרַיִם
 כְּשַׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע דְּוָקָא - יחד עם קריאת שמע, אף,
 שְׁהִיא - זכירת ואמירת פרשת יציאת מצרים, מִצְוָה כְּפִנִי
 עֲצֻמָּה, וְלֹא מִמְצוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, כְּדֹאִיתָא - כמו שמוכח
 בְּגִמְרָא וּפּוֹסְקִים, - שיציאת מצרים היא מצוה בפני עצמה,
 מדוע, איפוא, הורו חכמינו לאומרן יחד? - אֵלֶּא מִפְּנֵי שֶׁהֵן
 דְּבָר אֶחָד מְשֻׁשׁ. - קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע,
 וענין יציאת מצרים, הם דבר אחד ממש. שכן, על ידי קבלת
 עול מלכות שמים בקריאת שמע, נוצר ענין יציאת מצרים
 ברוחניות, שהנפש האלקית יוצאת מהגבלות הגוף. וְכֵן בְּסוֹף
 פְּרִשְׁתָּ יְצִיאַת מִצְרַיִם מִסִּים נִסְכֵּן "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם",
 וְהֵינִי נִסְכֵּן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל: - שעל ידי יציאת מצרים
 - נעשה "אני ה' אלקיכם", אלקה שלכם, שיהודי מתאחד עם
 הקב"ה. הרי, שבכל יום יש ביהודי ענין יציאת מצרים - וכשם
 שכאמור, האהבה שהראה הקב"ה לבני ישראל בשעת יציאת
 מצרים צריכה לעורר בבני ישראל "כמים הפנים לפנים" אהבה
 גדולה להקב"ה, כך צריכה לעורר יציאת מצרים שבכל יום,
 שגם בכך, באה לידי ביטוי אהבתו הגדולה של הקב"ה לבני
 ישראל.

ליקוטי אמרים

לנו את עצמו כביכול. כמ"ש בו"הק ע"פ ויקחו לי
 תרומה [דלי כלומר אותי והל"ל ותרומה אלא משום
 דכולא חד ע"ש היטב]: וז"ש ותתן לנו ה' אלהינו
 באהבה כו' כי באור פניך נתת לנו ה' אלהינו כו' ולזה
 אין מונע לנו מדביקות הנפש ביחודו ואורו ית' אלא הרצון
 שאם אין האדם רוצה כלל ה"ו לרדקה בו כו'. אבל
 מיד שרוצה ומקבל וממשיך עליו אלהותו ית' ואומר ה'
 אלהינו ה' אחד הרי ממילא נכללת נפשו ביחודו ית' דרוח
 אייתי רוח ואמשיך רוח והיא בחי' יציאת מצרים ולכן
 תקנו פ' יציאת מצרים בשעת ק"ש דווקא. אף שהיא
 מצוה בפני עצמה ולא ממצות ק"ש כדאיתא בגמרא
 ופוסקים אלא מפני שהן דבר אחד ממש. וכן בסוף פ'
 יציאת מצרים מסיים ג"כ אני ה' אלהיכם והיינו גם
 כן כמ"ש ל':

1 אתו יתברך, והרי זה כאלו נתן לנו את עצמו כביכול, -
 2 על ידי מה שיהודי לומד תורה ומקיים מצוות "קח" אותו יתברך
 3 ויתאחד אותו יתברך. כמו שכתוב בזהר הקדוש: על פסוק:
 4 "ויקחו לי תרומה" [ו"ל"י כלומר "אותי", - כי ב"זהר"א
 5 מפרש את המלה
 6 "תרומה" - תורה, המלה
 7 תרומה, מורכבת מ"תורה"
 8 מ" - התורה שניתנה
 9 לארבעים יום - ומבואר
 10 ב"זהר"א שם, שעל ידי
 11 "תרומה", על ידי תורה,
 12 באים ל"ויקחו לי", תקחו
 13 אותי, את הקב"ה עצמו,
 14 וְהָיָה לִי לְמִימָר - והיה
 15 עליו לומר: "ותרומה", -
 16 ב"זא"ד" - מכיון ש"ל"י
 17 מכיון להקב"ה, ו"תרומה"
 18 - לתורה, היה על הפסוק
 19 לומר "ויקחו לי ותרומה",
 20 שיקחו אותו יתברך ו (על)
 21 ידי מה? - "ותרומה" - על
 22 (ידי) תורה - אֵלֶּא מִשּׁוּם
 23 דְּכֵלָּא חָד, - הכל דבר אחד. הקב"ה ותורה הם דבר אחד -
 24 ולכן לא כתוב "ותרומה", כי אז היתה המשמעות ש"ל"י הוא
 25 דבר אחד ותרומה (תורה) דבר נוסף, אלא "לי תרומה" - הם
 26 דבר אחד. עֵינִי שָׁם - ב"זהר", היטב]. וְהָיָה שְׁאוּמְרִים: "ותתן
 27 לנו ה' אלהינו באהבה כו'", - כלומר: מצד אהבתו של
 28 הקב"ה לישראל, נתן לנו מתנה, שיהיה ה' אלקינו - אלוהה
 29 שלנו, שנהיה מאוחדים אתו יתברך, "כי באור פניך נתת לנו
 30 ה' אלהינו כו'". וְלָזֶה - ולכן, מכיון שאין זה ענין שיהודי
 31 משיג אותו על ידי עבודתו העצמית - שאז, יש מקום לומר,
 32 שלא כל אחד נמצא במדריגה הנחוצה להיות מאוחד עם
 33 הקב"ה, עד לידי כך שהקב"ה יקרא אלוהה שלו - אלא זה ענין
 34 של ירושה ומתנה, וביחס לירושה לא משנה מצבו ודרגתו של
 35 היורש - אם הוא רק נכלל במושג של "יורש" - הריהו יורש;
 36 כמו כן מתנה איננה כמו שכר, שהוא תלוי בכמות ואיכות
 37 העבודה של מקבל השכר, אלא זה ניתן לו במתנה, מבלי
 38 שיתייגע על כך - לכן, זהו ענין ששייך לכל אחד מישראל, וכפי
 39 שיוסבר להלן: אין מונע לנו מדביקות הנפש ביחודו ואורו
 40 ותברך, - שנפשו של יהודי תהיה דבוקה ומאוחדת עם אור
 41 אינסוף ברוך-הוא - אין מה שימנע מכך - אֵלֶּא הָרָצוֹן, -

יום שישי י"ד אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סז, פרק מה והנה כאשר... עד עמ' 134, ויחזרו למקורן.

ליקוטי אמרים

פרק מה והנה כאשר יתבונן המשכיל בגדולת

א"ס ב"ה כי כשמו כן הוא א"ס

ואין קץ ותכלית כלל לאור וחיות המתפשט ממנו ית'

ברצונו הפשוט ומיוחד במהותו ועצמותו ית' בתכלית

היחוד ואילו היתה השתלשלות העולמות מאור א"ס ב"ה

בלי צמצומי רק כסדר המדרגות ממדרגה למדרגה

בדרך עלה ועלול לא היה העוה"ז נברא כלל כמו שהוא

עתה בבחי' גבול ותכלית מהארץ לרקיע מהלך ת"ק

שנה וכן בין כל רקיע לרקיע וכן עובי כל רקיע ורקיע

ואפי' עו"הב וג"ע העליון מדור נשמות הצדיקי' הגדולים

והנשמו' עצמן ואצ"ל המלאכי' הן בבחי' גבול ותכלית כי

יש גבול להשגתן באור א"ס ב"ה המאיר עליהן

בהתלבשות חב"ד כו'. ולכן יש גבול להנאתן שנהגין

1 **פָּרָק מַה.** בהמשך למה שלמדנו, אודות האהבה שהראה הקב"ה לבני

2 ישראל בשעת יציאת מצרים, הסביר רבנו הזקן, בפרק הקודם, שהקב"ה

3 מראה, אהבה זו גם בשעת יציאת מצרים ברוחניות, שמתרחשת כל יום

4 בנפשו של יהודי – ועל אהבה זו, לעורר "כמים הפנים" ולגלות ביהודי

5 אהבה גדולה להקב"ה. בפרק

6 מ"ה, אותו אנו עומדים

7 ללמוד, יסביר רבנו הזקן,

8 שכשם שבגלל אהבתו לבני

9 ישראל, צמצם הקב"ה

10 כביכול את עצמו, והרחיק

11 את כל מה שמפריע, כדי

12 לתת מקום לבריאת העולם

13 הזה – עולם, בו יהודי יקיים

14 תורה ומצוות – כך, על יהודי

15 "כמים הפנים לפנים" – מצד

16 אהבתו להקב"ה, לצמצם

17 ולהרחיק את כל ההפרעות,

18 הפנימיות והחיצוניות, שישנן

19 לעבודתו את ה'.

20 **וְהֵנָּה, כְּאִשֶּׁר יִתְבּוֹנֵן**

21 **הַמִּשְׁכִּיל בְּגִדְלַת אֵיךְ**

22 **סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, כִּי כְשֶׁמֹּו – אֵיךְ־סוֹף, בֵּן הוּא – אֵיךְ־סוֹף**

23 **וְאֵין קֵץ וְתִכְלִית כֻּלָּל לְאֹר וְחַיִּית הַמִּתְפַּשֵּׁט מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךְ**

24 **בְּרִצּוֹנוֹ הַפְּשׁוּט, – כְּלוֹמֵר: הַרְצוֹן שְׁלוֹ מוֹפֶשֶׁט מִכֹּל גֵּדֵר פִּרְטִי**

25 **וְלֹא קִיּוּמֹות לִגְבוּי כֹל הַהִגְבָּלוֹת שֶׁל רִצּוֹנוֹ שֶׁל נִבְרָא, וּמִיָּחָד –**

26 **הַרְצוֹן, בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ יִתְבַּרְךְ בְּתִכְלִית הַיְּחֻד. – כְּלוֹמֵר:**

27 **הָאֹר וְהַחַיִּית הַנִּמְשָׁכִים מֵאֹתוֹ יִתְבַּרְךְ, שִׁיּוּצוֹ מִמֶּנּוּ עוֹלָמוֹת**

28 **מִגּוֹבְלִים, וְשֶׁהוּא יַחִייה אוֹתָם – אֵין אֹר זֶה כְּמוֹ הָאֹר בִּנְבְּרָא:**

29 **לְמַטָּה, בִּנְבְּרָא, יִשְׁנָה, מִצַּד אֶחָד, מַעֲלָה בִּ"אֹר" לִגְבִי "שִׁפְע"**

30 **"שִׁפְע" מִצּוֹמָצֵם וּמְדוּד בַּהֲתָאם לְמִקְבַּל הַשִּׁפְע – וּלְדוֹגְמָה:**

31 **כְּשֶׁרֶב מִשְׁפִּיעַ שֶׁכֵּל לְתַלְמִיד, מְדוּדָה הַשִּׁפְעָה הַשֶּׁכֵּל בַּהֲתָאם**

32 **לְפִי מָה שֶׁהַתְּלָמִיד יוֹכֵל לִקְבֹּל. וְאִילוּ, "אֹר" הַמֵּאִיר בְּדֶרֶךְ**

33 **מִמִּילָא מִהֵמָאֹר – אֵינוֹ מִצּוֹמָצֵם) – אֵךְ, מֵאִדִּיךְ גִּיסָא, יֵשׁ חֲסֵרוֹן**

34 **בְּאֹר, שֶׁהוּא בֹא בַּהֲכֵרָה, הוּא אֵינוֹ מֵאִיר מִפְּנֵי שֶׁכֵּךְ רֹצֵחַ**

35 **הַמֵּאֹר, אֵלֹא מִכּוּיִן שְׁקִיִּים מֵאֹר, נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ אֹר. בְּרֵם לְמַעֲלָה,**

36 **יֵשׁ לְאֹר הַמַּעֲלָה שְׁבֵאוֹר, שֵׁאֵינוֹ מִצּוֹמָצֵם, אֵךְ אֵין בּוֹ חֲסֵרוֹן**

37 **שְׁבֵאוֹר הַמֵּאִיר בַּהֲכֵרָה, אֵלֹא הוּא נִמְשָׁךְ לְמַעֲלָה בְּרִצּוֹן. וְהַרְצוֹן**

38 **לְמַעֲלָה לְהֵאִיר, אֵינוֹ כְּמוֹ אֶצֶל הַנְּבֵרָא, שֶׁהַרְצוֹן הוּא צִיּוֹר**

39 **וְצִמּוּצוֹ, עַד כְּמָה וּבִאיִזוֹ מֵדָה יִימָשֵׁךְ, וְאִילוּ בְּרִצּוֹן שֶׁלְּמַעֲלָה**

40 **קִיּוּמָת רַק הַמַּעֲלָה וְהַשְׁלִימוֹת שֶׁבְּרִצּוֹן, שֵׁאֵינוֹ בַּהֲכֵרָה, אֲבָל אֵין**

41 **בּוֹ הַגֵּדֵר וְהַצְמִיצוֹם שֵׁשׁ בְּרִצּוֹן הַנְּבֵרָא. כֵּךְ, שֶׁהָאֹר לְמַעֲלָה**

42 **(לְמֵרוֹת) שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ בְּרִצּוֹן, בְּכֹל זֹאת) הוּא אֵיךְ־סוֹף, כְּמוֹ**

43 **שֶׁהֵמָאֹר (הַקְּב"ה עֲצָמוֹ כְּבִיכּוֹל) הוּא אֵיךְ־סוֹף. וּמִכּוּיִן שֶׁהָאֹר**

44 **הוּא אֵיךְ־סוֹף – אֵי אִפְשֵׁר שִׁיתְּהוּ מִמֶּנּוּ עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים**

מִגּוֹבְלִים. לִשֶׁם כֵּךְ הָיוּ צְרִיכִים לְצַמְצוּמִים בְּאֹר, כִּדִּי שִׁיכּוֹלוּ

לְהַיּוֹצֵר מִמֶּנּוּ עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים – וּכְפִי שִׁיבִיר לְהִלָּךְ: וְאֵלֹו

הֵיְתָה הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת מֵאֹר אֵיךְ־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּלִי

צִמּוּצִים, רַק כְּסִדֵּר הַמְּדֻרָּגוֹת מִמְּדֻרָּגָה לְמְדֻרָּגָה בְּדֶרֶךְ

עֲלָה וְעִלּוּל –

שֶׁהַמְּדֻרָּגָה הָעִלְיוֹנָה

מֵהוּוָה עִילָה וְסִיבָה

לְמְדֻרָּגָה הַתַּחְתּוֹנָה,

שֶׁהִיא הִ"עֲלוּל" מִזֶּה"עִילָה"

(הִ"מְסוּבָּב", הַתּוֹצֵאָה

מִזֶּה"סִיבָּה"). בִּ"עִילָה

וְעִלּוּל" יֵשׁ לִשְׁתֵּי

הַמְּדֻרָּגוֹת, שִׁיכּוֹת וְיֵחַס

בֵּין אֶחָת לַשְּׁנִיָּה. לְמַשֵּׁל:

מִחֻשְׁבָּה וְדִיּוּר, הַמִּחֻשְׁבָּה

הִיא הִ"עִילָה" לְדִיּוּר

שֶׁהוּא הִ"עֲלוּל", שֶׁהִי

מִהַמִּחֻשְׁבָּה שֶׁהוּא מִהֲרָרָה

בָּהּ מִקּוֹדֶם, בֹּא לְאַחֵר מִכֵּן

הַדִּיּוּר שֶׁהוּא מִדְּבַר.

וּבִכֵּן, מִחֻשְׁבָּה הִיא אִמָּנִם

לְמַעֲלָה מִדִּיּוּר, אֵךְ בְּכֹל זֹאת יֵשׁ לְמִחֻשְׁבָּה שִׁיכּוֹת לְדִיּוּר,

שֶׁכֵּן גַּם מִחֻשְׁבָּה מְוֹרַכְתָּה מֵאוֹתִיּוֹת כְּמוֹ דִּיּוּר. מִשְׁמַעוֹת הַדְּבַר

הֵיא, אִיפּוּא, שֶׁהַעֲלוּל (הַבֹּא מִן הָעִילָה) קִיִּים בִּיחַס מִסּוּיִם

לְעִילָה (וּבְדֶרֶךְ עִילָה וְעִלּוּל, אֵי אִפְשֵׁר שִׁיּוּצֵר עֲלוּל שֵׁאֵינוֹ

בִּיחַס כְּלִשְׁהוֹ לְעִילָה). כִּיּוֹן שֶׁמֵּהֵאֹר וְהַחַיִּית הַנִּמְשָׁכִים מֵאֹתוֹ

יִתְבַּרְךְ בְּאֹפֶן שֶׁל אֵיךְ־סוֹף, מִתְּהוּיִם נִבְרָאִים בְּעִלִּי גְבוּל –

מִכָּאֵן שֵׁאֵין זֶה בְּסִדֵּר שֶׁל עִילָה וְעִלּוּל, שֶׁהִי אִילוּ הִיָּה כֵּן –

לֹא הִיָּה הָעוֹלָם הַזֶּה נִבְרָא כֻּלָּל כְּמוֹ שֶׁהוּא עֲתָה בְּבִחִינַת

גְּבוּל וְתִכְלִית, – שֶׁכֵּל דְּבַר יֵשׁ לוֹ גְּבוּל וְסוֹף: מִהֵאֲרֵץ לְרִקְיעַ

מִהֵלֶךְ ת"ק – חֲמֵשׁ מֵאוֹת, שְׁנָה, – הִרִי יֵשׁ בִּכֵּךְ הַגְּבֵלָה שֶׁל

חֲמֵשׁ מֵאוֹת שְׁנָה, וְכֵן בֵּין כָּל רִקְיעַ לְרִקְיעַ, – מִהֵלֶךְ חֲמֵשׁ

מֵאוֹת שְׁנָה, וְכֵן עֲבִי כָּל רִקְיעַ וְרִקְיעַ. – מִהֵלֶךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת

שְׁנָה – כֹּל הָאִמּוֹר מֵהוּוָה אֵת הָעוֹלָם הַזֶּה; וְאֵפִלּוּ עוֹלָם־הַבָּא

וְנִזְנֵעֵדֵן הָעֲלִיּוֹן – מְדוּר נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים הַגְּדוֹלִים –

וְהַנִּשְׁמוֹת עֲצָמָן, וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר הַמְּלָאכִים – הֵן בְּבִחִינַת

גְּבוּל וְתִכְלִית, – הָעֵרַת כ"ק אֲדָמָר" שְׁלִיט"א: "וְאֵף שֶׁכֵּנ"ל

רַפ־ט – הַנִּשְׁמוֹת מִתְּעַנְּגוֹת עַל ה' וְהִנָּחִין וּמִשְׁיָגִין מֵאֹרָא ב"ה

– לֹא קִשָּׁה. כִּי יֵשׁ גְּבוּל לְחֻשְׁתָּן – וְהִבְנַתָּם, בְּאֹר אֵיךְ־סוֹף

בְּרוּךְ־הוּא הַמֵּאִיר עֲלֵיהֶן בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת הַכְּמָה־בִּינְהִידֵּעַת

כו', – עַל יְדֵי שֶׁאֹר אֵיךְ־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מִתְּלַבֵּשׁ בְּסִפְרוֹת

חֲכָמָה־בִּינְהִידֵּעַת שֶׁל הָעוֹלָם, יֵשׁ לְנִבְרָאִים שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם

(נִשְׁמוֹת וּמִלָּאכִים) הַשְּׁגָה וְהִבְנָה בְּגִדְלוֹת אֵיךְ־סוֹף – אֵלֹא

שֶׁהִשְׁגָּתָם הִיא מִגּוֹבְלָתָה. וְלִכֵּן יֵשׁ גְּבוּל לְהֵנָּתָן שְׁנֵהֲנִין מִיּוֹ

- 1 הַשְׂכִּינָה וּמִתְעַנְּגִין בְּאֹר ה', - שכן, מכיוון שהנאתם
2 ותענוגם באים מהשגתם את אור איך־סוף ברוך־הוא, הרי כמו
3 שהשגתם מוגבלת - כך גם הנאתם ותענוגם מוגבלים, כִּי אֵין
4 יְכוּלִין לְקַבֵּל הַנָּהָה
5 וְתַעֲנוּג בְּכַחַיִּית אֵיךְ־סוֹף
6 מִמֶּשׁ, - שהתענוג יהיה
7 בלתי מוגבל, שְׁלֹא
8 יִתְבַּטְּלוּ מִמְּצִיאוֹתָן
9 וְיִחְזְרוּ לְמִקְוֶה. - אם
10 תענוגם היה בלי גבול
11 ובלי סוף, היתה מתבטלת לגמרי מציאותם (המוגבלת) והיו
12 שבים למקורם שהוא "איך־סוף". הרי, שכל הנבראים, גם
- הנבראים של העולמות העליונים הרוחניים, הם נבראים
מוגבלים. וכדי שהם יתהוו, מאור איך־סוף ברוך־הוא, באופן
כזה (כבעלי גבול), היה זה צריך להיות (לא בסדר של
השתלשלות, אלא) על
ידי צמצומים; הצמצום
פועל, שהאור הנמשך
אחרי הצמצום, לא יהיה
כלל בערך ומהות האור
שלפני הצמצום. ולכן,
אפשרי הדבר, שלמרות
שהאור הוא, איך־סוף, - יתהוו ממנו נבראים שיש להם סוף
ושהם בעלי גבול - דבר זה בא מהצמצום.

ליקוטי אמרים

מזיו השכינה ומתענגין באור ה' כי אין יכולין לקבל
הנאה ותענוג בבחי' א"ס ממש שלא יתבטלו ממצאותן
ויחזרו למקורן.

יום שבת קודש ט"ו אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 134, והנה פרטיות הצמצומים... עד עמ' סח, ותכלית.

- 25 וְהִנֵּה, פְּרִמִּיּוֹת - אופן, הצמצומים, אֵיךְ וְמָה - אֵין כָּאֵן
26 מְקוֹם בְּאוֹרָם. אֵךְ דֶּרֶךְ כָּלֵל, הֵן הֵם בְּחִינַת הַסֵּתֶר וְהַעֲלָם
27 הַמְּשַׁכֵּת הָאוֹר וְהַחַיּוֹת, שְׁלֹא יֵאִיר - האור, וְיִמְשָׁךְ
28 לְתַחְתּוֹנִים - לנבראים התחתונים, בְּכַחַיִּית גָּלוּי, - הצמצום
29 פועל שהחיות בנבראים
30 לא תהיה גלויה,
31 לְהַתְלַבֵּשׁ וּלְהַשְׁפִּיעַ בָּהֶן
32 - בנבראים התחתונים,
33 וְלַחַיּוֹתָם לְהִיּוֹת יֵשׁ
34 מֵאֵין, כִּי־אֵם מַעֲט מוֹעֵר
35 אוֹר וְחַיּוֹת בְּכַדִּי שִׁיחִיו
36 בְּכַחַיִּית גָּבֹל וְתַכְלִית, -
37 אם החיות היתה בהם
38 בהתגלות, לא היו
39 הנבראים באופן של גבול
40 ותכלית; הצמצום פועל,
41 שהאור והחיות לא יהיו
42 בהתגלות בנבראים, ומה
43 שכן בא בהתגלות, וזה
44 מעט מאד מהאור והחיות
45 - ולכן הם יכולים להיות
46 נבראים בעלי גבול
47 ותכלית, שְׁחִיָּא - מעט

ליקוטי אמרים

והנה פרטיות הצמצומים איך ומה אין

כאן מקום ביאורם. אך דרך כלל הן הם בחי' הסתר
והעלם המשכת האור והחיות שלא יאיר ויומשך
לתחתונים בבחי' גילוי להתלבש ולהשפיע בהן
ולהחיות להיות יש מאין. כי אם מעט מוער אור
וחיות בכדי שיהיו בבחי' גבול ותכלית שהיא הארה
מועטת מאד וממש כלא חשיבי לגבי בחי' הארה בלי
גבול ותכלית ואין ביניהם ערך ויחס כלל כנודע פ'
מלת ערך במספרים שאחד במספר יש לו ערך לגבי
מספר אלף אלפים שהוא חלק אחד מני אלף אלפים
אבל לגבי דבר שהוא בבחי' בלי גבול ומספר כלל אין
כנגדו שום ערך במספרים שאפי' אלף אלפי אלפים
ורבוא רבבות אינן אפי' כערך מספר אחד לגבי אלף
אלפי אלפים ורבוא רבבות אלא כלא ממש חשיבי.
וככה ממש היא בחי' ההארה מועטת זו המתלבשת
בעולמות עליונים ותחתונים להשפיע בהם להחיותם

- וּחִסָּס כֻּלָּל, בְּנוֹדָע פְּרוּשׁ מֵלֵת עֶרֶךְ בְּמִסְפָּרִים, שְׁאֵחֵד
בְּמִסְפָּר יֵשׁ לוֹ עֶרֶךְ לְגַבִּי מִסְפָּר אֶלֶף אֲלָפִים, - המושג
"ערך" פירושו כגון זה שלמספר אחד יש "ערך" לגבי מיליון בכך
שְׁחִיָּא - המספר אחד מהווה חלק אחד מני אלף אלפים, -
מאחר שהמספר הכולל
של מיליון, מורכב מאלף
פעמים אלף יחידים - הרי
מובן, שלמספר אחד יש
ערך ויחס לגבי המספר
של אלף פעמים אלף -
מיליון חסר אחד, אינו
מיליון; אֲכָל לְגַבִּי דָּבָר
שְׁחִיָּא בְּכַחַיִּית בְּלִי גָבֹל
וּמִסְפָּר כָּלֵל - אֵין כְּנִגְדּוֹ
שׁוּם עֶרֶךְ בְּמִסְפָּרִים, -
אין מספר, ככל שיהיה
גדול, שיהיה לו ערך ויחס
לעומת דבר שאין לו
מספר ואין לו סוף. שְׁאֵאִפְּלוֹ
אֶלֶף אֲלָפִי אֲלָפִים
וְרִבּוּא רִבְבוֹתִי, - מספר
של מיליונים ומיליארדים,
אֵינֶן אֲפִלּוֹ בְּעֶרֶךְ מִסְפָּר
אֶחָד לְגַבִּי אֶלֶף אֲלָפִי אֲלָפִים וְרִבּוּא רִבְבוֹת, - שכן, אחד
לגבי מיליוני מיליארדים, יש לו, כאמור, איזה ערך, ואילו,
המספר של מיליוני מיליארדים לעומת דבר שהוא בלי גבול -
אין ביניהם ערך כלל, אֶלָּא כְּלֹא מִמֶּשׁ חֲשִׁיבִי. - הם נחשבים
לכלום. המספר הגדול ביותר אין לו ערך ויחס כלל לגבי דבר
שהוא בלי גבול. וְכַכָּה מִמֶּשׁ הִיא בְּחִינַת הַהֶאֱרָחָה מוֹעֲטָת זֶה,
- מעט האור שאחרי הצמצום, הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים
וְתַחְתּוֹנִים לְהַשְׁפִּיעַ בָּהֶם לְהַחַיּוֹתָם, - אין לה ערך כלל והיא

- 48 האור והחיות הבאים בהתגלות בנבראים אחרי הצמצום, הוא,
49 הָאֲרָחָה מוֹעֲטָת מְאֹד, וּמִמֶּשׁ כְּלֹא חֲשִׁיבִי - אינה נחשבת כלל,
50 לְגַבִּי בְּחִינַת הָאֲרָחָה בְּלִי גָבֹל וְתַכְלִית, - שזהו כשההארה
51 היא לפני הצמצום, וְאֵין בִּינֵיהֶם עֶרֶךְ וְיִחָס כָּלֵל, - בין
52 ההארה שבלי גבול המוסתרת ונעלמת, לבין ה"הארה מועטת"
53 (שלאחרי הצמצום), המתגלה בנבראים - אין ערך ויחס כלל,
54 כלומר: ההבדל אינו מתבטא רק בין הרבה לבין מעט - אף שזהו
55 הבדל בין הרבה מאד לבין מעט מאד - כי אם, אין ביניהן ערך

מלבישים ומשיגים ההשפעה שמקבלים, - הרי שההשפעה
באה בהם בפנימיות בהשגתם; מה שאין כן ההשפעה שאינה
בבחינת גילוי אלא בהסתתר והעלם, ואין העולמות משיגים
אותה - אינה נקראת מתלבשת - בעולמות, אלא מקפת
וסוככת. הלכך, מאחר
שהעולמות הם בבחינת
גבול ותכלית - לכן,
נמצא שאין השפעת אור
אין-סוף - שהוא בלי
גבול, מתלבש ומתגלה
בהם בבחינת גילוי, רק
מעט מועד, הארה
מועצת מצמצמת מאד
מאד, והיא - מאירה
בהם, רק כדי להחיותם
בבחינת גבול ותכלית. -
כדי להחיות עולמות
וגברים, מן ההכרח
שתהיה בהם התגלות
מהארה זו. אלא, התגלות
זו היא מהארה מצומצמת
מאד מאד, שלכן אפשרי
הדבר שהעולמות יחיו
באופן של גבול ותכלית.
אבל עקר האור - שהוא
כלי צמצום כל-כך - נקרא "מקיף" ו"סובב", מאחר שאין
השפעתו מתגלית בתוכם, - בעולמות, מאחר שהם בבחינת
גבול ותכלית. - ואי אפשר שיתגלה בהם אור שהוא בלי גבול,
אלא האור בהם הוא בהעלם, ולכן מצויין אור זה כ"סובב"
ו"מקיף" מעליהם.

ליקוטי אמרים

לגבי ערך אור הגנוז ונעלם שהוא בבחי' א"ס ואינו
מתלבש ומשפיע בעולמות בבחי' גילוי להחיותם אלא
מקיף עליהם מלמעלה ונקרא סובב כל עלמין. ואין
הפי' סובב ומקיף מלמעלה בבחי' מקום ח"ו כי לא
שייך כלל בחי' מקום ברוחניות. אלא ר"ל סובב ומקיף
מלמעלה לענין בחי' גילוי השפעה כי ההשפעה שהוא
בבחי' גילוי בעולמו נקראת בשם הלכשה שמתלבשת
בעולמות כי הם מלבישים ומשיגים ההשפעה שמקבלים
משא"כ ההשפעה שאינה בבחי' גילוי אלא בהסתתר
והעלם ואין העולמות משיגים אותה אינה נקראת
מתלבשת אלא מקפת וסוככת הלכך מאחר שהעולמות
הם בבחי' גבול ותכלית נמצא שאין השפעת אור א"ס
מתלבש ומתגלה בהם בבחי' גילוי רק מעט מועד
הארה מועצת מצומצמת מאד מאד והיא רק כדי
להחיותם בבחי' גבול ותכלית. אבל עיקר האור בלי
צמצום כ"כ נק' מקיף וסובב מאחר שאין השפעתו
מתגלית בתוכם מאחר שהם בבחי' גבול ותכלית.

נחשבת לכולם, לגבי ערך אור הגנוז ונעלם, שהוא בבחינת
"אין-סוף", ואינו מתלבש ומשפיע בעולמות בבחינת גילוי
להחיותם, אלא מקיף עליהם מלמעלה, - בהיותו במדרגתו
הגבוהה, הוא משפיע בעולמות, ונקרא "סובב כל עלמין". -
מקיף כל העולמות, לא
"ממלא כל עלמין" שהוא
מתלבש בפנימיות
בעולמות, כמו שהשגחה
מתלבשת בפנימיות בגוף,
אלא "סובב כל עלמין" -
ואין הפרוש סובב ומקיף
מלמעלה בבחינת מקום
חס-ושלום, - שבעולמות
עצמם אין הוא נמצא חס-
ושלום, אלא הוא נמצא
מעליהם, במובן של מקום,
חס-ושלום, כי לא שייך
כלל בבחינת מקום
ברוחניות, - בדבר גשמי,
שבגדר "מקום", מתאים
לומר שהוא מעל דבר שני
במקום, אך כשאמרים
"סובב" ומקיף ברוחניות,
שאינו בגדר מקום - אין
במשמעו ענין של מקום.
אלא רוצה לומר סובב ומקיף מלמעלה לענין בבחינת גילוי
השפעה, - המושגים "סובב" ו"מקיף" למעלה, אמורים רק בנוגע
להתגלות ההשפעה בדבר, כי ההשפעה שהוא בבחינת גילוי
בעולמות - זו הנקראת "ממלא כל עלמין" נקראת בשם
"הלכשה", שמתלבשת בעולמות, כי הם - העולמות

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' ב

מתרצת הגמרא: אמר רבי יודא, לא קשיא, הא - משנתנו כרבי
נחמיה הסובר שעיקר הטבעת היא החותם, ואדם העונדה עיקר
דעתו היא על חותמה, וחותם לאשה אינו תכשיט, שאין דרכה
לחתום ולשלוח שלוחים, לכן כשיוצאת בה בשבת חייבת חטאת.
והא - המשנה במסכת כלים, כרפנן הסוברים שעיקר דעת האדם
היא על הטבעת עצמה, ואפילו שיש עליה חותם הרי היא תכשיט
לאשה, ואינה חייבת חטאת אם יוצאת בה בשבת, ולכן מנתה
אותה המשנה בין תכשיטיה.
מביאה הגמרא ברייתא שבה שנויה המחלוקת: דתניא בברייתא,
אם היתה היא - הטבעת של מתכת, וחיתקה של עץ אלמון, טמאה
- מקבלת טומאה, מפני שהטבעת עיקר, ופשוטי כלי מתכת
מקבלים טומאה. ואם היא של אלמון וחיתקה של מתכת, טהורה
מלקבל טומאה, כיון שהטבעת עיקר והרי זה פשוטי כלי עץ
שאינם מקבלים טומאה. ורבי נחמיה טמא באופן זה כיון שהחותם
של מתכת עיקר ומקבל טומאה, ושהיה רבי נחמיה אומר, בטבעת
הלך אחר חותקה, בעול שעל הבהמה הלך אחר סמליו - היתדות
התחובים בו שביניהם מכניסים צואר הבהמה, ואם הם של מתכת
מקבלים טומאה וצויר הן.

כנגד ליבה כדי שלא יפלו על בגדיה פרורי הפת, ואסורה לצאת
בו בשבת שמא תסירנה להראות לחברתה.
שנינו במשנתנו: ולא תצא בנשים. מבארת הגמרא: דווקא נשים
האף אסורים, שבהם יש חשש שמא תסירם להראות לחברתה,
אבל בנזמי האוון, כיון שהנזמים מכוסים בקישורי שערותיה,
וטורח להתירם כדי להראות לחברתה, לא גזרו.
שנינו במשנתנו: ולא תצא בטבעת שאין עליה חותם, ואם יצאה
פטורה מחטאת שהרי תכשיט הוא, אלא שחכמים גזרו שמא
תסירנה להראות לחברתה. מדייקת הגמרא: הא טבעת שיש עליה
חותם, חייבת חטאת. אלמא - מוכח מזה שטבעת שיש עליה חותם
לאו תכשיט הוא אלא משא.
מקשה על כך הגמרא: ורמינהו - ויש להקשות על זה סתירה ממה
ששנינו במסכת כלים (פ"א מ"ח) תכשיטי נשים טמאים - מקבלים
טומאה, ואילו הן תכשיטי נשים, קטלגות, נזמים - נזמי האוון,
ומקעות, מבארת המשנה, וטבעת זו שאמרנו, בין שיש עליה חותם
בין שאין עליה חותם, ונזמי האף. ומזה שמנה התנא טבעת שיש
עליה חותם בין תכשיטי הנשים, מוכח שהוא תכשיט, וסותר למה
שמבאר במשנתנו שאינו תכשיט.

יום ראשון

יום ששי

ט אייר, כד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, ששי עם פירש"י.
תהלים: מט-נד.
תניא: וז"ש אסף . . . האצילות.

מורנו הבעל-שם-טוב אמר: כל דבר ודבר אשר האדם רואה או שומע, הוא הוראת הנהגה בעבודת ה'. וזהו ענין העבודה, להבין ולהשפיל מכל, דרך בעבודת ה'.

יום שני

שבת

י אייר, כה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שביעי עם פירש"י.
תהלים: נה-נט.
תניא: פרק מז. והנה . . . כמש"ל.

נגהיגן [=אנו נוהגים] להטביל פרוסת המוציא שלש פעמים במלח, ולא לזרוק המלח על הפרוסה. יום ב' דחג השבועות תרכ"א בסעודה ספר ה"צמח צדק": יום ב' דחג השבועות תקנ"ה בסעודה אמר אדני אבי זקני מורי ורבי (רבנו הזקן) : ביום ב' דחג השבועות תקכ"ח בסעודה אמר כבוד קדשת מורי ורבי (המגיד ממעזריטש), "וספרתם לכם", וספרתם הוא מלשון ספירות ובהירות. "וספרתם לכם", צריכים לעשות שיהיה ה"לכם" בהיר. וישען כבוד קדשת אדני אבי זקני מורי ורבי [אדמו"ר הזקן] על זרועות קדשו, וישורר את הנגון של ד' בבות בדבקות גדולה. אחר כך הגביה את ראשו הקדוש, ויאמר – בנגון של שאלה: ובמה מספרים את ה"לכם"? ותוף כדי דבור אמר – בנגון של תשובה: בשבע שבתות תמימות, בבור שבע המדות, שכל מדה ומדה תהיה כלולה משבע, ושבע המדות עצמם יהיו שבע שבתות, דשבת אינה צריכה בור.

יום שלישי

יום ראשון

יא אייר, כו לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: ס-סח.
תניא: פרק מח. והנה . . . 134- למקורן.

אומרים בתפלה:

וכן – בצירי ולא בפתח – שני כתובים.
חיתני – בקמץ ולא בפתח – מירדי בור.
זכר – זין בסגול ולא בצירי – רב טובך.
משליך קרחו – בפתח ולא בקמץ – כפתים.
ומלכותו ואמונתו לעד קימת.

יום רביעי

יום שני

יב אייר, כז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, שני עם פירש"י.
תהלים: סו-סח.
תניא: והנה פרטיות . . . 134- חשיבי.

אומרים בתפלה:

מנו מאמר – מ"ם שלישית קמוצה.

כיום כו' נאמר - מם פתוחה.
זכור - במלאפום - כי עפר אנחנו.
ונטלתני - טית פתוחה, למד בשבא, תיו דגושה פתוחה.
ואהבתך לא תסור - ולא אל תסיר.

יום חמישי

יום שלישי

יג אייר, כח לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, שלישי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: וככה ממש . . . "סח" ותכלית.
במנחה אומרים תחנון.

רבנו הזקן - באותם השנים שהיה אומר מאמרים קצרים - אומר: 'דע מה למעלה ממך', דע כי כל מה שיש למעלה בפרצופים וספירות העליונות, הכל הוא ממך, שתלוי בעבודת האדם.

יום שישי

יום רביעי

יד אייר, פסח שני, כט לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, רביעי עם פירש"י.
תהלים: עב"עו.
תניא: והמשל . . . "סח" האדם ודעתו.

פסח שני ענינו איז - עס איז ניטא קיין "פארפאלען", מען קען אלע מאל פאריכטען. אפילו מי שהי' טמא, מי שהי' בדרך רחוקה. און אפילו "לכם", אז דאס איז געווען ברצונו, פונדעסטוועגען קען מען מתקן זיין.

פסח שני ענינו הוא - אין "אבוד" [=להתיאש מלתקן], תמיד אפשר לתקן. גם מי שהיה טמא, מי שהיה בדרך רחוקה, ואפילו - "לכם", שהדבר היה ברצונו, אף-על-פי-כן אפשר לתקן.

שבת קודש

יום חמישי

טו אייר, ל לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, חמישי עם פירש"י.
תהלים: עז"עח.
תניא: אבל הקב"ה . . . "136" בלבד.

בימי רבינו הזקן הי' שגור בפי החסידים הפתגם: דער שטיקעל ברויט וואס איך האב, איז ער דיינער ווי מיינער. והיו מקדימים מלת "דיינער" - דיינער ווי מיינער.

בימי רבנו הזקן היה שגור בפי החסידים הפתגם: פרוסת הלחם שיש לי, היא שלך כמו שלי. והיו מקדימים תבת "שליך" - שלך כמו שלי.

יום ראשון ט' אייר ה'תש"פ

חרש המדבר ואינו שומע

והנה, החרש שדינו כשוטה הוא זה שאינו שומע ואינו מדבר (תרומות פ"א מ"ב), ואם הוא קורא את המגילה בהכרח לומר שהוא בר דעת, ולכן המשנה היא לפי רבי יוסי שהחרש אינו כשר לקרוא את המגילה משום שאינו משמיע לאזנו. אך לפי דברי ה'כסף משנה', שחרש שאינו שומע כלל, אף שמדבר, נחשב כשוטה הרי אפשר להעמיד המשנה גם כרבי יהודה, כי אף שאינו צריך להשמיע לאזנו אינו יכול לקרוא את המגילה כיון שמדובר בחרש שנחשב כשוטה!

ותירץ:

מי שנולד פיקח ונתחרש דינו כשוטה (יבמות ק"ב, ב. ועין שו"ת צמח צדק אהע"ז סי' לה סק"ד) רק אם אבדו לו גם השמיעה וגם הדיבור, שאז נחסר מדעתו, אך אם אבדה לו רק השמיעה, לא נחסר מדעתו, ועל זה אמרו שהוא כפיקח.

ומה שכתב ה'כסף משנה' שאם אינו שומע כלל נחשב כשוטה, אינו בגלל חסרון השמיעה אלא משום שאם אינו שומע אין לו אפשרות ללמוד ולקבל דעת, אבל זהו רק בחרש מלידה, אבל אם היה פיקח והספיק ללמוד ולדעת - אף שנתחרש ואינו שומע כלל אינו נחשב כשוטה.

ומאחר שחרש היודע לקרוא את המגילה בהכרח ששומע קצת או שהיה פיקח בעבר, ובשני אופנים אלו שאין לו דין שוטה ופסול לקרוא את המגילה משום שאינו משמיע לאוזניו – הרי זה רק לשיטת רבי יוסי.

הלכות מכירה פרק כט, הלכה ב: החרש פיצד נושא ונותן? חרש שאינו שומע ולא מדבר, או מדבר ואינו שומע כלום - מוכר ולוקח ברימיה במשלמלין.

אף שחרש אינו יכול לקנות ולמכור, תיקנו חכמים שכאשר רומז בידיו או בראשו שרוצה לקנות או למכור - מעשיו קיימים (גיטין נ"ט, א), אלא שזהו לאחר "שבודקין אותו בדיקות רבות ומתישבין בדבר".

ולדעת הרמב"ם חרש המדבר ואינו שומע דינו כחרש שאינו שומע ואינו מדבר. והקשה ה'מגיד משנה': בגמרא (שם ע"א, א) אמרו: "מדבר ואינו שומע זהו חרש, שומע ואינו מדבר זהו אילם, וזהו זה הרי הן כפיקחין לכל דבריהם", ואם כן רק אם אינו שומע ואינו מדבר דינו כשוטה!

ותירץ ה'כסף משנה' (בתירץ השני): חרש המדבר ואינו שומע הוא כפיקח רק אם אינו שומע ככל אדם אבל עדיין שומע קצת, אך אם אינו שומע כלל דינו כחרש גמור, וכן משמע מדיוק לשון הרמב"ם "החרש... שמדבר ואינו שומע כלום".

והקשה ה'בית הלוי' (ח"ג סי' ב, ס"ק ג):

שנינו במסכת מגילה (י"ט, ב) "הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן". ואמרו בגמרא שהמשנה היא אליבא דרבי יוסי שאמר לענין קריאת שמע "אם לא השמיע לאזניו לא יצא", כי לדעת רבי יהודה שאין צריך להשמיע לאזניו - החרש כשר לקריאת המגילה.

יום שני י' אייר ה'תש"פ

אילו פירות יעיר הם הפקר?

הפקר "וכל הקודם זכה"? ומבאר אדה"ז את הרמב"ם על פי דברי ה'מגיד משנה': כיון שגם לדעת תנא קמא לא הותרו כל פירות ואילנות היער אלא רק 'עצים פחותים' שאינם חשובים לבעליהם - בהכרח לומר שפירות ואילנות אלו אינם הפקר לכל, והותרו רק לבני השבט שהיער נחלתם.

אמנם, זהו רק בארץ ישראל שנתחלקה לשבטים על פי ה', ולכן כל שטח נחלה נמצא בחזקתו, מה שאין כן בחוץ לארץ, היערות והמדבריות שאף אחד לא התיישב בהם - העצים והפירות שבהם "מופקרים ועומדים מאליהם וכל הקודם בהם זכה".

וזה גם החילוק בין דברי הרמב"ם כאן לדבריו בהלכות נזקי ממון (שם):

בהלכות 'נזקי ממון' מדובר בארץ ישראל, ולכן גם האילנות והפירות שביערות שייכים לאנשי השבט שבאותה נחלה. ואילו כאן מדובר ביערות שבחוץ לארץ, שאינם בחזקת איש ולכן "כל שבהן הפקר וכל הקודם בו זכה".

הלכות זכיה ומתנה פרק א, הלכה א: המדברות והנהרים הגדולים, כל שבהן הפקר, וכל הקודם בו זכה, פגון העשבים והעצים והפירות של האילנות של יער וכיוצא בזה.

לדעת ה'הלם משנה', הלכה זו שהעצים ופירות היער הם הפקר וכל הקודם זכה בהם, מדברת אף בארץ ישראל, כדעת תנא קמא (בבא קמא פ"א, א) שאחד התנאים שהתנה יהושע בן נון עם יושבי הארץ היה שכל אחד מישראל יוכל ללקט עצים אף בנחלה של שבט אחר, ולא כדעת רבי שמעון בן אלעזר (שם פ"א, ב) שעצים המחוברים לקרקע הם בחזקת אנשי השבט שקיבלו חבל ארץ זה בחלוקת הארץ לשבטים, ואנשי שאר השבטים אינם רשאים לקחת מעצים אלו.

ומקשה אדמו"ר הזקן (חור"מ הל' הפקר, קונטרס אחרון ס"ק א):

נאמר בגמרא (שם) שההיתר ללקט עצים הוא רק שיחי קוצים ('היזמי והיגי') שאין להם חשיבות, אבל פירות ועצים שיש להם חשיבות אסור ללקטם. ואף הרמב"ם עצמו (הל' נז"מ פ"ה ה"ג) כתב שכל אדם יכול ללקט "עצים פחותים וקרובים להיות קוצים כגון היזמי והיגי" אבל את שאר העצים אסור ללקט, ואיך פסק כאן שכל "העצים והפירות של אילנות" הם

יום שלישי י"א אייר ה'תש"פ

פדיון הבן על ידי זיכוי לכהן

(והזכיה מועילה רק לענין שלא יוכל האב לחזור בו), וסיים: "אם אין כהן בעיר, אין תקנה לקיים המצוה כשיזכה לו על ידי אחר".

ותמה עליו ה'אמרי בינה' (דני פדיון הבן סי' ז):

אמנם אם הכסף ייאבד ולא יגיע לידי הכהן אין כאן זכיה ולא נתקיימה המצוה, אבל אם לבסוף הכהן קיבל את הכסף ונתרצה לזכייתו הרי הוא זוכה בכסף למפרע כשיזכה לו האב על ידי אחר, ונתקיימה המצוה!

ויתירה מזו מבאר ה'חתם סופר' (שו"ת יור"ד סי' רצז):

אף שהאב חייב באחריותם של חמש הסלעים עד שיגיעו לידי הכהן, מכל-מקום מיד כשיזכה לו האב על ידי אחר יצא חובת המצוה, וחייב האחריות אינו מבטלו כי הבן כבר פדוי והכסף שחייב לתת לו הרי זה ככל אחריות שיש לו על ממון חברו.

הלכות זכיה ומתנה פרק ד, הלכה ב: המזכה לחברו במתנה על ידי אחר - כיון שהחזיק בה האחר... וזה חברו, אף על פי שלא הגיעה מתנה לידו; ואין הנותן יכול לחזור בו... שזכין לאדם שלא בפניו.

בפדיון בן בכור האב נותן חמשה סלעים לכהן ואם אין שם כהן שיקבל את הכסף, האם יכול האב לתת את הכסף לאדם אחר על מנת שיזכה בו עבור הכהן מדין "זכין לאדם שלא בפניו"?

ה'מחנה אפרים' (הל' זכיה ומתנה סי' לג) הביא את דעת ה'ים של שלמה' (קדושין פ"א סי' נד) שהאב יכול לפדות את בנו כשיזכה לכהן חמש הסלעים על ידי אחר, אך חולק עליו וסובר שעדיין לא נתקיימה המצוה בכך, כי כל זמן שהכסף לא הגיע לידי הכהן חייב האב באחריותו ולא זכה בו הכהן

יום רביעי י"ב אייר ה'תש"פ

מתנה או הלוואה?

ומכך עולה ההבדל להלכה בין שני המקרים. במקרה הראשון נפסק שבכל אופן הסיוע ניתן במתנה ולא כהלוואה, ואילו במקרה השני נוקטים שמדובר במתנה רק כאשר הנתנה היתה מלווה בהפצרה ושכנוע לקבלת הסיוע.

וטעם ההבדל, כי במקרה הראשון לא מדובר ש'מטה ידו' של המקבל והוא זקוק לעזרה, ולכן מסתבר שאין הכוונה להלוואה שהרי אין דרך לתת הלוואה למי שאינו זקוק לה, אלא בוודאי הכוונה היא לשם מתנה, לאות אהבה וידידות, ולכן אין צורך בהפצרה כדי להוכיח שהכוונה למתנה.

אך במקרה השני מדובר באדם הזקוק לסיוע ובא חברו ונתן לו מעות כדי לסייעו ולא פירש אם הכוונה להלוואה או למתנה, ובמקרה זה בהחלט יתכן שכונתו להלוואה ורק אם מתחילה הנוקם מיאן לקחת והפציר בו עד שלקח, בוודאי הכוונה היתה למתנה, כי אם היה מדובר בהלוואה לא היה ממאן והנותן לא היה מפציר בו.

(דבר ידוע א. צג)

הלכות זכיה ומתנה פרק ז, הלכה ז: השולח תשורה לחברו, או שנתן לו מעות כש'מטה ידו, והוא ממאן לקח, וזה נשבע שאי אפשר שלא תקח והפציר בו עד שלקח, וכל פיוצא באלו - אף על פי שלא פירש, הרי אלו מתנה, ואינו יכול לחזור ולתבע, עד שיפירש שהיא מלוה.

ויש לומר כי מדובר כאן בשני מקרים שונים, ודיניהם חלוקים זה מזה:

בתחילה כתב הרמב"ם 'השולח תשורה לחברו, ו'השולח' משמעו שהנותן נמצא בריחוק מקום מהמקבל ושולח לו את התשורה על ידי שליח.

ולאחר מכן כותב: 'או שנתן לו מעות כש'מטה ידו והוא ממאן ליקח... והפציר בו עד שלקח'. וכאן בודאי נמצא לידו שאם לא כן כיצד הפציר בו. ואם כן בהכרח לומר ש'הפצרה' זו נאמרה רק לגבי חלקה השני של ההלכה, כאשר 'נתן לו מעות כש'מטה ידו', אך בחלק הראשון, לגבי 'השולח תשורה', מדובר ללא הפצרה.

יום חמישי י"ג אייר ה'תש"פ

מכירת ספר תורה

אם הוא בכלל נכסים".

אך ב'שלחן ערוך' 'אורח חיים' (סי' קנ"ג סי' פסק: "יש אומרים דיחיד בשלו - אפילו ספר תורה מותר למכרו ולעשות בדמיו כל מה שירצה". והיא דעת הרא"ש והמרדכי (הובא בבית יוסף סי' קנ"ג ד"ה) שהאיסור למכור ספר תורה הוא רק בספר תורה של רבים, שקדושת רבים חלה עליו, אבל ספר תורה של יחיד מותר למכור. אך הרמב"ם (הל' פ"י ה"ב) אוסר גם מכירת ספר תורה של יחיד, וזוהי הדעה השניה ב'שלחן ערוך' (שם) "ויש מי שאוסר, אלא אם כן ללמוד תורה או לישא אשה".

והקשה ה'מגן אברהם' (שם סק"ב, וראה במחמ"ש שם): מדוע ב'חושן משפט' הביא ה'שולחן ערוך' רק את דעת הרמב"ם,

הלכות זכיה ומתנה פרק יא, הלכה טו: שכיב מרע שאמר: 'נכסי לפלוני' - נוטל כל המטלטלין... והתפלגין עם שאר ספרים; הכל בכלל נכסים. אבל ספר תורה, יש בו ספק אם הוא בכלל נכסים או אינו; לפיכך אם תפשו, אין מוציאין מידו.

את הספק האם ספר תורה נכלל ב'נכסים' פירשו התוספות (בבא בתרא קנ"א, א ד"ה איבעיא. לפי גירסת הגמרא שלפנינו): היות וברוך כלל אסור למכור ספר תורה (מגילה כו, א) אינו יכול להחשב כ'נכס', או שמא כיון שלפעמים מותר למכרו, כגון "ללמוד תורה ולישא אשה" (שם), הריהו בכלל 'נכסים'.

וכן נפסק ב'שלחן ערוך' (חור"מ סי' רמ"א סי' א) "אמר נכסי לפלוני - נוטל כל המטלטלין... אבל ספר תורה יש בו ספק

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ פה

שאטור למכור אפילו ספר תורה של יחיד, ולכן האומר 'נכסי לפלוני' ספק אם הספר תורה נכלל בנכסים, ואילו ב'אורח חיים' הביא גם את הדעה שליחיד מותר למכור ספר תורה שלו, ויתירה מזו: דעה זו הובאה כדעה ראשונה שהיא העיקרית?

ותירץ ה'חתם סופר' (הגהות לאור"ח שם)

בגמרא (מגילה שם) מבואר שהמכור ספר תורה אינו רואה סימן ברכה לעולם, והביא ה'בית יוסף' (שם. בשם המרדכי)

שהדברים אמורים גם לדעת המתירים למכור ספר תורה של יחיד. ולפי זה יש לומר, שכיון שגם לדעת המתיר למכור ספר תורה של יחיד לא יראה המוכר סימן ברכה בכספי מכירה זו, למעשה לא ימכור, ואם כן גם לדעה זו יש להסתפק האם ספר תורה יכול להיחשב כ'נכס'. ולפי זה, ההלכה ב'חושן משפט' שהאומר 'נכסי לפלוני' ספק אם ספר תורה נכלל בהם - היא גם לדעה המתירה למכור ספר תורה.

יום שישי י"ד אייר ה'תש"פ

כיצד מחלקים את העסק?

ראוי להשכרה, הרי זה בגדר עומד להשכרה. ואם מבחינת גודלו אינו ראוי להשכרה, הרי הוא מוגדר כעומד לשימוש עצמי (רבינו יונה שם).

ובדעת הרמב"ם, ה'מגיד משנה' כתב כי הדבר נקבע על פי הנסע עצמו, ואילו ה'כסף משנה' כתב כי מפשטות לשון הרמב"ם (על פי לשון המשנה) "עשאה האב לעצמו" או "עשאה האב לשכר" משמע שהדבר תלוי בדעת האב.

אמנם כתב הב"ח (ח"מ סי' קעא סי"ב), כי גם אם האב השתמש בו בעצמו, אין זו סיבה לחייב את אחד האחים להשתמש בו באותו אופן, אם הוא מעוניין להשכירו, ואם ימצא שוכר שיסכים לשכור בשותפות ולהשתמש בו יחד עם האח השני, זכותו לעשות כן. והמדובר כאן הוא במקרה שאין בנמצא שוכר כזה והאפשרות העומדת על הפרק היא רק להשכירו לגמרי, וזאת באפשרותו של האח השני לעכב בטענה שאינו מעוניין בקבלת דמי השכירות אלא להשתמש בעצמו בנכס כפי שהשתמש בו האב.

הלכות שכנים פרק א, הלכה ב: לְפִיכָה, שְׁנֵי אַחִין, אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר, שֶׁהָנִיחַ לְחֵן אֶבְיָתוֹ מִרְחֵן אוּ בֵּית הַבַּד - אִם עָשָׂן הָאֵב לְשָׂכָר, הַשָּׂכָר לְאֻמְצָע כָּל זְמַן שִׁירָצוֹ לְעַמֵּד בַּשְּׂתָפוּת; עָשָׂן הָאֵב לְעַצְמוֹ - אִינוּ יוֹכֵל לְכַף אֶת אֶחָיו לְהַשְׁכִּיר אוֹתָם, אֶלָּא מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶן בְּדֶרֶךְ שֶׁשֶׁתַּמַּשׁ אֶבְיָתוֹ. הלכה זו עוסקת באחים שירשו נכס או עסק והם חלוקים לגבי אופן השימוש בו. האחד מעוניין להשכיר אותו ולהתחלק ברווחים, ואילו השני מעוניין בהפעלת העסק בעצמם בשותפות.

נאמר במשנה (ב"ב קעב, א) שהולכים על פי ייעודו המקורי של הנכס - אם למטרת שימוש אישי או להשקעה. ונחלקו ראשונים בביאור הדבר:

יש מפרשים שהייעוד נקבע על פי המטרה שאליה ייעד האב את הנכס בחייו. ואם, למשל, השתמש בו להשכרה, יכול אחד היורשים לתבוע שימשיכו להשתמש בו באופן זה (רבינו יונה ב"ב יג, א בשם הרמב"ן).

ויש שפירשו כי הייעוד נקבע על פי הנכס עצמו. אם הוא

מתי כופים את בעל הבית לבנות את ביתו שנפל? שבת קודש ט"ו אייר ה'תש"פ

והביא את תירוץ הירושלמי (ב"מ פ"ה ה"ד): מדובר שבעל הבית אינו נמצא לפנינו, כגון שהלך למדינת הים, ואין בית דין יורדים לנכסיו שלא בפניו. ולפי זה אם בעל הבית ישנו - כופים אותו.

אך לדעת הרשב"א (נמוקי" שם), גם אם בעל הבית נמצא, אין כופים אותו לבנות, כי בעל הבית עצמו אינו משועבד לבעל העלייה כדי שנכוף אותו לבנות על-כרחו אלא רק גוף הבית משועבד לבעל העלייה, ולכן אם אינו יכול לדור בעלייה, הוא יכול לדור בבית.

וה'כסף משנה' (בה"א) ביאר: מה שכתב הרמב"ם לעיל (ה"א) שאם נפל כותל מכותלי הבית "כופה את בעל הבית לבנותו", הרי זה משום שהבית קיים וכדי שהבית לא ייפול, יכול בעל העלייה לכפות את בעל הבית לבנות את הכותל, אך כאן שכל הבית נפל - אם בעל הבית אינו רוצה לבנותו, אין בעל העלייה יכול לכופו אותו.

הלכות שכנים פרק ד, הלכה ג: נָפְלוּ שְׁתֵּיהֶם, הַבֵּית וְהָעֲלִיָּה... אָמַר בֶּעַל הָעֲלִיָּה לְבֶעַל הַבֵּית לְבִנוֹת הַבֵּית בְּרִי שִׁיבְנָה עֲלֵיתוֹ עַל גַּבִּי, וְהוּא אֵינוֹ רֹצֵה - הָרִי בֶּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֶה אֶת הַבֵּית בְּשִׁהָיָה, וְיוֹשֵׁב וְדָר בְּתוֹכּוֹ עַד שִׁיתֵּן לוֹ אֶת כָּל יְצִיאֹתָיו.

בית של אחד והעלייה של אחר, כגון אחים שחלקו בנחלת אביהם (רש"י ב"מ קיז, א), ונפלו הבית והעלייה, יכול בעל העלייה לחייב את בעל הבית לבנות את קירות הבית ואת התקרה התחתונה. ואם בעל הבית אינו רוצה לבנות, בעל העלייה בונה את הבית כפי שהיה בתחילה וגר בתוכו (ב"מ שם).

והקשה ה'נמוקי יוסף' (ב"מ עא, ב בדפי הרי"ף):

מדוע לא יכוף בעל העלייה את בעל הבית (על ידי בית דין שיורדים לנכסיו - כ"ס"מ) לבנותו כדי שיוכל בעל העלייה לבנות את עלייתו, וכפי שכתב הרמב"ם לעיל (ה"א) שאם נפל כותל מכותלי הבית "כופה את בעל הבית לבנותו כשהיה"?

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ט"ט"ו אייר ה'תש"פ

יום ראשון ט' אייר ה'תש"פ

הלכות מכירה

פרק שמונה ועשרים

(1) נתבארו בו משפטי הקרקע אי זה דבר נמדד עימו וכן כל המשפטים התלויים בענין המדידה והשיעור כשהזכירו הלוקח או המוכר (מודה) [מידה], וכל הנמשך אחר זה.

1 א. האומר לחברו: ²בית פור ³עפר ⁴אני מוכר לך, ויהיו בתוך השדות גאיות קטנים ⁵עמקים עשירה ⁶טפחים, אף על פי ⁷שאין בהן מים ⁸, או סלעים גבוהים עשירה טפחים - אין נמדדין ⁹בכלל הבית פור; שאין אדם רוצה לתן מעותיו במקום אחר, ונראין כשנים או שלשה מקומות ¹⁰. ולוקח אלו הגאיות והסלעים בכלל הבית פור בלא דמים ¹¹. ¹²היו פחות מכאן - נמדדין עמה ¹³.

(2) משנה בבבא בתרא קב: (3) שטח שראוי לזרוע בו שלושים סאה. והנה, מידת סאה על סאה, היא חמישים על חמישים (=אלפיים וחמש מאות בסך הכל), ואם כן כור, שהוא שלושים סאה הוא שבעים וחמש אלף אמה. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (4) היינו, שהוא ראוי לזריעה, ויש דין ודברים בין הרשבים ותוספות (שם) אם זה פרט הכרחי בקביעת הלכה זו, שאם אמר בית כור סתם, לדעת הרשב"ם, שמא התכוון הלוקח לשימוש בקרקע זו לצרכים אחרים ולא לזריעה, שאז מצב השדה המתואר לקמן אינו מפריע לתכניתו, וידו על התחתונה. (5) תרגום עברי למלה ארמית "נקעים" שבמשנה. (6) לדעת רשב"ם (דיבור המתחיל אין נמדדין עמה) המדובר כשרחבם ארבעה טפחים, שאז הם מהווים רשות נפרדת בדיני שבת. ראה בפרק י"ד מהלכות שבת הלכה א. (7) מסקנת הגמרא (שם קג.). (8) והרי אפשר לזרוע בהם. (9) לא מצטרפים, גאיות או סלעים אלו, למידת השטח, שנקבע בין הצדדים במכר. (10) שהרי גאיות וסלעים אלו הם רשות בפני עצמם. (11) ייתכן כי למד זאת רבינו מלשון המשנה "אין נמדדין עימה" - אין נמדדין עם השדה, אבל נכללים בה ונמכרים איתה. וסובר רבינו כי הם דומים לכל הנמכרים בכלל שדה, בית, עיר ומרחץ (למעלה פרק כה ופרק כו). והמגיד משנה הביא דברי ר"י בן מיגאש שהפודה שדה מהקדש לוקח הסלעים והגאיות בלי פדיון והוא הדין לקונה שדה, שהם שלו בלא דמים. (12) משנה שם. (13) שאינם רשות בפני עצמם.

9 ב. במה דברים אמורים ¹⁴? כשלא היה בהן ¹⁵אלא בית ארבעה קבין ¹⁶, והיו ¹⁷הארבעה קבין מבלעין בתוך חמשת ¹⁸קבין ¹⁹, ומבלעין בתוך רבה ²⁰של שדה; אבל היתה יותר על ארבעה קבין, או שהיו מפוריין הרבה ²¹, או אין מבלעין ²², אף על פי שאין

14 בהן עשירה - אין נמדדין עמה. היו נבלעין רבין ²³ במעוטה ²⁴ או מעוטין ²⁵ ברבה, או שהיו מחלקין ²⁶ כמו חוט ²⁷ שנה או כמו עגול ²⁸ או כמו משלש ²⁹, או שהיו בצדדין ³⁰, או שהיו דרך עקלתון ³¹ - כל אלו ספק ³², והמוציא ³³ מחברו עליו הראיה. וכן ³⁴ אם היו ³⁵ עפר מלמעלה ³⁶ וסלע מלמטה, או ³⁷ סלע מלמעלה ועפר מלמטה - הרי זה ספק ³⁸.

(14) שגאיות וסלעים פחותים מעשרה טפחים - נמדדים עם השדה. מימרא של רבי יצחק שם קג. (15) בכל הגאיות או הסלעים יחד. (16) היינו, לכור, ולפי ערך זה למידות-שטח אחרות (רשב"ם דיבור המתחיל טרשין, וסמ"ע שם סעיף קטן ח) - היינו חלק אחד מארבעים וחמישה, שהרי הכור הוא מאה ושמונים קבים - שאין אדם מוותר על יותר מזה. (17) הסתייגות, שהוסיף רב עוקבא בר חמא (שם). (18) לפני הכסף-משנה הייתה הגירסה: "עשרת" וכן הוא בדפוס רומי. (19) ולא בפחות מזה, שאז נחשב כסלע יחידי (להלן הלכה ג). ולא ביותר מזה, שנמצא מקלקל לו את כל השדה (סמ"ע שם סעיף קטן יב). (20) מימרא של רב חייא בר אבא בשם רבי יוחנן, שם. וכפי נוסחת כתב יד מינכן שם: "אמר רב חייא בר אבא" (ולא "רב חייא בר אבא אמר", כלפינו) ולפי זה לא בא רב חייא בר אבא לחלוק אלא להוסיף. וכן גירסת הרי"ף והרא"ש. וצריך שיהיו רצועה צרה וארוכה המובלעת ברובה של שדה, דהיינו, שיש עשר סאה לבית כור, כשאין בה אלא ארבעה קבים, ועוד קב אחד בר זריעה ביניהם, ביחד חמישה קבים, ראה בסמ"ע שם סעיף קטן י. (21) יותר מחמישה קבים. (22) לא בחמישה קבים אלא בפחות מזה, ולא ברובה של שדה. (23) בעייה בגמרא (שם קג.). (24) היינו, שרוב השטח של ארבעת קבים אלו מפוזר בתוך מיעוט של השדה ורק חלק קטן ממנו מפוזר בתוך הרוב, כגון, שהייתה הרצועה רחבה במיעוט של השדה וצרה ברוב השדה. והשאלה אם זה נחשב כמפוזר בתוך רוב השדה, אחרי שכללות השטח נמצאת בו, או מכיוון שרוב השטח הוא רק במיעוט של השדה הרי זה כאילו לא נתמלא התנאי של מובלעין בתוך רובה של השדה. (25) כן הוא בדפוס רומי ובכתב יד תימן. אבל המגיד משנה כתב שהנוסחה המדויקת היא "ומיעוטין" וכן כתב רשב"ם שם: "והכי גרסינן רובן במיעוטה ומיעוטן ברובה, מהו "תיקו". וחדא בעייה היא. (26) שורה של בעיות בגמרא (שם קג. ג.). וענין הבעייה, שאם הסלעים יש להם צורות אלו זה מכביד להעביר את המחרשה בשטח שביניהם, ומפסיד, על כן, את השימוש אף ביתר השדה. (27) בגמרא: "כשורה". (28) בגמרא "כשיר". (29) מלה זו אינה בגירסתנו בגמרא, אבל בגירסת רב האי שם: "כחצובה" (מגיד-משנה), והיינו, שלוש רגלים. (30) בגמרא שם: "איצטדין", והיינו, שקרניים יוצאים מהסלעים לצדדים אחרים של השדה. (31) הסלעים מפוזרים בצורה של קו מעוקם. (32) שכל

ה. האומר⁵⁰ לַחֲבֵרוֹ: בֵּית פּוֹר עֶפֶר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, 9
מִדָּה בַּחֲבֵל⁵¹, אִם פָּתַח כָּל שְׂהוּא - מִנְפָּה⁵² לוֹ מִן 10
הַדָּמִים⁵³; וְאִם הוֹתִיר⁵⁴ כָּל שְׂהוּא - יַחְזִיר לוֹ⁵⁵. 11

(50) משנה שם קג: (51) "כלומר, בצמצום - כמו שמודדים במידת החבל לא פחות ולא יותר" (רשב"ם שם). ורבינו בפירוש המשניות כתב: "ומידה בחבל מורה על הקפדה על מדידת אותה קרקע". שמעלה לכתחילה את ההנחה משיעור הבית כור. (52) בערך הפחת. (53) אף על פי שאין אונאה בקרקעות (למעלה פרק י"ג הלכה ח) - זו אינה אונאה, אלא טעות, וטעות לעולם חוזרת, בהתאם לכלל הידוע של רבא: "כל דבר שבמידה ושבמשקל ושבמניין, אפילו פחות מכדי אונאה חוזר (בבא בתרא צ.). וראה למעלה פרק ט"ו הלכה ב, שדעת רבינו שבמקרה זה "נקנה המקח ומחזיר את הטעות". וראה במגיד משנה. (54) שיש יותר מבית כור. (55) למוכר.

ו. אומר⁵⁶: בֵּית פּוֹר עֶפֶר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ⁵⁷ - הרי⁵⁸ זה 12
כְּמִי שֶׁפָּרַשׁ וְאָמַר⁵⁹: בֵּית פּוֹר עֶפֶר, בֵּין חֶסֶר בֵּין 13
יֹתֵר⁶⁰. וְאִם פָּתַח מִן הַמִּדָּה אֶחָד מֵאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים, 14
שְׂהוּא רִבְעִי⁶¹ לְכָל סָאָה⁶², או הוֹתִיר כָּף רִבְעִי לְכָל 15
סָאָה - הִגְיעוּ⁶³ יָתֵר עַל כֵּן - יַחֲשֹׁב עִמּוֹ עַל כָּל 16
הַרְבָּעִים כְּלָן⁶⁴ שֶׁחֲסָרוּ או הוֹסִיפוּ; וְכָל שֶׁפָּתַח מִבֵּית 17
פּוֹר - יִנָּפֶה לוֹ מִן הַדָּמִים, וְכָל שֶׁהוֹסִיף עַל בֵּית פּוֹר 18
- יַחְזִיר לוֹ. 19

(56) משנה שם קג: וגמרא שם קד. (57) ולא הוסיף בדבריו, לא "מידה בחבל" ולא "בין חסר ובין יתר", וזהו "בית כור סתם", המהווה בעייה בגמרא, אם דינו כראשון או כשני. (58) מסקנת הגמרא (שם קד.). (59) זה הובא במשנה שם. (60) היינו, בערך בית כור, ובלשונו של רבינו בפירוש המשניות: "שנתפייסו שניהם בקרוב המידה". ולפיכך אין הקפדה אם קצת פחות או יותר, אבל לא במידה מופרזת, שהרי סוף סוף הזכיר "בית כור". (61) רבע הקב. (62) היא שישה קבים, ורבע הקב הוא אחד מארבעה ועשרים בסאה. ובבית כור, זהו שלושים רבעי הקב שהם שבעה קבים ומחצית הקב. (63) קיבל מה שקיבל, היינו, שהמקח קיים כמו שהוא, ואין אחד יכול לתבוע מהשני, לא את הפחת ולא את היתרון. (64) היינו, שאם יש חיסרון או יתרון יותר על המידה הראויה, חייבים לעשות חשבון לא רק במה שיותר על המידה, אלא על כל מה שחסר או יתר (גמרא שם קד:).

ז. ומה הוא מחזיר לו⁶⁵? אם היתה התוספת פחותה 20
מתשעה קבין⁶⁶ - מחזיר לו דמים כשעצת המכירה⁶⁷, 21
ליפות כח המוכר⁶⁸; ואם היתה התוספת סמוכה 22
לשדה אחרת של מוכר - מחזיר לו אותה התוספת 23
קרקע; שהרי סומך אותה לשאר שדותיו ואינו 24
מפסיד כלום. היתה התוספת יתרה על תשעה קבין⁶⁹ 25
- נותנין⁷⁰ רבע לכל סאה וסאה, והנשאר⁷¹ יתר על 26
הרבעים, אם יש בו תשעה קבין - נותן לו כל 27

הבעיות האלו לא נפתרו בגמרא. (33) נאמר על כל אחד מהצדדים כמו שמפרש הטור (ריח). שאם הלוקח לא שילם עדיין, אין המוכר יכול להוציא ממנו את כסף התמורה, ואם הלוקח כבר שילם מוכרח הוא לקבל את הקרקע כמו שהיא. (34) אף היא בעייה בגמרא (שם קג:), שהובאה בשם רב אשי (אחרי שהובאה שם הברייתא בעניין סלע יחידי, ושלכן פירשוהו הרשב"ם ור"י מיגאש שהיא מוסבת על הברייתא הנ"ל). (35) היינו, סלעים גבוהים עשרה. (36) כלומר, ואפשר במידת מה לזרוע בעפר זה, אם כי היניקה מופרעת על ידי הסלע שתחתיו (סמ"ע שם, סעיף קטן כ), וזרעים מסויימים אפשר לזרוע בעפר זה (ר"ן). (37) מפני שאם הסלע הוא רק למעלה, אפשר בנקל לעקור אותו ולזרוע בעפר שתחתיו (סמ"ע שם, סעיף קטן כא). (38) אף זו היא בעייה שלא נפתרה (שם).

ג. היתה³⁹ בה סלע יחידי, אפילו בית רבע⁴⁰ לכור - אין 1
נמדה עמה. ואם היתה⁴¹ סמוך למצור⁴², אפילו כל 2
שהוא⁴³ - אין זה נמדה עמה⁴⁴. הפסיק⁴⁵ עפר בין סלע 3
למצור⁴⁶ - הרי זה ספק⁴⁷. 4

(39) ברייתא שם. (40) לפי גירסת רב האי ורבינו תם, ולפנינו בגמרא: "אפילו כל שהוא". והמדובר בסלעים שאינם גבוהים עשרה טפחים, שנמדדים עימה אם אינם אלא ארבעה קבים, ועל זה אמר שאם הייתה אבן גדולה אחת - אפילו אינה אלא כשיעור בית רובע הקב לכור - אינה נמדדת עימה (רשב"א - מגיד משנה). (41) שם. (42) ליד גבול השדה. (43) אפילו רק אבן קטנה אחת. (44) שרק הסלעים שבתוך השדה בטלים לגבי השדה, אבל אלה הנמצאים בסופה, קרוב לגבול, אינם בטלים לגבה. (45) שם, בעייה של רב פפא. (46) אם נשאר שטח קטן של עפר בין הסלע לגבול, שאז היא בעייה (שם), אם סלע זה נחשב עוד לקרוב למיצר, או לא. (47) הבעייה לא נפתרה בגמרא.

ד. אומר⁴⁸ לו: כבית פור עפר אני מוכר לך, אפילו 5
היו בה גאיות עמקות עשרה טפחים או יותר, או 6
סלעים גבוהים עשרה טפחים או יותר - הרי אלו 7
נמדין עמה⁴⁹. 8

(48) משנה שם קב: (49) מפני שלא אמר לו "בית כור עפר", אלא "כבית כור עפר" - "משמע כמות שהוא בין סלעים בין עפר [ובין גאיות] - כבית כור עפר ולא בית כור עפר ממש" (רשב"ם שם דיבור המתחיל כבית כור, ומגיד משנה). ומכיוון שלא חילק רבינו כאן בין אם יש בהם ארבעת קבים או יותר מזה, כמו שחילק בהלכה ב - נראה שאין חילוק בזה מאחר שאמר "כבית כור עפר". ומה שאמר רבי יצחק (שם קג). "טרשים שאמרו בית ארבעת קבין" זה מוסב רק על הרישא של המשנה כשאמר "בית כור עפר", וכן נראה מזה שמימרא זו של רבי יצחק נקבעה אחרי הפסקא של המשנה "פחות מכאן נמדדין עימה", שהיא מהרישא של המשנה. ודעת רשב"ם שמימרת רבי יצחק מוסבת גם על הסיפא של "כבית כור" - וזה מתאים לנוסחת ספרים אחרים שלא גרסו שם את הפסקא מהמשנה.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 הִרְבְּעִים פֶּלֶן עִם הַיָּתֵר מִן הַקֶּרֶקַע, וְנוֹתְנוֹ לֹא⁷²
2 בְּשָׂעָה שֶׁלֹּקְחָהּ מִמֶּנּוּ.⁷³

(65) הלוקח למוכר, במקרה שיש יתרון על המידה, האם בדמים או בקרקע? (משנה קג:). (66) מידת שטח קרקעי הראוייה להיקרא: "שדה" (בבא בתרא יא.). (67) היינו, אם הייתה בזול בשעת המכירה והוקרה אחר כך - נותן לו לפי הזול (ראה להלן בתחילת הלכה ח). ומקור הדברים שם קד. ולא ייפו כוחו של מוכר, להכריח את הלוקח שיקנה ביוקר, שהרי הלוקח אומר לו: אני איני רוצה לקנות קרקע שלך, ואם אתה רוצה להכריחני לפי תקנת חכמים, תן לי אותה בשער הזול (ר"י בן מיגאש)) ומה שאמר רבינו "לייפות כוח המוכר" - אינו אלא לומר שאם רצה, לוקח הקרקע כדלהלן. (68) שאם רצה - מחזיר לו הלוקח את הקרקע, כי בעצם היה צריך לקבל את הקרקע שלו בחזרה, אלא שייפו חכמים את כוחו לקבל דמים, כיוון שהיתרון הוא פחות מלהיות שדה, והוא נטול ערך בשבילו. (69) שאז היא ראוייה להיקרא שדה (שם יא.), ואין המוכר מפסיד כלום, אם הוא מקבל את הקרקע שלו בחזרה. (70) אין נותנים ללוקח, אלא מחשבין ומנכים מן התוספת את החלק שהיה ראוי להיות שייך ללוקח, ורק את היתר מצרפים לתשעה קבים. (71) מקור דברי רבינו שם קד: "ואי איכא מילתא יתירא לתשעת קבין הדרי" וכפירוש ה"ש מפרשים" שברשב"ם: "שצריך ט' קבין יותר לבד כל הרבעים כולם". אבל הדברים צריכים עיון שהרי כל דבר ראוי למוכר - כשיש שדה בת תשעה קבין ביחד עם הרבעים - למה לא יתן לו הלוקח קרקע ולמה נכריח את הלוקח לתת לו דמים עד שיהיו תשעה קבין חוץ מהרבעים (מגיד משנה). (72) בכתב יד תימן: "ונותנה לו". [כלומר, אם המוכר משאירה ביד הלוקח, וראה להלן]. (73) כלומר, כשער הזול (כדלהלן תחילת הלכה ח). נוקל וחומר הוא ממה שאמרנו למעלה בפחות מתשעה קבין שהלוקח מחזיר הדמים, לפי תקנת חכמים שתיקנו לטובת המוכר, ואף על פי כן לא כפו את הלוקח לקנות כשער של עכשיו אלא כשער הזול - ביותר מתשעה קבין שלא תיקנו חכמים שיחזיר הלוקח הדמים, אלא הלוקח מכריח את המוכר לקבל בחזרה את הקרקע - על אחת כמה וכמה שאין המוכר יכול להכריח את הלוקח לקנותה כשער היוקר.

3 ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁷⁴? בְּשֵׂהִיא בְּזוֹל בְּשָׂעָה
4 מִמֶּכֶר וְהוֹקִירָהּ בְּשָׂעָה הַחֲזֵרָה הַיָּתֵר⁷⁵; אֲבָל אִם
5 הָיְתָה בְּיָקָר וְהוֹזְלָה⁷⁶ - אוֹמְרִין לִלְוֹקָהּ: אִם רָצִיתָ
6 לָתֵן לוֹ דָּמֵי הַתּוֹסֶפֶת פֶּלֶא⁷⁷ - תֵּן לוֹ דָּמִים כְּפִי
7 הַמִּמְכָּר⁷⁸, וְאִם רָצִיתָ לָתֵן לוֹ קֶרֶקַע - תֵּן לוֹ כְּמֹ
8 שֶׁשָּׂוָה עֲקֻשּׁוֹ.⁷⁹

(74) שייפו חכמים כוחו של לוקח שמחזיר לו דמים כשער הזול. בין בתשעה קבין ובין בפחות, כנ"ל. (75) והמוכר רוצה להכריח את הלוקח לקבלה כשער היוקר. בבא בתרא שם: "כשהוא נותן לו (=מוכר ללוקח) נותן לו כשער שלקח ממנו - דהווה זולא מעיקרא ויקרא לה השתא". (76) והלוקח רוצה להכריח את המוכר למכרה לו בזול.

(77) בין אם הייתה התוספת תשעה קבין שצריך להחזירה למוכר ובין אם הייתה פחות מזה שאם רצה המוכר מקבל דמיה, כדלעיל. (78) ואינך יכול להכריח את המוכר למכרה לך כשער הזול של עכשיו. (79) כלומר, אין המוכר יכול לסרב לקבל את הקרקע שלו בחזרה אף על פי שהזולה בהיותר בידי הלוקח.

ט. וְדִין חֲצִי קָב בְּגִנָּה - פְּדִין תְּשָׂעָה קָבִין בְּשָׂדֶה: ⁹
¹⁰ שְׁאֵם הוֹתִיר בְּגִנָּה פָּחוֹת מִחֲצִי קָב עַל הִרְבָּעִים -
¹¹ אֵינוֹ מִחְזִיר לוֹ אֶלָּא דָּמִים⁸⁰; הוֹתִיר חֲצִי קָב⁸¹ -
¹² מִחְזִיר לוֹ אֶת כָּל הִרְבָּעִים עִם הַיָּתֵר בְּדָמִים⁸² אוֹ
¹³ קֶרֶקַע בְּשָׂעָה הַזּוֹל שֶׁל עֵת הַחֲזֵרָה⁸³.

(80) ואינו יכול להכריחו לקבל הקרקע. אבל משלם לו כשער הזול של שעת המכירה, כנ"ל בהלכה ז. (81) חוץ מהרבעים, כנ"ל. (82) ואם הייתה ביוקר והזולה, מקבלה הלוקח ביוקר, ואינו יכול להכריח את המוכר למכרה לו בזול, כנ"ל הלכה ח. (83) ואין המוכר יכול לסרב לקבלה, לאחר שהזולה ביד הלוקח, כנ"ל בהלכה ח.

י. מִכֵּר שָׂדֶה⁸⁴ וְנִעְשִׂיתָ גִּנָּה⁸⁵ בְּיַד לֹקֵחַ, אוֹ גִּנָּה
14 וְנִעְשִׂיתָ שָׂדֶה⁸⁶ - הָרִי זֶה סִפְקָ⁸⁷ אִם מִחְשָׁב לוֹ פְּדִין
15 שֶׁהָיְתָה בְּעֵת הַמֶּכֶר אוֹ פְּדִין שֶׁהוּא עֲתִיד⁸⁸.
16

(84) שאם אין בה תשעה קבין מחזיר לו הלוקח דמים. (85) כגון, שנתגלו בה מים. וכפי שהיא עתה, אין לכופו את הלוקח להחזיר לו דמים, כיוון שיש בה חצי קב. (86) כגון, שייבש בו המעיין. (87) שהבעייה שם לא נפתרה. (88) ולא פירש רבינו מהו דינו של ספק זה. ונראה שאין כופין את הלוקח, שהמוציא מחבירו עליו הראייה. ועיין במגיד משנה.

יא. הָאוֹמֵר⁸⁹ לַחֲבֵרוֹ: בֵּית כּוֹר עֶפְרָ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ,
17 מִדֶּה בְּחֻבְלָ⁹⁰, בֵּין חֶסֶר בֵּין יִתְרָ⁹¹, אוֹ⁹² שְׁאֲמָר: בֵּית
18 כּוֹר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, בֵּין חֶסֶר בֵּין יִתְרָ, מִדֶּה בְּחֻבְלָ -
19 הֵלֵךְ⁹³ אַחֲרֵי הַפְּחוֹת שֶׁבְּלִשְׁנוֹתָ⁹⁴, וְאֵין לוֹ אֶלָּא
20 פְּדִינָ⁹⁵, אִם חֶסֶר אִם יִתְרָ.
21

(89) כחכמים בגמרא שם קה. (90) שלפי זה מנכה או מחזיר אפילו כל שהוא (למעלה הלכה ה). (91) שלפי זה אם חסר או יתר אחד מעשרים וארבעה הרי זו מחילה (למעלה הלכה ו), והרי סתירה בדבריו. (92) כלומר, שאין הפרש איזו לשון נאמרה בראשונה ואיזו באחרונה, בניגוד לשיטת בן ננס שהולכים אחרי הלשון האחרונה. (93) לשון הגמרא, שם קה. והטעם, שספק לנו איזו לשון היא עיקר, ולפיכך הולכין אחרי הפחות שבלשונות. (94) בפירוש המשנה שם כתב רבינו: "ואין הלכה כבן ננס, אבל יקח הלוקח וכו' הפחות שבשעורין, וזהו שאמר וכו' הפחות שבלשונות". הרי דעתו כדעת רשב"ם. ראה להלן. (95) "כלומר: כדין המוציא מחבירו, שעליו הראייה" (ב"ח סימן ריח). ודעת רשב"ם שהלוקח הוא המוציא מחבירו לפי שהמוכר יש לו "חזקת מרא קמא" וכדעת רב נחמן בבבא

לחבירו בית כור זה אני מוכר לך - זה וזה גרסין". ומשמע דווקא אם אומר "זה" או "פלוגי", אבל אם אמר לו בית כור סתם, צריך לתת לו בית כור שלם (קצות החושן, סימן ריח סעיף קטן א). (104) חצי כור. (105) בביריתא שם נאמר: "והוא שנקרא בית כור", ומה נראה שהמוכר צריך להוכיח שזה נקרא כך. וכן כתב רבינו למעלה פרק כא הלכה כא, עיין שם. (106) ביטוי זה - כביטוי "בית כור פלוגי", ראה למעלה. (107) שזה הנותן את השם "כרם". (108) כמו שנאמר (שיר השירים ד, יג): "שלחך פרדס רימונים" (שיטה מקובצת בשם הרב יהונתן). וראה למעלה פרק כד הלכה יד.

טו. וכל הדברים האלו - במקום שאין שם מנהג, כמו שבארנו; אבל במקום שיש מנהג - הלך אחר המנהג, ואחר לשון רב אנשי המקום¹⁰⁹ הידועים להן.¹¹⁰

(109) אף על פי שאין הולכים בממון אחר הרוב (למעלה פרק כו הלכה ה) - בעניין הלשון, הכל מודים שהולכים אחר הרוב, שהוא קובע הלשון לכל העולם, וגם המיעוט יודע שזוהי הלשון המקובלת, וראה למעלה פרק כו הלכה ב (אבן האזל).

פרק תשעה ועשרים

(1) נתבאר בו דיני החרש והשוטה והקטן והשיכור וכל פריטין במקח וממכר.

א. שלשה אינן² מקחן³ מקח ואין ממכרן⁴ ממכר⁵, דין תורה: החרש, השוטה והקטן. אבל חכמים תקנו שיהיה החרש והקטן נושא ונותן ומעשיו קניין, משום⁶ פרי חזירי.⁷

(2) כמו שמפורש בהרבה מקומות בש"ס, ולדוגמא במשנה (גיטין נט): שמציאת חרש שוטה וקטן אין בה איסור גזל מן התורה, אלא חכמים אסרוה מפני דרכי שלום (וראה פ"ח מהלכות גזילה ואבידה הלכה ב) - הרי שאין קנינם קנין מן התורה. (3) כשהם קונים. (4) כשהם מוכרים. (5) לא הזכיר רבינו אלא מקח וממכר, שאנו זקוקים להקנתם של אלו: להקנות את המקח (כשהם המוכרים) ולהקנות את הדמים (כשהם הקונים), אבל מתנה לא הזכיר. ונראה שהוא סובר שבמתנה יש להם קנין מן התורה, מפני שדעת אחרת מקנה להם. וכן נראה בפ"ח מהלכות לולב הלכה י, ועיין שם בהערה עב. וראה בפ"ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ז. (6) משנה וגמרא, גיטין נט. (7) אבל בשוטה לא תיקנו (להלן הלכה ד). (8) שם, אצל קטן, והוא-הדין לחרש (מגדל עז). (9) ראה להלן הלכה ו, שכל זה במטלטלין אבל לא בקרקע.

ב. החרש¹⁰ פיצד נושא ונותן? חרש שאינו שומע ולא מדבר¹¹, או מדבר ואינו שומע פלוג - מוכר ולוקח המטלטלין פרמיה¹², אבל לא בקרקע¹³. ואף במטלטלין לא יתקיימו מעשיו עד שבודקין¹⁴ אותו בדיקות רבות¹⁵ ומתשכבין בדבר.

מצינא קב: וראה בפרק ז מהלכות שכירות הלכה ב. וכן מפורש בדברי רבינו בפירוש המשניות. ראה למעלה.

יב. מכר לו בית כור, ואמר לו: בסימנין ובמצרים¹⁶, פחת שתות או הותר שתות - הגיעו¹⁷; פחת יתר על שתות - ינכה לו מן הדמים; הוסיף¹⁸ לו יתר על שתות - יתן לו דמים או קרקע, הפל לפי השווי. אם הנשאר בשדה פחות מתשעה קבין, ובגנה פחות מחצי קב, ולא היה סמוך לשדה המוכר - מחזיר לו הדמים¹⁹.

(96) גבולות, שהגדיר לו את הסימנים והגבולות של הקרקע העומדת למכירה. (97) כלומר, הרי זו מחילה, שאין הלוקח יכול לתבוע ניכוי אם חסר, ולא המוכר לתבוע חזרה אם יתר. ואף על פי שאם אמר לו "בית כור" סתם, או אמר לו "בית כור הן חסר הן יתר" אין שם מחילה אלא אם פחת או הותר חלק אחד מעשרים וארבעה (למעלה הלכה ו) - כאן שסימן לו המצרים, הרי זה כאומר לו "שדה מכורה לך, בין שהיא גדולה, בין שהיא קטנה" ומה שאמר לו בתחילת דבריו "בית כור" מועיל שאם פחת או הותר יותר משתות שאין זו מחילה (רשב"ם שם). (98) מסקנת הרמב"ם עצמו, המשווה דין זה עם אלו הקודמים, וכנראה אף לעניין זה, שאם יש יותר משתות שחייב להחזיר אף את השתות, וכן בחיסרון, שלכל עניין הם שווים (כסף משנה, והמגיד משנה העלה את הדבר בצריך-עיון). (99) כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ז"ט.

יג. המוכר לחבירו שדה שהלוקח ידע אותה ואת מצריה ויכר הרגל בה, אפלו אמר לו ייש במשיחתה¹⁰⁰ מאתים¹⁰¹, ונמצאת מאה וחמישים - הגיעתו, שהרי ידעה וקבל עליו. וזה שהזכיר לו החשבון - פלוגר, שהוא יפה כמו שדה אחרת שיש במשיחתה מאתים¹⁰².

(100) במידתה. (101) בגמרא יש: "עשרים, וחמש עשרה" במקום "מאתים, ומאה וחמישים" אבל היחס הוא זהותי, והיינו, שההפרש הוא ברבע. וכתב המגיד משנה שיש אומרים שאף עד למחצית קיים המקח. (102) ולהשביח מקחו התכוון, אף על פי שלאמיתו של דבר אינה שווה כן (רשב"ם. וכן נראה מדברי רבינו - ב"ח שם).

יד. האומר לחבירו: בית כור פלוגי¹⁰³ אני מוכר לך, אף על פי שאין במשיחתו אלא לתך¹⁰⁴ - הגיעו; שלא מכר לו אלא מקום הנקרא בית כור. לפיכך צריך המוכר¹⁰⁵ להביא ראיה שהוא נקרא בית כור. וכן האומר לחבירו: פרם שלי במקום פלוגי¹⁰⁶ אני מוכר לך, אף על פי שאין בו גפנים¹⁰⁷ - הגיעו; והוא שיהיו קורין אותו פרם. וכן האומר לחבירו: פרדס זה אני מוכר לך, אפלו אין בו רמונים¹⁰⁸ - הגיעו; והוא שיקרא פרדס. וכן כל פיצא בהן.

(103) כן כתב הרשב"ד (בשיטה מקובצת שם): "האומר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(22) ראה הגדרתו בחגיגה ג: ובפ"ט מהלכות עדות הלכה ט.
(23) בהרבה מקומות בספרות התלמודית, מהם: כתובות כ.
ובבא-בתרא קנה: (24) נלמד ממימרא של מר עוקבא
בכתובות מח. וראה בפ"א מהלכות נחלות הלכה יא.

ה. מ²⁵יִשְׁהוּא עֵת שׁוּטָה וְעַת שְׁפוּיָה²⁶, כְּגוֹן אֵלּוּ
הַנִּקְפִּין²⁷ - בְּעֵת שֶׁהוּא שְׁפוּי כָּל מַעֲשָׂיו קִיּוּמִין,
וְזוֹכֶה לְעֲצֻמוֹ וְלֵאחֲרֵיהֶם כָּכָל בֶּן דַּעַת. וְצִירִכִּין
הַעֲדִים לְחֶקֶר הַדָּבָר הַיָּטִב, שְׂמָא בְּסוֹף שְׁטוּתוֹ²⁸ אוֹ
בְּתַחֲלַת²⁹ שְׁטוּתוֹ עֲשֶׂה מָה שֶׁעֲשֶׂה³⁰.

(25) כתובות כ. וראש השנה כח. (26) בדעה צלולה.
(27) חולי נופל. (28) היינו, שעדיין לא עברה שטותו
לגמרי. (29) שכבר התחילה השטות, וראה בסמ"ע סימן
רל"ה ס"ק נב. (30) שאז אין מעשיו כלום.

ו. קִטְוִין³¹ עַד שֶׁשׁ שָׁנִים - אֵין הַקְּנִיתוֹ לְאַחֲרֵיהֶם
כְּלוּם³²; וּמִשֶּׁשׁ שָׁנִים³³ עַד שְׁנֵיגְדִיל³⁴, אִם יוֹדֵעַ³⁵
בְּטִיב³⁶ מִשָּׂא וּמִתֵּן - מְקַחוּ מְקַח, וּמִמְכְּרוּ מִמְכָּר,
וּמִתְּנִיתוֹ³⁷ קִיּוּמִין³⁸. בֵּין³⁹ בְּדָבָר מְרַבֵּה⁴⁰, בֵּין בְּדָבָר
מוֹעֵט; בֵּין בְּמִתְּנֵת בְּרִיא, בֵּין בְּמִתְּנֵת שְׂכִיב מְרַעֵי.
וְדָבָר זֶה מְדַבְּרֵי חֻכְמִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, כְּדִי שֶׁלֹּא
יִבְטֵל, וְלֹא יִמָּצֵא מִי שִׁימְכֹר לוֹ, וְלֹא יִקַּח מִמֶּנּוּ.
וְהַכֹּל בְּמִטְלָטְלִין⁴²; אֲבָל בְּקָרְקֶע - אֵינוֹ מוֹכֵר וְלֹא
נוֹתֵן⁴³ עַד שְׁנֵיגְדִיל.

(31) גיטין נט. משנה וגמרא. וראה בפ"ד מהלכות אישות
הלכה ז. (32) אבל לעצמו זוכה לפני זה, כמו שיוצא
מהמימרא של רבא בגיטין סה. וראה במגיד-משנה ובסמ"ע
סימן רלה ס"ק ב. (33) [היינו שגמרו שש שנים, והוא נכנס
בתחילת השנה השביעית (מאיירי שם עמוד 235). וראה
להלן הלכה ח והערה מט]. (34) שיהיה גדול - בן
שלש-עשרה שנים ויום אחד. (35) יוצא מתוך השקלא-
וטרוא בגיטין שם. וראה להלן הלכה ח. (36) ענין (סמ"ע
ס"ק ד), או טבע ('ערוך' ערך טיב). (37) שם, כמו בר רב
אשי. (38) וגם כאן משום כדי חייו, שכל נותן מתנה
לחבירו - בוודאי קיבל ממנו איזו טובת הנאה מקודם.
(39) שם. (40) שבוודאי עשה לו המקבל טובה מרובה.
(41) שזה רק בדיבור. (42) משנה, שם. וראה למעלה הערה
יב. (43) דקדק לכתוב "אינו מוכר ולא נותן" להורות
שלקנות הוא יכול, כמו שהסביר להלן הלכה יא.

ז. בְּמָה⁴⁴ דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּקִטְוִין שְׂאִין לוֹ
אֲפֻטְרוּפוֹס; אֲבָל אִם הִיָּה⁴⁵ לוֹ אֲפֻטְרוּפוֹס - אֵין
מַעֲשָׂיו כְּלוּם⁴⁶, אֲפֹלוּ בְּמִטְלָטְלִין, אֲלֵא מִדַּעַת
הָאֲפֻטְרוּפוֹס; שְׂאִם רָצָה לָקִים מְקַחוּ וּמִמְכְּרוּ
וּמִתְּנִיתוֹ בְּמִטְלָטְלִין⁴⁷ - קִיּוּמִין.

(44) מימרא של רפרס, בכתובות ע. (45) שאז אין כאן
חשש יותר משום כדי חייו. (46) בין במקח וממכר ובין
במתנה, כמו שכתב להלן, ובניגוד לדעת הר"ח שהובאה
בהגהות מיימוניות כאן, וב'תוספות' כתובות שם ד"ה אבל,

(10) משנה, בגיטין נט. "חרש רומז ונרמז, ובן בתירא אומר
קופץ ונקפץ במטלטלין". (11) והוא החרש ש"דיברו בו
חכמים בכל מקום" (תרומות פ"א משנה ב). (12) כתנא-
קמא ולא כבן בתירא במשנה שם. (13) סוכר רבינו, שמה
שנאמר במשנה שם "במטלטלין" - אינו לבן-בתירא בלבד
אלא גם לתנא-קמא. והראב"ד חולק על זה (מאיירי גיטין
שם עמוד 234, ועיין מגיד-משנה). ומה שאמרו במשנה
שם: "חרש" - גם חרש שמדבר ואינו שומע בכלל. ומה
שאמרו (בתרומות שם) שחרש שדיברו בו חכמים בכל
מקום, הוא חרש שאינו שומע ואינו מדבר - אין זה אלא
חרש הנמנה ביחד עם שוטה וקטן, אבל אם נאמר חרש
לחוד, בלי סמיכות לשוטה וקטן, - אף חרש שמדבר ואינו
שומע בכלל. וזהו מה שאמרו בגיטין עא. "מדבר ואינו
שומע - זהו חרש", שלכאורה אין הלכה מיוחדת לחרש זה,
אבל הכוונה למשנה בגיטין הנ"ל, שחרש רומז ונרמז, ועל
זה אמרו שגם מדבר ואינו שומע זהו חרש לענין זה (הגר"א
בחושן-משפט סימן רלה ס"ק נד, ונתיבות-המשפט ב'משפט
האורים' שם ס"ק כ). [ומה שאמרו בגיטין שם: "מדבר
ואינו שומע זהו חרש, שומע ואינו מדבר זהו אלם, וזה וזה
הרי הן כפקחין לכל דבריהם" - אין הכוונה ב"זה וזה" גם
למדבר ואינו שומע, אלא "זה וזה" היינו גם "שומע ואינו
מדבר" וגם "אלם" שדיבר ושוב נשתתק, ועל זה אמר
ששניהם כפקחין (אלא שבתוספתא פ"א דתרומות, הנוסחא
להיפך: "שומע ואינו מדבר זהו אלם, מדבר ואינו שומע
זה הוא חרש, וזה וזה הרי הוא כפיקח לכל דבר". וראה
ב'דרישה' סימן רלה, ס"ק יט בסופו). וכן נראה שפירש
המאיירי שם (עמוד 251 ד"ה אע"פ שבפקח), אבל מדבר
ואינו שומע אינו כפקח לכל דבריו. ואינו מוכר בקרקעות,
לפי שבקרקעות צריך חריפות יתירה, שהרי גם בן יג שנה
אינו יכול למכור קרקעות, עד שיהא יודע בטיב משא ומתן,
כמו שכתב רבינו להלן הלכה יב ('נתיבות' שם). וראה
במגיד-משנה וכסף-משנה]. (14) כמו שבדקין לגיטין.
וראה להלן הלכה ג שבדקין מי שנשתתק. (15) יותר ממה
שבדקים את מי שנשתתק, שאין דעתו צלולה כל-כך
(סמ"ע שם ס"ק מח).

ג. אִלֵּם¹⁶ שְׁשׁוּמַע וְאֵינוֹ מְדַבֵּר, אוֹ מִי שֶׁנִּשְׁתַּתְק¹⁷ -
מְקַחוּ¹⁸ מְקַח וּמִמְכְּרוּ מִמְכָּר וּמִתְּנִיתוֹ קִיּוּמִין כָּכָל, בֵּין
בְּמִטְלָטְלִין בֵּין בְּקָרְקֶע¹⁹. וְהוּא שִׁיבֵדֵק כְּדָרְךָ שְׁבוּדִקִּין
לְגִטִּין²⁰, אוֹ יִכְתֹּב בְּכַתֵּב יָדוֹ²¹.

(16) גיטין עא. (17) אחרי שמקודם ידע לדבר, בניגוד
לשומע ואינו מדבר - שאינו יכול לדבר מיום הוולדו.
(18) ברייתא, גיטין שם: "כשם שבדקין אותו (=את
הנשתתק - רש"י) לגיטין, כך בודקין אותו למשאות
ולמתנות (=למשא ומתן)". (19) שהרי אף לגיטין הוא
כפיקח ממש. (20) ראה פ"ב מהלכות גירושין הלכה טז.
(21) ראה בהלכות גירושין, שם.

ד. הַשּׁוּטָה²² - אֵין²³ מְקַחוּ מְקַח וְאֵין מִמְכְּרוּ מִמְכָּר
וְאֵין מִתְּנִיתוֹ קִיּוּמִין. וְכִית דִּין²⁴ מַעֲמִידִים
אֲפֻטְרוּפוֹס לְשׁוּטִים, כְּדָרְךָ שְׁמַעְמִידִין לְקִטְוִין.

שבמתנה אפילו אם היה לו אפטרופוס - מתנתו מתנה. (47) ולא בקרקע.

ח. בודקין⁴⁸ את הקטן אם יודע בטיב משא ומתן⁴⁹ או אינו יודע; לפי שיש קטן חכם ונבון, שהוא יודע והוא בן שבע⁵⁰, ויש אחר, שאפילו בן שלש עשרה אינו יודע בטיב משא ומתן. קטן היודע בטיב משא ומתן שאין לו אפטרופוס, שנשא ונתן במטלטלין וטעה - דינו בדין הגדול; פחות משות - מחילה⁵¹, שתות - מחזיר ההונאה, יתר על שתות - בטל מקח, כמו שבארנו⁵². ואני אומר⁵³, שאין מקח הקטן וממכרו במטלטלין קנין אלא בשמשוך או המשיך⁵⁴; אבל אם נתן מעות על המקח וחזר⁵⁵ בו - אינו מקבל מי שפרע, ואחרים שחזרו בו - מקבלין מי שפרע.

(48) גיטין נט. שהכל תלוי בחריפותו של הקטן. (49) פירוש: במטלטלין (מגיד-משנה). (50) [היינו בתחילת השנה השביעית, ראה למעלה הלכה ו והערה לב]. (51) גיטין שם: "עד שתות כגדול" כלומר עד שתות - מחילה. והראב"ד תמה על זה, על-פי הכלל הידוע: "יתומים אינם בני מחילה", וכנראה שפירש "עד שתות כגדול" - מלמעלה, כלומר עד שתות בטל מקח, ואילו בפחות משות לא דיברו (מאירי). ולדעת רבינו צריך לומר, שדין מחילה ביתומים אינו חמור יותר מגוף הדין של מקח וממכר, שאע"פ שאינם בני משא ומתן - תיקנו להם חכמים את אלו, משום כדי חייהם, כמו כן תיקנו להם גם דיני אונאה, מאותו הטעם. (52) לעיל פ"ב ה"ב-ד. (53) למד כן ממה שאמרו גיטין נב. (ופסקה רבינו למעלה פ"ט ה"ד ואילך) בנכסי יתומים שיש להם אפטרופוס, שאין קונים מהם בכסף, ולמד מזה גם לקטן עצמו (מגיד-משנה). (54) וגם נתנו לו מעות. אבל במשיכה לחוד לא קונים מהם, ואם רצו חוזרים בהם (למעלה שם ה"ג). (55) שגם גדול אינו קונה בכסף, אלא שחייב ב"מי שפרע", וראה למעלה בפרק ט.

ט. וכן⁵⁶ אם קנו⁵⁷ מיד הקטן או השפיר מקום⁵⁸ המטלטלין, וחזר בו - לא קנה הלוקח; שאין מוציאין מיד הקטן בדין⁵⁹, ואין קנין מיד הקטן כלום⁶⁰; שהקנין בשטר⁶¹, ואין העדים חותמין אלא על שטר של אדם גדול⁶².

(56) נמשך אחרי "ואני אומר" שבהלכה הקודמת. (57) בקנין חליפין. (58) אחד מדרכי הקנין, שהלוקח קונה או שוכר את המקום בו נמצאים מטלטלין מסויימים העומדים למכירה, ואחרי שקנה את המקום, קונה את המטלטלין שעליו בתורת קנין "חצר", ולא צריך קנין אחר. (59) שבקנין כסף או בקנין חליפין, נשארים המטלטלין ברשות היתומים, מה-שאינ-כן בקנין משיכה, שהלוקח מושכם לרשותו. וגם בדין השכיר מקום המטלטלין, אע"פ שלהלכה הם עומדים ברשות הקונה, כיון ששכר את מקומם - למעשה הם עומדים בבית הקטן, וצריך להוציאם מהם

בדין. והראב"ד נתן בזה טעם אחר: שכירות הרי היא כמכר (בבא-מציעא נו:). וכשם שאינו יכול למכור קרקעות (למעלה הלכה ו), כן אינו יכול להשכירם. (60) אפילו באופן שאין המטלטלין ברשותו של הקטן, ואין צריך להוציאם מידו (סמ"ע שם ס"ק כה). (61) בכ"י תימן "כשטר", וכ"ה בשו"ע שם סעיף ה. כלומר, כל קנין עומד להכתב, כמו שאמרו כמה פעמים בגמרא (ומהם: גיטין נא. ובבא-בתרא מ.). וסובר רבינו שצריך שיהיה הקנין ראוי לכתובה. (62) בבא-בתרא קנה.

י. וכן⁶³ קטן שקנה מטלטלין, וקנו מידו, ושכר⁶⁴ מהם המקום - לא קנה עד שימשוך, לפי שאינו זוכה בדרךים שזוכין בהן הגדולים⁶⁵. ראיה לדבר: שאין חצר⁶⁶ של קטן ולא ארבע אמות⁶⁷ שלו קנין לו⁶⁸, מפני שנתברכו מדין שליחות⁶⁹ ולא מדין ידו, כמו שיתבאר⁷⁰, ולא יהיה הקנין⁷¹ או שכירות המקום גדול מחצרו⁷². אבל הקטנה, שנתרבתה חצרה מידה⁷³ - תקנה המטלטלין מאחרים אם קנו מידה⁷⁴ או בשכירות מקום.

(63) גם זה המשך למה שכתב למעלה (הלכה ח), "ואני אומר". (64) בכ"י תימן: "וקנו ממון (צ"ל "מהן") או שכר". וכ"ה ב"טור": "וקנה מידם או שכר". "וקנה", היינו קנין סודר. (65) כלומר, לא תיקנו לו חכמים לקטן אלא קנין משיכה ולא קנין סודר. (66) כלל הוא, שחצרו - היינו כל רשותו הפרטית של האדם, קונה לו כל מה שנמצא בתוכו. (67) תקנת חכמים, שכל אדם קונה כל מה שנמצא מונח בלי בעלים בארבע אמות סביבו, למנוע מחלוקת והתנצחות (בבא-מציעא י:). (68) שם י: ויא. ודעת הראב"ד (להלן הי"א) שלא אמרו קטן אין לו חצר אלא במציאה, אבל במקח וממכר שדעת אחרת מקנה לו - יש לו חצר. (69) ואין הקטן קונה בקנין חצר, מפני שאין קטן יכול לעשות שליח (בבא-מציעא שם). (70) [צריך לומר "שנתבאר", והוא בפרק יז מהלכות גזילה ואבדה הלכה ין]. (71) קנין סודר. (72) באופן שלא תיקנו חכמים בקטן אלא קנין משיכה בלבד ולא קניינים אחרים. (73) "שכשם שהיא מתגרשת בגט המגיע לידה, כך מתגרשת בגט המגיע לחצרה, וכשם שיש לה חצר לענין גט, כך יש לה לענין מציאה" (פ"ז מהלכות גזילה שם). ומקור הדברים בבבא-מציעא יא. ויב. (74) בכ"י תימן: "קנו מידן", וב"טור: "קנתה מידן". שמכיון שמצאנו בקטנה שחצרה כיה (מה-שאינ-כן בקטן) - הרחיבו גם חכמים את קניניה, ועיין ש"ך סימן רלה ס"ק ג.

יא. יראה לי, שקטן שקנה קרקע ונתן דמים והחזיק⁷⁵ בקרקע - תעמד בידו, אף על פי שאין ממכרו בקרקע כלום⁷⁶; שהקטן כמי שאינו בפנינו הוא, וזכין לאדם שלא בפניו⁷⁷, ואין חזין לו אלא בפניו⁷⁸.

(75) דוקא אם נתן דמים והחזיק, אבל אם לא נתן דמים - דרך הקטן לחזור בו, שקרובה דעתו לגבי הדמים (סמ"ע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מה שאמרו "בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים" - הכוונה אפילו באופן שיודע בטיב משא ומתן. (88) בבא-בתרא קנו. "זימנין דמקרקעי ליה זוזי. אבל נכסים שקנה כיון שטרח בהם, אין דעתו קלה למכרם (הגר"א, הובא למעלה הערה פד). [ורידן מטלטלין שירש, לא נזכר כאן, ובשו"ע סימן רלה סעיף ט כתב: "וכשהוא בן עשרים שנה שלימות והביא שתי שערות, מוכר בין במטלטלין בין בקרקעות, בין שלו בין של אביו". והעיד הגר"א (שם ס"ק לג) ש"בין במטלטלין" מיותר, שהרי במטלטלין מוכר אפילו בפחות מבן כ'. ואם נניח כי בשל אביו אינו מוכר אפילו במטלטלין כל זמן שאינו בן כ' - הדברים מיושבים, וראה להלן הלכה יז והערה קד].

- י. ⁸⁹מתנתו ⁹⁰בשהוא פחות ⁹¹מבן עשרים, בין ⁹²מתנת פריא בין מתנת שכב מרע - הרי זו קנימת; ⁹³שאלו ⁹⁴לא הגיע לו הניה גדולה - לא נתן, והוא דבר שאינו מצוי תמיד ⁹⁵, ואמרו חכמים: תתקנים מתנתו ⁹⁶, כדי שיהיו דבריו נשמעין ⁹⁷.

(89) שם קנה: מימרא של אמירא. (90) אבל הוא יותר מבן שלש-עשרה (מגיד-משנה). (91) נלמד מפעוטות למעלה הלכה ו (מגיד-משנה). (92) שם קנו. (93) ועל דבר שאינו מצוי לא גזרו חכמים, כמפורש בכמה מקומות בתלמוד, ועיין מגיד-משנה הלכה יג (הובא למעלה הערה פד). (94) אפילו בנכסי אבותיו, ואפילו אינו יודע בטיב משא ומתן (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגאש). (95) גמרא בבא-בתרא שם.

- טו. ⁹⁸במה דברים אמורים? שהיה מוכר קרקע אביו ⁹⁹בשהוא בן עשרים? בשהביא שתי שערות או ¹⁰⁰בשנולדו לו סימני סריס? ¹⁰¹אבל אם לא הביא שתי שערות ולא נעשה סריס - קטן הוא, ואין ממכרו בקרקע ממכר, ואפילו בנכסיו, עד שהגדיל לרב ¹⁰²שנותיו ¹⁰³.

(96) שם קנה: (97) שאינו ראוי להוליד, וסימני מפורשים בפ"ב מהלכות אישות הלכה יג. (98) היינו שלשים וחמש שנה ויום אחד (הלכות אישות שם, הלכה יא).

- טז. ¹⁰⁴מי ¹⁰⁵שמכר בין בנכסיו בין בנכסי אביו ומת, ¹⁰⁶ובא קרוביו וערערו שהיה קטן ¹⁰⁷בשעת המכר ¹⁰⁸, ¹⁰⁹ובקשו לבדקו ¹¹⁰ - אין שומעין להם ¹¹¹לנולד ¹¹². ועוד, ¹¹³שהסימנים משתנים במיתה ¹¹⁴. והזקה היא, שאין ¹¹⁵העדים חותמין על השטר אלא אם כן ידעו בודאי ¹¹⁶שהמוכר גדול ¹¹⁷.

(99) ברייתא שם קנה. מעשה שבא לפני רבי עקיבא. (100) ואין ממכרו ממכר (למעלה הלכה טו). (101) אם היו בו סימני גדלות. (102) [במסכת שמחות (פ"ד ה"ב) הובא אותו מעשה שהובא בבא-בתרא שם בלשון זה: "אל יבדק, מאחר שנסתם הגולל אין מזיזין את המת ממקומו". וכן הוא בשו"ע יורה-דעה (סוף סימן שסג). ואע"פ שאיסור ניוול המת הוא אפילו לפני הקבורה, כמפורש בחולין יא - אין

ס"ק כט). (76) למעלה הלכה ו. - בכל זאת קניינו קנין, כמו שמבאר. ולפי זה, צריך לפרש מה שישנו במשנה (גיטין נט). "הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין" - שתיבת "במטלטלין" איננה אלא על "ממכרן ממכר", אבל ב"מקחן מקח" - אפילו בקרקע. (77) קידושין מב. ושם מדובר גם בקטנים. [ואין קנין זה מן התורה, שהרי "זכין לאדם" אינו אלא על-ידי אחר (ראה להלן פ"ד מהלכות זכיה הלכה ב, ובקצות החושן) סימן רלה, תחילת ס"ק ד], אלא תקנת חכמים היא כאן. ולא תיקנו אלא בחזקה, שהיא כמשיכה, שהביא הקרקע לרשותו, אבל בקנין אחר לא תיקנו. ולפיכך גם מטלטלין לא קנה בקנין סודר (למעלה ה"י) וראה ברבב"ד ובמגיד-משנה]. (78) משנה, בגיטין יא:

- יב. קטן שהגדיל, והביא הזכר שתי שערות אחר ¹¹⁸שלוש עשרה שנה ¹¹⁹והפת אחר שתיים עשרה ¹²⁰, אף ¹²¹על פי שאינו יודע בטיב משא ומתן - מקחו מקח ¹²²וממכרו ממכר ומתנתו מתנה ¹²³במטלטלין ¹²⁴; אבל ¹²⁵בקרקע - אין מעשיו קנימין עד שיהיה יודע בטיב ¹²⁶משא ומתן אחר שהגדיל ¹²⁷.

(79) ראה פ"ב מהלכות אישות הלכה י. (80) שם הלכה א. (81) היינו, אף מן התורה, עיין בבא-בתרא קנה: ". . . מטלטלי דוביניה זביני" (בן יג שנה שאינו יודע בטיב משא ומתן, ועיין רשב"ם שם). (82) כן דעת הרי"ף, שמעשה של רבא שם היה במוכר בנכסיו, וגרס שם "ההוא פחות מבן עשרים דאזל זבין נכסי, אתא לקמיה דרבא כו' אמר להו זביניה לאו זביני" (מפני שלא ידע בטיב משא ומתן, ולא גרסינן "דאזל זבין נכסי אבוה") וכן שם מה ששלח גידל בר מנשיא בתינוקת בת ארבע-עשרה שנה ויום אחד, ואמרו לו אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח, - הכל מדובר במוכר נכסיו ולא נכסי אביו.

- יג. ¹²⁸במה דברים אמורים? בקרקע ¹²⁹שלו ¹³⁰; אבל ¹³¹קרקע שירש ¹³²מאבותיו או משאר מורישיו ¹³³ - אין ¹³⁴ממכרו ממכר עד שיהיה בן עשרים שנה ¹³⁵, אף על ¹³⁶פי שהביא שתי שערות ויודע בטיב משא ומתן ¹³⁷; ¹³⁸שפא ימכר בזול, מפני שדעתו נוטה אחר המעות ¹³⁹, ¹⁴⁰ועדין לא נתישבה דעתו בדרכי העולם ¹⁴¹.

(83) שקנה אחר שהגדיל, וידע בטיב משא ומתן (למעלה ה"ב), או אפילו כשהיה קטן (למעלה ה"א). (84) מימרא של שמואל, בבא-בתרא קנו. ושל רבא, בגיטין סה. (85) אע"פ שבגמרא (שם ושם) לא נזכרו אלא "נכסי אביו" - סובר רבינו שאין הבדל ביניהם, שכיון שלא טרח בנכסים אלו - עלול הוא למכרם מתוך קלות דעת (הגר"א סימן רלה, ס"ק כו). והרשב"א חולק וסובר ש"נכסי אביו" דוקא, שלא תיקנו חכמים אלא בדבר המצוי, וזה אינו אלא ירושה מאב (מגיד-משנה). (86) כרבא בגיטין שם, וכרב הונא בר חנינא בשם רב נחמן, ולא כרבא בשמו (ב"ב קנה). ובאופן זה ממכרו ממכר אפילו אם אינו יודע בטיב משא ומתן (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגאש). (87) שאם אינו יודע בטיב משא ומתן - אינו יכול למכור אפילו בנכסיו. ואם כן,

פֶּרֶק נְשִׁים¹

(1) נתבאר בו משפטי המוכר דבר לאחר שלא מדעתו, וכן דין העבד עם אדון, ודין האשה עם הבעל, ודין האפוטרופוסין בנכסי יתומים. ונסתיים הפרק בדין המוכר או הנותן ביום שבת קודש, ונסתיימו ההלכות.

א. המוכר שִׁמְכר קֶרְקַע או מִשְׁטָלְטִין, וְזָכָה בָּהֶן
הַלּוּקָה שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ² - יֵד הַלּוּקָה עַל הַעֲלִינָהּ;³
וְאִם רָצָה לּוּקָה - אֵין הַמוֹכֵר יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ,⁴ וְאִם
לֹא רָצָה⁵ - תַּחֲזֹר לְבַעֲלֶיהָ.⁶ לְפִיכָף⁷ בּוֹתֵבִין⁸ שֶׁטֶר
לְמוֹכֵר אֵף עַל פִּי שְׂאִין הַלּוּקָה עִמּוֹ. וְלַעֲלוֹם⁹
הַלּוּקָתָם¹⁰ נוֹתֵן שֶׁכֶר הַסּוֹפֵר,¹¹ וְאִפְלוּ מִכֵּר שְׂדֵהוּ
מִפְּנֵי רַעְתָּהּ¹².

2) כגון שזיכה לו המוכר על-ידי אחר (ראה להלן פ"ד מהלכות זכיה ומתנה הלכה ב.). (3) כדי שתהיה זאת זכות גמורה. בהתאם לכלל הידוע: "זכין לו לאדם, שלא בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו" (הלכות זכיה ומתנה שם). (4) לפי שקנאה הלוקח. כן הוא בקידושין ז. שאם אמר לחבירו הילך מנה ותהא שדך מכורה לפלוני, קנה אותו פלוני השדה, מדין עבד כנעני. וכן בבבא-קמא קב: שאם קנה מישהו שדה בשביל ראש הגולה, קנה האחרון (ביאור הגר"ם סימן רלה ס"ק סד.). (5) כששמע שמכרו לו הקרקע או המטלטלין (התנגד מיד ולא רצה לקבל (להלן פ"ד שם ה' ב-ג.). (6) "שזכות היא שתנתן לו מתנה [או מקח], אם ירצה. אבל אם לא ירצה, אין נותנין מתנה לאדם בעל-כרחו" (שם הלכה ב.). ומקור הדברים בבבא-בבא קלז: קלח. (7) אחרי שאין כל חשש הפסד ללוקח, שתמיד יכול לחזור, אם המוכר מזכה לו בלי ידיעתו. (8) משנה בבא-בבא קסז: (9) היינו, אפילו במקרה המפורט לקמן. (10) משנה, שם. (11) שכותב את שטר המכירה, שכן תיקנו חכמים, שמי שנשכר יתן שכר הסופר (מלאכת שלמה בשם רשב"א). [ורמז לדבר, מה שנאמר בירמיה (לב, מד): "שדות בכסף יקנו, וכתוב בספר וחתום" - הרי שהקונה הוא הכותב]. (12) גמרא שם, קסח. "כדאמרי אינשי זבנית קנית, זבנית אוביד" (= פתגם עממי אומר: קנית - נשכרת, מכרת - הפסדת) - ר"י בן מיגאש ורמ"ה, מהגמרא בבבא-מציעא נא.

23 ב. וְנָתַן¹³ הָעֶבֶד שְׂקָנָה¹⁴ אוֹ מֶכֶר, אוֹ נָתַן מִתְּנָה אוֹ
24 נִתְּנָה לוֹ - יַד הָאֲדוֹן עַל הָעֲלִיּוֹנָה; אִם רָצָה¹⁵ לָקִים
25 מִעֲשָׂיו - הָרִי אֵלָיו קִמְיוֹן¹⁶, וְאִם לֹא רָצָה - בָּטְלוּ
26 כָּל מִעֲשָׂיו¹⁷. וּבִדְבָרִים בְּלִבָּד הוּא שׁוֹמֵקִים הָאֲדוֹן אוֹ
27 מִבְּטֵל, וְאֵינִי צָרִיד לַקְנוֹת מִמֶּנּוּ כְּלוּם.

(13) ספר "המקח והממכר" שם. וזהו בהתאם לכלל הידוע בספרות התלמודית: מה שקנה עבד קנה רבו (קידושין כג: וילהלן פ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יב). (14) [כעין זה מצאנו בתוספתא פ"ט דבבא-בתרא (הוצאת צוקמ. עמ' 41019): "המוכר שדה חבירו במעמד חבירו לא עשה כלום, כתב מקיימי אחריו דבריו קיימין". הרי שהסכמתו אח"כ משווה לקנין מעמד משפטי (אור שמח). וכן הוא בקידושין

זה אלא בבדיקת איבריו הפנימיים, אם אינו טריפה, אבל לבדוק מבחוץ אם יש לו שתי שערות, אין זה ניוול. ועיין בהגהות 'בית הלל' ליורה-דעה שם]. (103) גם נימוק זה שם. כלומר, שאע"פ שלא נמצאו הסימנים לאחר מיתה, יתכן שהיו מחיים ונשטנו לאחר מיתה. (104) שם קנה. וראה למעלה הלכה ט.

1 יז. פחות מִבֵּן עֲשָׂרִים שְׁמֹכר קִרְקַע אָבִיו¹⁰⁵ -
2 חוֹזֵר¹⁰⁶ וּמוֹצִיא מִיַּד הַלֹּקֶחַ, בֵּין קִדְּם עֲשָׂרִים בֵּין
3 אַחֵר עֲשָׂרִים. וּמוֹצִיא מִן הַלֹּקֶחַ כָּל הַפְּרוֹת
4 שְׂאֵכָל¹⁰⁷. וְאִם הוֹצִיא הוֹצֵאוֹת אוֹ שִׁטָּע וְזָרַע -
5 שְׁמִין לוֹ¹⁰⁸ וּמַחֲזִיר אֶת הַשָּׂאָר. בַּדִּין הַזֶּה הוֹרוּ
6 רַבּוֹתֵי. וְאֲנִי אוֹמֵר, שְׂאֵפְלוּ קֶטֶן שְׁמֹכר קִרְקַע מִנְכָּסִי
7 אָבִיו, וּכְשֶׁנֶּעֱשֶׂה בֶן עֲשָׂרִים לֹא מָחָה - אֵינוֹ יוֹכֵל
8 לַחֲזוֹר¹⁰⁹; שִׁבּוֹן שְׁלֹקֶה הַמְּעוֹת וְנִשְׁתַּמֵּשׁ הַלֹּקֶחַ
9 בְּקִרְקַע זֶה לְפָנָיו בְּשֶׁהוּא בֶן עֲשָׂרִים וְלֹא מָחָה -
10 נִתְקִימָה בִּיַּד הַלֹּקֶחַ, שֶׁהִרִי רָצָה בַּמִּכְרָו.

105] וּבִנְכָסֵי עֲצָמוֹ, אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּטִיב מִשָּׂא וּמִתָּן, אִעֲפֹ
שְׁגוֹף הַקֶּרֶקֶע אֵינוֹ מְכוּר - אֵינוֹ מוֹצִיא הַפִּירוֹת, שֶׁהֵרֵפֵי
מִטְלָטְלִין הֵם וּבִמְטָלְטְלִין מְכִירוֹתוֹ מְכִירָה (לְמַעַלָּה הִלְכָּה יב,
אֲבָל בִּנְכָסֵי אֲבִיו אֵף בִּמְטָלְטְלִין אֵין מְכִירוֹתוֹ מְכִירָה (רָאָה
לְמַעַלָּה הִלְכָּה יג וְהַעֲרָה פז) וְעֵינֵין סִמָּ"ע סִימָן רֵלָה ס"ק יד].
106] שִׁמְכִירוֹתוֹ אֵינָה מְכִירָה (לְמַעַלָּה הִלְכָּה יג).
107] שֶׁהֵרֵי שְׁלֹא בִּדְיָן אָכַל. 108] כִּדְיָן אָרִיס, לְמַחֲצָה
לְשִׁלִּישׁ וּלְרִבִּיעַ, שֶׁאִעֲפֹ שְׁלֹכָאוּרָה דִּינוֹ כִּיּוֹרֵד שְׁלֹא בִּרְשׁוֹת,
כִּיּוֹן שְׁלֹא נִתְיַשְׁבָּה עוֹד דַּעַתּוֹ שֶׁל הַמוֹכֵר (לְמַעַלָּה הִי"ג)
וְיוֹרֵד שְׁלֹא בִּרְשׁוֹת בִּשְׁדָּה שְׁאֵינָה עֲשׂוּיָה לִיטַע, שְׁמִין לוֹ וִידּוֹ
עַל הַתַּחֲתוֹנָה (פ"י מֵהִלְכוֹת גְּזִילָה וְאִבְדֵּיהָ ה"ד) וְאֵינוֹ מְקַבֵּל
כָּאֲרִיס - כֹּאֵן תִּיקְנוּ חֲכָמִים שִׁיקְבֵּל כָּאֲרִיס, שֶׁאִם לֹא כֵּן
יִפְסִיד אֶת הַשָּׂדֶה כִּיּוֹן שִׁיּוֹדֵעַ שֶׁבְּכָל שַׁעַר אֲפֶשֶׁר לְהוֹצִיָּאָה
מִיּוֹד, וְכִמוֹ שֶׁמִּצָּאָנוּ בִּבְעַל בִּנְכָסֵי אִשְׁתּוֹ קִטְנָה (כְּתוּבוֹת פ.
- הַגֵּרָא שֶׁם ס"ק מה, וְהַסֵּמָ"ע שֶׁם ס"ק מֵא נִסְתַּפֵּק בִּזְהָ).
109] כִּמוֹ שֶׁמִּצָּאָנוּ בִּקְטָנָה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה, שֶׁאִם גְּדֻלָּה שַׁעַר
אֶחָת וְשִׁתְקָה, שִׁזְקוּקָה לִגְט, וְאֵינָה יוֹצֵאָה בְּמֵיאוֹן (פִּי"א
מֵהִלְכוֹת גִּירוּשֵׁין הִלְכָּה ו). וְכִמוֹ כֵּן בְּקֶטֶן שֶׁנִּתְגַּיֵּר ע"י בִּי"ד
וְלֹא מִיחָה כְּשֶׁנִּתְגַּדֵּל, שֶׁשׁוּב אֵינוֹ יִכּוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ (פִּי"א
מֵהִלְכוֹת מַלְכִּים הִלְכָּה ג). וְעֵינֵין עוֹד בִּפְ"כ מֵהִלְכוֹת אִישׁוֹת
הִלְכָּה יג (מְגִיד-מִשְׁנָה וְהַגֵּרָא ס"ק מו).

11 יח. השפור¹¹⁰ - מָקְחוּ מָקָח, וּמָמְכְרוּ מִמְכָּר,
 12 וּמִתְנַתְּיוּ קְדִימִין. וְאִם¹¹¹ הִגִּיעַ לְשִׁכְרוֹתוֹ שֶׁל לוֹט,
 13 וְהוּא הַשְּׁפּוֹר שְׁעוּשָׁה וְאִינוּ יוֹדֵעַ מָה עוֹשָׂה¹¹² - אֵין
 14 מַעֲשֵׂיו כְּלוּם, וְהֵרִי הוּא כְּשׁוּטָה¹¹³ אוֹ כִּקְטָן פְּחוֹת
 15 מִבֶּן שֶׁשֹּׁ¹¹⁴.

(110) תוספתא תרומות פ"ג, ובבלי עירובין סה.
(111) מימרא של רבי חנינא בעירובין שם. (112) כמו
שנאמר (בראשית יט, לג): "ולא ידע בשכבה ובקומה".
וראה בפ"ד מהלכות אישות הלכה יח. (113) למעלה
הלכה ד. (114) למעלה הלכה ו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נב: במי שקידש אשה בדבר שאינו שלו, ובא בעל הדבר ונתן הסכמתו, שהרי אלו קידושין. והוא-הדין לתורם פירות חבירו ובא בעל הפירות והסכים, שהרי זו תרומה, וראה בדברי רבינו בפ"ד מהלכות תרומות הלכה ג. (15) הסכים והודיע על כך מיד. (16) ואין צורך בפעולת קנין חדשה של האדון. (17) "שמה שאמרו שיד העבד כיד רבו - לזכות בעבורו, ולא לחייב כלל, אפילו במה שהוא בזכות" (כגון שקנה בזול גדול, או מכר ביוקר גדול - נתיבות המשפט' סימן רלה, משה"א ס"ק לו) - מגיד-משנה. והמוכר צריך להחזיר את דמי המקח לאדון (מגיד-משנה בשם רב האי). ואין העבד קונה המתנה לפי שאין לו קנין בלי רבו, ועיין אור-שמה ואבן-האזל.

ד. מכר או נתן נכסי מלוג, בין בקרקעות בין במטלטלין - יד האשה על העליונה; רצתה³⁴ לבטל - מבטלה³⁵, ואם³⁶ קימה³⁷ מעשיו³⁸ - קנו³⁹ הקרקחות.

(34) שבנכסים שלה צריך הסכמת שניהם, של הבעל ושל האשה. (35) ובטל המכר אף לפירות, שהם לגמרי ברשות הבעל, כתובות צ: (36) בבא-בבא ג. (37) שבנכסי מלוג, אין היא יכולה לטעון טענת "נחת רוח עשיתי לבעלי", מכיון שהם כולם שלה, ואין כאן חשש לעורר איבת הבעל, אם לא תסכים. וראה להלן הלכה ו והערה נה. (38) בכ"י תימן: מעשיו. (39) בקנין הבעל, ואין צורך בפעולת-קנין שלה.

ה. בעל שמכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל או מטלטלין שנתן⁴⁰ לה משלו⁴¹, אף על פני⁴² שאינו⁴³ רשאי⁴⁴, אם עבר ומכר או נתן - קנו⁴⁵ הקרקחות, ואין⁴⁶ האשה יכולה להוציא מידם. וכן⁴⁷ יש לו לבעל למכר כל נכסיו, אף על פי שהן תחת יד שעבוד היתומה. ואם תבוא⁴⁸ לטורח⁴⁹ - טורפת; אלא אם כן⁵⁰ כתבה⁵¹ ללוקח תחלה⁵² וקנו⁵³ מידה.

(40) בכ"י תימן ובדרפוס רומי: שנתן לה. וכ"ה בשו"ע אבן-העזר סימן צ סעיף טו. (41) שאז דינם כדין נכסי צאן ברזל. ועיין שם בחלקת מחוקק' ס"ק מט, וב'בית שמואל' ס"ק נב. (42) בבלי יבמות סו: ומגיד-משנה בשם ירושלמי, כתובות פרק מציאת האשה. (43) כל ההמשך, לשון הירושלמי. (44) מביטוי זה למד רבינו, כנראה, שאינו רשאי לכתחילה, אבל בדיעבד - הקנין קיים. (45) זו היא גם דעת רב האי ב"מקח וממכר", שער ו. וראשונים אחרים, ביניהם הרשב"א, חולקים עליו. (46) ואין זה דומה לקרקע, שנשארת תמיד קיימת, והאשה שמה את בטחונה עליה, משא"כ במטלטלין, שאין דעתה סומכת עליהם, שהרי בנכסי צאן ברזל הוא יכול בלעדי זה לכלות אותם עד גמירא (מגיד-משנה בשם הרשב"א), ובין כך ובין כך הרי הוא נושא באחריות והיא תקבל את התמורה, אף אם הוא מוכר (חלקת מחוקק שם). (47) כתובות פא: ושם מובא הדבר כפשוטו ביותר ומובן מאליו. (48) במקרה של גירושין או אלמנות. (49) לגבות את כתובתה מקרקע זו שמכר הבעל, ושהיתה, כמו כל נכסי הבעל, משועבדת לכתובתה. (50) כתובות צה. (51) שדין ודברים אין לה עם לוקח זה. (52) היינו קודם שמכר הבעל, אבל לאחר שמכר הבעל, יכולה היא לטעון: "נחת רוח עשיתי לבעלי", שם. (53) בקנין חליפין, גם זה שם.

ג. וכן¹⁸ האשה שמכרה או נתנה מתנה, בין בנכסי בעלה בין בנכסי צאן ברזל¹⁹ שהכניסה לו, בין בדברים שיחד²⁰ לה בכתבתה בין בנכסי מלוג²¹, בין בקרקעות בין במטלטלין, וכן אם לקחה או נתנה [לה מתנה] - יד הבעל על העליונה; ואם רצה לקיים²² - קיים²³, אם רצה לבטל - יבטל²⁴ הכל. אבל²⁵ הבעל שמכר או נתן, בין קרקע שהכניסה²⁶ לו אשתו בכתבתה או קרקע שהכניס לה שום²⁷ משלו²⁸ בין קרקע שיחד לה בכתבתה, אף על פי שקנו²⁹ מיד האשה אחר שקימה מעשיו - הרי כל מה שעשה בטל³⁰; מפני³¹ שהיא אומרת³²: נחת רוח עשיתי לבעלי³³.

(18) מקור דברי רבינו, בספר "המקח והממכר" שער ד. (19) נכסים שהאשה מכניסה לבעלה, והוא זוכה אף בגופם של אלו, אלא שהוא נושא באחריות במקרה של אבדון או כליון, ומכאן המונח "ברזל", שהאשה יכולה לבטוח בהם בבטחון של ברזל. (20) כל נכסי הבעל משועבדים לכתובת האשה, ועם זה יש שהוא מייחד שדה מסויים לגביית הכתובה, ואז אין הבעל יכול למכור שדה זה בלי הסכמתה. (21) נכסים שהאשה מכניסה לבעלה, והבעל אינו זוכה בגופם אלא בפירותיהם, אבל אינו נושא באחריות להם ואם אבדו או כלו, אבדו לאשה. ו"מלוג" היינו מריטה ותלישה, כמורט השערות ומניח הראש, כן הוא אוכל הפירות ומניח הקרן ('ערוך' ערך מלג, וראה בפט"ז מהלכות אישות הלכה א והערה ט). (22) בנכסים שלו הטעם פשוט: יד האשה כיד בעלה, ואם הוא מקיים הרי שפעולת האשה נחשבת כפעולתו, ובנכסים המשותפים כגון נכסי צאן ברזל ומלוג, צריך בעצם הסכמת שניהם, והרי בזה שהיא הקדימה למכור, יש גם משום הסכמתה. (23) משנה, בגיטין נה: (24) שהאשה יכולה רק לעשות פעולות לזכות בעלה, ולא לחובתו כמו בעבד, ובנכסים המשותפים בכל אופן הרי צריך גם הסכמתו. (25) משנה בגיטין שם. ולפי ההסתיוגות של האמוראים בבא-בבא-בבא: מט: וראה בפכ"ב מהלכות אישות הלכה יח. (26) והיינו נכסי צאן ברזל (וראה לחם-משנה בהלכות אישות שם). (27) שהבעל כותב לה שדה נגד הנדוניה שהיא הכניסה לו. (28) כן גירסת ה'תוספות' שם בניגוד לגירסת הרשב"ם.

16 וּבְאִדָּר כָּל הַדִּינִין אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:
פָּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) נכתבו בו אלו דברים הם העיקר שכל המחזיק בהם זכה בהם, ומה משפטי המחזיק בהם, במה קנה בחזקתו, ודין גוי עם ישראל בקנייתו שיש צד שהנכסים הם כהפקר.

17 א. ההפקר, כל המחזיק בו - זכה. 2. וכן המדברות
18 והנהרות והנחלים, כל שבהן - הפקר, וכל הקודם
19 בהן - זכה. כגון העשבים והעצים והפרות של
20 אילנות של יער וכיוצא בהן.

(2) נדרים מג. ומקומות רבים אחרים בתלמוד. וראה בפרק ב מהלכות נדרים הלכה יד שכתב רבינו: "ומה הוא ההפקר, הוא שיאמר אדם נכסים אלו הפקר לכל, בין במטלטלין בין בקרקעות. וכיצד דין ההפקר, כל הקודם וזכה בו קנהו לעצמו ונעשה שלו". (3) היינו, צורה שנייה של הפקר, דברים שהם מופקרים ועומדים, שאף פעם לא היו שייכים לאיש. וראה בבא קמא יג: (4) מלשון הכתוב (דברים ח, ז) "ארץ נחלי מים". וראה בפרק ג מהלכות מתנות עניים הלכה ב ובפרק ט מהלכות רוצח הלכה ב. (5) מה שמוצאים בהם, כמו שמפרש רבינו בסמוך. (6) יער הוא הפקר וכן נראה במכות ז: "יער רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם" (מגדל עוז). ומה שכתב רבינו "של יער" - מוסב על כל הנ"ל, היינו על עשבים ועצים ופירות. [ומסתמת לשון רבינו נראה, שהכוונה גם לתלושים וגם למחוברים ולא כרבי שמעון בן אלעזר בתוספתא בבא קמא פרק ח שאמר: "תלושין שבמדבר (בבבלי בבא קמא פא: "תלושין שבהרים") הרי הן של כל השבטים, ומחוברין הרי הן של אותו השבט", שלדעת רבינו דעת יחיד היא ואין חכמים מודים לו. והראב"ד בהשגה שכתב: "דווקא לאותו השבט" כוונתו לפסוק כרבי שמעון בן אלעזר הנ"ל, וראה מגיד משנה ולחם משנה ואבן האזל].

21 ב. הוצד דגים מן היםים? ומן הנהרות, או שצד
22 עופות או מיני חיות? - הואיל ואין להם בעלים,
23 זכה. ובכלל שלא צד בשדה חבירו. ואם צד שם
24 - קנה. 10. ואם היו הדגים בביתים של בעלים, וכן
25 חיה ועוף שבהבית, אף על פי שהוא בית גדול
26 והוא מחסר צידה - הרי זה של בעל הבית. 12.
27 והוצד משם - הרי זה גזלן. 13.

(7) כלומר, הימים הגדולים. פרט לימה של טבריא, שיש לו דינים מיוחדים לעניין זה, ראה בפרק ה מהלכות נזקי ממון הלכה ג. (8) במדברות וביערות שהם הפקר, כנ"ל. (9) לפי שאין לו להיכנס לשדה חבירו שלא ברשותו. ורק להציל את נחיל הדבורים שלו, שברח, התירו לו להתהלך בשדה חבירו (בבא קמא קיד:). (10) אם עשה קניין. והמדובר בשדה שאינה משתמרת, ובעל השדה אינו עומד בצד שדהו, ולפיכך לא זכה מטעם קניין חצר, - שאין חצרו של אדם קונה לו אלא אם היא משתמרת, או אם עומד בצידה (בבא מציעא יא:). וראה להלן הלכה ד. (11) [ביבר הוא כלי להחזקת חיות-בר ודגים]. (12) שהרי הם

1 ו. האשה⁵⁴ שמכרה או נתנה נכסי צאן ברזל לבעלה
2 - לא קנה⁵⁵, ויש⁵⁶ לה לחזור ולהוציא מידו, כמו
3 שבארנו בהלכות אישות⁵⁷. בית⁵⁸ דין שמכרו⁵⁹ או
4 לקחו בנכסי יתומים, בין בקרקע בין במטלטלין,
5 וכן⁶⁰ האפוטרופוסין⁶¹, בין⁶² שמנו אותם בית דין
6 בין שמנה אותן אבי יתומים - מקחן מקח וממכרן
7 ממכר⁶³, אבל⁶⁴ מתנתם אינה פלוס; שאין אדם נותן
8 דבר שאינו שלו.

(54) בבא-בטרא נ. (55) שיכולה היא לטעון: "נחת רוח עשיתי לבעלי". אבל בנכסי מלוג, אינה יכולה לטעון כן. וראה למעלה הלכה ד והערה לו, ובפכ"ב מהלכות אישות הלכה יז. (56) שהאשה יכולה לתבוע במקרה של גירושין ואלמנות את נכסי צאן הברזל כמו שהם - אם הם קיימים. (57) פכ"ב הלכה יח. (58) סמיכות ההלכות האלו, הנראות רחוקות אלו מאלו, היא בזה, שהן דנות בהגבלות המוטלות על בא"כ בנכסים. (59) שהם אינם גרועים מאפוטרופוס המתמנה על-ידם (ראה להלן), והם נקראים "אביהן של יתומים" (וראה ביאור הגר"א חושן-משפט סימן רלה, ס"ק סח). (60) תוספתא תרומות פ"א, והובאה בגיטין נב. (61) מילה מורכבת משתי מילים רומיות: "פטר" (= אב), ו"פוס" (= בן); מפקח. (62) גיטין שם. (63) וראה פרטים בפ"א מהלכות נחלות. (64) כמו שמנמק הרמב"ם בסמוך, ויוצא מתוך התוספתא הנ"ל, שאין האפוטרופוס רשאי לתת אפילו צדקה בשביל היתומים, וגם במקח וממכר הם נתונים להגבלות, ויש הרבה דברים שאינם רשאים לעשות (מגיד-משנה).

9 ז. המוכר⁶⁵ או הנותן בשבט, ואין צריך לומר ביום
10 טוב, אף על פי שמכין אותו⁶⁶ - מעשיו קיימין. וכן
11 כל מי שקנה⁶⁷ מידו בשבט - הקנין קיים, וכותבין
12 לאחר השבט ונותנין.

(65) מקור הלכה זו בתוספתא ביצה פ"ד (הוצאת צוקמ. עמ' 207): "אין דנין וכו' ולא מקדשין ולא מעריכין (ואיסורם משום מקח וממכר - ביצה לז). וכו' וכולן שעשאן בין אנוסין ובין שוגגין ובין מזידין ובין מוטעין - מה שעשה עשוי [בשבט, ואין צריך לומר ביום טוב] - דפוס ראשון"] והובאה בר"ף פ"ה דביצה בשם ירושלמי. ולומד משם לדין קנין בשבת וביום טוב. (66) מכת מרדות, "על שעבר על דברי חכמים" (ש"ע, סימן רלה סעיף כח). (67) קנין חליפין, שאף זה אסור בשבת.

סליקו להו הלכות מכירה בסיעתא דשמיא

יום שני י' אייר ה'תש"פ

הלכות זכיה ומתנה

13 ענין אלו ההלכות לידע דין זוכה מן ההפקר היאך
14 יקנה ובמה יקנה. ודין נותן מתנה ומקבל מתנה.
15 ואי זו מתנה חוזרת ואי זו אינה חוזרת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(32) בבא מציעא ט: (33) וקונה, כאמור, בלי עמידת בעל החצר בחצרו ובלי אמירתו. (34) שאינה קונה (למעלה) פרק ג מהלכות מכירה הלכה יג. (35) כן בגמרא שם.
ו. גר³⁶ שמת ולא הוליד ישראל אחר שנתגיר³⁷ -
אין לו יורשין, אלא כל הקודם והחזיק בנכסיו -
זכה. ואין בעל המצר³⁸ יכול לסלקו³⁹ בדמים, שזו
במתנה⁴⁰ היא⁴¹.

(36) משנה בבבא בתרא מב. וגמרא שם נג. ועוד.
(37) היינו, שלא הוליד אחרי שנתגיר, אף על פי שלידתו הייתה בקדושה, אחר שנתגיר, כיוון שהולידו טרם שנתגיר (מגיד משנה). ובלשון השולחן ערוך (רעב סעיף א): "ולא הניח בן, שהורתו ולידתו בקדושה". וראה קידושין יז:יח. ותוספות שם דיבור המתחיל כאן שהורתו, ובבא בתרא קמט. בעובדא דאיסור גיורא. (38) בעל השדה, הגובל עם שדה הגר. (39) כדין בעל מצרא (פרק י"ב מהלכות שכנים הלכה ה). (40) ובמתנה אין דין בעל מצרא (פרק י"ג שם הלכה א). (41) שכשם שבמתנה, אין בעל המצר יכול לטעון, - כמו שהוא טוען במכר - "קנה לך במקום אחר ואל תיכנס בגבול", שרק זה רצה לתת לו מתנה ורק במקום זה ולא במקום אחר - אף בהפקר הדבר כן, שהרי אינו יכול למצוא נכסי הפקר במקום אחר, ראה בלחם משנה.

ז. שתי⁴² שדות בנכסי הגר ומצר⁴³ אחד ביניהן:
החזיק באחת מהן לקנותה - קנא⁴⁴. החזיק בזה
לקנות אותה ואת חברתה - זו שהחזיק בזה קנה,
אבל חברתה לא קנה⁴⁵. החזיק בזה פדיו⁴⁶ לקנות את
חברתה - לא קנה אחת מהן; חברתה - מפני שלא
החזיק בזה, ואותה - מפני שלא החזיק בזה פדיו
לקנותה. החזיק⁴⁷ בזה פדיו לקנותה ולקנות את
חברתה ואת המצר שביניהן⁴⁸, או שהחזיק במצר
לקנות שתיהן⁴⁹ - הרי זה ספק⁵⁰; ואם בא אחד
והחזיק בזה פדיו לקנותה - זכה האחרון⁵¹.

(42) בבא בתרא נג. מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן.
(43) משעול בין שדות (רמ"א סימן רעה, סעיף ד) או נקע וגדר, המהווים גבול בין השדות, וראה פירוש רבינו גרשום שם נה. דיבור המתחיל המצר. (44) כלומר, קנה כולה, כדלהלן הלכה י ששדה המצוינת במצריה (=בגבולות סביב לה), כיוון שהכיש מכוש אחד קנה כולה. (45) אבל במכר, אם החזיק בשדה אחד קנה שדות הרבה, ואף הנמצאים במדינות ורחוקות (קידושין) ולמעלה פרק א מהלכות מכירה הלכה יט, משום שמתן הדמים מצרף את כל השדות לחטיבה אחת (הגהות מיימוני ורשב"ם שם), ויש שכתבו דמתנה הרי היא כמכר בעניין זה מפני שדעת אחרת מקנה אותו (מגיד משנה, ועיין משנה למלך). (46) "שאין אדם קונה שלא מדעתו" (רשב"ם שם, דיבור המתחיל אף אותה לא קנה). (47) בעייה בגמרא (שם). (48) והבעייה היא אם קנה אף את השדה השניה, כיוון שנתכוון לקנות גם את המצר, או אולי לא קנה גם את המצר (רשב"ם שם, דיבור המתחיל או דלמא). (49) אף זו בעייה שם, שמא קנה שתייה, מאחר שהמצר הוא ה"אפסר" (=החבל) של

משתמרים בביכרים, וחצר המשתמרת קונה לו לאדם אפילו שלא מדעתו (בבא מציעא שם). (13) כלומר, עובר על "לא תגזול" מן התורה, ואפשר להוציאה בדיינים כמו שמפרש הראב"ד בהלכה ג (לחם משנה שם).

ג. אבל¹⁴ הלוך דגים מתוך מצודתו¹⁵ של חברו
כשהוא¹⁶ בתוך הים¹⁷, או שלקח חיה ממצודתו¹⁸
כשהיא פרוסה במדבר - הרי זו אסור¹⁹ מדברי
סופרים²⁰. ואם²¹ היה²² המצודה פלי²³, ולקח מתוך
המצודה - הרי זה גזל²⁴.

(14) משנה בגיטין נט: וכתנא קמא. (15) מצודה זו היא: חוט ארוך ובו כמה מחטים שעל ידם ניצודים הדגים. (16) בכתב יד תימן: "כשהיא". (17) בניגוד לביכרים, שלמעלה. (18) גם מצודה זו היא על ידי חוט ובה מחטים לתפיסת החיות. (19) אבל אין בו משום גזל ממש, שיהא אפשר להוציאו בדיינים, "מפני שעדיין לא הגיעו ליד הזוכה בהן" (לשון רבינו בפרק ו מהלכות גזילה הלכה יב), לפי שאין בית קיבול למצודות אלו, וראה להלן. (20) "מפני דרכי שלום" (משנה שם). (21) גיטין ס: וסא. (22) בכתב יד תימן: "הייתה". (23) שיש לה בית קיבול. (24) ואפשר להוציאו בדיינים (ראב"ד). שכליו של אדם קונים לו (גיטין שם, שבזה אין פלוגתא בין תנא קמא ורבי יוסי).

ד. הפורס מצודה²⁵ בשדה חברו וצד בה חיה או
עוף, אף על פי שאין לו רשות לעשות דבר זה²⁶ -
קנה²⁷. ואם היה²⁸ עומד בעל השדה בתוך שדהו²⁹
ואמר³⁰: זכתה לי שדי - קנה בעל השדה³¹, ואין
לבעל המצודה כלום.

(25) מצודה סתם היא חוט ארוך ובה מחט, כמבואר למעלה בהלכה ג, וראה להלן. (26) כמו שכתב למעלה בהלכה ב. (27) מדברי סופרים, משום דרכי שלום, כמו שכתב למעלה בהלכה ג. (28) בבא מציעא יא. (29) המדובר בשדה שאינה משתמרת שהרי במשתמרת אינו צריך לעמוד בצד שדהו (פרק י"ז מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח). (30) לאחר שהחיה והעוף כבר היו ניצודים במצודה. (31) ובטל קניינו של בעל המצודה, ואין כאן משום "דרכי שלום", שלא תיקנו תקנה זו אלא בפורס מצודה בשדה הפקר, אבל לא לפורס בשדה חברו שלא ברשות, ובייחוד כשבעל השדה עומד וצווח שהוא עצמו רוצה לזכות בזה, ראה מגיד משנה. ולא חילק רבינו בין אם החכה רצה כדרכה לבין אם הייתה רגלה שבורה כמו שחילק בהלכות גזילה (שם הלכה יא) - שהרי כאן המדובר כשכבר היו ניצודים במצודה, ודינם כצבי שבור וכגוזלות שלא פרחו שנקנים לבעל השדה (אף על פי שאינה משתמרת, אם עומד בצד שדהו) וראה בראב"ד ובמגיד משנה, כסף משנה ולחם משנה.

ה. דגים³² שקפצו לתוך הספינה - קנה בעל
הספינה; שזו פתח המשתמרת היא³³. ואינה חצר
המהלכת³⁴, שהמים הן שמוליכין אותה, ואינה
הולכת מן חמת עצמה³⁵.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם: "אינה מסויימת במיצריה, עד כמה? אמר רב פפא כדאזיל תיירא דתורי והדר", כלומר, עד כמה הוא קונה במכוש אחד. ורשב"ם מפרש אחרת, ועיין תוספות שם. (67) שני שוורים החורשים יחד. (68) שהצמד עושה תלם אחד באורך מסויים של השדה, - לא כל האורך - וחזור. ושיעור אורך זה הוא קונה במכוש אחד. (69) =הגבול. שם נה. מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן. (70) צמח שיש לו שרשים יורדים בעומק הארץ - אינם נוטים לכאן ולכאן, ובו תיחם יהושע חלקי השבטים (בבא בתרא נו). ועל כן נקרא חצוב (פירוש המשניות לרבינו בפרק א מכלאים משנה ח). (71) שעושים תחומין.

- יא. כָּל הַמַּפְסִיק לַפֶּאֱהָ⁷² - מַפְסִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר⁷³.
 פִּיּוּצָה? הִיא שֶׁם נִחַל אוֹ אֲמַת הַמַּיִם וְכִיּוֹצֵא בָּהָ⁷⁴ -
 לֹא קָנָה אֲלֵא עַד הַנִּחַל אוֹ עַד הָאֲמָה. וְכָל הַמַּפְסִיק
 בְּרִשּׁוֹת שֶׁבֶת⁷⁵ - מַפְסִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר⁷⁶, כְּגוֹן שֶׁהָיָה
 בֵּין שְׁתֵּי הַשָּׂדוֹת רִשּׁוֹת הַיְחָדִיד⁷⁷ אוֹ פְרָמְלִית⁷⁸, אֲפִלּוּ
 הִיא בֵּינֵיהֶם רִשּׁוֹת⁷⁹ שְׁחוּלָקֶת לְגִטִּין⁸⁰.

(72) היינו, שהפסקה זו מהווה גבול בין השדות, וצריך לתת פאה לכל שדה לחוד, שאין מניחין את הפאה משדה על חברתה, ראה בפרק ג מהלכות מתנות עניים הלכה א. (73) אין דבר זה מפורש בתלמוד, אבל למדו רבינו בקל וחומר מפאה, שכן אמרו בבבא בתרא נה. "המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר, אבל לעניין פאה וטומאה לא" - ואם כן דברים המפסיקים בפאה בוודאי מפסיקים בנכסי הגר (מגיד משנה). (74) שמפסיקים לפאה, פאה פרק ב משנה א, ורבינו שם הלכה ב. (75) לעניין הוציא חצי שיעור לרשות אחת וחצי שיעור לרשות אחרת ויש הפסק ביניהן, שאין חצאי השיעור מצטרפים (פרק י"ח מהלכות שבת הלכה כד). (76) אף זה אינו מפורש וגם זה נלמד בקל וחומר משבת שכן אמרו שם נה: "אבל לשבת לא", כלומר המצר והחצב שהם מפסיקים בנכסי הגר, אינם מפסיקים לשבת, ואם כן דברים המפסיקים לשבת, בוודאי שהם מפסיקים לפאה (מגיד משנה). (77) הלכות שבת שם. (78) כלומר, אפילו כרמלית שאינה מפסקת ברשויות שבת (הלכות שבת שם) - מפסקת כאן, שהרי גם החצב שאינו אלא "מקום פטור" (רשב"ם בבא בתרא נו. דיבור המתחיל רבא אמר) חוצץ כאן (למעלה הלכה י), וכל שכן שהכרמלית מפסיקה, שהרי הכרמלית חשובה יותר כרשות בפני עצמה מאשר מקום פטור (ראה בפרק י"ד מהלכות שבת הלכה יא), ועיין לחם משנה. (79) היינו, אפילו מקום פטור, עיין ברשב"ם שם. וראה להלן. (80) היינו, שאם השאיל הבעל מקום בחצירו לאשתו, על מנת לזרוק שמה הגט, וזרק ונפל בעמוד העומד על יד המקום המושאל, נחשב עמוד זה כרשות אחרת, ואינו כלול במקום המושאל, ואם השאיל לה מקום אחד, לא השאיל לה שני מקומות. וכמה דברים חולקים שם רשות בעניין גיטין: א. מקום שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות. ב. מקום שגבוה עשרה טפחים אף על פי שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות. ג. מקום שיש לו שם לווי אף על פי שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות ואינו גבוה עשרה טפחים (פרק ה מהלכות

השדות. (50) כי הבעייה לא נפתרה. (51) שחזקתו ברורה, ואין חזקת הראשון המפוקפקת יכולה לעמוד נגדה (מגיד משנה).

- ח. וְכֵן⁵² שְׁנֵי בָתִּים זֶה לְפָנִים מִזֶּה⁵³, שֶׁהַחֲזִיק בָּאֶחָד
 מֵהֶן⁵⁴ לְקִנּוֹתוֹ וְלְקִנּוֹת אֶת הַשְּׁנִי - לֹא קָנָה אֲלֵא זֶה
 שֶׁהַחֲזִיק בּוֹ בְּלִבְדּוֹ. הַחֲזִיק בָּאֶחָד מֵהֶן כְּדִי לְקִנּוֹת אֶת
 הַשְּׁנִי - אֵף זֶה שֶׁהַחֲזִיק בּוֹ לֹא קָנָה.

(52) בבא בתרא שם, מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבוא. (53) אחד פנימי ואחד חיצוני, שמן הפנימי עוברים אל החיצוני. (54) בין בפנימי, בין בחיצוני, כן הוא לפי גירסת הרי"ף. בניגוד לגירסת רשב"ם, שלפיה, אם החזיק בפנימי קנה אף החיצון שמשועבד לפנימי.

- ט. הַמַּחֲזִיק⁵⁵ בַּשְּׁטָר⁵⁶ מְנַכְסֵי הַגֵּר כְּדִי לְקִנּוֹת אֶת
 הַקֶּרֶקַע הַפְּתוּכָה בְּאוֹתוֹ שְׁטָר - לֹא קָנָה⁵⁷ אֲלֵא
 הַשְּׁטָר בְּלִבְדּוֹ, לְצַר⁵⁸ עַל פִּי צְלוּחִיתוֹ⁵⁹ וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה.

(55) בבא קמא מט: (56) שטר קניין, או שטר מתנה של הגר, ולא שטר חוב כפירוש רש"י שם. (57) שהרי לא עשה בה קניין, כן הובא בגמרא שם: "המחזיק בשטרותיו של גר וכו' אדעתא דארעא הוא דמחזיק [בשטר] ובארעא הא לא אחזיק" - הרי שפשוט הדבר שלא קנה הקרקע בהגבהת השטר. (58) שימוש אפשרי של הנייר. (59) בגמרא שם הסתפקו באופן שהחזיק בשטר בסתם, אם כוונתו לקרקע ולא קנה השטר או שנתכוון גם לשטר, ולא נפשטה הבעייה. ואילו באופן שנתכוון בוודאי לקנות הקרקע, לא הסתפקו כלל, שוודאי לא קנה השטר. ואם כן דברי רבינו תמוהים משני צדדים, שהוא כתב שהמחזיק כדי לקנות את הקרקע, קנה השטר. אבל יש אומרים שסוגיא זו אינה סוברת שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו (בבא מציעא יא.) - אבל לפי מה שאנו פוסקים להלכה, שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה ח), אין ספק שאפילו אם לא נתכוון כלל לקנות השטר - קנה השטר (ש"ך סימן ערה סעיף קטן ג, ועיין תוספות בבא בתרא נד. דיבור המתחיל אדעתא). (60) שימושים דומים של הנייר.

- י. שְׂדֵה⁶¹ הַמַּצְיֵנֶת⁶² בַּמַּצְרִיָּה - בֵּינָן שֶׁהַפִּישׁ⁶³ בָּהּ
 מְפֹשֵׁשׁ אֶחָד⁶⁴ - קָנָה אֶת פְּלֵהּ; וְאִם⁶⁵ אֵינָה מַצְיֵנֶת
 בַּמַּצְרִיָּה - קָנָה מִמֶּנָּה בְּאוֹתוֹ מְפֹשֵׁשׁ⁶⁶ כְּדִי שֶׁיִּלְךָ
 הַצֶּמֶד⁶⁷ בְּשִׁעַת חֲרִישָׁה וְיִחְזָר⁶⁸. הַמַּצְרִי⁶⁹ וְהַחֲצֵב⁷⁰
 שֶׁמִּתְחַמֵּין בּוֹ תַּחֲוִמִּין⁷¹ מַפְסִיקִין בְּנִכְסֵי הַגֵּר, וְכָל
 הַמַּחֲזִיק בַּשְּׂדֵה - לֹא קָנָה אֲלֵא עַד הַמַּצְר אוֹ עַד
 הַחֲצֵב.

(61) בבא בתרא נד. כרב נגד שמואל מפני שרב נחמן עשה מעשה כמותו (מגיד משנה). (62) שגבולותיה בולטים וגלויים (רבינו גרשום שם דיבור המתחיל המסויימת). והמדובר בנכסי הגר, שאילו במכירה נתן דמים קונה במכוש אחד כמה שדות (פרק א מהלכות מכירה הלכה יט וראה למעלה הלכה ז). (63) היכה, חפר. (64) חפירה אחת. (65) גמרא שם. (66) כן מפרש רבינו מה שאמרו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קונה ומקנה במשיכה וקונה ומקנה בדמים (מגיד משנה וכסף משנה), כמו שנראה בעבודה-זרה שם. בניגוד למה שנאמר בבכורות יג. שאין הגוי קונה אלא או בדמים או במשיכה. ועיין תוספות עבודה-זרה שם דיבור המתחיל שקילו ומגיד משנה וכסף משנה. (89) עם נתינת הכסף (למעלה פרק א מהלכות מכירה הלכה יז). מקור הדברים בבבא בתרא לה: מימרא של רב יהודה בשם רב: "גוי אין לו חזקה אלא בשטר" ומפרשה רבינו לענין חזקת קניין ולא לענין חזקת שלוש שנים, ועיין רשב"ם שם. וטעם הדבר: שאם יקנה בחזקה יבוא להחזיק באלומות (מגיד משנה שם). (90) שם במימרא של רב: "ישראל הבא מחמת גוי הרי הוא כגוי - אין לו חזקה אלא בשטר" ופירשה כנ"ל בחזקת קניין. וישראל הבא מחמת גוי היינו הקונה מן הגוי (כסף משנה שם). ועוד שם נד: מימרא של שמואל. (91) של ישראל הקונה מן הגוי (משנה למלך, וראה מגיד משנה וכסף משנה שם). (92) שמא יחזור וייקחנו הגוי ממנו באלומות. והיינו, אפילו במקום שאין כותבין את השטר, שהרי במקום שכותבים, אף ישראל מישאל אינו קונה אלא בשטר (למעלה פרק א שם הלכה ד - לחם משנה). (93) שם נד: מימרא של רב יהודה בשם שמואל, וכן שם עובדא, שרב נחמן עשה בה כשמואל. (94) שנסתלק הגוי מן הקרקע (כדלהלן בדברי רבינו), שהרי אצלו נגמר הקניין על ידי קבלת הכסף, אלא שהישראל אינו קונה בזה מאחר שלא סמכה דעתו על הגוי בלי שטר (גמרא שם). (95) אבל קדם הראשון והחזיק בה - קנה הוא מן ההפקר, שהחזקה שלו אינה גרועה מזו של השני, ויש חולקים על רבינו בזה (מגיד משנה). (96) מפני שחזקה בנכסי הגר שונה מזו הרגילה, כמו שיבואר להלן בפרק ב הלכה א-ב. (97) כן כתב רב האי בספר המקח והממכר שער יד. לפי שקרקע זה כמשכון ביד הלוקח הראשון, על מעותיו שנתן לגוי, והרי זה דומה למשכון הגר ביד ישראל ובא ישראל אחר והחזיק בו, שלוקח ממנו הראשון כנגד מעותיו, כמו שכתב רבינו להלן פרק ב הלכה טו (רא"ש בבבא בתרא פרק ג סימן סה). (98) כלומר, הפקר. ראה למעלה הלכה א.

טו. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מִשְׁפָּט יְדוּעַ לְמַלְךְ; אֲבָל⁹⁹ אִם דִּין אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ וּמִשְׁפָּטוֹ שְׁלֵא יִזְכֶּה בְּקִרְקָע אֶלָּא מִי שְׂכֹתֵב בְּשֵׁטֶר אוֹ הַנּוֹתֵן דָּמִים וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ - עוֹשֵׂין כְּפִי מִשְׁפָּט הַמֶּלֶךְ; שְׂכָל¹⁰⁰ דִּינֵי הַמֶּלֶךְ בְּמִמּוֹן¹⁰¹ עַל פִּתְיָן דְּנִין.

(99) בבא בתרא שם. (100) בהתאם לכלל הידוע של שמואל: "דינא דמלכותא דינא" בבא בתרא שם, ועוד. (101) דווקא בממון, אבל לא באיסורים, וכן הוא במשנה גיטין י: שכל השטרות של גויים כשרים משום "דינא דמלכותא דינא", חוץ מגיטי נשים.

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) נתבאר בו אי זו חזקה קונה בנכסי ההפקר ומהות החזקה, וכל הנמשך אחר זה.

א. נְכִסֵּי גֵר שֶׁאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים², וְנְכִסֵּי הַהֶפְקֵר, וְשָׂדֶה²⁸

גירושין הלכה ט). הרי שגם מקום פטור חולק רשות לעניין גיטין, והוא הדין לנכסי הגר. וראייה לזה ממה שאמר רבא (בבא בתרא נו.): "רשות שבת כרשות גיטין", הרי שהשווה שניהם, ואם רצו לומר שלעניין נכסי הגר המצר והחצב מפסיקין ולעניין שבת אינם מפסיקין (שם נו:), הוא הדין שבנכסי הגר יותר מפסיק מלעניין גיטין.

1 יב. כָּל דְּבָרִי⁸¹ הַמִּפְסִיק לְטַמְאָה - מִפְסִיק בְּנְכִסֵּי
2 הַגֵּר⁸². בִּיצֵד? בְּגוֹן שֶׁנִּכְנָס אָדָם לְבִקְעָה זוֹ, וְטַמְאָה
3 בְּבִקְעָה בְּצִדָּה אַחֶרֶת⁸³, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם הִגִּיעַ לְמָקוֹם
4 הַטַּמְאָה⁸⁴ אִם לֹאוֹ - כָּל מָקוֹם שֶׁמִּחְזִיקִין אוֹתוֹ
5 לְטַמְאָה, הֲרִי הוּא כְּמָקוֹם אַחֵר מִחֻלָּק בְּפָנָי עֲצָמוֹ.

(81) משנה טהרות פרק ו משנה ה ומובאה בבבא בתרא נו: (82) שהרי (שם נו.) רצו לומר שהמצר והחצב שמפסיקין בנכסי הגר אינם מפסיקין לעניין טומאה, ואם כן אלו שמפסיקין לעניין טומאה כל שכן שמפסיקין בנכסי הגר. (83) כלומר, בבקעה אחרת, שאף על פי שהנכנס לבקעה שיש בה כמה שדות וטומאה באחת מהן ואינו יודע לאיזה שדה נכנס, הרי הוא טמא וכדעת חכמים ולא כרבי אליעזר בבבא בתרא שם (פרק כ מהלכות אבות הטומאה הלכה ט) - כאן שהוא מסופק אם נכנס לבקעה זו, גם לחכמים דרבי אליעזר, הוא טהור (לחם משנה). (84) כלומר, אותה הבקעה שבה נמצאת אותה השדה הטמאה.

6 יג. בְּקִעָה⁸⁵ גְּדוֹלָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׂדוֹת רַבּוֹת, וְכָלֵן שֶׁל
7 גֵּר אֶחָד, וְלֹא הָיָה בִּינְיָהָ⁸⁶ לֹא מִצָּר וְלֹא חֶצֶב וְלֹא
8 דָּבָר מְדַבְּרִים הַמִּפְסִיקִין, וְכֵן אֶחָד וְהַחֲזִיק בְּמִקְצֵת
9 הַבִּקְעָה לְקִנּוֹת אֶת פְּלֶה - כָּל הַנִּקְרָא עַל שֵׁם אוֹתוֹ
10 הַגֵּר קוֹנֶה אוֹתוֹ.

(85) בבא בתרא נו. מימרא של רבי מרינוס. (86) [ביניהם, כלומר, בין השדות לא היה מצר ולא שום דבר המפסיק, אבל מסביב הייתה כל הבקעה מסויימת במצריה, שאם לא כן לא קנה אלא "כדי שילך הצמד בשעת חרישה ויחזור" (למעלה הלכה י). ועיין מגיד משנה מה שהאריך בדברי רבינו, ולפי הנ"ל הכל מבורר].

11 יד. עֲפֹ"ם שֶׁמִּכּוּר מִטְּלָטְלִין לְיִשְׂרָאֵל, אוֹ קֶנֶה
12 מִטְּלָטְלִין מִיִּשְׂרָאֵל - קוֹנֶה בְּמִשְׁכָּה⁸⁷ וּמִקְנֶה
13 בְּמִשְׁכָּה אוֹ בְּדָמִים⁸⁸. אֲבָל הַקִּרְקָע - אֵינוֹ קוֹנֶה
14 אוֹתוֹ מִיִּשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּשֵׁטֶר⁸⁹, וְאֵינוֹ מִקְנֶה אוֹתוֹ
15 לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּשֵׁטֶר⁹⁰; שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ⁹¹ סוּמְכָת אֶלָּא
16 עַל הַשֵּׁטֶר⁹². לְפִיכָךְ⁹³, וְיִשְׂרָאֵל שֶׁלָּקַח שָׂדֶה מִן
17 הָעֲפֹ"ם וְנָתַן הַדָּמִים⁹⁴, וְקָדָם⁹⁵ שִׁיחֲזִיק בָּהּ בֶּא
18 וְיִשְׂרָאֵל אַחֵר וְהַחֲזִיק בָּהּ בְּדֶרֶךְ שִׁמְחִיזִיקִין בְּנְכִסֵּי
19 הַגֵּר⁹⁶ - זָכָה אַחֲרוֹן, וְנוֹתֵן לְרֵאשׁוֹן אֶת הַדָּמִים⁹⁷.
20 מִפְּנֵי שֶׁהָעֲפֹ"ם מַעֲת שֶׁלָּקַח הַדָּמִים סֵלֶק רְשׁוּתוֹ,
21 וְיִשְׂרָאֵל לֹא קֶנֶה עַד שֶׁיִּגִּיעַ הַשֵּׁטֶר לְיָדוֹ, וְנִמְצָאוּ
22 נְכִסִּים אֵלּוּ בְּנְכִסֵּי מְדָבָר⁹⁸, שְׂכָל הַמִּחְזִיק בָּהֶן - זָכָה.

(87) כאמיר ולא כרב אשי, עבודה-זרה עא. (88) כלומר,

1 שְׁמִכְרָה הַעֲבוּרִים לְיִשְׂרָאֵל וְעֵדִין לֹא הִחֲזִיק בָּהּ³ -
2 כָּלֵם דִּינָם שָׁנָה⁴: כָּל הַמִּחְזִיק בָּהֶם בְּדֶרֶךְ מְדֻרְכִי
3 הַחֲזָקָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת מְכִירָה⁵ - קִנְיָה⁶, חוּץ
4 מֵאֲכִילַת הַפְּרוֹת⁷.

2) ראה למעלה פרק א הלכה ו. (3) שם הלכה יד. (4) לפי
שכולם הפקר. (5) פ"א הלכה ח. (6) משנה בבא-בבא-בבא
מב. (7) בבא-בבא-בבא נז. ונד. שאינו קונה אלא כשעושה

דבר לטובת השדה, כדלהלן.

5 ב. פִּיצֵד? הַלּוֹקֵחַ קָרָקַע מִחֲבִירוֹ, וְהִחֲזִיק בָּהּ
6 בְּאֲכִילַת פְּרוֹתֶיהָ - קִנְיָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁸; אֲבָל בְּנִכְסֵי
7 הַפֶּקֶר אוֹ נִכְסֵי הַגֵּר, אִפְּלוּ אֲבָל פְּרוֹת הָאֵילָן בְּמָה
8 שְׁנִים - לֹא קִנְיָה גּוֹף הָאֵילָן וְלֹא גּוֹף הַקָּרָקַע, עַד
9 שִׁיעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּגּוֹף הָאֵרֶץ אוֹ יַעֲבֹד עֲבוֹדָה בְּאֵילָן.
10 וּמַעֲשֶׂה⁹ בְּאֵשָׁה אַחַת, שֶׁאֲכָלָה פְּרוֹת דֶּקֶל¹⁰ שֶׁלֹּשׁ
11 עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וְכֹא אֶחָד וְהִחֲזִיק בְּאֵילָן בְּעֲבוֹדָה
12 שֶׁעָבַד בְּגּוֹף הָאֵילָן¹¹; וְכֹא מַעֲשֶׂה לְפָנֵי חֲכָמִים,
13 וְאֶמְרוּ: זֶה הָאֲחִירֹן קִנְיָה.

(8) בפ"א מהלכות מכירה הלכה טו-ז. והראב"ד חולק על
דברי רבינו, כאן ושם. (9) שם נד. (10) של הפקר.
(11) בגמרא שם: "רפיק תותיה פורתא (= חרש תחתיו
מעט)".

14 ג. יֵשׁ¹² דְּבָרִים רַבִּים, שֶׁאִם הִחֲזִיק בָּהֶן הַלּוֹקֵחַ¹³ -
15 לֹא קִנְיָה עֵדִין, וְאִם הִחֲזִיק בְּאֶחָד מֵהֶן בְּנִכְסֵי הַגֵּר
16 אוֹ בְּנִכְסֵי הַפֶּקֶר - קִנְיָה. פִּיצֵד? הַמוֹצֵא¹⁴ פְּלִטְרִים¹⁵
17 גְּדוֹלִים¹⁶ בְּנוֹיִין בְּנִכְסֵי הַגֵּר אוֹ בְּנִכְסֵי הַפֶּקֶר, וְסִיד¹⁷
18 בָּהֶן סִיד אֶחָד אוֹ פִּיר¹⁸ בָּהֶן פִּיר אֶחָד, כְּגוֹן אִמָּה
19 אוֹ יוֹתֵר¹⁹ כְּגַד²⁰ הַפֶּתַח - קִנְיָה.

(12) שם נז. ושם מנו את ההבדלים, שבין נכסי הגר לבין
נכסי חבירו. (13) לא כתב רבינו "הלוקח מחבירו" (כמו
שכתב למעלה בתחילת הלכה ב) לפי שכאן לא מדובר
בחזקת קנין אלא בחזקת שלש שנים, שבזה אינו קונה אם
נרה או היטיבה בדברים אחרים, אלא-אם-כן אכל פירותיה,
כמפורש בפ"ב מהלכות טוען ונטען הלכה ט. כן פירש
רבינו יהושע הנגיד, נכדו של רבינו (הובא בכסף-משנה),
ואילו בלוקח שדה מחבירו - קנה בכל פעולה שעושה
לטובת השדה אע"פ שלא אכל פירותיה, וכן מפורש בפ"א
מהלכות מכירה הלכה יב, שאם חיבר המים לשדה כיון
שהועיל לה קנה, ואם כן פשוט שהוא-הדין לנרה וכיוצא
בה. וראה להלן הערה כה. (14) שם נג: (15) ארמונות.
(16) כן הוא בגמרא שם (והרשב"ם מוחק גירסא זו) -
וכוונתו להדגיש, כנראה, שאף בארמונות גדולים קונים
בציור קטן. (17) טח. (18) צייר, והיינו, ציורים פעוטים
כגון פרחים וצעצועים, בניגוד לצורה (להלן הלכה ד) שהיא
צורה של בעל-חי. (19) וברורה שיטת רבינו, שאף ביותר
מאמה צריך שיהיה נגד הפתח (שלא כדעת רשב"ם). ועיין
מגיד-משנה ולחם-משנה. (20) בכותל מול הכניסה, ששם
נראה יותר ויש לו חשיבות מיוחדת.

20 ה. פִּיצֵד³⁴? הִיָּה³⁵ פּוֹרֵת מִכָּאן וּמִכָּאן³⁶ - הִרִי חֲזָקָתוֹ
21 שְׁנֵתִּפְּנוּ לְעֲבוֹדַת הָאֵילָן; הִיָּה פּוֹרֵת מֵרוֹחַ אַחַת -
22 אֵינוֹ מִתְּפָּנוּ אֶלָּא לְעֵצִים. וְכֵן³⁷ הַמְּלַקֵּט עֵצִים
23 וְעֹשֶׂה בָּהֶם וְאֲבָנִים מִן הַשָּׂדֶה: אִם דָּעָתוֹ לְתֵּן הָאֵרֶץ³⁸
24 - קִנְיָה³⁹; וְאִם לְעֵצִים⁴⁰ - לֹא קִנְיָה⁴¹.

(34) כלומר, איך אנו יודעים אם דעתו לאילן או להאכיל
העצים לבהמה. (35) שם נד. (36) כלומר, מכל צדי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מדברי ר"י בן מיגש, שגם מה שבנה הראשון הוא הפקר וזכה בו השני (מגיד-משנה). (58) כיוון בזה לדברי רבו ר"י בן מיגש, שכתב: "שלא חפר הראשון יסודות, שחפירות הקרקע ליסודות - כנר את השדה, שמתקנה לזריעה ואע"פ שלא זרעה - קנה" (ועיין מגיד-משנה וכסף-משנה בשם הר"ן). (59) שם. (60) כלומר, אין לומר שבנין זה יהווה תיקון מבחינת היותו גדר. (61) כלומר, אין עדיין כל תועלת בבנין שהוא בלי דלתות, שאי-אפשר עדיין להנות ממנו ולגור בו כמו שהוא. ומכאן שאם יש תועלת, כגון שעשה מקום לזבל או לדיר בהמות - קנה (מגיד-משנה וכסף-משנה).

י. המפיץ⁶² הוצע⁶³ לתוף התלמים⁶⁴ - לא קנה; ²⁴ שפעת שהשליך הוצע לא השפית כלום⁶⁵, ופעת ²⁵ שפעת והשפית - שפח הפא מאליו הוא, ואינו ²⁶ קונה. ²⁷

(62) שם נג: נד. מימרא של רב יהודה. (63) אמנם בגמרא שם הוזכר זרע מסויים - "לפת". (64) חריצים, שהיו כבר לפניו. והוא לא כיסה את הזרע (רשב"ם שם). (65) אחרי שלא כיסה את הזרע.

יא. היתה⁶⁶ מחיצה בנכסי הגר, ובא זה ועשה ²⁸ מחיצה אחרת על גבה - לא קנה⁶⁷, ואפלו⁶⁸ נבלעה ²⁹ מחיצה התחתונה והרי העליונה קימת; שפעת ³⁰ שפנה לא הועיל, ופעת שהועיל - מאליו פא ³¹ המעשה. ³²

(66) עירובין כה. מימרא של רב חסדא. (67) לפי שהיא מיותרת ואין בה כל תועלת. (68) בגמרא שם הוסקה הלכה זו מתוך השוואה למימרא המשמשת מקור להלכה הקודמת.

יב. המחזיק⁶⁹ בנכסי הגר ובחפיקו והוא אין דעתו ³³ לקנות, אף על פי שפנה וגדר - לא קנה⁷⁰. ³⁴

(69) נלמד מן ההלכה הבאה, וראה שם ציון המקור. (70) יש אומרים, שכל זה אינו אלא בהפקר או בנכסי הגר, אבל במתנה - קנה, כיון שדעת אחרת מקנה אותו (קצות-החושן סימן רעה, ס"ק ד).

יג. העודר⁷¹ בנכסי הגר וכסבור⁷² שהן שלו - לא ³⁵ קנה. עדר⁷³ בנכסי גר זה וכסבור של גר אחר - ³⁶ הואיל ונתפנו במעשיו אלו לזכות מן ההפקר, הרי ³⁷ זה קנה. ³⁸

(71) החורש. יבמות נב: מימרא של רב יוסף. (72) כגון שהוא שכן, ונכסיו גובלין עם נכסי הגר. (73) שם, מימרא של אביי.

יד. היה⁷⁴ משפון⁷⁵ ישראל ביד הגר, וכשמת הגר ³⁹ פא ישראל והחזיק במשפון זה - מוציאין⁷⁶ אותו ⁴⁰ מידו; שפיון שמת הגר בטל שעבודו⁷⁷. ⁴¹

(74) בבא-קמא מט: מימרא של רבה. (75) אפילו משכנו שלא בשעת הלואתו (מגיד-משנה, וראה בש"ך סימן רעה,

האילן. (37) שם, מימרא שניה של שמואל. (38) לנקותה ולהכשירה לחרישה. (39) שזה תיקון בגוף הקרקע. (40) להכין לו עצים או עשבים או אבנים, לתשמישו. (41) שזו היא אכילת פירות.

1 ו. פיצד? לקט⁴² הגס⁴³ והדק⁴⁴ - הרי זו בחזקת ² שנתפנו לתמן את הארץ; לקט הגס ולא הדק - הרי ³ זה בחזקת שנתפנו לעצים⁴⁵. וכן המשה⁴⁶ פני ⁴ הארץ: אם דעתו לתמן הארץ - קנה; ואם דעתו ⁵ להשוות מקום שיעמיד⁴⁷ בו גרין⁴⁸ - לא קנה⁴⁹.

(42) שם. (43) עצים גדולים. (44) עצים קטנים. (45) שרק הגדולים ראויים לשימוש. (46) שם. (47) שזו היא הנאת שימוש, ולא תיקון, הואיל והקרקע עומדת לחרישה. (48) לדוש שם תבואה. (49) לדעת רשב"ם שם אין זה אלא בגורן שאינו קבוע, שכיין שאחרי הדישה יחרוש מקומו, אין זה תיקון לשדה. אבל אם עשהו גורן קבוע - קנה, שזהו תיקון לשדה.

6 ז. פיצד? היה⁵⁰ לוקח עפר ממקום גבוה ונותנו ⁷ למקום הנמוך - הרי זה מתקן הארץ; ואינוהו ⁸ שאינו מקפיד על זה, אלא משליך העפר והצורות ⁹ בכל מקום בלא הקפדה - הרי זה בחזקת שאינו ¹⁰ מתפנו אלא להשוות מקום לדיש. וכן הפותח⁵¹ מים ¹¹ לתוף הארץ: אם לתמן הארץ - קנה; ואם לצוד⁵² ¹² הדגים לא קנה.

(50) שם. (51) שם. (52) אף זו הנאת שימוש.

13 ח. פיצד? עשה מקום שיקנסו בו המים בלבד⁵³ - ¹⁴ הרי זה מתפנו לתמן⁵⁴ הארץ; עשה שני פתחים, ¹⁵ אחד להכניס ואחד להוציא - הרי זה מתפנו לצוד ¹⁶ דגים.

(53) בלי שער יציאה. (54) שיתעכבו המים במקום וישקו את השדה.

17 ט. הבונה⁵⁵ פלטרין גדולים בנכסי הגר, ובא אחר ¹⁸ והעמיד להם דלתות⁵⁶ - קנה האחרון⁵⁷; שהראשון ¹⁹ לא עשה בגוף הארץ כלום⁵⁸, והרי⁵⁹ הוא כמי ²⁰ שעשה גל אבנים על הארץ שאינו קונה, שהרי לא ²¹ הועיל בגדר⁶⁰ זה, מפני שהוא רחב ביותר ומפלט, ²² ואין צורת אותו הבנין מועלת⁶¹ לו עד שיעמיד ²³ דלתות.

(55) שם נג: מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבוא. (56) יש מפרשים, שהעמיד הדלתות ונעלן, שאם לא נעל, גם הוא לא עשה כלום, כמו הראשון, ואע"פ שבמכירה קונה בנעילת דלת לחוד (פ"א מהלכות מכירה הלכה י', ועיין שם בכסף-משנה) - בגר שאין דעת אחרת מקנה צריכים גם העמדה (לחם-משנה). ויש מפרשים, שגם בלא נעל - קנה, שכיין שעל-ידי העמדת הדלתות ישנה אפשרות לנעול, הרי זו עשייה גמורה וקנה, ראה בהגהות מיימוניות. (57) נראה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י' אייר - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ששם מדובר באופן שנתבר שבזמן החזקה הראשונה היה העובר קיים ויש לו זכות בירושה הבאה מאליה, לבין רבא שאף הוא מודה שיש לעובר זכות בירושה (ועיין ב'אבן האזול'), אלא שכאן מדובר אף באופן שנתבר לבסוף שבזמן החזקה הראשונה כבר מת הבן או כבר הפילה, ואעפ"כ לא קנה, מפני שרפוי הדבר בידי המחזיקים ולא נתכוונו לקנות, והא ראייה שמיד ששמעו שיש לו בן החזירו הנכסים) ששמעו בו שמת, ולא מת, ומת" (וכ"ה בתוספות רי"ד - אור שמח). וזהו פירושו: שמעו בו, כלומר בגר עצמו, שמת (ואז החזיקו בנכסיו). ולא מת, כלומר שוב שמעו בו שלא מת והחזירו הנכסים. ומת, כלומר, שוב שמעו ששמועה ראשונה אמת. לאב"י, כיון שנתברר שמת לפני החזקה - קנו. ולרבא, לא קנו - כיון שגם כאן היה הדבר רפוי בידם. ופסק רבינו כרבא. (90) שאע"פ שהמזכה לעובר לא קנה (פכ"ב מהלכות מכירה הלכה י'), בירושה הבאה מאליה - יש לו לעובר זכות, כאב"י שם. ואף רבא לא חלק עליו, אלא שתייך באופן אחר. ראה למעלה הערה פז. (91) לפני שהחזיקו בראשונה. שאם מת אחר-כך אין כל חידוש של קנו בראשונה, שהרי הנכסים של העובר. ראה למעלה. (92) גם כאן מדובר כשהפילה אשתו מקודם, שאם לא כן, אין שום חידוש בזה כנ"ל. (93) בפעם השניה, אחרי שהראשונים החזירו את הנכסים. (94) אלה שהחזיקו הראשונים בנכסים אלו. (95) שבוה שהחזירו, גילו דעתם שלכתחילה היה הקנין רופף בידם, ולא נתכוונו לקנין של ממש, וזהו הפירוש בדברי רבא: "ורפויי רפיא בידיהם".

פרק שלישי

(1) נתבאר בו שווי המתנה למכר בעניינן ותנאיהם ומהות המקבלים כגון גוי ועבר ואשה.

- א. הנותן מתנה לחברו - אין המקבל זוכה בה אלא
- באחד מן הדרכים שהקונה זוכה בהן במקח²⁰: אם
- משלשלין רוצה לתן לו - עד שיגביה, או שימשך
- דבר שאין דרכו להגביה²¹, או יקנה באחד משאר
- הדרכים שהמשלשלין נקנין בהן²²; ואם קרקע או
- עבדים נתן לו - עד שיחזיק בדרך שמיחזיק הלוקח²³,
- או עד שיגיע שטר מתנה לידו²⁴. אבל בדברים לא
- זכה המקבל, אלא כל אחד מהן עדין יכול לחזור
- בו²⁵.

(2) בבא-בבא קנא. מעשה באמו של רב עמרם חסידא, שרצתה לתת מתנה, ועל זה שואלת שם הגמרא: "והא לא משך (המקבל)?" וכן יש בכמה מקומות בגמרא (מגיד-משנה). (3) ראה פ"ג מהלכות מכירה, הלכה א"ב. (4) קנין חצר (שם הלכה ז). קנין אגב קרקע (שם הלכה ח) וקנין סודר (שם פ"ה הלכה ה). (5) חזקת קנין בקרקע בפ"א מהלכות מכירה הלכה ג"ח, וחזקת קנין בעבדים שם פ"ב הלכה א"ב. (6) ראה שם פ"א הלכה ג"ז, ופ"ב הלכה א. (7) ואין בזה אפילו משום מחוסר אמנה, חוץ ממתנה מועטת (פ"ז מהלכות מכירה, הלכה ט).

- ב. מחל²⁶ לחברו חוב שיש לו עליו, או נתן²⁷ לו

ס"ק ז). (76) שאין בו לגר (= הבעל-חוב) במשכון זה, אלא שעבוד להלוואתו, ומה שאמרו: "בעל-חוב קונה משכון" (בבא-מציעא פב.) - אינו אלא להתחייב באחריות שמירתו (פ"י מהלכות שכירות הלכה א), אבל אינו זוכה בו להיות כשלו, שהרי הלזה יכול תמיד לפדותו בדמים (ראה 'תוספות' שם ד"ה משכנו של ישראל). (77) וזוכה בו הלזה, מיד עם מיתת הגר.

- 1 טו. היה⁷⁸ משכון הגר ביד ישראל, ובא ישראל
- 2 אחר והחזיק ב⁷⁹ - לוקח ממנו הראשון פנגד
- 3 מעותיו⁸⁰, והאחרון קנה את השאר.

(78) בבא-קמא שם, המשך המימרא של רבה. (79) אם לא הקדימו בעל החוב, כדלהלן הלכה טז. (80) שהשעבוד שחל על נכסי הגר אינו נפקע מנכסיו, אף שמת הגר, ולא דוקא שיש משכון בידי המלוה, אלא אף אם יש לו על הגר מלוה בשטר או בעדים (מגיד-משנה בהלכה טז).

- 4 טז. כמה דברים אמורים⁸¹? בשלא היה המשכון
- 5 בחצר הראשון; אבל אם היה בחצר - חצרו קונה
- 6 לו שלא מדעתו⁸², כמו שבארנו בענין מציאה⁸³,
- 7 ואין לזה האחרון כלום.

(81) מסקנות הגמרא שם. (82) ואף-על-פי שאינו עומד בצד חצרו. כלל ידוע של רבי יוסי בר חנינא, בבבא-מציעא יא. וכל זה אינו אלא בחצר המשתמרת, אבל אם אינה משתמרת, אינה קונה אלא אם עומד על ידה, וראה לעיל פ"א הלכה ד. (83) פ"ז מהלכות גזילה ואבירה ה"ח.

- 8 יז. גר⁸⁴ שמת, ובבבא קנא את נכסיו⁸⁵, והיו בהן
- 9 עבדים גדולים - קנה⁸⁶ עצמן בני חורין; אבל
- 10 העבדים הקטנים - הרי הן כבהמה, וכל המחזיק
- 11 בהן⁸⁷ - זכה בהם. וכבר בארנו⁸⁸ דרכי החזקה
- 12 שיקנו בהם את העבדים.

(84) גיטין לט. (85) כלומר, תפסו נכסיו וזכו בהם מן ההפקר, כדין גר שמת ואין לו יורשין שנכסיו הפקר, ראה למעלה הלכה א. (86) שהם קודמים לאחרים, לזכות בעצמם. (87) בקטנים שאין להן יד לזכות בעצמם (וראה 'תוספות' שם ד"ה קטנים). כאבא שאול ולא כחכמים, שכן הכריע רבי יהושע בן לוי (גיטין שם). וראה 'תוספות' קידושין כג. ד"ה ואיכא דאמרי. (88) בפ"ב מהלכות מכירה, הלכה א"ד.

- 13 יח. גר⁸⁹ שמת, ובבבא קנא את נכסיו, ושמעו
- 14 שעדין לא מת, או שיש לו בן, או שאשתו מעברת⁹⁰
- 15 - פלן חביבין להחזיר. החזירו פלן, ואחר כך שמעו
- 16 ששמועה ראשונה אמת היתה ובראשונה מת, או
- 17 מת בנו מקדם⁹¹, או הפילה אשתו⁹², כל המחזיק
- 18 בשניה⁹³ - קנה, ובראשונה⁹⁴ - לא קנה⁹⁵.

(89) בבא-בבא קמב. בבביתא. וכתב הגר"א (סימן רעה, ס"ק כט) שרבינו גרס במסקנת הגמרא שם: "איכא בינייהו (בין אב"י שאמר שלפיקך לא קנו בחזקה הראשונה, מפני

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וראה בפכ"א מהלכות מכירה, הלכה כב. (25) שיד הלוקח על התחתונה.

- ו. פל הנותן²⁶ מתנה על תנאי, בין שהתנה נותן בין שהתנה המקבל²⁷, והחזיק המקבל וזכה בה: אם נתקיים התנאי - נתקיים²⁸ המתנה²⁹; ואם לא נתקיים התנאי - בטלה המתנה, ויחזיר פרות שאכל³⁰. והוא שיהיה התנאי פראוי³¹.

(26) נזכר בכמה מקומות בתלמוד. ומקור הדברים בתנאים של בני גד ובני ראובן, שמשו רבינו כשנתן להם את עבר הירדן, התנה עמם על-מנת שיעברו את הירדן (במדבר לב). (27) קידושין מט: במשנה "וכן היא (= האשה מקבלת את הקידושין) שהטעתו (= שהתנתה עמו ולא נתקיים תנאה - לא נתקיימו הקידושין)". (28) במשנה-למלך ובשו"ע (רמא, סעיף ט) "נתקיימה". (29) היינו, מעת קיום התנאי ואילך (פ"ו מהלכות אישות, הלכה ט). (30) בבא-מציעא סה: וכ"כ רבינו בפ"א מהל' מכירה, הלכה יא. (31) ראה להלן בהלכה ז.

- ז. פבר בארנו³², שכל תנאי שיש במתנות או במקח וממכר צריך שיהיה תנאי פפול, והן³³ קודם ללאו³⁴, ותנאי קודם למעשה³⁵, ויהיה תנאי שאפשר לקיימו³⁶. ואם חסר אחד מאלו - התנאי³⁷ בטל, וכאלו אין שם תנאי³⁸.

(32) בפ"ו מהלכות אישות, הלכה א"ב. (33) התנאי החיובי. (34) גיטין עה: דברי רבא. (35) בבא-מציעא צד. במשנה וגיטין עה. והיינו שהתנה לפני שעשה הקונה מעשה הקנין (שם הלכה ד). ולדעת הראב"ד (שם הלכה א) צריך שדיבור התנאי יקדים לדיבור על המעשה. (36) כרבי יהודה בן תימא (בבא-מציעא שם), ולא כחכמים החולקים עליו. וטעם כל אלו, לפי שדיני תנאי נלמדו מתנאי בני גד ובני ראובן, ושם היו כל ארבעה דברים אלו. קידושין סא. גיטין עה. ופד. ו'תוספות' שם ד"ה על-מנת. (37) על יתר משפטי התנאי שלא הזכירם רבינו, ראה מגיד-משנה בפ"ו מהלכות אישות, הלכה א. (38) כן כתב גם בהלכות אישות שם, הלכה ב.

- ח. וכל האומר 'על מנת' - כאומר 'מעכשיו' דמי³⁹, ואינו צריך לכפל התנאי⁴⁰. כך הורו מקצת הגאונים⁴¹, ולזה דעתנו נוטה. ורבותי⁴² הורו, שאין צריך לכפל התנאי ולהקדים הן ללאו אלא בגטין ובקדושין בלבד⁴³. ואין לזכר זה ראיה⁴⁴.

(39) גיטין עד. ושם מימרא של רב הונא בשם רבי (וכן הוא בהלכות אישות שם, הלכה יז. ובפ"ח מהלכות גירושין, הלכה א). כלומר, כשם שבאומר "מעכשיו" נתקיים המעשה למפרע, לכשיתקיים התנאי, כמו באומר "על מנת". (40) והוא-הדין ליתר משפטי התנאי, חוץ מתנאי שאי-אפשר לקיימו, ראה בהלכות אישות שם. והטעם בזה הוא: שרק בתנאי של "אם" שאין המעשה מתקיים מיד אלא עם קיום התנאי, ונמצא התנאי מבטל המעשה, שהרי אילו לא התנאי

- 1 הפקדון שהיה מפקד אצלו - הרי זו מתנה הנקנית
2 בדברים בלבד, ואין צריך דבר אחר, כמו שבארנו¹⁰.

(8) קידושין טז. ועוד מקומות אחרים, ראה ב'תוספות' סנהדרין ו. ד"ה צריכה קנין. (9) מכאן שבפקדון כיון שהוא בעין, צריך לשון מתנה דוקא ולא מועילה לשון מחילה (לחם-משנה ומשנה-למלך). (10) פ"ה מהלכות מכירה הלכה יא, וראה במגיד-משנה שם.

- 3 ג. וכן האומר לחברו: מנה שיש לי בידך תנהו לזה
4 - קנה¹¹, ואין אחד¹² מהן יכול לחזור בו. בין שנתן
5 המנה בחוב שיש לו אצלו¹³, בין שנתנו לו מתנה;
6 בין שהיה חוב אצלו¹⁴, בין שהיה פקדון אצלו, כמו
7 שבארנו¹⁵.

(11) והוא דין מעמד שלשתן (גיטין יג:). (12) מכל השלשה. (13) כלומר, הנותן פרע למקבל חוב שהיה חייב לו. ראה בשו"ע חושן-משפט סימן ככו, סעיף א. ומקור הדברים לפי גירסת הרי"ף בגיטין יד. "הנהו גינאי וכו' יהבינהו ניהליה למרי ארעא בטסקא" (הגר"א שם). (14) אצל הנפקד. (15) פ"ו מהלכות מכירה, הלכה ח.

- 8 ד. כשם שאין צריכים עדים לענין מקח וממכר
9 אלא לגלות הדבר בלבד אם היתה שם טענה
10 וקפידה¹⁶, כך במחילות ומתנות אין צריכין עדים
11 אלא מפני המשקרים¹⁷.

(16) קידושין סה: "לא איברו סהדי אלא לשקרי (= לא נבראו עדים אלא כנגד השקרנים)". (17) כן כתב בפ"ה מהלכות מכירה, הלכה ט.

- 12 ה. כשם שמוכר צריך לסים¹⁸ הממכר, כמו
13 שבארנו¹⁹, כך הנותן. פיצד? הפותב לחברו 'קרקע
14 מנכסי²⁰ נתונה לה', או²¹ שפתב לו 'פל נכסי קנויין
15 לה חוץ ממקצתן'²² - הואיל ולא סים הדבר שנתן
16 לו²³ ואינו ידוע, לא קנה כלום; ואינו יכול לומר
17 לו 'תן לי פחות שבנכסיך', עד שסים לו המקום
18 שנתן לו. אבל²⁴ אם אמר לו 'חלק כך וכך בשדה
19 פלוגית' - הואיל וסים השדה, אף על פי שלא סים
20 החלק, נוטל אותו חלק מן הפחות שבאותה שדה²⁵.

(18) להגדיר את נושא המכירה, מהותו ומקומו. (19) בפרק כא מהלכות מכירה, הלכה א"ג. (20) יוצא מתוך הפסקא הבאה. (21) פאה פ"ג משנה ח. הובאה בגיטין ח: -ט. כפי שהובנה ע"י הרי"ף והר"י מיגש (הובאו דבריהם במגיד-משנה). (22) ולא הגדיר מה הם מקצת הנכסים שלא נתן לו. (23) ש"נכסים" ו"קרקע" הם שמות כוללים לכל הסוגים: שדות וכרמים, גנות ופרדסים, יערות, הרים וגבעות וכו' וכו' שהכל נקרא "נכסים" ו"קרקע". אבל אם סיים לו סוג מיוחד, כגון אם אמר לו בית מבתי אני מוכר לך - מכירתו מכירה, ונותן לו הקטן שבהם (פכ"א מהלכות מכירה, הלכה יט). וכמו כן אם אמר לו חלק כך וכך בשדה פלוגית, כדלהלן (מגדל עז). (24) בבא-בתרא קז: במשנה.

דבר הראוי לי, שאוכל להשתמש בו, וההנמקה שם בגמרא, בדברי רב אשי. (56) שמכיון שבטל תנאי, בטלה המתנה, ואין בידי המקבל להקדישה. (57) אם החזירו באופן שאינו ראוי לו לנותן.

- יא. אסור⁵⁸ לישראל לתן לעכו"ם מתנת חנם; אבל נותן הוא לגר תושב⁵⁹. שנאמר: לגר אשר בשעריך⁶⁰ תתננה ואכלה, או מכר לנכרי - במקירה ולא במתנה; אבל לגר תושב - בין במקירה בין בנתינה⁶¹, מפני שאמה מצוה להחיותו⁶², שנאמר: גר ותושב וחי עמך.

(58) עבודה זרה כ. כרבי יהודה ש"דברים ככתבם" ולא כרבי מאיר. (59) גוי שקיבל עליו שבע מצוות בני נח, ואז מותר לנו להושיבו בינינו, ולכן נקרא "גר תושב". ואין מקבלים אותו אלא בזמן שהיובל נוהג (פי"ד מהלכות איסורי ביאה, הלכה ז"ח. וראה עוד בפ"י מהלכות עבודה זרה הלכה ו, בפ"כ מהלכות שבת הלכה יד, ובפ"ח מהלכות מלכים הלכה י"א). (60) בגמרא עבודה זרה שם, הביאו גם הפסוק: "לא תחנם". וגם בפ"י מהלכות ע"ז הלכה ד הביא רבינו רק פסוק זה: "לגר אשר בשעריך וגו'". ועיין ב"ספר המצוות" (ל"ת ג) וב"מנחת חינוך" (מצוה תכו). (61) כלומר, לא הכריחתו התורה לתת לו במתנה, אלא רשות בידו לתת, אבל יכול גם למכור. וראה 'תוספות' שם ד"ה ורבי מאיר. (62) שם כ. וסח. כלומר, ומשום כך חייב הוא למכור לו, על-כל-פנים.

- יב. הנותן מתנה לעבד או לאשה - קנה הפעל והאדון⁶³; אלא שהאדון קונה לגוף⁶⁴, והפעל קונה אותה לפירות⁶⁵.

(63) קידושין כג: לדברי הכל, גם לרבי מאיר וגם לרבנן, גם לרב ששת וגם לרבי אלעזר. (64) כפי שיוצא מסתימת הלשון: "אין קנין לעבד בלא רבו" (ראה 'תוספות' שם ד"ה ורבי אלעזר). (65) כן כתב גם בפ"י מהלכות נדרים הלכה יז, ומקור הדברים בירושלמי, כתובות פ"ו שאמרו: "אע"ג דלרבי מאיר עביד יד העבד כדי רבו, זכתה האשה זכה בעלה, - מודה שאין עליה אלא אכילת פירות בלבד". וראה 'תוספות' שם.

- יג. נתן מתנה לאשה על מנת שאין לבעלה רשות בה, ולעבד על מנת שאין לרבו רשות בו - קנה האדון וקנה הפעל⁶⁶. אבל הנותן מתנה לאשה או לעבד, והתנה עמה הנותן בגופה של מתנה שתהיה לקדו⁶⁷ וקדו⁶⁸ - לא קנה האדון ולא קנה הפעל.

(66) קידושין שם כרב ששת ולפי דברי רבי מאיר, או כרבי אלעזר ולפי דברי הכל, ונדרים פח. כרב ושמואל. (67) נדרים שם כשמואל, וראה להלן הלכה יד. (68) כלומר, חוץ מהתנאי השלילי שהתנה, שלא יזכה האדון או הבעל, אלא התנה גם תנאי חיובי, שהעבד או האשה יזכו בחפץ לשימושים מסויימים, וממילא אין הבעל יכול לקנות, שאף שלאשה ולעבד עצמם אין בו קנין, אלא לדבר זה, אין בו שום קנין לאדון או לבעל.

היה המעשה מתקיים מיד. אבל בתנאי של "מעכשיו" או של "על מנת", שהוא כמו "מעכשיו", שהמעשה מתקיים למפרע ואין התנאי בא לבטל לגמרי את המעשה - בזה אין צורך לשלשה ממשפטי התנאי: תנאי כפול, הן קודם ללא ותנאי קודם למעשה (הלכות אישות שם, הערה נז בשם הראב"ד, וראה במשנה-למלך כאן). (41) רב האי גאון, הובא ברא"ש גיטין פ"ו אות ט (הלכות אישות שם, הערה נג). (42) ובהלכות אישות שם הלכה יד, כתב: "יש מקצת גאונים אחרונים", והם הרי"ף ורבינו שמואל בן חפני הכהן (שם הערה מד). (43) ולא בדיני ממון: כי אין הלכה כרבי מאיר (קידושין סא). ש"כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי", ורק בגיטין וקידושין החמירו (מגיד-משנה בהלכות אישות שם, הערה מה שם). (44) ובהלכות אישות שם מביא רבינו גם ראייה לדעתו, וכתב: "ואין ראוי לסמוך על דבר זה, שכל שכפילת התנאי עם שאר הארבעה דברים וכו' למדו אותם חכמים אם יעברו וכו' ותנאי זה לא היה בגיטין ולא בקידושין, ובזה הורו גדולי הגאונים הראשונים (= השאילתות ובה"ג - שם הערה מו), וכן ראוי לעשות". ועיין ראב"ד כאן שקיים דעת רב האי, ודחה הראיה מבני גד ובני ראובן.

- ט. הנותן⁴⁵ מתנה על מנת להחזיר - הרי זו מתנה⁴⁶. בין שהתנה להחזיר מיד⁴⁷, בין שהתנה להחזירה לזמן קצוב, או כל ימי חייו של אחד מהם⁴⁸, או כל ימי חייו של פלוני - הרי זו מתנה, בין במטלטלין⁴⁹ בין בקרקע⁵⁰. ואוכל⁵¹ פירות כל זמן המתנה.

(45) בבא-בבא קלז: מימרא של רבא. (46) אם קיים תנאו וחזר לבסוף (פ"ח מהלכות לולב הלכה י, ושו"ע חושן-משפט סימן רמא, סעיף ו). ואם אמר כל ימי חייו של מקבל, כדלהלן, יחזירו יורשיו. ואם אמר כל ימי חי הנותן, יחזיר המקבל ליורשי הנותן. (47) כגון אתרוג לצאת בו (בבא-בבא שם). (48) בעובדא של האשה ורב ביבי בר אביי (בבא-בבא שם), מדובר בנתן לכל ימי חיי המקבל. וסובר רבינו שהוא-הדין בנותן לכל ימי חיי הנותן. (49) כגון אתרוג ושור. שם. (50) בעובדא הנזכרת ברב ביבי בר אביי (שם). (51) כמו בעובדא הנ"ל שהאשה נתנה האילן במתנה על-מנת להחזיר, לרב ביבי בר אביי, והוא אכל פירותיו.

- י. האומר⁵² לחברו: שור זה אני נותן לך במתנה על מנת שתחזירהו, הקדישו והחזירו - הרי זה מקדש⁵³ ומחזר⁵⁴. אמר לו: על מנת שתחזירהו לי⁵⁵ - אינו קדוש⁵⁶; שלא התנה עליו אלא שיחזיר דבר הראוי לו. וכן כל פיוצא בזה⁵⁷.

(52) בבא-בבא שם, מימרא של רבא בשם רב נחמן, וכפירושו של רב אשי. (53) שכל זמן שהוא זוכה במתנה, היא כולה שלו ויכול לעשות בה הכל. (54) שהגוף מוחזר בעין, ובזה נתמלא התנאי, ואף שהמצב החוקי של החפץ נשתנה בינתיים, הרי סוף-סוף התנאי היה על החזרת אותו החפץ, והוא הוחזר. (55) ומילה מיותרת זו באה להדגיש:

מקבלה⁴, או הרי היא בטלה⁵, או שאמר מום זה
נראה לי בה⁶ - לא אמר כלום⁷. וכשם שאין הנותן
יכול לחזור בו, כך המקבל אינו יכול לחזור בו אחר
שזכה. מתנה זו שאמר המקבל 'איני רוצה בה' אחר
שפאת לידו - הרי היא הפקר, וכל הקודם בה - זכה
בה; שהרי הפקירה המקבל אחר שזכה בה. אבל⁸
אם היה צווח מעקרו - לא קנה המקבל, וחוזרת⁹
לבעלים הראשונים.

(2) בקניין הראוי. (3) 'אי אפשי בה'. בבא בתרא קלז:
"אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב נכסיו לאחר ואמר הלה
אי אפשי בהן - קנה, ואפילו עומד וצווח", אם שתק
מעיקרא. (4) היינו 'אינה מתנה' שבבביתא שם. ורבינו
גרס כגירסת הספרים בגיטין לב. ובכריתות כד. שהובאה
בתוספות שם דיבור המתחיל מבוטלת 'אי אפשי בה, בטלה
היא, אינה מתנה - דבריו קיימין' וכמסקנת הגמרא בכריתות
שם ש"דבריו קיימין" אינו שיחזור לבעלים אלא שהוא לא
קנה אותם, והם הפקר אין הכוונה לעבר וחזור לבעל המתנה
אלא לעתיד והם הפקר. (5) בגמרא שם "בטלה היא"
ורבינו אינו מחלק ביניהם (ועיין ראב"ד). וכן נראה להלן
הלכה יג שכתב "או שאמר בטילה, אבל אם אמר סתם
"בטילה היא", לא אמר כלום. וכן כתב המגיד משנה שם.
(6) המדובר במום גלוי שוודאי ראה אותו מיד ומכיוון
ששתק אז ודאי הסכים וקיבל, וכשאומו עתה "מום זה
נראה לי בה" אינו יכול לבטל את המתנה למפרע (ראה כסף
משנה). (7) שכל אלו אינן לשונות של עבר, לבטל המתנה
למפרע, אלא לשונות של להבא. (8) בבא בתרא קלח.
מסקנת רבי אבא בר ממל. (9) לפי פירוש התוספות (שם)
דיבור המתחיל כאן).

ב. המזכרה¹⁰ לחברו במתנה על ידי אחר - פיון
שהחזיק בה אחר, כגון שמשך המטלטלין או הגיע
שטר הקרקע לידו או החזיק בקרקע, זכה חברו, אף
על פי שלא הגיע המתנה לידו, ואין הנותן יכול
לחזור בו. אבל¹¹ המקבל - ידו על העליונה: אם
רצה¹² - מקבל; אם לא רצה - אינו מקבל. שזכין¹³
לאדם שלא בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו; וזכות
הוא שתנתן לו מתנה, אם ירצה, אבל אם לא ירצה
- אין נותנין מתנה לאדם בעל כרחו.

(10) גיטין יא: במשנה. (11) בבא בתרא קלח. (12) הסכים
מפורש מיד עם קבלת המתנה לידו, או שתק ולא מחה.
(13) גיטין שם במשנה.

ג. זכה¹⁴ לו על ידי אחר, וכששמע המקבל שתק,
ואחר כך צווח ואמר 'איני מקבלה' - הרי זה ספק¹⁵
אם זה ששתק כבר רצה¹⁶, וזה שיחזור וצווח חזר
בו¹⁷; או ששתק מפניו¹⁸ שעדיין לא הגיע לידו
כלום¹⁹, וזה שצווח הוכיח²⁰ סופו על תחלתו²¹.
לפיכך: אם קדם אחר וזכה בה לעצמו - אין²²
מוציאין מידו; שמא המקבל זכה, וכיון שאמר

יד. פיצד? הנותן מתנה לאשה ואמר לה: הרי
המעות האלו נתונים לך במתנה על מנת שתלפשי
בהן, או על מנת שתשתי בהם, ותעשי מה שתרצי⁶⁹
בלא רשות הבעל⁷⁰ - לא קנה הבעל. וכן אם אמר
לעבד⁷¹: על מנת שתאכל בהן ותשתה בהן, על מנת
שתצא⁷² בהם לחרות, או על מנת שתעשה בהם כל
מה שתמצא בלא רשות אדון שלך - לא קנה האדון.
וכן כל פיוצא כזה.

(69) כלומר: "או תעשי מה שתרצי וכו'". וכן כתב להלן
בעבד (משנה-למלך). ודלא כרב (נדרים שם) שאמר: צריך
לפרט, אבל אם אמר לה: "מה שתרצי תעשי", קנה אותה
בעלה - אלא כשמואל (שם) שאף באופן זה לא קנה הבעל
(מגיד-משנה). (70) שצריך שני תנאים: השלילי, - ע"מ
שאין וכו', והחיובי, התנאי בגוף החפץ (מגיד-משנה).
(71) דעת רבינו שדין העבד והאשה שוים בתחום זה, וראה
הגהות מיימוניות אות ג. (72) קידושין שם, כרבי אלעזר
לדעת חכמים. וכאן אין צריך להוסיף "בלא רשות אדון" -
כיון שאמר לו: "שתצא בהם לחירות". וכן נראה מדברי
רבינו בפ"ה מהלכות עבדים ה"א, וכן אמנם לא נזכר זאת
בגמרא קידושין שם (לחם-משנה).

טו. הנותן⁷³ כל נכסיו לעבדו - קנה, ויצא בן חורין,
וקנה שאר הנכסים. ואם⁷⁴ שיר כל שהוא, אפלו
מטלטלין⁷⁵ - לא קנה כלום; שאין⁷⁶ זה גט חרות
גמור, שהרי שיר⁷⁷ בו בגט⁷⁸, ומתוך שלא נשתחרר
לא קנה כלום.

(73) פאה פ"ג מ"ח, והובאה בגיטין ח: ובבא-בתרא קמט:
(74) שם. (75) בבא-בתרא קנ. מימרא של רב דימי בר יוסף
בשם רבי אלעזר. ולא דוקא אם שייר קרקע, שבזה בוודאי
לא יצא לחירות, שאפשר לפרשו שהכוונה לשייר העבד
עצמו שהוא כקרקע. (76) ההנמקה של רב אשי בגיטין ט.
ושל רב נחמן בבבא-בתרא קנ: (77) גט אשה - צריך
שיהיה כורת לגמרי היחסים בין הבעל והאשה, לפי שנאמר
"ספר כריתות", וכמורכב גט חירות של עבד, שנלמד בגזירה
שוה "לה לה" מאשה, צריך שיכרות היחסים שבין האדון
והעבד. (78) בשטר השחרור. ואף-על-פי שאמר לו: עצמך
וכל נכסי קנויים לך וכו' חוץ מטלית פלונית - אין כורת
והגט בטל (להלן פ"ז מהלכות עבדים ה"א) וראה מגיד-
משנה ולחם-משנה.

יום שלישי י"א אייר ה'תש"פ

פרק רביעי

(1) נתבאר בו המקבל מתנה ואינו רוצה בה או שלא הגיעה
לידו, ודין הזוכה במתנה על יד אחרים או על יד רשותו,
ודין אם נחלקו זה אומר נתתיה וזה אומר לא קיבלתיה או
שאומו בהיפך.

א. המקבל את המתנה וזכה² בה, ואחר שבאה לידו
והוא שותק חזר בו ואמר 'איני רוצה בה'³, או 'איני

ומקור הדברים בברייתא שם יד: (29) שהרי הולך לאו כזכי, ולא זכה השליח בשביל המקבל. (30) ברייתא שם. (31) כנ"ל, שלא זכה עדיין שמעון, והנותן התכוון רק לשמעון ולא ליורשיו. (32) של ראובן אם מת ראובן אחרי מיתת שמעון. (33) שהרי מיד עם מיתת ראובן, זכה בהם שמעון, מפני הטעם הבא בסמוך ש"מצוה לקיים דברי המת", וממנו זכו היורשים (עיי' רש"י שם וס"ך סימן קכה סעיף קטן לג). (34) גיטין שם ברייתא בשם רבי מאיר.

(35) כדברי רב פפא שם. ובדין שכיב מרע, ראה להלן פרק י הלכה יב. (36) שלא החזיר לראובן בחייו של זה ובידו לקיים דברי המת. [בתוספות כתובות ע. דיבור המתחיל הא, הוכיחו שלא אמרו מצוה לקיים דברי המת אלא אם נמסר ליד שלישי לשם כך (וראה להלן פרק י"א הלכה כג בהגהות מיימוני אות ט), שאם לא כן למה הוצרכו לתקן בשכיב מרע שיהיו דבריו ככתובין וכמסורין. וזה גם מקור לדברי רבינו].

- 21 ו. אִין אָדָם זֹכֶה בְּמִתְנָה לְחִבְרוֹ עַד שְׁיֵהִי הַזֹּכֶה
- 22 גְּדוּל³⁷ וּבֶן דַּעַת. וְאֶחָד אִישׁ וְאֶחָד אִשָּׁה³⁸, וְאֶפְלוּ
- 23 אִשָּׁת אִישׁ³⁹, וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה⁴⁰. אֲכָל הָעֶפְרוֹם אֵינוֹ
- 24 זֹכֶה; הוֹאִיל וְאִין רְאוּי לְשִׁלְיחוֹת לְעוֹלָם⁴¹, כֶּף אֵינוֹ
- 25 זֹכֶה לְיִשְׂרָאֵל⁴². וּכְשֶׁם שְׁאִין יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ
- 26 לְעֶפְרוֹם⁴³, כֶּף אֵינוֹ זֹכֶה לְעֶפְרוֹם⁴⁴.

(37) עירובין עט: במשנה וקידושין מב. מימרא של רב יצחק. (38) עירובין שם. (39) עירובין שם: "על ידי אשתו". (40) בעירובין שם: "ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים, מפני שידן כידו", הרי שרק על ידי עבדו אינו יכול לזכות לאחרים, אבל על ידי עבד כנעני של אחר יכול הוא לזכות לאחרים. וראה בפרק א מהלכות עירובין הלכה כ. (41) להוציא מדברי רב אשי לפי לשון אחת בבבא מציעא עא: שרק לעניין תרומה אין שליחות לגוי, אבל לעניין אחר יש לו שליחות. (42) שזכייה היא מטעם שליחות. (43) מסקנת הגמרא שם, בניגוד לרב אשי בלשון אחרונה. (44) מסקנת הגמרא שם, בניגוד לרבינא, שאמר שישאל זוכה לגוי מדברי סופרים.

- 27 ז. קִטְן⁴⁵ שְׁנוֹתָיִן לוֹ צָרוּר⁴⁶ וְזוֹרְקוֹ⁴⁷, אֶגְזוֹ
- 28 וְנוֹטְלוֹ⁴⁸ - זֹכֶה לְעֶצְמוֹ⁴⁹, וְאֵינוֹ זֹכֶה לְאַחֲרִים;
- 29 פָּחוֹת⁵⁰ מִזֶּה - לֹא זֶכֶה לְעֶצְמוֹ וְלֹא לְאַחֲרִים. וְכֵן
- 30 הַשּׁוֹטֵה אֵינוֹ זֹכֶה לֹא לוֹ⁵¹ וְלֹא לְאַחֲרִים. וְהַמְזַכֶּה
- 31 לְשׁוֹטֵה עַל יְדֵי בֶן דַּעַת - זֶכֶה⁵². אֲכָל הַחֵרֶשׁ
- 32 זֹכֶה⁵³ לְעֶצְמוֹ⁵⁴, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת גְּזֵלָה⁵⁵.

(45) גיטין סה. מימרא של רבא. (46) אבן. (47) הרי יודע הוא לברוח מן הרע. (48) הרי שידוע לבחור בטוב. (49) מן התורה. לפי שדעת אחרת מקנה לו (מגיד משנה כאן ובפרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א. עיי' שם), אבל במציאה אין לו קניין מן התורה אלא מדרבנן משום דרכי שלום (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה יב). (50) שם. (51) מן התורה, אבל מדרבנן, זכה, ואסור לגזול ממנו מפני דרכי שלום (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה יב). ומקור הדבר ממה שאמרו ביבמות קיג: ששוטה אין לו יד לקנות (קצות החושן סימן רמג סעיף קטן ה). ויש שהביאו מסוגיית

1 'אֵינִי רוֹצֶה בָּהּ' הֲרִי הִפְקִירָהּ, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ²³, וְזֶה
2 שְׁקָדָם וּלְקַחְתָּ מִן הַהִפְקָר - זֶכֶה. וְאֵם חֲזָרוּ הַבְּעָלִים
3 הָרָאשׁוֹנִים וּתְפַשׁוּהָ מִיד זֶה שְׁקָדָם וְזֶכֶה בָּהּ - אִין
4 מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדָם; שְׁמָא הַמְקַבֵּל לֹא זֶכֶה, וְכִינּוֹן
5 שְׁאָמַר 'אֵינִי רוֹצֶה' הוֹכִיחַ סוּפוֹ עַל תְּחִלָּתוֹ, וְלֹא
6 קָנָה אוֹתָהּ, וּבִרְשׁוֹת בְּעָלִים הָרָאשׁוֹנִים הִיא קָיָמָה
7 עֲדִין.

(14) בבא בתרא שם. מימרא של רב נחמן בר יצחק, וברייתא המובאת על ידו, ובה מחלוקת על נושא זה בין החכמים ורבן שמעון בן גמליאל, לפי הפירוש של רבא בחולין לט: (15) בבבא בתרא שם לא הכריעו בין התנאים, ובחולין (שם) הביאו עובדא, שלא רצו בה להכריע. (16) ששתיקה זו כמו כל שתיקה שפירושה הסכמה. (17) ודינו כמו שכתב בהלכה א. (18) כדברי רבא (בבא בתרא שם). (19) ואין לו עדיין על מה לצוות או למחות. (20) גילה. (21) שאף אז כששתק דעתו הייתה לשלילה. (22) כדין כל ספק בממון. (23) בהלכה א.

- 8 ד. רְאוּבֵן שָׂרְצָה לְתֵן מֵאָה דִּינָרִין לְשִׁמְעוֹן, וְשִׁלַּח
- 9 לוֹ הַמֵּאָה עַל יְדֵי לִוִּי: אִם אָמַר לוֹ 'זֶכֶה' בְּמֵאָה זֹזוּ
- 10 לְשִׁמְעוֹן, או 'תֵּן' ²⁵מֵאָה זֹזוּ לְשִׁמְעוֹן - אֵינוֹ יָכוֹל
- 11 לְחֻזֵּר בּוֹ²⁶; אֲכָל אִם אָמַר לוֹ 'הוֹלֵךְ' ²⁷מֵאָה זֹזוּ
- 12 לְשִׁמְעוֹן - יָכוֹל לְחֻזֵּר בּוֹ עַד שְׁיִגִיעַ הַמֵּאָה לְיָד
- 13 שִׁמְעוֹן.

(24) בלשון זו אין כל ספק שוודאי זכה המקבל, אף על פי שלא הגיע לידו, כיוון שבא ליד השליח, ראה גיטין יא: יד. ועוד. (25) גיטין יא: "כל האומר תנו כאומר זכו". (26) רק לעניין זה, שאינו יכול לחזור בו, אמרו "תן - זככה", אבל לעניין זכיה אין הדבר כן, אלא אינו זוכה עד שיגיע לידו, כמפורש להלן הלכה יא. אולם כל זה אינו אלא באומר "תן", אבל באומר "זככה" - זכה מיד (ראה פרק ו מהלכות עבדים הלכה א). ומה שכתב רבינו "אינו יכול לחזור בו" - לא כתב אלא על "תן" ולא על "זככה". (27) ומשמעותו שהנותן עושה אותו רק שליח להולכה, ולא שנותן לו לזכות מיד בשביל המקבל, שם יד: ולב: (וראה להלן פרק י הלכה יב בדין שכיב מרע). ודקדק רבינו לכתוב "ראובן שרצה ליתן וכו'" שדווקא במתנה הדין כן, אבל בפריעת חוב אינו יכול לחזור בו (פרק ט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ב) וכן בהחזרת פיקדון כשהנפקד כפר בו עד עכשיו (פרק א מהלכות שכירות הלכה ו), ועיי' רבב"ד.

- 14 ה. הִלֵּךְ ²⁸לִוִּי בְּמֵאָה זֹזוּ שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ עִמּוֹ לְהוֹלִיכֵן
- 15 לְשִׁמְעוֹן, וּבִקֵּשׁ שִׁמְעוֹן וְלֹא מֵצָאוּהוּ - יַחֲזִיר
- 16 לְרְאוּבֵן²⁹. מִתְּ³⁰ שִׁמְעוֹן בְּחֵי רְאוּבֵן - יַחֲזִיר
- 17 לְרְאוּבֵן³¹ או לְיִוְרְשִׁיו³². מֵת רְאוּבֵן בְּחֵי שִׁמְעוֹן -
- 18 יִתֵּן הַמֵּאָה לְשִׁמְעוֹן או לְיִוְרְשִׁיו³³; שִׁמְצוּהָ ³⁴לְקִים
- 19 דְּבָרֵי הַמֵּת, וְאֵף עַל פִּי שְׁאָמַר הַדְּבָרִים וְהוּא בְּרִיא³⁵,
- 20 שֶׁהָרִי הַמֵּאָה בְּיָדוֹ שֶׁל שְׁלִיחַ עֲדִין³⁶.

(28) המשך להלכה הקודמת והמדובר כשאמר לו "הולך".

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְכֵן אֶרְבַּע⁶⁸ אַמּוֹת⁶⁹ שֶׁל אָדָם שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצִדְּךָ⁷⁰ 8
קוֹנֵין לוֹ⁷¹, בְּסִמְטָא⁷² אוֹ בְּצִדֵי רִשּׁוֹת הָרִבִּים⁷³ אוֹ 9
בְּחֶצֶר שְׁאִין לָהּ בְּעָלִים⁷⁴; אֲבָל בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים⁷⁵ אוֹ 10
בְּשִׁדָּה חִבְרָא⁷⁶ - אֵינוֹ זֹכֶה עַד שֶׁיִּגְיַע מִתְּנָה לִידּוֹ. 11
וְקִטְנָה⁷⁷ תִּזְכֶּה לָהּ חֲצֵרָה⁷⁸ וְאַרְבַּע אַמּוֹת שְׁלָהּ; אֲבָל 12
הַקָּטָן⁷⁹ אֵינוֹ זֹכֶה עַד שֶׁתִּגְיַע מִתְּנָה לִידּוֹ אוֹ עַד 13
שִׁיזְכֶּה לוֹ אַחֵר. 14

63) שחצרו קונה לו, אף על פי שאינו עומד שם. 64) שם יא. שאז היא נחשבת כשליח המשמר דבר הנשלח על ידו (כסף משנה בשם הר"ן). 65) שאז אינו דומה לשליח (שם). 66) שאז היא משתמרת על ידו. וראה במגיד משנה פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה ח. שיש מחלוקת בין המפרשים אם צריך לעמוד בתוך השדה או שאפשר לעמוד גם מחוצה לה. ודעת רבינו, שגם במתנה צריך שיעמוד בצד שדהו ודלא כרב פפא בבבא מציעא יא: אלא כפי התירוץ הראשון שם בגמרא. וכן נראה בקידושין כו: ויש פוסקים כרב פפא (מגיד משנה). 67) דעת רבינו שבחצר שאינה משתמרת ועומד בצידה צריך גם אמירה. כמו שאמרו במשנה (שם יא.): "ראה אותן רצין וכו' ואמר זכתה לי שדי וכו'". וכן כתב רבינו בהלכות גזילה שם. ובתוספות שם דיבור המתחיל זכתה, כתבו ש"אמר" לאו דווקא. 68) בבא מציעא י. מימרא של ריש לקיש משום אבא כהן ברדלא, ורא"ש בשם הירושלמי (שם) שקונות גם במציאה וגם במתנה. 69) שיעור קומה של אדם בפישוט ידיים ורגליים. 70) ואף על פי שבחצר שאינה משתמרת, צריך גם עמידה בצידה וגם אמירה, כנ"ל - בארבע אמות, אין צורך באמירה "מפני שהוא יכול לנטות עצמו וליטלה" (מגיד משנה בהלכות גזילה שם). [וברור הדבר שגם בחצר שאינה משתמרת, אם הייתה המציאה קרובה אליו בתוך ארבע אמות, שוודאי זכה בה, אף על פי שלא אמר, כיוון שעומד קרוב לה]. 71) תקנת חכמים היא כדי שלא יריבו המוצאים זה עם זה (הלכות גזילה שם הלכה ט). 72) רחוב צדדי, או קרן זווית של רשות הרבים (מגיד משנה שם). והיא מימרא של רב ששת בבבא מציעא י: שבסימטא "לא דחקי רבים". 73) גמרא שם. וגם שם לא שכחי רבים (כתובות לא:). 74) שם, תשובת רב פפא, ולפי גירסת הרי"ף. 75) שם בדברי רב ששת: "רשות הרבים דקא דחקי רבים לא תקינו רבנן [ארבע אמות]". 76) שם, לרב פפא. 77) שם יא. לפי הלשון האחרונה, ולדברי הכל, או זו שלפני האחרונה, וכרבי יוחנן משום רבי ינאי. 78) שבקטנה גילתה התורה שחצרה נחשבת כידה לעניין גט. ולומדים מזה גם ליתר השטחים, כגון מציאה ומתנה, מה שאין כן בקטן. 79) שהחצר אינה נחשבת אצלו כיד, וגם אינה יכולה להיות נחשבת כשליחות, שאין שליחות לקטן. ואף על פי שזכין לקטן (למעלה הלכה ח), הרי שזכיה אינה מטעם שליחות - אינה דומה חצר לשליח ממש שעושה פעולת הקניין וזוכה עבור הקטן (וראה בהשגת הראב"ד כאן ובפרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה יב וקצות החושן סימן רמג סעיף קטן יא).

הגמרא ביבמות לא. וכתובות כ. [ואף על פי ששם מדובר במקח וממכר, שגם בקטן אינו מן התורה, כיוון שנתינת הדמים שלו אינה נתינה (מגיד משנה פרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א) - סובר רבינו שכל עיקר תקנת חכמים בקטן וחרש במקח וממכר משום כדי חייהם (פרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א) אינו אלא מפני שיש להם קניין מן התורה במתנה. ושוטה שלא תקנו בו חכמים קניין במקח וממכר, הוא מפני שאין לו שום קניין מן התורה, ואף לא במתנה, וראה להלן לגבי חרש]. 52) שוודאי אינו גרוע מקטן בן יום אחד דלהלן הלכה ח (סמ"ע רמג סעיף קטן ל). ומה שאמרו ביבמות קיג. שפיקח שנשא שוטה, זכתה בכתובה שכתב לה - על כורחך כשזיכה לה על ידי אחר, וראה במגיד משנה. אבל צריך עיון ממה שאמרו בבבא מציעא עב. שזכין לקטן מפני שעתיד להיות גדול, ואין זכין לגוי שבלי מעשה גירות לא יהיה ישראל, ואם כן גם שוטה, מי יודע אם יתפא, ואף אם יתפא זה לא יהיה ממילא אלא על ידי מעשה. וראה בקצות החושן שם סעיף קטן ו. 53) והיינו, כאמור, במציאה מפני דרכי שלום, ובמתנה מן התורה. 54) [נלמד מתוך מה שתיקנו חכמים שמקחו מקח וממכרו ממכר, משום כדי חייו (למעלה פרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א) ואם אין לו עיקר קניין מן התורה במתנה לא היו חכמים מתקנים במקח וממכר. וההבדל בין שוטה לחרש הוא: שוטה אין לו יד (יבמות קיג); ואילו חרש יש לו יד שהרי חרשת מקבלת גיטה (שם קיב); ראה בקצות החושן שם סעיף קטן ה]. ורק לעצמו יש לו יד אבל לזכות לאחרים אינו יכול, כמפורש בבבא מציעא ח. 55) פרק יז הלכה ד, שחרש אינו מקנה לאחרים (ראה בהערה הקודמת. ועיין מגדל עוז ולחם משנה).

ח. זְכִין⁵⁶ לְקָטָן אֶפְלוֹ בֶּן יוֹם אֶחָד⁵⁷, וְלִגְדוֹל⁵⁸ בֶּן 1
בְּפָנָיו בֶּן שְׁלָל בְּפָנָיו⁵⁹. וְחֶצְרוֹ⁶⁰ שֶׁל אָדָם קוֹנֶה לוֹ 2
שְׁלָל מִדַּעְתּוֹ. אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ עוֹמֵד שָׁם, פִּינִן 3
שֶׁהִגִּיעַ הַמִּתְנָה לְחֶצְרוֹ⁶¹ - פָּאֵלוֹ זֶכֶה בָּהּ אַחֵר⁶². 4

56) כלומר, אחר זוכה עבורו, בבא בתרא קנו: במשנה, ונראה מדברי רבינו שזהו מן התורה. וכנוסחת הספרים (שהובאה בתוספות כתובות יא. דיבור המתחיל מטבילין) בבבא מציעא שם שגרסו "קטן - אף על גב דלית ליה שליחות אית ליה זכייה" ולא גרסו "מדרבנן" וכן הוא בכמה כתבי יד. ראה בדקדוקי סופרים לבבא מציעא שם. 57) [שהרי למאן דאמר אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם מזכין אף לעובר. בבא בתרא קמא: וראה למעלה פרק כ"ב מהלכות מכירה הלכה י]. 58) שם קנו: במשנה לפי רבי יהושע. ולפי רבי מאיר בכרייתא שם - גם לדברי רבי אליעזר. 59) משנה בגיטין יא: וראה למעלה הלכה ב. 60) בבא קמא מט: מימרא של רבי יוסי בר חנינא. 61) או לאוויר חצרו, ראה בפרק ה מהלכות גירושין הלכה ג. 62) כלומר, כאילו זכה בה על ידי שליח, שחצר מטעם שליחות היא (בבא מציעא י:).

ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁶³? בְּחֶצֶר הַמְּשִׁתְּמֶרֶת⁶⁴; 5
אֲבָל בְּחֶצֶר שְׁאִינָה מְשִׁתְּמֶרֶת⁶⁵, כְּגוֹן שֶׁדָּהוּ וְחֶרְפָּתוֹ 6
- עַד שֶׁיִּהְיֶה עוֹמֵד בְּצִדָּהּ⁶⁶ וְיֹאמַר: זִכְתָּה לִי שְׂדֵי⁶⁷. 7

י. הַמִּתְנָה⁸⁰ פֶּגֶט⁸¹, שְׁאִין אָדָם יָכוֹל לְמַסֵּר דְּבָרִים⁸² 15

11 'אֲתַנְנָהּ⁸⁹ לו', אף על פי שֶהֶעִידוּ עָלָיו הָעֲדִים - לֹא
12 זָכָה הַמִּקְבָּל⁹⁰, עַד שִׁיאֲמַר לְעֲדִים 'כִּתְבוּ שְׁטָר מִתְּנָה
13 וְתֵנוּ לו', וְכֹתְבִין⁹¹ וְנוֹתְנִין לו'; שְׁאִין⁹² הַמִּקְבָּל זָכָה
14 עַד שִׁיגִיעַ שְׁטָר הַמִּתְּנָה לִידוֹ⁹³, או עַד שִׁיזְכֶּה לוֹ בּוֹ
15 עַל יְדֵי אֲחֵרִים, כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ⁹⁴.

(85 גיטין מ: בברייתא. (86 לשון עבר. (87 זוהי גירסת הרי"ף. וצריך עיון מה בין "נתתי" ל"נתתיה" - שניהם מלשון עבר (סמ"ע סימן רמה, סעיף קטן א). ובגמרא שם: "נתונה", והוא לשון הווה. (88 כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). (89 לשון עתיד. (90 שאין כאן נתינה אלא הבטחה לתת. (91 אפילו הלשון "אתנה לו", שרק אם נותן השטר מיד ליד המקבל, שהמתנה מתקיימת מיד, צריך לכתוב בלשון עבר "נתתי" או בלשון הווה "נתונה", אבל אם אומר לעדים שיכתבו ויתנו, שאין המתנה מתקיימת עתה כשנותן לעדים אלא אחר כך כשיבוא השטר לידי המקבל - בזה אפשר לכתוב גם לשון עתיד "אתנה" (כסף משנה). (92 וממילא אף הלשון: "אתנה" היא טובה, אחרי שאין המקבל זוכה, אלא אחרי שמוסרים את השטר לידו, ולשעה זו כיוון הנותן בלשון "אתנה" (כסף משנה). (93 [ראה בפרק ו מהלכות עבדים הלכה א ש"תן" אינו כ"זכה" ולא זכה עד שיגיע לידו. וראה ברש"י גיטין ט: וברי"ף שם]. (94 למעלה הלכה ב.

16 יב. הָאוֹמֵר⁹⁵ נְתַתִּי שְׁדָה פְּלוֹנִית לְפְלוֹנִי, וְהוּא
17 אוֹמֵר 'לֹא נָתַן לִי'⁹⁶ - הוֹשִׁיעִין⁹⁷ שְׁמָא זָכָה לוֹ עַל
18 יְדֵי אֲחֵרִים⁹⁸. אֲבָל אִם אָמַר 'כִּתְבִּתִּי וְנָתַתִּי לוֹ'⁹⁹, וְהוּא
19 אוֹמֵר 'לֹא כָתַב וְלֹא נָתַן לִי': אִם הַמִּקְבָּל מִתְּנָה הוּא
20 שְׁאֹמֵר בָּן - הוֹדָאָת בְּעַל דִּין¹⁰⁰ כְּמֵאָה עֲדִים הוּא,
21 וְהַנּוֹתֵן אוֹכֵל פְּרוֹת שְׂדֵהוּ; וְאִם בֶּן הַמִּקְבָּל הוּא
22 שְׁאֹמֵר 'לֹא נָתַתְּ לֵאכִי שְׂדָה זו', וְהוּא אוֹמֵר 'כִּתְבִּתִּי
23 וְנָתַתִּי לוֹ' - מְנִיחִין אֶת הַפְּרוֹת עַל יְדֵי שְׁלִישׁ עַד
24 שִׁיגִיעַ הַדָּבָר הַיָּאָף הוּא¹⁰¹.

(95 שם, המשך הברייתא. (96 המדובר, כשהמקבל רוצה במתנה אלא שמספר האמת שלא קיבלה (סמ"ע רמה סעיף קטן ז). (97 יש לשון "חשש" שאינו ספק, אלא וודאי (תוספות שם דיבור המתחיל חיישין). וכן לשון התוספתא (בבא בתרא פרק י: "לא אמר כלום", והיינו, שאין מתחשבים כלל עם דברי המקבל. ברם בשולחן-ערוך חושן משפט סימן רמה, סעיף ד, מביא המחבר לשון "דאיכא למימר", והיינו, שיש לומר, ואין וודאות גמורה. ולכאורה, זהו פירוש המלה "שמא". (98 וזה לא ידע על זה כלל. וכך אנו יכולים על ידי זה לסלק את הסתירה שביניהם ולאמת את דברי שניהם. (99 היינו, שהנותן מדגיש שהוא בעצמו נתן לידי המקבל, ואין המקבל יכול לטעות בזה. (100 הוא המקבל שהוא זכור יותר מן הנותן, לפי שהנותן הייתה לו מחשבה לתת לפני שייתן, ופעמים שהוא סבור שכבר נתן (מגיד משנה בשם התוספות). ויש מפרשים, שלעולם מקבלים את ההודאה של התובע ולא של הנתבע, מאחר שישנה התנגשות בין הודאתו של זה לבין הודאתו של זה, אנו אומרים העמד ממון בחזקתו (רשב"א שם).

1 לְשַׁלִּית. בִּיּצֵד? אָמַר לְשַׁלְשָׁה: אָמְרוּ לְפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי
2 שִׁיכְתְּבוּ וְיִחְתְּמוּ בְּשֵׁטֶר מִתְּנָה וְיִתְּנוּהָ לְפְלוֹנִי - אֵין
3 זָה כְּלוּם⁸³; וְאִם אָמְרוּ לְאוֹתָן הָעֲדִים וְכִתְבוּ וְנָתְנוּ
4 לְמִקְבָּל - לֹא קָנָה. וְכֵן אִם אָמַר לְשָׁנִים: כִּתְבוּ
5 וְיִחְתְּמוּ בְּשֵׁטֶר מִתְּנָה וְיִתְּנוּהוּ לְפְלוֹנִי - אֵין יְכוּלִין
6 לֹמַר לְסוֹפֵר לְכֹתֵב, אֲלֵא הֵן עֲצָמָן כּוֹתְבִין, כְּמוֹ
7 בְּגִטָּה⁸⁴.

(80 גיטין כט. כשמואל וכרבא, ולא כרב ואביי. (81 וראה פרק ב מהלכות גירושין הלכה ו. (82 שהשלוח יאמר דברים מסויימים למישהו, במקום שיעשה פעולה מסויימת. (83 שדברים אינם נמסרים לשליח (משנה גיטין סו: אפילו אם אמר להם שיאמרו לאחרים (שם עא). וראה בהלכות גירושין שם. וכל שכן אם אמר להם רק: "תנו גט לאשתי". שאף על פי שהם שלושה ונראה שעשה אותם בית-דין שיאמרו לאחרים לכתוב ולחתום - לא קנה שאין זה עדיף מ"אומר אמרו" וראה בלחם משנה פרק ב מהלכות גירושין הלכה ה. וכתב הטור בשם הראב"ד "וכל שכן אם חתמו הם בעצמם והוא הדין אם אומר להם תנו" ואף על פי שלפנינו בראב"ד אין הנוסחא כן. נראה שנוסחת הטור היא הנכונה, וזהו פירושו: אם "אומר אמרו" לא מועיל למה שאמר ואם אמרו לעדים וכתבו לא קנה - כל שכן שאם לא עשו כמאמרו אלא חתמו הם בעצמם, שוודאי לא עשו כלום, שהרי על זה לא נצטוו (ולפי הנראה נפלו מלים אלו "וכל שכן אם חתמו הם בעצמם" בטעות מלשון הראב"ד הנ"ל אל תוך דברי המגיד-משנה, ועיין לחם משנה) "והוא הדין אם אומר להם תנו" כלומר גם באומר להם תנו, אומרים שברור הדבר שעשאו בית-דין ולא מועיל אם הם חתמו בעצמם, שהרי לא נצטוו על כך, ולעשות שליח לכתובה גם כן אינם יכולים, שדברים אינם נמסרים לשליח, כנ"ל. וראה להלן בהערה הבאה]. (84 שם במשנה גיטין סו:סו: "אמר לשניים תנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו". [ואף על פי שכבר כתב רבינו שאפילו אומר מפורש "אמרו לפלוני ולפלוני וכו'", לא מועיל - אם קל וחומר הוא שבאומר "כתבו וחתמו וכו'", שאינם יכולים לומר לסופר לכתוב - יש חידוש באומר "כתבו וחתמו", שהרי ב"אומר אמרו", לא מועיל אם כתבו וחתמו בעצמם, כנ"ל, ואילו ב"כתבו וחתמו", הרי הן עצמם כותבים", ויש מקום לטעות, שכיוון שהם עצמם יכולים לעשות מעשה - יכולים לעשות גם שליח, ומשמיענו רבינו שגם באופן זה אינם יכולים למנות שליח. וכתב הראב"ד (הובא במגדל עוז): "והוא הדין אם אמר להם (לשניים) תנו צריכין הם לכתבו". כלומר, בניגוד לאומר לשלושה תנו, שעשה אותם בית-דין, ואינם יכולים לכתוב בעצמם (חוץ ממה שאינם יכולים לעשות שליח) - באומר לשניים "תנו", לא עשאו בית-דין, אלא כוונתו שיכתבו בעצמם. וכן מפורש במשנה גיטין שם, ובמקום "צריכין" שבדבריו - צריך להיות "יכולין", וראה באור שמח].

8 יא. הַפּוֹתֵב⁸⁵ בְּשֵׁטֶר נְתַתִּי⁸⁶ שְׂדָה פְּלוֹנִית לְפְלוֹנִי,
9 או שֶׁכָּתַב נְתַתִּיהָ⁸⁷ לו', או הִרִי הִיא שְׁלוֹ' - הִרִי
10 זָכָה בָּהּ כְּשִׁיגִיעַ הַשְּׁטָר לִידוֹ. אֲבָל⁸⁸ אִם כָּתַב בְּשֵׁטֶר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בסתר, אע"פ שלא אמר לעשותה בפרהסיא - אין זו "מתנה טמורה". ואילו ללשון השני, גם זו היא מתנה טמורה, כיון שלא אמר לעשותה בפרהסיא. וראה להלן הערה ה. (5) היינו הלקוחות המאוחרים למתנה, כהמשך דברי רבינו. והראב"ד מפרש, ש"אחרים" - היינו מקבל המתנה, כלומר: הוא מכר אותה מקודם לאחר ואחר-כך הוא נותנה במתנה לזה, ולפיכך הוא רוצה שהדבר ייעשה בסתר, והוא מערים לאבד "ממון אחרים". היינו הטובה שקיבל מקודם ממקבל המתנה שתמורתה נתן לו המתנה. וכנראה שבספר שהיה לפני הראב"ד היו חסירות המילים "שיחזור וימכור אחר שיתן", ועיין מגיד-משנה.

ב. לפיכך⁶, כל שטר מתנת קרקע⁷ שאין בתוב בו: 15
ואמר לנו פלוני הנותן שבו בשווקים וברחובות 16
וכתבו לו מתנה גלויה ומפרסמת, וכיוצא⁸ בענינים 17
אלו - חוששין⁹ לה ששם מתנה מסתרת היא, ולא 18
זכה המקבל. 19

(6) כלומר, לפי שאמרנו ש"מתנה מסותרת", אינה כלום, אם לא אמר להסתיר וגם לא אמר לפרסם, שבוה נחלקו שתי הלשונות של רב יוסף (ראה למעלה הערה ג), ספק הוא, וחוששין שמה מתנה מסותרת היא, וכמו שאמרו בגמרא שם: "סתמא מאי - רב אשי אמר חיישין, והלכתא חיישין" (לחם-משנה). (7) גם במטלטלין יש דין של "מתנה מסותרת" (מגיד-משנה), ומה שכתב רבינו "קרקע" הוא מחמת סוף הדברים שכתב: "חוששין שמה מתנה מסותרת היא, ולא זכה המקבל". וזה לא שייך אלא בקרקע שעומדת בחזקת בעליה הראשונים, אבל במטלטלין, אם הם ביד המקבל, הם בחזקתו (הגר"א סימן רמב, ס"ק י). (8) היינו, ביטויים דומים, המדגישים את הפומביות. (9) כרב אשי שם, וכמו שכתב הרי"ף. וראה למעלה הערה ה.

ג. הפותב¹⁰ שתי מתנות על שדה אחת, הראשונה 20
מסתרת והאחרונה גלויה ומפרסמת - אחרון קנה¹¹. 21
ואפילו היתה הראשונה סתם, ואין בה לא ענין 22
סתירה ולא ענין גלוי, אלא מתנה סתם¹² - האחרון 23
קנה. 24

(10) בבא-בבא שם. (11) ואין המתנה הראשונה יכולה לשמש כמודעה לבטל המתנה השניה (ראה פ"י מהלכות מכירה הלכה א) - לפי שנעשתה בסתר (מסקנת הגמרא שם). (12) שאמרנו למעלה שחוששים שמה מתנה מסותרת היא, ולא זכה המקבל מספק, כיון שקרקע בחזקת בעליה עומדת (למעלה הערה ו) - הרי היא ברשות הבעלים ליטנה לאחר.

ד. ככר בארנו¹³, שהמוסר מודעה ואחר כך נתן - 25
המתנה בטלה, אף על פי שאין¹⁴ זה אנס. שאין 26
הולכין במתנה¹⁵ אלא אחר דעת הנותן; והואיל¹⁶ 27
וגלה דעתו שאינו רוצה בה - מתנתו בטלה. 28
לפיכך¹⁷, מי שהיה הדברים מוכיחין שאין דעתו לתן 29
מתנה זו¹⁸, אפילו שנתנה מתנה גלויה ונמצאת 30
שנתנה מקדם מתנה מסתרת - הרי שתי המתנות 31

(101) על ידי עדים. מפני שהדבר ספק, שמה קיבל זה את המתנה והבן אינו יודע, ואם כן אין הודאתו הודאה (גיטין שם).

יג. מקבל מתנה שטען ואמר: זו שפתחת ידי אינה 1
מתנה בידי, אלא שומר אני עליה וכיוצא בו, או 2
שאמר: בטלה היתה מתחלתה, לפי שלא קבלתי 3
אלא בעל פה בראי אנס או בטעות, וכיוצא בדברים 4
אלו - דבריו קיימין¹⁰²; ונשבע על זה שבוטעת 5
הסת¹⁰³, ותחזור לבעליה. 6

(102) גיטין לב. מימרא של רב ששת (לפי נוסחה שלפנינו): "מקבל מתנה שאמר לאחר שכאת מתנה לידו - בטילה היא (משמע בטילה הייתה מקודם שקיבלתי - רש"י), אינה מתנה - דבריו קיימין". וראה למעלה הלכה א. (103) הראב"ד כאן שענין השבועה כאן הוא "רעיון רוח", ואמנם לא מצינו שבועה אצל הודאת בעל הדין, שהרי הוא מוותר על שלו, ומה מקום לשבועה? אך המגיד-משנה מפרש, שכאן מדובר, שבעלי חוב של המקבל רוצים לגבות את חובם מהשדה, ולפיכך צריך להישבע שאינו מערים עליהם, וכן הביא בשולחן-ערוך סי' רמה סעיף ז. ואף על פי שבפרק ב מהלכות מלוה ולוה הלכה ב כתב רבינו שאם יש לו ללווה ממון וטוען שהוא של אחרים אינו נאמן אלא בעדים - כאן, שידוע שהיו הנכסים של הנותן, נאמן הוא לאמר שלא קבלם במתנה ושנשארו ברשותו של הנותן (לחם משנה).

יד. טען הנותן ואמר 'שומר אתה עליה', או שאמר 7
'שלא מדעתי'¹⁰⁴ נתתי¹⁰⁴, או 'גזולה היא בידי', וזה 8
אומר 'אתה נתת לי' - נשבע¹⁰⁵ המקבל שבוטעת הסת 9
ונפטר. 10

(104) שלא מרצוני. (105) כדין כל כופר בכול, כיוון שהמטלטלין בידו, ראה פרק ח מהלכות טוען ונטען הלכה א, ובקרקעות, כשיש לו חזקת שלוש שנים, ועיין פרק י"א שם הלכה א.

פרק חמישי

(1) נתבאר בו איכות עשיית המתנה שצריך שלא תהיה מסותרת, וכל הנמשך אחר זה, ודין שתי שטרות על שדה אחת שניהם במכר או אחד במתנה ואחד במכר, וכל הנמשך.

א. הנותן² מתנה, בין בריא בין חולה³, צריך 11
שתהיה גלויה ומפרסמת. אמר⁴ לעדים: כתבו בסתר 12
ותנו לו - אינה כלום; שזה מערים כדי לאבד ממון 13
אחרים⁵, שיחזור וימכר אחר שיתן. 14

(2) בבא-בבא מ: מימרא של רב יהודה, ש"מתנה טמירתא (מסותרת)" אינה כלום. (3) נלמד מדברי הרי"ף בבא-בבא שם בשם רב האי, והעתיקו רבינו להלן פ"ט הלכה א. ובין במתנה במקצת נכסיו, בין בכל נכסיו (ראה שם הערה ב). (4) כלשון הראשון של רב יוסף, שאמר בפירוש מימרתו של רב יהודה (שם). ולפי זה, אם לא אמר לכתוב

27) מקביל לביטוי התלמודי: "שודא דדינא". וכשמואל בניגוד לרב (כתובות שם). (28) שהם משערים, למי היתה דעתו של הנותן נוטה יותר ואותו היה מעדיף על השני, ובוודאי לו מסר מקודם. וה'תוספות' בבא-בתרא לה. ד"ה שודא, פירשו ש"שודא דדינא" היינו שהדיינים עושים כרצונם. וראה בסמ"ע סימן רמ, ס"ק יב. (29) שהרי לשיטת רבי אלעזר, שעדי מסירה כרתי (כותרים או חותכים את הגט) בגט ובכל השטרות, הכל תלוי למי נמסר השטר ראשון, וברור שיש כאן אחד שזכה, אם כי אין אנו יודעים מיהו - האפשרות שהשטרות נמסרו כאחד היא נדירה ואין להביאה בחשבון - ומוטב לנו, איפוא, לתת לאחד על סמך השערת הדיינים, מאשר לקיים חלוקה (מגיד-משנה).

ז. בַּמָּה דְּכָרִים אָמְרִים? ³⁰ בַּשָּׁטֶר שְׂאִין ³¹ בּוֹ קִנְיָן ³², אֶלֶּא ³³ קִנְיָן שָׁדֶה זֶה בַּשָּׁטֶר זֶה, שְׂאִין אָנוּ יוֹדְעִין מִי הוּא מְשֻׁנְיָהֶם שְׁהִגִּיעַ ³⁴ שָׁטְרוֹ לִידוֹ תַּחֲלָה; אַבָּל אִם הָיָה כָּכָל שָׁטֶר מֵהֵן קִנְיָן ³⁵ - כָּל שֶׁקָּדַם לוֹ הַקִּנְיָן זָכָה, וְיִשְׁאָלוּ ³⁶ הַעֲדִים. וְכֵן אִם הָיוּ שָׁם ³⁷ עֲדִים שָׁדֶה הִגִּיעַ לִידוֹ שָׁטֶר מִתַּנְתּוֹ תַּחֲלָה - קִנְיָן הָרִאשׁוֹן ³⁸.

30) שהכל תלוי במסירת השטר, שמי שנמסר לו קודם, הוא זכה. הרי"ף בכתובות פרק מי שהיה נשוי (שם). (31) שלא הוזכר בו. (32) סתם קנין, הוא קנין חליפין. (33) שהשטר הוא הוא הקנין. (34) ואין השטר קונה אלא עם המסירה, ולפיכך מי שהגיע לידו תחלה - קונה תחלה, ולפיכך אנו מסתמכים על שעות כראייה לקדימת המסירה, ואם אין כותבים שעות - סומכים על הכרעת הדיינים, כמו שפורט בהלכה שלמעלה. (35) כלומר, שכתוב בו "וקנינא מפלוני וכו'" ואין השטר אלא לראייה. (36) את עדי החתימה, מי קדם בקנין. ואם אי-אפשר לברר מי קדם, נוהגים כמו בהלכה הקודמת: "שודא דדינא" (טור סימן רמ). (37) באופן שלא כתוב בו קנין. (38) למסירה, אף שאינו הראשון לכתיבה, ואף שהשטר השני נמסר אף הוא באותו היום, וראה סמ"ע שם ס"ק טו.

ח. שְׁנֵי ³⁹ שְׁטָרוֹת הַיּוֹצֵאִים עַל שָׁדֶה אַחַת בַּשָּׁם קוֹנֶה אֶחָד, וְאִין זְמַנָּם שְׁוֶה ⁴⁰: אִם הָיָה שָׁטֶר אֶחָד מִכֶּר וְאֶחָד מִתְּנָה: אִם הָיָה הַשָּׁטֶר הָרִאשׁוֹן מִתְּנָה וְהַשֵּׁנִי שְׂאִתְּרִי מִכֶּר - לֹא בִטֹּל הָאֲחֵרוֹן אֶת הָרִאשׁוֹן; שְׁיִישׁ לֹאמֹר: לְהוֹסִיף לוֹ אֲחֵרִיּוֹת ⁴¹ חֲזָר וְכָתַב בַּשָּׁם מִכֶּר ⁴². אִף עַל פִּי שְׁלֹא הָיָה כְּתוּב שָׁם אֲחֵרִיּוֹת, שְׂאִתְּרִיּוֹת ⁴³ טֻעַת הוּא. וְכֵן ⁴⁴ אִם הָרִאשׁוֹן מִכֶּר וְהַשֵּׁנִי מִתְּנָה - קִנְיָן הַשָּׁדֶה מִזְמַן רִאשׁוֹן; שְׁלֹא כְּתַב לוֹ שָׁטֶר מִתְּנָה אֶלֶּא לִפְתּוֹת כָּחוֹ, וּמִשּׁוֹם דִּין בֶּן הַמַּצָּר ⁴⁵.

39) כתובות מד. מימרא של רב נחמן. (40) זה ביום אחד, וזה ביום שני. ונתעורר ספק אולי ביטל השני את הראשון, שכיון שיש ביד בעל השטר שני השטרות, הרי זה כאילו מודה שהראשון בטל, וראה להלן הלכה ט. (41) שאם יטרפנו בעל חובו, יחזיר לו דמיו. (42) שהרי סתם מתנה - אין בה אחריות. (43) שאנו אומרים, שהמוכר ציוה

1 בְּטִלּוֹת: הָרִאשׁוֹנָה - מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְסֻתֶּרֶת; וְהַשֵּׁנִיָּה 2 - מִפְּנֵי שֶׁהַדָּבָר מוֹכִיחַ שְׂאִינוֹ רוּצָה, וְהָרִי קָדָמָה זֶה 3 הַמִּתְּנָה שְׁנִמְצָאָה בָּמוֹ מוֹדְעָה לָּהּ ¹⁹.

13) בפרק י מהלכות מכירה הלכה ג. ומקור הדברים בבבא-בתרא שם. (14) בניגוד לפירוש רשב"ם שם, ד"ה גילוי מילתא בעלמא. (15) בניגוד למכר, שמקבל כסף, שאז אין מודעה גרידא מספיקה, אלא אם הוא אנוס, כי יתכן שבשעת המכירה גמר למכור מפני שהיה צריך לדמים, מה שאין לומר כן במתנה. (16) שם: "במתנה, גילוי מילתא בעלמא היא". (17) כלל מופשט שהסיק רבינו מהעובדא שבהלכה הבאה המובאת בגמרא (שם). (18) ובהוכחה זו גרידא, אין אנו יכולים לבטל המתנה השניה, אלא בהצטרף גם המתנה המוסתרת המשמשת כאן כמודעה. (19) בבא-בתרא שם. ואף שמתנה טמירה כשהיא לעצמה, אינה מספיקה לשמש כמודעה, כאמור למעלה הלכה ג - כאן מצטרפת ההוכחה, שאין דעת הנותן ליתן מתנה זו לשני, לבטל המתנה השניה.

ה. מַעֲשֶׂה ²⁰ בְּאֶחָד, שֶׁרָצָה לִשְׂאֵה אִשָּׁה. אֶמְרָה לוֹ: 4 אִינִי נִשְׂאָה לָךְ עַד שֶׁתִּכְתֹּב לִי כָּל נִכְסֶיךָ. שְׁמַע בְּנוֹ 5 הַגְּדוֹל וְצוּחַ עַל שְׁמִנְיָחוֹ רִיקָן. אֶמַר לְעֲדִים: לָכוּ 6 וְהִחָבְאוּ וְכַתְּבוּ לוֹ כָּל נִכְסֵי מִתְּנָה. וְאַחֵר כֶּף כְּתַב 7 לָהּ כָּל נִכְסֵי וְנִשְׂאָה. וְכֹא מַעֲשֶׂה לְפָנֵי חֲכָמִים, 8 וְאֶמְרוּ: הֲבֵן לֹא קִנְיָה וְהָאִשָּׁה לֹא קִנְתָּה; שֶׁהָרִי לֹא 9 בְּרִצּוֹנוֹ כְּתַב לָהּ, וְכֹאנוֹס ²¹ בְּדָבָר הוּא, שֶׁהָרִי גִלָּה 10 דַּעְתּוֹ בַּמִּתְּנָה הָרִאשׁוֹנָה, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא בִּטְלָה 11 מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְסֻתֶּרֶת. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּעֲנִינִים אֵלֶּיָּהּ ²².

20) הובאה בבבא-בתרא שם. (21) "כאנוס", ולא אנוס ממש. שלא היה אנוס גמור, שהרי אם ירצה לא ישאנה ולא יתן לה נכסיו (מגיד-משנה) - ובכל זאת בטלה המתנה בצירוף המודעה, ע"י המתנה המוסתרת. (22) היינו, כל מקום שיש צירוף של שני גורמים: הוכחות בגוף המתנה, ומתנה טמירה קודמת לה, אם כי מתנה טמירה גרידא אינה נחשבת מודעה, וההוכחות כשלעצמן אינן מספיקות לבטל את המתנה - שתייהן ביחד מבטלות את המתנה.

ו. שְׁנֵי ²³ שְׁטָרוֹת שְׂזִמְנָן ²⁴ בְּיוֹם אֶחָד, וְהֵן פְּתוּבִין עַל 13 שָׁדֶה אַחַת, בֵּין בְּמִכֶּר בֵּין בַּמִּתְּנָה: אִם דֶּרֶךְ אֲנָשִׁי 14 הַמָּקוֹם לְכַתֵּב שְׁעוֹת ²⁵ - כָּל הַקּוֹדֵם זָכָה ²⁶; וְאִם אִין 15 דֶּרֶךְ הַמָּקוֹם לְכַתֵּב שְׁעוֹת - הָרִי הַדָּבָר מְסוּר 16 לְדִינֵים ²⁷: כָּל שֶׁדַּעְתָּם נוֹטָה ²⁸ לְהַעֲמִיד שָׁדֶה זֶה בִּידוֹ 17 - יַעֲמִידוּ ²⁹.

23) כתובות צד. (24) התאריך, שבו נכתבו השטרות. (25) ונמסר בלי עדים, שכיון שחתמו בו עדים הוא כשר גם בלי עדי מסירה (פ"א מהלכות גירושין הלכה טז), ואם כן אי-אפשר לברר מי קדם במסירה]. (26) שם צד: כלומר כל ששטרו מוקדם, הוא זכה, שכיון ששטרו נכתב קודם בוודאי גם נמסר קודם, כשם שאנו תולים כך בשטרות אחרים, שאחד מהם מוקדם ביום או בכמה ימים (מגיד-משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המוכר וטרף ממנו מזמן השטר הראשון עד זמן השטר השני, אינו יכול לחזור ולתבוע מהנותן או מהמוכר. (52) לפי סוגיית הגמרא שם, מילה זו תמוהה, שהרי רבינו העתיק את דברי רב נחמן (שם) כלשונם, ועל זה נחלקו שם רב אחא ורפרס, הנ"ל, ואמרו שההבדל ביניהם אם הלוקח או הנותן מחזירים הפירות שבין זמן השטר הראשון לבין זמן השטר השני, וכן אם הוא משלם מס המלך לזמן הנ"ל - שלדעת רב אחא, שהלוקח מוותר על שעבודו, אינו מחזיר הפירות, והוא משלם מס המלך; ולדעת רפרס, שהלוקח מודה שהשטר הראשון מזויף, מחזיר הוא את הפירות, והמוכר משלם מס המלך. והנה דעת רבינו להלן ברורה כפרס, אבל זה לא כלול במילים "ביטל שטר שני את הראשון", כנ"ל, ואם כן מאי לפיכך? (לחם-משנה). (53) אחרי שהלוקח מודה שהשטר הראשון מזויף, ואין לו אלא מזמן השטר השני. (54) כנ"ל לדעת רפרס. ושם אמרו עוד הבדל שלישי - שלרב אחא, עדי השטר הראשון כשרים. ואילו לרפרס, הם פסולים (וראה ב'תוספות' שם ד"ה איכא בינייהו), ורבינו השמיט דבר זה (לחם-משנה).

פרק ששי

(1) נתבאר בו משפטי האומדנות במתנה שאומדין כוונת הנותן למה הייתה ולמי נתכווין אחר זה, ומשפטי הדברים שהן נקנין בגילוי הדעת בלבד או באמירה שלא בקניין, ומשפט הקידושין והסבלונות שבין איש לארוסתו ולא נגמר העניין ביניהם, והנמשך אחר זה.

- א. לעולם² אומדין³ דעת⁴ הנותן. אם היו הדברים מראין סוף דעתו - עושין על פי האמד, אף על פי שלא פירש. כיצד? מי⁵ שהלך בנו למדינת הים, ושמע⁶ שמת, וכתב כל נכסיו⁷ לאחר מתנה גלויה גמורה⁸, ואחר כך בא בנו - אין מתנתו קיימת; שהדברים מוכיחים, שאילו ידע שבנו קיים - לא היה נותן כל נכסיו⁹. לפיכך¹⁰, אם שיר מנכסיו כל שהוא, בין קרקע בין במטלטלין¹¹ - מתנתו קיימת¹².

(2) בבא-בתרא קמו: רבי שמעון בן מנסיא שאמר: "אזלינן בתר אומדנא". וכן פסק רב נחמן, שם קלב. (3) בדיני ממונות, יש וצריך תנאי כפול (למעלה פ"ג הלכה זח), ויש שמספיק גילוי דעת גרידא (למעלה פ"א מהלכות מכירה הלכה ח), ויש שאפילו אומדן הדעת קובע, כמו כאן. וראה 'תוספות' קידושין מט: ד"ה דברים שבלב. (4) על רקע הנסיבות ועל יסוד הערכה פסיכולוגית, אנו משערים דעתו של הנותן, אף שהוא עצמו לא פירש אותה. (5) בבא-בתרא שם. (6) לא פירש רבינו אם זה בשכיב מרע, או אף בבריא, כמו שפירש בהלכה ב. ויש אומרים, שהדברים אמורים רק בשכיב מרע. אבל בבריא אע"פ שבא בנו, מתנתו קיימת, שאם על עצמו לא חס ולא השאיר לעצמו כלום, קל-יחומר שעל בנו אינו חס (וראה בכתובות עט. טור' חו"מ סימן רמו בשם הרמב"ן, וראה ביאור הגר"א שם ס"ק ג). (7) דוקא "כל נכסיו", אבל אם השאיר לעצמו כל שהוא מנכסיו - מתנתו קיימת, כמו שמפרש בסמוך, וכן הוא לשון הברייית הנזכרת, וראה עוד להלן. (8) ראה

לכתוב באחריות, והסופר טעה ושכת, ולפיכך אפילו לא כתובה אחריות מפורש, הרי היא כאילו כתובה (בבא-מציעא יד. ולמעלה פ"ט מהלכות מכירה הלכה ג). (44) אף זה בגמרא שם. (45) שהוא קודם לקנות השדות הגובלות עם שדהו (פ"ב מהלכות שנים הלכה ה), אבל במתנה אין דין בר-מצרא (שם פ"ג הלכה א). ואע"פ שמתנה שכתוב בה אחריות, דינה כמכירה, ויש בה דין בר-מצרא (שם) - כאן שלא כתב בשטר מתנה שום אחריות אע"פ שכתב לו גם שטר מכר - אין בו דין בר-מצרא (מגיד-משנה בשם רשב"א). אבל יש להבין כאן, כיצד אפשר לבטל המכירה בשטר מתנה שאחר-כך (משנה למלך). ויש אומרים ש"ליפות כחו" היינו שתהיה לו האפשרות ללוקח להעלים את שטר המכירה ולגלות רק את שטר המתנה, ובזה יסלק ממנו את טענת הבר-מצרא, ואם כן אין ראייה ששטר המתנה מבטל את שטר המכירה שלפניו, שהרי לצורך הנ"ל נכתב. ואמנם אם יתברר שיש לו גם שטר מכר, לא יסתלק הבר-מצרא, וראה במגיד-משנה.

- ט. היו שני השטרות במקר או שניהם במתנה: אם⁴⁶ הוסיף בשני פלוס⁴⁷ - הרי הראשון קיים⁴⁸, שלא כתב השני אלא מפני התוספת; ואם⁴⁹ לא הוסיף - בטל שטר שני את הראשון⁵⁰, ואין לו אחריות אלא מזמן השני⁵¹. לפיכך⁵², כל הפרות שאכל הלוקח מזמן ראשון עד זמן שני - מחזיר אותם⁵³. ואם היה על אותה שדה חק למלך בכל שנה - הנותן או המוכר נותן אותו החק עד זמן השטר השני⁵⁴.

(46) כתובות שם, מימרא של רב פפא, כפירוש והוספה לדברי רב נחמן. (47) אע"פ שלא הודגש בשטר שזוהי הוספה, אלא שמידת השטח הוגדלה בשטר זה, ביחס לשטר הקודם, וראה להלן. (48) וכנראה שכוונת רבינו, שאת העיקר גובה המקבל מזמן הראשון, ואת התוספת מזמן השני (מגיד-משנה). ואע"פ שבשתי כתובות ובאחת מהן תוספת על השניה (בלי הדגשת התוספת), פסק רבינו (בפ"ט) מהלכות אישות, הלכה כט) ש"גובה באיזה מהן שתרצה ותבטל השניה", ואם כן גם כאן צריך להיות כן, שאם רצה לפי השטר הראשון אין לו אלא כפי הכתוב בו, בלי התוספת, ואם רצה לפי השטר השני, יש לו גם העיקר וגם התוספת מהזמן השני (וכן אמנם דעת רש"י בכתובות שם) - אין לדמות שטר לכתובה, שבכתובה הדרך לכתוב "ואוספית לך וכו'", וכיון שלא הדגיש ההוספה בכתובה השניה, אין כוונתו להוסיף, אלא אם רצתה גובה מזו ואם רצתה גובה מזו, אבל במכירה אין הדרך לכתוב כן, ולפיכך אף שלא הדגיש ההוספה, הרי הוא כאילו הדגיש, וגובה העיקר מזמן ראשון והתוספת מזמן שני (סמ"ע סימן רמ ס"ק ז, והגר"א שם ס"ק ח). (49) מימרא של רב נחמן, שם. (50) בגמרא שם, נחלקו בטעמו של דבר: לרב אחא הוא, מפני שבקבלת השטר השני, מוותר המקבל על שעבודו מזמן השטר הראשון עד זה של השני. ולרפרס, מפני שבזה מודה המקבל שהראשון מזויף, ורבינו פסק כרפרס, ראה להלן. (51) שאם בא בעל חובו של הנותן או

שאוּלִי דוֹקא בִּשְׂכִיב מֵרַע אֲמָרוּ, שְׁלֹא נִתְכוּן אֵלֶּה הַחַיִּים אֲחֵיו נִשְׁמָעִין לוֹ, מֵאַחֵר שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לָמוֹת. אֲבֵל בְּבִרְיָא, לֹא אֲמָרוּ כֵּן. וְלֹא נִפְתָּרָה בְּעִיָּא זֶה, וּמִכִּיּוֹן שֶׁבְּכָל סִפְקֵי הַלְכָּתִי בְּדִינֵי מִמּוֹנוֹת, הוֹלְכִים לְקוּלָּא לִנְתַּבֵּעַ - אֵין מוֹצִיאִים כֹּאן מִחֻזְקַת הַבְּנִים, וְקוֹבְעִים לְהַלְכָּה שְׁלֹא עֲשָׂאוּ אֵלֶּה אֲפּוּטְרוֹפּוּס (ר"ף שם). (17) שֶׁם, מִימְרָא שֶׁל רַב חֲנִילָאִי בְּרֵי אִידֵי בִּשְׁם שְׁמוּאֵל, כְּתוּבָה לְבַעֲיָא שֶׁהוֹעֵלְתָה שֶׁם. (18) שְׁלִכְאוּרָה, אֵין מְקוֹם לְהִשְׁתַּדְּלוֹת זֶה לְכַבְּדוֹ. (19) בְּבֹא-בִּתְרָא שֶׁם. (20) לְהֵלֶךְ הַלְכָּה ד', בְּדִין "הַכּוֹתֵב כָּל נִכְסָיו לְאַשְׁתּוֹ", כְּתֵב רִבִּינוּ: "אֶף-עַל-פִּי שְׁקִנוּ מִידוֹ - לֹא עֲשָׂא אֵלֶּה אֲפּוּטְרוֹפּא", וְצִירֵךְ-עֵינֹן לְמָה הַשְׁמִיטוּ כֹּאן. (21) שְׁאֵין לְהַנִּיחַ שִׁיקִּיִּים אָדָם הַפְּלִיָּה בֵּין הַבְּנִים, וְיִתֵּן אֶת כָּל נִכְסָיו רַק לְאַחַד מֵהֶם, וּמִן הַסֵּתֵם הַתְּכוּן רַק לְחֻזַּק אֶת כְּבוֹדוֹ וּמִשְׁמַעְתּוֹ בֵּין הָאֲחִים. אֲבֵל אִם כְּתֵב כָּל נִכְסָיו לְזֹר, שְׁאֵין מְקוֹם לְהַשְׁעֵרָה זֶה שֶׁהַתְּכוּן לְמִשְׁמַעְתּוֹ, אַחֲרֵי שְׁאֵין עָלָיו הַדָּאגָה לְכַבְּדוֹ שֶׁל אָדָם זֶה - מִתְּנָתוֹ מִתְּנָה. (22) שֶׁם קֵן: מִימְרָא שֶׁל רַבָּא בִּשְׁם רַב נַחֲמָן. שְׂכִיּוֹן שְׁלֹא כְּתֵב לוֹ כָּל הַנִּכְסִים, בְּוודָאִי נִתְכוּן לְמִתְּנָה גְּמוּרָה, וְלֹא לַעֲשׂוֹתוֹ אֲפּוּטְרוֹפּוּס.

8 ג. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ²³ שִׁפְתָּב לְבֹן ²⁴ יֵין הַבְּנִים ;
9 אָבֵל אִם פֶּתֶב כָּל נֶכְסֵיו לְבֹן יֵין הַבְּנוֹת ²⁵, אוּ לְבֵת ²⁶
10 בֵּין הַבְּנוֹת, אוּ לְאַחַד מִן הַיֹּרְשִׁין ²⁷ בֵּין שְׂאֵר
11 הַיֹּרְשִׁין, אִף עַל פִּי שְׂלֹא שְׂרִי כְּלוּם - מִתְּנָתוֹ
12 קִימַת ²⁸.

23) כן הוא ברי"ף בבא-בטרא פרק יש נוחלין (קלא:). ומקור דבריו ממה שאמר רב הונא (שם קלג:). "שכיב מרע שכתב כל נכסיו כו' נוטלן משום ירושה". וכתב על זה שם שדברי רב הונא בשאר יורשין, כגון בת בין הבנות ואח בין האחים, אבל בן בין הבנים בכתיבה לא עשאו אלא אפטרופוס. ואם תאמר: "בנו מאי טעמא לא קנה בכתובה - וכל היורשים קנו - כבר אמרו עלה בגמרא דהלכתא בלא טעמא היא, ואין לנו אלא מה שאמרו חכמים". ובגמרא שבידי הרי"ף לא היה כתוב (שם קלא:): "איבעיא להו, בת אצל הבנים ואשה אצל האחים", שלפי"ז מפורש אליבא דרבינא שגם "בת אצל הבנים" - לא קנתה, אלא היה כתוב: "איבעיא להו, אשה אצל האחים" (רא"ש שם סימן לא) וכ"ה בגמרא כ"י ה' שבידי בעל "דקדוקי סופרים".

24) אע"פ שלדעת הרי"ף (למעלה) זוהי הלכה בלי טעם - יש בזה קצת מן ההגיון, שהבנות בלא זה יכבדו את הבן.

25) בנות שהן יורשות, כגון בנות בניו שמתו בחייו (ערוך השלחן). [ועיין 'נתיבות' סימן רמו ס"ק א, וראה בבבא-בטרא קמג: "ולסלוקי לברתי מעישור קאתי"]. 26) שאין הוא דואג לכבודה כמו לזה של הבן. 27) שוודאי אינו דואג לכבודו. 28) שלא אמרו אלא בכותב לאחד מבניו.

ד. וְכֵן²⁹ הַפּוֹתֵב³⁰ כָּל נִכְסָיו³¹ לְאִשְׁתּוֹ, בֵּין בָּרִיא בֵּין
שָׂכִיב מְרַע, אֵף עַל פִּי שִׁקְנוֹ מִיָּדוֹ³² - לֹא עֲשָׂאָה
אֲלֵא אִפּוֹטְרוֹפָא עַל יוֹרְשָׁיו. בֵּין שֶׁהָיוּ יוֹרְשָׁיו בָּנָיו
מִמֶּנָּה אוּ מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת³³, אוּ אֲחִיו³⁴ אוּ שְׂאָר
יוֹרְשָׁיו³⁵. וְאִם³⁶ שָׁר כָּל שְׁהוּא, בֵּין קִרְקַע בֵּין
מִטְלָטְלִין - קִנְתָּה כָּל שְׂכֵתָּה לָּהּ.

למעלה פ"ה הלכה א-ב. (9) מבלי להשאיר כלום לבנו.
 (10) כלומר, כיון שכל ההוכחה היא מזה שלא השאיר כלום
 לפיכך אם השאיר כל שהוא, שבטלה ההוכחה הנ"ל -
 מתנתו קיימת. (11) כן הוא בבבא-בתרא קמט: ראה להלן
 בסמוך. (12) מקור דברי רבינו, מלשון הבריתא הנ"ל של
 רבי שמעון בן מנסיא "וכתב כל נכסיו" (וכן הוא בתוספתא
 כתובות פ"ד (הוצאת צוקרמן. עמ' 265.14) לפי כ"י ווין
 ופוס ראשון) - הרי שדווקא אם כתב כל נכסיו, אבל אם
 שייר - מתנתו מתנה, כנ"ל. ועוד שבגמרא בבא-בתרא שם,
 השוו דין ברייתא זו לדין מתנת שכיב מרע, ושם מפורש
 במשנה: "שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, ושייר קרקע
 כל שהוא - מתנתו קיימת, לא שייר קרקע כל שהוא - אין
 מתנתו קיימת". ושם קמט: אמרו שקרקע לאו דוקא, אלא
 אפילו שייר מטלטלין, מתנתו קיימת, וראה להלן פ"ה הלכה
 טו (מגיד-משנה), ושם הלכה ז והערה מח.

ב. וכן¹³ הפותב¹⁴ כל נכסיו מתנה¹⁵ לְאֶחָד מִבְּנָיו,
בֵּין שְׁהֵיהָ בְּרִיא¹⁶ בֵּין שְׁהֵיהָ שָׂכִיב מָרַע, אֲפֹלוּ¹⁷ יִהְיֶה
בֶּן קָטָן הַמִּטֵּל בְּעֵרְסָה¹⁸ - לֹא עֲשֹׂהוּ אֶלֶּא¹⁹
אֲפֹטְרוֹפּוֹס²⁰, וְהָרִי הוּא בְּכָל הַנִּכְסִים כְּאֶחָד מֵאֲחָיו.
אֲמִדָּן דַּעַת הוּא, שְׁלֹא נִתְּכֹן אֶלָּא לְהִיּוֹת אֲחָיו
נִשְׁמָעִין²¹ לוֹ. וְאִם שָׁיַר כֹּל שְׁהוּא, בֵּין קָרְקַע בֵּין
בַּמִּטְלָטְלִין - זָכָה הֵבֵן בְּמִתְנָה²².

13) מילת קישור זו, באה לציין שאף הלכה זו, כמו זו, הקודמת, שייכת למסגרת ההלכות מטעם אומד הדעת, ובשתייהן, אם שייר כל שהוא - מתנתו מתקיימת. (14) שם קלא: [דוקא כותב, שבכתיבה מכוון להוציא קול ולהחשיבו כדי שייכבדוהו, אבל באמירה בלבד שאין לה קול, בוודאי אין כוונתו לעשותו אפטרופוס. וכן כתב רבינו להלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב, והיא דעת הר"ח (הובא ברא"ש פרק יש נוחלין סימן לא, עיין שם) והר"ף שם. ומקורם ממשנת רבי יוחנן בן ברוקא (בבא בתרא קל). שאם אמר בני פלוני יירשני - דבריו קיימין (ראה להלן פ"ב הלכה א). וכל-שכן אם אמר בלשון מתנה, שוודאי קנה. ר"י מיגאש ב"ב קלא: לפי דעה זו]. (15) [לדעת רבינו, הר"ח והר"ף, אין הבדל בענין זה בין מתנה לבין ירושה, אלא בין כותב לאומר, שבאומר - זכה בין במתנה ובין בירושה (ראה למעלה), ובכותב - לא זכה לא במתנה ולא בירושה (שלא כהגהת חוות-יאיר על הר"ף שם), ולא כדעת רשב"ם (ב"ב קל). שעיקר החילוק בין מתנה, שיש חשש של אפטרופוסות, לבין ירושה שלא שייך בה אפטרופוסות, לפי שאפטרופוס אינו יורש. ועיין שם שבנה יסודו ממה שאמר רב הונא (ב"ב קלג). "שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר - רואים אם ראוי ליורשו, נוטלין משום ירושה" ואילו לדעת הר"ף ורבינו, מדובר שם בבת בין הבנות וכיוצא בזה, שלא שייך שם ענין אפטרופוסות (ראה להלן פ"ט הלכה ה). ומה שדקדק רבינו לכתוב כאן "מתנה", הוא מחמת "בריא" שהביא להלן, שבו לא מועילה לשון ירושה בהעברת נכסים מבן לבן, אלא לשון מתנה דוקא (בבא-בתרא קלא. וקנו: וראה בדברי רבינו להלן פ"ב הלכה ב, ובפ"ו מהלכות נחלות הלכה ד-ה]. (16) בבא-בתרא קלב. בעיא של רבא,

- 29) אף כאן מדובר בענין אומד הדעת. (30) שם קלא: מימרא של רב יהודה בשם שמואל. (31) בלשון מתנה (וראה במגיד-משנה למעלה הלכה ב, שכן גרס בגמרא שם) שאם בלשון ירושה אפילו אם שייר כל שהוא לא קנתה, לפי שאינה ראויה ליורשו, ראה בפ' מהלכות נחלות הלכה ב"ה. (32) אף שלכאורה, לעשות אפטרופוס אין צורך בקנין. והמקור לזה, ממה שאמר בסתם: "הכותב כל נכסיו" - משמע בין בקנין ובין שלא בקנין (נמוקיי-יוסף). וכן מדין מתנת בריא, שאמרו שהיא צריכה קנין. וכן ממה שאמרו להלן "שייר כל שהוא" וגם בזה צריך קנין, הרי שגם קנין אינו מועיל כאן (ביאור הגר"א לאבן-העזר סימן קז, ס"ק ב). ואם נכתב הקנין בשטר השכיב-מרע צריך לכתבו בלשון יפוי כח ותוספת על המתנה, שאם לא כן, בטל השטר לגמרי, כדלהלן פ"ח הלכה י ('חלקת מחוקק' שם ס"ק א). (33) שם, בעיא שנפתרה, ולשתי הדעות, של רבינא ושל רב עזריא, ושניהם בשם רבא. (34) כרבינא בשם רבא, ולא כרב עזריא (לפי גירסת הרי"ף שם). (35) למד מדין אחיו, והרא"ש בתשובה חולק על זה, ראה ב'חלקת מחוקק' שם ס"ק ג. (36) שם קנ: מימרא של רבא בשם רב נחמן.
- 1 ה. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ³⁷ בְּשִׁשְׁאָה; אָבֵל אִם פָּתַב
2 כָּל נִכְסָיו לְאִשְׁתּוֹ אֲרוּסָה ³⁸ אוּ לְגִירוּשָׁה, אָף עַל פִּי
3 שְׁלֹא שְׁיִיר כָּלֹם - הֲרִי הִיא כְּשֶׁאֵר בְּנֵי אָדָם ³⁹,
4 וּמִתְּנָתוֹ קִנְיָתָה.
- (37) שם קלא: כדבר פשוט. (38) שעדיין אינו דואג כל כך לכבודו. (39) ראה להלן הלכה ו שאחר, שאינו יורש - קנה.
- 5 ו. הַפּוֹתֵב ⁴⁰ כָּל נִכְסָיו לְאַחַד מִבְּנָיו וּלְאַחַר - זֶה
6 הָאֲחֵר קָנָה חֲצִי ⁴¹ הַנִּכְסִים בְּמִתְּנָה, וְנִשְׁאָר הַחֲצִי
7 לְבָנָיו; וְהֵבֵן שְׁנֵתָנּוּ לוֹ - אֲפּוֹטְרוֹפּוֹס מִנְּהוּ עַל שְׁאֵר
8 אֲחֵיו ⁴².
- (40) שם קלא: כדבר פשוט, ועיין שם ברשב"ם ד"ה פשיטא, שפירש באופן אחר, ודחה דברי יש מפרשים כפירוש רבינו, וראה בהגהות מיימוניות. (41) ואחרי שנתן את החצי הראשון לאחר, החצי הנשאר הוא "כל הנכסים". (42) שכשם שאלו נתן את החצי הראשון לאחר, קודם שנתן את החצי השני לבנו - ברור שהחצי השני הוא "כל הנכסים", כן הוא הדין כשנתן ביחד. וראה בסמ"ע, סימן רמו ס"ק טז.
- 9 ז. וְכֵן ⁴³ אִם פָּתַב כָּל נִכְסָיו ⁴⁴ לְאִשְׁתּוֹ וּלְאַחַר - זֶה
10 הָאֲחֵר קָנָה מִחֲצֵה, וְאִשְׁתּוֹ אֲפּוֹטְרוֹפָא עַל מִחֲצֵה.
- (43) שם בגמרא. (44) שם קלב. ברייתא, וכחכמים.
- 11 ח. כָּל אִשָּׁה שֶׁקָּנָתָה כָּל נִכְסֵי בַּעְלָהּ בְּמִתְּנָה ⁴⁵ -
12 אַבְדָּה כְּתֻבָּתָהּ ⁴⁶, וְתִקְרַע ⁴⁷. לְפִיכָךְ, אִם יָצָא שְׂטֵר
13 חוֹב עָלָיו, וְהָלְכוּ כָּל הַנִּכְסִים בְּחוּבוֹ שֶׁקָּדָם הַמִּתְּנָה ⁴⁸
14 - תִּשְׁאָר הִיא בְּלֹא כָלֹם, וְלֹא תִקַּח כְּתֻבָּתָהּ
15 שֶׁקָּדָמָה הַחוּב ⁴⁹; שְׁאֵמְדוּ ⁵⁰ דַּעַת הוּא, שֶׁבִּהְנֵאָה ⁵¹
- 16 שֶׁפָּתָא לָהּ בְּשִׁמוּעָה זוֹ שֶׁפָּתַב לָהּ כָּל נִכְסָיו אַבְדָּה
17 כָּל זְכוּת שְׁיִישׁ לָהּ בְּנִכְסִים חוּץ ⁵² מִמִּתְּנָה זוֹ.
- (45) דוקא באופן שקנתה במתנה, כגון אשתו גרושה או ארוסה (גמרא שם), או כל אשה, כלשון רבינו, אלא שכתב לה בלשון ברורה שזו היא מתנה ולא אפטרופוסות. אבל באופן שעשאה אפטרופוסות, לא אבדה כתובתה (מגיד-משנה מהגמרא שם). (46) היינו, שעבוד כתובתה על נכסים אלו, ראה להלן. (47) לאו דוקא. שהרי רק על נכסים אלו ויתרה, אך אם הבעל קונה נכסים חדשים, חל שעבוד הכתובה עליהם (רשב"ם שם ד"ה אבדה כתובתה, וכן כתבו ה'חלקת מחוקק' סימן קז ס"ק ח, והבית-שמואל שם ס"ק ו). (48) וגובה מן הדין מנכסים אלו של המתנה, אך ששעבוד הכתובה קודם לחוב. ולולא ויתרה, היתה היא קודמת לגבות את כתובתה מן החוב. (49) צ"ל "שקדמה לחוב". כלומר, והיה דינה לגבות כתובתה מנכסים אלו, לפי שהיא קודמת למתנה - אעפ"כ אינה גובה, שהרי ויתרה. (50) כן מסקנת הגמרא שם. (51) שזה גורם לה נחת רוח מיוחדת. שיוצאת שמועה שהיא חשובה לבעלה, עד שהוא מוכן לתת לה את כל נכסיו במתנה, ותמורת הנאה זו היא מוותרת על שעבוד הכתובה. (52) חוץ מזכות זו, לזכות בנכסים אלו בתורת מתנה.
- ט. וְכֵן הַפּוֹתֵב ⁵³ נִכְסָיו לְבָנָיו, בֵּין זָכָרִים בֵּין
18 נְקִבּוֹת ⁵⁴, בֵּין בְּרִיא ⁵⁵ בֵּין שְׂכִיב מְרַע, וְכָתַב לְאִשְׁתּוֹ
19 עֲמָהָן קֶרְקַע ⁵⁶ כָּל שֶׁהוּא - הוֹאִיל וְעָשָׂה אוֹתָהּ שְׁתָּף
20 בֵּין הַבָּנִים וְלֹא מִחֲתָה, אַבְדָּה כְּתֻבָּתָהּ ⁵⁷, וְאִינָה
21 טוֹרֶפֶת מִנִּכְסִים אֵלּוּ כָלֹם; אָבֵל ⁵⁸ מִנִּכְסָיו שֶׁיָּבֹאוּ
22 לוֹ אַחֵר אֵלּוּ - נוֹטֶלֶת מֵהֶן כְּתֻבָּתָהּ.
- (53) פאה פ"ג משנה ז, והובאה בבבא-בבא קלב. (54) יוצא מתוך העובדא, שם קלב: "פלגא לברת". (55) בגמרא שם, בעיא של רבא שאולי בריא שמצפה שיקנה עוד נכסים אינה מוותרת כלום, ולא נפתרה. ולפיכך אינה יכולה להוציא ממון מספק, ועיין בפירוש המשנה לרבינו שם (מגיד-משנה). (56) דוקא קרקע ולא מטלטלין, ראה להלן הלכה י. (57) כלומר, על-ידי הנאה זו, שהפכה שותף עם יתר הבנים, מוותרת היא על שעבוד כתובתה. והיא מימרת רב נחמן בבבא-בבא קלב שם. ונראה שאין צורך בהסכמתה המפורשת, אלא מכיון שלא מחתה - אבדה כתובתה. [וכן כתב רבינו בפירוש המשנה (פאה שם) והביא ראיה לכך מלשון המשנה "שאמרו אבדה כתובתה ולא אמר איבדה" (ובכמה כתבי-יד הנוסחא אמנם "איבדה", ראה ב'נוסחאות המשנה' במשנת מכון הרי פישל) רוצה לומר, כי בשתיקוה - אבדה" (לשון רבינו שם). ואע"פ שהגמרא שם הוכיחה מברייתא של רבי יהודה שאמר "אימתי שהיתה שם וקבלה עליה" - סובר רבינו שסוגיא זו אינה להלכה, שמה שאמרו שאימתי דרבי יהודה לפרש דברי חכמים (סנהדרין כה). אינו אלא במשנה ולא בברייתא (רמב"ן במלחמות שם, ו'תוספות' בעירובין פא: ד"ה ה"ג. ועיין בדק"ס שם עמוד 364 הערה ק' בשם הריטב"א). ועוד שיש גורסים בדברי רבי יהודה "במה דברים אמורים" (ריטב"א

13 **בַּעֲלָהּ - מִתְּנַתָּהּ בְּטִלָּהּ**⁷⁸; **שֶׁזוּ מִבְּרַחַת הִיא, וְלֹא**
14 **כְּתִיבָהּ כָּל נִכְסֶיהָ אֲלֵא לְהַבְרִיחַ מִבְּעִלָּהּ**⁷⁹ **שֶׁלֹּא**
15 **יִירָשָׁנָה**⁸⁰, **וְכִשְׁתִּיהָ צְרִיכָה לְהֵן**⁸¹ **יִחָזְרוּ לָהּ**⁸².
16 **לְפִיכָךְ, אִם מֵתָה הִיא בְּחַיֵּי בַּעֲלָהּ - קָנָה הַמֶּקְבֵּל**
17 **מִתְּנָה אֶת הַכֶּלִי**⁸³. **וְאִם**⁸⁴ **שִׁירָה כְּלוּם, אֲפִלּוּ**
18 **מִטְּלָלִין**⁸⁵ - **מִתְּנַתָּה קִיָּמָתָה**⁸⁶; **וְאִף עַל פִּי שְׁנֵתִּירָשָׁה**
19 **- אֵינָה חֹזֶרֶת.**

(73 כתובות עח: עט. מימרא של רב חנילאי בר אידי בשם שמואל. (74) בכתובות שם נזכרה "בתו". ובבבא-בבא קנא. נזכר "בנו". (75) וכל-שכן הוא: אם בכתובת לבנה או לבתה, אמרו "לא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחריני" (= אין אדם מזניח עצמו ונותן לאחרים) - קל-וחומר בכותב לאחר (שם בגמרא בדברי רבא). (76) שם. (77) תוספת של רבינו. (78) לגבי קנין הגוף. אבל לגבי פירות, הרי היא שלו, כל זמן שהיא תחת בעלה (להלן הלכה יג). ואע"פ שאין למקבל בה קנין הגוף - אין הבעל יורשה, שעשאוים חכמים כנכסים שאינם ידועים לבעל, ולא זכה בהם כלל (כתובות עט. וראה בפכ"ב מהלכות אישות הלכה ח"ט). (79) אומד הדעת הוא, אף שלא אמרה כן בפירוש (מגיד-משנה בשם הר"י מיגאש, וראה 'תוספות' כתובות עח: ד"ה כתבתינהו, וכן נראה מדברי רבינו, שהרי סדר הלכה זו בסמוך להלכות אחרות של אומד הדעת). (80) רק לגבי קנין הגוף היתה כוונת הברחה מבעלה, שלא יירשה ולא יחלטו הנכסים אצלו לאחר מותה, אבל לגבי אכילת הפירות, כל זמן שהנכסים ברשותו - לא היתה כוונת הברחה מבעלה, כדי שלא יאכל הפירות, אלא המקבל אוכל פירות, כדלהלן הלכה יג. (81) היינו, כשתתגרש, או כשימות הבעל. (82) שאין אדם מזניח את עצמו לגמרי לטובת אחרים, ואפילו הם בניו (כתובות עט. מדברי רבא ורב נחמן). (83) כן כתב רבינו גם בהלכות אישות שם הלכה ט. (84) כרבי זירא בכתובות עט. ורבא בשם רב נחמן בבבא-בבא קנא: (85) בבא-בבא שם. (86) אלא-אם-כן גילתה דעתה מפורש, שאז אין מתנה מתנה, כתובות שם ובבא-בבא קנא. (ועיין שם ב'תוספות' ד"ה אפילו) וראה בהלכות אישות שם.

20 **יג. כָּל הַנּוֹתֵנִין כָּל נִכְסֵיהֶם, מִשְׁתַּבְּטֵל הַמִּתְּנָה**
21 **וְיִחָזְרוּ כָּל הַנִּכְסִים לְבַעֲלֵם הָרֵאשׁוֹנִים אֵין הַמֶּקְבֵּל**
22 **מִתְּנָה מִחֲזִיר פְּרוֹת**⁸⁷; **שֶׁאֲפִלּוּ נָתַן הָאָדָם מִתְּנָה**
23 **בְּפִירוֹשׁ עַל מִנָּת לְהַחֲזִיר כָּל יְמֵי פְּלוּנִי - הֲרִי זֶה**
24 **אוֹכֵל פְּרוֹת כָּל זְמַן הַמִּתְּנָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ**⁸⁸.

(87) שכל זמן שהיא תחת בעלה, היא ברשות המקבל. וכן נראה בבבא-בבא קנא. ועיין ב'תוספות' שם ד"ה גליא - וראה ב'אור שמח'. (88) למעלה פ"ג הלכה ט. וכל-שכן כאן שהמתנה ניתנה באופן סתמי, כאילו לתמיד, ורק אנו מסיקים מאומד הדעת שהיא זמנית גרידא. אבל במתנה בטעות כמו למעלה הלכה א - הפירות חוזרים (לחם-משנה).

25 **יד. מִי⁸⁹ שֶׁשָּׁלַח כְּלִים מִמְּדִינַת הַיָּם⁹⁰, וְאָמַר: יִנְתְּנוּ**

בדק"ס שם, וכ"ה ברז"ה וברמב"ן שם ובריימ"צ בפאה (שם) ובמה דברים אמורים" הוא לחלוק, לדעת רבי יוחנן בעירובין פב. (רמב"ן שם), וכן סובר שמואל (שגם עליו סובבת קושיית הגמרא שם) בעירובין פא: וגם מהבביא של רבא שם, בדין בריא (ראה למעלה הערה טז) נראה שאין צורך שתקבל בפירוש, שאם קבלה בפירוש, מה בין בריא לשכיב מרע. וכן דעת הירושלמי בפאה שם שהביאו דברי רב ושמואל ורבי יוסי בר' חנינא (שבבבלי שם) ולא הקשו עליהם מהברייתא הנ"ל של רבי יהודה - הרי שביירושלמי הבינו שפירוש דברי חכמים, בלא קבלה בפירוש. (58) שם קלג. מדברי רב כהנא, ובהלכה מוסכמת.

1 **י. כְּתִיבָהּ לָהּ עֲמָהּ מִטְּלָלִין**⁶⁰ **בְּלִבָּהּ**, ⁶¹ **שֶׁשִּׁירָה**⁶²
2 **לְעַצְמוֹ קִרְקַע**⁶³ **כָּל שֶׁהוּא - כְּתִיבָהּ קִיָּמָתָה. וְתִקְנָת**
3 **הַגְּאוֹנִים**⁶⁴ **הִיא, שֶׁאֲפִלּוּ שִׁיר מִטְּלָלִים כָּל שֶׁהוּא.**
4 **שֶׁהֲרִי⁶⁵ הִיא אוֹמֶרֶת**⁶⁶: **מִמָּה שֶׁשִּׁיר אָנִי גֹבֶה;**
5 **וּמִתּוֹךְ שֶׁתִּרְדַּ לְמָה שֶׁשִּׁיר תִּרְדַּ לְשָׂאֵר נִכְסִים**
6 **וְתִקְרָף**⁶⁷.

(59) בברייתא, המביאה הדין הנ"ל בהלכה הקודמת - כתוב מפורש: "וכתב לה קרקע", וכן מפורש בדברי רב נחמן בתוך דיון על רקע עובדא מסויימת (שם קלב:). (60) מפני שאינם חשובים בעיניה, ובוודאי לא ויתרה על כתובתה, בגללם. (61) שם קלג. מדברי רב יימר על רקע עובדא מסויימת. (62) מפני הטעם, שמביא רבינו בסוף ההלכה. (63) אפילו דקל (שם בדברי רב יימר). ודוקא קרקע, אבל לא מטלטלין (שם קנ:). מפני שבתקופה התלמודית לא גבתה האשה כתובתה מיתומים ממטלטלין. (64) כלומר, לפי תקנת הגאונים, שהאשה יכולה לגבות כתובתה מן היתומים אף ממטלטלין (פרק טז מהלכות אישות הלכה ז) - אין להבדיל גם כאן בין שייר קרקע לשייר מטלטלין (מגיד-משנה, וראה בשו"ע אהע"ז סימן קז סעיף ב). (65) ההנמקה הבאה בדברי רב יימר (שם קלג). (66) וממילא אין היא מוותרת כלל על שעבודה, שהרי היא בטוחה לגבות מזה שנשאר, בין קרקע ובין מטלטלין. (67) תגבה בכח השעבוד שיש לה עליהם.

7 **יא. הַפּוֹתֵב⁶⁸ כָּל נִכְסֵיוֹ לְבָנָיו, וְכָתַב לְאִשְׁתּוֹ חֶלֶק**
8 **עֲמָהּ**⁶⁹, **וְמָת אֶחָד מִן הַבָּנִים בְּחַיֵּי אָבִיו⁷⁰ - הֲרִי זֶה**
9 **תִּגְבֶּה כְּתִיבָהּ מִחֶלֶק⁷¹ זֶה שְׁמָת; שֶׁלֹּא אֶבְדָּה כְּתִיבָהּ**
10 **אֲלֵא מִלְטָרָף מֵהֵן**⁷².

(68) שם קלב: קלג. מימרא של רב כהנא. (69) כנ"ל בהלכה ט. (70) ולא הניח בנים, ואם כן אביו יורש את החלק שנתן לו. (71) שהרי זה כאילו קנה הבעל נכסים חדשים. (72) כלומר, מלטרופ מן הירושים (מגיד-משנה). אבל מנכסים שבאו לו, לאב, אחר אלו, הרי היא נוטלת מהן כתובתה (למעלה הלכה ט). ונכסים אלו שירש האב, אחרי שכתב כל נכסיו, מבנו - אינם פחותים מנכסים שקנה מאחר, וגובה מהם (גמרא שם).

11 **יב. הָרוּצָה⁷³ לְהִנָּשֵׂא, וְכָתַבָּהּ כָּל נִכְסֶיהָ בֵּין לְבִנָּה⁷⁴**
12 **בֵּין לְאַחֶרָה⁷⁵, וְאַחֶר כֵּן נִשְׂאָתָה, וְנִתְגַּרְשָׁה⁷⁶ אוֹ שְׁמָת**

כשאמר "לבני", ואז הבנים קודמים (ראה לחם-משנה).
 (101) פנויות. והן קודמות לנשי בניו (גמרא שם). ואם יש לו
 אשה, מה דינו? ראה במשנה-למלך ובשו"ע חור"מ סימן רמז
 סעיף ב. (102) ואם לא היו נשים לבניו - יטלו בנותיו
 הנשואות (סמ"ע סימן רמז ס"ק ה).

טו. המשיא¹⁰³ בנו גדול¹⁰⁴ לבתולה בבית - קנה¹⁰⁵
 הבית. והוא¹⁰⁶ שיהיו נשואין ראשונים לזה הבן,
 ולא השיא האב בן אחר קדם לו¹⁰⁷, ולא¹⁰⁸ שיר
 האב בזה הבית שייחד לו פלוס. ודברים¹⁰⁹ אלו
 פהלכה שאין להם טעם הם, ונגעו¹¹⁰ חכמים בדבר
 הזה מאמין הדעת, שמרוב שמחתו ואהבתו גמרו¹¹¹
 והקנהו הבית, שהרי לא שיר בה לעצמו פלוס¹¹².
 לפיכך, אם שיר שם אפילו פה¹¹³ אחר - לא קנה
 הבית. יחד¹¹⁴ לו בית וכלי בית, אף על פי¹¹⁵ ששיר
 בבית כלי אחר לעצמו, או¹¹⁶ היה לו שם אוצר¹¹⁷
 וכיוצא בו - קנה כלי הבית, אבל הבית לא קנה.

(103) בבא-בבא קמד. מימרא של רבי חנינא.
 (104) כלומר: "גדול שבבניו" (רמ"ה). (105) הבן.
 (106) כלומר: ודוקא. (107) אבל אם השיא האב, בת קודם
 לו - כיון שלגבי זכרים, הנישואין של עכשיו הם ראשונים,
 זכה הבן בבית, וכן כתב הרא"ש (בבא-בבא פ"ט סימן יא).
 (108) מדברי רב ירמיה שם, שתייר ברייתא שהובאה
 כסתירה למימרת רבי חנינא. וכן אמרו שם עוד אמוראים.
 (109) מימרא של מר זוטרא, שם. (110) הנימוק הוא של
 רבינו, ואינו במקור התלמודי. ולפיכך אמרו: "כהלכתא בלא
 טעמא", ולא אמרו "הלכתא בלא טעמא" - שקצת טעם יש
 בזה. וראה 'תוספות' שם, ד"ה כהלכתא. (111) ושיעור
 חכמים שאין אהבה ושמחה גמורה, אלא דוקא כשישנם כל
 התנאים הנ"ל. (112) וזו הוכחה שרוקן את הבית למוסרו
 לבנו. (113) שם, עובדא של רב אשי כשהשיא את בנו.
 (114) ברייתא שם. (115) מכאן דקדק המגיד-משנה, שאם
 לא השאיר כלום בבית, וקנה הבן את הבית עצמו, כל-שכן
 שקנה עם הבית אף את כלי הבית, שזהו שאומר רבינו
 שאפילו לא קנה את הבית קנה את הכלים, וכל-שכן אם
 קנה הבית, שוודאי קנה הכלים. (116) מימרא של רב
 ירמיה. (117) מחסן לתבואה.

טז. יחד¹¹⁸ לו בית ועליה¹¹⁹ - בית קנה, עליה לא
 קנה¹²⁰. וכן¹²¹ אם יחד לו בית ואקסדרה¹²² - בית
 קנה, אקסדרה לא קנה¹²³. שני¹²⁴ בתים זה לפנים
 מזה - לא קנה אלא האחד שששא בו.

(118) שם, כדבר פשוט. (119) היינו, שלבית שבו התקיימו
 הנישואין יש עוד עליה. (120) מפני שהעלייה אינה חלק
 של הבית לענין זה, והיא רשות נפרדת [וראה בפכ"ה
 מהלכות מכירה הלכה א, ופ"ט מהלכות נדרים הלכה טו].
 (121) בעיא בגמרא שלא נפתרה. ומספק, כדין כל ספק
 הלכתי בדיני ממונות, אין מוציאין מן המוחזק, היינו, האב
 (הגהות מיימוניות). (122) מרפסת, שממנה נכנסים לבית.

1 אלו לבני - הרי אלו ינתנו לפנים ולפנות. הראוי⁹¹
 2 לבנים, כגון ספרים⁹² וכלי מלחמה⁹³ - לבנים;
 3 והראוי לבנות, כגון כלי משי הצבועים⁹⁴ וכלי
 4 זהב⁹⁵ - וטלים הפנות⁹⁶. היו ראויין לזכרים ולנקבות
 5 - וטלי אותן הזכרים⁹⁷. וכן⁹⁸ המשלח⁹⁹ פלים לביתו
 6 סתם, והיו בהן פלים הראויין לבנות¹⁰⁰ - וטלי אותן
 7 בנותיו¹⁰¹; אמרן דעת הוא שלחן שלח. ואם אין לו
 8 בנות, או שהיו בנותיו נשואות - וטלי אותן נשי
 9 בניו¹⁰²; שהדעת נוטה שלחן שלח.

(89) ירושלמי כתובות פרק שני דיני גזרות, הובא ברי"ף
 בבא-בבא קמג: וברשב"ם שם. ובבבא, אבל בשכיב מרע
 אין הבנות בכלל (ירושלמי שם, ובבבא בבא-בבא קמג, וכן
 כתב רבינו להלן פ"א הלכה א). שבחיו רוצה לכבד בנותיו
 כדי שתהינה חביבות על בעליהן, אבל בשעת מיתה אינו
 רוצא לעקור נחלה דאורייתא (נמוקי-יוסף בבא-בבא קמג, שם,
 דפוס ווילנא דף סו ע"ב). (90) מארץ רחוקה, הנמצאת
 מעבר לים. (91) זה לא נזכר בירושלמי שם, אבל למדו
 רבינו ממה שאמרו בבבלי בבא-בבא קמג: באופן ששלח
 לביתו סתם (הובא להלן), ורבינו הרכיב את שתי ההלכות
 יחד בכדי להשוות את דעת שני התלמודים (כסף-משנה).
 (92) שאין דרכה של אשה ללמוד, שהרי כל המלמד את בתו
 תורה - כאילו מלמדה תפלות (סוטה כ.). ואף תורה שבכתב
 לא ילמד אותה לכתחילה, כמו שכתב רבינו בפ"א מהלכות
 תלמוד תורה הלכה יג]. (93) שהאשה אסורה בהם, משום
 "לא יהיה כלי גבר על אשה" - נזיר נט. ופי"ב מהלכות
 עבודה זרה, הלכה י. (94) פסחים קח. "ונשים בראוי להן
 - בבגדי צבעונין". (95) נזם זהב. פי"ב מהלכות עבודה
 זרה, שם. (96) כאן לא הזכיר רבינו שאם הן נשואות - יתן
 לכלותיו, כמו שכתב להלן בדין אמר "לביתי" - שדווקא
 אם אמר "לביתי" אף כלותיו בכלל, אבל אם אמר "לבני"
 - רק בניו ובנותיו בכלל, ולא "כלותיו" (משנה-למלך וב"ח
 בחושן-משפט סימן רמז, וראה בסמ"ע ושו"ע שם ס"ק א).
 (97) פשוט הוא, שדעתו של אדם קרובה יותר לבנו מלבתו,
 שהרי אפילו לאשת בנו דעתו קרובה יותר מלבתו הנשואה
 (להלן באמר "לביתי"). והטעם, מפני שעל בנו לפרנסה,
 כל-שכן בבנו ובבתו, שדעתו קרובה יותר אצל הבן (מגיד-
 משנה). וכן נראה גם בלשון הירושלמי (כתובות שם)
 "והבנות בכלל" - שדין קדימה לבנים. ויש מנמקים בזה,
 שבעצם הדבר כיון שאמר "לבני" ביטוי זה במשמעותו
 הראשונית מכיוון רק לבנים, ורק אם יש דברים שהם ראויים
 רק לבנות, אנו משערים שלא יתכן שהתכוון בזה לבנים
 אלא לבנות, אבל דבר הראוי לשניהם יתן לבנים. ובדין
 אמר "לביתי" דלהלן, והיו דברים הראויים לבנים ולבנות,
 ראה להלן הערה צט. (98) יש דיון בין המפרשים, אם יש
 דמיון בין הלכה זו, לבין מה שנאמר למעלה (באומר
 "לבני"). ראה להלן הערה צט. (99) בבא-בבא קמג:
 (100) ואם הם ראויים לבנים, יתן לבנים (גמרא שם).
 והשמיט זאת רבינו כאן, מפני שכבר כתב כן למעלה. ואם
 ראויים לבנים ולבנות, יש אומרים שאף כאן, כמו למעלה,
 הבנים קודמים. ויש אומרים, שאין זה אמור אלא למעלה

שיעורי רמב"ג' פרקים ליום - יום שלישי י"א אייר - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנמכרו לאחרים. (142) שיגבה מן הלקוחות. שלא עלה על דעתם להשתעבר אלא מנכסים בני חורין, ולא מנכסים משועבדים (מגיד-משנה ומאירי).

11 יח. המקדש¹⁴³ את האשה, אפלו קדשה באלף
דינר¹⁴⁴, בין שחזרה היא¹⁴⁵ בין שחזר הוא¹⁴⁶, בין
שמת¹⁴⁷ הוא בין שמתה היא - אין הקדושין
14 חוזרין¹⁴⁸ לעולם, אלא הרי הן מתנה גמורה שאין
15 להם חזרה.

(143) בבא-בטרא קמה. פלוגתא בין התנאים והאמוראים
בבביתא ובגמרא, וראה להלן. (144) בבביתא שם:
"קדשה בככר". (145) ובעלה גרש אותה בהסכמתו
לדרישתה ('חלקת מחוקק' סימן נ ס"ק א). (146) וגירשה.
ובזה אין שום פלוגתא, כי הרי הוא גרם. (147) ואף בזה
הכל מודים, מכיון שהיא יכולה לטעון: הבו לי בעלי
ואשמח בו (גמרא שם). [וברש"י לכתובות עו: "דמאן-
דאמר קידושין לאו לטיבועין ניתנו - שאם מת החתן
הקידושין חוזרין", ולפי הגמרא בבבא-בטרא שם, אם מת
החתן - אף למאן-דאמר קידושין לאו לטיבועין ניתנו, אין
הקידושין חוזרין. אבל ברש"י מהדורא קמא (בשטמ"ק שם)
כתב: "במאס את הבתולה ומתה, האב חייב להחזיר את
הקידושין לבעל, לפי שלא ניתנו קידושין לטיבועין"].
(148) בגמרא שם: "אמר רב פפא, הלכתא בין שמת הוא,
בין שמתה היא והדר ביה הוא (=חזר בו הוא) - קידושין
לא הדרי (=כסף הקידושין אינו חוזר), הדרא ביא איהי
(=חזרה בה היא) אפילו קידושי נמי הדרי. אממר אמר,
קידושי לא הדרי, גזירה שמא יאמרו קידושין תופסין
באחותה". כלומר, אם יראו שהקידושין חוזרין, יחשבו
שהקידושין היו בטעות ולא תפסו, וממילא מותר המקדש
באחותה. [ומתוך זה, שרבינו לא העתיק גזירה זו בחזרה
היא, ואדרבה כלל ביחד חזר הוא וחזרה היא - נראה שאין
זה מטעם גזירה, אלא על-פי הדין, מפני שפוסק כרבי יהודה
הנשיא שאמר "קידושין לטיבועין ניתנו" (בבא-בטרא שם)
כלומר, כסף הקידושין נטבעין, נשקעין לעולם אצלה ולא
היה בדעת המקדש ליתן לה דוקא אם יחיו ביחד, אלא
נכתוון למתנה גמורה בכל אופן. ולפיכך הביא הלכה זו כאן
בהלכות זכיה ומתנה. ובפרק זה, שכולו עוסק באומדן דעת
במתנה, ולא הביאה בהלכות אישות, שאין טעמה מפני
החשש שיתירו את אחותה, אלא שזוהי מתנה גמורה על-פי
דיני המתנות. וכן פסק המאירי בכתובות עו: (עמוד 823)
כמאן-דאמר קידושין לטיבועין ניתנו. וראה במרדכי
קידושין פ"ג סימן תקלה, ובמגיד-משנה כאן].

16 יט. ואם היו קדושי טעות - חוזרין המעות¹⁴⁹.

(149) כן מפורש בכתובות שם, בדברי רב נחמן בר יצחק.

17 כ. והמקדש¹⁵⁰ אחותו¹⁵¹ - המעות מתנה¹⁵². אדם
18 יודע שאין קדושין תופסין בפעירות, ואין זה טועה,
19 אלא גמר ונתן לשם מתנה.

(150) קידושין מו: ובבא-מציעא טו: ושם מחלוקת בזה בין
רב ושמואל, ופסק כשמואל, בהתאם לכלל הידוע שהלכה

(123) מפני שאין בה תשמיש בית (תוספות' שם, ד"ה בית
ואסדרה). (124) אף זו בעיא שלא נפתרה, שם.

1 יז. כָּבֵר בְּאֶרְנוּ בְּנִשְׁוֹאִין¹²⁵, שְׁנֵינִים¹²⁶ שְׁהִיהָ בִּינְיָהֶם
2 שְׁדוּכִין¹²⁷, וּפְסִק¹²⁸ זֶה עַל יְדֵי¹²⁹ בְּנוֹ וְזֶה עַל יְדֵי
3 בְּתוֹ, וְאִמְרוּ¹³⁰: כִּמְהָ אֵתָה נֹתֵן לְבִנְךָ? כֶּף
4 וְכֶף! וְכִמְהָ אֵתָה נֹתֵן לְבִתְךָ? כֶּף וְכֶף! וְעַמְדוּ
5 וְקִדְשׁוּ¹³⁴ - קִנּוּ בְּאִמְרִיהָ¹³⁵. וְאִין¹³⁶ קוֹנִין בְּאִמְרִיהָ
6 זֶה עַד שְׁעַת נִשְׁוֹאִין; שְׁפַל הַפּוֹסֵק¹³⁷ - דַּעְתּוֹ לְכֻנְס.
7 וְצִרִיכִין שְׁהִיֵּי הַדְּבָרִים שֶׁהֵן פּוֹסֵקִין מְצִוִּין
8 בְּרִשְׁוֹתוֹ; שְׁאִין אָדָם מְקַנֵּה דָבָר שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם,
9 כְּמוֹ שְׁבִאֲרֵנוּ¹³⁸. וְדָבָרִים אֵלּוּ לֹא נִתְּנוּ לְהִתְכַּבֵּב¹³⁹,
10 לְפִיכֶף¹⁴⁰ אִין בְּשִׁטְרָה¹⁴¹ עַד שְׁיִטְרֶה¹⁴² בָּהֶן.

(125) פכ"ג מהלכות אישות הלכה יב"טו. (126) היינו, אבי
החתן ואבי הכלה, ובהלכות אישות (שם הלכה יב) הוסיף
רבינו אף האיש והאשה עצמם. וראה במגיד-משנה.
(127) התקשרות לנישואין. (128) התחייב. (129) בשביל.
(130) אמירה בלבד, בלי קנין וכתובה. (131) כתובות קב:
מימרא של רב גידל בשם רב. (132) בהלכות אישות (שם
יד) ציין רבינו "ובנישואין ראשונים". ולפני המגיד-משנה
היתה כנראה שם הגירסא: "לבנו הגדול", ראה מגיד-משנה
ולחם-משנה כאן. (133) בהלכות אישות שם, כתב רבינו:
"בין קטנה ובין גדולה". (134) זו לשונו של רב גידל.
ומזה נראה, שדווקא בעת קידושין ממש, ולא קודם לזה ולא
לאחר מכן. וראה בפכ"ג מהלכות אישות הלכה יז, ובהערה
עה שם. (135) בלי קנין, והטעם בגמרא (כתובות שם)
בסיום דברי רבא: מפני הנאת החיתון, יש כאן גמירות דעת
גמורה. כלומר, ולא צריך קנין, שכרגיל, משמש סמל מוחשי
לגמירות דעת. (136) יוצא מתוך דברי המשנה, כתובות סו.
ומפורש בירושלמי שם. וראה הלכות אישות שם הלכה טו.
(137) דברי רב ספרא, בירושלמי שם. (138) פכ"ב מהלכות
מכירה הלכה ה. ושם, שדבר שאינו ברשותו של המקנה,
הוא כדבר שלא בא לעולם. ועיין 'בית שמואל' אבן-העזר
סימן נא ס"ק ד. [בהלכות מכירה שם הלכה י, ולהלן פ"ח
הלכה ה כתב רבינו שהמזכה לעובר, אע"פ שלא בא לעולם
- קנה, שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, ובפכ"ג מהלכות
אישות הלכה יד השתמש רבינו בסברא, ש"דעתו של אדם
קרובה אצל בנו", כסיבה לזה שדברים אלו נקנין באמירה,
ואע"פ"כ זה לא מועיל להקנות לדבר שלא בא בעולם, לפי
שיש כאן "תרת" לריעותא" (=שני חסרונות): דברים
בעלמא בלי קנין, וגם דבר שלא בא לעולם, וראה להלן פ"ח
שם הערה סב]. (139) בכתובות שם: "א"ל רבינא לרב
אשי, דברים הללו [=הנקנין באמירה] ניתנו ליכתב או לא
ניתנו ליכתב, א"ל לא ניתנו ליכתב" ופירש רבינו "לא ניתנו
ליכתב" כלומר, שאף אם נכתבו אין להם תוקף של שטר
(וראה בראב"ד ומגיד-משנה, וכן דעת הגאונים במאירי שם)
ואין דעות כל המפרשים שוות בזה (ראב"ד, ועיין 'תוספות'
שם). (140) כלומר, מכיון שאין להם תוקף של שטר,
כנ"ל. (141) שיש, כידוע, הפרש בין מלוה בעל-פה,
שגובה רק מנכסים בני חורין, שנמצאים ברשותו של הלוה,
לבין מלוה בשטר, שגובה אף מנכסים משועבדים, היינו,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשמואל בדיני ממונות. (151) שהיא מן העריות המפורשות בתורה (פ"א מהלכות אישות הלכה ה) ואין קידושין תופסין בה (שם פ"ד הלכה יב). (152) בפ"ט מהלכות גזילה הלכה ז, פסק רבינו, בקונה שדה מחבירו והכיר הלוקח שגזילה היא ביד המוכר, שמחזיר לו הקרן, כדעת רב שם (בניגוד לשמואל), שאדם יודע שקרקע אין לו, וגמר ונתן לשם פקדון. ויש מחלקים, לפי סוגיית הגמרא בבבא-מציצה שם, בין נכרי שנותן לו רק לפקדון, לבין אחות שנותן לה לשם מתנה. ועיין לחם-משנה כאן, ומשנה-למלך בהלכות גזילה שם.

- 1 כא. השולח¹⁵³ סבלונות¹⁵⁴ לבית חמיו, בין מרבין¹⁵⁵
2 בין מועטין¹⁵⁶, בין שאכל¹⁵⁷ שם סעדת ארוסין בין
3 שלא אכל, בין שמת הוא בין שמתה היא, או שחזר
4 בו האיש - יחזרו הסבלונות פלן¹⁵⁸, חוץ מן המאכל
5 והמשקה¹⁵⁹.
- 16 כד. הורו רבותי, שאם היה מנהג המדינה שיעשה
17 כל אדם סעדה ויאכיל לרעיו, או יחלק מעות
18 לשמשים ולחזנים¹⁶⁵ וכיוצא בהן, ועשה פדרף
19 שעושים כל העם, וחזרה בה - משלמת הכל; שהרי
20 גרמה לו לאבד ממון, וכל הגורם לאבד ממון חבירו
21 - משלם¹⁶⁶. והוא שהיה לו עדים פמה הוציא, שאין
22 זה נשבע ונטיל¹⁶⁷.

(165) היינו שליחי ציבור. וכן דעת רבינו בפ"ד מהלכות תפלה הלכה ח. ולא כמו שכתבו ה'תוספות' ברכות לד. ד"ה לא יענה, שחזן הוא שמש בית הכנסת]. (166) כמו שכתב רבינו בפ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה ז. והיינו מטעם "דיני דגרמי", וכמו שהסבירו ה'תוספות' (בבבא-בבא-בבא: כב: ד"ה זאת אומרת, בשם הר"י) שאם נעשה ההיזק בשעת מעשה, הרי זה דיני דגרמי וחייב לשלם, ואף כאן כעת שחוזרת בה, נעשה ההיזק (ט"ז באה"ע"ז סימן נ ס"ק ד). והראב"ד חולק על דברי רבינו, וראה במגיד-משנה. [ואע"פ שבחזרתה לא נתכוונה להזיק, ולדעת רבינו אין חיוב ב"גרמי", אלא במתכוון להזיק (ראה בפ"ד מהלכות סנהדרין הלכה א) - יש להבדיל בין דין שטעה, שאם נחייבהו לשלם, לא ידון לעולם, כמו שכתב הר"ף בפ"ד סנהדרין (ראה בסמ"ע סימן כה ס"ק ו), לבין מזיק אחר, שאע"פ שלא התכוון להזיק - חייב לשלם. ומה שכתב רבינו בתשובה בדין הפורץ גדר לפני בהמת חברו, שאם נתכוון כדי שתזיק - חייב, ואם לא נתכוון לכך פטור (ראה פ"ד מהלכות נזקי ממון הלכה ב, במגדל-עוז ובמגיד-משנה) - כנראה שבפורץ גדר הקילו יותר, מפני שההיזק אינו בא מיד בשעת המעשה]. (167) [אע"פ שבגדול תיקנו חכמים שיהא נשבע ונטיל (פ"ד מהלכות גזילה הלכה א) וכמו כן במזיק (פ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה יז) ובמוסר ממון חברו לגוי, שהוא מדיני דגרמי, השאירו חכמים ב"תיקו" אם עשו תקנה זו או לא (ב"ק סב). ופסק רבינו שאם תפש הנמסר אין מוציאין מידו, ונשבע וזוכה במה שתפש (שם פ"ח הלכה ז) - כאן בחזרה בה שלא התכוונה להזיק אין הדין כן, מפני שכל תקנה זו אינה אלא מדין קנס (הלכות גזילה שם) ולא קנסו חכמים שוגג אטו מזיד, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה ג. וראה באבן-האזל].

יום רביעי י"ב אייר ה'תש"פ

פרק שביעי

(1) נתבארו בו משפטי השושבניות - והוא מנהג ברוב המדינות ששולחים החברים זה לזה מעות ביום חתונתן - ויש ביניהם משפט ודין לפי שאינן מתנה גמורה אלא על דעת להשתלם, וכל הנמשך בזה.

- א. מנהג² פשוט פרב המדינות, שבזמן שישא אדם²³

(153) בבא-בבא-בבא קמו. וקמו: (154) מלשון סבל, משא, שנושאין אותו מיד זה ליד זה (מדברי רבינו בפירוש המשניות). (155) שוודאי חוזרים, כמפורש במשנה שם. וכפירושו של הר"י בן מיגאש, שאפילו אם אכל חוזר וגובה, ראה להלן. (156) במועטין, מפורש במשנה שם שאין נגבין, אבל רבינו פוסק כדעת רבין (שם קמו:), ראה להלן. (157) רבינו מפרש המשנה הנ"ל כדעת ר"י בן מיגאש, שבין במרובין ובין במועטין מדובר כשאכל, וסוף המשנה הוא המשך של הרישא (שחילקה בין אכל שאינו נגבה לבין לא אכל שגובה), שאם לא אכל חוזר וגובה אפילו במועטין, ואם אכל אינו גובה במועטין, ואילו במרובין אפילו אם אכל חוזר וגובה. וכשבא רבין שם ואמר שלעולם סבלונות חוזרים, על-כרחנו שאפילו במועטין ואפילו אם אכל, הם חוזרים. (158) היינו, כל אלה שעודם קיימים ולא בלו. אבל אם בלו - דינם כמאכל ומשקה, כמו שכתב רבינו בפירוש המשנה שם. (159) שנאכלו ואינם קיימים.

- 6 כב. וכן פלים מועטים ששולח לה להשתמש שם
7 בבית אביה¹⁶⁰: אם נשתמשה בהן וכלו או אבדו -
8 אינן משתלמין; אבל אם היו קיימין - חוזר הכל,
9 וגובה אותם בבית דין; שהדבר ידוע שלא שלחם
10 אלא דרך נוי בלבד.

(160) המפורש במשנה שם, שאינן נגבין שהרי פירש לה שתשתמש בבית אביה, - גם על זה חלק שם רבין ואמר שכל שהוא קיים חוזר לעולם.

- 11 כג. חזרה¹⁶¹ היא בה - חוזר הכל; ואפילו המאכל
12 והמשקה¹⁶² נותנת חמיו בזול¹⁶³. וכבר הסבירו
13 הגאונים, שאם היו דמי מאכל ומשקה [שוה] ששה
14 - משלמת ארבעה¹⁶⁴, אם חזרה בה; שלא נתן לה
15 מתנה זו אלא לדעת שלא תחזר בה.

(161) בבא-בבא-בבא שם, סוף המימרא של רבין. (162) שכבר כלו. (163) פחות משווים האמיתי של האוכל, משלמין

בא - חייב להחזיר לו השושבינות כלה¹⁶; שהרי ידע¹⁷ ולא בא, או קרא לו במקום שדרך לקרות אחד אחד ולא בא.

(13) בזה בוודאי מחזיר לו כל השושבינות. (14) גם בזה אין ספק שמחזיר לו כל השושבינות ואינו מנכה לו כלום, שהרי קרא לו ולא בא. (15) לוח חלק שעליו מכים בקורנוס להזמנת האורחים. [וכנראה שלפני רבינו הייתה הגירסא בבבא בתרא קמה: "הווה במתא (=היה בעיר) ושמע קול טבלא, איבעי ליה למיתא (=הרי עליו לבוא)". ולפנינו גירסה אחרת]. (16) כלומר, בלי ניכוי כלל. (17) על ידי קול הטבלא, במקום שאין קוראין כל אחד.

ו. לא¹⁸ היה ראובן במדינה - מנפין¹⁹ לו דמי מה שאכל ושתה שמעון אצלו, ומחזיר לו שאר השושבינות²⁰. וכן אם היה במדינה ולא קראהו²¹ או לא הודיעו²² - מנפין לו; ויש לו עליו תרעומת²³ מפני שלא הודיעו.

(18) נלמד מתוך ראשית המימרא שם, שדווקא אם היה במדינה צריך לבוא. (19) שם בגמרא. (20) ואין לו עליו תרעומת, על שלא קראו לו ולא הודיעו לו, שהרי לא היה במדינה. (21) נראה שרבינו גרס שם כגירסת כתב-יד מינכן: "לא ידע, איבעי ליה לאודועיה, לא אודעיה תרעומת אית ליה". והיינו, במקום שדרך לקרות כל אחד ואחד. (22) על ידי קול טבלא במקום שאין קוראים לכל אחד ואחד. ונלמד מהרישא שם שאם שמע קול טבלא היה עליו לבוא - ומזה מוכח שאם לא שמע, יש לו עליו תרעומת על שלא הודיעו. (23) שם בגמרא.

ז. וכמה²⁴ מנפין? נהגו²⁵ בנפוי: אם דינר אחד שלח לו שמעון²⁶ - אינו מחזיר לו כלום, שהרי²⁷ זה דמי מה שאכל; ואם יתר על הדינר עד סלע²⁸ - מנפה לו מחצה²⁹.

(24) שם. (25) כך אמר שם אביי, שכן נהגו בני גנא. (26) בתור שושבינות. (27) כרגיל אוכל אדם בסעודת חתן בעד דינר אחד, אם שלח לו רק דינר. (28) שאז מאכילים אותו בריווח יותר. (29) [ומכיוון שהסכום הוא קטן אין אומדין דעת המשלח, ואין חוששין שמא הוא צר עין, עיין לחם משנה].

ח. מסלע ולמעלה - אומדין דעת המשלח ושיעור השושבינות: אם אדם חשוב - מנפה לו מחצה³¹; ואם צר עין ומדקדק בהוצאתו - אינו מנפה לו אלא שיעור מה שאכל ושתה³², ומשלם לו השאר.

(30) [ציון הלכה ח כאן הוא טעות, שהכול קשור ביחד: "אומדין דעת המשלח ושיעור השושבינות (רש"ש). כלומר, אומדין דעתו אם הוא צר עין. וכמו כן מחשבין כמה שלח לו, בכדי לדעת כמה היא מחצה, באופן שהוא אדם חשוב. וכן בכתב-יד תימן ובדפוס רומי הכול מחובר כנ"ל. וכן נראה בבית יוסף אבן העזר סימן ס]. (31) אף שמסכום גדול הרי המחצית הרבה יותר ממה שאכל, אין מדרכו של

אשה משלחין לו רעיו ומידעיו מעות, כדי שיתחזק בהן על ההוצאה שמוציא באשתו, ובאים אותן הרעים והמידעים ששלחו לו ואוכלין ושותין עם החתן בשבעת ימי המשתה או במקצתו, הכל כמנהג המדינה. ואלו המעות שמשלחין נקראין שושבינות⁴; ואותם ששלחו המעות ואוכלין ושותין עם החתן נקראים שושבינין.

(2) דין השושבינות במשנה בבא בתרא קמד: ובגמרא שם קמה: (3) ש"לא נאמרו דיני שושבינות אלא במעות בלבד" (להלן הלכה טו, מהמשנה שם). (4) מלשון ריעות. וראה רשב"ם שם דיבור המתחיל הכי גרסינן האחין.

ב. השושבינות⁵ אינה מתנה גמורה. הדברים ידועים, שלא שלח זה עשרה דינרין בשביל שאכל ושתה בזה⁶; ולא שלח אלא מפני שפדעוהו היה, שאם ישא הוא אשה - יחזיר וישלח לו כמו ששלח לו. לפיכך, אם נשא זה אשה ולא החזיר לו השושבינות - הרי זה תובעו בדין⁷ ומוציא ממנו.

(5) משנה וגמרא שם קמה: (6) [בכתב יד אברבנאל: "בזוז", ובכתב יד תימן: "בזוז אחד". וראה בגמרא שם: "עד זוזא"]. (7) משנה וברייתא שם.

ג. ואין יכול לתבעו עד שישא כדרך שנושא הוא⁸. כיצד? ראובן שנושא בתולה⁹, ושלח לו שמעון שושבינות, ואחר כך נשא שמעון אלמנה¹⁰ - אינו יכול לתבע להחזיר לו השושבינות; שהרי אומר לו: איני מחזיר לך אלא בתולה, כמו שנתת לי. וכן אם שלח לו בנשואי אלמנה - אינו יכול לתבעו להחזיר לו בנשואי בתולה.

(8) כלומר, באותם התנאים ממש, לא גרועים ולא מעולים, כמו שמפרש להלן. ומקור דבריו בברייתא שם: "עשו עימו בשיניה (=בנישואי אשתו שנייה), וביקש לעשות עימו בראשונה, יכול לומר לו לכשתנישא אשה אחרת, אעשה עמך". ומזה מוכח שאם עשה עימו בשמחה קטנה אינו יכול לתבעו לשמחה גדולה. אבל צריך עיון שהשמיט רבינו בבא זו. (9) ששמחתה מרובה. (10) ששמחתה מועטת.

ד. עשה¹¹ ראובן משתה בגלוי ובפרהסיא, ועשה שמעון בצנעה, או¹² עשה ראובן בצנעה, ושמעון בפרהסיא - אינו יכול לתבעו; שהרי אומר לו: איני עושה עמך אלא כדרך שעשית עמי.

(11) שם בברייתא. (12) אף זה לא הוזכר בברייתא.

ה. ראובן שנושא אשה, ושלח לו שמעון שושבינות ואכל ושתה עמו¹³, ואחר כך נשא שמעון בנשואי ראובן עצמן, ובא ראובן ואכל ושתה עמו; או שקרא לו שמעון ולא רצה לבוא¹⁴; או שהיה במדינה ושמע קול טבלא¹⁵, במקום שאין דרך לקרות אחד אחד אלא כל השומע יבוא, ושמע ולא

19 **וְאִם פְּלָה הָיָה חֵיב לְשֹׁלֵם - מְשַׁלְמִין פְּלָה; וְאִם**
20 **בְּנִכּוּי - מְשַׁלְמִין בְּנִכּוּי.**

(44) המגיד-משנה מביא את דברי הר"י מיגאש ומסתמך על הסברה הפשוטה, שכיוון שנתחייב האב - חייבים היורשים לשלם את חובו, אבל באמת אפשר למצוא מקור מפורש להלכה זו, והיא: המימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן (בבבא בתרא שם) כפירוש למשנה, ושם שאם מת השושבין, נגבית השושבינות מבניו, והיינו באופן הנ"ל כשמת ראובן אחרי שבעת ימי המשתה, שהרי באופן אחר - זה תלוי במנהג (למעלה הלכה יא). (45) או כגון ששמח עימו ואחר כך מת (למעלה הלכה י). שאם לא שמח ומת בתוך ימי המשתה אין ראובן חייב (למעלה הלכה ט).

21 **יג. חֲמִשָּׁה⁴⁶ דְּבָרִים נֶאֱמָרוּ בְּשׁוֹשְׁבֵינֹת: נִגְבִּית בְּבֵית**
22 **דִּין, וְשֹׁאֵינָהּ אֶלָּא כְּמוֹ מַלְוָה⁴⁷. וְאִינָהּ מְשַׁתְּלֶמֶת אֶלָּא**
23 **בְּעֹנֶתָהּ⁴⁸ כְּעֵין נִשְׁוָאֵי רֵאשׁוֹן⁴⁹; וְשָׂדֶה כְּמוֹ תְּנָאֵי**
24 **הוּא, אָף עַל פִּי שְׁלֹא פִּרְשׁ שְׁעַל דַּעַת זֶה שְׁלַחָה⁵⁰.**
25 **וְאִין בֵּה מְשׁוּם רְבִית. אֶפְלוּ שְׁלַח לוֹ דִּינָר וְהִחְזִיר**
26 **לוֹ עֶשְׂרָה - מִתָּר; שְׁלֹא עַל מְנַת לְהוֹסִיף⁵¹ לוֹ שְׁלַח.**
27 **וְאִין הַשְּׁבִיעִית מְשַׁמְטָתָהּ⁵²; וְשֹׁאֵינוּ יָכוֹל לִגְשׁ אוֹתוֹ**
28 **וּלְתַבְּעוֹ עַד שִׁישָׁא כְּדָרָךְ שְׁנִישָׁא הוּא⁵³. וְאִין הַבְּכוֹר**
29 **נוֹטֵל בֵּה פִּי שְׁנִים⁵⁴ כְּשִׁתְּחַזֵּר לְיִוְרָשִׁין; מִפְּנֵי שֶׁהוּא**
30 **רְאוּי⁵⁵, וְאִין הַבְּכוֹר נוֹטֵל בְּרָאוּי, כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר**
31 **בְּמִקְוָמוֹ⁵⁶.**

(46) ברייתא שם קמה. וההנמקה שלה בגמרא שם קמה: (47) כלומר, ולא כמתנה. (48) כשמגיעה עונת הנישואין לחבירו. (49) כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ג והלכה ה. (50) שיחזיר לו בעת נישואיו ולא קודם לכן "שיכול לומר לו: איני רוצה לקבל [עתה] שאני רוצה לשמוח עימך, כדרך ששמחת עימי (מגיד משנה). (51) שיכול היה גם לתת פחות, והוסיף לו מרצונו הטוב, מחמת ידידות וריעות. (52) ויכול לתבוע את השושבינות אחרי שמיתה. (53) והרי זה דומה למלוה את חבירו לעשר שנים, היינו, שזמן הפירעון מאוחר לשביעית, שאין השביעית משמטתו (פרק ט מהלכות שמטה ויובל הלכה ט), אחרי שאינו יכול ליגוש אותו עכשיו בהגיע השנה השביעית. ואמנם אם היו הנישואין בשנה השביעית - השביעית משמטתה בסופה, שהרי הגיע זמנה (מגיד משנה). (54) כדין בכור, שנוטל חלק כפול בירושה. (55) שאינו מוחזק ביד המוריש בעת מיתתו, וחוב שהוא ביד אחרים הרי הוא ראוי (פרק ג מהלכות נחלות הלכה א). (56) בהלכות נחלות שם.

32 **יד. הַשּׁוֹלֵחַ תְּשׁוּרָה⁵⁷ לְחִבְרוֹ⁵⁸, או שְׁנֶמֶן לוֹ מְעוֹת**
33 **כְּשִׁמְטָה יְדוּי⁵⁹, וְהוּא מִמָּאֵן לָקָח, וְזֶה נִשְׁבַּע שְׂאִי**
34 **אֶפְשָׁר שְׁלֹא תִקַּח, וְהַפְּצִיר בּוֹ עַד שֶׁלָּקַח⁶⁰, וְכֵן כָּל**
35 **פִּיזָא בֵּהָן - אָף עַל פִּי שְׁלֹא פִּרְשׁ, הֲרִי אֵלוֹ מִתְּנָה,**
36 **וְאִינוּ יָכוֹל לְחַזֵּר הוּא⁶¹ וּלְתַבְּעַ, עַד שִׁפְרָשׁ שֶׁהוּא**
37 **מַלְוָה.**

(57) [היא מנחה שלוחה ממניי אוכלים כמו שנאמר (שמואל-

אדם חשוב לעשות חשבון מדוייק. והוא מוכן להעניק יותר ממה שהוא מקבל. (32) [כלומר, דינר אחד ולא יותר. ואף על פי שאם שלח שלושה דינרין מנכה לו דינר ומחצה כמבואר למעלה, זה אינו אלא באופן הנ"ל שאין אומדין ואין מחשבים כלל, אבל כאן שאומדין ומחשבים - מחשבים בדיוק, כעין מה שכתב רבינו בפרק יח מהלכות מכירה הלכה יא, שאם בא לנפות מנפה את הכל, עיין שם].

1 **ט. מֵת³³ שְׁמַעוֹן קָדָם שִׁישָׁא אִשָּׁה, או³⁴ שְׁנִישָׁא וּמֵת**
2 **בְּתוֹךְ יְמֵי הַמְּשָׁתָה - אִין רְאוּבֵן חֵיב לְהִחְזִיר לְיִוְרָשִׁי**
3 **שְׁמַעוֹן פְּלוֹם; שֶׁהָרִי אוֹמֵר לָהֶם: תְּנוּ לִי שׁוֹשְׁבֵינִי**
4 **וְאֶשְׁמַח עִמּוֹ.**

(33) שם קמ: בגמרא. (34) יוצא מתוך דברי רב יוסף (שם קמה). שדווקא אחרי שכלו כל שבעת ימי המשתה אפשר לדרוש את השושבינות.

5 **י. לְפִיכָף³⁵, אִם שְׁמַח עִמּוֹ³⁶ וְאַחֵר כִּף מֵת שְׁמַעוֹן,**
6 **אוֹ קָרָא לוֹ וְלֹא בָא³⁷, או שְׁלֹא הָיָה בְּמִדְיָה³⁸, או**
7 **שְׁלֹא הוֹדִיעֵנו³⁹ - הוֹאִיל וְשְׁלָמוֹ יְמֵי הַמְּשָׁתָה וְאַחֵר**
8 **כִּף מֵת שְׁמַעוֹן, חֵיב רְאוּבֵן לְהִחְזִיר הַשׁוֹשְׁבֵינֹת**
9 **לְיִוְרָשִׁי; או פְּלָה⁴⁰, או בְּנִכּוּי אִם לֹא הוֹדִיעֵנו אוֹ לֹא**
10 **הָיָה עִמּוֹ בְּמִדְיָה⁴¹.**

(35) מימרא של רב יוסף (שם). (36) שכבר נתחייב להחזיר השושבינות. (37) כאמור למעלה הלכה ה שבמקרה זה מחזיר לו כל השושבינות. (38) שמחזיר לו השושבינות בניכוי מה שאכל ושתה (למעלה הלכה ו). (39) שגם בזה מנכה לו (שם). (40) כשקרא לו ולא בא. (41) שאינו חייב לשלם ליורשים, אלא כמה שהיה משלם לשושבין עצמו.

11 **יא. מֵת⁴² רְאוּבֵן וְאַחֵר כִּף נִישָׁא שְׁמַעוֹן אִשָּׁה,**
12 **וְשְׁלָמוֹ יְמֵי הַמְּשָׁתָה: מְקוֹם שְׁנִהְגוּ לְגִבּוֹת**
13 **הַשׁוֹשְׁבֵינֹת מִיִּוְרָשִׁין - בּוֹפִין יוֹרְשֵׁי רְאוּבֵן לְהִחְזִיר**
14 **בְּנִכּוּי⁴³; וּמְקוֹם שְׁלֹא נִהְגוּ - אִין הַיִּוְרָשִׁין מְשַׁלְמִין**
15 **פְּלוֹם.**

(42) כבר העיר הראב"ד שאין מקור בגמרא למנהג בעניין שובינות. אולם רבינו למד כן מדיני סבלונות בקידושין כשם שלמדו משם (מה שנאמר בהלכה ט) שאם מת שמעון אין ראובן חייב להחזיר מפני שאומר ליורשי שמעון: תנו לי שושביני ראובן ואשמח בו, וזה נלמד כמו שאמרו שם לעניין קידושין שאם מת הבעל אין האשה חייבת להחזיר המתנות מפני שאומרת להם תנו לי בעלי ואשמח עימו - כמו כן למד רבינו דין זה של מת ראובן שתלוי במנהג, ממה שאמרו שם שאם מתה האשה "מקום שנהגו להחזיר קידושין מחזירין, מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין". וכן כתב ר"י מיגאש. (43) שהרי אביהם לא היה ולא אכל שם, וכבר כתב למעלה (הלכה ו) שאם לא היה ראובן במדינה מנכין לו דמי מה שאכל ושתה שמעון אצלו.

16 **יב. מֵת⁴⁴ רְאוּבֵן אַחֵר שְׁנִישָׁא שְׁמַעוֹן אִשָּׁה, וְשְׁלָמוֹ**
17 **יְמֵי הַמְּשָׁתָה⁴⁵ - בּוֹפִין אֶת יוֹרְשֵׁי וּמְשַׁלְמִין**
18 **הַשׁוֹשְׁבֵינֹת בְּכָל מְקוֹם; שֶׁהָרִי נִתְחַבֵּב אֲבִיהֶן לְשֹׁלֵם.**

הרי הוא כפריא לכל דבריו⁵ במקחו או בממקרו⁷
ומתנותיו.⁸

(2) שנקטעו רגליו. (3) שנקטעו ידיו. (4) שאינו חושש בכל גופו. (5) שכן כתוב בשטר שכיב מרע (בבא-בבא קמא). "כד הוה קציר ורמי בערסיה (=כשהיה חולה ושוכב במיטה)". ומכאן, שכל שלא הגיע למצב זה אינו נחשב כשכיב מרע.

ב. אבל החולה שפשש פה פל הגוף וקשל פחו⁹
מחמת החלי עד שאינו יכול להלך על רגליו בשוק,¹⁰
והרי הוא נופל על המטה - הוא [הנקרא] שכיב¹¹
מרע⁶, ומשפט מתנותיו אינם כמתנת פריא. פיצד?¹²
שכיב מרע שצוה ואמר לתן לפלוני פה וכה, בין¹³
בחל⁸ בין בשפ⁹, בין כתב¹⁰ בין לא¹¹ כתב - זכו¹⁴
הכל כשימותר¹² בכל מה שנתן להם, ואינו צריך¹³
קנין; שדברי שכיב מרע ככתובין¹⁴ וכמסורין¹⁵ הן.¹⁶
ודבר זה מדברי סופרים¹⁷. ואף על פי¹⁸ שאינו אלא
מדבריהם, עשו אותה כשל תורה¹⁹, כדי שלא
תטרף²⁰ דעתו עליו כשידע שאין דבריו קנינים²¹.

(6) כלומר, "שוכב חולה". "ואלישע חלה את חליו" (מלכים ב יג, יד) תורגם: "ואלישע מרע ית מרעה". (7) כחכמים, ולא כרבי אליעזר (שם קנו). ורבי יהושע, ולא כרבי אליעזר (שם קנו). (8) שיכול לכתוב. (9) שאינו יכול לכתוב. (10) שם קנו. עובדא במתנת שכיב מרע, שהיה כתוב בה, ועוד מקומות. [ואם עבר וכתב בשבת, ראה בפרק ל מהלכות מכירה הלכה ז]. (11) משנה, שם קנו: וכן שם קעה. (12) שם קלו. וראה להלן הלכה ח. (13) שם קנא: מימרא של רב נחמן. (14) היינו, כקרקע שקונים בשטר. (15) היינו, כמטלטלין שקונים במסירה או במשיכה. (16) שם, קנא. (17) שם, קמו: כרבא בשם רב נחמן, ולא כרבי זירא בשם רב, וכרב נחמן בשם רבה בר אבוא, שלמדו זאת מן התורה. ויש אומרים שגם לדעתם הוא מדברי סופרים, והפסוקים שמצאו אינם אלא אסמכתא, וראה ב'תוספות' שם קמו. ד"ה מנין. (18) מסקנת הגמרא שם, על רקע של סתירה בין שתי מימרות של רב נחמן. (19) לענין מחילת שטר חוב (שם). וראה להלן פ"י הלכה ב. (20) תבולבל. (21) שם בדברי רב נחמן, ולפי הפירוש השני של הרשב"ם שם ד"ה מתנת. וכמו שכתב שם ד"ה ועשאוה כשל תורה, שמאותו הטעם, שלא תטרף דעתו, עשאוה כשל תורה.

ג. לפיכך²², אם²³ אמר קנו²⁴ ממני - אפלו בשבת²⁵
קונין²⁶ ממנו; שזה הקנין אינו צריך²⁷.

(22) כלומר, כיון שחששו שמא תטרף דעתו עליו. (23) מימרא של רבי לוי, בבא-בבא קמא: (24) שאין לו בטחון גמור שיקיימו את דבריו באמירתו גרידא. (25) שאסור לעשות בו קנין, וכל פעולה של מקח וממכר (פרק כג מהלכות שבת הלכה יב). [ואע"פ שזה הקנין אינו צריך ואינו מועיל - אסור, מפני שנראה כקונה. ועיין שם הלכה יד]. (26) אם כי הקנין מיותר - עושים זאת כדי

א ט, ז): "כי הלחם אזל מכלינו ותשורה אין להביא". ולא פירש שהיא מתנה אלא שלח לו בסתם. (58) [ואף על פי שלא מיאן לקבל, ולא הפציר בו. לפי שתשורה ממנינו אוכלים, לעולם היא מתנה, וכמו שכתב להלן הלכה טו בדין שולח לחבירו כדי יין]. (59) שאינו מצווה לתת לו צדקה דווקא אלא להחזיק בידו גם על ידי הלוואה או עשיית שותפות איתו או להמציא לו מלאכה - כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות, כמפורש בפרק ח מהלכות מתנות עניים הלכה ז]. (60) [דווקא אם נתן בצורה זאת של הפצרה, אבל אם נתן מעות סתם הרי זו הלוואה כמו בשושבינות] (למעלה הלכה א ולהלן הלכה טו). ונראה שלכך תיקנו במשלוש מנות בפורים שישלח בשר או תבשיל או מיני אוכלים (פרק ב מהלכות מגילה הלכה טו, ועיין ביצה יד: במשנה), שמשלוח זה הוא למתנה ואילו מעות הם להלוואה כנ"ל. פרט למתנות לאביונים, שאף על פי שהן מעות, כיוון שנותנן לעני הפושט יד ומבקש, בוודאי כוונתו למתנה ולא להלוואה. ומסתבר, לפי זה, שעני הנותן לחבירו אפילו פירות בוודאי כוונתו על מנת להחזיר. ולפיכך כתב רבינו בפרק ו מהלכות מתנות עניים הלכה יז: "מעשר עני וכו' ואין עושין שושבינות", הרי שגם בנתינת פירות יש דין שושבינות, כיוון שהנותן הוא עני. ואילו בהלכות שמיטה ויובל, שלא מדובר בעני, כתב (פרק ו שם הלכה י): "דמי שביעית וכו' ואין עושין בהן שושבינות", דקדק לכתוב "דמי שביעית", שרק בדמים יש דין שושבינות, אבל בפירות אין דין שושבינות כנ"ל. וכמו כן בהלכות מעשר שני (פרק ג הלכה כא), שאף שם לא מדובר בעני, נראה שהמדובר בדמי מעשר שני (עיין שם) ועליהם כתב ש"אין עושין בהן שושבינות", אבל בפירות אין דין שושבינות. וכן מדוקדקים דברי התוספתא שדין מעשר עני המדובר בפירות נשנה לחוד במסכת פאה שם, ואילו דיני מעשר שני ושביעית, שהמדובר בהם בדמים, נשנו ביחד בשביעית פרק ז. וראה בתוספתא כפשוטה, בפאה שם עמוד [40]. (61) בכתב יד תימן חסרה תיבת "הוא".

טו. וכן השולח⁶² לחברו כדי יין וכדי שמן ופירות
בעת הנשואין - אין נגבין בבית דין, מפני שהיא
גמילות חסדים; ולא נאמרו דיני שושבינות אלא
במעות בלבד⁶³.

(62) שם קמד: בסוף המשנה. (63) הראב"ד כתב על שתי ההלכות (הלכה יא והלכה טו) שדבר זה אינו מחזור, לפי שהוא מפרש כרשב"ם, שכאן מדובר שלא בעת הנשואין או כשאנו אוכל אצלו, ולפי זה אין הבדל בין מעות ליין, ועיין באור שמח.

פרק שמיני

(1) נתבאר אי זה אדם נידון ככריא ואי זה נידון כשכיב מרע לענין חילופי דיניהן במתנות, והחילוק שיש בין שכיב מרע למצווה מחמת מיתה ומשפטיהם ומתנותיהם.

א. הסומא או הפסח² או הגד³, או החושש
בראשו או בעינו או בידו או ברגלו וכיוצא בהן⁴ -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מה שכתב בשם ר"י מיגאש. (38 שם. 39) כלומר אם תלד, וכ"ה במשנה שם. (40) כן דרכו של אב לדאוג יותר לבתו, שאינה יכולה לחזור אחר מזונותיה, כבן (שם קמא). (41) כלומר, תאומים. [ונראה שלפני רבינו היתה הנוסחא במשנה שם: "האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה, ילדה זכר יטול מנה. נקבה מאתים, ילדה נקבה נוטלת מאתים. ילדה זכר ונקבה, זכר נוטל מנה, נקבה נוטלת מאתים". וכן הוא בכ"י מינכן (והמילים "אם זכר מנה, אם נקבה מאתים" שלפני המילים "ילדה זכר ונקבה" - חסרות) ולפי"ז על-כרחנו נפרש "ילדה זכר ונקבה" - היינו שילדה תאומים, ומה שאמרו ברישא "האומר אם ילדה אשתי וכו'", היינו שאמר שני הדברים ביחד: אם ילדה זכר יטול מנה, נקבה מאתים. ורשב"ם שם גרס במשנה כמו שהוא לפנינו, ופירש ששתי בבות הן במשנה. וילדה זכר ונקבה, היינו ילדה זכר או נקבה, אבל בתאומים אין להם כלום. והוכיח כן מהגמרא, שם קמא: באומר "המבשרני". ורבינו סובר שרק שם אין להם כלום, מפני שלידת תאומים אינה בשורה בשבילו. אבל כשמזכה לבניו - מזכה גם לתאומים, שהרי הם ילדיו - לחם-משנה]. (42) אדם שמקומם של אברי המין - אטום. ולא ידוע אם הוא זכר או נקבה. וראה בפ"ב מהלכות שופר הלכה א. (43) זה שיש לו שני אברי המין, גם של זכר וגם של נקבה. ודעת רבינו, שדינו כספק זכר וספק נקבה, ראה בפ"ב מהלכות אישות הלכה כד. ולגבי קדושת הבכור, נתמעט בפירוש (בכורות מב. וראה בפ"ב מהלכות בכורות, הלכה ה). (44) כן פסק גם בפ"ה מהלכות נחלות, הלכה ב. ומקור הדברים, מהרישא של המשנה שם: "הניח בנים ובנות וטומטום וכו' הזכרים דוחים אותו אצל נקבות וכו' הנקבות דוחות אותו אצל זכרים", ובדעת רבא בגמרא שם ש"דוחים אותו ויש לו", כפחות שבשניהם. ומה שאמרו במשנה שם: "האומר אם תלד אשתי זכר וכו' ילדה טומטום אינו נוטל" - הוא לדעת רבן שמעון בן גמליאל, שאמר בדין מקדיש עובר אם זכר ואם נקבה, ש"אם ילדה טומטום ואנדרוגינוס, אין קדושה חלה עליהן", שלדעתו אין כוונת המקדיש אלא לזכר ודאי או לנקבה ודאית. ואין הלכה כמותו, אלא שאם אמר "אם זכר לעולה, ואם נקבה לשלמים" אין קדושה חלה על הטומטום, שהרי אפילו אם הקדישו בפירוש לכך אינו קדוש, לפי שאינו ראוי לקרבן, אמנם אם יאמר "אם זכר ואם נקבה - הרי אלו למזבח", וילדה טומטום - ימכר ויביא בדמיו כל קרבן שירצה. שכן הדין במקדיש טומטום ואנדרוגינוס (ראה בפ"ג מהלכות איסורי מזבח, הלכה י). ולזה נתכוון רבינו במה שכתב בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ש"אם אמר אם תלד זכר וכו' וילדה טומטום וכו' הרי הן חולין כמו שביארנו", וזה ודאי נמשך למה שכתב לפנינו בהלכה ו' "כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח", והיינו בפ"ג שם הלכה י, כלומר שאינו קדוש מצד שאינו ראוי למזבח, וזה תלוי באיזה לשון אמר, אם אמר "לעולה" - אין עליו קדושה כלל. ואם אמר "למזבח" - ימכר ויביא בדמיו כל קרבן שירצה. שכן הדין במקדיש טומטום ואנדרוגינוס (ראה בפ"ג מהלכות איסורי מזבח, הלכה י). ולזה נתכוון רבינו במה שכתב בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ש"אם אמר אם תלד זכר

להפיס דעתו (גמרא שם). (27) והריהו כאילו אינו, ולפיכך התירוהו בשכיב מרע. ומכאן, שאם הקנין הכרחי כגון במתנת שכיב מרע במקצת (להלן הלכה טו) - לא התירוהו אף בשכיב מרע, בנגוד לשיטת הרשב"ם שם ד"ה קונין משכיב ומרע וכו', וה'תוספות' שם, ד"ה קונין משכ"מ. ומה שהתירו בגט שכיב מרע שתסגור ותפתח הדלת ותקנה הגט בשבת (גיטין עז:) - שם אין קנין החזקה ניכר כל-כך אלא דומה כנוצל בית לשמרו, ולפיכך התירוהו בשכיב מרע (מאירי שם, ולחם-משנה כאן).

1 ד. ואין²⁸ שכיב מרע צריך לומר אתם עדי²⁹, אלא
2 פל השומע את דבריו הרי זה עד; שאין³⁰ אדם
3 משטה בשעת מיתה³¹.

(28) בבא-בבא קעה. מסקנה סופית של רבא. (29) כדין כל הודאה שצריך לומר כן, שאם לא - אומר לו: "משטה הייתי בך" (סנהדרין כט: ופ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה ו). (30) כך נמק רבא את מסקנתו, אחר שפטר את הבעיא (וראה הגהות הב"ח שם אות א). (31) אבל בריא, אם לא אמר "אתם עדי", יכול לומר משטה אני בך, כמבואר למעלה. [ושם בגמרא הכריעו גם, שאין צריך לומר "כתובו", ורבינו השמיטו. וראה במגיד-משנה בשם הרשב"א, וצ"ע].

4 ה. שכיב מרע³² שצוה לתת מתנה לעבר שבמעי
5 אמו - זכה³³ העבר; מפני³⁴ שדעתו של אדם קרובה
6 אצל בנו³⁵, כמו שבארנו³⁶.

(32) הוא-הדין לבריא, כמו שנראה מדברי רבינו בפכ"ב מהלכות מכירה הלכה י (ראה מגיד-משנה שם), אלא שבשכיב מרע מספיק באמירה, ואילו בבריא צריך קנין. וראה פירוש המשניות לרבינו, בבא-בבא פרק מי שמת (קמ: [ואע"פ שמטעם זה ש"דעתו של אדם קרובה אצל בנו", אמרו שפסיקות דמים לבן ולבת בעת הקידושין נקנית באמירה (למעלה פ"ו הלכה יז, ובפכ"ג מהלכות אישות הלכה יד) - אין זה אלא בדבר שבא לעולם (למעלה פ"ו הי"ז), אבל אם ישנם "תרחי לריעותא" (=שני חסרונות): דברים בעלמא בלי קנין, וגם אינו בעולם כמו בריא האומר לתת מתנה לעובר - לא קנה, ולא מועילה הסברא שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, וראה למעלה פ"ו הערה קלז]. (33) אע"פ שהמזכה לעובר לא קנה, שהרי הוא כמי שלא בא לעולם (הלכות מכירה, שם). (34) כרבי יצחק בשם רבי יוחנן, שם קמב: שהעלה נימוק זה להסביר את המשנה שם קמ: שרבינו מביא את תוכנה להלן הלכה ו. (35) ויש כאן גמירות דעת גמורה, וזה מועיל אף שאינו בעולם. (36) בהלכות מכירה, שם.

7 ו. אמר³⁷: אם³⁸ ילדה³⁹ אשתי זכר - יטל מנה, ואם
8 נקבה - מאתים⁴⁰, וילדה זכר - נוטל מנה; ילדה
9 ונקבה - נוטלת מאתים; ילדה זכר ונקבה⁴¹ - הזכר
10 נוטל מנה, והנקבה מאתים; ילדה טמטום⁴²
11 ואנדרוגינוס⁴³ - נוטל כפחות שבשניהם⁴⁴.

(37) משנה שם קמ: והיינו, שכיב מרע, הנזכר לעיל, שהרי בבריא צריך קנין ולא די באמירה בלבד. וראה במגיד-משנה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"ב אייר – ספר קנין – הלכות זכיה ומתנה קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מנכסים משועבדים (גיטין מח: ופרק יח מהלכות אישות הלכה יג.) (56) בבא-בבא קלג. מימרא של רבא, לגבי מזון האלמנה. וסובר רבינו שהוא-הדין למזון הבנות ולכתובת בנין דכרין. והראב"ד בפ"ט מהלכות אישות שם חולק על רבינו בזה, עיין שם. (57) אין הכוונה ל"עם גמר מיתה", לעומת מתנת שכיב מרע שהיא "לאחר גמר מיתה" (ראה בבא-בבא קלז.), שהרי כתובת בנין דיכרין היא כירושה (למעלה הערה נג) וירושה אינה אלא לאחר גמר מיתה (ועיין 'קצות החושן' סימן רנב ס"ק א) - אלא בשניהם, גם בכתובת בנין דיכרין ומזון האשה והבנות, וגם במתנת שכיב מרע, אין הדבר נגמר אלא לאחר גמר מיתה. ומה שכתב "במיתתו" היינו לאחר גמר המיתה, ולפי ששניהם באים כאחד - אין מתנת שכיב מרע יכולה לבטל מזון האשה והבנות וכתובת בנין דיכרין. וכן כתב הרי"ף בבבא-בבא פרק ח (קלג.) וכן כתב גם רבינו בעצמו בפ"ט מהלכות אישות שם: "הואיל ומתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה - הרי המתנה וחייב הנכסים בתנאים אלו (=מזון האלמנה והבנות וכתובת בנין דיכרין) באין כאחד, ולפיכך אלמנתו ובנותיו נזונות מנכסיו, ובניו יורשים כתובת אמן שמתה בחיי בעלה". וב'קצות החושן' שם הטעים הלכה זו, שמתנת שכיב מרע שבאה בבת אחת עם התנאים הנ"ל אינה מבטלת אותם, מפני שמתנת שכיב מרע אינה אלא "דברי תלמיד", כלומר מרצונו של האדם עצמו, ואילו מזון האשה והבנות וכתובת בנין דיכרין הם "דברי הרב", כלומר תקנת חכמים, וכלל הוא בידינו - דברי הרב ודברי התלמיד, דברי הרב קודמין, ומקור לזה דברי הגמרא בתמורה כה. "אמר על הבכור עם יציאת רובו (=שאז נתקדש מאליו בקדושת בכורה), עולה (=יתקדש לעולה) - דברי הרב (=קדושת בכורה שהיא במצות התורה) ודברי התלמיד (=קדושת עולה שהיא בנדבת לבו של האדם) דברי מי שומעים?" כלומר, חלה עליו קדושת בכורה. וראה בלחם-משנה כאן. ועיין בהלכות אישות שם הערה נז. להלן פרק יב הלכה י' ובהערה מג.

וכו' וילדה טומטום וכו' הרי הן חולין כמו שביארנו, וזה ודאי נמשך למה שכתב לפנינו בהלכה, ו"כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח", והיינו בפ"ג שם הלכה י, כלומר שאינו קדוש מצד שאינו ראוי למזבח, וזה תלוי באיזה לשון אמר, אם אמר "לעולה" אין עליו קדושה כלל ואם אמר "למזבח" - ימכר ויביא בדמיו איזה קרבן שירצה, כנ"ל, אבל לעולם כוונת המקדיש גם לטומטום ואנדרוגינוס. וכמו שכתב כאן. ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה כאן, ובלח"מ בהלכות איסורי מזבח שם.

ז. שְׂכִיב מִרְעָ⁴⁵ שְׁאֹמְרוֹ לוֹ: נִכְסֵי לְמִי? וְאָמַר לָהֶם:
דוֹמָה⁴⁶ שֵׁישׁ לוֹ בֶּן אֹר שְׁאֵשׁוֹ מִעֲבֹרֶת, עֲכָשׁוּ⁴⁷
שְׁאִין לוֹ בֶּן אֹר שְׁאִין אֵשׁוֹ מִעֲבֹרֶת נִכְסֵי לְפָלוֹנוּ⁴⁸;
וְנוֹדַע שֵׁישׁ לוֹ בֶּן אֹר שְׁהִיָּתָה אֵשׁוֹ מִעֲבֹרֶת, אָף עַל
פִּי שְׁהִפִּילָהּ אֹר מִת הַבֶּן אַחֵר כֵּן - אֵין⁴⁹ מִתְּנָתוֹ
מִתְּנָה.

(45) שם, קמז: - קמז. (46) עד עכשיו חשב.
(47) ששאלתם העמידה אותו על הטעות. (48) "נכסיו" ולא "כל נכסיו" - הרי ששייר לעצמו כל שהוא, וראה להלן.
(49) בגמרא שם אמרו שזה אפילו לחכמים שחולקים על רבי שמעון בן מנסיא, ואינם הולכים אחרי אומד הדעת, באופן שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואחר-כך בא בנו - מודים הם כאן כיון שגילה דעתו מפורש. ואע"פ שרבינו פוסק כרבי שמעון בן מנסיא (לעיל פ"ו הלכה א) - הביא גם הלכה זו, להשמיענו שאע"פ שלענין אומדנא (בפ"ו שם) יש הבדל בין כתב כל נכסיו לבין שייר לעצמו כל שהוא - כאן במפרש, אפילו אם שייר לעצמו איז מתנתו מתנה.

7 ח. מִתֵּנֶת⁵⁰ שְׂכִיב מֵרַע אֵינָה קוֹנֶה אֶלָּא לְאַחֵר
8 מִיָּתָהּ⁵¹. וְאִין אַחֵר זֹכֶה בְּדָבָר שְׁעוּזָה לוֹ, בֵּין
9 בְּמִקְרָעֵי בֵּין בְּמִטְלָטְלִי, אֵלָּא לְאַחֵר מִיָּתָהּ⁵².

(50) בבא-בתרא קלה. ויותר מפורש שם קלוז. (51) כלומר, לאחר גמר המיתה, ולא עם גמר המיתה. וכרבא ולא כאבבי, ואף אבבי חזר בו (שם). (52) כלומר, לא זו בלבד שאין קנינו אלא לאחר מיתה - אלא שגם אינו זוכה בזה למפרע משעת אמירה ולא כדעת ה'תוספות' (גיטין יד: ד"ה הא) שזוכה למפרע. וראה 'קצות החושן' סימן רנ ס"ק א שהאריך בזה.

10 ט. לְפִיכָךְ⁵³ מוֹצִיאִין לְכַתְּבַת⁵⁴ הָאִשָּׁה וּמִזֶּה הָאֲלֻמָּה וְהַבְּנוֹת⁵⁵ מִיָּד אֵלּוּ שְׂעוּהָ לָתֵת לָהֶם⁵⁶; שְׁהָרִי בְּמִיתָתוֹ⁵⁷ נִתְחַיְבוּ הַנִּכְסִים בְּכַתְּבָהּ וּבְמִזוֹנוֹת, וְאֵלּוּ שְׁנֵתָן לָהֶם לֹא יִקְנוּ אֶלָּא אַחֲרֵי מִיתָה.

(53) כלומר, לפי שמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה. (54) היינו, "כתובת בנין דכרין" (פט"ז מהלכות אישות הלכה ז), שהיא כירושה ואינה גובה מנכסים משועבדים (=לקוחות ומקבלי מתנה) כמפורש בכתובות נב: ונה. וכן פסק רבינו בפי"ט שם הלכה ט. אבל סתם כתובה - גובה אף ממשועבדים (פט"ז שם הלכה י). ועיין מגיד-משנה. (55) שאין מוציאים למזון האשה והבנות

י. מִתַּנְתָּ⁵⁸ שְׂכִיב מִרַע שְׁכֶתוֹב בֶּה קִנְיֹנָה⁵⁹, בֵּין שְׁהִיטָה
בְּמִקְצֵת⁶⁰ נִכְסֵיו בֵּין שְׁהִיטָה בְּכָל נִכְסָיו⁶¹ - חוֹשֵׁשִׁין
לָה שְׂמָא לֹא גָמַר לְהַקְנוֹתוֹ אֲלֵא בְשָׁטְרָה⁶²; וְהָוִיל⁶³
וּמִתַּנְתָּ וְזוֹ לֹא תִקְנֶה אֲלֵא לְאַחֵר מִיָּתָה - אֵין שָׁטֵר
לְאַחֵר מִיָּתָה, וְהָרִי הַמִּתַּנְתָּ בְּטֵלָה⁶⁴.

(58) בבא-בתרא קנב. כשמואל, שהלכה כמותו בדיני ממונות, ולא כרב. (59) והוא-הדין לקנין גרידא בלי כתיבה (הגהות מיימוניות). (60) והיינו, שגילה דעתו בפירוש שנותן מחמת מיתה, שאז אינו צריך קנין (להלן הלכה יז), אבל באופן אחר, הקנין אינו מיותר אלא אדרבה - הכרחי, כמבואר להלן הלכה טו (מגיד-משנה). וראה ברשב"ם וב'תוספות' שם ד"ה מתנת שכיב מרע. (61) שאין צריך קנין (למעלה הלכה ב). (62) שוויתר על הזכות של שכיב-מרע, ורוצה להקנות לו בקנין רגיל. (63) שהרי עם כל זה, אינו מכוון אלא למתנת שכיב מרע, שהיא לאחר מיתה, כנ"ל. (64) יש אומרים, שאף אם נמסר השטר למקבל בחיי הנותן, אינו קונה, אחרי שכוונת הנותן

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ב אייר - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נכסיו לאחרים", - לשון רבים. וראה בשו"ע שם סעיף יא, ובסמ"ע שם ס"ק לב. (84) כלומר בחייו, שאין אדם נותן כל נכסיו לאחרים כל זמן שהוא חי.

טו. שְׁיָרָם כְּלוֹם לְעַצְמוֹ, בֵּין קֶרֶקַע⁸⁶ בֵּין מַטְלָטְלִין⁸⁷
 - הָרִיז⁸⁸ זֶה מִתְּנָה בְּמִקְצָת, וּסְתָמָה⁸⁹ בְּמִתְּנָת בְּרִיא, 17
 שְׁקוּנָה מִזְמַן הַפְּתִיבָה⁹⁰. לְפִיכָף אֵינוֹ חוֹזֵר⁹¹. וְהוּא 18
 שְׁקוּנוֹ מִיָּדוֹ; שְׁמִתְנָת שְׂכִיב מֵרַע בְּמִקְצָת צְרִיכָה 20
 קִנְיָן⁹², בֵּין עֲמִיד⁹³ בֵּין לֹא עֲמִיד. 21

(85) משנה, שם קמו: וגמרא שם קנא: (86) משנה, שם. (87) גמרא שם קנ: (88) משנה, שם. (89) כשלא כתב מפורש כי היא מתנת שכיב מרע. (90) [בפ"א מהלכות מכירה הלכה ז, כתב רבינו בשטר מכירה או מתנה: "כיון שהגיע השטר לידו קנה", וכן כתב להלן הלכה יח. וכן הוא בשו"ע חושן-משפט סימן קצא סעיף א (ועיין שם בבאור הגר"א ס"ק ב), ואם כן צריך להיות כאן: "מזמן הנתינה", כלומר: נתינת השטר ליד המקבל]. (91) כיון שכבר קנה מחיים. והמגיד-משנה (להלן הלכה טז) הביא כן בלשון הגמרא בבא-בבא-בבא-בבא: קנא: ובמשנה (שם קמו:): "שייר קרקע כל שהוא - מתנתו קיימת". (92) גמרא שם קנא: (93) ככל מתנת בריא.

טז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשָׁנָתָן סֵתָם; שְׁהָרִי אֲנוּ 22
 אוֹמְדִין דַּעְתָּהּ וְאוֹמְרִין: הוּאִיל וְשִׁירָה⁹⁴, לֹא נִתְּפָן 23
 אֲלֹא לְהִקְנוֹת לוֹ מַחֲיִים בְּמִתְּנָת בְּרִיא. 24

(94) וזהו סימן שלא מחמת מיתה נתן, שהרי שייר לעצמו, אלא האמין שיחיה עוד ויצטרך לשויר זה.

יז. אֲבָל⁹⁵ אִם נָתַן לוֹ הַמִּקְצָת בְּפִרְוֹשׁ בְּמִתְּנָת שְׂכִיב 25
 מֵרַע⁹⁶, שְׁאֵינוֹ אֲלֹא לְאַחֵר מִיָּתָה - אֵינוֹ צָרִיךְ קִנְיָן. 26
 וְאִם עֲמִיד - חוֹזֵר; וְאִם לֹא עֲמִיד - קָנָה זֶה הַמִּקְצָת. 27
 וְאִם הָיָה בָּהּ קִנְיָן - לֹא קָנָה אֲלֹא אִם בֶּן הָיָה מִיָּסָה 28
 בָּחוּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁹⁷. 29

(95) שם בגמרא. (96) זהו "מצוה מחמת מיתה" בגמרא שם, ולהלן הלכה כג. וראה בהשגת הראב"ד. (97) למעלה הלכה י"א.

יח. אֵל תִּטַּעַה בְּשְׂכִיב מֵרַע שְׁכָתָב כָּל נִכְסֵיו וּפְרָשׁ 30
 שְׁנָתָן הַכָּל מֵעַכְשָׁיו וְהִקְנָה מַחֲיִים⁹⁸; שְׁאֵין⁹⁹ זֶה מִתְּנָת 31
 שְׂכִיב מֵרַע, אֲלֹא בְּשִׁאָר כָּל מִתְּנֹת הַבְּרִיאִים, שְׁאִם 32
 הִגִּיעַ הַשְּׁטָר לְיַד הַמִּקְבָּל אוֹ שְׁקָנוּ מִיַּד הַנּוֹתֵן - קָנָה 33
 הַכָּל, וְאֵין יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ. 34

(98) כלומר, אל תטעה שזוהי מתנת שכיב מרע. (99) כלומר, אלא דע שאין זה מתנת שכיב מרע, כיון שפירש שמקנה לו מחיים. וזה נלמד מתוך ההלכה הבאה, שאם כתב לו מחיים בלבד הרי זו מתנת בריא. וכן הוא בכמה מקומות בתלמוד, שישנה מתנת שכיב מרע שהיא במתנת בריא (מגיד-משנה).

יט. הַנּוֹתֵן¹⁰⁰ מִתְּנָה כְּשֶׁהוּא שְׂכִיב מֵרַע, וְכָתָב בָּהּ 35
 'בְּחַיִּים וּבְמָוֶת', אוֹ 'מַחֲיִים'¹⁰¹ וּבְמָוֶת', בֵּין כָּל בֵּין 36

היתה שיקנה אחר מיתה (הגהות מיימוניות). וראה להלן הלכה יב, ובמה שכתבנו שם. [ומה שכתב להלן פרק יב (הלכה טו) שזמנו של שטר מוכיח עליו שכוונתו להקנות הגוף מהיום, ומה שכתב "לאחר מיתה" אינו אלא לפירות - אין זה אלא במתנת בריא, אבל במתנת שכיב מרע, אין זמנו מוכיח עליו, שמקנה לו הגוף מהיום, - שוודאי לא נתכוון להקנות לו אלא לאחר מיתה].

1 יא. וְאִם⁶⁵ קָנוּ מִמֶּנּוּ כְּדִי⁶⁶ לְיַפּוֹת כֹּחַ הַמִּקְבָּל⁶⁷,
 2 בְּגוּן⁶⁸ שְׁכָתָב: וְקִנְיָנוּ מִמֶּנּוּ מוֹסִיף עַל מִתְּנָה זֶה -
 3 הָרִי הִיא קִיָּמָת⁶⁹.

(65) שם בגמרא, דברי רבא ואחרים. (66) והדגיש את זה מפורש בעת הקנין או בשטר כדלהלן. (67) ולא לבטל זכות מתנת שכיב-מרע. (68) על נוסח אחר, ראה להלן הלכה יג. (69) והיא מתנת שכיב מרע.

4 יב. שְׂכִיב מֵרַע⁷⁰ שְׁאָמַר 'כְּתָבוּ' וְתָנוּ לְפָלוֹנִי
 5 מָנָה⁷², וְמָת קָרָם שְׂכִיבָתָבוּ וְתָנוּ לִי⁷³ - אֵין כּוֹתֵבִין
 6 וְאֵין נוֹתֵנִין; שְׁמָא לֹא גָמַר לְהִקְנוֹתוֹ אֲלֹא בְּשִׁטָּר,
 7 וְאֵין שְׁטָר לְאַחֵר מִיָּתָה.

(70) שם קלה: מימרא של רבי אלעזר, והסכים לו רבי יוחנן. (71) שטר קנין. (72) קרקע שוה מנה, שקנינה בשטר (וראה לחם-משנה). [והמדובר במצווה מחמת מיתה שאינו צריך קנין (להלן הלכה יז). וראה למעלה הלכה י]. (73) שאם כתבו ומסרו בחיים, קנה המקבל מיד, שאינה גרועה ממתנת בריא, ומכאן שמדובר בשטר קנין, ומנה היינו קרקע שוה מנה (לחם-משנה).

8 יג. וְאִם אָמַר 'כְּתָבוּ' כְּדִי לְיַפּוֹת כֹּחַ הַמִּקְבָּל, בְּגוּן⁷⁴
 9 שְׁאָמַר 'תָּנוּ מָנָה לְפָלוֹנִי', וְאָמַר 'וְאָף כְּתָבוּ וְתָנוּ לִי'
 10 - הָרִי אֵלוֹ כּוֹתֵבִין וְחוֹתְמִין וְנוֹתֵנִין לְאַחֵר מִיָּתָה.

(74) שם קלו.

11 יד. שְׂכִיב מֵרַע⁷⁵ שְׁכָתָב כָּל⁷⁶ נִכְסֵיו מִתְּנָה סֵתָם⁷⁷,
 12 וְלֹא שְׁיָרָם כְּלוֹם⁷⁸, אִם עֲמִיד - חוֹזֵר⁷⁹. וְאִפְלוּ⁸⁰ קָנוּ
 13 מִיָּדוֹ כְּדִי לְיַפּוֹת אֶת בָּחוּ⁸¹. בֵּין שְׁהִקְנָה כָּל נִכְסֵיו
 14 לְאַחֲד⁸² בֵּין שְׁכָתָבָם לְשָׁנִים⁸³. שְׁאָמַר דַּעַת הוּא,
 15 שְׁלֹא נָתַן זֶה הַכָּל⁸⁴, אֲלֹא שְׁנִתְּפָן שְׁלֹא יִקְנוּ כְּלוֹם
 16 אֲלֹא לְאַחֵר מוֹתוֹ.

(75) משנה, שם קמו: ומימרא של שמואל שם קנא: (76) ודוקא כל, כדלקמן. (77) שלא כתב מפורש שזו היא מתנת שכיב מרע, וראה להלן הלכה יז. (78) במשנה, שם: "ולא שייר בקרקע", אבל בגמרא שם קנ: שקרקע לאו דוקא, ואפילו מטלטלין - הם שויר. וראה להלן הלכה טו. (79) כלשוננו של שמואל. ובמשנה שם: "אין מתנתו קיימת", שאפילו לא חזר במפורש, המתנה בטלה מאליה, אם עמד, וראה להלן הלכה כו, ובשו"ע סימן רנ סעיף ב. (80) שם, כדברי שמואל. (81) שבלי זה אינו קונה אפילו לאחר מיתה, כמבואר למעלה הלכה יא. (82) גיטין ט. מימרא של רב נחמן. (83) במשנה, ובמימרא של שמואל: "הכותב כל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ב אייר - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קבג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 בְּמִקְצָתָא¹⁰² - הוֹאִיל וְכָתוּב בּו' וּבְמִנּוּת', הֲרִי זֶה מִתְּנָת
- 2 שְׂכִיב מֵרַע. שְׂעִזָּה שְׂפָתוֹב בִּה' וּבְמִנּוּת' - שְׂלֵא יִקְנָה
- 3 אֶלָּא לְאַחַר מִיתָהּ¹⁰³; וְזֶה שְׂפָתוֹב בִּה' מְחִיִּים' -
- 4 סִימָן לְיִשָּׁב אֶת דַּעְתּוֹ שֶׁיִּחְיֶה מִחַיֵּי זֶה¹⁰⁴.
- 100) בבא-בתרא קנג. ושם מחלוקת רב ושמואל על רקע עובדא מסויימת, ונהרדעי פסקו כרב. (101) כאמימר ולא כרבא, שאם כתב "מחיים" כוונתו שיקנה מחיים, אלא גם בזה, כאומר "בחיים", כוונתו לסימן טוב וליישב דעתו, כדלהלן. (102) שהרי כתב בפירוש "ובמות" (וראה למעלה הלכה טז). וראה במגיד-משנה ולחם-משנה. (103) כיון שהוא שכיב מרע. ואולם, בריא הכותב כן, כוונתו להקנות לו מהיום ועד עולם (לקמן פ"ב הלכה טז). (104) גמרא שם. שלפי שהזכיר מיתתו, לא רצה להיות פותח פיו לשטן, ולפיכך כתב שם "בחיים" או "מחיים", לאמר: המקום יצילני מחולי זה ולא אמות (רשב"ם שם).
- 5 כ. שְׂכִיב מֵרַע¹⁰⁵ שְׁנָתָן הַנֶּכְסִים¹⁰⁶, שֶׁהַדָּבָר גָּלוּי¹⁰⁷
- 6 שֶׁהֵן כָּל נֶכְסִים שֵׁישׁ לוֹ - הֲרִי זֶה מִתְּנָה בְּמִקְצָת,
- 7 וְאִם קָנוּ מִיָּדוֹ¹⁰⁸ וְעַמְדוֹ¹⁰⁹ - אֵינוֹ חוֹזֵר; חוֹשֵׁשׁוֹ¹¹⁰
- 8 אָנוּ, שְׂמָא¹¹¹ נִשְׁאַרְוּ לוֹ נֶכְסִים אֲחֵרִים בְּמִדֵּינַת הָיָם.
- 9 עַד שִׁיאֲמַר 'כָּל נֶכְסֵי שֶׁהֵן אֵלָיו'¹¹², אוֹי¹¹³ שֶׁהִיא
- 10 מְחֻזָּק¹¹⁴ שְׁאִין לוֹ נֶכְסִים אֶלָּא אֵלָיו, וְאַחַר כֵּן תִּהְיֶה
- 11 הַמִּתְּנָה בְּכָל.
- 105) שם קמח: מימרא של רב אחא בר מניומי בשם רב נחמן. (106) ולא כתב בשטר "כל נכסי נתונים לך". ומה שאמרו שם: "שכתב כל נכסיו לאחרים", היינו שפירט כל הנכסים הידועים לנו (רשב"ם ור"י מיגאש שם). (107) כלומר, שעד כמה שגלוי וידוע לנו, אין לו כאן נכסים אחרים. (108) שהרי מתנה במקצת צריכה קנין. (109) ואם מת זוכה המקבל אף בלי קנין, כדין מתנת שכיב מרע בכולה. וכל החשש, שמא היא מתנה במקצת, אינו אלא לטובת המקבל (מגיד-משנה). ויש חולקים עליו. וראה הגהת הרמ"א לחושן-משפט סימן רנ סעיף ט. (110) בספרות התלמודית, משתמשים בביטוי "חוששים" אף להקל, וראה סמ"ע שם ס"ק כט. (111) אחרי שלא כתב מפורש: "כל הנכסים". ויש אומרים שגם הקנין מראה שהתכוון למתנת בריא (משנה-למלך בשם הרשב"א). (112) כעין גירסת הר"ח והרי"ף: "כל נכסיי אלו הן". ובנוסחתו שם: "כל נכסי". ויש אומרים שאם הלשון "כל נכסיי אלו הן" אינו נותן מקום לשירור, כל-שכן שהלשון "כל נכסיי" מוכיח שאין לו יותר (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש, וראה בכסף-משנה). (113) כתשובת מר בר רב אשי, שם. (114) והיינו, שמקובל בסביבה זו, שאדם זה אין לו נכסים יותר, ולא שצריך עדים על כך. וראה סמ"ע שם ס"ק לא.
- 12 כא. שְׂכִיב מֵרַע¹¹⁵ שְׂפָתָב כָּל נֶכְסֵי לְאַחֵרִים -
- 13 רואין: אם פְּמַחֲלֵק¹¹⁶ פְּתָבָם: מַת - קָנוּ¹¹⁷ כָּלָן, עַמְד
- 14 - חוֹזֵר¹¹⁸ כָּלָן; וְאִם¹¹⁹ כְּנִמְלֵף¹²⁰, אַחַר שֶׁשִּׁיר חוֹזֵר
- 15 וְכָתוּב, וְקָנוּ¹²¹ מִיָּדוֹ עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד: מַת - קָנוּ
- 115) מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן (שם). (116) שלכתחילה היה בדעתו לחלק את כל נכסיו, כגון שחילק לכולם בבת אחת, בלי הפסק. ראה שו"ע סימן רנ סעיף יא. (117) אפילו בלי קנין, כדין שכיב מרע (שו"ע שם). (118) אף אם היה קנין ביפיו כח (ראה שו"ע שם). (119) לשון המימרא. (120) שלכתחילה לא היה בדעתו לחלק כל נכסיו. וההוכחה לכך היא ההפסקה שבין מתן למתן, ויוצא שלראשונים היתה זו מתנה במקצת, ולאחרון היא מתנה בכולה. (121) כדין מתנת שכיב מרע במקצת, שצריכה קנין. (122) גם האחרון, ואע"פ שאצלו היא מתנת שכיב מרע בכולה. וצריך לאמר שקנינו היה ביפיו כח, כנ"ל הלכה י"א (ראב"ד ומגיד-משנה).
- 123) כב. הַפּוֹתָב¹²³ כָּל נֶכְסֵיו¹²⁴ לְעַבְדּוֹ¹²⁵ וְעַמְד - חוֹזֵר
- 19 בְּנֶכְסִים, וְאֵינוֹ חוֹזֵר בְּעַבְד; שֶׁהִיא יִצְאָ¹²⁶ עָלָיו שֵׁם
- 20 בֶּן חוֹרִין.
- 123) גיטין ט. מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן. (124) דוקא כל נכסיו, אבל אם שייר - אף עצמו לא קנה (פ"ז מהלכות עבדים הלכה א). (125) שנכסיו קנויים לו, וגם הוא עצמו קנוי לעצמו ויוצא לחרות (הלכות עבדים שם הלכה ב). (126) ואין בן חורין חוזר ונעשה עבד, ואדונוי יודעים זאת, ולפיכך יש להניח שכוונתם היתה לשחרר העבד מיד. וראה 'תוספות' שם ד"ה ואינו (מגיד-משנה בשם הרשב"א, ובשו"ע חושן-משפט סימן רנ סעיף טו, וסמ"ע שם ס"ק מח).
- 21 כג. שְׂכִיב מֵרַע¹²⁷ שְׂעִזָּה מִחֻמַּת מִיתָה, כְּגוֹן שֶׁהִיא
- 22 דַּעְתּוֹ נוֹטָה שֶׁהוּא מַת וְדִא, וְנִפְרָ¹²⁸ דָּבָר זֶה מִכָּל
- 23 דְּבָרָיו¹²⁹, אֵף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ¹³⁰ בְּמִקְצָת, אִם עַמְד
- 24 - חוֹזֵר.
- 127) שם קנא: פסק דין של רב נחמן. ודוקא שכיב מרע, אבל בריא שצויה מחמת המיתה, אין דינו כמצוה מחמת מיתה, אלא-אם-כן מת סמוך לצוואתו יום או יומיים (הגהות מיימוניות להלן הכ"ד). (128) אף שלא אמר מפורש, וכל-שכן אם אמר כן מפורש, וראה בשו"ע שם סימן רנ סעיף ז. (129) כמו האשה שהתאוננה ואמרה: "וי, שאשה זו הולכת למות", ואמרו זוהי מצוה מחמת מיתה (בבא-בתרא שם). (130) כן פסק רב נחמן שם. והיינו ביפיו כח. אחרת לא היה קונה המקבל אפילו כשלא עמד, כאמור למעלה הלכה יז.
- 25 כד. וְהִמְפָּרֵשׁ¹³¹ בֵּינָם¹³², וְהִיּוּצָא בְּשִׂירָא¹³³, וְהִיּוּצָא
- 26 בְּקוּלָּא¹³⁴, וְהִמְסָפֵן¹³⁵, וְהוּא שֶׁקָּפֵץ עָלָיו הַחֲלִיל¹³⁶
- 27 וְהַכְּבִיד עָלָיו חֲלִייו¹³⁷ - כָּל אֶחָד מֵאַרְבַּעַתָּן¹³⁸ בְּמִצְוָה
- 28 מִחֻמַּת מִיתָה, וְהִיא דְּבָרָיו פְּכֻתוּבִין וְכַמְסוּרִין,
- 29 וְמִקְרִיִּין אוֹתָן אִם מַת¹³⁹; וְאִם נִצַּל וְעַמְד¹⁴⁰, אֶפְלוּ
- 30 קָנוּ מִיָּדוֹ בְּמִקְצָת - חוֹזֵר, כְּדִין כָּל מִצְוָה מִחֻמַּת
- 31 מִיתָה.
- 131) וְהִמְפָּרֵשׁ - פ"ק ד' (132) ב"מ - פ"ק ד' (133) ב"ש - פ"ק ד' (134) ב"ק - פ"ק ד' (135) ב"מ - פ"ק ד' (136) ב"ק - פ"ק ד' (137) ב"ק - פ"ק ד' (138) ב"ק - פ"ק ד' (139) ב"ק - פ"ק ד' (140) ב"ק - פ"ק ד'

שגם בגיטו של שכיב מרע, אם עמד חוזר כמו במתנתו - שאם הלך בלי משענת אינו צריך אומד, ופשוט שהוא-הדין במתנה. ואף-על-פי שגם בהלך בלי משענת, יתכן שהחולי הראשון גרם לו ליפול לחולי השני אשר ממנו מת - אין אנו חוששים לכך, אלא כיון שעמד מחוליו הראשון, בטלה המתנה, וכמו כן בטל הגט לדעת רב הונא, שגם אם עמד חוזר. אבל לפי דברי רבה ורבא שחלקו על רב הונא (שם עג.) וסוברים שבגט אפילו אם עמד אינו חוזר, וכל הספק אינו אלא מפני שאמר בתנאו: "זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה" - יש חשש אף בהלך בלי משענת שמא גרם לו החולי הראשון ליפול לחולי השני, ונמצא שמת מחולי זה שעליו דיבר. ולפיכך לא חילק רבינו בפ"ט מהלכות גירושין הלכה יח בדין זה של "האומר הרי זה גיטך מעכשיו אם מתי מחולי זה" בין הלך במשענת לבין הלך בלי משענת, שבכל אופן צריך אומד, שאע"פ שלענין "עמד" הרי זה "עמד" כנ"ל, לענין "אם מתי מחולי זה" יש חשש שמתו נגרם לו מחוליו הראשון, ועיין כסף-משנה]. (151) היינו מאליהן, אע"פ שלא אמר שחזר בו. וכן הוא בשו"ע חושן-משפט סימן רנ סעיף ב, ועיין שם בביאור הגר"א ס"ק ה שהביא מקור לזה.

10 כז. מתנת¹⁵² שכיב מרע שאין פתוב בה¹⁵³ שמתוך
11 החלי הזה שצוה בו מת¹⁵⁴, ואין העדים מצויין
12 לשאל להם¹⁵⁵, אף על פי שהרי זה המצוה מת¹⁵⁶ -
13 הרי המתנה בטלה¹⁵⁷. שאין מיתתו ראיה¹⁵⁸; שמה
14 מחלי שנתן בו המתנה נרפא¹⁵⁹, ואחר כך חלה חלי
15 אחר ומת¹⁶⁰. לפיכך הנכסים בחזקת היושני¹⁶¹, עד
16 שיקביא¹⁶² ראיה¹⁶³ שמתוך החלי הזה שנתן בו מתנה
17 זו מת.

(152) שם קנג. וכאביי ולא כרבה, שאת שיטת רבה העמידו כרבי נתן, ואת רבי נתן זיהו אחרי כן עם רבי מאיר שהוא יחיד ואין הלכה כמותו, אלא כחכמים (רי"ף שם), בניגוד לרשב"ם שם ד"ה חולים, שפוסק כרבה ורבי נתן, שהוא מפורסם בספרות התלמודית כדיין מומחה. (153) וכיון שלא כתבו בו כן, אפשר שנתרפא מאותו חולי ושוב מת מחולי אחר, ואין למקבל כלום כנ"ל הלכה כו. (154) אחרי מות המצווה, היו עושים שטר שישמש לראיה ביד המקבל, והיו כותבים בו שמתוך אותו חולי מת (רשב"ם שם). (155) שאם יש עדים שמת מתוך חולי זה - זוכה המקבל. כן יוצא מתוך דברי רבי יעקב שם קנג: (וראה 'תוספות' שם ד"ה והן). וכן נראה מדברי רב הונא שם קנד. (156) והיה לנו לומר שקברו מוכיח עליו, כלומר, הרי הוא מת לפנינו, ויש כאן "חזקה דהשתא" (=חזקה של עכשיו), שמכיון שרואים אותו עכשיו מת, בוודאי מת מחולי זה - אין אנו אומרים כן, אלא חוששים שמא מת מחולי אחר, כדלהלן. (157) שהרי אם עמד מחולי ראשון - נתבטלה המתנה, כמבואר בהלכה הקודמת. (158) כאביי שם, שרוב החולים חיים, ולפיכך אין אנו מתחשבים עם המצב של עכשיו, שהוא מת לפנינו, אלא מניחים שהבריא מחוליו הראשון ומת אחרי-כן ממחלה אחרת. (159) כלומר, אין כאן הנחה ודאית, אלא ספק הדבר בדינו. (160) ואם כן, המתנה

(131) המפליג לדרך רחוקה. משנה גיטין סה: לענין גט. ובגמרא שם סו. הביאו המימרא של רב הונא, המשווה מתנה לגט. והיינו, שגם במתנה - דין אלו כמצוה מחמת מיתה. (132) שהדרך בים היא הרת סכנות. (133) עם חבר אנשים למדבר, וראה פירוש המשניות לרבינו, שם. (134) מובל מטעם המלכות מבית הסוהר לגדרום, וראה פירוש המשניות, שם. (135) הוספה של רבי שמעון שזורי במשנה שם. ובחולין עה: פסקו כמותו. (136) ירושלמי גיטין פ"ו הלכה ז (הובא בר"ן לגיטין שם). (137) היינו, שתש כל הגוף. (138) זו היא שיטת הרי"ף, שמה שאמר רב הונא שמתנה דומה לגט, שהוא כמצוה מחמת מיתה, היינו בכל ארבעת הדברים האלו, ואע"פ שהיוצא בשיירה והמפרש בים, דעתם לחזור, ואינם הולכים למות - אף הם כמצוי מחמת מיתה הם, לפי שדעתם לעזוב מקום זה, ולהשתקע במקום אחר, לפיכך אם חזרו לכאן, מתנתם בטלה אפילו אם נתנו מקצת מנכסיהם ובקנין (נמוקי-יוסף לב"ב פ"ט בשם רבינו יונה, וראה סמ"ע סימן רנ ס"ק כב). ויש חולקים על זה ואומרים שרק מסוכן ויוצא בקולר שהולכים למות, דינם כמצוי מחמת מיתה (הרא"ש בגיטין שם). (139) [זהו ביוצא בקולר ובמסוכן, ואילו יוצא בשיירה ומפרש בים - כשהגיעו למחוז חפצם והשתקעו שם, וראה בהערה למעלה]. ועיין 'באר היטב' סימן רנ ס"ק יז. (140) ויוצא בשיירה ומפרש בים שחזרו למקומם הראשון, כנ"ל.

1 כה. שכיב מרע¹⁴¹ שנתק מחלי לחלי, אם¹⁴² לא
2 עמד¹⁴³ ולא הלך על משענתו בשוק¹⁴⁴ - מתנתו
3 מתנה¹⁴⁵.

(141) שנתן כל נכסיו, או צוה מחמת מיתה וחילק מקצת נכסיו. גיטין עג. מימרא של רבי אלעזר בשם רב, וכן מסקנת הגמרא שם. (142) מסקנת הגמרא שם. (143) בין החולי הראשון לבין החולי השני. (144) דוקא בשוק. אבל הלך במשענת בבית אין זו עמידה (חושן-משפט סימן רנ סעיף ב בהגהת הרמ"א). (145) שבוודאי יש בו עדיין מחולי ראשון, ומת מחמתו.

4 כו. עמד¹⁴⁶ בין החלי שצוה בו ובין החלי שמת
5 ממנו והלך על משענתו¹⁴⁷ - אומדין אותו על פי
6 רופאים¹⁴⁸: אם מחמת חלי הראשון מת - מתנתו
7 קיימת; ואם¹⁴⁹ לאו - אין מתנתו קיימת. ואם הלך
8 בשוק בלא משענת - אינו צריך אומד¹⁵⁰, אלא
9 בטלו¹⁵¹ מתנותיו הראשונות.

(146) גיטין עב. במשנה, לענין גט. ובגמרא (שם עב:) אמר רב הונא שגיטו של שכיב מרע כמתנתו, וכתב הר"ן שם שלכל הענינים שווים הם. (147) כיון שלא הלך עוד כדרכו בלי משענת, מתעורר אצלנו ספק, שמא עוד לא הבריא מחולי ראשון. (148) זה לא נזכר במשנה, והיא תוספת של רבינו, כי אמידה של בריאות יכולה להיות רק על-פי מומחים לה. ובפ"ט מהלכות גירושין הלכה יח, לא הביא זאת רבינו. (149) יוצא מתוך השקלא-וטריא, שם. (150) [כן אמרו בגיטין שם לענין גט, לדעת רב הונא הסובר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ב אייר - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 - פֶּלֶן לְשׁוֹן מִתְּנָה הִיא¹². וְכֵן¹³ אִם אָמַר¹⁴ יִחְסֹן¹⁵ אוֹ יִירָשׁ¹⁶ עַל¹⁷ מִי שֶׁרָאוּ¹⁸ לִירָשׁוּ - הָרִי זֶה קִנְיָה.¹¹

9 בבא-בבא קמח: מימרא של רב ששת. 10 אם כי לשון עתיד הוא, ואינו קונה בבריא (למעלה פ"ב מהלכות מכירה הלכה ח). 11 [לפי המבואר להלן, צריך לפרש כאן באופן שצויה במפורש שהוא נותן לו במתנת שכיב-מרע (ראה למעלה פ"ח הלכה יז). שאם לא כן, דינה כמתנת בריא ולא מועילה בה לשון עתיד]. 12 בכ"י תימן: "הן". [ואע"פ שכל אלו לשון עתיד הן, ואינן מועילות במתנת בריא (ראה פ"ב מהלכות מכירה הלכה ח, ובראב"ד שם) - במתנת שכיב מרע הן מועילות, לפי שאין אדם משטה בשעת מיתה ובוודאי מכון הוא להקנאה גמורה (רמ"ה שם). ויש מפרשים, מפני שבשכיב-מרע אין הקנין נגמר אלא לאחר מיתה, ולפיכך מועילה לשון עתיד (ב"ח סימן רנג), או מפני שבשכיב מרע הקילו שלא תטרוף דעתו עליו (לבוש שם, ולפי כל הטעמים הנ"ל אין הדברים אמורים אלא במתנת שכיב מרע בכולה, אבל במתנת שכיב מרע במקצת נכסיו, שדינה כמתנת בריא, אינה מועילה לשון עתיד, וראה בהערה שלמעלה]. 13 ברייתא שם. 14 ואף אלו לשונות של עתיד הן. 15 לשון ירושה בארמית. 16 לפי שיטת רבי יוחנן בן ברוקה (שם קל.), שהלכה כמותו, ששכיב מרע יכול לעשות אחד הראוי לירושו כיושר יחידי (ראה להלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). 17 שראוי באותה השעה להיות אחד מן היורשין, כגון בן בין הבנים או אח בין האחים כשאינן בן.

ד. אָמַר¹⁸ יִהְיֶה¹⁹ פְּלוֹנִי בְּהֵן, יַעֲמֹד בְּהֵן, יִשְׁעֵן¹² בְּהֵן - לֹא קִנְיָה.²⁰

18 בבא-בבא קמח, בעיא שלא נפתרה. 19 יש מקום לספק, אם כוונתו להנאה של מתנה או לאיזו הנאה כל שהיא, וכן בביטויים הסמוכים: "יעמד" "ישען" לא ברור אם התכוון למתנה, או לאיזה שמושים מסויימים, וזו היא הבעיא. 20 כבכל ספק משפטי, שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה.

ה. שְׂכִיב מֵרַע²¹ שֶׁתֵּבַח פֶּל נִכְסֵי לְאַחֲרָיו²²: אִם אֵינוֹ רָאוּי לִירָשׁוּ - נוֹטֵלִין מִשּׁוֹם מִתְּנָה²³; וְאִם רָאוּי לִירָשׁוּ - נוֹטֵלִין מִשּׁוֹם יִרְשָׁה²⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהִיא הַיִּירָשׁ הִזָּה אַחַת מִבְּנוֹתָיו, אוֹ אֶחָד מִפְּלֵל בְּנֵי בָנוּי, אוֹ אֶחָד מִפְּלֵל אֲחָיו, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן מִשְׁאֵר יוֹרְשֵׁין; אֲבָל אִם פְּתִיבָהּ לְאַחַד מִבְּנוֹי - לֹא עֲשָׂהוּ אֶלָּא אֲפוֹטְרוֹפוֹס, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ²⁵.

21 שם קלג. מימרא של רב הונא. 22 אפילו כתב מפורש בלשון מתנה (ראב"ד להלן הלכה ו. וכ"כ רבינו להלן פ"ב הלכה ד). 23 ואם אמר לזה: "אחריו לפלוני" - אחרי מות זה, שייכים הנכסים לפלוני האחר, כמבואר להלן פ"ב ה"ד. 24 ואפילו אמר לו: "אחריו לפלוני", אין לאותו פלוני כלום בנכסים אחרי מות הראשון, כיון שמקבל בירושה, וירושה אין לה הפסק (ראה להלן שם). כן הוא

בטלה, כנ"ל. 161 מכיון שהדבר ספק, כאמור, מעמידים הנכסים בחזקת הבעלים הראשונים, כדיון כל ספק, וראה להלן פ"ט הלכה כג שאם החזיק המקבל במטלטלין, על הנותן להביא ראיה. 162 המקבל. 163 בעדים.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1 נתבארו בו משפטי שכיב מרע שצויה להסתיר מתנתו, ומשפט הלשון שהוא מועיל באמירתו, ואיכות המקבלים כגוי ועבד וגר, ואם המקבל רוצה במתנה, ודיני חזרת השכיב מרע בפירוש או שהיא ניכרת מתוך מעשיו והנמשך אחר זה, וכן גם כן אם כתב חלוקת נכסיו ולא יצא הכתב מרשותו, והדומה לזה.

א. שְׂכִיב מֵרַע² שֶׁצִּוָּה וְאָמַר: לֹא תִגְלוּ מִתְּנָה זוֹ וְלֹא תוֹדִיעוּ בָּהּ אָדָם אֶלָּא לְאַחֲרִי מִיתָה³ - הָרִי זֶה מִתְּנָה קִנְיָה, וְאֵינָהּ מִתְּנָה מִסְתָּרָת; שֶׁבַעַת שְׁהִקְנָה⁴, שְׁהוּא אַחֲרֵי מוֹתוֹ, הָרִי אָמַר⁵ גִּלּוּ אוֹתָהּ.

2 רי"ף בבא-בבא קמח פרק ג בשם רב האי גאון - ומקור לזה בתוספתא שם פ"ח: "הכותב דייתיקי (=מתנת שכיב מרע) והיה מתיירא מן היורשין, נכנסין אצלו כמבקרין אותו ושומעין דבריו מבפנים ויוצאין וכותבין מבחוץ". הרי שאע"פ שנוזהר שלא לגלות, אין זו "מתנה טמורה" שלהלן, שאינה מתנה (רמב"ן בבא-בבא קמח מ:). 3 מכאן שאם צוה להעלים אף לאחר מיתה, אינה מתנה, כמו כל "מתנה טמורה", ולפיכך כלל רבינו לעיל פ"ה הלכה א יחד את הבריא ואת השכיב-מרע בדין זה של מתנה גלויה (מגיד-משנה). ואף-על-פי שכל עיקר פסול "מתנה טמורה" אינו אלא שמא יחזור הנותן וימכור לאחר, אחר נתינה זו, ונמצא מפסיד ללוקח (למעלה שם), וזה לא שייך כאן, שהרי מחיים יכול הוא לחזור בו (למעלה פ"ח הלכה יד). וגם לאחר מיתה אין חשש, כי רק הנותן מתנה טמורה, עורר עליו את החשד, בנתנו מתנה טמורה, אבל את היורשים אין לחשוד בכך - וצריך לומר שלא חילקו חכמים בגזירתם, וכיון שתיקנו כן בבריא - גזרו גם בשכיב מרע (קצות החושן סימן רמב ס"ק ד). 4 שהקנין חל. 5 והיינו, שלא רק שלא צוה להעלים אחר מותו כמו שצוה לעשות את זה לפני מותו, אלא גם אמר מפורש שיגלו אותה אחרי מותו, וראה למעלה פ"ה הלכה ב, שכל שלא אמר כן מפורש - הרי היא מתנה טמורה, ואינה מתנה.

ב. מִצְוָה⁶ מִחֲמַת מִיתָה אֵין צָרִיף לֹמַר גִּלּוּ אֵת הַמִּתְּנָה⁷, אֶלָּא אֵף עַל פִּי שְׁהִיא פְּתוּבָה סֵתָם - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא מִסְתָּרָת הִיא⁸.

6 הרי"ף, שם בשם רב האי גאון. 7 שמתוך טרדתו אינו יכול להאריך, וכמו כן לא הצריכו בו, לענין גט, לומר "תנו" כמפורש בגיטין סו: (כסף-משנה). 8 אבל אם אמר להם במפורש: "אל תגלו" - הרי זו מתנה טמורה ואינה כלום (קצות החושן שם).

ג. שְׂכִיב מֵרַע⁹ שֶׁצִּוָּה וְאָמַר: יִטַּל פְּלוֹנִי¹⁰ פֶּל נִכְסֵי, אוֹ מִקְצַת נִכְסֵי¹¹, אוֹ יִחְזִיק, אוֹ יִזְכֶּה, אוֹ יִקְנֶה

בגמרא בבא-בבא שם בבאור ההבדל בענין זה בין ירושה ומתנה. (25) למעלה פ"ו הלכה ב"ג.
ו. מ' 26 שְׁאֵמְרוּ לוֹ בְּשַׁעֲתָא²⁷ מִיתָתוֹ: נִכְסֵיךָ לְמִי הֵן?
שְׁמָא לְפָלוֹנִי? וְאָמַר לֵהּ: אֵלָא לְמִי? רֹאשִׁי: אִם
רָאִי לִירֵשׁוּ - נִטְלָן מִשּׁוּם יִרְשָׁה; וְאִם לֹא - נִטְלָן
מִשּׁוּם מִתְנָה²⁸.

(26) בבא-בבא שם. מימרא של רב נחמן. (27) תשובה בלשון תמיהה. וזה נחשב כהסכמה לדבריהם, וכאילו אמר מעצמו לתת את נכסיו לפלוני. (28) ראה למעלה, בהבדל שבין ירושה לבין מתנה.
ז. ג' 29 שְׁיֵשׁ לוֹ בֶּן שְׁאִין הוֹרְתוֹ בְּקִדְשָׁהּ³⁰ - הוֹאִיל וְאִינוּ יוֹרְשׁוּ³¹, כִּמּוֹ שְׁתִּתְבָּאָר בְּמִקְוֵמוֹ³², כִּף אִינוּ יָכוֹל לִתֵּן לוֹ כָּל נִכְסֵי בְּמִתְנָת שְׂכִיב מֶרַע, לֹא כָּל נִכְסֵי וְלֹא מִקְצָתָן³³. שְׁלֹשׁוֹן יִרְשָׁה וּמִתְנָה לְגַבִּי יוֹרֵשׁ אֶחָד הֵן³⁴; וְאִם תֹּאמַר יִקְנֶה, נִמְצָא זֶה יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו³⁵.

י. אָבֵל שְׂכִיב מֶרַע שְׁצוּהָ לִתֵּן לְעַכְפּוֹם מִתְנָה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שְׁצוּהָ כְּמִי שְׁצוּהָ לְעִבְרָה⁴⁷ מִנְכָּסֵיו.

(47) כמבואר למעלה פ"ג הלכה יא, שאסור לתת מתנה לגוי. ואע"פ שלא נמצא מקור להלכה זו בגמרא (באר הגולה סימן רנו אות ח) - סברא היא: כיון שמתנת שכיב מרע היא תקנת חכמים - לא תיקנו חכמים במקום איסור (משנה למלך).

יא. אָמַר⁴⁸: פְּלוֹנִי עֲבָדִי עָשׂוּ אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין⁴⁹, אִי⁵⁰ שְׁאָמַר⁵¹: עָשִׂיתִי אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין⁵², אוֹ הֲרִי הוּא בֶּן חוֹרִין⁵³ - כּוֹפִין⁵⁴ אֶת הַיּוֹרְשִׁין וּמַשְׁחֲרִין אוֹתוֹ⁵⁵; שְׁעָבֵד יִשְׁנֵוּ בְּמִקְצַת מִצּוֹת⁵⁶.

(48) תוספתא גיטין פ"ה (הוצאת צוקמ. עמ' 330.14): "האומר עשו פלוני עבדי בן חורין לאחר מיתה - לא אמר כלום, וכופין את היורשים לקיים דברי המת". וכן הוא בירושלמי שם פ"א הלכה ה, שאם אמר מפורש שחררו (בלשון ציווי), הכל מודים שכופין את היורשים. וכן פסק רבינו להלן פ"ו מהלכות עבדים הלכה ד. וכן בבבלי גיטין מ. (49) כוונתו לצוות שישחררוהו לאחר מותו, כלשון התוספתא הנ"ל, שהרי מתנת שכיב מרע אינה אלא לאחר מיתה, והמדובר במתנת שכיב מרע בכל נכסיו או במצוה מחמת מיתה (למעלה פ"ח הלכות יד-טז). (50) ירושלמי שם. וכן בבבלי שם מ: (51) בירושלמי ובבבלי שם אמרו, שכל זה בשטר, וכן כתב רבינו בפ"ו מהלכות עבדים הלכה ב. ברם, כל זה אינו אלא שיהא משוחרר לגמרי, אבל שיהא דינו כהפקר ושיכופו היורשים לשחררו - די באמירה בלבד. (52) כלומר, בלשון זה רוצה לשחרר אותו, ושיחול השחרור לאחר מיתה, כנ"ל. (53) אף זה לשון שחרור, וראה להלן. (54) תוספתא שם ("לענין עשו אותו בן חורין") וירושלמי שם (לענין "עשיתי" ו"הרי הוא"). (55) בלשון "עשו אותו

בגמרא בבא-בבא שם בבאור ההבדל בענין זה בין ירושה ומתנה. (25) למעלה פ"ו הלכה ב"ג.

ו. מ' 26 שְׁאֵמְרוּ לוֹ בְּשַׁעֲתָא²⁷ מִיתָתוֹ: נִכְסֵיךָ לְמִי הֵן?
שְׁמָא לְפָלוֹנִי? וְאָמַר לֵהּ: אֵלָא לְמִי? רֹאשִׁי: אִם
רָאִי לִירֵשׁוּ - נִטְלָן מִשּׁוּם יִרְשָׁה; וְאִם לֹא - נִטְלָן
מִשּׁוּם מִתְנָה²⁸.

(26) בבא-בבא שם. מימרא של רב נחמן. (27) תשובה בלשון תמיהה. וזה נחשב כהסכמה לדבריהם, וכאילו אמר מעצמו לתת את נכסיו לפלוני. (28) ראה למעלה, בהבדל שבין ירושה לבין מתנה.

ז. ג' 29 שְׁיֵשׁ לוֹ בֶּן שְׁאִין הוֹרְתוֹ בְּקִדְשָׁהּ³⁰ - הוֹאִיל וְאִינוּ יוֹרְשׁוּ³¹, כִּמּוֹ שְׁתִּתְבָּאָר בְּמִקְוֵמוֹ³², כִּף אִינוּ יָכוֹל לִתֵּן לוֹ כָּל נִכְסֵי בְּמִתְנָת שְׂכִיב מֶרַע, לֹא כָּל נִכְסֵי וְלֹא מִקְצָתָן³³. שְׁלֹשׁוֹן יִרְשָׁה וּמִתְנָה לְגַבִּי יוֹרֵשׁ אֶחָד הֵן³⁴; וְאִם תֹּאמַר יִקְנֶה, נִמְצָא זֶה יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו³⁵.

(29) בבא-בבא קמט. מימרא של רבא, על רקע העובדא של איסור גיורא (איסור הגר). (30) כלומר, נתעברה ממנו בעודו גוי, ואחר-כך נתגיירו. (31) בבא-בבא שם. שהרי גם הבן וגם האב הם גרים, וגר אינו יורש גר, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (קידושין יז:). (32) פ"ו מהלכות נחלות, הלכה י. (33) [אם נתן לו בפירוש במתנת שכיב מרע שאינו אלא לאחר מיתה, שאם לא כן דינה כמתנת בריא, כמבואר למעלה פ"ח הלכות טזי ('ערוך השלחן') סי' רנו ס"ק א. וראה לכך מסוגיית הגמרא בבא-בבא שם, ממה שאיסור גיורא לא נתן מתנת שכיב מרע במקצת. ודברי הגר"א סימן רנו ס"ק א צ"ע]. (34) כלומר, שכל דין מתנת שכיב מרע ביורשים, הוא רק מתורת ירושה, שהרי אפילו אומר לו בלשון מתנה, הרי זה כירושה (להלן פ"ב הלכה ד). והוא מלשון הרי"ף שם. (35) גזירת חכמים היא ('בית יוסף' סימן רנו) שמי ששמע שנתן לבן זר מתנת שכיב מרע, בין בלשון ירושה ובין בלשון מתנה, יחשוב שבין זה יורש את אביו והוא בנו גמור לכל דבר, ואם יהיו לו עוד שני אחים שהורתם ולידתם בקדושה, וימות אחד מהם בלי בנים, והוא יחלוץ לאשתו - יאמרו שתנשא לשוק (עיין 'תוספות' קידושין יח. ד"ה כאן, ו'ערוך השולחן' שם).

ח. לְפִיכָךְ³⁶, אִם נָתַן לְגֵר מִשְׁאֵר הַגֵּרִים³⁷ - מִתְנָתוֹ קִימָתָה³⁸.

(36) כן מפורש בדברי הרי"ף שם. (37) שהורתם שלא בקדושה, ואינו בדין ירושה גם מאביו. (38) שאין בזה שום גזירה שמא יחשבוהו לבנו יורשו, ראה למעלה. וכל-שכן שיכול ליתן מתנת שכיב מרע לישראל. וראה ב'תוספות' בבא-בבא שם ד"ה כל, שכתבו שגר שאין לו יורשין - אינו יכול לתת מתנת שכיב מרע לשום אדם, כיון שהוא אינו בר ירושה, כלומר אינו מוריש.

ט. שְׂכִיב מֶרַע³⁹ שְׁהוֹדָה שְׁיֵשׁ לוֹ לְפָלוֹנִי אֶצְלִי כִּף וְכָךְ⁴⁰, תְּנוּהוּ לוֹ⁴¹; אוֹ שְׁאָמַר: כְּלִי פְּלוֹנִי פְּקֻדָּן הוּא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ב אייר - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כששתק גם לאחר מיתה, אבל אם שתק מחיים ושוב צווח - לא קנה, שהרי מתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה. וכן כתב הנמוקי-יוסף בבבא-בבא פ"ט דפוס ווילנא דף סב. ד"ה משוכה (נתיבות-המשפט סימן רמה, ב'משפט האורים' ס"ק ו).

טו. שְׁכִיב מֵרַע⁶² שֶׁפָּתַח לָזֶה, וְחָזַר וְכָתַב לְאַחֵר - 10
הָאֲחֵרוֹן קָנָה⁶³; שֶׁשָּׂשׁ⁶⁴ לוֹ לְחָזֹר עַד שְׁמִימוֹת⁶⁵. בֵּין 11
כָּל בֵּין בְּמִקְצָת⁶⁶, בֵּין לְעֶצְמוֹ בֵּין לְאַחֵר⁶⁷. וְאֶפְלוֹ⁶⁸ 12
פָּתַח וְזָכָה⁶⁹ לְרֵאשׁוֹן, וְכָתַב וְזָכָה לְאַחֵרוֹן - הָאֲחֵרוֹן 13
קָנָה; שֶׁשְׁכִיב מֵרַע שֶׁזָּכָה, עֲדִין מִתְּנָת שְׁכִיב מֵרַע 14
הִיא. 15

(62) שם קנב: מימרת רב דימי, ש"דייטיקי מבטלת דייתיקי".
(63) שהכתיבה השניה ביטלה את הראשונה. (64) שם קמו:
במשנה. (65) שהרי אין המתנה חלה כִּי־אם אחר מיתה.
(66) כוונת רבינו למתנת שכיב מרע בכל נכסיו, וחזר בו
ממקצת נכסיו. ומקור הדברים שחזרה מועילה במקצת
נכסיו, הוא מהלכה יז, עיין שם (הגר"א סימן רנ ס"ק ל.
ועיין כסף-משנה כאן). (67) כגון כאן, שהוא חזר בו
מהמתנה כדי לתת אותה לאחר. (68) שם קנב: כשמואל
ולא כרב. (69) לדעת ר"י בן מיגאש שם, היינו שזיכה לו
על-ידי אחר, ועשה כן כדי לייפות כחו (ראה למעלה פ"ח
הלכה י, ולהלן הלכה יז, ובסמ"ע שם ס"ק מג).

טז. אֲבָל⁷⁰ שְׁכִיב מֵרַע שֶׁפָּתַח וְזָכָה וְקִנּוּ⁷¹ מִידוֹ - 16
אֵין לְאַחֵר קִנּוּן פְּלוֹם, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְחָזֹר בּוֹ לֹא לְאַחֵר 17
וְלֹא לְעֶצְמוֹ⁷², בֵּין שֶׁנָּתַן הַכֹּל בֵּין שֶׁנָּתַן מִקְצָת⁷³. 18

(70) מימרא של שמואל, שם. (71) היינו, שיש שני דברים:
זיכוי וקנין. ומכיון שטרח כל-כך - סימן הוא שהתכוון
למתנת בריא, וקנה מיד. (72) שם קנב. בשם רב הונא
מכופרי. (73) לדעת הש"ך (רנ ס"ק טז) היינו כשפירש
שנותן במתנת שכיב מרע, שבאופן אחר דינה כמתנת שכיב
מרע (למעלה פ"ח הלכה יז) שאם לא כן למה לנו זיכוי
וקנין, הרי מתנה במקצת לעולם היא כמתנת בריא. ברם,
דעת ר"י בן מיגאש, שאם פירש דינה כמתנת שכיב מרע -
אע"פ שזכה וקנה.

יז. שְׁכִיב מֵרַע⁷⁴ שֶׁחָזַר בְּמִקְצָת - חָזַר בְּכָל⁷⁵. בְּיָצֵד? 19
נָתַן⁷⁶ כָּל נִכְסָיו לְרֵאשׁוֹן, וְקִנּוּ⁷⁷ מִידוֹ בְּדִי לִפְנוֹת אֵת 20
כָּחוֹשׁ⁷⁸, וְחָזַר וְנָתַן מִקְצָתוֹ לְאַחֵר, וְקִנּוּ מִידוֹ בְּדִי 21
לִפְנוֹת אֵת כָּחוֹשׁ⁷⁹ - הַשְּׂנִי קָנָה⁸⁰, אֲבָל הָרֵאשׁוֹן לֹא 22
קָנָה פְּלוֹם⁸¹, בֵּין שֶׁעָמַד בֵּין שְׁמָת. 23

(74) שם קמח: בעיא שנפשטה. (75) [ב'שולחן ערוך' שם
סעיף יב כתב: "מסתמא חזר בכל", כנראה שאין זה דבר
ברור, ואעפ"כ אין להוציא ממון מספק מן היורשים. וראה
למעלה פ"ח הלכה כז, ולהלן הערה עח]. (76) ברייתא
שם. (77) כלומר, אף שגם קנו מידו (מגיד-משנה).
(78) שאם לא כן, הקנין גורע, כמו שכתב למעלה פ"ח הלכה
י. (79) [מכיון שהדבר ספק (ראה למעלה הערה עג) - כתב
רבינו "וקנו מידו" שמה היא מתנה במקצת, ו"כדי לייפות

בן חורין" עדיין הוא עבד גמור, אלא שכיון שצויה לשחררו,
מצוה לקיים דברי המת. ובלשון "עשיתי אותו בן חורין"
ו"הרי הוא בן חורין" הרי הוא כאילו הפקירו, כנ"ל,
והמפקיר עבדו ומת, היורש כותב לו גט שחרור (פ"ח
מהלכות עבדים הלכה יג, וכ"ה בשו"ע יו"ד סימן רסז סעיף
עד), ולפי שגילה דעתו לשחררו - מצוה על היתומים לקיים
דברי אביהם. ואע"פ שהמשחרר עבדו עובר בעשה (פ"ט
מהלכות עבדים הלכה ו), והיאך אנו כופים את היורשים
(באומר "עשו אותו בן חורין") לעבור על דברי תורה - כל
האיסור לשחרר עבדו אינו אלא בשחרור בחינם, כעין מה
שאמרה תורה בגויים "לא תחנם", ודרשו חכמים (ע"ז כ.):
"לא תתן להם מתנת חנם", אבל אם עשה לו העבד טובה,
אין איסור זה. וכיון שאמר שישחררוהו בוודאי עשה לו
טובה, שהרי הוא בחזקת כשרות, ובוודאי לא יצווה לעבור
על איסור 'עשה' (מגיד-משנה בשם רשב"א. וראה
בהשמות הרמב"ן לגיטין לח:). (56) אלו שהאשה חייבת
בהן. כלומר, אע"פ שלגוי אסור לתת שום מתנה, אף באופן
שהגוי נתן לו פעם מתנה, שהרי איסור מתנה לגוי נלמד
מהפסוק (דברים יד, כא) "לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה
או מכור לנכרי" - "לנכרי במכירה ולא בנתינה" (פ"י
מהלכות ע"ז הלכה ד), וזו אינה מכירה, שהרי אינו חייב
לתת לו מתנה זו - כיון שעבד ישנו במקצת מצוות, מותר
ליתן לו מתנה (אבן-האזל). [אבל עדיין לא מבורר, למה
הוצרך רבינו לטעם זה, שעבד ישנו במקצת מצוות, הרי גם
לגר תושב מותר ליתן מתנה, כמפורש למעלה פ"ג הלכה
יא].

יב. אָמַר⁵⁷: פְּלוֹנִית שֶׁפָּתְחָתִי⁵⁸ עָשׂוּ לָהּ קִרְת רֹחַ - 1
עוֹשִׂין לָהּ קִרְת רֹחַ, וְאֵינָה עוֹבְדָת אֲלָא עֲבוּדָה 2
שֶׁהִיא רוֹצָה בָּהּ מִכָּל הָעֲבוּדוֹת הַיְּדוּעוֹת לְעֲבָדִים 3
בְּאוֹתוֹ מְקוֹם⁵⁹. 4

(57) גיטין מ. מימרא של רב שמואל בר יהודה בשם רבי
יוחנן. (58) והוא-הדין לעבד (מגיד-משנה). (59) כדעת
הרי"ף שם. ולדעת רש"י שם, ד"ה ועושין לה קורת רוח,
אם אין רוחה מתקררת אלא בשחרור, כופין את היורשין
לשחררה. וכל זה משום מצוה לקיים את דברי המת (גמרא
שם).

יג. שְׁכִיב מֵרַע⁶⁰ שֶׁפָּתַח כָּל נִכְסָיו לְאַחֵר, וְאָמַר 5
הֵלָה: אֵינִי רוֹצָה בָּהֶן - לֹא קָנָה. 6

(60) בבא-בבא קלז: קלח. מימרות מנוגדות של שמואל
ורבי יוחנן, והכריע רבי אבא בר ממל שם, שאם אמר מיד,
אינו רוצה - לא קנה. וכתב שם הרי"ף שהמדובר בשכיב
מרע שדבריו ככתובים וכמסורים. אבל בבריא, לא מספיק
מה שכתב אלא צריך למסור השטר למקבל. וראה למעלה
פ"ד הלכה א בדין מתנת בריא.

יד. שֶׁתַּק⁶¹ וְאַחֵר כָּף צֹנֹחַ - קָנָה; שֶׁדַּבְּרִי שְׁכִיב מֵרַע 7
כְּכֹתוּבִין וְכְמִסוּרִין הֵן, וְכִיּוֹן שֶׁשֶׁתַּק אֵינוֹ יָכוֹל לְחָזֹר 8
בָּהֶן. 9

(61) שם, כדברי ההכרעה של רבי אבא בר ממל. והמדובר

15 וּמִקְבֵּל מִתְּנָה אוֹמֵר: פְּרִיא הִיא¹⁰¹, וְאֵינוּ יָכוֹל לְחֹזֵר
16 - עַל הַמִּקְבֵּל¹⁰² לְהֵבִיא רְאִיָּה¹⁰³ שְׁפָרִיא הִיא. לֹא
17 מִצָּא רְאִיָּה - נִשְׁבַּע¹⁰⁴ הַנּוֹתֵן שְׁבוּעַת הַסֵּת¹⁰⁵ וַיִּפְטֹר,
18 וְתַעֲמִיד הַתְּרַקַּע בְּחֻזְקַת הַנּוֹתֵן¹⁰⁶.

98 שם קנג. במשנה, כחכמים ולא כרבי מאיר.
99 כלומר, ונתתי כל נכסיי שיזכה בהם המקבל לאחר מיתה.
100 אף שעכשיו הוא בריא, אין אנו מעמידים אותו בחזקת בריא, ודלא כרבי נתן שם קנג: 101 ונתן נכסיו בקנין. 102 כדין כל ספק בממון, שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה. 103 בעדים. 104 כדין כל כופר בכל. 105 מתקנת חכמים. 106 שקרקע עומדת תמיד בחזקת בעליה הראשונים.

19 כג. אָבֵל אִם הָיוּ מִשְׁלֹטְלִין בְּיַד הַמִּקְבֵּל - מִתּוֹךְ
20 שְׁיָכוֹל לֵאמֹר 'שְׁלִי הֵן'¹⁰⁷, וַיִּשְׁבַּע הַסֵּת¹⁰⁸ שְׁפָרִיא הִיא
21 כְּשֶׁנָּתַן לוֹ מִתְּנָה זוֹ.

107 כדין כל מחזיק במטלטלין (פ"ח מהלכות טוען ונטען הלכה א). וראה במגיד-משנה. 108 שהרי גם הטוען "שלי הן", נשבע היסת (הלכות טוען ונטען שם).

22 כד. מִי¹⁰⁹ שָׁמַת וְנִמְצְאָתָא¹¹⁰ מִתְּנָה קְשׁוּרָה עַל
23 יָרְכוּ¹¹¹, אָף עַל פִּי שֶׁהָיָא בְּעָדִים, וְקִנְיָ מִיָּדוֹ לִפְנוֹת
24 כַּח אֱלוֹ שְׁנֵתָן לָהֶם¹¹² - הָרִי זוֹ אֵינָה בָּלוּם; שְׁאֵנִי
25 אוֹמֵר: כְּתָבָהּ וְנִמְלָא¹¹³.

109 בבא-בבא קלה: 110 בכת"י תימן: "ונמצאת".
111 מה שמסלק את החשש, שמא השטר מזויף.
112 והואיל ויפה כחם, אין לחשוש שמא לא גמר להקנות להם אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה - כמפורש למעלה פ"ח הלכה יא. ולפיכך הוצרך רבינו לטעם שמא נמלך, וכן פירש ר"י מיגאש. [וכ"ה במשנה בבא-מציא יח. "מצא דייתיקי וכו' הרי זה לא יחזיר, שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא ליתנן"]. אבל הרשב"ם שם פירשה, כנראה, בלי יפוי כח, שהרי כתב שם בטעם הדברים, שכיון שלא אמר השכיב-מרע שיתנו, אלא כתב שטר - שמא לא גמר להקנות אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה. 113 התחרט. וחוששין כן, כיון שלא צויה בפיו. וכן פירש ר"י מיגאש.

26 כה. וְאִם¹¹⁴ זָכָה בָּהּ לְאַחֵר¹¹⁵, בֵּין מִן הַיִּרְשִׁין¹¹⁶
27 בֵּין שְׁאֵינוּ מִן הַיִּרְשִׁין - כָּל הַדְּבָרִים שְׁבָה
28 קִימִין¹¹⁷, בְּכָל מִתְּנַת שְׁכִיב מַרְע.

114 משנה, שם. 115 כגון שהמתנה כללה כמה אנשים שהזכירם בשטר, וזיכה את המתנה לאחד מהם. ולדעת התו"ט (בבא-בבא פ"ח משנה ו) צ"ל "לאחד", וכ"ה בכ"י תימן. 116 וההידור שבדבר, שאף זיכוי השטר ליורש, משמש גילוי דעת גם למי שאינו יורש, וראה סמ"ע שם. 117 שהמסירה לאחד, משמשת גילוי דעת על רצונו של הנותן לקיים את הדברים הכתובים בשטר, ושאין דעתו לחזור בו.

29 כו. וְכֵן¹¹⁸ מִי שֶׁכָּתַב שְׁטָר חֹב עַל עַצְמוֹ בְּשֵׁם

את כחו" שמא היא "מתנה בכולה" ואינה צריכה קנין, והקנין גורע כדלעיל פ"ח הלכה י, אלא-אם-כן ייפה את כחו (שם הלכה יא) וראה ב'אור שמח' [80]. גבי ראשון, כתב שלא קנה בין שעמד בין שמת, וכאן לא פירש, ונראה שאינו קונה אלא לאחר מיתה, שהרי ספק הוא שמא היא מתנה בכולה, שאינה קונה אלא לאחר מיתה, ראה למעלה הערה [עג]. 81 שהרי חזר בו הנותן.

1 יח. נָתַן⁸² מִקְצֵת נִכְסָיו⁸³ וְקִנְיָ⁸⁴ מִיָּדוֹ, וְאַחֵר כָּף נָתַן
2 בְּלֵן לְאַחֵר⁸⁵, וְקִנְיָ⁸⁶ מִיָּדוֹ בְּדִי לִפְנוֹת אֶת כַּח⁸⁷: אִם
3 מֵת - קָנָה הָרִאשׁוֹן הַמִּקְצֵת, וְקָנָה הַשֵּׁנִי אֶת
4 הַשְּׂאָר⁸⁸; וְאִם עֲמַד - רִאשׁוֹן קָנָה⁸⁹, שֵׁנִי לֹא קָנָה⁹⁰.

82 ברייתא שם, ולפי מסקנת הגמרא. 83 שדינה כמתנת בריא. 84 סתם בלי יפוי כח כדין מתנה במקצת (למעלה פ"ח הלכה טו). 85 וזו היא מתנת שכיב מרע בכולה, ראה למעלה פ"ח הלכה כא. 86 אף שקנו. 87 שאם לא כן, הקנין גורע - כדלעיל פ"ח הלכה י. 88 כדין מתנת שכיב מרע בכולה. 89 שהיא מתנה במקצת, שדינה כמתנת בריא. 90 כדין מתנת שכיב מרע בכולה, שאם עמד חוזר (למעלה פ"ח הלכה יד).

5 יט. שְׁכִיב מַרְעִי⁹¹ שֶׁהִקְדִּישׁ כָּל נִכְסָיו וְלֹא שִׁיר
6 בָּלוּם, אוֹ הַפְּקִיר אוֹ חֵלְקֵן לְעֹנִיִּים, אִם⁹² עֲמַד -
7 חֹזֵר בְּכָל⁹³.

91 שם קמח: בעיות שלא נפשטו, אם אף אלו דינם כדין כל מתנת שכיב מרע, או שמא ביחס להקדש ועניים והפקר שהוא גם לעניים וגם לעשירים - מתכוון הוא להקנות בלב שלם, בין אם יחיה ובין אם ימות. 92 הבעיות שלא נפתרו בגמרא, ונשארו בתיקו. 93 כדין כל ספק בממון, שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה. ולדעת רבינו, ההקדש או העניים והזוכים מן ההפקר, הם ה"מוציאים" בניגוד לדעת הרא"ש (הביאו הגהות מיימוניות), שאין מבטלים מעשה על יסוד אומדנא של ספק.

8 כ. מְכָר⁹⁴ כְּשֶׁהוּא⁹⁵ שְׁכִיב מַרְע - מְמַכְרוֹ קָיָם כְּפָרִיא.

94 נלמד ממה שנאמר בהלכה הבאה. 95 השו"ע (סימן רנ סעיף ג) מוסיף כאן: "אם מקצתם מכר". שהרי אם מכר הכל, זהו הדין בהלכה הבאה.

9 כא. מְכָר⁹⁶ כָּל נִכְסָיו: אִם הַמַּעֲוֹת עֲצָמָן קִימֹת⁹⁷,
10 אִם עֲמַד - חֹזֵר; וְאִם הוּצִיא הַמַּעֲוֹת - אֵינוּ יָכוֹל
11 לְחֹזֵר.

96 שם קמט. 97 הרי כאילו יש לנו הוכחה שהתכוון לחזור בו, אם יעמוד, שלפיכך שמר במיוחד על כסף המכירה, להחזירו עם הבראתו. ור"י מיגאש פירש להיפך: אם המעות קיימות, אינו חוזר, שהמעות הללו הן שיוור, ואין זו "מתנה בכולה". ועיין מגיד-משנה.

12 כב. מִתְּנָה⁹⁸ שֶׁהָיָא סֵתָם, וְלֹא נִתְפָּרַשׁ בָּהּ שֶׁהָיָה
13 פְּרִיא כְּשֶׁנָּתַן אוֹ שֶׁהָיָה שְׁכִיב מַרְע, הוּא אוֹמֵר:
14 שְׁכִיב מַרְעִי הִיא⁹⁹, וְהָרִי עֲמַד¹⁰⁰, וְאַחֲזֵר בְּמִתְּנָתִי;

וְאִין צְרִיף לְמַעַמַּד שְׁלֹשְׁתָּן¹². וְכֵן¹³ אִם אָמַר: תָּנוּ¹¹
שָׁטֵר פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי - זָכָה בְּמָה שֵׁשׁ בְּשָׁטֵר¹⁴, וּכְאֵלוֹ¹²
כְּתִיב¹⁵ וּמִסֵּר¹⁶, אָף עַל פִּי שְׁלֹא מִשֵּׁף הַשָּׁטֵר. וְאִין¹⁷
הַיִּירֶשׁ¹⁸ יִכּוֹל לְמַחֵל שָׁטֵר זֶה שֶׁנָּתַן בְּמִתְנַת שְׂכִיב¹⁴
מָרַע. וּמִפְּנֵי מָה הַמּוֹכֵר אוֹ נֹתֵן שָׁטֵר חֹב לְחֵבְרוֹ,¹⁵
וְחֵזֵר וּמִחְלוֹ הַיִּירֶשׁ - מְחֹלֵל¹⁹; וְשְׂכִיב מָרַע שֶׁנָּתַן¹⁶
שָׁטֵר חֹב, אֵין הַיִּירֶשׁ יִכּוֹל לְמַחֵל? מִפְּנֵי שֶׁקֶנֶן¹⁷
הָרֹאֶה בְּשָׁטֵר מִדְּבָרֵיהֶם²⁰, לְפִיכָף הַיִּירֶשׁ עֲדִין זֶה¹⁸
הַשָּׁטֵר שֶׁלֹּו הוּא מִן הַתּוֹרָה וּמוֹחֵל¹⁹; וּמִתְנַת שְׂכִיב¹⁴
מָרַע, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא מִדְּבָרֵיהֶם, עָשׂוֹ אוֹתָהּ כְּשֶׁל²⁰
תּוֹרָה, וּכְאֵלוֹ קֵנָה מִמּוֹן שֶׁבְּשָׁטֵר מִן הַתּוֹרָה וְהִגִּיעַ²¹
לִידֹו וְלֹא נִשְׁאַר לַיִּירֶשׁ בּוֹ קֶנֶן, וּלְפִיכָף אֵינוֹ מוֹחֵל.²²

אֲחֵר¹¹⁹, אוֹ בְּשֵׁם אֶחָד מִפְּנֵי [אוֹ] מִן הַיִּירֶשִׁין, וְנָתַן¹
הַשָּׁטֵר עַל¹²⁰ יַד שְׁלִישׁ, וְאָמַר לוֹ: יְהִיָּה זֶה אֶצְלָךְ,²
וְלֹא פִּרַשׁ לוֹ כְּלוֹם¹²¹, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: הֵנָּח עַד שֶׁאָמַר³
לָךְ מָה תַּעֲשֶׂה, וְנָתַת - הֲרִי זֶה אֵינָהּ כְּלוֹם.⁴

(118) משנה בבבא-מציעא כ. "מצא שטר בין שטרותיו, ואינו יודע מה טיבו - יהא מונח עד שיבוא אליהו", שמא הפקידו הלוח אצלו וכתב ללוות ולא לזה (באר הגולה סימן רג סעיף כה, ועיין במגיד-משנה וכסף-משנה). (119) בשביל אחר, שהוא חייב ממון לאותו אחר. (120) כ"ה בדפוס רומי ובכ"י תימן. ובדפוסים חדשים נדפס בטעות "עד". (121) שמא כתב ללוות ולא לזה, כנ"ל.

יום חמישי י"ג אייר ה'תש"פ

פֶּרֶק עֶשְׂרִי

(1) נתבאר בו משפטי שכיב מרע הנותן מעות או חובות או המודה בהן לאחרים, ומה שנמשך אחר זה, וכן אם נאמר ליורש בחלום שהן של אחרים, ודין אם אמרו היתומים שעשו כדבר אביהם, או שאמרו שחזרו בו אם נאמנים, ודין שכיב מרע השולח מתנה לאחר ולא הגיע לידו, ודין הנותן מתנות לאחרים הרבה ולא הספיקו הנכסים לשיעורי המתנות, או שיצא עליהן חוב כיצד דינן, ודין שכיב מרע הנותן דבר שאין בו ממש.

5 א. שְׂכִיב מָרַע² שֶׁאָמַר: תָּנוּ³ מְנָה⁴ לְפְלוֹנִי, וְנָתַת -
6 תָּנוּ לְאַחֵר מִיָּתָהּ; שְׂדֵבְרֵי שְׂכִיב מָרַע כְּכַתּוּבִין
7 וְכִמְסוּרִין דְּמוֹ⁵, וְאִין⁶ חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא עַל מְנָה קְבוּרָה⁷
8 הוּא אוֹמְרָה.

(2) גיטין יג. במשנה, ולפי פירושו של רב פפא. (3) לעומת מה שכתב למעלה פרק ח הלכה יב שאם אמר: "כתבו ותנו לפלוני מנה", שאין כותבין ונותנין אחר מיתה, שכיוון שאמר גם "כתבו", לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה. (4) בין "מנה זו" בין מנה סתם. (5) בגמרא שם, ועוד בכמה מקומות בש"ס. ומדובר כאן במחלק כל נכסיו, שלאחד יצאה בחלקו מנה, או אף בנותן לאחד מנה בלבד, אלא שמצווה מחמת מיתה (ראה למעלה שם הלכה יז), שאם לא כן, הרי זו כמתנת בריא שצריכה קניין (שם הלכה טו), וכאן אפילו קניין לא יועיל, שהרי מטבע אינה נקנית בחליפין (פרק ו מהלכות מכירה הלכה א), וראה שולחן-ערוך סימן רנג סעיף יח. (6) מסקנת הגמרא שם, בניגוד לדעת רב. (7) טמון אי"ש. (8) אלא נותנים מהרכוש הגלוי שיש לו. ברם לדעת הרשב"א (הובא במגיד-משנה) אין זה אלא אם יש כסף בעין, נותנים, אבל אם אין כסף בעין, אין מוכרים מהנכסים לתת לו את תמורתם, כי "מנה" פירושה: כסף מזומן, ולא שווה מנה. וכן נראה מדברי רבינו בפרק ג מהלכות טוען ונטען הלכה ח (מגיד משנה, ועיין שם).

(9) בבא בתרא קמז: וקמח. מימרא של רבא בשם רב נחמן. אף כאן במחלק כל נכסיו או במצווה מחמת מיתה. (10) יש אומרים שאין דין זה אמור אלא בהלוואה שביד ישראל, אבל בהלוואה שביד גוי, שנאמר עליו (תהלים קמד, ח): "אשר פיהם דיבר שווא וימינם ימין שקר", אין אמון לישראל בהם, ואף השכיב מרע אין דעתו סומכת עליו, שיפרע חובו (הגהות מיימוני בשם רבינו אליעזר ממיץ). (11) קל וחומר הוא מהלוואה, שאינה בעין (ועיין בבבא בתרא שם שישנה סברא ש"מעמד שלושתן" אינו מועיל אלא בפיקדון ולא בהלוואה), ואף על פי כן, מועילים דברי שכיב מרע כקניין בבריא - כל שכן שדבריו מועילים בפיקדון שהוא בעין. וכן נראה בבבא בתרא קמט. בעניין איסור גיורא. (12) מדברי הרי"ף שם. כלומר, דברי שכיב מרע הם כאילו מסר ב"מעמד שלושתן", המועיל בבריא (למעלה פרק ג הלכה ג). וכן מבואר בגמרא (בבא בתרא שם). (13) שם קנא. פסק הלכה של רב נחמן. (14) כלומר, לא רק בנייר של השטר, אלא גם במה שכתוב בו. (15) שטר מתנה על השטר הזה. (16) ראה בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יא. ואף על פי ששם מפורש שאינו קונה אלא אם כתב בשטר המכירה (או המתנה) "קנה שטר פלוני וכל השעבוד שיש בו" - כאן בשכיב מרע, אף על פי שלא פירש שיקנה השטר וכל שעבודו, אנו תולים שהכביד עליו חלי וּלְפִיכָךְ לא באה מחשבתו ליד ביטוי, וכן אמרו גם לעניין גיטין שאף על פי שבריא האומר "כתבו גט לאשתי" אין כותבים ונותנים עד שיאמר "תנו" - בשכיב מרע, כותבים ונותנים אף באופן זה כמו שכתב רבינו בפרק ב מהלכות גירושין הלכה יב (כסף משנה בשם הרי"ף). (17) שם קמז: מימרא של רב נחמן. (18) דווקא היורש, אבל השכיב-מרע עצמו הרי הוא יכול גם לחזור בו ממתנתו, וכך מפורש ברי"ף בפרק מי שמת (בבא בתרא שם). (19) כמפורש בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יב. (20) כלומר, התוכן הכתוב בו אינו דבר ריאלי (וראה להלן הלכה טו), וכלשונו של רבינו (למעלה פרק ו מהלכות מכירה הלכה י): "ואין הראייה נתפסת ביד", ולפיכך אין בו קניין מן התורה.

ג. שְׂכִיב מָרַע²¹ שֶׁאָמַר: מְנָה לְפְלוֹנִי פִּידִי, אִם אָמַר²³
תָּנוּ²² - נֹתַנִּין, לֹא אָמַר 'תָּנוּ' - אֵין נֹתַנִּין; שֶׁמָּא²³

9 ב. וְכֵן⁹ שְׂכִיב מָרַע שֶׁאָמַר: הִלָּאָה¹⁰ אוֹ פִקְדוֹן¹¹
10 שֵׁשׁ לִי פִיד פְּלוֹנִי תָנוּ אוֹתָהּ לְפְלוֹנִי - דְּבָרֵי קִיּוּמִין,

ז. הרי"ה ³⁸ שְׁהִיָּה מַצְטַעַר עַל מְעוֹת שֶׁהֵנִיחַ לוֹ אָבִיו
וְלֹא יָדַע הֵיכָן הִחְבִּיאָם, וְאָמְרוּ לוֹ בְּחִלּוֹם: כֶּן וְכֶן
הֵם, בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי הֵן, וְשָׁל פְּלוֹנִי הֵן, וְשָׁל מַעֲשֹׂר
שְׁנִי הֵן, וְיִמְצְאוּן בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ וּבִמְנִין
שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ - זֶה הִנֵּה מַעֲשֶׂה, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: דְּבָרֵי
תְּלוּמוֹת לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין.

(38) אף זה בברייתא שם.

ח. שְׂכִיב מֵרַע ³⁹ שֶׁהוּדָה ⁴⁰ שָׁיֵשׁ לְפָלוֹנִי בִידּוֹ מְנָה,
וְאָמְרוּ יְתוּמִים: חֲזוּר וְאָמַר לָנוּ אָבִינוּ 'פְּרַעְתִּיו' ⁴¹ -
נֶאֱמָנִין, וְנִשְׁפָּעִין ⁴² עַל זֶה שְׁבוּעַת הַסֵּת.

(39) בבא בתרא קעה. מימרא של רבה. (40) בגמרא שם:
"שכיב מרע שאמר". אבל רבינו רצה להדגיש בזה, שהיה
בדרך הודאה, וכמו שכתב למעלה הלכה ד. (41) כלומר:
בעת שאמר להם "מנה לפלוני בידו" סבור היה שעודנו חייב
לו ואחר כך נזכר שפרע לו (תוספות שם דיבור המתחיל
חזר) ורק שכיב מרע, שאין דעתו מיושבת עליו, נאמן בזה,
ולא בריא (תוספות שם). ואם אמר שפרע אחר כך נאמן
אפילו אם היה בריא (תוספות שם, וראה בהגהות מיימוני).
(42) כדין כל כופר הכל. והיינו, כשהתובע טוען שלא זוהי ידו
מתחת ידו של אביהם וברי לו שלא אמר פרעתי, כי אחרת
אין נשבעים היסט על טענת שמא (פרק א מהלכות טוען
ונטען הלכה ז).

ט. אָמַר ⁴³ 'תָּנוּ', וְאָמְרוּ יְתוּמִים: חֲזוּר וְאָמַר לָנוּ
אָבִינוּ 'פְּרַעְתִּיו' ⁴⁴ - אֵין נֶאֱמָנִין ⁴⁵.

(43) המשך המימרא של רבה לפי המסקנה בגמרא שם.
(44) כלומר, נזכר אחר כך שפרע כנ"ל. (45) שכיוון שאמר
"תנו", ודאי דקדק היטב בדבר וידע שלא פרע, ואינו נאמן
לומר שנזכר אחר כך. אולם, אם טוענים שאמר להם אביהם
שפרע אחר כך ודאי נאמנים, וראה ש"ך שם סעיף קטן יד.

י. אָמַר ⁴⁶: מְנָה לְפָלוֹנִי בִידּוֹ ⁴⁷, וְאָמְרוּ יְתוּמִים:
נִתְּנוֹ ⁴⁸ - אֵין נֶאֱמָנִין; שְׁהִיָּה לֹא אָמַר 'תָּנוּ' ⁴⁹, וּמְנִין
יָדַעוּ שֶׁחֵיבִין לָתֵן ⁵⁰?

(46) בבא בתרא שם בסוגיית הגמרא. (47) והיינו, בדרך
הודאה, שאם לא כן יש חשש של "השבעה" שהרי המדובר
כשלא אמר "תנו" כדלהלן, אלא שהיתומים לא ידעו מזה,
ראה להלן. (48) שהם פרעו בעצמם, בניגוד להלכות
הקודמות, שטענתם הייתה שאביהם פרע. (49) ויש חשש
של "השבעה", כמבואר למעלה הלכה ג אלא שנתברר
לבסוף שאמירתו הייתה בדרך הודאה, כנ"ל. (50) שהרי
לא ידעו שאמירתו הייתה בדרך הודאה עד שנתברר הדבר
לבסוף, ואם כן ודאי סברו שאמר כן שלא להשביע את בניו
ובוודאי לא נתנו. דוגמא לכך מה שאמרו בבבא מציעא יז.
"אמרו לו (=בית הדין) צא תן לו (=לבעל חובך) ואמר
פרעתי, נאמן - חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי אינו נאמן",
לפי ש"צא תן לו" הוא פסק-דין ברור ויודע שעליו ליתן,
אבל "חייב אתה ליתן לו" אינו פסק-דין ברור ולפיכך אינו
נאמן לומר פרעתי, שוודאי לא פרע כיוון שלא ברור לו
שצריך לשלם (מגיד משנה). וראה בראב"ד.

1 לֹא אָמַר 'מְנָה יֵשׁ לְפָלוֹנִי בִידּוֹ' אֲלֵא פָּדִי שְׁלֵא
2 יֹאמְרוּ עַל יוֹרְשָׁיו שֶׁיֵּשׁ לָהֶן מְמוֹן ²⁴.

(21) שם קעד: מימרא של רב ושמואל. (22) ששוב אין
חשש שמא עושה כן כדי שלא יאמרו על יורשיו שיש להם
ממון. (23) שם בגמרא. (24) בלשון הגמרא שם: "אדם
עשוי שלא להשביע את בניו".

3 ד. לְפִיכָף ²⁵, אִם אָמַר זֶה דֶּרֶךְ הוֹדָאָה ²⁶, וְלֹא הִנֵּה
4 שֶׁם חֲשַׁשׁ הָעֲרָמָה - נוֹתֵנִין אָף עַל פִּי שְׁלֵא אָמַר
5 'תָּנוּ'.

(25) כן הוא ברי"ף בפרק גט פשוט, והוכיח זאת ממימרא
אחרת שם (הוכחה להלן הלכה ח): "שכיב מרע שאמר מנה
לפלוני בידו ואמרו יתומים חזרו ואמר לנו אבא פרעתינו
נאמנן", הרי שאם לא אמרו כן - נותנין, ולפיכך חילק בין
אמר כן דרך הודאה לבין אמר כן דרך הערמה. (26) היינו,
שניכר מדבריו שזו היא הודאה רצינית. ואף על פי שבבריא
שהודה יש טענת "השבעה" אפילו אם הודה בדרך הודאה,
כמפורש בדברי רבינו בפרק ז מהלכות טוען ונטען הלכה א
- בשכיב מרע אין חוששים כל כך. והא ראייה, שהרי טענת
"השטאה" ישנה בבריא ואינה בשכיב מרע כלל (למעלה
פרק ח הלכה ד). ועיין לחם משנה כאן.

6 ה. פִּיּוּצָא ²⁷ בּוֹ: רְאוּ אֵת אָבִיהֶם שֶׁהִטְמִין מְעוֹת
7 בְּשִׂדָּה ²⁸ תְּבָהּ וּמִגְדָּל, וְאָמַר 'שָׁל פְּלוֹנִי הֵן', 'שָׁל
8 מַעֲשֹׂר שְׁנִי הֵן': אִם פְּמוֹסֵר ²⁹ - דְּבָרָיו קִיָּמִין; אִם
9 כְּמַעֲרִים ³⁰ - לֹא אָמַר כְּלוֹם.

(27) ברייתא בסנהדרין ל. ואף הרי"ף שם, נתן הלכה זו
כדוגמא להלכה הקודמת. (28) ארון מסויים. (29) בלשון
צוואה (רש"י שם). ולפיכך אין חוששים כל כך ל"השבעה".
(30) שלא יראוהו כעשיר.

10 ו. וְכֵן ³¹ אִם בָּא אֶחָד ³² וְאָמַר לָהֶם: אֲנִי רְאִיתִי אֵת
11 אָבִיכֶן שֶׁהִטְמִין מְעוֹת בְּשִׂדָּה תְּבָהּ וּמִגְדָּל, וְאָמַר
12 'שָׁל פְּלוֹנִי הֵם', 'שָׁל מַעֲשֹׂר ³³ הֵן': אִם הָיוּ טְמוּנִין
13 בְּבִית ³⁴ - לֹא אָמַר כְּלוֹם ³⁵; בְּשִׂדָּה ³⁶ - דְּבָרָיו קִיָּמִין ³⁷.
14 כָּלֵל שָׁל דָּבָר: כֹּל שְׁאֵלֻוּ יָכוֹל לָטֹל - דְּבָרָיו קִיָּמִין;
15 וְאִם לֹאוּ - לֹא אָמַר כְּלוֹם.

(31) אף זה בברייתא שם. ורוצה לומר שחזן ממה שאמרנו
למעלה שאם אמר דבריו כמוסר - נאמן, כמו כן ישנה
נאמנות בהא דלהלן אף על פי שלא אמר מפורש כמוסר
אלא שהעניין מוכיח כן. (32) דווקא באחד צריך "מיגור",
אבל שניים יכולים להוציא ממון אפילו בלי "מיגור".
(33) בכתב יד תימן: "מעשר שני". (34) במקום שהעד אינו
יכול להגיע אליו. (35) שאין מוציאין ממון על פי עד אחד.
(36) במקום שהוא יכול ליטול בעצמו. (37) שהרי יש לו
מיגור, שיכול הוא ליטלם בעצמו ולעשות בהם כרצונו,
ולפיכך נאמן לאמר כי אביהם אמר לו כן. ואף על פי שלא
אמר דבריו כמוסר, אין חשש של "השבעה", מאחר שהטמין
הכסף בפני העד הזה ובמקום שהעד יכול ליטלו משם,
בוודאי דברי אמת מסר לו (נימוקי יוסף שם).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ג אייר - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 יא. אָמַר 'תָּנּוּ', וְאָמְרוּ 'תּוֹמָיִם 'תָּנּוּ' - נֶאֱמָנִין, וְנִשְׁבָּעִין שְׁבוּעַת הַסֵּת שְׁנָתָנוּ. 2

3 יב. שְׂכִיב מֵרַע⁵¹ שְׁנָתָן מִנֶּה לְאַחַד וְאָמַר לוֹ: הוֹלֵךְ⁵² 4 מִנֶּה זֶה לְפָלוֹנִי, וְהֵלֶךְ וּמָצָאוּ שְׁמַת: אִם קָיָם הִיָּה 5 בְּשִׁעָה שְׁנָתָן לוֹ הַשְּׂכִיב מֵרַע⁵³ - יִתָּנּוּ לְיֹרְשֵׁי מִי 6 שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ לוֹ; שֶׁדָּבָר⁵⁴ שְׂכִיב מֵרַע פְּכָתוּבִין 7 וְכַמְסוּרִין⁵⁵ הֵן. וְאִם לֹא הִיָּה קָיָם⁵⁶ - יִחְזְרוּ לְיֹרְשֵׁי 8 מְשַׁלְּחִ; שְׁאִין קָנָן לְמַת⁵⁷.

(51) גיטין יד: (52) וכלל הוא ש"הולך לאו כזכי", ואין 1 המקבל זוכה עד שייגיע לידו (למעלה פרק ד הלכה ד) - זה 2 אינו אלא בבריא אבל בשכיב מרע אמרו "הולך כזכי" 3 (גמרא שם). (53) שאז יכול היה השליח לזכות בעבורו. 4 (54) מדברי הרי"ף שם. (55) ואינו צריך קניין. ואף על פי 5 שמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה (למעלה 6 פרק ח הלכה ח) וכאן הרי מת המקבל בחיי השכיב מרע? 7 - כיוון שטרח ונתן המנה לשליח בוודאי דעתו שיקנה מיד 8 (ש"ך בחושן משפט סימן קכה סעיף קטן לו בשם בית 1 יוסף). (56) בשעה שנתן השכיב-מרע לשליח. 2 (57) מדברי הרי"ף שם.

9 יג. שְׂכִיב מֵרַע⁵⁸ שְׁאָמַר: תָּנּוּ⁵⁹ מֵאֵתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי, 10 וְשִׁלֵּשׁ מֵאֹת זֶזוּ לְפָלוֹנִי, וְאַרְבַּע מֵאֹת זֶזוּ לְפָלוֹנִי - 11 אֵין אוֹמְרִין: הַקֹּדֶם בְּשֹׁטֵר זָכָה⁶⁰. לְפִיכָּךְ⁶¹, אִם לֹא 12 הֵנִיחַ תִּשְׁעֵי מֵאֹת - חוֹלְקִין הַנִּמְצָא לְפִי⁶² מֵה שֶׁפָּתַב 13 לָהֶן. וְאִם⁶³ יָצָא עָלָיו שֹׁטֵר חוֹב - גּוֹבָה מִכָּל⁶⁴, 14 מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מֵה שֶׁפָּתוּב לָהֶן⁶⁵. כִּיצַד⁶⁶? 15 הִיָּה הַחוֹב אַרְבַּע מֵאֹת וְחֲמִשִּׁים - בַּעַל הַמֵּאֲתִים 16 נוֹתֵן מֵאָה, וּבַעַל הַשִּׁלֵּשׁ מֵאֹת מֵאָה וְחֲמִשִּׁים, וּבַעַל 17 הָאַרְבַּע מֵאֹת נוֹתֵן מֵאֲתִים.

(58) בבא בתרא קלח. (59) והיינו, במחלק כל נכסיו ללא 1 שיור, או במצווה מחמת מיתה. (60) שאין אדם יכול 2 להוציא שני משפטים כאחד, והוא התכוון בעצם לתת לכולם 3 בבת אחת, אלא שהכרחי היה לו לפרט את שמות המקבלים 4 בזה אחרי זה. ויש אומרים שאם הסכום שווה בכולם, שהיה 5 יכול לכוללם יחד, ולא לפרט בזה אחרי זה, - יש כאן דין 6 קדימה (מגיד משנה). (61) מדברי הרי"ף. (62) היינו, לפי 7 האחוזים, כמו שמסביר הרי"ף, שחלוקה זו מעמידה אותנו 8 על רצונו של הנפטר, לתת לזה כפליים או פעם וחצי מן 9 השני. ולעניין כתובה, עיין פרק י"ז מהלכות אישות הלכה 10 ד. ולעניין חוב, עיין בפרק כ מהלכות מלוה ולוה הלכה ד. 11 (63) המשך הברייתא שם. (64) אחרי שכולם קיבלו את 12 המתנה בעת אחת. והמדובר כשלא הניח נכסיו ליורשים, 13 שאם הניח להם, גובה מהם (מגיד משנה להלן הלכה יד 14 בשם הרשב"א). (65) היינו, לפי האחוזים כדלהלן. 15 (66) מדברי הרי"ף, שם.

18 יד. אָכַל⁶⁷ אִם אָמַר: תָּנּוּ מֵאֲתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי, 19 וְאַחֲרָיו⁶⁸ שִׁלֵּשׁ מֵאֹת לְפָלוֹנִי, וְאַחֲרָיו אַרְבַּע מֵאֹת 20 לְפָלוֹנִי - כָּל הַקֹּדֶם⁶⁹ בְּשֹׁטֵר זָכָה. לְפִיכָּךְ, אִם יָצָא

(67) לשון הברייתא, שם. (68) שכאן הוא מדגיש את 1 הקדימה והאיחור. (69) שאם אין סכום מספיק בעיזבונו 2 לחלוקת כולם, ייקח הראשון, שקיבל את המתנה, קודם 3 לאלו שבאים אחריו.

23 טו. שְׂכִיב מֵרַע⁷⁰ שְׁאָמַר: יָדוּר פְּלוֹנִי בְּבֵית זֶה, יֹאכַל 24 פְּלוֹנִי פִּרוֹת דָּקָל זֶה - לֹא אָמַר פְּלוֹנִי; שְׁלֹא⁷¹ הִקְנָה 25 לָהֶם דָּבָר שֵׁישׁ בּוֹ מִמֶּשׁ, שֶׁהִדִּירָה וְהֵאֲכִילָה וְכִיּוֹצֵא 26 בֵּהֶן הָרִי הֵן פְּדִיבוֹר וּכְשִׁנָּה שְׁאִין נִקְנִין⁷². אָכַל⁷³ אִם 27 אָמַר: תָּנּוּ בֵּית זֶה לְפָלוֹנִי פְּדִי שִׁדְדוֹר בּוֹ עַד זְמַן 28 פְּלוֹנִי, אוֹ: תָּנּוּ דָּקָל זֶה לְפָלוֹנִי פְּדִי שְׁיֹאכַל פְּרוֹתָיו 29 - דְּבָרָיו קָיָמִין; שֶׁהִרִי הִקְנָה לָהֶם הַגּוֹף לְפָרוֹת⁷⁴, 30 וְהַגּוֹף דְּבָר שֵׁישׁ בּוֹ מִמֶּשׁ. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

(70) שם קמו: מימרא של רב נחמן. (71) מדברי הרי" 1 מיגאש. ולרשב"ם (שם דיבור המתחיל אמר רב נחמן) טעם 2 אחר על אכילת פירות. (72) כלומר, אף בבריא בקניין. ואם 3 כן גם האמירה בשכיב-מרע, שהיא במקום קניין, אינה 4 מועילה (גמרא שם). (73) המשך המימרא שם. (74) ראה 5 פרק כג מהלכות מכירה הלכה א.

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) נתבארו בו משפטי שכיב מרע שלא ביאר בדבריו, אם 1 שלא ביאר מי הם המקבלים, אם שלא ביאר שיעור הדבר 2 הניתן להם או עניינו, וכל הנמשך אחר זה, וכן לדון כוונתו 3 במתנותיו וכל התלוי בזה ומה שהוא נמשך בזה.

31 א. שְׂכִיב מֵרַע² שְׁאָמַר: נִכְסִים אֵלּוּ לְבָנִי - אֵין 32 הַבָּנוֹת בְּכָלֶל³. הִיָּה⁴ לוֹ בֶּן אֶחָד וּבֵת, אוֹ בָּן וּבֶן 33 הַבָּנִי, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אָמַר 'לְבָנִי', שֶׁהוּא לְשׁוֹן 34 רַבִּים - אֵין נוֹתְנִין אֵלָּא לְבָנִי; שֶׁהֵבֶן הָאֶחָד נִקְרָא 35 בָּנִים⁶.

(2) יוצא מתוך המשך ההלכה שלפנינו. (3) דווקא בשכיב 1 מרע אין הבנות בכלל בניו, לפי שבשעת מיתה אינו רוצה 2 לעקור נחלה דאורייתא, אבל במתנת בריא - אף הבנות 3 בכלל, כמפורש למעלה פרק ו הלכה יד, ועיין שם הערה 4 פח. (4) בבא-בתרא קמג: בעיא שנפתרה על-ידי רבא ורב 5 יוסף. (5) שאינו בכלל בניו (בבא-בתרא שם) בלשון בני 6 אדם (רשב"ם שם). (6) כמו במדבר כו, ח: "ובני פלוא 7 אליאב".

36 ב. שְׂכִיב מֵרַע⁷ שְׁאָמַר 'נִכְסֵי לְטוֹבִיָּה', וְנָתַתְּ, וְכֹא 37 אֶחָד שֶׁשָּׁמּוּ טוֹבִיָּה וְאָמַר 'אֲנִי הוּא' - נוֹטְלָן⁸. וְאִם 38 הַחֲזִיק⁹ שָׁמּוּ רַבִּים¹⁰ טוֹבִיָּה - אֵינוֹ נוֹטְלָן¹¹. וְאִם הִיָּה 39 שְׂכִיב מֵרַע גָּס¹² בּוֹ וְקוֹרָא אוֹתוֹ בְּשִׁמּוֹ¹³ - נוֹטְלָן¹⁴.

(7) כתובות פה: מימרא של רבי יוחנן. (8) אע"פ שיש 1 בסביבה עוד אחד ושמו טוביה, שגם אותו אפשר להביא 2 בחשבון - כיון שזה שלפנינו הזדרז לבוא, נותנים לו (שו"ע 3 חושן-משפט סימן רנג סעיף כט). שוודאי כיוון לו, ואין

(23) בבא-בבא קמא. כדעת רב יוסף. (24) וכך הם דברי רבי ברייתא שם: "והיתה לאהרן ולבניו - מחצה לאהרן ומחצה לבניו". (25) בבא-בבא קמא שם.

ו. אָמַר: לְפָלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְלִבְנֵי פְלוֹנִי - נוֹטְלִין בְּנֵי פְלוֹנִי מִחֲצָה²⁶, וְהַשְּׁנַיִם הָרְאוּנוֹ מִחֲצָה¹⁵.

(26) לשיטת רבינו, הכלל נוטל תמיד מחצה, לא רק במקום פרט אחד כבהלכה הקודמת, אלא אף כלפי כמה פרטים.

ז. שְׂכִיב מְרַע²⁷ שְׁאָמַר: יַחֲלֹק פְּלוֹנִי בְּנִכְסֵי - יִטַּל מִחֲצָה²⁸. תְּנוּ²⁹ חֵלֶק³⁰ לְפָלוֹנִי בְּנִכְסֵי - יִטַּל אֶחָד מִשְׁשָׁה עֶשְׂרִין³¹. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹדָה: יִטַּל רְבִיעֵי הַנִּכְסִים³².

(27) בבא-בבא קמא. ויש לא נזכר מפורש "שכיב מרע", אלא מכיון שהובא שם "האומר" - סובר רבינו שמדובר בשכיב מרע, שדבריו ככתובים וכמסורים, שהרי בבריא צריך קנין. (28) שזה כלול במילה: "יחלוק". (29) בעיא שם, שנפתרה מברייתא, שתוכנה הובא בהלכה הבאה. (30) ולא ידוע לנו "חלק" מהו? (31) והוא הפחות שבשיעורים שבהלכה הבאה. וזו היתה הכוונה של רבינא בר קיסי לפתרון הבעיא. (32) כמו שכתב הר"ף: "שאינו דרך בני אדם לומר חלק סתם על פחות מרביע". וכוונת רבינא בר קיסי בפתרון הבעיא, היתה לפתור מתחילת הברייתא "תנו חלק לפלוני בבור - אין פחות מרביע".

ח. שְׂכִיב מְרַע³³ שְׁאָמַר: תְּנוּ חֵלֶק לְפָלוֹנִי בְּבוֹר הַיֵּין³⁴ שִׁישׁ לִי - יִטַּל רְבִיעֵי הַיֵּין. אָמַר: תְּנוּ לוֹ בּוֹ חֵלֶק לְחֵבִית³⁵ - הָרִי מְעוּט³⁶, וְיִטַּל שְׁמִינִית³⁷ הַיֵּין. אָמַר: תְּנוּ לוֹ בּוֹ חֵלֶק לְקֶדְרָה³⁸ - נוֹטֵל חֵלֶק מִשְׁנַיִם עֶשְׂרִין מִן הַיֵּין. אָמַר: תְּנוּ לוֹ בּוֹ חֵלֶק לְטַפְחִי³⁹ - נוֹטֵל חֵלֶק מִשְׁשָׁה עֶשְׂרִין מִן הַיֵּין שֶׁבְּבוֹר; שֶׁהָרִי גִלָּה דַעְתּוֹ שֶׁלְּחֵלֶק מוּעָט נִתְּבִין⁴⁰.

(33) ברייתא שם. (34) ברי"ף וברשב"ם: בור של מים. (35) למלאות מן הבור לתוך החבית. (36) שמילת ל"חבית" באה למעט ממדת הבור. כלומר, שלא צריך מן הבור, אלא בכדי למלאות חבית. (37) שכן שיערו חכמים (רי"ף שם). (38) מה שצריך לשים בקדרה, הקטנה מחבית. (39) כד קטן לשתייה. (40) שיטת הר"ח, שהלכה זו רק במתנה, אבל במקח - הדמים מודיעים, היינו, שהוא מקבל חלק לפי חשבון המעות שנתן (מגיד-משנה). אבל רבינו אינו סובר שהדמים מודיעים, כמו שנראה למעלה פכ"ז מהלכות מכירה הלכה ג (לחם-משנה).

ט. וְאֵין⁴¹ גּוֹמְרִין מִן הַשְּׁעוּרִין הָאֵלּוּ לְדִין אַחֵר.

(41) מדברי הר"ף שם. לפי שאין אנו יודעים יפה לנמק את השיעורים האלו שנתנו כאן חכמים. ורק לענין "תנו חלק לפלוני בנכסי", למדו בכאן (רי"ף שם).

י. שְׂכִיב מְרַע⁴² שְׁאָמַר: תִּטַּל⁴³ אֶשְׁתִּי בְּאֶחָד מִן הַבָּנִים⁴⁴ - נוֹטֵלֶת בְּאֶחָד מִבָּנֶיהָ. וְאִם⁴⁵ נולדו⁴⁶ לוֹ בָּנִים אַחֵר הַצּוֹאָה - מִצְטָרְפִין עִם אֵלּוּ שֶׁהָיוּ בְּשַׁעַת

חשש לרמאות, שהרי סוף הדבר להגלות (סמ"ע שם ס"ק סג). (9) שם בגמרא. (10) מוסמך להוראה. (11) מפני שאין לזהות אותו עם טוביה סתם, שלרב לא היה קורא בשמו. (12) רגיל בו. (13) בינו לבין עצמו (משנה למלך). (14) אע"פ שקרא לו כן בפני אחרים - כיון שרגיל לקראו תמיד כן בינו לבין עצמו (משנה-למלך).

ג. פָּאוּ¹⁵ שְׁנַיִם לְתַבְעֵי, וְכָל אֶחָד מֵהֶן מִחֲזֹק שְׁמוֹ טוֹבִיָּה, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶם תִּלְמִיד חֶכֶם - תִּלְמִיד חֶכֶם קוֹדֵם¹⁶. אִין בְּהֵן תִּלְמִיד חֶכֶם, וְהָיָה אֶחָד מֵהֶן שֶׁכֵּן¹⁷ אוֹ קְרוֹב - הוּא קוֹדֵם. הָיָה¹⁸ אֶחָד שֶׁכֵּן וְאֶחָד קְרוֹב - שֶׁכֵּן קוֹדֵם¹⁹. שְׁנֵיהֶם²⁰ קְרוֹבִים אוֹ שְׁנֵיהֶם שֶׁכֵּנִים אוֹ שְׁנֵיהֶם תִּלְמִידֵי חֶכְמִים - יַעֲשׂוּ²¹ הַדִּינִין בְּמוֹ שִׁירָאָה לָהֶם; כָּל מִי שֶׁדַּעְתּוֹ נוֹטָה שָׁעַל זֶה אָמַר - נוֹתֵנִין לוֹ. וְכֵן אִם הָיוּ רַבִּים.

(15) המשך הסוגיא שם. (16) כי מן הסתם רוצה אדם, ההולך למות, להנות תלמיד-חכם מנכסיו, שמצוה רבה היא (ברכות לד: - רש"י). (17) כלומר, חבר הרגיל אצלו במשא ומתן (רמ"א שם). (18) בעיא שנפתרה, שם. (19) בהתאם למה שנאמר במשלי כז, י: "טוב שכן קרוב מאח רחוק". והמדובר כשהקרוב אינו ראוי ליורשו, שאם ראוי ליורשו - הוא קודם לשכן (ש"ך סימן רנג ס"ק לח בשם ה'טור'). (20) שם. (21) זהו פירושו של רבינו למונח התלמודי: שודא דדייני. והוא, שהדיינים יעשו לפי אומד דעתם, למי היתה כוונת הנותן לתת. וכן פירש רש"י שם. ברם ה'תוספות' שם, ד"ה שודא דדייני, פירשו: שהדיינים נותנים למי שהם רוצים. וראה למעלה פרק כא מהלכות מכירה הלכה טו. ומה שאמרו בתוספתא (בבא-בבא קמא פרק יא צוק"מ עמ' 418.18): "האומר תנו מאתים דינר ליוסף בן שמעון, והיו שם שני יוסף בן שמעון, אין דורשין לשון הדייט לומר לזה היה אוהב ולא לזה היה אוהב, אלא שניהם חולקים בשווה". - "התוספתא - כדעת רב בשני שטרות [שאמר: יחלוקן] (כתובות צד). ואין הלכה כן [אלא כשמואל שם שאמר שודא דדייני] - מאירי בכתובות פה: עמוד 380. וכן כתב הרא"ה שם שהתוספתא "משובשת, מדלא מיייתנן לה בגמרא דילן". ועיין כסף-משנה. וכתב הש"ך (שם ס"ק לט) שהמדובר באופן שהיורשים מסכימים לשלם לאחד מהם, אבל אם רוצים לדחותם, - יכולים הם לעשות כן כמו בשני יוסף בן שמעון שיצא שטר חוב על אחד מהם, ששניהם יכולים לדחותו (פכ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה ח). וראה בלחם-משנה כאן.

ד. שְׂכִיב מְרַע²² שְׁאָמַר: נִכְסֵי לְפָלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי - חוֹלְקִין בְּשִׁירָה, אֶפְלוּ הֵן מֵאָה.

(22) יוצא מתוך ההלכה הבאה. ומדובר במחלק או במצוה מחמת מיתה.

ה. אָמַר²³: נִכְסֵי לְפָלוֹנִי וְלִבְנֵי - חוֹלְקִין: פְּלוֹנִי נוֹטֵל מִחֲצָה, וְכָל בְּנָיו מִחֲצָה²⁴. וּמַעֲשָׂה²⁵ בְּאֶחָד שְׁאָמַר לְאֶשְׁתּוֹ: נִכְסֵי לִי וְלִבְנִי; וְאָמַרְוּ חֲכָמִים: תִּטַּל הִיא מִחֲצָה, וְכָל הַבָּנִים מִחֲצָה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ג אייר - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קלג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 הפל בכלל הנכסים. אבל ספר תורה - יש בו ספק⁶⁴
20 אם הוא בכלל⁶⁵ נכסים או אינו⁶⁶; לפיכך, אם תפסו
21 - אין מוציאין⁶⁷ מידו.

59 שם קנ: וקנא. 60 לא נאמר מפורש בגמרא, אבל יוצא מתוך פירוט הדברים דלהלן. 61 מפורש שם. 62 גם זה מפורש שם. 63 כל זה מפורש שם. והעיר בלחם-משנה על "כספים ושטרות" שנזכרו בגמרא שם, והשיטת רבינו. 64 בעיא שם בגמרא. 65 שהרי יכול למוכרו לצרכים מסויימים, כגון לישא אשה (שם). 66 שהרי אין לו רשות למוכרו לכל דבר. ואין להעיר: אם אינו בכלל הנכסים, למה אינו שיור במתנת השכיב-מרע, שיצריך קנין כמתנת בריא (למעלה פ"ח הלכה טו)? - שכיין שאינו בכלל הנכסים, אין זה שיור (אור-שמח). 67 למעלה (פרק ט הלכה ד) בדין ספק במתנת שכיב מרע, פסק רבינו "לא קנה", ולא כתב ש"אם תפס אין מוציאין מידו" - שם כל המתנה מוטלת בספק, אבל כאן אין ספק על עיקר המתנה, אלא על ספר-התורה אם גם הוא בכלל או לא (לחם-משנה). [וראה בפ"ט מהלכות טוען ונטען הלכה יב, וצ"ע].

22 טז. שכיב מרע⁶⁸ שאמר: תנו מאתים וזו לפלוני
23 בכורי פראוי לו⁶⁹ - נוטלן ונוטל בכורתו.

68 בבא-בבא קלח. בברייתא. 69 אלו הן מילים מיתורות, ולפיכך הן באות לרבות שנוטלן נוסף על חלק בכורה שלו. וראה בסמוך אם לא הזכיר מילה מיתורת זו.

24 יז. אמר⁷⁰ בבכורתו⁷¹ - ידו על העליונה: רצה
25 חלק בכורה - נוטל⁷², רצה⁷³ מאתים וזו - נוטל.

70 שם, המשך הברייתא. 71 ולא אמר: כראוי לו. 72 אם חלק הבכורה הוא יותר ממאתים וזו, שאינו יכול לסלק אותו מהבכורה, אם כי יכול לגרוע מחלקם של יתר היורשים. ראה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה ג, ובסמ"ע סימן רנג ס"ק יח. 73 ואם לא הזכיר לא "כראוי לו" ולא "בבכורתו", ראה לקמן.

26 יח. וכן⁷⁴ אם אמר: תנו מאתים וזו לפלוני אשתי
27 פראוי לה⁷⁵ - נוטלן ונוטלת כתבתה. ואם אמר
28 'כתבתה' - ידה על העליונה⁷⁶.

74 המשך הברייתא שם. 75 ושוב יש כאן מילים מיתורות, הבאות לרבות את העודף על הכתובה. 76 שאינו יכול לבטל את כתובתה, ואם הכתובה יותר מהמתנה - נוטלת הכתובה.

29 יט. אמר: תנו מאתים וזו לפלוני בעל חובי פראוי
30 לו - נוטלן ונוטל את חובו. אמר 'בחובו' - אין לו
31 אלא חובו⁷⁷.

77 ואין ידו על העליונה לקחת את המתנה, אם היא יותר מחובו, מפני שאם הוא לוקח יותר מחובו, זה נראה כריבית, אחרי שהוא הזכיר "בחובו", משא"כ כשאומר "כראוי לו", שהוא דיבור המוכיח, שחייב לו הכרת תודה בעד איוז

1 הצואה, ונוטלת חלק עם בלן. כיצד? היו שלשה
2 בנים בשעת הצואה, ולאחר זמן נולדו לו שנים -
3 נוטלת באחד מן החמשה, שהוא שתות כל הממון.

42 בבא-בבא קכח: מימרא ששלח רבי אבא לרב יוסף בר חמא. ואף שם לא הוזכר שכיב מרע, וראה למעלה הלכה ז והערה כו, ולהלן בהערה הבאה. 43 וזהו לשון המועיל רק בשכיב מרע (ראה למעלה פרק ט הלכה ג). 44 היינו, חלק שוה כאחד מן הבנים. 45 כדברי התוספת של רבא, בגמרא שם. 46 ואם מתו אחר הצוואה, ונתרבה חלקם של אלה שנשארו - נוטלת אף היא כאחד מהם (רשב"ם). ויש מפקפקים בזה (מגיד-משנה בשם הראב"ד).

4 יא. ואינה⁴⁷ נוטלת עמהם אלא בנכסים שהיו לו
5 בשעת הצואה. אבל נכסים שבאו לו אחר זמן
6 הצואה⁴⁸ - אין לה פה חלק; שאין אדם מקנה דבר
7 שלא בא ברשותו.

47 מדברי רבא. 48 כן גם ברשב"ם שם, ד"ה ובנכסים של עכשיו.

8 יב. שכיב מרע⁴⁹ שאמר: מטלטלין שיש לי לפלוני
9 - נוטל כלי תשמישו⁵⁰, אבל לא חטים ושעורים
10 וכיוצא בהן⁵¹. אמר⁵²: כל מטלטלין שלי - נוטל
11 הכל⁵³.

49 שם קנ. וגם שם לא הוזכר "שכיב מרע" אלא שמכיון שלא הוזכרה אלא אמירה בלי קנין, ע"כ שמדובר בשכיב מרע. 50 תשמישי הבית, שרק אלו הם בכלל "מטלטלין" בלשון בני אדם. 51 כגון בהמות (רשב"ם שם ד"ה לבד מחיטי ושערי) וסחורות ופרקמטאות (רמ"ה), שאינם בכלל "מטלטלין". 52 שם. 53 שמילת "כל" באה לרבות, אף אלו.

12 יג. והעבדים⁵⁴ בכלל⁵⁵ המטלטלין, אבל לא רחים
13 התחתונה וכיוצא בה, שהרי היא מחפרת לארץ⁵⁶.

54 בעיא בגמרא שם, שלא נפשטה, אך הרי"ף פתר אותה ממה שאמרו שם קכח. שאין המלוה גובה חובו מיתומים ומעבדים, הרי שהם כמטלטלין, כיון שאפשר להסתיירם, אע"פ שמן הדין הם כקרקע. ועיין נמוקי-יוסף שם. 55 והיינו, אם אמר "כל מטלטלין שלי". שאם לא כן, הם כחטים ושעורים (מגיד-משנה). 56 כלומר, אין נוהגים לטלטלה. אבל הריחיים העליונה, שרגילים לטלטלה כדי לתקנה, - היא בכלל מטלטלין (גמרא ורי"ף שם).

14 יד. אמר⁵⁷: כל המטלטל⁵⁸ - נוטל אף רחים
15 התחתונה וכיוצא בה.

57 שם. 58 משמע, כל מה שאפשר לטלטלו, אם כי אין נוהגים לעשות כן.

16 טו. שכיב מרע⁵⁹ שאמר: נכסי לפלוני - נוטל כל
17 המטלטלין⁶⁰ וכל הקרקעות⁶¹ והעבדים⁶² והעבדים
18 והבהמה והעופות⁶³. והתפלין עם שאר ספרים -

גמילות חסד, ולא כתוספת בעד ההלואה, וראה בסמ"ע שם ס"ק טז.
כ. שְׁכִיב מֵרַע⁷⁸ שְׁאָמַר: תָּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ לְפָלוֹנִי וְיִשָּׂא בְתִי - הָרִי זֶה בָּמִי שֶׁנָּתַן לוֹ שְׁתֵּי מִתְּנוֹת, כָּל אֵיזָה מֵהֵן שִׁירָצָה יִקַּח⁷⁹. לְפִיכָּה, אִם רָצָה לִקַּח הַמַּעוֹת וְלֹא יִשָּׂא הַבֵּת - יִקַּח. אָבֵל אִם אָמַר: יִקַּח בְּתִי וְתָנוּ לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ - הָרִי זֶה תִּנְאִי⁸⁰, וְלֹא יִזְכֶּה בַּמַּעוֹת עַד שִׁיקַח הַבֵּת.
(78) ביצה כ. מימרא של רב פפא. על רקע עובדא מסויימת, ולפי ביאורו של הרי"ף בבבא-כתרא פרק מי שמת (דפוס ווילנא דף סו ע"ב). (79) [לולא טעם זה, היה צריך לקיים את התנאי, אע"פ שאין התנאי קיים אלא אם הוא קודם למעשה (בבא-מציעא צד.) - לדעת רבינו (בפ"ו מהלכות אישות הלכה ד) כל שלא הקדים ממש את המעשה, כלומר כל זמן שלא נתן - תנאו קיים, אע"פ שהזכיר את המעשה לפני התנאי, ועיין עוד להלן בדברי הרמב"ן]. (80) אע"פ שלא כפל תנאו, וכל תנאי שאינו כפול אינו תנאי (הלכות אישות שם הלכה ב), ואף בממון הלכה כן (עיין שם הלכה יד) - בשכיב מרע, לא הצריכו דיני תנאי כשם שלא הצריכו בו קנין, שלא תיטרף דעתו עליו (רמב"ן במלחמות שם, וראה בהערה שלמעלה).

כ. שְׁכִיב מֵרַע⁸¹ שְׁאָמַר: תָּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ לְבִתִּי בְּכֻתְבָּתָּהּ, אוֹ לְכֻתְבָּתָּהּ, אִם דֶּרֶךְ אֲנָשֵׁי הָעִיר לְהוֹסִיף⁸² בְּשׁוּמַת הַנְּדוּנָא⁸³ וְלִכְתֹּב שָׁוָה מִנָּה בְּמֵאֲתָם - אֵינָה נֹטְלַת אֲלָא מֵאֲתָם זָזוּ; שֶׁהָרִי לֹא אָמַר אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ סֵתָם, אֲלָא בְּכֻתְבָּתָּהּ. כְּלוּמָר: תָּנוּ לָהּ מָה שֶׁתִּהְיֶה שׁוּמַתָּ בְּכֻתְבָּתָּהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ.

כא. שְׁכִיב מֵרַע⁸⁴ אָמַר: תָּנוּ נְדוּנָא לְבִתִּי כֶּן וְכֶן בְּגָדִים, כֶּן וְכֶן בָּלִים; הוֹזְלוּ הַבְּגָדִים וְהַפְּלִים אַחֵר בֶּן - הָרִחוּ לִיתוּמִים, וְנוֹתְנִין לָהּ כְּשַׁעַר הַזֹּל. וְכֶן⁸⁵ אִם אָמַר: תָּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ דְּמֵי הַיֵּינִי⁸⁶ לְבִתִּי, וְהוֹקֵר הַיֵּינִי - הָרִחוּ לִיתוּמִים, וְנוֹתְנִין לָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ⁸⁷. מַעֲשֶׂה⁸⁸ בְּאֶחָד, שֶׁהָיָה יוֹצֵא בְּקוֹלָרָה⁸⁹ וְאָמַר: תָּנוּ לְפָלוֹנִי אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ מִהַיֵּינִי⁹⁰ שֶׁל מְקוֹם פְּלוֹנִי; וְאָמַר חֲכָמִים: יֵטֵל אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ מִדְּמֵי אוֹתוֹ הַיֵּינִי. שֶׁלֹּא נִתְּנוּ זֶה לְתֵן לוֹ מִן הַיֵּינִי מִשְׁקָל אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ⁹¹, וְלֹא נִתְּנוּ אֲלָא לְדָמִים⁹²; וְזֶה שִׁיקְחָן⁹³,

(84) כתובות נד. מימרא של רב אידי בר אבין. ואין אנו אומרים, שיתנו לה דמים לפי השער של שעת הצוואה. ואם הוקרו הבגדים והכלים, הפסידו היתומים, וצריכים לתת כשעת היוקר (מגיד-משנה). (85) אף זה שם נד: מימרא של רב יוסף. (86) בגמרא שם: "מן חמרא" (=מן היין), ורבינו גרס שם "מדמי חמרא". וכן גרסו הרי"ף, הראב"ד (הובא ברשב"א לגיטין סו.) והמאירי שם. שאילו אמר "מן חמרא" - דינו מבואר להלן. וראה 'תוספות' שם ד"ה ארבע. (87) שהרי דמי היין צויה לתת לה, ולא יין. (88) גיטין סה: סו. (89) בסוגר שעל הצואר מבית הסוהר לגדרום. (90) לא אמר "דמי היין", ולא אמר "יין במשקל". (91) שהרי לא הזכיר "משקל". (92) אע"פ שלא הזכיר "דמי היין". (93) לומר: "של מקום פלוני", שזה מוכיח כאילו הכוונה למשקל ארבע מאות זוז מאותו יין, שאם היתה כוונתו לדמי היין, למה הזכיר יין של מקום פלוני. (94) [שלא יוכלו היתומים לדחותו (רמב"ן ורשב"א שם בשם ר"ח) כלומר: אם היה אומר "ארבע מאות זוז מיין שלי", ולא היה מפרש "מהיין של מקום פלוני" - היו יכולים לדחותו שליון קבור שיש לו באיזה מקום, התכוון. וכמו שאמרו בגיטין יג. "שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני מנסי, מנה זה נותנין, מנה סתם אין נותנין, חיישינן שמא מנה קבור קאמר". ואע"פ שבמסקנא שם אמרו: "והלכתא - לקבורה לא חיישינן", וכן פסק רבינו למעלה פרק י הלכה א - כתב כן לייפות את כחו "להסתלק מן הדינים והטענות", כלשון רבינו בפכ"ד מהלכות מכירה הלכה יד. ובגמרא שם שלפנינו שם: "מחמרא, כדי לייפות כחו", ופירש"י לא הזכיר בפירוש לא "יין" ולא "דמי יין" (ועיין"ש מה שכתב במה שאמרו "כדי לייפות כחו"). ומתוך דברי רבינו, נראה שגרס שם: "מחמרא דנהר פניא, כדי לייפות כחו". (95) כתובות קט: בעיית רב אשי שנפשטה עלידי אבימי מהגרוניא בשם רבא. (96) שיש לו שותפות בשני דקלים נפרדים, בכל אחד מהם - חצי. ונחלקו המפרשים בדבר: יש אומרים שהניח גם דקלים אחרים, והספק היה אם יכולים היורשים לדחותה ולתת לה שני חצאים אלה, ופסקו להלכה שידה על התחתונה (רש"י שם). ויש מפרשים, שלא הניח אלא שני חצאים אלה, והספק היה אם יכולה ליטלם, כיון שאינו דקל שלם, ופסקו להלכה שיכולה ליטלם. ולפי דעה זו, אם יש לו דקלים אחרים בוודאי יכולה לתבוע דקל שלם (רא"ש שם סימן יד). וכתב הבית-יוסף בסימן רנג, שדעת רבינו נוטה כדעה השניה, ועיין מגיד-משנה. (97) בבא-בתרא עא. כדעת רב אשי. (98) בכ"י תימן: "כדין", וכ"ה

1 כ. שְׁכִיב מֵרַע⁷⁸ שְׁאָמַר: תָּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ לְפָלוֹנִי
2 וְיִשָּׂא בְתִי - הָרִי זֶה בָּמִי שֶׁנָּתַן לוֹ שְׁתֵּי מִתְּנוֹת, כָּל
3 אֵיזָה מֵהֵן שִׁירָצָה יִקַּח⁷⁹. לְפִיכָּה, אִם רָצָה לִקַּח
4 הַמַּעוֹת וְלֹא יִשָּׂא הַבֵּת - יִקַּח. אָבֵל אִם אָמַר: יִקַּח
5 בְּתִי וְתָנוּ לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ - הָרִי זֶה תִּנְאִי⁸⁰, וְלֹא
6 יִזְכֶּה בַּמַּעוֹת עַד שִׁיקַח הַבֵּת.
(78) ביצה כ. מימרא של רב פפא. על רקע עובדא מסויימת,
ולפי ביאורו של הרי"ף בבבא-כתרא פרק מי שמת (דפוס
ווילנא דף סו ע"ב). (79) [לולא טעם זה, היה צריך לקיים
את התנאי, אע"פ שאין התנאי קיים אלא אם הוא קודם
למעשה (בבא-מציעא צד.) - לדעת רבינו (בפ"ו מהלכות
אישות הלכה ד) כל שלא הקדים ממש את המעשה, כלומר
כל זמן שלא נתן - תנאו קיים, אע"פ שהזכיר את המעשה
לפני התנאי, ועיין עוד להלן בדברי הרמב"ן]. (80) אע"פ
שלא כפל תנאו, וכל תנאי שאינו כפול אינו תנאי (הלכות
אישות שם הלכה ב), ואף בממון הלכה כן (עיין שם הלכה
יד) - בשכיב מרע, לא הצריכו דיני תנאי כשם שלא הצריכו
בו קנין, שלא תיטרף דעתו עליו (רמב"ן במלחמות שם,
וראה בהערה שלמעלה).

7 כא. שְׁכִיב מֵרַע⁸¹ שְׁאָמַר: תָּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ לְבִתִּי
8 בְּכֻתְבָּתָּהּ, אוֹ לְכֻתְבָּתָּהּ, אִם דֶּרֶךְ אֲנָשֵׁי הָעִיר לְהוֹסִיף⁸²
9 בְּשׁוּמַת הַנְּדוּנָא⁸³ וְלִכְתֹּב שָׁוָה מִנָּה בְּמֵאֲתָם - אֵינָה
10 נֹטְלַת אֲלָא מֵאֲתָם זָזוּ; שֶׁהָרִי לֹא אָמַר אַרְבַּע מֵאוֹת
11 זָזוּ סֵתָם, אֲלָא בְּכֻתְבָּתָּהּ. כְּלוּמָר: תָּנוּ לָהּ מָה שֶׁתִּהְיֶה
12 שׁוּמַתָּ בְּכֻתְבָּתָּהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ.

(81) בבא-מציעא קד: לפי מסקנת הגמרא. (82) משום כבוד
הכלה. (83) שהיא מכניסה לו, ושהוא זוכה בהם, בגוף
ובפירות, והוא אחראי להם ומשעבד נכסיו לשם כך, ועם
פרידתה ממנו או לאחר מיתתו היא מקבלת בחזרה את
תמורתם, והם "נכסי צאן ברזל" (פרק טז מהלכות אישות
הלכה א) ומשום כבודה של האשה היו שמים את ערך
הנדוניה שהיא מכניסה בשליש או חצי יותר משויים (פרק
כג שם הלכה יא, כרבן שמעון בן גמליאל בכתובות סו:).
וכמובן כשהיא יוצאת היו מנכים מן הסכום כפי המנהג
שהיה להוסיף (שם הלכה יב).

13 כב. אָמַר⁸⁴: תָּנוּ נְדוּנָא לְבִתִּי כֶּן וְכֶן בְּגָדִים, כֶּן וְכֶן
14 בָּלִים; הוֹזְלוּ הַבְּגָדִים וְהַפְּלִים אַחֵר בֶּן - הָרִחוּ
15 לִיתוּמִים, וְנוֹתְנִין לָהּ כְּשַׁעַר הַזֹּל. וְכֶן⁸⁵ אִם אָמַר:
16 תָּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ דְּמֵי הַיֵּינִי⁸⁶ לְבִתִּי, וְהוֹקֵר הַיֵּינִי -
17 הָרִחוּ לִיתוּמִים, וְנוֹתְנִין לָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ⁸⁷.
18 מַעֲשֶׂה⁸⁸ בְּאֶחָד, שֶׁהָיָה יוֹצֵא בְּקוֹלָרָה⁸⁹ וְאָמַר: תָּנוּ
19 לְפָלוֹנִי אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ מִהַיֵּינִי⁹⁰ שֶׁל מְקוֹם פְּלוֹנִי;
20 וְאָמַר חֲכָמִים: יֵטֵל אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ מִדְּמֵי אוֹתוֹ
21 הַיֵּינִי. שֶׁלֹּא נִתְּנוּ זֶה לְתֵן לוֹ מִן הַיֵּינִי מִשְׁקָל אַרְבַּע
22 מֵאוֹת זָזוּ⁹¹, וְלֹא נִתְּנוּ אֲלָא לְדָמִים⁹²; וְזֶה שִׁיקְחָן⁹³,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י"ג אייר – ספר קנין – הלכות זכיה ומתנה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בדפוס רומי. והיינו "מאה גולפי" שבגמרא שם. שאפשר לסדר על פני השטח שלו, באורך וברוחב - מאה כדים. (99) אם אין לו אחר פחות מזה. (100) למרות שהוא יותר גדול משהוא אמר. (101) שם, בדברי רב אשי. (102) ואין אנו אומרים כמר זוטרא שהתכוון לתת לו רק שטח של מאה כורים מתוך הבית, והיתר השאיר ליורשים (רשב"ם שם ד"ה מאה ועשרים).

1 כג. שָׁכִיב מֵרַע¹⁰³ שְׁאָמַר: תָּנוּ לִבִּי שֶׁקָּל¹⁰⁴ בְּכָל
2 שִׁבְתִּי, או¹⁰⁵ שְׁאָמַר: אֵל תִּתְּנוּ לָהֶם אֲלֵא שֶׁקָּל,
3 וּנְמַצָּא שְׁאִינוּ מִסְפִּיק לָהֶם אֲלֵא סִלַּע בְּכָל שִׁבְתִּי -
4 נוֹתְנִים לָהֶם כָּל צִרְכָּן¹⁰⁶; שְׁלֵא¹⁰⁷ נִתְּכֹן זֶה לְהִרְעִיב
5 אֶת בְּנֵי, אֲלֵא לִירוֹז אוֹתָם, שְׁמֵא יִרְוִיחוּ בְּהוֹצָאָה¹⁰⁸
6 יוֹתֵר מִדִּי.

(103) ברייתא בכתובות ט: (104) חצי סלע. (105) כר חסדא בשם מר עוקבא (שם ע.) שסיכם את ההלכה בניגוד לנאמר בברייתא. (106) שבוודאי זה היה רצונו, כדלקמן. (107) גמרא שם. (108) כלומר, ירחיבו ויגדילו הוצאתם.

7	כד. שְׂכִיב מִרְעָ שְׁצִיגָה וְאָמַר: אֵל תִּסְפְּדוּהוּ - אֵין
8	סוֹפְדִין אוֹתוֹ ¹⁰⁹ . אֵל ¹¹⁰ תִּקְבְּרוּהוּ מִנְכְּסֵיו ¹¹¹ - אֵין
9	שׁוֹמְעִין לוֹ שְׁחִחוֹס עַל מִמּוֹן בְּנָיו וְיִפִּיל עֲצָמוֹ עַל
10	הַצִּבּוֹר, שְׁאִסּוֹר לְהַנִּיחֹו בְּלֹא קְבוּרָה ¹¹² , אֲלֹא כּוֹפִין
11	אֶת הַיּוֹרֶשִׁין לְקַבְּרוֹ מִנְכְּסֵיו.

109) בסנהדרין מו: נסתפקו בזה אם כבוד המת הוא ויכול לוותר עליו, או הוא כבוד החיים, ואין בידו לוותר, ונפשטה מבריייתא של רבי נתן שהוא כבוד המת. וכן פסק רבינו בפרק יב מהלכות אבל, הלכה א. (110) כתובות מח. מימרא של רב מתנה. (111) אלא מן הצדקה (רש"י שם). (112) שהקבורה מצוה הי, א שנאמר כי קבור תקברנו (הלכות אבל שם). וכל המליץ מתו עובר עליו בלא-תעשה (סנהדרין מז:). ואם ציוה שלא לקברו כלל, בעיא היא בסנהדרין שם, וראה בהלכות אבל שם.

פֶּרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי¹

1) נתבאר בו משפט שכיב מרע שנתן נכסיו ליורשיו או לאחד מהן והתנה בהן, וכן כל הנותן נכסיו לאחר ואחריו לאחר מה דינן, והנותן נכסיו לאחר מותו, וכל הדומה לזה. ונסתיים הפרק בביאור שראוי לחסידים להסתפק במה שיש להם ולא יקבלו מתנות שנאמר ושונא מתנות יחיה.

12 א. שְׁכִיב מְרֹעַ² שְׁאֲמַר³: בְּנִי⁴ פְּלוֹנִי יִירָשְׁנִי⁵ - הָרִי
13 זֶה יִירָשׁ אֹתוֹ לְבִדּוֹ⁶, וְלֹא יִירָשׁוּהוּ שְׂאֵר הַבָּנִים.
14 וְכֵן⁷ אִם אָמַר עַל פֶּת בֵּין הַבְּנוֹת, אוֹ אֶחָד בֵּין הָאֲחִין,
15 אוֹ שְׂאֵר יִירָשֶׁנּוּ⁸ - דְּבָרָיו קִימִין.

(2) בבא-בתאי קל. במשנה, ורכי יוחנן בן ברוקה, שנפסקה הלכה כמותו, שם בגמרא. ודוקא שכיב מרע, אבל בריא - לא (להלן הלכה ב.). (3) דוקא אמר, אבל כתב - לא קנה בנו, שלא כתב אלא לעשותו אפוטרופוס (למעלה פ"ו הלכה ב, ולהלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב.). (4) אבל למי שאינו ראוי ליורשו, אינו יכול להוריש במקום שיש יורשים

(גמרא שם, ו"כ"ה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה א.). (5) דוקא כשאומר בלשון ירושה, אבל אם אמר בלשון מתנה - אין הבדל בין בריא לשכיב מרע, ובין מי שראוי ליורשו לבין מי שאינו ראוי ליורשו - בכל אופן יכול ליתן כאוות נפשו (להלן הלכה ה, והלכות נחלות שם הלכה ה.). (6) ולמדו כן מהפסוק (דברים כא, טז) "והיה ביום הנחילו את בניו" - "התורה נתנה רשות להנחיל לכל מי שירצה" (בבא-בתרא שם) שהרי לא נאמר שינחלו בניו אלא הנחילו את בניו - הרי שהוא המנחיל לכל מי שירצה מבניו (רשב"ם שם). והמדובר במקרה שאין בכור, שאם יש בכור - לא אמר כלום, שנאמר "לא יוכל לבכר וגו'" (הלכות נחלות שם הלכה ב.). (7) ברייתא שם. (8) בבת בין הבנות, כשאין בנים; באח בין האחים, כשאין לא בנים ולא בנות. ובשאר יורשין, כשרק הם היורשים, ואין אחרים קודמים להם.

ב. אַבֿל הַפֿריא⁹ - אַיִן דִּבְרֵי קִימִין¹⁰.

9) שנתן כל נכסיו לאחד מיורשיו, בלשון ירושה, ובקנין, כדין מתנת בריא. 10) שם קלא. בעיא של רבא. ולדעת רב האי, הרי"ף ור"י מיגאש, היא בעיא שלא נפתרה "ולא עבדינן בה עובדא" (=לא עושים בה מעשה), וראה 'נמוקי יוסף', שאפילו תפס המקבל מוציאים ממנו, וכן נראה מלשון רבינו. וראה למעלה פי"א הלכה טו והערה סו. ולהלן בהלכות נחלות שם הלכה ד, ובלחם-משנה שם.

ג. שְׁכִיב מְרַע¹¹ שְׁאָמַר: נָכְסִי לְפָלוֹנִי¹², וְאַחֲרָיו¹³ 17
לְפָלוֹנִי - אֵין לְשָׁנִי אֵלָא מֵה שְׁשִׁיר רֵאשׁוֹן¹⁴. 18

(11) בבא-בטרא קל'. בברייתא, ורכבן שמעון בן גמליאל,
שכן פסק רבי יוחנן שם, הלכה כמותו. ודוקא שכּיב מרע.
(12) כלומר: נכסי במתנת שכּיב מרע לפלוני, שאינו ראוי
ליורשו. (13) אחרי מותו של פלוני, והוא-הדין אם אמר לו
"אם תמות" ('טור') חושן-משפט סימן רמה, בשם רבינו
(יונה). (14) שכל זמן שהמתנה בידו - היא כולה שלו, גם
הגוף וגם הפירות, ולפיכך יכול למכרה. ואז אין לו לשני
כלום, ראה להלן הלכה י'. אבל מה ששייר יש לו, לפי
שאמר "ואחריי לפלוני", והמקבל הראשון אינו ראוי
ליורשו, ואין זו אלא מתנה שיש לה הפסק.

ד. ואם¹⁵ הִיָּה הַרְאשׁוֹן רִאשִׁי לִירֵשׁוֹ¹⁶, כִּגּוֹן שְׁהִיָּה
בֶּן מִקְלָל הַבְּנִים¹⁷ - אֵין לִשְׁנֵי כְּלָמִם¹⁸; שְׁכַל לְשׁוֹן
מִתְנַה¹⁹ לִירוּשׁ הָרִי הוּא כְּלִשׁוֹן יִרְשָׁה, וִירְשָׁה אֵין
לָהּ הַפֶּסֶק²⁰, וְאֵף עַל פִּי שְׁאֵמֵר 'וְאַחֲרָיו לְפִלּוֹנִי'.

(15) שם קלג. בשם רב אחא בנו של רב עויא. (16) אע"פ שגם השני ראוי ליורשו (מגיד-משנה). (17) ובאופן שאין חשש שלא עשאו אלא אפוסטרופוס, כגון ששייר משהו, שלא נתן לו כל נכסיו (לעיל פ"ו ה"ב) או שהיה באמירה בלבד (פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). והוא-הדין לבת בין הבנות במקום שאין בנים, ולאח בין האחים אם אין לו בנים ובנות. (18) אם מת הראשון, אלא הכל ליורשין. (19) כן דעת הגאונים, שאפילו כתב במפורש לשון מתנה, הרי זו ירושה (אם לא שכתב במפורש שאינו נותן בירושה אלא במתנה, כדלהלן). ויש חולקים על זה (מגיד-משנה). (20) מימרא של רב אחא שם, שמכיון שעשאו ליורש, אינו

יכול שוב להפסיק את שלשלת הירושא, ומגלה את רצונו בזה, שאין אדם מתנה לעקור דבר מן התורה (רשב"ם שם).

ה. אָבֵל הַפְּרִיא שְׁנָתָן מִתְּנַת בְּרִיא²¹ עַל דֶּרֶךְ זֶה, וְכַתֵּב לָזֶה: נִכְסֵי לֶךְ, וְאַחֲרֶיךָ לְפָלוּנִי - אֵין לִשְׁנִי אֶלָּא מֶה שְׁשִׁיר רֹאשׁוֹן, בֵּין שְׁהִיָּה הָרֹאשׁוֹן²² רָאוִי לִירְשׁוֹ בֵּין שְׁלֹא הִיָּה רָאוִי לִירְשׁוֹ²³.

(21) דוקא בלשון מתנה, שהרי בלשון ירושה אין דבריו קיימים כלל, כמבואר למעלה הלכה ב. (22) [כוונת רבינו להשיענו, שמה ששייר ראשון יש לו לשני, וכפי הנוסח שכתב להלן הלכה ו: "השני קונה מה שמשיר הראשון"]. (23) אחרי שבריא אין בכחו להנחיל למי שירצה בתורת ירושה, וכל כחו אינו אלא בלשון מתנה - מתנה יש לה הפסק, ויש לשני מה ששייר ראשון.

ו. שְׂכִיב מֵרַע שְׁאָמַר: נִכְסֵי לֶךְ, וְאַחֲרֶיךָ לְפָלוּנִי, וְהִיָּה רֹאשׁוֹן רָאוִי לִירְשׁוֹ, וּפִרְשׁ וְאָמַר: לֹא מִשׁוּם יִרְשָׁה אֲנִי נוֹתֵן לֶךְ, שְׁאִין לֶהּ הַפֶּסֶק, אֶלָּא בְּמִתְּנָה, וְהִרִי הַפֶּסֶק־תִּתִּי - הַשְּׁנִי קוֹנֶה מֶה שְׁמִשִּׁיר הָרֹאשׁוֹן²⁴. לְפִיכָךְ, אִם נָתַן הַמַּעֲוֹת עַל יַד שְׁלִישׁ²⁵, אוֹ שְׁאָמַר: תְּנוּ לִבְנִי שְׁקֵל בְּכָל שָׁבֶת, וְלֹא מִשׁוּם יִרְשָׁה אֲנִי נוֹתֵנָם לָהֶם, וְהַנִּשְׁאָר מִן הַנִּכְסִים אַחֵר מוֹתֵם יְהִיָּה לְפָלוּנִי - אֵין נוֹתֵנִן לָהֶם אֶלָּא שְׁקֵל²⁶, אָף עַל פִּי שְׁאִינוֹ מִסְפִּיק לָהֶם²⁷.

(24) דבר זה למד רבינו, ממה שאמרו (בבא-בבא קט"ז): "האומר תנו שקל לבני בשבת, וראויין ליתן להם סלע, נותנין להם סלע וכו' ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהם כו' אין נותנים להם אלא שקל" - הרי שאפילו בבנו אם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהם - יורשים האחרים, ושם בברייתא במימרא של רב אחא בריה דרב עויא מפורש שאמר למי שראוי ליורשו: נכסי לך ואחר כך לפלוני - אין לשני במקום ראשון כלום (הובא למעלה הלכה ד) - אלא על-כרחנו שכאן באומר תנו שקל לבני, מדובר כשפירש ואמר לא משום ירושה אני נותן, אלא משום מתנה, ועיין ראב"ד. וראה להלן הערה הבאה. (25) אפילו אם נתן סתם, ולא פירש שאין זה בירושה אלא במתנה שיש לה הפסק - כיון שלא בא ליד היורשים אלא מסר לשליש עבורם, יעשה שלישי מה שהושלש בידו. וכן כתב ה'בית יוסף' סימן רמח, בשם הר"ן. ובסברא זו מתרץ שם את הסתירה שהובאה למעלה בהערה הקודמת. (26) בניגוד למה שכתב בפרק יא הלכה כג. (27) שבשני האופנים הנ"ל אין אנו אומרים שכוונת הצמצום היתה לזרז אותם (כמו בפרק יא שם), אלא לחסוך מן הנכסים למען האחרים, המקבלים נכסיו לאחר מותם של אלה.

ז. נִכְסֵי²⁸ לְפָלוּנִי, וְאַחֲרֵי לְפָלוּנִי: מֵת רֹאשׁוֹן - קָנָה שְׁנִי; מֵת שְׁנִי - הָרִי אֵלּוֹ שֶׁל יוֹרְשֵׁי הַשְּׁנִי²⁹; מֵת שְׁנִי בְּחַיֵּי רֹאשׁוֹן - יְהִיָּה הַנִּכְסִים שֶׁל יוֹרְשֵׁי רֹאשׁוֹן.

(28) ברייתא בבא-בבא קט"ז: ושם מעשה בשלשה מקבלים, ורבינו כתב בשנים והוא-הדין לשלשה (ראה

מגיד-משנה). (29) שכיון שבשעת מותו של ראשון אין השני בחיים, אינו זוכה בנכסים אלו. שהנותן לא כיון ליורשי השני אלא לשני עצמו.

ח. וְאָף עַל פִּי³⁰ שְׁאִין לִשְׁנִי אֶלָּא מֶה שְׁשִׁיר רֹאשׁוֹן, אֶסּוּר³¹ לְרֹאשׁוֹן לְמַכּוֹר וּלְתֵן גּוּפוֹ, אֶלָּא אוֹכֵל הַפְּרוֹת³² עַד שְׁיָמוּת וְיִזְכֶּה הַשְּׁנִי.

(30) שם קלז. כרשב"ג בברייתא השנייה, הנראית כסותרת לברייתא הראשונה (שבהלכה ז). וכפי שפורשו הדברים בשקלא-וטריא שם. (31) שברייתא ראשונה - בדיעבד, וברייתא שניה - לכתחילה. כדי שיתקיים רצונו של הנותן, שהשני יזכה אף הוא בנכסים. (32) או מוכר אותם לאחרים.

ט. וְאִם³³ עֶבֶר הָרֹאשׁוֹן וּמַכּוֹר וְנָתַן בְּמִתְּנָה - אֵין הַשְּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד הַלְקוּחוֹת; שְׁאִין לִשְׁנִי לֹא מִן הַגּוּף וְלֹא מִן הַפְּרוֹת אֶלָּא הַנִּשְׁאָר. וְכָל הַמַּשִּׁיא³⁴ עֵצָה לְרֹאשׁוֹן לְמַכּוֹר - נִקְרָא רָשָׁע³⁵. וְאִפְלוּ הִיָּה בֶּהֱן עֲבָדִים וְהוֹצִיָּאָן הָרֹאשׁוֹן לְחֵרוֹת³⁶, אוֹ פִּלִּים וְעֶשְׂאָן תַּכְרִיכִים לְמֵת³⁷ - מַעֲשֵׂי קִיָּמִין.

(33) כרשב"ג בברייתא הראשונה שם. (34) מימרא של אב"י, שם. (35) רק המשיא נקרא רשע, אחרי שהוא חוטא ולא לו, אבל מקבל המתנה עצמו שמכר, שעשה זאת להנאתו - אף כי עשה איסור, אינו נקרא רשע (רשב"ם שם). (36) מימרא של רבי זירא בשם רבי יוחנן, שם. ואע"פ שהמשחרר עבדו עובר ב'עשה' (פ"ט מהלכות עבדים הלכה ו), ויש כאן טענה שמא לא נתן לו על-מנת שיעשה עבירה בנכסיו - בכל זאת מה שעשה עשוי (שם בגמרא). (37) מימרא של רב יוסף בשם רבי יוחנן, שם. ואע"פ שהם אסורים בהנאה כדין כלי המת (פ"ד מהלכות אבל, הלכה כא) ויש כאן טענה שמא לא נתן אלא על-מנת שיהנו בני אדם מנכסיו, ולא על-מנת לאסרם בהנאה - בכל זאת מה שעשה עשוי (גמרא שם).

י. בְּמֶה³⁸ דְּבָרִים אֲמוּרִים³⁹? בְּשִׁמְכֵךְ הָרֹאשׁוֹן אוֹ נָתַן מִתְּנָה⁴⁰ לְאַחֵרִים; אֲבָל אִם מַכְּרָן הָרֹאשׁוֹן אוֹ נָתַן לְבָנוֹ מִתְּנָה אוֹ לְאַחַד מִיּוֹרְשָׁיו - לֹא עֲשָׂה פְלוֹם⁴¹. וְכֵן⁴² אִם נָתַנוּ⁴³ מִתְּנַת שְׂכִיב מֵרַע, אֲפִלּוּ לְאַחֵרִים - לֹא עֲשָׂה פְלוֹם; שְׁאִין מִתְּנַת שְׂכִיב מֵרַע קוֹנֶה אֶלָּא לְאַחֵר מִיתָה⁴⁴, וּבְשִׁמּוֹת⁴⁵ יִקְנֶה הַשְּׁנִי⁴⁶.

(38) שם קלז: מימרא של רב הונא בנו של רב יהושע, במעשה שהיה. (39) שאם עבר ומכר - אין השני מוציא מיד הלקוחות. (40) מתנת בריא. (41) שכוונת הנותן כשאמר "ואחר כך לפלוני", לא היה בדעתו שיוכל המקבל הראשון לתת לבניו או ליורשיו, שאם כן לא עשה ולא כלום - שכל מה שיש לאדם הוא נותן לבניו. אבל כשאינו יכול לתת לבניו או ליורשיו, אע"פ שיוכל לתת לאחרים, אין אדם חוטא (שהרי אסור למכור ולתת לאחרים כנ"ל הלכה ח) ונותן לאחרים (מגיד-משנה). ולרשב"ם והראב"ד פירוש אחר בדברי הגמרא שם. (42) שם קלז. מימרא של

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ג אייר - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבי יוחנן. (43) מקבל-מתנה ראשון זה. (44) מימרא של אביי שם. וכן פסק רבינו למעלה פ"ח הלכה ט. (45) היינו, בשעת מיתה, לפני גמר המיתה, שהנותן רצה לזפות בנכסים את המקבל הראשון רק כל זמן שהוא זקוק להם, ולא כשהוא עומד למות, ואינו יכול להנות מהם, שאז רוצה הוא שיעברו לאחרים. אבל שכיב מרע הנותן נכסיו לאחרים, מעוניין הוא להחזיק בהם עד הרגע האחרון, ולפיכך אינו זוכה המקבל אלא לאחר גמר המיתה, ראה רשב"ם שם ד"ה וכבר קדמו. [והמדובר כשהנותן נתן לראשון ולשני במתנת שכיב מרע, אבל אם נתן במתנת בריא ובקנין, אין צריך לדקדק שהשני קודם למקבל מהראשון, אלא אפילו שניהם שווים - השני קודם, שהרי הוא קונה מן התורה, ואילו המקבל מהראשון אינו זוכה אלא מדין מתנת שכיב מרע, שחכמים עשו דבריו ככתובים וכמסורים, וראה למעלה פ"ח הלכה ט, ובהערה נו שם]. (46) שהוא, הזוכה בגמר מיתה, קודם למקבל מן הראשון בתורת מתנת שכיב מרע, שאינו זוכה אלא לאחר מיתה.

19 שְׁמַכְרָה פְּשִׁיאָה נְשׂוּאָה⁶⁰ - הָרִי הַשְּׁנִי מוֹצִיא מִיָּד
20 הַבֶּעֱל⁶¹, וְהַלּוּקָה חוֹזֵר וּמוֹצִיא מִיָּד הַשְּׁנִי, שֶׁהָרִי
21 מְכָרָה לוֹ, וְאֵין לוֹ אֲלֵא מֵה שֶׁשִּׁיר רֵאשׁוֹן, וְאֵין
22 בְּשִׁלְשֹׁתָן מִי שֶׁהוֹצִיא מִמּוֹן אֲלֵא הַלּוּקָה⁶², וּלְפִיכָף
23 תַּעֲמֹד בְּיָדוֹ. מַעֲשֶׂה⁶³ בְּאֶחָד שְׁאָמַר: נִכְסֵי לֹאמִי⁶⁴,
24 וְאַחֲרֶיהָ לְיֹרְשִׁי, וְהִיטָה לוֹ בֵּת נְשׂוּאָה, וּמָתָה הַבֵּת
25 בְּחַיֵּי בַּעֲלָהּ וּבְחַיֵּי אָם אֲבִיהָ, וְאַחֲרַיָּה כָּף מָתָה הַזְּקָנָה;
26 וְאָמְרוּ חֲכָמִים⁶⁵: אֵין הַבֶּעֱל יוֹרֵשׁ אוֹתָן נִכְסִים, מִפְּנֵי
27 שֶׁהֵן רֵאשִׁינִי לְאִשְׁתּוֹ, וְלֹא זָכָתָה בָּהֶן הָאִשָּׁה אֲלֵא
28 אַחֲרֵי שְׁמִתָּהּ⁶⁶. אֲבָל אִם הִנִּיחָהּ⁶⁷ הַבֵּת בֵּן אוֹ בֵּת, הִיּוּ
29 יוֹרְשֵׁין הַנִּכְסִים; שֶׁמֶשְׁמַע יוֹרְשֵׁין וְאִפְלוּ יוֹרְשֵׁי
30 יוֹרְשֵׁין⁶⁸. וְאֵלּוּ אָמַר: וּכְשֶׁתָּמוּת הַזְּקָנָה הָרִי הֵן לְבֵתִי
31 מַעֲכָשׁוֹ, הִיּוּ⁶⁹ הַבֶּעֱל יוֹרֵשׁ אוֹתָן אַחֲרֵי מִיתַת
32 אִשְׁתּוֹ⁷⁰.

(52) כתובות צה: מימרא ראשונה של אביי, וכמו שפירשו אותה בשקלא-וטריא שם. (53) אבל אין להשיא לה עצה זו כדי להבריא את הנכסים מן השני (שם בגמרא, וכמו שאמרנו למעלה הלכה ט). (54) מתקנת אושא (כתובות ג.). (55) כאילו מכרה לאחר (למעלה הלכה ט). (56) מימרא שניה של אביי, וכמו שפירשוה שם. (57) זו שאמר לה שכיב מרע, כשהיא נשואה: "נכסי לך ואחר כך לפלוני". (58) שאם היה המדובר בנכסיה (=נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל) הבעל מוציא מיד הלקוחות (פכ"ח מהלכות אישות הלכה ז). (59) היינו שלכתחילה מעמידים הנכסים בידי הלווקח, שהרי בסופו של דבר הם עתידים לעמוד בידו, ולמה צריך לטרוח בחינם (מגיד-משנה). וזה בניגוד לפירוש רש"י שם ד"ה ומוקמינן. וראה 'תוספות' שם ד"ה ומוקמינן. (60) שאילו מכרה כשהיא ארוסה, אינו מוציא מיד הלווקח, שאין לבעל בנכסי ארוסתו כלום עד שיכנס (הלכות אישות שם הלכה ח). (61) שכיון שהשכיב-מרע אמר לה כשהיא נשואה, הרי זה כאילו אמר לה: אחר כך ולא הבעל, כנ"ל. (62) לפי שבאמת הדברים חוזרים וסובבים, שהרי מיד כשהלווקח מחזיקם בא שוב הבעל נוטל, ושוב בא השני ומוציא מיד הבעל, ושוב הלווקח מוציא מיד השני וחוזר חלילה וכו' וכו' ולפיכך קבעו חכמים שהנכסים נשארים ביד מי שהוציא ממון, הוא הלווקח (גמרא שם). (63) בבא-בטרא קכה: (64) שם: "לסבתא", ומפרש הרשב"ם: "לזקנתא". ורבינו מפרש: "סבתא" ביחס לבתו, והיא - אמו. (65) בבא-בטרא שם. (66) וכן פסק רבינו בפ"א מהלכות נחלות הלכה יא. (67) כ"ה בכ"י תימן. (68) כרב הונא, שם. אחרת היו זוכים בהם יורשי הסבתא, כדן מת שני בחיי הראשון (למעלה הלכה ז). (69) יוצא מתוך הסברת רבי אלעזר לדברי רב הונא, וכן דייק הר"ף שם. ויש חולקים בזה (מגיד-משנה). (70) שאין זה "ראוי" אלא מוחזק ביד הבת למפרע. ושכתוצאה מזה אם מכרה האם, בטל המכר למפרע (רשב"ם שם).

33 יג. הפותב⁷¹ נכסיו לבנו⁷² ולאחר⁷³ מות⁷⁴ - הרי
34 הגוף של בן מזמן השטר, והפרות לאב עד
35 שמוות⁷⁵. לפיכך⁷⁶: האב אינו יכול למכר⁷⁷, מפני

רבי יוחנן. (43) מקבל-מתנה ראשון זה. (44) מימרא של אביי שם. וכן פסק רבינו למעלה פ"ח הלכה ט. (45) היינו, בשעת מיתה, לפני גמר המיתה, שהנותן רצה לזפות בנכסים את המקבל הראשון רק כל זמן שהוא זקוק להם, ולא כשהוא עומד למות, ואינו יכול להנות מהם, שאז רוצה הוא שיעברו לאחרים. אבל שכיב מרע הנותן נכסיו לאחרים, מעוניין הוא להחזיק בהם עד הרגע האחרון, ולפיכך אינו זוכה המקבל אלא לאחר גמר המיתה, ראה רשב"ם שם ד"ה וכבר קדמו. [והמדובר כשהנותן נתן לראשון ולשני במתנת שכיב מרע, אבל אם נתן במתנת בריא ובקנין, אין צריך לדקדק שהשני קודם למקבל מהראשון, אלא אפילו שניהם שווים - השני קודם, שהרי הוא קונה מן התורה, ואילו המקבל מהראשון אינו זוכה אלא מדין מתנת שכיב מרע, שחכמים עשו דבריו ככתובים וכמסורים, וראה למעלה פ"ח הלכה ט, ובהערה נו שם]. (46) שהוא, הזוכה בגמר מיתה, קודם למקבל מן הראשון בתורת מתנת שכיב מרע, שאינו זוכה אלא לאחר מיתה.

1 יא. הִיָּה חוֹב עַל הָרֵאשׁוֹן אוֹ כְּתֵבֶת אִשָּׁה⁴⁷, וּבָאוּ
2 לְבֵית דִּין לְהַפְרֵעַ מִנְּכָסִים אֵלָיו, אָף עַל פִּי שֶׁהָרֵאשׁוֹן
3 קָם - אֵין בֵּית דִּין מַגְבִּין אוֹתָם מִגּוֹף הַנִּכְסִים⁴⁸,
4 אֲלֵא מִן הַפְּרוֹת בְּלִבְדוֹ⁴⁹ שְׁמִין לָהֶם. מִת הָרֵאשׁוֹן,
5 וּבָא בַּעֲל חוֹבוֹ וְאִשְׁתּוֹ לְגִבּוֹת מִנְּכָסִים אֵלָיו - אֵין
6 מַגְבִּין לָהֶם כָּלוּם⁵⁰. אִפְלוּ עֲשָׂאן אֶפְוִתִּיקִי⁵¹, אוֹ
7 שִׁיחֲדוֹן לְאִשְׁתּוֹ בְּכֻתְבָּתָהּ - אֵינָן גּוֹבִין מִנְּכָסִים אֵלָיו
8 כָּלוּם, אֲלֵא הָרִי הֵן שֶׁל שְׁנֵי.

(47) כגון שגירש את אשתו. (48) אע"פ שאמרנו לעיל (הלכה ט) שאם עבר ומכר או נתן, אין השני מוציא מיד הלקוחות - כל זמן שלא גבה המלוה בחובו ולא גבתה האשה בכתובתה, אע"פ שהנכסים משועבדים להם, אין זה כעבר ומכר או נתן במתנה, שהרי יכול לסלק חובו במעות, וכן יכול לסלק הכתובה במעות (מגיד-משנה). ומהר"ם מורטנבורג חולק על רבינו ('טור' סימן רמח). (49) שהם שלו, והוא יכול למכרם אפילו לכתחילה (למעלה הלכה ח). (50) לא מן הגוף ולא מן הפירות, שלאחר מותו אין לו כלום, שהכל שייך לשני (סמ"ע שם סעיף-קטן יח). (51) שמייחד נכסים מסויימים לגביית החוב. והיא מילה יוונית, ופירושה משכון ושעבוד (מוסף הערוך, ערך אפתק ב). ויש אומרים שהיא נוטריקון "אפה" (=על פה) תהא קאי", כלומר, ממנה תתבע חובך (ערוך שם, ורש"י ב"ק יא:).

9 יב. שְׁכִיב מִרְעָה⁵² שְׁאָמַר לְאִשָּׁה פְּנוּיָה: נִכְסֵי לִךְ,
10 וְאַחֲרָיָה לְפִלוֹנִי, וְעַמְדָּה וְנִשְׁאֵת⁵³ - בַּעֲל לּוֹקָה
11 הוּא⁵⁴, וְאֵין הַשְּׁנִי מוֹצִיא מִיָּד הַבֶּעֱל⁵⁵. וְאִם אָמַר
12 לָהּ פְּשִׁיאָה נְשׂוּאָה: נִכְסֵי לִךְ, וְאַחֲרָיָה לְפִלוֹנִי,
13 וּמָתָה - הַשְּׁנִי מוֹצִיא מִיָּד הַבֶּעֱל; שֶׁבִּינִין שְׁזָכָתָהּ
14 בְּנִכְסִים עַל תְּנָאי זֶה פְּשִׁיאָה נְשׂוּאָה, נִמְצָא כְּאֵלּוּ
15 אָמַר לָהּ בְּפִרוּשׁ: אַחֲרָיָה יָקָנָה פְּלוֹנִי, לֹא הַבֶּעֱל.
16 לְפִיכָף, אִם מְכָרָה⁵⁷ נִכְסִים אֵלּוּ פְּשִׁיאָה תַּחַת
17 בַּעֲלָהּ⁵⁸, וּמָתָה תַּחַת בַּעֲלָהּ - יַעֲמֹדוּ נִכְסִים בְּיָד
18 הַלּוּקָה⁵⁹. שְׁאֵם יוֹצִיא הַבֶּעֱל מִיָּד הַלּוּקָה מִפְּנֵי

תלו הלכה זו בעיקרון זה, אם קנין הפירות כקנין הגוף, ואז אינו יכול למכור, או לאו כקנין הגוף, ואז יכול היה הבן למכור. (99) כריש לקיש שם. שהלכה זו היא בין שלושת ההלכות שרבא פסק כריש לקיש ביבמות לו. ולרבי יוחנן הסובר קנין פירות כקנין הגוף, אין מכירתו של הבן מכירה, אלא אם מת האב בחייו, שבאו הנכסים לרשותו, אבל אם מת הבן בחייו האב, שלא באו הנכסים לרשותו של הבן, הרי הנכסים נחשבים כאילו הם של האב, אע"פ שאין לו אלא פירותיהם - שקנין פירות כקנין הגוף.

יד. מתנת¹⁰⁰ בריא¹⁰¹ שפכתוב בה מ'היום ול'אחר מיתה¹⁰² - הרי היא כמתנת שכיב מרע, שאינו קונה אלא לאחר מיתה; שמשמע דברים אלו: שאף על פי שקנה הגוף מהיום, אינו זוכה בו ואוכל פירות אלא לאחר מיתה.

(100) ברייתא שם קלה: וכפירוש על-ידי אביי. (101) והיינו, שעשה בה קנין ככל בריא, ראה סמ"ע סימן רנז ס"ק יא. (102) רק לענין זה, דינה כמתנת שכיב מרע, אבל לענין חזרה, אין דינה כמתנת שכיב מרע שיכול לחזור בו, אלא מכיון שעשה קנין אינו יכול לחזור בו. וכן פירשו רשב"ם ורמב"ן. ויש אומרים, שגם לענין חזרה - דינה כמתנת שכיב מרע (מגיד-משנה).

טו. שטר¹⁰³ מתנה¹⁰⁴ שפכתוב בו שיקנה פלוני שדה פלונית לאחר מיתה, בין שהיה בשטר קנין¹⁰⁵ בין שלא היה בו קנין¹⁰⁶, בין שפכתוב בו זמן ובזמן זה חי היה, הזמן מוכיח¹⁰⁷ שמתחיים הקנה לו¹⁰⁸, ואינו זוכה¹⁰⁹ אלא לאחר מיתה¹¹⁰; שאילו היה בדעתו להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה, לא היה כותב בו זמן¹¹¹. לפיכך, אף על פי שאין כתוב בו מ'היום ולאחר מיתה - קונה לאחר מיתה. וזה שפכתובין בכל המתנות והממכרות 'מעכשיו' ואף על פי שיש בשטר הזמן - להרויח הדבר כותבין בו, אף על פי שאינו צריך¹¹².

(103) כרבי יוסי, שם קלו. במשנה, ולא כרבי יהודה החולק עליו שם. וכמו שפסק רב הלכה כמותו (שם). (104) של בריא (סמ"ע סימן רנז ס"ק א). ואילו מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין - כיון שאינו צריך קנין, יש חשש שנכתוב להקנות בשטר לאחר מיתה (למעלה פרק ח הלכה י). ולדעת ה'נמוקי יוסף' (בבא-בבא פרק ט דפוס ווילנא ע"ב) מתנת שכיב מרע שכתוב בה מהיום, דינה כמתנת בריא וזקוקה לקנין, וראה להלן הערה קט. (105) שזה אף רבי יהודה מודה, כמו שהעלו בשקלא-וטריא שם. (106) אלא השטר עצמו משמש קנין כשהגיע ליד המקבל (פ"א מהלכות מכירה הלכה ז). (107) כדברי רב נחמן בשיטת רבי יוסי, וכן מפורש בברייתא של רבי יוסי שם. (108) גוף הקרקע. (109) לאכול פירותיה. (110) וכלל הוא בידינו: "אין שטר לאחר מיתה" (בבא-בבא קנב). (111) נכל זה אינו אלא במתנת בריא, אבל במתנת שכיב מרע אין הזמן מוכיח, כי ודאי לא נכתוב להקנות אלא לאחר מיתה, ראה

1 שהן נתונין לבן; והבן אינו יכול למכור⁷⁸, מפני שהן 2 ברשות האב. מת האב והניח⁷⁹ פרות מחברים 3 לקרקע⁸⁰ - הרי הן של בן⁸¹, מפני⁸² שדעתו⁸³ של 4 אדם קרובה אצל בנו⁸⁴. הרי⁸⁵ תלושין או שהגיעו 5 להבציר⁸⁶ - הרי הן של יורשין⁸⁷. עבר⁸⁸ האב ומכר⁸⁹ 6 - מכורין⁹⁰ עד שמימות, וקשמימות האב מוציא הבן 7 מיד הלוקחות. ואם⁹¹ היו שם פרות מחברים⁹² - 8 שמיין⁹³ אותם ללוקח⁹⁴, ונותן הבן דמיהם. היו 9 תלושין או שהגיעו להבציר - הרי הן של לוקח. 10 עבר⁹⁵ הבן ומכר - אין ללוקח כלום⁹⁶ עד שמימות 11 האב. מכר⁹⁷ הבן בחייו האב, ומת הבן ואחר כך מת 12 האב - פשימיות האב קנה הלוקח; שאין לאב אלא 13 פרות, וקננין⁹⁸ פרות אינו בקנין הגוף⁹⁹.

(71) בבא-בבא קלו. במשנה, כדעת ר' יוסי. (72) והיו לו עוד בנים אחרים. (73) בכ"י תימן: "לאחר". וכ"ה במגדל-עוז ובמגיד-משנה. (74) ובשטר כתוב זמן הנתינה, והרי זה כאילו היה כתוב: "מהיום ולאחר מותו", לפי שיטת רבי יוסי (שם), שהלכה כמותו, וראה להלן הלכה טו. (75) כן פירשו בגמרא שם, את שני הביטויים האלה: "מהיום" ו"לאחר מותו", שלכאורה הם סותרים זה את זה, - שכוונתם: גוף מהיום, ופירות לאחר מיתה, שכל זמן שאפשר לנו לפרש את דבריו, שלא תהיה בהם סתירה, אנו עושים זאת. ועיין רשב"ם שם ד"ה גט ואינו גט, וראה בהלכה הבאה. (76) משנה, שם. (77) כלומר: מכירה סתם, שמשמע גם הגוף וגם הפירות. (78) אף כאן מכירה סתם, כנ"ל. (79) יוצא מתוך המשנה, שם קלח: כמו שהסיקו בגמרא (שם קלט.). (80) שעל-פי הדין הם שייכים לכל היורשים, שהרי הפירות הם של האב ולא של הבן המקבל. (81) של בן זה, שלו כתב נכסיו, ולא של בניו האחרים. (82) מימרא של עולא, בגמרא שם. (83) ואנו אומרים שבשעת מיתתו מחל לבנו (הרי"ף). (84) ראה למעלה פרק ח הלכה ה. ואלמלא סברא זו - שייכים הפירות לכל היורשים, ראה להלן הערה צב. (85) משנה, שם. (86) שהם כתלושים, ראה בפ"א מהלכות מכירה הלכה יז. (87) שהרי לא נתן לבן אלא גוף הקרקע, ואילו הפירות נשארו לאב, ובמותו נפלו לירושה לפני כל בניו. (88) משנה, שם קלו. (89) סתם ולא פירש שמוכר רק הפירות (רשב"ם). (90) היינו, הפירות. אבל גוף הקרקע, אינו מכור, שהרי אינו שלו, מכיון שננתה לבנו. ואם רצה הלוקח לחזור בו מן המקח, חוזר בו, שהרי הוא רצה לקנות גם הגוף וגם הפירות (נמוקי-יוסף). (91) בבא-בבא קלט. (92) לקרקע, וצריכים לה, שלא הגיעו להבצר. (93) מה שוים במצב זה, שהם מחוברים וצריכים עוד לקרקע. (94) שהרי על-פי הדין הם של האב, וכשמכר האב ללוקח - הכל ללוקח. אלא שאם עודם ברשות האב בשעת מיתתו, הוא מוחל אותם לבנו, מפני שדעתו קרובה אליו, כמבואר למעלה, וראה מגיד-משנה. (95) בבא-בבא קלו. במשנה. (96) כלומר: בפירות. (97) בבא-בבא שם, פלוגת רבי יוחנן ורבי לקיש, והלכה כריש לקיש. (98) בגמרא שם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ד אייר - ספר קנין - הלכות שכנים קלט

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זה לזה לחלוק או שישאר לאחד מהם הכול ויקנה חלק חבירו בדמים, והנמשך אחר זה.

למעלה פ"ח הלכה י, והערה סב. (112) ראה ברשב"ם (שם קלו.) ד"ה מוכיח.

א. אֶחָד הַקֹּנֶה מִחֵבְרוֹ חֲצִי שְׂדֵהוּ, או שְׁנַיִם שָׁקְנוּ
מֵאֶחָד שְׂדֵה, או שְׁיָרְשׁוּ, או שְׁנִתְּנָה לָהֶן מִתְּנָה, או
שֶׁהִחְזִיקוּ בָּהּ מִן הַהֶפְקֵר, או נָכְסִי גֵר, כָּלֵלוֹ שֶׁל
דָּבָר: כֹּל שֵׁשׁ בִּינְיָהִם שְׁתּוּפוֹת בְּקֶרֶעַ, וּבְקָשׁ אֶחָד
מִן הַשְּׁתַּפְּיִין לְחֹלֶק וְלִטֹּל חֵלְקוֹ לְבָדוּ: אִם יֵשׁ
בְּאוֹתָהּ קֶרֶעַ דִּין חֲלָקָה⁸ - כּוֹפֶה אֶת שְׂאֵר הַשְּׁתַּפְּיִין
וְחוֹלְקִין עִמּוֹ; וְאִם אֵין בָּהּ דִּין חֲלָקָה - אֵין אֶחָד
מֵהֶן יָכוֹל לִכְפֹּת אֶת חֵבְרוֹ לְחֹלֶק. וְכֵן הַדִּין
בְּמִטְלָטְלִין⁹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁰? בְּשֹׁאֵין אֶחָד
מֵהֶן מְכִיר אֶת חֵלְקוֹ¹¹ בְּמָקוֹם שֶׁהֵן שְׁתַּפְּיִין בּוֹ, אֲלֵא
יֵד כָּלֵן מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַמָּקוֹם; אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד
מֵהֶן מְכִיר חֵלְקוֹ, אָף עַל פִּי שְׂאֵין בָּהּ דִּין חֲלָקָה -
כּוֹפֶה כָּל אֶחָד מֵהֶן אֶת חֵבְרוֹ לְהַבְדִּיל¹² בֵּין חֵלְקוֹ
לְחֹלֶק חֵבְרוֹ¹³.

(4) בבא בתרא ב. לפי פירושו של רבי אסי בשם רבי יוחנן
(שם ג.) ושם יא. במשנה. (5) כן נראה בבבא מציעא ז:
ובפירוש רבינו חננאל (שם (אור שמח). (6) כלשון המשנה
בראש המסכת: "השותפין", לשון סתמית ללא כל הבדל,
אין הוקמה שותפות זו. (7) משנה שם יא. ושם ג. לפי
פירושו של רבי אסי בשם רבי יוחנן במשנה שם ב.
(8) פרטי דין חלוקה - להלן הלכה ד. (9) במשנה שם יא.
מפורטים גם דברים שהם מטלטלין. וראה להלן הלכה ה.
(10) הרי"ף, סמוך למשנה הנ"ל יא. ולמד זאת מהממרא של
רב אשי שם ג. "שהלך זה בתוך שלו והחזיק" (וראה
תוספות שם דיבור המתחיל רב אשי) וכן כתב רבינו להלן
פרק ב הלכה י: "וכן אם הלך זה בעצמו והחזיק בחלקו
וכו' אף על פי שלא קנו מידם, אין אחד מהם יכול לחזור
בחבירו". ועיין להלן. (11) ברי"ף שם נוסף: "ואינו יכול
להשתמש בחלקו של חבירו", וראה להלן. (12) כי מאחר
ששניהם מכירים כל אחד ואחד חלקו - הרי התקיימה כאן
חלוקה ביניהם ואינם שותפים עוד בחצר. ואף על פי שלא
עשו זאת בקניין, אינם יכולים לחזור עוד אחר שחלקו, כי
הרי כל השותפות הייתה מתחילה רק עד שיתחלקו ואף על
פי שאנו פוסקים להלכה "האחים שחלקו לקוחות הם" ואין
אנו אומרים שהוברר הדבר למפרע שכל אחד ואחד קיבל
חלקו המיוחד לו - מכל מקום מעכשיו אנו קובעים כי כל
אחד ואחד קיבל חלקו המיועד לו מתחילה בעת התחלת
השותפות לכשיתחלקו ביניהם, ולפיכך אינם צריכים קניין
(אכן האזל להלן פרק ב הלכה י). (13) הבדלה זו מחיצה
היא, אלא שיש הבדל בין מקום שיש בו היזק ראייה,
שצריכה להיות גבוהה ארבע אמות (כדלהלן פרק ב הלכה
טז) לבין מקום שאין בו היזק ראייה, שדי לה בגובה כל
שהוא (מגיד משנה).

ב. אֶחָד¹⁴ מִן הַשְּׁתַּפְּיִין¹⁵ שְׂאֵמֵר לְחֵבְרוֹ בְּמָקוֹם שְׂאֵין
בּוֹ דִּין חֲלָקָה, או¹⁶ בְּדָבָר שְׂאֵי אֶפְשָׁר שְׁיַחְלִקוֹ, כְּגוֹן
שְׁפָחָה או כְּלִי: מְכִיר לִי חֲלָקָה בְּכָף וְכָף, או קֶנֶה
מִמֶּנִּי¹⁷ בְּשַׁעַר הָהָה¹⁸ - הַדִּין עִמּוֹ, וְכּוֹפֵין אֶת הַנִּתְבָּע

טז. בְּרִיא¹¹³ שְׁנֵתָן מִתְּנָה וְכָתַב בְּשֹׁטֵר מַחֲמִים
וּבְמִנּוֹת' - הָרִי זֶה מִתְּנָה גְּמוּרָה¹¹⁴ מַחֲמִים, שְׁהָרִי כְּתוּב
בּוֹ 'מַחֲמִים'¹¹⁵; וְזֶה שְׁכָתוּב בּוֹ 'וּבְמִנּוֹת' - כְּמִי שְׂאֹמֵר
מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם, וְכִמּוֹ נוֹיֵי הַשֹּׁטֵר הוּא זֶה.

(113) יוצא מתוך פלוגתת רב ושמואל (שם קנג.), שבו
נפסקה ההלכה כרב, הובאה למעלה פרק ח הלכה יט, ונראה
משם שרק בשכיב מרע כוונתו לאחר מיתה, וזה שכתב
"מחיים" הוא לסימן יפה, אבל בבריא אנו אומרים להיפך,
שעיקר כוונתו מחיים, וזה שכתוב "ובמות", הוא כמו
שאומרים "מעלה ועד עולם", וכמו שכתב רבינו.
(114) לגוף ולפירות. (115) ובבריא אין לומר שכתב כן
"ליישוב דעתו שיחיה מחולי זה", כמו שאמרו בשכיב מרע
(פ"ח הלכה יט).

יז. הַצְּדִיקִים¹¹⁶ הַגְּמוּרִים וְאֵנָשִׁי מַעֲשֵׂה לֹא יִקְבְּלוּ
מִתְּנָה מֵאָדָם, אֲלֵא בּוֹטְחִים בָּהּ בְּרוּךְ שְׁמוֹ, לֹא
בְּנִדְבִיכִים¹¹⁷. וְהָרִי נֶאֱמָר: וְשׂוֹנֵא מִתְּנָת יָחִידָה.

(116) קידושין נט. ושם מעשה ברב גידל שלא רצה לקבל
מתנה. ובחולין מד: אמרו: "רבי אלעזר כי הווי משדרי ליה
מבי נשיאה מידי לא שקיל, וכי הווי מזמני ליה לא אזיל"
(כששלחו לו מבית הנשיא איזו מתנה, לא היה מקבל.
וכשהזמינו אותו לסעודה, לא היה הולך), אמר: לא קא בעי
מר דאיחי? (אינו רוצה שאחיה?) דכתיב ושונא מתנות
יחיה, רבי זירא - כי הווי מזמני ליה אזיל, אמר אתייקורי
הוא דמתייקורי בי (=מתכבדים הם בי). "נורבינו לא כתב
שאם מזמינים אותו - מותר, מפני שפסק כרבי אלעזר
החולק על רבי זירא, וראה בהגהות מיימוניות]. (117) על-
פי הפסוקים: "ברוך הגבר אשר יבטח בה", והיה ה' מבטחו"
(ירמיה יז, ז) ו"אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו
תשועה" (תהלים קמו, ג). וכתב במגדל-עוז, שכתבו כאן
רבינו בסוף הלכות זכיה ומתנה, כדי לחתום ההלכות האלו
בענין טוב ויפה.

סְלִיקוּ לָהֶן הַלְכוֹת זְכִיָּה וּמִתְּנָה בְּסִיעֲתָא דְשְׂמֵיא

יום שישי י"ד אייר ה'תש"פ

הלכות שכנים

עֲנִין אֱלֹו הַהֲלָכוֹת לִידַע דִּין חֲלֹיק הַקֶּרְקָעוֹת בֵּין
הַשְּׁתַּפְּיִין. וְהִרְחַקַת נֹזֶק כָּל אֶחָד מֵהֶם מִשְׁכָּנֹו וּמִבְּעַל
הַמָּצָר שְׁלוֹ². וְדִין בְּעַל הַמָּצָר.

11 ובאור כל הדינין האלו בפרקים אלו:

(1) כולל היזק ראייה וכיוצא בו. (2) כולל נזקי רכוש.

פרק ראשון:

(3) נתבארו בו משפטי חלוקת השותפין באלו דברים כופין

שפירש גוד: קין. אגוד: אקון, שלעולם, הקונה קובע את השער וראה (כסף משנה). ונראה מדברי רבינו שאפשר לקבוע גם שער העולה על שווי האמיתי של החפץ, ויש חולקים על זה (ראה במגיד משנה). (19) והכול תלוי בתובע האומר "גוד או אגוד", שיוכל לומר כן בשני הצדדים: גם גוד, שהאחר יקנה, וגם אגוד שהוא יקנה. אבל אם הנתבע הוא עני ואינו יכול לקנות, אין זה מפריע לתובע להגיד לו "או קנה או מכור". כן הכריע הרי"ף שם בניגוד לדעת החולקים על זה (מגיד משנה). (20) משנה שם קעב. והובאה שם יג. (21) מפשטות דברי רבינו נראה שהכול תלוי בהתנהגות האב המוריש (כסף משנה). ויש אומרים שהעיקר תלוי בגדלם ובקטנם, שאם הם גדולים וראויים להשכיר, משכירים והשכר לאמצע. ואם הם קטנים, שאינם ראויים להשכיר, אינו יכול לכופו להשכיר (מגיד משנה). וראה בתוספות שם יג: דיבור המתחיל (אם). (22) ואין העשיר יכול לומר, שהוא רוצה להשתמש בחלקו, כי הרי זה יפריע להשכיר את החלק השני (מגיד משנה בשם הרשב"א). (23) אבל אם ירצה העשיר יכול לבטל את השותפות על ידי זה שיאמר לו "גוד או אגוד", ור"י מיגאש השאיר זאת בספק, מאחר שהדבר עומד לשכר ואולי דינו כדבר שיש בו דין חלוקה, וראה מגיד-משנה. (24) משנה שם. (25) כלומר, אף על פי שאין העני יכול להשתמש בבית הבד או בבית המרחץ - אומר לו העשיר: מה איכפת לי אם אינך יכול, מצידי תוכל לקחת זיתים או עבדים ולהשתמש בהם. (26) שכל שאינו נותן אפשרות משני הצדדים: "גוד או אגוד" - אינו יכול להכריחו. (27) אף על פי שאין לו משלו. וכן נראה שם יג. שגם עבד כנעני שאין לו לשלם הרי הוא בכלל "אגוד" על ידי שילוה מאחרים. (28) כלומר: אף שאין לו כסף, יכול הוא לבקש מהשותף שיאפשר לו זאת על ידי מכירה לאחרים. ויש חולקים על זה (שולחן ערוך סימן קעא, סעיף ו). (29) מכאן משמע שמה שאמר למעלה "אם עשאה האב" לאו דווקא עשאה האב כפירושו של הכסף-משנה אלא כדעת האומרים שהכול תלוי אם ראי להשכיר או לאו וכמו שכתב המגיד-משנה. (30) את עיקרון החלוקה לזמנים, למד הר"י מיגאש מתשובת רב נחמן (שם יג). הסובר שאין אומרים "גוד או אגוד", לשאלת רבא, מה יעשו בחפץ השייך לבכור ופשוט, ועל כך ענה רב נחמן שזה משתמש בו יום אחד וזה יומיים. והוא הדין למקום שאין אפשרות של גוד או אגוד (מגיד משנה). והראב"ד בהשגתו חולק על זה ואומר שאין האחד יכול להכריח את השני לחלוקת שנים, שהשני יכול לטעון, שהוא אינו מוכן להיות נע ונד. ועוד, אם אין לו להיכן יפנה, מה תהא עליו, אלא: או תסבול היזק ראייה או תחלוק. (31) ואי-אפשר לכופו על חלוקה, אף על פי שיש היזק ראייה. (32) מקור לדברים אלו בברייתא (שם יג). והובאה למעלה) שבמרחץ שעשה האב לעצמו משתמשים בה ביחד כדרך שהשתמש בה אביהם (מגיד משנה בשם ר"י מיגאש). ועוד ראייה ממה ששאלו שם מה עושים בבכור ופשוט שהניח להם עבד ובהמה טמאה - מכלל שבפשוט ופשוט לא הייתה כל בעייה, מפני ששניהם יכולים להשתמש יחד (ר"י מיגאש, וראה בתוספות שם דיבור המתחיל בכור ופשוט). ואם אינו

1 לְמַכֵּר לְחִבְרוֹ או לְקִנְיָת מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם אֵין הַתּוֹבֵעַ
2 רֹצֵה לְקִנְיָת, או לֹא יִמָּצֵא בָּמָה יִקְנֶה - אֵינוֹ יָכוֹל
3 לִכְפֹּף אֶת חִבְרוֹ לְקִנְיָת מִמֶּנּוּ, אֲפֹלוּ פֶשַׁעַר הַזֶּה; וְ
4 שְׁהָרִי חִבְרוֹ יָכוֹל לֹמַר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שְׂאֲקִנְהָ, אֲלֵא
5 שְׂאֲמַכְרָהּ¹⁹. לְפִיכָךְ²⁰: שְׁנֵי אַחִין, אֶחָד עָנִי וְאֶחָד
6 עֲשִׂיר, שֶׁהֵנִיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם מֶרְחֵץ או בֵּית הַבַּד: אִם
7 עָשָׂאן הָאֵב²¹ לְשֹׁכֵר - הַשֹּׁכֵר לֹאֲמַצֵּעַ²², כֹּל זִמָּן
8 שִׁירְצוֹ לַעֲמֹד בִּשְׂתַּפְתּוֹ²³; עָשָׂאן²⁴ הָאֵב לַעֲצָמוֹ -
9 אֵינוֹ יָכוֹל לִכְפֹּף אֶחָיו לְהַשְׁכִּיר אוֹתָם, אֲלֵא
10 מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶם כְּדָרָךְ שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ אֲבִיהֶם. וְהָרִי
11 עֲשִׂיר אוֹמֵר לַעֲנִי: קַח לָךְ זֵיתִים, וּבֹא וְעֲשֵׂה אוֹתָם
12 בְּבֵית הַבַּד: קִנְהָ לָךְ עֲבָדִים, וְיִבְאוּ וְיִרְחֲצוּ
13 בְּמֶרְחֵץ²⁵. וְאֵין הָעֲנִי כּוֹפֶה אֶת הָעֲשִׂיר לְקִנְיָת
14 חֵלְקוֹ²⁶. אֲלֵא אִם בֵּן אָמֵר לוֹ: קִנְהָ מִמֶּנִּי אוּ מִכֹּר
15 לִי, וְהָרִנִּי לָוֶה וְקוֹנֶה²⁷ אוּ מוֹכֵר²⁸ לְאַחֲרִים וְקוֹנִין
16 - הָדִין עִמּוֹ. אָמֵר כֹּל אֶחָד מֵהֶן: אֵנִי קוֹנֶה, אֲלֵא
17 הָרִנִּי מוֹכֵר חֵלְקִי - מוֹכְרִין אוֹתָהּ לְאַחֲרִים. אָמֵר כֹּל
18 אֶחָד מֵהֶם: אֵנִי מוֹכֵר, אֲלֵא כֹל אֶחָד מֵהֶן רֹצֵה
19 שִׁיקְנָה חֵלֶק חִבְרוֹ, אוּ שְׂאִין אֶחָד מֵהֶן רֹצֵה לֹא
20 לְקִנְיָת חֵלֶק חִבְרוֹ וְלֹא לְמַכֵּר חֵלְקוֹ, אֲלֵא יִשְׁאַרוּ
21 שְׂתַּפִּין בִּגְפוֹ - הֵיאָךְ הֵן עוֹשִׂין? אִם הָיָה הַמָּקוֹם
22 עֲשׂוֹי לְשֹׁכֵר²⁹ - מְשַׁכְּרִין אוֹתוֹ וְחוֹלְקִין שְׂכָרוֹ; וְאִם
23 אֵינוֹ עֲשׂוֹי לְשֹׁכֵר: אִם חָצֵר הוּא - שׂוֹכְנִין בָּהּ שָׁנָה
24 שָׁנָה³⁰, שְׂאִי-אֲפָשֶׁר שִׁישְׁכְּנוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַת, מִפְּנֵי
25 הַזֶּקֶק רְאִיָּה, שְׁהָרִי אֵין בָּהּ דִּין חֵלְקָה³¹, וְאֵין אָדָם
26 עֲשׂוֹי לְטָרַח כֹּל שְׁלֹשִׁים יוֹם לַפְּנוֹת מִחָצֵר לְחָצֵר,
27 אֲלֵא מִשְׁנָה לְשָׁנָה; וְאִם מֶרְחֵץ הוּא - נִכְנָסִין לָהּ
28 שְׁנֵיהֶם תָּמִיד בְּכֹל יוֹם³². וְכֵן כֹּל דְּבַר שְׂרָאוֹי
29 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ תָּמִיד³³, וְאֵינוֹ עֲשׂוֹי לְשֹׁכֵר, כְּגוֹן
30 מֶרְחֵץ אוּ מַצֵּעַ אוּ סֵפֶר תּוֹרָה - אֵינוֹ יָכוֹל לֹמַר לוֹ:
31 הִשְׁתַּמֵּשׁ אִתָּהּ יוֹם וְאֵנִי יוֹם, שְׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: בְּכֹל
32 יוֹם אֲנִי רֹצֵה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ.

(14) שם יג. ושם, פלוגתת רב יהודה ורב נחמן אם אומרים "גוד או אגוד" (ראה להלן), והלכה כרב יהודה, כמו שפסק אמימר (שם יג): וכבריינתא שהובאה שם. (15) היינו, אלה שנזכרו למעלה: קונה מחבירו חצי שדה, שניים שקנו שדה, ירשו, ניתנה לה מתנה, זכו מן ההפקר. ובכולם יש דין של "גוד או אגוד". והראב"ד להלן הלכה ג חולק על זה וכתב שלא אמרו "גוד או אגוד" אלא בירושה ומתנה, אבל במקח וממכר לא אמרו כן, שהרי השני אומר לו: על דעת כן נשתתפנו, שלא ניחלק, ועיין שם. (16) נלמד מדברי רבא לרב נחמן, שם יג. (17) זהו "גוד או אגוד" שבגמרא שם. וכפירוש הערוך (ערך גד ב), לפי נוסחת הכסף-משנה: גוד: משוך, כלומר, קנה. אגוד: אמשוך, כלומר, אקנה, היינו מכור. (18) ואם כן התובע את החלוקה הוא הוא הקובע את השער, בין לעצמו, במקרה שהוא קונה, ובין לחבירו כשיקנה הוא (בניגוד לרש"י שם דיבור המתחיל אית דינא,

סאה והוא שטח של שלושת אלפים שבע מאות וחמישים אמה (רבינו בפירוש המשניות שם). (42) שלא כדאי להשקיע מאמצים בחרישה וזריעה בשטח קטן מזה (תוספות שם דיבור המתחיל ולא את השדה). (43) שזורעין בה ירקות, והיא חשובה אף בשטח קטן. (44) גמרא שם יב. (45) כרם (רש"י דיבור המתחיל פרסא) או שדה אילן אחר, כמבואר בסוף ההלכה (מגיד משנה). (46) משנה שם יא. (47) גמרא שם יב. (48) שהקרקע חשובה ושווייה דומה לזה שבארץ ישראל. (49) שהקרקע אינה חשובה כל כך. (50) מסקנת רב יוסף שם יב. (51) שאין פועל לפחות מיום (רש"י שם). ובגמרא שם דנו בדבר אם הכוונה ליום חרישה בעונת החרישה, או ליום חרישה בעונת הזריעה. ורבינו לא ציין כלל, אם כוונתו לזו או לזו, ובפירוש המשניות כתב שהעיקר שיהיה בכל חלק שיעור של עבודת יום אחד, "בחרישה או זריעה וכיוצא בהן", וראה לחם-משנה. (52) מימרת רבא בר קטינא שם. (53) שם מימרת רב נחמן, וכפירוש הר"ח (תוספות שם דיבור המתחיל דוולא) והיינו, בבבל, בהקבלה לגינה בארץ ישראל (לחם משנה וסרה בזה קושיית התוספות שם).

ה. אֵין חולקין את הטרקלין, ולא את המורן⁵⁵,
ולא את השוכה, ולא את בית הבד, ולא את
המרחץ, ולא את הטלית, עד שיהא בכל חלק מהן
פדי לזה וכדי לזה⁵⁶. אם מרחץ חלקו - עד שיהא
בכל חלק מהן פדי מרחץ. ואם שוכה - עד שיהא
כל חלק שוכה בפני עצמו. וכן בטלית ובשאר כל
הדברים. אֵין⁵⁷ בהן פדי לזה וכדי לזה - מעלין⁵⁸
אותו בדמים, ויש [לו] לומר לחברו: או מכר לי או
קנה ממני. אמר⁵⁹ אחד מהם: חלק זה, אף על פי
שאין החלקין שוים⁶⁰, אֵני אטל את הפחות וטל
אתה את היתר⁶¹ - אֵין שומעין לו; שהרי אומר לו:
אֵין רצוני לקח מתנה⁶², אלא הואיל ואֵין בה דין
חלקה בשוה הרי אנו מעלין בדמים.

~ נקודות משיחות קודש ~

על פי מה שכתב הרמב"ם בסוף הלכות תמורה ש"רוב דיני התורה אינן אלא לתקן הדעות ולישר כל המעשים" ומתוך הדינים וההלכות למזים עניינים והוראות בעבודת ה', יש לומר, שעניין השכנים בעבודת ה' הוא שאין להסתפק בעבודה עם עצמו וצריך לפעול גם על כל אלו שבסביבתו שיהיו "שכנים" שלו בענייני יהדות, תורה ומצוותיה.

(על פי לקו"ש חלק כ"ו ע' 307)

(54) משנה שם יא. (55) "מין ממני ארמונים" (רבינו בפירוש המשניות). (56) ולא פורש כמה השיעורים של כל חלק וחלק בדברים אלו. (57) ברייתא שם יג: (58) והיינו, לפי העיקרון של גוד או אגוד, כמבואר בסמוך. (59) כרבן שמעון בן גמליאל שם "מסתבר טעמו" (ר"ף שם). ויש חולקים ופוסקים כתנא קמא שיכול לומר לו טול אתה שיעור ואני פחות (הגהות מיימוני אות ט). (60) ויש אחד מהם גדול ואחד קטן. (61) ויש בו כשיעור.

ראוי להשתמש בו יחד, יש אומרים שמחלקים אותו לימים (ר"י מיגאש). (33) שאם רק מזמן לזמן, הרי אפשר לקיים חלוקה בין השותפים בשימוש לזמנים נפרדים.

ג. אֶחָד השוכר מחברו מקצת חצר או שדה שאֵין
בה דין חלקה³⁴, או שנים ששכרו מקום אחד
בשותפות - כל אחד מהן יכול לכף את חברו ולומר
לו: או שכר ממני חלקי, או השכר לי חלקך³⁵. ואם
יש בה דין חלקה - חולקין.

(34) כלומר, לא בחצר ולא בשדה (ובשולחן-ערוך חושן משפט סימן קעא סעיף ט היפך הסדר: "מקצת שדה או חצר שאין בה דין חלוקה"). (35) הראב"ד חולק על זה ולדעתו, אין מקום להלכות אלו, של גוד או אגוד אלא בירושה ומתנה, אבל לא בשכירות ובמקח-ומכר מפני שיכול השותף לטעון, שעל מנת כן שכרו או קנו לכתחילה בשותפות, שימשיכו ככה. ורבינו סובר כי התובע יכול לדחות את טענת השותף בטענה נגדית, שבזמן השכירות חשב אמנם שיוכל להיות בשותפות עם זה, ורק אחרי כן נתברר לו שזה אינו לפי רוחו (מגיד משנה בשם הרשב"א).

ד. אֵי זהו דין חלקה? כל³⁶ שאלו יחלק לפי
השתפין, יגיע לפחות³⁷ שבהם חלק ששם הכל קרוי
עליו; ואכל אם אין שם הכל נקרא על החלק - אין
בה דין חלקה. כיצד³⁸? כל חצר³⁹ שאין בה ארבע
אמות⁴⁰ על ארבע אמות - אינה קרויה חצר. וכל
שדה שאין בה פדי זריעת תשעה קבין⁴¹ - אינה
קרויה שדה⁴². וכל גנה⁴³ שאין בה פדי זריעת חצי
קב - אינה קרויה גנה. וכל⁴⁴ פרדס⁴⁵ שאין בו פדי
זריעת שלשה קבין - אינו קרוי פרדס. לפיכך⁴⁶: אין
חולקין את החצר, עד שיהיה ארבע אמות לכל אחד
ואחד מן השתפין; ולא את השדה, עד שיהיה בה
פדי זריעת תשעה קבין [לכל אחד ואחד]; ולא את
הגנה, עד שיהיה בה חצי קב לכל אחד ואחד; ולא
את הפרדס, עד שיהיה בו בית שלשה קבין לכל אחד
ואחד. במה דברים אמורים⁴⁷? בארץ ישראל וכיוצא
בה⁴⁸; אבל בבבל וכיוצא בה⁴⁹ - אין חולקין את
השדה, עד שיהיה בה פדי⁵⁰ חרישת יום לזה⁵¹
וחרישת יום לזה; ולא את הפרדס⁵², עד שיהיה בו
ששה ושלשים אילנות לזה [וששה ושלשים אילנות
לזה], פדי עבודת אדם אחד ביום אחד; ושדה⁵³
שמשקין אותה בכלי - עד שיהיה בה פדי שימלא
הפועל יום אחד לזה ויום אחד לזה.

(36) משנה בבבא בתרא יא. (37) היינו, אם יש הרבה שותפים, ויש ביניהם אחד, שאין לו אלא חלק קטן - אף הוא צריך לקבל בשיעור של דין חלוקה. ואם לאו, מעכב הוא את החלוקה (סמ"ע קעא סעיף קטן ה). (38) משנה שם. (39) ובית - כחצר (הגהות מיימוני אות ה). (40) חוץ מארבע אמות של פתחים (להלן פרק ב הלכה א). (41) היינו סאה (=שישה קבין) וחצי סאה אורך על רוחב

הלכה ד. (11) בברייתא שם: "לזה פתח אחד, ולזה שני פתחים". ומפרש רבינו "פתחים": בתים. שאם יש שני פתחים בבית אחד, אין לו אלא ארבע אמות בשביל פתח אחד בלבד, אם לא שהם בשני רוחות כדלהלן הלכה ב.

- ב. בית¹² שיש לו פתחים רבים מכל רוחותיו - יש¹⁸
לו ארבע אמות לכל רוח¹³. ואם¹⁴ יחד לו¹⁵ פתח -
אין לו אלא ארבע אמות כנגד פתחו¹⁶.

(12) שם יא. מימרא של אמימר, בחפירה (כן הנוסחא ברי"ף ובר"י מיגאש שהובא במגיד-משנה) דסופלי (=מקום שמעבדים בו עורות - ר"י מיגאש) שיש לה ארבעה פתחים מכל צד ויש לה ארבע אמות לכל פתח. הרי לפנינו חידוש כפול: א' שמקום זה דינו כבית, ויש לו ארבע אמות (ר"י מיגאש). ב' שיש ארבע אמות לכל פתח ופתח כשכל אחד ואחד ברוח אחר. וזהו מקורה של הלכה זו שבדברי רבינו [והשמיט את החידוש הראשון, שגם לחפירה דסופלי יש ארבע אמות - שממה שכתב להלן (הלכה ה) שלול של תרנגולין אין לו ארבע אמות, וכפי ההסברה בגמרא שם שהתרנגולים מטפסים ועולים בעצמם, מוכח שמקומות אחרים שאינם דומים ללול של תרנגולים - יש להם ארבע אמות]. (13) פתח אחד לכל רוח ורוח, כנ"ל. (14) שם, במימרא של אמימר. (15) כלומר, השאיר כל הפתחים ואינו משתמש אלא באחד מהם. ועיין להלן הלכה ז ובהערה שם. (16) הראב"ד השיג כאן על דברי רבינו, וכתב שלא אמרו בגמרא שיחוד מפיק שאר הרוחות אלא בחפירה דסופלי, אבל בבית אינו מפיק, ויש לו ארבע אמות לכל רוח.

- ג. אכסדרה¹⁷: אם אפשר לו להכנס לתוכה במשאו²¹
- אין לה ארבע אמות; ואם לאו - יש לה ארבע
אמות. שלא אמרו שיש לכל פתח ופתח ארבע
אמות, אלא לפרק שם משאו.

(17) שם יא: מימרא של רב הונא. "אכסדרא", שאין לה דפנות כלל (רש"י), או שיש לה רק שלשה דפנות ופתוחה מצד רביעי (תוספות שם ד"ה הכא).

- ד. בית¹⁸ שער¹⁹ או מרפסת²⁰ - יש להם ארבע
אמות²¹. היות²² חמשה בתים פתוחים למרפסת,
והמרפסת פתוחה לחצר - אין לה אלא ארבע
אמות²³.

(18) ברייתא שם. (19) חדר קטן (שיש בו ארבע אמות לפחות, ראה להלן הלכה ח) שהוא על יד השער הגדול והוא שייך לאחד מבני החצר, וכל בני החצר עוברים דרך החדר הזה, ואעפ"כ יש לו דין בית ויש לו ארבע אמות בחצר [ואע"פ שמכניסים המשאוי דרך החדר - צריך הוא ארבע אמות בחצר, בכדי לפרק את המשאוי, וכ"ה להלן בבית שחציו מקורה וקירוי כלפי חוץ, ועיין יד רמ"ה]. (20) מקום גבוה בחצר, שפתחי העליות פתוחים אליו. (21) למטה ליד החצר, לצורך המפרסת. (22) ברייתא שם. (23) שהרי כולם נכנסים דרך המרפסת, ונחשב הכל כבית אחד וכפתח אחד.

(62) בהתאם לכתוב: "ושונא מתנות יחיה", כמו שנימקו בגמרא שם. וראה למעלה בסוף הלכות זכיייה ומתנה. וכסף מחיר הדבר - אין לי (גמרא שם).

פרק שני

(1) נתבארו בו משפטי חלוקת החצר המשותפת לבעלי בתים מיוחדים כל בית לכל אחד מהם, וכן אם רצו השותפין לחלוק דבר שאין בו דין חלוקה, ומה שיש לשותפין זה על זה משמירת הנזקין אחר שחלקו, והנמשך אחר זה.

- 1 א. חצרות² הכפרים³, שכל אחד ואחד בונה לו בית⁴
- 2 ונמצאת החצר שפין שני הבתים⁵ משתפת לכל בני
- 3 הבתים - הרי יש לכל פתח ופתח⁶ ארבע אמות⁷
- 4 לפניו⁸ ברחב כל הפתח⁹; והנשאר מן החצר: אם
- 5 יש בו ארבע אמות על ארבע אמות לכל שתי שתי¹⁰
- 6 - חולקין אותה; ואם לאו - אין חולקין אותה. שכל
- 7 חצר שאין לה ארבע אמות על ארבע אמות - אינה
- 8 קרויה חצר, כמו שבארנו¹⁰. כיצד? היו שני שתי¹¹,
- 9 לזה שני בתים¹¹ ולזה בית אחד: זה שיש לו שני
- 10 בתים - מודדין לו מן החצר ארבע אמות לכל בית
- 11 ובית על כל רחב הפתח, אפילו היה עשר אמות;
- 12 וזה שיש לו בית אחד - נותנין לו ארבע אמות
- 13 ברחב פתחו לפני פתחו; והנשאר מן החצר: אם יש
- 14 בה שמונה אמות, כדי שיהא לזה ארבע אמות על
- 15 ארבע אמות ולזה ארבע אמות על ארבע אמות חוץ
- 16 מן הפתחים - יש בה דין חלקה, וחולקין; פחות
- 17 מזה - אין בה דין חלקה.

(2) בבא-בבא-בבא-בבא של רבי אסי בשם רבי יוחנן. (3) דוקא של הכפרים והדומה להם, וזה לפי שיטת הר"י מיגאש, ראה בסמוך. (4) כלומר, כל אחד ואחד בונה בקרקע הפקר וכל אחד זוכה בחצר, ולפיכך זה שיש לו פתח אחד, זוכה הוא בארבע אמות כנגד פתחו, ואם יש לו שני פתחים זכה בשמונה אמות, אבל שנים שקנו חצר בשותפות, בין שיש לו פתח אחד בין שיש לו שני פתחים, אין לו אלא ארבע אמות בלבד, וכן דעת ר"י מיגאש בבא-בבא-בבא שם, והובא במגיד-משנה, ועיין לחם-משנה. (5) היינו, שמקורם היתה אדמת הפקר, כנ"ל, ואחרי שהקימו הבתים הקיפו את השטח, ואז זכה כל אחד בחצר, בהתאם למספר הפתחים שלו. (6) היינו פתח לכל בית, כמבואר להלן, ואם היו כמה פתחים בבית אחד, אם כל פתח ברוח אחרת, יש לכל פתח ופתח ארבע אמות, כמבואר להלן הלכה ב, עיין שם. (7) לפרק שם משאו (להלן הלכה ג). ויתר החצר יש לו תשמישים אחרים. (8) כלומר, בעומק החצר. (9) כמדת רחבו, כן מדת השטח. ויש אומרים, שלעולם יש לו רחב ארבע אמות, אף באופן שהפתח אינו רחב ארבע אמות, לפי שאי-אפשר לפרק משאו בפחות מד' אמות (רא"ש שם סימן לח). ונחלקו הראשונים, מה זכותו בד' אמות אלו: יש אומרים שאע"פ שהן מיוחדות לו - גם חבירו יכול להשתמש בהם לפרקים, ויש אומרים שהן קניויות לו לגמרי (ראה במגיד-משנה להלן הלכה ג). (10) למעלה פ"א

- 1 ה. לול²⁴ שֶׁל תְּרַנְגוּלִים - אֵין לוֹ אֶרְבַּע אַמּוֹת²⁵.
(24) שם, בעיא שנפתרה. (25) שהתרנגול מטפס ועולה מטפס ויורד, ואינו זקוק לארבע אמות כמו חמור, שמפרקים אותו ממשאו (גמרא שם).
- 2 ו. בֵּית²⁶, חֲצִיזוּ מִקְרָה²⁷ וְחֲצִיזוּ שְׁאִינוּ מִקְרָה²⁸, בֵּין
3 שְׁקָרוֹיזוּ כָּלִפִּי פָּנִים²⁹ בֵּין שְׁקָרוֹיזוּ כָּלִפִּי חוּץ³⁰ - אֵין
4 לוֹ אֶרְבַּע אַמּוֹת³¹.
(26) שם, בעיא שנפתרה. (27) מכוסה בתקרה. (28) ויש בו ארבע אמות על ארבע אמות. שאם לא כן, אין בו מקום לפרק משאו, ובוודאי יש לו בחצר (מגיד-משנה בשם הרשב"א). (29) שוודאי יכול לפרק בחוץ בחלק שאינו מקורה. (30) שצריך להכניסו דרך החלק המקורה אל החלק שאינו מקורה ולפרקו שם. (31) בחצר. אלא מפרק את החמור בבית, כנ"ל.
- 5 ז. בֵּית³² סְתוּם³³ - יֵשׁ לוֹ אֶרְבַּע אַמּוֹת³⁴. פֶּרֶץ אֶת
6 פְּצִימִי³⁵ - אֵין לוֹ אֶרְבַּע אַמּוֹת³⁶.
(32) שם, יב. (33) שהיה בו פתח אחד בלבד וסתמו אותו (כסף-משנה למעלה הלכה ב). (34) בחצר. ואע"פ שאמרנו למעלה (הלכה ב) שאם יש לו פתחים בכל רוח ואינו משתמש אלא באחד מהם, אע"פ שלא סתמם, אין לו ארבע אמות אלא כנגד הפתח שהוא משתמש בו - כאן, שאין לו אלא פתח אחד בלבד וסתמו, בוודאי עומד הוא לפתחו היום או מחר, שהרי אין לו פתח אחר (כסף-משנה שם). (35) מסגרת הפתח. (36) שכיון שביטלו מתורת פתח, הסתלק מארבע אמותיו שבחצר. ויש אומרים, שארבע אמות שבחצר חוץ מאלה שבפתח - יש לו (רמ"א סימן קעב, סעיף ז).
- 7 ח. בֵּית³⁷ שְׁאִין בוֹ אֶרְבַּע אַמּוֹת עַל אֶרְבַּע אַמּוֹת³⁸ -
8 אֵין לוֹ אֶרְבַּע אַמּוֹת בְּחֶצֶר³⁹. אֲלֵא אִם יֵשׁ בְּחֶצֶר
9 אֶרְבַּע אַמּוֹת לְזֶה וְאֶרְבַּע אַמּוֹת לְזֶה⁴⁰ עַד פֶּתַח הַבַּיִת
10 הַזֶּה - חוֹלְקִין. וְהַזֵּבֵל⁴¹ שֶׁל חֶצֶר⁴² מִתְחַלֵּק לְפִי
11 הַפְּתָחִים⁴³. אֲבָל⁴⁴ אֲכַסְנִיא⁴⁵ שֶׁל מֶלֶךְ - לְפִי בְּנֵי
12 אָדָם.
(37) סוכה ג: ברייתא, ולפי שפירשוה שם. (38) שאז אין עליו תורת בית, והוא עומד ליהרס (סוכה, שם). (39) היינו ארבע אמות של הפתח. אבל ארבע אמות בחצר, חוץ משל פתח - יש לו, כדלהלן. (40) המדובר, כגון ששני השותפים יש להם בתים קטנים, פחות מארבע אמות כל אחד, ולפיכך כופה אחד את השני לחלוק בחצר, אם יש בו ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה, אע"פ שאין לאף אחד מהם ארבע אמות בשביל הפתח, חוץ מארבע אמות הנ"ל (מגיד-משנה, וראה בראב"ד). (41) ברייתא בבבא-בבא-בבא-בבא: (42) שנערס בחצר במשך הזמן על-ידי השכנים הזורקים מתוך בתיהם, וכל אחד ואחד מהם רוצה לזכות בו, לזבל בו שדותיו (רש"י שם). (43) שהרי דרך הפתחים השליכוהו שם (רש"י שם). (44) בעיא שנפתרה מברייתא שם. (45) הרי"ף מביא שם שני פירושים למילה
- ט. הַשְּׁתַּפְּיִין⁴⁶ שְׁרָצוּ לְחַלֵּק דָּבָר שְׁאִין בוֹ דִּין חֲלָקָה
אֵף עַל פִּי שְׁהָן מִפְּסִידִין⁴⁷ אֶת שְׁמוֹ - חוֹלְקִין⁴⁸.
וּבְכַתְבִּי⁴⁹ הִקְדַּשְׁנוּ⁵⁰, אֵף עַל פִּי שְׁרָצוּ - לֹא יִחְלְקוּ⁵¹.
בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁵²? בְּכֶרֶךְ אֶחָד⁵³; אֲבָל בְּשֵׁתִי
פְּרִיכוֹת - חוֹלְקִין⁵⁴.
(46) משנה, שם יא. (47) שהחלק לא יהיה ראוי לשאת את השם הקודם של העצם השלם. (48) בזה אין כל חידוש, אלא בא להשמיענו שבכתבי הקודש אע"פ שרצו אין חולקין (מגיד-משנה בשם רש"י). (49) שם. (50) היינו, עשרים וארבעה ספרי התנ"ך, ובזמנם היו רגילים לכתבם בגליון כספר-תורה (רש"י שם ד"ה כתבי הקודש). (51) שחלוקה זו יש בה משום בזיון כתבי הקודש (רש"י שם). ויש שכתבו, שאפילו אם יגיע לכל אחד ספר שלם, ואפילו אם יגיע לזה תורה ולזה נביאים - אין כבודם של ספרי הקודש שיחלקו בבי"ד אחר שנתחברו בכרך אחד (מגיד-משנה בשם רשב"א). (52) מימרא של שמואל, שם יג: (53) שיש שם בזיון, כנ"ל. (54) אע"פ שבכל כריכה ספר אחר מכתבי הקודש. והיינו, אם רצו לחלוק, כמו שכתב בתחילת ההלכה, וכמו שאמר רב שלמן, בגמרא שם. וכן כתב רבינו בפירוש המשניות שם: "ורצו לחלוק, שיקח אחד מהם ספר-תורה זה, וחבירו ספר אחר", וראה בלחם-משנה.
- י. מְקוּם⁵⁵ שְׁאִין בוֹ דִּין חֲלָקָה שְׁתַּפְּיִין לְחֲלָקוֹ,
אֵף עַל פִּי שְׁקָנוּ מִיָּדָם - כָּל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזוֹר
בוֹ; שְׁזָה קִנְיָן דְּבָרִים⁵⁷ הוּא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁸. אֲבָל⁵⁹
אִם קָנוּ מִיָּדָם שְׁזָה רִצָּה בְּרוּחַ פְּלוּנִי וְזָה רִצָּה בְּרוּחַ
פְּלוּנִי - אֵינָן יְכוּלִים לַחְזוֹר בָּהֶם⁶⁰. וְכֵן⁶¹ אִם⁶² הִלָּךְ
זָה בְּעֶצְמוֹ⁶³ וְהַחֲזִיק⁶⁴ בְּחֲלָקוֹ, וְזָה בְּעֶצְמוֹ וְהַחֲזִיק
בְּחֲלָקוֹ⁶⁵, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא קָנוּ מִיָּדָם - אֵין אֶחָד מֵהֶם
יָכוֹל לַחְזוֹר בְּחֶבְרָו.
(55) משנה בבבא-בבא-בבא ב. וכפי פירושה בגמרא שם ג. לפי רב אסי בשם רבי יוחנן. (56) כמו שביררו בשקלא-וטריא שם. (57) שאין קנין חל אלא על דבר שיש בו ממש, כגון על חפץ, או אף על שעבוד של קרקעות. ואילו פעולה של חלוקה - אין בה ממש, ואין הקנין חל עליה. (58) בפ"ה מהלכות מכירה, הלכה יד. וזה לשונו שם: "הרי שכתב בשטר: וקנינו מפלוני - שיחלקו השדה שביניהם - הרי זה קנין דברים ואינו מועיל כלום, שהרי לא הקנה לחבירו דבר מסויים וידוע". (59) מסקנת הגמרא שם, לבירור המימרא של רבי יוחנן. (60) שהרי נחלקו, וזכה כל אחד בחלקו, בקנין שיש בו ממש. (61) מימרא של רב אשי, לבירור

15 שְׂדֵה מַאֲחָד, וְחֶלְקוֹ - לֹא נִשְׁאָר לְאֶחָד מֵהֶם זְכוּת
16 בְּחֶלֶק חֵבְרוֹ, וּמִפְסִיק אֶמֶת הַמַּיִם מִחֶלְקוֹ וְסוֹתָם
17 הַחֲלוּנוֹת⁸⁰.

72 שם ז: ועוד. מימרא של רב נחמן בשם שמואל, בניגוד לשיטת רב. 73 ואין אנו אומרים "ברירה": הוברר הדבר למפרע שזהו חלקו של זה וזהו חלקו של זה אלא לקוחות הם זה מזה בעת החלוקה, גיטין כה. ורמב"ם פ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה כ. והקדים זאת בהלכה זו, מפני שזהו יסודה, שכיין שהם כלקוחות זה מזה, הם מוכרים זה לזה בעין יפה, ואינם משיירים כלום אחד אצל חבירו, כדין כל מוכר (בבא-בבא סד: ופכ"ה מהלכות מכירה הלכה ג), ואע"פ שאין זה מפורש בגמרא, שזהו טעמה של הלכה זו - נראה כן בסוגיית הגמרא ב"ב סה. ועיין מגיד-משנה. 74 שאם אחד קבל חצר חיצונה ואחד פנימית, אין הפנימי יכול לדרוש דרך מהחצר החיצונה, אף כי דרך כזו היתה קיימת בחיי אביו, שהרי עם החלוקה כאילו מכר את חלקו, היינו, החצר החיצונה לאחים, ומכר כדרך המוכרים בעין יפה ולא השאיר לעצמו דרך, ובעל החצר החיצונה, ביחס לחצר שלו, אינו מוכר, שנאמר גם עליו שמכר בעין יפה. אלא לוקח הוא (רשב"ם שם סה. ד"ה אין להם דרך 'ותוספות' ז: ד"ה אין להם דרך). 75 שאחד קיבל בית וחצר, והשני - עלייה, ונמצא הסולם עומד בחצרו של השני (רש"י שם ז: ד"ה ולא סולמות). או שאחד קיבל בית, והשני - חצר ועלייה, ונמצא הסולם נשען על ביתו של השני ('ותוספות' שם). 76 [בכ"י תימן: "יש לו". ולפי"ז יכול לכוף לבעל אמת המים להסירה מעליו. וכן כתב הרא"ש (ב"ב פ"א סימן כ) בשם רבינו "שצריך לסתום החלון ולהסיר אמת המים מעליו". והכסף-משנה השמיט מדברי הרא"ש את המילים "ולהסיר אמת המים מעליו", ומתוך זה יצא לו, שבאמת המים אינו יכול לכופו. והוכיח כן מהלשון "יש לי להסיר" שהמדובר על הניזק, ולפיכך בא לפרש בדברי רבינו שגם בחלון סותם הוא בעצמו. ומוכיח כן ממה שכתוב להלן: "ובונה בצד הסולם" שוודאי הכוונה לבעל החצר ולא לבעל העלייה]. 77 לדעת הרא"ש (שם) כוונת רבינו שיכול לכוף לבעל החלון שישתום חלונו, וכן כתב הריב"ש (הובא בכסף-משנה). אבל הראב"ד (ברא"ש שם) סובר שאינו יכול לכופו לסתום חלונותיו, אלא שאם רצה לבנות כותל סמוך להם - יכול לעשות זאת. והטעם הרשב"א בחידושו משום "שהוא לא נתחייב לו בבנין", כלומר לא נתחייב לתת לו הוצאות הסתימה. ובהסתמך על דברי הראב"ד הנ"ל שהובאו ברא"ש כתב ב'אור שמח' שכן גם כוונת דברי הראב"ד בהשגה כאן, שכתב בהלכה יא: "לא נתחוויר דבריו", והשגה זו אינה שייכת להלכה יא אלא להלכה יב, וההתחלות הדומות "האחין שחלקו" - "האחין שחלקו" הן שגרמו לדברים להעתק ממקומם. וראה למעלה, שלפי פירוש הכסף-משנה בדברי רבינו - דעתו כדעת הראב"ד. 78 בעל החצר, וראה למעלה. 79 שהרי כל עיקר הטעם באחים שחלקו הוא מפני שהם כלקוחות המוכרים בעין יפה, כמפורש בבבא-בבא סה. (הגר"א סימן קעג ס"ק ה). 80 והוא-הדין שבונה בצד הסולם, כנ"ל.

18 יג. אָבֵל⁸¹ שְׁנֵים שְׁקָנוּ שְׂדֵה מִשְׁנֵי אֲנָשִׁים⁸² אוּ מִשְׁנֵי

דבריו של רבי יוחנן, שם. 62 היינו, אחרי שהסכימו ביניהם על החלוקה. 63 לפנינו בגמרא אין המלים "בעצמו" - "בעצמו", שבדברי רבינו, אבל ישנם בגמרא כ"י מינכן וברי"ף ובעוד ראשונים. [וראה להלן, שלדברי רבינו אין צריך לשום קנין בחלוקת השותפות. ולפיכך אין צריך שיאמר כל אחד לחבירו "לך חזק וקני", אלא אף אם הלכו כל אחד ואחד בעצמו - אע"פ שאין זה קנין - הרי זו חלוקה]. 64 לדעת רבינו והרי"ף אין כאן קנין חזקה, אלא מכיון שכל אחד ואחד נטל חלקו, הרי נתחלקו ביניהם, וחלוקה אינה צריכה קנין, כמבואר למעלה פ"א הלכה א הערה יב. 65 [מאחר שלא היה כאן שום קנין חזקה, אלא זוהי חלוקה, כנ"ל, - לא די בזה שאחד ילך ויחזיק, אלא צריך ששניהם יחזיקו כל אחד בשלו, ועיין מגיד-משנה].

1 יא. הָאֲחִין⁶⁶ שְׁחֶלְקוּ⁶⁷, וְעָשׂוּ בִּינְיָהֶם גּוּרֵל - פִּינֹן
2 שְׂעֵלָה גּוּרֵל לְאֶחָד מֵהֶן קָנוּ פֶּלֶן⁶⁸. בְּהִנְיָה⁶⁹ שְׁנַעֲשִׂית
3 לָהֶם, שְׁשֻׁמְעוּ זֶה מִזֶּה לְדָבָר שֶׁהִסְפִּימוּ⁷⁰ עָלָיו, גָּמַר
4 כָּל אֶחָד מֵהֶן וּמִקְנָה לְחֵבְרוֹ⁷¹.

66 בבא-בבא קו: ברייתא של רבי יוסי. 67 היינו, שביררו חלקים שוים, והגורל צריך להכריע למי שייך כל חלק. 68 אם הם שנים, קנה השני חלקו. ואם הם שלשה - הראשון קנה חלקו, והשנים את שני החלקים האחרים, כשאננם מחולקים ביניהם, ואם רוצים לחלוק - יחלקו. ויש מפרשים, כשסומנו החלקים לפי תולדותם: ראובן, שמעון, לוי וכו', וכיון שראובן זכה בחלק זה וזה, זכה שמעון על-ידו ואח"כ לוי וכו' וכו' (מגיד-משנה). 69 מסקנת רב אשי, שם. 70 לחסל את השותפות, ובוודאי מעוניינים הכל שדבר ביצוע החלוקה יקום מהר ולא יתעכב עוד. 71 דעת רבינו, שהגורל הוא קנין. וכן נראה בגמרא שם, שלמדו זאת מחלוקת הארץ בגורל. ואע"פ ששאלו שם: מה לחלוקת ארץ ישראל שהיתה גם ב'אורים ותומים' - הרי תירץ שם רב אשי שבמקום 'אורים ותומים' יש לנו היום ההנאה מההסכמה ההדדית. אולם הרא"ש בתשובה (הובאה בחושן-משפט סימן קעג סעיף ב ברמ"א) כתב שגורל אינו אלא בירור ולא קנין. ונראה שלפניו היתה הנוסחא בגמרא שם "אלא אמר רב אשי בההיא הנאה וכו'" - שלפי"ז חזרו בהם ממה שלמדו מחלוקת ארץ ישראל (הגר"א שם ס"ק ד), וכן דעת הראב"ד בהשגה, שכתב שלא נתחוויר לו דברי רבינו (לחם-משנה, ואור-שמח כתב שהשגת הראב"ד שייכת להלן בהלכה יב, עיין שם בהערה עו).

5 יב. הָאֲחִין⁷² שְׁחֶלְקוּ - הָרִי הֵן פְּלִקוּחוֹת זֶה מִזֶּה⁷³,
6 וְאֵין לָהֶם דִּרְוֹ⁷⁴ זֶה עַל זֶה, וְלֹא סִלְמוֹת זֶה עַל זֶה⁷⁵,
7 וְלֹא חֲלוּנוֹת זֶה עַל זֶה, וְלֹא אֶמֶת הַמַּיִם זֶה עַל זֶה;
8 שְׁפִינֹן שְׁחֶלְקוּ, לֹא נִשְׁאָר לְאֶחָד מֵהֶן זְכוּת בְּחֶלֶק
9 חֵבְרוֹ. לְפִיכָּן יֵשׁ לוֹמַר לְאֶחָד: כִּשְׁהִיטָה הַשְּׂדֵה פְּלָה
10 לְאֶחָד - הִיָּה מַעֲבִיר בָּהּ אֶמֶת הַמַּיִם הַזֹּאת מִמָּקוֹם
11 לְמָקוֹם; אֲבָל עֲתָה, שְׁנַעֲשִׂית זֶה חֶלְקִי - יֵשׁ לִי⁷⁶
12 לְהַסִּיר אֶמֶת הַמַּיִם מֵעָלַי. וְכֵן סוֹתָם הַחֲלוּלִין⁷⁷
13 הַמִּשְׁקִיף עַל חֶלְקוֹ, וּבּוֹנֶה⁷⁸ בְּצַד הַסֵּלֶם, אֵף עַל פִּי
14 שֶׁהוּא מְבַטֵּל תְּשֻׁמִּישׁוֹ. וְהוּא הֵדִין בְּשְׁנֵים שְׁקָנוּ⁷⁹

לבנות כשחולקים ביניהם, ולא כמנהג שאר הבנינים במדינה (מגיד-משנה). (96 שם ד. 97) אבל אם המנהג הוא פחות מזה, אין משגיחים בו. שאם לא כן, למה צריכה הגמרא לפרוט את אלו דוקא (הגהות מיימוניות אות כ בשם ה'תוספות'), ומכאן שאף במקום שאמרו "הכל כמנהג המדינה" אין הכל בכלל. ויש גם יוצאים מן הכלל. וראה ב'תוספות' שם ב. ד"ה בגויל. (98) כפות תמרים (רש"י ורבינו גרשום).

- 14 טז. פ"מ⁹⁹ גבה הפתל? אין פחות מארבע אמות¹⁰⁰.
- 15 וכן בגנה¹⁰¹, כופה¹⁰² להבדיל גנתו מגנת חברו
- 16 במחיצה גבוהה עשרה טפחים¹⁰³. אבל¹⁰⁴ בבקעה -
- 17 אין צריך להבדיל בקעתו מבקעת חברו, אלא
- 18 במקום שנהגו¹⁰⁵. רצה¹⁰⁶ להבדיל בקעתו מבקעת
- 19 חברו - פוגם לתוך שלו ובונה. ועושה חזית¹⁰⁷
- 20 פמו¹⁰⁸ אמה בסיד מבחוץ¹⁰⁹, כדי להודיע שהפתל
- 21 שלו. לפיכך¹¹⁰, אם נפל הפתל - המקום והאבנים
- 22 שלו. ואם¹¹¹ עשו מדעת שניהם - בונים הפתל
- 23 באמצע, ועושין חזית מפאן ומפאן¹¹². לפיכך, אם
- 24 נפל הפתל - המקום והאבנים של שניהן.

(99 שם ה. במשנה. 100) מפני שבמחיצה פחותה מזה, עדיין אפשר להסתכל מעליה [ואע"פ שגבהו של אדם אינו, בדרך כלל, יותר משלש אמות - יכול הוא להגביה עצמו על ראשי אצבעותיו ולהציץ עד גובה ארבע אמות - 'תוספות' חגיגה יא. ד"ה ברום]. (101) משנה שם ב. לפי הפירוש הפשוט שהמדובר בשתי גינות סמוכות זו לזו. וראה להלן הערה קיב. (102) אפילו בסתם, שאין שם מנהג לגדור, בניגוד לבקעה, ראה להלן. ועיין עוד להלן הלכה יז (והערה קיז) שאפילו במקום שנהגו שלא לגדור - מחייבין אותו. (103) "כדי שיתפוס אותו כנגב, אם נכנס לרשותו", כמו בין גג לגג (בבא-בבא ז: ו להלן פרק ג הלכה ו). אבל היזק ראה "שלא יראה חבירו בשעה שמשתמש" (מלשון רבינו למעלה הלכה יד) אין בגינה, שהרי אין משתמשים בה יותר מבגג, שעליו אמרו שדי במחיצה עשרה טפחים (רבינו בתשובה). ומה שאמרו בגמרא (שם ב:) בשקלא-וטריא בסוגיית "היזק ראה", שמה שנאמר במשנה "וכן בגינה במקום שנהגו לגדור מחייבין אותו" הוא משום היזק ראה, והקשו מזה למאן-דאמר היזק ראה לאו שמיא היזק, ותירצו: "גינה שאני, כדרכי אבא אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה", "שלא יזיקנו בעין רעה" (רש"י). הרי שגינה חמורה מחצר לענין זה? - כבר נשאל על זה רבינו, והשיב שיש הבדל גדול בין היזק ראה שהוא היזק גדול, שיראה אדם חבירו בעת שהוא עומד ויושב ועושה צרכיו, ובין היזק ראה שיראה קמת חבירו משום עין רעה, שאלו דברי חסידות הם שלא יעיין בו בעין רעה, ואותו התירוצו אינו אליבא דהלכתא, שעיקר היזק ראה בחצר מקום שבני אדם דרין, עכ"ד רבינו. [ויש להוסיף בביאור דבריו: שאע"פ שרב אמר "אסור לאדם לעמוד וכו'", הרי שזהו איסור גמור ולא מדת חסידות - רב לשיטתו שאמר (בבא-מציעא קז:)] "והסיר ה' ממך כל חולי - זו עין [רעה], תשעים ותשעה

- 1 אחיז⁸³ - אין לאחד מהן להפסיק אמת המים, ולא
- 2 לשנות דבר מן הנזקים שהחזיקו בהן המוכרים⁸⁴.

(81) (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (82) שלא היו שותפים (מגיד-משנה בשם הר"י מיגאש). (83) אף כאן שלא היו בשותפות (שם). (84) שהרי כל קנינם מהמוכרים, ואינם קונים זה מזה ואינם מוכרים זה לזה כלל, ולפיכך הם מקבלים את כל הזכויות של המוכרים.

- 3 יד. חצר⁸⁵ השתפין שיש⁸⁶ בה דין חלקה, או
- 4 שחלקיה ברצונם⁸⁸ אף על פי שאין בה חלקה - יש
- 5 לכל אחד מהן לכף את חברו לבנות הפתל⁸⁹
- 6 באמצע⁹⁰, כדי שלא יראהו חברו בשעה שמשתמש
- 7 בחלקו; שהיזק ראה - היזק הוא⁹¹. ואין לו חזקה
- 8 בחצר, אלא אף על פי שעמדו בה שנים רבות בלא
- 9 מחיצה - כופהו לעשות מחיצה בכל עת שירצה⁹².

(85) משנה בבבא-בבא ז. וכפי פירושה בגמרא שם ג. לפי הלשון השניה. (86) יוצא מתוך השקלא-וטריא שם, שאם יש דין חלוקה - יש כפייה לעשות מחיצה, משום שהיזק ראה שמו היזק. (87) מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן, כפי שפירושה במסקנא שם. (88) שהסכימו לחלוק ובקנין, או שחלקוהו כבר, כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה י). (89) שגבהו ארבע אמות, כדלהלן. (90) היינו, שיש כפייה על שני דברים: א' על עצם בניית הכותל. ב' על בנייתו באמצע, בחלקם של שניהם. וראה להלן. (91) כלשון אחרון בגמרא שם ג. שגם רבי יוחנן סובר כמותו. וראה בהגהות מיימוניות כמה הוכחות שהלכה כדעה זו. (92) "לפי שאין דעתו של אדם סובלת נזק [זה] (מאלו), וחזקתו שאינו מוחל, שהיזק היזק קבוע" (להלן פ"א הלכה ז). וראה לכך כמה שאמרו בגמרא (ב"ב ב:) שלפי המפרש במשנה שם "השותפין שרצו לעשות מחיצה - בונים את הכותל באמצע" - "מחיצה-כותל" - על כרחנו שהיזק ראה לאו שמיא היזק, שהרי נאמר במשנה שרק אם רצו שניהם בונים את המחיצה. ואם יש חזקה בהיזק ראה, אין ראה מהמשנה שהיזק ראה לאו שמיא היזק, שהרי כאן החזיקו כמה שנים בלי מחיצה. אלא על-כרחנו שלמאן-דאמר היזק ראה שמיא היזק - לא מועילה חזקה (ר"י מיגאש). ומה שאמרו להלן (פ"ז הלכה א-ו) שמועילה חזקה בחלון, אע"פ שיש שם היזק ראה - כאן אחד מזיק את השני, ולפיכך לא מיחה בו, שאומר לו הרי גם אתה ניזוק ממני, והייתי מצפה שאתה תתבע את בנין המחיצה, כמו שכתב ר"י מיגאש בתחלת בבא-בבא. ועיין עוד ברא"ש שם סימן ב. [וראה במגיד-משנה שהביא עוד בשם ר"י מיגאש שמחלק בין חלון לחצר, בזה שבחלון עשה מעשה בפתיחת החלון, אבל ראה להלן פ"ז הלכה א והערה ב].

- 10 טו. רחב⁹³ מקום הפתל - משל שניהם. ופ"מ⁹⁴ יהיה
- 11 רחבו? הפל⁹⁴ פמנהג המדינה⁹⁵. ואפילו⁹⁶ נהגו⁹⁷
- 12 לעשות מחיצה ביניהם בקנים ובהוציץ⁹⁸. ובכלב
- 13 שלא יהיה אייר שישתפל בו ויראה את חברו.

(93) משנה, שם ב. (94) שם. (95) היינו, כמנהג השותפים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יח. מקום¹¹⁹ שנהגו לבנות בתלים המבדילין¹²⁰ 6
בבצרות או בגנות¹²¹ באבנים שאינן גזית¹²² - זה 7
נותן¹²³ שלשה טפחים, וזה נותן שלשה טפחים. 8
בגזית¹²⁴ - זה נותן טפחים ומחצה, וזה נותן טפחים 9
ומחצה. בכפיסין¹²⁵ - זה נותן טפחים¹²⁶, וזה נותן 10
טפחים. בלבנים¹²⁷ - זה נותן טפח ומחצה¹²⁸, וזה 11
נותן טפח ומחצה. וכל השעורין האלו - עבי הפתל 12
עם הסיד¹²⁹. והואיל¹³⁰ ומקום הפתל משל שניהם, 13
אם נפל הפתל - הרי המקום והאבנים של שניהם. 14
ואפילו¹³¹ נפל לרשות אחד מהן, או שפנה אחד מהן 15
את כל האבנים לרשותו, וטען שמכר לו חברו חלקו 16
או נתנו לו במתנה - אינו נאמן¹³², אלא הרי הן 17
ברשות של שניהם עד¹³³ שיקרא ראיה¹³⁴. 18

(119) משנה בבא-בבא ב. (120) היינו, לא כתלים סתם, אלא כתלים המבדילים בנכסי שותפים (מגיד-משנה). (121) שם במשנה: "וכן בגינה". ופירושו בגמרא, שזה מוסב על גויל וגזית, כלומר רחבי הכתלים. (122) והיינו "גויל" שבמשנה. כלומר, אבנים בלתי מהוקצעות. (123) כלומר, אם המנהג בגויל - דין הוא ברוחב ששה טפחים ולא פחות. ואם נהגו בפחות, אין הולכין אחר מנהג זה (מגיד-משנה). (124) אבנים מהוקצעות, שעלי-ידי הקיצוע מתמעט רחבן מששה טפחים לחמשה. (125) חצי לבנה מכאן וחצי לבנה מכאן וטיט באמצע. (126) שלשה טפחים לשני חצאי הלבנה (שהרי הלבנה שלשה טפחים כדלהלן) וטפח לטיט שביניהם. (127) היינו, לבנים שלמות. (128) שהלבנה שלשה טפחים. (129) כלומר עם הטיט. וכתב הרי"ף, שכן מסקנת הגמרא. ולפנינו שם ג: היא בעיא שלא נפשטה, אלא שרב נחמן בר יצחק אמר שם שמסתבר ש"הן וסידין". (130) משנה, שם. (131) שם ד. שזהו כל חידושה של פסקא זו במשנה. (132) שכיון ששותפים הם - שותפים אינם מקפידים אחד על השני. ולפיכך, אם דבר הידוע לשניהם נמצא אצל אחד מהם, אין ראיה שמכרו לו. (133) ואם אין האבנים תחת ידו - נאמן הוא במיגו, שהיה יכול לטעון שהחזירם לחבירו (מגיד-משנה ולחם-משנה). (134) בעדים שהם שלו.

פרק שלישי

(1) נתבאר בו משפטי המחיצות שיש בין השותפין אם נפלו, וקצת הדינים ממה שיש לשכנים לעשות זה לזה מגדירות המחיצה ומתיקון הרשות המשותף.

א. פתל² חצר, המבדיל בין שני שתפין, שנפל - יש 19
לכל אחד משניהם לכף על חבירו לבנותו עד גבה 20
ארבע אמות³, כדי שלא יראו זה את זה; אבל⁴ יתר 21
על ארבע אמות⁵ - אין מחיבין אותו⁶. רצה האחד 22
והגביה הפתל⁷ יותר על ארבע אמות, אם⁸ בא חבירו 23
ובנה פתל אחד גבוה פנגד הפתל שבניהן - מחיבין 24
אותו לתן חלקו⁹ בגבה שפנגד פתלו¹⁰. כיצד? בנה 25
אחד פתל שבניהן והגביהו עשר אמות, ובא חבירו 26
ובנה פתל אחד פנגדו או בצדו¹¹ לעשות לו בית¹², 27

[מתים] בעין רעה". שלפי"ז דין הוא שאסור להסתכל, ולפיכך כופין אותו לעשות כותל גבוה ארבע אמות. אבל שמואל חולק עליו (שם) ואומר "והסיר ה' ממך כל חולי - זה הרוח (= רוח רעה)". ו"הכל [מתים] ברוח [רעה]". ולפי דבריו, אין איסור בהסתכלות בקמת חבירו. ולפי הכלל הידוע, שהלכה כשמואל בדיני ממונות, אין לכוף לעשות כותל גבוה ארבע אמות לגינה, מאחר שאין איסור בהסתכלות. ואין כאן אלא מדת חסידות בלבד. כמו שאמרו בפסחים קי: בעניני "זוגות" (= סכנה לשתות שני כוסות ביחד), שמי שאינו מקפיד על זה, אינו ניוזק, ואעפ"כ "למיחש מיבעי" (= טוב לחשוש). ואם כן, על-כרחנו שפירוש המשנה "וכן בגינה - מחייבין אותו" היינו לגדור בגדר של עשרה טפחים בלבד כדי שלא ייתפס עליו כגנב, ולא בכותל של ארבע אמות משום עין רעה. וגם שינוי הלשון במשנה מוכיח כן, שבחצר אמרו "כותל", ובגינה אמרו לגדור מלשון "גדר". וסתם גדר הוא עשרה טפחים, ראה בכלאים פ"ב משנה ח, ובפאה פ"ב משנה ג ברמב"ם ורע"ב שם. אבל להלן בפ"ג הלכה ג, כלל רבינו "גדר" ו"כותל" ביחד, עיין שם. וראה להלן פ"ג הלכה ח ובהערה עא]. (104) משנה שם, ולפי מסקנת הגמרא, שם ד. (105) מפני שבבקעה אין עומדים הזרעים כל השנה כמו בגינה (סמ"ע סימן קנח, ס"ק ג בשם הרמב"ן). (106) האחד, ובמקום שאין מנהג. (107) מלשון מראה, היינו דבר בולט (רבינו בפירוש המשניות). (108) כרבי יוחנן, שם ד. ד: (109) אבל לא מבפנים, שמא יעשה גם חבירו בפנים. אבל שמא יקלוף חבירו סימן זה, אין לחשוש, שהרי יכירו זאת, ובמחיצה של קנים והוצים (ראה למעלה הלכה טו) נתנו בגמרא שם סימנים מיוחדים ורבינו השמיטם, וצ"ע (כסף-משנה). (110) משנה, שם ב. (111) שם. (112) ובלי סימן כלל איאפשר, שמא יעשה אחד בצד חבירו ויאמר שלו הוא. ולקלוף איאפשר, שהרי ניכר הוא, כנ"ל (גמרא שם, וראה סמ"ע סימן קנח, ס"ק ט).

1 יז. המוכר¹¹³ גנה לחבירו סתם¹¹⁴, והיתה מערכת עם
2 גנות אחרות¹¹⁵ - כופין את הלוקח לבנות את
3 הפתל¹¹⁶ ביניהם¹¹⁷, ואפילו במקום שנהגו שלא
4 לגדר בגנות¹¹⁸. אבל אם מכר בקעה סתם - אין
5 מחיבים אותו לגדר, אלא במקום שנהגו.

(113) כן פירש רבינו בפירוש המשניות בתחילת בבא-בבא, מה ששנו שם "וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו". וראה במגיד-משנה, ולהלן הערה קיו. (114) היינו שלא הזכיר לו את דבר עשיית המחיצה. (115) שנשארו בידו של מוכר (ועיין ראב"ד ומגדל-עוז). (116) ראה למעלה הלכה טז, שבגינה אין צריך אלא מחיצה גבוהה עשרה טפחים. (117) כלומר, כופין את הלוקח שישתתף בבנין זה עם המוכר (כן דעת הראב"ד, וכן יש לפרש בדברי הרמב"ם, ועיין מגיד-משנה). (118) כן הוא בירושלמי: "תני: בגינה בין מקום שנהגו לגדור, בין מקום שנהגו שלא לגדור - כופין". והגר"א (סימן קנח ס"ק א) כתב שכן מפרש רבינו גם בבבלי (שם ד.) ושגירתו שם שונה מזו שלפנינו. ועיין ראב"ד ומגיד-משנה.

12 בְּהוֹצֵאָהּ, וְאָמַר 'נִתְּתִי²² חֵלְקִי' - הֲרִי זֶה בְּחֻזְקַת
13 שְׁנֵתָן²³, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת²⁴ שְׁנָתָן וְנִפְטָר, עַד שְׂכִיבָא
14 רְאִיָּה הַתּוֹכֵב שְׁלֵא נָתַן²⁵. אֲבָל²⁶ אִם בָּא לְתַבַּע אוֹתוֹ
15 לְתֵן חֵלְקוֹ בְּהוֹצֵאת שְׁאָר הַגְּבוּהָ שְׁהוֹסִיף עַל אַרְבַּע
16 אַמּוֹת, מִפְּנֵי שְׁסָמֵךְ²⁷ לוֹ אוֹ כְּנָגְדּוֹ, וְאָמַר 'נִתְּתִי' -
17 אֵינוֹ נֶאֱמָר²⁸; אֲלֵא²⁹ חִבְרוּ נִשְׁבַּע³⁰ בְּבִקִּישַׁת חֶפְצִי³¹
18 שְׁלֵא נָתַן לוֹ וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ, בְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין
19 וְנוֹטְלִין³², עַד שְׂכִיבָא רְאִיָּה זֶה שְׁנֵתָן לוֹ.

משנה, שם. 21) שידוע לנו בוודאות, שרק אחד בנה את הכותל בלי השתתפות השני, וכל-שכן אם לא ידוע לנו שהאחד בנה לבדו, שהשני נאמן. 22) היינו, אחרי שזה תבע ממנו את ההוצאות. 23) "והטעם, לפי שהואיל ששניהם חייבין לבנות, וזה ידוע לכל העולם, יש לומר שנתן חלקו" (רבינו בפירוש המשנה, שם). 24) מדרבנן, בלי נקישת חפץ, כדין כופר הכל (שבועות מ:). 25) כלומר, שיעידו עדים, שהיו כל הזמן עם הנתבע מהתחלת הבנייה ואילך, וראו שלא נתן. וראה בשו"ע סימן קנז, סוף סעיף ח. 26) משנה, שם. 27) היינו, בצדו. 28) "לפי שנאמר לו: האיך ידעת שאתה חייב לשלם, כדי שתתן לו קודם שתעמדו בדין?" (רבינו בפירוש המשניות), וכלשון הגמרא (ב"ב ה:) "מי יימר דמיחייבו לי רבנן". 29) מתוספת רבינו. 30) אע"פ שהתובע חובו מן הלזה בתוך זמנו, וטען הלה: פרעתי, גובה בלא שבועה, אפילו מן היתומים (ב"ב שם ורמב"ם פ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה א -) שם ישנה "חזקה" שוודאי לא שילם בתוך זמנו, אבל כאן בנידון שלנו אין "חזקה" שוודאי לא שילם. ומה שנראה בסוגיית הגמרא (ב"ב שם) שהסברא של "מי יימר דמיחייבו לי רבנן" עדיפה מהסברא של "אין אדם פורע תוך זמנו" שנחלקו בה אב"י ורבא שם - זהו רק לפי ה"סלקא דעתין" שלא ידעו עוד מ"חזקה - אין אדם פורע תוך זמנו" (אבן-האזל). 31) באחיזת חפץ של קדושה, כגון ספר-תורה או תפילין (שבועות לח:). 32) אף-על-פי שאין למצוא שבועה כזו ברשימת הנשבעין ונוטלין שבמסכת שבועות פרק ז - יש מקור אחר לשבועה זו בבבא-קמא קיד: "המכיר כליו וספריו ביד אחר, ישבע לו לוקח כמה נתן ויטול", שמשם למדו הגאונים לתובע מחבירו חוב שיש לו עליו משכון - שנשבע בנקישת חפץ ונוטל כדרך נשבעין ונוטלין (פ"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ג, ועיין ברא"ש פ"ז דשבועות סימן ד), וכמו-כן בנידון-דידן שידוע לכל שהראשון בנה הכותל, שהרי זה כאילו מוחזק בו, ודינו כתובע חוב שיש לו עליו משכון, כנ"ל (אבן-האזל, ועיין מגיד-משנה).

ג. מִי שֶׁהָיָה³³ לוֹ חֲרָפָה בֵּין חֲרָבוֹת חֲבֵרוֹ, וְעַמְד
חֲבֵרוֹ וְגֵדֵר רוּחַ רֵאשׁוֹנָה וְשׁוֹנֵה וְשְׁלִישִׁית, עַד
שֶׁנִּמְצְאָת חֲרָפָה זֶה מִשְׁלֹש רִיחוֹתֶיהָ גְדוּרָה - אֵין
מִמְחִיבִין אוֹתוֹ לֵתֵן לוֹ הַהוֹצָאָה פְּלֹם; שֶׁהָיָה לֹא
הוֹצִיל לוֹ, וְהָיָה חֲרָפְתּוֹ פְּתוּחָה לְרֵשׁוֹת הָרָבִים³⁴
כִּשְׁהָיְתָה. לְפִיכָךְ, אִם גֵּדֵר לוֹ³⁵ רוּחַ רְבִיעִית, עַד
שֶׁנִּמְצְאָת חֲרָפְתּוֹ מִקְפַּת גֵּדֵר - מְגַלְגֵּלִין עָלָיו אֶת

וְהַגִּבִּיּוֹת הַכֹּתֵל הָאֲחֵר שֵׁשׁ אַמּוֹת - מַחֲבִיבִין אוֹתוֹ לִתֵּן
חִלְקוֹ בְּשֵׁתִי אַמּוֹת שְׁמוֹסִיף עַל אַרְבַּע אַמּוֹת; שְׁהֲרִי
נִרְאָה מִמַּעֲשִׂי¹³ שֶׁהוּא רוֹצֵה בָּהֶן¹⁴. וְכֵן אִם חִקַּק
בְּרֹאשׁ הַכֹּתֵל שְׁבִינִיָּה¹⁵ מִקּוֹם לַהֲנִיחַ בּוֹ הַקּוֹרוֹת¹⁶,
אוֹ שְׁבִנָּה עָלָיו קוֹרָה¹⁷ גְּדוֹלָה שֶׁהַקּוֹרוֹת נִשְׁעָנִין
עָלֶיהָ - מַחֲבִיבִין אוֹתוֹ לִתֵּן חִלְקוֹ בְּשֵׁשׁ הָאַמּוֹת בְּלֵן¹⁸
שְׁהוֹסִיף חֲבָרוֹ עַל הָאַרְבַּע אַמּוֹת, אִף עַל פִּי שְׁלֹא
בָּנָה כֹּל הַכֹּתֵל¹⁹; שְׁהֲרִי גִלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהוּא רוֹצֵה בְּכֹל
הַגִּבִּיּוֹת הַזֶּה.

2 בבא-בבא ה. במשנה. 3) שזהו השיעור למניעת היזק ראייה, כמבואר למעלה פ"ב הלכה טז. ואין כל חידוש בהלכה זו, אחרי שכבר פסק רבינו (למעלה פ"ב הלכה ד) שהיזק ראייה שמים היזק, ושותפין שחלקו כופים זה את זה לעשות כותל גבוה ארבע אמות ביניהם – קל-וחומר אם כבר היה כותל ביניהם ונפל, שיכולים לכופ אחד את השני לבנותו מחדש, אלא עיקר החידוש הוא, שלמעלה מארבע אמות אין כופים זה את זה (גמרא בבא-בבא ד. ב.). 4) משנה, שם. 5) שאז אין עוד היזק ראייה. 6) אע"פ שמקודם היה הכותל יתר על ארבע אמות (כסף-משנה). 7) על הוצאותיו בלא השתתפותו של השני. 8) משנה, שם. 9) החצי שעליו לשלם. ובתשלום זה, הוא זוכה בחצי הכותל, שהרי המקום של שניהם, שכשם שמחייבין אותו לשלם, כן מחייבין את חבריו, ונוטל הוא חצי הכותל על-כרחו (מגיד-משנה ומשנה-למלך). 10) אבל למעלה מכתלו אינו חייב, כהדגמת רבינו בסמוך, וכרב נחמן (שם 1). שאמר: "למאי דסמך – סמך, למאי דלא סמך – לא סמך", ודלא כרב הונא שאמר: "סמך לפלגא, סמך לכולה". ומפרשה רבינו לעניין שיעור הגובה (ועיין שם ב'תוספות' ד"ה סמך). 11) [שהרי במשנה (שם ה.) נאמר סתם "סמך לו כותל אחר – מגלגלין עליו את הכל", משמע בין סמך לו מכנגדו ובין סמך לו מן הצד. ולפי זה, שהמדובר גם בסמך מן הצד, על-כרחו שהפולגתא של רב הונא ורב נחמן (ראה הערה הקודמת) אינה אלא בגובה ולא באורך]. 12) שהוא רוצה להשתמש בכותל האמצעי לשים עליו ועל הכותל הנגדי – תקרה, כמו שנראה ממעשיו, אף שלא השתמש עדיין ולא עשה עוד את התקרה. 13) בניית הכותל. 14) אבל אין לחייבו בארבע אמות הנותרות, שהרי לא גילה דעתו אלא על השתים בלבד. 15) בניגוד לפרש"י שם, שחקק בכותל סמך. 16) זהו "קבעתא דכשורי", שעליו אמרו (שם 1). שאף רב נחמן, שרבינו פסק כמותו, מודה ש"סמך לפלגא – סמך לכולה". 17) עץ ארוך ועב, שעליו שמים את הקורות, והוא מגן עליהם מלחלוחית הכותל. וזהו "אפרזתא" (שם) שגם בזה מודה רב נחמן. 18) שהרי כאן מעשיו משמשים גילוי דעת ברור, שברצונו להשתמש בכל הכותל האמצעי. 19) בכ"י תימן: "שלא בנה כנגד הכותל". כלומר, לא בנה עשר אמות כנגד כל גבהו של כותל, אלא שש אמות בלבד, כנ"ל (ועיין סמ"ע סימן קנז, ס"ק כז.).

10 ב. אַחֲרֵיכֵן ²⁰ מִן הַשְּׁתַּפִּינִין שֶׁבָּנָה ²¹ הַכֶּתֶל שֶׁמִּבְדִּיל בֵּינוּ
11 וּבֵין חֲבֵרוֹ עַד אַרְבַּע אַמּוֹת, וּתְבַע חֲבֵרוֹ לִתֵּן חֲלָקוֹ

ההוצאות. (40) כלומר, לא רק באופן שהמקיף גדר כל ארבע הרוחות, אלא אפילו אם המקיף לא גדר אלא שלש רוחות שלא העילו מעשיו כלום, בכל זאת חייב הניקף לשלם אם הוא עצמו גמר לגדור (סמ"ע סימן קנח, ס"ק טו). (41) בניכוי הוצאת חצי הכותל הרביעי (ערוך-השולחן). (42) בכ"י תימן ובדפוס רומי: "היו הכתלים". ובאבן-האזל תיקן "היה מקום הכתלים".

ה. וכן⁴³ שני⁴⁴ פתים זה בצד זה⁴⁵, והיו גגיהן עשויין לדיירה⁴⁶, אפלו היו בשני צדי רשות הרבים⁴⁷ - זה עושה מעקה⁴⁸ לחצי גגו שהוא דר בו, וזה עושה מעקה לחצי גגו, וזה שלא⁴⁹ פנגד זה⁵⁰, ומעדיף⁵¹, פדי שלא יראו זה את זה⁵². ואף על פני⁵³ שפני רשות הרבים רואין אותו, וכולל אחר לומר לחברו: אלו אין רואין אותי אלא פנים⁵⁴ פעת שאעמד על גג, ואתה רואה אותי תמיד⁵⁵.

(43) [בכ"י תימן חסרה מילה זו, ולפי נוסחתנו (וכ"ה גם בדפוס רומי) זה נמשך להלכה הקודמת, שכשם שאין לחייב בהוצאות חצי הכותל אלא אם-כן הוא עומד על מקום של שניהם, כמו כן בשני גגות אין לחייב אחד להשתתף בהוצאות חצי הכותל שיבנה חבירו על גגו, שהרי לא יוכל להשתמש בכותל זה, אלא כל אחד בונה על חצי גגו ומעדיף]. (44) שם ו: מימרא של אביי. (45) היינו, שאחד סמוך לשני ואין רשום הרבים מפסקת ביניהם, בניגוד לשיטת התוספות, שם, ד"ה בשני צדי ר"ה, שדווקא בשני צדי רשות הרבים חייבים לגדור שאין האחד מרגיש בחבירו כשעולה בגגו, שיהיה ממנו. אבל אם אין רשות הרבים מפסקת ביניהם - אין צריך לגדור, והיינו דאמר רב נחמן: "אבל בין גג לגג, לא (=אין צריך לגדור)" וראה להלן שלדעת רבינו מיושבת הסתירה הנ"ל, בין מימרתו של אביי לבין מימרתו של רב נחמן, באופן אחר. (46) כלומר, גגים שטוחים ולא משופעים. ובזה מיושבת הסתירה הנ"ל בין מימרת אביי לבין מימרת רב נחמן. (47) שבני רשות הרבים רואים אותם (גמרא שם, ולהלן בדברי רבינו), וכל-שכן כשרשות היחיד מפסיקה ביניהם (שם בגמרא). (48) מחיצה על הגג נקראת "מעקה" בלשון התורה (דברים כב, ח). (49) כגון אחד לצד צפון, ואחד לצד דרום. (50) בכ"י תימן "זה שלא כנגד זה". וצ"ל "זה שלא כנגד זה, וזה שלא כנגד זה". (51) כל אחד מושך קצת יותר מהמחצית, וכמובן שהעדה זו אינה אלא כשהם זה כנגד זה. ולא כשהם זה בצד זה (סמ"ע סימן רנט, ס"ק ה). (52) ולא יהיה ביניהם היזק ראה. (53) וזהו החידוש שיש בשני צדי ר"ה (גמרא שם). (54) שאז רואים גם על גג גבוה. אבל בלילה, שאין אור מספיק לעוברים ושבים, אינם יכולים לראות למעלה בגגות. אבל בחלון הבית יכולים לראות גם בלילה, כמפורש להלן פ"ה הלכה ו (לחם-משנה). (55) לדעת הסמ"ע (שם ס"ק ו) מילה אחרונה זו באה לרבות גם את הנימוק האחרון בגמרא. והיינו, שאנשי ר"ה רואים רק בעיון והתאמצות, ורק כשהוא עומד. ואילו אנשי הגגות רואים תמיד, היינו גם כשיושבים, וגם ללא מאמץ.

הפל, ונותן חצי ההוצאה שהוציא זה פארבע¹ רוחות³⁶ עד ארבע אמות³⁷. ובלבד שיהיה מקום² הפתל של שניהם³⁸.

(33) במשנה (בבא-בתרא ד:): "המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית - אין מחייבין אותו. רבי יוסי אומר, אם עמד וגדר את הרביעית - מגלגלין עליו את הכל". ואמרו שם בגמרא "אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי יוסי דאמר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל, לא שנה עמד ניקף, לא שנה עמד מקיף". ויש אומרים, שמשנה זו מדברת בבקעה ובמקום שלא נהגו לגדור, שאילו בחצר יכול לכופף אותו לבנות הכתלים באמצע כמפורש למעלה פ"ב הלכה יד-טז (רשב"ם ועוד). אבל לדעת רבינו, כיון שבבקעה לא נהגו לגדור - אין לחייבו אפילו אם עמד וגדר. ולפיכך הוצרך רבינו להעמיד הלכה ז בחורבה, כלומר חצר שחרבה ולא משתמשים בה עכשיו, ואם עמד המקיף וגדרה מכל ארבע רוחותיה, הרי הוא כיוור לשדה חבירו שלא ברשות ונטעה, שאם היתה שדה העומדת ליטע, שמין לו ונוטל כארסי העיר (בבא-מציעא קא. ופ"י מהלכות גזילה ואבידה הלכה ד), שהרי חצר חרבה עומדת להיגדר (כסף-משנה הלכה ד, והגר"א ס"י קנח ס"ק ז בשם ירושלמי), [וכ"ה בירושלמי בבא-מציעא פ"י הלכה ג]. ואע"פ שבית חרב אינו עומד להבנות (הלכות גזילה ואבידה שם הלכה ט, אבן-האזל). ולדעת חכמים החולקים על רבי יוסי, ואינם מחייבים אלא באופן שהניקף עמד וגדר, שגילה דעתו שרוצה בגדר - חצר חרבה אינה עומדת להיגדר, ודינה כשדה שאינה עומדת ליטע, שרק אם בעל השדה גילה דעתו חייב לשלם לו וידו על העליונה (בבא-מציעא שם). (34) רבינו מפרש במשנה שם, כפירש"י בבבא-קמא כ: שגדרו היה בין המקיף לבין הניקף. ועיין ב'תוספות' שם ד"ה את, שפירשו שהקיף מסביב. (35) המקיף, וכדעת רבי יוסי, כנ"ל. (36) כרב הונא (שם) ולא כחייא בר רב שאמר שמשלם רק דמי קנים בול [ואף שבשדה העשויה ליטע, אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו ליטעה ונוטל מבעל השדה (הלכות גזילה שם ה"ד) - כאן בחורבה שהנאתם שווה, גם הוצאתם שווה]. (37) כגובה הכותל שבין חצרות (למעלה פ"ב הלכה טז). (38) שיכול להשתמש בכתלים, כמבואר להלן הלכה ד. ובביאור הגר"א סימן קנח, ס"ק יא הביא מקור לדברי רבינו מהירושלמי בבא-בתרא למשנה הנ"ל.

ד. אכל אם היה הפתל של זה שפנה, ויחלקו בנה⁴ - יראה לי, שאין מגלגלין עליו אלא דבר מועט פמו⁵ שיראו הדניין; שהרי אינו יכול להשתמש⁶ בפתלים³⁹. וכן⁴⁰ אם הניקף עצמו הוא שגדר רוח⁷ רביעית - הרי גלה דעתו, ונותן חצי ההוצאה של⁸ שלש רוחות⁴¹, אם היו הפתלים⁴² של שניהם. וכן⁹ כל פיוצא בזה.¹⁰

(39) והראב"ד חולק על רבינו, ולדעתו להיפך. אם בנה הראשון על שלו, הרי הקל בזה על השני שהרויח לו את מקור הכותל, ולפיכך אין לו להפסיד בשביל כך את

למעלה הערה נז. והראב"ד כתב בהשגה: "אין דבריו ברורין כלל". ואמנם זהו בניגוד למה שאמרו בסוגיא שם, שאין העליון זקוק למחיצת ארבע אמות, אבל זקוק הוא למחיצת עשרה טפחים כדי שייתפס עליו כגג (מגיד-משנה). וה'דרישה' סימן קס ס"ק א, מיישב סוגיית הגמרא הנ"ל לפי שיטת הרמב"ם, עיין שם.

- ח. מי⁷¹ שהיה פתלו סמוך לגגת חבירו⁷², ונפל - כופין אותו לפנות אבניו. אמר לו⁷³: הגיעוך, והרי הן שלך - אין שומעין לו⁷⁴. ואם⁷⁵ רצה בהן פעל הגגה, ואמר לו 'הן': אם פנה אותם⁷⁶ - קנה, ואינו יכול לחזור בו; ואפלו אמר: הילך יציאותיך ואטל אבני - אין שומעין לו. אבל אם לא פנה - לא קנה; שלא אמר לו אלא לדחותו.

(71) בבא-מציעא קיז: וקח. במשנה. (72) נקט גינה, מפני שבגינה אינו כופה חבירו אלא למחיצה בת עשרה טפחים בלבד (למעלה פ"ב הט"ז), וכשרצה לעשות כותל גבוה ארבע אמות, בנה אותו לבדו ('פרישה' סימן קסו, ס"ק א), וראה בסמ"ע שם ס"ק א. (73) בעל הכותל לבעל הגינה. (74) שאינו יכול להכריח חבירו לקנות, אם אינו רוצה. (75) הבדל זה בשקלא-וטריא בגמרא שם. (76) בפני הבעלים, שאז יש לנו הוכחה ברורה, שהתכוון באמת להקנות לו (מגיד-משנה בשם הרשב"א, ושו"ך סימן קסו ס"ק א). אבל אם פינה שלא בפניו, או שלא פינה כלל - לא קנה, שלא נתכוון בעל הכותל להקנות לו, אלא משתמט הוא מתביעתו, לפנות האבנים מגינתו, ומדחה אותו לאמר: הן שלך (גמרא שם).

- ט. חמש⁷⁷ גגות המספקות מים ממעין אחד, ונתקלקל המעין - פלן מתקנות עם העליונה⁷⁸. נמצאת התחתונה מתקנת עם פלן, ומתקנת לעצמה⁷⁹; והראשונה⁸⁰ אינה מתקנת עם השנייה, ולא מהשנייה ולמטה. וכן חמש חצרות ששופכין⁸¹ מים לביב אחד, ונתקלקל הביב - פלן מתקנות עם התחתונה⁸². נמצאת העליונה מתקנת עם פלן, ומתקנת לעצמה⁸⁴; והתחתונה אינה מתקנת עם השנייה, ולא מהשנייה ולמטה.

(77) בבא-מציעא קח. בברייתא. [וכתבה כאן אגב הלכה ז, שהעליון בונה הכותל מלמטה עם התחתון]. (78) שאם אין מים בעליונה - לא יהיו לתחתונות. (79) ואין העליונות משתתפות בתיקונה. (80) כלומר, העליונה. (81) מלוכלכים. (82) לביב של שופכין. תעלה שמעבירה את המים המלוכלכים. (83) שהרי כאן להיפך, כולן מעוניינות שהמים יצאו מן התחתונה ללא תקלה, שלא יתעכבו בגינות העליונות. (84) ואין התחתונות משתתפות אתה בתיקונה, שהרי אינן מעוניינות בזה שמי השופכים של העליונה ירדו אליהן.

- י. בגינה⁸⁵ הנהר⁸⁶ - משקין על הסדר⁸⁷. רצה⁸⁸ אחד מהן⁸⁹ לספר, פדי שייחזר לו המים, וישקה תחלה

- 1 ו. גג⁵⁶ הסמוך⁵⁷ לחצר חבירו - עושה⁵⁸ לו מעקה גבוה ארבע אמות. אבל⁵⁹ בין גג לגג משאר הגגין⁶⁰ - אינו זקוק לארבע אמות; שאין בגי אדם דרין בגגות, לפיכך אין בגגות הזק ראייה. אבל⁶¹ צריך לעשות מחיצה בין שני הגגין גבוהה עשרה טפחים, כדי שייתפס אותו כגג אם נכנס לרשותו.

(56) שם ו: מימרא של רב נחמן בשם שמואל. ואף כאן בגג העשוי לדירה, כנ"ל (סמ"ע סימן קס, ס"ק ב). (57) היינו, שקרקעית הגג שזה לזו של החצר, שהרי לענין היזק ראייה אין הבדל בין רחוק ובין סמוך, כמו שנראה בהלכה הקודמת, בדין שני גגות בשני צדי רשות הרבים (ועיין מגיד-משנה שם) - סמ"ע סימן קנט, ס"ק ז. (58) היינו בעל הגג, שהוא מזיק לבעל החצר, ולא בעל החצר שאינו מזיק, כמו שאמרו בבבא-בבא-בבא: ב: שבעל החצר שקבוע לו תשמישו, אינו יודע להזהר מפני בעל הגג שלא קבוע לו תשמישו. ונראה מדברי רבינו להלן (סוף הלכה ז), שבעל החצר אינו משתתף אפילו בעשרה טפחים שלא ייתפס עליו כגג (ראה להלן בדין שני גגות) שכיון שבעל הגג שהוא המזיק בהיזק ראייה, חייב לעשות כותל גבוה ארבע אמות כדי לסלק היזק ראייה - שוב אין בעל החצר נתפס עליו כגג, שהרי הכותל מפסיק ביניהם (סמ"ע סימן קנט, ס"ק ז). ודעת הרשב"א שבעל החצר משתתף אתו במחיצה בת עשרה טפחים (מגיד-משנה), וראה להלן הערה סט. (59) המשך מימרא של רב נחמן בשם שמואל (שם). (60) "פירוש: שאין ראויים לתשמיש" (ראב"ד). (61) מדברי התוספת של רב נחמן עצמו (שם).

- ז. שתי⁶² חצרות זו למעלה מזו⁶³ - לא יאמר העליון: הריני בונה מפגד⁶⁴ ועולה; אלא בונים שניהם מלמטה⁶⁵ ועולה⁶⁶, ובונה העליון לבדו מפגד⁶⁷ ומעלה. ואם⁶⁸ היתה חצרו למעלה מגגו של חבירו⁶⁹ - אין העליון זקוק לתחתון פלל⁷⁰.

(62) כרב חסדא, בניגוד לרב הונא, וכן הוא בברייתא שם. (63) ושניהם מזיקים אחד לשני בהיזק ראייה. (64) שאיני צריך לסבול משפלות הקרקע של השני. (65) אף העליון, שאם אין יסוד - אין בנין (מגיד-משנה). והיינו, עד ארבע אמות מקרקעית החצר שלמטה. צריכים שניהם יחד לבנות, כדין כל שני שותפים בחצרות, ואולי כאן צריך יותר מארבע אמות. עד כמה שהתחתון יכול עוד להזיק לעליון אם זה עומד (מגיד-משנה לפי הפירוש השני, וראה ב'תוספות' שם ד"ה שתי חצרות). (66) בב"ח סימן קס, חסרה מילה זו. (67) היינו, מן המקום שכלה היזק ראייה של הראשון, ומשם והלאה בונה הוא לבדו ארבע אמות שלא יזיק הוא בראיה את התחתון (מגיד-משנה). (68) ברייתא שם. (69) שאין בעל החצר מזיק לבעל הגג, כמבואר למעלה (הלכה ו הערה נז). (70) ברם התחתון, בעל הגג, זקוק לעליון, שהרי הוא מזיק לבעל החצר. ונראה מדברי רבינו, שאין העליון זקוק אפילו למחיצת עשרה טפחים, שמכיון שהתחתון חייב לבנות כותל כדי להסיר היזק ראייתו, שוב אין העליון יכול לרדת למטה לגגו, ראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היא של בעל הבית⁷, והמעזיבה⁸ שעל התקרה - הרי⁹
היא של בעל העלייה¹⁰.

(2) כגון אחים שחלקו ירושת אביהם, באופן שאחד קיבל בית ואחד עלייה, וראה בבא מציעא קיז. ברש"י דיבור המתחיל של שנים. (3) שכן אמרו במשנה שם: "הבית והעלייה של שניים שנפלו אמר בעל העלייה לבנות [את ביתו] - הרי שבעל הבית בונה לבדו בלי השתתפותו של בעל העלייה (כסף משנה). (4) כלומר, על ידי בית-הדין שיוודין לנכסיו (כסף משנה). ומקור דברים אלו בירושלמי (פרק י' דבבא מציעא הלכה ד') בדין בית הבד שהוא בנוי בסלע וגינת אחר על גביו ונפתח גגו של בית הבד, היא קרקעיתה של הגינה, שאמרו במשנה שם שבעל הגינה יורד וזורע למטה עד שיתקן בעל בית הבד את גגו, ואמרו על כך בירושלמי שכל זה אינו אלא כשאין בעל בית הבד לפנינו, אבל אם הוא לפנינו אין צריך לירד ולזורע אלא כופין אותו לתקן. (5) זהו דבר פשוט, שהרי אין לבעל הבית כל עניין בתיוקן העלייה, ואדרבה אם אין עלייה על גביו - הבית שווה יותר (מגיד משנה). (6) הנסרים (בבא מציעא קיז.). (7) כלומר, הוא צריך לתקנה, שהיא חלק מן הבית ולא מן העלייה. (8) "והוא הטיט והעפר שטוחין על התקרה [כרצפה לבעל העלייה]" (פירוש המשניות לרבינו שם) והוא מלשון הפסוק (נחמיה ג, ח) "ויעזבו ירושלים" (רש"י שם). (9) הוא צריך לעשותה, שהיא עשויה להשוות את הגומות ברשותו ולפיכך תיקונה מוטל עליו. ואף על פי שלעניין שוכר ומשכיר פסק רבינו (פרק ו' מהלכות שכירות הלכה ד') שהתחתון, הוא המשכיר, חייב לתקן גם את המעזיבה שברשות העליון מפני "שהמעזיבה חיוק התקרה היא", וכדעת חכמים במשנה (שם קטז): - סובר רבינו שלא נחלקו חכמים ורבי יוסי אלא בשוכר ומשכיר אבל בשותפין הכול מודים שבעל העלייה מתקן את המעזיבה שברשותו. והרשב"א בבא בתרא ז. כתב שגם בשותפין על התחתון לתקן את המעזיבה (מגיד משנה).

ב. נפלו¹⁰ שניהם, הבית והעלייה¹¹ - הרי שניהם¹¹
חולקין בעצמם ובאבנים ובקפרי¹². ואם¹³ נשתברו
מקצת האבנים - רואין¹⁴ אי זו ראויה להשתבר, אם
אבני הבית או אבני העלייה. ודבר זה ידוע מדרך
הנפילה: אם נפל העליון על התחתון והרס¹⁵, או
נשטט התחתון ונפל העליון ונהרס¹⁶. ואם אינן
יודעין פיצד נפל¹⁷ - חולקין האבנים השלמות¹⁸
והשבורות.

(10) משנה שם קטז: (11) ושניהם הסכימו ביניהם שלא לבנות מחדש, וראה להלן הלכה ג. [ונראה מדברי רבינו שכתב בסמוך: "ואם נשתברו מקצת האבנים", - שכאן מדובר באופן שכולן שלמות, או שכולן שבורות, ואם כן אין הבעיה על כמה שלמות ושבורות לזה, וכמה לזה, אלא על הכמות שתגיע לכל אחד מהם. וראה להלן שבנוסחת הרי"ף ורש"י וכתב"ד מינכן לא גרסין בגמרא "עלייתא איתבור" (=העלייה נשברה) ו"תתייתא איתבור" (=התחתונה נשברה) אלא הפירוש הוא כנ"ל, וראה עוד

ואחר כך יפתח, ואחר רוצה להשקות תחלה - פל¹
המתגבר זכה⁹⁰. ובור⁹¹ הקרוב⁹² לאמה⁹³ - מתמלא²
ראשון⁹⁴, מפני דרכי שלום⁹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

הרמב"ם שינה מלשון הגמרא בגיטין (ס, ב.) - "כל דאלים גבר", ומכאן הוראה ל"תיקון הדעות" שיש להשתדל תמיד להשתמש בלשון נקיה דוקא כפי שהשתמש הרמב"ם בלשון עדינה יותר, ובמקום "אלים" מלשון אלימות נקט "מתגבר" לשון גבורה שישנו גם בקדושה, וכמו"כ הלשון "זכה" מלשון זכות, טוב יותר מהלשון "גבר".

(על פי ידן מלכות' ספר קנין סימן טז)

(85) גיטין ס: (86) בעלי שדות שנהר עובר על פניהם. (87) היינו שראשון ראשון קודם [וכנראה שגם זה מפני דרכי שלום], בניגוד לפירוש רש"י (שם ד"ה במיזל) שמפרש שכולם שוים בהשקאה. (88) מחלוקת רב ושמואל (שם). (89) בגמרא שם העמידו את המחלוקת בין רב לשמואל בבעל שדה עליון לבעל שדה תחתון, ועיין ב"ח סימן קע, שכתב שרק הם באים בטענה ולא האמצעים. אבל רבינו לא כתב כלל עליון ותחתון, ועיין סמ"ע שם ס"ק ב. (90) מימרא של רב הונא בר תחליפא (גיטין שם) שמכיון שלא הוכרעה ההלכה, במחלוקתם של רב ושמואל, יש לנקוט כאן בכלל הידוע: "כל דאלים גבר", היינו: כל המתגבר זכה. (91) משנה, שם נט: (92) שהיו רגילים לחפור בורות סמוך לאמת המים, לעצור את המים בתוכם לעת מצוא. והמדובר שהבור נחפר לאחר שכבר עברה כאן אמת המים, ראה להלן. (93) תעלה המוליכה מים מן הנהר לשדות. (94) בגמרא פירשו משפט זה של המשנה לפי רב, שהמדובר ב"אמה המהלכת על פי הבור", והיינו כשקדם הבור לאמת המים (רשב"א). ברם, לפי המסקנא שאנו פוסקים להלכה שכל המתגבר זכה - גם כאן, כיון שחפר הבור, אע"פ שעשה שלא כדין, כיון שעשה - עשה, שגם זה בכלל של המתגבר זכה (ראה ראב"ד ומגיד-משנה, ולחם-משנה). (95) שזהו הטעם לכל דיני קדימה בענינו, וכמו כן בסדר הקריאות בתורה, במשנה שם.

יום ש"ק ט"ו אייר ה'תש"פ

פרק רביעי

(1) נתבארו בו משפטי השותפין שהאחד הוא אדון ממקום עליון והשני ממקום תחתון, כגון הבית והעלייה וכל דיניהן בשלימות, להדומה לזה משטף נהר זיתיו ושתלן בשל חבירו שזה בעל האילן וזה בעל הקרקע, והנמשך לזה מדין המוכר אילנות לקוץ ועשה פירות טרם יקצץ.

א. מי שהיתה לו עלייה למעלה מביתו של חברו²,
ונפל כתל מפתלי הבית - אין בעל העלייה נותן לו³
כלום ביציאותיו³, וכופה⁴ את בעל הבית לבנותו⁵
פשהיה. אבל⁶ אין בעל הבית נופה לבעל העלייה⁷
לבנות כתל עלייה שנפל. והתקרה⁸ של בית - הרי

כופה לבעל הבית לחזור ולבנות שמכיוון שנפל הבית אין בעל הבית משועבד עוד (כעין סברת הרשב"א, וראה במגיד משנה וכסף משנה). ובבית הבר הבנוי בסלע וגינה על גביו ונפחת גגו של בית הבר - וודאי יכול לכופו לבעל בית הבר שיתקן גגו, וכן מפורש בירושלמי שם. אבל יש להבין למה השמיט זאת רבינו להלן בהלכה ה, ולא כתב שיכול לכופו.

ד. ואם²¹ אין אָחד מֵהֶן יָכוֹל לְבָנוֹת²² - פֶּעַל הָעֲלִיָּה נֹטֵל²³ שְׁלִישׁ²⁴ הַקֶּרְקַע, וּבִפְעַל הַבֵּית שְׁנֵי שְׁלִישִׁים.⁷

21) שם בבביתא וברבי נתן וברבא שהכריע כמותו. 22) שהם עניים. 23) כגון, שהם רוצים לזרוע על שטח, או שרוצים שניהם למכור אותו, וראה תוספות שם דיבור המתחיל לא לזה ולא לזה, וסמ"ע שם סעיף קטן יד, טו. 24) וכפי שמנמקת הגמרא. שהעלייה אוכלת בקרקע שליש, היינו, שאם היה הבית ראוי לעמוד תשעים שנה, אינו ראוי כעת לעמוד אלא שיששים שנה, וכן יש לו בקרקע (תורת חיים שם).

ה. רָצָה²⁵ פֶּעַל הַבֵּית לְבָנוֹת בֵּיתוֹ - בּוֹנֶה כְּשֶׁהִיָּה²⁶. וְאִם בָּא לְשָׁנוֹת בְּקִתְלִים: אִם חִזַּק אוֹתוֹ וְהִרְבָּה²⁷ בְּרִחְבּוֹ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהָיָה²⁸ - שׁוֹמְעִין לוֹ; רָצָה לְמַעַט בְּרִחְבּוֹ אוֹ לִפְחַת מִחֻזְקוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה אֲבָנִים וּבִקְשׁ לְהַחֲזִיר לְבָנִים וּכְיוּצָא בְּהֵן²⁹ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. בָּא³⁰ לְשָׁנוֹת אֶת הַתְּקָרָה לְקוֹרוֹת כְּבִדִּין וְחֻזְקִין - שׁוֹמְעִין לוֹ; לִפְחַת בְּרִחְבּוֹ פָּחוֹת מִמָּה שֶׁהָיָה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. הִרְבָּה בְּחִלּוֹנוֹת³¹ אוֹ שֶׁהוֹסִיף גִּבְבָּהּ³² הַבֵּית - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; מַעַט בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ שֶׁמַּעַט גִּבְבָּהּ הַבֵּית - שׁוֹמְעִין לוֹ. וְכֵן³³ פֶּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֶה אוֹתָהּ, אִם רָצָה, כְּשֶׁהִיָּה. וְאִם בָּא לְשָׁנוֹת הַקִּתְלִים, לְהִרְחִיב וּלְהַחֲזִיק - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּד עַל פְּתָל הַתְּחִתּוֹן; אֲבָל לְמַעַט - שׁוֹמְעִין לוֹ. וְכֵן בְּקוֹרוֹת תְּקָרָה הָעֲלִיָּה: אִם שָׁנָה אוֹתָם לְקָלִים מִמָּה שֶׁהָיָה - שׁוֹמְעִין לוֹ; לְכַבְּדִים מֵהֶן - אֵין שׁוֹמְעִים לוֹ. הִרְבָּה בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ שֶׁמַּעַט גִּבְבָּהּ הָעֲלִיָּה - שׁוֹמְעִין לוֹ; אֲבָל אִם מַעַט בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ הִרְבָּה גִּבְבָּהּ³⁴ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

25) שם מימרא של רב אחא בר אדא משמו של עולא. 26) אבל אסור לו למעט ממידת חוסנו כבסמוך. 27) כלומר, או שהרבה ברוחב. 28) כגון, שהיו לבנים שאין רוחבם אלא שלושה טפחים (למעלה פרק ב הלכה יח) ועשאו אבנים שרוחבם שישה טפחים (שם). וראה להלן. 29) כגון מגזית שרחבה חמישה טפחים (שם) לגוויל שרוחבו שישה טפחים (שם). כן הוא בגמרא בבא מציעא שם. 30) מימרא שם. 31) במימרא הנ"ל. ואף זה גורע מהחזק של הבית. 32) שבית נמוך יותר חזק מגבוה. 33) היינו, לעיקרון שלא לשנות, אבל ביחס הפוך: בעל הבית אסור לו למעט בחזק הבית וברוחבו, ומותר לו להרבות, ואילו בעל העלייה אסור לו להרבות בכובד העלייה ומותר לו למעט. ומן הכלל הזה נובעים כל הפרטים דלהלן.

להלן. 12) [חלק כחלק, חצי לכל אחד ואחד (וראה בפרק י"א מהלכות זכיייה ומתנה הלכה ז ש"יחלוק" הוא מחצה). ובגמרא שם הקשו: "רישא אמאי חולקין ניהיזי אי בחבסא נפיל, אי בחבטא נפיל, לא צריכא דנפיל בליליא, וליחזינהו בצפרא דפנינהו" (כן הנוסחא ברי"ף, ברש"י ובכתב-יד מינכן, ועיין רמב"ן). כלומר: הגמרא סברה שאין כאן סכסוך על האבנים השלימות והשבורות אלא על הכמות שתגיע לכל אחד מהם, וכמו שכתבנו למעלה. וסברה כמו כן, שלפי זה, אם נפרש שיש לשניהם חלקים שווים - אין כאן חידוש שחולקים בשווה. אלא על כורחנו שהאחד גבוה מחבירו ואבניו ועפרו מרובה משל חבירו וכמו שפירש רש"י (לפי הנוסחא שהביא הרמב"ן והרשב"א בדבריו. ועיין במגיד משנה ובמלאכת שלמה ובב"ח סימן קסד). וצריך לומר שזהו אחד מתנאי השותפות שבמקרה של נפילה יתחלקו ביניהם (ועיין רמב"ן ורשב"א שם), ועל זה מקשה הגמרא: "ניהיזי אי בחבסא נפיל" = נראה אם נפלה החומה תחתיה, וודאי העליונים לבעל העלייה והתחתונים לבעל הבית, "אי בחבטא נפיל" = אם נפלה העלייה למרחוק - הרחוקים לבעל העלייה והמקומיים לבעל הבית, ועל זה מתרץ שנפל בלילה ופינו אותם משם ולא ידוע. אולם רבינו הביא המשנה כלשונה ולא פירשה כשנפלה בלילה ופינוה, כמו שאמרו בגמרא, מפני שסמך על התוספתא (פרק י"א דבבא מציעא הלכה א) המפרשת משנתנו כשיש לשניהם חלקים שווים, ולפי זה לא קשה כלל "ניהיזי אי בחבסא נפיל, אי בחבטא נפיל" ואין צורך לפרש כשנפלה בלילה ופינוה. וזה לשון התוספתא: "הבית והעלייה של שניים שנפלו [שניהם חולקין בעצמם ובאבנים ובעפר - כן הוא בכתב-יד ווין ובדפוס ראשון] במה דברים אמורים בזמן שהיו שניהם שווין, אבל אם היה אחד גדול ואחד קטן, זה נוטל שלו וזה נוטל שלו", ועיין עוד ברמב"ן ובמגיד משנה בשם רשב"א. 13) משנה שם, ולפי פירושה בשקלא וטריא בגמרא. 14) כגון, שנפל הבית ביום, או שאפילו נפלו בלילה, אבל עדיין לא פוגו. 15) שאז העליונות משתברות. 16) שאז התחתונות משתברות. 17) משנה שם, והוסברה בגמרא, כגון שנפל בלילה והאבנים פוגו, וזה שפינה הלך ואיננו שישאלו אותו.

ג. אָמַר¹⁸ פֶּעַל הָעֲלִיָּה לְבַעַל הַבֵּית לְבָנוֹת¹⁹, כְּדִי שִׁיבְנָה עֲלֵיתוֹ עַל גִּבּוֹ, וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה - הֲרִי פֶּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֶה אֶת הַבֵּית כְּשֶׁהִיָּה, וְיוֹשֵׁב וְדָר בְּתוֹכוֹ עַד אֲשֶׁר יִתֵּן כָּל יְצִיאוֹתָיו²⁰, וְאַחֵר כֶּף יֵצֵא וְיִבְנֶה עֲלֵיתוֹ אִם רוֹצֶה.

18) משנה שם קיו. וכחכמים ולא כרבי יהודה. 19) על חשבון בעל הבית בלבד. 20) ואינו צריך להעלות לו שחר דירה מפני שהבית משועבד לעלייה (בבא קמא כ: [ומה שכתב רבינו למעלה הלכה א שכופה בעל העלייה את בעל הבית לבנות את הכותל שנפל - אין זה אלא משום שהבית קיים, שהרי "ביתא לעלייה משתעבד" (בבא קמא שם), ויכול בעל העלייה לכופו אותו לבנות הכותל שנפל (ודלא כדעת הרשב"א שהביא המגיד-משנה שרק הבית משתעבד ולא בעל הבית), אבל כאן שנפל הבית אין בעל העלייה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 (49) שם קיח: במשנה. (50) ששתיהן סמוכות במורד ההר, וקרקעית האחת גבוהה משל חברתה. (51) ונתעורר דין-
2 ודברים ביניהם: העליון אומר שלי הוא, שבאויר שלי גדל, והתחתון אומר שלי הוא, שבאויר שלי גדל, שאם רצה
3 ממלא בעפר עד למעלה ואין כאן ירק. (52) אף שאינו מגיע לנופו, ומה שנמצא בגמרא שם: "מגיע לעיקרו ואין
4 מגיע לנופו, מאי, תיקו" ואם כן זה נשאר בספק, ויש לפסוק שלא ייטול העליון כדלהלן - נראה שרבינו לא גרס לה.
5 (53) כרבי שמעון במשנה שם, שכן פסק ריש לקיש שם קיט. ומעיקר הדין סובר רבי שמעון כרבי יהודה שם שהכול
6 לתחתון, שאם ירצה התחתון למלאות גינתו עפר אין כאן ירק". אלא כל מה שיכול עליון לפשוט את ידו וליטול -
7 מפקיר הוא לגבי תחתון. (54) מימרת דבי רבי ינאי שם קיט. (55) כלומר, שלא יתפשט כל כך עד שיגיע לידי סכנה
(פרוש המשניות לרבינו שם). (56) אפילו השורשים. ומה שאמר רבא (שם קיח): ששורשי הירק הם של עליון אפילו
לדעת רבי יהודה - אין זה אלא אם הוא יכול לפשוט ידו וליטול, אבל אם אינו יכול לפשוט ידו וליטול, הרי הוא
מפקירו לתחתון, ועיין רש"י שם במשנה דיבור המתחיל והשאר. (57) שם קיט. בעייה של רב ענן שלא נפתרה.
(58) לא פסק שיחלוקו, כדן כל ספק בממון, מפני שהתחתון הוא המוחזק (כסף משנה). ועוד שהרי הלכה כרבי יהודה
שהכול לתחתון, כנ"ל, אלא שהוא מפקיר לעליון וכיוון שספק הוא אם מפקיר לעליון הרי הוא בחזקתו (=בחזקת
התחתון). (59) שם קז. כשמואל ולא כרב. כלומר ענפיו נוטים, אבל שורשיו בתוך המצר, שהוא של שניהם (תוספות
שם דיבור המתחיל אילן). (60) כיוון שהוא יונק מקרקע של שניהם.

27 י. שטף⁶¹ נהר את זיתיו ושתלם בתוך שדה חבירו, ואמר הלה: זיתי אני נוטל - אין שומעין לו, משום⁶²
28 לשוב הארץ⁶³, אלא יעמדו במקומן⁶⁴. ואם⁶⁵ יצאון הנהר בגושיה⁶⁶, פששתן⁶⁷ - יחלקו הפרות בעל
29 השדה עם בעל הזיתים כל שלש שנים⁶⁷, וילאחר שלש - הפל לבעל השדה⁶⁸. ואם לא יצאון בגושיה⁶⁹
30 - הפל לבעל הקרקע מיד⁶⁹.

61 ברייתא שם קא. (62) ראה סמ"ע סימן קסח סעיף קטן א. שהראשון שנטע עד עכשיו אף להבא ייטע, ואילו זה שהביא הנהר את הזיתים לרשותו, לא היה נוטע מעצמו, ואנו מעוניינים להרבות במטעים בארץ. (63) מימרא של רבי יוחנן בגמרא שם. אבל בחו"ל שומעים לו, ויכול לטול את זיתיו (שם קא:), וכן הוא בשולחן ערוך סימן קסח סעיף א. ועיין אור שמח. (64) אם בעל השדה רוצה בהם (סמ"ע סעיף קטן ה). (65) מימרא בשם ריש לקיש שם קא. (66) גושי העפר שסביב האילנות ואף אם לא ניטעו היו יכולים לחיות מאותו עפר, והרי הם כמו שלא נעקרו ואין בהם משום ערלה (פרק י מהלכות מעשר שני ונטע רבעי הלכה יב). (67) שאף על פי שיכולים לחיות מהגושים בלבד - אינם יכולים לגדל פירות בלי הקרקע של זה (מגיד משנה בשם הרשב"א). ובלי הגושים, היו אסורים מחמת ערלה (גמרא שם) ולפיכך יש לשניהם חלק בהם. ואף על

1 ו. נתדלדלו³⁴ קורות הבית וירדו לאויר הבית: אם הגיעו לתוף³⁵ עשרה טפחים - סותר³⁶ ובונה³⁷; ואם לא הגיעו - יכול בעל העליה לעבב עליו. ואפלו אמר לו בעל הבית: אני אשכר לך מקום כדי שתדור בו עד שאתקן התקרה - אין שומעין לו; שהרי אומר לו: איני רוצה שאטרח במקום למקום כדי שתתקן את ביתך.

(34) בבא בתרא ו: ז. וכרב חמא. נתדלדלו, היינו, שהכתלים נשארו חזקים ורק התיקרה ירדה, שלא כרש"י המפרש שהכתלים טבעו בקרקע. (35) שאין אדם יכול לדור למטה מעשרה טפחים, ואין זה יכול לדחותו מרשותו (סמ"ע סימן קסד סעיף קטן ו). (36) את התקרה הרעועה. (37) היינו, בעל הבית בונה את התקרה, והעליון את המעזיבה כמו בהלכה א (מגיד משנה).

8 ז. התנו³⁸ ביניהם דבר זה³⁹: אם נשאר בגבה הבית כדי שיקח אדם חכילה⁴⁰ בינונית על ראשו ויכנס בה תחת קורות אלו ששעקמו - אינו סותר; ואם אינו יכול להכנס בה עד שיקח את ראשו - סותר ומתקן ובונה, ואין בעל העליה יכול לעבב, שהרי התנו ביניהם תחלה.

(38) במימרא של רב חמא שם. (39) כלומר, כשחלקו התנו שאם תשפל העלייה יסתרו ויבנו מחדש. כרב הונא בנו של רב יהושע, שם. (40) רש"י (שם) דיבור המתחיל איסורייתא מפרש: "חבילת קנים".

14 ח. בית⁴¹ הבד⁴² שהוא בנוי בעבי החר וגנה אחת⁴³ על גביו⁴⁴, ונפתחו שמי בית הבד⁴⁵ פארפעה טפחים⁴⁶ או יותר - הרי בעל הגנה יורד וזורע למטה, עד שיעשה זה לבית בדו כפיין⁴⁷, ויתקן העליון⁴⁸ קרקע גנתו ויזרע כל גנתו.

(41) בבא מציעא קיז: במשנה. (42) מקום שעוצרים בו זיתים, להוציא מהם שמנם. (43) והיא שייכת לאחר. (44) באופן שתקרת בית הבד היא קרקעית של הגינה. (45) תקרת בית הבד. (46) כשמואל ולא כרב (שם קיח:). לפי שאין אדם זורע חציו למעלה וחציו למטה (שם). ואם נפחת בפחות מארבעה טפחים - לא איכפת לנו לפי שאין לך מקום חשוב בפחות מארבעה טפחים כמו שאמרו בכמה מקומות בתלמוד. (47) תקרה. (48) שתיקון המעזיבה שייך לעליון, כשית רבינו למעלה הלכה א.

19 ט. שתינו⁴⁹ גנות זו על גב זו⁵⁰, ויהירק בינתיים בגבה עבי הארץ שביניהם⁵¹: כל שהעליון יכול לפשט את ידו ולטל אותו מעקרו⁵² - הרי הוא שלו⁵³, ובלבד⁵⁴ שלא יאנס את עצמו⁵⁵; והשאר - של תחתון⁵⁶. היה⁵⁷ מגיע לנופו, ואינו מגיע לעקרו - לא יטל העליון⁵⁸; ואם נטל - אין מוציאין אותו מידו. אכל האילן⁵⁹ העומד על המצר, אף על פי שהוא נוטה לתוף שדה אחד מהן - הרי שניהם חולקין⁶⁰ בפרותיו.

מקומות בתלמוד, שהלכה כרשב"ג במשנה, אינו מוסכם, ויש מן האמוראים שלדעתם לא אמר כן רבי יוחנן מעולם (כסף-משנה בשם הר"ן, וכ"ה בחידושי ר"י מיגאש. וראה בבבא-מציעא לה:). (3) אם השני אינו רוצה להשתתף מרצונו הטוב בהוצאות אלו. (4) תא, ששומר החצר יושב בו לשמור מפני עוברים ושבים שלא יזיקו בחצר בראייתם (בבא-בבא: ב:). ובגמרא שם לא החירו עשיית בית שער זה, אלא אם הוא בחוץ ואין לו דלת וכו', שאם לא כן לא יוכלו העניים להכנס. ורבינו השמיט כל זה. (5) וכן נגר ומנעול ('נתיבות' סימן קסא. וכל-שכן מהלכה ב:). (6) תוספתא בבא-מציעא פרק יא (הובאה ברי"ף ב"ב פ"א, ותוכנה בהלכה הבאה), שאם היה שריו עמהם באותה חצר משעבדין אותו על הכל. (7) אף הוא מין ציור. (8) למד כן ממה שאמרו במשנה בבא-בבא: ה. (הובא למעלה פ"ג הלכה א) שלמעלה מארבע אמות אין מחייבין אותו לבנות - הרי שדבר שאינו הכרחי, אין לכסותו (הגר"א סימן קסא, ס"ק ג). (9) למדה רבינו ממה שאמרו בכותל שהוא גבוה מארבע אמות, שאם סמך לו כותל אחד מגלגלין עליו את הכל, בבא-בבא: שם (הובא למעלה בפ"ג שם). וראה בהגהות מיימוניות ומגיד-משנה וכסף-משנה.

ב. מ"י¹⁰ שיש לו בית פחצר אחרת¹¹ - פגי החצר משעבדין אותו לעשות עמהם דלת¹² ונגר¹³ ומנעול; אבל בפחצר הדברים - אין משעבדין אותו. ואם היה שריו עמהם באותה חצר - משעבדין אותו על הכל.

(10) תוספתא שם, הובאה ברי"ף בבא-בבא: פ"א. (11) ואינו גר שם. (12) כן הוא בתוספתא. ו"בית שער" לא נזכר, כי הרי בית שער הוא שמירה מחמת היזק ראייה, וכיון שאינו גר בחצר אינו בכלל זה, אבל נגר ומנעול שהם שמירה גם לדברים הקבועים בחצר, גם הוא בכלל החיוב ('נתיבות' שם). (13) בריח.

ג. אחד מן השתפין פחצר שבקש להעמיד בה פהמה או רחים, או לגדל בה תרנגולין - חבירו מעכב עליו¹⁴. וכן¹⁵ שאר הדברים שאין דרך אנשי המקום לעשותן בחצרותיהן - בכלל השתפין מעכבין זה על זה, חוץ מן הפביסה¹⁶, לפי שאין דרךן של בנות ישראל להתבזות על גב הנקרה¹⁷.

(14) להלן הלכה ה מביא רבינו, שהתשמישים הנ"ל אין להם דין חזקה בחצר השותפין, ומקור הדברים בבבא-בבא: נז. נז: שאין דרך השותפים להקפיד אחד על השני כשהוא עושה דברים אלו, ולפיכך אין הוא יכול לטעון שהחזיק. אבל ברור הדבר שאם הוא מקפיד גם בדברים אלו - יכול לעכב בידי חבירו שלא יעשה אותם בחצר, וכן נראה מדברי המשנה (שם נז). שהובאה להלן הלכה ה) "ואלו דברים שאין להם חזקה, היה מעמיד בהמה בחצר תנור ריחיים וכיריים ומגדל תרנגולים" - הרי שאין להם חזקה ויכול לעכב עליו. וכן נראה להלן בדין הכביסה, עיין הערה טו. וכן כתב הר"ן בנדרים מו. ד"ה ושניהם אסורים. ועיין רמב"ם פ"ז מהלכות נדרים הלכה ד. (15) מימרא של רבי יוחנן בשם רבי בנאה, שם נז: (16) כלומר, אפילו יש מנהג

פי שהמוצא אבידה בזוטו של ים ובשולוליתו של נהר הרי היא שלו שוודאי נתיאשו הבעלים ממנה (פרק י"א מהלכות גזילה ואבידה הלכה י) - אין זה אלא במטלטלין, אבל בקרקע אין הייאוש מועיל (פרק ח שם הלכה יד) וכיוון שנעקרו עם גושיהם יש להם דין קרקע (משנה למלך). (68) שהרי הוא אומר לבעל הזיתים: אם הייתי אני נוטע אותם לפני שלוש שנים, האם לא הייתי אוכל פירותיהם? (גמרא שם). (69) שכיוון שנעקרו בלי גושיהם - דין מטלטלין להם, וזכה בהם בעל השדה בייאוש כדין זוטו של ים (משנה למלך). והמדובר בגוף העצים ובשבחם, שהרי הפירות אסורים בערלה עד השנה הרביעית (סמ"ע סימן קסח סעיף קטן ד).

1 יא. פיוצא ב⁷⁰, המוכר⁷¹ זיתיו לעצים⁷²: אם פסק עמו לקץ מיד - כל הפרות שיעשו הרי הן לבעל הקרקע⁷⁴; ואם⁷⁵ התנה עמו לקץ כל זמן שיירצה - כל הפרות שיוציאו לבעל העצים. מכר סתם: אם עשו פחות⁷⁶ מרביעית לסאה⁷⁷ חוץ מן ההוצאה⁷⁸ - הרי אלו של בעל הזיתים⁷⁹; עשו רביעית לסאה חוץ מן ההוצאה - הרי אלו יחלקו⁸⁰.

(70) כלומר, כשם שאמרנו שלאחר שלוש שנים הכל לבעל השדה, כמו כן בהא דלהלן הכל לבעל הקרקע. (71) בבא מציעא ק: במשנה. (72) להסקה או לבניין, ולא לגדל פירות. (73) התברר בשקלא וטריא שם, כדבר פשוט. (74) היינו, הכל במשמעות הלשון (ולא כשיטת הרשב"א, שהביא המגיד-משנה, שלבעל הזיתים יש תמיד חלק בהם). (75) אף זה בשקלא וטריא שם, כדבר פשוט. (76) שאז אין הבעלים מקפידים מזה. (77) שהם רעים כל כך, עד שסאה מהם אינו מוציא רביעית הלוג שמן. (78) של המסיקה והעצירה, וכדומה, שם ק: קא. מימרא של רבי שמעון בן פזי. (79) שלפי שהם רעים כל כך אין בעל הקרקע מקפיד אם בעל הזיתים נוטלם לעצמו (גמרא שם). (80) שיש לשניהם חלק בהם: זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה (משנה שם).

פרק חמישי

(1) נתבאר בו מה שיש לשותפין בחצר לעשותו שכופין בו זה את זה, והדברים שיכול האחד למנוע לחבירו לעשות בחצרו, וכן מה שכופין בני מבוי זה לזה לעשות, ומה שמונעין האחד לאחר לעשותו.

8 א. חצר² השתפין - כל אחד מהן פופה³ את חבירו לעשות בה בית שער⁴ ודלת⁵, וכן⁶ כל הדברים שהחצר צריכה להם צרך גדול, או דברים שנהגו בני המדינה לעשותם; אבל שאר הדברים, כגון ציור וכיור⁷ וכיוצא בו - אינו פופה⁸. עשה אחד מהן מעצמו, אם גלה השני דעתו שנוח לו פמה שעשה חבירו - מגלגלין עליו את הפל⁹, ונותן חלקו¹⁵ בהוצאה.

(2) בבא-בבא: ז: במשנה, וכדעת תנא-קמא ולא כרבן שמעון בן גמליאל, כי הכלל הנמסר בשם רבי יוחנן, בכמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בתרא מא. 27) כל זה מדברי ר"י מיגאש (הובאו במגיד-משנה). והיינו, בחזקה מיידית ובלי טענה, אבל חזקת שלש שנים שיש עמה טענה - הרי היא חזקה גם בנידון זה, וכמ"ש רבנו בפ"ב מהל' טוען ונטען ה"ד. וראה בהשגת הראב"ד.

- ו. אַחַד²⁸ מִן הַשְּׁתֵּתִין שֶׁבָקֵשׁ לִפְתָּח לֹא חִלּוֹן בְּתוֹךְ
בֵּיתוֹ לַחֲצֵר - חִבְרוּ מֵעַכְבָּ עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁמִּסְתַּכֵּל²⁹ בּוֹ
מִמְנוּ³⁰. וְאִם³¹ פָּתַח - יִסְתָּם³². וְכֵן³³ לֹא יִפְתָּחוּ³⁴
הַשְּׁתֵּתִין בְּחֵצֵר, פָּתַח בֵּית כִּנְגֵד³⁶ פָּתַח בֵּית אוֹ חִלּוֹן
כִּנְגֵד חִלּוֹן. אֲבָל³⁷ פּוֹתַח אֲדָם לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים פָּתַח
כִּנְגֵד פָּתַח וְחִלּוֹן כִּנְגֵד חִלּוֹן; מִפְּנֵי³⁸ שְׁאוּמֵר לֹא:
הָרִינִי פֶּאֶחָד מִבְּנֵי רִשּׁוֹת הָרִבִּים שְׂרֹאֲיִן אוֹתָהּ³⁹.

28) משנה בבבא-בתרא נט: (29) ויש בזה משום היזק ראייה. 30) שאף שבין כך ובין כך יכול הוא להזיקו בראיה על-ידי הסתכלות מן החצר - הרי עכשיו יזיקנו גם בהסתכלות מן הבית (רשב"ם שם ד"ה אבל לחצר השותפין, ו'תוספות' שם ד"ה בבית לא בעינא). וכל-שכן שאסור לפתוח חלון לחצר חבירו שאינו שותפו (גמרא שם). 31) עובדא שם. וכרבי חייה ולא כרבי ישמעאל ברבי יוסי. וכן פסק הר"ף. 32) דוקא אם מחה לאלתר, אבל אם ראה ושתק - החזיק. ראה להלן פ"א הלכה ד (כסף-משנה). 33) שם ס. במשנה. 34) בגמרא שם, בשם רבי יוחנן, שאיסור זה הוא מטעם צניעות. וסמך ענין זה למה שנאמר בבלעם (במדבר כד, ב) "וירא את ישראל שוכן לשבטיו. מה ראה, ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זה לזה, אמר: ראויין הללו שתשרה עליהם שכניה". 35) במשנה, שם בלשון יחיד: "לא יפתח אדם", ורבינו שינה וכתב בלשון רבים בכדי לציין, שכאן מדובר בשניהם פתחו ביחד, ואין כאן איסור משום היזק ראייה, ואעפ"כ אסור מטעמי צניעות, וכן הוא בירושלמי (פ"ג הלכה י). 36) יש אומרים שצריך להרחיק רק משהו (רשב"ם), ויש אומרים שצריך להרחיק מלוא אפשרות הראיה (רשב"א), ודעת רבינו לא ברורה. 37) משנה, שם. 38) בגמרא שם. 39) וחלונות גבוהים שאין בני רשות הרבים רואים אותו אלא בהתאמצות יתירה אסור לפתוח, שהרי אומר לו: בני רשות הרבים אינם רואים אותי אלא בהתאמצות יתירה, ואתה רואה אותי תמיד, ראה למעלה פ"ג הלכה ה, ועיין מגיד-משנה.

- ז. וְאִם עַל פִּי כֵן לֹא יִפְתָּח אֲדָם חֲנוּת כִּנְגֵד פָּתַח
חֲצֵר חִבְרוּ⁴⁰, שְׂזָה הִזָּק קְבוּעַ תָּמִיד; שְׂהָרִי בְּנֵי רִשּׁוֹת
הָרִבִּים עוֹבְרִים וְשׁוֹבִים, וְזֶה יוֹשֵׁב בְּחֲנוּתוֹ כָּל הַיּוֹם
וּמִבֵּיט בְּפֶתַח חִבְרוּ.

40) תוספתא ב"ב פ"ב (צוקמ. עמ' 4. 401) והובאה ברי"ף ב"ב פרק שלישי. ושוב לא הבהיר רבינו כמה להרחיק, ובשו"ע סימן קנד, סעיף ג: "עד שלא יכול לראות כלל".

- ח. אַחַד⁴¹ מִן הַשְּׁתֵּתִין בְּחֵצֵר שֶׁלָּקַח בֵּית בְּחֵצֵר
אַחֶרֶת - אֵינוֹ יִכּוֹל לִפְתָּח פָּתָחוֹ לַחֲצֵר הַשְּׁתֵּתִין⁴²
שָׁלוּ. אֲפִלּוּ⁴³ בָּנָה עָלֶיהָ עַל גְּפֵי בֵּיתוֹ - לֹא יַעֲשֶׂה
לָהּ פָּתַח לְתוֹךְ הַחֲצֵר, לְפִי⁴⁴ שֶׁמִּרְבָּה עָלֶיהָ אֶת

בעיר זו, שהנשים מכבסות על יד הנהר, יכול אחד מן השותפין לשנות המנהג ולעשות בחצר (סמ"ע סימן קפא, ס"ק ז). 17) משמע שלולא טעם זה - השותפין מעכבין זה על זה, אע"פ שאין כאן עשיית מחיצה ואין דרך השותפין להקפיד בכך (ראה להלן הלכה ה) - שגם בכגון זה יכול לעכב אם ירצה (הגר"א שם ס"ק ז), וראה למעלה.

- ד. אַחַד חֲצֵר הַשְּׁתֵּתִין וְאֶחָד מִבְּנֵי¹⁸ שְׁאִינוֹ מְפֹלֵשׁ¹⁹
כָּל בְּנֵי הַמְּבֹרֵי מְעַכְבִּין זֶה עַל זֶה שֶׁלֹּא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
בְּמִבְּנֵי אֲלָא בְּדָבָרִים שֶׁדִּרְךָ בְּנֵי הַמְּדִינָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
בָּהֶן בְּמִבְּאוֹת.

18) תוספתא בבא-בתרא פרק ב (הוצאת צוק"מ עמ' 401, 6) "כשם שבני חצר יכולין למחות זה על ידי זה בחצר של שותפין, כך בני מבוי יכולין למחות זה בזה במבוי של שותפין". ובמגיד-משנה הביא מתוספתא בבא-מציעא פרק יא (צוק"מ עמ' 396, 9) "כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם לא חייט ולא בורסי (=מעבד עורות)". וראה להלן פרק ו הלכה ח, והלכה יא. 19) היינו, שהוא סתום משלשה צדדים. שאם הוא פתוח משני צדדים ומפולש לרשות הרבים, דינו כרשות הרבים. וכן כתב הרי"ף בבבא-בתרא פרק א (דפוס ווילנא ז ע"ב).

- ה. אַחַד²⁰ מִן הַשְּׁתֵּתִין בְּחֵצֵר שֶׁהָעֶמִיד בְּהֶמָּה אוֹ
רִחִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן²¹ בְּחֵצֵר²², וְלֹא מִחָ בּוֹ שְׁתָּפוּ -
הָרִי זֶה מְעַכְבֵּ עָלָיו כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה²³. וְאִם²⁴ הָעֶמִיד
בְּפְנֵי בְּהֶמָּה זוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּהּ מִחִיצָה גְּבוּהָה עֲשֶׂרָה
טָפָחִים - הִחֲזִיק²⁵. שֶׁהַשְּׁתֵּתִין מְקַפְּדִין עַל הַמִּחִיצָה,
וְהוֹאִיל וְהִנִּיחוּ - מְחַל²⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
בְּחֵצֵר הַשְּׁתֵּתִין; אֲבָל בְּחֵצֵר חִבְרוּ, אֲפִלּוּ הָעֶמִיד
בְּהֶמָּתוֹ וְעֲשֶׂה לּוֹ מִחִיצָה - לֹא הִחֲזִיק. שֶׁהָדָבָר יָדוּעַ,
שְׁאִין זֶה אֲלָא דֶּרֶךְ שְׁאֵלָה. וְהוּא הָדִין לְכָל מְעַמִּיד
תִּנּוּר וְכִירִים וּמִגְדָּל תְּרַנּוּלִין וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. שְׁאִם
תֹּאמַר: הִחֲזִיק - אֵין לָהּ אֲדָם שֶׁמִּשְׁאִיל מְקוֹם
לַחֲבֵרוֹ²⁷.

20) בבא-בתרא נז. במשנה וכפירושה ע"י רב נחמן בשם רבה בר אבוח, וראה בסמוך. 21) כגון, תנור וכיריים או גידול תרנגולין. 22) כנוסח הראשון של מימרת רב נחמן, ולא כתיקונה וכרב פפא שם, ועיין ברי"ף שם. 23) היינו, אפילו אחר שלש שנים. שאין דרך השותפין להקפיד על זה, ויכול לומר לו: עד עכשיו לא הקפדתי, ומעכשיו אני מקפיד. 24) שם במשנה. וכמימרת רב נחמן. 25) היינו, מיד, ולא לאחר שלש שנים. וכן משמע מדברי הר"י מיגאש שרבינו הולך בעקבותיו, ראה במגיד-משנה. ועיין עוד להלן פרק ח הלכה א, ופרק יא הלכה ד ובמגיד-משנה שם. 26) מלשון זה של רבינו, נראה שאע"פ שהמחזיק אינו טוען שמכר לו או שמחל לו הרי זו חזקה, שאע"פ שבחזקת קרקעות אמרו "כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה" (בבא-בתרא מא. ופי"ד מהלכות טוען ונטען הלכה יב) - בחזקת תשמישים כבנידון-דידן, אין צריך טענה. וראה להלן פרק יא הלכה ד ובמגיד-משנה שם. ועיין רשב"ם בבא-

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט"ו אייר - ספר קנין - הלכות שכנים קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

53) שם ס. במשנה. (54) כהנמקת רבא שם, ולא כזו של רמי בר חמא, ראה להלן. (55) ולפי זה, אפילו פתח בין שתי אמות אסור להרחיבו עד ארבע אמות. אף שעל-ידי-זה אינו מרויח כלום ביחס לשטח הניתן לכל פתח, שהרי גם לפתח בן שתי אמות נותנים השטח (ולדעת רמי רב חמא שם, אין הדבר כן). (56) שם במשנה. (57) ושוב כהסברתו של רבא, ולא כזו של רמי בר חמא. (58) ומטעם זה, אסור אפילו לעשות שנים מפתח גדול בן שמונה אמות, אף כי אינו מרויח כלום בשטח שעל יד הפתח.

יא. אָבְלָם⁵⁹ מִי שֶׁהָיָה לוֹ פֶּתַח קָטָן לְרֵשׁוֹת הָרִבִּים וְרָצָה לְהִרְחִיבוֹ, אוֹ הָיָה רָחֵב וְרָצָה לַעֲשׂוֹתוֹ שְׁנַיִם - אֵינָן⁶⁰ חִבְרוּ שְׁכָנָגְדוֹ מֵעַכְבָּב עָלָיו; וְאֵין צָרִיף לֹאמַר בְּנֵי רֵשׁוֹת הָרִבִּים שְׁאֵינָן יְכוּלִּין לַעֲכָב עָלָיו.

59) משנה, שם. (60) וכמו שאמרו בגמרא שם, שהרי בין כך ובין כך חייב הוא להשמר מפני בני רשות הרבים.

יב. כּוֹפִין⁶¹ בְּנֵי מְבוֹי זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת לָהֶן לָחִי אוֹ קוֹרָה לְמְבוֹי⁶².

(61) תוספתא בבא-מציעא פרק יא (צוק"מ עמ' 369, 13) והובאה ברי"ף בבא-בתרא פרק א. וכן הוא בגמרא עירובין פ. (62) שאינו מפולש, שאפשר להתיר הטלטול בו בשבת על-ידי לחי או על-ידי קורה (פי"ז מהלכות שבת הלכה ב), ואילו מבוי מפולש אין להתיר אלא על-ידי צורת הפתח מצד אחד נוסף לחי או קורה מצד שני (שם הלכה ג). ועיין בסמ"ע סימן קסב ס"ק א שכתב, שגם במבוי מפולש כופין זה את זה להכשירו ולהתירו בטלטול כדינו [אע"פ שלענין עיכוב תשמישים שונים - דינו כרשות הרבים, כמבואר למעלה הלכה ד].

יג. מִי⁶³ שֶׁיָּשָׁב לוֹ פֶּתַח לְמְבוֹי⁶⁴ - אֵין בְּנֵי מְבוֹי כּוֹפִין אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת דָּלֶת לְמְבוֹי⁶⁵; שְׂיִכּוֹל לֹאמַר: רְצוּנִי שְׂאֲכָנֶס בַּחֲבִילָתִי עַד פֶּתַח⁶⁶. וּמְבוֹי⁶⁷ הַמְּפֹלֵשׁ לְרֵשׁוֹת הָרִבִּים⁶⁸, וּבִקְשׁוֹ בְּנֵי הַמְּבוֹי לְהַעֲמִיד לָהֶם דְּלָתוֹת - בְּנֵי רֵשׁוֹת הָרִבִּים מְעַכְבִּין עָלֵיהֶם, מְפִנִּין⁶⁹ שְׁפַעֲמִים⁷⁰ דוֹחֲקִין הָרִבִּים וְנִכְנָסִין בּוֹ⁷¹.

(63) תוספתא (שם עמוד 7, 369) מובאת ברי"ף שם. (64) [כלומר, החזיק בפתח זה ברשות, שהרי לכתחילה אסור לפתוח פתח במבוי שאינו מפולש בלי הסכמתם של בני המבוי, כמבואר להלן הלכה יד]. (65) במטרה למעט בהילוך רבים ממבוי למבוי. וב"טור' וש"ע סימן קסב העתיק הלכה זו בניסוח אחר: "אם באו [בני המבוי] להעמיד לו (=למבוי) דלתות (=משני צידיו), אפילו אחד מהם יכול לעכב ולומר אני רוצה ליכנס בחבילתי עד פתחי". (66) ה'נמוקי יוסף' מביא "על כתפי עד פתחי". וברור שאם הם רוצים לעשות דלת למבוי בלי השתתפותו - יכול הוא לעכב על ידם (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש ורשב"א, וכן כתב ה'נמוקי יוסף'). (67) מימרא של רב ענן בשם שמואל, בבבא-בתרא יב. (68) יש אומרים שאינו מפולש אלא לצד אחד לרשות הרבים (מגיד-משנה בשם

הַדֶּרֶךְ⁴⁵. נַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁהָיָה לְזֶה שְׂכָן אֶחָד, וְנַעֲשֶׂה לוֹ שְׁכָנִים הָרַבָּה. אָבְלָם⁴⁶ פּוֹתֵחַ הוּא פֶּתַח עָלֶיהָ⁴⁷ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ. וְאִם⁴⁸ רָצָה לְחַלֵּק חֲדָרוֹ לְשָׁנִים - חוֹלֵק.

(41) בבא-בתרא נט: במשנה. (42) אבל לביתו יכול הוא לפתוח, כדעת הרי"ף בתשובה (כסף-משנה) כשם שהוא פותח עליה לתוך ביתו, אלא שצריך לסתום את פתח הבית שבחצר האחרת, בכדי שלא יעברו מן החצר האחרת לחצר זו (הרי"ף שם). (43) משנה, שם. (44) ההנמקה, בגמרא שם ס. (45) שעל-ידי הוספת שכנים - צריך אחד לחכות לשני, וכאילו נעשית הדרך ארוכה יותר. (46) משנה, שם. (47) כן דעת הרי"ף בתשובתו (הובאה במגיד-משנה) שגם עליה ממש מותר לבנות על ביתו, אם אינו פותחה לחצר. לפי שאינו עשוי להשכיר לאחרים מקום כזה שיעברו דרך עליו, ואינו מרבה עליהם את הדרך, וכן נראה בתוספתא בבא-בתרא פ"א (צוק"מ עמוד 19, 398): "יש לו גג ברשות הרבים ומבקש לבנות על גביו עלייה וכו' עושה לו וכו' ופותחה לתוך ביתו". ומה שאמרו בגמרא (שם ס.) "ומאי עליה אפתאי", שלפי"ז סובר רשב"ם שם שרק "אפתאי", כלומר יציע בתוך הבית, שאינו מוסיף על הבנין כלל, אלא מחלק גובה הבית לשנים, רק זה מותר, אבל לא עליה ממש, - צריך לומר, לדעת רבינו והרי"ף שלא נקטו זאת בגמרא אלא לדוגמא, כלומר רק עליה כזו שהיא כמו "אפתאי" שאין פתחה אלא בתוך הבית - מותר, ולעולם מותר אפילו עליה ממש על גבי הגג, אם פתחה בבית כנ"ל, ועיין 'נמוקי יוסף' שם. (48) היא הדוגמא הראשונה שהביאה הגמרא שם. ובשו"ע סימן קנד סעיף א, כתב: "ואין צריך לומר שאם רצה לחלוק לשניים" ואמנם כל-שכן הוא מעליה.

ט. מְכַאֵן⁴⁹ אֶתָּה לְמַד: שְׂאֲחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין שֶׁהָיָה אֶצְלוֹ לְבֵיתוֹ אֲנָשִׁי בֵּית אַחֲרָת⁵⁰ - יֵשׁ לְחַבְרוֹ לַעֲכָב עָלָיו⁵¹, מְפִנִּי שְׁמִרְבָּה עָלָיו אֶת הַדֶּרֶךְ. וְכֵן הַמְּשַׁכִּיר בֵּיתוֹ לְבַעַל בֵּית אֶחָד, וְאַחֵר כִּף הָיָה עִמּוֹ קְרוֹבִיו אוֹ מִיָּדָעִיו לְשֶׁכֶן⁵² עִמּוֹ בְּאֶחָד בְּבֵית זֶה - הָרִי הַמְּשַׁכִּיר מְעַכָּב עָלָיו.

(49) היינו, מן המחצית הראשונה של ההלכה הקודמת. (50) בכ"י תימן: "אחרים", וכן נכון. (51) שזה הכלל לשיטת רבינו: אסור להרבות בדיורים, ומותר להרבות בבנין אם אינו מרבה בדיורים כנ"ל. וכל זה אינו אלא בדיורים קבועים, אבל להכניס אורחים עוברים ושבים מותר, וראה להלן. אולם לדעת הראב"ד והרשב"ם (הביאו הגהות מיימוניות אות ה) הדבר מהופך: מותר להרבות בדיורים, ואסור להרבות בבנינים. (52) היינו, שיכון קבוע, אבל אורחים הסמוכים על שולחנו - מותר ללא ספק. ולחנים תמה על כך הראב"ד.

י. הָיָה⁵³ פֶּתַח שֶׁל אֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין קָטָן - אֵינוֹ יְכוּל לְהִרְחִיבוֹ; שֶׁהָיָה⁵⁴ שְׁתַּפּוֹ אֹמַר לוֹ: בְּפֶתַח קָטָן אֲנִי יְכוּל לְהַסְתֵּר מִמֶּךָּ בְּשַׁעַת תְּשַׁמִּישׁ, וְאֵינִי יְכוּל לְהַסְתֵּר מִמֶּךָּ בְּפֶתַח גָּדוֹל⁵⁵. וְאִם⁵⁶ הָיָה הַפֶּתַח גָּדוֹל - לֹא יַעֲשֶׂנוּ שְׁנַיִם; שֶׁהָרִי⁵⁷ אֹמַר לוֹ: בְּפֶתַח אֶחָד אֲנִי יְכוּל לְהַסְתֵּר, בְּשָׁנִים - אֵינִי יְכוּל⁵⁸.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהמדובר במבוי מפולש, שאינם יכולים לעכב, כמבואר למעלה.

רשב"א. (69) גמרא שם. (70) כגון בימי השוק (סמ"ע סימן קסב, ס"ק ו). (71) והדלתות יפריעו להם.

טז. חמש⁸⁵ חצרות הפתוחות למבוי שאינו מפולש⁸⁶ 13
- כלן משתמשות עם החיצונה⁸⁷, והחיצונה 14
משתמשת לעצמה⁸⁸. וכן השניה⁸⁹ משתמשת 15
לעצמה⁹⁰, ומשתמשת עם החיצונה, ואינה 16
משתמשת עם השאר. נמצאת הפנימית משתמשת 17
עם כלן ומשתמשת לעצמה. לפיכך, אם בעל השניה 18
בנה אצטבא⁹¹ פנגד פתחו וסתמו - אין החיצונה 19
יכולה לעכב עליו⁹²; אבל כל הפנימיות מעכבין 20
עליו, מפני שמרבה עליהן את הדרך בארץ, שהרי 21
מקיפין האצטבא. וכן בעל השניה שפתח לחצרו 22
פתח שני בינו ובין החיצונה⁹³ - אין החיצונה 23
מעכבת עליו, שאין לו⁹⁴ להשתמש אלא מפתחו 24
ולחצו⁹⁵. אבל אם פתח הפתח השני בינו ובין 25
השלישי - הפנימית⁹⁶ מעכבת עליו, שאין לו 26
להשתמש במבוי אלא מפתח חצרו הראשון 27
ולחצו⁹⁷. וכן הדין בכלן⁹⁸. 28

(85) שם יא: בברייתא, וכרבי ולא כרבי שמעון בן אלעזר. (86) שהרי מפולש הוא כרשות הרבים. וכל בני החצרות משתמשים בו בשוה. (87) הקרובה לרשות הרבים. (88) ולא עם זאת שבפנים ממנה. וראה בפרוש "לעצמה" לגבי פנימית. (89) שיש לה זכות הליכה על החיצונה, אבל אין לה זכות על הפנימית. (90) "לעצמה" בנידון זה, פירושו, רק היא ולא אחרות עמה, וראה למעלה ('תוספות' שם ד"ה והפנימית). (91) ספסל קטן לשיבה ולהנחת פרקמטיא. (92) ואינה יכולה לטעון שלפעמים יש דוחק מן העוברים והשבים, שנדחקים פנימה, וזה סותר עליהם את הדרך, ומתוך כך מעכב את התנועה בקטע של החיצונה - מפני שאין לה זכות שימוש בפנים, וכשיטת רבי, ולא כרבי שמעון בן אלעזר ורב הונא. (93) הוא-הדין שהפנימית אינה יכולה לעכב: כיון שיכולה להשתמש מפתח לחוץ - רשאית היא לפתוח פתח באותו שטח (כסף-משנה). (94) לבעל החיצונה. (95) אבל בשטח שלפנים מפתחו, אין לו זכות שימוש. (96) היינו, כל הפנימיות, וראה כסף-משנה. (97) אבל אם פתח מפתח חצרו ולפנים - אינם יכולים לעכב עליו, ראה למעלה. (98) וסיכום הדברים: כל חצר יכולה לפתוח פתחים חדשים בכל השטח שמפתחה ולחוץ, שבכל השטח הזה יש לה זכות שימוש. ולפיכך, לא החיצונה ממנה יכולה לעכב ולא הפנימית, אבל לפנים מפתחה, אין לה זכות, והפנימית ממנה יכולה לעכב עליה.

פרק נשיי

(1) נתבאר בו מה שבני העיר כופין זה את זה לעשות, ומה שיש לכולן לעשות שקצתן פטורין, ומה שקצתן מונעין לקצתן או לבני עיר אחרת, ונמשך לזה קצת ממה שיש בין בני החצרות בזה, ודין מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו וכן מי שיש לו גינה לפנים מגינת חבירו.

א. פופין² בגין³ העיר⁴ זה את זה⁵ לעשות חומה 29

יד. מי⁷² שבקש לפתח פתח במבוי שאינו מפולש⁷³ 1
- בגי מבוי מעכבין עליו, מפני שמרבה עליהם את 2
הדרך. ואם היה מבוי מפולש⁷⁴ - פותח כל פתח 3
שירצה לבתחלה⁷⁵. 4

(72) בבא-בטרא יא: בברייתא: "אחד מבני מבוי שביקש להחזיר פתחו למבוי אחד - בני מבוי מעכבין עליו". וכתב שם הרי"ף, שכל זה במבוי שאינו מפולש, אבל במבוי מפולש אינם יכולים לעכב, שהרי הוא כרשות הרבים. (73) שהוא סתום משלשה צדדים. (74) משני צדדיו. (75) היינו, שלא היה קיים הפתח מעולם.

טז. היה⁷⁶ לו פתח סתום במבוי שאינו מפולש⁷⁷ - 5
הרי זה פותחו⁷⁸ בכל עת שירצה; ואם פריך את 6
פצמיו⁷⁹ - בגי מבוי מעכבין עליו⁸⁰. וכן אחד 7
מבני מבוי שבקש לסתם⁸² פתחו ולהחזירו⁸³ למבוי 8
אחר⁸⁴ - בגי מבוי מעכבין עליו; ושם יבוא עליהם 9
מס, ומתמעט מחלקן מן המס הקצוב על בגי 10
המבוי. לפיכך, מקום שאין המס קצוב על בגי 11
המבוי - הרי זה סותר פתחו בכל עת שירצה. 12

(76) שם יא: כרבי בברייתא. (77) שאם הוא מפולש, מותר אף לבתחילה, כמו שכתב בהלכה הקודמת. (78) שהרי היה פעם פתוח, ועל-ידיה שסתמו לא אבד את זכותו. (79) המסגרות, שבהן נתונה הדלת, היינו המשקוף והמזוזות. שעל-ידי פריצה זו מתבטל הפתח לגמרי (מימרא של רבא שם). (80) כאילו פותח הפתח לבתחילה. ויתכן כי גם בני המבוי שבו הפתח הסתום מעכבים, וגם בני המבוי הראשון מעכבים, אם יש ענין של מס, וראה בהמשך דברי רבינו, ועיין הגהות מיימוניות אות ט. (81) שם יא: שתי בעיות של רב הונא, שהן אחת: "אחד מבני מבוי, שביקש להחזיר פתחו למבוי אחר, בני מבוי מעכבין עליו או אין מעכבין עליו, אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או לפי פתחים מתחלקת, אמר לו: בני מבוי מעכבין עליו, ואכסניא לפי בני אדם מתחלקת" (כן הגירסא ברי"ף דפוס קושטא, וכן הובא בשמו במגיד-משנה וכסף-משנה וכן בעוד כמה נוסחאות, ראה בדקדוקי סופרים) - הרי שטעם העיכוב הוא בזה שאכסניא מתחלקת לפי בני אדם, ולפיכך מעכבין עליו שממעט מחלקם מן המס הקצוב. ואם נכריע שאכסניא מתחלקת לפי פתחים, לא מיעט מחלקם כלל שהרי לא פריך את פצימיו של הפתח ולא ביטל, ואם כן עורנו חייב במס באותו מבוי, ועיין כסף-משנה בשם רמב"ן. (82) אפילו לסתום בלבד ולא לפרוץ את פצימיו, ולא ביטל לגמרי את הפתח, שעל זה היתה הבעיא, שאם פריך אין כאן בעיא כלל, שאף אם מתחלק לפי פתחים, הרי ביטל את הפתח. ראה למעלה הערה עט. (83) שלא יהיה יותר פתוח למבוי ראשון, אלא לזה. (84) בהסכמת בני המבוי האחר, שהרי אף הם יכולים לעכב, כמו שהביא רבינו למעלה. או

- 1 דְּלִמָּיִם וּבְרִיחַ⁶ לָעִיר, וְלִבְנוֹת⁷ לָהֶן בֵּית הַפְּנִסָּה,
2 וְלִקְנוֹת סֵפֶר תּוֹרָה וְנִבְיָאִים וּכְתוּבִים⁸, כְּדֵי שְׂיִקְרָא
3 בָּהֶן כָּל מִי שְׂיִרְצֶה לְקָרוֹת מִן הַצָּבוּר.

(15) תוספתא בבא-מציעא פרק יא (לפי כ"י ווין. ראה צוק"מ עמ' 396, 13), הובאה ברי"ף בבא-בבא פ"א כלשונה. (16) כלומר: הוא גר בעיר זו ויש לו חצר בעיר אחרת. (17) בתוספתא שם: "ולתקן את המקוואות ואמת המים". ואם מי שאינו דר עמהם באותה עיר חייב בכל אלו, קל-יחומר למי שדר עמהם. ולא כתב זאת רבינו למעלה בהלכה א, מפני שאין דבר זה מפורש, ושם העתיק לשון המשנה שם. ראה סמ"ע סימן קסא ס"ק א. (18) לא פירש רבינו מה הם "שאר הדברים" האלו? ואם כוונתו לאלו המנויים בהלכה הקודמת, יש להבין מה בין מקוה שמשעבדין אותו (ראה למעלה) לבית-הכנסת שאין משעבדין אותו. ונראה שכוונתו לעניני שמירה, שכיון שאינו גר שם - אינו זקוק להם, ראה ב"ערוך השולחן. (19) ראה למעלה הערה ה.

- ד. כְּשֶׁהָיָה²⁰ גֹּבֵיִן מֵאֲנָשֵׁי הָעִיר לִבְנוֹת הַחוּמָה²¹ -
13 גֹּבֵיִן לְפִי קְרִיבַת הַפְּתִיחַ מִן הַחוּמָה. כָּל הַסָּמוּךְ
14 לַחוּמָה נֹתֵן יוֹתֵר.
15

(20) בבא-בבא פ"א: בעיא של רבי אלעזר מרבי יוחנן בשתי לשונות, ופתרונה על-ידי רבי יוחנן, ופסק רבינו כלשון האחרון, שלא הזכירו אלא לפי קירוב בתים, ולא הזכירו "לפי שבח ממון" כלל, וכן דעת הרי"ף. ודעת ר"י מיגאש - שנותנין לפי קירוב בתים ולפי שבח ממון. (21) שאם החומה פרוצה, מתנפלים הלסטים תחילה על הבתים הקיצוניים.

- ה. וְכָל הַדֶּרֶךְ²² בְּעִיר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, אוֹ שְׁקָנָה בָּהּ
16 בֵּית דִּיָּה²³ - נוֹתֵן עִם בְּנֵי הָעִיר כָּל הַדְּבָרִים
17 הַצָּרִיכִין לְתַקֵּן²⁴ הַחוּמָה וְהַדְּלָתוֹת, וְשֹׁכֵר הַפָּרָשִׁין²⁵
18 הַשּׁוֹמְרִין אֶת הַמְּדִינָה, וְכָל פְּיוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ
19 שְׁשׁוֹמְרִין אֶת הָעִיר²⁶.
20

(22) שם ז: במשנה. (23) שכיון שקנה - ודאי דעתו להשתקע בה (הג"ר סימן קסג ס"ק כ). (24) משנה, שם. (25) מימרא של רב פפא, שם ח. (26) ואילו לשאת בעול הצדקות השונות בעיר, ישנם זמנים אחרים (שם ח. ופ"ט מהלכות מתנות עניים, הלכה יב).

- ו. כָּל הַדְּבָרִים²⁷ שְׁצָרִיכִין לְשְׁמִירַת הָעִיר - לֹזְקִינִין
22 מִכָּל אָנָּשֵׁי הָעִיר, וְאֶפְלוּ מִן הִיתוּמִים²⁸, חוּץ²⁹
23 מִתְּלִמְיָדֵי חֻכְמִים; שְׂאִינִין³⁰ תְּלִמְיָדֵי חֻכְמִים צָרִיכִין
24 שְׁמִירָה, שֶׁהַתּוֹרָה שׁוֹמְרָתָן³¹. אֲבָל לְתַקֵּן הַדְּבָרִים
25 וְהַרְחֻבוֹת - אֶפְלוּ מִן הַחֻכְמִים³². וְאִם³³ כָּל הָעָם
26 יוֹצְאִין וּמִתְקַנְיִן בְּעֶצְמָן³⁴ - לֹא יֵצְאוּ תְּלִמְיָדֵי חֻכְמִים
27 עִמָּהֶן³⁵, שְׂאִין דֶּרֶךְ תְּלִמְיָדֵי חֻכְמִים לְהַזְדַּלֵּל לְפָנָיו
28 עִם הָאָרֶץ.

(27) שם ח. מימרות של רבי יוחנן, רב יהודה ורב פפא. (28) שכל מה שנהנים ממנו, חייבים בו אף היתומים (שם

(2) משנה בבא-בבא פ"א: (3) ראה להלן הלכה ה, מי הם הנקראים בני העיר לענין זה. (4) משמע, כל עיר בלי יוצא מן הכלל, כחכמים וסתם משנה שם, שאף עיר רחוקה מהספר, צריכה לחומת הגנה מפני פלישה פתאומית של גייסות האויב (ולא כר"ש בן גמליאל, החולק ואומר שרק עיר הסמוכה לספר זקוקה לחומה). (5) במשנה שם: "כופין אותו לבנות לעיר חומה ודלתים ובריח" ולפי פשטות הלשון, המדובר כשהרבים כופים את היחיד המסרב, אבל רבינו בפירושו שם כתב: "כופים, רצונו לומר: כל אחד ואחד מבני העיר יכופ לחבירו על זה", ומקור הדברים בתוספתא בבא-מציעא פרק יא (צוק"מ עמ' 396, 29) גבי בית-כנסת וספר-תורה: "כופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית-כנסת ולקנות להם ספר-תורה ונביאים", ו"זה את זה" משמע אפילו יחידים (הג"ר סימן קסג ס"ק ב) ואפילו המיעוט כופין את המרובים (רמ"א שם). (6) וכן פרשים ושומרים (להלן הלכה ה). והוא-הדין לכל יתר צרכי העיר (הגהות מיימוניות). (7) תוספתא בבא-מציעא פרק יא (ראה למעלה הערה ד) הובאה ברי"ף בבא-בבא פ"א, סמוך למשנה הנ"ל (בדף ז:). (8) מילה זו אינה בתוספתא שלפנינו, אבל ישנה בנוסח המובא ברי"ף. בזמננו שמצויים ספרים מודפסים, הכפיה היא רק על ספר-תורה (סמ"ע סימן קסג ס"ק ב) [פירוש: ספר-תורה נצרך לקרוא בו בציבור בימי הקריאה, ואילו לנביאים אינם נזקקים, שאפשר לקרוא בספר מודפס (מגן-אברהם בסימן רפד בתחילתו) וקריאה בכתובים אינה בציבור, ראה שבת קטו. וקטז:].

- ב. מִי⁸ שְׁלָקָה עִיר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - כּוֹפִין אוֹתוֹ בֵּית
5 דִּין¹⁰ לָקַח לוֹ דֶּרֶךְ מֵאֶרְבַּע רִחוּתֶיהָ, מִשּׁוּם יָשׁוּב
6 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל¹¹. וְכוֹפִין¹² בְּנֵי בִקְעָה זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת
7 בִּינְיָנֵיהֶם חֲרִיץ¹³ וּבֶן חֲרִיץ¹⁴.

(9) בבא-קמא פ: מימרא של רב שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן. (10) בגמרא שם: "כופין אותו" ולא נזכר שביט-דין הם שכופין אותו, אבל סבור רבינו שעל-כרחו שהמדובר באופן שבני העיר אינם יכולים לכופו, כגון שנותן להם בתים במתנה, ולכן הוצרכו להטעים משום ישוב ארץ ישראל, ואם-כן רק בית-דין כופין אותו על זה. שאם בני העיר קנו ממנו, שהם עצמם יכולים לכופו אותו - מה צורך בטעם משום ישוב ארץ ישראל? (11) שתהא מחוברת עם כל סביבותיה. (12) תוספתא בבא-מציעא פ"א (צוק"מ עמוד 396, 14) והובאה ברי"ף בבא-בבא פ"א פרק ראשון. (13) תעלה בת ששה טפחים מסביב לבקעה (בבא-בבא קז: וקח. ולמעלה פרק כא מהלכות מכירה, הלכה כב). (14) תעלה בת שלשה טפחים (שם ושם). ולמה הצריכו את שניהם - לשם שמירה על הבקעה.

- ג. מִי¹⁵ שֵׁישׁ לוֹ חֲצֵר בְּעִיר אַחֶרֶת¹⁶ - בְּנֵי הָעִיר
9 מְשַׁעֲבְדִין אוֹתוֹ לְחַפֵּר עִמָּהֶם בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרֹת
10 וְאַמַּת הַמַּיִם¹⁷; אֲבָל בְּשָׂאֵר כָּל הַדְּבָרִים¹⁸ - אֵין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הונא בן רבי יהושע, שהוא מן האחרונים, ולא כרב הונא, וכן פסק הרי"ף שם. (50) כתב "מבני מבוי" להשמיענו שאפילו אחד מבני מבוי אינו יכול לעכב. (51) אף-על-פי שאין החזקה מועלת כאן, ויכולים למחות תמיד, כמפורש להלן בפרק יא הלכה ה, בכל זאת כל זמן שלא מיחו בראשון, אינם יכולים לעכב לשני, וראה להלן הלכה יב. (52) תוספתא בבא-בבא פרק ב (צק"מ עמוד 8, 401). (53) טחנת קמח. (54) כלומר, אף האומן אינו יכול למנוע אע"פ שהוא מפסיד פרנסתו, אבל הוא-הדין שבני המבוי האחרים אינם יכולים למנוע, מכיון שיש כבר אומנות זו במבוי, כמו שכתב רבינו בסמוך, וראה סמ"ע שם ס"ק טז. (55) חותך. והטעם בברייתא: "מפני שיכול לומר לו: אתה עושה בשלך, ואני עושה בשלך". (56) בעיא של רב הונא ברבי יהושע שם, שלא נפתרה, ולפיכך הכריעו רבינו והרי"ף שאינם יכולים לעכב, כדין כל תיקו, שאין משנים את המצב הקיים. (57) לא האומן עצמו, כאמור, ולא בני המבוי. (58) ואם כן, גם מקודם היו נכנסים ויוצאים. (59) מימרא של רב הונא ברבי יהושע, שם. (60) היינו עיר, ראה בפ"א מהלכות מגילה הלכה א. וכן בגמרא שם: "מתא אחרית (=עיר אחרת). (61) מימרת רב הונא ברבי יהושע שם. (62) מס הגולגולת למלך. (63) לא בן העיר ולא בן המבוי, בניגוד לדעת ה'תוספות' שם שבן המבוי יכול למנוע, ורק בן העיר אינו יכול למנוע. (64) מוכרי בשמים לנשים.

ט. רוקלין⁶⁵ המחזירין פְּעִירוֹת⁶⁶ - אין פְּנֵי הַמְּדִינָה¹⁹ יכולין לעכב; שְׁתַּקְנַת עֲזָרָא הִיא שְׁיֵהִיו מְחִזְרִין, כְּדֵי שְׁיֵהִיו הַבְּשָׂמִים מְצוּיִין לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל⁶⁷. אֲבָל⁶⁸ אֵינָן קוֹבְעִין מְקוֹם יוֹשְׁבֵינָן⁶⁹, אֲלֵא מְדַעַת פְּנֵי הָעִיר. וְאִם⁷⁰ תִּלְמִיד חָכָם הוּא - קוֹבֵעַ מְקוֹם בְּכָל מְקוֹם שְׁיִרְצָה⁷¹.²⁴

(65) ואינם משלמים מס המלך בעיר זו, ואם כן מן הדין שיהיו בכלל גר ממדינה אחרת שיכולים למנוע, כמבואר למעלה. (66) בבא-בבא כב. וראה בבבא-קמא סב. שתקנה זו היא אחת מעשר תקנות שתיקן עזרא. (67) שם. (68) היינו, עם סחורתם למכור. וראה בסמ"ע סימן קנו, ס"ק יט. (69) מסקנת הגמרא בבא-בבא פרק א. (70) כדי שלא יבטל מתלמודו. (71) מימרא של רב כהנא ורבינא, בבבא-בבא שם.

י. הסוחרים⁷² שְׁמֵבִיאִין סְחוֹרָתָם לְמִכּוֹר בְּתוֹף הָעִירוֹת - פְּנֵי הָעִיר מְעַכְבִּין עֲלֵיהֶם⁷³. וְאִם⁷⁴ מְכָרוּ בַּיּוֹם הַשּׁוּק בְּלִבְדֵּי⁷⁵ - אֵין מוֹנְעִין אוֹתָם. וְהוּא⁷⁶ שְׁיִמְכְרוּ בַּשּׁוּק⁷⁷; אֲבָל לֹא יִחְזְרוּ עַל הַפְּתָחִים אֲפִלּוּ בַּיּוֹם הַשּׁוּק. וְאִם⁷⁸ יֵשׁ לָהֶן מְלוּהָ⁷⁹ פְּעִיר - מוֹכְרִין כְּדֵי פְּרִנְסָתָם⁸⁰ אֲפִלּוּ בְּלֹא יוֹם הַשּׁוּק, עַד שְׁיִפְרְעוּ⁸¹ חוֹבָן וְיִלְכוּ לָהֶן.³¹

(72) שהרי אינם משלמים כאן מס המלך, כנ"ל. ואם סחורתם של הסוחרים טובה יותר או זולה יותר מזו של סוחרי העיר, ראה במגיד-משנה. (73) מסקנת הגמרא שם. (74) אבל

במימרא של רב פפא. (29) שם במימרות הנזכרות, וכן בדברי ריש לקיש ורבי יוחנן (שם ז:). בניגוד לרבי יהודה נשיאה (שם ז:). (30) שם. (31) כהנמקתו של רבי יוחנן, ולא כזו של ריש לקיש, משום שמעשיהם מגינים עליהם. (32) בדברי רב יהודה, שם: "הכל לכריא פתאי אפילו מרבנן" וכפירוש ה'תוספות' שם ד"ה כריא פתאי בשם ר"ה, דהיינו תיקון הרחובות. (33) רב יהודה, שם. (34) ואינם מעמידים פועלים אחרים במקומם. (35) לא הזכיר רבינו אם גובים מהם לשכור פועלים במקומם, ועיין בשולחן ערוך' יורה-דעה סימן רמג סעיף א, ובדברי רבינו בפ"ו מהלכות תלמוד תורה הלכה י, והערה י שם אינה מוכרחה.

ז. הַיּוֹם³⁶ חוֹפְרִין נָהָר לְהִבִּיא בּוֹ מֵיִם לַמְּדִינָה - גּוֹבִין אֶף מִן הַיְּתוּמִים; שְׁזוֹ³⁷ זְכוֹת לָהֶם, כְּדֵי שְׁיִשְׁקוּ מִמֶּנּוּ שְׂדוֹתֵיהֶם וְכִרְמֵיהֶם³⁸. לְפִיכָן⁴⁰³⁹, אִם אֶרֶץ לָהֶם דָּבָר שֶׁלֹּא בָּאוּ הַמַּיִם - הוֹאִיל וְלֹא נִהְנוּ מֵהֶן הַיְּתוּמִים, מְחִזְרִין⁴¹ לָהֶם כָּל מָה שְׁנִלְקַח מֵהֶן. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה⁴².⁶

(36) שם ח. מימרא של רב פפא. (37) הסברת רבינו, בהתאם לכללו של רב פפא הנזכר למעלה הערה כו. (38) והרי הם מקבלים תמורת הכסף שנתנו. (39) כתשובת רב פפא לרב שישא בנו של רב אדי. (40) מפני שיתומים אינם בני מחילה (רש"י שם ד"ה לא מידויל). (41) כלומר, דבר שיש להם הנאה ממנו. (42) בבא-בבא פרק א: כברייתא.

ח. כּוֹפְרִין⁴³ בְּנֵי מְבוּיִם⁴⁴ זֶה אֶת זֶה⁴⁵ שֶׁלֹּא⁴⁶ לְהוֹשִׁיב בִּיְנֵיהֶן⁴⁷ לֹא חֵיט וְלֹא בְּרִסִּים⁴⁸, וְלֹא⁴⁹ אֶחָד מִבְּעָלֵי אֲמָנוּת. הִיָּה⁵⁰ שֶׁם בְּמִבּוֹי אֶחָד מִבְּנֵי מְבוּיִם⁵¹ אֶמֶן, וְלֹא מִחוּ בּוֹ⁵², אוֹ שְׁהִיָּה⁵³ שֶׁם מְרַחֵץ אוֹ חֲנוּת אוֹ יִרְחִים, וּבֹא חֲבֵרוֹ וְעָשָׂה מְרַחֵץ אַחֶרֶת כִּנְגָדוֹ אוֹ טְחוּן⁵⁴ אַחֶרֶת - אֵינּוּ⁵⁵ יָכוֹל לְמַנְעוֹ וְלֹמַר לוֹ: אִתָּה פּוֹסֵק⁵⁶ חֵי. וְאֲפִלּוּ⁵⁷ הִיָּה מִבְּנֵי מְבוּיִם אַחֵר - אֵינָן יָכוֹלִין לְמַנְעוֹ⁵⁸, שְׁהִי יֵשׁ בִּיְנֵיהֶם אוֹתָהּ אֲמָנוּת⁵⁹. אֲבָל⁶⁰ גַּר מִמְּדִינָה⁶¹ אַחֶרֶת שֶׁבֹא לַעֲשׂוֹת חֲנוּת בְּצַד חֲנוּתוֹ שֶׁל זֶה, אוֹ מְרַחֵץ מְצַד מְרַחֵץ שֶׁל זֶה - יֵשׁ לָהֶן לְמַנְעוֹ. וְאִם⁶² הִיָּה נוֹתֵן עִמָּהֶם מִנֵּת הַמֶּלֶךְ⁶³ - אֵינּוּ יָכוֹל לְמַנְעוֹ⁶⁴.¹⁸

(43) שאינו מפולש, ראה להלן הערה מג. (44) היינו, שאפילו היחיד יכול לעכב (סמ"ע סימן קנו ס"ק טז). וראה למעלה הלכה א והערה ד. (45) מפני הטעם שמביא רבינו להלן הלכה יא: "מפני ריבוי הנכנסים והיוצאים", והמדובר במבוי שאינו מפולש, כי מבוי מפולש הוא כרשות הרבים (ראה למעלה פרק ה הלכה יד). וראה בלחם-משנה וביאור הגר"א (שם ס"ק טו) שרבינו הוכרח לפרש בברייתא הנ"ל שלא כדעת מפרשים אחרים. (46) אפילו בן מבוי זה, כמו שנראה בסמוך, וכמפורש להלן הלכה יא. (47) מעבד עורות. (48) בברייתא שם, נוסף: "ולא מלמד תינוקות", אבל בכתב-יד מינכן שם ליתא. וראה להלן הלכה יא. (49) המשך הברייתא שם, וכתנא-קמא ולא כרשב"ג, וכר

לקמן, בסוף ההלכה הבאה, שבמלמד תינוקות של ישראל אין למחות. ובפירוש המשניות, כתב רבינו: "אבל אם מלמד חשבון או תשובות יש לו רשות למנעו", ולפי"ז תינוקות של גוים לאו דוקא, ואפילו תינוקות של ישראל אפשר לעכב, אם אינם לומדים תורה. כן כתב בשו"ע חושן-משפט שם סעיף א': "מלמד תינוקות לימוד שאינו של תורה". וראה להלן הערה קא. (89) ואף חזקה לא מועילה, כמפורש להלן בפ"א הלכה ה. (90) אף היא ברייתא, שם. (91) כלשון הברייתא, ולשיטת רבינו למעלה שאף במבוי יכולים לעכב, צריך לומר שבחצר אסור לו להשכיר אע"פ שעוד לא מיחו השכנים בידו, שהרי לא הזכיר רבינו: "מעכבין", אלא סתם "לא ישכירנו", מה-שאין-כן במבוי, שרק אם מישוה מוחה בידו, יכול למנעו. (92) והכל מפני טענת ריבוי הנכנסים והיוצאים. (93) כפירוש ה'תוספות' (שם, ד"ה בסופר מתא), ולא כשני הפירושים שברש"י. (94) וכל-שכן גוי. (95) משמע קצת, שרק בשטרות של חול יכול לעכב אבל לא בכתיבת ספרי תורה, תפילין ומזוזות שדינם כמלמד תינוקות, והוא-הדין לכל פעולת מצוה. וראה שו"ע שם סעיף ג, ולמעלה הערה פג. (96) משנה, שם כ: ומשמע שכבר החזיק בחנות ואף-על-פי-כן אינה חזקה, וראה להלן הערה צח.

יב. חנות⁹⁷ שפחצר⁹⁸ - יכולין השכנים למחות⁹⁹ בידו ולומר לו: אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסים והיוצאים; אלא עושה מלאכתו פחנותו ומוכר בשוק. אבל אינן יכולין למחות בידו ולומר לו: אין אנו יכולין לישן מקול הפטיש או מקול הרחמים; שהרי החזיק¹⁰⁰ לעשות בן. וכן¹⁰¹ יש לו ללמד תינוקות של ישראל תורה¹⁰² בתוך ביתו, ואין השתפין יכולין למחות בידו ולומר לו: אין אנו יכולין לישן מקול התינוקות של בית רבן¹⁰³.

(97) כן הוא במשנה, שם. [ולשיטת רבינו למעלה בהלכה ח והלכה יא, שאף במבוי יכול לעכב, צריך לומר שנקט "חצר" להשמיעו שבתינוקות של ישראל אינו יכול לעכב אפילו בחצר]. (98) תמיד, ולא מועילה אף חזקה, כמו שיוצא מתוך ההמשך, וכמו שרבינו אומר מפורש לקמן פ"א הלכה ה. (99) משנה, שם. (100) אבל בלי חזקה - יכולים גם כן למחות. ודעת רבינו שזהו ההבדל בין רשות המחאה ביחס לקול הנכנסים והיוצאים, שלגביהם לא מועילה חזקה, וכמו שכתב להלן פ"א הלכה ה, לבין שלילת רשות המחאה ביחס לקול הפטיש והריחיים, שלגבי עצם המלאכה מועילה החזקה, ועיין מגיד-משנה. וכתב הסמ"ע (סימן קנו ס"ק יא) שבחזקה זו לא צריך שלש שנים, לדעת רבינו, כמו שכתב להלן פרק יא הלכה ד. (101) כרבא שם כ: וכן פירשו הברייתות בגמרא, שם סא. (102) אבל לא לימודי חול, כדברי רבינו בפרוש למשניות. וראה למעלה הערה פו. (103) מתקנת יהושע בן גמלא ואילך, שהתקין להושיב מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר (שם כא.).

יג. מי שיש לו בור לפניו מביתו של חברו - 18

לא בימים אחרים (גמרא שם). (75) אף זה שם. (76) שאז באים מן החוץ, ומוכרים לאנשים מן החוץ (גמרא שם). ומשמע לכאורה שלאנשי אותה העיר אסור למכור, ברם הסמ"ע (שם ס"ק כ) כתב בשם ה'טור' שמוותר. (77) מסקנת רב כהנא, שם. (78) שהם חייבים לאחרים (ראה להלן הערה עח). ורש"י (שם ד"ה אית לן אשראי) מפרש, שחייבים להם. וראה סמ"ע שם ס"ק כב. (79) ובגמרא שם: "חיותם", וכתב המגיד-משנה בשם ר"ת, שאין הכוונה לשיעור חיותם בלבד, אלא שירויחו כדי מזונותם. (80) [אין לנקד "שִׁפְרָעוּ", כלומר שאחרים יפרעו להם חוב שחייבים להם, שאם כן היה צריך להיות "שִׁפְרָע חובם". ובכ"י תימן "שיפרעו את חובך" - הרי שהמדובר בחוב שהם חייבים לאחרים, והם פורעים אותו, וראה בסמ"ע שם ס"ק כב, ולמעלה הערה עו]. (81) בבא בתרא כא. בברייתא.

1 יא. אחד⁸² מבני מבוי⁸³ שאינו מפלש⁸⁴ שפכש⁸⁵
2 להעשות רופא⁸⁶, אמן⁸⁷, או גרד⁸⁸, או מלמד
3 תינוקות של עובדי כוכבים⁸⁹ - בני מבוי מעבדין⁹⁰
4 עליו, מפני שמרבה עליהם הנכנסין והיוצאין. וכן⁹¹
5 מי שיש לו בית פחצר⁹² השתפין - לא ישפירנו⁹³
6 לא לרופא, ולא לאמן, ולא לגרדי, ולא לסופר⁹⁴
7 יהודי⁹⁵ שפותב השטרות⁹⁶, ולא למלמדי תינוקות
8 של עובדי כוכבים.

(82) לפנינו בגמרא שם "אחד מבני חצר", ולפי זה לא נאמרו הדברים אלא באותה חצר, אבל בני מבוי אינם יכולים לעכב, וכדעת אב"י (שם ב:) שבחצר אחרת מותר. ולגירסת רבינו "אחד מבני מבוי", אין הלכה כאב"י אלא גם בחצר אחרת אסור, וגירסא זו היתה גם לפני בעלי ה'תוספות' שם, ודחו אותה בטענה שאין חולק על דברי אב"י, אבל לרבינו צריך לומר, שרבא שם שפירש המשנה באופן אחר חולק על דברי אב"י (הגר"א סימן קנו ס"ק ג). אבל יש להבין, הלא דין זה כבר כתוב למעלה בהלכה ח, ולמה נשנה כאן עוד פעם. ועיין כסף-משנה. וראה להלן הערה פה. (83) שמבוי מפולש הרי הוא כרשות הרבים, ואין בו טענת נכנסים ויוצאים, כמו שכתב הר"ף (בבא-בתרא פ"א), וכן כתב רבינו למעלה פרק ה הלכה יד. (84) והוא-הדין אם כבר נעשה, שבעניין זה אין חזקה (סמ"ע שם ס"ק ב), וכמו שכתב רבינו להלן בפ"א ה"ה. (85) רש"י שם ד"ה רופא, מפרש: "מוהל". ואע"פ שאין למחות במלמד תינוקות של ישראל (להלן הלכה יב) וכן אין למחות בכל עושה מצוה (שו"ע חושן-משפט סימן קנו סעיף ג) - אם אפשר לעשות המצוה בלי ריבוי נכנסים, יכולים לעכב שלא ירבו הנכנסים, ואם כן במוהל, אומרים לו שלא יבוא המצוה לביתו, אלא ילך הוא לבית המילה (ט"ז שם). (86) מקיז דם (רש"י שם). וכן נראה להלן בסמוך, שכתב: "לרופא או לאומן" - "רופא" ו"אומן" הם שנים. ועיין סמ"ע שם ס"ק ג. (87) אורג בגדים. וראה כסף-משנה שכתב שהמגיה העיר על זה שפירט רבינו כאן רק את אלו, ואילו למעלה בהלכה ח כתב: "כל בעלי אומניות". וראה למעלה הערה פ. (88) כמסקנת הגמרא שם, ובהתאם לשיטת רבא, המובאת

- 1 נִכְנָס בְּשַׁעַת שְׁדָרָה בְּנֵי אָדָם נִכְנָסִין, וְיוֹצֵא בְּשַׁעַת
2 שְׁדָרָה בְּנֵי אָדָם יוֹצֵאִין¹⁰⁶. וְאִינוּ¹⁰⁷ מְכַנְּסִים בְּהִמְתּוֹ
3 וּמִשְׁקָה מְבוּרָה, אֲלָא מְמַלָּא וּמִשְׁקָה מְבַחוּץ.
4 וּשְׁנֵיהֶם¹⁰⁸ עוֹשִׂין פּוֹתַחַת¹⁰⁹ עַל הַבּוֹר¹¹⁰. בְּעַל הַבּוֹר
5 - פְּדִי לְשִׁמּוֹר¹¹¹ אֶת מִימֵי; וּבְעַל חָצֵר - מִשּׁוֹם
6 חֶשֶׁד¹¹² אֲשֶׁתּוֹ, שְׁלֹא תִכְנַס לְשָׁם אֲלָא מִדַּעְתּוֹ.
- 10 תַּגְרִים¹¹⁶. וְלֹא יִכְנַס מִתּוֹכָהּ לְשַׁעַת אַחֲרֵת¹¹⁷.
11 וְהַחֲצִיזוֹן זֹרַע¹¹⁸ אֶת הַדֶּרֶךְ. הַחֲצִירוֹ¹¹⁹ אֶת הַדֶּרֶךְ מִן
12 הַצֵּד¹²⁰ מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם - הָרִי זֶה נִכְנָס וְיוֹצֵא בְּשַׁעַת
13 שֶׁהוּא רוֹצֵה¹²¹, וּמְכַנְּסִים לְתוֹכָהּ תַּגְרִים¹²²; וְלֹא יִכְנַס
14 מִתּוֹכָהּ לְשַׁעַת אַחֲרֵת¹²³. וְכָל אֶחָד¹²⁴ מֵהֶן יֵשׁ לוֹ
15 לַעֲכָב עַל חֲבֵרוֹ בְּזִרְעַת הַדֶּרֶךְ שֶׁנִּתְּנוּ מִן הַצֵּד.

(113) שם צט: במשנה. (114) שבעת החלוקה הסכים החיצוני לתת כניסה לפנימי (רש"י שם ד"ה מי שיש לו). (115) שהרי הליכה זו באמצע הגינה גורמת הפסד לבעל הגינה החיצונה, ולא הסכים אלא לצורך גדול. (116) לקנות ירקות (רש"י שם ד"ה תגרין). (117) שלא הסכים אלא להליכה לצורך הגינה ולא לצרכים אחרים. (118) אף שמעכב קצת את ההליכה - מכיון שיצא לו הפסד גדול לחיצון אם לא יזרע באמצע שדהו, מן הסתם לכתחילה הסכים רק באופן זה (סמ"ע שם ס"ק ה). (119) המשך המשנה, שם. (120) שביטלו את הדרך הראשונה שבאמצע, ועשו דרך חדשה מן הצד. (121) שאין זה מפריע כל-כך לבעל הגינה החיצונה. (122) כנ"ל, שמן הצד לא נגרם לו הפסד כל-כך על-ידי-זה, והוא מצרכי הגינה. (123) שלא הסכים לתת לו אלא לצרכי הגינה ולא לצרכים אחרים. (124) שבעל הגינה החיצונה אינו זקוק כל-כך לזרוע דרך זו, כמו אילו היתה זו באמצע הגינה, ולשם כך הסכימו להחליפה, וגם בעל הפנימית אינו יכול לזרוע, שקיבל את הדרך להליכה גרידא ולא לזריעה, וראה סמ"ע שם, ס"ק ה.

(104) משנה, שם צט. (105) כגון שהתנו כך בשעת החלוקה או המכירה, שיהיה לזה דרך אל הבור (סמ"ע סימן קסט ס"ק א). (106) והיינו, ביום, כמו שכתוב בשו"ע חושן-משפט שם סעיף א. שאע"פ שהתנו שיהיה לו דרך בביתו - לא הסכים זה לקום בלילה ולפתוח לו (סמ"ע שם ס"ק ב). (107) שאין זה הכרחי להכניס בהמתו אל הבור ויכול להשקותה בחוץ, ורק לצרכים דחופים הסכים לתת לו רשות כניסה. (108) משנה, שם. (109) מנעול, שסוגר את דלת הבור. (110) כרבי יוחנן שם. (111) שלא יגנוב אותם בעל הבית. (112) שלא יסתובב זה סמוך לבורו בהעדרו של בעל הבית מתוך אמתלא, שהוא נכנס לשאוב מן הבור, ויזנה עם אשתו, או שיעורר חשד כזה אצל הבריות, מה-שאין-כן אם יש גם לבעל הבית מפתח, אינו יכול להסתובב שם ולא יכנס אלא בזמן שנמצא בעל הבית. וחשש גניבה בבית אין, שאשתו שומרת שם (רש"י שם ד"ה משום חשד אשתו).

- 7 יד. מִיִּשׁ לֹא גָנָה לְפָנִים מִגִּנְתּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ -
8 נִכְנָס¹¹⁴ בְּשַׁעַת שְׁדָרָה בְּנֵי אָדָם נִכְנָסִין, וְיוֹצֵא בְּשַׁעַת
9 שְׁדָרָה בְּנֵי אָדָם יוֹצֵאִין. וְאִינוּ¹¹⁵ מְכַנְּסִים לְתוֹכָהּ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ט"ט ו' אייר ה'תש"פ

ה"ד. (4) שם, ה"ה. (5) סקילה - ויקרא כ, כז; שריפה - שם יד. (6) סנהדרין נב, ב. ושם נג, א אמרו: ארבע מיתות מקובלות הן למשה מסיני. (7) שם עו, ב. והוצרך רבינו לפרש שהרוצח הוא בסיף, שאל נטעה לומר הואיל וענשו אמור בתורה סתם (שמות כא, כ) "נקום ינקם", ודאי הכוונה למיתת חנק, כדין כל מיתה סתמית, משמיענו רבינו שנקימה זו נתפרשה למשה שהיא בסיף, כמבואר בסנהדרין נב, ב ובביאורנו לקמן פט"ו, אות סה. וכן הדגיש רבינו בהל' רוצח פ"א, ה"א: "מפי השמועה למדו שזו מיתת סיף". ועיר הנדחת נשנית כאן אגב דין רוצח (לחם-משנה). (8) שנאמר בהם (דברים יג, טז) "הכה... את יושבי העיר ההיא לפי חרב". ולקמן פט"ו, ה"י"ב, מונה רבינו את כל מחוייבי ארבע מיתות לסוגיהן ולמניינן המפורט.

- 22 ב. כָּל מִיתָה מֵהֶם⁹ - מִצּוֹת עֲשֵׂה¹⁰ הִיא לְבֵית דִּין
23 לְהִרְגָּ בָּהּ מִי שֶׁנִּתְחַבֵּב בָּהּ. וְאִין רְשׁוֹת לְמַלְךְ לְהִרְגָּ¹¹
24 בְּאַחַת מֵהֶן, אֲלָא בְּסִיף בְּלִבְד¹².

(9) בכתי"י תימן: מהן. (10) כמו שאמרו (יבמות ז, א):

יום ראשון ט' אייר ה'תש"פ

הלכות סנהדרין

פֶּרֶק אַרְבַּעַת עֶשְׂרִי

(1) ארבע מיתות המסורות לבית דין. נגמר דינו למות ונתערב עם שאר העם ולא נודע מיהו. מקום הקבורה להרוגי בית-דין, הזהירות והמתנינות בהוצאת גזר-הדין למות. הצמדת הדין בדיני נפשות לזמן קיום בית המקדש. הקבלה, שבטבריה עתיד בית הדין הגדול לחזור תחילה.

- 16 א. אַרְבַּע מִיתוֹת נִמְסְרוּ לְבֵית דִּין²: סְקִילָה, וּשְׂרָפָה,
17 וְהִרְיָגָה בְּסִיף³, וְחֲנָקָה⁴. סְקִילָה וּשְׂרָפָה - מִפְּרָשִׁין הֵן
18 בַּתּוֹרָה⁵; וּמִפִּי מִשָּׁה רַבְּנּוֹ לְמַדּוֹ, שֶׁכָּל מִיתָה
19 הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה סֵתֶם - הִיא חֲנָקָה⁶, וְהַהוֹרֵג אֶת חֲבֵרוֹ
20 - מִיתָתוֹ בְּסִיף⁷. וְכֵן אֲנָשִׁי עִיר הַנִּדְחָת - מִיתָתָן
21 בְּסִיף⁸.

(2) משנה בסנהדרין מט, ב. (3) בחרב, ראה לקמן פט"ו,

- 14 ו. כָּל חֵיבֵי מִיתוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בָּזֶה - נִדוּן כָּל אֶחָד
15 מֵהֶן בְּקִלְהָ שְׁבָהָן.²²
- 22 משנה בסנהדרין עט, ב. ומפרש רש"י: מאחר שאי-אפשר
מכיר מי המחוייב החמורה ומי - הקלה, אי אתה רשאי
להחמיר עליו, למשכו למיתה החמורה שלא נתחייב בה,
אלא ידונו בקלה שישנה בכלל החמורה.
- 16 ז. מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ²³ שֶׁנִּתְעַרְבַּ עִם שְׂאָר הָעָם וְלֹא
17 נִדָּע מִי הוּא מֵאֵלּוּ²⁴, אוּ מִי שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ
18 שֶׁנִּתְעַרְבַּ עִם מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ וְלֹא נִדָּע מִי הוּא -
19 כֹּלֵן פְּטוּרִין. לְפִי שְׂאֵין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל אָדָם אֵלֶּא
20 בְּפָנָיו.²⁵
- 23 למיתה. (24) והלא אי-אפשר להמית את הכשרים
בגללו, לפיכך נפטר אף הוא. (25) וכיון שאין מכירים
אותו, אפילו כשיעמוד לפניו אין זה בפניו (שם, וברש"י).
וטעם זה נצרך רק למי שנתערב עם מי שנגמר דינו, אבל
נתערב עם שאר העם, אינו צריך לטעם זה, שהרי שאר העם
אינו חייב מיתה, ואיך נמית את כולם בגלל החייב שנתערב
(כסף-משנה). ואם רוצח שלא נגמר דינו, נתערב ברוצחים
אחרים, כולם פטורים מן המיתה, ואוסרים את כולם בבית
הסוהר, כמבואר בהל' רוצח פ"ד, ה"ז.
- 21 ח. מִי שֶׁעָמַד עַל נַפְשׁוֹ וְלֹא יָכָלוּ בֵּית דִּין לֶאֱסֹר
22 עַד שֶׁיִּמְיתוּהוּ בְּמִיתָה שֶׁהוּא חַיֵּב בָּהּ - הוֹרְגִין אוֹתוֹ
23 עֲדִיו כֹּכֵל מִתָּה שֶׁיִּכְוָלִין לְהִמָּיתוֹ בָּהּ, מֵאַחַר שֶׁנִּגְמַר
24 דִּינוֹ.²⁶ וְאֵין רְשׁוֹת לְשְׂאֹר הָעָם לְהִמָּיתוֹ תַּחֲלָה.²⁷
25 לְפִיכָּה, אִם נִקְטְעָה יַד הָעֵדִים²⁸ - פְּטוּר²⁹. וְאִם הָיָה
26 הָעֵדִים גִּדְמִין מִתַּחֲלָה - יִהְיֶה בְּיַד אֲחֵרִים.³⁰ בְּמָה
27 דְּבָרִים אֲמֹרִים?³¹ בְּשְׂאֹר מַחֲיֵב מִיתוֹת בֵּית דִּין חוּץ
28 מִן הָרוֹצֵחַ; אֲכָל הוֹרֵג נֶפֶשׁ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ - רֹדְפִין
29 אַחֲרָיו כֹּכֵל דְּבָר וּבְיַד כָּל אָדָם עַד שֶׁמִּמִּיתִין אוֹתוֹ.³²
- 26 כמו שאמרו (סנהדרין מה, ב) "מניין שאם אי-אפשר יכול
להמיתו במיתה הכתובה בו, שאתה ממיתו בכל מיתה
שאתה יכול להמיתו? תלמוד-לומר: מות יומת המכה,
מכל-מקום". (27) שנאמר (דברים יז, ז) "יד העדים תהיה
בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה" (שם).
(28) אחרי העדתם. (29) שאי-אפשר לקיים בו: "יד העדים
תהיה בו". (30) שם, שלא מצינו שעדים גדמים יהיו
פסולים לדיני נפשות, ועל-כרחך כוונת הכתוב לומר: יד
העדים, שהיתה להם בשעת העדתם, תהיה להם בשעת
המתתו (רש"י שם). (31) שאם נקטעה יד העדים אחר
העדתם, הרי זה פטור. (32) שם, שהרי הוא מזיק,
וחוששים שמא יהרוג עוד, ולפיכך מיתתו בכל אדם
(רדב"ז), והשווה הל' רוצח פ"א, ה"ד: "ואין לך דבר
שהקפידה תורה עליו כשפיכות דמים, שנאמר ולא תחניפו
את הארץ כי הדם הוא יחניף את הארץ". ושם פ"ד, ה"ט:
"שאע"פ שיש עוונות חמורים משפיכות דמים, אין בהן
השחתת ישובו של עולם כשפיכות דמים".
- ט. כָּל הַרוֹגֵי בֵּית דִּין - אֵין קוֹבְרִין אוֹתָן בְּקִבְרֵי³⁰
- "אבל מיתת בית-דין דוחה שבת, שבאה 'עשה' ודוחה
לא-תעשה". והשווה ספר המצוות לרבינו, עשין רכז-רכט.
(11) שהוא הורג את המורדים בו, כמבואר בהל' מלכים פ"ב,
ה"ח. וכן יש לו רשות "להרוג ולתקן העולם כפי מה
שהשעה צריכה" (שם ה"י). (12) תוספתא סנהדרין פ"ט,
ה"ג: "הרשות לא ניתן לה אלא סייף בלבד", וכן בירושלמי
שם פ"ז, ה"א. רמז לכך, דברי הכתוב (מלכים-א ב, ה) "ו
וואשבע לו... אם אמיתך בחרב". וראה לקמן פ"ח, ה"ו
"או דין מלכות היה" ובביאורנו שם.
- ג. כָּל מַחֲבִיב מִיתָת בֵּית דִּין שֶׁלֹּא הִמִּיתו אוֹתוֹ בֵּית
2 דִּין - בְּטָלוּ מַצּוֹת עֲשֵׂה, וְלֹא עָבְרוּ עַל מַצּוֹת לֹא
3 תַּעֲשֶׂה.¹³ חוּץ מִן הַמְכַּשֵּׁף, שְׂאֵם לֹא הִמִּיתוּהוּ -
4 עָבְרוּ עַל מַצּוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: מְכַשֶּׁפָה לֹא
5 תִּתְּנָה.¹⁴
- (13) שהרי לא נאמרה בהן כל אזהרה בלשון לא-תעשה.
וכתב הרדב"ז, אם עמד הנידון על נפשו, והרגוהו עדיו
במיתה אחרת שיכולים להמיתו (ראה לקמן ה"ח), הרי
בית-דין זה קיים מצות-עשה, שזוהי מצותו. (14) השווה
ספר המצוות לרבינו, לא-תעשה שי.
- ד. סְקִילָה חֲמוּרָה מִן הַשְּׂרִפָּה,¹⁵ וְשְׂרִפָּה חֲמוּרָה מִן
7 הַסִּיף,¹⁶ וְהַסִּיף חֲמוּרָה מִן הַחֶנֶק.¹⁷ וְכָל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב
8 בְּשִׁטֵּי מִיתוֹת - נִדוּן בְּחֲמוּרָה.¹⁸ בֵּין שֶׁעָבַר שְׁתֵּי
9 עֲבֻרוֹת זֶה אַחֲרֵי זֶה, בֵּין שֶׁעָבַר עֲבֻרָה אַחַת שְׁתֵּי
10 עֲלִיָּה שְׁתֵּי מִיתוֹת.¹⁹ אֲפִלּוּ נִגְמַר דִּינוֹ לְקִלָּה, וְאַחַר
11 כִּף עָבַר עַל הַחֲמוּרָה וְנִגְמַר דִּינוֹ - נִדוּן בְּחֲמוּרָה.²⁰
- (15) סנהדרין מט, ב, שכן ניתנה למגדף את ה' (ויקרא כד,
יד) ולעובר ע"ז, וזה חטא חמור ביותר, שכן פושט ידו
בעיקר. (16) שם נ, א. שכן ניתנה לבת כהן שזינתה (ויקרא
כא, ט) וחטאה חמור, שכן מחללת את כבוד אביה.
(17) שכן ניתן לאנשי עיר הנדחת. וענשם חמור, שהרי גם
ממונם אבד. (18) כגון נערה המאורסה בת כהן שזינתה,
נידונה בסקילה החמורה ולא בשריפה הקלה ממנה (שם
עמוד ב). (19) כגון שבא על חמותו, שהיא אשת איש,
איסור חמותו - בשריפה, ואיסור אשת איש - בחנק.
(20) ואין אומרים שמאחר שנגמר דינו לקלה - הרי הוא
כמת, ולא יענש על החמורה שעבר אח"כ (שם פא, א), רמז
לכך הנביא (יחזקאל יח, י"ב) "והוליד בן פריץ שופך דם
(=זה סייף), ואת אשת רעהו טמא (=בחנק), ואל הגילולים
נשא עיניו" (=זו ע"ז, שבסקילה), והכתוב מסיים (שם יג)
"מות יומת דמיו בו יהיה" - בסקילה (גמרא שם).
- ה. וְאֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה דִּנִּין אוֹתָן בְּאַרְבַּע
13 מִיתוֹת.²¹
- (21) קידושין לה, א, "איש או אשה כי יעשו מכל חטאות
האדם (במדבר ה, ו) - השווה הכתוב אשה לאיש לכל
עונשין שבתורה". והשווה הל' איסורי ביאה פ"ג, ה"ה
"שאין הפרש בין איש לאשה לעונשין, זולתי בשפחה
חרופה בלבד".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ככתוב (שם ח) "וקמת ועלית אל המקום" - מלמד שהמקום גורם (שם פז, א), וכמבואר בסמוך הי"ג.

יב. בתחלה, כשנבנה בית המקדש, היו בית דין הגדול יושבין בלשכת הגזית⁵¹ שהיתה בעזרת ישראל⁵². והמקום שהיו יושבין בו - חל היה⁵³, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד⁵⁴. וכשנתקלקלה השוירה⁵⁵, גלו ממקום למקום. ולעשרה מקומות גלו, וסופן לטבריא⁵⁶, ומשם לא עמד בית דין גדול עד עתה. וקבלה היא, שטבריא עתידין לחזור תחלה, ומשם נעתקין למקדש⁵⁷.

51) שהיתה בנויה אבני גזית לכבוד הסנהדרין (תוספות יו"ט למדות פ"ה, מ"ד). 52) חצר המקדש, סמוכה לעזרת כהנים, ששם הכהנים עשו עבודת המקדש. 53) לא נתקדש בקדושת העזרה. 54) שנאמר בו (שמואל ב', ז, יח) "ויבוא המלך דוד וישב לפני ה'". אבל אחרים אסור להם לשבת, ככתוב (דברים יח, ה) "לעמוד לשרת בשם ה'". (יומא כה, א וברש"י). ובסנהדרין (קא, ב) אמרו, שזוהי הלכה למשה מסיני, כדברי רש"י שם. וראה בהל' בית הבחירה פ"ה, הי"ז "לשכת הגזית... חציה היה קודש וחציה היה חול... ובחצי של חול היו הסנהדרין יושבים". 55) כשגברו העוונות, ונתרבו רוצחים בישראל. 56) מלשכת הגזית לחנות, ומחנות לירושלים, ומירושלים ליבנה, ומיבנה לאושא, ומאושא לשפרעם, ומשפרעם לבית שערם, ומשם לציפורי, ומשם לטבריא (ראש השנה לא, א), ובטבריא היו בימי אנטונינוס קיסר (רש"י שם). 57) שם.

יג. ארבעים שנה קדם חרבן בית שני בטלו דיני נפשות מישראל, אף על פי שהיה המקדש קיים⁵⁸; מפני שגלו הסנהדרין, ולא היו שם במקומן במקדש⁵⁹.

58) והכהן היה מקריב על גבי המזבח. 59) מכיון שראו שנתרבו הרוצחים, ולא יכלו לדונם, אמרו: מוטב שנגלה ממקום למקום כדי שלא יתחייבו מיתה, שהמקום גורם, כמבואר לעיל הי"א (עבודה זרה ח, ב).

יד. בזמן שדיני דיני נפשות בארץ ישראל - דיני דיני נפשות בחוצה לארץ⁶⁰. והוא שהיה הסנהדרין סמוכין בארץ, כמו שבארנו⁶¹. שהסנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ.

60) מכות ז, א. 61) לעיל פ"ד, הי"ב. ולא הזכירה רבינו כאן אלא לומר שכל אותן ארבעים שנה שבטלו דיני נפשות בא"י, בטלו גם בחוץ לארץ. אע"פ שעדיין היה הכהן מקריב על המזבח (כסף-משנה).

יום שני י' אייר ה'תש"פ

פרק חמשה עשר

(1) ביצוע מצוות סקילה, ואלה שחייבים תלייה אחרי

1 אבותיהם בכלל ישראל³³, אלא שני קברות מתקנין להן בית דין: אחד לנסקלין ולנשרפין, ואחד לנהרגין ולנחנקין³⁴. ודבר זה הלכה מפני השמועה³⁵. נתאפל הפשר³⁶ - היו מלקטין את העצמות וקוברין אותן בקברות אבותיהן. ויש לקרוביהן לעשות להן³⁷ ארון ותכריכין³⁸.

33) משנה בסנהדרין מו, א. וכפירוש הגמרא שם מו, א: "לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק". 34) שם, "אין קוברים רשע חמור אצל רשע קל", ונהרגים ונחנקים - קלים הם ביחס לנסקלים ונשרפים. 35) ששמעו מפני משה שקיבל מסיני, ולפיכך לא תיקנו ארבעה קברות לכל מחוייב מיתה לחוד, כי כך נתקבלה ההלכה (שם). 36) ולשון המשנה שם: נתעכל. ומפרש רש"י: כבר נתכפר במיתתו ובזיונו. 37) לעצמות, לאחר שנתעכל הבשר. 38) בגדים לכוון בהם העצמות (שם מו, א) וראה לעיל פי"ג, ה"ו.

7. צריכין בית דין להתישב בדיני נפשות ולהמתין, ולא יאיצו³⁹. וכל בית דין שהרגו נפש בשבע שנים - הרי אלו חבלנין⁴⁰. אף על פי כן, אם ארע להם להרג בכל יום ויום - הורגין⁴¹. אבל אין דינין לעולם שנים ביום אחד⁴², אלא דינין זה היום והשני למחר. היו שגיהם בעברה אחת ומיתה אחת, כגון נואף עם נואפת - דינין שניהם ביום אחד⁴³. לפיכך, אם היה הנואף בועל פת כהן, הואיל והוא בחנק⁴⁴ והיא בשרפה⁴⁵ - אין הורגין שניהן ביום אחד⁴⁶.

39) ימהרו. 40) משחיתים ומזיקים (מכות ז, א). ובסנהדרין לה, א דרשו: "אשרו חמוץ (ישעיה א, יז) - אשרו דיין שמחמץ (משה) את דינו". 41) שהרי אמרו (שם מה, ב) "אין דנים שנים ביום אחד" - הרי שבשני ימים דנים זה אחר זה (רדב"ז). 42) בבית-דין אחד, שלא יוכל להפוך בזכותם, שכל אחד מהדיינים צריך לבקש ראיות למיתה זו ולמיתה זו (רש"י שם). 43) שאפשר לעיין בדין שניהם כאחד (שם מו, א), פרט למיתה אחת ושתי עבירות, כגון חילול שבת ועבודה-זרה ששתיהן שתי עבירות נפרדות, וענשן סקילה (שם). 44) כדין בועל אשת איש. 45) שנאמר: היא מחללת - היא בשריפה, ואין בועלה בשריפה (שם נא, א). 46) שם מו, א.

16. יא. אין דינין דיני נפשות אלא בפני הבית⁴⁷. והוא שהיה בית דין הגדול שם בלשפה שבמקדש. שנאמר בזקן ממרא: לבלתי שמע אל הכהן וגומר⁴⁸. ומפני השמועה למדו, שבזמן שיש כהן מקריב על גבי המזבח - יש דיני נפשות⁴⁹. והוא שהיה בית דין הגדול במקדש⁵⁰.

47) בזמן שבית המקדש קיים, ואז דנים בכל המדינה ואפילו בחוץ לארץ, כמבואר בסמוך הי"ד. 48) בכת"י תימן: אל הכהן או אל השופט. 49) שם נב, ב: "בזמן שיש כהן - יש משפט. בזמן שאין כהן - אין משפט". 50) שאם בית-הדין גלה ממקומו שבמקדש, אין דנים דיני נפשות,

אצלם אמת, שהשיגוהו בחושיהם, והוא אצלנו סיפור דברים, שאין אנו יודעים אלא מה ששמענו מהם."

ב. עובד עבודה זרה - אין סוקלין אותו אלא על שער שעבד בו¹⁵. ואם היתה עיר שרפה עובדי פוכבים¹⁶ - סוקלין אותו על פתח בית דין¹⁷. ודבר זה קבלה מפי השמועה: אל שעריך - זה שער שעבד בו¹⁸, ולא שנגמר דינו בו.

(15) ואפילו נידון בעיר אחרת. (16) ויש חשש איבה, או שלא יתנו לסקול על שער עירם. (17) כתובות מה, ב. וכתבו ה'תוספות' שם, לאו דוקא ליד פתח בית-דין, אלא חוץ לבית-דין ורחוק ממנו, וכן מבואר לעיל פ"ב, ה"ג, שבית הסקילה היה רחוק מבית-הדין. (18) וכן דרשו שם: "נאמר שעריך למטה (=והוצאת את האיש ההוא... אל שעריך... וסקלתם באבנים), ונאמר שעריך למעלה (=שם ב, כי ימצא בקרבך באחד שעריך... איש או אשה אשר יעשה את הרע... וילך ויעבוד אלהים אחרים), מה שעריך האמור למעלה - שער שעבד בו, אף שעריך האמור למטה - שער שעבד בו". וידוע שאין אדם דן "גזירה-שוה" אלא אם קיבלה מרבו, ורבו מרבו עד למשה מסיני, כמבואר בנדה יט, ב וברש"י שם. והשווה הל' איסורי ביאה פ"ג, ה"א.

ג. מצות הנשרפין: היו משקעין אותו בזבל עד ארכבותיו¹⁹, ונותנים סודר קשה לתוף הדרך²⁰ וכורכין על צוארו. ושני עידיו - זה מושף אצלו, וזה מושף אצלו, עד שהוא פותח את פיו. ומתכבים²¹ את הבדיל ואת העופרת וכיוצא בהן, והוא זורק לתוף פיו, והיא יורדת ושורפת את בני מעיו²².

(19) שלא יתהפך אנה ואנה, ותפול הפתילה על בשרו מבחוץ. (20) שהרץ אינו חונק לפתוח פיו, והקשה מחבל את גרונו ומנוולו, לפיכך קשה מבפנים - לחנוק, ורכה מבחוץ להגן (רש"י לסנהדרין נב, א). (21) ממסים. (22) משנה, שם נב, א. ובגמרא שם דרשו: נאמר כאן "באש תשרף", ונאמר בבני אהרן (ויקרא י, ו) "יבכו את השריפה אשר שרף ה'". מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים, שנאמר בהם: וימותו לפני ה' - כעין מיתה, כלומר: שהגוף נשאר שלם, אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים.

ד. מצות הנחרגין: מתיזין את ראשו בסִיף, פִּדְרֵךְ שֶׁהַמַּלְכִים עוֹשִׂים²³.

(23) למורדים בהם (משנה, שם עמ' ב), וכן הכתוב אומר (שמואל-ב יב, ט) "ואותו הרגת בחרב". ובמלכים-א ב, ח נאמר: ואשבע לו בה' לאמור אם אמיתך בחרב". וכתב הרדב"ז, מהמשנה הנ"ל יש ללמוד, שאין הרוגי מלכות נהרגים אלא בסיף, כדברי רבינו לעיל פ"ד, ה"ב.

ה. מצות הנחנקין: משקעין את המחזיק בזבל עד ארכבותיו, ונותנים סודר קשה לתוף הדרך וכורכין על צוארו. זה מושף אצלו, וזה מושף אצלו, עד שתצא נפשו²⁴.

סקילתם. מצוות קבורת הרוגי בית דין ביום הריגתם. מספר חייבי סקילה שבתורה, וכן חייבי שריפה, הרג וחנק, סכום כולם שלושים ושישה.

א. כיצד מצות הנסקלין? רחוק מבית הסקילה ארבע אמות מפשיטין את המחזיק סקילה בגדי², ומכסין ערותו מלפניו. ואין האשה נסקלת ערמה, אלא בחלוק אחד³. ובית הסקילה גבוה שתי קומות⁴. עולה לשם הוא ועדיו, וידיו אסורות⁵. ואחד מן העדים דוחפו על מתניו מאחוריו, והוא נהפך ונופל על לבו לארץ⁶. אם מת בה - יצא⁷. שהרי נאמר: סקל יסקל או ירה יירה⁸. הנה השוה הנסקל שנפל את האבן עליו⁹ עם הנדחף שנפל הוא בעצמו על הארץ¹⁰. ואם לא מת מדחיפה זו - מגביהין העדים אבן שהיתה מנחת שם¹¹, משא שני בני אדם, והעד השני מרפה את ידו¹² ומשליך¹³ האבן על לבו. אם מת בו - יצא, ואם לאו - רגיתו בכל ישראל. שנאמר: יד העדים תהיה בו בראשנה להמיתו¹⁴, ויד כל העם באחרונה.

(2) שהוא ממחר למות כשהוא ערום (סנהדרין מד, ב ובפירוש המשנה לרבינו שם). ובגמרא שם מה, א דרשו: "ורגמו אותו" (ויקרא כד, יד) - "אותו" בלא כסותו. (3) שלא תתבזה, והתורה אמרה: "ואהבת לרעך כמוך - ברור לו מיתה יפה" ולא תבזהו. ואע"פ שהיא שוה למות ע"ז, נוח לה לסבול צער גופני ולא להתבזות (שם מה, א). (4) וקומתו של הנידון הרי כאן שלש, ומפילו משם לארץ, ומת מהר. אבל לא תיקנו שיהיה גבוה יותר, כדי "שלא יתנוול", שאם יפול מבנין גבוה יותר, יתפור גופו, ואבריו מתפרקים, וכריסו נבקעת (שם וברש"י). (5) מדרש נחומא פרשת פקודי אות ב "ועוקרים לו ידיו ורגליו". (6) ובמשנה, שם מה, א כתוב: "נהפך על לבו - הופכו על מתניו", ומפרש רש"י: כשהוא מושכב פרקן הוא מגונה יותר. ורבינו לא חשש לכתבו כי הוא סובר שכל הפיכתו על מתניו, אינה אלא לראות אם כבר יצאה נשמתו, וכיון שכתב: "אם מת בה יצא", הרי ההפיכה על מתניו בכלל זה, שע"י הפסקת דופק הלב בוחנים שהוא מת (לחם-משנה). (7) אע"פ שלא נרגם כלל באבן. (8) יושלך למטה לארץ (רש"י לתורה שם). (9) בכת"י תימן: "הנסקל שנפל האבן עליו". ותיבת: את, איננה. (10) ואע"פ שהסקילה הוזכרה בפסוק תחילה, עושים אותה בסוף, שמצינו בסמך הכתוב סקילה למיתה, שנאמר (דברים יז, ה) "וסקלתם באבנים ומתו" (תוספות' שם מה, א ד"ה: "מניין שבדחיה). ומניין שאנו למדים מיתת בית-דין לדורות מסיני? תלמוד-לומר: סקול יסקל, לשון עתיד, לומר שאף לדורות יהא דין סקילה נוהג אף בדחיפה (שם מה, א). (11) לצורך זה. (12) כדי שחבירו ישליכנה בכל כוחו, ששנים אינם יכולים לכוון כוחם להשליך כאחד, כשזה משליך זה מעכב (שם מה, ב וברש"י). (13) חבירו הראשון. (14) שם עמ' א. וכתב רבינו בפירושו למשנה שם פ"ז, מ"ג: "וכבר ידעת שהעדים הם שממיתים בידים איזו מיתה שתהיה, לפי שאותו הדבר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 שְׁנֵתְלָה עָלָיו נִקְבַּר עָמוּ, שְׁלֹא יֵהָא לוֹ זְכָרוֹן רַע
20 וַיֹּאמְרוּ: זֶה הָעֵץ שְׁנֵתְלָה עָלָיו פְּלוֹנִי³⁹. וְכֵן הָאֵבֶן
21 שֶׁנִּסְקַל בָּהּ, וְהִסִּיף שְׁנֵהֲרַג בּוֹ הַנְּהַרְג, וְהַסְנֵדְרִין
22 שְׁחוּנִקִּין בָּהֶן - הִלֵּל נִקְבְּרִים בְּתִפְשֵׁת הַנְּהַרְג, אֲכָל
23 לֹא בִקְבָר עֲצָמוֹ⁴¹.

(37) והוא נעוץ בקרקע, כמבואר לעיל ה"ז. (38) והתורה אמרה: "כי קבור" - מי שאינו מחוסר אלא קבורה, יצא זה (המחוסר) שמחוסר קציצה וקבורה" (שם מו, ב). ואף שגם עץ הנעוץ מחוסר תלישה, אין זה מחוסר מעשה, כקציצה מן המחוסר (שם). (39) כמו שאמרו שם (נד, א) לגבי הבא על הבהמה, שגם היא נסקלת, משום "שלא תהא הבהמה עוברת בשוק, ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה". (40) בתוך ארבע אמותיו (רש"י שם מה, ב). וכן אמרו (סוטה מג, ב), "מת תופס ארבע אמות". (41) שם מה, ב וראה בירושלמי נזיר פ"ז, ה"א "כי קבור תקברנו - קבורה לו ולעצו ולאבנו".

י. כֹּל הַנִּסְקָלִין שֶׁבַתְּוֹרָה שְׁמוֹנָה עָשָׂר, וְאֵלּוּ הֵן: 24
הַבָּא עַל הָאֵם⁴², וְעַל אִשָּׁת אָב, וְעַל פֶּלֶתוֹ⁴³, וְעַל 25
נַעֲרָה הַמְאֻרְסָה⁴⁴, וְעַל הַזְּכוּר⁴⁵. וְהַשּׁוֹכֵב עִם 26
בְּהֵמָה⁴⁶. וְהָאִשָּׁה הַמְּבִיאָה אֶת הַבְּהֵמָה עָלֶיהָ⁴⁷.
וְהַמְּגִדֵּף⁴⁸. וְעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים⁴⁹. וְהַנּוֹתֵן מִזְרָעוֹ 28
לְמִלָּךְ⁵⁰. וְבַעַל אוֹב. וְבַעַל יִדְעוֹנִי⁵¹. וְהַמְּסִית⁵².
וְהַמְּדִית⁵³. וְהַמְּכַשֵּׁף⁵⁴. וְהַמְּחַלֵּל אֶת הַשִּׁבְת⁵⁵. וְהַמְּקַלֵּל 30
אָבִיו אוֹ אִמּוֹ⁵⁶. וְכֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵה⁵⁷. 31

(42) ויקרא יח, ז "אמך היא, לא תגלה ערותה". דרשו חכמינו (סנהדרין נד, א) לרבות אמו שאינה אשת אביו (כגון אנוסה ומפוחה) כאמו שהיא אשת אביו, ובאשת אביו נאמר (שם כ, יא) "ואיש אשר ישכב את אשת אביו... מות יומתו... דמיהם בס", וכל מקום שנאמר: דמיהם בס, הרי זה בסקילה, כשם שנאמר באוב וידעוני (שם כז) "מות יומתו, באבן ירגמו אותם דמיהם בס" (שם נד, א). (43) ויקרא כ, יב. (44) דברים כב, כד. (45) ויקרא כ, יג. (46) שם, טו, "ואת הבהמה תהרגו", ונאמר במסית (דברים יג, י) "כי הרוג תהרגנו", מה שם בסקילה, ככתוב (שם, יא) וסקלתו באבנים, אף כאן בסקילה (סנהדרין נד, ב). (47) ויקרא כ, טז, "דמיהם בס". וכבר הוכחנו באות מא, שכל מקום שנאמר: דמיהם בס, הרי זה בסקילה. (48) מברך את השם, וענשו מפורש בתורה (ויקרא כד, יד) "ורגמו אותו כל העדה". (49) דברים יז, ה. (50) לאליל ששמו מולך, שמעביר בנו על האש ברשות הכהנים, ולא שהוא שורפו, אלא מעבירו מצד זה לצד אחר בתוך השלהבת, וכמבואר בהל' ע"ז פ"ו, ה"ג. וסקילה מפורשת בו (ויקרא כ, ב) "עם הארץ ירגמוהו באבן". (51) שניהם מפורשים שם פ"ו, ה"א-ב, וענשם מפורש בתורה ויקרא כ, כז "באבן ירגמו אותם דמיהם בס". (52) את היחיד לע"ז, וענשו מפורש בדברים יג, יא "וסקלתו באבנים ומת". (53) עיר שלימה אחרי עבודה-זרה, ומדיחי עיר הנדחת למדים ממסית שהוא בסקילה, שגם בו נאמרה לשון הדחה (שם, שם) "כי בקש להדיחך", ודנים "גזירה-שוה": הדחה - הדחה (סנהדרין

(24) שם במשנה. וראה בביאורנו לעיל אות יט והשווה לכאן.

1 ו. מִצּוֹת עֲשֵׂה לְתִלּוֹת אֶת הַמְּגִדֵּף²⁵ וְעוֹבֵד עֲבוֹדַת
2 כּוֹכָבִים. שְׁנֵאָמַר: כִּי קָלִיל אֱלֹהִים תְּלוּ²⁶ - הִרִי
3 מְגִדֵּף אָמור. וְעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים נֹאמַר: אֶת יִי
4 הוּא מְגִדֵּף²⁷. וְהָאִישׁ נִתְּלָה, וְאִין הָאִשָּׁה נִתְּלִית.
5 שְׁנֵאָמַר: כִּי יִהְיֶה בָאִישׁ חָטָא מִשְׁפֵּט מוֹת וְהוֹמַת
6 נִתְּלִית אֹתוֹ²⁸.

(25) המבדך (=המקלל) את השם, כלשון הכתוב (במדבר טו, ל) "את ה' הוא מגדף", ודיניו נתפרשו בהל' ע"ז פ"ב, ה"ז. (26) מפני שבירך את ה' - הוא נתלה. (27) סנהדרין מה, ב "מה מקלל זה שכפר בעיקר, אף כל שכפר בעיקר". (28) שם מו, א. "איש ולא אשה".

ז. בִּיצֵד מִצּוֹת הַנִּתְּלִין? אַחֵר שְׁסוּקָלִין אוֹתָן 7
מִשְׁקָעִין²⁹ אֶת הַקּוֹרֶה בְּאָרְץ, וְעֵץ יוֹצֵא מִמֶּנָּה³⁰,
9 וּמְקִיפִין שְׁתֵּי יָדָיו זו לְזוֹ³¹, וְתוֹלְהוֹ³² סְמוּךְ לְשִׁקִּיעַת
10 הַחֲמָה, וּמְתִירִין אוֹתוֹ מִיָּד. וְאֵם לָן - עוֹבְרִין עָלָיו
11 בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאָמַר: לֹא תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ³³.

(29) נועצים. (30) כמין יתד היה יוצא מן הקורה סמוך לראשה. (31) סומך זו אצל זו. (32) בידיו (רש"י שם). (33) משנה שם, והכתוב מסיים: "כי קללת אלקים תלוי", פירשו במשנה שם: "כלומר, מפני מה זה תלוי מפני שבירך את השם ונמצא שם שמים מתחלל" שמזכירין, שזה בירכו (רש"י). ובגמרא שם ע"ב ב שנינו: "משהין אותו עד סמוך לשקיעת החמה וגומרין את דינו, וממיתין אותו, ואח"כ תולים אותו, אחד קושר ואחד מתיר (=אין שהות בינתיים, רש"י), כדי לקיים מצות תליה". וביהושע ח, כט וכן שם י, כו משמע שדין זה נוהג אפילו בנתלים גויים, שנאמר שם: "ויהיו תלויים על העצים עד הערב". וכתב הרד"ק שם: "מפני טומאת הארץ, היו הנתלים נקברים, אע"פ שאינם מבני ישראל... כי המת שאינו נקבר הוא טומאת הארץ... וכן לעתיד בגוג ומגוג אמר (יחזקאל לט, יב) "וקברום בית ישראל למען טהר את הארץ". וראה ברד"ק שם ח, כט.

ח. וּמִצּוֹת עֲשֵׂה לְקָבֵר אֶת כָּל הַרוֹגֵי בֵּית דִּין בְּיוֹם 12
הַהֲרִיגָה. שְׁנֵאָמַר: כִּי קָבֹר תִּקְבְּרֶנּוּ³⁴ בְּיוֹם הַהוּא.
13 וְלֹא הַרוֹגֵי בֵּית דִּין בְּלִבֵּד, אֲלֵא כָּל הַמִּלִּין אֶת מֵתוֹ
14 - עוֹבֵר עָלָיו בְּלֹא תַעֲשֶׂה³⁵. הֵלִינוּ לְכָבוֹדוֹ לְהִבִּיא לוֹ
15 אֶרֶץ וְתַכְרִיכִין - אֵינּוּ עוֹבֵר עָלָיו³⁶. 16

(34) ירושלמי נזיר פ"ז, ה"א "כי קבור - זו מצוה-עשה" וכן ב"ספרי" לפסוק זה, ורבינו הביאו ב"ספר המצוות" מצוה רלא. והשווה הל' אבל פ"ב ה"א, שהקבורה בשאר מתים היא מצוה. (35) שנאמר "כי קבור תקברנו" לרבות שאר מתים (סנהדרין מו, ב). (36) שם ע"ב א. וכן אם הלינו כדי לאסוף עליו עיירות להספידו או להביא לו מקוננות - אינו עובר עליו (שם מז, א).

ט. אִין תוֹלִין עַל אֵילָן הַמְּחַבֵּר לְקַרְקַע, אֲלֵא עַל 17
הַתְּלוּשׁ³⁷, כִּדִּי שְׁלֹא יֵהָא מַחְסֵר קָצִיצָה³⁸. שְׁהָעֵץ 18

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"א אייר - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קסה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינה נשרפת? אלא לומר לך, כששתיהן קיימות. כלומר, אם אשתו חיה - תישרף חמותו, ואם לאו - אין כאן עונש שריפה. וכדברי רבי עקיבא שם. ואע"פ שאמרו שם "איסורא בעלמא", סובר רבינו שזהו איסור כרת. ולגבי שריפה שהיא בידי אדם, קורא לכת: איסורא בעלמא, שאין בה מיתת בית-דין אלא עונש מן השמים בלבד. השווה הל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ח ובמגיד-משנה שם. והמאירי לסנהדרין שם מביא ראיה מסגנון התלמוד (קידושין סב, א) שאמרו שם: "אם שכב איש אותך - לא הנקי ולא הנקי, אלא איסורא בעלמא" - הרי שבאשת איש, קראו לאיסור כרת שבה "איסורא בעלמא". וכל אלו הנשרפים - מנויים במשנה סנהדרין עה, א.

פט, ב). (54 שנאמר (שמות כב, יז) "מכשפה לא תחיה", וסמוך לה נאמר (שם, יח) "כל שוכב עם בהמה מות יומת" מה שם בסקילה (ראה לעיל אות מה), אף כאן בסקילה (שם סז, ב). (55 במדבר טו, לה "מות יומת האיש, רגום אותו באבנים". (56 ויקרא כ, א "מות יומת... דמיו בו", וכבר נתבאר לעיל אות מא, שכל מקום שנאמר בו "דמיו בו" הרי זה בסקילה. (57 דברים כא, כא, "ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים ומת". וכל אלו הנסקלים מנויים במשנה סנהדרין נג, א.

7 **יב. הַנְּהַרְגִין⁶⁵ שְׁנַיִם: הַרוֹצֵחַ⁶⁶ וְהַנִּדְחָ⁶⁷.**

(65 בסיף. (66 שנאמר בו "נקום ינקם" (שמות כא, כ) "נקימה זו איני יודע מה היא, כשהוא אומר (ויקרא כו, כה), 'והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית' - הוי אומר נקימה, זו סיוף" (שם נב, ב). (67 ולשון המשנה שם עו, ב "הרוצח ואנשי עיר הנדחת", וסיף מפורש בהם בתורה (דברים יג, טז) "הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב".

8 **יג. הַנִּחְנָקִין שֵׁשָׁה, וְאֵלּוּ הֵן: הַבָּא עַל אִשֶּׁת אִישׁ.**
9 **הַחוֹבֵל בְּאָבִיו אוֹ בְּאִמּוֹ⁶⁸. וְגוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל. וְזָקֵן**
10 **מִמָּרָא⁶⁹. וְנִבְיָא הַשֶּׁקֶר⁷⁰. וְהַמִּתְנַבֵּא בְשֵׁם עֲבוֹדָה**
11 **זָרָה⁷¹. נִמְצְאוּ כָּל הָרוֹגֵי בֵּית דִּין שֵׁשָׁה וְשִׁלְשִׁים⁷².**

(68 שעשה בהם חבורה, ראה לקמן הל' ממרים פ"ה, ה"ה. (69 שמסרב על דברי בית-דין הגדול, ומורה לעשות כנגדם. (70 מתנבא על מה שלא שמע, וראה הל' ע"ז פ"ה, ה"ח. (71 שאומר: אמר ע"ז. אפילו כיוון את ההלכה לטמא את הטמא ולטהר את הטהור (משנה בסנהדרין פט, א). וראה בהל' ע"ז פ"ה, ה"ו. ובכולם נאמר בתורה "יומת" או "ומת", וכלל הוא: "כל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק" (שם פד, ב). והשווה לעיל פ"ד, ה"א "ומפי משה רבינו למדו שכל מיתה... היא חנק" ובביאורנו שם. וכל אלו הנחנקים - מנויים במשנה, שם פד, ב. (72 רמז לדבר (תהלים ז, יח): "ול'ו' הכין כלי מות" (תפארת ישראל בסוף מס' סנהדרין, "סוגר העונשים", אות א). וב"קריית ספר" נותן בהם סימן: "חיו"ב. ח"י נסקלים; י' נשרפים; ו' נחנקים; ב' נהרגים.

יום שלישי י"א אייר ה'תש"פ

פֶּרֶק שֵׁשָׁה עָשָׂר

(1 ביאור מצוות הלקאת מי שמחוייב מלקות. דיני התראת ספק. המתחייב בדין גדול נפטר מדין קטן. שאין צורך בשני עדים להחזקת האיסור למלקות. סדר ההלקאה בפני בית דין.

12 **א. כִּשְׁשֵׁם שִׁמְצוֹה לְהַמִּית אֶת הַמִּחְזֵיב מִיָּתָה, כִּפֹּ**
13 **מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַלְקוֹת אֶת הַמִּחְזֵיב מִלְּקוֹת. שְׁנַאֲמַר:**
14 **וְהִפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהַקָּהוּ לְפָנָיו. וְאִף עַל פִּי שִׁמְלִקוֹת**
15 **בְּשִׁלְשָׁה² - בְּמָקוֹם מִיָּתָה הִיא עוֹמֶדֶת³.**

1 **יֵא. כָּל הַנִּשְׁרָפִין עֲשָׂרָה, וְאֵלּוּ הֵן: בַּת בְּנֵהן שְׁזַנְתָּה**
2 **תַּחַת בַּעֲלָהּ⁵⁸, וְכָא עַל בַּת⁵⁹, וְעַל בַּת בַּת⁶⁰, וְעַל**
3 **בַּת בְּנוֹ. וְעַל בַּת אִשְׁתּוֹ, וְעַל בַּת בָּתָה, וְעַל בַּת**
4 **בָּתָה⁶¹. וְעַל חֲמוֹתוֹ⁶², וְעַל אִם חֲמוֹתוֹ, וְעַל אִם**
5 **חֲמִיו⁶³. וְהוּא שָׂבָא עָלֶיהָ בְּחֵי אִשְׁתּוֹ; אֲבָל לְאַחַר**
6 **מִיתַת אִשְׁתּוֹ - הָרִי הֵן בְּכָרַת בְּלָבָד, בְּכָלֵל הָעֲרִירוֹת⁶⁴.**

(58 כשהיא נשואה. אבל כשהיא ארוסה, הרי היא בסקילה, שסקילה חמורה משריפה, ונשואה יצאה לשריפה להחמיר עליה, ולא ארוסה, להקל עליה מסקילה לשריפה (סנה' ג, ב), וכן פסק רבינו בהל' איסורי ביאה פ"א, ה"ו; ופ"ג, ה"ג, ה. (59 מאנוסתו, שאינה בת אשתו. ואע"פ שלא נאמרה בתורה: "ערות בתך לא תגלה", מאחר שאסרה בת הבת (ויקרא יח, י) שתקה מן הבת, שהרי בת בתו אינה קרובה לו אלא מכח בתו (סנהדרין עו, א ולשון רבינו בהל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ו). (60 מאנוסתו, שאינה אשתו בקידושין. וראה בסמוך אות סא. (61 בשתייהן לא נאמרה שריפה בתורה, אלא אזהרה בלבד (ויקרא יח, י), וענשן נלמד ב"גזירה-שוה" מאשה ובתה, כמבואר באות הבאה. (62 ככתוב (שם כ, יד) "ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זימה היא, באש ישרפו אותו ואתה", אמרו חכמינו (סנהדרין עה, א) "אין לי אלא אשה ואמה, בת אשה ובת בתה ובת בנה מניין? נאמר כאן: זימה, ונאמר להלן (ויקרא יח, יז) ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה... שארה הנה זימה היא", מה להלן בתה ובת בתה ובת בנה (בכלל האזהרה), אף כאן בתה ובת בתה ובת בנה (=לענין שריפה), ומכאן אתה למד גם לענין בת בתו ובת בנו מאנוסתו שהן בשריפה, נאמר כאן (ויקרא יח, י) כי ערותך הנה, ונאמר בשאר אשתו: שארה הנה, אני למד "גזירה-שוה" "הנה-הנה", מה להלן (בשאר אשתו) "זימה" עמו, אף כאן "זימה", כאילו כתוב כאן "זימה". ושוב אני למד "גזירה-שוה" "זימה-זימה" מאשה ואמה שכתוב בה: "זימה היא, באש ישרפו" מה להלן שריפה, אף כאן שריפה (שם עה, א ועמ' ב). (63 ככתוב (ויקרא כ, יד) "ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה... באש ישרפו אותו ואתה", אמרו חכמינו (סנהדרין עה, ב) "מנין לעשות שלשה דורות למעלה (=למעלה מאשתו, כגון אם חמיו שהיא דור שלישי לאשתו, וכן אם חמותו) כשלשה דורות למטה (כבת בתה ובת בנה המפורשים בתורה, ויקרא יח, יז), נאמר למטה: זימה, ונאמר למעלה: זימה, מה למטה שלשה דורות, אף למעלה שלשה דורות". (64 שם עו, ב נאמר: "באש ישרפו אותו ואתה" אתהן - שתייהן משמע, והרי אשתו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשם "אחרים" (כסף משנה). וכתב הרדב"ז, אף על פי שבכל מקום אין לוקים על התראת ספק, כאן שונה, שבשעה שעבר על הלאו, הרי זה וודאי עבר, והספק אינו אלא ביחס לתיקון העשה, שמא יקיימה, וכל שלא קיים העשה הרי זה לוקה על הלאו, שלגביו הוא מותר וודאי. והשווה הלכות שבועות פרק ה, הלכה ב ובביאורנו שם. וראה ב"נודע ביהודה" מה"ת לאבן העזר עז, שלא נתכווין רבינו לפסוק התראת ספק - שמה התראה, אלא בדיני מלקות, אבל בדיני נפשות - אינה התראה. תדע, שהרי לעיל פרק י"ב כשדן רבינו על התראה בדיני נפשות לא הזכיר כלום מדיני התראת ספק.

ה. עבר עברה שיש בה מלקות ומיתת בית דין פאחת, כגון ששחט אותו ואת בנו לעבודה זרה: 15
אם התרו בו למיתה - סוקלין אותו ואינו לוקה, 14
שהרי נתחייב בדין גדול מזה; 16 ואם התרו בו למלקות בלבד - לוקה. 17

15 שחייב מיתה משום עובד עבודה זרה, ומלקות משום איסור אותו ואת בנו, ראה ויקרא כב, כח. 16 והתורה אמרה (דברים כה, ב) "והיכהו לפניו כדי רשעתו" - משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות (מכות יג, ב). 17 שהרי לא יומת, ולא יענש אלא על רשעה אחת (חולין פא, ב), והשווה הלכות שחיטה פרק י"ב, הלכה ז.

ו. אינו צריך שני עדים למלקות אלא בשעת מעשה; 18 אכל האסור עצמו - בעד אחד יחזק. 19 פיצד? אמר עד אחד: חלב פליות הוא זה? 19, בלאי הכרם? 20 הם פרות אלו, גרושה או זונה אשה זו? 21 ואכל או בעל בעדים אחר שהתרו בו? 22 הרי זה לוקה, אף על פי שעקר האסור בעד אחד. 23 במה דברים אמורים? שלא הכחיש 24 העד בעת שקבע האסור; אכל אם אמר: אינו חלב זה? 25 וזו אינה גרושה, ואכל או בעל אחר שהכחיש - אינו לוקה, 25 עד שיקבעו האסור שני עדים. 26

18 בשעת העבירה. 19 והרי זה חלב, שאסרתו תורה (ויקרא ג, יז) ולוקים עליו. 20 מין ממניי התבואה שנזרע עם הגפן ושניהם אסורים באכילה, שנאמר (דברים כב, ט) "לא תזרע כרמך כלאים פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע", כלומר, פן תתרחק ותאסור שניהם (לשון רבינו בהלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה ו), והאוכלם לוקה, כמבואר בביאורנו לקמן פרק י"ט, הלכה ד לאו צו. 21 ואסורות לכהן. 22 בכתב יד תימן: שהותרה בו. 23 שכן אמרו (גיטין ב, ב) "עד אחד נאמן באיסורין" (כסף משנה). ומפורש הוא בירושלמי סוטה פרק ו, הלכה ב "אמר לו אחד חלב הוא, והתרו בו שניים, לוקה, ועיקר עדותו לא בעד אחד הוא!" והשווה הלכות שגגות פרק ג, הלכה ב. 24 העובר. 25 בכתב יד תימן: זה אינו חלב. כלומר, אין זה חלב אלא שומן ומותר. 26 וכן אמרו (קידושין סו, ב): אם הוא מכחישו כלום הוא נאמן?

ז. שתק בעת שהעיד העד האחד בקביעות האסור, 27

2 בניגוד לדיני נפשות, שהם בעשרים ושלשה, ראה לעיל פרק ה, הלכה ב, והלכה ד. 3 שהיא צריכה מומחים, עדים והתראה ודרישה וחקירה כדיני נפשות. וכן אמרו (סנהדרין י, א) "מלקות במקום מיתה עומדת" ומפרש רש"י: "כיוון דעבר על אזהרת בוראו ראוי הוא למות, ומיתה זו קנס עליו הכתוב, והרי הוא כאחת מן המיתות".

1 ב. מלקין בזמן הזה בכל מקום מן התורה בפני שלשה סמוכין, אבל לא בפני הדייטות. 2

4 אף על פי שאין בית המקדש קיים, בניגוד לדיני נפשות, שאין דנים אותם אלא בפני הבית, ראה לעיל פרק י"ד, הלכה י"א, ומצינו במכות טז, ב שרב יהודה חייב מלקות בזמנו לאחד שעבר על איסור תורה. 5 שנסמכו בארץ מפי חכמים מוסמכים, כמבואר לעיל פרק ד, הלכה ו, וראה לעיל פרק ה הלכה ד ובביאורנו.

3 ג. וכל מלקיות שמלקין דיני חוצה לארץ בכל מקום, אינה אלא מכת מדרות. 4

6 שאינם מוסמכים. 7 שאינה שלושים ותשע מלקות, אלא כפי ראות עיני הדיין וכפי צורך השעה (רע"ב לנזיר פרק ד, משנה ג). ובריי"ש תשובה צג כתב: מכת מדרות, היא ל"ט כשל תורה, אלא שאינן חזקות כמותן. וראה ב"מגן אברהם" לאורח חיים תצו סעיף קטן ב, שמדרות היא שלוש עשרה הכאות. מדרות - לשון מרד, שמייסרים אותו על שמרד בדברי חכמים. וראה רש"י חולין קמא, ב דיבור המתחיל: מכת מדרות.

5 ד. אין אדם לוקה אלא בעדים והתראה. 8 ובדקין העדים בדישה ובחקירה, בדרך שעושים בדיני נפשות. 9 עבר על לאו שנתק לעשה, 10 והתרו בו ואמרו לו: אל תעשה דבר זה, שאם תעשנו ולא תקיים עשה שבו? 11 תלקה, ועבר ולא קיים העשה - הרי זה לוקה. 12 אף על פי שהתראה בספק היא, 13 שאם יקיים - יפטר, התראת ספק התראה היא. 14

8 כמבואר לעיל פרק י"א, הלכה ד, שהמלקות שווה בזה לדיני נפשות, על פי דברי התלמוד בסנהדרין לג, ב. ובכתובות לב, ב, אמרו: "כאן שלא התרו בו", כלומר, ולפיכך אינו לוקה. 9 שנאמר (ויקרא כד, כב) "משפט אחד יהיה לכם" - מכאן שכל הדינים צריכים דרישה וחקירה (סנהדרין לב, א), והשווה הלכות עדות פרק ג, הלכה ב. 10 שאמרה תורה אם עברת על הלאו, קיים העשה והיפטר, כגון "לא תיקח האם על הבנים" (דברים כב, ו) ואם לקחת: "שלח תשלח את האם" (שם ז). 11 כגון, שתמות האם ולא תוכל לקיים בה: "שלח תשלח". וכל שכן, אם שחט בעצמו האם, שביטל העשה בידיו. 12 מכות תט, ב וכגירסת הר"ף שם: בדברי רבי יוחנן "קיימו (את העשה) פטור; לא קיימו חייב, כלומר, אף על פי שלא ביטל העשה, כיוון שלא קיימו, לוקה על הלא תעשה", ולפיכך, כל שמתה האם או ברחה מיד, לוקה. 13 בשעה שעבר על הלאו, והתרו בו, אין הדבר ידוע אם קיים העשה או לא יקיים. 14 מכות שם, וראה בר"ן לחולין קמא, את הפירוש שמביא

1 ואחר ששעבר והתירו בו טען להכחיש העד - אין
2 שומעין לו, אלא לוקה²⁷.
3 ח. ה. פיצד מלקין אותו? כופת²⁸ שתי ידיו על
4 העמוד²⁹ אילף ואילף. וחזן³⁰ הפנסת אחוז בבגדיו³¹.
5 אם נקדעו - נקדעו, ואם נפרמו³² - נפרמו. עד
6 שהוא מגלה את לבו. שאינו מבהו על פסותו,
7 שנאמר: והקהו - ולא לקסותו³³. והאבן נתונה
8 מאחוריו³⁴, שהחזן המכה עומד עליה³⁵. ורצועה
9 של עגל בידו, כפולה לשנים ושנים³⁶ לארבעה.
10 ושתי רצועות של חמור עולות ויורדות בה³⁷. ורחב
11 הרצועה טפח, וארבה כדי שתהא מגעת עד פי
12 כרסו³⁸. ויד³⁹ של רצועות שאוחז בה ארבה טפח⁴⁰.

41 משכיל במדע. 42 שם כג, א וכפירוש המשנה לרבינו
שם, "אדם משכיל ממוצע בכוחו, לא יהיה איש מתעורר ולא
משתגע שיכה מכת נקמה באיש ההוא". 43 שבשתי ידיו
כאחת לא יוכל להכות בכל כוחו (שם כג, א). והשווה לעיל
פרק ט"ו, הלכה א. 44 בדפוס רומי ר"מ וכן בכתב יד
תימן תיבות אלו אינן. 45 שפ כג, א, שנאמר (דברים כה,
ב) "והיכהו לפניו כדי רשעתו במספר - רשעה אחת מלפניו;
שתי רשעיות מאחוריו". ומפרש ב"תורה תמימה" כדי רשעתו
- משמעה רשעה אחת, שהיא מכה אחת, ושוב כתוב:
במספר, ואין מספר פחות משניים, מכאן, שלפניו - הכאה
אחת; ולאחוריו - שתיים.

18 י. המכה אינו עומד ולא יושב, אלא מטה. שנאמר:
19 והפילו השפט⁴⁶ והקהו לפניו - שיהו עיניו של
20 שופט בו, לא שיהיה מביט בדבר אחר ומפנהו⁴⁷.
21 מכאן, שאין מכים שנים כאחד⁴⁸.

46 משנה מכות כב, ב, ואין לפרשו כפשוטו שיפילו לארץ,
שכבר נתבאר בהלכה הקודמת, שצריך להלקותו שליש
מלפניו, וזה לא ייתכן אלא כשהוא מוטה וכפוף על העמוד
(תורה תמימה). 47 ספרי פרשת תצא אות רפו. והטעם,
כדי שלא יוסיף להכותו וימות (רבינו הלל שם). 48 שאז
אין השופט יכול לרכז את כל ראייתו בכל אחד מהם. ובכתב
יד התימנים הנוסח: "והיכהו - מכאן שאין מלקים" וכו'.
ואמנם בספרי שם דורשו מ"כנו" - אין מלקים שניים כאחד.

22 יא. הגדול שבדינים קורא כל זמן שזה לוקה: אם
23 לא תשמור לעשות, והפלא יי את מכתך. ומתפנין
24 שגיגמר הפסוקים עם המלקיות⁴⁹. ואם לא גמר -
25 חוזר לתחלת המקרא, וקורא וחוזר וקורא עד
26 שתגמר כל ההפאה. והשני שבדינים מונה,
27 והשלישי אומר לחזן: הבה! כל זמן שמכה - על
28 פיו הוא מכה⁵⁰.

49 מכות כג, א. ובכריתות יא, א שנינו: "בקורת תהיה"
(ויקרא יט, כ) - תהא בקריאה. והכוונה לקריאת הפסוקים
שלפניו. 50 מכות שם.

29 יב. מת תחת ידו - פטורי⁵¹. ואם הוסיף רצועה אחת
30 על האמר⁵² ומת - הרי החזן גולה⁵³. ואם לא מת -
31 הרי החזן עבר על מצות לא תעשה, שנאמר: לא
32 יסיף⁵⁴. והוא הדין לכל מכה את חברו, שהוא בלא
33 תעשה. ומה אם זה, שנתנה תורה רשות להפלותו,
34 צוה הכתוב שלא להפלותו על רשעו⁵⁵; קל וחמר
35 לשאר כל האדם⁵⁶. לפיכך, כל המכה את חברו,
36 אפילו הכה עבד, הפאה שאין בה שוה פרוטה -
37 לוקה⁵⁷. אבל אם יש בה שוה פרוטה⁵⁸, הואיל והוא
38 חייב לשלם ממון - אין אדם משלם ולוקה⁵⁹, כמו
39 שבארנו בכמה מקומות⁶⁰.

27 שם סה, ב "אמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך והלה
שותק נאמן". וסובר רבינו, שאפילו הכחישו אחרי כן, נאמן
העד, שאם לא הכחישו כלל אין בזה כל חידוש (כסף
משנה). ומדברי רבינו יש לדייק, שאם הכחישו קודם שעבר
אפילו שתק בתחילה, הכחשתו מועילה ואינו לוקה (שם).

3 ח. ה. פיצד מלקין אותו? כופת²⁸ שתי ידיו על
4 העמוד²⁹ אילף ואילף. וחזן³⁰ הפנסת אחוז בבגדיו³¹.
5 אם נקדעו - נקדעו, ואם נפרמו³² - נפרמו. עד
6 שהוא מגלה את לבו. שאינו מבהו על פסותו,
7 שנאמר: והקהו - ולא לקסותו³³. והאבן נתונה
8 מאחוריו³⁴, שהחזן המכה עומד עליה³⁵. ורצועה
9 של עגל בידו, כפולה לשנים ושנים³⁶ לארבעה.
10 ושתי רצועות של חמור עולות ויורדות בה³⁷. ורחב
11 הרצועה טפח, וארבה כדי שתהא מגעת עד פי
12 כרסו³⁸. ויד³⁹ של רצועות שאוחז בה ארבה טפח⁴⁰.

28 קושר. 29 עץ נעוץ בקרקע וגבוה כשתי אמות,
והלוקה כפוף ומוטה עליו, כאדם הנסמך על בריח דלת
(מכות כב, ב ובפירוש ריב"ן שם). 30 השמש, מלשון
חווה, שהוא רואה כל צרכי העיר. 31 בבית הצוואר.
32 נקדעו חוטי התפירה (שם). והרע"ב לסוטה פרק א,
משנה ה מפרש: פרימה - מן הצדדים; קריעה - באורך.
33 ספרי שם אות רפו. 34 של הלוקה. 35 שתבוא
ההכאה מלמעלה בכח. 36 כלומר, עוד רצועה אחת
כפולה לשתיים והן שתי רצועות שהן ארבע (מכות כב, ב
ובריב"ן שם). ובירושלמי (הובא בתוספות יום טוב שם)
דרשו: והפילו השופט - אל תקרא והפילו, אלא והכפילו.
וראה בגמרא שם כג, א. 37 כלומר, ברצועה. וכפירוש
הריב"ן שם: כשמגביה ידו ומוריד, עולות הרצועות ויורדות.
פירוש שני, כן דרך תפירת הרצועה, תוחב ראש רצועה בנקב
(=של הידית) כנגד מטה, וחוזר ותוחב בנקב שני דרך מעלה,
ונראה כמעלה ומוריד (שם). ובגמרא שם כג, א רמזו טעם
לרצועה של עגל וחמור, משום שנאמר (ישעיה א, ג) "ידע
שור קונו, וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע" וגו' - אמר
הקדוש-ברוך-הוא יבוא מי שמכיר אבוס בעליו ויפרע ממי
שאינו מכיר בעליו. ורבינו בפירושו למשנה שם אומר: "שתי
הרצועות של החמור, לפי שעשה מעשה הבהמות ייענש
בעוורוהיה" וכו'. ותיקנו עגל במקום שור כי של עגל רך
ונכפף יפה סביב גבו. 38 ומטעם זה אמרו בגמרא שם,
צריך שיהיה בידית של הרצועה נקב והחזן המלקה יוכל
להאריך ולקצר הרצועה כרצונו, שאין מכים אלא ברצועה
שראשה מגעת על פי כרסו, שהוא טבורו (רע"ב שם).
39 הידית. 40 משנה שם כב, ב.

13 ט. האיש המכה צריך להיות יתר בדעה⁴¹ וחסר
14 בכח⁴². ומגביה את הרצועות בשתי ידיו, ומכה בידו
15 אחת בכל כחו⁴³. ומלקהו שליש מלפניו [על

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הפסוק "לא-ל גומר עלי כו" שעלידי פסק בית-דין בקידוש החודש ועיבור השנה, נשתנה הטבע והמציאות של העולם.

הכח לשנות אינו רק בעניינים של "סור מרע", שם יש כח לחכמים להפחית את ייסוריו של יהודי, אלא גם בענייני "עשה טוב" יש לרבותינו כח להוריד השפעה מלמעלה בריבוי טוב מופלג המבטל את כל המדידות, ואפילו את מדידות הברכה שבתורה.

(לקו"ש חלק ה' עמוד 128 הערה 31)

(2) כפי שהוא יכול לקבל - בהתאם לבריאותו. (3) "שלא ילקה בלא שיעור, אלא במנין ידוע כפי מה שיוכל לסבול" (לשון רבינו בפירושו למשנה, מכות כב, א). וזה בהסתמך על לשון הפסוק: "רשעתו במספר", ולא נאמר: "ארבעים במספר" (שם). (4) למעלה מכוחו. (5) והתורה אמרה (שם, ג) "ונקלה אחיך לעניך", אחר שלקה - ישאר אחיך חי לעניך (סנהדרין י, ב). (6) הואיל ואסור להוסיף על הארבעים אפילו כשהוא בריא. (7) מכות כב, א. (8) ואמרו שם עמ' ב: כמה טפשים הם האנשים שקמים מפני ספר-תורה, ואינם עומדים מפני אדם גדול. שבספר-תורה כתוב: "ארבעים יכנו", ובאו החכמים וחסרו אחת. ובמדרש תנחומא פ' קרח, אות יב, אמרו: "ארבעים יכנו... כנגד ארבעים קללות שנתקללו נחש וחוה ואדם ואדמה. ופחתו חכמים אחת, משום לא יוסיף".

(51) שם כב, ב. והטעם מבואר שם ח, א, שנאמר (דברים יט, ה): "ואשר יבוא את רעהו ביער לחטוב עצים" וגו' - מה חטיבת עצים רשות (=אם רצה בא וחוטב, ואם לא רצה אינו בא), יצא... הרב הרודה את תלמידו ושליח בית דין" המלקה ארבעים למחוייב מלקות. (52) שאמדהו הדיינים, ראה לקמן פרק י"ז, הלכה ב. (53) לערי מקלט כדין כל רוצח נפש בשגגה, שהרי טעה חזן זה במניינו ושגג (מכות שם). (54) ספרי, הובא במכות כג, א. (55) בכתב יד תימן: יתר על רשעו. (56) סנהדרין פה, א, וראה שם נח, ב "המגביה ידו על חבירו אף על פי שלא היכהו נקרא רשע", והשווה הלכות חובל ומזיק פרק ה, הלכה א-ב. (57) מכות ה, ב "ישראל גולה ולוקה על ידי עבד", והעמידוהו שם, כגון שהיכהו הכאה שאין בה שווה פרוטה. ומפרש רש"י: לוקה, משום "לא יוסיף - פן יוסיף". (58) כגון, תשלומי דמי ריפוי או צער. (59) כלל הוא, שמשלם ממון ואינו לוקה (כתובות לב, ב) שנאמר (ויקרא כד, יט) "כאשר עשה כן יעשה לו... כן ייתן בו" - דבר שיש בו נתינה, וזה ממון. (60) הלכות חובל ומזיק פרק ד, הלכה ט; ובהלכות נערה פרק א, הלכה י"א. וראה לקמן הלכות עדות פרק י"ח, הלכה א. והטעם שאין לוקה ומשלם, משום שנאמר: כדי רשעתו" - משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו, משום שתי רשעיות (כתובות לז, א).

יום רביעי י"ב אייר ה'תש"פ

פרק שבעה עשר

- ב. כְּשֶׁאֻמְדִין אֶת הַחוּטָא פֶּמָה הוּא יָכוֹל לְקַבֵּל, אֵין
- אֻמְדִין אֶלָּא בְּמִכּוֹת הָרְאוּיּוֹת לְהִשְׁתַּלֵּשׁ⁹. אֻמְדוּהוּ
- שֵׁיכוֹל לְקַבֵּל עֲשָׂרִים - אֵין אֻמְרִין: יִלְקֶה עֲשָׂרִים
- וְאַחַת כְּדֵי שְׂיֵהִי יָכוֹלִין לְהִשְׁתַּלֵּשׁ, אֶלָּא יִלְקֶה
- שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִים¹⁰. אֻמְדוּהוּ לְקַבֵּל אַרְבָּעִים,
- וּמִשְׁהִתְחִיל לְלָקוֹת רְאוּהוּ חָלָשׁ, וְאָמְרוּ: אֵינוֹ יָכוֹל
- לְקַבֵּל יוֹתֵר עַל אֵלוֹ הַתִּשְׁעֵי אוֹ הַשְּׁתִּים עֶשְׂרֵה שֶׁלִּקְהָה
- הָרִי זֶה פְּטוּר¹¹. אֻמְדוּהוּ לְקַבֵּל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה,
- וְאַחֲרֵי שֶׁלִּקְהָה רְאוּהוּ חֶזֶק וְיָכוֹל לְקַבֵּל יוֹתֵר - הָרִי זֶה
- פְּטוּר, וְאֵינוֹ לֹקֶה יוֹתֵר עַל הָאֻמְדָּה¹².

(9) לשלשה חלקים, שליש מלפניו, ושני שלישים מאחוריו, כמבואר לעיל פט"ז, ה"ט (מכות כב, א), וראה ברש"י לסנהדרין י, א. (10) סנהדרין שם, כי אין להלקותו יותר מכפי כוחו, שמה ימות בה. נמצא חסך המחוייב שתי מלקיות. (11) ואין אומרים ילקה לאחר זמן כשיתחזק, אלא מכיון שנתבזה בבית-דין ולקה קצת - די בזה (מכות כב, ב וברש"י). אבל אם עדיין לא לקה כלום, ימתין עד שיבריא וילקה כל הארבעים כפי שאמדהו מתחילה (כסף-משנה). וראה בסמוך ה"ג. (12) מכיון שלקה, כבר נתבזה בבית-דין ונתכפר לו ואין לחייבו לפי אומד חדש (מכות שם).

- ג. אֻמְדוּהוּ הַיּוֹם שֶׁיִּלְקֶה שְׁתֵּים עֶשְׂרִים¹³, וְלֹא
- הִלְקוּהוּ עַד לְמָחָר, וְהָרִי הוּא לְמָחָר יָכוֹל לְקַבֵּל
- שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה - אֵינוֹ לֹקֶה אֶלָּא שְׁתֵּים עֶשְׂרִים¹⁴.

(1) שאין מלקים את החוטא אלא לפי כוחו ובריאותו. המחוייב מלקיות הרבה כיצד אומרים אותו. הנפטרים ממלקות באמצע הלקאתם, מי אינו חוזר לשררתו אחרי הלקאתו.

- א. פִּיּוּד מִלְּקִין אֶת הַמַּחֲיִב מִלְּקוֹת? כְּפִי פָּחוּ¹.
- שְׁנֵאמַר: כְּדֵי רִשְׁעוֹתוֹ בְּמִסְפָּר². וְזֶה שְׁנֵאמַר: אַרְבָּעִים
- שְׁאֵין מוֹסִיפִין עַל הָאֲרָבָעִים, אֶפְלוּ הִיָּה חֶזֶק
- וּבְרִיא כְּשֶׁמִּשּׁוּן. אֲבָל פּוֹחֲתִין לְחָלָשׁ; שְׁאֵם יָפֶה
- לְחָלָשׁ מִפֶּה רַבָּה⁴ - בּוֹדָאִי הוּא מֵת³. לְפִיכָּךְ⁶ אָמְרוּ
- חֲכָמִים⁷: שְׁאֶפְלוּ הַבְּרִיא בְּיוֹתֵר מִכֵּין אוֹתוֹ שְׁלֹשִׁים
- וְתִשְׁעִי; שְׁאֵם יוֹסִיף לוֹ אַחַת, נִמְצָא שְׁלֹא הִפְּהוּ אֶלָּא
- אַרְבָּעִים הָרְאוּיּוֹת לוֹ⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"לפיכך אמרו חכמים שאפילו הבריא ביותר מכין אותו תשעה ושלשים".

מהלכה זו רואים עד כמה יש לרבנן "בעלות" על התורה כביכול, ועד שיכולים לשנות ממה שכתוב, כי בתורה נאמר "ארבעים יכנו", וחכמים תיקנו שלושים ותשע. על כך אומרת הגמרא (מכות כב:) כמה טפשי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר-תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה, דאילו בספר-תורה כתיב ארבעים יכנו, ואתו רבנן - בצרו (הפחיתו) חדא".

דוגמא נוספת לכך אנו מוצאים ב"ירושלמי" שאומר על

כשאמרוהו לה"ה, ל"ט - לראשונה, וש - לשניה, והכל
ניתן להשתלש (אור שמח). (21) כפי האומד. (22) כל
שלא לקה יותר מל"ט בבת אחת, נחשב הכל למלקות אחת.
ה. מי שאמרוהו, וכשהתחיל ללקות נתקלקל²³ מפח
הנפאה, בין ברעי²⁴ בין במימי רגלים - אין מפין
אותו יותר. שניאמר: ונקלה אחיד לעיניו - בין
שנקלה²⁵ פטור²⁶. אבל אם נתקלקל מן הפחד מקדם
הנפאה, אפילו נתקלקל משיצא מבית דין ללקות²⁷,
ואפילו מפערב²⁸ - הרי זה לוקה פל האמד
שאמרוהו. אמרוהו²⁹ לשתי מלקיות³⁰, ולקה³¹
ונתקלקל, בין בראשונה בין בשניה - פטור³².
נפסקה הרצועה³³ בשניה - פוטריין אותה³⁴; נפסקה
בראשונה - נפטר ממלקות ראשונה, ולוקה האמד
השני³⁵.

(23) לשון זלזול, כלשון הכתוב "ונקלה אחיד".
(24) שהוציא ריעי. (25) שנתבזה. (26) משנה, במכות כב,
ב. (27) אין אומרים הרי זה כאילו נתקלקל בשעת
ההלכא ופטור, שהתורה אמרה: "והכה... ונקלה", ולא
שנקלה לפני ההכאה (שם כג, א). (28) אור ליום הלכאתו,
אין אומרים אדם חלש הוא זה ובוודאי לא יוכל לסבול את
האומד שבית-דין אמרוהו. (29) כי פחד לחוד, וחולשת
הגוף לחוד. יש אדם חזק ובריא ומחמת הפחד מתקלקל,
ויש שהוא חלש בגופו ואינו מפחד ולא יתקלקל (רדב"ז).
ולדעת הלחם-משנה, נתכוון רבינו לומר "אפילו מבערב"
שהוא לילה, ואין ראוי ללקותו אלא למחר, ובכל זאת נכנס
בו פחד גדול ונתקלקל, אין אומרים בוודאי יתקלקל בשעת
הכאה יותר ויותר, ונפטרו. וזהו מה שאמרו בגמרא שם:
"ולא עוד אלא אפילו קלה (=נתבזה) בתחילה". הכוונה
ליום אחד לפני ההכאה. (30) על שתי עבירות.
(31) באומד אחד, כלעיל ה"ה. (32) אפילו כשנתקלקל
בראשונה פטור אף מהשניה, כיון שהן באומד אחד, הרי
נתקיים בו: "ונקלה אחיד לעיניו" (מכות כג, א). (33) של
עגל, שמלקים בה. כלעיל פט"ז, ה"ח. (34) שכבר נקלה
לעיניו" ונפטר. (35) (מכות שם) שעדיין לא התחיל בו,
ואין הפסקת הרצועה פוטרת אלא אחרי ההתחלה.

ו. כפתוהו על העמוד ללקות, וכרת את המיתרים³⁶
ובכר - פטור³⁷, ואין מחזירין אותו.

(36) החבלים. (37) שנתבזה בכריחתו, ואנו קוראים בו:
"ונקלה אחיד לעיניו" (שם), וכן בשבועת כח, א. וכתב
ב"הגהות מיימוניות": "מעשה באחד שישב לארץ ללקות
בבית הכנסת, ולא בא הממונה להלקותו ופטרו רבינו, כיון
שלא הורגלו בכפיתה", כלומר: הרי זה ככפתוהו וברח,
שהרי נתבזה, והממונה לא בא, ומה יש לו לעשות עוד.

ז. פל מי שחטא ולקה - חוזר לכשרותו. שניאמר:
ונקלה אחיד³⁸ לעיניו - פיון שלקה הרי הוא אחיד.
אף פל מחזירי כרת שלקו - נפטרו מידי פרייתתן³⁹.

(38) 'ספרי' כ"חצא את רפו: "כל היום קורא אותו הכתוב

אמרוהו שילקה למחר שתיים עשרה, ולא לקה עד
יום שלישי, והרי הוא חזק לקבל שמונה עשרה -
לוקה שמונה עשרה; שהרי בשעת האמד לא
אמרוהו ללקות אלא לאחר זמן¹⁵. וכן פל פיוצא
בזה¹⁶.

(13) היום. (14) אפילו כשעדיין לא לקה כלום, מכיון
שהאומד הראשון היה לאותו יום, הרי זה כאילו לקה כבר,
ואין לבטל את האומד הקודם (שם ברייתא). (15) והרי
הוא כמי שאינו. ואם עדיין לא לקה, הולכים בו אחרי
האומד השני בין להקל בין להחמיר. ולפי זה, מה שמצריך
רבינו בהלכה הקודמת "משנתחיל ללקות ראוהו חלש" -
הכוונה כשאמרוהו ללקות למחר, אבל אמרוהו שילקה
היום, אפילו עדיין לא לקה, הרי זה כאילו "התחיל ללקות",
ומכיון שהוא חלש, הרי זה פטור. והרי זה כאילו התחילו
להלקותו מאתמול, ואמרו אינו יכול לקבל עוד (כסף-
משנה). וכשאמרוהו ללקות למחר ולא לקה, וביום השני
הרי הוא חזק לקבל י"ה, ג"כ לוקה שמונה-עשרה, שהרי
הוברר שהאומד הראשון היה בטעות, ורבינו משמיענו
שאפילו לא התחזק אלא ביום השלישי, ויש להניח שהאומד
הראשון לא היה מוטעה, הרי הוא כמי שאינו, והולכים רק
אחרי האומד האחרון. (16) בכל המספרים שהם, הולכים
אחרי האומד האחרון אפילו להחמיר, וכל-שכן להקל.

ד. מי שנתחבב מלקיות הרבה¹⁷, בין על עצרות
הרבה בין על מעשה אחד שחביבין עליו מלקיות
הרבה: אם אמרוהו אמד אחד¹⁸ - לוקה ופטור;
ואם לאו - לוקה ומתרפא, וחוזר ולוקה¹⁹. פיצד?
נתחבב שתי מלקיות, ואמדו שיכול הוא לקבל
ארבעים וחמש - פיון שלקה ארבעים וחמש
נפטור²⁰. אבל אם אמרוהו למלקות אחת, והפקהו
שלש או תשע או שלשים כמו האמד²¹ - הרי זה
מתרפא, וחוזרין ואומדין אותו למלקות שניה²², עד
שילקה לכל מלקיות שהוא חביב בהן.

(17) כגון שחרש בשור ובחמור, ובחרישתו מחפה חיטה
ושעורה וחרצן בעפר, נמצא עובר משום "לא תחרוש בשור
ובחמור", ומשום "לא תזרע כרמך כלאים". (18) לשני
הלאוים כאחד. (19) משנה, במכות כב, ב. (20) של"ט
מלקיות הן לעבירה אחת, והשש הנוספות הן לעבירה
השניה. ובגמרא שם, אמרו כן לגבי מספר מ"ב, ל"ט -
לעבירה אחת, והשלש הנוספות - לשניה, אולם רבינו נאמן
לשיטתו לעיל ה"א, שמן התורה עליו ללקות ארבעים,
והחכמים פיתחו אחת משום "פן יוסיף". וכל זה יוצדק
כשלא לקה אלא מלקות אחת, אבל כשנתחייב שתיים
וילקוהו מ"ב, אזי כל הארבעים ההכאות יתייחסו למלקות
הראשונה, ולא נשארו אלא שתיים, ואין זה אומד כלל,
שהרי אינו ראוי להשתלש, ועל כרחו ילקה ויתרפא, ויחזור
וילקה שנית. שכלל הוא, כל שאינו יכול ללקות שלש
הכאות, אינו בר מלקות עכשיו על העבירה השניה. וכן אם
אמרוהו לקבל מ"ג אינו לוקה שתיים, שהרי מספר זה אינו
ראוי להשתלש, ואין זה אומד, ולפיכך לא יתכן דין זה אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֹכֵל חֶלֶב וְדָם וְחָמֵץ בַּפֶּסַח.⁴ וְכֵן כָּל הָעוֹבֵר עַל לֹא
תַעֲשֶׂה שְׁחִיבִין עָלָיו מִיתָה בְיָדֵי שְׁמַיִם,⁵ כְּגֹן אֹכֵל
טָבֵל⁶ וְכֵן טָמֵא שְׂאֵבֵל תְּרוּמָה טְהוֹרָה.⁷ וְכֵן כָּל
הָעוֹבֵר עַל לֹא שֵׁשׁ בּוֹ מַעֲשֶׂה, כְּגֹן אֹכֵל בָּשָׂר
בְּחֶלֶב אוֹ לֹבֵשׁ שַׁעֲטָנִי.⁸ אֲבָל לֹא שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה,⁹
כְּגֹן הוֹלֵךְ רְכִיל⁹ וְנוֹטֵר וְנוֹשֵׂא שְׁמַע שְׂוֹא¹⁰ -
אֵינּוּ לוֹקְהִים.¹¹

(2) שימות קודם זמנו, ונפשו נכרתת מחיי העולם הבא, כמבואר בהל' תשובה פ"ח, ה"א. (3) מארבע מיתות שנמסרו לבית-דין, המנויות לעיל פי"ד, ה"א. (4) משנה במכות יג, א. ומדובר שהתרו בהם משום מלקות. ואין זה מחוייב "משום שתי רשעיות" - לפי שיכול לפטור עצמו מעונש כרת, שאם יעשה תשובה בית-דין של מעלה מוחל לו, וכבר נתבאר לעיל פי"ז, ה"ז: "כל מחוייבי כרת שלקו - נפטרו מידי כריתתם", אבל מחוייבי מיתת בית-דין אינם לוקים, שאי-אפשר לחייבם בשתי פורעניות. שאפילו ילקו, סופם להיהרג, ואפילו יעשו תשובה אין בית-דין של מטה מוחל להם, והתורה אמרה (דברים כה, ב) "כדי רשעתו" - משום רשעה אחת אתה מחייבו, ולא משום שתי רשעיות (שם עמ' ב). וראה לקמן פי"ט, ה"א, מנין כל לא-תעשה שיש בהן כרת. (5) שימות קודם זמנו, אבל אין נפשו נכרתת מחיי עולם-הבא (פירוש המשנה לרבינו סנהדרין פ"ט, מ"ו). (6) תבואה שלא הופרשו ממנה מתנותיה תרומות ומעשרות (מכות יג, א). (7) סנהדרין פג, א. וראה לקמן פי"ט, ה"ב אות ז ובביאורנו שם. ובתוספתא מכות פ"ד, מ"ח שנינו: "חייבי מיתה בידי שמים מלקים אותם". ומהטעם הנזכר לעיל אות ג, שהרי עונש מיתה בידי שמים קל מעונש כרת. ובוודאי אם עשה תשובה - בית-דין של מעלה מוחל לו (קריט ספר). (8) בגד מצמר ופשתים, ראה דברים כב, יא. ולוקה, כמפורש במשנה, מכות כא ב "אף הלוש כלאים". (9) שטוען דברים, והולך מזה לזה (הל' דעות פ"ז, ה"ב). (10) דין השומע אחד מבעלי-הדין שלא בפני בעל-דינו חבירו (ראה לקמן פכ"א, ה"י). (11) מכות טז, א, והטעם מבואר שם יג, ב שעונש מלקות נסמך אל לא-תעשה של "חוסם שור בדישו" (ראה דברים כה, ד) - לומר לך: כל לאו שאין בו מעשה ואינו דומה ל"חוסם שור" - אינו לוקה. וראוי להעיר, שעל הלאו של "לא תשא שמע שוא" ממילא אינו לוקה, שהרי הוא כולל ענינים הרבה (ראה לקמן פכ"א, ה"ז), ואין לוקים על "לאו שבכללות", כמבואר בסמוך ה"ג, ולא נקטו רבינו כאן אלא לדוגמא בלבד (לחם-משנה).

ב. כָּל לֹא שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה - אֵין לוֹקִין עָלָיו, חוץ
מִשְׁבָּע¹² וּמִמָּר¹³ וּמִקָּלָל אֶת חֲבֵרוֹ בְּשֵׁם¹⁴. וְכָל לֹא
שְׂנֵן לְאַזְהַר מִיתַת בֵּית דִּין, כְּגֹן לֹא תִנָּאף¹⁵, לֹא
תַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּשַׁבָּת¹⁶ - אֵין לוֹקִין עָלָיו¹⁷. וְכָל לֹא
שְׂנֵן לְתַשְׁלוּמִין, כְּגֹן לֹא תִגְזֹל וְלֹא תִגְנֹב - אֵין
לוֹקִין עָלָיו¹⁸. וְכָל לֹא שְׂנֵן לְעֵשֶׂה, כְּגֹן לֹא תִקַּח
הָאֵם עַל הַבָּנִים¹⁹, לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שִׁדְךָ²⁰ - אֵין לוֹקִין
עָלָיו, אֲלֵא אִם לֹא קִיַּם עֲשֶׂה שְׁבִהָן²¹. וְעַל לֹא

רשע, שנאמר: והיה אם בן הכות הרשע, אבל כשלקה, הכתוב קוראו אחיך, שנאמר: ונקלה אחיך". והשווה הל' עדות פי"ב, ה"ד: "כל מי שנתחייב מלקות - בין שעשה תשובה, בין שלקה בבית-דין חוזר לכשרותו" וראה בביאורנו שם. ונראה שגם אם לקה יש לו לחזור בתשובה, שמלקות בלא תשובה אינה מכשירתו עדיין, שכן הם דברי רבינו בהל' טוען ונטען פ"ב, ה"י: "אם היו עליו עדים שלקה ועשה תשובה - יחזור לכשרותו בין לעדות בין לשבועה", וראה רדב"ז בהל' עדות שם. (39) משנה במכות כג, א. וכפירוש רבינו שם: "המלקות עם התשובה יכפרו הכרת". וראה לקמן פי"ח, ה"א ובביאורנו שם.

ח. כֵּהֵן גְּדוֹל שְׁחָטָא - לוֹקֶה בְּשִׁלְשָׁה⁴⁰, כְּשֶׁאֵר כָּל
הַעֲם⁴¹, וְחוֹזֵר לְגְדֻלָּתוֹ.⁴²

(40) דיינים, בניגוד לדיני נפשות שאין דנים אותו אלא בבית-דין הגדול, כלעיל פ"ה, ה"א. (41) כמבואר שם, ה"ד. וכן אמרו (סנהדרין יח, ב) "אם עבר על 'עשה' ועל 'לא תעשה' הרי הוא כהדיט לכל דבריו" - ומפרש רש"י: לידון בשלשה. ובירושלמי סנהדרין פ"ב, ה"א אמרו: מלקים אותו בשלשה, אם תאמר בעשרים ושלשה, נמצאת עלייתו ירידתו. שמתבזה הוא בפני רבים, ואין זו עליה לו אלא ירידה. (42) ירושלמי שם. שנאמר (ויקרא כא, יב) "כי נזר שמן משחת אלקיו... אני ה' - מה אני בקדושתו, אף אהרן בקדושתו".

ט. אֲבָל רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה⁴³ שְׁחָטָא - מְלָקִין אוֹתוֹ⁴⁴,
וְאֵינוֹ חוֹזֵר לְשִׁרְרוֹתוֹ⁴⁵. גַּם אֵינוֹ חוֹזֵר לְהִיּוֹת כְּאֶחָד
מִשְׁאֵר הַסְּנֵהֲדִין, שְׁמַעְלִין בְּקֹדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין⁴⁶.

(43) זהו נשיא הסנהדרין, כמבואר לעיל פ"א, ה"ג. (44) בבית-דין של שלשה (שם). (45) להיות ראש הסנהדרין (ירושלמי שם) שאם יחזירוהו יהרגו אותו, שיתנקם בהם. ובירושלמי הוריות פ"ג, ה"א הנוסח: מוטב שלא יחזירוהו, שהורגים אותו. ומפרש הכסף-משנה, כאילו הורגים אותו, מפני שזילזלו בכבודו, ונוח לו שלא יחזירוהו. וראה בהל' רוצח פ"ז, ה"ד. (46) משנה, במנחות צט, ב. וכיוצא בזה אמרו (יומא יב, ב) "אירע בו (בכהן גדול) פסול, ומינו אחר תחתיו, ראשון חוזר לעבודתו, שני אינו ראוי לא לכהן גדול (=משום איבה), ולא לכהן הדיט משום מעלין בקודש ולא מורידין", והשווה הל' כלי המקדש פ"ד הכ"א-כ"ב, וראה במוספנו "תשובות הרמב"ם".

יום חמישי י"ג אייר ה'תש"פ

פרק שמונה עשר

(1) הגדרות לסוגי לאווין שאין לוקים עליהם. עונש מיוחד למי שעבר שלוש פעמים על איסור לאו, שיש בו כרת. גזירת הכתוב לא לענוש עונש גופני על-פי הודאת העבריין.

א. אֵלוֹ הֵן הַלוֹקִין: כָּל הָעוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה
שְׁחִיבִין עָלָיו כְּרַת² וְאֵין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין³, כְּגֹן

1 שְׂבָכָלְלוֹת²² - אֵין לֹקִין עָלָיו. וְשָׁאָר כָּל הַלְאוֹין
2 שְׂבָתוֹרָה²³ - לֹקִין עָלֶיהָ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכל לאו שניתן לתשלומין אין לוקין עליו"

"אבל אין לוקין על לאו זה, שהרי הכתוב ניתקו לעשה".
כאן הפריד דין גניבה וגזילה משאר הלאוין הניתקין לעשה, וכתב שהם לאוין הניתנים לתשלומין. ודייק בזה הגאון הרוגוצ'בי שבכל לאו הניתק לעשה, מרגע שקיים ה'עשה' התבטל ה'לאו', אבל גניבה וגזילה הם פעולה נמשכת כל זמן שלא השיב את החפץ, ולכן אינו לאו הניתק לעשה אלא לאו הניתן לתשלומין, כי התשלומין אינם מבטלים את פעולתו הנמשכת של הלאו אלא רק שאינו עובר על איסור גזל מכאן ולהבא. וצ"ע לשונו בהלכות גניבה (פ"א ה"א) "... שהרי ניתקו הכתוב לעשה".

(ע"פ לקו"ש חלק י"ז ע' 209 הע' 37)

(12) שבועת שוא או שקר, שנאמר (שמות כ, ז) "כי לא ינקו ה' את אשר ישא את שמו לשוא" – בית-דין של מעלה אין מנקים אותו, אבל בית-דין של מטה מלקים אותו ומנקים אותו (שבועות כא, א). (13) ובכת"י התימנים: וממר. שמחליף בהמת קדשים בבהמת חולין, והכתוב אומר (ויקרא כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", ולוקה עליה משום שבדיבורו עשה מעשה, שעושה מחולין קדשים (תמורה ג, ב). (14) בשמו של הקב"ה. שנאמר (דברים כח, נח), אם לא תשמור לעשות... ליראה את השם... והפלא ה' את מכותך - הפלאה - זוהי מלקות, ככתוב: והפילו השופט. ואזהרה למקלל: לא תקלל חרש (תמורה שם) וראה לקמן פכ"ו, ה"א, ג. וראוי להעיר, שגם עד זומם וכן מוציא שם-רע לוקה, ראה לקמן פ"ט, ה"ד אות קל, וקס"א, אלא מוציא שם-רע נקרא: יש בו מעשה, שאינו חייב עד שיבעל; ועד זומם - התורה קוראתו מעשה, ככתוב "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" (בבא-קמא ה, א. וראה בשבועות כא, א ב'תוספות' ד"ה: חוץ מנשבע). (15) שחייבים עליו חנק. (16) שחייבים עליו סקילה. (17) מכות יג, ב, כשהתרו בו למלקות בלא מיתה, לפי שלא ניתן לאו זה לאזהרת עונש מלקות כשאר לאוין, שהרי הוצרך להזהירו, שאם לא כן - לא היה יכול לחייבו מיתה (רש"י שם). (18) שם טז, א, שנפטר בתשלומין. וכבר נתבאר לעיל פ"ז, ה"ב "שאין אדם משלם ולוקה". וכן אמרו (משנה, במכות ד, א) "כל המשלם - אינו לוקה". (19) שכתוב אחריו: "שלח תשלח את האם" - לומר, זוהי תקנתו וכפרתו על עבירת הלאו (רש"י שם, ד, ב). וראה במשנה, שם יז, א. (20) וכתוב אחריו: "לעני ולגר תעזוב אותם" - לומר לך: לא תכלה, ואם כילית - תעזוב אותם לעניים (שם טז, ב וברש"י). (21) כגון שנשחטה האם שלקה, או אכל העיסה שלא הפריש ממנה פאה, וראה לעיל פ"ז, ה"ד. (22) מבואר בסמוך ה"ג. (23) שהם לאוין מפורשים, לא שיבואו מכלל 'עשה', כגון איסור בעולה לכהן גדול, שמכלל שנאמר (ויקרא כא, יג) "והוא אשה

ג. אי זהו לאו שְׂבָכָלְלוֹת? זה לאו אחד שְׂפֹכֶלֶל
עֲנִיִּים הַרְבֵּה, כְּגוֹן לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדֶּם²⁴. וְכֵן אִם
נֹאמַר: לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, הוֹאִיל וְלֹא
יִחַד²⁵ לוֹ לֹא לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן - אֵין לֹקִין עַל
כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אֲלֵא אִם כֵּן חִלַּק אוֹתָהּ בְּלֹאִין
אַחֲרִים, אוֹ נֹאמַר מִפִּי הַשְּׂמוּעָה²⁶ שֶׁנֶּחֱלָקוּ²⁷. כִּיצַד?
כְּגוֹן זֶה שֶׁנֹּאמַר: אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשָׁל מִבָּשָׂל
- אֵינוֹ לֹקֶה עַל הַנָּא וְהַמִּבָּשָׁל²⁸ שְׁתֵּים²⁹ אֲלֵא
אַחַת³⁰. וּבִכְדֹשׁ³¹ הוּא אוֹמֵר: וְלָחֶם וְקָלִי וְכֶרֶם לֹא
תֹאכְלוּ, וְחֵיב עַל שְׁלֹשָׁתָן שְׁלֹשׁ מִלְּקוּיֹת. מִפִּי
הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ³² שֶׁזֶה לְחִלָּק³³. הֲרִי נֹאמַר: לֹא
יִמָּצֵא כָף מַעֲבִיר בְּנֹו וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ, קֶסֶם קֶסָמִים. וְאִף
עַל פִּי³⁴ שְׂפֹכֶלֶל כָּל הָעֲנִיִּים בְּלֹא אֶחָד, הֲרִי חִלַּק
אוֹתָם בְּלֹאִין אַחֲרִים, וְאִמַּר: לֹא תִנְחָשׁוּ וְלֹא
תַעֲוֹנוּ. מִלְּמַד, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן בְּלֹא פְגַמִּי עֲצוּמוֹ³⁵.
וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה³⁶.

(24) שהוא כולל: לא לאכול מן הבהמה קודם שתצא נפשה;
לא לאכול בשר הקרבן ועדיין הדם במזרק; ואין מברים
הקרובים על הרוגי בית-דין (ראה לעיל פ"ג, ה"ד);
ובית-דין שהרג את הנפש אסור לאכול כל היום (שם),
ואזהרה לבן סורר ומורה (הכל בסנהדרין סג, א). שכל אלה
אינם דומים ללאו של "חוסם שור בדישו", שהוא לאו
מיוחד לעצמו, וכבר נתבאר לעיל אות י' שעונש מלקות
נסמך ללאו של חסימה, ללמוד ממנו עונש מלקות ללאוין
הדומים בדיוק כמותו (פסחים מא, ב). (25) הכתוב.
(26) שקיבלנו ממושה. (27) שיש להם דין של לאוין
שנחלקו כל אחד לעצמו. (28) שאכלם כאחד. (29) הואיל
ולא נאמר: "אל תאכלו ממנו נא, ולא בשל מבושל".
(30) והוא-הדין כשיאכל ממנו "נא" בלבד ילקה (פסחים מא,
ב). וגירסת רבינו שם: "רבא אמר, אין לוקין על לאו
שבכללות" (=ולא כגירסתנו: אביי אמר וכו'). כי כן העתיק
הגירסא ב'ספר המצוות' כלל ט. והשווה ה' קרבן פסח
פ"ח, ה"ד. וכאן הוא חייב מלקות אחת על-כל-פנים, בניגוד
ללאו של: "לא תאכלו על הדם" שאין לוקין כלום על כל
ענין שבו. כי כאן פירט הכתוב בעצמו את הענינים: נא
ומבושל, וכאילו אמר על כל אחד מהם ילקה, ואילו ב"לא
תאכלו על הדם" לא פירט הכתוב שום ענין מהם, ולפיכך
אין לוקין על שום ענין הנכלל בלאו כולל זה. (31) באיסור
אכילת התבואה החדשה לפני שהקריבו את העומר.
(32) כריתות ה, א. (33) השווה ה' מאכלות אסורות פ"י,
ה"ג. (34) חסר כאן, ובכת"י תימן הנוסח: ...קוסם קסמים
מעונן ומנחש ומכשף אע"פ וכו'. (35) "וכאן מעונן ומנחש

פס"ז ה"ג בביאורנו שם. (51) והרי התרו בהם. (52) תוספתא מכות פ"ג, ה"י: כהן שנכנס לארץ העמים או שיצא לחוץ לארץ (=שגזרו עליה טומאה) מכים אותו מכת מרדות. ושם הוסיפו: "מכת תורה - ארבעים חסר אחת, אומדים אותו - אם יש לו ללקות לוקה, ואם לאו אינו לוקה; מכת מרדות - אינה כן, אלא מכים אותו עד שיקבל עליו (=לפרוש מהעבירה), או עד שתצא נפשו".

לחלק - והזכירם באמצע - כך כל מה שלפניהם ואחריהם הם כמו מעונן ומנחש" (לשון רבינו ב'ספר המצוות' שם). ומקור הדברים בירושלמי סנהדרין פ"ז, ה"ה. (36) כגון: אשה זונה וחללה לא יקחו, ואשה גרושה מאישה לא יקחו (ויקרא כא, ז) "וכבר נתבאר (בקידושין עז, ב) שהוא חייב על כל אחת ואחת, אפילו באשה אחת" ('ספר המצוות' שם), והשווה הל' איסורי ביאה פ"ז ה"י, וב'ספר המצוות' ל"ה קסא.

ו. הגונב כלי שרת מן המקדש⁵³, והמקלל בקוסם⁵⁴, והבועל ארמית⁵⁵ - אין בית דין נזקקין להן⁵⁶; אלא הקנאין⁵⁷ פוגעין⁵⁸ בהן, וכל שהורגן - זכה. וכן פהן שמשמש⁵⁹ בטמאה⁶⁰ - לא היו אחיו הפהנים מביאין אותו לבית דין⁶¹, אלא פרחי כהנה⁶² היו מוציאין אותו חוץ לעזרה⁶³ ופוגעין את מחו בגזירין⁶⁴. גזרת הפתוב היא, שאין ממיתין בית דין ולא מלקין את האדם בהודאת פיו⁶⁵, אלא על פי שנים עדים⁶⁶. וזה שהרג יהושע לעכן⁶⁷ ודוד לגר עמלקי⁶⁸ בהודאת פיהם - הוראת שעה היתה⁶⁹, או דין מלכות היתה⁷⁰. אכל הסנהדרין - אין ממיתין ולא מלקין המודה בעברה. שמה נטרפה⁷¹ דעתו בדבר זה. שמה מן העמלין מרי נפש הוא, המחפים למות, שתוקעין התרבות בבטנם ומשליכין עצמן מעל הגגות. שמה כף זה יבוא ויאמר דבר שלא עשה, כדי שהיה⁷². וכללו של דבר: גזרת מלך היא⁷³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אלא הקנאין פוגעין בהם"

משמע מלשונו שאינו חיוב אלא רשות, וכן בהלכות איסורי ביאה (פ"ב ה"א) כתב "הבא לימלך אין מורין לו", וכן לדעת כמה וכמה ראשונים אינו ציווי כלל אלא רשות. ויש לומר שמטעם זה השמיטו השו"ע, ורק באה"ע כתבו ברמז "אם לא פגעו בו קנאים כו" וגם הרמב"ם (שם) כתבו בדרך סיפור דברים "אם פגעו בו קנאין והרגוהו כו". וה'טור' כתב "היו קנאין פוגעין בו כו" כי כאמור אינו חיוב אלא רשות.

(ע"פ לקו"ש ח"י עמוד 319 הערה 14)

~ נקודות משיחות קודש ~

"גזירת הכתוב היא שאין ממיתין בית דין ואין מלקין את האדם בהודאת פיו כו".

נפשו וחיייו של אדם נמסרו לו מהקב"ה רק בתור פיקדון ולא לבעלות שלו, וכפסק רבינו הזקן "אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו" (חו"מ הל' נזקי גוף ונפש ס"ד) היינו שאינו רק עניין של איסור אלא שגם מדיני הקניינים אין לו בעלות על גופו. משא"כ ממונו של אדם נמסר לו באופן שנעשה בעליו של ממונו זה.

ויש להביא ראיה לחילוק זה, ממאמר חז"ל (ברכות לה) "אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, וכל

ד. מי שלקה בבית דין על אסור פרת³⁷, ולקה פעם שניה על אותו פרת עצמו, כגון שאכל חלב ולקה עליו, ואכל חלב פעם שניה ולקה עליו, אם אכל פעם שלישית - אין מלקין אותו³⁸. אלא מכניסין אותו לכפה³⁹, והוא מקום צר כפי קומתו ואינו יכול לשפכ בו, ונותנין לו לחם צר ומים לחץ, עד שיצרו מעיו ויכלה⁴⁰. ואחר כך מאכילין אותו שעורים⁴¹, עד שפרסו נבקעת⁴².

(37) שהתרו בו משום מלקות, כמבואר לעיל ה"א. (38) כיון שהפקיר עצמו כל כך, מקרבים מיתתו ואין ממתנים לו עד שיכרתוהו בידי שמים, כי סוף-סוף בן מות הוא (סנהדרין פא, ב). (39) חדר שגגו עגול ומקומר "ונתת אותו אל המהפכת" (ירמיה כא, כו) מתרגם יונתן: ותתן יתיה לכיפתא. (40) טעות דפוס, וצ"ל: ויחלה, וכן הוא בדפוסים קדומים ובכתי". (41) שנפוחות בתוך מעיו. (42) מתוך שנחכווצו מעיו, הן נבקעים (שם). ודוקא כשעבר על אותו איסור כרת עצמו שלש פעמים, אבל עבר על שתיים ושלש כריתות נפרדות, טעם איסורים רצה לטעום, ועדיין לא הפקיר כל-כך (שם).

ה. מי שעבר על אסור פרת או מיתת בית דין, והתרו בו⁴³, והרפין בראשו או שתק ולא קבל עליו התראה⁴⁴ - אין הורגין אותו⁴⁵, כמו שבאנו⁴⁶, ואין מלקין אותו⁴⁷. חזר ועשה כן, והתרו בו, והרפין בראשו או שתק - אין ממיתין אותו ואין מלקין אותו. חזר פעם שלישית ועבר, והתרו בו, אף על פי שהרפין בראשו או שתק⁴⁸ - פונסין אותו לכפה עד שיקמות⁴⁹. וכל אלו שלא קבלו עליהן ההתראה - מבין אותן מפת מרדות⁵⁰, הואיל וחתאו מפל מקום⁵¹. אפילו על אסור של דברי סופרים - מבין אותו מפת מרדות⁵².

(43) למיתה, או למלקות - באיסור כרת. (44) נענע בראשו כמסכים. (45) שלא אמר: על-מנת-כן אני עושה. (46) לעיל פ"ב, ה"ב. (47) כמבואר לעיל פס"ז, ה"ד. (48) אין זו התראה להמיתו מיתת בית דין באופן ישיר. (49) שהרי הוחזק רשע בשלוש עבירות של התראת מלקות (שם). והכמינו שם מצאו רמז לכך "תמותת רשע רעה" (תהלים לד, כב), ומפרש רש"י: מי שהוחזק רשע - תמיתנו רעתו, הרי שמוחזק רשע - בר מיתה הוא. ועצם הדין של "כניסה לכיפה" הלכה למשה מסיני הוא, שמפורש ברש"י שם. והשווה הל' רוצח פ"ד, ה"ח. (50) מפורשת לעיל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שישי י"ד אייר – ספר שופטים – הלכות סנהדרין קעג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

עזרה - חצר המקדש. (64) בקעיות של עצים (משנה בסנהדרין פא, ב). ובהל' ביאת המקדש פ"ד ה"ב, מסיים רבינו: "ואין ממחים עליהם בכך". (65) שאדם קרוב אצל עצמו, ואין אדם משים עצמו רשע (יבמות כה, ב), ומפרש רש"י: וזה שאמרו (בבא-מציעא ג, ב) "הודאת פיו כמאה עדים" - אין זה אלא בממון, אבל לקנס ולעונש מלקות ולהפסל - לא. וב'ספרי' פרשת שופטים אות קפח: "וימה במקום שאין פיו מצטרף עם עד אחד למיתה" וכו'. ובירושלמי קידושין פ"א, ה"א מנו החילוקים בין דיני ישראל לדיני הגוים, ואמרו: "רבי יודה בן פזי מוסיף: בחנק ומפי עצמו, מה טעם? כי דם באדם", כלומר, שמיתת בני נח אינה אלא בחנק, ועל-פי הודאת עצמו, שנאמר (בראשית ט, ו) "באדם דמו ישפך", באדם - אפילו ע"י הודאת עצמו, דמו ישפך (קרבן העדה, שם) הרי שבדיני ישראל אינו כן. (66) ככתוב (דברים יט, טו) "על-פי שני עדים... יקום דבר". (67) יהושע ז, כ, כה. (68) שמואל-ב א, טו. ושם טז: "דמך על ראשך כי פיך ענה בך לאמר, אנכי מותתי את משיח ה'". (69) על-פי הדיבור, "שכן נאמר לו מפי הגבורה" (מדרש רבה' במדבר פכ"ג, אות ו). (70) ואע"פ שכתב רבינו לעיל פ"ד ה"ב: "אין רשות למלך להרוג... אלא בסיף בלבד" - בכל זאת דן יהושע את עכן לשריפה. כי לעיל מדובר כשהמלך עושה לכבוד עצמו כשמורדים בו, וכאן מדובר כשהוא עושה סייג לתורה, לענוש את הפוקרים בה, הרשות בידו להרוג בכל המיתות (הגהות 'מנחת חינוך'). (71) נתבלבלה. (72) כמסופר ב'מדרש קהלת' פ"ב על הפסוק: ושנאתי את החיים, מעשה באחד שכתב מכתב גנאי לאדריאנוס קיסר, גזר הקיסר, שכל מי ששלח המכתב יפרסם עצמו למלך. הלך אחד ופרסם עצמו. ציוה המלך להוריד ראשו, אמר לו המלך, למה אמרת כן? ענהו, אתה פודה אותי משלש צרות. אין לי מה לאכול, ולא לאשתי ולא לבני. אמר המלך: הואיל והוא חי חיי צער, הניחו לו. קרא על עצמו: "ושנאתי את החיים". (73) אע"פ שטעם זה הגיוני הוא, אינו מספיק לגבי עונש מלקות, ולפיכך מחליט רבינו שזוהי גזירת המלך. והרדב"ז מוסיף: שאין נפשו של אדם קנינו אלא קנין הקב"ה, ככתוב (יחזקאל יח, ד) "כל הנפשות לי הנה". ולפיכך אין הודאתו מועילה על דבר שאינו שלו, וגם מלקות היא חצי מיתה, אבל ממנו הוא שלו, ולפיכך אומרים בו: "הודאת בעל-דין כמאה עדים". ועם כל זה, אף הוא מסיים ואומר: גזירת המלך היא ואין להרהר.

יום שישי י"ד אייר ה'תש"פ

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עֶשְׂרִי

(1) מספר הלאווין שיש בהם כרת, ואין בהם מיתת בית דין, שלוקים עליהם. מניין הלאווין שיש בהם מיתה בידי שמים ולוקים עליהם. רשימת שאר הלאווין שבתורה, שאין בהם כרת, ולא מיתה בידי שמים, ולוקים עליהם.

- א. כָּל לֹא תַעֲשֶׂה שְׁנֵי בּו פֶּרֶת² וְאֵין בּו מִיתַת בֵּית
- דִּין³ שְׁלֹקִין עֲלֵיהֶן⁴ - אֶחָד וְעֶשְׂרִים. וְאֵלּוּ הֵן: (א)
- הֶבֶא עַל אֲחֻתוֹ⁵. (ב) הֶבֶא עַל אֲחֻת אָבִיו⁶. (ג) הֶבֶא

הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה... כאילו נהנה מקדשי שמים, שנאמר לה' הארץ ומלואה". אבל אין חייבים בברכת הנהנין אלא על דבר שגופו נהנה ממנו, ולא תיקנו ברכה על קבלת ממון כי בנוגע לנפשו וגופו של האדם שהם "קנין הקב"ה" באופן שאין לאדם בעלות עליהם, גם ההנאות שלהם כמותם, ולכן הן "קדשי שמים" שאסור להנות מהם בלא ברכה.

מה-שאין-כן נכסי האדם וממונו, מלכתחילה אינם בגדר נכסי שמים, כי נמסרו לבעלותו של האדם, ולכן אין צריך ברכה להתיר הנאת ממון.

אמנם מצד הקב"ה, אין הבדל בין נפשו וגופו של אדם ובין ממנו, כי כל העולם ומלואו הוא של הקב"ה בשווה אלא שההבדל הוא מצד האדם. בנפשו וגופו ניכרת בעלותו של הקב"ה, ובכל יום מחדש הוא אומר: "נשמה שנתת בי" ומחוייב בתורה ומצוות ונרגשת קדושתה של הנשמה. אבל בממונו לא ניכרת בעלותו של הקב"ה, ולכן בדיני התורה יש לאדם רשות ובעלות על ממנו ונכסיו.

(ע"פ שו"ת ק"ש חלק ז"ד עמוד 106)

(53) ואיסורו רמז בתורה (במדבר ד, כ) "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו" - לשון גניבה, שמבליע ומחביא (סנהדרין פא, ב וברש"י), וכן הכתוב אומר (איוב כ, טו) "חיל בלע ויקיאנו" - הרי שבלע - לשון גניבה. (54) מברך את השם (=הקב"ה) בשם עבודה-זרה (שם), ובפירוש המשנה לרבינו שם. והרי זה נראה כמברך את השם, שענושו סקילה, כמבואר בהל' ע"ז פ"ב, ה"ז (שם פב, ב). (55) וענושו מפורש בנביאים (מלאכי ב, יא) "כי חילל יהודה קודש ה'... ובעל בת אל נכר" - זה הבא על הגויה, והכתוב מכריז: "יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה" (שם פב, א) והשווה הל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ו. (56) להלקותם או לענושם עונש אחר. (57) בני אדם כשרים, המקנאים קנאתו של מקום (שם פא, ב וברש"י). (58) ממיתים, ככתוב (מלכים-א, ב, כט) "לך פגע בור", ודבר זה הלכה למשה מסיני, כמבואר ברש"י שם. וכתב רבינו בפירושו שם: "ובועל ארמית - שיבעול בת עובדי ע"ז בפרהסיא בעשרה מישראל... ובשעת מעשה, כגון פינחס (ראה במדבר כה, ח), אבל אחר שבא עליה ופירש... או שאינה עובדת ע"ז, אסור להרגו, לפי שהוא מחוייב בכרת... ואם ישאל לנו הקנאי אם יפגע בו אם לא - ואפילו הוא בשעת מעשה - אין מורים לו". והשווה הל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ד-ה. ע"פ סוגיית התלמוד בסנהדרין פב, א. (59) שעבד עבודת המקדש. (60) כשהוא טמא, וענושו מיתה בידי שמים, שנאמר (ויקרא כב, ב) "דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי", וזה החילול הוא כמו החילול האמור בתרומה (שם ט) "ומתו בו כי יחלוהו" (פירוש המשנה לרבינו בסנהדרין פ"ט מ"ו, ע"פ הגמרא שם פג, ב). (61) להלקות מלקות ארבעים, כמבואר לקמן פ"ט, ה"ב, אות יג. (62) בחורים שמתחיל שער זקנם לפרוח בהם. (63) שלא יטמא את העזרה במותו.

בו "השמר" אינו אלא לא-תעשה (זבחים קו, א), ונאמר (שם, יד) "שם תעלה עולותיך ושם תעשה" - הקיש הכתוב עשייה לעלייה (=ההקטרה על האש) מה עלייה ענש והזהיר, אף עשייה ענש והזהיר, והשחיטה בכלל עשייה היא (זבחים קז, א). וראה ספר המצוות לא-תעשה צ. (23) ממזג ורוקח בשמים שונים ועושה אותם כעין שמן המשחה שעשה משה למשכן, ואזהרתו: "ובמתכונתו לא תעשו כמוהו" (שמות ל, לב). (24) את גופו, משמן שעשה משה למשכן ולאחרון ובניו, ואזהרתו: "על בשר אדם לא ייסך" (שם, שם). (25) מחקה ועושה קטורת, כמעשה הקטורת של משה המפורשת שם, לה. ואזהרתו: "במתכונתה לא תעשו לכם (שם, לז). וכל אלה הכריתות מנויות בכריתות ב, א, ונשנו לעניין מלקות במשנה מכות יג, א.

ב. כל מחיבין מיתה בידי שמים²⁶, שהן בלא תעשה¹¹ ויש בהן מעשה²⁷, שלוקין עליהן - שמונה עשר. ואילו הן: א) זר שאכל תרומה גדולה²⁸, בין טהורה²⁹ בין טמאה³⁰. ב) זר שאכל תרומת מעשר³¹. ג) זר שאכל בפורים אחר שנקנסו לירושלים³². ד) זר שאכל חלה³³. ה) האוכל טבל שלא הורם ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר³⁴. ו) האוכל עסה שלא הורמה חלתה³⁵. ז) בהן טמא שאכל תרומה טהורה³⁶. ח) בהן שנקנס לקדש הקדשים שלא לעבודה³⁷. ט) בהן שניצא מן המקדש בשעת עבודה³⁸. י) לוי שעבד בעבודת פהנים³⁹. יא) זר ששמש במקדש⁴⁰. יב) מחסר בגדים⁴¹ - הרי הוא קזר, ולוקה אם עבד⁴². יג) בהן טמא ששמש⁴³. יד) שתוי יין ששמש⁴⁴. טו) טבול יום ששמש⁴⁵. טז) מחסר בפורים ששמש⁴⁶. יז) פרוע ראש ששמש⁴⁷. יח) קרוע בגדים ששמש⁴⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מחוסר כיפורים ששימש"

בנוגע למחוסר כיפורים, מביאה הגמרא (סנהדרין פג, ב) את הפסוק "וכפר עליה הכהן וטהרה", ודורשת: "וטהרה, מכלל שעד כאן היא טמאה". וזהו הקרוי מחוסר כיפורים ש"טבל ועלה" "והעריב שמשו" אלא שעדיין לא הביא קרבנו, שהוא א. אסור באכילת קדשים. ב. אם שימש בבית המקדש חייב מיתה. ג. פוסל את העבודה.

הרמב"ם מביא דרשה זו בשני מקומות, בהלכות ביאת מקדש (פ"ד ה"ה) לגבי מחוסר כיפורים שעבד שעבודתו פסולה, ובפ"ג ה"ז שם לגבי אסור כניסה למקדש, אלא שבו שינה לשון דרשת הגמרא, וכתב: "וטהרה, מכלל שעדיין לא נגמרה טהרתה".

מלשוננו משמע שהחוב על מי שטבל ועלה והעריב שמשו, הוא מצד שנשארה בו מהטומאה אלא שיש חסרון בטהרתו שאמורה להיות מושלמת בהבאת הקרבן.

1 על אֲחוֹת אִמּוֹ⁷¹. ד) הָבָא עַל אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ⁸¹. ה) הָבָא עַל אִשְׁתּוֹ אֲחִירוֹ⁹¹. ו) הָבָא עַל אִשְׁתּוֹ אֲחִי אֲבִיו¹⁰¹. ז) הָבָא עַל הַנְּדָה¹¹¹. ח) הָאוֹכֵל חֶלֶב¹²¹. ט) הָאוֹכֵל דָּם¹³¹. י) הָאוֹכֵל חֶמֶץ בַּפֶּסַח¹⁴¹. יא) הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים¹⁵¹. יב) הַעוֹשֶׂה מְלֶאכָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים¹⁶¹. יג) הָאוֹכֵל הַנּוֹתֵר¹⁷¹. יד) הָאוֹכֵל פְּגוּל¹⁸¹. טו) הַטָּמֵא שְׂאֵכֵל בְּשַׂר קֹדֶשׁ¹⁹¹. טז) הַטָּמֵא שֶׁנִּכְנס לְעִזְרָה²⁰¹. יז) הַשּׂוֹחֵט קֹדְשִׁים בַּחוּץ²¹¹. יח) הַמַּעֲלֶה קֹדְשִׁים בַּחוּץ²²¹. יט) הַמַּפְטֵם אֶת הַשֶּׁמֶן²³¹. כ) הַסֹּף בַּשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה²⁴¹. כא) הַמַּפְטֵם אֶת הַקֶּטֶר²⁵¹.

(2) עונש כרת, שנפשו נכרתת מחיי עולם הבא ואובדת כבהמה, כלשון רבינו בהלכות תשובה פרק ח, הלכה א. (3) של מטה. (4) אבל לא תעשה שיש בו מיתת בית דין אין לוקים עליו, שלא ניתן אלא לאזהרת מיתת בית דין, כמבואר לעיל פרק י"ח, הלכה ב ובביאורנו שם. ולעיל פרק ט"ו, הלכה י"ג נמנו כל שישה ושלושים הרוגי בית-דין. (5) ויקרא יח, ט. (6) שם יב. (7) שם יג. (8) שם יח. (9) שם טז. (10) שם יד. (11) שם יט. וכל עריות אלה ענשן כרת, ככתוב (שם, כט) "כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות". (12) שם, ז, כג. (13) שם, כו. (14) שמות יג, ג. (15) ויקרא כג, כט. ואזהרה לאוכל לא נתבארה בלשון התורה, אבל כיוון שהזכיר את העונש וחייב כרת למי שיאכל, ידענו שמוזהרים על האכילה, והוא אמרו "כי כל הנפש אשר לא תעונה... ונכרתה" (לשון ספר המצוות לרבינו לא תעשה קצו). וביומא פא, א אמרו: נאמר עונש במלאכה (=ביום הכיפורים) ונאמר עונש בעינוי, מה מלאכה ענש והזהיר, אף עינוי ענש והזהיר. (16) שם, כח. (17) שנשאר מבשר הקדשים אחר זמן הקבוע לאכילתם, ועונשו כרת, ככתוב (שם, יט, ח) "ואוכליו עונוני יישא... ונכרתה הנפש". ולא נתבאר בתורה לאו מפורש לאיסור אכילתו, אבל בפרשת ה"מלואים" אמר הכתוב (שמות כט, לג) "וזר לא יאכל כי קודש הם" אמרו חכמינו (פסחים כד, א) "כל שבקודש פסול, בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו" (ספר המצוות לא-תעשה קלא). וראוי להעיר, שבנוסח הגמרא שלפנינו בפסחים שם מובא הפסוק: "ושרפת את הנותר באש, לא יאכל כי קדש הוא" (שם, לד). וראה ב"ספר המצוות" הוצאת מוסד הרב קוק, בפירושו של הרב קאפח, שם, אות תלו. (18) הוא הקרבן, שחשב האיש בשעת שחיטתו או הקרבנו שיאכל ממנו אחר זמנו, או יקטיר ממנו אחר זמנו ועונשו מפורש בתורה, ויקרא ז, יח. ואזהרתו מהפסוק: "לא יאכל כי קדש הם", כמבואר לעיל באות הקודמת (ספר המצוות לא-תעשה קלב). (19) ויקרא ז, כ, ואזהרתו: "בכל קודש לא תגע" (ויקרא יב, ד), כמבואר במכות יד, ב (ספר המצוות לא-תעשה קכט). (20) לחצר המקדש ואזהרתו: "ולא יטמאו את מחניהם" (במדבר ה, ג). וראה מכות יד, ב. (21) חוץ לעזרה, ועונשו מפורש בויקרא יז, ג-ד. אבל אזהרתו לא נתפרשה בתורה, והיא נתבאר בסמוך. (22) מקריבם בחוץ, ואזהרתו: "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה" (דברים יב, יג). וכל מקום שנאמר

וכן מדויק גם מדבריו (ריש ה' מחוסרי כפרה) "ולמה נקרא מחוסרי כפרה, שכל אחד מהן אע"פ שטהר מטומאתו וטבל והעריב שמשו, עדיין הוא חסר ולא גמרה טהרתו כדי לאכול בקדשים כו'" היינו שאין זה מצד טומאה אלא חסרון בשלימות הטהרה. ונפק"מ יש להלכה בפועל, ומשום כך פסק שמחוסר כיפורים שאכל קודש או שימש, אינו חייב מיתה או כרת. משא"כ הראב"ד משיג על הרמב"ם (הל' ביאת מקדש שם) ומביא את הדרשה לפסוק "וכיפר עליה הכהן וטהרה", מכלל שעד עכשיו היתה טמאה, ומוסיף שבתוספתא מס' זבחים, מונה את המחוסר כיפורים בכלל חייבי מיתה. כי לשיטת הראב"ד מחוסר כיפורים הוא לא בעל חסרון בטהרה אלא שעדיין יש עליו מהטומאה, כל עוד לא הביא קרבנו.

(ע"פ לקו"ש חלק כ"ז ע' 80)

26) מיתה בידי שמים קלה מכרת, שהכרת יש עליו עונש לאחר מיתה; ומחוייב מיתה, כשמת נתכפר לו (פירוש המשנה לריבנו סנהדרין פרק ט, משנה ו). ולדעת רש"י בשבת כה, א, כרת - ימיו נכרתים והולך עירי בלא בנים, ומיתה בידי שמים - ימיו נקצרים אבל אינו הולך עירי. 27) כי לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו, כמבואר לעיל פרק י"ח, הלכה ב. 28) היא ראשית כל ההפרשות אחרי מריחת הכרי, שנותן לכהן אחד מן החמישים. 29) שחייב עליה מיתה. ככתוב (ויקרא כב, ט) "ומתו בו כי יחללוהו, ואזהרתו: "וכל זר לא יאכל קדש" (שם, י), כמבואר בסנהדרין פג, ב. 30) תוספתא תרומות פרק ו, הלכה ה: "באוכלי תרומה לזרים, טהור שאכל את הטהור וטהור שאכל את הטמא... כולם במיתה", וראה הלכות תרומות פרק ו, הלכה ו. 31) שהלוי מפריש מעשר, מן המעשר שקיבל מבעל הבית, ונותנו לכהן, ודינו כתרומה גדולה, להתחייב עליו מיתה בידי שמים, כמבואר בסוטה מח, א. ואזהרתו מ"וכל זר לא יאכל קודש" המכוון לתרומה, ותרומת מעשר וביכורים וכן חלה הכול נקראים תרומה. כמבואר בספר המצוות לא-תעשה קלג, ובהלכות תרומות פרק י, הלכה ד. 32) חייב מיתה בידי שמים, ואם התרו בו לוקה, שכבר נתבאר באות הקודמת, שגם ביכורים נקראים תרומה "לפי שכיוון שקראם יתעלה תרומת ידך" (דברים יב, יז) חלו עליהם כל דיני התרומה" (ספר המצוות לא-תעשה קמח). וכן שנינו (ביכורים פרק ב, משנה א) "התרומה והביכורים חייבים עליהן מיתה". וראה הלכות ביכורים פרק ג, הלכה א. אמנם במכות יט, א הנוסח: "מאימתי חייבים עליהם משיראו פני הבית" אבל רבינו מפרשו: לפנים מחומת ירושלים, כדבריו בספר המצוות לא-תעשה קמא, שמשכנס לפנים מהחומה רואים פני הבתים שבעיר (כסף משנה בהלכות ביכורים שם). 33) שגם היא נקראת תרומה, ככתוב (במדבר טו, כ) "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" וכמבואר בהלכות ביכורים פרק ה, הלכה י"ד-ט"ו, ובפירוש שנינו (חלה פרק א משנה ט) "החלה והתרומה חייבים עליהן מיתה וחומש".

34) אזהרתו - "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה" (ויקרא כב, טו) - אשר ירימו: בעתידים להיתרם, הכתוב מדבר, שעדיין לא הורמו קדשיהם מהם וזהו טבל, עונש מיתה - נאמר כאן; ולא יחללו, ונאמר בתרומה; ומתו בו כי יחללוהו, מה שם במיתה אף כאן במיתה (סנהדרין פג, א). וכן האוכל מעשר ראשון, שלא הופרשה ממנו תרומת מעשר חייב מיתה, ככתוב "ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו" (במדבר יח, לב) ראה ספר המצוות לא-תעשה קנג שזה מכוון לאסור אכילת מעשר ראשון בטבלו. ובתוספתא סוטה פרק י"ג, הלכה י' שנינו: "ותרומת מעשר טבל עוון מיתה". והשווה הלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה כ. וטבל, שהורמו תרומותיו, ולא הופרשו ממנו מעשרותיו יתבאר דינו לקמן הלכה ד לאו עח. 35) הרי היא טבל, שהרי לא ניטלה ממנה תרומתה, כמבואר לעיל, ובפירוש שנינו (שביעית פרק ט, משנה ט) "האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חייב מיתה. וראה חלה פרק ג, משנה א "לגלגלה - בחיטים, וטמטמה - בשעורים האוכל ממנה חייב מיתה", שנגמרה מלאכתה והרי היא טבל. 36) אזהרתו - "איש-איש מזרע אהרן... בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר" (ויקרא כב, ד) איזהו דבר שהוא שווה בזרעו של אהרן (=בין זכרים בין נקיבות) הוי אומר זו תרומה (מכות יד, ב); מיתה - שנאמר (שם, ט) "ושמרו את משמרתיו... ומתו בו כי יחללוהו" (סנהדרין פג, א) וכן בספר המצוות לא-תעשה קלו. וכהן טמא שאכל תרומה טמאה, אינו במיתה, שהרי היא מחוללת ועומדת, ואף על פי שהוא בלאו אינו לוקה, כמבואר בהלכות תרומות פרק ז, הלכה א. 37) שנאמר (ויקרא טז, ב) "ואל יבוא בכל עת אל הקודש מבית לפרוכת... ולא ימות". וכשכנס להיכל דינו יתבאר לקמן הלכה ד לא-תעשה כז (ספר המצוות לא-תעשה סח). 38) שנאמר (ויקרא י, ז) "ומפתח אוהל מועד לא תצאו פן תמותו" (ספר המצוות לא-תעשה קסה). 39) שנאמר (במדבר י, ג) "אך אל כלי הקודש ואל המזבח לא יקרב ולא ימותו" וכמבואר בספרי שם. ובנוגע לכהן שעבד עבודת הלויים, ראה להלן הלכה ד, לא-תעשה לב (ספר המצוות לא-תעשה עב). 40) זר - שאינו מזרע אהרן; ששימש - שעבד עבודת הקודש. אזהרתו: "זור לא יקרב אליכם" (במדבר יח, ד) ועונשו: "וזהו הקרב יומת" (שם ז). ובספרי שם אמר: "וזהו הקרב יומת" - לעבודה, (ספר המצוות לא-תעשה עד). 41) בגדי כהונה, שמונה - לכהן גדול; ארבעה - לכהן הדיוט. 42) שנאמר (שמות כט, ט) "וחגרת אתם אבנט... והייתה להם כהונה" - בזמן שבגדיהם עליהם, כהונתם עליהם; אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והרי הם זרים, וזר ששימש במיתה (סנהדרין פג, ב). וראה ספר המצוות עשה לג. 43) במקדש, שנאמר (ויקרא כב, ב) "ויניזו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי" ולמדו חכמים (סנהדרין פג, ב) גזירה שווה חילול-חילול מתרומה שנאמר בה (שם, ט) "ומתו בו כי יחללוהו" מה שם במיתה אף כאן במיתה (ספר המצוות לא-תעשה עה). וכבר נתבאר לעיל פרק י"ח, הלכה ו, אף על פי שהדין כן, "פרחי כהונה היו מוציאים אותו חוץ לעזרה ופוצעים את מוחו בגזירים". והשווה הלכות ביאת מקדש פרק ד, הלכה ב. 44) במקדש, אזהרתו - שנאמר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובהלכות יסודי התורה פרק ט, הלכה ב-ג. (54) יבמות נד, ב. והשווה הלכות אישות פרק א, הלכה ח.

ד. כל לא תעשה שבתורה, שאין בהן לא פרת ולא
מיתת בית דין⁵⁵, שלוקין עליהן - מאה ששים
ושמונה. ואלו הן: (א) העושה אילל⁵⁶. (ב) העושה
אילל לנוי⁵⁷. (ג) הפונה אל איללים⁵⁸ באחד מן
המעשים⁵⁹. (ד) המקים מצבה⁶⁰. (ה) הנוטע אילן
במקדש⁶¹. (ו) הנותן אבן משכית⁶². (ז) הנודר בשם
עבודה זרה⁶³. (ח) הנשבע בשמה⁶⁴. (ט) הנהנה בה⁶⁵.
(י) הבונה עיר הנדחת⁶⁶. (יא) הנהנה ממנה⁶⁷. (יב)
העושה פחות העובדי פוככים⁶⁸. (יג) הקוסם⁶⁹. (יד)
המעונן⁷⁰. (טו) המנחש⁷¹. (טז) החורב⁷². (יז) הדורש
אל המתים⁷³. (יח) המזחיק שם⁷⁴ וכיוצא בו, כגון
הורס⁷⁵ אבן מן המזבח או שורף עץ מן המקדש⁷⁶.
(יט) המכבה אש מן המזבח⁷⁷. (כ) העולה עליו
במעלות⁷⁸. (כא) הנכנס לעזרה בבגדים טמאים⁷⁹.
(כב) זב וכיוצא בו⁸⁰ שנכנס להר הבית⁸¹. (כג) המסיר
בדי ארון⁸². (כד) המזיח⁸³ חשן מעל האפור⁸⁴. (כה)
הקורע פי המעיל⁸⁵. (כו) המקריב על מזבח הזהב⁸⁶.
(כז) כהן שנכנס להיכל שלא בשעת העבודה⁸⁷. (כח)
בעל מום שנכנס לשם⁸⁸. (כט) שתוי⁸⁹ שנכנס לשם⁹⁰.
(ל) בעל מום ששמש⁹¹. (לא) ערל ששמש⁹². (לב) כהן
שעבד בעבודת הלויים⁹³. (לג) כהן שנכנס למקדש
פרוע ראש⁹⁴. (לד) כהן שנכנס למקדש קרוע
בגדים⁹⁵. (לה) המקדש בעלי מומין⁹⁶. (לו)
השוחטין⁹⁷. (לז) הזורק דמיהן⁹⁸. (לח) המקטיר
אמריהן⁹⁹. (לט) המקריב קרבנות עובדי פוככים
בעלי מומין¹⁰⁰. (מ) המטיל מום בקדשים בזמן
המקדש¹⁰¹. (מא) העובד בקדשים¹⁰². (מב) הגוזז
אותן¹⁰³. (מג) המקטיר שאור או דבש¹⁰⁴. (מד)
העושה שירי מנחות מחמץ¹⁰⁵. (מה) המקריב בלא
מלח¹⁰⁷. (מו) המקריב אתנן או מחיר פלב¹⁰⁸. (מז)
הנותן שמן על מנחת חוטא¹⁰⁹. (מח) הנותן עליה¹¹⁰
לבונה¹¹¹. (מט) הנותן שמן בקרבן סוטה¹¹². (נ) הנותן
עליו¹¹³ לבונה. (נא) המבדיל בחטאת העוף¹¹⁴. (נב)
הממר בקדשי מזבח¹¹⁵. (נג) האוכל בשר קדש
שנטמא¹¹⁶. (נד) האוכל מפסולי המקדשין¹¹⁷. (נה)
כהן שאכל בשר קדשי קדשים¹¹⁸ חוץ לעזרה¹¹⁹. (נו)
זר שאכל בשר קדשי קדשים אחר מתן דמים¹²⁰. (נז)
זר שאכל בשר בכור¹²¹. (נח) כהנת שנשאת לזר
שאוכלת¹²² חזה ושוק¹²³, אפלו לאחר מיתת
בעלה¹²⁴. (נט) חללה¹²⁵ שאכלה תרומה¹²⁶. (ס)
האוכל קדשים קלים חוץ לירושלים¹²⁷. (סא) האוכל
קדשים קלים קדם זריקת דמים¹²⁸. (סב) האוכל בכור
חוץ לירושלים¹²⁹. (סג) האוכל מעשר שני¹³⁰ אחר
שקראה פגי הבית¹³¹ חוץ לירושלים¹³². (סד) כהן

(ויקרא י, ט) "וישכר אל תשת... בבואכם אל אוהל מועד
ולא תמותו". ובתורת כוהנים שם אמרו: "מניין שאינו חייב
אלא בשעת עבודה? תלמוד לומר: אתה ובניך... בבואכם
אל אוהל מועד" (ספר המצוות לא-תעשה עג). וראה הלכות
ביאת מקדש פרק א, הלכה א-ב. ושתוי שנכנס שם ולא
עבד, יתבאר דינו להלן הלכה ד לא-תעשה כט. (45) כוהן
שטבל לטומאתו ועדיין לא העריב שמשו, ועליו הזהירה
תורה (ויקרא כא, ו) "ולא יחללו שם אלוהיהם". ובסנהדרין
פג, ב אמרו: אם אינו עניין לטמא ששימש, שכבר נכתב
שם, כב, ב, תנהו עניין לטבול יום ששימש, ולמד חילול -
חילול מתרומה, כדלעיל (ספר המצוות לא-תעשה עו).
(46) שכבר העריב שמשו, ועדיין לא הביא קרבנות טהרתו
לכפר עליו, ראה ויקרא טו, יג-טו, ובסנהדרין פג, ב אמרו:
"וכפר עליה הכהן וטהרה" (שם יב, ח) - טהרה, מכלל,
שהיא טמאה. וטמא ששימש במיתה, אולם מפרשי רבינו
העירו, שבפירוש כתב רבינו בהלכות ביאת מקדש פרק ד,
הלכה ד, "מחוסר כיפורים שעבד, אף על פי שעבודתו
פסולה וחילל הרי זה פטור" ולפיכך החליט הר' יוסף
קורקוס (הובא בכסף משנה, כאן) שיש כאן טעות סופר
וצריך להיות: "יתר בגדים שימש", שכל כהן, שלבש בגד
נוסף על בגדי כהונתו חייב מיתה, כמבואר בזבחים יח, א
ובהלכות כלי המקדש פרק י, הלכה ה. (47) שעברו עליו
יותר משלושים יום שלא גילח ראשו, ואזהרתו - "ראשיכם
אל תפרעו" (ויקרא י, ו). וכן מיתתו - שנאמר שם: "ולא
תמותו" וביחזקאל מד, כ נאמר: "ופרע ראשם לא ישלחו...
ויין לא ישתו כל כהן" הוקש פרוע ראש לשתוי יין, שהוא
במיתה (סנהדרין פג, ב) והשווה ספר המצוות לא-תעשה
קסג והלכות ביאת מקדש פרק א, הלכה ה. ודין כהן שנכנס
למקדש פרוע ראש ולא עבד יתבאר להלן הלכה ד,
לא-תעשה לג. (48) והתורה אמרה (ויקרא י, ו) "ובגדיכם
לא תפרומו ולא תמותו" (ספר המצוות לא-תעשה קסד).
ודין כהן שנכנס למקדש קרוע בגדים ולא עבד, יתבאר להלן
הלכה ד, לא-תעשה לד, וראה הלכות ביאת מקדש פרק א,
הלכה י"ד.

ג. אכל המשמש בלא קדוש ידים ורגלים⁴⁹, אף על
פי שהוא חייב מיתה⁵⁰ - אינו לוקה, מפני שהיה
מצות עשה⁵¹. וכן נביא שפכש נבואתו⁵², או שעבד
על דברי עצמו, והעובר על דברי נביא, אף על פי
ששלישית במיתה⁵³ - אינו לוקה. שהן באין מכלל
עשה, שנאמר: אלו תשקעו; ולאוי הפא מכלל
עשה - הרי הוא בעשה⁵⁴, ואין לוקין עליו.

(49) שלא רחץ ידיו ורגליו. (50) ככתוב (שמות ל, כא)
"ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו". (51) לא הוזכר בה
לאו, אלא לשון עשה בלבד ואין לוקים על ביטול מצוות
עשה. (52) שלא אמרה, כגון יונה בן אמית, ראה יונה א,
ג. (53) בידי שמים, ככתוב (דברים יח, יט) "והיה האיש
אשר לא ישמע אל דברי אשר ידבר בשמי אנוכי אדרוש
מעימו" - קרא בו: "לא ישמע, לא ישמע, לא ישמע"
סנהדרין פט, א), וכמבואר בספר המצוות עשה קעב

אילנות פלאים בכל מקום²⁰⁷. קכג) המרביע בהמה
 פלאים²⁰⁸ בכל מקום. קכד) המנהיג בכלאים בכל
 מקום²⁰⁹. קכה) החוסם בהמה²¹⁰ בעת מלאכה בכל
 מקום. קכו) השוחט אותו ואת בנו בכל מקום²¹¹.
 קכז) הממשכן חברו בידו ולא החזיר לו העבוט²¹².
 קכח) החובל אלמנה ולא החזיר המשכון²¹³. קכט)
 החובל פלים שעושין בהן אכל נפש²¹⁴. קל) עד
 זמנם שאין בו תשלומין²¹⁵. קלא) המפדה חברו
 הנפא שאין בה שנה פרוטה²¹⁶. קלב) בן סויר
 ומורה בעדות ראשונה²¹⁷. קלג) המוציא שם רע²¹⁸
 שנמצא דברו שקר²¹⁹. קלד) המקלל את חברו
 בה²²⁰. קלה) הנשבע לשקר²²¹. קלו) הנשבע
 לשוא²²². קלז) המחלל נדרו²²³. קלח) היוצא חוץ
 לתחום בשבת²²⁴. קלט) העושה מלאכה ביום
 טוב²²⁵. קמ) המקיף פאת הראש²²⁶. קמא) המקיף
 פאת זקן²²⁷. קמב) השורט על מת²²⁸. קמג) הקורח
 ראשו על המת²²⁹. קמד) הכותב כתבת קעקע²³⁰.
 קמה) הלובש שעטנז²³¹. קמו) הקוצץ אילני מאכל
 דרך השחתה²³². קמז) איש שלבש מלבוש אשה²³³.
 קמח) אשה שלבשה מלבוש איש²³⁴. קמט) כהן
 שנשטמא למת²³⁵. קנ) כהן שקדש אשה זונה
 ובעלה²³⁶. קנא) כהן שקדש גרושה ובעלה²³⁷. קנב)
 כהן שקדש חללה ובעלה²³⁸. קנג) כהן גדול שבעל
 אלמנה אף על פי שלא קדשה²³⁹. קנד) המחזיר
 גרושתו אחר שנתקדשה²⁴⁰. קנה) הנושא זקוקה
 ליבם²⁴¹. קנו) הבא על הקדשה²⁴². קנז) ממזר²⁴³
 שנשא בת ישראל ובעל²⁴⁴. קנח) פצוע דבא²⁴⁵
 שנשא בת ישראל ובעל. קנט) המסרס איש²⁴⁶. וכך
 שאר זכרי בהמה חיה ועוף²⁴⁷. קס) אוגס שגרש
 אנוסתו ולא החזירה²⁴⁸. קסא) המוציא שם רע
 שגרש אשתו ולא החזירה²⁴⁹. קסב) הקרב אל
 העריות בדרך מדרבי הנזנות²⁵⁰. אף על פי שלא גלה
 ערוה²⁵¹. וזהו החשוד על העריות²⁵². קסג) המתחתן
 בעובדי פוכים²⁵³. קסד) גר עמוני שנשא בת
 ישראל ובעל²⁵⁴. קסה) גר מואבי שנשא בת ישראל
 ובעל²⁵⁵. קסו) מלך שהרבה נשים²⁵⁶. קסז) מלך
 שהרבה סוסים²⁵⁷. קסח) מלך שהרבה כסף וזהב²⁵⁸.
 נמצאו כל הלוקים²⁵⁹ מאתים ושבעה. וסימן להם:
 ילקו זרים.

1 שאכל בפורים משונכנסו לירושלים קדם הנחה
 2 בעזרה¹³³. סה) כהן שאכל בפורים חוץ לירושלים
 3 אחר שהניחם בעזרה¹³⁴. סו) האוכל מעשר שני
 4 שנשטמא בירושלים קדם שיפדה¹³⁵. סז) טמא שאכל
 5 מעשר שני שהור בירושלים¹³⁶. סח) האוכל מעשר
 6 שני באנינות¹³⁷, וכן כל הקדשים¹³⁸. סט) ערל
 7 שאכל בשר קדש או תרומת¹³⁹. ע) האוכל ממנחת
 8 כהן¹⁴⁰, וכן מכל דבר שהוא כליל לאשים¹⁴¹. עא)
 9 האוכל מבשר חטאות הנשפרות¹⁴², וכן מכל הטעון
 10 שרפה¹⁴³. עב) השוחט פסח על החמץ¹⁴⁴. עג)
 11 השובר בו עצם, בין בראשון בין בשני¹⁴⁵. עד)
 12 המוציא מבשרו חוץ לחבורתו¹⁴⁶. עה) האוכל
 13 מבשרו חוץ מחבורתו¹⁴⁷. עו) האוכל מבשרו נא¹⁴⁸
 14 או מבשר¹⁴⁹. עז) הנזנה מן ההקדש במזיד¹⁵⁰. עח)
 15 האוכל טבל שעדין לא הפרש ממנו מעשר, אפלו
 16 מעשר עני¹⁵¹, אף על פי שהורמו תרומותיו¹⁵². עט)
 17 האוכל מבשר נפש חיה שנגמר דינה לסקילה¹⁵³, אף
 18 על פי שנשחטה¹⁵⁴. פ) האוכל בהמה טמאה¹⁵⁵. פא)
 19 האוכל עוף טמא¹⁵⁶. פב) האוכל דג טמא¹⁵⁷. פג)
 20 האוכל שרץ העוף¹⁵⁸. פד) האוכל שרץ הארץ¹⁵⁹.
 21 פה) האוכל שרץ המים¹⁶⁰. פו) האוכל רמש
 22 האדמה, אף על פי שאינו רבה¹⁶¹. פז) האוכל
 23 תולעים שפפרות אחר שפפרשו¹⁶². פח) האוכל
 24 נבלה¹⁶³. פט) האוכל טרפה¹⁶⁴. צ) האוכל אבר מן
 25 החי¹⁶⁵. צא) האוכל גיד הנשה¹⁶⁶. צב) האוכל בשר
 26 בחלב¹⁶⁷. צג) המבשל בשר בחלב¹⁶⁸. צד) האוכל
 27 מתבואה חדשה קדם הבאת העומר¹⁷⁰. צה) האוכל
 28 ערלה¹⁷¹. צו) האוכל פלאי הכרם¹⁷². צז) האוכל
 29 תערבת חמץ בפסח¹⁷³. צח) האוכל חמץ אחר
 30 חצות¹⁷⁴. צט) המקיים חמץ ברשותו, וכגון שחמץ
 31 עסתו¹⁷⁶. ק) השותה יין נסוף¹⁷⁷. קא) נזיר שאכל
 32 מגפן היין¹⁷⁸. קב) נזיר שגלח¹⁷⁹. קג) נזיר שנשטמא
 33 למת¹⁸⁰. קד) המגלח את הבתק¹⁸¹. קה) החותך
 34 סימני צרעת¹⁸² או שפון באש¹⁸³. קו) העובד פנחל
 35 שנתערפה בו העגלה¹⁸⁴. קז) הזורע ארץ ישראל
 36 בשביעית¹⁸⁵. קח) הזורע את האילן בשביעית¹⁸⁶.
 37 קט) הקוצר ספיח¹⁸⁷ בלא שנוי¹⁸⁸. קי) הבוצר¹⁸⁹
 38 בלא שנוי¹⁹⁰. קיא) הזורע בשנת היובל. קיב) הקוצר
 39 בה בלא שנוי. קיג) הבוצר בה בלא שנוי¹⁹¹. קיד)
 40 המכילה¹⁹² פאת שדה ולא נתנה לעני¹⁹³. קטו)
 41 המעולל פרמו ולא נתנה¹⁹⁴ לעני¹⁹⁵. קטז) המלקט
 42 לקט¹⁹⁶ ולא נתנו לעני¹⁹⁷. קיז) פרט¹⁹⁸ פרמו ולא
 43 נתנו לעני¹⁹⁹. קיח) הלוקח עמר השכחה²⁰⁰ ולא נתנו
 44 לעני²⁰¹. קיט) הלוקח אם על בנים²⁰² ולא שלח
 45 האם²⁰³. קכ) הזורע פלאים²⁰⁴ בארץ בורעים²⁰⁵.
 46 קכא) הזורע פלאי הכרם בארץ²⁰⁶. קכב) המרביב

55) לדעת הרש"ש יש כאן טעות סופר וצריך להיות: "ולא
 מיתה בידי שמים" כי במיתה זו ידובר בפרק זה, כאמור
 בראש הלכה ב. 56) ובכתב יד התימנים: צלם. ואפילו
 לזולתנו - לעבדו. ואפילו המזמין הוא גוי, ואזהרתו:
 "ואלוהי מסכה לא תעשו לכם" (ויקרא יט, ד). ואם יעשנו
 לעצמו ילקה גם משום: "לא תעשה לך פסל" (שמות כ, ד),
 כמבואר בספר המצוות לא-תעשה ג וכן בהלכות עבודה זרה

לפעולה פלונית, ויום זה אינו ראוי לה, והתורה אמרה (שם) "לא יימצא בך... מעונן", מלשון עונה ועת (ספר המצוות לא-תעשה לב והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה ח"ט). (71) שעושה מעשיו על פי ניחוש, כגון, אלו שאומרים: נפלה פיתי מפי או נפל מקלי מידי, איני הולך למקום פלוני, שאם אלך אין חפצי נעשים, וכן המשים סימנים לעצמו: אם יארע לי כך, אעשה דבר פלוני, ואם לא יארע לי - לא אעשה, והתורה אמרה (ויקרא יט, כו) "לא תנחשו" (ספר המצוות לא-תעשה לג והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה ד). (72) מדבר דברים שאין להם שום מובן, וחושב בסכלותו שהם מועילים אם יאמרום כך על הנחש או על העקרב - שלא יזיקו, או על האיש - שלא יזוק, והתורה אמרה (שם) "לא יימצא בך... וחובר חבר" (ספר המצוות לא-תעשה לה, והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה י). (73) שעושה מעשים משונים, ומדמה שעל ידי כך יבוא אליו המת בחלום ויודיעו מה ששאל עליו, והתורה אמרה (שם) "לא יימצא בך... ודורש אל המתים" (ספר המצוות לא-תעשה לה והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה י"ג). (74) מן השמות הקדושים, שנקרא בהם הקדוש-ברוך-הוא. (75) דרך השחתה. (76) מעצי הקדש, והתורה אמרה (דברים יב, ג"ד) "ונתצתם את מזבחתם... ואשריהם תשרפון באש... ואבדתם את שמם... לא תעשון כן לה' אלוהיכם" (ספר המצוות לא-תעשה סה והלכות יסודי התורה פרק ו, הלכה א והלכה ז). (77) אפילו גחלת אחת מגחלי המזבח, שנאמר (ויקרא ו, ו) "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" (ספר המצוות לא-תעשה פא, והלכות תמידים ומוספים פרק ב, הלכה ו). (78) במדיניות, כדי שלא יפסע פסיעות גסות בשעת עלייתו ותיגלה ערוותו עליו (ספר המצוות לא-תעשה פ והלכות בית הבחירה פרק א, הלכה י"ז). (79) אף על פי שהוא בעצמו טהור, אלא שבגדיו טמאים טומאת אב הטומאה. והתורה אמרה (במדבר ה, ג) "ולא יטמאו את מחניהם". וב"תורת כוהנים" (אחרי מות פרק י"ב, הלכה י"ג) אמרו: "ואם לא יכבש ובשרו לא ירחץ ונשא עונו" (ויקרא יז, טז) - על רחיצת גופו - ענוש כרת, ועל כיבוס בגדיו - בארבעים (ספר המצוות לא-תעשה עז והלכות ביאת מקדש פרק ג, הלכה ט"ז-י"ז). (80) כגון, נידה ויולדת, שטומאתן יוצאת מגופן. (81) הוא הנקרא מחנה לוייה, והתורה אמרה (דברים כג, יא) "לא יבוא אל תוך המחנה" ואמרו בפסחים סח, א - זה מחנה לוייה, וכן בספרי שם. וראוי להעיר, שטמא מת ואפילו המת עצמו מותר להיכנס להר הבית, שנאמר (שמות יג, יט) "ויקח משה את עצמות יוסף עימו" - עימו במחנה לוייה (ספר המצוות לא-תעשה עח והלכות ביאת מקדש פרק ג, הלכה ג"ד). ודע, שמצורע הנכנס לירושלים, שהיא מחנה ישראל, לוקה, כמבואר שם הלכה ח, וכבר תמה התוספות יום טוב בכלים פרק א, למה לא מנה רבינו לאו זה בין הלאווין שלוקים עליהם. (82) מתוך טבעותיו, והתורה אמרה (שמות כה, טו) "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו" (ספר המצוות לא-תעשה פו והלכות כלי המקדש פרק ב, הלכה י"ג). (83) המסיר. (84) והתורה אמרה (שמות כח, כח) "ולא יח החושן מעל האפוד", וכל המפרק חיבורם דרך השחתה לוקה (לשון רבינו בהלכות כלי המקדש פרק ט, הלכה י),

פרק ג, הלכה ט. (57) ובכתב יד התימנים: "צורה לנואי". והיא צורת אדם, ואף על פי שלא נעשית כדי לעבדה. ואזהרתה: "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב" (שמות כ, כג), כלומר, צורות כסף וזהב, שאינן אלא לנוי, כדי שלא יטעו בהן הטועים, וידמו שהן לעבודה זרה (ספר המצוות לא-תעשה ד ובהלכות עבודה זרה פרק ג, הלכה י). (58) להתעסק בענייניהם. (59) כגון, שהיה האליל מכוסה וגילחו כדי לראותו (מהרש"ל בפירושו לסמ"ג). ואזהרתו: "אל תפנו אל האלילים" (ויקרא יט, ד) ולוקה, כמבואר בעירובין יז, ב (ספר המצוות לא-תעשה י והלכות עבודה זרה פרק ב, הלכה ג). (60) בניין שהכל מתקבצים אצלו, ואפילו לעבוד את ה', שכן היה דרך הגויים. ואזהרתו: "ולא תקים לך מצבה" (דברים טז, כב). וראה ספר המצוות לא-תעשה יא והלכות עבודה זרה פרק ו, הלכה ו. (61) אף על פי שעשאו לנוי, כיוון שכך היו מכבדים גם לעבודה זרה, שהיו נוטעים לה עצים נאים בבתי עבודתם, ואזהרתו: "לא תיטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלוהיך" (דברים טז, כא) וכמבואר בספר המצוות לא-תעשה יג ובהלכות עבודה זרה פרק ו, הלכה ט. (62) אבל מצויירת, שהכול סוכים (=מסתכלים) בה, שכך היו עושים אבנים מצויירות, משוכללות בעשייתן לפני הפסילים. ואזהרתו: "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה" (ויקרא כו, א). וראה ספר המצוות לא-תעשה יב והלכות עבודה זרה פרק ו, הלכה ו. (63) שאמר: יאסרו עלי פירות אלו בשם עבודה זרה פלונית אם ארחץ (סנהדרין ס, ב וברש"י). ואזהרתו: "ושם אלוהים אחרים לא תזכירו" (שמות כג, יג). וראה בהערה הבאה. (64) בין לעצמו, בין לגוי, כגון, שיש לו שותף גוי ונשבע לו באילולו שלא מעל בו. ואזהרתו - כנ"ל בהערה הקודמת (ספר המצוות לא-תעשה יד ובהלכות עבודה זרה פרק ה, הלכה י). ואף על פי שכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו, אפשר שנשבע שיאכל ואכל, והרי זה מעשה, וכן אמרו בתמורה (ג, א) בנשבע בשם ה' לשקר, שלוקה, כגון שנשבע שלא לאכול ואכל, שעשה מעשה (לחם משנה). (65) ממנה. שנאמר (דברים ז, כו) "ולא תביא תועבה אל ביתך" (ספר המצוות לא-תעשה כה) ושם לא-תעשה כב מנה רבינו הנהנה מתכשיטים שקישטו בהם עבודה זרה, שהוא לוקה, ככתוב (דברים ז, כה) "לא תחמוד כסף וזהב עליהם". וראה הלכות עבודה זרה פרק ז, הלכה ב ופרק ח, הלכה ז. (66) שהודחו תושביה אחרי עבודה זרה, והתורה אמרה (דברים יג, יז) "והייתה תל עולם לא תיבנה עוד" (ספר המצוות לא-תעשה כג). (67) עיר הנידחת, שנאמר (שם, יח) "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם" (שם לא-תעשה כד והלכות עבודה זרה פרק ד, הלכה ז"ח). (68) שמתנהג כמנהגם, במלבושם וכינוסם במסיבותיהם, והתורה אמרה (ויקרא כ, כג) "ולא תלכו בחוקות הגוי" (ספר המצוות לא-תעשה ל והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה א). (69) מגיד עתידות על ידי מעשה שהוא עושה, כגון, האוחז במקלו ואומר: אם אלך, או לא אלך, והתורה אמרה (דברים יח, י) "לא יימצא בך... קוסם קסמים" (ספר המצוות לא-תעשה לא והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה י"ז). (70) שמכווין מעשיו לפי בחירת העיתים על ידי מערכות הכוכבים, לומר: יום זה ראוי

וראה ספר המצוות לא-תעשה פז. (85) מעיל כהן גדול, אלא יהיה ארוג כמו סוף וגבול, שנאמר (שמות כח, לב) "כפי תחרא יהיה לו לא יקע" (ספר המצוות לא-תעשה פח). והוא הדין לכל בגדי כהונה, שהקורעם דרך השחתה לוקה (הלכות כלי המקדש פרק ט, הלכה ג). (86) שבהיכל, המיוחד להקטרת קטורת, והזאות דם פר ושעיר של יום הכיפורים, ודם פרים ושעירים הנשרפים. וכל המקריב עליו זולת זה, עובר על "לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה ונסך לא תסכו עליו" (שמות ל, ט) ולוקה, כמבואר בהלכות כלי המקדש פרק ב, הלכה י"א וספר המצוות לא-תעשה פב. (87) והתורה אמרה (ויקרא טז, ב) "ואל יבוא בכל עת אל הקודש". ואם נכנס לקודש הקדשים, שהוא לפני ולפנים – חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב ובביאורנו שם (ספר המצוות לא-תעשה סח והלכות ביאת מקדש פרק ב, הלכה ד). (88) להיכל. והוא הדין בין האולם ולמזבח, כמבואר בהלכות ביאת מקדש פרק ו, הלכה א, שנאמר (ויקרא כא, כג) "אך אל הפרוכת לא יבוא ואל המזבח לא ייגש כי מום בו" (ספר המצוות לא-תעשה סט). (89) רביעית יין חי, או שיכור משאר המשקים המשכרים. (90) להיכל, או בין האולם ולמזבח, שנאמר (ויקרא י, ט) "יין ושכר אל תשת... בבואכם אל אוהל מועד". ואם עבד כשהוא שתוי חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב לא-תעשה יד (הלכות ביאת מקדש פרק א, הלכה א"ב וספר המצוות לא-תעשה עג). (91) שעבד במקדש, שנאמר (ויקרא כא, יז) "אשר יהיה בו מום לא יקרב". ולוקה על עבודתו נוסף על המלקות שחייב על כניסתו למזבח (הלכות ביאת מקדש פרק ו, הלכה א וספר המצוות לא-תעשה ע). (92) ישראל, שמתו אחיו מחמת מילה, שאין מלים אותו מפני הסכנה, והרי הוא לעניין עבודה כבן-נכר, שנאמר בו (יחזקאל מד, ט) "כל בן נכר ערל-לב וערל-בשר לא יבוא אל מקדשי" ואם עבד לוקה, ואינו חייב מיתה (סנהדרין פג, א והלכות ביאת מקדש פרק ו, הלכה ח). (93) שנאמר (במדבר יח, ג) "ולא ימותו גם הם (=הלוויים) גם אתם" – גם אתם הכוהנים, כולל אתכם לאו זה, אלא שאינכם במיתה אלא בלאו, וכמבואר בספרי זוטא לפסוק זה. וגירסת רבינו שם: "ואין הכוהנים על הלוויים אלא בלא תעשה" (ספר המצוות לא-תעשה ע"ב והלכות כלי המקדש פרק ג, הלכה י"א), וראה לעיל הלכה ב לא-תעשה י. (94) מגודל שיער למעלה משלושים יום, שנאמר (ויקרא י, ו) "ראשיכם אל תפרעו", וביחזקאל מד, כ נאמר: "ופרע לא ישלחו" (ספר המצוות לא-תעשה קסג והלכות ביאת מקדש פרק א, הלכה ט"ו). ואם שימש במקדש חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב לא-תעשה יז. (95) שנאמר (ויקרא י, ו) "ובגדיכם אל תפרומו" (ספר המצוות לא-תעשה קסד והלכות ביאת מקדש שם). ואם שימש ובגדיו קרועים חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב לא-תעשה יח. (96) למזבח. שנאמר (ויקרא כב, כ) "כל אשר בו מום לא תקריבו" (ספר המצוות לא-תעשה צא והלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ב). (97) לשם קרבן, שנאמר (שם, כב) "עזרת או שבור... לא תקריבו אלה לה" (ספר המצוות לא-תעשה צב והלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ד). (98) על גבי המזבח, שנאמר (שם, כד) "ומעוך וכתות... לא תקריבו לה" (שם לא-תעשה צג,

והלכות איסורי מזבח שם). (99) אלו החלבים (=שהם מורים ואדונים על כל האיברים ועולים על המזבח לחלק אדון העולם, הערוך, ערך מר) והתורה אמרה (שם, כב) "ואשה לא תיתנו מהם על המזבח לה". נמצא, המקדיש בעל מום ושחטו וזרק דמו והקטיר אימוריו לוקה ארבע מלקיות (ספר המצוות לא תעשה צד והלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ד). (100) שלא נאמר, כיוון שהם גוים יוקרב בעדם בעל מום (ספר המצוות לא-תעשה צו). שנאמר (שם, כה) "ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלוהיכם מכל אלה" (הלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ו). (101) שראוי לקרבן, שנאמר (שם, כא) "כל מום לא יהיה בו" – קרא בו: לא יִהְיֶה בו, כלומר, שלא יטיל בו (=מנחות נו, ב וברש"י שם), שלא יסמא את עינו או יקטע את ידו וכדומה (ספר המצוות לא-תעשה צז והלכות איסורי מזבח שם, הלכה ז"ח). (102) בקרבנות. שאסור לעבוד בהם כל מלאכה שהיא, ככתוב (דברים טו, יט) "לא תעבוד בבכור שורך" והוא הדין לשאר הקדשים (ספר המצוות לא-תעשה קיג, והלכות מעילה פרק א, הלכה ז). (103) את צמרם, ככתוב (שם, שם) "ולא תגזו בכור צאנך" (שם לא-תעשה קיד, והלכות מעילה שם). (104) על המזבח, שנאמר (ויקרא ב, יא) "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה". ואם הקטיר שניהם כאחד, אינו לוקה אלא מלקות אחת, לפי ששניהם נאמרו בלאו אחד (הלכות איסורי מזבח פרק ה, הלכה א וספר המצוות לא-תעשה צח). (105) בכתב יד התימנים: שיירי מנחות חמץ, שיירי מנחות – הם הנשאר לכהנים לאכילה, אחרי שהכהן חמץ ממנה מלוא קומצו ומקטירו על גבי המזבח, ואסור לאפות אותם חמץ, שנאמר (ויקרא ו, י) "לא תיאפה חמץ חלקם נתתי אותה מאשי", כאילו אמר, שחלקם שהוא שיירי המנחה לא ייאפה חמץ (ספר המצוות לא-תעשה קכד והלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה י"ד). (106) קרבן או מנחה. (107) שנאמר (שם, ב, יג) ולא תשבית מלח ברית אלוהיך" (ספר המצוות לא-תעשה צט והלכות איסורי מזבח פרק ה, הלכה י"א). (108) אתנן – האומר לזונה: הא לך דבר זה בשכרך; מחיר כלב – האומר לחבירו הא לך טלה זה תחת כלב זה. ושניהם אסורים למזבח, שנאמר (דברים כג, יט) "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלוהיך". ואם הקריב שניהם כאחד אינו לוקה אלא מלקות אחת, מפני שנאמרו בלאו אחד, כמבואר בהלכות איסורי מזבח פרק ג, הלכה ז (ספר המצוות לא-תעשה ק והלכות איסורי מזבח פרק ד, הלכה ח, טז). (109) המנחה שיקריב העני החוטא, כשיתחייב חטאת בהמה ואין ידו משגת להביאה – קרוייה: מנחת חוטא (הלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה ד), ואסור ליתן בה שמן, ככתוב (ויקרא ה, יא) "לא ישים עליה שמן" (ספר המצוות לא-תעשה קב והלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה ז). (110) על מנחת חוטא. (111) מין שרף מעצי בושם, ככתוב (שם, שם) "ולא ייתן עליה לבונה" (ספר המצוות לא-תעשה קג והלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה ח). (112) שבעלה מביא עליה מנחת קנאות – מזכרת עון והיא קמח שעורים, והתורה אמרה (במדבר ה, טו) "לא יצוק עליו שמן" (ספר המצוות לא-תעשה קד והלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה ז"ח). (113) על

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בא הכתוב אלא לאוכל תודה ושלמים לפני זריקת דמים כאילו אמר: "לא תוכל לאכול בשעריך קודם שזורקים דמים בשערי המקום" (ספר המצוות לא-תעשה קמו והלכות מעשה הקרבנות שם, הלכה ד). (129) כשהוא תמים, ואפילו כהן, שנאמר (שם) "לא תוכל לאכול בשעריך... ובכורות בקרך" (ספר המצוות לא-תעשה קמד והלכות בכורות פרק א, הלכה ט"ז). (130) שלא נפדה. (131) כלומר, שנכנס לפניו מחומת ירושלים, ובמכות יט, ב הנוסח: "משראה פני החומה". (132) שנאמר (שם) "לא תוכל לאכול בשעריך דגנך... ואכלת לפני ה' אלוך" - כיוון שנכנס למקום אכילתו ואכלו בחוץ לוקה (ספר המצוות לא-תעשה קמא והלכות מעשר שני פרק ב, הלכה ה' - 133) לפני המזבח, ככתוב (שם כו, י) "והנחתו לפני ה' אלוך" והרי זה כאילו אכלם בחוץ, ואזהרתו: "לא תוכל לאכול בשעריך... ותרומת ידך" (שם יב, יז) - תרומת ידך - אלו הביכורים (מכות יז, א) אבל קריאת פרשת מקרא ביכורים אינה מעכבת בהם (ספר המצוות לא-תעשה קמח והלכות ביכורים פרק ג, הלכה ג"ד). (134) שנאמר (שם) "לא תוכל לאכול בשעריך... ותרומת ידך" וכבר נתבאר עיל בהערה הקודמת שתרומה זו כוונתה לביכורים, אבל קודם שהונחו בעזרה, הואיל ולא נראו עדיין לאכילה בפנים אין לוקים על אכילתם בחוץ, השווה לעיל. (ספר המצוות לא-תעשה קמח והלכות ביכורים שם, הלכה ג). (135) שאם נטמא עליו לפדותו אפילו בירושלים, כמבואר במכות יט, ב. ואזהרה לאוכלו בטומאה: "ולא ביערתי ממנו בטמא" (שם כו, יד) - בין שהוא טמא והמעשר טהור, בין שהוא טהור והמעשר טמא (ספר המצוות לא-תעשה קנ והלכות מעשר שני פרק ג, הלכה א). (136) שהיא מקום אכילתו, כשהוא טהור, ואזהרתו כנ"ל, "בין שהמעשר טמא והוא טהור בין שהמעשר טהור והאוכל טמא" (שם, שם). (137) ביום שמת לו אחד מקרוביו שחייב להתאבל ולאונן עליו, והתורה אמרה (שם, שם) "לא אכלתי באוני ממנו". (138) אסור לאכלם באינינו מאותו הפסוק, וכן אמר אהרן למשה (ויקרא י, יט) "ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'" (ספר המצוות לא-תעשה קנא והלכות מעשר שני שם הלכה ה"ז). (139) נאמר: 'תושב ושכיר' בפסח (שמות יב, מה) ונאמר 'תושב ושכיר' בתרומה (ויקרא כב, י) מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל אסור בו (=שבפירוש אמרה תורה שם, מח) "וכל ערל לא יאכל בו" אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו" (יבמות ע, א), והוא הדין לקדשים שהרי פסח מקדשים קלים הוא, כל שכן לקדשי קדשים שערל אסור בהם (ספר המצוות לא-תעשה קלה, והלכות תרומות פרק ז, הלכה י והלכות מעשה הקרבנות פרק י, הלכה ט), וראה הלכות קרבן פסח פרק ט, הלכה ח. (140) שהיא כולה כליל על המזבח. (141) כגון, האימורים, שהם כליל למזבח ככל קרבן עולה, ואזהרתם: "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל" (ויקרא ו, טז) - כל שבכליל תהיה, ליתן לא תעשה על אכילתו, כמבואר במנחות עד, ב (ספר המצוות לא-תעשה קלח והלכות מעשה הקרבנות פרק י"א, הלכה ג). (142) כגון, פר ושעיר של יום הכיפורים וכן של פר כהן משיח, הנשרפים בבית הדשן שמחוץ לירושלים. (143) כגון, חטאת חיצונה שהובא מדמה להיכל. ואזהרתם:

הקרבן וכנ"ל, והתורה אמרה (שם, שם) "ולא ייתן עליו לבונה" (שם, לא-תעשה קה והלכות מעשה הקרבנות שם). (114) שהבדיל ראש העוף מהגוף במליקתו והתורה אמרה (ויקרא ה, ח) "ומלך את ראשו... ולא יבדיל" (ספר המצוות לא-תעשה קיב והלכות מעשה הקרבנות פרק ז, הלכה ו). (115) המחליף בהמת קדשים בבמהת חולין, ואומר: הרי זו תחת זו, והתורה אמרה (שם כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו" ואינו לוקה אלא בקדשים שנועדו למזבח, ולא בבהמות שהוקדשו לצרכי בדק הבית (ספר המצוות לא-תעשה קו והלכות תמורה פרק א, הלכה א, יב). (116) ככתוב (שם ז, יט) "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל", ואם אכל קדשים בטומאת הגוף, חייב כרת, כמבואר לעיל הלכה א, לא-תעשה טו (ספר המצוות לא-תעשה קל והלכות פסולי המוקדשים פרק י"ח, הלכה י"ב). (117) כגון, שנפסלו במחשבה, שחשב הכהן לאכלם חוץ למקומם הראוי, או שהוטל בהם מום, או שנשפך הדם ולא נזרק, ואזהרתו: "לא תאכל כל תועבה" (דברים יד, ג). דרשו בספרי: "בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר" (ספר המצוות לא-תעשה קצ והלכות פסולי המוקדשים שם, הלכה ג"ה). (118) כגון, חטאת ואשם. (119) ואזהרתו: "לא תוכל לאכול בשעריך... בקרך וצאנך" - לא בא הכתוב אלא לאוכל מחטאת ואשם אפילו לאחר זריקה חוץ לקלעים, כמבואר במכות יז, א (ספר המצוות לא-תעשה קמה והלכות מעשה הקרבנות פרק י"א, הלכה ה). (120) הזריקה על המזבח, ואזהרתו: "יזר לא יאכל כי קודש הם" (שמות כט, לג). אבל אם אכלם קודם זריקת הדם, לוקה משום אוכל קודם זריקה (ראה בסמוך לא-תעשה סא) ולא משום זרות (ספר המצוות לא-תעשה קמט והלכות מעשה הקרבנות שם, הלכה ח). (121) שנאמר (דברים יב, יז) "לא תוכל לאכול בשעריך... ובכורות בקרך" - "לא בא הכתוב ללמד אלא לזר, שאכל בכור בין לפני זריקה ובין לאחר הזריקה, שהוא עובר בלא תעשה" (מכות יז, א ובספרי). וראה בסמוך לא-תעשה סב (ספר המצוות לא-תעשה קמד והלכות בכורות פרק א, הלכה ט"ז). (122) בכתב יד התימנים: שאכלה. (123) הניתן לכהנים מזבחי השלמים (ראה ויקרא ז, לד). (124) שחוזרת לבית אביה לאכול בתרומה - בקדשים אסורה, ככתוב (שם כב, יב) "ובת כהן כי תהיה לאיש זר, היא בתרומת הקדשים לא תאכל" (ספר המצוות לא-תעשה קלז והלכות תרומות פרק ו, הלכה ז). (125) שנולדה מאיסורי כהונה, כגון, אלמנה לכוהן גדול וגרושה לכוהן הדיוט, הרי הוולד הנוול מהם חלל וכן אשה האסורה לכוהן, שנבעלה לכוהן נתחללה בביאתו. (126) שנאמר (שם) "ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל" - לאיש זר: כיוון שנבעלה לפסול לה, נפסלת לתרומה, כמבואר ביבמות סח, א (ספר המצוות לא-תעשה קלו והלכות תרומות פרק ו, הלכה ז). (127) שנאמר (דברים יב, יז) לא תוכל לאכול בשעריך... ונדבותיך" - זו תודה ושלמים, שהם קדשים קלים, שאין נאכלים אלא במקומם, והוא לפניו מחומת ירושלים, כמבואר במכות שם (ספר המצוות לא-תעשה קמה והלכות מעשה הקרבנות פרק י"א, הלכה ה). (128) ואפילו כן, שנאמר (שם) "לא תוכל לאכול בשעריך... ונדבותיך" - לא

"וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אוהל מועד... לא תאכל, באש תשרף" (שם, כג) - כל שהוא טעון שריפה, ליתן עליו לא תעשה על אכילתו (ספר המצוות לא-תעשה קלט והלכות מעשה הקרבנות שם). (144) שיש ברשותו חמץ בשעת שחיטתו, שנאמר (שמות כג, יח) "לא תזבח על חמץ דם זבחי" (ספר המצוות לא-תעשה קטו והלכות קרבן פסח פרק א, הלכה ה). (145) בפסח שני שחל ב"ד באייר, והתורה אמרה בשניהם: "ועצם לא תשברו בו" (שם יב, מו), ובפסח שני: "ועצם לא ישברו בו" (במדבר ט, יב). וכל זה בפסח טהור (ספר המצוות לא-תעשה קכא-ב והלכות קרבן פסח פרק ו, הלכה א). (146) הקבוצה שנתקבצה לאכלו, שנאמר (שמות שם) "לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה" (ספר המצוות לא-תעשה קכג והלכות קרבן פסח פרק ט, הלכה א). (147) שיצא הבשר חוץ לחבורתו, ואפילו חזר לחבורתו אסור לאכלו, הרי הוא כבשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומת ירושלים שאסור באכילה, ואזהרתו: "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו" (שם כב, ל) - כיוון שיצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטריפה (ספר המצוות שם והלכות מאכלות אסורות פרק ה, הלכה ט, והלכות מעשה הקרבנות פרק י"א, הלכה ו והלכות קרבן פסח פרק ט הלכה ב). (148) הבשר שנצלה מעט ואינו ראוי לאכילת אדם (הלכות קרבן פסח פרק ח, הלכה ו). (149) אלא צלי, שנאמר (שם יב, ט) "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל". ואם אכל נא ומבושל כאחת, אינו לוקה אלא אחת, לפי ששניהם נכללים בלאו אחד (ספר המצוות לא-תעשה קכה והלכות קרבן פסח שם הלכה ד). (150) שנאמר, (דברים יב, יז) "לא תוכל לאכול בשעריך... וכל נדריך אשר תדור" כאילו אמר: לא תוכל לאכול נדריך אשר תידור. ולא זו היא אזהרה לכל מועל, וכן אמרו (סנהדרין פג, א): "הזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה" ואם מעל בשוגג מקריב קרבן מעילה (ספר המצוות לא-תעשה קמו והלכות מעילה פרק א, הלכה ג). (151) הניתן בשנה השלישית והשישית לשמיטה. (152) תרומה גדולה ותרומת מעשר, שנאמר (שם, שם) "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגן", ונאמר להלן (שם כו, יב) "ואכלו בשעריך ושבעו", מה להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני, ואמרה תורה, לא תוכל לאכול טבל בעוד שהמעשר שכתוב בו: בשעריך - בתוכו (מכות טז, ב). אבל האוכל טבל שלא הורמו ממנו תרומותיו חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב, לא-תעשה ה (ספר המצוות לא-תעשה קג והלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה כ-כא). (153) כגון, שהרגה אדם ונתחייבה סקילה. (154) שקדמו בעליה ושחטוה, שנאמר (שמות כא, כח) "סקול ייסקל השור ולא יאכל את בשרו" ממשמע שנאמר סקול ייסקל, איני יודע שנבילה הוא, ונבילה אסורה באכילה, מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו? מגיד הכתוב: שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה" (בבא קמא מא, א) "שנעשה כבהמה טמאה" (ספר המצוות לא-תעשה קפח והלכות מאכלות אסורות פרק ד, הלכה כ"ב). (155) או חיה טמאה, שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה, שנאמר (דברים יד, ו) "וכל בהמה מפרסת פרסה... מעלת גרה... אותה תאכלו" - שומע אני שכל שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה אסורה, ולא הבא מכלל עשה - עשה

הוא, ובגמל ובחזיר ובארנבת נאמר (שם ז"ח) "אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה" וגו', והרי הדברים קל וחומר: מה אלו שיש בהם סימן טהרה אחד הרי הם בלא תעשה על אכילתם, שאר בהמה טמאה וחיה טמאה שאין בהן סימן טהרה כלל אינו דין שאיסור אכילתו הוא בלא-תעשה (ספר המצוות לא-תעשה קעב והלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה א-ב). (156) ככתוב (ויקרא יא, יג) "ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו... את הנשר ואת הפרס" וגו'. וסימני עוף טמא מבוארים בהלכות מאכלות אסורות פרק א, הלכה ט"ז-כ (ספר המצוות לא-תעשה קעד והלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה ד). (157) שאין לו סנפיר וקשקשת, ואזהרתו: "ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו" (שם, יא), וראה הלכות מאכלות אסורות פרק א, הלכה כ"ד (ספר המצוות לא-תעשה קעג והלכות מאכלות אסורות שם). (158) כגון, הזבובים והדבורים והיתושים, ככתוב (דברים יד, יט) "וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו" (ספר המצוות לא-תעשה קעה והלכות מאכלות אסורות שם, הלכה ה"ו). (159) כגון, התולעים והחיפושיות, נחשים ועקרבים, וכן שמונה שרצים האמורים בתורה (ויקרא יא, כט) "החולד והעכבר והצב" וגו'. ואזהרתם: "וכל השרץ השורץ על הארץ... לא יאכל" (שם, מא), אלא שעל שמונה שרצים הוא לוקה על אכילתם בכעדרה, כשיעור טומאתם, ועל שאר שרצים אינו לוקה על אכילתם אלא בכזית, כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה ו"ז (ספר המצוות לא-תעשה קעו והלכות מאכלות אסורות שם). (160) כגון, התולעים והעלוקה שבמים, וכן חיות הים, כללו של דבר, כל שאינו בצורת הדגים, כגון, כלב המים והדולפן וכיוצא בהם. ואזהרתם: "אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם" (ויקרא יא, מג) והוא כולל כל מיני שרצים שהם (ספר המצוות לא-תעשה קעט והלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה י"ב). (161) שלא נולד מזכר ונקבה אלא מן הגללים שהסריחו וכיוצא בהם, וזהו "השרץ הרומש" שהוא מתהווה מן העפושים, ואינו מוליד כמוהו בעוד ש"השרץ השורץ" הוא הנולד מזכר ונקבה, ומוליד כמוהו. ואזהרתו: "ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ" (ויקרא יא, מד), כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה י"ג (ספר המצוות לא-תעשה קעז). (162) מן הפרי רומשים עליו, ואפילו חזרו לתוך הפרי הרי הם אסורים. ואזהרתם: "לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום" (שם, מב). אבל אם לא פירשו, מותר לאכול הפרי והתולעת שבתוכו (ספר המצוות לא-תעשה קעח והלכות מאכלות אסורות שם, הלכה י"ד). (163) בהמה ועוף שמתו מאליהם או שלא נשחטו כהלכה, שנאמר (דברים יד, כא) "לא תאכלו כל נבלה" (ספר המצוות לא-תעשה קפ והלכות מאכלות אסורות פרק ד, הלכה א). (164) שטרפה אותה חיות היער, ואינה יכולה עוד לחיות מחמת אותה טריפה ודריסה, וזוהי טריפה האמורה בתורה, ויש עוד מיני מחלות, שאם נִתְחַלְהָ בהן הבהמה אינה יכולה עוד לחיות מהן, והואיל והיא נוטה למות, הרי זו אסורה אפילו קָדַם ושחטה. והאוכל מטרפה שנטרפה על ידי חיות השדה לוקה מן התורה, ומבהמה

האוכל חמץ בפסח עצמו חייב כרת (ספר המצוות לא-תעשה קצט והלכות חמץ ומצה פרק א, הלכה ח). (175) המניח. (176) בפסח, שעשה בה מעשה, ואזהרתו: "שבעת ימים שאור לא יימצא בבתיכם" (שמות יב, ט). אבל המניח חמץ בביתו ולא עשה בו מעשה (=כגון, שהחמץ לפני הפסח) הרי זה עובר בלאו ואינו לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רא, והלכות חמץ ומצה שם, הלכה ב-ג). (177) שנתנסך לעבודה זרה, והשותה ממנו כל שהוא לוקה, שנאמר (דברים לב, לח) "אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם" יין שנתנסך לה, כזבח שקרב לה, ונאמר בעבודה זרה "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם" (שם יג, יח) מאומה - אפילו כל שהוא (ספר המצוות לא-תעשה קצד והלכות מאכלות אסורות פרק י"א, הלכה א-ב) וראה הלכות עבודה זרה פרק ז, הלכה ב. (178) כגון, ענבים או צימוקים ואפילו חרצן וזג, ככתוב (במדבר ו, ג-ד) "וענבים לחים ויבשים לא יאכל... מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל" (ספר המצוות לא-תעשה רג-רו והלכות נזירות פרק ה, הלכה ב-ג). (179) בימי נדר נזיר, ככתוב (שם, ה) "כל ימי נדר נזרו תער לא יעבור על ראשו", ואחד המגלח ואחד המתגלח בכלל לאו זה (ספר המצוות לא-תעשה רט והלכות נזירות פרק ה, הלכה י"א). (180) טומאת שבעה ימים, כגון, שנגע בו או שנכנס לאהליו, והתורה אמרה (שם, ז) "לאביו ולאמו... לא ייטמא להם במותם" (ספר המצוות לא-תעשה רז והלכות נזירות שם, הלכה ט"ו-יח).

(181) השיער הסמוך לנגע הנתק שבראש או בזקן (=שיפול השיער שבהן מעיקרו ויישאר מקום השיער פנוי, וזהו הנקרא נתק), והתורה אמרה (ויקרא יג, לג) "ואת הנתק לא יגלח", שצריך להניח שתי שערות סמוך לו כדי שיהא ניכר אם פשה הנתק (ספר המצוות לא-תעשה שז והלכות טומאת צרעת פרק ח, הלכה ב ופרק י, הלכה א). (182) כגון, שיער לבן שבבשרת (שם, כ) או שקצץ הנגע כולו מבשרו. (183) כדי שישתנה מראה המחיה (שם, כד), והתורה אמרה (דברים כד, ח) "הישמר בנגע הצרעת" - בלא תעשה, תשמור שלא לתלוש ולא לקוץ (ספר המצוות לא-תעשה שח והלכות טומאת צרעת פרק י, שם). (184) באדמת הנחל, והוא נחל מים ששוטף בחזקה, ואסור בזריעה ובחרישה, ובכל עבודה בגופה של קרקע, ככתוב (שם כא, ד) "לא יעבד בו ולא ייזרע" (ספר המצוות לא-תעשה שט והלכות רוצח פרק י, הלכה ט). (185) היא שנת השמיטה, שעליה נאמר (ויקרא כה, ד) "ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ... שדך לא תזרע", ועבודת הארץ אסורה בה (ספר המצוות לא-תעשה רכ והלכות שמיטה ויובל פרק א, הלכה א-ב). (186) כורת ענפיו המיותרים להגדיל את פוריותו, והתורה אמרה (שם, שם) "וכרמך לא תזמור" (ספר המצוות לא-תעשה רכא והלכות שמיטה שם, הלכה ב-ג). (187) מה שהאדמה מצמיחה מעצמה מן הזרע שנפל בה לפני שביעית, או מן העיקרים שנקצרו מקודם וחזרו ועשו, שניהם נקראים ספיח (הלכות שמיטה פרק ד, הלכה א). (188) מן הרגיל, והתורה אמרה (שם, ה) "את ספיח קצירך לא תקצור" - לא תקצרו כדרך שקוצרים תבואת שאר השנים, שקוצרים כל השדה בבת אחת ומעמידים כרי, אלא קצור מעט-מעט וחבוט ואכול (ספר המצוות לא-תעשה רכב

שחלתה ונוטה למות מחמת מחלתה - לוקה מדרבנן (ספר המצוות לא-תעשה קפא). ואזהרה לטריפה: "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו" (שמות כב, ל) ושמונה מיני טריפה נאמרו למשה מסיני (הלכות שחיטה פרק ה, הלכה א-ג וספר המצוות שם). (165) שחותך אבר מן הבהמה כשהיא חיה. ואזהרתו: "ולא תאכל הנפש עם הבשר" (דברים יב, כג). והוא הדין כשאוכל כזית בשר מן החי לוקה משום אוכל טריפה. ואזהרתו: "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", שהרי בשר זה מבהמה שלא נשחטה ולא מתה, - כיוון שנעשית הבהמה בשר בשדה הרי היא טריפה (ספר המצוות לא-תעשה קפב והלכות מאכלות אסורות פרק ד, הלכה י, ופרק ה, הלכה א-ג). (166) שנאמר (בראשית לב, לג) "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה" (=שקפץ ממקומו ועלה) אשר על כף הירך". והאוכל את הגיד בשלימותו אף על פי שאין בו כזית, או כזית מגיד גדול - לוקה (ספר המצוות לא-תעשה קפג והלכות מאכלות אסורות פרק ח, הלכה ב). (167) שנתבשל בחלב, ואף על פי שהוא בעצמו לא בישלו, שנאמר (שמות לד, כו) "לא תבשל גדי בחלב אמו" בפעם השנייה (נוסף על מה שנאמר שם כג, יט) לומר לך, שלוקה על אכילתו, כמבואר בחולין קטו, ב (ספר המצוות לא-תעשה קפז והלכות מאכלות אסורות פרק ט, הלכה א-ב). (168) ואף על פי שלא אכלו, שנאמר (שם) "לא תבשל גדי בחלב אמו" (ספר המצוות לא-תעשה קפו והלכות מאכלות אסורות שם). (169) שנשרשה בארץ אחרי שיש עשר בניסן, שהוא יום הבאת מנחת העומר. (170) שנאמר (ויקרא כג, יד) "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד... הביאכם את קרבן אלוהים". ובזמן שאין בית המקדש, אסור לאכול תבואה חדשה עד גמר יום שיש עשר בניסן, כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה ב (ספר המצוות לא-תעשה קפט). (171) פירות האילן, שגדלו בשלוש השנים לנטיעתו, ככתוב (ויקרא יט, כג) "וערלתם ערלתו את פרי, שלוש שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל". ואיסור ערלה נוהג גם בחוץ לארץ, על פי הלכה למשה מסיני (ספר המצוות לא-תעשה קצב והלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה י"א). (172) מין ממיני תבואה או מיני ירקות שנזרעו בכרם, או שנטע הגפן בתוך הירק, שניהם אסורים באכילה, שנאמר (דברים כב, ט) "לא תזרע כרמך כלאיים, פן תקדש המלאה, הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם" - דרשו חכמינו: פק ת'ק'ד'ש - פן תוקד אש (חולין קטו, א). וכל מקום שנאמר: "פן" אינו אלא מצוות לא תעשה, כמבואר במכות יג, ב (ספר המצוות לא-תעשה קצג והלכות מאכלות אסורות שם, הלכה ו). (173) דברים שהחמץ מעורב בהם, כגון, כותח הבבלי (חלב ופת מעופשת מעורבת בתוכו) וכדומה, שנאמר (שמות יב, כ) "כל מחצת לא תאכלו". ואינו לוקה אלא אם יש בתערובת כזית חמץ בכדי אכילת שלוש ביצים, אבל אם אין בתערובת כזית חמץ בכדי אכילת שלוש ביצים אינו לוקה, אלא מכים אותו מכת מרדות (ספר המצוות לא-תעשה קצד והלכות חמץ ומצה פרק א, הלכה ו). (174) חצות יום ארבעה עשר בניסן, שנאמר (דברים טז, ג) "לא תאכל עליו חמץ" כלומר, על קרבן פסח, שזמן שחיטתו הוא מחצות היום ומעלה, ומשעה שהוא ראוי להישחט אסור הוא באכילת חמץ. אבל

והלכות שמיטה פרק ה, הלכה א. (189) קוטף פרי האילן. (190) מן הרגל. והתורה אמרה (שם, שם) "ואת ענבי נזירך לא תבצור" שלא תאספם כדרך שאתה אוספם בכל שנה, כגון ענבים - אין דורכים אותם בגת אלא בעריבה, וכן זיתים אין עושים אותם בתוך הבד, אלא כותשם ומכניסים לתוך בד קטן ביותר (ספר המצוות לא-תעשה רכג והלכות שמיטה פרק ד, הלכה כב-כג). (191) והתורה אמרה (שם, יא) "ויבל היא... לא תזרעו, ולא תקצרו... ולא תבצרו" (ספר המצוות לא-תעשה רכד-כו והלכות שמיטה פרק י, הלכה ט"ז). (192) לקצור. (193) שצריך היה להשאיר קמה מחוברת לעניים, ככתוב (שם כג, כב) "לא תכלה פאת שדך בקצרך". ואם אכל את התבואה או נשרפה, שאינו יכול עוד ליתנה לעניים ולתקן את הלאו, הרי זה לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רי, כי הולכות מתנות עניים פרק א, הלכה ג). (194) בכתב יד תימן: נתנו. (195) שבצר כל כרמו ולא השאיר בו עוללות, שהן אשכולות קטנים שאין ענביהם נוטפים זה על זה, אלא מפוזרים ודלילים ונקראים עוללות, שהם "לשאר האשכולות כעולל (=יונק) לאיש" והתורה אמרה (שם יט, י) "וכרמך לא תעולל" (ספר המצוות לא-תעשה ריב והלכות מתנות עניים פרק ד, הלכה י"ז-יח). (196) שיבילים הנופלות בשעת הקצירה. (197) והתורה אמרה (שם, ט) "ולקט קצירך לא תלקט". ואם אבדו או נשרפו אחר שליטתם, קודם שיתנם לעניים לוקה (ספר המצוות לא-תעשה ריא והלכות מתנות עניים פרק א, הלכה ד). (198) בדפוס רומי ר"מ וכן בכתב יד תימן: המלקט פרט וכו'. פרט - זה גרגר אחד או שניים הנפרטים (=נופלים) מן האשכול בשעת הבצירה. (199) והתורה אמרה (שם, י) "ופרט כרמך לא תלקט" ואם נבצר ממנו לקיים את העשה: לעני ולגר תעזוב אותם, הרי זה לוקה על לקיטתו לעצמו (ספר המצוות לא-תעשה ריג-ריד והלכות מתנות עניים פרק ד, הלכה ט"ו). (200) ששכחו בשדה בשעת עימור האלומות. (201) והתורה אמרה (דברים כד, יט) "ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו". והוא הדין שכחת האילנות (ספר המצוות לא-תעשה ריד והלכות מתנות עניים פרק א, הלכה ו ופרק ה שם). (202) הציפור ואפרוחיה. (203) והתורה אמרה (שם, כב, ו) "לא תיקח האם על הבנים שלח תשלח את האם", ואם לקחה ומתה קודם שישלחנה לוקה (ספר המצוות לא-תעשה שו והלכות שמיטה פרק י"ג, הלכה א). (204) שני מיני זרעים כאחד. (205) כגון, חיטה ושעורה, או פול ועדשה, וכן כל מיני זרעים הראויים למאכל אדם. ואזהרה לכלאי זרעים "שדך לא תזרע כלאי" (ויקרא יט, יט). ואין איסורם אלא בארץ ישראל (ספר המצוות לא-תעשה רטו והלכות כלאי פרק א, הלכה א-ג). (206) בארץ ישראל, שזרע שני מיני תבואה או שני מיני ירקות עם זרע הכרם ואז לוקה שתיים, אחת משום: שדך לא תזרע כלאי, ואחת משום: לא תזרע כרמך כלאי (דברים כב, ט). אבל אם זרע ירק אצל גפן או נטע גפן בצד ירק אינו לוקה, אלא שנאסרו שניהם בהנאה (ספר המצוות לא-תעשה רטז והלכות כלאי פרק ה, הלכה א, ז). (207) אפילו בחוץ לארץ, כגון, שהרכיב יחור של עץ אתרוג בעץ תפוח, וכן המרכיב אילן בירק לוקה, ואזהרתם: שדך לא תזרע כלאי (ויקרא שם) ותחילת הפסוק:

"בהמתך לא תרביע כלאי" - מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה, מה בהמתך בין בארץ בין בחוץ לארץ (=שהרי חובת הגוף היא ונוהגת גם בחו"ל) אף שדך (הרכבת אילן) בין בארץ בין בחו"ל, כמבואר בסנהדרין ס, א (ספר המצוות לא-תעשה רטז והלכות כלאי פרק א, הלכה ה). (208) מין על שאינו מינו בין בבהמה בין בחיה ובעופות, בין בארץ בין בחו"ל, שנאמר (שם, שם) "בהמתך לא תרביע כלאי" (ספר המצוות לא-תעשה ריז והלכות כלאי פרק ט, הלכה א). (209) מושך בשני מינים את העגלה או מנהיגם כאחד, שנאמר (דברים כב, י) "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", ומן התורה אינו אסור אלא במין אחד טמא ואחד טהור, אבל מדברי סופרים כל שני מינים שהם כלאי בהרבעה אסורים במלאכה או בהנהגה כאחד (ספר המצוות לא-תעשה יח והלכות כלאי פרק ט, הלכה ז-ח). (210) פי בהמה מלאכול מן הדבר שהיא עושה בו בשעת מלאכתה, כגון, שתדוש תבואה או תישא תבן על גבה, שנאמר (שם כה, ד) "לא תחסום שור בדישו" (ספר המצוות לא-תעשה ריט והלכות שכירות פרק י"ג, הלכה ב). (211) בהמה ובנה ביום אחד, בין בחולין בין בקדשים, שנאמר (ויקרא כב, כח) "ואתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" (ספר המצוות לא-תעשה קא והלכות שחיטה פרק י"ב, הלכה א). (212) והוא צריך לו, כגון: כר - בלילה, והמחרשה - ביום, והתורה אמרה (דברים כד, יב) "לא תשכב בעבוטו" - לא תשכב ועבוטו עימך (ספר המצוות לא-תעשה רמ והלכות מלווה ולווה פרק ג, הלכה ה). (213) שאסור בכלל למשכן את האלמנה, ככתוב (שם, יז) "ולא תחבול בגד אלמנה", ואם אבד המשכון או נשרף קודם שיחזיר לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רמא והלכות מלווה שם, הלכה א). (214) כגון, כלי טחינה או כלי בישול ואפייה, ככתוב (שם, ו) "לא יחבול ריחיים ורכב כי נפש הוא חובל" ואם אבד המשכון או נשרף קודם שיחזירו לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רמב והלכות מלווה שם, הלכה ב). (215) שהעיד עדות שקר שאין בה עדות ממון, כגון שהעיד על פלוני כוהן, שהוא בן גרושה או בן חלוצה, והוזהר. או שהעיד על פלוני שהוא חייב מלקות והוזהר, והתורה אמרה (שמות כ, טו) "לא תענה ברעך עד שקר". ואף על פי שאין בו מעשה, קיבלו חכמינו מפי השמועה, שהכתוב האומר (דברים כח, א-ב) "והרשיעו את הרשע - והיה אם בן הכות הרשע" רומז לעד זומם שילקה (ספר המצוות עשה קפ ולא-תעשה רפא והלכות עדות פרק כ, הלכה ח-ט). (216) כי אם יש בה שווה פרוטה (=דמי רפואתו וכדומה) חייב לשלם לו ממון ואין אדם משלם ולוקה. ואזהרה למכה חבריו: "ארבעים יכנו לא יוסף" (שם, ג) "ומה אם זה שנתנה תורה רשות להכותו, ציווה הכותב שלא להכותו על רשעו, קל וחומר לשאר כל האדם" (ספר המצוות לא-תעשה ש והלכות סנהדרין פרק ט"ז, הלכה י"ב). (217) שהעידו עליו בפעם הראשונה שגנב משל אביו וקנה בשר ויין ואכל. ולוקה, ככתוב (שם, כא, יח) "ויסרו אותו". ואזהרתו: "לא תאכלו על הדם" (ויקרא יט, כו) - לא תאכלו אכילה המביאה לידי שפיכות דמים (ספר המצוות לא-תעשה קצה והלכות ממרים פרק ז, הלכה א, והלכה ז). (218) על אשתו, שלא מצא לה בתולים.

קעקע לא תתנו בכם" (ספר המצוות לא-תעשה מא והלכות עבודה זרה שם, הלכה י"א). (231) בגד ארוג מצמר ופשתים, כמו שלבשו כומרי עבודה זרה באותו הזמן. ואזהרתו: "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו" (דברים כב, יא). ואפילו חוט אחד של צמר בבגד גדול של פשתן אסור (ספר המצוות לא-תעשה מב והלכות עבודה זרה פרק י, הלכה א והלכה ה). (232) (שם כ, יט) "לא תשחית את עצה... ואותו לא תכרות" וכל השחתה בכלל זה, כגון: שיטוף בגד לבטלה או יטבול כלי לבטלה, אלא שאינו לוקה עליהם אלא מכת מדרות מדבריהם, כמבואר בהלכות מלכים פרק ו, הלכה י (ספר המצוות לא-תעשה נז והלכות מלכים שם, הלכה ח). (233) כגון, שילבש בגדים צבעוניים וחלי זהב, במקום שאין לובשים אותם אלא נשים, והתורה אמרה (שם כב, ה) "ולא ילבש גבר שמלת אשה" ובכלל זה אם צבע שערו שחור (ספר המצוות לא-תעשה מ והלכות עבודה זרה פרק י"ב הלכה י). (234) כגון שתשים בראשה מצנפת, או שתלבש שריון או שתגלה ראשה כאיש, שנאמר (שם, שם) "לא יהיה כלי גבר על אשה" (ספר המצוות לא-תעשה מט והלכות עבודה זרה שם). (235) שנגע בו או נכנס לאהל, והוא אינו מקרובי המפורשים בכתוב (ויקרא כא, ב-ג). והתורה אמרה (שם, א) "לנפש לא ייטמא בעמיו" (ספר המצוות לא-תעשה קסו והלכות אבל פרק ג, הלכה א-ג). (236) כגון, שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאיש, שהיא אסורה להינשא לו, איסור השווה בכל ישראל, ואינו מיוחד בכהנים. והתורה אמרה (שם, ז) "אשה זונה וחללה לא ייקחו". אבל אם בא עליה דרך זנות ולא קידשה אינו לוקה, שנאמר: "לא יקחו" - עד שייקח (=בקידושין) ויבעול (ספר המצוות לא-תעשה קנח והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה ב ופרק י"ח, הלכה א). (237) בין מן הנישואין בין מן האירוסין, כמבואר ביבמות נט, א. והתורה אמרה (שם) "ואשה גרושה מאישה לא ייקחו" (ספר המצוות לא-תעשה קס והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה ב, והלכה י"י). (238) חללה - זו שנולדה מאיסורי כהונה, וכן אחת הנשים האסורות לכהונה נבעלה לכוהן - נתחללה (הלכות איסורי ביאה פרק י"ט, הלכה א). והתורה אמרה (שם): "אשה זונה וחללה לא יקחו" (ספר המצוות לא-תעשה קס והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה א-ב). (239) שנאמר (שם, טז) "ולא יחלל זרעו בעמיו" - כיוון שבעלה, חיללה, ופסלה לכהונה, והוא מוזהר שלא יחלל כשרים, לא אשה ולא זרעו, בניגוד לזונה וחללה וגרושה, שהן מחוללות ועומדות קודם בעילתו, ולפיכך אינו לוקה עליהן עד שיקדש ויבעול (ספר המצוות לא-תעשה קסב והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה ג). (240) לאיש אחר והתורה אמרה (דברים כד, ד) "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה". ואפילו לא נישאה לאחר, אלא נתארסה לו אסורה לחזור לראשון, שנאמר (שם, ב) "והייתה לאיש אחר" הווייה - זו קידושין, כמבואר ביבמות יא, ב (ספר המצוות לא-תעשה שנו והלכות גירושין פרק י"א, הלכה י"ב). (241) שמת בעלה בלא בנים והיא זקוקה להתייבם לאחד האחים, או לחלוץ להם, וכל שלא נפטרה מהיבם אסורה להינשא לאיש אחר, ככתוב (שם כה, ה) "לא

(219) שהביא אבי האשה עדים והזימו את עדי הבעל, שאמרו שזנתה תחתיו אחרי האירוסין, הרי העדים נסקלים והבעל לוקה, ככתוב (דברים כב, יח) "ויסרו אותו". ואזהרתו: "לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא שם, טז), כמבואר בכתובות מו, א (ספר המצוות לא-תעשה שא והלכות נערה בתולה פרק ג, הלכה א והלכה ו). (220) כגון, שאמר יכהו, או: ארור פלוני לה', ואזהרתו: "לא תקלל חרש" (שם, יד), שאפילו חרש שאינו שומע ולא נצטער בקללה, לוקה עליו (ספר המצוות לא-תעשה שיו ולהלן פרק כ"ו, הלכה א). (221) כגון שנשבע שלא אכלתי ואכל, או שלא יאכל ואכל הרי זו שבעה שקר ולוקה. ואזהרתו: ולא תישבעו בשמי לשקר" (שם, יב), כמבואר בשבועות כ, ב (ספר המצוות לא-תעשה סא והלכות שבועות פרק א, הלכה ב-ג). (222) שנשבע על דבר ידוע, שהוא כן, כגון, שנשבע על שמייים, שהם שמייים, או שנשבע לבטל את המצוה, ועוד. ואזהרתו: "לא תישא את שם ה' אלוהיך לשווא" (שמות כ, ו). ואף על פי שאין בה מעשה לוקה, שנאמר שם: "כי לא ינקה ה' את אשר יישא את שמו לשווא" - בית דין של מעלה אינו מנקה אותו, אבל בית דין של מטה מלקה אותו ומנקה אותו, כמבואר בשבועות כא, א (ספר המצוות לא-תעשה סב והלכות שבועות פרק א, הלכה ד-ז). (223) שעובר על מה שנדר, ואפילו לא נשבע, והתורה אמרה (במדבר ל, ג) "לא יחל דברו" - לא יעשה דבריו חולין (ספר המצוות לא-תעשה קנז והלכות נדרים פרק א, הלכה ה). (224) חוץ לתחום העיר, והוא חוץ לשנים עשר מיל. והתורה אמרה (שמות טז, כט) "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי". ומדברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפיים אמה (ספר המצוות לא-תעשה שכא והלכות שבת פרק כ"ז, הלכה א). (225) והתורה אמרה (שם יב, יח) "כל מלאכה לא ייעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו ייעשה לכם" (ספר המצוות לא-תעשה שכג והלכות יום טוב פרק א, הלכה א-ב). (226) שמגלה את שער הצדעים בתער, והתורה אמרה (ויקרא יט, כז) "לא תקיפו פאת ראשכם" וחייב מלקות על כל צדע מהם (ספר המצוות לא-תעשה מג והלכות עבודה זרה פרק י"ב, הלכה א, והלכה ו). (227) מגלחו. וחמש פאות הן: לחי העליון ולחי התחתון מימין וכן מצד שמאל, ושיבולת הזקן. ולוקה על כל פאה ופאה. ואזהרתו: "ולא תשחית את פאת זקנך" (שם) ואינו חייב עד שיגלחנו בתער (ספר המצוות לא-תעשה מד והלכות עבודה זרה שם, הלכה ז). (228) שורט בבשרו מרוב צער על מתו, כדרך שהיו הגויים עושים, והתורה אמרה (שם, כה) "ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם" (ספר המצוות לא-תעשה מה והלכות עבודה זרה שם, הלכה י"ב). (229) תולש שער ראשו מרוב צער על מתו, כדרך שעושים הסכלים, והתורה אמרה (דברים יד, א) "ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת". וחייב על כל הראש כבין העיניים, שנאמר (ויקרא כא, ה) לא יקרחו קרחה בראשם (ספר המצוות לא-תעשה קעא והלכות עבודה זרה שם, הלכה ט"ו). (230) ששורט בבשרו וממלא מקום השיטה כוחל או דיו או שאר צבעונים, וזה היה מנהג הגויים שרורשים עצמם לעבודה זרה, שאלו עבדים מכורים הם לה ומורשמים לעבודתה. והתורה אמרה (שם, יט, כח) "וכתובת

256) נוסף על שמונה-עשרה הראויות לו, והתורה אמרה (שם יז, יז) "ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו" - קיבלו חכמינו שמותר לו ליקח עד שמונה-עשרה (ספר המצוות לא-תעשה סד והלכות מלכים פרק ג, הלכה ב). 257) נוסף על כדי מרכבתו, אפילו סוס אחד פנוי להיות רץ לפניו בדרך שעושים שאר המלכים, והתורה אמרה (שם, טז) "רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצריימה למען הרבות סוס" (ספר המצוות לא-תעשה שסג והלכות מלכים שם, הלכה ג). 258) והניחו בגנזיו לעצמו, להתגאות בו או להתנאות בו, והתורה אמרה (שם, יז) "וכסף וזהב לא ירבה לו מאד". אבל כסף וזהב שירבה לאוצר בית ה' להיות שם מוכן לצרכי ציבור ולמלחמותיו - מצווה להרבותו (ספר המצוות לא-תעשה שסה והלכות מלכים שם, הלכה ד). 259) כולל מצוות לא תעשה שיש בהן כרת, או מיתה בידי שמים, המנויות לעיל הלכה א"ב שלוקים עליהן, כמבואר שם.

יום ש"ק ט"ו אייר ה'תש"פ

פרק עשרים

1) שאין בית-דין מעניש על-פי אומד הדעת, אלא על-פי ראייה ברורה. דין עובר עבירה באונס. האיסור לחוס על העברין, או לרחם בדין על הנאשם בכל חיוב שהוא. אזהרת חכמינו למי שמגיס ליבו בהוראה, וכן לתלמיד שלא הגיע להוראה ומורה. זיקת הדיינים לדין פחות משווה פרוטה.

- א. אין בית דין עונשין באומד הדעת², אלא על פי עדים בראיה ברורה. אפילו ראוהו העדים רודף אחר חברו, והתרו בו, והעלימו עיניהם, או שנכנס אחריו לחרפה ונכנסו³ אחריו, ומצאוהו הרוג ומפרפר⁴ והסיף⁵ מנטף דם ביד ההורג, הואיל ולא ראוהו בעת שהכהו - אין בית דין הורגין בעדות זו⁶. ועל זה וכיוצא בו נאמר: ונקי וצדיק אל תהרג⁷. וכן אם העידו עליו שנים שעבד עבודה זרה, זה ראוהו שעבד את הממה והתרה בו, וזה ראוהו שעבד את הלבנה והתרה בו - אין מצטרפין⁸. שנאמר: ונקי וצדיק אל תהרג. הואיל ויש שם צד לנקותו ולהיותו צדיק - אל תהרגהו⁹.

2) השערה ע"פ השכל וההגיון. 3) בכת"י תימן: שנכנס אחריו. והכוונה, שהרודף נכנס אחרי הנרדף. 4) מפרס ומדעזע. 5) החבר. 6) סנהדרין לו, ב "אם כך ראייתם - לא ראייתם כלום", שהרי התורה אמרה: על-פי שנים עדים (=עדי ראייה) יומת המת. 7) מכילתא פרשת משפטים לפסוק זה. מי שהוא נקי ע"פ דין תורה - אל תהרגנו. וכתב רבינו ב'ספר המצוות' ל"ת רצ: "לפי שהדברים האפשריים יש מהם שאפשרותם קרובה מאד, ומהם שאפשרותם רחוקה מאד... וה'אפשר' רחב מאד. ואילו הרשתה תורה לקיים ענשים כאפשר הקרוב מאד... כי אז היו מקיימים את הענשים במה שהוא יותר רחוק מזה... עד שיקיימו את הענשים וימיתו בני אדם באומדן קל, לפי דמיון השופט,

תהיה אשת המת החוצה לאיש זר" (ספר המצוות לא-תעשה שנו והלכות ייבום פרק ב, הלכה י"ח). 242) שבוועל אשה לשם זנות בלא קידושין, והתורה אמרה (שם כג, יח) "לא תהיה קדשה מבנות ישראל" (ספר המצוות לא-תעשה שנה והלכות אישות פרק א, הלכה ד). 243) ממזר - זה שנולד מן העריות שחייבים אליהן איסור כרת, חוץ מן הנידה, שהבן הנולד ממנה הוא פגום לכהונה ואינו ממזר. 244) והתורה אמרה (שם, ג) "לא יבוא ממזר בקהל ה'". והראב"ד שואל: מה צורך בנישואין, והלא אם יבעל ולא יקדש תחילה הרי זה לוקה, וכבר השיב רבינו לחכמי לוניל והצדיק את שיטתו בזה. ראה במוספנו תשובות הרמב"ם להלכות איסורי ביאה, פרק ט"ו, הלכה ב (ספר המצוות לא-תעשה שגד והלכות איסורי ביאה שם, הלכה א"ב). וראה תשובות הרמב"ם סימן קנב. 245) כל שנפצעו ביציו. ובספר המצוות מגדיר רבינו: מי שנשחתו אברי התשמיש שלו עד שאי אפשר לו להוליד. והתורה אמרה (שם, ב) "לא יבוא פצוע דכה וכרות שפכה בקהל ה'" (ספר המצוות לא-תעשה שס והלכות איסורי ביאה פרק ט"ז, הלכה א"ג). 246) מפסיד איברי הזרע. 247) והתורה אמרה (ויקרא כב, כד) וכתות ונתוק וכוות - ובארצכם לא תעשו" - קיבלו חז"ל (ספרא, שם) "ובכם לא תעשו", כלומר "עניין הכתוב לא יעשה זאת בישראל, בין בגופם בין בגוף אחרים" (ספר המצוות לא-תעשה שסא והלכות איסורי ביאה פרק ט"ז, הלכה ט"י). 248) והתורה אמרה (דברים כב, כט) "ולו תהיה לאשה תחת אשר עינה לא יוכל שלחה כל ימיו". ואם גירשה ומתה, או שנישאה לאחר הרי זה לוקה, שאינו יכול לקיים עוד העשה: ולו תהיה לאשה (ספר המצוות לא-תעשה שנה והלכות נערה פרק א, הלכה ז). 249) והתורה אמרה (שם, יט) "ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיו", וגם זה לוקה, בדרך שלוקה האונס שגירש אנוסתו ולא החזירה, (ספר המצוות לא-תעשה שנט והלכות נערה פרק ג, הלכה ד). 250) כגון, החיבוק והנישוק וכיוצא בהם מפעולות שאדם נהנה בהן. 251) שלא בא עליה, והתורה אמרה (ויקרא יח, ו) "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערווה" - כלומר, לא תתקרבו אליהן קירבה המביאה לגלות ערווה (ספר המצוות לא-תעשה שג והלכות איסורי ביאה פרק כ"א, הלכה א"ב). 252) שאמרו עליו שהוא פסול לעדות אשה (סנהדרין כו, ב). וכן מלקים אותו על "לא טובה השמועה" (קידושין פא, א) וכמבואר לקמן פרק כ"ד, הלכה ה. 253) והתורה אמרה (דברים ז, ג) "ולא תתחתן בם, בתך לא תיתן לבנו ובתו לא תיקח לבנך" אחד שבעה עממים ואחד כל האומות באיסור זה (ספר המצוות לא-תעשה נב והלכות איסור ביאה פרק י"ב, הלכה א), וראה שם הלכה ד"ז. 254) והתורה אמרה (שם כג, ד) "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'" אפילו אחר שנתגיירו אסורים הם לבוא בקהל (ספר המצוות לא-תעשה נג והלכות איסורי ביאה פרק י"ב, הלכה י"ז). 255) כנ"ל בהערה הקודמת. וכבר ביאר רבינו, שם הלכה כ"ה, שסנחריב מלך אשור בלבל את כל האומות ועירבן זה בזה, וכל הפורש מהן להתגיייר, חזקתו שפירש מן הרוב, ולפיכך כל הגרים מותרים בזמן הזה לבוא בקהל ה' בכל מקום שהוא, אחד הזכרים ואחד הנקיבות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהיא באונס - הלבשה הבועל יצר" (רש"י שם). ושם מדובר לענין היתר האשה לחזור לבעלה, וממנו למד רבינו לענין פטור העונש. והשווה הל' איסורי ביאה פ"א, ה"ט: "שמשותחיל לבעול באונס - אין בידה שלא תרצה, שיצר האדם וטבעו כופה אותה לרצות". וראה הל' אישות פכ"ד, הי"ט.

- ד. אסור לבית דין לחוס על ההורג. שלא יאמרו: 11
כבר נהרג זה, ומה תועלת יש בהריגת האחר? 12
ונמצאו מתרשלין בהריגתו. שנאמר: לא תחוס עינך 13
עליו, ובערת דם הנקי. 19. וכן אסור לבית דין לחוס 14
על מי שנתחייב קנס. 20. שלא יאמרו: עני הוא זה, 15
שלא בכונה עשה. אלא מגבין ממנו כל שיש לו 16
בלא חנינה. שנאמר: ולא תחוס עינך. 21. וכן בדיני 17
ממונות אין מרחמין על הדל. שלא תאמר: עני הוא 18
זה, ובעל דינו עשיר; הואיל ואני והעשיר חייבין 19
לפרנסו - אזכנו בדין, ונמצא מתפרנס בקבוד. על 20
זה הזהירה תורה: ודל לא תהדר בריבו. ונאמר: לא 21
תשא פני דל. 22. אסור להדר פני גדול. כיצד? הרי 22
שפאו לפניך שנים לדין, אחד חכם גדול ואחד 23
הדיוט - לא תקדים לשאל בשלמו של גדול, ולא 24
תספיר לו פנים, ולא תכבדנו, כדי שלא יסתתמו 25
טענותיו של אחר; אלא אינו נפנה לאחד מהן עד 26
שיגמר הדין. שנאמר: לא תהדר פני גדול. אמרו 27
חכמים: 23. אל תאמר: עשיר הוא זה, בן גדולים הוא 28
זה, היאך אבישנו ואראך בבשתו? לכה נאמר: לא 29
תהדר פני גדול. 30

(19) 'ספרי' שופטים אות קפו. ונוסח הכתוב: "לא תחוס עינך עליו, ובערת" וגו'. (20) תשלום על שקיטע יד חבריו או סימא עינו. (21) "נפש בנפש, עין בעין, שן בשן, יד ביד", השווה הל' חובל פ"א, ה"ד וביספר המצוות ל"ת רעט. (22) 'תורת כהנים' פ' קדושים לפסוק זה, וכן בספרי דברים אות יז. (23) 'תורת כהנים' שם, וראה שבועות ל, ב לענין תלמיד-חכם ועם-הארץ שבאו לרדן.

- ה. פאו לפניך שנים, אחד פשוט ואחד רשע - אל 31
תאמר: הואיל ורשע הוא וחזקתו משקר, וחזקת זה 32
שאינו משנה בדברו, אטה הדין על הרשע. 24. על זה 33
נאמר: לא תטה משפט אבליך בריבו - אף על פי 34
שהוא אביון במצות, לא תטה דינו. 25.

(24) לחייבו, מבלי לחקור באמת הדבר. (25) מכילתא לפרשת משפטים לפסוק זה.

- ו. לא תעשו עול במשפט - זה המצות את הדין, 36
ומזכה את החייב ומחייב את הזכאי. וכן המצוה 37
את הדין, ומאריך בדברים ברורים כדי לצער אחד 38
מבעלי דינים - הרי זה בכלל עול. 27.

(26) המשהה את פסק הדין. (27) כמו שאמרו (אבות פ"ה, מ"ט) "חרב באה לעולם על עינוי הדין ועל עיוות הדין",

לפיכך סתם (=הבורא) יתעלה את הפתח הזה, וצויה שלא יקויים שום עונש אלא עד שיהיו שם עדים המעידים, שברור להם אותו המעשה... ויותר טוב ויותר רצוי לפטר אלף חוטאים, מלהרוג נקי אחד ביום מן הימים. (8) שעל כל עבירה אין בה אלא עד אחד, ואינו נאמן. (9) מכילתא שם, והכתוב מסיים: "כי לא אצדיק רשע". כלומר, אם יצא מידך זכאי - יש לי הרבה שלוחים להמיתו במיתה שנתחייב בה (ירושלמי סנהדרין פ"ד, ה"ג. וכן ברש"י לתורה שם). ובסנהדרין שם אמרו: "מיום שחרב בית-המקדש אע"פ שבטלה סנהדרין, דין ארבע מיתות (=פורענות בידי שמים) לא בטל, מי שנתחייב סקילה: או נופל מן הגג, או חיה דורסתו" וכו'.

- ב. כל מי שעשה דבר שחייבין עליו מיתת בית דין 1
באנס - אין בית דין ממיתין אותו. ואף על פי שהיה 2
מצוה שיהרג ואל יעבר. אף על פי שחלל את 3
השם¹¹ והוא אנוס - אינו נהרג. שנאמר: ולנערה 4
לא תעשה דבר. 12. זו אזהרה לבית דין, שלא יענשו 5
את האנוס. 13.

(10) כגון ע"ז, גילוי עריות ושפיכות דמים, ראה הל' יסודי התורה פ"ה, ה"ב. (11) שכל מי שנצטוו להיהרג ולא לעבור, ועבר ולא נהרג - הרי זה מחלל את השם, ועבר על לא-תעשה (ויקרא כב, לב) "ולא תחללו את שם קדשי" (שם, ה"ד). (12) וכדברי הכתוב, שם כח "צעקה הנערה המאורסה ואין מושיע לה". וכן אמרו (נדרים כז, א) "אנוס - רחמנא פטריה". (13) ולדעת הרמב"ן בהשגותיו על 'ספר המצוות' לרבינו שורש ח, אין זו אזהרה אלא שלילת עונש מיתה, ולא יותר. אולם רבינו סובר, הואיל והכתוב מדגיש: "אין לנערה חטא מות" - איך יעלה על הדעת שבית-הדין יענשה, כמו שאמרו (סנהדרין פב, ב) "היתכן, שהתורה פטרתו - ואנו נעמוד ונהרגנו". ועל-כרחך, זה שאמרה תורה: "ולנערה לא תעשה דבר", לאזהרה היא ולאיסור לאו (מגילת אסתר, שם).

- ג. איש שאנסוהו עד שפא על הערוה - חייב מיתת 7
בית דין; שאין קשוי¹⁴ אלא לדעת. 15. אבל האשה 8
הנבעלת באנס, אפילו אמרה אחר שאנסה¹⁶: הניחו 9
לו - הרי היא פטורה¹⁷, מפני שיצרה נתגבר עליה¹⁸.

(14) התקשות האבר. (15) מרצון. והרי הוא כעושה מעשה מעצמו. שכל שאינו מרוצה בדבר אי-אפשר לו להתקשות, וכיון שנתקשה - ודאי מרוצה הוא (כסף-משנה). ועדיין קשה, איך ממיתים אותו, והלא אין עונש מיתה בלא התראה, וזה שאנסוהו לבעול - ודאי לא התרו בו? וע"כ, לא נתכוון לומר שממיתים אותו, אלא יש עליו דין חיוב מיתת בית-דין, כאדם שעשה במזיד בלא התראה, ומאחר שלא הותרה כחוק, אין בית-דין ממיתים אותו. וזה שדייק רבינו וכתב: חייב מיתת בית-דין, ולא כתב: בית-דין ממיתים אותו, כדרך שכתב בהלכה הקודמת: אין בית-דין ממיתים אותו (כסף-משנה). (16) בסוף הביאה. (17) "שאלמלא נזקק לה - היא שוכרתו" (לשון התלמוד כתובות נא, ב). (18) "וגם זה אנוס, שבתחילת בעילה

לידי שבועת שוא (אבות פ"ד, מ"ז וברע"ב שם). (40 שם.
וכבר נתבאר לעיל ה"ז.

ט. תלמיד אל יורה הלכה לפני רבו⁴¹, אלא אם בן
היה רחוק ממנו שלש פרסאות⁴² - פנגד מחנה
ישראל⁴³.

(41 במקום רבו, כי בפניו ממש חייב מיתה, כמבואר בהל'
תלמוד תורה פ"ה ה"ב, ע"פ סוגיית התלמוד ברכות לא, ב.
(42 שהן שנים-עשר מיל, והמיל אלפים אמה.
(43 סנהדרין ה, ב. שכל מי שהוצרך לשאול, היה מוכרח
לפנות אל משה שנמצא מחוץ למחנה, ככתוב (שמות לג,
ז) "והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ
למחנה", ושטח מחנה ישראל שלש פרסאות (רש"י שם).
ובהל' תלמוד תורה שם, כותב רבינו: "במה דברים אמורים,
בדבר שנקרה מקרה, אבל לקבוע עצמו להוראה... אפילו
הוא בסוף העולם ורבו בסוף העולם - אסור לו להורות עד
שימות רבו, אלא-אם-כן נטל רשות מרבו". וכן נפסק
להלכה ביו"ד רמב, סעיף ד.

י. אל תאמר: שפיל אלו הדברים בדין שיש בו
הוצאת ממון הרבה מזה ונתנתו לזה. לעולם יהי
דין אלה מנה ודין פרוטה אחת שוין בעיניך לכל
דבר⁴⁴.

(44 סנהדרין ח, א "כקטן כגדול תשמעון" (דברים א, יז),
שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה - לענין
הקדמה, ומפרש רש"י: בא לפניך דין של פרוטה, וחזר ובא
דין אחר של מנה (=מאה זוז), הקודם לפניך - הקדם
לחתוך. וכתב הרדב"ז: מסתבר, אם הדיון של פרוטה מצריך
עיון ומיתון, ואותו של מנה הוא פשוט מאד, חותכים
תחילה הדין של מנה, שאין ראוי לענות אותו מפני מיתון
של זה.

יא. אין הדינן יושבין לדון בדין פחות משנה
פרוטה⁴⁵. ואם הזקקו לשנה פרוטה - גומרינן את
דינו אפילו לפחות משנה פרוטה⁴⁶.

(45 בבא-מציעא נה, א, שאין זה נקרא ממון לענין גזל.
כדברי רבינו בהל' טוען ונטען פ"ג, ה"ו: "וכל פחות
מפרוטה אינו ממון ואין בית-דין נזקקים לו". ומדברי רבינו
שם ה"ה, משמע שבכלים הראויים לעשות בהם מלאכה,
אפילו אינם שווים פרוטה - נזקקים עליהם ונשבעים עליהם.
וכן פסק השו"ע בחו"מ פח, סעיף ג. (46 בבא-מציעא שם
עמ' ב, ומפרש רש"י: אם חזר השני (הנתבע) ותבעו פחות
משנה פרוטה - נזקקים לו. ומדברי רבינו, נראה כוונתו,
דוקא אם התובע חזר ותבע "גומרים את דינו", שהרי זה
כאילו תבע מתחילה פחות מפרוטה זו עם הפרוטה שתבע
בראשונה, אבל אם הנתבע תובע, הרי זה כאיש אחר ואין
נזקקים לו. ויתכן שגם רבינו יודה בזה, שהרי אם יזכה
הנתבע יצטרך בית-דין לנכות לו ממה שחייבוהו לפרוע
תחילה, והרי זה דין אחד (כסף-משנה).

יב. כל המטה משפט אחד מן ישראל - עובר בלאו⁴⁷

ומפרש רבינו שם: "עיניו הדין" - הוא: איחור המשפט
ועיון בו ימים רבים בדרך המבואר. ו"עיוות הדין" - הוא,
שידון במה שאינו ראוי.

ז. הגס לבו בהוראה²⁸, וקופץ וחותר²⁹ את הדין
קדם שיתקרהו בינו לבין עצמו עד שיהא לו ברור
בשמש - הרי זה שוטה, רשע וגס רוח³⁰. כך צוה
חקמים³¹: הוו מתונים בדין³². וכן איוב הוא אומר:
ורב לא ידעתי אחקרהו.

(28 מתגאה בלבו להורות בלי מורא ובלי מתניות.
(29 ממחר ופוסק. (30 אבות פ"ד, מ"ז, שוטה - שמרבה
עליו איבה; רשע - שאינו מקפיד אם יגזול ויוציא מידי
הזכאי שלא כדין; גס רוח - שגאוותו הביאתו לקפוץ
ולהורות בחפזון לקנות לו שם כאחד הגדולים (תוספות
יו"ט שם). (31 אבות פ"א, מ"א. וכן אמרו (סנהדרין ז, ב)
"צדק את הדין ואח"כ תחתכיהו". (32 השווה סנהדרין לה,
א "אשרו חמוץ - אשרי דיין שמחמץ את דינו, וברש"י שם.

ח. כל דין שבא לפני דין, והתחיל לדמותו בדין
פסוק ששכר ידע אותו, ויש במקדינה גדול ממנו
בחקמה³³ ואינו הולך ונמלך בו - הרי זה בכלל
הרשעים שלפם גס בהוראה³⁴. ואמרו חכמים: רעה
על רעה תבוא לו³⁵. שפיל אלו הדברים וכיוצא בהן
- מגפות הרוח הן, המביאות לידי עוות הדין. פי
רבים חללים הפילה - זה תלמיד שפילא הגיע
להוראה ומורה³⁶; ועצמים כל הרגיה - זה שהגיע
להוראה ואינו מורה³⁷. והוא שיהיה הדור צריך לו;
אבל אם ידע שיש לשם ראוי להוראה, ומנע עצמו
מן ההוראה - הרי זה משפח³⁸. וכל המונע עצמו
מן הדין - מונע ממנו איבה וגזל ושבועת שווא³⁹;
והגס לבו בהוראה - שוטה, רשע וגס רוח⁴⁰.

(33 אע"פ שאינו רבו. ובמקום רבו - יתבאר דינו בסמוך
ה"ט. (34 שיכול להיות, שדין זה אינו דומה לראשון
(סמ"ע לחו"מ סימן י"ס קה). (35 יבמות קט, ב "רע ירוע
כי ערב זר (משלי יא, טו) - רעה אחר רעה תבוא... לתוקע
עצמו לדבר הלכה". ומפרש רש"י: סומך ונשען על ההלכה
שהוא יודע. (36 הפילה - לשון נפל, שלא מלאו ימיו.
(37 עצומים - לשון מחרישים ומתאפקים מלהורות (ע"ז יט,
ב וברש"י), והשווה הל' תלמוד תורה פ"ה, ה"ד. (38 כמו
שאמרו (ברכות סג, א) "בשעת המכניסים - פזר (=שאין
חכמי הדור מרביצים תורה לתלמידים, פזר אתה לשנות
לתלמידים, רש"י), בשעת המפזרים - כנס", ומפרש רש"י:
כנס אתה ולא תיטול שררה עליהם, שאף זו לכבוד שמים
לאחזו במדת הענוה. ובמדרש תנחומא פ' משפטים אות ב,
אמרו: "מעשה ברבי אסי כשנסתלק מן העולם מצאוהו
בוכה, אמרו לו: רבי, מפני מה אתה בוכה?... יש גמילות
חסדים שלא עשית? ועל כל מידות שהיו בך היית מתרחק
מן הדינים... אמר להם: בני, עליה אני בוכה, שמא אתן
דו"ח על שהייתי יכול לעשות דיניהם של ישראל".
(39 שמא יחייב שבועה למי שאינו חייב בה, ונמצא מביא

פירוש רבינו הלל ל'ספרי' שם, נראה שכן היא הגירסא בדברי ה'ספרי'. וכתב הרדב"ז: הוואיל ונאמר: "משפט גר יתום", ולא נאמר: גר ויתום, אנו למדים, שאם היטה משפט יתום ישראל – אינו עובר אלא בלאו אחד הכולל כל ישראל. והשווה 'ספר המצוות' ל'ת' רפ.

1 אַחַד, שְׁנֵאמַר: לֹא תַעֲשֶׂה עוֹל בְּמִשְׁפָּט. וְאִם הָיָה גֵר
2 - עוֹבֵר בְּשִׁנֵּי לְאוֹיֵן, שְׁנֵאמַר: לֹא תִטָּה מִשְׁפָּט גֵר.⁴⁷
3 וְאִם הָיָה⁴⁸ יְתוֹם - עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לְאוֹיֵן, שְׁנֵאמַר:
4 מִשְׁפָּט גֵר יְתוֹם⁴⁹.

(47) 'ספרי' פ' כ"תצא לפסוק זה. (48) הגר. (49) מתוך

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ז אייר ה'תש"פ

יום ראשון ט' אייר ה'תש"פ

מצות לא תעשה רנב.

ממה-ש'אמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'"
(ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד
ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך
שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
(שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חובי השומרים). הנה
נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר – תקנה,
כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות
הקרצעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה – הסמיכון
לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת
הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציא ופרק ג' ופרק
ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

5 הַמִּצְוָה הַרְנ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁגַם הַזִּהְרָנוּ מִלְּהוֹנוֹת
6 אֶת-הַגֵּר בַּדְּבָרִים, וְהוּא אָמַר וְיִתְעַלָּה: "וְגַר-לַתּוֹנָה"
7 (שם) וְלִשׁוֹן הַמִּכְלָתָא (פרשת משפטים שם): "וְגַר-לַתּוֹנָה"
8 — בַּדְּבָרִים. וְנִכְפַּל הַלָּאוֹ וְאָמַר: "לֹא תוֹנוּ אִתּוֹ" (ויקרא יט,
9 ג). וְכִסְפָּרָא (פרשת קדושים): "שֶׁלֹּא תֹאמַר לוֹ: אֲמַשׁ הָיִיתָ
10 עוֹבֵר עֲבוּדָה זָרָה וְעַכְשָׁיו נִכְנַסְתָּ תַּחַת בְּנֵי הַשְּׂכִינָה".

יום שני י' אייר ה'תש"פ

מצות עשה רמה.

יום רביעי י"ב אייר ה'תש"פ
מצות עשה רמה.
הַמִּצְוָה הַרְמ"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּדִין מִקָּח
וּמִמְכָּר, כְּלוּמַר: הַדְּרָכִים שֶׁבִּהְיוּ מִתְקַנִּים הַמִּקָּח וְהַמִּמְכָּר
בֵּין הַמוֹכְרִים וְהַקּוֹנִים, וְכָבֵר לְמַדּוֹ עַל אִפְּן (קנין) זֶה
ממה-ש'אמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'"
(ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד
ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך
שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
(שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חובי השומרים). הנה
נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר – תקנה,
כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות
הקרצעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה – הסמיכון
לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת
הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציא ופרק ג' ופרק
ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

11 הַמִּצְוָה הַרְמ"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּדִין מִקָּח
12 וּמִמְכָּר, כְּלוּמַר: הַדְּרָכִים שֶׁבִּהְיוּ מִתְקַנִּים הַמִּקָּח וְהַמִּמְכָּר
13 בֵּין הַמוֹכְרִים וְהַקּוֹנִים, וְכָבֵר לְמַדּוֹ עַל אִפְּן (קנין) זֶה
14 ממה-ש'אמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'"
15 (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד
16 ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
17 קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
18 המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך
19 שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
20 (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חובי השומרים). הנה
21 נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר – תקנה,
22 כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות
23 הקרצעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה – הסמיכון
24 לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת
25 הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
26 מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציא ופרק ג' ופרק
27 ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

יום שלישי י"א אייר ה'תש"פ

מצות עשה רמה.

28 הַמִּצְוָה הַרְמ"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּדִין מִקָּח
29 וּמִמְכָּר, כְּלוּמַר: הַדְּרָכִים שֶׁבִּהְיוּ מִתְקַנִּים הַמִּקָּח וְהַמִּמְכָּר
30 בֵּין הַמוֹכְרִים וְהַקּוֹנִים, וְכָבֵר לְמַדּוֹ עַל אִפְּן (קנין) זֶה

יום חמישי י"ג אייר ה'תש"פ

מצות עשה רמה.

קנסות. ויש כתוב הפולל דיני קנסות כלם, והוא אמרו
 יתעלה: "כֹּאשֶׁר עָשָׂה בֶן יִעֲשֶׂה לוֹ" (ויקרא כד, יט). הפננה
 בזה שלוקחים מממונו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק,
 כמו שבא בקבלה: אפלו בישו בלבד — הרי אלו גובים
 מממונו כדי אותו השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם
 נזקי אדם באדם. וכן אם הזיקה בהמה את-האדם או
 את-הבהמה — הרי כל-הדינים האלה לא ידון בהם ולא
 יפסוק אלא בית דין הסמוכין בארץ (שנסמכו לסמכויות
 אלה ועוד — מדור לדור). וכבר נתבאר הלכות דין זה
 בפרק ח' מ(בבא קמא).

יום ש"ק ט"ו אייר ה'תש"פ

מצות עשה רלו.

המצוה הרל"ו — הצווי שנגצוינו בדין חובל
 בחרבו, והוא אמרו יתעלה: "וכי-יריבן אנשים והכה
 איש את-רעהו" (שמות כא, יח). ואלו הם הנקראים: דיני
 קנסות. ויש כתוב הפולל דיני קנסות כלם, והוא אמרו
 יתעלה: "כֹּאשֶׁר עָשָׂה בֶן יִעֲשֶׂה לוֹ" (ויקרא כד, יט). הפננה
 בזה שלוקחים מממונו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק,
 כמו שבא בקבלה: אפלו בישו בלבד — הרי אלו גובים
 מממונו כדי אותו השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם
 נזקי אדם באדם. וכן אם הזיקה בהמה את-האדם או
 את-הבהמה — הרי כל-הדינים האלה לא ידון בהם ולא
 יפסוק אלא בית דין הסמוכין בארץ (שנסמכו לסמכויות
 אלה ועוד — מדור לדור). וכבר נתבאר הלכות דין זה
 בפרק ח' מ(בבא קמא).

יום שישי י"ד אייר ה'תש"פ

מצות עשה רלו.

המצוה הרל"ו — הצווי שנגצוינו בדין חובל
 בחרבו, והוא אמרו יתעלה: "וכי-יריבן אנשים והכה
 איש את-רעהו" (שמות כא, יח). ואלו הם הנקראים: דיני

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ששה ועשרים לעומר עמוד ב

שואלת הגמרא, הניחא – מובן מה שהוצרכה התורה למעט שאינו
 נקרא קינוי כשהתרה בה על נשיקת אבר, רק למאן דאמר הערה
 הכתובה בכל מקום שנקראת ביאה זו הנכנסת עברה, וסובר אכל
 נשיקה ולא כלום היא, היינו דאמי קרא למעוטי נשיקה – לכן
 הוצרך הפסוק בדלעיל למעט נשיקת אבר שלא תאמר שהיא
 כהערה, אלא למאן דאמר (דאמר) הערה הכתובה בכל מקום
 שנקראת ביאה זו אפילו נשיקה, מאי איבא למימר – למה מיעט
 הכתוב שאינו נקרא קינוי, והרי היא הערה ונחשבת ביאה גמורה.
 מתרצת הגמרא, לעולם כמו שתירץ רבא לעיל שדבר אחר זהו
 לשקנא לה דרך אברים, ומה שהקשה אביי והרי אין צריך לזה
 פסוק שודאי אינו נחשב קינוי כי זו פריצות בלבד שאינה אוסרת
 אשה על בעלה, נענה ונאמר, ומהו דתימא – הייתי אומר, כיון
 שבקפידא דבעל תליא רחמנא – כתוב בתורה "ועבר עליו רוח
 קנאה וקינא את אשתו", הרי שתלו זאת בהקפדת הבעל, ובעל הא
 קא קפיד שלא תשכב עם איש זר בקירוב אברים, קמשמע לן כיון
 שאינה נאסרת בכך אינו נחשב קינוי.
 אמר שמואל, עדיף שיאא אדם

לביאה שלא בדרך איש ואשה, שאין לזה דין קינוי להחשיבה סוטה.
 מקשה הגמרא, אמר ליה רבא, והרי ביאה שלא בדרך אסרת
 אשה כמו ביאה כדרכה, שהרי "משכבי אשה" בתיב בתורה,
 "משכבי" בלשון רבים, לדמות משכב שלא כדרכה למשכב כדרכה,
 שבשניהם נאסרת, ואין אמרת שאינו נקרא קינוי. מתרצת הגמרא
 אלא מהו דבר אחר, אמר רבא, מה שכתוב בתורה "ושכב איש
 אותה שכבת זרע" בא למעט פריט לשקנא לה דרך אברים –
 שקנא לה בעלה שלא תסתור עם פלוני לשכב עמו בקירוב אברים,
 ולא קינא לה לביאה כלל.
 שואלת הגמרא, אמר ליה אביי, קירוב דרך אברים פריצותא
 בעלמא היא, ופריצותא מי אסר רחמנא – האם התורה אסרה
 אשה על בעלה כשעשתה רק פריצות זו של קירוב באברים, וכיון
 שלא אסרה התורה אם כן ודאי שאינו נחשב קינוי. מתרצת הגמרא
 אלא מהו דבר אחר, אמר אביי, מה שכתוב בתורה "ושכב איש
 אותה שכבת זרע" בא למעט פריט לשקנא לה בנשיקה – שקינא
 לה בעלה שלא תסתור עם פלוני לביאה שאינו מכניס בה את האבר,
 אלא רק נוגע האבר באותו מקום.

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בעלה לקנא לה שלא תיסתר עם כל קרוביה, כולל אביה ואחיה, אף
 שהיתה אסורה עליהם גם בלי הנותן, חוץ מן הקצין שנתמעט
 מהפסוק "ושכב איש אותה" וממ' שאינו א"ש כגון בהמה.
 מביאה המשנה שיש נשים שאין הבעל יכול לקנא להם, ואלו שפית
 דין מקצין להן אם רואים שמתנהגות בפריצות. מי שנתת'רש בעלה
 או נשתתף לאחר נישואיהן, או שהיה חבוש בבית האסורין ולא
 היה יכול לקנא לה. אמנם לא להשקותה אפרו - שיוכלו בית דין
 להשקותה, שהרי נאמר "הביא האיש את אשתו, אלא בית דין
 מקצין אותה רק כדי לפסולתה מבתובתה. רבי יוסי אומר, אף
 להשקותה אפשרי, לבשיצא בעלה מבית האסורין או יבריא
 מחרשותו או שטותו יצקנה.
 גמרא. שנינו במשנה שארסה ושומרת יבם אינן שוות. מדייקת
 הגמרא מלשון המשנה, מיתתא הוא דלא שתייא - דוקא אינן
 שוות, הא קניי מקצין לה - אבל הוא מקנא להן ואוסר אותן, שהרי
 שנינו במשנה לא נטלות כתובה, הרי שאסורה עליו. מבררת
 הגמרא, מנא הני מילי - מני לנו שאכן מקנא להן ונאסרות. עונה
 הגמרא, דתני רבנן, כתוב בתורה "דבר אל בני ישראל ואמרת",
 ייתור 'ואמרת' בא לרבות ארוסה ושומרת יבם לקנינו שאף על פי
 שאינן שוות, אך הבעל מקנא להן ונאסרות כשנסתרו. מבררת
 הגמרא, ומתניתין מני - ומי התנא ששנה את משנתו שארסה
 ושומרת יבם אינן שוות, רבי יונתן היא, דתניא, נאמר בפסוק
 "ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי ממי המרים", פרט
 לארוסה שאינה שותה שהרי אינה תחתיו, יכול שאני מוציא אף
 שומרת יבם שאינה שותה, שגם היא אינה תחתיו, תלמוד לומר
 "איש איש כי תשטה אשתו" לרבות ששומרת יבם שותה, שכבר
 נחשבת תחתיו במדת מה וכדלהלן, דבר רבי יאשיהו. רבי יונתן
 אומר, "תחת אישך" פרט לשומרת יבם שאינה שותה, שסובר רבי
 יונתן, אדרבה היא נחשבת פחות תחתיו וכדלהלן. ואם תחשוב לומר
 מוציא שומרת יבם שאינה שותה, ולא מוציא את ארוסה ונוכל
 להשקותה, שכבר נחשבת תחתיו במקצת, תלמוד לומר בהמשך
 הפרשה של סוטה, "אשר תשמה אשה תחת אישה" פרט לארוסה
 שגם היא נתמעטה, ושתיהן אינן שוות. ומבארת הגמרא את
 המחלוקת, מר - רבי יונתן אלימא ליה - נחשבת לו יותר כאשתו
 כשהיא ארוסה, דקידוש' דידה - שהוא עצמו קידש אותה,
 וסוקלין על ידו אם זינתה נסקלת מחמת שהיא נחשבת אשתו, לכן
 הוא קודם ממעט שומרת יבם, ומר - רבי יאשיהו אלימא ליה
 שומרת יבם, דלא מיתסרא מסיבה לחופה שהיבמה נקנית בביאה
 להיות כאשתו לכל דבר, ונחשבת תחתיו יותר מארוסה, לכן הוא
 ממעט ארוסה. שואלת הגמרא, רבי יונתן האי "איש איש" שרבי
 יאשיהו למד מהייתור ששומרת יבם שותה, מאי עביד ליה לשיטתו
 שאין שומרת יבם שותה. מתרצת הגמרא, מיעי ליה לרבות נשים
 שאין בעליהן יכול לקנות להן, שבת דין מקצין להן, ואלו הן, אשת
 חרש, ואשת שומה, ואשת

ונתנה לישראל, ובת ישראל לממור ולנתין, כל אלה כיון
 שנשואות באיסור, לא שוות שנאמר "כי תשטה אשתו" דוקא
 שראויה להיות אשתו, ולא נטלות בתובה שהפסידו לעצמן על ידי
 שנסתרו, וכדלעיל. וגרועות הן מסתם נשואות באיסור שנטלות
 כתובתן.
 עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שוות, אך יש מהן
 שנטלות כתובה ויש מהן שלא, ואלו לא שוות ולא נטלות
 בתובה, האומרת ממא אני - שהורתה אחרי הקינוי והסתירה
 שהיא טמאה, ושפאו לה עדים שהיא ממא, שאת שתיהן כבר אין
 צורך להשקות, והאומרת איני שותה לפני שנמקה מגילתה, כל
 אלה לא שוות ולא נטלות כתובה, וכמבואר לעיל שהן גרמו
 לעצמן להפסיד כתובתן. אבל אפר בעלה איני משקה והוא גרם
 לה שלא תשתה, שהרי היא יכולה לטעון טהורה אני והשקיני,
 ושבעלה בא עליה בדרך שגם כן כבר אין משקים אותה משום
 שנאמר "ונקה האיש מעון" והוא בא עליה באיסור שנאסרה עליו
 בקינוי וסתירה, אלה נטלות בתובה ולא שוות. וכל אלו שדינן
 לשוות, אם מתו בעליהן עד שלא שתה, בית שמאי אומרים
 נטלות בתובה ולא שוות שנאמר "הביא האיש את אשתו",
 ובעת הוא אינו קיים, ובית הלל אומרים או שוות או לא נטלות
 בתובה, כלומר מתוך שלא שוות, כמו שנתבאר מהפסוק הנ"ל, גם
 לא נטלות כתובה, שמא אכן נטמאו ואיננו יכולים להוכיח זאת.
 עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שוות, מעוברת חבירו -
 שגזרו חכמים שאסור לישאנה וכדלהלן, ומניקת חבירו שאסור
 חכמים לישאנה עד שימלאו שנתיים ללידתה, לא שוות ולא
 נטלות בתובה כיון שאסורות עליו וסובר רבי מאיר שחייב לגרשן
 אם כן אינן ראויות לאישות ואינן שוות, דבר רבי מאיר. וחקמים
 אומרים, יכול הוא להפרישה - לגרשה, ולהתירנה לאחר זמן
 שנסתיימו השנתיים האסורות, ואם כן נחשבת ראויה לאישות
 ומשקים אותה.
 עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שיש בהן דעות האם שוות או
 לא, איילונית שנולדה עם טבע שאינה יכולה ללדת וזקינה בגיל
 שאינה יכולה ללדת ושאינה ראויה לילד ששתתה סם המעקר
 אותה, שכל אלו אסורות על אדם החייב בפריה ורביה, לא נטלות
 בתובה ולא שוות. רבי אליעזר אומר, אין אלו נחשבות אסורות
 עליו, מפני שכול הוא לישא אשה אחת ולרבות הימנה.
 ושאר כל הנשים שמוותרות על בעליהן, או שוות כרוב הנשים,
 או לא נטלות בתובה כיון שנגמנו קודם, שאמרה איני שותה או
 טמאה אני או עדים מעידים שטמאה.
 וממשיכה המשנה לפרט עוד כמה סוגי נשים ודיניהן, אשת בן
 שותה ומותרת לבעלה. אשת סרים שנסתרס לאחר נישואיהם
 שותה.
 כעת מבארת המשנה ממי יכול הבעל לקנא לה, דהיינו לאסור אותה
 להיסתר עמו ואם תסתור ישקנה, על ידי כל עריות מקצין - יכול

המשך ביאור למ' שבת ליום רביעי עמ' ב

הגמרא מנסה לדחות באופן נוסף: אלא לעולם אפילו שאסור
 להכנס בהם לבית הכסא, מותר לצאת בהם בשבת, ולא חששו
 חכמים שיבא לידי איסור הוצאה, דבין דמסי - שהקמיע מרפא
 הוא, אף על גב דנקיט ליה בדיה - שאוחזו בידו, נמי שפיר דמי -
 גם כן מותר, מפני שתכשיט הוא לחולה אפילו באופן זה, ואף אם
 יעבידנו ארבע אמות ברשות הרבים אין בכך איסור תורה.

הכא במאי עסקינן, בחולה שיש בו סכנה אם יסיר את הקמיע מעליו
 אפילו לזמן מועט, ודווקא הוא מותר לצאת בהן, שהרי לו ודאי
 מותר להכנס בהן בבית הכסא משום פיקוק נפש, ושוב אין לחוש
 שמא יבא להעבירו ברשות הרבים.
 מקשה הגמרא גם על דהיה זו: והתניא בברייתא לעיל בפירוש,
 אחי חולה שיש בו סכנה ואחרי חולה שאין בו סכנה מותרין לצאת
 בקמיע בשבת.

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף בד עמוד א

רש"י

נתינת. מן הנגעונים, ואסורין לבא בישראל כדאמרין ביבמות (ף פה) דוד גור עליה: לא שותות. דלא נאמר פשה אלא בראיה לקמה, והכי תניא בספרי כי תשטה אשתו בראיה לאישות: והרוב מדבר פרט לאלמנה לכ"ג וכו': ולא נוטלת כתובה. ואע"ג דשאר אלמנה לכ"ג לא קנסיה רבנן כתובה כדאמרין בבבבות בפרק אלמנה נונית (ף קה) זו אין לה, דסתירתה גרמה לה לאסר עליו ואפי' היא

ראיה לה, והלך לא בת כתובה היא דלא עדיפא מכשרה: אמר בעלה איני משקה ושבעל לא עליה בדרך. שהוא גרם לה שלא שתה נאטלת בכתובה: פתי בעליה. כל כל סטות הנסתרות וראיות לשנות ולא הספיקו להשקותו כו': ולא שותות. דבעין והביא האיש את אשתו וגו' ובי"א אומרים או שותות או לא נוטלות כתובה. כלומר מתוך שלא שותות לא נוטלות כתובה, ובגמ' מפרש פלוגתיה: מעוברת חביו. שמת והניחה מעוברת ומניקה או שגרשה והיא מעוברת או מניקה, ואסורה חכמים לקנא עד שיחזיק הולד בן ב' שנים שכן זמן גירושא והלך זה ונשאא וקנא לה, לא שותה שפרי אינה ראיה לו לקמה: יכול הוא להפרישה. עד כ"ד חדש ולהחזרה, הלך ראיה לאישות קרינא ביה: איילונות. דוכרניתא דלא ילקח, שמעמי אמה בנאתה כך ואין לה סימני אשה לא דרים ולא שערות וקולה עבה: ושאינה ראיה לילד. ששתת בוס עקרין ואסורות לקמה למי שאין לו בנים, שפרי נצטוו ישראל על פריה ורביה: אשת כהן שותה וסותרת לבעלה, אם נמצאת נקה. ובגמ' פריך פשיטא: אשת כרים. כגון שנסתרת לאחר שפאה, דקדמה שכיבת בעל לבעול: שותה. ובגמ' פריך פשיטא: ע"י כל העניות מקנין. קא אם לה מאביה ומאמה ומאחד מהן העניות שבתורה ונסתרת הוי קניו קניו ונאסרת עליו ושותה. ובגמ' פריך פשיטא: חוץ מן הקפן. דכתיב וסבב איש אותה: ומפי שאינו איש. ובגמ' מפרש לה ואלו שב"ד מקנין לה. אם רואין אותם מתנהגות בפריצות: לא להשקותה אפרו. הם לא נקמה, דבעין והביא האיש את אשתו ובעלה נמי לא ישקה בקניו זה לכשיצא (ולכשיצא) דבעין וקנא והביא, ורבי יוסי לא בעי וקנא והביא: נמי' קא קני מקני לה. לאסר עליה. מקנהי לא נוטלות כתובה. ה"ג דבר אל בני ישראל ואלהיתם לרבות ארוסה ושומרת יכם. לקניו. ופרט איש איש, ולדרשא אחרין דרשין ליה לקמן (ף קה) אלא רבויא מואמת אליהם. וה"ג אמר לקמן בפירקין ואמרת רבויא הוא: יכול שאני מוציא כו'. דממשמעות קרא משמע לן ארוסה למעוטי דלא קרין בה תחת אישה, אבל שומרת יכם קרין בה תחת אישך בדמפרש לקמי' דלא מיסרא מסידי לחפה: ורבי' יונתן, משמע ליה מנשא קנא לשומרת יכם אבל ארוסה קרינא בה אישות אי לאו דהדר מעטיה קרא אחריןא בדמפרש לקמן משום דהוא קדשה ואינה באה לו מבח קדוש אחרים, ועוד שנסקלת על ידו, מה שאין כן בשומרת יכם: פר' אלימא ליה ארוסה. רבי יונתן חשיבה ליה ארוסה אשה גמורה טפי משומרת יכם: דקדושי דידה. שעי' קדוש עצמו באה לה וסוקלין על ידו. אם ונתה נסקלת בשבילה: דלא מוסרא מסידי לחפה. דנקנית לכם בביתא גרדינא ואפי' בנות להיות כאשתו לכל דבר בדרתן ביבמות (ף קה) ומית' לה לקמן בפירקא: לרבות אשת חרש (ואשת) שוטה. שב"ד מקנין לה. וברייאא היא בשלהי פירקין:

שעמום

ונתינת לישראל, ובת ישראל לממור ולנתי, לא שותות ולא נוטלות כתובה. ואלו לא שותות ולא נוטלות כתובה: האומרת "ממאה אני", ושכחו לה עדים שהיא ממאה, והאומרת "איני שותה". אמר בעלה "איני משקה", ושבעל בא עליה בדרך, נוטלות כתובה לא שותות. מתו בעליה עד לא שתו, פית שמוא אומרים: נוטלות כתובה ולא שותות, ובית הלל אומרים: או שותות או לא נוטלות כתובה. מעוברת חביו, ומניקת חביו לא שותות ולא נוטלות כתובה, דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים: יכול הוא להפרישה ולהחזרה לאחר זמן. איילונות, וזקניה, ושאינה ראיה לילד לא נוטלות כתובה ולא שותות. ר' אלעזר אומר: יכול הוא לישא אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה. ושאר כל הנשים או שותות או לא נוטלות כתובה. אשת כהן שותה, ומותרת לבעלה. אשת כרים שותה. על ידי כל עריות מקנין, חוץ מן הקפן, וממי שאינו איש. ואלו שבית דין מקנין לה, מי שנתחרש בעלה, או נשתפה או שתייה חבוש בבית האסורין, לא להשקותה אפרו אלא לפוסלה מכתובה. ר' יוסי אומר: אף להשקותה, לכשיצא בעלה מבית האסורין ישקנה: גמ' מישתא הוא דלא שתייה קא קניו מקני לה, מנא הני מילי? דתנו רבנן "דבר אל בני ישראל ואמרת" לרבות ארוסה ושומרת יכם לקניו. ומתניתין מני ר' יונתן היא. דתניא, "תחת אישך" פרט לארוסה. יכול שאני מוציא אף שומרת יכם? תלמוד לומר: "איש איש" דברי ר' יאשיה. ר' יונתן אומר: "תחת אישך" פרט לשומרת יכם. אוציא שומרת יכם ולא אוציא את ארוסה? תלמוד לומר: "אשר תשטה אשה תחת אישה" פרט לארוסה. מר, אלימא ליה ארוסה, דקדושי דידה וסוקלין על ידו. ומר, אלימא ליה שומרת יכם, דלא מיחפרא מסידי לחופה, ור' יונתן האי "איש איש" מא עבד ליה? מיכעי ליה לרבות אשת חרש, ואשת שוטה, ואשת

שעמום

בתורה לשמה ומפרש טעמא דר' יהודה משום דכתיב לה המול ורבי יוסי המול מיל כתוב ואידך נמי הכתיב המול ימול ד"ת כלשון בני אדם ואלמא דרבי יוסי לית ליה דברה תורה כו' וחתם בהווא שמעתתא גופיה פלוגתא ר"מ ור' יהודה ואמרין ימול כותי ולא ימול ארמאי דברי ר"מ והיינו כו' יוסי דאמר כותי שפיר דמי דלא אמר ד"ת ובפ' ד' מתוסי כפרה (מכילתין קה) אמרין לאחרים בשלמא הדפדי לא נפרתה דקסבר ד"ת ואחרים היינו ר"מ כדאיתא בסוף מס' הרוית (ף קה) דר' יהודה מהא דהמול ימול דקא אמר ד"ת ובפ' מציאת האשה (מכילתין קה) מייתי ברייתא העטב תעביטו זה שאין לו ואין רוצה להתפרנס ותנין לו לשם מתנה וכו' דברי רבי יהודה וכו"א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקטין לו אלא מה אני מקיים תעביטו ד"ת אבל ר' יהודה דריש ליה וכן בפ' בנות כותים (מג' ל:) ובפ' יוצא דופן (מס' קה) איש איש מה ת"ל איש איש לרבות תינחן בן יום א' שנמטא בידיה דברי רבי יהודה ר' שמעאל בנו של

ר' יוחנן בן ברוקה אומר א"צ הרי הוא אמר חוב את וזבו וגו' א"כ מה ת"ל איש איש ד"ת דר' יוסי מהדיא דהשוחט (גם זה שם) ד"ת פליג עליה ר"ש ואמר ודריש לרבות שנים שאחזו באבר ההעלו שחייבין ובפ' ימול דאיהו דדריש לה ופליג אדר' יהודה דאמר ד"ת דריש שהוא איש דקא"ר יוסי בפ' השוחט (גם זה שם) ד"ת פליג עליה ר"ש ואמר ודריש לרבות שנים שאחזו באבר ההעלו שחייבין ובפ' אלו מציאות (ב"מ לא) אמר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקטין לו א"כ מה ת"ל תעביטו ד"ת ונראה דמאן דסיל דאמר ד"ת מודה כל היכא דאיכא למדרש דרשין לו וכל הני תארי סברי להו ד"ת

תוספות

שאינה ראיה לילד. רש"י פ"י שותת בוס עקירין אבל בפ' אע"פ (מכותין קה) לא משמע הכי דמייתי התם ברייתא ותני בה או שותהה היא עקרה וקניה ואיילונות ושאינה ראיה לילד אלמא דאשניה ראיה לילד לא עקרה ולפריש' שותת בוס עקירין היינו עקרה וזה לשון ר"ח התם איכא למישאל היינו איילונות היינו עקרה היינו שאינה ראיה לילד ותשובה שאמרנו בפרק יש נוחלין (כ"ד קה ק"ט) ניסת לכ' יולדת עד מ' ניסת למ' שוב אינה יולדת ויהי שנוכל לפרש שאינה ראיה לילד ששתה אחר בעלה עשר שנים ולא היה דעתה לינסא דאמר בסוף פרק ד' אודם (יבמות קה) (ה) אמר רב נחמן אמר שמואל מאי קמיל הא בעלה י' שנים שוב אינה מתעברת כי אתא רבין ארי' ליש אלא שאין דעתה לינסא ואע"ג דאמר בגמ' בעקרה וקניה ולפי' ר"ח לא הזכיר עקרה במשנה י"ל דלא דק בלשנא מיהו תימה אמאי לא תנא נמי במתני' עקרה: **ושאר** כל הנשים או שותות. תימה הא משנה יתיירא מאי קמיל הא שמעינן ליה מירשא והאומרת איני שותה אינה נוטלת כתובהה ואומר רבי דווקא מעוברת אינה שותה משום דאיכא סכנת נפשות כדאמר בפרק החולץ (יבמות קה) אבל ניסת בתוך ג' חדשים מאי דהוה הוה ותו לא קנסין ליה להוציא וקרין בה אשתו הראיה לו ובכחן אפילו לרבנן אינה שותה דמסקנן בה החולץ (מס' ל:) אפילו לרבנן יוציא בגט:

ורבי יונתן האי איש איש מאי עבד ליה מיבעי ליה וכו' תימה הא איהו דאמר בפ' אלו הנחנקין (סנהדרין קה פה) גבי איש איש דבי יקלל את אביו ואת אמו קאמר דברה תורה כלשון בב"א ולא דריש ליה לדרשה תארינא וכו' תיכא דאיכא למדרש אפי' מאן דאית ליה ד"ת מודה הוא דדרשין אי"כ מאי פריך בריש פרק השואל (כ"מ קה ל:) אהא דקא בעי אבידה מנלן דשומר שכר חייב דהני' אם גבוי יגב אין לו אלא גביה אבידה מנלן ת"ל גבוי יגב מ"מ הניחא למ"ד ד"ת אלא למ"ד אמרי' מאל' דא' התם איכא למדרש ולא דרשין אמר ד"ת והכא אמאי דריש לה ואמרי' בפ' השוחט והמעלה (מכילתין קה) נמי ורבי יוסי מדדהווא איש איש דברה האי איש איש נמי דברה אלא השוחט להרויט דהייב מנא ליה ולא דברה כיון דמצוי למדרש מודה הוא דלא אמר דאיתא קשה לישב שמעונו ד"ת דקשי דרמ' ארי"מ ור' יהודה ארי' יהודה דרבי יוסי ארי' יוסי ור"ש ארי"ש דר"מ דאמר בפ' ד' מתות (סנהדרין קה טו) לרבנן גבי איש איש דכתיב גבי ברכת השם ד"ת ור"מ דריש ליה לרבות כניונים ובפ"ד דמסכת ע"ז (ף קה) נמי פליג ר' יהודה ור' יוסי דא"ר יהודה כותי לא ימול ישראל מפני שהוא מל שלם הר גריזים אמר לו ר' יוסי וכו' היכן מציעו מלחם

בתורה לשמה ומפרש טעמא דר' יהודה משום דכתיב לה המול ורבי יוסי המול ימול כתוב ואידך נמי הכתיב המול ימול ד"ת כלשון בני אדם ואלמא דרבי יוסי לית ליה דברה תורה כו' וחתם בהווא שמעתתא גופיה פלוגתא ר"מ ור' יהודה ואמרין ימול כותי ולא ימול ארמאי דברי ר"מ והיינו כו' יוסי דאמר כותי שפיר דמי דלא אמר ד"ת ובפ' ד' מתוסי כפרה (מכילתין קה) אמרין לאחרים בשלמא הדפדי לא נפרתה דקסבר ד"ת ואחרים היינו ר"מ כדאיתא בסוף מס' הרוית (ף קה) דר' יהודה מהא דהמול ימול דקא אמר ד"ת ובפ' מציאת האשה (מכילתין קה) מייתי ברייתא העטב תעביטו זה שאין לו ואין רוצה להתפרנס ותנין לו לשם מתנה וכו' דברי רבי יהודה וכו"א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקטין לו אלא מה אני מקיים תעביטו ד"ת אבל ר' יהודה דריש ליה וכן בפ' בנות כותים (מג' ל:) ובפ' יוצא דופן (מס' קה) איש איש מה ת"ל איש איש לרבות תינחן בן יום א' שנמטא בידיה דברי רבי יהודה ר' שמעאל בנו של

ר' יוחנן בן ברוקה אומר א"צ הרי הוא אמר חוב את וזבו וגו' א"כ מה ת"ל איש איש ד"ת דר' יוסי מהדיא דהשוחט (גם זה שם) ד"ת פליג עליה ר"ש ואמר ודריש לרבות שנים שאחזו באבר ההעלו שחייבין ובפ' ימול דאיהו דדריש לה ופליג אדר' יהודה דאמר ד"ת דריש שהוא איש דקא"ר יוסי בפ' השוחט (גם זה שם) ד"ת פליג עליה ר"ש ואמר ודריש לרבות שנים שאחזו באבר ההעלו שחייבין ובפ' אלו מציאות (ב"מ לא) אמר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקטין לו א"כ מה ת"ל תעביטו ד"ת ונראה דמאן דסיל דאמר ד"ת מודה כל היכא דאיכא למדרש דרשין לו וכל הני תארי סברי להו ד"ת

קצב יום ראשון ט' אייר - היום ארבעה ועשרים יום, שהם שלשה שבועות ושלשה ימים לעומר (תפארת שבנצח)

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כד עמוד ב

תוספות

1 דִּתְּ מִיָּדוּ הִיאָּה דְּמִצִּי לְמִידְרִשְׁהָ לְהַעֲמִיד קִבְּלָתָּהּ אֹר כִּסְרָתָהּ דְּרִשִׁין לִיה וְהוּא פְּלִיגֵי מִצִּי
 2 דְּאִיתָּ לִיה דְּאִמְר דְּבִרָה וְנֹאן דְּלִית לִיה דְּבִרָה מֵאָן דְּאִיתָּ לִיה דְּבִרָה אִין לֹא כַּח לְהוֹצִיא יְתִיר
 3 לְהִשְׁק מִמְּשַׁמְעוּת וְאִם אִינוּ עֵינִן לְעוֹף אֵלָּא כִּיּוֹן דְּמִצִּינֵי לְמִימְר דְּבִרָה תוֹרָה אִמְר דִּתְּ וְלֹא
 4 נִרְצִיאוּ מִמְּשַׁמְעוּת דְּלֹאן קִרָּא יִתִּירָא הוּא לְחִבֵּי פִּרְיָךְ בִּפְּ הַשּׁוּאָל (בִּמְ דָּךְ עֲדָה) הִנֵּחָא
 5 לְמִיד לֹא דִּתְּ אִם כֵּן יִגְנֹב קִרָּא יִתִּירָא דְּבִרָה וְנֵבִיָּה
 6 אִינוּ עֵינִן לְגִיבִיָּה תְּתוּה עֵינִן לְאִבְרֵיהָ דִּינֵבִיָּה אִיכָּא
 7 מִשְׁמַע וְלֹא אִבְרֵיהָ אֵלָּא לְמִיד דְּבִרָה תוֹרָה אִיכָּא
 8 לֹאן קִרָּא יִתִּירָא הוּא מֵאִי אִיכָּא לְמִימְר וּבִפְרָק
 9 הַשּׁוּחַט וְדִמְעָלָה (וּבְדוּס דָּךְ קִרָּא) אֵעִינֵי דְּאִרְמִיָּין
 10 מְדִאֲרִי יוֹסִי הָאִי אִישׁ אִישׁ דְּבִרָה תוֹרָה הַהוּא
 11 אִישׁ אִישׁ נִמִּי דְּבִרָה תוֹרָה הַהוּא מִצִּי לְמִידְרִשְׁהָ
 12 שְׁפִיר חָדָא לְדִבְרֵת תוֹרָה וְאִין קִרָּא לְרִבּוּיָא אִישׁ
 13 אִישׁ מִשְׁמַע שְׁפִיר כָּל רִבּוּיָי רַבִּי יוֹנָתָן דְּהִבָּא
 14 דְּרִישׁ הָאִי אִישׁ אִישׁ דְּכִי תִשְׁסֵה לְרַבִּיָּא וְאִישׁ
 15 אִישׁ כִּי יִקְלַל לְדִבְרֵת תוֹרָה הוּא רַבִּי יוֹסִי מִצִּי
 16 לְמִידְרִשְׁהָ אִישׁ אִישׁ דְּשַׁחֲטִי חוּץ לְרַבּוּת שַׁחֲט
 17 אֵלָּא מִשּׁוּם דְּכִתְבִּי אִישׁ דְּשַׁחֲטִי חוּץ וְאִישׁ
 18 אִישׁ מִעֲלֵה בַּחוּץ בְּחֹד עֵינֵינָא מִתְּרִיד מִתְּרִיד
 19 בְּחֹד עֵינֵינָא וְשׁוּגִיָּא דִּישׁ נִדְרִים (ג. ד.) צִרְיָה
 20 לְפִרְשֵׁי הָבִי דְּמִרְבִּין מַנּוּיָה לְהוֹרִי לְעִשׂוּת כִּיּוֹנִי
 21 נִזְרִית כְּנִזְרִית וִידוּת נִדְרִים כְּנִדְרִים וּמְקִישׁ נִדְרִים
 22 לְנִזְרִית דְּכִתְבִּי לְנִזְרִי נִדְר נִזְר לְהוֹרִי וְקֵא דִּיִּק
 23 מִשׁ גְּבִי נִזְרִית דְּכִתְבִּי נִזְר לְהוֹרִי נִדְרִים נִמִּי
 24 לְנִזְרִי נִדְר הִקְשָׁא לֵמַה לִּי אִי תַבֵּי נִדְר לְנִזְרִי
 25 דְּכִתְבִּי נִזְר לְהוֹרִי בְּרִקְאָמְרָתוּ וְלֹא צִרְיָה הִקְשָׁא
 26 הַשּׁוּחַט דְּכִתְבִּי לְנִזְרִי נִדְר דִּתְּ וּפִי כִּיּוֹן וְלֹא שִׁנְיָה

קרא בדיבוריה א"כ דברה כלשון בני אדם ולא קרא יתירא הוא למודש מיניה לרבות כינין
ידיות דמשמעות דקרא לא נפקא אלא מייבוי דקרא ובלא קרא יתירא לא מסתבר
לביירונו ולמימר לחליב קנס וקנס כמו שיאמר קרבן וכן אם יאמר הריני או אפילו
שיאמר הריני נזיר הלכך צריך קרא יתירא ולא למי כינתי השם דמרבין איש איש אפילו
(דף לה). ועוד דכתיב בתבין בהואו קרא דמברך השם איש כי יקל אליו (ויקרא בר)
ב' ד' מחדשי כפרה (כריתות דף יא). דאמר ליה ר"א ב"ע לרבי ישמעאל בעלמא בוותין
לי ש"מ לחצייה שפחה וחצייה בת חורין אלמא אפילו למאן דאית ליה ד"ת דרשין ליה משום
עקר ליה ממשמעותיה כגון יגב דכתיב בהריא גניבה ודרשין מיניה אבידה משום כפל הלש
תעוב חקים תקים מות יומת השב תשיב חבל תחבול פתח תפתח נתון תתן כולי' עלמא מודש
ר"א דלא אשכחניה דקאמר ד"ת דרשיב בפ' ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף יא). והפלה לא
איש ד"ת ודרשי ליה רבי עקיבא לרבותא הערל כון בריש חלק (סנהדרין דף ג') ובפ' ד' מיתני
בפ' אין עומדין (ברכות דף לא): אם ראה תראה לרבי ישמעאל דאמר ד"ת ולרבי עקיבא
ובפ' ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף יא). גמי וכן ר' אלעזר ב"ע בפרק קמא דקידושין (דף יז)
ולר' אלעזר בר' יוסי בריש חלק (סנהדרין דף ג'): הוא דאמר בפ' אלו חן הגולין (מכות דף
כדמפרש אביי התם מסתברא כמאן דאמר דברה וכו': ורבי' יונתן האי איש איש איש עב
אית לן למימר דפליגי בהא גמי נרי' יאשיהו לית ליה דארת שרש שותהו ר"י יונתן לית ליה ד'
בשומרת יבם שנפלה מן השואל או מן האירוסין לא שייכא דארת שרש אלא לענין תרומה משום
ד' ר' דאמר כרבי יאשיהו ולא איש א' הכי ובפרשי' לא גרס הוא לא שבש ה'

בשמואל דאמר לא קנה אלא לדברים כו'. תימה כיון דקנה מידת לדברים האמורים בפ' **ל**
לית ארוסה משומרת יבם אי משום דארוסה קידושין ידידה שומרת יבם גמי נרי'
דחזקה למימר בשמואל ארוס מסיק דאפילו רב הוה אתי מלתייהו אליביה ולענין הקאה ק'
התנן ואמן שלא שטימי ארוסה (נשואה) שומרת יבם ובכוסה כגון דבא עליה הכי בשית אחיו'
הכחזן בביתו

אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבי יונתן. נראה דהכי פירושו לא במעיה לרבי יאשיה דגורו
שבא עליה לשם אישות וכו' לא צריכא למימר דקרא אסמכתא בעלמא הוא כמו ש
בעלמא הוא תימה נהי דלאו אשתו היא אי לאו מעניה קרא מוזיכא תיתי דבעינן אשתו טפי
וקנא את אשתו וירושלמי אירסה לה שותה וירשקה גזית דהכותב הוא והביא האישי את אש
בכה דתימר תמן וקנא את אשתו וקנא את אשתו אפילו מקצת אשתו דכותה תחת אישך
על קיניו קנא לה עודה שומרת יבם ובנסה ונטסרה משקה אותה על קיניו קנא לה ועודה
שומרת יבם ובנסה ונטסרה וידע בה בתרבותה ואם לאו אתא קנא בבתרבותה) לא קנא
משקה אותה ולא נפלה לה אלא תמצת אחיו דראשון אבל אם קנא לה היבם ובנסה ומת ו
ואת' הני דבעי' במעיה מאורסה ושומרת יבם לית להו נמי אימתא דבעלה דבעלה ומת ו

שָׁמְעוּ. לְקוֹי תִּתְּמֹהוּן לִבִּי הָאֵל תַּחַת אִישׁוֹ. בְּתִרְאָה הָאָמֹר בְּסוֹף הַפְּרָשָׁה זֹאת תּוֹרַת
הַקָּנָאוֹת וְגו': לִקְשֵׁי אִשָּׁה לְאִישׁ. בְּרִייתָהּ הִיא בְּשִׁלְהִי פֶרְקִין, וְהָמָּה מְקַרֵּשׁ לְמֹאזֵי הַלֵּכְתָּהּ:
הֵי קָרָא. דְּמַעֲמֵט אֲרוּסָהּ מִבְּלָעֵי אִישׁוֹ. שְׂמַעֲהָ שְׂבַעֲלָה חֵן בָּהּ הִיא שִׁכְבְּתָהּ קִדְּם
לִסְתִּירָהּ זֶה מִשְׁבַּחָת לָהּ. דְּאִיצְטְרִיךְ לְמַעֲטֵי אֲרוּסָה מְקָרָא אֲחִירָנָא וְלֹא מַעֲמֵטֵט מִתְּהִבָּהּ:
בְּנוֹת שָׂאָה עֲלֶיהָ אֲרוּסֵים בְּבִית אֲבִיהָ. כְּבוֹדָתָהּ בְּבִית
הָאִישׁ. לֹאִתֵּר שְׂמֹת אֲחִירָה: שְׂמֹרֶת רַבִּים בְּבִית לָהּ.
דְּקָאֲמַרְתָּ דְּלֹא תִשְׁתֶּה, הִיא אֲשֶׁתוֹ מַעֲלִייתָהּ הִיא
בְּבִיאת נִזְוֹת: דְּהָא אִמֶּר רַבִּי. בִּיבְמוֹת קָנָה לְכָל
דִּתְּנֹן הִבָּא עַל יִבְמוֹתָ בִּין בִּשְׁוֹגָן בִּין בְּמִידָּה דִּיחֵי
בְּנוֹת קָנָה, וְאָמַר רַבִּי קָנָה דְּקִתְּנֵי מִתְּנֵי קָנָה לְכָל,
אֵם בְּתוֹן הוּא מֵאֲבִיבָהּ בְּתִירוּמָה וְיִוְרֶשֶׁה וְשִׁמְשָׁתָּ
לֹה וְתִקְרָה וְפִסְקִיהָ בְּגִיט בְּלֹא חִלְצָהּ: בְּשִׁמְוֹלָה.
הָא דִּיאָתָא קָרָא לְמַעֲטֵי בְּשִׁמְוֹלָה דְּאָמַר לֹא קָנָה
אֵלָּא לְדִבְרִים הָאָמֹרִים בְּקִרְשָׁת בְּקִמָּה, לְקוֹם עַל
שֵׁם אֲחִיו בְּנִיחָתוֹ וְלִפְסָקָהּ בְּגִיט, דְּהָא רִקְנֵי לָהּ
בְּקָם בְּבִיאָה כִּל דְּלִי מִימָהּ: יְבֵא עֲלֶיהָ נִפְקָא לָן,
לֹא בְּתִיב בְּקִמָּה: קָנָהּ לֹא לְאִשָּׁה אֵלָּא יְבֵא
עֲלֶיהָ וְלִקְחָהּ לוֹ אִשָּׁה: וְאִשְׁמַעֲיָן דִּבְרִיתָהּ
עֲלֶיהָ חֵן בְּלִקְחֵיהּ הָאִשָּׁה שְׂלֵה הִלְכָּהּ לְמִידָּה
דִּיאִתְמַר בְּהָךְ פֶּרֶשְׁתָּא רִבִּינְהוּ קָרָא נְשׂוֹאִין
הִלְלוּ, אָבֵל לְמִידָּה אֲחִירָנָא לֹא נְשׂוֹאִין יְבִיחָהּ
וְהָא מְאוּר בְּקִרְשָׁת פִּטוּר חִלְצָה ע"י יְבוֹם וְקוֹם
עַל שֵׁם אֲחִיו שִׁיּוּרֵשׁ אֶת נְכְסֵי אֲחִיו וְאֵין אֲחִיו
דְּחִלְקֵה עֲמוֹ: לִימָר רַבִּי. דְּאָמַר קָנָה לְכָל כְּרִבִּי
אִישִׁיחָה מְאוּר שְׂמֹרֶת רַבִּים שׂוֹתָה אֲקִיבָנָא בְּכָר
וְשִׁמְוֹלָה

26 עֲלֶיהָ: אֲנִי דֹמָמִיר אֶפְלוּ כְּרִי יִזְתֵּן בּוֹ, וְכֵל
27 שֶׁבֶן כְּרִי יֵאֱשִׁיחַ, וְהָאֲדִיצִטְרִיךְ לְרִבִּי יֵאֱשִׁיחַ לְרִבּוּי מֵאִישׁ אִישׁ, לֹא דוֹקָא, אֶלָּא
28 אֶסְמַכְתָּא בְּעֵלְמָא, וְעַקֵּר קֵרָא לֵאשֶׁת חֲרֹשׁ וְשׁוּטָה;

ושמואל

ד"ר דאדון מינויין אשכנז דכתיבי בקרא כמו אל צבאות אודיה שו"ך כל הני דקתיני בשברעות
 נטו דאמרי' התם בריש דגדים הניחא למי' ד"ר דאליביה לא צריך למדרשה וכו' והכי אמר
 לי' לדבריה תורה והוא שאני מכדי כתיבי ליה קרא כי לא חופשה והפדה לא נפדתה
 למאן דקרא והואל וניתן ליה דרשנין ליה נמי לתשימיין בקלתו או סרתהו כיחא דלא
 יגנצ'א כל הני דפרק אל מציתא (ב"מ דף ע.) דחשב חשבמיין שלח תשלח וכו' חזקה טוביה עוב
 זו דרשנא דידדו לא עקר להו ממשמעותיה והא דאמרנין הניחא למי' לא אמרי' ד"ר היינו
 הנה לפדהו ואינה פדהו ובפרק הערל (ביבמות דף ע.) בשמעתהא קמייחא דא"ר אליעזר איש
 ששם (סו' דס:) הכרת תכרת דא"ר עקיבא הכרת בעיהו' תכרת לעוה"ב והכי משמע נמי סוגיין
 ראה מוטב ואם לא תראה אבל ר' ישמעאל אומר בכל דוכתי ד"ר בגון ליה דפליגי אדרע'ע
 בקרא אלו מציתא (ב"מ דף לא) נמי הנהן עניני' כל מהחיא דכריתות בדמרשה חטמא העטם
 וכו' איצא איצא אבי' ד"ר הא אמר ד"ר הא אמר מיד דכרת דברא מסברא קאמר לה
 ליה וכו'. תימא האי ויבין לרבי יאשיה מנליה ותיקשיא דאישי לאשה לר' יונתן מנא ליה וכו'
 ואז אינה שותה: **דאמרי'** בר קנה לכל. ותי' לשנינו דפליגי בחבא על יבמותו (ביבמות דף נח.)
 שברא אבא כל הענין להשקוהו וליושרה ולטמא לה לא: **נכספים** וכו'. אי הכי לא
 אבא אלא בסתם פי' לימאן בר דאמר וכו' ושמא בספרא אל ויהי כחוקי אי גרסי.

בשמואל

לפטורה בגט בדיוקן שבא עליה הרי היא כאשתו לאותן דברים א"כ מיט דרבי יונתן דאלימא וידיה היא ונתנהק על ידו וכו"ש התקשה לרב דאמר אנא דאמינא אפילו לרבי יונתן וחו מאי רחמנא דבעינן ביאה לשם אישות ויביבמות בפרק הבא על יבמתו (דף נח.) מוקי לה גמי דא כל כהא מושקת מידי הוא טעמא אלא לרב האמר רב קנה לכל ולא מתרץ גבי השקאה גמירא
הלש אשקת:

שומרת יבם דאמינא כותיה והאי דאיצטריך לרביי משום דכתיב הכא תחת אישך דמשמע ש"י ואף מה שפירש לשמואל ההיא דאיצטריך רבי יוחנן למעוטי שומרת יבם אסמכתא נגזין השקאה מלענין קינוי אי משום דכתיב וחביא האיש את אשתו (אלא) ה"נ גבי קינוי כתיב ולוא יקנא לה התורה אמרה וקנא את אשתו וקנא את אשתו אפי' מקצת אשתו ר' יודן בעי תחת אישך אפי' מקצת אישך דרך עבירה קנא לה ועודה ארוסה ובנסה ונטתרה משקה אותה ונסה ובנסה ונטתרה וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא שלא בכתובתה (קינא לה ועודה בה בעלה ומת ונפלה לפני הדיבם וקנא לה ולא הספיק לכונסה עד מת ונפלה לפני אחיו אינו בעל לפני הדיבם ובנסה ונטתרה אותה על קינוי: **שאני** התם לית לה אימאן דבעל בעליה לא גביהו ניהו ל"א אפי' אית לה אימאן פ' ירישנו בעליהו פריצתה.

שמע

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

כרית לה - וכי זו שומרת יבם קוראים לה, ואמרת שאינה שותה, והרי אשתו מעלייתא - גמורה היא, דהאמר רב במסכת יבמות, על המשנה שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה, פירוש שבא עליה בזנות, ופירש רב קנה לכל - לכל הדינים הוא בעלה, שאם היה כהן היא אוכלת בתרומה והוא יורש אותה ומיטמא לה ופוטרה בגט, ואם כן גם כאן הוא משקה אותה כאשה רגילה, ולמה קראת לה 'שומרת יבם' ואמרנו שאינה שותה. מתרצת הגמרא, משנתינו שמיטתה שומרת יבם מן הפסוק אינה כשיתת רב, אלא בשמואל דאמר יבם שבא בזנות לא קנה אותה כאשתו גמורה אלא לרבנים האמורים בפרשה של יבום, שהם לקום על שם אחיו בנחלתו ולפוטרה בגט, אבל לשאר הדברים, אינה נחשבת אשתו, ולכן ממעט רבי יונתן מהפסוק, שאינה שותה.

שואלת הגמרא, אי הכי לימא רב דאמר שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה לכל, סובר שומרת יבם שותה, פרפי יאשיה, שהגמרא אמרה לעיל שמדובר בשבא יבם עליה בבית חמיה, ולא כרבי יונתן, ושמואל דאמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה, סובר שומרת יבם אינה שותה, פרפי יונתן ולא כרבי יאשיה. דוחה הגמרא, אמר לה רב אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יאשיה, אלא דאמרי - דברי הם אפילו לרבי יונתן, מדאיצטריך קרא למעשה - ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יונתן למעט ששומרת יבם אינה שותה, מכילל - משמע דלולא הפסוק, הייתי אומר ששותה, משום דאשתו מעלייתא - גמורה היא.

שעמום - שהוא אדם שלקוי בתמחוהו לב. שואלת הגמרא, ורבי יאשיה היא תחת אישה שממנו מיעט רבי יונתן ארוסה שאינה שותה, מאי עבדי ליה לשיטתו שכבר מיעט ארוסה מפסוק אחר, מ'תחת אישך'. מתרצת הגמרא, מיפעי ליה להקיש איש לאשה ואשה לאיש כמו שדורשת הגמרא בסוף הפרק.

שואלת הגמרא, ממה שבארנו שיש פסוקים המלמדים שארוסה אינה שותה, יש לדייק אלא מעמא דארוסה אינה שותה, הוא משום דכתיבי הני קראי - רק בגלל שכתובים פסוקים אלו, הא לאו הכי - לולא פסוקים אלו, הוה אמנא מהסבא הפשוטה שארוסה שתיא, וקשה, והא כי אתא רבי אחא בר חנינא מדרומא - והרי כשהגיע רבי אחא בר חנינא מן הדרום, אתא ואיתי מתניתא בידיה - היא ברייתא בידיו ללמודה, שיש לדייק מלשון הפסוק כשמשביע הכהן את האשה "ויתן איש כן את שכבתו מפלעדי אישך", משמע שבעלה נתן בה את שכבתו לפני שנסתרה, דהיינו משקדמה שכיבת בעל לבעל, ולא שקדמה שכיבת בעל לבעל, ואם כן קשה, שפשיטא שארוסה, שעדיין בעלה לא בא עליה, לא תשתה, ולמה לי הפסוקים "תחת אישך" ו"תחת אישה" של רבי יאשיה ורבי יונתן למעשה. מתרצת הגמרא, אמר רבי בר קמא, משבחת לה - יתכן אופן שקדמה שכיבת הבעל אף כשהיא ארוסה, כגון שבא עליה ארוס בזנות כבית אביה ואחר כך נסתרה. שואלת הגמרא, דכוותיה - צריך לומר שמדובר במקרה דומה גם נפי שומרת יבם, כי שתקדם בעלת הבעל לבעלת הבעל, ואם כן מדובר כגון שבא עליה יבם לאחר מיתת אחיו, כבית חמיה, וקשה הא שומרת יבם

המשך ביאור למסכת סוטה ליום חמישה ועשרים לעומר עמוד א

יש לה היתר שתהיה מותרת לו כשתטהר, ואין יצרו תוקפו בדבר, תאמר בסומת, אם נטמאה, שאין לה היתר עולמית. ומוכיחה הגמרא מתשובת רבנן כהסובר שלאחר סתירה אינו מחול, שהרי ואי אפרת לאחר סתירה מחול לה, משבחת לה - מצוי אופן דיש לה לסוטה היתר, דאי בעי מחיל ליה לקניניה ובעל - שאם ירצה ימחל לקנינו ויכול להתיר איסורה ולבעול אותה, אלא שמע מינה לאחר סתירה אינו מחול ולכן אמרנו שהיא אסורה עולמית, שמע מינה.

שנינו במשנה, כל אלו שדינן לשתות, אם מתו בעליהן עד שלא שתו - לפני ששתו, בית שמאי אומרים נטלות כתובה ולא שותות, ובית הלל אומרים או שותות או לא נטלות כתובה כו'.

שואלת הגמרא, במאי קמיפלגי - מה הטעם שמחמתו חולקים בית שמאי ובית הלל. ומשיבה, בית שמאי סברי, שמר העומר לנבות - מי שיש לו שטר חוב על חבירו, וחבירו שעבר לו בשטר כל נכסיו, כגבוי דמי - מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלוה, כאילו הוא כבר גבוי, והוא הדין כאן הנכסים המשועבדים לכתובה הם בחזקת האשה, ואם טוענים היורשים שהיא טמאה, עליהם להביא ראיה שזינתה ואבדה כתובתה, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

תלה בהם "ותפשו בו", ובשבאמתי אצל חבירי שפדרום, על שנים - הדין הראשון והשלישי הודו לי, ועל זקן ממרא לא הודו לי, שלא ירבו מחלוקת בישראל, ובשידע הזקן שלא יכולים למחול לו, יפחד לחלוק על בית דין הגדול. ומסיקה הגמרא לפשוט הספק, שמע מינה מדהין הראשון שאמר, שבעל שמחל על קנינו קנינו מחול, שמע מינה.

ובעיקר פשיטות זו שבעל שמחל על קנינו קנינו מחול, פליגי בה רב אחא ורבינא, באיזה אופן מחול. חד מהם אמר, קודם סתירה מחול, לאחר סתירה אינו מחול. וחד מהם אמר, לאחר סתירה נמי מחול. ופוסקת הגמרא, ומסתברא שהדין כמאן דאמר אינו מחול, כמאן - מהיכן ההוכחה, מדקא מתדרי - ממה שענו רבנן להלן לרבי יוסי, דתניא, רבי יוסי אומר, בעלה של הנסתרת ההולך עמה לבית דין נאמן עליה שלא יבוא עליה בדרך, ואין צריך תלמידי חכמים שילוהו, מקל וחומר, ומה נדה שהיא כבבת בעלה נאמן עליה שלא יבוא עליה, ומותר להם להתייחד, סומא שהיא בלאו כמו שלמדו מהפסוק "אחרי אשר הוטמאה" לרבות סוטה שנסתרה, לא כל שכן שבעלה נאמן. אמר לו רבנן לרבי יוסי, לא - אינו דומה, שהרי אם אמרת בגדה שבעלה נאמן עליה, שכן

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בית הדין אין לקנסה כיון שאינה מרגישה שעשתה מעשה פריצות גדול, אבל בשאר המקרים שבעליהן בפניהן ואינן יראות ממנו ועוברות על דת, פריצות גדולה היא ואינן צריכות התראה.

עוד מסתפקת הגמרא, איכעיא להו, עוברת על דת ורצה בעל לקיימה ומוחל לה על עוונה, מקיימה אצלו חיי עמה, או אינו מקיימה וחייב לגרשה. וצדדי הספק, מי אמרינן בקפידא דבעל תלא רחמנא - האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקפידא הבעל, שנאמר "וקנא את אשתו", והא לא קפיד - והרי אינו מקפיד, ויכול לקיימה. או דלמא אין הדבר תלוי בבעל זה, אלא בינו דקפיד - שדרך הבעלים להקפיד בכך, על כרחו של בעל זה גם כן נקרא שהוא קפיד.

תא שמע לפשוט הספק ממשנתנו, ואלו שפית דין מקנין להו, מי שנתהרש בעלה או נשתתף או שתייה חבוש בבית האסורין. ומוכיחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל, שאם רצה בעל לקיימה מקיימה, וכי יתכן שעבדי בית דין - שיעשו בית דין שלוחים לצורך מידי דלמא לא ניהא ליה לבעל - דבר שיתכן שלא יהיה נח לבעל ואינו חפץ בו, והרי למדנו שאין חבין לאדם שלא בפניו, אם כן איך מקנין לה בית דין, אולי הבעל רוצה לוותר לה. אלא ודאי שאף אם ירצה אינו יכול לקיימה. דוחה הגמרא, שאף אם ירצה יכול לקיימה, בכל אופן סתמא דמילתא - רגילות הדבר שבינו דעוברת על דת היא, מינה ניהא ליה - נח לבעל שיקנאו לה.

עוד מסתפקת הגמרא, איכעיא להו, אף אם נפשוט הספק דלעיל שעוברת על דת מותר לבעלה לקיימה. וזה דוקא כשלא קינא לה, אבל כשיש קינוי וסתירה, האם בעל שפחל על קינויו, קינויו מחול ומותר לו, או אינו מחול. וצדדי הספק, מי אמרינן בקינוי דבעל תלא רחמנא - האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקינוי הבעל, ובעל הא מחול ליה לקינויו. או דלמא, בינו דקני ליה מעיקרא - כיון שכבר קינא לה הבעל בתחילה, לא מצי מחיל ליה - כבר אינו יכול למחול לה.

תא שמע לפשוט הספק ממשנתנו, ואלו שפית דין מקנין להו, מי שנתהרש בעלה או נשתתף או שתייה חבוש בבית האסורין. ומוכיחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל, שבעל שפחל על קינויו קינויו מחול, וכי יתכן שעבדינן מידי דאיתיה בעל מחיל ליה - שיעשו בית דין דבר שאחרי כן יבוא הבעל וימחול, ויהיה זלזול לבית דין. דוחה הגמרא, סתמא דמילתא - רגילות הדבר שאדם מקיים על דעת בית דין, ולכן בית דין מקנין לה, וסומכים על הרגילות שלא ימחול, ואכן אם יבוא הבעל וימחול יהיה מחול.

עוד מנסה הגמרא לפשוט הספק מהמשנה בתחילת המסכת, תא שמע, ומוסרין, בית דין שבמקומו של הבעל, לו - לבעלה כשמעלה אותה לבית דין הגדול, שני תלמידי חכמים שישמרו עליו שפא יבא עליה בדרך. ומוכיחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל שבעל שפחל על קינויו קינויו מחול, אם כן למה אסור לו לבוא עליה בדרך, והרי יכול לחלית לקינויה - למחול את קינויו ולבעול, אלא רואים שאינו יכול למחול. דוחה הגמרא, באמת יכול למחול, ותדייק מהמשנה מאי שני תלמידי חכמים - למה שולחים עמו דוקא תלמידי חכמים, משום דגמרי - שהם למדו ויודעים שאסורה עליו אם לא ימחול, ולכן דאי בעי למיבעל - אם יראו שרוצה לבעול, אמרי ליה אחליה לקינויה - יאמרו לו למחול קינויו, ובעלה בהיתר.

תא שמע לנסות עוד לפשוט הספק, דאמר רבי יאשיה, שלשה דברים שם לי זעירא, שהיה מאנשי ירושלים, בעל שפחל על קינויו קינויו מחול, וזמן מרמא שחלק על בית דין של לשכת הגזית ודינו מיתה בחנק, אך כשרצו בית דין למחול לו מוחלין לו, וכן סוחר ומונה שדינו בסקילה, אך כשרצו אביו ואמו למחול לו אף לאחר שהתרו בו וקלקל והלקוהו וחזר וקלקל, מוחלין לו, שהכתוב

ושמואל אמר אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יונתן, אלא דאמר - דברי הם אפילו לרבי יאשיה, מדאצטריך קרא לרבויה - ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יאשיה לרבות ששומרת יבם שותה, מבבל - משמע שלולי הפסוק הייתי אומר שאינה שותה, משום דלאו אשתו היא לכל הדינים, אלא לאותם שנאמרו בפרשה, ובדלעיל.

שואלת הגמרא, איכעיא להו, עוברת על דת יהודית, והיא אשה שאינה צנועה, יוצאה וראשה פרוץ, טווה בשוק ומדברת עם כל אדם, כמו שאמרו במשנה בכתובות שיוצאת מבעלה ללא כתובה, האם צריכה התראה שמא תחזור בה, ורק אם לא תחזור בה דינה להפסידה בתובתה, או אינה צריכה התראה, ומפסדת מיד כשעברה על דת. וצדדי הספק, מי אמרינן בינו דעוברת על דת היא, וכבר יודעת שהדבר אסור, לא בעיא התראה, או דלמא, תיבעי התראה - תצטרך התראה, לתת לה הזדמנות דאי תדרה בה תהדר בה - שאם תרצה לחזור בה תוכל לחזור בה.

תא שמע להוכיח מרישא דמשנתנו, ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוסלות בתובה, ומדייקת הגמרא, מישתא הוא דלא שתיא - משמע שרק לא שותה, הא קנוי מקני לה - אבל בעלה מקנא לה, למא - לשם מה מקנא לה, והרי יודע שלא יוכל להשקותה, האם לאו להפסידה בתובתה, ומשמע שאם לא יקנא לה לא תפסיד כתובתה, וראיה מכאן שעוברת על דת כזו, שנסתרה עם אנשים, צריכה התראה. דוחה הגמרא, אמר אבין, לא - אינו מקנא לה כדי להפסיד כתובתה, שאותה היא מפסידה גם בלי קינוי, אלא מקנא לה לאוסרה עליו - כדי שאם תסתר תהא אסורה עליו. עוד דוחה הגמרא, רב פפא אמר, להשקותה כשהיא נשואה - שמקנא לה כשהיא ארוסה כדי שיוכל להשקותה אם תסתר לאחר נישואיהם, ברתניא, אין מקנין לארוסה להשקותה כשהיא ארוסה שהרי ארוסה אינה שותה ובדלעיל, אבל מקנין לארוסה להשקותה כשהיא נשואה.

מנסה הגמרא עוד לפשוט הספק, אמר רבא, תא שמע מהמשך משנתנו, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, מותר ונתניה לשראלי, בת ישראל לממור ולנתין, לא שותות ולא נוסלות בתובה. ומדייק רבא, מישתא הוא דלא שתיא - משמע שרק לא שותות, הא קנוי מקני להו - אבל בעליהן מקנא להו, ולמא - לשם מה מקנא להו, והרי יודע שלא יוכל להשקות, אי לאוסרין עליו כמו שביאר אבין לעיל על רישא דמשנתנו, הא אסורין קניין - הרי ממילא כל נשים אלו אסורות עליו, וכמו שביארו לעיל במשנה, אלא לאו להפסידן בתובתן, ומשמע שאם לא יקנא להן לא יפסידו כתובתן, ונפשוט הספק שעוברת על דת צריכה התראה. דוחה הגמרא, אמר רב יהודה מדיסקרתא, לא, אין סיבת הקינוי כדי להפסידן כתובתן, אלא כדי לאוסרה לבועל שנסתרה עמו כבעל שנאסרה עליו, ואם ימות בעלה או יגרשנה לא תוכל לינשא לבועל, דתנן לחלן בפרקנו, בשם שאסורה לבעל כל זמן שלא שתתה, כך אסורה לבועל, אם גירשה בעלה או מת לפני ששתתה.

מנסה הגמרא שוב לפשוט את הספק, אמר רבי חנינא מפוסרא, תא שמע מהמשך המשנה, ואלו שפית דין מקנין להו, מי שנתהרש בעלה או נשתתף או שתייה חבוש בבית האסורין, ולא להשקותה אמרו אלא לפוסלה מבתובתה, הרי מפורש שאם לא יתרו בה לא תפסיד. מסיקה הגמרא, שמע מינה - נשמע מזה שעוברת על דת בעי התראה, שמע מינה.

שואלת הגמרא, וכולהו - האמוראים דלעיל שהוכיחו מהרישא של המשנה, מאי טעמא לא אמרי מהא - למה לא הביאו את הראיה כרבי חנינא. עונה הגמרא, שסברו דלמא שאני התיב - שמא שונה שם בנשים שבעליהן חרש או שוטה או בבית האסורים, דלית לה אימתא דבעל בלל - שאין עליהן אימת הבעל, ואם לא יתרו בה

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כה עמוד א

רש"י

תוספות

ושמואל דאמר אפ' לרבי יאשיה. דאמר שותה. דמדיאצטרך לרבוני לשתיה ש"מ לאו אשתו היא לרשה ולשטאן לה ולהאכילה תרומה, וכ"ש לרבי יונה דאמר אינה שותה משום דלאו אשתו היא וקא דאצטרך למעוטי אסמכתא בעלמא היא ולא דקרא להכי אתא אלא להקיש אשה לאיש בדשני לעיל: עוברת על דת. יהודית שאינה צנועה, יוצאה וראשה פרוצה וטווה בשוק ומדברת עם כל אדם, דאמר בכתבות בפרק המזויר (דף ע"ג.) דיוצאה שלא בכתבה צריכה התראה. שמה תחזור ואם תחזור לא תפסיד כתבתה, או אינה צריכה התראה ודבאלו התראה מוסקא: למאי. כיון דלא שתיא קמי למאי אהני: לאפסודי כתבתה. ואי לא דקני לא מוסקא, אלקא צריכה התראה וזו עוברת על דת היא שנסתרה עם אנשים: להשקותה בשהיא נשואה.

ואם תסתר לאחר נשואין שותה על ידי קניי של אירוסין, שאינו יכול להשקותה בשהיא ארוסה דבעין תחת אישה: לאסרה אבועל. קניי לא מהני אלא לאסרה על בועלה אם ימות זה או יגרשנה ולא שתיא: אלא לאסרה בכתבתה. מכלל דאי לא אתרו בזה לא מוסקא: דתנין לקמן בפרק בשם שהמים בודקין (דף כ"ג.) שאני התם. הא דקני התראה: דלית לה אימקא דבעל. ואי לאו דאתרו בה בי דינא לא הוה לן למקנסה: דכיון דלית לה אימקא אין תימה בדבר אם עוברת על דת ואין זה פריצותא ותרמא, אבל מי שבעלה אצל אנה ויאה ממנו ועוברת על דת פריצותא ותרמא אית בה ואיך למימר דבאלו התראה נמי מוסקא בתבתה: תלא רחמנא. דכתיב וקנא את אשתו: אי דלמא כיון דקפיד קפיד. כלומר כיון דאורחיה דבעל למקסד בחי על כרחיה דקאי נמי הוה קפידא לגביה: עבדין סלקא דלמא לא ניחא ליה. ותיאך אנו נעשים שלוחים לו בדבר שהוא חוב לו שאינו חפץ בו, וקיימא לן (מגלה דף י"א.) דאין חבין לאדם שלא בפניו ששחל על קניו. והשתא סיד דקבעי בין שמחל קודם סתירה בין שמחל לאחר הסתירה, ואם תימצא לומר עוברת על דת שרצה לקמה מקמה. הני מלי בלא קני, אבל הובא דאיכא קני וסתירה ורצה למחול מהו, עקר קני ושריא ליה או לא: עבדין מיד דאית בעל וסחיל. ואיכא זילותא דבי דינא: סתמא דמלתא אדם סתמים בוי, וסמכין אסתם דעתיה דאיניש ומקנין לה ואי אתי מחול מחול: פאי שמה תלמיד חכמים. תרמא הוא ודכי קאמר לעיל מחיל ודקא ורצה ליה מפתני: מאי שאן דבעין תלמיד חכמים משום דגמירי דאסורה ליה בדלא מחיל קני ואי אתי למיבעל אמרין ליה אחלי לקניה: סח לי ועירא. שהיה מאנשי ירושלים: וכן מפרא. שהמרה על ביד של לשכת הגזית ומיתתו בחנך שהיא בלאו. אחרי אשר הסמאה לרבות סוטה שנסתרה בפי' דכמותו (דף י"א.) כפאי קפילני. איך טעם נותנין לרברבים: ב"ש סבר שטר העומד לגבות כגבוי דמי. מי שיש לו שטר חוב על חבירו ושעבד לו בו נכסיו. מחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלזה, והלכך כיון דנכסי ברושתיה קיימי הוה ליה יורשי הבעל תובעין והמוציא מחברו עליו הראיה, וצליח להביא ראיה שנתנה בסתירה זו ואברה בכתבתה: ובית

שמוע מינה בעל שמחל על קניו קניו מחול. ותפשוט נמי עוברת על דת אם רצה בעלה לקיימה מקיימה אפילו התירה בה. **בית** שמואי אומרים נטלת כתובתה. ואם תאמר מ"ש דאמרי ב"ש נטלת כתובתה ובפרק מי שמת (ב"ב דף קנ"ה.) גבי נפל הבית עליו ועל אשתו נפל הבית עליו ועל אביו ודיתה עליו כתובת אשה וכו' דאמרי ב"ש יחלוקו הואיל וספק הוא מי מת ראשון וכן בפרק החולץ (יבמות דף לח.) ובכתבות בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף פ.) גבי שומרת יבם שמתה מה יעשו בנכסים הנכסין והיוצא עמה בית שמואי אומרים יחלוקו ומפרש בגמרא בפי החולץ (יבמות דף לח.) מושם

לארוסה להשקותה בשהיא נשואה. אמר רבא: תא שמוע, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל למזמר ולנתי, לא שותות ולא נוסלות כתובה. מישתא הוא דלא שתיא, הא קניי מקניי להו. ולמאי, אי לאוסרין עליו, הא אסרין וקיימן? אלא לאו להפסידן כתובתן? אמר רב יהודה מדיסקריתא: לא, לאוסרה אבועל פבעל. דתני בשם שאסורה לבעל פד אסורה לבעל. אמר רבי חנינא מסורא: תא שמוע, ואלו שביט דין מקנין להו, מי שנתחש בעלה, או נשתטה, או שהיה חבוש בבית האסורין. ולא להשקותה אמר, אלא לפוסלה מכתבתה. שמוע מינה פעי התראה, שמוע מינה. וכולהו, מאי טעמא לא אמרי מהא? דלמא שאני התם דלית לה אימקא דבעל כלל. איבעיא להו: עוברת על דת ורצה בעלה לקיימה, מקיימה או אינו מקיימה? מי אמרין בקפידא דבעל תלא רחמנא והא לא קפיד או דלמא כיון דקפיד קפיד? תא שמוע, ואלו שביט דין מקנין להו: מי שנתחש בעלה, או נשתטה, או שהיה חבוש בבית האסורין. ואי אמרת רצה בעלה לקיימה מקיימה, עבדי בית דין מיד דלמא לא ניחא ליה לבעל? סתמא דמילתא כיון שעוברת על דת היא, מינה ניחא ליה. איבעיא להו: בעל שמחל על קניו, קניו מחול או אינו מחול? מי אמרין בקניו דבעל תלא רחמנא ובעל הא מחיל ליה לקניו, או דלמא כיון דקני ליה מעיקרא, לא מצי מחיל ליה? תא שמוע, ואלו שביט דין מקנין להו: מי שנתחש בעלה, או נשתטה, או שהיה חבוש בבית האסורין. ואי אמרת בעל שמחל על קניו קניו מחול, עבדין מיד דאית בעל מחיל ליה? סתמא דמילתא אדם מספים על דעת בית דין. תא שמוע, ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שפא יבא עליה בדרך. ואי אמרת בעל שמחל על קניו קניו מחול, לחליה לקניויה ולבעול? מאי שאן תלמידי חכמים דגמירי, דאי פעי למיבעל, אמרי ליה: אחליה לקניויה ובעלה. תא שמוע, דאמר ר' יאשיה: שלשה דברים סח לי ועירא מאנשי ירושלים: בעל שמחל על קניו קניו מחול, וכן מפרא שרצו בית דין למחול לו מוחלין לו, וכן סורר ומורה שרצו אביו ואמו למחול לו מוחלין לו. וכשבאתי אצל חבירי שבדרום על שנים הודו לי, ועל זמן מפרא לא הודו לי, שלא ירבו מחלוקת בישראל. שמוע מינה, בעל שמחל על קניו קניו מחול, שמוע מינה. פליגי בה רב אחא ורבינא: חד אמר: קודם סתירה מחול, לאחר סתירה אינו מחול. וחד אמר: לאחר סתירה נמי מחול. ומסתברא כמאן דאמר אינו מחול, כמאן? מדיא מיהר רבנן לר' יוסי. דתניא, ר' יוסי אמר: בעלה נאמן עליה מןל וחומר, ומה גידה שהיא בפרת בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו לא פל שכן? אמרו לו: לא, אם אמרת בגדה שכן יש לה היתר, תאמר בסוטה שאין לה היתר. ואי אמרת לאחר סתירה מחול לה, משפחת לה דיש לה היתר, דאי פעי מחיל ליה לקניויה ובעלי? אלא שמוע מינה, לאחר סתירה אינו מחול, שמוע מינה: מתו בעליה עד שלא שתו, בית שמואי כו'. כמאי קמפלגי? בית שמואי סברי: שטר העומד לגבות כגבוי דמי, ובית

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כה עמוד ב

תוספות

רש"י

משום דזיקת נשואה ערשה ספק נשואה אלמא דמספיקא אמרי' ב"ש יחלוקו ולא מוקמי' לכולהו נבסי בחזקת יורשי האשה מטעם שטר העומד לגבות בגבוי דמי י"ל גבי נפל הבית עליו ועל אביו לא היו לבן נבסיים אלא שהיא אומרת האב ראשון מת וירש הבן וישתעבדו לכתובתה דהם ודאי נבסיי לא הבת מעולם בבא האשה ואעפ"כ כיון דאמר בגבוי דמי היה הוא ספק אם האב מת ראשון ועמדו הנבסיים בחזקתה או הבן מת ראשון ואין לה באתם נבסיים כלום ובחזקת היורשין הן הלכך ספק הוא אם עמד שטר שלה לגבות מאותן נבסיים כלל הלכך חולקין וכן נפל הבית עליו ועל אשתו ספק אם היא מתה ראשונה וירשה הבעל שלא ניתנה לגבות מחיים אי נמי איפכא וירשיה באין נכחה וכן גבי שומרת יבם שמתה אמר הואיל והללו באין לירש הללו באין לירש יחלוקו אבל האב

וּבֵית הַלֵּל סָבְרִי: שְׁטֵר הָעוֹמֵד לְגִבּוֹת לֹא כְּגִבּוֹי דְּמִי: מְעוֹבֶרֶת חֲבִירוֹ כּו': אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבָהוּ: מַחְלֻקֶת בְּעֶקְרָהּ וְזִקְנָהּ, אָבֵל אֵיילוֹנִית, דְּבָרֵי הַכֵּל לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת בְּתוֹכָהּ, שְׁנָאֵמַר: "וְנִקְתָּה וְנוֹרַעָה וְרַע" מִי שְׁדַרְפָּה לְהוֹרִיעַ, יִצְאָהּ זֶה שְׁאֵין דְּרָפָה לְהוֹרִיעַ, מִיִּתְכִּי, הַמְקַנָּא לְאֶרֶסוֹתָיו וּלְשׁוֹמְרֹתָיָם יָכֵם שָׁלוֹ, אִם עַד שְׁלֹא פָּנְסָה נִסְתַּרָה, לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת בְּתוֹכָהּ. מעוברת

בגמרא בחזקת מי בחזקת יורשי הבעל או בחזקת יורשי האשה ובר' קפרא תני הללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו אבל האב שהיא בחיים בחזקתה הן עומדים או דלמא כיון דאחיותם היו על הבעל היו בחזקתו ול"ש ושייכא בפלוגתא דהתם ובנבסיי מלוג לא פליג ב"ה דאפי' גבי ספק מוקי להו בחזקת יורשי האשה וב"ה האב דאפי' ודאי זינתה לא הפסידתה כדאמר בפרק אלמנה ניונית (כתובות דף קא.) היצאת משום שם רע נוטלת מה שבפניה וירצאה ופי' נבסי מלוג ואם תאמר מ"ש מתניתין מפלוגתא דרב הונא ורב יהודה ורב נחמן ור' יוחנן דפליגי בפ"ק דכתובות (דף יב:) מנה לי בידך והלה אמר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חזק רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור ה"נ היא טוענת ברי אבל הוא אינו יכול לטעון טענת ברי ותדעי תיובתא דרב הונא י"ל מאחר שחותרה נשאה ספק רע שחשתה אינה יכולה לטעון טענת ברי ופלוגתא דמתני' התם הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים לא שייכא להבא דהתם אפילו ב"ש מודו דשנא אותו שטר מעולם לא עמד לגבות שהרי הבעל טוען מקומו דהה מקח טעות והכא לא שייך למימר אליבא דב"ה העמד אשה על חזקתה ואימור לא זינתה שהרי רגלים (לדבר) שקינא לה ונסתרה והכתוב הרציאה מאותה חזקה ועשאה ספק.

בית הלל סברי שטר העומד לגבות לאו בגבוי דמי. אי קשיא מהא דאמר ב' המקבל (ב"מ דף קי.) יתומים אמרו אנו השבחנו וב"ה אמר אביכם השביח על מי להביא ראיא סבר רב הונא למימר ארעא בחזקת יתמי קיימא ועל ב"ה להביא ראיא אמר ליה ההוא סבא הכי אמר ר' יוחנן על היתומים להביא ראיא מאי טעמא ארעא כיון דלגובינא קיימא כמאן דגבי דמי ויתמי נייתי ראיא ונשקל וכו' ר' יוחנן שבק ביה הלל ועבד כב"ש שי לתרץ הכא דהשיבחו רבנן לא כתובה עומד בשבחה לא קיימא ארעא לגובינא אמרי' ב"ה דלאו בגבוי דמי אבל התם היתומים מודו לבי"ה בקרקע עצמו שהוא משועבד לו ואינם מעכבין לפניו חקרקע הלכך אפילו בית הלל מודו דבב"ה כגבוי דמי ולא קיימא ארעא בחזקת יתמי וכוין דלא קיימא בחזקת יתמי על היתומים להביא ראיא מן השבח דומיא דעיר ואילן דמיימי עלה ספק זה קודם ספק זה קודם קרצץ ונותן דמים אלמא כיון דלמיקץ קאי דבין אם קדם האילן בין אם קדם העיר קרצץ אלא שאם קדם האילן קרצץ ונותן דמים אמר ליה זיל קרץ ודמי אייתי ראיא ושקול גבי הא ארעא נמי אמרי ליתמי הבו ליה ארעא לבי"ה דהא לגובינא קיימא ושבח אייתי ראיא ושקולו מפי מוריה. **לאו** בגבוי דמי. הא לא שייכא כל הני פלוגתא דרבי מאיר ורבנן דפליגי בפרק השואל (ב"מ דף ק) דכל העומד לבצור בבצור דמי ופלוגתא דר' שמעון בן גמליאל ורבי פרק קמא דסנהדרין (דף טו.) ובפרק השולח (גיטין דף לט.) בכל העומד לגזוז ופלוגתא דרבי שמעון ורבנן בפרק המנחות והנסיכים (מנחות דף קב:) כל העומד לזרוק כורוק דמי וכן לפדות ולשקוף אלא בחדא מחיתא נחול ליה דהכא כ"ע מודו דאמרי' לאו בגבוי דמי והעמד ממון בחזקת בעליו שהרי צריך דינין ולא בידו הוא כדאמר גבי רב יצחק דמודקין ליה בי דינא וטעמא דר' מאיר כבצורות דמין משום בידו ואין צריך לזנון הלכך לא חשיב ליה כקרקע והכי אמר בפרק המקשה חולץ דין (ג.) גבי ידות הלכין דאין שטבלין אלא עד מקום מדה משום דעומדין לקיצץ וגבי שער העומד לגזוז אמר בפרק קמא דסנהדרין (דף טו.) דמודה רבי מאיר דלאו כגזוז דמי משום דאשכחא אשכח כל מה דקאי ומזיד רבן שמעון בן גמליאל פליג ואמר כגזוז דמי דלא עבדי אינשי דשיבקי ליה דהני דרבי שמעון טעמא אחרינא אית בהו ולא אמר אלא במקום מצוה כגון זריקת דם ופדיית פרה כשמצא אחרת נאה ממנה ושריפתה אבל בחי' דרבי מאיר ורשב"ג לא שייך האי טעמא והא דאמר גבי שופר של עבודת כוכבים בפרק ראיהו בית דין (ר"ה דף כח.) וגבי לולב של אשירה (סוכה דף לא.) ומנעל בפרק מצות חליצה (יבמות דף קג.) כתותי מכתת שיעוריה אפי' רבנן מודו משום דאיסור הנאה הוא ולא הוי אלא כעפרא דארעא בעלמא וליכא שיעורא ופרה חיבת הקדש מהני צריך עיון כלאי הכרם אמאי מטמאין טומאת אוכלים ולא אמר כתותי מכתת שיעוריה הלכך ליכא לדמיוי להדרי דאמר בפרק נערה (כתובות דף נא.) כל העומד לקצור כקצור דמי התם טעמא דלא תקנו לבי"ה לגבות אלא דרבי הקריק לקרקע קצת וכן פירש רש"י (ב"מ טו.) שבח המגיע לכתפים שטמא בקרוב לצור וצריך עדיין קצת לקרקע. **מיתכיי** המקנא לארסותו. כך ברייתא זו שניה בחוטפתא (פ"ה) הארסותו ולשומרת יבם שלו אם נשכנסה נסתרה או שותה או לא נוטלת כתובה הרובא שנשא עקרה או זיקנה ויש לו אשה ובנים או שותה או לא נוטלת כתובתה (ומעברת עצמו או מניקת עצמו או שותה או לא נוטלת כתובתה) כהנת ליה וישראלית שנשאו לכהן ללוי וישראל לממזר נתינה לנתין ואשת גר לגר ועבד משחרר והאילונית או שותה או לא נוטלת כתובתה רבי שמעון בן אלעזר אמר אילונית לא שותה ולא נוטלת כתובתה שנא' ונקתה ונותרה זרע שראוי לזרע פרט לאילונית שאינה ראויה לזרע אבל המקנא לארסותו ולשומרת יבמתו שלו עד שלא כנסה נסתרה לא שותה ולא נוטלת כתובתה הרובא (ושנשא עקרה וזיקנה ואין לו אשה ובנים לא שותה ולא נוטלת כתובה מעוברת חבירו ומניקת חבירו לא שותה ולא נוטלת כתובה) רבי אלעזר אמר יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן.

ושנשא

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' ב

הכתוב **וְהִדְיוּהָ בְּנִדְתָּהּ**, היינו שבנדרתה [בטומאתה] **תֵּהָא** אף כשעברו שבעה ימים וכבר פסקה לראות, ואינה נסתרה ע"י שבתא [תסבול] **בְּמִיָּם**. ומכאן מוכח שחששו שלא תתגנה על בעלה ולכן התירו לה להתקשט אף בנדתה, ומטעם זה אף התירו לה להתקשט בכבול ובפאה נכרית בחצר אף בשבת. הגמרא עוברת לדון בענין דבר שאסרו חכמים מפני מראית העין: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, כֹּל מְקוֹם שֶׁאֶסְרִי חֻמִּים דְּבַר מִפְּנֵי מְרִאִית קַעֲזָן שְׁלֹא יִחְשְׁדוּהוּ שְׁעוּשָׁה דְּבַר אֲסוּר, אֲפִילוּ בְּהִדְרֵי הַיָּדִים שְׁאֵין שׁוּם אָדָם רוֹאֶהוּ אֲפִסוּר, כְּלוּמַר שֶׁאֲסוּרוּהוּ חֻמִּים בְּכָל מְקוֹם וְלֹא חִילְקוּ.**

הגמרא מקשה על רב: תָּנַן במשנה (לעיל נד.) **וְלֹא בָּזוּג - אֲסוּר** לחמור של ישראל לצאת בפעמון לרשות הרבים, **אָף עַל פִּי שֶׁהַפַּעֲמֹן פָּקִיד -** תסום במובנים ואינו משמיע קול, משום שנראה כמוליכו לשוק למוכרו. **וְתִנְיָא (אִידך) [עֲלָה] -** ושנינו בברייתא על משנה זו, **פּוֹקֵק לָהּ זֶז בְּצִוְרָה -** מותר לסתום את הפעמון שבצוואר הבהמה, וּמִטְטִיל עָלֶיהָ פְּתָצֵר, כיון ששם אין אדם רואהו ואינו חושדו שמוליכו למוכרו. ומוכח שדבר האסור משום מראית העין, לא אסרוהו בחדרי חדרים, וקשה על רב שאמר שלא חילקו. מתרצת הגמרא: **תִּנְיָא הָא -** דבר זה שנוי בחלוקת תנאים, **וְתִנְיָא -** ששנינו בברייתא,

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

12 אף שמותר לקיימה ולישא אחרת, מכל מקום כיון שגאמר בתורה
13 על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא
14 ונקתה ונזרעה ורע", מבואר שדוקא מי שדרכה להזרע - שראויה
15 להריון, היא שותה ממי הסוטה, יצאה זו - האיילנית שאין דרכה
16 להזרע, שלקויה היא מבטן אמה, ואינה ראויה להריון. ולא נחלק
17 רבי אליעזר אלא בעקרה של חולי, ובוקנה, שהיו ראויות להריון
18 קודם לכן, והן ממין הנשים שראויות ללדת.
19 מקשה הגמרא, מיתבי, תפיקא לאריות ולשומרת יבם שלו, אם
20 עד שלא נכנסה - לפני שלקחה בנישואין נסתרה, לא שותה ולא
21 נוסלת בתוכה, וכמו ששינו לעיל במשנתנו.

1 ובית הלל סברי, שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי, והנכסים
2 הם בחזקת היורשים, והיא התובעת מספק, שאם זינתה אין לה
3 כתובה, ועליה להביא ראיה שהיא טהורה.
4 שנינו במשנה, מעופרת חבירו כו' איילנית חקנה ושאינה ראויה
5 לילד לא נוטלות כתובה ולא שותות, רבי אליעזר יכול הוא לישא
6 אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה.
7 אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה, מחלוקת רבי אליעזר על
8 חכמים, רק בעקרה וזקינה, שרבי אליעזר סובר ששותות מי סוטה,
9 שאין הן אסורות עליו כיון שיכול לישא אחרת הראויה ללדת,
10 וחכמים סוברים שאסורות עליו ואינן שותות, אבל איילנית דברי
11 הכל לא שותה ולא נוסלת בתוכה, וגם רבי אליעזר מודה בזה,

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' א

35 יצאה פטורה מחטאת. רבי אליעזר אומר, יוצאה אשה בכובלת
36 לרשות הרבים לבתחלה. מבררת הגמרא: במאי קמיפלגי - במה
37 נחלקו תנאים אלו. משיבה הגמרא: רבי מאיר סבר, כובלת משאוי
38 הוא, ולכן אשה שהוציאה כובלת לרשות הרבים חייבת חטאת.
39 ורבנן סברי שכובלת תכשיט הוא, ולכן אין לחייבה חטאת על
40 הוצאתה, ומכל מקום אסרו לה לצאת בה, דילמא שלפא ומחויא
41 ואתיא לאיתויה - שמא תסירנה כדי להראותה לחברותיה ותבא
42 להעבירה ארבע אמות ברשות הרבים. ורבי אליעזר סבר שמשמע
43 זה אין לאסור עליה לצאת בכובלת, כי מאן דדרכה למירמיה - מי
44 דרכה להניח כובלת בצוארה, אשה שריחה רע, ואשה כוז שריחה
45 רע לא שלפא ומחויא - לא מסירה את הכובלת להראותה
46 לחברותיה, שאין דרכה לפרסם שריחה רע, שדבר זה גנות הוא
47 לה, ולפי שאין היא מראה את הכובלת, לא אתיא לאיתויה - לא
48 תבוא לידי מכשול, להוליכה ארבע אמות ברשות הרבים.
49 מקשה הגמרא: כיצד שנינו בברייתא שרבי אליעזר מתיר
50 לכתחילה לצאת בכובלת, והתנאי - והרי שנינו בברייתא אחרת,
51 שרבי אליעזר פוטר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון, ומשמע
52 שפטורה היא מחטאת, אבל מדרבנן אסורה לצאת בה. מתרצת
53 הגמרא: לא קשיא, רבי אליעזר אכן סובר שמתרת לצאת בכובלת
54 לכתחילה, אלא יש הבדל באופן שבו נשנו הברייתות. הא -
55 הברייתא השניה ששינו בה שרבי אליעזר פוטר, נשנתה בי קאי
56 אדרבי מאיר - כאשר דבריו נאמרו כלפי דברי רבי מאיר המחייב
57 חטאת, שהרי בברייתא זו לא נשנו דברי חכמים, אלא רק דברי רבי
58 מאיר ורבי אליעזר חלק עליו. ואילו הא - הברייתא הראשונה
59 שבה התיר לכתחילה, נשנתה בי קאי אדרבנן - כאשר דברי רבי
60 אליעזר נאמרו כדי לחלוק על חכמים. ומסיפה הגמרא ומבארת:
61 בי קאי אדרבי מאיר דאמר תיב חטאת - כאשר נאמרו דבריו על
62 דברי רבי מאיר שמחייב חטאת, אמר ליה רבי אליעזר לרבי מאיר,
63 אין הלכה כדברך, אלא פטור - פטורה האשה מחטאת, ואף על
64 פי שהוא מתיר לה לצאת בכובלת לכתחילה, לא האריך לפרש
65 דבריו. אבל בי קאי אדרבנן - כאשר נאמרו דבריו על דברי חכמים
66 דאמרי פטור אבל אסור לצאת בכובלת, פירש את שיטתו שאף
67 לדבריהם אין הוא מסכים, ואמר איהו - והוא אמר, שמוקרי
68 לבתחלה לצאת בכובלת.

1 מעות לאנשים אחרים, ודרכה שיש על אצבעה טבעת עם חותם,
2 וחייבת חטאת אם תצא כך לרשות הרבים.
3 הגמרא מוסיפה להקשות שבתירוק זה אין מתיישבים דברי עולא
4 שחילופיהם באיש. מקשה הגמרא: אמר רבה (בר פה אמר רבי
5 יוחנן), אמנם תרצת את הנאמר במשנה שאשה היוצאת בטבעת
6 שיש עליה חותם חייבת, אך את דברי עולא שאיש היוצא בטבעת
7 שאין עליה חותם, חייב חטאת, מאי איבא למימר - כיצד נבאר את
8 דבריו, מדוע האיש חייב חטאת, הרי אין דרכו להניח על אצבעו
9 טבעת שאין עליה חותם, והוצאה כלאחר יד היא.
10 הגמרא חוזרת בה ומבארת את המשנה באופן אחר: אלא אמר
11 רבא, לעולם לבישת טבעת בין באנשים ובין בנשים נחשבת דרך
12 הוצאה, ואפילו אם הם לובשים טבעת שאינה תכשיט להם. מפני
13 שפעמים שביום חול אדם נוהג לאשתו טבעת שלו שיש עליה חותם
14 להוליכה לקופסא שבה מצניעים חפצים, ואשתו מניחה - מניחה
15 את הטבעת בידה - באצבעה עד שמגיעת לקופסא. וכן פעמים
16 שהאשה נוהגת לבעלה ביום חול את הטבעת שלה שאין עליה חותם
17 להוליכה אצל אומן לתקן, ובעלה מניחה בידו - באצבעו, עד
18 שמגיע אצל האומן. ומכיון שלפעמים דרך האיש ללבוש טבעת
19 שאין עליה חותם, ודרך האשה ללבוש טבעת שיש עליה חותם,
20 לכן כל היוצאת טבעת נחשבת כדרך הוצאה, ואם יוציאו טבעת
21 שאינה תכשיט להם, יתחייבו חטאת.
22 שנינו במשנה: ולא תצא אשה כבולאיר ולא בכובלת.
23 מבררת הגמרא: מאי כבולאיר - מהו כבולאיר שאסורה לצאת בו
24 לרשות הרבים. משיבה הגמרא: אמר רב, מכבולאיר - קרסי כסף או
25 זהב שמחברת עמם את מפתחי חלוקה. ואם יצאה בקרסים אלו
26 לרשות הרבים כשהם תחובים בבגד בחוט, חייבת חטאת.
27 מבררת הגמרא: מהו כובלת שאסורה לצאת בה לרשות הרבים
28 ונחלקו במשנה אם חייבת חטאת על הוצאתה. משיבה הגמרא:
29 אמר רב, חומרתא דפילון - קשר מכסף או זהב העשוי כעין קשרים
30 של קמיעות, ובתוך הקשר נותנים שמן שמעורב בו בושם שריונו
31 ערב ושמו פילון, ואשה שריחה רע טוענת עליה בצוארה. וכן
32 אמר רב אסי שכובלת הוא חומרתא דפילון.
33 תנו רבנן בברייתא, לא תצא אשה בכובלת לרשות הרבים, ואם
34 יצתה תיבת חטאת, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים לא תצא, ואם

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לבעלה, קא משמע לן שכיון שמתרת עליו ונקראת אשתו, משקים
אותה ככל אשה.
עוד למדנו בברייתא לעיל, שאשת גר ועבד משוחרר ואילונית או
שותות או לא נוטלות כתובה: שואלת הגמרא, פשיטא שאת גר
ואשת עבד משוחרר שותות, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבות
אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר שלא
נשקה אותן, כי כתוב בתחילת פרשת סוטה "דבר אל בני ישראל",
ונדייק דוקא "בני ישראל" ממש, ולא גרים ועבדים משוחררים, שהם
אינם משקים את נשותיהן, קא משמע לן שנשותיהם שותות.
שואלת הגמרא, ואימא ה' נמי - אולי באמת אין נשותיהן שותות,
שהרי כתוב "דבר אל בני ישראל" דוקא, כמו שדרשנו לעיל.
מתרצת הגמרא, כתוב בפסוק "דבר אל בני ישראל ואמרת",
ותוספת "ואמרת" רבויא הוא - לרבות גם נשות גרים ועבדים
משוחררים, ששותות.
שנינו במשנה, אשת כהן שותה כו' (ומותרת לבעלה).
שואלת הגמרא, (אשת כהן שותה) פשיטא ששותה, מדוע יהיה
שינוי בינה לבין אשת ישראל.
מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר שפרשת סוטה אמורה
רק לגבי ישראל, כיון שכתוב בפרשת סוטה "והוא לא נתפשה",
פירוש שלא נאנסה, והדגישה התורה בתיבת "הוא" שדוקא זאת
שאנסה רק כשלא נאנסה, הא נתפשה באונס מותרת, עליה
אמרה התורה שאם קינא לה בעלה, ויש ספק אם נטמאה הרי היא
שותה, אבל זו - אשת כהן וזו - אשת כהן וזו - אשת כהן וזו -
נאנסה היא אסורה, שהרי אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, אימא
לא תשקה, ותהיה אסורה על בעלה, קא משמע לן ששותה.
שנינו במשנה שאשת כהן שותה ומוותרת לבעלה.
שואלת הגמרא, פשיטא שמתרת לבעלה, שהרי שתתה ובדקה
המים שטהורה היא.
מתרצת הגמרא, אמר רב הונא, החידוש שמתרת לבעלה הוא
במתנוונת - שלא מתה מחמת המים, אבל מתנוונת, פירוש מכחישה
והולכת, שלא תאמר שאסורה לבעלה שהרי בדקה המים.
שואלת הגמרא, אם היא מתנוונת, היא באמת אסורה לבעלה, דהא
בדקה מין - שהרי בדקה המים והוכיחו שטמאה היא, אלא
שתלה לה זכות שלא מתה מיד.
מתרצת הגמרא, מה שמתנוונת, משום שמדובר שלא
מתנוונת במעיים ובירכים מעין סוטה שטמאה, אלא במתנוונת דרך
אברים - ראשה ושאר אבריה כבדים עליה, ובכל אופן יש חידוש
מה שמתרת לכהן, מכיון שמהו דתימא - הייתי אומר, הא ונזיי
ונאי - שהיא ודאי זינתה, ולכן מתנוונת, והא דלא בדקה מין כי
אוחזיה - ומה שלא מתנוונת דרך בדיקת המים, דהיינו במעיה
ובירכיה, אלא רק בשאר אבריה, הוא משום דבאונס ונאי - כיון
שלא זינתה ברצון, רק באונס, ולגבי כהן על כל פנים אסירה, שהרי
אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, קא משמע לן, שמה שמתנוונת
דרך איברים אינו משום שזינתה באונס, אלא הוא חולי אחר,
ומותרת.
שנינו במשנה, אשת פרים שותה.
שואלת הגמרא, פשיטא שאשתו שותה, שהרי נישואין גמורים יש
להם.
מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר כיון שהתורה כתבה
שהכהן משביע את האשה "ויתן איש בכ את שכבתו מפלערי
אישו", הרי שאמר רחמנא דוקא שגם בעלה הוא בר שכבת זרע,
והאי - הסריס, לאו בר הכי הוא - שאינו בר זריעה, קא משמע לן
שגם אשת סריס שותה.
שנינו במשנה, על ידי כל עריות מקנא - שהבעל מקנא לאשתו גם
אם נסתרה עם אחד מקרוביה, כגון אביה ואחיה, או שאר עריות
שבתורה.
שואלת הגמרא, פשיטא שנחשבת סתירה, ומה בכך שהם קרוביה או
שאר עריות.

וממשיכה הברייא, מעוברת חבירו ומינקת חבירו, לא שותות
ולא נוטלות כתובה, דברי רבי מאיר, שהיה רבי מאיר אומר לא
ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו שאסרו חכמים לישא
אותן עד שימלאו שנתיים ללידתן, ואם נשא ויציא בגט ולא יחזור
עולמית, וכיון שאסורות עליו ואינן ראויות לאישות, אינן שותות,
כמבואר במשנה לעיל. ויחכמים אומרים, יוציא ובשניע וימנו
לבגוס - לאחר השנתיים שגזרו חכמים שלא ישאנה, או יבגוס, ואם
כן נחשבת ראויה לאישות, ומשקים אותה, כמבואר במשנה.
והרבא - הבחור שנשא עקרה וזקינה ואין לו אשה ובנים
מעיקרא - מלפני כן, לא שותה ולא נוטלת כתובה, כיון שאסורות
עליו כיון שחייב בפריה ורביה. רבי אלעזר אומר, אין אלו נחשבות
אסורות עליו, כיון שיכול הוא לישא אחרת ולפרות ולרבות
הימנה. אבל המקנא לאריותו ולשומרת יבם שלו ומשקנסה
נסתרה - שלא נסתרה אלא לאחר הנישואין, אז דינה או שותה או
לא נוטלת כתובה. מעוברת ומינקת עצמו - שהיתה אשתו
מעוברת או מניקה וקינא לה, או שותה אף על פי שיתכן שתמות
וימות ולדה עמה, או לא נוטלת כתובה. הרבא - הבחור שנשא
עקרה וזקינה ויש לו אשה ובנים, שכבר קיים פריה ורביה, או
שותה או לא נוטלת כתובה. אשת ממזר לממזר, ואשת נתין
לנתין, ואשת גר ועבד משוחרר, שכן אלו נשואות בהיתר גמור,
ואילונית - נשא אילונית, ויש לו אשה ובנים, כל אלו דינן או
שותה או לא נוטלת כתובה. עד כאן דברי הברייא. ומדייקת
הגמרא, קמי מיהא - על כל פנים כתוב בברייתא, שאילונית
שותה, הניביתיה דרב נחמן - וקשה על רב נחמן שאמר שאילונית
לדברי הכל אינה שותה.
מתרצת הגמרא, אמר רב נחמן, תנאי היא - זו מחלוקת תנאים
האם אילונית שותה או לא, והברייא שהובאה אמנם סוברת
שאילונית שותה, ואמאי דאמר רבי תנאי - ואני סובר כהתנא
דלהלן שאף לרבי אלעזר אילונית אינה שותה, דתנאי, רבי שמעון
בן אלעזר אומר, אילונית לא שותה ולא נוטלת כתובה, שנאמר
בתורה על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה
וטהורה היא ונקתה ונורעה ורע", ודרושים, דוקא מי שדרכה
להורע - שראויה להריון, היא שותה ממי הסוטה, יצאתה זו -
האילונית שאין דרכה להורע, וכדלעיל בדרשת רב נחמן בשם
רבה בר אבהו.
שואלת הגמרא, ורבנן שסוברים שאילונית שותה, הא ונקתה
ונורעה ורע" שרבי שמעון בן אלעזר למד ממנו שאילונית אינה
שותה, מאי עבדי ליה - מה ילמדו רבנן מן הפסוק ההוא.
מתרצת הגמרא, מיבעי להו - רבנן צריכים את הפסוק, לכדתניא,
נאמר על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה
היא ונקתה ונורעה ורע", משמע שהתורה מבטיחה שיהיה לה
זרע, שאם היתה עקרה לפני כן, נפקת כעת, דברי רבי עקיבא.
אמר לו רבי ישמעאל לרבי עקיבא, אם כן יפתרו כל העקרות
לבעליהן, ויפקדו בהבטחת התורה, וזו - אשה צנועה עקרה, שאינה
רוצה להסתר, הוואל ולא נסתרה הפסידה. אלא, סובר רבי
ישמעאל, אם כן מה תלמוד לומר "ונקתה ונורעה ורע", לא לומר
שאם היתה עקרה גמורה תפקד, אלא לומר שאם היתה יולדת עד
היום בצער, יולדת מכעת ברייתו, ואם היתה יולדת עד היום
נקבות, יולדת מכעת זכרים, וכן אם היתה יולדת עד היום ילדים
קצרים, יולדת מכעת ילדים ארוכים, או אם היתה יולדת ילדים
שחורים, יולדת מכעת ילדים לבנים.
שנינו בברייתא לעיל, אשת ממזר לממזר או שותה או לא נוטלת
כתובתה.
שואלת הגמרא, פשיטא ששותה, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבת
אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר שלא
נשקה אותה, שמתה סתירה תיר ועל ידי ההשקיה תתיר אותה לבעלה,
ואפשי פסולין לא ליפוש - לא נבהה פסולים בישראל, שהרי כל
ולד מהם הוא ממזר, ועדיף יותר שתשאר בספק סוטה ותאסר

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כו עמוד א

רש"י

לא שותות. דכתיב תחת אישה: ולא יחזיר עולמית. קנסא קנסדו רבנן: לבשניע ופנו. לאחר כיד חדש ללידת בן: ותרובא. בחור. כמו ילד (ובלשון חל רבנן: מעברת עצמו. שיתקה אשתו מעברת וקנא לה: או שותות. ולא אמרין לא ליקטליה לילד: אשת ממזר לפמזר. כלומר אשה הראיה לממזר וניסת לממזר וקנא לה ונסתרה: או שותה בו. ולקמן

פרין פשיטא: אנא דאמרי בי האי תנא. דאית

ליה עקרה וקנה שותות. מדלא נקט אלא איילונית ונסים תלמודא מנהקתה ונוקעה ורע ולא משום דאינה ראיה לקונה, אלא מאי רבין אלעזר סל דיקבול לשא אחרת ולפרות ולרבות ואפ"ה איילונית לא וזו. כל אשה צנועה עקרה משום דלא נסתרה הפסידה: לא ליפוש פסולין. לא נעשה שלום ביניהם. הלואי לא יפרה ולא ירבה והואיל וכל דורותיו ממזרין: והיא לא נתפשה בו. כלומר מהו דתיקא פרשת סוטה על ברתך באשת ישראל קיימא מרבתי ודיא. מיעוטא משמע זו היא דבי לא נתפשה אסורה הא נתפשה בו. ונעלה קאי קרא דבתריה ועבר עליו רוח וגו'. דתיקא דמספקא לן ברתך אם נטמאה ואם לא נטמאה שותה, אבל אשת ברת דליה בבכל ותיא לא נתפשה ליהת נמי בבכל השקאה, קמ"ל. במתנונה. לאחר ששתתה אינטרין לאשמועינן דמתרת לבעלה. דלא תימא וזה היא שהי בדקה המים: מתנונה. הא ודיא בדקה המים וזהה היא אלא שחלה לה וכתה ואמאי מתרת לבעלה: במתנונה דרך אברים. שאינה מתנונה בעדים ובירכים אלא ראשה ושאר אבריה כבדים עליה. מהו דתימא הא לא וכות תלה לה, דאם כן הנה לה להתנונה דרך בדיקת המים, אלא באנס ונתה לפיקר מתנונה שלא בדרךה ולכתה מידא תיתסר: מפלעדי אישך. משמע דאשה בר הכי הוא: קא משמע לן. דלמיקדום שכיבת בעל לבועל הוא דאקא. וקריס בר שכיבה הוא ואף על גב דלאו בר וריעה הוא. ובסריס חמה קאמר. דמתר לקמה, ולא בסריס אדס שאסור לקמה משום לא יבא פצוע דקא וקריס נגו: מהו

מעוברת חבירו ומינקת חבירו, לא שותות ולא נטלות פתובה, דברי רבי מאיר. שהיה רבי מאיר אומר: לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו, ואם נשא, יוציא ולא יחזיר עולמית. והכמים אומרים: יוציא וכשניע ופנו לבנוס וכונוס. והרובא שנישא עקרה וקניה, ואין לו אשה ובנים מעיקרא, לא שותה ולא נטלת פתובה. ר' אלעזר אומר: יכול הוא לישא אחרת ולפרות ולרבות הימנה. אבל המקנא לארוסתו ולשומרת יבם שלו, ומשכנסה נסתרה, או שותה או לא נטלת פתובה. מעוברת ומינקת עצמו, או שותה או לא נטלת פתובה. הרובא שנישא עקרה וקניה, ויש לו אשה ובנים, או שותה, או לא נטלת פתובה. אשת ממזר לממזר, ואשת נתין לנתין, ואשת גר עבר משוחרר, ואיילונית או שותה, או לא נטלת פתובה. קתני מיהא איילונית, תיובתיה דרב נחמן אמר לך רב נחמן: תנאי היא, ואנא דאמרי בי האי תנא. דתנאי, ר' שמעון בן אלעזר אומר: איילונית לא שותה ולא נטלת פתובה, שנאמר: "ונקתה ונוקעה ורע" מי שדרבה להוריע, יצאתה זו שאין דרבה להוריע. ורבנן האי "ונקתה ונוקעה ורע" מאי עבדי ליה? מיבעי להו לברתנאי: "ונקתה ונוקעה", שאם היתה עקרה נפקדת, דברי ר' עקיבא. אמר לו ר' ישמעאל: אם כן יסתרו כל העקרות, ויפקדו, וזו, הואיל ולא נסתרה, הפסידה? אם כן מה תלמוד לומר: "ונקתה ונוקעה ורע", שאם היתה יולדת בצער, יולדת בריח. נקבות, יולדת וזכרים. קצרים, יולדת ארוכים. שחורים, יולדת

לבנים. אשת ממזר לממזר. פשיטא? מהו דתיקא: אפוש פסולין לא ליפוש, קא משמע לן: אשת גר ועבר משוחרר, ואיילונית: פשיטא? מהו דתיקא: "דבר אל בני ישראל", ולא גרים, קא משמע לן. ואימא הכי נמי? "ואמרת" רבוהא הוא: אשת כהן שותה בו: אשת כהן שותה פשיטא מהו דתיקא, "והיא לא נתפשה" אסורה, הא נתפשה מותרת, וזו הואיל ונתפשה אסורה, אימא לא תשתה, קא משמע לן: ומותרת לבעלה: פשיטא? אמר רב הונא: במתנונה. מתנונה? הא בדקה מיא? במתנונה דרך אברים, מהו דתיקא: הא ונאי, והא דלא בדקה מיא בי אורחיה, משום דבאונס ונאי ולגבי כהן אסירא, קא משמע לן: אשת סריס שותה פשיטא? מהו דתיקא: "מפלעדי אישך" אמר רהמנא, והאי לאו בר הכי הוא, קא משמע לן: שעל ידי כל הערות מקנין: פשיטא

מהו

[שנשא עקרה וקניה וכו'. ותימה אמאי לא תנא איילונית בחדי עקרה וקניה: לא ישא אדם מעוברת חבירו. בירושלמי עליו הכתוב אומר (משלי כב) אל תשיג גבול עולם ובשדה יתומים אל תבא ומודים חכמים לרבי אלעזר שאם היו לו בנים ואשה ושדיא שותה או לא נטלת כתובה היו לו אשה ובנים! ומתו בין קיני לסתירה כבר נראית לשותות:

מעוברת עצמו או שותה וכו'. רש"י פי' ולא אמרין דלא לקטליה לולד ותימה אמאי אית לן למקטליה מה איכפת לן בנתיק עד שתלה את תנן בפ"ק דערבין (ף ו.י.) האשה היוצאה ליהרג אין ממתנין עד לה שתלד והתם גזירת הכתוב הוא ומתו גם שניהם לרבות את הולד והתם משמע טעמא דרבי קרא לה לא רבי קרא לא קטלינה ליה משום דממונא דבעל הוא כדכתיב (שמות כא) כאשר ישיח עליו בעל האשה והכא הכי פירושא מעוברת עצמו אע"ג דקינא לה כשהיא מעוברת שותה לאחר שתלד ולא אמרין כמו גבי מעוברת חבירו דאי קינא לה כשהיא מעוברת וילדה ומת הולד או הפילה אפ"ה אינה שותה דלאו בת קיני היתה דנמעט לה בספרי מזה תשטה אשתו וכדאמרין בירושלמי לא דזי ולו) אשה ובנים וכו' כבר (נראית) שלא לשותות. **אמר** לו רבי ישמעאל א"כ יסתרו כל עקרות ופקדו. תימה ור' ישמעאל לימא ליה לנפשיה יסתרו כל יולדות בצער וילדו בריח וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה:

ואמרת ריבויא הוא. תימה הוא אפיקתיה לעיל (דף כד.) לרבות הארוסה ושומרת לב קיני. וזו האשה ונתפשה אסורה אימא לא תשתה כלל קמ"ל. תימה לר"י אמאי לא פריך הכא ואימא הכי נמי כדפריך לעיל ונראה כל היבא דקרא דמסיק אדעתיה מותבו למדרש הכי ומודיש לדרשא אחרית לא פריך ואימא ה"נ דקמ"ל דכך ניתן למדרש למשה בסני ולא בע"א כגון והיא נתפשה לאסור אשת כהן מבלעדי אישך מי שקדמה שכיבת בעל אבל לעיל בני ישראל משמע בהדיא למעוטי גרים וכן בפרק שני דיבמות (דף כב.) בגמרא דמי שיש לו אח ממ' זוקק את אשת אחיו ליבום דקא פריך פשיטא אחיו הוא מהו דתימא לילף אחוה אחוה מבני יעקב קמ"ל התם פריך ואימא הכי נמי משום דאין גזירה שוה למחצה ורצח טעמא להוציא מחוץ סברא או קרא וכן לענין לירוש (סם) ולטמא לו פשיטא אחיו הוא סד"א לא יטמא בעל בעמיו יש בעל שנמטא ויש שאינו נמטא הא כיצד נמטא לאשתו כשרה ואינו נמטא לאשתו פסולה ה"נ קמ"ל ואימא הכי נמי דהא קרא מנעט פסולין האוי פסול הוא וכן בפ"ק דעריכין (ז.י.) גבי האשה שירצא ליהרג אין ממתניין עד לה שתלד פשיטא גופה היא מהו דתימא (כי) כאשר ישיח עליו בעל האשה כתיב והאי ממונא דבעל הוא קמ"ל ואימא ה"נ דמאי (דהא) נפקא לן סריס. רש"י פי' בסריס חמה ולא בסריס אדם שאסור לקיימה ולא ידעין מנלן דסריס אדם כגון ששתה כוס עיקרין דאסור לקיימה אי משום האי ברייתא דמייח בפרק שני דיבמות (דף כ) ובפרק הערל (שם דף פט) פצוע דקא וברות שפכה סריס אדם וזקוק וכו' עד אסור לקיימה הא קתני נמן וכן וכן אסור לקיים אלא על ברוחך אפצוע דכא וברות שפכה קאי בדתני טעמא משום שנאמר לא יבא פצוע דכא וברות

שפכה אבל אסריס דקתני בברייתא לא ידענא מנליה דקאי נמי עלה:

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף בו עמוד ב

תוספות

רש"י

מהו דתימא נמקא נמקא שני פעמים. אמורים בפרשה, ודרשין ליה לקמן (ו' כז) אחד
לבעל ואחד לבעל, היכא דמיתקרא אבעל בהא מיתדה משתעי קרא דנהג בה דין
סוטה, אבל הא דאסורה בו: קמ"ל. דכי אתא קרא גלושה אתא, דהיקא דאין קרוב לה
נאסר עליה על ידי קניי זה, ולא למעוטי קרובים אתא: איש אשר רחמנה. ושכב איש
אותה: שחוק. שבשרו נשחף וקלה וקרב ואין בו
בה. ובתורת הכהנים בקבלות שנינו דוגמתו, יש
לך אדם שהוא חולה ומטל במטה אבל בשור
שמור עליה, תלמוד לומר את השחפת תלמד
שבשרו נשחף מקנין על ידו בו. כמו ויבטן בה
מקנין על ידו פשיטא: ופוסל בתרויבה
אם הוא אחד מן הפסולים המחליין את האשה
כגון עובד כוכבים עבד חלל נתינו וממור דקיימא
לן בקדושים וביבמות דפסולין האשה בביתא
מובת כהן כי תהיה לאיש זה, כיון שבעלה למי
שור אצלה פסלה: לא יחלל ירעו. מכלא כתיב
לן יחל דרשין שני חלולין אחד לך ואחד
לזרעה: דאית ליה ירע פסלה את האשה
בביתא, דלית ליה ירע לא יחלל: קא משמע לן.
שמואל דפסל שמעון ליה מהא דאמר מקנין
על ידי שחוק: ובה כהן כי תהיה לאיש זה וכו'.
ומנהי נפקא לן דפסולין פסלי לאשה בביתא,
ומדאפקיה בלשון הנהי נדרוש דאית ליה הנהי
מי שקדושין חופסין בה כגון ממור נתינו וקלל
פסלי, אבל עובד כוכבים ועבד זהו ר' בבבבמה
וכיון דלית ליה הנהי לא נפסל. עובד כוכבים
אין לו קדושין בישראל, דכתיב (ויקרא ט) איש
אשר ינאף את אשת רעהו, ונתניא בסנהדרין (ו' כז)
(כ) פרט לאשת זנוה וקברו אתרים, עמא לית להו
אישיות. עבד עש: דכתיב ביה, לא תאמרו שחוק
לחמור: מי שיש לו אלמנות וגירושין בה. הוא דכי
אין לה זרע ממנו וקשה אל בית אביה מלחם
אביה תאכל, דלא פסלה בביתא, קא עובד
כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה,
שלא תפסו לו בה קדושין וכשמת אין שם
אלמנות עליה. וביבמות פריך אימא לקלא, דמי
שש לו אלמנות וגירושין הוא דכי אית לה זרע
לא תיכול, אבל עובד כוכבים ועבד אפי' אית
לה זרע מניה תיכול, והתם משני לה בבבא על
דכמתו ובאלמנה לב"ג. ומיהו שמעון וליה
מהא דמקנין ע"י עובד כוכבים: ואלא, מי שאינו
איש דמתני' למעוטי בבמה: דאין זנות לבבמה.
אניה געשית זונה בבעלת בבמה ואניה נאסרת
על בעלה: אתנן זונה. נתן טלה באבתנה: מחיר
כלב. החליף כלב בטלה: אתנן כלב. שאם אדם
אומר לזונה החליף טלה והגעלי לכלבי: מחיר
זונה. והתם לו שפחה זונה והחליפה בטלה,
ומדאקמר אתנן כלב מחיר מפלל דלאו זנות
הוא, דאי זנות הוא הנהי חיל עלה שם אתנן.
ואלא שכתב זרע לשם לי. כיון דאמרת שחוק ע"י
שחוק: לשקא לה שלא בדרבנה. אל תסתייר עמו
להבעל שלא בדרבנה: משכניי אשה בתיב. והשו
שני משכבותיה לכל דברים, וכיון דנאסרת עליו
אמאי לא הוי קניי: דרך אברים פריצותא בעלמא
הוא. שובק עמה בקרוב קשר: פריצותא מי נאסר
רחמנה. אשה על בעלה כהני, וכיון דלא
מתסרא עליה כהני פשיטא דלאו קניי הוא:
בנשיקה. משיק השמש באותו מקום: היינו דאמא

אבל הא דהואל ואסורה וקיימא אימא לא קא משמע לן. תימה הא שמעין לה מאלמנה
לכחן גדול דאסירה וקיימא לבעל ואפי' הכי איצטרך קרא דכי תשטה אשתו
למעוטי הא הכי הזה שותה וכן על מה שאמר איש אמר רחמנה ולא קטן נראה דדוקא
משתיה ממעט לה קרא אבל נאסרה על ידי כך תשע שנים ויום אחד אפי' שאינו איש שהרי
ביאתו פוסלת בתרומה כדאיתא בפרק אלמנה
(יבמות דף סח) ונסקלת הערה על ידו כדאיתא
בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נז) ונקמו בפרק
יוצא דופן (נדה דף מה) דומיא דכל עריות מקנא
על ידן דלא איצטרך לכי שמועין אלא דשותות
אבל דנאסר פשיטא וכן משום דעריות נגזרו
גרעיה:
שחוק. פירש רבינו חננאל שאינו בועל כדרכו
ואינו מזויע דהניא איהו מרחא אשך זה
הקלטים שנכנס רוח באשכיו דברי ר"ע רבי
ישמעאל אמר זה השחוק תימה אמאי נקט
שמואל שחוק ולא נקט סריס ושמא שחוק הוי
ברותא טפי:
אבל הא דהואל ואסירה וקיימא. תימא מאי
קמ"ל רב הונא הוא מותני' היא ע"י כל
עריות מקנין וי"ל דהכי פירשו מי שנסאר בכל
בת ישראל ע"י בעלות זנות אפילו אינה קרובתו
ינא עובד כוכבים דכלא הכי כל בת ישראל
מתסרא וקיימא לגביה: יצא. עובד כוכבים שאין
לו אלמנות וגירושין בה. פירש רש"י דנפקא לן
מדכתיב אשר ינאף את אשת רעהו פרט לאשת
אחרים תימה הוא נפקא לן בקדושין בפרק
האומר מלא תחתן בם וכמדומה דלא אתי קרא
פרט לאשת אחרים אלא למעוטי ישראל הבא על
העובדת כוכבים אשת עובד כוכבים וקמ"ל אפי'
דבעלת בעל יש להן ישראל בעובדת כוכבים
פטור:
למעוטי בבמה. תימה דכאב משמע דבנות
תליא מילתא אם כן רבא דאמר בפ'
הבא על יבמתו (יבמות דף נד) דיש זנות לבמה
מותני' למעוטי מאי ובי אית לו למימר דליל
דשמואל או דרב והמנונא: הונא:
מנא הא מילתא דאמרי רבא אין זנות לבמה.
ה"ג בפ' כל האסורין (תמורה ל) מנא הא
מילתא דאין זנות לבמה אמר ליה לא נישמטי
קרא וכתוב אתנן זונה וכלב אי' הכי אתנן כלב
וכי: אלא למאן דאמר הערהא זו נשיקה מאי
אמר למימר. והינו שמואל בפ' הבא על יבמתו
(יבמות דף נה) והבא אביבה דשמואל נמי
מסקין ותימה אדרבה איפכא מסתברא למאן
דאמר הערהא זו נשיקה וחשיבה ביאה גבי שאר
עריות היינו דאיצטרך קרא הבא למעוטי אלא
למיד הערהא זו הכנסת עטרה ולא חשיבה
נשיקה גבי שאר עריות הבא מאי איצטרך
למעוטה:
דומה
אלא אמר אב"י: פרט לשקיוא לה בנשיקה, הניחא למאן דאמר הערהא זו הכנסת
עטרה, אבל נשיקה, ולא פלוס היא, היינו דאיתי קרא למעוטי נשיקה. אלא למאן דאמר
הערהא זו נשיקה, מאי איפכא למימר? לעולם לשקיוא לה דרך אברים, ומהו דתימא,
בקפידא דבעל תליא רחמנה ובעל הא קא קפיד, קמשמע לן. אמר שמואל: ישא אדם
קרא למעוטה. ולא תימא הערהא היא: אלא למאן דאמר. ביבמות (ו' כז) הערהא האמורה בתורה שהיא כגמר ביאה בכל העריות כדכתיב (ויקרא ט) את מקורה הערה את שאר הערה
זו נשיקה, מאי איפכא למימר, הדין מצית למימר דאתא קרא למעוטה, ולא כגמר ביאה היא לכל דבר חוץ משפחה חרופה: בקפידא דבעל תליא. דכתיב וקנא, ובעל הא חזקין ליה
דקפיד שדרי קנא לה על כך:

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שהתורה אומרת לקיים דין סוטה רק היכא דקמיטקרא בהא זנות
- במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבעל, אבל הא - שקנא
לה בעלה שנסתרה עם גוי, הואיל ואסורה וקיימא - כבר אסורה
על הגוי הבעל לפני הזנות הזו, אימא לא - הייתי אומר שלא שותה,
קמשמע לן שמקני על ידו.
עוד מבררת הגמרא, מה שאמר רב המנונא על גוי ופוסל בתרומה,
שואלת הגמרא והרי זה פשיטא, שבת כהן שבה עליה גוי נפסלה
מלאכול בתרומה, כמו כל הפסולים, וכדלעיל.
מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר "ובת כהן כי תהיה
לאיש ור היא בתרומת הקדשים לא תאכל", אמר רחמנא, - נאמר
בתורה בדיני כהונה, ומפסוק זה דורשים שאם נבעלה האשה למי
שהוא "ור" אצלה בנישואין, דהיינו הפסולים בחיתון, פוסלים אותה
בתרומה, כמו שכתוב בהמשך הפסוק, "היא בתרומת הקדשים לא
תאכל", והייתי חושב שמלשון התורה "תהיה" נדיק דבר הויה -
שרק מי שתופסים בו קידושין, יהיה, אלא שהוא פסול, כגון ממזר או
נתין או חלל, אין - כן פוסל אותה בביאתו מלאכול בתרומה, אבל
דלאו בר הויה - שאינו בתורת הויה כלל, שאין תופסים בו קידושין,
כגון גוי ועבד, לא פוסל אותה בביאתו, קמשמע לן רב המנונא,
דפסיל גוי את האשה בביאתו, מדרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן
משום רבי ישמעאל, מנין לעובד בוכבים ועבד שבאו על הכהנת
ועל חלויה ועל בת ישראל שפסלה מן הכהונה כדלעיל, שנאמר
"ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושהב אל בית
אביה כנעוריה, מלחם אביה תאכל", הרי שבת כהן שאין לה זרע
ונתאלמנה או נתגרשה, חוזרת לבית אביה לאכול בתרומה,
ומדייקים, דוקא כשהיתה נשואה למי שיש לו אלמנות וגירושין
בה, כל יהודי, שיש לו דיני אלמנות וגירושין כיון שקידושיה תפסו,
יצאו עובד בוכבים ועבד שאין לו דיני אלמנות וגירושין בה,
שהרי אין קידושין תופסים בו, פוסלים את האשה בביאתם מן
הכהונה.
חוזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי "שאינו איש" אין מקני
על ידו, ושואלת ואלא "שאינו איש" למעוטי מאי. ומתרצת הגמרא,
אמר רב פפא, "שאינו איש" למעוטי בהמה, שאם נסתרה האשה
עם בהמה אין בעלה מקנא לה, דאין זנות בבהמה - שאין האשה
נחשבת זונה בביאת בהמה, ואינה נאסרת על בעלה.
מבררת הגמרא באותו ענין, אמר ליה רבא מפוזקא - [שם מקום],
לרב אישי, מנא הא מילתא דאמור רבנן - מהיכן למדו רבנן את
הדין שאין זנות בבהמה.
מהא דרבינו בדיני הבאת קרננות לבית המקדש "לא תביא אתנן
זונה ומחיר פלג בית ה' אלהיך וגו' כי תועבת ה' גמ שניהם", ותנאי
דייקו ומחיר הפסוק שרק "אתנן זונה ומחיר כלב" אסורים, אבל
אתנן פלג - אדם אמר לזונה קחי טלה והבעלי לכלבי, ומחיר זונה
- שהיתה לו שפחה זונה, והחליף אותה בטלה, מותרין, שנאמר
בסוף הפסוק "גם שניהם", ומדייקים, שנים אסורים, ולא ארבעה.
ואם כן ממה שהתירו אתנן כלב, רואים שביאת כלב אינה נחשבת
זנות, כי אם היתה נחשבת זנות היה אסור האתנן שניתן בעבורה.
חוזרת הגמרא לברר את תחילת דבריה, ושואלת, ואלא לפי דברי
שמואל דלעיל, שאשה שנסתרה עם שחוף בעלה מקנא לה, וביארה
הגמרא שלא תלמוד מ"ושבב איש אותה שכבת זרע" שצריך דוקא מי
שהוא מזריע, אם כן מה שאמר הפסוק "שכבת זרע" למה לי - מה
בא למעט. מתרצת הגמרא, מיפגי ליה לרבתינא, כתוב בפסוק
דלעיל "ושבב איש אותה שכבת זרע", פרט לרבא אחר,
שיש קינוי של הבעל שהתרה בה שלא תסתר עם פלוני, אך לא
לביאה ממש בהוצאת זרע, אלא לדבר אחר, והוא לא נחשב קינוי.
שואלת הגמרא, מאי דבר אחר, שאמרת עליו שאינו נקרא קינוי.
מתרצת הגמרא, אמר רב ששתי, פרט לשקניא לה שלא בדרבה
- שלא קינא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לביאה רגילה, אלא

מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר, כיון שכתוב בפרשת
סוטה "נממאה" "נממאה" שני פעמים, ודורשים את שני הפסוקים,
אחד שאסורה לבעל, ואחד שאסורה לבעל, והייתי סובר שהתורה
אומרת לקיים דין סוטה רק היכא דקא מיטפרא בהא זנות -
במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבעל, אבל הא - זו שקנא
לה בעלה שנסתרה עם אחד העריות, הואיל ואסורה וקיימא - כבר
אסורה על הבעל לפני הזנות הזו, אימא לא - הייתי אומר שלא
שותה, קא משמע לן שכל מה שבא הפסוק הוא רק כדי לאסור
אותה על ידי זנות זו כשלא היתה אסורה לפני כן, אך גם כשאסורה
לפני כן כגון בקרובים ועריות, יש בה דין סוטה להשקותה וכו'.
שנינו במשנה, על ידי כל העריות מקני חוץ מן הקמן [וכו'] ומממי
שאינו איש. מבארת הגמרא, מה שמיעטנו קטן מקינוי, שאין הבעל
מקנא לאשתו אם נסתרה עם קטן, למדנו מהפסוק "ושבב איש"
אותה "אמר רחמנא, ומדייקים, דוקא "איש" ולא קמן.
שואלת הגמרא, מה ששנינו במשנה ושאני איש - שאין הבעל
מקנא לאשתו אם נסתרה עם מי שאינו איש, למעוטי מאי - מי הוא
זה שאינו איש. מנסה הגמרא לתרך, אילמא למעוטי שחוף - אם
נאמר שבא למעט אדם שבשרו נשחף וכלה ויבש ואין לו כח, והוא
מה שכתוב בקלות שבתורה "את השחפת". דוחה הגמרא, והאמר
שמואל שחוף כן מקני על ידו, ופוסל בתרומה שאם היה השחוף
מהפסולים בקהל, ובא על בת כהן פוסל אותה מלאכול בתרומה,
ריבואר להלן. על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו
כשנסתרה עם שחוף, ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה "שאינו
איש".
ומבררת הגמרא את עצם דברי שמואל, לפני שתמשיך לברר מה
כוונת המשנה "שאינו איש". מה שאמר שמואל ששחוף מקני על
ידו, שואלת הגמרא פשיטא, למה שלא יקנא הבעל. ומתרצת
הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר כיון שהפסוק אומר בפרשת
סוטה "ושבב איש אתה שכבת זרע" אמר רחמנא, והא לאו בר
הכי הוא - והרי שחוף אינו ראוי להזריע, אם כן לא יקנא הבעל על
ידו, קא משמע לן שמקני על ידו, והלימוד של "שכבת זרע" בא
ללמד דבר אחר שיבואר להלן.
עוד מבררת הגמרא, מה שאמר שמואל על שחוף ופוסל בתרומה,
שואלת הגמרא והרי זה פשיטא, שהרי בת כהן שבה עליה אחד מן
הפסולים, כגון גוי או עבד או חלל או ממזר, נפסלה מלאכול
יותר בתרומה, ומה החידוש אם הפסול הוא שחוף.
מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר כיון שכתוב בדיני כהן
"לא יחלל זרעו" אמר רחמנא, היתה התורה יכולה לכתוב "לא
יחל" ומהפסולות "לא יחלל" דורשים שני חילולים, אחד שמחלל את
האשה ואחד שמחלל את זרעה, אם כן דוקא דאית ליה זרע ליחלל
- מי שיכול שיכול להביא זרע מחלל אשה מכהונה בביאתו, דלית
ליה זרע לא ליחלל - אבל מי שאינו יכול להביא זרע, כגון השחוף,
לא יחלל אשה מכהונה בביאתו, קא משמע לן שפוסל אותה
מכהונה.
חוזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי "שאינו איש" אין מקני
על ידו, ואלא "שאינו איש" למעוטי עובד בוכבים, שאם האשה
נסתרה עם גוי, אין בעלה מקנא לה, שואלת הגמרא, והאמר רב
המנונא עובד בוכבים כן מקני על ידו, ופוסל בתרומה וכדלעיל.
על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו כשנסתרה עם גוי,
ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה "שאינו איש".
ושוב מבררת הגמרא את עצם דברי רב המנונא, לפני שתמשיך לברר
מה כוונת המשנה "שאינו איש". מה שאמר רב המנונא שגוי מקני
על ידו, שואלת הגמרא פשיטא, למה שלא יקנא הבעל. ומתרצת
הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר כיון שאומרת התורה בפרשת
סוטה "נממאה" "נממאה" שתי פעמים, כדלעיל, ולמדנו שבא
לרבות אחר שאסורה לבעל ואחד שאסורה לבעל, והייתי סובר

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לשמור עליה אפילו יום יומיים אלו, שבורחת ממנו לפתע. תיקון.
 שנינו במשנה, ואלו שביט דין בו' ומקנין להן, מי שנחרש בעלה
 או נשטתה, או שהיה חבוש בבית האסורין.
 למדנו בברייתא, תנו רבנן, נאמר בתורה בפרשת סוטה "איש איש
 כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל", ומבררת הברייתא, מה תלמוד
 לומר "איש איש" פעמיים, ועונה, בא לרבות כמו ששנינו לעיל,
 אשת חרש, ואשת שומה, ואשת שעמום שהוא אדם שלקי
 בתמיהון לב, ושחלף בעלה למדינת הים, ושקהה חבוש בבית
 האסורין, שביט דין מקנין להן אם רואים שמתנהגות בפריצות,
 לפוסלן מכתובתן, שיצאו מבעליהן בלי לקבל כתובתן. מבררת
 הברייתא, וכל - הייתי חושב שביט דין מקנין להן אף כדי להשקותן
 - שביט דין ישקר אותה מי הסוטה שיבדקום כשאר סוטה, ועונה,
 תלמוד לומר "והביא האיש את אשתו אל הכהן", ואין בית דין
 מביאים אותה אל הכהן להשקותה, ואף אם הבריא בעלה, אינו יכול
 להשקותה על סמך קינוי בית הדין, כפי שמבאר הגמרא בהמשך.
 רבי יוסי חולק ואומר, בית דין מקנין לה אף כדי להשקותה, אמנם
 הם עצמם אינם יכולים להשקותה, שהרי נאמר 'והביא האיש את
 אשתו, אלא ולבשיצא בעלה מבית האסורין הוא ישקהה.
 שואלת הגמרא, במאי קא מיפלגי - במה חולקים רבנן ורבי יוסי.
 עונה הגמרא, רבנן סברי שאין הבעל יכול להשקותה על סמך קינוי
 בית הדין משום דבעינן "וקינא והביא" - שנאמר "וקינא את
 אשתו", והביא האיש את אשתו, דורשים הסמיכות שדוקא אם
 הבעל קינא לה, הוא יכול להביאה להשקיה, ורבי יוסי סבר לא
 בעינן "וקינא והביא" - אין לדרוש הסמיכות, והבעל יכול
 להשקותה על סמך קינוי בית הדין, לכן כשיצא הבעל מבית
 האסורים ישקהה, אף על פי שביט דין קינא לה.
 למדנו בברייתא, תנו רבנן, כתוב בתורה בסוף פרשת סוטה "וזאת
 תורת הקנאות, אשר תשמה אשה תחת אישה ונטמאה", ופסוק זה
 מיותר, ובא כדי להקיש איש לאשה שדיני אשה כאיש, ואשה לאיש
 שדיני איש כאשה.
 שואלת הגמרא, למאי הלכתא - לענין מה דוקשו, מה למדו אשה
 מאיש ומה למדו איש מאשה.
 עונה הגמרא, אמר רב ששת, אשה מאיש לומדים, שפשים שאם
 הוא סומא - עיור, לא היה משקה, דכתבי בתורה בפרשת סוטה
 "ונעלם מעיני אישה", תיבת "עיני" מיותרת ובאה ללמדנו דוקא מי
 שרואה בעיניו, כך היא אם היתה סומא לא היתה שותה.
 רב אשי אמר, איש מאשה לומדים, כשם שהייתה - שאין לה רגל
 ונידמת - שאין לה יד לא היתה שותה דכתבי בתורה בפרשת
 סוטה

דומה - אשה שכולם מדברים על ניאופיה, ואל ישא בת דומה,
 שזו - הדומה, באה מטיפה בשרה, שהרי אמה כשרה היתה, וזו -
 בת הדומה, באה מטיפה פסולה, שכיון שמלעזים על אמה, יתכן
 שאכן היא בת ממזר או גוי. ורבי יוחנן חלק על שמואל ואמר, עדיף
 שישא אדם בת דומה, ואל ישא דומה, שזו - בת הדומה בעצמה
 עומדת בחזקת בשרות, שהרי עליה אין שום רינונים, ומותרת
 לבעלה כיון שרוב בעילות אחר הבעל וחזקה שאמה התעברה
 מבעלה שהוא אביה של זו, וזו - הדומה, אינה עומדת בחזקת
 בשרות, שהרי כולם מרננים עליה שמונה תחת בעלה, ואסורה עליו
 ואינו יודע ובא עליה באיסור.
 שואלת הגמרא, מיתבי, נושא אדם דומה, ומשמע שעדיף מבת
 דומה, וקשה על רבי יוחנן.
 מתרצת הגמרא, אמר רבא, יש לברר הענין, ותסברא נושא
 לכתחלה - וכי תעלה על דעתך שכונת הברייתא היא שמותר
 לישאנה לכתחילה, והרי תזנה תחתיו. אלא ודאי חייבים לתקן את
 דברי הברייתא ולשנות בה, אם נשא בדיעבד דומה מותר בה, ואם
 כבר שבשנו הברייתא והוספנו בה שמדובר בדיעבד, תני נמי -
 אפשר גם להוסיף שאם נשא בת דומה מותר.
 ופוסקת הגמרא, והלכתא, וישא אדם בת דומה ואל ישא דומה,
 כרבי יוחנן, דתני רב תלפא בי מערבא - שהיה מארץ ישראל,
 קמיה דרבי אבהו, אשה שהיא מונה, בניה בשרין ולא חוששים
 שמה אינם מבעלה והם ממזרים, כיון שחזקה שרוב בעילות אחר
 הבעל. לכן עדיף לישא בת דומה, כיון שהיא כשרה, ותהיה תחתיו
 בחזקת היתר, מאשר לישא דומה עצמה שמחטיאה אותו שדי עמה
 באיסור כיון שמונה עם אחרים מרצונה.
 שואלת הגמרא, בעי רב עמרם, הכלל שאמרנו שרוב בעילות אחר
 הבעל, ואשה מונה בניה כשרים, מה הדין באשה שהיתה פרוצה
 ביותר, שיש לחשוש שרוב בעילותיה אינן על ידי בעלה אלא
 מאחרים, מהו, האם בניה כשרים. ומבאר הגמרא, אליבא דמאן
 דאמר אין אשה מתעברת אלא סמוך לווסתה - שהאשה
 מתעברת בדרך כלל יום אחד לפני שווסתה צריך להופיע, לא תיבעי
 לה - אין לנו שאלה, ופשט שבניה אינם כשרים, דלא ידע בה ולא
 מנסה לה - שהרי בעלה לא יכול לדעת מתי יגיע ווסתה כדי לשמרה
 ביום שלפני כן שלא תזנה עם אחרים כדי שלא תתעבר. בי תיבעי
 לה - אמנם יש לנו שאלה אליבא דמאן דאמר אין אשה מתעברת
 אלא סמוך לטבילתה - לפי הדעה החולקת, וסוברת שהאשה
 מתעברת בדרך כלל בליל טבילתה או למחרת, נסתפקנו מאי, האם
 כיון דידע בה בעלה מתי ליל טבילתה, נטורי מנסה לה - הוא
 שומר אותה ביום יומיים שאחר הטבילה שלא תזנה כדי שלא
 תתעבר מאחרים, או דלמא כיון דפרוצה ביותר לא מצליח בעלה

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' א

ושלש - וחזר וריפא עוד פעם שלישית. וקמיע זה שמותר לצאת
 בו הוא אחד ו-בין) אם הוא קמיע של כתב, ואחד ו-בין) אם הוא
 קמיע של עיקרין - העשוי משרשי סמנים. והחולין שמותר להם
 לצאת בקמיעות אלו המומדים, הם אחד ו-בין) חולה שיש בו סכנה,
 ואחד ו-בין) חולה שאין בו סכנה. ומותר להם לצאת עם הקמיע,
 לא רק באופן שנכפה - שכבר בא עליו החולי פעם אחת, אלא
 אפילו אדם בריא שבא ממשפחת נכפין, ודואג שלא יכפה, גם כן
 מותר לו לצאת בקמיעות אלו. וקושר את הקמיע בקשר שאינו של
 קיימא ומתיר אפילו בפרשות הרבים, ובלבד שלא יקשרנו

הגמרא מביאה לכך הוכחה מלשון המשנה: דקא נמי, דקתני
 במשנה, 'ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה', שמשמעותו שאיסור
 דיציאה תלוי בכך שאינו מאדם מומחה, אבל כל שנעשה על ידי
 מומחה מותר לצאת בו, ולא קתני 'בזמן שאינו מומחה' שיהא
 משמע שההקפדה היא על קמיע שהוא עצמו מומחה. מסיקה
 הגמרא: שפע מיה - אכן יש לשמוע כן ממשנתנו שדי בכך
 שנעשה על ידי אדם מומחה כדי להתיר לצאת בו בשבת.
 הגמרא מביאה ברייתא המרחיבה דיני קמיע מומחה שמותר
 לצאת בו בשבת: תנו רבנן בברייתא, איזוהו קמיע מומחה שיוצאים
 בו בשבת, כל שריפא פעם אחת, ושנה - וחזר וריפא פעם שנייה,

[illegible]

יהעמיד

דוֹמָה, וְאֵל יֵשׁא בֶּת דּוֹמָה. שְׁזוֹ, בָּאָה מִפּוֹרָה
בְּשֶׁרָה, וְזוֹ, בָּאָה מִפּוֹרָה פְּסוּלָה. וְר' יוֹחָנָן אָמַר,
יֵשׁא אָדָם בֶּת דּוֹמָה וְאֵל יֵשׁא דּוֹמָה. שְׁזוֹ, עוֹמֶרֶת
בְּחֻקֵּת בְּשִׁרּוֹת, וְזוֹ, אֵינָה עוֹמֶרֶת בְּחֻקֵּת בְּשִׁרּוֹת.
מִיִּתְיָב, נֹשֵׂא אָדָם דּוֹמָה! אָמַר רַבָּא: וְתִסְבְּרָא
נֹשֵׂא! לְבַתְחִילָה, אֵלָּא, "אִם נִשְׂא", תִּגְי נִמְי "בֶּת
דּוֹמָה". וְהִלְכְּתָא: יֵשׁא אָדָם בֶּת דּוֹמָה, וְאֵל יֵשׁא
דּוֹמָה. דִּתְּנִי רַב תַּחְלִיפָא בֶּר מַעֲרָבָא קָמִיה דְּר'
אֲבָהּוּ: אִשָּׁה מִזֻּזָּה בְּנִיָּה בְּשִׁרְיוֹן, רֹב בַּעֲלִילוֹת אַחֵר
הַבַּעַל. פְּעִי רַב עֲמָרָם: הִיתָה פְּרוּצָה בִּיּוֹתָה, מִהוּ?
אֵלִיבָא דְּמָאן דְּאָמַר אִין אִשָּׁה מִתְעַבְּרַת אֵלָּא סְמוּךְ
לְוֹסְתָהּ לֹא תִיבְעִי לָךְ, לֹא יָדַע בָּהּ וְלֹא מִנְטֵר
לָהּ. כִּי תִיבְעִי לָךְ אֵלִיבָא דְּמָאן דְּאָמַר אִין אִשָּׁה
מִתְעַבְּרַת אֵלָּא סְמוּךְ לְמִכְלִיתָהּ, מִמָּאי? בִּיּוֹן דִּידַע
בָּהּ נְמִוְרִי מִנְטֵר לָהּ אוּ דִלְכָּא בִּיּוֹן דְּפְרוּצָה בִּיּוֹתָה
לֹא, תִּיקוּ: וְאֵלּוּ שְׁבִית דִּין כּו': תִּגְו רַבְּנִין: "אִישׁ",
מִה תִּלְמִיד לֹאמַר "אִישׁ אִישׁ" לְרִבּוֹת אִשֶּׁת חֵרֶשׁ,
וְאִשֶּׁת שׁוֹמֵה, וְאִשֶּׁת שְׁעָמוּם, וְשֶׁחֶלֶךְ בַּעֲלָה לְמַדִּינַת
הַיָּם, וְשֶׁהִיָּה חֲבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין, שְׁבִית דִּין מִקְצֵין
לָהֶן לְפֻסְלֵן מִכְּתוּבָתָן. וְכוּל אַף לְהִשְׁקוּתָן? תִּלְמִיד
לֹאמַר: "וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ". ר' יוֹסִי אָמַר: אַף
לְהִשְׁקוּתָהּ, וְלִכְשִׁיצֵא בַּעֲלָה מִבֵּית הָאֲסוּרִין יִשְׁקָתָה.
כְּמֹאי קָא מִיפְלִיג? רַבְּנִין סִבְרִי: פְּעִינִי "יִקְנָא וְהִבִּיא",
וְר' יוֹסִי סִבְר: לֹא פְּעִינִי "יִקְנָא... וְהִבִּיא". תִּגְו רַבְּנִין:
"אִשֶּׁר תִּשְׁמָה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁה", לְהַקִּישׁ אִישׁ
לְאִשָּׁה וְאִשָּׁה לְאִישׁ. לְמָאי הִלְכְּתָא? אָמַר רַב שִׁשְׁתִּי:
בְּשֵׁם שְׂאָם הוּא סוּמָא לֹא הִיָּה מִשְׁקָה, דְּכִתְיָב:
"וְנִגְעַל מַעֲיָי אִישָׁה", כִּד הִיא, אִם הִיָּה סוּמָא
בְּשֵׁם שְׁחִיגָתָה וְגִידָמַת לֹא הִיָּה שׁוֹתָה, דְּכִתְיָב:

וְהַעֲמִיד

[illegible]

רַב אִשִּׁי אֵיכָא לְמִימַר קָרָא יִתִּירָא הוּא דְהָא כְּתִיב וְהֶעֱמִידָהּ

דומה . פירש ר"ח שמלעזען עליה בני אדם שהיא מזונה כדגריסין (ביבמות דף כה.) ואמר
אב"י אמרה לי אם דומי דמתא יומא ופלגא הוא עד שישאו ויתנו בה מחזרות
כלבנה פי' מחזרות נשים שטות פשתן משור כך מפרש בגמרא א"י. מה שהביא רבינו חננאל
דומי דמתא יומא ופלגא לא הביא אלא לראיה דלשון דומה לזות שפתים הוא ומיהו הכא
לא מייירי בדומה כה"ג דא"כ אפי' כנס יוציא דהא
פסקין הותם בפ"ב ביבמות (דף כה.) רכ"ב בקלא
דלא פסקי הכא דדומי מתא ופלגא ודאקמור
הואיל ומכותר הדבר תצא ואפילו רבי יוחנן מודי
הכא אם כנס דלא יוציא: **רוב** בעלות אחר
הבעל. לא איירי אלא בקלא דפסק דפסקין רוב
(יבמות כה.) דלא תצא דרוב בעלות אחר הבעל
ואע"ג דרב דאמר בסוף פרק אלמנה ביבמות (דף
סט.) הבא עד ארסותיו בית חמיו הולד ממזר
ומוקי בגמרא בדיימא מניה ומעלה לאל שאבן
לה בתר ידידה דוקא ארסו שאין מצוי אצלם אצל
בעל שכנסה מודי ולשמואל ל"ש דלעולם הולד
שחוקי וכגון דליתא לדומה גופא קמן דלשיילה
אבל איחא קמן ואמרה לכשר נבעליה נאמנת
דאמרין בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עה.) גבי
ארסה שעברה אפי"ג דמוקמינן לה בפרק אלמנה
לכ"ג (יבמות סט.) כגון דדיימא מעלמא מאי
שחוקי דאמר שמואל דרובי שבודקין אבא אמר
ואומרת לכשר נבעליה דאמר רב יהודה אמר
שמואל הלכה כרבין גמליאל דאמר היא נאמנת
דאפילו רובו פסולין אצלם הואו הדין האי
דקאמר הכא אל ישא בת דומה כגון דליתא
לדומה תרא דנישילה אבל איכא למתמה
ללישנא דקאמר בפרק אלמנה הבא עליה
דב"ע לא פליגי דבית ידידה שדיין וכו' אמר
דבעלה קבוע אצלם כל שעה לא שדי ליה
שמואל בתריה דבעל בתר ארסו לא כל שכן ואפי'
אם תמצא לומר דשאני הותם ידיעין בברור דבא
עליה ארסו אבל הכא גבי בעל לא ידיעין ביאה
דהית דבא עליה מ"מ לרבא תקשה דאמר אפי'
בארסה שעברה אמר מסתברא דלא ידימא
מניה הכא קאמר רב הולד ממזר ושמואל אימא
הולד שחוקי אבל דיימא מניה בתר ידידה שדיין
ליה ואפי' לרב וכ"ש לשמואל והא הכא אפי"ג
דאית לה בעל קבוע והוה לן למימר רוב בעלות
אחר הבעל ולא שדי ליה בדידה כ"ש הותם:
אליבא דמר אין אשה מתעברת אלא סמוך
לוסתה וכו'. י"ל כגון שדי קבוע וסת וזהו
דמיייל רבנא דלא כרעו וסת לא חמיני לר' ז'
העמוד

תבעי לך הדבא דקבעה ווסת אלא מילתא
 דמר שמואל אמר האי בר מ"א יומא הוא וחשיב מיום דאזלה לטבילה עד ההוא יומא ולא
 דמזון לחוסתה רוב עיבורין קאמר מזיוה מודי דזימנן מיקרי דמיעברה נמי סמוך לטבילתה
 דחש וכו'. נראה דעיקר קרא לא אינטריך אלא לאוסדה לבעל וכוכלעו ע"י קניינה זה אבל
 תבות (דף קי): כתובת אשה דאורייתא לאו ממש דאורייתא אלא אית ליה סמך מדאורייתא
 היא מילתא אגב אורחיה קמ"ל דעוברת עד דת צריכה התראה להפסיק כתובתה: **א**שי
 דאמרינן דממשע מודמינן חזירת וגי ערכין דרתי והעמיד העדדים לא ממשע אלא גוסס בפי
 ויעדין מפורסת כתב העמדה והערכה היא וגי נבי סמך כתיב (דברים כה) ועמד ואמר ואפי'
 תיב בה מעל גלגל ועיקר קרא דועמד ואמר כדדרשי ליה בספרי מלמד שאינו אמר דבריו
 דהמה בעלת מום עיקרה לפריין עומדת ולא חילק בה הכתוב בין בעלת מום אפי' נשברו או
 נתן על כפה. אי קשיא דהבא משמע דרב אשי בעי קרא בדכתיב ובפרק נגמר הדין (סנהדרין
 א) אחד מהם גידם או חזרו וכו' מאי טעמא לאו משום דבעין קרא בדכתיב לא משום דכוליה
 סומא אפי' איכא למימרא קרא (דמ"א) דהוא דרמז
 דאמר דתני דהבא דהבא

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כז עמוד ב

תוספות

לפני ה' וכן הא דאמר בר מר רב אשי דאילמת אינה שותה משום דכתיב ואמרה ואפי' למיד (סנהדרין דף מה) לא בעינן קרא בדכתיב מודה דאילמת אינה שותה משום דלא מציא לקבולי שבועה ואפי' גבי חליצה דקרייה לא מעבבא אילם ואילמת שחלצו חליצתן פסולה משום דר' זירא כל הראוי לבילה אלא ונתן על כפיא אע"ג דלאו קרא יתירא הוא בעי קרא בדכתיב והכי משמע בפרק שלשה מינין בבזיר דף (מו) דמאן דבעי קרא בדכתיב דנזיר ממוטר או אין לו כפים אין לו תקנה משום דכתיב ונתן על כפי הנזיר וכן אין לו בהן יד משום דכתיב על בהן ידו תריץ דרב אשי מהדר דלמר קישא פלום סברנו דבעי למידק ממתני' דבעינן קרא בדכתיב ואי' רב אשי מהבא ליכא למידק מידי דהתם קרא יתירא מיהו רב אשי ס"ל דבעינן קרא בדכתיב:

"וְהַעֲמִיד כֹּהֵנָּה אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה'... וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ".
כָּךְ הוּא, אִם הָיְתָה חֵיגָר אוֹ גִידִים, לֹא הָיְתָה מִשְׁקָה. כֹּר
בַּר רַב אֲשִׁי אָמַר: כִּשְׁם שְׁאִילְמַת לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה,
דְּכִתִּיב "וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אֲמֹן אֲמֹן". כָּךְ הוּא, אִם הָיְתָה
אֵילִם לֹא הָיְתָה מִשְׁקָה:

הדרן עלך ארוסה

כְּשֶׁם שֶׁהַמִּים בּוֹדְקִים אוֹתָהּ, כָּךְ הַמִּים בּוֹדְקִים אוֹתוֹ, שְׁנֵאֲמַר "וּבָאֹו", וּבָאֹו". כְּשֶׁם שְׁאִסּוּרָה לִבְעַל כָּךְ אִסּוּרָה לְבוּעַל, שְׁנֵאֲמַר: "נִטְמָאָה" וְנִטְמָאָה", דְּבַרֵּי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כָּךְ הָיְתָה דִּוְרֵשׁ וְכִרְיָה בֶּן הַקֶּצֶב. רַבִּי אוֹמַר: שְׁנֵי פַעַמִּים הָאֲמִוּרִים בַּפֶּרֶשָׁה" נִטְמָאָה וְנִטְמָאָה, אֶחָד לִבְעַל וְאֶחָד לְבוּעַל: בּוֹ בִּיּוֹם דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא "וְכָלִי חֲרֹשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מִהֶם אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא", אִינּוּ אוֹמַר "טָמֵא" אֵלָּא "טָמֵא", לְטָמֵא אַחֲרִים. לְמַד עַל כַּכֵּר שְׁנֵי, שְׁמִטְמָא אֶת הַשְּׁלִישִׁי. אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ: מִי יִגְלֶה עֶפֶר מִעֵינֶיךָ רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַבְדִּי שְׁחִיטָה אוֹמַר: עֲתִיד דּוֹר אַחֵר לְמַהֵר כַּכֵּר שְׁלִישִׁי, שְׁאִין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא טָמֵא, וְהֵלֵא ר' עֲקִיבָא תַלְמִידֶיךָ מִבֵּיא לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא טָמֵא, שְׁנֵאֲמַר: "כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא": בּוֹ בִּיּוֹם דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא, "מִיּוֹדֶתָם מַחוּץ לְעִיר אֶת פֶּאת קִדְמָה אֵלֶּפִים בָּאֲמָה..." וּמִקְרָא אַחֵר אָמַר: מִקּוֹר הָעִיר וְחוּצָה אֵלֶּף אֲמָה סָבִיב", אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר אֵלֶּף אֲמָה שְׁכָבֵר נֶאֱמַר אֵלֶּפִים אֲמָה, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר אֵלֶּפִים אֲמָה, שְׁכָבֵר נֶאֱמַר אֵלֶּף אֲמָה, הָא בִּיצֵד, אֵלֶּף אֲמָה מִגֶּרֶשׁ, וְאֵלֶּפִים אֲמָה תַּחוּם הַשִּׁבְתָּ. ר' אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל ר' יוֹסִי הַגִּלְלִי אוֹמַר: אֵלֶּף אֲמָה מִגֶּרֶשׁ, וְאֵלֶּפִים אֲמָה שְׁדוֹת וְכַרְמִים: בּוֹ בִּיּוֹם דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא, "אֹו יִשִּׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַה' וַיֹּאמְרוּ לְאֹמַר", שְׁאִין תַּלְמוּד לוֹמַר "לְאֹמַר", וְמָה תַּלְמוּד לוֹמַר "לְאֹמַר"? מִלְּמוּד שְׁהוּי יִשְׂרָאֵל עֹנִין שִׁירָה אַחֲרָיו שֶׁל מֹשֶׁה עַל כֹּל דָּבָר וְדָבָר כְּקוֹרְאִין אֶת הַלֵּל, "אֲשִׁירָה לַה' כִּי נָאֹה נָאֹה" לְכָךְ נֶאֱמַר "לְאֹמַר". ר' נַחֲמִיָּה אוֹמַר: כְּקוֹרִין

הדרן עלך ארוסה

כשם שהמים בודקין אותה כך בודקין אותו. ירושלמי המאריירי אמר רבי תנחומא מנין המאריירי נגר רמ"ח אברים שיש בה ונגד רמ"ח אברים שיש בו כשם שהמים בודקין אותה על כל ביאה וביאה שהיא מקבלת מבעלה לאחר הבטלה כך הן בודקין אותו וכשם שהיא אסורה לאחור של בעל כך היא אסורה לאחור של בעלה היא על ידי שדרכה ליאסר בין לו בין לאחר היא נבדקת אבל הוא לכשתשתה הוא נבדק בדקו אותו ולא אותה אני אומר הזכות תולה ניהא כמאן דאמר הזכות תולה לה ואינו ניכרת ברם כמאן דאמר הזכות תולה וניכרת הרי לא הזכירה אלא אני אומר מים מגולים שנת ונצבת הכין לא היה בעי מבדקנה אלא כדון אלא אני אומר עם אחרים נסתרה ולא כן סבירנן מימר לכשתשתה הוא נבדק תיפטר שהיה הוא מיד והיא שוגגת ובדקו אותו ולא בדקו אותה בדקו אותה ולא בדקו אותו אני אומר הזכות תלה ליה ניהא כמדי הזכות תולה ואינו ניכרת ברם כמדי הזכות תולה וניכרת הרי הוא לא הזכיר אלא אני אומר מים מגולים שנת ונצבת הכין לא היה בעי מבדקנה אלא כדון אלא אני אומר עם אחרים נסתרה מעתה גרש יהא מותר בה תיפטר שהיה הוא שוגג והיא מוידה ובדקו אותה ולא אותו הוא מיד והיא שוגגת פשיטא אשה מותרת לביתה לזרע מהו שיהא מותר בה אפשר לומר מיד ואת אמרת הכין הוא שוגג והיא מוידה פשיטא שהיא אסורה לביתה גירש מהו שיהא מותר בה אפשר לומר יצאה מתחת ידו ואת אמר הכין ומנין שהדבר תלוי בה שמעון ב"ר אבא בשם ר' יוחנן אמר ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה בה הדבר תלוי אם היתה מוידה אסורה שוגגת מותרת: ההוא

את שמעו, ולא כְּקוֹרִין אֶת הַלֵּל: בּוֹ בִּיּוֹם דְּרִשׁ ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן הוֹרְקָנוֹס: לֹא עֲבַד אֵיזִב אֶת תְּקוּדֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵלָּא מֵאַהֲבָה, שְׁנֵאֲמַר: "הֵן יִקְטְלֵנִי לוֹ אֲחִיל". וְעַדִּין הִדְבָּר שְׁקוּל לוֹ אֲנִי מִצָּפָה, אוֹ אֲנִי מִצָּפָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "עַד אֲגֻעַ לֹא אֲסִיר תַּמְתִּי מִמֶּנִּי", מִלְּמוּד שְׁמֵאֲהֶבָה עֲשֶׂה. אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ: מִי יִגְלֶה עֶפֶר מִעֵינֶיךָ רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַבְדִּי, שְׁחִיטָה דִּוְרֵשׁ כֹּל יְמִיד לֹא עֲבַד אֵיזִב אֶת הַמִּקּוֹם אֵלָּא מִירָאָה, שְׁנֵאֲמַר: "אִישׁ תֵּם וַיִּשָּׂר יִרְא אֱלֹהִים וְסָר מִרְעֵ, וְהֵלֵא יְהוֹשֻׁעַ תַּלְמוּד תַּלְמוּד לְמַד שְׁמֵאֲהֶבָה עֲשֶׂה: גְּבו' "אוֹתוֹ" לְמֹאן? אֵילִימָא לְבַעַל, בְּעַל מַאי עֲבִיד? וְכִי תִימָא דֹא

רש"י

1 וְהַעֲמִיד. וְלֹא חֲתָרָה: וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ. וְלֹא גִדְמָת קְטוּעַת קְדִים:

הדרן עלך ארוסה

כְּשֶׁם. כָּךְ בּוֹדְקִין אוֹתוֹ. בְּגַמ' מִפְּרֹשׁ לָהּ שְׁנֵאֲמַר וּבָאֹו. בְּגַמ' מִפְּרֹשׁ אִי יָדִיו יִתְרָא דְרִישׁ אוֹ וּבָאֹו וּבָאֹו יִתְרִי דְכִתִּיב בְּעִנְיָנָא: נִטְמָאָה וְנִטְמָאָה. יָדִיו יִתְרָא דְרִישׁ, אֲשֶׁר תִּשְׁשָׁה אִשָּׁה תַּחַת אִשָּׁה וְנִטְמָאָה: כָּךְ הָיְתָה יִתְרָה דִּוְרֵשׁ. יָדִיו יִתְרָא: שְׁנֵי פַעַמִּים. וְנִטְמָרָה וְהָיָה נִטְמָאָה לֹא מִמִּנְיָנָהּ הוּא, דְּאוֹקִימָנָה לְטָמְאָה וְדֹאיתָ בְּעַד אֶחָד בַּפֶּ"ק (נְשִׁי כ.), אֵלָּא וְקָמָה אֶת אֲשֶׁרָה וְהָיָה נִטְמָאָה, וְהָיְתָה אִם נִטְמָאָה. עוֹדָה כְּתִיב אֲשֶׁר תִּשְׁשָׁה אִשָּׁה תַּחַת אִשָּׁה וְנִטְמָאָה, וּבִגְמָרָא דְרִישׁ לָהּ ר"ע לְתַרְוּמָה וְרַבִּי נִמְי מוֹדִי, וְהָיָה דְּנָקַט הָקָא תְרִי מִנְיָיְהּ וְהוּא לֹא. מִשּׁוֹם דְּשִׁמְעִין לר"ע דְּרִישׁ בְּעַל וּבוּעַל מִרְבּוּיָא דְרִישׁ יִתְרָא, וְקָאֵל רַבִּי בְּעַל וּבוּעַל מִנְטְמָאָה וְנִטְמָאָה נִפְקִי, וְלֹא דְרִישׁ וְרִי: בּוֹ בִּיּוֹם דְּרִישׁ. בְּכֹס' בְּכֹרֶת (וְף כ.), מִנְיָרִין דְּכָל הָיָא דְהָנִי בּוֹ בִּיּוֹם הוּא יוֹם שֶׁהוֹשִׁיב אֶת רִיא בֶן עוֹרְיָה לְנִשְׂאִיתוֹ. שְׁתַּרְבּוּ תַלְמִידִים שְׁתַּנּוּ רִשׁוֹת לְכֹס' לְכָל, שְׁקָה רַבִּין גְּמִלְאֵל אוֹמַר כֹּל תִּח' שְׁאִין תּוֹכָה כְּבָרוֹ אֵל יִכְנֹס לְבַהֲמִיד, וְהָבְתָה תּוֹרָה בּוֹ בִּיּוֹם וְלֹא הָיְתָה תְּלִיָּה בְּבֵית הַמְּדוּרָשׁ שְׁלֹא פִרְשִׁיהּ. וְהָא דְּהָנִי לָהּ הָקָא, נִרְאָה בְּעִינֵי דְהָךְ דְּרִישׁהּ וְנִטְמָאָה וְנִטְמָאָה לְדַעֲלִיל נִמְי בּוֹ בִּיּוֹם הוּא: כָּלִי חֲרֹשׁ הוּא רֶאשׁוֹן, שְׁנִטְמָא מִן חֲרָךְ, וְהֵאֱכַל שְׁכַחוּבוֹ שֵׁנִי, שְׁנִטְמָא בְּכָלִי: אִינּוּ אוֹמַר טָמֵא. כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ טָמֵא, אֵלָּא יִטְמָא. לְמַדְרֵשׁ נִמְי יִטְמָא שְׁמִטְמָא אַחֲרִים: לְמַד עַל כַּכֵּר שְׁנֵי. לְהִכִּי נָקַט כַּכֵּר. לִפִּי שְׁהוּא מְצוֹי בְּתַנּוּר שְׁהוּא כָּלִי חֲרֹשׁ: שְׁפִטְמָא אֶת הַשְּׁלִישִׁי. בְּתַרְוּמָה וְאִפִּי בְּחִלּוֹן. דְּקָרָא סְתָמָא כְּתִיב: עֲתִיד דּוֹר אַחֵר. מִן הַעֲתִידִין לְבֹא שְׁתַּחֲרֵה אֶת הַשְּׁלִישִׁי אֶף בְּתַרְוּמָה, שְׁאִין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה. וְאֵנָּה הוּא דְּשִׁמְטָאִין לִיה בְּתַרְוּמָה מִקּוֹ דְּמִפְרֹשׁ בְּגִמְרָא. דּוֹדֵר אַחֵר פֶּרִיךְ לִיה לְקוֹ דְּבִלְקָנָן בְּגִמְרָא: יָרִיעַ תַּלְמִידֶיךָ מִבֵּיא מִקְרָא שְׁהוּא טָמֵא. אֶף בְּחִלּוֹן: מִגֶּרֶשׁ. רַבְּהָא פְּנִיָּה מִרְיָעָה וּמִכְתִּים וּמֵאִילֻנֹת לְנוֹי הָעִיר לְהִיּוֹת לָהּ לְאִזְרִי. וְאֵלֶּפִים לֹא הֻקְּרוּ לְתַתָּן לְלִזְוִם, וְלֹא נֶאֱמַר אֵלָּא לִיצִיאַת תַּחוּם שְׁבֹת: שְׁדוֹת וְכַרְמִים. וְאֵלֶּפִים סָבִיב תַּנּוּן לְלִזְוִם. מִהֶם הִנִּיחוּ אֵלֶּף סָבִיב הָעִיר לְמִגֶּרֶשׁ, וְהִשְׁאָר שְׁדוֹת וְכַרְמִים: שְׁאִין ת"ל לְאֲמַר. שְׁאִינוּ דּוּמָה לְשֹׁאֵר לְאֹמַר שְׁבִתוֹרָה שֶׁהִשְׁכִּיחַ מִדְּבַר הַדְּבַר לְמֹשֶׁה לְחֻזּוֹר הוּא וְלֹאמְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל כָּאֵן אֵין לוֹמַר כֹּן: כְּקוֹרָא אֶת הַלֵּל. בְּגַמ' מִפְּרֹשׁ: כְּקוֹרִין אֶת שְׁמַע. בְּגִמְרָא מִפְּרֹשׁ: מֵאַהֲבָה. שְׁאִוְרֵב אֶת הַמִּקּוֹם: שְׁקוּל. מִשְׁקָלוֹ שְׁוָה מִכְרִיעַ לְכָאֵן וְלִכְאֵן: לוֹ אֲנִי: מִיִּתְּחַל אוֹ אֲנִי: מִיִּתְּחַל. וְהָ"ק יֵן יִסְטִלְטִי הָלֵא הוּא הוֹרְגֵנִי לֹא אֲחִיל לוֹ עוֹד, דִּישׁ לֹא שְׁהוּא נִדְרֵשׁ כִּמּוֹ לוֹ בְּלִמְד' יָדִיו דְּמִפְּרֹשׁ בְּגִמְרָא: מִיִּרְאָה. מִדְּגָתָהּ הַפּוֹרְעָנוּת שְׁלֹא תָבֵא עֲלֶיהָ: יִרְא אֱלֹהִים. וְלֹא אוֹתָם אֵלֶּהֶם: תַּלְמִיד תַּלְמִידֶיךָ. תַּלְמִידוֹ שֶׁל ר"ע הָיְתָה: גְּבו' דֹא

את שמעו, ולא כְּקוֹרִין אֶת הַלֵּל: בּוֹ בִּיּוֹם דְּרִשׁ ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן הוֹרְקָנוֹס: לֹא עֲבַד אֵיזִב אֶת תְּקוּדֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵלָּא מֵאַהֲבָה, שְׁנֵאֲמַר: "הֵן יִקְטְלֵנִי לוֹ אֲחִיל". וְעַדִּין הִדְבָּר שְׁקוּל לוֹ אֲנִי מִצָּפָה, אוֹ אֲנִי מִצָּפָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "עַד אֲגֻעַ לֹא אֲסִיר תַּמְתִּי מִמֶּנִּי", מִלְּמוּד שְׁמֵאֲהֶבָה עֲשֶׂה. אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ: מִי יִגְלֶה עֶפֶר מִעֵינֶיךָ רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַבְדִּי, שְׁחִיטָה דִּוְרֵשׁ כֹּל יְמִיד לֹא עֲבַד אֵיזִב אֶת הַמִּקּוֹם אֵלָּא מִירָאָה, שְׁנֵאֲמַר: "אִישׁ תֵּם וַיִּשָּׂר יִרְא אֱלֹהִים וְסָר מִרְעֵ, וְהֵלֵא יְהוֹשֻׁעַ תַּלְמוּד תַּלְמוּד לְמַד שְׁמֵאֲהֶבָה עֲשֶׂה: גְּבו' "אוֹתוֹ" לְמֹאן? אֵילִימָא לְבַעַל, בְּעַל מַאי עֲבִיד? וְכִי תִימָא דֹא

יום רביעי י"ב אייר - היום שבִּעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם, שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת וְשִׁשָּׁה יָמִים לְעוֹמֵר (יסוד שבנצח) רה

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

34 בו ביום דרש רבי עקיבא, "ומדותם מחוין לעיר את פאת קרמה
35 אלפים באמה וגו'", ומקרא אחר אמר "מקור העיר וחוצה אלף
36 אמה כביב", וא' אפשר לומר שיתנו ללויים אלף אמה, ששכר
37 נאמר 'אלפים אמה', וא' אפשר לומר שיתנו אלפים אמה, ששכר
38 נאמר 'אלף אמה', הא ביצה, אלף אמה הוא המגרש שתתנו
39 ללויים, ואלפים אמה נאמרו לגבי תחום השבת, שאסור לצאת חוץ
40 לאלפים אמה בשבת, ולא הוזכרו כדי שיתנום ללויים. רבי אליעזר
41 בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, אלף אמה מגרש, ואלפים אמה
42 שדות וקדמים - נתנו ללויים אלפיים אמה, מתוכם אלף היו מגרש
43 ועוד אלף לשדות וקדמים.
44 בו ביום דרש רבי עקיבא, "אז ישיר משה ובני ישראל את
45 השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר", שאין תלמוד לומר 'לאמר',
46 שהרי בכל מקום שכתוב בתורה 'לאמר' הכוונה שהשכינה מדברת
47 הדיבור למשה שיאמר לבני ישראל, ומה תלמוד לומר כאן
48 'לאמר', הרי פה אי אפשר להסביר כך, אלא מלמד שהיו ישראל
49 עוזין שירה אחריו של משה על כל דבר ודבר בקוראין את הלל,
50 שאומרים הציבור את ראשי הפרקים, (אשירה לה' כי נאה נאה),
51 לכך נאמר 'לאמר'. רבי נחמיה אומר, בקורין את שמע שאחרי
52 שהשליח ציבור פותח תהילה, כולם קוראים ביחד, כך אמר משה
53 אשירה לה', ושרתה רוח הקודש על כל בני ישראל וכוונתו למה
54 שהוא אומר, ואמרו כולם ביחד, ולא בקורין את הלל.
55 בו ביום דרש רבי יהושע בן הורקנוס, לא עבד איוב את הקדוש
56 ברוך הוא אלא מאהבה, שנאמר "הן יקבלני לו איחל", ועדיין
57 הדבר שקול, 'לו' אני מצפה - האם כתוב 'לו' בוי"ו שמשמע, גם
58 אם יעניש אותי ויהרגני, 'לו' אני מצפה לעולם הבא, הרי שעבד
59 מאהבה, או אני מצפה - שכתוב 'לא' באל"ף שמשמע, אני מצפה
60 לו כיון שאני מפחד שמא יהרגני, אבל 'הן יקבלני' שוב 'לא איחל'
61 ולא אצפה לו לעולם הבא, תלמוד לומר "עד אנוע לא אסיר
62 תימתי ממני", מלמד שמאהבה עשה, כיון שמי שיש לו מידה
63 כזאת שלא מסיר תומתו עד יום מיתתו, מידה זו היא מידת העובדים
64 מאהבה. אמר רבי יהושע, מי יגלה עפר מעיניו רבן יוחנן בן
65 זכאי, שהיית דורש כל ימיו שלא עבד איוב את המקום אלא
66 מיראה, שנאמר "איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע", והלא
67 יהושע בן הורקנוס, תלמיד רבי עקיבא שהיה תלמידו למד
68 שמאהבה עשה.
69 גמרא. שנינו במשנה, 'כך המים בודקין אותו'. מבררת הגמרא,
70 'איתו' למאן, אלימא שבדקים לבעל, בעל מאי עבד - והלא
71 הבעל לא חטא כלל, וכי תימא שהכוונה היא

1 "והעמיד הכהן את האשה לפני ה' ונתן על בפייה", ותיבת
2 "והעמיד" מיותרת ובאה ללמד שצריך שיהיו לה רגליים ולא חגורת,
3 ומתיבת "בפייה" רואים שצריך שיהיו לה ידיים, ולא גידמת, כך הוא
4 אם היה חיגר או גידם לא היה משקה.
5 עוד מוסיפה הגמרא דין הנלמד מהדיקש אשה לאיש, מר בר רב אשי
6 אמר, בשם שאילמת לא היתה שותה דבתיב בתורה בפרשת
7 סוטה "ואמרה האשה אמן אמן" הרי שהצריך שתוכל לומר בפייה,
8 ולא אילמת, כך הוא אם היה אילם לא היה משקה.

הדרן עלך ארוסה

בשם שהמים פרק חמישי

9 בפרק זה יתבאר שהמים בודקין גם את הבעל והוא נענש בעונש
10 המים המרים גם כן, ושהיא אסורה לו. ועל ידי שהוזכר שכך דרש
11 רבי זכריה בן הקצב, נתגלגלו בענינים אחרים שנאמרו בדרשותיהם
12 בעניני טומאה וטהרה, ועניני איסורי תחומין, ועוד.
13 משנה. בשם שהמים בודקין אותה לידע אם חטאה על ידי 'לצבט
14 בטן ולנפיל ירך', כך המים בודקין אותו - את הבעל, שגם בטנו
15 צבה וירכו נופלת, שנאמר 'ובאו' 'ובאו', הוי"ו מיותרת לדרשה.
16 בשם שאסורה האשה לבעל אם לא שתתה את המים, כך אסורה
17 לבעל אם התגרשה או התאלמנה מבעלה הראשון, שנאמר
18 'נממאה' 'ונממאה', הוי"ו מיותרת לדרשה, דברי רבי עקיבא. אמר
19 רבי יהושע, כך היה דורש ובריה בן הקצב כרבי עקיבא. רבי
20 אומר, משני פעמים האמורים בפרשה 'נממאה' 'ונממאה' - ממה
21 שנכפל בתורה פעמיים 'נממאה', נלמדים שני הטומאות, אחד לבעל
22 ואחד לבעל, ולא מדרשת וי"ו יתירה.
23 בו ביום דרש רבי עקיבא, "וכולן כלי חרש אשר יפול מהם -
24 מהשרצים במותם, אל תזכו, כל אשר בתוכו וטמא", דהיינו
25 שהכלי חרס נטמא משרץ מת ונעשה ראשון לטומאה, והאוכל
26 שבתוכו נטמא מהכלי ונעשה שני. הפסוק אינו אומר 'כל אשר
27 בתוכו טמא' אלא 'וטמא', ונדרוש וטמא שמשמעו לטמא אחרים,
28 למד על כך שנטמא מהכלי חרס שהוא שני לטומאה, שמממא
29 את השלישי אפילו בחולין. אמר רבי יהושע, מי יגלה עפר מעיניו
30 רבן יוחנן בן זכאי, שהיית אומר, עתיד דוד אחר לטהר בכר
31 שלישי אף בתרומה, כיון שאין לו מקרא מן התורה שהוא טמא,
32 והלא רבי עקיבא תלמידו מביא לו מקרא מן התורה שהוא
33 טמא אף בחולין, שנאמר 'כל אשר בתוכו וטמא'.

ידוע שממעשה המצוות נעשים לבושים להנשמה בגן עדן התחתון, ומכוונות המצוות נעשים לבושים בגן עדן העליון.

ממאמר שבת פרשת אמור, ה'תשל"ז

ביאורים למסכת סוטה דף כח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שואלת הגמרא, ואידך, רבי עקיבא שלומד שהמים בודקים אותו
מחיתור של הוי"ו, מפני מה אינו לומד את זה מכאן. משיבה הגמרא,
ההוא דמודע לה ביה דבטן ברישא וחדר ירך - פסוק זה בא לומר
שהכהן מודיע לה שקודם תצבה הבטן ואחר כך תנפול הירך, ולא
יהיה כמו שכתוב לפני כן, 'את יריכך נופלת ואת בטנך צבה', כדי
שלא להוציא לעו על המים המרים, שיאמרו שהמים לא עשו
כסדר הכתוב בתורה.
מקשה הגמרא, כיצד לומד רבי שהמים בודקים לבועל, והרי
מפסוק זה לומדים להודעת הכהן. מתרצת הגמרא, אם בן שלומדים
מפסוק זה רק את הודעת הכהן ולא שהמים בודקים לבועל, לכתוב
קרא במנה ויריבה של האשה, מאי במן וירך, שמע מינה שהמים
בודקים גם לבועל. מקשה הגמרא, ואימא כולי להכי הוא דאתא
- אולי הפסוק בא ללמד רק שהמים בודקים לבועל, מנין לרבי
שאפשר ללמוד מהפסוק גם את הודעת הכהן. מתרצת הגמרא, אם
בן לכתוב במנה ויריבו שממע רק לבועל, מאי במן וירך, סתם,
שמע מינה תרתי - שאפשר לדרוש מכך גם הודעת הכהן, וגם
שהמים בודקים לבועל.
שנינו במשנה, אמר רבי יהושע, כך היה דורש זכריה בן הקצב,
רבי אומר וכו'. מביאה הגמרא ברייתא המבארת את המחלוקת
שבמשנה, תנו רבנן, שלש פעמים האמורין בפרשה, וזהוהיא אם
נמאחה, וקנא את אשתו והיא נמאחה, תחת אישה ונמאחה
למה, ומבארת הברייתא, אחד לומר שהאשה אסורה לבועל, ואחד
לומר שאם התגרשה מהבעל או התאלמנה אסורה להנשא לבועל,
ואחד לתרומה - שאפילו אם היא בת כהן ובעלה כהן, נפסלת
מלאכול בתרומה. דברי רבי עקיבא. אמר רבי ישמעאל, אין צריך
ללמוד שאסורה לכהונה מפסוק, כיון שאפשר ללמוד מקל וחומר,
ומה בת כהן גדולה - שהתגרשה מישראל שפותרת בבית אביה
לתרומה, בכל זאת אסורה לכהונה כדין גרושה שאסורה לכהן, זו
- בת כהן סוטה שאסורה לתרומה, אינו דין שאסורה לכהונה.
הגמרא דורשת את הפסוקים המדברים בסוטה, מה תלמוד לומר
'וקנא את אשתו והיא נמאחה', או עבר עליו רוח קנאה וקנא את
אשתו והיא לא נמאחה, אם ברור לבעל שנמאחה למה שותה,
ואם ברור לבעל שלא נמאחה למה משקה, אלא מניין לה כתוב
שהספק אסורה - שאסורה עליו כשספק אם נטמאה, ופירוש הפסוק
הוא כך, אשה זו ספק אם נטמאה או לא, לכך משקה אותה לברר
הספק, ואם לא ישקה אותה אסורה עליו.
מוסיפה הגמרא, מכאן - מסוטה, אתה דין קל וחומר לשרץ מת,
שספק אם נגע בטהרות, שמחזיקים את הטהרות בטומאה מספק,
בדרך זו, ומה סוטה שלא עשה בה שונג כמזיד ואינם כרצון -
שאם נטמאה בשונג או באונס, אין דינה כמזיד ורצון ואינה אסורה
על בעלה, בכל זאת עשה בה ספק כודאי - שגם כשספק אם
נטמאה אסורה על בעלה כודאי, שרץ שעשה בו שונג כמזיד
ואינם כרצון - שאף אם נגע שרץ בטהרות בשונג או באונס
נטמאים, אינו דין שיעשה בו ספק

דאי את ביה בבעל עון, שבא עליה אחרי שנסתרה, כךין אף ליה
מאי, לא יתכן לומר כן, כיון שבי את ביה עון בירידה - בבעל, מי
כךין לה מאי לירדה - לאשה, והא תניא, ונקת האיש מעון
והאשה הריא תשא את עונה, ודורשים, בזמן שהאיש מנוקה
מעון, שלא בא עליה לאחר שנסתרה, המים בודקין את אשתו,
אבל אם אין האיש מנוקה מעון, אין המים בודקין את אשתו,
הרי שלא יתכן שהמשנה מדברת בבעל.
ממשיכה הגמרא לברר, ואחלא כוונת המשנה שהמים בודקים
לבועל, מקשה הגמרא, אם כן ליתני כך המים בודקין את הבעל
בפירוש, כךתני סיפא בשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל,
ומפני מה כתוב 'כך המים בודקין אותו'. מתרצת הגמרא, לעולם
המים בודקים לבועל, ורישא, אידי דתנא בשם שהמים בודקין
אותה, לכך תני 'כך המים בודקין אותה', ובסיפא, אידי דתנא
בשם שאסורה לבעל, לכך תנא 'כך אסורה לבועל'.
שנינו במשנה, כך המים בודקין אותה, שנאמר וקנא וקנא.
שואלת הגמרא, איבעיא להו, קנא וקנא קאמר והלימוד הוא
מיתור הוי"ו, או וקנא וקנא קאמר והלימוד הוא ממה שנכפל
בפרשה כמה פעמים וקנא.
מוכיחה הגמרא, תא שמע ששנינו במשנתנו, בשם שאסורה לבעל
כך אסורה לבועל, שנאמר ונמאחה ונמאחה דברי רבי עקיבא.
הרי שרבי עקיבא דורש וי"ו יתירה. דוחה הגמרא, ועדיין תיבעי לך
אף שם כמו ששאלנו ברישא, האם 'נמאחה' ונמאחה קאמר
והלימוד הוא מכפילות המילים, או 'נמאחה ונמאחה' קאמר
והלימוד הוא מיתור הוי"ו. מוכיחה הגמרא, תא שמע, מדרתני
סיפא, רבי אומר שני פעמים האמורין בפרשה ונמאחה
ונמאחה, אחד לבעל ואחד לבועל, אם כן רבי לומד מכפילות
המילים, מכלל דרבי עקיבא שנחלק עליו וי קדרש.
מבארת הגמרא, הלכך לרבי עקיבא שיתא קראי בתיבי, חד
לצוהה ירדה - שהקדוש ברוך הוא גזיר שיבואו בה המים המאריים
ויהיו למרים, וחד לצוהה ירדה - שהמים יבדקו גם את הבעל, חד
לעשייה ירדה - שהקדוש ברוך הוא מודיע לבני ישראל שיעשה כך
לאשה זו, וחד לעשייה ירדה - שיעשה כך לבועל, חד ליריעה
ירדה - שהכהן מודיעה שבטנה תצבה קודם ואחר כך יריכה, וחד
ליריעה ירדה. ורבי שלא את יתור הוי"ו, תלתא קראי וקנא
בתיבי, חד לצוהה וחד לעשייה וחד ליריעה, וכולם באשה.
שואלת הגמרא, ורבי שלא דורש וי"ו יתירה, והפסוקים מדברים רק
על האשה, אם כן הלכה זו ששם שהמים בודקין אותה כך
בודקין אותה, מאי ליה. משיבה הגמרא, נפקא ליה מדרתניא
בברייתא, נאמר בפסוק "לצבות במן ולנפיל ירך", מבארת
הברייתא שהכוונה לבטן ויריבו של בועל, מבררת הברייתא,
אתה אומר בטן ויריבו של בועל, או אינו אלא בטנה ויריבה
של נכעלת, ומבארת, כשהוא אומר "וצבתה בטנה ונפלה יריבה"
הרי בטנה ויריבה של נכעלת כבר אמור, ומה אני מקיים "לצבות
במן ולנפיל ירך", חייבים לומר שהכוונה לבטן ויריבו של בועל,
ומכאן לומד רבי שהמים בודקים גם את הבעל.

עלידי לימוד פנימיות התורה, הכוונה והרצון דהאדם לקיים רצון ה' הוא באופן נעלה יותר.

ממאמר שבת פרשת אמור, ה'תשל"ז

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף כח עמוד א

רש"י

תוספתא

ההוא דמדוע לה כהן. פירוש הכהן צריך להודיע שלא להוציא לעו וכו' דגלי לן קרא
הואו בנדק כמותו וכו' בה צוואה ידועה ועשייה לא צריך למכתב וכו' ביה: ז'
שאסורה בתרומה אינה דין שאסורה לכהונה. וליכא למימר בת ישראל יוכיח שאסורה
בתרומה ומותרת לכהונה דה"פ ומה גרושה שמותרת לתרומה אסורה לכהונה ע"י מעשה
שנעשה בה דהיינו גירושין זו וכו' אינו דין
שאסורה לכהונה ע"י נזות שנעשה בה אבל בת
ישראל מה שפסולה בתרומה אינו ע"י מעשה
ועוד אם תנשא בת ישראל לכהן תהא מותרת
לתרומה מה שאין כן באלו שאין להם היתר
לעולם בספרי מתני הכי אמר גרושה קלה
שמותרת לחזור למגרשה בישראל פסולה מן
הכהונה סוטה המורה דין הוא שפסולה מן
הכהונה:

מה ת"ל היא נטמאה וכו'. כגירסת רש"י וכך
סימנא ללמודך שלעולם אין משקין אלא
על הספק וא"ת נבי איצטריך קרא למיסר ספיקא
יש לומר הכתוב אוסרה קודם שתיח כאלו היא
דאי ואע"ג דליכא מלקות כדמוכח בפ"ק דיבמות
(דף יא:) מידו לא הבא מכלל עשה איכא ואפי'
אם היא טהורה נענש בב"ד של מעלה אם בא
עליה כמו על חייבי עשה ולא כשאר ספיקות כגון
על חלב ספק שומן ואכלו ונדרע שהיו שומן
אע"ג צריך כפרה וסליחה מידו לא חמיר בחייבי
עשה:

אינו דין שנעשה בו ספק כדאי. ליכא למיפריך
נזיר ועושה פסח ויכירו שנעשה בהן אונס
כרצון ונפקא לן מ"כ ימות מות עליו בפתע פתאום
בספרי ובפרק ב' דבריות (דף ט.) ואפי' לא עשה
בזון ספק טומאת תהומות כדאי לפי שטומאת
התהומות חלבה הוא ולא סתרינן ק"ז מהלכה דה"ה
דאין להוכיח משם דהכי אמר בהוכחה אף אני
אביא זה והלא אין ללמוד הימנו אבל הא איכא
למתמהא אמאי לא פרכינן מה לסוטה שכן רגלים
לדבר שהרי קינא לה ונסתרה כדפרכינן לעיל
בריש פ"ק (דף ב') ואין רצון משום דלעיל מיהי
בטומאה דבתר קינוי וסתירה דמדינן עד א' התם
ודאי איכא רגלים אבל הכא ילפינן מסתירה
דבתר קנויא גרידא דליכא למיפריך שכן קינא לה
דקנויא לא חשיב רגלים בלא סתירה דהא בריש
מסכת נדה (דף ב') דמייתי התם מקוה שנמדר
ונמצא חסר כל הטהרות שנעשו על גביו בין
בריה פ"ק ברה"י חומת ר"ש אמר בריה טהור
ברה"י תולין ושניהם לא למדוה אלא מסוטה רבנן
סברי כסוטה מה סוטה ספק הוא ועשאה כדאי
אף בו ופריך א' מסוטה נמיא מה סוטה ברה"י
טמא ודאי הכא נמי טמא ודאי הכי השתא התם
יש רגלים לדבר שהרי קנא לה ונסתרה הכא נמי
רגלים לדבר איכא אלמא אע"ג דמסתירה דבתר
קנויא ילפי' כי הכא פריך והכא אמאי לא פריך
הכי יש לומר דסתירה על ידי קנויא בסוטה הוי
כספק מנע שרץ שדרי בלא קנויא לא היה שום
ספק בסתירה גרידא דלא נחשדו על העריות
הלכך הקנויא גורם הספק וה"פ במס' נדה התם
גבי סוטה וספק שרץ דרי ריעותא דהיינו השרץ
הובועל קמן אצל הטהרות והאשה אבל גבי מקוה
קודם טבילה לא ראינו שום ריעותא דאיכא
לספקוי על ידה ולעיל בפ"ק קודם העדאת עדים
לא הואי שום ריעותא:

מכאן

דאי אית ביה עון, שבא עליה לאחר שנסתרה: בזמן שהאיש נקנה פסול, שלא בא עליה
משנאסרה עליה, והאשה ההיא תשא עונה שבידקוה המים: אלא לבועל ליתני. כך בודקין
את הובועל בהדיא כדתינן סיפא בהדיא, כך אסורה לבועל, ולא תנא כך אסורה לה: כ'א
ובאו קאמר. מרבויא דר"ה או ובאו ובאו. הכפולים בפרשה דר"ה: שנאמר נטמאה
ונטמאה. ש"מ רבי עקיבא ור"י דר"ה: ועדיו. כדא
גופא מביעא לי, נטמאה ונטמאה דר"ה מרבויא
ור"י, או חד נטמאה וחד ונטמאה קדריש: שהא
קראי. שלשה ובאו כותבים שם, ובאו המים
המקדריש האלה במעקף לצבות בטן, להודיע
לנו דבטן והדר ידך שלא להוציא לעו כדאמר
בפ"ק (נ"ז ט"ז) וחד והשקה את האשה את מי
המים המקדריש ובאו בה המים וגו' לצוואה
שהקדריש יזרז שיתבאר בה המים למרים, וחד
(לעשיה) והשקה את המים ויהיה אתם נטמאה
וגו' לעשיה. כאן הודיע הכתוב את שרש
דמבטיח לזון שבידקוה המים, ובכלם כתיב ב'א
יתירי, חרי שית: דידה, דבועל, דידה, דאשה,
דיעה וצוואה ועשיה כדפרישתי: ור"י. דלא
דר"ה ור"י. תלתא קראי הוא דכתיבי וכלהו
לדידה, ידיעה ועשיה וצוואה: שלא להוציא לעו.
משום דהוא אמר לה בקללה ברישא את ידך:
טופלת וגו', וטוץ המים לבדוק בדרך בניסוק
דכתיב וצבחה בטנה והדר ונפלה ירכה, לכך
הצרך להודיע תחלה שהמים בדרך בניסוק
ידקוה: ואימא בליה להכי הוא דאמא. לבועל.
להודיע דבטן לוקח ברישא מנל: מאי כן ור"י.
סתם הכא וקא דר"ה ליה: שלשה פעמים. וקא
את אשתו והיא נטמאה: והיתה אם נטמאה
תחת אישה נטמאה: ואחר ליתרופא. שאכלו
היא בת כהן ובעלה כהן נפסלה מן התרומה: קל
והפרי. אינו צריך להביא מן המקרא לפסול מן
הכהונה מלנשא לכהן, דמקל וחמר אתי: מה
גירושא. בת כהן שנתגרשה מישאל ורע אין לה
שמותרת בתרומה דכתיב מלחם אביה תאכל
(ויקרא כ) פסולה לכהונה: זו שפסולה מותרת.
מרבויא דנטמאה כדאמרת, אינו דין שפסולה
לכהונה. ולקמן פריך והא לא איירי רבי עקיבא
בפסול הקדש כלל, דלא אצרכה קרא. ומאי
קאמר ליה רבי ישמעאל: מה ת"ל והיא נטמאה
בו, גרסינן, ולא גרס א"ב, דמלתא באנפי נפשה
היא, ולא נטמאה ויתרא מקביעא ליה דתא
דרשין, וקא רבי ישמעאל להודיע קאמר לה,
אלא סתמא היא, וקראי דענינא קדריש ואילו
מה תלמוד לומר קאמא את אשתו והיא נטמאה.
דמשמע דדאי נטמאה, ומה תלמוד לומר או
עבר עלי וגו' והיא לא נטמאה, אי פשיטא ליה
דנטמאה למק שותה, ואי פשיטא דלא נטמאה
למק שותה, מידי לך תהיבני שעל הספק
אסורה. והכי קאמר קרא. איש זה שמת נטמאה
ושמא לא נטמאה, וקאמר לך דישקנה לבר
הספקא, ואי לא משקה לה אסורה: וקאמא אתה.
למד ק"י לשרץ. ספק נגע טהרות ספק לא נגע
דמחזיקין לה בטמאה מספק: סוטה לא עשה בה
בו, דכתיב והיא לא נתפשה אסורה, הא נתפשה
מותרת, והוא הדין לשונג, אשתו ואשת איש עזמו
בבית ונתפחו לאשתו ונודמו לה זו, ואף היא
שגגה בסבורה שהוא בעלה.
ומכאן

שגגה בסבורה שהוא בעלה.

משיחת ליל ל"ג בעומר ה'תש"א

ביאורים למסכת סוטה דף כח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

- 1 כְּדָאִי - שאף בספק אם נגעו הטהרות בשרץ, הרי הם טמאים כודאי.
2 מוסיפה הגמרא עוד, וּמִקְדָּמָה שְׁבָתָה - כיון שלמדת שרץ מטמא
3 מספק מסוטה, כמו כן נלמד שרק באופן סוטה טמאה מספק, מטמא
4 גם השרץ בספק, מֵה סוֹטָה שייך בה ספק טומאה רק בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד
5 שהוא מקום הראוי להסתר, אֵף שֶׁרֶץ אינו מטמא בספק אלא
6 בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, אבל ברשות הרבים אין השרץ מטמא אלא בודאי.
7 וכמו כן נלמד, וְכֵן סוֹטָה הִיא דָּבָר שֵׁשׁ בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל - שאפשר
8 לשאול אותה אם נטמאה או לא, אֵף שֶׁרֶץ מטמא בספק רק בְּדָבָר
9 שֵׁשׁ בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל, כגון באדם המתעסק בטהרות שאפשר
10 לשאול אותו אם השרץ נגע בהם, אם אינו יודע נטמאים הטהרות
11 מספק, אך אם אין אדם לשאול אין הטהרות נטמאים אלא בודאי.
12 מסיימת הגמרא, וּמִכָּאֵן אֲמָרוּ, דָּבָר שֵׁשׁ בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל כגון ספק
13 אם נטמא אדם משרץ, או אדם המתעסק בטהרות, ספק אם נטמאו
14 הטהרות משרץ, הדין הוא, אם הוא בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, סְפִיקוֹ טָמֵא,
- 15 אבל בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים סְפִיקוֹ טָהוֹר. וְשָׂאִין בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל, כגון
16 שרץ מת שספק אם נגע בטהרות שאינם ביד אדם, בֵּין בְּרִשּׁוֹת
17 הַיָּחִיד בֵּין בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים סְפִיקוֹ טָהוֹר.
18 שנינו בברייתא, שלש פעמים 'נטמאה' למה, אחד לבעל ואחד
19 לבוהל ואחד לתרומה דברי רבי עקיבא, אמר רבי ישמעאל, קל
20 וחומר, ומה גרושה שמוותרת לתרומה אסורה לכהונה, זו שאסורה
21 בתרומה אינו דין שאסורה לכהונה. מקשה הגמרא על רבי ישמעאל,
22 וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, הרי אֲמַר רַבִּי עֲקִיבָא שלומדים מפסוק רק שאסורה
23 לאכול תְּרוּמָה מספק, וּמִתְּהִיר לִיה אִיהוּ כְּהוֹנֵה - והוא השיב לו
24 שאין צריך פסוק שאסורה בכהונה, והרי רבי עקיבא לא דיבר על כך.
25 וְתוֹ, לְרַבִּי עֲקִיבָא, שאסורה לכהונה אם מת בעלה מִנָּא לִיה, ואי
26 אפשר לומר שסובר שמוותרת לכהונה, כיון שיש קל וחומר, וכן אי
27 אפשר לומר שלומד מהקל וחומר, שזה שיטת רבי ישמעאל.
28 וְכֵן תִּימָא כְּהוֹנֵה לֹא צָרִיכָא קְרָא, ואסורה ממילא

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אייר, ה'תש"א

ברוקלין, נ. י.

ברכה ושלוש!

במענה על מכתבה ממוצש"ק תזריע, בו שואלת אם תקבל הצעת "אגודת ישראל" לנסוע יחד עם מנהלת-מורה ג"כ מ"בית יעקב" למשך זמן החופש כשליחות מטעם "בנות אגו" לארצות מערב אירופא לשם ארגון סניפי "בית יעקב", "בתי" ו"בנות אגו" כמו כן לאסוף כסף למטרה זו, ושואלת הסכמתי.

הנה אם המטרה היא לארגן סניפי "בית יעקב" וכו' דבר נכון הוא. אבל בנוגע אוסף כסף הנה אם אפשר צריכה להשתמט מזה.

ועל שאלתה אם מסכים אני לטיסה באוירון אם אין אפשרות להפליג באני', הנה בטח תהיי הטיסה בשעת כושר בהנוגע למזג האויר וגם באוירון גדול.

בנוגע לגוף הדבר תמיהני קצת על הענין בידעי המצב בארה"ק ת"ו שיש בה כמה וכמה ילדים וילדות הנצרכים בחינוך כשר בתורה ויראת שמים, אשר בודאי יקר כל כח חינוכי על אתר, ובפרט אשר המצב כזה שבכל עת ובכל שעה ובכל יום חוטפים ילדים וילדות ממקור מחצבתם, אשר אח"כ קשה להחזירם לחינוך הכשר. ובמילא, לכאורה, תחת לנסוע לחוץ לארץ על ספק (אם דרושה עבודה, ואם תמצא לומר יש עבודה מתאימה שם, שמא ישנם הכחות על אתר לטפל בה); בשעה אשר ילדים וילדות למאות ואלפים נמצאים על אתר בסכנת כליון רוחני ח"ו, הרי חוב גדול וקדוש לכל הנמצאים על אתר לעשות כל האפשר להם בהצלת נפשות, ולהשפיע על זולתם להשתתף בעבודה זו, אשר כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ובפרט עשרות ומאות ואלפים.

אתענין לדעת אם חוג המורות והחברות אשר מתאספות לפרקים לדון בענינים המענינים אותן מעלות על הפרק גם דברי ימי החסידות וענינים מתאימים בתורת החסידות, וחלקה בזה בפרט.

בפ"ש לבבית להורי' שיחיו ובברכת כל טוב להם ולכל אשר להם.

ביאורים למסכת סוטה דף כט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אמר רב גידל אמר רב, דין זה שדבר שיש בו דעת לישאל נטמא
מספק, ואין בו דעת לישאל לא נטמא מספק, מהאי קרא נפקא,
והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, משמע שרק ודאי טמא
הוא ולא יאכל, הא ספק טמא וספק טהור יאכל, הרי שספק
טומאה אינו כודאי. אמא סיפא של הפסוק, והבשר כל טהור
יאכל בשר, משמע שרק אדם שהוא ודאי טהור הוא ויאכל
בשר, הא אדם שהוא ספק טמא וספק טהור, לא יאכל, הרי
שספק טומאה הוא כודאי טומאה. אלא לאו שמע מינה, כאן - כל
טהור יאכל בשר, מדבר באדם בדם שיש בו דעת לישאל ולכן נטמא
בספק, כאן - והבשר אשר יגע, מדבר בבשר שאין בו דעת לישאל
ולכן לא נטמא בספק.
מבאר הגמרא שצריכים את שתי הדרשות, ואיצטריך דרב גידל
אמר רב, ואיצטריך למיזמר מסופות, דאי רק מדריב, הוה אמינא,
שכשיש דעת לישאל טמא בין פרשות היחיד ובין פרשות הרבים,
לכן איצטריך למיזמר מסופות, לומר שנטמא רק ברשות היחיד
כסוטה. ואי רק מסופות, הוה אמינא, אין טומאה בספק עד דאיכא
דעת בנוגע - השרץ המטמא, ומיגע הנטמא, כסוטה שיש דעת
באשה ובבועל, אבל אם יש דעת רק בנוגע או רק במגיע אינו נטמא
מספק, לכן צריכא את הלימוד של רב גידל אמר רב שלומד, טהור
ודאי יאכל, אבל בספק ויש בנטמא דעת לא יאכל, אף אם אין
בנטמא דעת, ומשום כך שרץ מטמא בספק אף שאין בו דעת.
שנינו במשנה, בו פיום דרש רבי עקיבא וכל בלי חרש בו, אמר
רבי יהושע, מי יגלה עפר מעיניך רבי יוחנן בן זכאי, שהיית אומר
עתידי דור אחר לטהר כבר שלישי שאין לו מקרא מן התורה שהוא
טמא. מקשה הגמרא לרבי יוחנן בן זכאי, ומאחר דאין לו לשני
מקרא מן התורה שנטמא שלישי, למה עכשיו הוא טמא עד
שיטהרו דור אחר. מתרצת הגמרא, אמר רב יהודה אמר רב, אמנם
מן התורה אין לו מקרא לטמא, אבל מדין קל וחומר יש לו
טומאה לשלישי בתרומה, בדרך זו, ומה טובול יום שלא העריב
שמשו, שמוזר בחולין - שאם יגע בחולין אינו מטמא, בכל זאת
פוסל בתרומה עד שיעריב שמשו, כבר שני שפסול אף בחולין,
אינו דין שיעשה שלישי בתרומה ויפסלנו.
דוחה הגמרא, איכא למיפרד, מה למבול יום של טמא מת או זב
או מצורע, שכן בשעת טומאתו היה אב הטומאה ומשום כך פוסל
תרומה, מה שאין כן כבר שני שלא היה אב הטומאה, לא יעשה
שלישי בתרומה. מתרצת הגמרא, תיתי - תלמוד כבר שני שנטמא
שלישי בקל וחומר

שחרי עשה בה הכתוב בסוטה שתהיה ספק זונה אסורה על בעלה
בזונה ודאי, וכיון שהיא בחזקת זונה תהיה אסורה גם לגבי כהונה,
ולא צריך לזה פסוק. דוחה הגמרא, אם כן תרומה נמי לא תיבעי
קרא, שחרי עשה בה ספק זונה בזה, ואם היא בחזקת זונה
אסורה לאכול בתרומה, וכיון שבכל זאת מצריך רבי עקיבא פסוק
לפוסלה מאכילת תרומה, הרי שצריך פסוק גם לאסורה להינשא
לכהן.
מתרצת הגמרא, אלא לרבי עקיבא ארבעה קראי בתיבי -
נטמאה, נטמאה, ונטמאה, ווי' יתירא של ונטמאה, חד לבועל,
וחד לבועל, וחד לבחונה, וחד לתרומה. וכיון שאמר רבי עקיבא
שלומדים כהונה מהוי' היתירא, אמר לו רבי ישמעאל שאפשר
ללמוד מקל וחומר. ורבי ישמעאל לא לומד מיתור הוי', משום כך
רק תלתא קראי בתיבי, חד לבועל, וחד לבועל, וחד לתרומה,
ובהנה אתיא בקל וחומר.
מקשה הגמרא, ורבי ישמעאל, ממאי דאיצטריך קרא לתרומה
הקלה, ובהנה החמורה אתיא ממילא בקל וחומר, הרי לא כתוב
במפורש בפסוק תרומה, ואם כן דילמא כי אצטריך את הפסוק
לבחונה כיון שהיא חמורה, ותרומה הקלה שריא. מתרצת הגמרא,
אמר לך רבי ישמעאל, מסתברא שהפסוק השלישי הוא דומיא
דשני הפסוקים הראשונים שלמדנו מהם את האיסור דבועל ובועל,
מה בעל ובועל אסורה עליהם גם מחיים של הבעל, אף הפסוק
השלישי מדבר על תרומה שהיא נאסרת נמי מחיים של הבעל ולא
רק לאחר מיתה, לאפוקי בהנה דלאחר מיתה - מה שאין כן אם
נעמיד את הפסוק בכהונה תיאסר לכהן מהפסוק רק לאחר מיתה
בעלה, כיון שגרושה אסורה לכהן גם בלא הפסוק, לכן מעמיד רבי
ישמעאל את הפסוק בתרומה שדומה לבועל ובועל, ואת כהונה הוא
לומד מקל וחומר.
מקשה הגמרא, ורבי עקיבא שלומד מפסוק רביעי שנאסרת לכהונה,
מפני מה אינו לומד מקל וחומר וכדברי רבי ישמעאל. מתרצת
הגמרא, דומיא דבועל ובועל לית ליה, ולכן אם לא ילמוד מפסוק,
נאמר שילמד רק שאסורה לכהונה החמורה, אבל בתרומה תהיה
מוותרת. ואי נמי אית ליה דומיא דבעל ובועל ואפשר ללמוד
תרומה מהפסוק וללמוד כהונה בקל וחומר, בכל זאת כתוב ווי'
יתירא לכהונה, כיון שמיילתא דאתיא בקל וחומר, טרה וכתב לה
קרא.
לעיל למדה הגמרא מסוטה שדבר שיש בו דעת לישאל נטמא מספק,
ושאין בו דעת לישאל לא נטמא מספק, הגמרא מביאה כאן לימוד
נוסף להלכה זו.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אייר, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מייזי אייר ומובנת התמי' לסגנון כתבו, ששידוך עם
בנות אחבי' הספרדים ה"ז בגדר נחות דרגא ח"ו וח"ו. ויש להתענין בזה.

ב) להצעת נכבדות עבור בנו... שי' אף שלע"ע לא נשתדך אחיו המבוגר ממנו, אלא שאחיו
המבוגר אומר שלא איכפת לו זה, ושואל דעתי בזה.

המשך בעמוד הבא

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף כט עמוד א

תוספות

שכן עשה בה ספק זונה כוונה. תימה אמאי לא אמר כיון דטמאה הכתוב מספק מדיכא תימי דמותרת בתרומה ולכהונה ויש לומר אי לאו קראי איכא למימר דלא טמאה אלא לענין בעלה דאיכא ספק חייבי מיתות בית דין על דיו אבל לענין תרומה וכהונה הוה אמנא אוקי איתתא אחזקה אבל בירושלמי דפרק קמא מתוך קושיא זו דריש חד מהני תלתא קראי ליבם והכי איתא התם תני ר' מאיר

אומר שלש טומאות אמורות בפרשה אחד לבעל ואחד לבעל ואחד לתרומה מצניו אשה שהיא אסורה לביתה ומותרת לאכול בתרומה למה לא אילו בת כון שנישאת לישראל ואנסה שמא אינה מותרת לביתה ואסורה לאכול בתרומה לא מצניו אשה שהיא אסורה לביתה ומותרת לאכול בתרומה אמר ר' אבין הכין איתאמרת אחת לבעל ואחת לבעל ואחת ליבם אמר ר' יוסי מתינתא אמרה כן ואם מת חולצת ולא מתיבמת: **חד**

לתרומה וחד לכהונה. אין להקשות וכי ספק חמור מן דאי דאילו דאי זינתא מותרת בתרומה ולכהונה דהא ב' אלמנה ביבמות (דף סח.) מרבין מובת כון כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה שור אצלה פסלה ומרבין ער ממוני ומואבי וכי וקא פריך התם אימא דייבי כריתות נמי פירוש אינהו נמי הוו בכלל נבעלה לפסול לה ומאי שנא דלא תני להו לעיל ומשני כי תהיה כתיב דוקא בני וזיה לאפוקי חייבי כריתות דלא בני הויה ניהו אלמא דייבי כריתות לא מפסלי בביתאן ואשת אישי אידי נמי מחייבי כריתות ואם כן מספקא אמאי מיפסלי ורש"י שיבש שם אותה הגירסא וזה לשונו אימר נבעלה לפסול לה חייבי כריתות אבל דייבי לאוין כיון דתפסי להו בה קידושין לא פסלי לה וכותי נתנין וממור דפסלי מנלן הני דאית בהו זיהה מדאפקה להך ביאה בלשון הויה שמע מינה בהנך דתפסי בהו קדושין משתעי קרא אפה פסלי ולאפוקי דייבי כריתות לא גרסינן אי הכי כותי ועבד וכי והוא הדין דהוה מצי למימר חייבי כריתות לא מפסלי אלא משום דאיירי בהו לעיל דקתני כותי ודייני עובר כוכבים ובמתניתין נתן העבד פוסל משום בריאה ומשני פסלי מדריב יוחנן בר' ואית דמפרשי ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות נמי וכי וקשיא לי בגוזה טובא חדא דנתן בפרק ארבעה אחין (שם) דף לג:) אם היו כדונת נפסלו מן התרומה בבעלת אשת איש ועוד קל וחומר חייבי לאוין פסלי חייבי כריתות לא פסלי ועוד הא אמר בעשרה יוחסין

(קדושין דף עז:) כון הבא על אחותו זונה משיי לה וכיון דזונה משיי לה בעילתה פוסלתה דתניא ליהה שנישבת אית שנבעלה בעלת זנות נתנין לה מעשר ואוכלת ליה אין אבל תרומה לכהנת לא:

שלישי

לדאמר עתיד דור אחר לטהרו אבל הוא היה מטמא: ומה טבול יום. שלא העריב שמש: ששחר חליו. כדאמרין ביבמות בהעגל (דף עז:) תלתא קראי כתיבי, טבל וצלה מתר לחליו ולמעשר. העריב שמש אוכל בתרומה. הביא בפרונו בטמאה שהיא בת קרן מתר בקדשים: **כבר שני שפסול חליו.** דכתיב (ויקרא יז) כל אשר בתוכו יטמא, חליו תרומה וקדשים במשמע, דין הוא שיעשה שלישי בתרומה. ודיו ליכא למימר דאם כן בטל ליה קל וחומר דהא שני בתרומה מקרא משתמע כי חליו, וקיימא לן (בבב"ד סה.) דהיכא דמיפרך קל וחומר לא אמרין דיו: **שכן אב הטמא.** כגון טמא מת או נב או מצורע שהן בטמאתן אבות:

מטבול

רש"י

אי הכי לתרומה נמי לא תיבעי קרא. ונילף מההוא טעמא גופיה שהרי עשה הכתוב בסוטה ספק זונה כוונתו וזהו, ובתרומה הא ידענן דזונה אסורה דכתיב (ויקרא כג) כי תהיה לאיש זר, כי תבעל לזר אצלה. היא בתרומה תקדשים לא תאכל, ואין לה פסול גדול מזה כשהיא אשת איש ונבעלה לאחר. ולר' עקיבא מתאי קרא נפקא לן ביבמות (ז' סה.) כל הפסולים דפסלי, והנין נמי דלא תפסי בהו

קדושין. דכיון דלר' עקיבא אין קדושין תופסין בשום פסול, לא משמע ליה כי תהיה לשון זונה אלא כי תבעל: **אלא לרבי עקיבא ארבעה קראי כתיבי.** יחיד, ב' נטמאה וחד ונטמאה, ורבי עקיבא דריש ור' הרי ארבעה וכהנה אתיא פסל וחמר. ולא דריש ור', ופרכינן לר' ישמעאל כיון דלא דריש ור' ממאי דקרא לתרומה מדריש וכהנה אתיא בקל וחומר ואתו בלתי, דילמא קרא לכהנה אתא, דכיון דלא כתיב תרומה בהדיא אגא אמנא תרומה לא אתרביא לאסורה אלא כהנה הוא דאתרביא דחמיירא מניה, ותרומה שריא: **אמר לה סתמא.** דקרא תרומה רבי דומיא דתרין נטמאה דרבי כהן בעל ובעל דמחיים דבעל קמיתסרף להו, כגון אם יגרשנה אסורה לבעל, הולך מקרא שלישי נמי למידי דמיתסר ביה מחיים ודולבעל אתי, והיינו תרומה. ולמעט כהנה, שאין פסוק זה בא לאסרה אלא לאחר מיתה, דמחיים הא אסירא וקיימא, דהא מגרש לה והניא לה גרושה ואסורה לכהנה: ורבי עקיבא. דמגריר קרא לכהנה, דומיא דבעל ובעל לית ליה, ואי לא כתיב קרא ותיקא לא הוה מרבין אלא כהנה דחמיירא, דכל חד וחד קרא באנפי נפשיה הוא, ולא אמרין הא לא מרבי אלא דומיא דהנה: **ואי נמי אית ליה.** ומיתוקם קרא לתרומה, אפלו הכי אתא ור' יתיקא לכהנה, ואע"ג דאיכא למילפח בקל וחומר טרח וכתב לה קרא: **אלא אי לא שמע מנה.** הבשר אשר יגע, דכר שאין בו דעת לשאל הוא, דכשר הוי נוגע. הלקח ספקו טהור, וכל טהור יאכל בשר דאיירי בטמאת הגוף דיש בו דעת לשאל, כההוא קאמר לה ספקו טמא: **דעת נוגע ומגיע.** במטמא ונטמא. כי סוטה דיש בה דעת ויש דעת בבעל המטמאה, קמשמע לן דרב גידל דנפקא מכל טהור, הא ספק לא יאכל כיון דיש בו דעת בזה שנטמא, אבל במטמא לא בעינן דעת: **ומאחר דאין לו.** מקרא מן התורה לקח הוא טמא בתרומה, לרבי יוחנן ופרין

דקאמר עתיד דור אחר לטהרו אבל הוא היה מטמא: ומה טבול יום. שלא העריב שמש: ששחר חליו. כדאמרין ביבמות בהעגל (דף עז:) תלתא קראי כתיבי, טבל וצלה מתר לחליו ולמעשר. העריב שמש אוכל בתרומה. הביא בפרונו בטמאה שהיא בת קרן מתר בקדשים: **כבר שני שפסול חליו.** דכתיב (ויקרא יז) כל אשר בתוכו יטמא, חליו תרומה וקדשים במשמע, דין הוא שיעשה שלישי בתרומה. ודיו ליכא למימר דאם כן בטל ליה קל וחומר דהא שני בתרומה מקרא משתמע כי חליו, וקיימא לן (בבב"ד סה.) דהיכא דמיפרך קל וחומר לא אמרין דיו: **שכן אב הטמא.** כגון טמא מת או נב או מצורע שהן בטמאתן אבות:

המשך מהעמוד הקודם

מובאת דעות מהאחרונים בזה, שבהגיע לגיל בן שמונה עשרה אין מקפידים על קדימה האמורה ובפרט בכגון דא שהאח המבוגר ימחול במחילה גמורה, ויש מקום לומר וקרוב לומר, שזה עצמו יהי סגולה למהר בברכת השי"ת בשידוך מתאים בשביל אחיו המבוגר.

לפלא גדול שאינו מזכיר מפעולותיו בהפצת המעינות ובטח ימלא במכתבו הבא ובפרטיות הדרושה, ובפרט שפעולות בהאמור ג"כ מוסיפות ומקדימות ברכת השי"ת בהמצטרך, וק"ל.

בברכה לבשו"ט.

סוטה. פרק חמישי - בשם שהמים דף בט עמוד ב

רש"י

רש"י

מטבול יום דשרין. אדם שנגע בשרץ ראשון לטמאה הוא ולא אב הטמאה, וכי טבל החרץ לחליו ואסור לתרומה ואפי' לנגיעה דכתיב נמי הערב שמש בכלים במים יובא וטמא עד הערב וטהר (ויקרא יא), והא לנגיעה הוא להשתמש בו תרומה, ואשמעין דכלי טבול יום פסל ליה: שכן יש במינו אב הטמאה. אם היה נוגע בלי זה או אדם זה במת נעשה אב הטמאה לטמא אדם וכלים, תאמר באכל שאינו

נעשה אב הטמאה אפי' ע"י מת דכתיב (מקדש יט) וכל אשר יגע בו הטמא יטמא, ומבא נפקא לן וטמא דמטמא אדם וכלים, ועל כרחק בטמא מן שיש לו טהרה במקנה כתיב, דהא כתיב לעיל מניה והנה הטהרה על הטמא ורחץ במים, דבר שיש לו טהרה ובמקנה נעשה אב הטמאה במגע טמא מת על ידי מגע המת, וצאו אכלים ומשקין וכלי חרש שאין לו טהרה, ובמקנה בלי חרש יובית. שאין במינו אב הטמאה ומטמא את התרומה כשהוא ראשון וכ"ש שפוסלה, אף אהא אל תתמוה על כבר שני שאע"פ שאין במינו אב הטמאה יפסול, דטעמא לאו באב הטמאה תלי מזה לכלי חרש כו' פסול יום יובית. שאין בלי ששף הקראי לטבילה מטמא מאורו ופסול תרומה לא ראי. טבול יום כפרי כלי חרש לומר ששעם פסול התרומה תלי משום שטמא מאורו, דהא טבול יום אינו מטמא מאורו ופסיל, ולא ראי כלי חרש להיות אב הטמאה במינו כפרי טבול יום, דליכא למימר טעמא דטבול יום דפסיל בתרומה משום דמין אב הטמאה הוא, דהא ליתא ליהא חומרא בכלי חרש ופסיל: הצד השון שבהו, צריך אתה למצוא חמר שיהו בשניהם תלולות בו טעם פסול תרומה, ומדו צד השון שבהו שטמאין, טבול יום איסור טמא דכתיב (ויקרא כג) ובא השמש וטהר, מפל' דעד השקא טמא, וכלי חרש כתיב (שם יט) וטהר וכירים ותיך טמאים הם ופוסלין בתרומה, וכ"ש כבר שני דפסיל טפי מטבול יום שהוא טמא ואסור בחליץ שיפסול בתרומה: ובגל פסלים כתיב: הצד השון שבהו שמתר בחליץ ופסיל בתרומה, ולהך לשנא אין אדם יכול לפרש איהו כלי חרש שמתר בחליץ ופסול בתרומה, ובדחק גדול יש לפרש כלי חרש הפוקר צמיד פתיל שמציל על חליץ שבוהד ואין מציל על התרומה שבוהדו. והרבה גמגומין ותשובות ובטול שיטת הנגמרא יש בדבר, וקרא דלא אישכחן דאינו מציל בתרומה, ובתנא (שם כה) אמר איך תסאת נצלת בצמיד פתיל, אבל תרומה לא תנן בה, ועוד אין זה פוסל בתרומה דהא לא פסיל מידי אלא אינו מגן ומאליה היא נטמאת מאהל המת, ועוד כל הצד השון שבגמרא שפא ללמוד חמר צריך שיהא חמור וזה קל, דקאמר הצד השון שבהו שמתרין בחליץ, ואין זו שיטה בכל הגמרא, ולקשון שפרשתי אל תשיבני מה שאומר כלי חרש יובית, שהיה לו להביא דבר הדומה לטבול יום שאע"פ שטהור לחליץ פסול לתרומה, שאין זו תשובה, דאין צריך להוכיח אלא לטהר שחלבו שטמא פסול לתרומה מפני שהוא אב הטמאה, וקא מוהרר ליה כלי חרש יובית שאין בו חמר זה ופסול, וכן שיטת רוב הדינים כי יהוא דכל הקשר (תלוי וקו) מנן לקשר בחלב שאסור בהנאה קל וחמר ומה עקלה שלא נעבדה בה עבירה אסורה בהנאה, כשר בחלב שנעבדה בו עבירה בשבולו אינו דין שאסור בהנאה, מה לעקלה שכן לא היתה לה שעת הכושר, ומי כפסול יובית, מה לחמץ ובפסחו שבו קרת, כלאי הכרם יובית, והא כלאי הכרם נעבדה בו עבירה בנוריעתה וחמץ בפסח נמי עבר בכל דהא ולא דמו לעקלה כקלא דידה וקא הויא חובקה: צד חמור. טבול יום יש במינו אב הטמאה, כלי חרש מטמא מאורו: ורבי יוחנן צד חמור לא פריד, לא חשיב

ליה פירכא הואיל ואין חמר שבשניהם שנה: מנן לרביעי בקדש שהוא פסול. ולא אמרינן טהור הוא כבתרומה: מחסר כפורים. בטמאות הדריכות קרנן, כגון זב וזבה וזולת ומצורע: שמתר בתרומה פסול בקדש. ביבמות יליפין לה בפרק הערל (וה מנן): שלשי שפסול בתרומה. כדילפין לעיל מטבול יום: דין הוא שישעשה רביעי בקדש, ולא תמא דיו לבא מן הדין להיות כדון ונימא הכי, שלשי שפסול בתרומה דיו הוא שיהא פסול לקדש, דאם כן בטיל ליה האי קל וחמר, דשלישי בקדש לא אישכחין, ולא מביקיא דכי היכי דבתרומה אייתניה בקל וחמר מטבול יום הכי נמי אתי קדש בההוא קל וחמר, אלא אפלו מן התורה למדנוה: והני דקאמר למדנו שלשי לקדש מן התורה, הלכך אי אמרינן דיו איפרך ליה ק"ו כו': מי לא עסקין. מי לא מציון למישמע מנה דאפי' נגע בשני נמי קאמר לא יאכל, דהא בכל טמא כתיב, וקשרי טמא דכתיב כל אשר בטהו יטמא, ותאי בבשר שלמים כתיב דקדש גינה טעם גריבי. טעמו ש"ל יוסי שהוא חכם וגדול הדור אינו יודע מדו שלמך רביעי בקדש, שהרי מקל וחמר זה תשובתו בצדו: אבל תבא תוספת פסול יום. שנגע בטבול יום והוא של קדש או של תרומה יובית, שפסול בתרומה מן התורה דפרשית לעיל דבכלים נמי כתיב הערב שמש לגבי תרומה ואינו אלא לנגיעה ואינו עושה רביעי בקדש לרנן דפליגי, עליה דאבא שאול ואמרו טבול יום פסול בקדש ואינו מטמא לפסול את מי שחזרו ונגע בו, וקא סלקא דעתא דר' יוסי ברנן סבירא ליה הלכך תשובתו בצדו דא"כ הכי נמי נדרש להאי ק"ו שפסול אכל הבא מחמת טבול יום את הקדש, ומה מחסר כפורים שמתר בתרומה פסול בקדש, אבל הנוגע בטבול יום שפסול בתרומה ואינו דין הוא שישעשה רביעי בקדש: כגול יום תחלה לקדש. מעלה עשו בקדש להיות טבול יום אצלו כראשון לטמאה ויטמא שני בקדש זה, מזה שאכל שנוגע בטבול יום נעשה שני וקשר וקשר את חבירו שלשי ושניהם קריין טמאין שפוסלן את אחרים, והשלישי פוסל את הרביעי להיות הוא עצמו פסול אבל לא יפסול את אחרים במגעו: רבי מאיר אומר מטמא אחד ופוסל אחד. הרי הוא כשאר שני שפוסל את התרומה והנוגע בו פוסל את הקדש, כך טבול יום הפוסל את התרומה הנוגע בו טמא לקדש ולפסול עוד אחר: כך פוסל כו'. ואין הנוגע בטבול יום פוסל את הקדש אלא הוא עצמו פסול: פסול יוסי ברנן סבירא ליה. דתהי תשובה בצדו, דילמא באבא שאול סבירא ליה, והוא הדין דהוה מצי רב פפא למימר דילמא כו' מאיר סבירא ליה ואין כאן עוד תשובה דהא עביר רביעי, אלא רבנא קטן. כלומר מאן לימא לן דלא מחמיר באבא שאול, דילמא כותיה סבירא ליה דאכל הבא מחמת טבול יום אם של קדש הוא מטמא אחד ופוסל אחד, דההוא דנגע ביה פסיל ליה דאורייתא ואפלו הוי קמא תרומה פסול לחמץ מקל וחמר ממחוסר כפורים כדריש רבי יוסי לעיל, ודריש ליה נמי הבא, ומה מחסר כפורים שמתר בתרומה פסול לקדש, אבל תרומה הבא מחמת טבול יום שפסול בתרומה אינו דין הוא שישעשה רביעי בקדש, דהיכא דהוה ליה דקדש עבד רנן מעלה שישטא אחד ויפסול אחד: דאי סלקא דעתך באבא שאול סבירא ליה. ודומלל וחמר דמחסר כפורים פסיל לקמא ומעלה דרנן מטמא ליה, כיון דמדאורייתא פסיל ליה לההוא דנגע ביה ליתיה לרביעי בקדש מאכל הבא מחמת טבול יום: ומה אכל הבא מחמת טבול יום דטבול יום. שקא מבחו שרי בחליץ עושה רביעי בקדש, כלומר פוסל את הקדש מקל וחמר ממחוסר כפורים:

שלישי

ביאורים למסכת סוטה דף כט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

מִי לֹא עֲקָקִינָּהּ - האם לא מדובר בפסוק, דַּנֶּנֶּה הַבֶּשֶׂר בְּשָׁנִי
 לטומאה, וְאִמָּר הִתְקַנָּה לֹא יֵאָכֵל, משמע שלשלישי בקודש טמא,
 ואם כן רביעי נלמד מִקֵּל וְחֹמֶר מִמְּחוּסֵר כִּיפּוּרִים, בְּדִאמְרָא.
 אִמָּר רַבִּי יוֹחֲנָן, מַעֲסָה בְּרִיבִי - טעמו של רבי יוסי שהוא חכם וגדול
 הדור, שאמר שרביעי בקודש פסול, אִינוּ יוֹדְעִי מַה הוּא, שְׁהָרִי
 תְּשׁוּבָתוֹ - פירכתו של הקל וחומר בְּצִדּוֹ, כִּיּוֹן אֵיכָל הָבָא -
 שנטמא מִחֻמַּת נגיעה בְּטָבֹל יוֹם יוֹכִיחַ, שאף שְׁפָסוּל בְּתְרוּמָה,
 בכל זאת וְאִינוּ עוֹשֶׂה רְבִיעִי בְּקוֹדֶשׁ, ולפי רבי יוסי נדרוש קל וחומר
 גם לאוכל הבא מחמת טבול יום שיעשה רביעי בקודש, ומה מחוסר
 כיפורים שמותר בתרומה בכל זאת פסול בקודש, אוכל הנוגע בטבול
 יום שפסול בתרומה ודאי שיעשה רביעי בקודש, אם כן מוכח שרבי
 יוסי אינו דורש קל וחומר זה.
 הגמרא מביאה ברייתא שחכמים סוברים שאוכל הבא מחמת טבול
 יום אינו פסול בקודש, דְּתַנְיָא, אָבָא שְׂאוּל אָמַר, שאף שטבול יום
 הוא שני לטומאה, החמירו חכמים שְׁטָבֹל יוֹם יהיה תְּחִילָה לְקוֹדֶשׁ
 - ראשון לגבי קדשים, ויוכל לְטַמֵּא שְׁנִיָּם - אם יגע בקודש יעשה
 אותו שני וחשני יעשה את חבירו שלישי, ושניהם נקראים טמאים
 ויכולים לטמא אחרים, וְלִפְסוֹל אֶחָד - והשלישי יכול לפסול עוד
 קודש ולעשותו רביעי, אמנם הרביעי רק פסול לאכילה ואינו יכול
 לטמא אחרים. רַבִּי מֵאִיר אָמַר, טבול יום נחשב לשני גם לגבי
 קדשים וּמִטְמֵא אֶחָד ועושהו שלישי, וּפְסוֹל השלישי אֶחָד אחר
 ועושהו רביעי. וְחֻכְמֵי אֲמָרִים, טבול יום אינו מטמא אחרים אלא
 רק פוסלם, וְכַשֵּׁם שְׁפָסוּל אֵיכָל תְּרוּמָה לאכילה וּמִשְׁקֵי תְרוּמָה
 לשתיה, ואינם מטמאים אחרים, כִּדְ טבול יום פָּסוּל אֵיכָל קוֹדֶשׁ
 וּמִשְׁקֵי קוֹדֶשׁ אבל הם אינם מטמאים אחרים, הרי שאף על פי
 שאוכל הבא מחמת טבול יום פסול בתרומה, אינו פוסל רביעי בקדש,
 והרי זה פירכא על הקל וחומר של רבי יוסי.
 דוחה הגמרא את הפירכא של רבי יוחנן, מִתְּקִינָה לָהּ רַב פָּסָא,
 מִמַּאי דְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבְּנָן סְבִירָא לֵיהּ, דִּילְמָא בְּאֵמָא שְׂאוּל סְבִירָא
 לֵיהּ דְּאִמָּר שְׁטָבֹל יום נחשב מדרבנן לראשון כשנגע בקדש, לְטַמֵּא
 שְׁנִיָּם וְלִפְסוֹל אֶחָד, כמבואר לעיל, וכשנגע טבול יום בתרומה, או
 לא החמירו לעשותו כראשון, אלא שני, והתרומה היא שלישי, והיא
 פוסלת קודש לעשותו רביעי, ואין פירכא על הקל וחומר של רבי
 יוסי. מבארת הגמרא שאין לדחות את הפירכא של רבי יוחנן, מכיון
 דְּאִי סְלִיקָא דְעֵתָהּ שְׂרַבִּי יוֹסִי בְּאֵמָא שְׂאוּל סְבִירָא לֵיהּ, ולומד קל
 וחומר ממחוסר כיפורים לטמא את הנוגע בטבול יום לעשותו
 שלישי, ויפסול את הרביעי בקדש, אם כן לִיִּיתֵיהּ - ילמד שלשלישי
 פוסל לְרִבִּיעִי בְּקוֹדֶשׁ, מקל וחומר מֵאֵיכָל שְׂבָא מִחֻמַּת טָבֹל יוֹם
 ולא ממחוסר כיפורים, בדרך זו, וְכֵן אֵיכָל הָבָא מִחֻמַּת טָבֹל יוֹם
 אף דְּטָבֹל יוֹם גּוֹפִיחַ מוֹתֵר בְּחֻלִּין ואינו פוסל אותו, בכל זאת
 אֲמָרַת שְׂאוּל הָבָא מִחֻמַּת עוֹשֶׂה רְבִיעִי בְּקוֹדֶשׁ, אֵיכָל

מִטְבֹּל יוֹם דְּשָׂרִין, שבשעת טומאתו לא היה אב הטומאה אלא
 ראשון, ובכל זאת אסור באכילת תרומה.
 דוחה הגמרא, מַה לְטָבֹל יוֹם דְּשָׂרִין שֶׁבֶן יוֹם בְּמִינוֹ - באדם או
 בכלים אֵב הַפּוֹמָאָה - שאם יגעו במת ייעשו אב הטומאה, מה שאין
 כן כבר שאינו נעשה אב הטומאה אפילו יגע במת. מתרצת הגמרא,
 כִּלִּי חָרֵשׁ יוֹכִיחַ שאף שאין במינו אב הטומאה, בכל זאת מטמא את
 התרומה כשהוא ראשון, אם כן נלמד גם לכבר שני שאף שאין במינו
 אב הטומאה, יפסול את התרומה.
 דוחה הגמרא, מַה לְכִלִּי חָרֵשׁ שִׁישׁ בּוֹ חוּמְרָא שֶׁבֶן מִטְמֵא אוֹכְלִין
 ומשקין מֵאִוִּירוֹ - אף אם לא נגעו בכלי עצמו, אלא רק היו באויר
 הכלי, ומשום כך גם פוסל תרומה, מה שאין כן כבר שנטמא רק
 בנגיעה. ומתרצת הגמרא, מִטְבֹּל יוֹם בכלי שנטהר במים יוֹכִיחַ, שאף
 שאינו מטמא מאוירו בכל זאת פוסל תרומה. וְחֹזֵר הָדִין, לֹא רָאִי
 זֶה בְּרָאִי זֶה - אין חומרתו של כלי שהוא טבול יום כחומרתו של כלי
 חרס שנטמא מאוירו, לומר שזו הסיבה שכלי חרס פוסל בתרומה,
 שהרי כלי טבול יום גם פוסל בתרומה, וְלֹא רָאִי זֶה בְּרָאִי זֶה - ואין
 חומרתו של כלי חרס, כחומרתו של כלי טבול יום שיש במינו אב
 הטומאה, לומר שזו הסיבה שטבול יום פוסל בתרומה, שהרי גם כלי
 חרס גם פוסל בתרומה, הַצֵּד הַשְּׁוֹה שֶׁבֶן - בטבול יום ובכלי חרס,
 [שטמאים] שְׁמוֹתֵיהֶן בְּחֻלִּין וּפְסוֹלֵיהֶן בְּתְרוּמָה, כִּלִּי שֶׁבֶן בְּכָר שְׁנִי
 שחמור יותר מטבול יום שְׁפָסוּל בְּחֻלִּין, אם כן ודאי דְּפִסוֹל
 בְּתְרוּמָה.
 הגמרא מסבירה את שיטת הדור אחר שרבי יוחנן בן זכאי אמר
 שיתירו את כבר שני. וְדוֹר אֶחָד פְּרִיָּה, מַה לְהַצֵּד הַשְּׁוֹה שֶׁבֶן,
 שֶׁבֶן יוֹם בְּהֵן - בכל אחד מהם צֵד חֲמוּר, טבול יום שיש במינו אב
 הטומאה, וכלי חרס שנטמא מאוירו, אבל כבר שני אין בו צד חומרא
 כלל. וְרַבִּי יוֹחֲנָן בֶּן זְכַאי, צֵד חֲמוּר לֹא פְרִיָּה, אלא רק כשיש צד
 שוה לשניהם.
 תַּנְיָא, אִמָּר רַבִּי יוֹסִי, מִנֵּן לְרִבִּיעִי בְּקוֹדֶשׁ שִׁנְעָה בשלישי לטומאה
 שְׁפָסוּל, ולא טהור בתרומה, וְדִין הוּא - יש ללמוד זאת מדין קל
 וחומר, מַה מְחוּסֵר בְּפּוּרִים - דהיינו טמא שטעון קרבן ועדיין לא
 הקריבו, שְׁמוֹתֵיהֶן לֹאכּוֹל בְּתְרוּמָה, בכל זאת פָּסוּל בְּקוֹדֶשׁ - אם
 נגע בקודש פוסלו, שְׁלִישִׁי שְׁפָסוּל בְּתְרוּמָה, אִינוּ דִין הוּא שִׁנְעָה
 רְבִיעִי בְּקוֹדֶשׁ, ואי אפשר לומר דיו לבא מן הדין להיות כנידון,
 שיהיה בקדשים רק שלישי בתרומה שהוא נלמד ממנה, כיון שקל
 וחומר זה יתבטל, מפני שאת הדין שיש שלישי בקודש אפשר ללמוד
 מאותו קל וחומר שלומדים את תרומה, ועוד הרי וְלִמְדֵנוּ שְׁלִישִׁי
 לְקוֹדֶשׁ מִן הַתּוֹרָה בפירוש, ואם כן ודאי שאם נאמר דיו יתבטל הקל
 וחומר, ולכן וְרִבִּיעִי בקודש נלמד מִקֵּל וְחֹמֶר כמו שכתבה הגמרא.
 שואלת הגמרא, וְשְׁלִישִׁי לְקוֹדֶשׁ שאמרנו שנלמד מן הַתּוֹרָה מִנֵּלְן.
 משיבה הגמרא, דְּכֵתִיב "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יַגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל",

אגרות קודש

ב"ה, י"א אייר, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מאדר"ח אייר והקודם לו.

הנה נעם לי לקרות בו שמתגלה בו כשרון נואם לפני הרבים, ומנצל כשרונו זה לדברי התעוררות
 להחזקת היהדות וקיום התורה ומצות. ויה"ר מהשי"ת שיפעלו הדברים בנואם ובהשומעים. ובודאי
 מסדר שלא יפריע הנ"ל בלימודיו בהתמדה ובשקידה, הן בתורת הנגלה והן בתורת החסידות...

ביאורים למסכת סוטה דף ל עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מאובל שהוא ראשון לטומאה, נעשה גופו ראשון מדרבנן, ומה
שנוגע בו נעשה שני, ואם אוכל שני נעשה שני, ואם נגע בתרומה
עשאה שלישי, ואם אוכל שלישי נעשה שלישי. רבי יהושע אומר,
שאוכל ראשון אינו עושה את האוכל אותו ראשון, אלא האוכל
אובל ראשון ואוכל שני נעשה שני, ואם ואם אוכל אוכל שלישי
נעשה הוא בעצמו שני בקודש - שאם יגע בקודש יטמא אותו,
ואותו הקודש יוכל לפסול קודש אחר, ואין גופו נעשה שני
בתרומה, ואם יגע בתרומה אינו פוסל אותה. ומוסיף רבי יהושע,
באיזה חולין אמרו שיש בהם שלישי והוא נעשה שני לקודש, בחולין
שנעשו על מותר תרומה - שקיבל בעליהם הכהן על עצמו לשמור
את חוליו בטרהה כתרומה, אבל חולין סתם אין בהם שלישי.
מדייקת הגמרא, על מותרת תרומה אין - יש בחולין שלישי
כתרומה, כיון שכך עשו הרבה כהנים, אבל חולין שנשמרו על
מותרת הקודש לא שייך בהם שלישי, כיון שדבר זה לא היה מצוי
ובטלה דעתו אצל כל אדם, ויש להם דין ככל חולין רגילים שאין
בהם שלישי, וממה שהוצרכו להגיע לחולין שנעשו על טהרת
תרומה כדי לאסור שלישי בחולין, אלמא קסבר רבי יהושע, אין
שני עושה שלישי בחולין סתם.
רבי אלעזר אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין
מהברייתא, דתניא, רבי אלעזר אומר, שלשתן - אלה המבוארים
מיד, שוין בדינם, הראשון שבקודש ושבחולין ושבתרומה, מטמא
שנים - הראשון מטמא את השני, והשני מטמא את השלישי, ופוסל
אחד - והשלישי פוסל את הרביעי בקודש, ומטמא אחד - הראשון
מטמא את השני, ופוסל אחד - השני פוסל את השלישי בתרומה,
ופוסל אחד - הראשון פוסל את השני בחולין, הרי שלרבי אלעזר
אין למעלה משני לטומאה בחולין.
רבי אלעזר אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין
מהמשנה, דתני, רבי אלעזר אומר, עיסה שנטמאה במזיד אין
מפרישין ממנה חלה, אלא חלה נפלת מן הטהורה על הטהורה -
שצריך ללוש עיסה נוספת טהורה ולהפריש ממנה על הטמאה. כיצד
יפריש מהעיסה הטהורה על הטמאה מהמוקף, ולא תיטמא מהעיסה
הטמאה, עושה כך, הרי שתי עיסות יש, אחת טהורה, ואחת
הטהורה, נופל כדי שיעור חלה שהוא אמור להפריש על העיסה
הטמאה, מעיסה הטהורה שלא הורמה חלה, ונטול עוד חתיכה
מהעיסה הטהורה, ונתת ממנה בשיעור של פחות מכביצה שיעמוד
באמצע יגע בעיסה הטמאה, ובחתיכה הטהורה שעושה אותה
חלה, וכל זה הוא כדי ליפול את החלה מן המוקף.

שלישי הקא מחמת שני, דשני גופיה אסור בחולין, אינו דין
שעושה רביעי בקודש, ומזה שרבי יוסי למד דווקא ממחוסר
כיפורים משמע שאינו סובר כאבא שאול אלא כרבנן שאוכל הבא
מחמת טבול יום אינו פוסל אחרים, ואם כן קשה עליו פירכת רבי
יוחנן.
וכי תימא שהסיבה שרבי יוסי לא למד מאוכל הבא מחמת טבול
יום, היא משום דאיכא למיפרך את הקל וחומר ולומר מה לטבול
יום שכן היה אב הפומא, ומשום כך אוכל הבא מחמתו מטמא
רביעי בקודש, מה שאין כן שני שלא היה אב הטומאה אין שלישי
הבא מחמתו יכול לעשות רביעי, ואמנם הוא סובר כאבא שאול.
דוחה הגמרא, הא אייתינה - למדה רבי יוסי ממוחוסר כיפורים, וגם
שם אפשר לפרוך מה למחוסר כיפורים שכן אב הטומאה, ובכל זאת
ולא פריכה, הרי שרבי יוסי סובר שאין פירכא זו פירכא, כיון שאף
שקודם היה אב הטומאה בכל זאת עכשיו שטבל הלכה טומאתו
החמורה, אם כן גם בטבול יום כיון שעכשיו אינו אב הטומאה אי
אפשר לפרוך בדרך זו, ואם כן צריך לומר שהסיבה שלמד דווקא
ממחוסר כיפורים היא מפני שסובר כרבנן ולא כאבא שאול.
אמר רב אסי אמר רב, ואמרי לה אמר רבא בן איסי אמר רב,
רבי מאיר ורבי יוסי ורבי יהושע ורבי אלעזר ורבי אליעזר, בולחו
סבירא להו דאין שני עושה שלישי בחולין, ואינם סוברים כרבי
עקיבא שדרש במשנתנו שני עושה שלישי אפילו בחולין.
רבי מאיר אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין
מהמשנה, דתני, כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים - כל מי
שהוא טהור מהטהרה, אלא שחכמים הזקיקו אותו להיטהר במים,
דינו מדרבנן כשני לטומאה, ומטמא את הקודש ועושהו שלישי,
ופוסל את התרומה, ומותר באכילה בחולין ובמקדש שני, דברי
רבי מאיר, וחקמים אסרין אכילה במקדש שני. הרי שרבי מאיר
ורבנן שחולקים עליו סוברים ששני אינו עושה שלישי בחולין.
רבי יוסי אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין, מהא
דאמרן - ממה שאמר רבי יוסי לעיל, מנין לרביעי בקדש שפסול וכו',
כיון דאם איתיה - אם הוא סובר ששלישי בחולין הוא טמא
מהטהרה, ליתיה לרביעי בתרומה - שילמד שגם רביעי בתרומה
טמא, מהקל וחומר מטבול יום, כמו שהוא לומד שלישי בתרומה,
ולאחר שילמד רביעי בתרומה פסול, שילמד גם וחקמיש בקודש
בכל וחומר מרביעי בתרומה, ומזה שרבי יוסי אינו לומד כך משמע
שהוא סובר שאין שלישי בחולין.
רבי יהושע אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין
מהמשנה, דתני, רבי אלעזר אומר, האוכל שיעור חצי פרס

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אייר, ה'תשי"א

ברוקלין

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מוה"ר יהודא לייב שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו המודיע אשר אמר, הוא וזוגי שי כבר קבלו את הוויזות לקנדה ומתכוונים

בקרוב לנסוע;

יה רצון שתהי הנסיעה כשורה ויביאם למחוז חפצם ויסתדרו באופן המתאים לפניהם בגו"ר.

המשך בעמוד ר"ז

סוטה. פרק חמישי – בשם שהמים דף ל עמוד א

תוספות

שלישי הבא מחמת שני וכו'. פירש רש"י דשמעינן מניה חרתי שמעינן מניה אוכל הבא מחמת טבול יום דסבייא ליה אבאב שאול ושמעינן מניה דשלישי הבא מחמת שני וכו'. תימה כיון דילין ק"ו לשלישי ממוחוס כפיורם לאו ממילא שמעינן מניה דאית ליבא בשאול דבהאי קל וחומר גופיה ממוחוס כפיורם נפקא ק"ו אוכל הבא מחמת טבול יום ועדיב רביעי אמר ר' אבא' הוי ליה למתא

לרביעי בקדוש מאוכל הבא מחמת טבול יום וכי לא מייחי ליה שפיר טפי ממוחוס כיפורים גופיה מדחוי מייחי ליה מאוכל הבא מחמת טבול יום דאוכל הבא מחמת טבול יום גופיה לא שמעין ליה אלא מקיז דמחוסר כיפורים ונראה דאפי' הכי זין נראה ליה טפי לעושה שלישי מקיז ראשון כגון שלישי הבא מחמת שני דאליים טפי למיעבד רביעי ממאי דמייחי ליה ממוחוס כיפורים שצריך למייחי שלישי גופיה (למייחי) מקיז דטבול יום דפסול בתרומה א"ע דבין כך ובין כך הוי ק"ו כן ק"ו מהו לאלומי כח שלישי עדיק ליה טפי:

הא אייתניה ממוחוס כיפורים ולא פרכין. רש"י פ' משום דבין דטבול אולה ליה דהיא טומאה ולא ידענא אמאי פ' הכי הא ע"כ אית לן לממיר דר' יוסי סבירא ליה ברבן יוחנן בן זכאי דמייחי שלישי תרומה במה הצד דאי לא תימא הכי שלישי מנא ליה ובאותו מה הצד גופיה מייחי רב' יוסי רביעי ממוחוס כיפורים ומכלי חרס ומשום וחי' פריך. ספר הישר. מסיק בפ"ק דשבת (דף יד.) ויזמין דאכלי אוכלין טמאין וכו' הקשה ריב"א הלוי זצ"ל אלמא דאוכלין טמאין פוסלין את הגויה בכביעה דאפי' כביעה מטמאין למשקין דתרומה דרשי לפומיה ונתנו בפרק ביצד משתתפין (עירובין דף פב.) חציה לבית המצות וחצי חציה לפסול את הגויה דהיינו שני במועדי ותרין מורי אין דרך בני אדם לשחות אלא לאחר אכילת שני ביצים וקודם לכן מילתא דלא שכיתה היא ואין נראה לר"י תירוצ' זה הוה שאפילו בלשון לא דקדק שבבאן הוא אמר לפסול את הגויה ולשם הוא אמור אלו פוסלין בתרומה משמע אפילו במגע ובבאן לא גזרו לא ממוחוס פנים אטו טומאת חוץ ועוד

היאק' אנו אומרים ביזאם פרק אחרון (דף 8:) אמר רב פפא הנה לטומאת גויה דלא דאורייתא ומותיב מי אמר רב פפא הכי והכתוב לא תטמאו בהם ואמר רב פפא מכאן לטומאת גויה דאורייתא ומתרץ מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ואם היה מגורת י"ח דבר וכי' בזה היה טועה בעל הגמרא שהם דאורייתא והלא פשט איסורם בכל העולם הלא דאורייתא דתרי גזירות חזו דאם גזירת טומאת פנים אטו טומאת אורז דהיינו פסול גויה דהלא דאורייתא דמותר להגיע טומאה למקשינן דאם לא בשאכל תרומה ואח"כ שטמן משקן טמאים נוגעין חזו וזה הבה מעיו ולא אישנין להכי נבי לא נחוש אפי' בחוץ לחצי גזרו ודוקא בשני יציגים אבל בבביצה לא שדרי האוכל בבביצה מתעבל בתוך מעיו ושאר בין שיניו ולכשידיה לבני מעיו יפתח ורבה מבביצה ואין אדם טועה שאפילו אוכל אוכלין טמאין בבביצה ושטותה משקן ותרומה לא יאמר א"כ שדורין הן בבביצה אפי' בחוץ והא בפנים לא היה בבביצה שדרי נתעבל האוכל לא היה כשיעור לטמא ודוקא באוכלין מצריך יותר מכשיעור ושטותה דמתעבל לא מא משקן פסלי היה בכדי רביעת אדא לא משקן להתעבל בתוך מעיו ודאית היה לא להוסיף יותר מעט מ"מ וכן נדחת לשיעוריה העצמי אותה על שני יציגים שהוא שיעור ידוע וגזירה אחרת אדא על שבת שגזרו בבביצה אף על גמג ואתה של שחטת חולין (דף 7:) דאמר עולא האוכל אוכל שלישי של חולין שנעשו על סדרת תרומה נפסל גופו מלאכול בתרומה איני יודע לפרש אם אמתא גזירה ראשונה מ"מ למה גזרו אי משום טומאת חוץ ולא אפילו אם היה נוגע בשלישי שבתרומה לא היה נפסל שגזרו לשלישי מזהה רבניו רביות רביתם ודברים חלוצים חלוצים ששעשו על דבריהם הידוש של חז"ל הוא

כחולין רבי אלעזר ברבי צדוק אומר הרי הן בטומאה לתרומה לטמא שנים ולפסול אחד א"כ אינו רביעי וא"ת מגורה שניה ממשו משקין דאכלי אובלין טמאין ושתה משקין תרומה אם כן למה נפסל גופי ידי' טמא אפי' בבגוע וא"ת גורה שלישית היא מ"מ הטעם לא נודע אלא א"כ נאמר רבו בגורות וגורו גזירה לגורה ולפי פירוש הקונטרס שפירש בשחיטת חולין אינו נראה ואינו מיושב יפה שמפרש האוכל אוכל ראשון וזהו חצי פרי שהרי אנו אומרים מאי טעמא דילמא אכיל אובלין טמאין ושתי משקין תרומה וזהו אפילו בבבבא, ע"כ לשון ספר הישר:

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף ל עמוד ב

תוספות

רש"י

1 להקפיד החלה אצל העסה קדם שתקרא לה שם, והכי מקשה לה נותנת בעריבה לצד
2 אחד ונותנת מן העסה הטהורה פחות מכביצה בין החלה הטהורה ובין העסה הטמאה,
3 והאמצעית נוגעת בשמיהו ומצרפתה, וקורא שם על החלה ומסקלת עם קריאת השם,
4 ופחות מכביצה אינו מטמא את החלה ואע"פ שהוא עצמו מקבל טמאה, כדכתיב בחור

5 כהנים מכל האכל אשר יאכל מלמד שהוא
6 מטמא בכל שהוא, יכול יטמא לאחרים בכל
7 שהוא ת"ל אשר יאכל, ודרשין ליה בפרק
8 בתרא דיומא (ף פ) אבל הנאכל בבת אחת,
9 ושריו חכמים אין ביה בליעה מחזיק יותר
10 מביצת תרנגולת, וחקמים אפרין, כדכתיב
11 לפרוש טעמא, ותניא בביצה, ותניא בברייתא
12 דאלבא דר' אליעזר, ונותנת אף בביצה באמצע
13 ואפ"ה לא מטמא לה לחלה עד שלא נקרא
14 עליה שם: ככרית רבנן. הני דבי מדרשא דבעו
15 למשמע מה דר' אליעזר אין שני עושה שלישי
16 בחלין ט"ל, אידי ואידי - הך ברייתא נמי אלבא
17 דרבי אליעזר דשרי בביצה, ומתני' דאמר פחות
18 - תרתייהו בעסה ראשונה העסה הטמאה
19 ראשונה לטמא היא ואפ"ה קאמר ר' אליעזר
20 בברייתא בביצה ואע"ג דמיטמא באמצעית
21 מחמת ראשונה ותקא לה עניה לא הדרא
22 ועבדא לה לחלה עד שלא קרא עליה שם
23 שלישי, ואע"ג דמעט חלין הטבולין לחלה
24 הוא, דכ"ע בין לר' אליעזר בין לרבנן לאו בחלה
25 דמיא למיחוי עלה תורת תרומה מאי לאו כח
26 קמיפלגי. רבי אליעזר ורבנן, דר' אליעזר דשרי
27 סבר אין שני עושה שלישי בחלין, ורבנן דאסרי
28 סברי שני עושה שלישי בחלין ואיטמא לה חלה
29 לפני קריאת השם ואע"ג דחלין הוא ואשתב
30 דספיקו לכתו חלה טמאה בחזקת שהיא טהורה,
31 ותנא דמתני' דאמר לר' אליעזר פחות מכביצה,
32 לא משום דאית ליה שני עושה שלישי, אלא
33 משום דכמה דאפשר למעטי טמאה באמצעית
34 ממעטין, דאסור לגרום טמאה לחלין, אלא
35 משום חקנת תרומה הוא דשרי, וקא אפטר
36 בבחי. אי נמי משום דילקא לא מידהר בה שלא
37 תגע חלה באמצעית זו אחר קריאת השם,
38 וחכמים אוסרין דילקא אחי למיעבד בביצה
39 ומטמא באמצעית והדרא ומטמא לחלה: לא
40 דכ"ע, ואפלו לרבנן אין שני עושה שלישי בחלין,
41 והאי דאסרי רבנן משום דאסרי חלין הטבולין
42 לחלה בחלה דמו ומיפסלי משום שם שלישי:
43 ואיבעית אימא דכ"ע לאו בחלה דפי ודכ"ע אין
44 שני עושה שלישי בחלין, והכא בכתר לגרום
45 טמאה לחלין בוי. טעמא דרבנן דאסרי משום
46 באמצעית הוא, דמיטמא מחמת העסה שהיא

1 סבר תחומין דאורייתא ומר סבר תחומין דרבנן. תימה דהכא משמע דאי הוא
2 משתעי קרא דאלפים אמה בלויס דהוא סבר תחומין דרבנן אלא טעמא משום
3 דמשתעי בשבת הוא לילף לתחומין בפרק מי שהוציא אוהו (עירובין דף נא.) מג"ש מקום
4 ממקום ומקום מניסה וכו' א"כ אפי' הוא משתעי בשבת וכו' מצי למילף ברו
5 ג"ש דמקום דכתיב גבי שבת היינו אלפים דהא

6 פריך התם ונילף מקר העיר הוצא אע"ג דהוא
7 קרא משתעי לדבריה דכל בלויס ובס"ק דעירובין
8 (נף יז) משמע מאן דסבר תחומין דאורייתא
9 נפקא לן מאל יצא איש ממקומו: רבי נחמיה
10 אומר כסופר הפרס על שמע בבית הכנסת.
11 בתוספתא (פ"ר) נחמיה אומר כבני אדם שקורין
12 את שמע שנאמר ויאמרו לאמר מלמד שהיה
13 משה פותח תחילה ישראל עונן אתריו וגומרין
14 משה אמר אז ישיר משה וישראל אומרים אשריה
15 לה משה אמר עז וזמרת יה וישראל אומרים זה
16 אלי ואנחנו משה אמר לה איש מלחמה וישראל
17 אומרים ה' שמו:

18 רבי מאיר אומר מנין שאפי' עוברין שבמעי
19 אמן. אין לומר דרבי יוסי הגלילי ורבי
20 מאיר פליגי דרבי יוסי אית ליה דוקא עוללים
21 ויונקים ולא עוברים אלא מקרא דמפי עוללים
22 ויונקים נפקא ליה דתינוק שמו דר מפי דמשמע
23 יונקים בשעה שהוא יונק ולכן איצטרך קרא
24 דמפי עוללים דאי לאו הכי כיון דנפקא לן
25 מקרא ממקור ישראל במקדלות ברכו אלקים
26 אפילו עוברים לא היה צריך למימר תו עוללים
27 ויונקים דכ"ע שלשה שאכלו (ברכות דף מט.)
28 נתנין בעשרה אומרים נבדך אלהינו וכו' רבי
29 יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל מברכין
30 שנאמר במקדלות ברכו אלקים א"ר עקיבא מה
31 מצנינו בבית הכנסת אחד מרובין ואחד מועטין
32 אומר ברכו את ה' וקדיש עליה בגמ' (שם)
33 דף ג.) ורבי עקיבא האי קרא דר"י הגלילי
34 מצי עבדי ליה מבני ליה לכדר' מאיר וכו' ואידך

1 **והכמים אוסרין. ותניא בביצה, סבורה: אידי ואידי,**
2 **בעיסה ראשונה וחולין הטבולין לחלה לא פחלה דמו.**
3 **מאי לאו בהא קמיפלגי? דמר סבר אין שני עושה**
4 **שלישי בחולין, ומר סבר שני עושה שלישי בחולין,**
5 **אמר רב מרי בריה דרב כהנא: דכולי עלמא אין שני**
6 **עושה שלישי בחולין, והכא בחולין הטבולין לחלה**
7 **קמיפלגי, מר סבר פחלה דמו, ומר סבר לא פחלה**
8 **דמו. ואיבעית אימא: דכולי עלמא חולין הטבולין**
9 **לחלה לא פחלה דמו, ואין שני עושה שלישי בחולין,**
10 **והכא במותר לגרום טמאה לחולין שבארגן ישראל**
11 **קמיפלגי. מר סבר מותר לגרום טמאה לחולין שבארגן**
12 **ישראל, ומר סבר אסור לגרום טמאה לחולין שבארגן**
13 **ישראל: בו ביום דרש רבי עקיבא וכו': במאי קא**
14 **מיפלגי? מר סבר תחומין דאורייתא, ומר סבר דרבנן,**
15 **תנו רבנן, בו ביום דרש ר' עקיבא: בשעה שעלו**
16 **ישראל מן הים, נתנו עיניהם לומר שירה. וכיצד אמרו**
17 **שירה, בגדול המקרא את הלל, והן עונין אחריו ראשי**
18 **פרקים. משה אמר "אשריה לה" והן אומרים "אשריה**
19 **לה", משה אמר "כי נאה נאה" והן אומרים "אשריה**
20 **לה", ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: כקמן**
21 **המקרא את הלל, והן עונין אחריו כל מה שהוא**
22 **אומר. משה אמר "אשריה לה" והן אומרים "אשריה**
23 **לה", משה אמר "כי נאה נאה" והן אומרים "כי נאה**
24 **נאה". ר' נחמיה אומר: כסופר הפורס על שמע בבית**
25 **הכנסת, שהוא פותח תחילה והן עונין אחריו. במאי קמיפלגי? ר' עקיבא סבר: "לאמור"**
26 **אמילתא קמיותא. ור' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי סבר: "לאמור" אפל מילתא ומילתא. ור'**
27 **נחמיה סבר: "ויאמרו" דאמרו פולחו בהדי הדדי, "לאמור" דפתח משה ברישא. תנו רבנן,**
28 **דרש ר' יוסי הגלילי: בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה. וכיצד אמרו**
29 **שירה? עולל מופל על ברבי אמו, ותינוק יונק משרי אמו, כיון שראו את השכינה, עולל**
30 **הגביה צוארו, ותינוק שטט דד מפיו, ואמרו "זה אלי ואנוהו" שנאמר: "מפי עוללים ויונקים**
31 **יסדת עז". היה ר' מאיר אומר: מנין שאפילו עוברים שבמעי אמן אמרו שירה? שנאמר**

"במקדלות

1 ראשונה, וקסברי אסור לגרום טמאה לחלין משום חקנת תרומה, ור' אליעזר סבר מותר לגרום טמאה באמצעית כדי לתקן חלה בטמאה, ותנא דמתנייתין ותנא דברייתא אלבא דר'
2 אליעזר נמי בהא פליגי, דתנא דמתנייתין סבר אע"ג דמותר לגרום לה טמאה מיהו כל כמה דאפשר למעטי לא מפשינו להו לגרום להו טמאה בחנם, וקא אפטר בבחי, הלכך בביצה
3 לא דחשיב, ותנא דברייתא סבר כיון דמותר לגרום לא שגא שיעורא רבא ולא שגא שיעורא וזוטרא, דאפלו בכדי ביצה נמי מותר לגרום, אי נמי תנא דמתני' סבר דילקא נגע חלה
4 באמצעית אחר קריאת השם ותנא כרא לא חשיב: במאי קמיפלגי. ר"ע ור' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי: בגדול המקרא את החלל. מקרהו לצבור להוציאן ידי חובתן: והן עונין אחריו
5 ראשי פרקים. שהוא ראש הפרשה, על כל דבר שהוא אומר עונין אחריו הללויה, דתנן במסכת סנה (ף נח) מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו הוא עונה אחריו מה
6 שהם אומרים, ואם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה: כסופר. מלמד תינוקות. והוא תדיר בבית הכנסת ופורס על שמע לעשרה תלמידים. פורס לשון פרוס התק לפני התק
7 (שקלים פ"ה טו.) מתחיל בבכרות שלפני קריאת שמע, והן עונין אחריו וקורין כל יחד, וכך שרתה רוח הקדש על כלם וכוונתו יחד את השירה בכתבה: לאמר אפילתא קמיותא קא. שבעין
8 תמיד אשריה לה: ורבי נחמיה סבר יאמרו. אמישה ובני ישראל קאי, ומשמע דאמרו בלחו בהדי הדדי: לאמר דפתח משה ברישא. הכי קאמר, ויאמרו כלם אחר שגרשו לאמר, דהיינו
9 אחר שפתח חכם. עולל. גדול מיונק כדכתיב (שקלים ט"ז טו) מעולל ועד יונק, ודרך המקרא לומר כן, כלומר קלה הכל מן החשוב עד הגרוע כמו משור ועד שח (שם טז)
10 במקדלות

ביאורים למסכת סוטה דף ל עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

43 שאסור לצאת חוץ לאפים אמה בשבת הוא מן הארבעה כמז
44 שנמז בפסוק, וזר - רבי אליעזר סבר, תחומין דרפנן ולא הוזכרו
45 בפסוק.
46 שנינו במשנה, בו ביום דרש רבי עקיבא "או שיר משה ובני ישראל
47 את השירה הזאת לה" ויאמרו לאמר" שאין תלמוד לומר "לאמר",
48 ומה תלמוד לומר "לאמר", מלמד, שהיו ישראל עונים שירה אחריו
49 של משה על כל דבר ודבר בקוראין את הלל, לכך נאמר לאמר. רבי
50 נחמיה אומר, בקורין את שמע, ולא בקורין את הלל. מביאה הגמרא
51 ברייתא המבארת מחלוקתם, תנו רבנן, בו ביום דרש רבי עקיבא,
52 בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עניהם לומר שירה, וביצד
53 אמרו שירה, בגדול המקרא את הלל כדי להוציא את הציבור ידי
54 חובתם, והן עונים אחריו ראשי פרים - על כל דבר שהוא אומר
55 הם עונים אחריו הללויה שהוא ראש הפרשה, כעין זה משה אמר
56 'אשירה לה', והן אומרים אחריו 'אשירה לה', משה אמר 'כי נאה
57 נאה נאה', והן אומרים 'אשירה לה'.
58 רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, כקמן המקרא את
59 הלל לגדולים שאינם יודעים לקרוא בעצמם, ואינו יכול להוציאם
60 ידי חובתם, והן עונים אחריו כל מה שהוא אומר, כעין זה משה
61 אמר 'אשירה לה', והן אומרים 'אשירה לה', משה אמר 'כי נאה
62 נאה', והן אומרים 'כי נאה נאה'.
63 רבי נחמיה אומר, בסופר - מלמד תינוקות שהוא רגיל להיות בבית
64 הכנסת, הפורס על שטע פבית הפנסת - לעשרה אנשים המגיעים
65 לבית הכנסת, שהוא פותח תחילה בברכות שלפני קריאת שמע,
66 והן עונים אחריו ביחד אתו, כעין זה היה בשירת הים שמשח פתח
67 אשירה לה, ושרתה רוח הקודש על כולם וכיוצא כולם ואמרו יחד
68 את השירה.
69 מבארת הגמרא במא' קמפלג, נאמר בהקדמת השירה, "את
70 השירה הזאת לה" ויאמרו לאמר", ונחלקו מה אמרו בני ישראל, רבי
71 עקיבא סבר, 'לאמר' אמילתא קמיתא - שבני ישראל אמרו כל
72 פעם את תחילת השירה 'אשירה לה', ורבי אליעזר בנו של רבי
73 יוסי הגלילי סבר, 'לאמר' הולך אבל מילתא ומילתא - שכל תיבה
74 שאמר משה חזרו אחריו בני ישראל. ורבי נחמיה סבר, שפירוש
75 הפסוק הוא כך, 'ויאמרו' משמע, דאמרו בוללו בחדר החדר - משה
76 עם בני ישראל ביחד, לאחר שקבלו רשות 'לאמר', על ידי דפתח
77 משה ברישא.
78 תנו רבנן, דרש רבי יוסי הגלילי, בשעה שעלו ישראל מן הים
79 נתנו עניהם לומר שירה, וביצד אמרו שירה, עולל מוטל על
80 ברכי אמו, ותינוק יונק משרי אמו, כיון שראו את השכינה,
81 עולל הנביא צוארו, ותינוק שמת דד מפיו, ואמרו 'זה אלי
82 ואנוהו', שנאמר 'מפי עוללים ויונקים יסדת עוז'.
83 הית רבי מאיר אומר, מנין שאפילו עוברים שבמעי אמן אמרו
84 שירה, שנאמר

1 וְחֲכָמִים אוֹסְרִין להפריש חלה מהעיסה הטהורה על הטמאה, אלא
2 יפריש מהטמאה על עצמה. וְתֵינָא בברייתא, שלדברי רבי אליעזר
3 אפשר להניח באמצע אף עיסה בשיעור כביצה, ובכל אופן אין
4 האמצעות מטמאת את הטהורה, כמבואר בהמשך.
5 סבריה - רבנן שרצו ללמוד מדברי רבי אליעזר שאין שליש בחולין
6 סברו, שאידי' - בין הברייתא שמתירה לפי רבי אליעזר אפילו
7 כביצה, ובין המשנה שמתירה רק פחות מכביצה, עוסקות בביצה
8 שהיא ראשונה לטמאה, שטמאת את האמצעות, ועושה אותה
9 שניה, ובכל זאת סוברת הברייתא שלפי רבי אליעזר אפשר להניח
10 באמצע גם כביצה, ואף על פי כן אינה מטמאת את הטהורה, היות
11 ואין שני עושה שליש בחולין, ואף על פי שחולין אלה עומדים
12 להיות חלה, עדיין יש להם דין חולין. היות וחולין הטבולין לחלה -
13 חולין שלא הופרש מהם חלה, לא כחלה דמו ודינם כחולין. ולפי זה
14 רצו החכמים לומר, מאי לאו בהא קמפלג, דמר - רבי אליעזר
15 סבר, אין שני עושה שליש בחולין ולכן אפשר להניח באמצע גם
16 חתיכה כביצה, והיא לא טמאת את הטהורה כיון שלא נקרא עליה
17 שם חלה, ואין שני עושה שליש בחולין. וזר סבר - חכמים סוברים,
18 שני עושה שליש בחולין, ולכן נטמאת העיסה הטהורה אף לפני
19 שיקרא עליה שם חלה, והכהן יקבל חלה טמאה בחזקת טהורה
20 ויכשל באכילת חלה טמאה.
21 דוחה הגמרא, אמר רב מרי בריה דרב פהנא, דבולי עלמא - בין
22 לרבנן ובין לרבי אליעזר, אין שני עושה שליש בחולין, והכא
23 בחולין הטבולין לחלה - חולין שלא הופרש מהם חלה קמפלג,
24 מר סבר - רבנן סברו, שעוד לפני שנקרא עליהם שם חלה כחלה
25 דמו, ויש בחלה דין שליש בתרומה, והחתיכה האמצעות תפסול את
26 החלה בשלישי. וזר - רבי אליעזר סבר, לא כחלה דמו, ולכן עד
27 שיקרא עליה שם חלה היא חולין ואינה יכולה לטמאת את החלה.
28 ואיבעית אימא, דבולי עלמא חולין הטבולין לחלה לא כחלה
29 דמו, ואין שני עושה שליש בחולין, ולכולי עלמא אף אם יהיה
30 בחתיכה האמצעות כביצה היא לא טמאת את הטהורה, והכא
31 במותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל קמפלג -
32 והמחלוקת היא אם מותר לטמאות את האמצעות, מר - רבי אליעזר
33 סבר, מותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל כדי לתקן חלה
34 בטהרה, לכן מותר לחבר חתיכה קטנה בין העיסה הטהורה לטמאה
35 אף שהיא עצמה נטמאת. וזר סבר - רבנן סברו, אסור לגרום
36 טומאה לחולין שבארץ ישראל, וכיון שהחתיכה האמצעות
37 נטמאת, אסור להפריש בדרך זו, הרי שלרבי אליעזר ולרבנן
38 שחולקים עליו, אין שני עושה שליש בחולין.
39 שנינו במשנה, בו ביום דרש רבי עקיבא וכו', הא כיצד, אלה אמה
40 מגרש ואפים אמה תחום השבת, רבי אליעזר בנו של רבי יוסי
41 הגלילי אומר, אלה אמה מגרש ואפים אמה שדות וכרמים. מבארת
42 הגמרא במא' קא מילג, מר - רבי עקיבא סבר, תחומין - מה

המשך מעמוד ר"ד

ובודאי קודם הנסיעה יסדר התועדות - א חסידישן פארבריינגען - שזה יפעול שלא לשכוח את
פתגמו של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע ריחוק המקום אינו צריך לפעול ח"ו ריחוק בין
החסידיים, וההתקשרות יכולה שתתקיים גם אח"כ ואדרבה עוד תתחזק ע"י התקשרות כולם יחד
באילנות דחייא היא תורת החסידות וההנהגה בדרכי החסידות.

ברכה להסתדרות הכונה.

ירמיה פרק לג כג-כז

כג וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יְרֵמְיָהוּ לֵאמֹר: כֹּד הָלֹא רָאִיתָ מִה־הָעַם הַזֶּה דִּבְרוּ לְאֹמֶר שְׁתִּי הַמְשַׁפְּחוֹת אֲשֶׁר בָּחַר יְהוָה בָּהֶם וַיִּמָּאֲסוּ וְאֶת־עַמִּי יִנְאַצּוּן מִקִּהּוֹת עוֹד גּוֹי לִפְנֵיהֶם: כֹּה אָמַר יְהוָה אֱמֹלֵא בְרִיתִי יוֹמָם וּלְיָלֵה חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שָׁמַתִּי: כו גַּם־זָרַע יַעֲקֹב וְדוֹד עַבְדִּי אֲמָאָם מִקַּחַת מִזְרַעוֹ מִשְׁלֵיִם אֶל־זָרַע אַבְרָהָם יִשְׁחַק וַיַּעֲקֹב בִּי־(אֲשׁוּב) אֲשִׁיב אֶת־שְׁבוּתָם וְרַחֲמָתִים:

ירמיה פרק לג א-ז

א הַדִּבֶּר אֲשֶׁר־הָיָה אֶל־יְרֵמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה וַנְּבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל ׀ וְכָל־חֵילוֹ וְכָל־מַמְלָכוֹת אֶרֶץ מִמְשַׁלֶּת יָדוֹ וְכָל־הָעַמִּים גִּלְחָמִים עַל־יְרוּשָׁלַם וְעַל־כָּל־עִרְיָה לֵאמֹר: ב כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִלֵּךְ וְאִמְרָתָ אֶל־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאִמְרָתָ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹתֵן אֶת־הָעִיר הַזֹּאת בְּיַד מֶלֶךְ־בָּבֶל וּשְׂרָפָהּ בָּאֵשׁ: ג וְאַתָּה לֹא תִמְלֹט מִיָּדוֹ כִּי תִפֹּשׁ תִּתְּפֹשׁ וּבִידוֹ תִּתְּנֶנּוּ וְעֵינֶיךָ אֶת־עֵינֵי מֶלֶךְ־בָּבֶל תִּרְאֶינָה וּפִיהוּ אֶת־פִּיךָ יִדְבֵּר וּבָבֶל תִּבּוֹא: ד אַךְ שָׁמַע דְּבַר־יְהוָה צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה כֹּה־אָמַר יְהוָה עָלֶיךָ לֹא תָמוּת בְּחָרֵב: ה בְּשָׁלוֹם תָּמוּת וּבְמִשְׁרָפוֹת אֲבוֹתֶיךָ הַמְּלָכִים הָרָאשִׁיִּים אֲשֶׁר־הָיוּ לִפְנֶיךָ בֶּן יִשְׂרָפוֹ־לֶךְ וְהוּא אֲדוֹן יִסְפְּדוֹ־לֶךְ כִּי־דִבֶּר אֲנִי־דְבַרְתִּי נֹאם־יְהוָה: ו וַיִּדְבֹּר יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא אֶל־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בִּירוּשָׁלַם: ז וְחֵיל מֶלֶךְ־בָּבֶל גִּלְחָמִים עַל־יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל־עִרי יְהוּדָה הַנּוֹתְרוֹת אֶל־לְכִישׁ וְאֶל־עֲזֹקָה כִּי הִנֵּה נִשְׁאָרוּ בְּעִרי יְהוּדָה עִרי מִבְּצָר:

רש"י

ללמוד מכאן שבשביל התורה נבראו שמים וארץ, אך אין המדרש מיושב על סדר המקראות:
(ה) בשלום תמות. אמרו רבותינו שמת נבוכדנצר בימיו שכל ימי נ"נ לא יצאו אסיריו מאסיריהם וכשמת נבוכדנצר יצא צדקיה מביית האסורים ולמחרת מת וקברוהו בכבוד: ובמשרפות אבותיך. כך היה דרכם לשרוף על המלכ"י מיטתן וכלי תשמישן:

(כד) שתי המשפחות. המלכות והכהונה: ואת עמי ינאצון. ובדברים האלה הם גורמים לעמי לנאץ מהיות גוי לי: לפניהם. לפני דבריהם אלה שמלמדין אותן לומר לא ישוב הקב"ה מחורונו עוד ולא תועיל לכם תשובה: (כה) אם לא בריתי וגו'. אי אפשר שלא יתקיים הברית שכרתי ליום ולילה להיות בעתם ואי אפשר לחוקות שמים וארץ ליבטל כאילו לא שמתים, גם זרע יעקב וגו' ורבותינו דרשוהו לענין ברית התורה

מצודת ציון

(כד) 'נאצון. ענין מיאוס ובוזין כמו ותוכחת נאץ לבו (משלי ה): (כו) 'ישחק. יצחק כי זסר"ץ מתחלף: כי. כאשר: שבותם. מל' שביה:
(א) חילו. צבאות עמו: (ג) תפוש תתפש. ענין האחיזה בחזקה: (ד) והוי. ענין צעקת יללה:

מצודת דוד

(כד) שתי המשפחות. משפחת דוד ומשפחת אהרן הכהן: וימאסם. הנה עתה מאס בהם: ואת עמי ינאצון. וגם ימאסון את עמי ר"ל אומרים שמאסתי בהם לבל היות עוד גוי לפני שתי המשפחות האלה כי מאס ככולם ועוד לא ימלוך עליהם מי ממשפחת דוד ולא יכהנו בהם משפחת אהרן והם לא יהיו עוד נקראים בני עמם כי תתפרד תחבילה: (כה) אם לא בריתי. אם לא יתקיים הברית שעם היום והלילה אם יהיו חוקות והנהגות שמים וארץ כאילו לא שמתי להיות בטלים מחוק הנהגתם: (כו) גם זרע יעקב. אז אמאס גם זרע יעקב דוד עבדי לבלי קחת מזרעו משלים על זרע אברהם וכו' ור"ל כמו שלא יבטל זמן היום והלילה וחוקות השמים והארץ כן לא אמאס זרע יעקב ודוד וה"ה לזרע אהרן ולקצר לא זכרו ומאליו יובן: כי אשיב. ר"ל וזהו יהיה כאשר אשיב לארצם את בני השבי וארחם עליהם אז תשוב המלוכה לזרע דוד:
(א) ממשלת ידו. שהוא מושל עליהם: וכל העמים. כי גם מעמים אחרים באו לעזרתו: עריה. רצה לומר הסמוכים לה: לאמר. מוסב על הדבר וכו' מאת ה' לאמר: (ב) ואמרת אליו. רצה לומר אליו לבד ולא יהיה עוד מי בדברך אליו: (ג) ובידו נתת. ולא ימיתו אותך התופשים: ופיהו. של מלך בבל: (ד) לא תמות בחרב. כי גם נ"נ לא ימיתך: (ה) בשלום תמות. ארו"ל לאחר שמת נ"נ הוציאו לצדקיה מן המאסר ומת על מטתו: ובמשרפות. כמו ששרפו על אבותיך המלכים מיטתן וכלי תשמישן כן ישרפו עליך כי כן היה הדרך לשרוף על המלכים כמ"ש ישרפו לו וכו' (דה"ב טז): והוי אדון. בעת יספרו אותך יאמרו הוי הוי על מיתת האדון: אני דברתי. ובוודאי תקום: (ז) הנותרות. מה שלא כבשם עדיין: אל לכיש. על לכיש ועל עזקה כי כולם כבשם ושחת מבצרם:

דניאל פרק ב לט-מג

לט ובתוך תקום מלכו אחרי ארעא מנך ומלכו (תליתא) תליתא אחרי די נחשא די תשלט בכל-ארעא: מ ומלכו (רביעיה) רביעא תהוא תקיפה בפרזלא פל-קבל די פרזלא מהדק וחשל פלא ובפרזלא די-מרעע פל-אלין תדק ותלע: מא ודי-חזיתא רגליא ואצבעתא (מנהון) מנהון חספ די-פחר (ומנהון) ומנהון פרזל מלכו פליגה תהוא ומן-נצבתא די פרזלא לחוא-בה פל-קבל די חזיתא פרזלא מערב בחספ טינא: מב ואצבעת רגליא (מנהון) מנהון פרזל (ומנהון) ומנהון חספ מן-קצת מלכותא תהוא תקיפה ומנה תהוא תבירה: מג (די) ודי חזית פרזלא מערב בחספ טינא מתערבין להון בורע אנשא ולא להון דבקין דנה עס-דנה הא-כדי פרזלא לא מתערב עס-חספא:

רש"י

תדיק ותרוע. תדיק ותרוצץ: (מא) חספ די פחר. חרס של יוצר והרבה יש בגמרא מאני דפחרא: מלכו פליגה תהוא. מלכות חלוקה תהיה שני מלכים יהיו ממנה כאחד חזק וחלש כמו שמפורש למטה מן קצת מלכותא תהוא תקיפה: ומן נצבתא די פרזלא לחוא בה. אף החלש יהא חזק על אחרים ע"י חוזק חברו שיראו מפניו וזה מן נצבתא די פרזלא להוי בה, מן חוזק מצב הברזל, יהיה במלך החלש: כל קבל די חזיתא. כל עומת שראית ברזל מעורב בחרסית הטיט: (מג) מתערבין להון בורע אנשא וגו'. מתחתנים יהיו עם שאר האומות ולא יהיו שלימים ונדבקים עמם באמת ולב שלם ודתיים שונות מדתי שאר האומות: הא כרי פרזלא לא מתערב. הלא הוא כמו שאין הברזל נדבק יפה עם החרס:

מצודת ציון

(מ) וחשל. ומרדד ובדרז"ל חשלי דודי (כתובות עז): (מא) די פחר. של יוצר חרס ובדרז"ל במני דפחרא (תענית ז): נצבתא. ענין נטיעה כמו מצבת בס (ישעיה ו) ור"ל הכח והיכולת ע"ש שהנטיעה היא כח הפירות והעלין:

מלכות יון הקשין וחזקים כנחושת והיא תמלוך אחרי מדי כמו שהבטן והירכים המה למטה מהחזות והזרועות ומלכות רומא היא כלולה במלכות יון כמ"ש וצים מיד כתים (במדבר כד) ות"א וסיען יצטרחן מרומאי וכן בירושלמי מן דרומאי וכתים המה מבני יון כמ"ש ובני יון אלישה ותרשיש כתים ודודנים (בראשית י): (מ) ומלכו. ומלכות הרביעית תהיה חזקה כברזל ולא אמר בה לא בתרא ולא אחרי כמ"ש בשנייה ובשלישית לפי שהמלכות מדי לקחה המלכות מכשדים מכל וכל ולא נשאר בהם מלוכה וכן מלכות יון לקחה המלכות ממדי מכל וכל ולא נשאר בהם מלוכה אבל לא כן נלקחה המלוכה מיוון מכל וכל כי עדיין רומא מולכת ומושלת והיא ממלכות יוון כמ"ש למעלה: כל קבל. ר"ל לזה רמז עליה כברזל בעבור אשר הברזל מכתת ומרדד כל דבר וכמו הברזל אשר מרצץ כל דבר כן המלכות הרביעית תכתת ותרוצץ כל המלכויות האלה ואף הפליטה הנשארת מכשדים וממדי והיא מלכות רומא אשר תתפשט מלכותם לאחר התפשטות מלכות יון כמו שהשוקים והרגלים המה למטה מן הבטן והירכים: (מא) ודי חזיתא. ואשר ראית הרגלים והאצבעות מהם היו חרס של היוצר ומהם ברזל: מלכו. הפתרון הוא שתהיה מלכות חלוקה בקצת המקומות יתחזקו כברזל חיל רומא ובקצת המקומות יהיו חלושים חיל רומא כחרס הזה כאשר עודנו היום: ומן נצבתא. אבל הכח והיכולת של הברזל תהיה בכלם ר"ל המקומות החזקות שבה יעזרו בכח ידי את החלשות לבל יכלו אותם מי מע"פ האדמה: כל קבל. ר"ל בעבור אשר ראית הברזל מעורב בחרס העשוי מטיט (כי ראה ברזל וחרס מעורב יחד במקום אחד ועם לא נזכר למעלה) וכאומר הנה זה יורה שהחזקות יעזרו להחלשות בעבור העירוב אשר יהיה בהם וכאשר יפרש למטה: (מב) ואצבעת. עתה בא לפרש מה שאמר במקרא שלפניו מלכו פליגה תהיה ואמר מה שראית אצבעות הרגלים מהם ברזל ומהם חרס הנה זה יורה שמקצת המלכות תהיה חזקה ומקצת תהיה שבורה וחלושה: (מג) ודי חזית. עתה בא לפרש מה העירוב אשר יהיה ביניהם עד שיעזרו להם ואמר אשר ראית ברזל מעורב בחרס העשוי מטיט הנה זה יורה אשר יהיו מעורבים אלו באלו בורע אנשים כי יקחו מבנותיהם להם לנשים ואת בנותיהם יתנו להם ובעבור זה יעזרו החזקות להחלשות: ולא להון. אבל לא יהיו דבוקים אלו עם אלו באהבה הבאה מן הלב: הא כדי. הנה כאשר הברזל לא יתערב עם החרס להיות דבוקים יחד כן לא יתדבקו המה באהבת הלב ועכ"ז בעבור העירוב יעזרום מול האויב והוא רומי:

מצודת דוד

(לט) ובתוך. ואחר כך תעמוד מלכות אחרת פחות ממך ר"ל שפלה וגרוע ממך כמו שהחזות והזרועות המה למטה מן הראש והיו מכסף הגרוע מן הזהב כן המלכות שאחר כך תהיה שפלה ממך והיא מלכות מדי: ומלכו. ומלכות השלישית אשר תמלוך אחריה יהיה של נחושת אשר תמשול בכל הארץ והוא

מסכת תמורה פרק ראשון

א הכל ממירים, אחד אנשים, ואחד נשים. לא שאדם רשאי להמיר, אלא, שאם המיר – מומר, וסופג את הארבעים. הכהנים ממירים את שלהם, וישראל ממירים את שלהם. אין הכהנים ממירים לא בחטאת, ולא באשם, ולא בבכור. אמר רבי יוחנן בן נורי: וכי מפני מה אין ממירים בבכור? אמר רבי עקיבא: חטאת ואשם מתנה לפניה, והבכור מתנה לפניה, מה חטאת ואשם אין ממירים בהם, אף הבכור לא ימירנו בו. אמר לו רבי יוחנן בן נורי: מה לי אינו ממיר בחטאת ובאשם, שאין זכין בהן פתייהם, תאמר בבכור שזכין לו פתייו? אמר לו רבי עקיבא: והלא כבר נאמר (ויקרא כ, י): "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש", היכן קדשה חלה עליו? בבית הבדלים, אף תמורה בבית הבדלים.

פירוש ברטנורא

א הכל ממירין. הכל מתפיסין בקדושת תמורה, שתופסת קדושת תמורה בבהמת חולין, אם אמר זו תחת זו של הקדש. בין על פי אנשים בין על פי נשים, כגון אם המירה אשה תופסת קדושת תמורה על פיה. והכל דתנינן הכא, לאתויי יורש שאם המיר בקרבן שהפריש מורישו בחייו, תמורתו תמורה: לא שאדם רשאי להמיר דהא כתיב לא ימיר: מומר. נתפסת עליה קדושת ושתיהן קדושות: וסופג את הארבעים. לוקה על לאו דלא ימיר, ואע"ג דלאו שאין בו מעשה הוא. דק"ל כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל את חברו בשם. ואם תאמר, לאו הניתק לעשה הוא, דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קודש, ואין לוקין על לאו הניתק לעשה. יש לומר, דשאני הכא שהלאו כולל יותר מן העשה שבו, שכל מימר לוקה ואין כל מימר עושה תמורה, שהרי שותפים וצבור אין עושין תמורה, וכיון דאין העשה שוה ללאו לא מקרי לאו הניתק לעשה: **הכהנים ממירין את שלהן**. קרבנות שהפריש הכהן להקריב לעצמו, אם המיר בו הכהן מתפס בתמורה: לא בחטאת ולא באשם. שנתן לו ישראל שיקריב לו, אם המיר בו הכהן אין עושה תמורה על ידו, דהא אין לו חלק בו, אלא משעת הקטרת אימורין ואילך זוכה בבשר, ואין אדם מתפס בדבר שאינו שלו: **ולא בבכור**. שנתן לו ישראל: **וכי מפני מה אין הכהנים ממירים בבכור**. והלא כולו של כהן הוא ומחיים נותנים לו ואין ישראל מתכפר בו: מה חטאת ואשם אין ממירין. דהא ודאי

משניות מבוארות – קהתי

י"ט ר"א ש"ן

באור משנה א

מי שהקדיש בהמה לקרבן, כגון לחטאת או לעולה או לשלמים, אסור לו להמיר בה בהמת חולין שלו, היינו לומר על בהמת החולין: "הרי זו תחת חטאת זו", או: "הרי זו תמורת עולה זו" וכדומה, שנאמר (ויקרא כז, י): "לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב". ואם עבר והמיר, חלה הקדושה על בהמת החולין, כלומר ששתי הבהמות הן קודש, הראשונה משום קדושת הקרבן, שאינה נפקעת ממנה על ידי ההמרה, והשניה משום קדושת התמורה, כמו שנאמר (שם): "ואם המיר ימיר בהמה בבהמה, והיה הוא ותמורתו יהיה קדש". בטעם מצוה זו כותב הרמב"ם (בסוף הל' תמורה): "אף על פי שכל חוקי התורה גזירות הם, כמו שביארנו בסוף מעילה, ראוי להתבונן בהם, וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם, תן לו טעם. הרי אמרו חכמים הראשונים, שהמלך שלמה הכין רוב הטעמים של כל חוקי התורה. יראה לי, שזה שאמר הכתוב: "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש", כענין שאמר: "ואם הקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישים כסף ערכך עליו" (שם שם, טו), ירדה תורה לסוף מחשבת האדם וקצת יצור הרע, שטבע של אדם נוטה להרבות קנייניו ולחוס על ממונו, ואף על פי שגדר והקדיש, אפשר שחור בו וניחם, ויפדה בפחות משוויו, אמרה תורה: אם פדה לעצמו יוסיף חומש. וכן אם הקדיש בהמה בקדושת הגוף, שמה יחזור בו, וכיון שאינו יכול לפדותה, יחליפנה בפחותה ממנה: ואם תתן לו רשות להחליף הרע ביפה, יחליף היפה ברע, ויאמר: טוב הוא. לפיכך סתם הכתוב בפניו שלא יחליף, וקנסו אם החליף, ואמר: "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש". וכל אלו הדברים כדי לכופ את יצרו ולתקן דעותיו". – במסכתנו מבוארים פרטי הדינים של התמורה.

הכל ממירים – הכל מתפיסים בקדושת תמורה (גמרא), **אחד אנשים, ואחד נשים** – בין אנשים ובין נשים; שאם אמרו על בהמת חולין שלהם שתהיה תמורת בהמת קדשים שלהם, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, בהמת החולין נתפסת בקדושת תמורה. בגמרא בחייו, תמורתו תמורה. **לא שאדם רשאי להמיר** – לכתחילה, שהרי נאמר (ויקרא כז, י): "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", **אלא, שאם המיר** – בהמת חולין בבהמת קדשים, דהיינו שאמר: זו תמורת זו, **מומר** – חלה על בהמת החולין קדושת תמורה, ושתיהן קדושות, כמו שבארנו לעיל, **וסופג את הארבעים** – ולוקה מלקות ארבעים משום שעבר על "לא תעשה" ש"לא יחליפנו ולא ימיר". בגמרא אמרו: כל מצוות "לא תעשה" שאין בה מעשה, אין לוקים עליה, חוץ מנשבע, וממיר. ומקלל את חברו בשם. ברם, מסקנת הגמרא היא, ש"לא ימיר"

לאו שיש בו מעשה הוא, שהרי בדיבורו עושה הוא מעשה, שנתפסת בהמת החולין בקדושה. כן מבואר בגמרא, שאף על פי ש"לא ימיר" לאו הניתק לעשה הוא, שהרי נאמר אחריו: "ואם המיר ימיר בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קדש". ואין לוקים על לאו שניתק לעשה, מכל מקום לוקה על לאו זה מפני שיש כאן שני לאוים ("לא יחליפנו ולא ימיר אותו") ו"עשה" אחד. ויש מפרשים הטעם, לפי שה"לא" כולל יותר מן ה"עשה" שבו, שכל הממיר לוקה, ואין כל ממיר עושה תמורה, שכן שותפים וצבור אין עושים תמורה, וכיון שאין ה"עשה" שווה ללאו, אין זה נקרא לאו הניתק לעשה (ומב"ם; ברטנורא). **הכהנים ממירים את שלהם** – קרבנות שהקדישו בעצמם, **וישראל ממירים את שלהם** – שאם כהן או ישראל הקדיש בהמתו לקרבן, והמירה בבהמת חולין שלו, הרי היא נתפסת בקדושת תמורה. **אין הכהנים ממירים לא בחטאת, ולא באשם** – שנתן להם ישראל להקריבם, שאין אדם מתפס בדבר שאינו שלו, **ולא בבכור** – שנתן להם ישראל. **אמר רבי יוחנן בן נורי: וכי מפני מה אין ממירים בבכור** – והלא הוא כולו של הכהן? **אמר רבי עקיבא: חטאת ואשם מתנה לפניה** – שזוכה הכהן בבשרם, **והבכור מתנה לפניה** – לפיכך דינו של הבכור לענין תמורה כדין החטאת והאשם, **מה חטאת ואשם אין ממירים בהם** – כמו שבארנו הטעם לעיל, **אף הבכור לא ימירנו בו** – אם הכהן המיר בבהמת חולין שלו, אין היא נתפסת בקדושת תמורה. **אמר לו רבי יוחנן בן נורי** – לרבי עקיבא: **מה לי אינו ממיר בחטאת ובאשם** – כלומר מה מועיל לי הדין שאין הכהן ממיר בחטאת ובאשם? והרי הטעם הוא בהם, **שאין זכין בהן פתייהם** – שאין הכהן זוכה בחטאת ובאשם בחייהם, אלא לאחר הקטרת אימוריהם על המזבח הוא זוכה בבשר, נמצא שאינם שלו, ואין אדם ממיר בדבר שאינו שלו; אבל מה טעם **תאמר בבכור** – שאין הכהן ממיר בו, **שזכין לו פתייו** – שנותנים לו את הבכור מחיים, והוא נעשה כולו שלו? **אמר לו רבי עקיבא** – לרבי יוחנן בן נורי: **והלא כבר נאמר: "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש"** – מקיש הכתוב קדושת התמורה לקדושת הקרבן, **היכן קדשה חלה עליו** – על הקרבן? **בבית הבדלים** – שהקדישו את הקרבן, אף תמורה בבית הבדלים – חלה בבית הבדלים של הקרבן, אבל אין היא חלה בבית הכהן. הלכך דווקא

ב ממירין מן הפקר על הצאן, ומן הצאן על הפקר, מן הפכשים על העצים, ומן העצים על הפכשים, מן הזכרים על הנקבות, ומן הנקבות על הזכרים, מן התמימים על בעלי מומין, ומבעלי מומין על התמימים, שנאמר (שם): "לא יחליפנו ולא ימיר אתו, טוב פרע אירע בטוב". איזהו "טוב פרע"? בעלי מומין שקדם הקדשן את מומם. ממירים אחד בשנים, ושנים באחד, אחד במאה, ומאה באחד. רבי שמעון אומר: אין ממירים אלא אחד באחד, שנאמר (שם): "והיה הוא ותמורתו" — מה "הוא" מיוחד, אף "תמורתו" מיוחדת.

ג אין ממירין אברים בעברים, ולא עפרים באברים, ולא אברים ועפרים בשלמים, ולא שלמים בהן. רבי יוסי אומר: ממירים אברין בשלמים, ולא שלמים באברין. אמר רבי יוסי: והלא במקדשין, האומר: רגלה של זו עולה — בלה עולה, אף פשיאמר: רגלה של זו תחת זו — תהא בלה תמורה תחתיה.

פירוש ברטנורא

פשיאמר לן דאין הכתנים זוכים בהן אלא מהקמרת אימורין ואילך: מה לי אינו ממיר בהמא ואשם. כלומר, דין הוא שאין כהנים ממירין בהמא ואשם כיון: והיה הוא ותמורתו. מקיש תמורה להקדש עצמו: היכן קדושה חלה. על הקדש, בבית בעלים: אף תמורה. לא תחול אלא בבית בעלים, אבל בבית כהן לא חילא לגמרי, הלכך אין כהן ממיר בכבודו. אבל ישראל אם המיר בו, נתפס בקדושה, שהרי ברשותו חלה הקדושה על הכבוד. והלכה כר' עקיבא: **ב ממירין מן הפקר על הצאן וכו'**. דכתיב בהמה בכמה, וצאן ובקר וכו' ונקבות כולו בהמה מקרו: טוב פרע. טוב של חולין לא ימיר אותו ברע של קודש, ואם המיר ימיר וגו', אלמא בעלי מומין עבדי תמורה. ואבעל מום חילא תמורה, דכתיב או רע בטוב, דמשמע בעל מום של חולין, בתם של קודש: ואיזהו טוב ברע. כלומר, איזהו רע של קודש דעביד תמורה, כל שקדם הקדשו את מומו. אבל קדם מומו את הקדשו דלא חלה עליו קדושה, לא עביד תמורה. מדהוה מצוי למכתב לא ימיר טוב ברע או רע [כו], והוה משמע [או רע] לא ימיר לא בטוב ולא ברע, בטוב כתרא דכתיב רחמנא למה לי, לומר לך טוב מעיקרו, שבשעה שהוקדש היה תם ושוב נפל בו מום, עושה תמורה. רע מעיקרו, שנפל בו מום קודם שהוקדש, אין עושה תמורה: ממירין אחד. של חולין בשנים של קודש, כגון שאמר הרי זו תחת אלו: ושנים. דחולין באחד דקדושה, כגון הרי אלו תחת זו: מה הוא מיוחד. דכתיב הוא. ואין הלכה כר' שמעון:

ג אברים בעוברים. אברים דחולין בעוברים דקודש. שאם אמר תהא רגל בהמה זו תמורת עובר קודש שבמעי בהמה זו, אין הקדושה חלה על האבר: ולא עוברים באברים. שאם אמר הרי עובר שבבהמת חולין זו תמורת רגל של בהמת קודש זו, אין העובר קדוש: ולא עוברים ואברים של חולין, בשלמים דקודש: ולא שלמים דחולין, בעוברים ואברים של קודש: ממירין אברים בשלמים. אמר הרי רגל בהמת חולין זו תמורת בהמת קודש זו, חלה תמורה

משניות מבוארות — קהתי

אחד במאה, ומאה באחד — וכן ממירים בהמה אחת של חולין במאה בהמות של קודש, או מאה בהמות של חולין בבהמה אחת של קודש. בברייתא בגמרא מבואר טעמם, שנאמר: "בהמה בבהמה". ולשון "בהמה" משמע בין אחת בין הרבה. **רבי שמעון אומר: אין ממירים אלא אחד באחד** — בהמה אחת של חולין בבהמה אחת של קודש, **שנאמר: "והיה הוא ותמורתו" מה "הוא" מיוחד** — "הוא" אינו אלא אחד, בהמת קודש אחת, אף "תמורתו" מיוחדת — שאין קדושת תמורה חלה אלא כשהמיר בבהמתו של קודש בהמת חולין אחת.

יוס שני

באור משנה ג

משנתנו באה ללמד בדברים שאין קדושת התמורה חלה בהם.

אין ממירין אברים — של בהמת חולין, **בעברים** — של קודש; והאומר: הרי רגל בהמה זו תמורת עובר קודש שבמעי בהמה זו, אין הרגל נתפסת בקדושה; **ולא עפרים** — של בהמת חולין, **באברים** — של בהמת קודש, שאם אמר: הרי עובר שבבהמת חולין זו תמורת רגל של בהמת קודש זו, אין העובר קדוש; **ולא אברים ועפרים** — של חולין, **בשלמים** — בבהמות שלמות של קודש; **ולא שלמים** — של חולין, **בהן** — באברים או בעוברים של קודש. **רבי יוסי אומר: ממירים אברין בשלמים** — והאומר: הרי רגל בהמה זו תמורת בהמת קודש זו, חלה קדושת תמורה על הרגל, והקדושה מתפשטת על כל הבהמה, וכולה תמורה; **ולא שלמים באברין** — אבל אין ממירים שלמים של חולין באברים של בהמת קודש, שאין כוח באבר אחד של בהמת קודש לעשות תמורה. **אמר רבי יוסי** — טעם לדבריו: **והלא במקדשין** — במקדש בהמה, **האומר: רגלה של זו עולה, בלה עולה** — שנאמר (ויקרא כז, טז): "ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה", כל אשר יתן ממנו לה יהיה קודש", ודורש רבי יוסי (בברייתא בגמרא): "כל אשר יתן ממנו לה" — כל שהקדיש ממנה אבר אחד, כגון שאמר: רגלה של זו עולה, "והיה קודש" — לרבות את כולה, דהיינו שכולה עולה, אף פשיאמר:

הבעלים ממירים בכבוד, כל זמן שהוא ברשותם, הואיל וברשותם חלה הקדושה עליו, אבל הכהן, שקיבל בכור מישראל, אינו ממיר בו. והלכה כרבי עקיבא.

באור משנה ב

משנתנו באה ללמד, איזו בהמה עושה תמורה ועל איזו חלה תמורה.

ממירין מן הפקר — של קודש, **על הצאן** — של חולין, **ומן הצאן** — של קודש, **על הפקר** — של חולין, **מן הפכשים על העצים, ומן העצים על הפכשים, מן הזכרים על הנקבות, ומן הנקבות על הזכרים** — שנאמר (ויקרא כז, י): "ואם המיר ימיר בהמה בבהמה", וכל אלו נקראים "בהמה". **מן התמימים על בעלי מומין, ומבעלי מומין על התמימים, שנאמר: "לא יחליפנו ולא ימיר אתו, טוב פרע אירע בטוב"** — ופירשו חכמים: "טוב ברע" היינו בהמה תמימה של חולין בבהמה בעלת מום של קודש, "או רע בטוב". בעלת מום של חולין בתמימה של קודש; וכתוב אחרי כן: "ואם המיר ימיר... והיה הוא ותמורתו יהיה קדש", ומכאן שקדשים בעלי מומים עושים תמורה, ושחלה תמורה על חולין בעלי מומים. **איזהו "טוב פרע"** — כלומר איזו בעלת מום של קודש עושה תמורה? **בעלי מומין שקדם הקדשן את מומם** — שנפל בהם מום לאחר שהוקדשו; אבל אם קדם מומם להקדשן, דהיינו שהיה בהם מום קודם שהוקדשו, אינם עושים תמורה, שאם המיר בהם בהמה, לא חלה על התמורה כל קדושה (ענין חולין י, ב; בכורות ב, ב). בגמרא למדים זה מיתרון של התיבות "טוב", "בטוב", שהרי אפשר היה לכתוב: לא יחליפנו ולא ימיר אותו ברע או רע בו. ובאה תיבת "טוב" להשמיענו, שרק טוב מניקרו עושה תמורה. והיינו בהמה שהיתה תמימה בשעה שהוקדשה, אבל רע מעיקרו (בהמה שקדם מומה להקדשה) אין עושה תמורה. **ממירים אחד בשנים** — מתפיסים בתמורה בהמה אחת של חולין בשתי בהמות של קודש, כגון שאמר: הרי בהמה זו תמורת אלו, **ושנים באחד** — שתי בהמות של חולין בבהמה אחת של קודש, כגון שאמר: הרי בהמות אלו תמורת זו;

ד אין המדמע מדמע אלא לפי חשבון. אין המחמץ מחמץ אלא לפי חשבון. אין המים השאובים פוסלין את המקוה, אלא לפי חשבון.

ה אין מי חטאת נעשין מי חטאת, אלא עם מתן אפר. אין בית הפרס עושה בית הפרס, ולא תרומה אחר

פירוש ברטנורא

על האבר ופשטת לה בכל הבמה והוא תמורה כולה וקריבה: ולא שלימים בחן. דאין כח באבר אחד של בהמת קודש לעשות תמורה: וחלא במוקדשין. בתחלת ההקדש כשאומר רגלה של זו עולה: כולה עולה. כדילפינן מקרא דכתיב (ויקרא כ"ז) כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש, כשהוא אומר יהיה קודש, לרבות את כולה. והלכה כתנא קמא:

ד אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון. סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין ונדמעו, ונפל מן המדומע למקום אחר, בעינן מאה מן החולין לפי מה שיש תרומה בסאה זו של דמיו, ולא בעינן מאה סאה כנגד כל אותה סאה של דמיו, שאינה נחשבת כולה תרומה לאסור חולין שניים: ואין המחמץ מחמץ אלא לפי חשבון. עיסה של חולין שנתחמצה בשאור של תרומה הרי כולה אסורה לזרים. ואם נפל מאותה עיסה לתוך עיסה אחרת של חולין וחמצתה, אינה אוסרתה אלא לפי חשבון שאור של תרומה שנתערב בה, ולא מתסרא אחרונה אלא אם כן נפל בה מן הראשונה שיעור גדול כל כך שיש בשאור של תרומה המעורב בה כדי לחמץ האחרונה בלא צירוף החולין המדומעים: ואין המים שאובים פוסלים את המקוה אלא לפי חשבון. מקוה שיש בו אחר ועשרים סאים מי גשמים, ממלא בכתף תשעה עשר סאין ופותקן למקוה דרך המשכה והן מהורים. ואע"ג דשלשה לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה, השאיבה כשרה כשהיא דרך המשכה והיה שם בראשונה רוב שיעור מקוה עשרים ואחד סאין מי גשמים. והיינו לפי חשבון, דאין השאובים פוסלים המקוה כשהן דרך המשכה אלא אם כן הן עשרים סאים מים שאובים, שאין שם רוב שיעור מקוה ממי גשמים. כך נראה פירוש משנה זו, וכן פירשתיה במסכת תרומות פרק סאה תרומה. אבל בגמרא הכי פירושא, לפי חשבון כלים, שאין שלשה לוגין מים שאובין פוסלים את המקוה אלא אם כן נפלו למקוה משלשה כלים או פחות, אבל אם נפלו מארבעה כלים, או יותר אינן פוסלים, והיינו דקאמר ואין מים שאובים פוסלים את המקוה אלא לפי חשבון, שמשלשים הכלים שמהן נפלו שלשה לוגין מים למקוה, ומונין אותן, אם הם שלשה כלים או פחות פוסלים את המקוה. ואם משלשה כלים ולמעלה, אין פוסלין. ומתניתין רבי יוסי בן חוני היא דהוא סבר שלשה לוגין שנפלו מיתר משלשה כלים אין פוסלין, ואינה הלכה:

ה אין מי חטאת נעשים מי חטאת אלא עם מתן אפר. בשעה שנותן את האפר נעשים מי חטאת, הלכך בעינן שיהיו מים תחילה בכלי ואח"כ אפר. אבל

משניות מבוארות – קהתי

ששינוי: אין המים השאובים פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון. כלומר לפי חשבון הכלים, שאם נפלו שלושה לוגים מים שאובים משניים או משלושה כלים, הרי הם מצטרפים לפסול את המקוה, אבל אם נפלו מארבעה כלים או יותר, אינם פוסלים את המקוה (גמרא: עיין "תוספות יום טוב"). ברם, אין הלכה כן. ויש פירוש אחר (בגמרא): מקוה שיש בו עשרים ואחת סאה מים שאינם שאובים, מותר להשלימו עד ארבעים סאה ממים שאובים דרך המשכה, דהיינו שלא יערה אדם מן הדלי לתוך המקוה, שהרי בכגון זה אפילו שלושת לוגים מים שאובים פוסלים את המקוה החרס, כמו שהזכרנו לעיל, אלא יעשה חריץ וגומא למרחוק, ויערה מן הדלי לתוך הגומא, ויקלחו המים דרך החרץ לתוך המקוה, וזה נקרא "דרך המשכה" (רש"י). ואין המים השאובים פוסלים את המקוה כשהם קולחים דרך המשכה, אלא כשלא היה רוב שיעורו ממים שאינם שאובים, היינו עשרים ואחת סאה; ולפי הרמב"ם: משהו יותר מעשרים סאה. וזהו ששינוי כאן אין המים השאובים פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון. כלומר לפי חשבון המים הכשרים שבמקוה, שהמים השאובים היורדים למקוה דרך המשכה אינם פוסלים אותו אלא אם כן היו בו רק עשרים סאה מים כשרים או פחות, אבל אם היה רוב שיעורו ממים שאינם שאובים, כמו שבארנו לעיל, המקוה כשר (עיין באורנו למשנה תרומות ה, ו).

י ו ש ל י ש

ב א ו ר מ ש נ ה

אין מי חטאת נעשין מי חטאת, אלא עם מתן אפר – בפרשת פרה אדומה נאמר (במדבר י"ט, יז): "וְלִקְחוּ לְטָמֵא (בשביל לזרוק על הטמא, לטהרו מטומאתו) מִנֶּעֱפֵר שֶׁרֶפֶת הַחֹטֵאת (מאפר הפרה שנשרפה) וְנָתַן עֲלֵיו מִיִּם חַיִּים אֶל כָּלִי". ובאה משנתנו ללמד, שבשעת נתינת אפר הפרה על המים הם נעשים מי חטאת, ומכאן שצריך ליתן תחילה מים בכלי ואחר כך ליתן עליהם אפר; ואם נתן אפר תחילה ואחר כך נתן עליו מים, פסול; ומה שכתוב: "ונתן עליו מים חיים" אין הכוונה שיתן מים על האפר, שהרי כתוב: "מים חיים אל כלי", ומשמע שיהיו המים נתונים אל הכלי ולא אל האפר; ובגמרא מבואר עוד, שכשם שאנו מוצאים בסוטה שנותן עפר על המים, כמפורש בפרשת סוטה (במדבר ה, יז): "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים", והרי שצריך שיהא המין המכשיר למעלה, אף כאן צריך

רגלה של זו תחת זו – רגל בהמה זו תחת בהמת קודש זו, תהא פלה תמורה תחתיה – שהרגל נתפסת בקדושת תמורה, והקדושה מתפשטת על כל הבמה, כמו שכבר בארנו לעיל. ברם, לדעת תנא קמא דווקא במקדיש אבר שהנשמה תלויה בו כולה קודש, אבל המקדיש אבר שאין הנשמה תלויה בו, כגון האומר: רגלה של זו עולה, אין כולה עולה, שכן תנא קמא דורש את הכתוב "כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש" – "ממנו לה" ולא כולו לה" (עיין בברייתא בגמרא יא, ב). והלכה כתנא קמא.

ב א ו ר מ ש נ ה ד

משנתנו והמשנה שלאחריה מביאות הלכות אחדות, שאינן שייכות לעניינינו, אלא שהובאו כאן אגב ההלכה הגשנית בסוף משנה ה, שאין תמורה עושה תמורה. – משנתנו שנויה כולה במסכת תרומות (ה, ו).

אין המדמע מדמע אלא לפי חשבון – תרומה שנתערבה בחולין, אם יש בחולין מאה חלקים כנגד התרומה, בטלה התרומה, והתערובת מותרת לישראל; ואם אין בחולין מאה חלקים כנגד התרומה, כגון סאה תרומה שנפלה לתוך פחות ממאה סאה חולין, התערובת אסורה, והיא נקראת "מדומע". ואם נפלה סאה מן המדומע לתוך חולין אחרים, אין צורך במאה סאה חולין כנגדה כדי לבטלה, לפי שאין המדומע מדמע (אוסר) אלא לפי חשבון התרומה שבו. ודי במאה חלקים חולין כנגד חלק התרומה, שיש בסאה של המדומע. אין המחמץ מחמץ אלא לפי חשבון – עיסה של חולין שנתחמצה בשאור של תרומה, אסורה כולה לזרים, ואינה בטלה במאה (כמבואר במסכת ערלה ב, ד): ובאה משנתנו ללמד, שאם נפלה מקצת מאותה עיסה לעיסה אחרת של חולין, אינה אוסרת אותה אלא לפי חשבון התרומה שיש בה, שאם בחתיכת העיסה המדומעת שנפלה לתוך העיסה האחרת מעורב שאור של תרומה בשיעור שיש בו כדי לחמץ את העיסה האחרת בלא צירוף החולין המדומעים, הרי זו נאסר לזרים. אין המים השאובים פוסלין את המקוה, אלא לפי חשבון – מקוה לטבילה שיעורו ארבעים סאה מים שאינם שאובים, ואם אין בו כשיעור זה ונפלו לתוכו שלושה לוגים מים שאובים, הרי אלו פוסלים את המקוה (ברם, אם נפלו מים שאובים, ואפילו הרבה, לתוך מקוה כשר, היינו לאחר שנשלם שיעורו של ארבעים סאה מים שאינם שאובים. אין המקוה 209): ובאה משנתנו ללמד, שאין שלושת לוגים מים שאובים פוסלים את המקוה החרס, אלא אם כן נפלו משלושה כלים או פחות, וזהו

תְּרוּמָה, וְלֹא תְמוּנָה עוֹשֶׂה תְמוּנָה, וְלֹא הוֹלֵךְ עוֹשֶׂה תְמוּנָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הוֹלֵךְ עוֹשֶׂה תְמוּנָה. אֲמָרוּ לוֹ: הַקֹּדֶשׁ עוֹשֶׂה תְמוּנָה, לֹא הוֹלֵךְ וְלֹא תְמוּנָה עוֹשֶׂה תְמוּנָה.

ו העופות והמנחות אינן עושין תמורה, שלא נאמר אלא: "בבהמה". הצבור והשתפים אינן עושין תמורה, שנאמר (ויקרא כו י): "לא ימיר אתו" – יחיד עושה תמורה, לא הצבור ולא השתפים עושים תמורה. קרפנות בדרך הבית אינן עושין תמורה. אמר רבי שמעון: והלא הפעוטר ככלל היה, ולמה יצא? להקיש אליו: מה מפעוטר קרבן

פירוש ברטנורא

נתן אפר תחילה ואח"כ מים, כסול, דהא לא היו שם מים בשעת מתן אפר כדי שיעשו מי חמאת, ותו לא מיעבדו מי חמאת. וקרא דכתיב (במדבר י"ט) נתנו עליו מים חיים, לא שיתן המים על האפר, דהא כתיב מים חיים אל כלי, דמשמע המים נתונים אל הכלי ולא אל העפר, אלא, ונתן עליו, להזהיר שאחר שיתן הק[א]פר על המים יערבם באצבעו יפה ויחירי המים שתחתיו עליו: **אין בית הפרס עושה בית הפרס.** שדה שנחרש בה קבר, אם חזר וחרש בית הפרס ושדות שעביבותיה לאשאר שדות כבית הפרס ולומר שהמחרשה הולכת העצמות לשדות שעביבותיה, דקבר אחד לא עביד בית הפרס. אלא כל אותה שדה שאבד בה הקבר שאין ידוע היכן הוא, ומלוא מענה לכאן ומלוא מענה לכאן אותו דרך שרגילין בני הכנעה לחרוש שדותיה, אם למורה ומערב או צפון ודרום, דמשא לאחד משני ראשיה היה קבר ומשם נתגלה העצם לתוך אחת מן השדות שנחלשן ומכאן, כן שיערו חכמים דמלא המענה ראיות העצמות ליגלגל על ידי המחרשה, טפי לא. וכמה מלא מענה מאה אמה: **ואין תרומה אחר תרומה.** השותפים שתרמו זה אחר זה, תרומת הראשון אינה תרומה, דכיון שחזר השני ותרם, גלי דעתיה דלא ניהא ליה בתרומת הראשון, והוי ליה ראשון תורם שלא מדעת חבירו, וכן השני. ומתניתין שרם עקיבא איש, ואינה הלכה. אלא אם תרם הראשון כשעור דהיינו אחד מחמשים, אין תרומת השני תרומה. ואם לא תרם הראשון כלין בעין עקה, כגון תרומה אחד משני, תרומת השני תרומה: **ואין תמורה עושה תמורה.** דאמר קרא ומתרתו ליהת קודש, ולא תמורה: **ואין חולד עושה תמורה.** דאמר קרא וזהו הוא, ולא חולד: **רבי יתודה אומר חולד עושה תמורה.** דאמר קרא יהיה, לרבות אל חולד. ורבנן סבירי, יהיה, לרבות שוגג כמזיד, שאם סבר [להמיר] שחזר [והמיר] את הלבן, דגבי קדשים לא קדיש משום דהוי הקדש בטעות, וגבי תמורה קדיש. והלכה כחכמים. ומיהו אע"ג דאין תמורה עושה תמורה, קיימא לן ממירין וחוזרין וממירין כבהמה אחת, ואפילו כמה בהמות על בהמה אחת של הקדש, בין בבית אחת בין בזה אחר זה, כולל תמורה: **ו' שלא נאמר אלא כבהמה.** ואם המיר מירי בהמה כבהמה: **קדיש ברק הבית אין עושו תמורה.** דגבי תמורה כתיב קרבן, וקדיש ברק הבית לא איקרו קרבן: **אמר ר' שמעון חמשה עשר בכלל היה ר'.** ר' שמעון סבירא ליה דכתיב איקרו קרבן, הלכך כל תמורה קרבן, ונפקא לן דאין עבדי תמורה אלא מהכא. וקבלו מעשר בכלל היה, בכלל כל הקדשים דעבדי תמורה: **ולמה יצא.** דכתיב בדידרי דעושה תמורה, דכתיב גבי מעשר לבי יבקר בין טוב לתע לו מיותר: **המה מעשר קרבן יחיד.** ועושה תמורה, אף כל קרבן יחיד עושה תמורה: **יצאו קרבנות צבור.** ונשפתיין. דמעשר ליתיה בשותפות, כדאמרין בפרס בתרא **המה מעשר קרבן יחיד.**

משניות מבוארות – קהתי

וְלֹא תִמְוָרָה עוֹשִׂין תִּמְוָרָה – ומה שכתוב "יהיה" דורשים חכמים: לרבות שוגג כמזיד, שאם חשב להמיר בהמה שחורה והמיר לבנה, אף על פי שבהקדש ההלכה היא שהקדש טעות אינו הקדש, מכל מקום בתמורה חלה עליה כבגון זה קדושת תמורה. והלכה כחכמים. ברים, ממירים וחוזרים וממירים בבהמה אחת, ואפילו המיר אלף בבהמות על בהמה אחת של הקדש, בין בבת אחת בין בזה אחר זה, כולן תמורה.

באור משנה ו

משנתנו מוסיפה ללמד במיני הקדש שאינם עושים תמורה.

הַעֲפֹזוֹת – תורים או בני יונה שהוקדשו לקרבנות, וְהַמִּנְחָחוֹת – קרבנות של סולת חטים או של סולת שעורים (ענין פתיחתנו למסכת מנחות). **אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה** – שאם המיר עוף של חולין בעוף של הקדש או סולת של חולין בסולת של הקדש, לא חלה עליהם קדושת תמורה, **שֵׁלָא נֶאֱמַר אֵלָּא**: "**בְּבִהְמָה**" – "ואם המיר במהמה בבהמה" (ויקרא כז, י). **הַצֶּבֶר וְהַשְּׁתַּפִּים אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה**, **שֵׁנָאֱמַר**: "**לֹא-יִמִּיר אֹתוֹ**" – "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", וכיון שכתוב בלשון יחיד נמצאנו למדים: **יָחִיד עוֹשֶׂה תְּמוּרָה**, **לֹא הַצֶּבֶר וְלֹא הַשְּׁתַּפִּים עוֹשִׂים תְּמוּרָה** – בבהמות שלהם; וכן אם בהמת הקודש היתה של שותפין, ואחד מהם המיר בה בהמת חולין שלו, או מי שהמיר בהמתו בקרבן מקרבנות ציבור, אין התמורה קודש (ומבי"ם הל' תמורה א, א). **קֶרְבַּנֹּת בְּדָק הֵבִית** – ויש גורסים: קדשי בדק הבית. **אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה** – שבפרשת תמורה נאמר (ויקרא כז, ט): "ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה". וקדשי בדק הבית אינם נקראים "קרבן". **אֱמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן** – לדעת רבי שמעון אף קדשי בדק הבית נקראים קרבן, ולכן אמר טעם אחר על מה שקדשי בדק הבית אינם עושים תמורה: **וְהֵלֵא הַמַּעֲשֵׂר** – של בהמה, **בְּכָלֵל הָיָה** – בכלל כל הקרבנות שעושים התמורה, **וְלָקְחָה יָצָא** – מן הכלל, שפרט בו הכתוב דין התמורה, כמו שנאמר (ויקרא כז, לב-לג): "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה". לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירו.

שייתנו האפר, שהוא המכשיר, על גבי המים; אלא שכונת הכוונה
 "ונתן עליו מים חיים". שלאחר שיתן העפר על המים יערכם יפה
 עד שיחזרו המים שתחתיו עליו. **אֵין בֵּית הַפֶּרֶס עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס**
 — שדה שהיה בה קבר ונחרשה, קבעו חכמים, שמאה אמה מסביב
 לקבר נעשה "בית הפרס", היינו שטח שיש בו ספק טומאת המת,
 ונפרו מטמא במגע ובמשא, לפי שחוששים שמא גררה עמה המחרשה
 עצם כשעורה מעצמות המת ("פרס" — מלשון "פרוס לרעב לחמד", שעל
 ידי החרישה נשברו ונתפרו עצמות מהקבר). ובאה המשנה ללמדנו, שאם
 חרש מאה אמה ממקום הקבר, וחזר וחרש מאותו בית הפרס ולהלך,
 השדה השנייה שנחרשה אינה נעשית בית הפרס, וזהו ששינו: אין
 בית הפרס עושה בית הפרס (עיין אהלות יז, א-ב). **וְלֹא תִרְמָקָה אַחֵר**
תִּרְמָקָה — שאם תרם תרומה וחזר ותרם, אין התרומה השנייה תרומה
 (ויש). ויש מפרשים (לפי הגמרא), שאם שותפים בתרומה תרמו זה
 אחר זה, אין תרומת שניהם תרומה, כלומר שאף תרומת הראשון אינה
 תרומה, לפי שכל אחד גילה דעתו, שלא ניחא לו בתרומת שותפו;
 אבל אין הלכה כן (עיין ברסנווא). כרם, בתוספות מקשים על פירוש
 זה, שאין זה דומה לפסיקה הבאה ("ולא תמורה עושה תמורה"). ולפיכך
 נראה להם לפרש, שכונת הדברים היא, שתרומת הראשון תרומה,
 ומדובר כאן בכגון שנתנו השותפים רשות זה לזה לתרום, וכיון
 שהראשון מדעת חברו תרם, לפיכך תרומתו תרומה, אבל תרומת השני
 אינה תרומה, שהרי נתן רשות לחברו לתרום, וכבר תרם (עיין תוספות
 יום טוב; "תפארת ישראל"; ועיין תרומות ג, ג). **וְלֹא תִמְוָרָה עוֹשֶׂה**
תִּמְוָרָה — שאם המיר בהמת חולין בבהמת קרבן ונעשתה תמורה,
 וחזר והמיר בהמה בתמורה זו, אין השנייה תמורה, שנאמר (ויקרא
 כז, ג): "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש" — ולא תמורת תמורת.
וְלֹא תִהְיֶה הַקֹּדֶשׁ עוֹשֶׂה תִמְוָרָה — שאם המיר בהמת חולין בולד שנולד
 מבהמת הקדש, אינה תמורה, שנאמר (שם): "והיה הוא" ודרשו: הוא
 ולא הולד. **רַבִּי יְהוּדָה אומר: תִּהְיֶה עוֹשֶׂה תִמְוָרָה** — שנאמר
 "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש", והרי תיבת "והיה" מיותרת היא,
 ודורש רבי יהודה: "והיה" — לרבות את הולד שעושה תמורה. **אָמְרוּ**
לוֹ — חכמים לרבי יהודה: הקדש עושה תמורה, לא הולד

יחיד, יצאו קרבנות צבור; מה מעשר קרבן מזבח, יצאו קרבנות בֶּדֶק הַבַּיִת.
פ ר ק ש נ י

א יֵשׁ בְּקִרְבָּנוֹת הַיָּחִיד, מִה שְּׂאִין בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר, וְיֵשׁ בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר, מִה שְּׂאִין בְּקִרְבָּנוֹת הַיָּחִיד: שְׂקִירָבָנוֹת הַיָּחִיד עוֹשִׂים תְּמוּרָה, וְקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר אֵינֶם עוֹשִׂים תְּמוּרָה; קִרְבָּנוֹת הַיָּחִיד נוֹהֲגִין בְּזָכְרִים וּבְנִקְבוֹת, וְקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר אֵינֶם נוֹהֲגִין אֲלָא בְּזָכְרִים; קִרְבָּנוֹת הַיָּחִיד חֵיבִין בְּאַחֲרֵייתָן, וּבְאַחֲרֵייתָן נִסְפִּיהֶם; וְקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר אֵינֶם חֵיבִין, לֹא בְּאַחֲרֵייתָן וְלֹא בְּאַחֲרֵייתָן נִסְפִּיהֶן, אֲבָל חֵיבִין בְּאַחֲרֵייתָן נִסְפִּיהֶן מִשְׁקֶרֶב הַזֶּבֶחַ. יֵשׁ בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר, מִה שְּׂאִין בְּקִרְבָּנוֹת הַיָּחִיד: שְׂקִירָבָנוֹת הַצִּבּוּר דּוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת וְאֶת הַטְּמֵאָה; וְקִרְבָּנוֹת הַיָּחִיד אֵינֶם דּוֹחִים, לֹא אֶת הַשֶּׁבֶת וְלֹא אֶת הַטְּמֵאָה. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: וְהֲלֹא חֲבַתִּי כֹהֵן גָּדוֹל וּפְרִי יוֹם הַכִּפּוּרִים קִרְבֵּן יָחִיד, וְדוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת וְאֶת הַטְּמֵאָה? אֲלָא שְׂזֵמָנָן קְבוּעִי.

פירוש ברטנורא

דבבורות דף כ"ז, ויחיד לך ולא של שותפות: יצאו קרבנות בֶּדֶק הַבַּיִת. דאע"ג דאקרו קרבן כדכתיב (במדבר ל"א) ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב, אינו קרבן מזבח כמעשר. ורבנן דאמרי לעיל קדשי בֶּדֶק הַבַּיִת לא אקרו קרבן, סבירי, נהי דקרבן ה' אקרו, קרבן לה' לא אקרו כשאר קרבנות מובה: **ב א יֵשׁ בְּקִרְבָּנוֹת הַיָּחִיד.** וקרבנות הצבור אין נוהגים אלא בזכרים. דרובן עולות, ועולה זכר הוא, ואין מבאין שלמים אלא כבשי עצרת דזכרים הן, וחטאת שלהן נמי כתיב כבולוהו שעיר חטאת אחד: קרבנות היחיד חייבין באחרייתן. כלומר, יש מאותן שקבוע להן זמן שאפילו עבר זמנן חייב להקריבם, כגון עולת יולדת וקרבנות מצורע, אם עבר שמיני שלו חייב להקריבם לאחר זמן. אבל קרבנות צבור שיש להם זמן, אם עבר זמנן בטל קרבנן: משקרב הזבח. שאם קרב הזבח בזמנו ולא קרבו נסכיו עמו, חייבין להקריבם אפילו מכאן ועד עשרה ימים. דכתיב בפרשת פנחס כבולוהו ומנחתם ונסכיהם לפרים, לומר לך מנחתם ונסכיהם של קרבנות צבור קריבים אפילו בלילה ואפילו למחר, אם קרבו קרבן בזמנו ולא נדמנו להם מנחות ונסכים, מקריבין אותן כשזדמנו להן אפילו לאחר כמה ימים: חבתי כהן גדול. דוחין שבת וטומאה. דכתיב בהו מנחת תמיד, הרי לך כמנחה של תמידין שדוחה שבת וטומאה. דבתמיד כתיב במועדו, ואמרינן במועדו אף בשבת, אף בטומאה, שאם היו רוב הכהנים טמאים עושים אותו כטומאה: ופר יחיד. פרו של כהן גדול: אלא שזמנן קבוע. כלומר, אין הטעם תלוי אלא בקביעות הזמן, דכל קרבן שזמנו קבוע ואם עבר הזמן אין לו תשלומים, דוחה שבת וטומאה. והלכה כרבי מאיר:

משניות מבוארות – קהתי

הצבור אינן נוהגין אלא בזכרים – שכל קרבנות הצבור אינם באים אלא זכרים. קרבנות היחיד חייבין באחרייתן – כלומר בין קרבנות היחיד שקבוע להם זמן יש קרבנות שחייבים באחרייתם, דהיינו שאם לא הביאם בזמנם חייב להביאם אחר כך, כגון עולת היולדת וקרבנות המצורע, שחייבים להביא קרבנותיהם ביום השמיני לטוהרתם, ואם לא הביאום ביום השמיני, חייבים להביאם לאחר יום השמיני, ובאחרייתן נספיהם – המנחה והיין הבאים עם הקרבן, שהואיל וחייבים באחרייתן הקרבנות חייבים גם בהבאת נסכיהם, וקרבנות הצבור – שזמנם קבוע, כמו התמידים והמוספים, אינן חייבין, לא באחרייתן – שכן אם עבר זמנם, בטל קרבנם, ולא באחרייתן נספיהן – שהואיל ועבר זמנם ולא הביאו הקרבן, פטורים גם מלהביא נסכי הקרבן ההוא. בגמרא למדים דין זה שאם עבר זמנו בטל קרבנו, ממה שנאמר בפרשת המוספים (ויקרא כג, לז): "אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש, להקריב אשה לה' עולה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ביומו" – מלמד שאם עבר היום ולא הביא, אינו חייב באחרייתו (כרם), יש גם בקרבנות היחיד שקבוע להם זמן, שאם עבר זמנם בטל קרבנם, כמו מנחת חביתין של כהן הגדול, הקרבה בכל יום, ופר יום הכיפורים; אֲבָל חֵיבִין בְּאַחֲרֵייתָן נִסְפִּיהֶן מִשְׁקֶרֶב הַזֶּבֶחַ – שאם הקריבו את הקרבן בזמנו ולא הביאו את נסכיו עמו, חייבים להביאם אפילו לאחר כמה ימים, כפי שלמדים בבבליא בגמרא מן המקראות (תמורה יז, א). יֵשׁ בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר, מִה שְּׂאִין בְּקִרְבָּנוֹת הַיָּחִיד: שְׂקִירָבָנוֹת הַצִּבּוּר דּוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת וְאֶת הַטְּמֵאָה – שמקריבים אותם אף בשבת, ואף בזמן שהכהנים טמאים טומאת מת, וקרבנות היחיד אינן דוחים, לא אֶת הַשֶּׁבֶת וְלֹא אֶת הַטְּמֵאָה. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: וְהֲלֹא חֲבַתִּי כֹהֵן גָּדוֹל – מנחת חביתין שהיה כהן הגדול מביא בכל יום, "עשירית האפה סולת... מתציתה בבוקר ומתציתה בערב", והיא נקראת "חביתין" על שם שכתוב בה: "על מנחת בשרם תעשה" (ויקרא ו, יז). ופר יום הכיפורים – פרו של כהן גדול (ויקרא טז, ז). קִרְבֵּן יָחִיד – הם, ודוחין אֶת הַשֶּׁבֶת וְאֶת הַטְּמֵאָה – שמקריבים אותם אף בשבת, ואף בזמן שהכהנים טמאים? אֲלָא – זה הכלל: כל הקרבנות שזמנן קבוע – ואפילו קרבנות היחיד, דוחים את השבת ואת הטומאה.

ואם חמר ימירנו והיה הוא ותמורתו יחיד קודש? לְהַקִּישׁ אֵלָיו: מִה מַעֲשֵׂר קִרְבֵּן יָחִיד – שהשותפים פטורים ממעשר בהמה (משנה בברכות ג, ט). ועושה תמורה, אף כל קרבן יחיד עושה תמורה, יצאו קרבנות צבור – וקרבנות השותפים, שאינם עושים תמורה; מִה מַעֲשֵׂר קִרְבֵּן מִזְבֵּחַ – אף כל קרבן מזבח עושה תמורה, יצאו קרבנות בֶּדֶק הַבַּיִת – שאף על פי שנקראים "קרבן", כמו שכתוב (במדבר לא, ז): "ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב וכו', מכל מקום אינם קרבן מזבח כמעשר בהמה, הלכך אינם עושים תמורה. היקש זה של שאר הקדשים למעשר בהמה הוא על יסוד הכלל (שבשלוש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהן): "כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא". ברם, תנא קמא סובר, שקדשי בֶּדֶק הַבַּיִת נקראים אמנם "קרבן ה'", כפי הכתוב שהבאנו לעיל, אבל "קרבן לה" אינם נקראים, וכיון שבתמורה נאמר "קרבן לה", הרי נמצאנו למדים, שדווקא קרבנות מזבח עושים תמורה ולא קדשי בֶּדֶק הַבַּיִת (עיי' "תוספות יום טוב", שראוה לו לפרש, שאין מחלוקת במשנתנו. אלא משנתנו כולה רבי שמעון הירא).

יוסרביעי

באור משנה א

לאחר שלמדנו בסוף הפרק הקודם, שקרבן יחיד עושה תמורה וקרבנות ציבור אינם עושים תמורה, באה משנתנו לפרט דברים שונים שיש בקרבנות היחיד ואינם בקרבנות הציבור, וכן להפך.

יֵשׁ בְּקִרְבָּנוֹת הַיָּחִיד, מִה שְּׂאִין בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר, וְיֵשׁ בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר, מִה שְּׂאִין בְּקִרְבָּנוֹת הַיָּחִיד: שְׂקִירָבָנוֹת הַצִּבּוּר דּוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת וְאֶת הַטְּמֵאָה, וְקִרְבָּנוֹת הַיָּחִיד אֵינֶם עוֹשִׂים תְּמוּרָה – כמו ששינוי במשנה הקודמת. ומדובר כאן בעיקר הזבח; אבל ולד הזבח או תמורתו, אף של קרבן יחיד אינו עושה תמורה, וכן קרבן עוף של יחיד אינו עושה תמורה, כמו ששינוי בפרק הקודם (גמרא). קִרְבָּנוֹת הַיָּחִיד נוֹהֲגִין בְּזָכְרִים וּבְנִקְבוֹת – בבהמות זכרים ובבהמות נקבות; עולה ואשם של יחיד הם אמנם תמיד זכרים, אבל חטאת ושלמים של יחיד לפעמים הם זכרים ולפעמים נקבות, וקִרְבָּנוֹת

ב חטאת היחיד שִׁכְפְּרוּ בְעֲלִיָּה – מִתָּה; וְשָׁל צִבּוֹר – אֵינָהּ מִתָּה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: תָּמוּת. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: מִה מְצִינוּ בּוֹלֵד חֲטָאת, וּבִתְמוּרַת חֲטָאת, וּבְחֲטָאת שְׁמָתוֹ בְּעֲלִיָּה – בִּיחִיד דְּבָרִים אֲמוּרִים, אֲבָל לֹא בְּצִבּוֹר; אֵף שִׁכְפְּרוּ הַבְּעָלִים וְשִׁעְבְּרָה שְׁנֵתָה – בִּיחִיד דְּבָרִים אֲמוּרִים, אֲבָל לֹא בְּצִבּוֹר.

ג חֲמֹר בְּקֻדְשִׁים מִבְּתִּמּוּרָה, וּבִתְמוּרָה מִבְּקֻדְשִׁים, שֶׁהִקְדִּישׁ עוֹשִׂים תְּמוּרָה, וְאִין תְּמוּרָה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה; הַצִּבּוֹר וְהַשְׁתַּפֵּין מְקַדְּשִׁים, אֲבָל לֹא מְמִירִים; וּמְקַדְּשִׁים אֲכָרִים וְעֶבְרִים, אֲבָל לֹא מְמִירִים. חֲמֹר בִּתְמוּרָה: שֶׁהִקְדִּישָׁה חֲלָה עַל בְּעֵלַת מוֹם קְבוֹעַ, וְאֵינָהּ יוֹצֵאָה לְחָלִין לְהִנָּזוּ וּלְהַעֲבֹד. רַבִּי יוֹסִי בַּר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: עֲשֶׂה שׁוּגֵג כְּמוֹזִיד בִּתְמוּרָה,

פירוש ברטנורא

ב חטאת היחיד שִׁכְפְּרוּ בְעֲלִיָּה. שאבדה ונתכפר באחרת ואח"כ נמצאת הראשונה: ושל צבור. שכיפרו באחרת: אינן מתות. דחטאות המתות הלכה למשה מסיני הוא, וסבירא ליה לתנא קמא דליתיד גמירי ולא לשל צבור: רבי יהודה אומר ימותו. דבשל צבור נמי גמירי: אמר ר' שמעון מה מצינו כלומר, קיימא לן חמש חטאות מתות, שמתו בעליה, ושכיפרו בעליה באחרת, ושעברה שנתה, וולד חטאת, ותמורת חטאת. וכי היכי דחלת מינייהו לאו בצבור גמירי, דהא לא משכחת להו בקרבנות צבור, ולד חטאת לא משכחת לה בצבור שאין חטאת נקבה בצבור, ותמורת חטאת נמי אין קרבן צבור עושה תמורה, ושמתי בעליה אין צבור מתים: אף שכיפרו בעליה ושעברה שנתה. אע"ג דאפשר דמשכחתי בצבור, לא גמירי דמתות: ביחיד דברים אמורים, דמתות, אבל לא בצבור. והלכה כר' שמעון:

ג ואין תמורה עושה תמורה. דתמורתו אמר רחמנא ולא תמורת תמורתו: אברים ועוברים לא ממירים. דבהמה בבהמה כתיב: על בעלת מום קבוע. שאם המיר בהמת חולין בעלת מום בבהמה תמימה של הקדש, חלה עליה קדושה חמורה כל כך שאם יפרוה לא תצא לחולין לינוז וליעבר אלא כדון קדשים שקדם הקדשן את מומן שכשפודין אותן אין בהן היתר גזיה ועבודה אלא היתר אכילה, משא"כ בקדשים שאם קדם מומן להקדישן יוצאין לחולין ע"י פדיון לינוז וליעבר, אבל בתמורה גלי קרא טוב ברע או רע כטוב, לא הפריש בין חם לבעל מום: עשה שוגג כמזיד בתמורה. שאם סבור לומר שור שחור שיצא מכבית תחילה יוא תמורה תחת זו, יוצא מפיו שור לבן, גבי תמורה קדוש ולוקה, דגלי בית קרא יהיה קודש, לרבות שוגג כמזיד. אבל כבהאי

משניות מבוארות – קהתי

אבל קרבנות שאין זמנם קבוע, ואפילו קרבנות הציבור, כגון פר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודה זרה, אינם דוחים לא את השבת ולא את הטומאה. וכן הלכה (עיי' "תוספות יום טוב" ו"תפארת ישראל", שמבואר שם, שאף תנא קמא סובר כרבי מאיר).

ב א ו ר מ ש נ ה ב

כבר בארנו (בהקדמה למשנה וזבחים ח. א). שיש חמש חטאות שאינן ראויות ליקרב על המזבח, ואסורות הן בהנאה; ודינן הוא, שסוגרים אותן ברפת ומונעים מהן מזון, והן מתות ברעב; ומכאן נקראות הן "חטאות המתות", ואלו הן: א. ולד חטאת: ב. תמורת חטאת: ג. חטאת שמתו בעליה: ד. חטאת שנתכפרו בעליה באחרת (מי שהפריש חטאתו ואבדה, והקריב אחרת תחתיה, ואחר כך נמצאה הראשונה); ה. חטאת שעברה שנתה (שכבשה או שעירה הבאה לחטאת אינה כשרה אלא כשהיא בתוך שנתה, ואם הפריש אדם לחטאתו כבשה או שעירה בתוך שנתה, ולא הספיק להקריבה עד שעברה שנתה, ונתכפר בחטאת אחרת, הרי זו תמות). דין "החטאות המתות" הלכה למשה מסיני הוא; ונחלקו תנאים במשנתנו, אם נאמרה הלכה זו אף בחטאת של ציבור. ברם, שלוש החטאות הראשונות – ולד חטאת, תמורת חטאת, וחטאת שמתו בעליה – אינן בחטאת של ציבור, שהרי קרבנות ציבור אינם באים אלא זכרים, ואינם עושים תמורה, כמו ששינוי במשנה הקודמת, ומכאן חטאת של ציבור אין לה ולד ולא תמורה. וכן אי אפשר לומר בחטאת של ציבור – "שמתו בעליה", שאין ציבור מתים (גמרא). מכאן, של נחלקו במשנתנו אלא לגבי שאר שתי החטאות המתות – חטאת שנתכפרו בעליה באחרת, וחטאת שעברה שנתה – אם נוהגות הן אף בחטאת של ציבור.

חטאת היחיד שִׁכְפְּרוּ בְעֲלִיָּה – שאבדה החטאת ונתכפרו בעליה באחרת, ואחר כך נמצאה הראשונה, מִתָּה – סוגרים אותה ברפת ומונעים ממנה מזון עד שתמות ברעב, כמו שבארנו לעיל; וְשָׁל צִבּוֹר – חטאת של ציבור שאבדה ונתכפרו הציבור באחרת ואחר כך נמצאה הראשונה, אֵינָהּ מִתָּה – אלא רועה היא עד שתפול בה מום ותימכר ויפלו דמיה לנדרבה, שההלכה של חטאות המתות, שהיא הלכה למשה מסיני, לא נאמרה אלא בחטאת של יחיד ולא בחטאת של ציבור. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: תָּמוּת – אף חטאת של ציבור שנתכפרו הציבור באחרת דינה שתמות כמו חטאת היחיד שנתכפרו בעליה, שלדעת רבי יהודה נאמרה ההלכה של "חטאות המתות" אף בחטאת של ציבור. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: מִה מְצִינוּ בּוֹלֵד חֲטָאת, וּבִתְמוּרַת חֲטָאת, וּבְחֲטָאת שְׁמָתוֹ בְּעֲלִיָּה – כלומר, הואיל וההלכה של "חטאות המתות" נאמרה בחמש חטאות כמו שהבאנו בהקדמה למשנתנו, לפיכך יש לנו ללמוד משלוש חטאות אלו במידת "מה מצינו" על שאר השתיים, שכשם שלגבי שלוש חטאות אלו, בִּיחִיד דְּבָרִים אֲמוּרִים,

י ו ס ח מ י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ג

משנתנו באה ללמד על החומרות שבקדשים ושבתמורה.

חֲמֹר בְּקֻדְשִׁים מִבְּתִּמּוּרָה – יש בקדשים חומרה שאינה בתמורה, ו**בִּתְמוּרָה מִבְּקֻדְשִׁים** – יש בתמורה חומרה שאינה בקדשים. חומר בקדשים מביתמורה. שֶׁהִקְדִּישׁ עוֹשִׂים תְּמוּרָה, וְאִין תְּמוּרָה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה – שנאמר (ויקרא כז, י): "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש", ולא תמורת תמורתו (כמו שכבר שינונו לעיל א. ה). הַצִּבּוֹר וְהַשְׁתַּפֵּין מְקַדְּשִׁים – בהמה (או עוף) לקרבן, אֲבָל לֹא מְמִירִים – כמו ששינונו (לעיל א, ו): "יחיד עושה תמורה, לא הציבור ולא השותפים עושים תמורה". וּמְקַדְּשִׁים אֲכָרִים וְעֶבְרִים – רשאי אדם להקדיש אבר של בהמה או עובר; אֲבָל לֹא מְמִירִים – אברים ועוברים, כמבואר לעיל פרק א משנה ג. הטעם מבואר ברש"י ובברטנורא, לפי שנאמר (ויקרא כז, י): "ואם המיר ימיר בהמה בבהמה". אבל ב"תוספות יום טוב" מבואר, שטעם זה אינו מסתבר, שהרי עובר נקרא "בהמה" (כמבואר בברטנורא חולין ד. א), אלא הטעם הוא כמסקנת הגמרא שם (חולין סז, ב), שמשנתנו כדעת רבי שמעון היא, שמקיש תמורה למעשר בהמה (לעיל א, ו); ומכאן למדים: מה מעשר בהמה אינו נוהג באברים ובעוברים, שהרי כתוב בו (ויקרא כז, לב): "כל אשר יעבור תחת השבט", אף תמורה אינה נוהגת באברים ובעוברים (וכן מבואר גם ב"תפארת ישראל"). חֲמֹר בִּתְמוּרָה: שֶׁהִקְדִּישָׁה חֲלָה עַל בְּעֵלַת מוֹם קְבוֹעַ – שאם המיר בהמת חולין בעלת מום קבוע בבהמה תמימה של הקדש, חלה עליה קדושה, וְאֵינָהּ יוֹצֵאָה לְחָלִין לְהִנָּזוּ וּלְהַעֲבֹד – כלומר שחמורה היא קדושת התמורה, שאף אם יפרוה מן ההקדש לא תצא לחולין להיות מותרת בגזיה ובעבודה, אלא דינה כדון קדשים שקדם הקדשם את מומם, שכשפודים אותם אינם מותרים בגזיה ובעבודה, אלא באכילה בלבד; מה שאין כן

וְלֹא עֲשֶׂה שׁוּגֵג כְּמוֹד בְּמִקְדָּשִׁים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הַכִּלָּאִים, וְהַתְּרָפָה, וְיוֹצֵא דָפֶן, טְמֵטוֹם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹם – לֹא קִדְּשִׁים, וְלֹא מִקְדָּשִׁים.

פ ר ק ש ל י ש י

א אֵלּוּ קִדְּשִׁים שְׁלֹדוֹתֵיהֶן וְתַמּוּרוֹתֵיהֶן פְּיוּצָא בְּהֵן: וְלֹד שְׁלָמִים וְתַמּוּרָתָהּ, וּוְלָדָהּ, וּוְלָדָהּ עַד סוֹף הָעוֹלָם – הִרִי אֵלּוּ פְּשָׁלָמִים, וְטַעֲנוּנִים סְמִיכָה, וְנִסְכִּים, וְהַנּוּפָה, וְחֻזָּה וְשׁוֹק. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: וְלֹד שְׁלָמִים לֹא יִקְרַב שְׁלָמִים. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: יִקְרַב. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: לֹא נִחְלְקוּ עַל וְלֹד שְׁלָמִים, וְעַל וְלֹד תַּמּוּרָה – שְׁלֹא יִקְרַב, וְעַל מַה נִּחְלְקוּ? עַל הַוֹּלָד, שְׂרָפִי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא יִקְרַב, וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: יִקְרַב. הָעֵיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי פִּפְסִים עַל וְלֹד שְׁלָמִים שִׁיקְרַב שְׁלָמִים. אָמַר רַבִּי פִּפְסִים: אֲנִי מַעִיד, שֶׁחֵיתָה לָנוּ פָּרָה זִבְחִי שְׁלָמִים, וְאִכְלָנוּהָ בְּפֶסַח, וְאִכְלָנוּהָ וְלָדָהּ שְׁלָמִים בְּחֹג.

פירוש ברטנורא

גונא לקדשים, אם בעל מום הוא, למזבח לא קדש ואינו לוקה, דהקדש טעות אינו הקדש: הבלאים. הבא מתיש ורחל: לא קדשים. בתמורה. ואע"ג דתמורה חלה קדושתה על בעל מום קבוע, אינה חלה על אלו: ולא מקדישים. אחרים בתמורה, אם קדשים הם. ומריפה משכחת לה שהיא קדושה, כגון שהקדיש בהמה ואח"כ נטרפה, ובזו הוצרך לומר דאע"פ שקדושה היא, אין עושה תמורה. אבל כלאים וטומטום ואנדרוגינום, מתחלת ברייתן נתקלקלו ואי אתה מוצא בהן קדושה אלא בולדי קדשים, שקדשה אמנם קודם שנתעברה, דהשתא מאליהן קדשים, דירך אמן הן, ובהן הוצרך לומר דאין עושין תמורה. ואליבא דר' יהודה דאמר בשאר ולד קדשים עושה תמורה. ולא דמו לבעל מום, דבעל מום יש במינו קרבן אבל הנך אין במינו קרבן וחשיבי כבהמה כמאמר שאינה עושה תמורה. וכרבי יוסי ברבי יהודה וכרבי אלעזר קימא לן, דליכא מאן דפליג עלייהו בהא:

ג אלו קדשים. וולד ולדן עד סוף העולם. בגמרא פריך, כיון דתני וולדן, ולד ולדן עד סוף העולם למה לי. משום דשמעיה תנא דידן לר' אליעזר דאמר לקמן ולד הבדילה לא יקרב שלמים, משום הכי תנא ולד ולדן עד סוף העולם, כלומר, לא מביעיא בולדן דלא מודינא לך, אלא אפילו עד סוף העולם לא מודינא לך: ולד שלמים לא יקרב שלמים. אלא כונסו לכיפה ומת. מדרבנן. משום גזירה, דאי אמרת ולד שלמים יש לו תקנה, אתי לשהוי לאם עד שתלד ויגדל עדרים מן הולדות ואתו בהו לידי גזיה ועבודה: לא נחלקו על ולד ולד שלמים. מודים חכמים לר' אליעזר בולד ולד שלמים דלא יקרב, שמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו לדגל עדרים בעי. ופסק ההלכה כתנא קמא שולד (ולד) ולדן עד סוף העולם הרי אלו כשלמים: העיד רבי יהושע וכו'. דלא כר' אליעזר. ועודת זה אמת והלכה: ואכלנו ולדה שלמים בחג. בחג השבועות קאמר, שאם היה ממתין ומצפה לחג הסוכות, נמצא עובר בעשה, שנאמר (דברים

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

משנתנו באה ללמד דיני ולדות הקרבנות ותמורותיהם וכן דיני ולדות התמורות.

אֵלּוּ קִדְּשִׁים שְׁלֹדוֹתֵיהֶן וְתַמּוּרוֹתֵיהֶן פְּיוּצָא בְּהֵן – שדינים להיקרב כמו הקדשים: וְלֹד שְׁלָמִים וְתַמּוּרָתָהּ – ותמורת שלמים, וּוְלָדָהּ – של ולד שלמים ושל תמורת שלמים, וּוְלָדָהּ עַד סוֹף הָעוֹלָם – כלומר אפילו ולד ולד וכו' עד סוף העולם, הִרִי אֵלּוּ פְּשָׁלָמִים – דינם כקרבנות שלמים, וְטַעֲנוּנִים סְמִיכָה – כמו שכתוב בקרבן שלמים (ויקרא ג, ב): "וסמך ידו על ראש קרבנו", וְנִסְכִּים – מנחה ויין, שמביאים עם הקרבן (ענין במדבר טו, ג-ד), וְהַנּוּפָה – ויש גורסים: ותנופת וְחֻזָּה וְשׁוֹק – שנותנים מן השלמים לכהנים (ענין ויקרא ז, ל-לז). רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: וְלֹד שְׁלָמִים לֹא יִקְרַב שְׁלָמִים – אלא כונסו לכיפה, כלומר שסוגרים אותו ברפת ומונעים ממנו מזון עד שימות ברעב. טעמו מבואר בגמרא: "גזירה שמא יגדל מהם עדרים עדרים", כלומר שאם נאמר שיש תקנה לולד, יש חשש שמא ישהה את הבהמה, שנודב לקרבן שלמים, בשביל שתלד, ויגדל ממנה עדרים, ויעבור על מה שנאמר בתורה (דברים כג, כב): "כי תדור נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו" (דברים כג, כב), או שמא יבוא לידי גזיה ועבודה (דברים כג, כב). וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: יִקְרַב – הולד שלמים, ואין גזורים שמא ישהה את הבהמה בשביל שתלד. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: לֹא נִחְלְקוּ – רבי אליעזר וחכמים, עַל וְלֹד שְׁלָמִים, וְעַל וְלֹד תַּמּוּרָה – ולד ולדה של תמורת שלמים, שְׁלֹא יִקְרַב – שאף חכמים מודים בולד ולד שלמים וכו' שלא יקרב, מאחר שמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, שהוא משהה אותם כדי לגדל ולדות, הלכך חוששים שמא הוא רוצה לגדל עדרים; וְעַל מַה נִּחְלְקוּ? עַל הַוֹּלָד – של שלמים, שְׂרָפִי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא יִקְרַב – משום הגזירה שהזכרנו למעלה, וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: יִקְרַב – שלגבי הולד אין הם גזורים, כמו שבאמרו לעיל. הָעֵיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי פִּפְסִים עַל וְלֹד שְׁלָמִים שִׁיקְרַב שְׁלָמִים – כלומר, שכן קבלו מרבתייהם, כדעת חכמים. וכן ההלכה. אָמַר רַבִּי פִּפְסִים: אֲנִי מַעִיד,

הקדשים שקדם מומם להקדשם, שכשפודים אותם יוצאים הם לחולין, ומותרים אף בגזיה ובעבודה. הטעם הוא, משום שנאמר בתמורה: "טוב ברע או רע בטוב", "טוב" היינו תם, ו"רע" היינו בעל מום, והרי שלא הבדילה התורה בקדושת התמורה בין תם לבעל מום (דברים). רַבִּי יוֹסִי בֶּר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עֲשֶׂה שׁוּגֵג כְּמוֹד בְּמִקְדָּשִׁים בְּתַמּוּרָה – שנאמר: "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש", ובאה תיבת "והיה" (שהיא מיותרת) לרבות שוגג כמזיד, ומבואר בגמרא, כגון שנתכוון לומר: הרי בהמה זו תמורת עולה שיש לי, ואמר: הרי בהמה זו תמורת שלמים שיש לי, הרי זו תמורה, ולוקה משום שעבר על "לא ימיר"; וכן אם נתכוון לומר: שור שחור שיצא מביתי תחילה יהיה תמורת בהמת קדשים זו, ואמר בטעות: שור לבן, ויצא מביתו שור לבן, הרי זה תמורה, ולוקה; ברם, אם סבור היה שמותר להמיר והמיר, הרי זו תמורה, ואינו לוקה עליה (כדעת ר' יוחנן וריש לקיש; רמב"ם הל' תמורה א, ב; ועיין שם השגות הראב"ד). וְלֹא עֲשֶׂה שׁוּגֵג כְּמוֹד בְּמִקְדָּשִׁים – שההלכה היא שהקדש טעות אינו הקדש (ענין נדר ה, א); ומכאן, אם הנקדש בטעות היה בעל מום, אף על פי שהמקדיש בעל מום למזבח, חייב מלקות, מכל מקום בכגון זה שהיה בטעות אינו לוקה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הַכִּלָּאִים – כגון הנולד מתיש ורחל, וְהַתְּרָפָה – כגון דרוסת חיה, וְיוֹצֵא דָפֶן – שלא נולד דרך הרחם אלא יצא דרך דופן האם שנחתכה, טְמֵטוֹם – שאין ניכרים בו לא סימני זכר ולא סימני נקבה, וְאַנְדְּרוֹגִינוֹם – שיש לו סימני זכר וסימני נקבה; כל אלו לא קדשים – לא חלה עליהם קדושת תמורה, וכל שכן שאם הקדישם אינם קדושים; וְלֹא מִקְדָּשִׁים – שאם הם קדושים, כגון בטרפה שנטרפה לאחר שהוקדשה, או בכלאים וכיוצא דופן וכו' בכגון שהיו ולדות של בהמת קדשים שהוקדשה אמן קודם שנתעברה, והרי הם קדושים מאליהם, שכן עובר ירך אמו הוא, ומשנתנו לדעת רבי יהודה היא, הסובר שולד קדשים עושה תמורה – כל אלו אינם מקדישים אחרים, כלומר שהממיר בהמת חולין בהם אינה תמורה (ענין בגמרא ובמפרשים, מה טעם שונה דינם של אלו מדין בעל מום). והלכה כרבי יוסי בר יהודה וכרבי אלעזר.

ב וְלֹד תּוֹדָה, וְתַמּוּרְתָּהּ, וְלָדָן וּלְדָן עַד סוֹף הָעוֹלָם – הָרִי אֵלּוּ פְתוּדָה, וּבִלְבָד שְׁאִינָן טַעוּנִין לָחֶם. תַּמּוּרַת עוֹלָה, וּלֹד תּוֹדָה, וְלָדָן וּלְדָן עַד סוֹף הָעוֹלָם – הָרִי אֵלּוּ פְתוּדָה, וְטַעוּנִין הַפֶּשֶׁט וְנִתְּנוֹת, וְכָלִיל לְאִשִּׁים. ג הַמִּפְרִישׁ נִקְבָּה לְעוֹלָה וְיִלְדָה זָכָר – יִרְעָה עַד שִׁסְתָּאב, וְיִמְכֹּר, וְיָבִיא בְדָמִיו עוֹלָה. רַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר: הוּא עֲצָמוֹ יִקְרָב עוֹלָה. הַמִּפְרִישׁ נִקְבָּה לְאִשָּׁם – תִּרְעָה עַד שִׁסְתָּאב, וְתִמְכֹּר, וְיָבִיא בְדָמִיָּה אִשָּׁם. אִם קָרַב אֲשָׁמוֹ – יִפְלוּ דָמִיָּה לְנִדְבָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: תִּמְכֹּר שְׁלֹא בָמוֹם. תַּמּוּרַת אִשָּׁם, וְלֹד תַּמּוּרְתָּהּ, וּלָדָן וּלְדָן עַד סוֹף הָעוֹלָם – יִרְעוּ עַד שִׁסְתָּאב, וְיִמְכְּרוּ, וְיִפְלוּ דָמִיָּה לְנִדְבָה. רַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר: יָמוּתוּ. וְרַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר: יָבִיא

פירוש ברטנורא

י"ב ובאת שמה והבאתם שמה, דמשמע ברגל ראשון שתבוא שמה הבא כל נדרים שעליך. מיהו בלאו דלא תאחר אינו עובר עד שיעברו עליו שלש רגלים: **ב** הרי אלו תמורה. אימוריהן קרבים על גבי המזבח והבשר נאכל ליום ולילה: **ובלבד שאינן טעונין לחם**. דכתיב על לחם התורה, התורה עצמה טעונה לחם, ולא ולדה ותמורתה טעונים לחם: **תמורת עולה**. כגון המיר זכר בעולה: **ולדה תמורתה**. כגון המיר נקבה בעולה, דנקבה מתקדשת בתמורת עולה, וילדה התמורה זכר:

ג ויביא בדמיו עולה. ורישא דקתני הרי אלו כעולה גבי ולד של תמורה, משום דהקדש ראשון שבאו אלו כולם מכוחו הוא קרב, דזכר הוא. אבל הכא במפריש נקבה לעולה, הקדש ראשון שכולם באים מכוחו נקבה היא ואינה קריבה, הלכך אינו כעולה אלא ימכר ויביא בדמיו עולה: **המפריש נקבה לאשם**. ואין אשם בא מן הנקבה: **תראה עד שתסתאב**. עד שיפול בה מום. ובגמרא פריך, ותמכר בלא מום, דהואיל ולא חזיא למלתיה מום גמור הוא זה ולא קדשה אלא לרמי, ותמכר מיד ויביא בדמיה אשם. ומשני, והאיל נחתה לה קדושת דמים, נחתה לה נמי קדושת הגוף להא מלתא דכענין מום: **אם קרב אשמו**. ותו לא צריך לאשם: **יפלו דמיה לנדבה**. לשופרות שבמקדש שמהן היו נוטלים להביא לנדבת צבור: **תמכר שלא במום**. דהואיל ולא חזיא לאשם אין לך מום גדול מזה, ולא קדשה קדושת הגוף ותמכר מיד ויביא בדמיה אשם. ואע"ג דגבי מפריש נקבה לעולה לא פליג ר' שמעון דבעיא מום, התם הוא דאיכא

משניות מבוארות – קהתי

הרי היא כעולה, היינו משום שההקדש הראשון, שהתמורה באה מכוחו, היה זכר, והוא קרב, אבל כאן ההקדש הראשון, היינו העולה, שהולד בא מכוחה, הרי נקבה היתה, ואינה קריבה, הלכך גם הולד אינו קרב עולה, אלא ירעה עד שיתסתאב וימכר ויביא בדמיו עולה (גמרא). **רַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר: הוּא עֲצָמוֹ יִקְרָב עוֹלָה** – הולד עצמו קרב עולה, משום שיש שם עולה על אמו (גמרא יח. ב. יט. א-ב; ועיין רש"י ותוספות **שם**). **הַמִּפְרִישׁ נִקְבָּה לְאִשָּׁם** – ואין אשם בא נקבה, **תִּרְעָה עַד שִׁסְתָּאב** – שיפול בה מום, **וְיִמְכֹּר, וְיָבִיא בְדָמִיָּה אִשָּׁם** – בגמרא שואלים: ותימכר בלא מום, שהואיל ואינה ראויה לאשם הרי מום גמור הוא, ונמצא שלא חלה עליה אלא קדושת דמים? ומשיבים: הואיל וחלה עליה קדושת דמים חלה עליה אף קדושת הגוף לענין זה שלא תימכר עד שיפול בה מום. **אם קרב אשמו** – שהביא אשם אחר, ושוב אינו צריך לאשם זה, **יִפְלוּ דָמִיָּה לְנִדְבָה** – לשופר (היינו לתיבה) שבמקדש, שממעותו שבו היו מביאים עולות נדבה (עיין שקלים ו, ה-ו). **רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: תִּמְכֹּר שְׁלֹא בָמוֹם** – שהואיל ואינה ראויה לאשם, הרי זה מום גמור, ולא חלה עליה קדושת הגוף, הלכך תימכר מיד ויביא בדמיה אשם. ברם, במפריש נקבה לעולה מודה רבי שמעון שאינה נמכרת בלא מום, לפי שיש שם עולה על נקבה, שהרי מוצאים אנו עולת נקבה בעוף, אבל אשם נקבה אין אנו מוצאים כלל, הלכך זהו מומה, ולא קדשה אלא לרמים (רש"י). מכאן גם נקטה המשנה בעולה דין הולד, ולא דין העולה עצמה, כדי להשמיענו, שלדעת רבי אלעזר הואיל ויש שם עולה על אמו, לפיכך הוא עצמו יקרב עולה, אבל בולד האשם לא נחלק רבי אלעזר, לפי שאין שם אשם על אמו; ברם, באשם נקטה המשנה דין הנקבה עצמה, כדי לחלק בין קרב אשמו ללא קרב, משום שאין אשם בא נדבה, אבל העולה באה נדבה. **תַּמּוּרַת אִשָּׁם** – בין שהתמורה זכר בין שהיא נקבה, **וְלָדָן וּלְדָן עַד סוֹף הָעוֹלָם** – כגון שהמיר נקבה באשם וילדה זכר, **וּלָדָן וּלְדָן עַד סוֹף הָעוֹלָם** – כל אלו, **יִרְעוּ עַד שִׁסְתָּאב** – שיפול בהם מום, **וְיִמְכְּרוּ, וְיִפְלוּ דָמִיָּה לְנִדְבָה** – לתיבה שבמקדש, שממעותיה מביאים עולות נדבה, כמו שבארנו לעיל. הטעם מבואר במפרשים, לפי שהלכה מקובלת היא: כל שבחטאת מתה, באשם רועה עד שיתסתאב, והרי תמורת חטאת דינה שהיא מתה (דמ"ט; רש"י: ברטנורא). **רַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר: יָמוּתוּ** – שלדעת רבי אליעזר דין האשם כדין החטאת. **וְרַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר: יָבִיא בְדָמִיָּה עוֹלוֹת** – בעל התמורה מביא בדמיהן עולות יחיד, כמבואר במשנה הבאה. **אִשָּׁם שָׁמָּה בְּעָלִיו** – קודם שהקריבוהו, וְשָׁפְפוּ בְּעָלִיו

שְׁהִיָּתָה לָנוּ פֶּרָה זָכָחִי שְׁלָמִים – שהוקדשה לקרבן שלמים, **וְאֶכְלֶנָה בְּפֶסַח** – והקרבנו אותה ואכלנו בשרה בחג הפסח, **וְאֶכְלֶנָה וְלָדָה שְׁלָמִים בְּחָג** – היינו בחג העצרת, שהקרבנו את הולד כקרבן שלמים ואכלנו בשרו בחג השבועות, לקיים מה שנאמר (דברים יב, ה-ו): "ובאת שמה – והבאתם שמה", שמשמעו: ברגל ראשון שתבוא שמה (לירושלים) הבא כל הנדרים שעליך. ויש אומרים, ש"חג" סתם פירושו בכל מקום: חג הסוכות. ואף כאן הכוונה היא שאכלו את הולד שלמים בחג הסוכות, וזה שלא קיימו עשה של "ובאת שמה, והבאתם שמה", הטעם הוא, משום שהולד היה חולה, ולא יכלו להקריבו בחג השבועות אלא בחג הסוכות (גמרא ראש השנה ו, א). מכל מקום באה עדות זו להשמיענו שכן נהגו הלכה למעשה.

י ו ש ש י

באור משנה ב

וְלֹד תּוֹדָה – שנולד מבהמה שהוקדשה לקרבן תודה, **וְתַמּוּרְתָּהּ** – בהמת חולין שהמיר בתודה, **וְלָדָן וּלְדָן עַד סוֹף הָעוֹלָם, הָרִי אֵלּוּ פְתוּדָה** – שקרבים אימוריהם על גבי המזבח, ובשרם נאכל ליום ולילה, **וּבִלְבָד** – ובדבר זה בלבד שונים הם מן התורה, **שְׁאִינָן טַעוּנִין לָחֶם** – הבא עם התורה, שנאמר (ויקרא ז, יב): "והקריב על זבח התודה חלות מצות" זכר, ודרשו: התודה עצמה טעונה לחם ואין ולדה ותמורתה טעונים לחם (עיין מנחות ז, ד). **תַּמּוּרַת עוֹלָה** – שהמיר זכר בעולה, **וּלֹדָה תַּמּוּרְתָּה** – של עולה, שהמיר נקבה בעולה, וילדה התמורה זכר; אבל העולה עצמה אין לה ולד, שאין העולה באה נקבה, **וְלָדָן וּלְדָן עַד סוֹף הָעוֹלָם** – כלומר ולד ולדה של התמורה, ולד ולד ולדה זכר, **הָרִי אֵלּוּ פְתוּדָה** – קרבים כעולה, **וְטַעוּנִין הַפֶּשֶׁט וְנִתְּנוֹת** – כמו שנאמר בעולה (ויקרא א, ו): "והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה", **וְכָלִיל לְאִשִּׁים** – שהיא נקטרת כולה על האש שעל גבי המזבח, כמו שנאמר (שם שם, ח): "והקטירי הכהן את הכל המזבחה".

באור משנה ג

הַמִּפְרִישׁ נִקְבָּה לְעוֹלָה – והרי אין העולה באה נקבה, כמו שכבר הזכרנו במשנה הקודמת, ודינה שתרעה עד שיפול בה מום, ותימכר, ויביא בדמיה עולה זכר, **וְיִלְדָה זָכָר** – אף על פי כן אין הולד קרב עולה, אלא **יִרְעָה עַד שִׁסְתָּאב** – שיפול בו מום, **וְיִמְכֹּר, וְיָבִיא בְדָמִיו עוֹלָה** – ומה ששינוי במשנה הקודמת, שולד תמורת העולה

בדמיה עולות. אשם שמתו בעליו, ושכפרו בעליו – ירעה עד שיסתאב, וימכר, ויפלו דמיו לנדבה. רבי אליעזר אומר: ימות. רבי אלעזר אומר: יביא בדמיו עולה.

ד והלא אף הנדבה עולה היא, מה בין דברי רבי אלעזר לדברי חכמים? אלא בזמן שהיא באה חובה – הוא סומך עליה, ומביא עליה נסכין, ונסכיה משלו; ואם היה כהן, עבודתה ועזרה שלו. ובזמן שהיא באה נדבה – אינו סומך עליה, ואינו מביא עליה נסכין, ונסכיה משל צבור; אף על פי שהוא כהן, עבודתה ועזרה של אנשי משמר.

ה תמורת הפבור והמעשר, וולדן, וולד ולדן עד סוף העולם – הרי אלו פבור וכמעשר, ויאכלו במומם לבעלים. מה בין הפבור והמעשר לבין כל הקדשים? שכל הקדשים נמכרים באטלים ונשחטין באטלים, ונשקלין בלטרטא, חוץ מן הפבור ומן המעשר; ויש להן פדיון, ולתמורתיהן פדיון, חוץ מן הפבור ומן המעשר; ובאים

פירוש ברטנורא

שם עולה בנקבה, דאשכחן עולת נקבה בעוף, אבל אשם נקבה לא מצינו, הלכך היינו מומא ולא קדשה אלא לדמי. ואין הלכה כר' שמעון: תמורת אשם וכו'. כולן ירעו, דהלכה היא כל שבחמאת מתה באשם רועה, ותמורת חמאת מתה: ימותו. דאית ליה לר' אליעזר בחמאת כאשם, מה בחמאת מתה אף באשם מתה: יביא בדמיה עולות. דמותות לנדבת יחיד אולי ולא לנדבת צבור: אשם שמתו בעליו או שניפירו בעליו באחר. דבחמאת תמות, ובאשם ירעה עד שיסתאב:

ד והלא אף הנדבה עולה. פירוש קמפרש מאי בנייהו: בזמן שהיא באה חובה. שהיא מוטלת על היחיד להקריבה. סומך עליה כו': ואם היה כהן. אותו שהפריש אשם ונתכפר באחר ונתקו לראשון ברעיה: עבודתה ועזרה. של עולה הקנויה מדמי אותו אשם, שלו היא, שהוא עצמו מקריבה ונוטל העזר, ואפילו אינו מן המשמר של אותה שבת: אינו סומך עליה. דנדבת צבור אין בה סמיכה: ואע"פ שהוא כהן עבודתה ועזרה לאנשי משמר. שהרי של צבור הוא ואין כהן של משמר אחר רשאי להקריב, דכתיב (דברים י"ח) לבד ממכרוי על האבות, מה שמכרו האבות זה לזה, טול אותה את שבתך ואני אטול את השבתך. והלכה כדברי חכמים:

ה הרי אלו כפבור וכמעשר. כקדושת כבור ומעשר בהמה, שאין נשחטים באטלים, דהיינו בשוק שמוכרין בו הבשר, אפילו לאחר שנפל בהן מום ונפדו: חוץ מהפבור והמעשר. מפני שאין הנאה להקדש במכירה, דדמי בבור לכהן, דדמי מעשר לבעלים, ומשום הנאה דידהו לא מוללינן בקדשים: ובאין מחוצה

משניות מבוארות – קהתי

העובדים באותו השבוע בבית המקדש, שהואיל והיא נחשבת כעולה של ציבור, כמו שבארנו לעיל, אין כהן של משמר אחר רשאי להקריבה.

באור משנה ה

תמורת הפבור והמעשר – ותמורת המעשר של בהמה, וולדן, וולד ולדן עד סוף העולם – כלומר ולד תמורת הפבור (ולא ולד הפבור, שהרי הפבור זכר) וולד ולדו עד סוף כל העולם, וכן ולד המעשר וולד תמורת המעשר וולד ולדן עד סוף העולם, הרי אלו פבור וכמעשר – לא שיקרבו, שהרי נאמר בפבור בהמה (במדבר יח, יז): "לא תפדה, קודש הם", ודרשו: הם קרבים ולא תמורתם, ולמדים מעשר בהמה מפבור (עיי' בכורות ט, ח), אלא שיש לנהוג בהם קדושת כבור ומעשר, דהיינו שירעו עד שיפול בהם מום ויישחטו כפבור וכמעשר שנפל בהם מום, ולא ימכרו בשוק ובמשקל כדרך שמוכרים בשר חולין, כמבואר להלן, ויאכלו במומם לבעלים – תמורת הפבור וולדותיה לכהן; ולדות המעשר ותמורתו לבעליו. מה בין הפבור והמעשר לבין כל הקדשים – כשנפל בהם מום? שכל הקדשים – שנפל בהם מום, ונפדו, נמכרים באטלים ונשחטין באטלים – בשוק שמוכרים בו בהמות ובשר חולין, ונשקלין בלטרטא – במשקל, כדרך שהקצבים מוכרים בשר חולין, ואין חוששים לביוז קדשים, חוץ מן הפבור ומן המעשר – של בהמה, שנפל בהם מום, שאינם נמכרים ונשחטים באטלים, ואינם נשקלים בלטרטא, כמבואר הטעם במסכת בכורות (ה, א), לפי שהפבור והמעשר הנאתם לבעלים, כלומר שכשנמכרים בשוק ובמשקל, במחיר של בשר חולין, נהנים מהם הבעלים, היינו הכהן שהוא בעליו של הפבור, וישראל שהוא בעליו של מעשר בהמה, ומשום הנאת הבעלים אין מוללינן בקדשים למכור אותם בשוק ובמשקל כדרך שמוכרים בשר חולין אלא נמכרים הם בבית ובלי משקל, אף על פי שמפסידים על ידי כך, שצריכים למכור בזול. אבל כל שאר הקדשים שנפל בהם מום ונפדו הנאתן להקדש, כלומר שאם מוכרים אותם בשוק ובמשקל, נמכרים הם ביוקר, במחיר בשר חולין, ועל ידי כך גם פודים אותם מן ההקדש ביוקר, ונמצא ההקדש נהנה. ויש להן פדיון – כל הקדשים שנפל

או שנתכפרו בעליו, דהיינו שאבד, והביאו בעליו אשם אחר, ואחר כך נמצא הראשון, ירעה עד שיסתאב, וימכר, ויפלו דמיו לנדבה – לעולות נדבה של ציבור, כמו שבארנו הטעם לעיל, שכל שבחמאת מתה, באשם ירעה. רבי אליעזר אומר: ימות – כמו בחמאת. רבי אלעזר אומר: יביא בדמיו עולה – כמבואר במשנה הבאה (עיי' בגמרא משום מה צריכה ריתה המשנה להשמיענו אותה מחלוקת גם בתמורת אשם וגם באשם שמתו בעליו ושנתכפרו בעליו).

שבת קודש

באור משנה ד

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה לפרש, מהו ההבדל בין דברי תנא קמא ("וימכרו ויפלו דמיו לנדבה") לדברי רבי אלעזר ("יביא בדמיה עולות"). והלא אף הנדבה עולה היא – אף מן המעות שבתיבת הנדבה שבמקדש היו מביאים עולות, מה בין דברי רבי אלעזר – שיביא בדמיה עולות, לדברי חכמים – שיפלו דמיו לנדבה? אלא בזמן שהיא באה חובה – שהיחיד מביא עולה שהוא חייב בה, הוא סומך עליה – סומך בידי על העולה לפני השחיטה, ומביא עליה נסכין – מנחה ויין, ונסכיה משלו – מכספו; ואם היה כהן – אם בעל האשם שמקריב בדמיו עולה היה כהן, עבודתה ועזרה – של אותה העולה, שלו – היא, שהוא עצמו מקריבה ונוטל העזר, אף אם אינו עובד במשמר של אותו שבוע, שכן שנו בברייתא: "מניין לכהן שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת שירצה? תלמוד לומר (דברים יח, ו) "ובא בכל אות נפשו אל המקום אשר יבחר ה' ושרת" (בבא קמא קט, ב). ובזמן שהיא באה נדבה – שהעולה באה מן המעות שדינן ליפול לתיבת הנדבה שבמקדש, אינו סומך עליה – אין בעל אותן המעות סומך על אותה העולה, לפי שנחשבת היא כעולה של ציבור, ואין סמיכה בקרבנות ציבור (חוץ משניים: השעיר המשתלח ביום הכפורים ופר העלם דבר של ציבור – עיי' באורנו למשנה סנהדרין א, ג). ואינו מביא עליה נסכין – מנחה ויין מכספו, ונסכיה משל צבור – מהטעם שבארנו לעיל, שכעולה של ציבור היא; אף על פי שהוא כהן, עבודתה ועזרה של אנשי משמר –

מחוצה לארץ, חוץ מן הכבוד ומן המעשר; אם באו תמימים – יקרבו, ואם בעלי מומין – יאכלו במומן לבעלים. אמר רבי שמעון: מה הטעם? שהכבוד והמעשר יש להן פרנסה במקומן, ושאר כל הקדשים, אף על פי שגולד להם מום – הרי אלו בקדשתן.

פירוש ברטנורא

לארץ לארץ חוץ מן הכבוד ומן המעשר. שאינו באים לכתחלה מחוצה לארץ, כדמפרש טעמא לקמן. אבל אם באו תמימים יקרבו: לבעלים. בכור לכהן, ומעשר לישראל: אמר ר' שמעון מה טעם. שהכבוד והמעשר אינן באין מחוצה לארץ כשאר קדשים: שכבוד ומעשר יש להם פרנסה במקומן. יש להם תקנה במקומן שירעו עד שיתאבדו ויאכלו במומן לבעלים: ושאר כל הקדשים. אע"פ שנפל בהן מום הרי הן בקדשתן, וצריך אתה לפדותן ולהעלות דמיהן ולהקריבן, והואיל וסופן להעלות דמיהן, יעלו הן עצמן ויקרבו. ופסק ההלכה, דכבוד ומעשר שעלו מחוצה לארץ תמימים לא יקרבו, דכתיב (דברים י"ד) ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך, ממקום שאתה מעלה מעשר ודגן אתה מעלה בכור, וממקום שאין אתה מעלה מעשר דגן, אין אתה מעלה בכור. ומעשר בהמה נמי אתקש למעשר דגן:

משניות מבוארות – קה"ת

לארץ כשאר כל הקדשים? שהכבוד והמעשר יש להן פרנסה במקומן – כלומר יש להם תקנה אף בחוץ לארץ, שירעו עד שיפול בהם מום ויאכלו במומם שם, ואין צורך להביאם לארץ, ושאר כל הקדשים, אף על פי שגולד להם מום, הרי אלו בקדשתן – וצריכים לפדותם ולהביא בדמיהם קרבן, לפיכך מוטב להביא את הקדשים עצמם כשהם תמימים לארץ ולהקריבם. וההלכה היא. שכבוד ומעשר בהמה שעלו תמימים מחוץ לארץ, אפילו בדיעבד, לא יקרבו, שנאמר (דברים י"ד, כג): "ואכלת לפני ה' אלהיך... מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך" – ממקום שאתה מביא מעשר דגן אתה מביא בכור בקר וצאן, וממקום שאין אתה מביא מעשר דגן, אי אתה מביא בכור בקר וצאן (דמב"ס ה"ל בכורות א, ה), ואף מעשר בהמה הוקש למעשר דגן (ברשנודא).

בהם מום, פודים אותם, וְלַתְּמוּרוֹתֵיהֶן פְּדִיּוֹן – שאם התמורות היו בעלי מום, אף הן פודים אותן. חוץ מן הכבוד ומן המעשר – שנפל בהם מום, שאין להם פדיון, אלא נאכלים הם במומם לבעלים, כמו שבארנו לעיל, שנאמר (במדבר יח, יז): "אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה", ובמעשר בהמה נאמר (ויקרא כז, לג): "לא יגאל" (רש"י). ובאים מחוצה לארץ – כל הקדשים מותר להביאם אף מחוץ לארץ, חוץ מן הכבוד ומן המעשר – שאין מביאים אותם לכתחילה מחוץ לארץ, כמבואר הטעם להלן; אם באו – אבל בדיעבד אם באו מחוץ לארץ לארץ ישראל, תמימים, יקרבו – אם תמימים הם, בלי מום, מקריבים אותם, ואם בעלי מומין, יאכלו במומן לבעלים – הכבוד לכהן, והמעשר לבעליו. אמר רבי שמעון: מה הטעם – שהכבוד והמעשר אינם באים מחוץ

אגרות קודש

ב"ה, ט' אייר, ה'תש"א

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו ששאל אם יקנה עסק בשותפות עם עוד אחד שאינו שומר שבת, באופן אשר גם העסק לא יהיה בשמירת שבת, אלא שיהי' על חלקו של השני.

הנה בטח יודע כי ממון הקשור עם חלול שבת הנה ר"ל לא רק הם הולכים לטמיון, אלא גם גוררים ממון אחר, א"כ מה לו ולמסחרים כאלה הקרובים מאד מאד להפסד ורחוקים משכר!!

והשי"ת הזן ומפרנס לכל, בטח ימציא לו פרנסתו בריוח באופן כשר ובאופן שיוכל להשתמש בפרנסתו אף געזונטע זאכן און אידישע זאכן.

אשמח לשמוע שקבע שיעורי תורה בחבורה, ובטח ישמחני בהודעה מהגדלת מספר המשתתפים בהלימודים ושיקבעו ג"כ שיעור לימוד בתורת החסידות.

בברכה ופ"ש המשתתפים בהשיעורים יחיו.

מוסג"פ שיחת ל"ג בעומר דהאי שתא ובטח יזכה בה את הרבים.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

דף כו ע"ב: שנינו במשנה: **אָבֵל מְכָרוּ תוֹרָה לֹא יִקְחוּ סְפָרִים וְכו'.**

במשנה מבואר שאם מכרו דבר קדוש צריך לקנות בדמיו דבר שקדושתו גדולה יותר. הגמרא מביאה ספק בענין זה: **אִיבָעִיָא לְהוּ, מַהוּ לְמַכּוֹר סֵפֶר תוֹרָה יֶשֶׁן שְׂרָאוּי** לקרות בו ולִיקַח בו' - בדמיו ספר תורה **חֲדָשׁ**. ביאור הספק: האם בִּיּוֹן דִּלְאָ מַעְלִי לִיָּה לדמיו לקדושה גדולה יותר אֶסוּר, או דִּלְמָא שבספר תורה בִּיּוֹן דִּלְיָכָא לְעֵלוּי לדמיו לְעֵלוּיָא אַחֲרִינָא, שהרי אין קדושה גדולה יותר, שִׁפְּרִי דְמִי, ולא נאמר בו הדין שיש להעלות דמיו לקדושה גדולה יותר.

הגמרא רוצה לפשוט ממשנתינו: **תָּא שְׁמַע, שְׁשֵׁנִינּוּ בְּמִשְׁנֵינוּ, אָבֵל מְכָרוּ תוֹרָה לֹא יִקְחוּ סְפָרִים, וּמְדוּיק, שְׂדוּקָא סְפָרִים - נְבִיאִים וְכַתּוּבִים הוּא דִּלְאָ יִקְחוּ בְּדִמִי** ספר תורה שקדושתו גדולה מהם, **הָא תוֹרָה בְּתוֹרָה** שקדושתן שוה, **שִׁפְּרִי דְמִי** לקנות.

דוחה הגמרא: הדין ב**מִתְנִיתִין** הוא ב**דִּיעָבֵר** כשמכרו כבר ספר תורה, ואז אכן מותר, ו**כִּי קָא מִיבָעִיָא לָן** מה הדין בזה ל**בְּתַחֲלָתָא**, האם מותר למכרו ולקנות בדמיו אחר. רוצה הגמרא לפשוט ממקום אחר: **תָּא שְׁמַע, שְׁשֵׁנִינּוּ בְּבִרְיָתָא, גּוֹלְלִין סֵפֶר תוֹרָה בְּמַטְפָּחוֹת חוּמָשִׁין - סֵפֶר תוֹרָה הַמְּחולק לְחוּמָשִׁים, שְׁמַעֲלָם לקדושה גדולה יותר, וְכֵן חוּמָשִׁין בְּמַטְפָּחוֹת נְבִיאִים וְכַתּוּבִים, אָבֵל לֹא נְבִיאִים וְכַתּוּבִים בְּמַטְפָּחוֹת חוּמָשִׁין, שְׁמוּרִידִן מִקְדוּשָׁתָן, וְכֵן לֹא חוּמָשִׁין בְּמַטְפָּחוֹת סֵפֶר תוֹרָה. קִתְּנֵי מִיתָת, גּוֹלְלִים סֵפֶר תוֹרָה בְּמַטְפָּחוֹת חוּמָשִׁין, וּמְדוּיק, בְּמַטְפָּחוֹת חוּמָשִׁין אֵין, אֲךָ בְּמַטְפָּחוֹת סֵפֶר תוֹרָה אַחֵר לֹא, וְאִם כֵּן הוּא הַדִּין שְׂאִסוּר לְמַכּוֹר סֵפֶר תוֹרָה וּלְקָנוֹת בְּדִמִי אַחֵר.**

דוחה הגמרא: לא ניתן לדייק כך, שכן **אִימָא סִיפָא, וְלֹא חוּמָשִׁין בְּמַטְפָּחוֹת סֵפֶר תוֹרָה, וּמִשְׁמַע שְׂדוּקָא זֶה אֶסוּר, הָא תוֹרָה בְּתוֹרָה** שקדושתן שוה **שִׁפְּרִי דְמִי, וְלַהִיפֹךְ מִהַמְדוּיק מִן הָרִישָׁא. מְסִיקָה הַגְּמָרָא: אֵלָּא וְדֹא מַהָא לִּיכָא לְמִישְׁמַע מִיָּנָה** את הדין בזה.

ראיה אחרת: **תָּא שְׁמַע, שְׁשֵׁנִינּוּ בְּבִרְיָתָא, מִנִּיחִין סֵפֶר תוֹרָה עַל גְּבִי סֵפֶר תוֹרָה עַל גְּבִי חוּמָשִׁין, וְחוּמָשִׁין עַל גְּבִי נְבִיאִים וְכַתּוּבִים, אָבֵל לֹא נְבִיאִים וְכַתּוּבִים עַל גְּבִי חוּמָשִׁין וְלֹא חוּמָשִׁין עַל גְּבִי סֵפֶר תוֹרָה, שְׁקֻדְשָׁתָם גְּדוּלָּה יוֹתֵר. וּמְדוּיק, שְׁסֵפֶר תוֹרָה עַל גְּבִי סֵפֶר תוֹרָה מוֹתֵר לַהֲנִיחַ, וְאִם כֵּן הוּא הַדִּין שְׁמוּתֵר לְקָנוֹת בְּדִמִי סֵפֶר תוֹרָה אַחֵר.**

דוחה הגמרא: הִנָּחָה קְאָמְרַת להביא ממנה ראיה, אין להוכיח ממנה שכן **שְׂאֵנִי הִנָּחָה דִּלְאָ אֶפְשָׁר** שלא להניח ספר תורה על גבי ספר תורה, **דִּיאִי לֹא תִימָא הָכִי, מִיכְרָךְ הִיכִי פְּרִכְיָנָן - כִּיצַד גּוֹלְלִים סֵפֶר תוֹרָה, וְהָא קָא יְתִיב דְּפָא אַחֲבָרִית - הִרִי** דף גגל על חבריו, **אֵלָּא וְדֹא בִּיּוֹן דִּלְאָ אֶפְשָׁר** לגלול בלא זה שָׂרִי, **הָכָא נָמִי בִּיּוֹן** שפעמים **דִּלְאָ אֶפְשָׁר** להזהר שלא יהיו מונחים ספרי התורה זה על זה שָׂרִי, ואין לפשוט מכך לענין קניית ספר תורה.

ראיה אחרת: **תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבָּה בַּר פִּרְ חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן נְמְלִיאֵל, לֹא יִמְכּוֹר אָדָם סֵפֶר תוֹרָה יֶשֶׁן לִיקַח בּוֹ חֲדָשׁ, וּמְפּוֹרֵשׁ שְׂאִסוּר.**

דוחה הגמרא: הִתָּם אֶסוּר מִשּׁוּם שְׁחוּשִׁים לְפִשְׁעוֹתָא, שמא לאחר שימכור יפשע ולא יקנה אחר ומתוך כך יפסדו הדמים, ו**כִּי קְאָמְרִינָן** שיש ספק, **בְּגוֹן דְּבִתִּיב וּמִנָּח לְאִיפְרוּקִי - שִׁישׁ סֵפֶר תוֹרָה חֲדָשׁ בְּבֵית הַסּוּפֵר, וּרוּצָה לְמַכּוֹר סֵפֶר תוֹרָה יֶשֶׁן שְׁבִידוֹ** כדי לקנותו, **מֵאִי - מֵהַ דִּין בְּזֶה.**

ראיה אחרת: **תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, אֵין מוֹכְרִין סֵפֶר תוֹרָה, אֵלָּא כְּדִי לְלַמּוֹד תוֹרָה וְלַהֲתַפְרֹס מִדְּמִיו, וְשִׁיחָא לוֹ דְּמִים כְּדִי לִישָׂא אִשָּׁה. וְכַשֵּׁם שְׁמוּתֵר כְּדִי לְלַמּוֹד תוֹרָה, הוּא הַדִּין שְׁמוּתֵר כְּדִי לְקָנוֹת בְּדִמִי סֵפֶר תוֹרָה אַחֵר, וְשְׁמַע מִיָּנָה שְׁלִמְכוֹר סֵפֶר תוֹרָה בְּתַמּוּרָה לְסֵפֶר תוֹרָה שִׁפְּרִי דְמִי.**

דוחה הגמרא: **דִּלְמָא שְׂאֵנִי לְמוֹד תוֹרָה שְׁמוּתֵר לְמַכּוֹר עֵבּוּרוֹ סֵפֶר תוֹרָה, שְׁהַלְמוֹד מְכִירָא לִידֵי מַעֲשָׂת, וְלִישָׂא אִשָּׁה נָמִי הַתִּירוֹ מִשּׁוּם שְׁלֹא תַּחֲוִי כְּרָאָה לְשִׁבְתָּ יִצְרָח' (ישעיה מה יח), אָבֵל לְמַכּוֹר סֵפֶר תוֹרָה בְּתַמּוּרָה לְסֵפֶר תוֹרָה לֹא. וְלֹא נִפְשַׁת הַסֵּפֶק.**

דִּיעָבֵר — שמכרוהו כבר, כדקתני. מכרו תורה. ומשום הכי מותר ליקח בדמיו ספר תורה, שאם לאו — מה יקחו מהם? כי קא מיבעיא לן — למכור לבתחילה לכך. **חוּמָשִׁין** — ספר תורה שאין בו אלא חומש אחד. **אָבֵל לֹא נְבִיאִים וְכַתּוּבִים בְּמַטְפָּחוֹת סֵפֶר תוֹרָה** — שמוּרִידִי הַמְּטַפְחוֹת מִקְדוּשָׁתָן. **בְּמַטְפָּחוֹת שֶׁל חוּמָשִׁין** — דקא מעלי להו למטפחות. **אָבֵל בְּמַטְפָּחוֹת סֵפֶר תוֹרָה לֹא** — אלמא: אין משנין לכיוצא בה, אלא למעלה הימנה. **אִימָא סִיפָא וְלֹא חוּמָשִׁין בְּמַטְפָּחוֹת שֶׁל סֵפֶר תוֹרָה** — דהא ירידה היא. וקא מוֹתִיב דְּפֵא אַחֲבָרִית — דף גגל על חבריו. **מִשּׁוּם פִּשְׁעוֹתָא** — שמא משימכור שוב לא יקנה, ומתוך כך יפסדו הדמים. **כִּי קְאָמְרִינָן דְּמִנָּח לְאִיפְרוּקִי** — שכתוב כבר החדש בבית הסופר, ואינו מעוכב אלא לתת לו דמים. **אֵלָּא לְלַמּוֹד תוֹרָה** — להתפרנס בו כשלומד תורה. וקא סלקא דעתך דהוא הדין לקנות ספר תורה.

הוא גזור גזירה, הוא [העושה מצוה כמאמרה] מְבַטְלָהּ, שְׁנֵאמַר
 קודם לכן (שם ח ד) 'בְּאִשֶּׁר דָּבַר מִלֵּךְ שְׁלֹמֹן וַיִּי אִמֶּר לוֹ מַה תַּעֲשֶׂה'
 וְסִמְיָךְ לִיה - וסמוך לכתוב זה נאמר 'שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יַדַּע דָּבָר רָע',
 כלומר ששומר מצות אכן יוכל לומר לו מה תעשה.
 דרשה נוספת בענין לימוד התורה: אִמֶּר רַבִּי אָבָא אִמֶּר רַבִּי שְׁמַעוֹן
 בֶּן לֵקִישׁ, שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֻכְמִים הִמְקִישִׁים זֶה לַזֶּה בְּהִלְכָּהּ, כלומר,
 שמלמדים זה את זה ומבינים זה מזה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ
 לְקוּלָּהּ, שְׁנֵאמַר (שיר השירים ח י) 'הִיוֹשֶׁבֶת בְּגִנִּים חֲבֵרִים מְקֻשָּׁיִם,
 לְקוּלָּהּ הַשְּׁמִיעֵנִי' - 'היושבת בגנים היינו היושבים בבתי מדרשות,
 אם הם 'חברים מקשיבים' זה לזה, אומר להם הקדוש ברוך הוא
 'לקולך השמיעני', השמיעוני קולכם ואענה לכם. וְאֵם אֵין עוֹשִׁין
 בֶּן - אין מקשיבים זה לזה, גּוֹרְמִין לְשִׁכְנִיָּה שֶׁמִּסְתַּלְקֶת מִיִּשְׂרָאֵל,
 שְׁנֵאמַר בהמשך (שם ה יד) 'בָּרַח דודי' - כינוי לשכינה ודמ'ה' ונו'.
 דרשה נוספת בענין זה: אִמֶּר רַבִּי אָבָא אִמֶּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ,
 שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֻכְמִים הִמְדִּילִים זֶה לַזֶּה בְּהִלְכָּהּ, כלומר, מתאספים
 יחד ללמוד ולסייע זה את זה בהבנת הלימוד כיון שאין להם רב
 שילמדם, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֹהֲבָן, שְׁנֵאמַר (שם ד ו) 'וְדַגְלוּ, עָלֵי
 אֲהֲבָה', אִמֶּר רַבָּא, וְהוּא דִּרְעֵי צוּרְתָא דְשִׁמְעוֹתָא - דבר זה הוא רק
 באופן שיודעים צורת השמועה, כלומר שלמדו קצת שורש הדבר
 מרבים, והוא דלית להו רבָּה בְּמִתָּא לְמִינָמַר מִינֵיהּ - ורק באופן שאין
 להם רב בעיר ללמוד ממנו.
 הגמרא מביאה מאמרים נוספים בדברי אגדה שאמר רבי אבא
 בשם ריש לקיש: (אמר רבי) [וְאִמֶּר רַבִּי] אָבָא אִמֶּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
 לֵקִישׁ, גְּדוֹל הַמְלִיחָה יוֹתֵר מִן הַעוֹשֶׂה צְדָקָה, לפי שאין העני בוש
 בדבר, וּמִלֵּיל בָּכִים - אם נותן לעני מעות לסחור בהם ויתחלקן
 שניהם בריוח ובהפסד, גדול יותר מְבִלָּן, לפי שבאופן זה יכול
 העני להשתכר במעות כדי פרנסתו ואף להחזיר לו את הלואתו.
 (אמר רבי) [וְאִמֶּר רַבִּי] אָבָא אִמֶּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ, אִם תַּלְמִיד
 חָכֵם נוֹקֵם וְנוֹטֵר בְּנִשְׁתָּהּ הוּא, חֲגִרְיָהּ עַל מִתְנִיָּה, כלומר הדבק בו,
 שסופר ליהנות מתלמודו, אִם עִם הָאֶרֶץ הוּא וּפְלִילֵי חֲסִיד, אֵל תִּרְדּוּ
 בְּשִׁבְנוֹתָהּ, כיון שאינו יודע בדקדוקי מצות ואין חסידותו שלמה,
 וסופר ללמוד ממנו.
 אִמֶּר רַב בְּהִנָּא אִמֶּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ, וְאִמֶּר לֵה [ו-יש אומרים]
 אִמֶּר רַב אִסִּי אִמֶּר (ריש לקיש) [רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ], וְאִמֶּר לֵה
 אִמֶּר רַבִּי אָבָא אִמֶּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ, כָּל הַמְגִדל כָּלָּב עַד בְּתוֹךְ
 בֵּיתוֹ, מוֹנֵעַ חֶסֶד מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, מפני שאינו מניח את הענינים לבא
 לפתחו, שְׁנֵאמַר (איוב ו יד) 'לִמָּס'

עצמם בפלפול של הבל, לא כדי להגיע אל האמת, תַלְמוּד לומֵר
 בהמשך הפסוק, 'עַל דָּבָר אֲמַת', ללמדנו שמעלה זו נאמרה רק
 כאשר הפלפול והחידוד יהיה כדי לבא על אמיתות התורה. וְכֹל
 אִפִּילוּ אִם הָיִים דַּעְתּוֹ - התגאה בלימודו ומכוון לקפח את חברו,
 תַלְמוּד לומֵר בהמשך הפסוק 'וְעִנְיָהּ צָדֵק', שרק הלומד בדרך ענה
 בנחת עם חבריו זוכה לזה. וְאִם עוֹשִׂין בֶּן לִשְׁם שָׁמַיִם, וְזִכִּין לַתּוֹרָה
 שְׁנִיתְנָה בְּיָמֵי, שְׁנֵאמַר בהמשך הפסוק 'וְתוֹרָה נִזְרָאִית יִמִּינִךְ',
 כלומר, התורה שניתנה בימין תורה אותך ותלמודך דברים נוראים.
 רַב נִחְמָן בֶּר יִצְחָק אִמֶּר, וְזִכִּין לְדָבָרִים שְׁנֵאמַר בִּימִינָה שֶׁל תּוֹרָה,
 דָּאִמֶּר רַבָּא בֶּר רַב שִׁילָא, וְאִמֶּר לֵה [ו-יש אומרים] אִמֶּר רַב יוֹסֵף
 בֶּר חִמָּא אִמֶּר רַב שִׁשְׁתִּי, מָא דְכָתִיב - מהו משמעות הכתוב (משלי
 טו ג) 'אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָה בְּשִׁמְאֵלָה עוֹשֶׁר וְכָבוֹד', הרי אי אפשר לפרש
 כפשוטו שבימינה יש רק אורך ימים ולא עושר וכבוד, כיון שיש
 להקשות אֵלָּא בִּימִינָה אוֹרֶךְ יָמִים אִיבָא עוֹשֶׁר וְכָבוֹד לִיבָא - וכי
 בימינה יש רק אורך ימים ולא עושר וכבוד, הרי כיון שיש בה אורך
 ימים כל שכן שיש בה עושר וכבוד, אֵלָּא כִּי הוּא פִירוּשׁוֹ, לְמִימִינֵי
 בָּהּ, כלומר לאלו החוקרים ומדקדקים אחר טעמי התורה להבינם
 על בוריים, כאדם המשתמש ביד ימין שהיא עיקר, אוֹרֶךְ יָמִים
 אִיבָא [ו-יש] וְכָל שִׁבְן עוֹשֶׁר וְכָבוֹד. אבל לְשִׁמְאֵלָה בָּהּ שאין
 יגיעים בה כל צרכם, וכמו המשתמש ביד שמאל שאין מלאכתו
 מלאכה ברורה, עוֹשֶׁר וְכָבוֹד אִיבָא, אוֹרֶךְ יָמִים לִיבָא.
 דרשה נוספת בענין לימוד התורה: אִמֶּר רַבִּי יְרֵמְיָה אִמֶּר רַבִּי שְׁמַעוֹן
 בֶּן לֵקִישׁ, שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֻכְמִים הִנּוּחִין זֶה לַזֶּה בְּהִלְכָּהּ - הנושאים
 ונותנים בה בנחת כדי שילמדו זה מזה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַשֵּׁב
 לָהֶן, שְׁנֵאמַר (מלאכי ג טז) 'אִי נִדְּבָרוּ יִרְאֵי ה' וְגו' וַיִּקְשֶׁב ה' וַיִּשְׁמַע
 וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו לִירְאֵי יְהוָה וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ, וְאֵין 'דִּיבּוּר' אֵלָּא
 נִחְתָּה, שְׁנֵאמַר (תהילים מז ד) 'דְּבַר עַמִּים תַּחְתִּינוּ', ופירוש 'דבר' הוא
 'ישפיל', ויש לדרוש דברי הכתוב כאן 'אז נדברו יראי ה'', שמוסב
 על תלמידי חכמים המדברים בשפלות ונחת.
 הגמרא דורשת את המשך הפסוק שנדרש לעיל: מָא 'וּלְחֹשְׁבֵי
 שְׁמוֹ', אִמֶּר רַבִּי אִמִּי, אִפִּילוּ חֵישַׁב אִדָּם לַעֲשׂוֹת מִצְוָה וְנִאָּמַם וְלֹא
 עֲשָׂאָהּ, מַעֲלָה עָלָיו כִּתְּבוּב כְּאִילוּ עֲשָׂאָהּ.
 דרשה נוספת בענין עשיית מצוה: אִמֶּר רַב חִינָנָא בֶּר אִידִי, כָּל
 הַעוֹשֶׂה מִצְוָה בְּמִתְנִיָּה, הִינּוּ שְׁעוּשָׁה הַמְצוּה כְּתֻקָּנָה לְכָל פְּרִטְיָה
 ודקדוקה בלא שום חסרון, אֵין מְבַשְּׂרִין אוֹתוֹ בְּשׁוּרֵי רַעוּת,
 שְׁנֵאמַר (קהלת ח ח) 'שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יַדַּע דָּבָר רָע', אִמֶּר רַבִּי אִסִּי,
 וְאִיתִּיתָא - ויש אומרים שאמר זאת רבי חנינא, אִפִּילוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ

המשך מעמוד רעה

דבר זה, ויביא תועלת מרובה בעזרתו ית'. ואשרי חלקך.
 חזק ואמץ אל תירא ואל תחת, זכור מורד ורבך אשר רוחו
 הק' אתנו הוא וזכותו יגן עלינו אשר נוכל ללכת בהדרך
 אשר סלל לנו, וכל אשר לך תתן בעד זה, לא בחיל ולא
 בכחו כי אם הַשְׁכָּל וידוע אותו ית' להרביץ תורת תמימה
 המשיבה נפש כל חי בישראל, וככוכבי שמים ירבו בניי
 יחיו אל שולחני התורה בבתי כנסיות ובתי מדרשים, ואז
 אשרינו מה טוב חלקנו בחיים, לראות בטוב ישראל
 והצלחתו בגוי"ר.

בסגנון הלשון שלנו, ואין זה חילוק באיזה בה"כ שיהי אם
 מחסידי רבי זה או אחר, והיינו שלא לכנוס כלל בענייני
 כאלו.

וכן חפצי ורצוני אשר תבחר מהתלמידי שיש לך
 ותלמדם לדבר ברבים, והיינו שתבחר עבורם מאמרים
 קצרים **שילמדום היטיב** שיבינו הפנימי ושיהיו רגילים
 בהם, ותכריחם ביותר והדומה תעוררם על זה ותרָאָה להם כי
 ביישנים ביותר והדומה תעוררם על זה ותרָאָה להם כי
 אין האמת כן וצריכים לדבר, ומזמן לזמן יתגדל אי"ה

וְהָאֵין שְׁנֵי חֻזְיָאן אֵין מְקַבְּלִין טוּמְאָה, כִּיּוֹן שְׁאִין תְּכַשִּׁיט לְבַהֲמָה. 58
וּמִכָּל מְקוֹם מְבוּאָר בְּבִרְיָתָא זֶה שְׁאִסּוּר לְעַבֵּד לְצֵאת אֶף בְּחוּתָם 59
שְׁבִצוֹאָרוֹ. 60
הַגְמָרָא דְנָה בִּישׁוּב הַסְתִּירָה: לֵימָא – הָאֵם נֹאמֵר לְתַרְץ כִּפִּי 61
שְׁתִּירְצֵנוּ לְעִיל אֶת הַקּוּשִׁיא מִמְשַׁנְתָּנוּ עַל דְּבִרֵּי שְׁמוּאֵל, דְּהָא – 62
שְׁהַבְרִייתָא הָרֵאשׁוֹנָה שְׁמַתִּירָה לְעַבֵּד לְצֵאת בְּחוּתָם שְׁבִצוֹאָרוֹ, 63
מִדְּבֶרֶת בָּאוּפֵן דְּעָבֵד לִיָּה רַבִּיהּ, וּמִפְּנֵי אֵימַת רַבּוֹ אֵין חוֹשִׁשִׁים 64
שִׁיטוֹל הַחוּתָם מְצוֹאָרוֹ, וְהָא – הַבְרִייתָא הַשְּׁנִיָּה שְׁאִסּוּרָה, מִדְּבֶרֶת 65
בָּאוּפֵן דְּעָבֵד אִיהוּ לְנַפְשֵׁיהּ, שְׁחוּשִׁשִׁים שְׁמָא יִטְלֵנוּ בִּידּוֹ. 66
דּוּחָה הַגְמָרָא: לֹא – אֵין לִישִׁיב כֶּךָ, אִלָּא לְעוֹלָם אִידִי וְאִידִי – שְׁתִּי 67
הַבְרִייתוֹת עוֹסְקוֹת בָּאוּפֵן דְּעָבֵד לִיָּה רַבִּיהּ, וְהַחִילּוֹק הוּא, שְׁכָאֵן – 68
הַבְרִייתָא הָאוּסֶרֶת בְּצוֹאָרוֹ, מִדְּבֶרֶת בְּחוּתָם שְׁל מְתַבְּתָּה שְׁרַבּוֹ 69
מִקְפִּיד עַל שְׁבִרִיו, וְאֵף עַל פִּי שְׁהַעֲבֵד לֹא יִסְרִנוּ מִפְּנֵי אֵימַת רַבּוֹ, 70
מִכָּל מְקוֹם אִם יִפְסֵק, יִבֵּא אֶת שְׁבִרִיו לְרַבּוֹ מִפְּנֵי שְׁרַבּוֹ יִקְפִּיד עַלִּיו 71
אִם לֹא יִבֵּאֵם. וְכָאֵן – הַבְרִייתָא הַמְתֵּרָה בְּצוֹאָרוֹ, מִדְּבֶרֶת בְּחוּתָם 72
שְׁל מִיָּה, שְׁכִינָן שְׁאִין לֹא עֶרְךָ אֵין רַבּוֹ מִקְפִּיד עַל שְׁבִרִיו, וְאִם יִפְסֵק 73
לֹא יִבֵּא לְטַלְטֵל אֶת שְׁבִרִיו. 74
מִבִּיָּאָה הַגְמָרָא רֵאשִׁי לְחִילּוֹק זֶה: וְכִדְרָב נִתְּנָן אִמֶּר רַבֵּה פֶּר אֲבוּהָ, 75
שְׁאִמֵּר בּוֹה כָּלל, שְׁכָל דְּכֶר הַמְּקַפִּיד עָלָיו רַבּוֹ אִם יִבְדֵּל, אֵין 76
הַעֲבִידִים יוֹצֵאֵן בּוֹ, שְׁהִרֵי אִם יִפְסֵק יִבְיָאֵנוּ הָעֵבֶד וּיְכַשֵּׁל בְּאִיסוּר 77
הַצֵּאָה, אֲבָל דְּכֶר שְׁאִין מְקַפִּיד עָלָיו, יוֹצֵאֵן בּוֹ, שְׁאִין לְחַשׁוֹשׁ בּוֹה. 78
מוֹכִיחָה הַגְמָרָא שְׁהַבְרִייתָא הַשְּׁנִיָּה שְׁאִסּוּרָה אֲכָן עוֹסְקֵת בְּשֵׁל 79
מִתְּכַבֵּה רַבִּי נִמִּי מִסְּתַבְּרָא שְׁהַבְרִייתָא הַשְּׁנִיָּה מִדְּבֶרֶת בְּשֵׁל מִתְּכַבֵּה, 80
מִדְּקַתְּנִי – מִכָּךְ שְׁהוֹצֵרָה הַבְרִייתָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ לִגְבִּי חוּתָמוֹת שֵׁל 81
עֵבֶד, שִׁוְה וְהָ אֵין מְקַבְּלִין טוּמְאָה, וְהַטַּעַם מִפְּנֵי שְׁאִינֵם עֲשׂוּיִים 82
לְנוֹי וְאִינֵם מְשַׁמְשִׁים לְכָלל, וְאִי אֲמַתָּה בְּשֵׁלמָא שְׁל מְתַבְּתָּה – אִם 83
תֹּאמֵר שְׁמִדּוּבֵר בְּשֵׁל מִתְּכַבֵּה מוֹבֵן חִידוּשׁ הַבְרִייתָא בּוֹה, שְׁהִנִּי – 84
חוּתָמוֹת שֵׁל מִתְּכַבֵּה הוּא דְּלֹא מְקַבְּלִין טוּמְאָה, הָא פְּלִים דִּידְהוּ – אֲבָל 85
כְּלִים שֵׁל מִתְּכַבֵּה מְקַבְּלִין טוּמְאָה. אִלָּא אִי אֲמַתָּה בְּשֵׁל מִיָּה תֵּנָן – 86
אִלָּא אִם תֹּאמֵר שְׁבִרִיתָא זֶה מִדְּבֶרֶת בְּשֵׁל טִיט, וְכִי נִכְבֵּל לֹאֵר דְּהִנִּי 87
– הַחוּתָמוֹת הוּא דְּלֹא מְקַבְּלִין טוּמְאָה מִפְּנֵי שְׁאִינֵם עֲשׂוּיִים לְנוֹי 88
וְאִינֵם מְשַׁמְשִׁים לְכָלל, הָא פְּלִים דִּידְהוּ – אֲבָל כְּלִים הָעֲשׂוּיִים מִטִּיט 89
מְקַבְּלִין טוּמְאָה, וְהָא תֵּנָן, כְּלִי אֲבָנִים – כְּלִים הָעֲשׂוּיִים מֵאֲבָן, וְכִן 90
כְּלִי גָּלִילִים – הָעֲשׂוּיִים מִצֹּאֵת בֶּקֶר, וְכָל אֲרָמָה – הָעֲשׂוּיִים מִטִּיט 91
שֵׁל שְׁרָפּוֹם בְּכַבֵּשׁ, אֵין מְקַבְּלִין טוּמְאָה לֹא מִדְּכֶר תוֹרָה וְלֹא 92
מִדְּכֶר סוֹפְרִים. אִלָּא וְדֹא שְׁמַע מִיָּה – מוֹכֵחַ מִכָּאֵן, שְׁהַבְרִייתָא 93
עוֹסְקֵת בְּחוּתָמוֹת שְׁל מְתַבְּתָּה, מְסִיקָה הַגְמָרָא: שְׁמַע מִיָּה – אֲכָן יֵשׁ 94
לְהוֹכִיחַ כֵּן. 95
הַגְמָרָא עוֹבֵרֶת לְדוֹן בִּדְיוֹן זֶה שְׁהוֹכֵר בְּבִרְיָתָא: אִמֶּר מֶר – נֹאמֵר 96
לְעִיל בְּבִרְיָתָא, וְלֹא יֵצֵא הָעֵבֶד בּוֹג שְׁבִצוֹאָרוֹ אֲכָל יוֹצֵא הוּא בּוֹג 97
שְׁבִצוֹתָיו. תִּמְחָה הַגְמָרָא עַל חִילּוֹק זֶה: זֶה שְׁבִצוֹאָרוֹ אֲמַאי לֹא – 98
מִהוּ הַטַּעַם שְׁאִסּוּר לְצֵאת בּוֹג שְׁבִצוֹאָרוֹ, וְדֹא מִשּׁוּם דִּילְמָא 99
מִיָּפְסִיק וְאִתָּא לְאִיתִי – שְׁמָא יִפְסֵק וַיְבֹא לְשִׁאתוֹ בִּידּוֹ כִּדִּי 100
לְחִיזִירוֹ לְרַבּוֹ, אִם כֵּן זֶה שְׁבִצוֹתָיו נִמִּי לִיחֹשׁ – גַּם כֵּן נִחְשׁוּשׁ 101
דִּילְמָא מִיָּפְסִיק וְאִתִּי לְאִיתִי, וְמָה הַטַּעַם לְחֹלֵק בִּינֵיהֶם. מִתְּרַצָּה 102
הַגְמָרָא: הָכָא מִיָּה עֲקִינָן – כֹּאֵן בְּבִרְיָתָא מִבְּהַמִּדּוּבֵר, דְּמִיָּה 103
בֵּית מוֹמְחָה – שְׁאֵרְגָה אֶת הַזּוֹג בְּבִגְד וְלֹא יִבֵּא לִיפְסֵק, וְכִדְרָב הוֹנָא 104
בְּרִיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, דְּאִמֶּר רַב חוּנָא בְּרִיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, כֹּל שְׁהוּא אֲרִיג 105
לֹא נִזְרֵה. 106
הַגְמָרָא עוֹבֵרֶת לְדוֹן בִּדְיוֹן בִּדְיוֹן קִבְּלָה טוּמָאָה בּוֹג שְׁהוֹכֵר בְּבִרְיָתָא: 107
אִמֶּר מֶר – נֹאמֵר בְּבִרְיָתָא לְעִיל, לֹא תֵצֵא בְּהִמָּה לֹא בְּחוּתָם 108
שְׁבִצוֹאָרָה, וְלֹא בְּחוּתָם שְׁבִצוֹתָהּ, וְלֹא בּוֹג שְׁבִצוֹאָרָה, וְלֹא בּוֹג 109
שְׁבִצוֹתָהּ, זֶה וְהָ אֵין מְקַבְּלִין טוּמְאָה. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְכִי זֶה 110
דְּבִהִמָּה אֵין מְקַבְּלִין טוּמְאָה, וְדִמְיָנָה – וִישׁ לְהַקְשׁוֹת עַל כֶּךָ סְתִירָה 111
מִבְרִייתָא אַחֲרָה, שְׁשִׁנִּינוּ, זֶה שְׁל בְּהִמָּה, (טוּמָאָה) [מְמָא] – מִקְבֵּל 112
טוּמָאָה, 113

אֵין בְּה מִשּׁוּם עֲמֻדוֹת בְּלוֹת, שְׁלֹאֲחֵר חוֹרְבֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ גִּזְרוּ 1
חֲכָמִים (סוֹטָה מ"ט). שְׁלֹא תֵצֵא הַכֹּלָה בְּעֶטְרָה שְׁבִרָשָׁה, אֲבָל 2
בְּאִיסְטָמָא מוֹתֵר לְכָלָה לְהַתְקַשֵּׁט. 3
הַגְמָרָא מִבִּיָּאָה דְּעָה הַחֻלְקָה עַל דְּבִרֵּי רַבִּי אֲבָהוּ בְּבִיאוֹר 'כְּבוֹל' 4
שְׁבִמְשַׁנְתָּנוּ: וְשְׁמוּאֵל אִמֶּר, מְקַבְּלִין דְּעָבֵד אֲכָל – כְּבוֹל שְׁאִסּוּרָה 5
הַמְשַׁנָּה לְצֵאת בּוֹ הוּא חוּתָם שְׁעוֹשִׁים לְעַבֵּד. 6
הַגְמָרָא מְקַשָּׁה סְתִירָה בְּדִבְרֵי שְׁמוּאֵל. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְכִי אִמֶּר 7
שְׁמוּאֵל הִנֵּי – וְכִי יִתְּנָן שְׁכָר אִמֵּר שְׁמוּאֵל לְפָרֵשׁ אֶת מְשַׁנְתָּנוּ 8
שְׁמִדּוּבֵר בְּחוּתָם שֵׁל עֵבֶד, וְהָאִמֶּר שְׁמוּאֵל, יוֹצֵאֵן הָעָבֵד בְּשַׁבַּת 9
בְּחוּתָם שֵׁל טִיט שְׁתִּלּוּי בְּצוֹאָרוֹ, אֲכָל לֹא בְּחוּתָם שְׁמִדּוּבֵר בְּכִסּוּתוֹ, 10
וְאִם כְּבוֹל הָאִמּוֹר בְּמִשְׁנַתָּנוּ חוּתָם שֵׁל עֵבֶד הוּא, אִם כֵּן הִיָּה לּוֹ 11
לְאִסּוּר אֶף בְּחוּתָם שְׁבִצוֹאָרוֹ, שְׁהִרֵי מְשַׁנְתָּנוּ סְתִמָּה וְאִסּוּרָה אֶף 12
בְּחוּתָם שְׁבִצוֹאָרוֹ. 13
מִתְּרַצָּה הַגְמָרָא: לֹא קִשְׁיָא, הָא – דְּבִרֵּי שְׁמוּאֵל הַמְתִּירִים לְעַבֵּד 14
לְצֵאת בְּחוּתָם שְׁבִצוֹאָרוֹ, הֵם בְּחוּתָם דְּעָבֵד לִיָּה רַבִּיהּ – שְׁעִשָּׂה לּוֹ 15
רַבּוֹ, שְׁוֹדָאֵי לֹא יִסְרִנוּ לִיטְלוֹ בִּידּוֹ, מִפְּנֵי שְׁאִימַת רַבּוֹ עַלִּיו, שְׁלֹא 16
יֹאמֵר שְׁעִשָּׂה כֵּן כִּדִּי לְמִרּוֹד בּוֹ. וְהָא – מְשַׁנְתָּנוּ שְׁאִסּוּרָה לְצֵאת 17
בְּחוּתָם שְׁבִצוֹאָרוֹ, הוּא בְּחוּתָם דְּעָבֵד אִיהוּ לְנַפְשֵׁיהּ – שְׁעִשָּׂה הָעֵבֶד 18
לְעַצְמוֹ, וְבוֹה יֵשׁ לְחֹשׁ שִׁסְרִינוּ מְעַלִּיו כִּדִּי לְהִרְאוֹת כְּבֵן חוֹרִין, 19
וַיְבֵא לְהַעֲבִירוֹ אַרְבַּע אֲמוֹת בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים. 20
מִקְשָׁה הַגְמָרָא עַל תִּירוֹץ זֶה: מִיָּה אֲוִקְיָמָה לְהָא דְּשְׁמוּאֵל – בְּמָה 21
הַעֲמִידָה אֶת דְּבִרֵּי שְׁמוּאֵל שְׁהִתִּיר לְעַבֵּד לְצֵאת בְּחוּתָם שְׁבִצוֹאָרוֹ, 22
בָּאוּפֵן דְּעָבֵד לִיָּה רַבִּיהּ, וּמִפְּנֵי אֵימַת רַבּוֹ וְדֹאֵי לֹא יִבֵּא לְחִסְרִיו, אִם 23
כֵּן בְּחוּתָם שְׁבִצוֹתָיו אֲמַאי לֹא – מִדּוּעַ אִסּוּר לְצֵאת בּוֹ, הִרִי גַם בּוֹה 24
לֹא יִבֹּא לְחִסְרִיו מִפְּנֵי אֵימַת רַבּוֹ. מִתְּרַצָּה הַגְמָרָא: אִמְנֵם אֵין לְחֹשׁ 25
שְׁמָא יִסְרִי, אֲבָל חֲשִׁשׁוֹ חֲכָמִים דִּילְמָא מִיָּפְסֵק – שְׁמָא יִפְסֵק 26
הַחוּתָם מִכְּסוּתוֹ וַיְשַׁבֵּר, וּמִיָּרְתָּה – וַיַּפְחֵד הָעֵבֶד מִרַבּוֹ שִׁירָאֵנוּ כֶּךָ, 27
וּמִיָּקְפָּל לִיָּה וּמִיָּה לִיָּה אֲכַתְּפִיָּה – וַיִּקְפֵּל אֶת טְלִיתוֹ וַיִּנְחִיחוֹ עַל 28
כְּתִיפּוֹ כִּדִּי שְׁלֹא יִרְאוּ אֶת מְקוֹם הַחוּתָם, וְכִיּוֹן שְׁאִין זֶה דֶּרֶךְ 29
מִלְּבוּשׁ, יַעֲבֹר עַל אִיסוּר הוֹצֵאָה דְּאוֹרִייתָא, וְכִדְרָב יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף, 30
דְּאִמֶּר רַב יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף, אִמֶּר רַבִּי יוֹחָנָן, הוֹיָא מְפִלִּית מְקוֹשְׁלָת 31
וּמוֹנָחָת לּוֹ עַל כְּתִיפּוֹ בְּשַׁבַּת – שְׁלֹאֲחֵר שְׁנַתְנָה עַל רֹאשׁוֹ, הַגְבִּיהַ 32
שִׁיפּוּלִי הַטְּלִית עַל כְּתִיפּוֹ, תִּיבִי מְמָאָה כִּיּוֹן שְׁאִין דֶּרֶךְ מִלְּבוּשׁ בְּכָךְ. 33
אִמְנֵם כֹּל חֲשִׁשׁ זֶה אִינוּ אִלָּא בְּחוּתָם שְׁבִצוֹתָיו, אֲבָל בְּחוּתָם 34
שְׁבִצוֹאָרוֹ לֹא שִׁיךְ חֲשִׁשׁ זֶה וְלִכֵּן מוֹתֵר לְצֵאת בּוֹ. 35
מִבִּיָּאָה הַגְמָרָא סִינַע לְפִירוּשׁ זֶה: וְכִי הָא – וְדִין זֶה הוּא כְּמוֹ דְּאִמֶּר 36
לִיָּה שְׁמוּאֵל לְרַב חִינָנָה בְּרִי שִׁילָא, בּוֹלוּהוּ רַבִּי רִישׁ גְּלוּתָהּ – כֹּל 37
חֲכָמִי בֵּית רֹאשׁ הַגּוֹלָה הַכְּפוּשִׁים לּוֹ, לֹא לִיָּפְסֵק מְקַבְּלִין חֲתִימָה – לֹא 38
יֵצֵאוּ בְּשַׁבַּת בְּטִלְיוֹת חֲתוּמוֹת, שְׁהִיוּ עוֹשִׂים בְּהֵם כְּעִין חוּתָם שֵׁל 39
עֲבָדוֹת, לְהוֹכִיחַ שְׁהֵם כְּפוּשִׁים לְרִישׁ גְּלוּתָהּ, שִׁישׁ לְחַשׁוֹשׁ שְׁמָא 40
יִפְסֵק הַחוּתָם וּמִחֲמַת מוֹרָא אֲנָשִׁי בֵּית רֹאשׁ הַגּוֹלָה, יִקְפְּלוּ טְלִיתָם 41
עַל כְּתִיפָם שְׁלֹא בְּדֶרֶךְ מִלְּבוּשׁ, לְכָר מִיָּה – חוֹץ מִמֶּךָ, רַב חִינָנָה בְּרִי 42
שִׁילָא, שְׁלֹא שִׁיךְ בֶּךָ חֲשִׁשׁ זֶה, כִּיּוֹן דְּלֹא קִפְּדִי עָלָיו דְּבִי רִישׁ גְּלוּתָהּ 43
– שְׁאִין מְקַפִּידִים עָלֶיךָ אֲנָשִׁי בֵּית רֹאשׁ הַגּוֹלָה אִם תֵּלַךְ בְּלֹא חוּתָם. 44
הַגְמָרָא שְׁבַה וּמִבִּיָּאָה אֶת דְּבִרֵּי שְׁמוּאֵל וּמִקְשָׁה סְתִירָה בֵּין 45
הַבְרִייתוֹת בְּנִידוֹן זֶה: גּוֹפֵא, אִמֶּר שְׁמוּאֵל, יוֹצֵאֵן הָעָבֵד בְּשַׁבַּת בְּחוּתָם 46
שְׁבִצוֹאָרוֹ, אֲכָל לֹא בְּחוּתָם שְׁבִצוֹתָיו. תֵּנָן נִמִּי הִנֵּי – שְׁנִינוּ כֵּן 47
בְּבִרְיָתָא כְּדִבְרֵי שְׁמוּאֵל, יוֹצֵאֵן הָעָבֵד בְּחוּתָם שְׁבִצוֹאָרוֹ אֲכָל לֹא 48
בְּחוּתָם שְׁבִצוֹתָיו. מִקְשָׁה הַגְמָרָא סְתִירָה עַל כֶּךָ: וְדִמְיָנָה, שְׁנִינוּ 49
בְּבִרְיָתָא אַחֲרָה, לֹא יֵצֵא הָעָבֵד לֹא בְּחוּתָם שְׁבִצוֹאָרוֹ וְלֹא בְּחוּתָם 50
שְׁבִצוֹתָיו, וְהָ וְהָ – חוּתָם שְׁבִצוֹאָרוֹ וּשְׁבִצוֹתָיו אֵין מְקַבְּלִין 51
טוּמְאָה, כִּיּוֹן שְׁאִינֵם תְּכַשִּׁיט אִלָּא לְהִיפֵךְ, דְּבִרֵּי הָעֲשׂוֹי לְגִנְאֵי הֵם 52
לְהוֹכִיחַ שְׁהוּא עֵבֶד, וְגַם אִינֵם כָּלִי הָעֲשׂוֹי לְתַשְׁמִישׁ הָאֲדָם, וְכִי לֹא 53
יֵצֵא בּוֹג – פְּעִמּוֹן שְׁבִצוֹאָרוֹ, הָעֲשׂוֹי לְנוֹי, אֲכָל יוֹצֵא הוּא בּוֹג 54
שְׁבִצוֹתָיו. זֶה וְהָ – פְּעִמּוֹן שְׁבִצוֹאָרוֹ וּשְׁבִצוֹתָיו מְקַבְּלִין טוּמְאָה, 55
שְׁהִרֵי תְּכַשִּׁיט הֵם. וְלֹא תֵצֵא בְּהִמָּה בְּשַׁבַּת, לֹא בְּחוּתָם שְׁבִצוֹאָרָה, 56
וְלֹא בְּחוּתָם שְׁבִצוֹתָהּ, וְלֹא בּוֹג שְׁבִצוֹתָהּ, וְלֹא בּוֹג שְׁבִצוֹאָרָה. זֶה 57

שבת. פרק שישי – במה אשה דף נח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזליץ) רש"י

אין בה משום עטרת פלות. דגורו עליהן שלא תצא בהן מחורבן ואילך משום
צער, במס' סוטה (דף מט.) ושמאל אמר. כבול דמתני' כבלא דעבדא, ופליג אדר'
אבהו: חותם שפצואיו. הוא כבלא דעבדא, והיו עושין אותו משל טיט: דעבד ליה
רביה. אית ליה אימתא, ולא שקיל ליה מצוארו להוליכו בידו: מיפסק, החותם
ונשבר, ומירתת מרבו, שלא יאמר שהוא
נלול, להראות בשוק שהוא בן חורין: ומקפל
ליה. השלית על כתפיו, כדי שלא יראה מקום
החותם ולא יבינו שפנל, ודמי השלית על
כתפו כמשוי: חייב חטאת. דאינו תכשית
אלא בזמן שלובשו דרך מבלש: בולחו רבנן
לא ליפקו בסרכלי חתימי. היו עושין
חותמות לשליתות שלתן בעין עבדים,
להראות שהן בפופין לריש גלותא. לא בכסותו:
דאי מפסיק מרתמי ומקפלי להו: דלא קפדי
עליה. אם תלך בלא חותם: יוצא העבד
בחותם שפצואיו. ובשל טיט, דלא קפדי
עליה לאתויי. ואי משום דמירתת – מאי
חורבא נפקא מינה? משום אימתא דרביה לא
מיייתי ליה בדיה, דהא לא הוכחה היא
דעבדות אלא ששענו על צוארו או בכסותו:
וזה וזה אין מקבלין טומאה. דלאו לנוי עבדי
שיהא טמא משום תכשית. ואע"ג דבשל
מתכת מוקמינן לה לזאת לקמן, מיהו לאו לנוי
דליה הוא אלא לגנאי, וכלי תשמיש נמי לא
היו: וזו לנוי עבדי: ולא בזוג שפצואו אבל
יוצא הוא בזוג שפכסותו, לקמיה מקרש
טעמא: מקבלין טומאה. שתכשית הוא:
שפכסותה. עושים לסוסים מעילין שלא
ישנפו: לא תצא. בדאמרין באידך פרקין (ר'
נח): דמתחייב כמאן דאזיל לחינגא: אין
מקבלין טומאה. דאין תכשית לבחמה: לא
אידי ואידי דעבד ליה רביה. דאע"ג דכבול
דמתנינן אוקמא דעבד איהו לנפשיה,
ההם הוא דאיכא לאוקמיה בסתם חותמות
של טיט, דאי מיתבר אין מקפיד עליו להביא
שקרוי לבית אדונו. הלכך ליכא לאוקמיה
דעבד ליה רביה, דאי עבד ליה רביה לא
ההו מיתסר, דכל זמן שלא נפסק לא שקיל
ליה מצוארו משום אימתא דרביה. ואי
מיפסק – לא קפדי עליה בעליו משום פסידא.
דליכא פסידא, הלכך לא מיייתי ליה. אבל הך
לא איכא לאוקמא בשל טיט, כדמסתברא
לקמן מסיפא. הלכך אפילו עבד ליה רביה
נמי אסור, דאי מיפסק – קפיד עליה משום
פסידא. ומירתת עבד ומיייתי ליה בדיה: דבר
המקפיד עליו רבו. אם יאבד – לא יצא. דאי
מפסיק מיייתי ליה: מסתברא. דבשל מתכת
קאי, מדאיצטרך למיתני אין מקבלין
טומאה. וטעמא – משום דלאו לנוי עבדי:
הני הוא דלא מקבלין טומאה. משום דלאו
כלים נינהו. הא שאר כלי מתכות – מקבלין:
כלים דיהוה. דמתכות: אלא אי אמרת. כלים
דיהוה כלי חדשוי משטי, כזה שאינו מצרפו
בכבשן מעשה ידי יוצר דיהוה קרוי כלי חרס.
אלא כלי אדמה – מי מקבל טומאה? בתמיה:
כלי גללים. צפוני דקר שעשה מהן כלי:
דמיא טומאה. שארגו בכגד, ותו לא
מיפסיק: לא נזרי. לצאת בו, דבר הונא הונא
אריג כי האי הונא נמי אימתא. דאשמעינן
דלא חיישינן תו לדלקא מיפסק:

רלג

שבת. פרק שישי – במה אשה דף נח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזליץ) רש"י

והאמר שמואל יוצא העבד בחותם כו'. ולא בעי לאוקמי מתניין בחותם שבכסותו
– דניחא ליה לאוקמה בדעבד איהו לנפשיה, ואיירי מתני' בכל חותמות: **הא**
דעבד איהו לנפשיה. קשה לרשב"א: אמאי שריא מתני' בדעבד איהו לנפשיה בחצה,
כיון דליכא קפידא דרבוה וי"ל. דאיכא קצת קפידא, אבל לא כל כך כמו עבד ליה רביה:
במאי אוקימתא לזא דשמואל בדעבד
ליה רביה כו'. אבל אי מייירי בדעבד איהו
לנפשיה – אתי שפיר, דבצוארו ליכא למיחש
דלמא פסיק ליה בידים כדי שלא יבינו הרוואין
שהוא עבד. אבל בכסותו איכא למיחש, דלמא
מקפל סליתו לכסות הותום, ולא ידע דיש בזה
חיוב חטאת. אבל בדעבד ליה רביה, משום
אימתא דרביה ירא לקפל, והשתא נמי ידע
הש"ס לרבי יצחק, האל דלא ידע שיש לחוש
דילמא מיפסיק. ובתר דמשני, מיייתי רבי יצחק,
ונחת לפרושי שיש חיוב חטאת בקיפול:
דילמא מיפסק ומירתת ומקפל ליה. דניחא
ליה טפי שיהיה מקופל, משיהא
רבו שנפסק לגומרי, ויסבור שבמדין פסקו למרוד
בו:
לא תצא בהמה כו'. ומייחי כמאן דאזיל
לחינגא. כדפי' בקו'. דלא מצנין למימר
משום דילמא מיפסיק ואתי לאתויי, דהא לעיל
(דף נח) פפרשי: דווג אסור משום דמייחי כמאן
דאזיל לחינגא, ולא קאמר דלמא מיפסק דומיא
דחותם:
מאי שניא זוג שבצוארו דלמא מיפסיק
ואתי לאתויי. דהא דתנן לקמן (דף סה)
בני מלכים יוצאין בווגין, וכל אדם אלא שדברו
חכמים בהוזה, אומר ר"י: דמייירי בווגין יקריב,
שיוצאין בהן בני מלכים. כגון של כסף ושל זהב,
דליכא למיחש בהו דילמא מיפסיק, דמסתמא
תקועין הן יפה בשלשלאות של כסף, והכא
מייירי בווג דעלמא, דומיא דזוג של בהמה
ולמאי דמוקי לה בגמרא באריג בכסותו – אתי
נמי שפיר: **הב"ע** דמאי. וא"ת: כי היכי דווג
איירי במדוי – הכי נמי איירי חותם שבכסותו
במאי, ואם כן אמאי אסורי וי"ל: דווג מותר, לפי
דרך לאורו בבגד, שאין שום בגד שלא ידא
ראוי לנוי ותכשית כזה, ולא הטרירוהו פוסק
מכל בגדים ולגנות הבגד. אבל חותם – אין דרך
לעשותו בכל הבגדים, שאינו יפוי הבגד – ולכן
גזרי חכמים אפילו בארוג בכסותו, שיהא צריך
לפוסק, אטו היכא שאין ארוג. וא"ת: אדמפלוג
בין זוג שבצוארו לזוג שבכסותו, ליפלוג בזוג
שבכסותו גופיה, בין מהו ללא מהו ויש לומר
דניחא דזה לאשמעינן דהא דאמר בצוארו אסור
אפילו בחתיכת הבגד שסביב צוארו, ואינה
יכולה ליפול אלא ע"י חתיכה: **כדריב** הונא
כו'. ואע"ג דמילתא דרב הונא אייתי לעיל (דף
נח) גבי חציצה מרקאמר כל שהוא אריג, משמע
דה"ק: בין לענין חציצה בין לענין דלמא מיפסיק
לא חיישינן באריג: **אע"פ** שחברו בבלת
וקבעו במסמרים טמא. והא דאמר בדוקמין
רבה" (מנחות דף כד.) סדין שעשאו וילון –
טורח מן המדרס, לאו משום קביעות גרידא
טורח, אלא מייירי שעשה שום שינוי מעשה.
והא דאמר בגימגמ הדין' (סנהדרין דף מת.)
כפה שנתנתו לספר – טורח מן המדרס, אף על
פי של עשתה שום שינוי מעשה – כיון דנאסר
בהנאה ע"י כן, חשוב כשינוי מעשה:
אין

אין כדר' שמואל בר'. דחשיב ליה כלי תשמיש דאדם משום דבעי ליה לקלא. דע"י
הווג ששומע יודע היכן בהמתו עומדת ומוצאה ע"י כח הוי במקל של בהמה
של מתבת דטמאה הואיל ואדם רודה בה. וכ"מ לקמן גבי "בדירת טהורה" - דמשמע
וקל) בבלי מתנות אינו מנא אלא הכיב דבעי ליה לקלא. והא דמשני הא דאית ביה

עניבל הא דלית ביה עניבל ולא מחלק באית
ביה עניבל בין בעי ליה לקלא בין לא בעי,
אומר ר"י: דלא שכיב שיעשו עניבל אלא אם
כן בעי ליה לקלא:

כל דבר אשר יבא. ואע"ג דהאי קרא לא
לגבי טומאה כתיב אלא לגבי הגעלה -
מסתברא דהתם אין דיבור מעלה ומוריד, ואם
אינו ענין להגעלה - תנודו לענין טומאה:

מתיב רבא הווג דהעניבל חיבור. פי'
בקינטרס: מדקרי ליה חיבור - ש"מ דכי
נתפרדו הוי כלי שניטל מקצתו, ואע"ג דהדיט
יכול להחיות - כל כמה דלא אהדר' לאו

שלם הוא. וקשה לר"י: דהא מעיקרא נמי הוי
ידענא דהוי כלי שניטל מקצתו, ולהכי פריך
למאי חווג ומשני: דדאי באפי נפשה לא חווג
לא ווג ליה עניבל, אלא משום דהדיט יכול
להחיות. ומה שפירש נמי והתניא בר גבי ההיא

מספרות של פרקים - לא עיין. דההוא דווג
ועניבל משנה היא במסכת פרה (פ"ב משנה ח),
וההיא דמספרות - בתוספתא דכלים. ומפרש
הרב פור"ת בשם ר' שמואל: הואיל והדיט יכול

להחיות, ואע"ג דהשתא בכל עניבל לא חזי
מיד - כיון דהדיט יכול בקל להחיות - כמנא
דמיתרי דמי, ואם נטמא העניבל נטמא גם חווג
כאילו הן מחוברין. נפקא מינה, דלכשיחברו

יטמא חווג את הנגע בו, ומיהו, בלא חיבור -
לא יטמא כי אם העניבל לבדו שנגע בטומאה.
והכי משמע לישנא דקאמר וכי תימא ד"ק אע"ג
דלא מחברין כמנא דמיתרי דמי. משמע דאבי

הכי סבירא ליה, דמדתלי טעמא בחזרת הדיט
משמע דסבר דלא חזי השתא למדיד, ואי לאו
במחבר חשיב ליה - היאך יקבל טומאה, מאחר
דלא חזי מיד בלא חזרה: **מתיב** רבא הווג

העניבל חיבור. שאם נטמא זה נטמא זה. וה"מ
- כשנחזרבים, אבל שלא בשעת חיבור -
נטמא זה לא נטמא זה. ולא חיישין להדיט
יכול להחיות, והשתא מיהא לאו מחוברין נניהו.

וממשהו אז וז' לנו להוכיח דמיתרי בשעת חיבור,
כדקאמר: וכי תימא בר', אבל מכה ברייתא
מוכיח דבשעת חיבור מיתרי, ומביריתא גירדתא
היה מצא רבא לאותותיה לאביי, אלא דניחא

ליה לאקשויי מהך דמיתרי חווג ועניבל בהדיא,
לאביי דאריי נמי חווג ועניבל: (**וכי** תימא
בר') והתניא מספרות של פרקים ואיזמל של
רהיטני. שתי ברייתות - הן במסכת כלים, כל

אחד בפני עצמו. וברישא קרני בהדיא דכשאינן מחוברין מקבל כל א' טומאה בפני
עצמו, וגורו על טומאה שלא בשעת מלאכה שיהא חיבור לטומאה לישמא זה כשניטמא
זה, משום דמי לשעת מלאכה. אבל שלא בחיבורין משמע דאפי' גזירה דרבנן ליכא,
ואם נטמא זה - לא נטמא זה. דלא חיש להם שהדיט יכול להחיות: (**אלא**) אמר

רבא הואיל ויכול להקישו. פי': מקבל טומאה חווג. אבל עניבל דאין ראוי להקישו -
לא. ומספרות ואיזמל נמי, בלא חיבור ראיין למען מלאכה ראשונה, ומקבלי טומאה
כל אחד בפני עצמו. דכתיב בתוספתא: **אלא** אמר רבא בר'. פירש בקונטרס דטומאה
לא פרח הימנו כשנפרד משקיבל, והאיל דראוי להקישו, והוא ליה ככלי (עץ) שניקב

בפחות ממציא רמון דלא טהר מטומאה וממשע שרצה לומר דמכאן ואילן לא מקבל
טומאה. וקשה לר"י: דלמה לא יקבל טומאה? כיון דנפחת פחות מכשיעור דהוי כאילו
שלם לגמרי ונראה לר"י: דדאי גם מקבל טומאה מכאן ולהבא. ולקונטרס - דחקו לפרש כן, משום דכשלא היה להם עניבל טהורין ולא מקבלי טומאה אף על גב דראוי להקישו.

וְשֶׁל דִּלְתָּ טָהוֹר. דִּלְתָּ מחובר לבית הוא, שהוא חבור לקרקע, ואינו כלי לקבל
טומאה. הווג העשוש לו בטיל לגביה, כדאמר' בריש פרקין דלעיל: כל המחובר לו
הרי הוא כמזה: שֶׁל דִּלְתָּ וְעֵשָׂא לְבַחָהּ טָמְאָה. מכאן ולהבא. ואע"פ דלא עבר
ביה מעשה אלא שחישב עליו ותקלא. ותלייה לאו מעשה היא. שכל הכלים יורדים

לידי תורת טומאה במחשבה שלו: שֶׁל בַּחָהּ
וְעֵשָׂא לְדִלְתָּ טָמָא. ואפי' מכאן להבא יקבל
טומאה, הווג העשוש לו בטיל לגביה, כדאמר' בריש פרקין דלעיל: כל המחובר לו
מכמות שהיה: שֶׁאין עולין מְטוּמָאָה. מתורת

טומאה שןקדד לזה, ואע"פ שעדיין לא נטמאו
משנמלך עליהן - אין עולין מלקבל טומאה
אלא בשינוי מעשה: עֵינֵיבֵל. בסד"ל שעשו
בתוכו להשמיע קול: אִי מָנָא הוא. דתכשית

חשיב ליה: עֵינֵיבֵל מְשִׁי לִיחַ מָנָא. בתמיה:
משום העניבל מי הוי תכשית? אִי. עֵינֵיבֵל
מְשִׁי לִיחַ מָנָא, ולא משום תכשית אלא משום
כלי: כֵּל דְּכָר שְׂכִיבָא בָּאֵשׁ. בכלי מתכות

משתעי, במעשה מדן: אִימָא מְצִיעָתָא. ווג
דאדם: מִי מְקַבֵּל טוּמְאָה. אפי' דאדם: הַעוֹשֶׂה
וְגוֹן לְמַכְתָּשָׁת. שמפסמין בה סממנין להקטיר
לריח. דקיייל בברייתא (פ"א ד'ו) שחוקל פה

לבשמים: וְלַעֲרִיקָה. שהתינוק שוכב בתוכה
שקורין בירציה. ותולה בו וְגוֹן לקשקש, כדי
שישמע התינוק וישן. וְלִמְטַפְּחוֹת סָפְרִים.
בשנושאין אותן לבית דהכנסת שהתינוקות של

בית רבן קורין שם, מקשקשין הוגין והתינוקות
שומעין ובאין: וְלִמְטַפְּחוֹת תִּינוּקוֹת. שחולין
בציאות: נִשְׁטְלוּ בְּרִיתוֹת כו'. (אם נישטלו קודם
שנטמאו תורת טומאה עליהם, ומקבלין

טומאה, דמפרש טעמא לקמיה. מעיקרא כי
אין להם עניבל דקתני טהורין - דעדיין לא
נגמרה מלאכתן, אבל משןקדד להם תורת
טומאה - לא בטל שם כלי מעליהם בנטילת

העניבל. ואם נישל לאחור שנטמאו - עדיין
טומאתן עליהן, דלא הוי ככלי שגשבר ונטל
מתורת כלי ליהרש מטומאתו: הַרְיֹט. שאין
צריך אומן: חווג והעניבל חיבור. כשהן יחד

הרי הן כלי אחד: נטמא זה - נטמא זה, והה
על זה - טהור זה. ובין דקרי ליה חיבור, שמע
מנה דכי נתפרדו - הוי כלי שניטל מקצתו.
ואף על גב דהדיט יכול להחיות, כל כמה

דלא אהדריה - לאו שלם הוא: וכי תימא.
דהאי חיבור דקאמר הכי קאמר: אפי'
מפרדים קרנין ליה חיבור, ואנא לאשמע'
דאם נתפרדו משנטמאו - לא עלו מטומאתן:

הא תניא. גבי ההיא: מְסַפְּרוֹת שֶׁל פְּרָקִים.
ששני סבינים מלה מתפרדין: ואיזמל של
רהיטני. פליגה של אומנים, תריסין. שזותנים
האיזמל לתוף בין שני עצים העשוין לכה,

ולאחר מלאכתו נטלו ומצניעו: חיבור
לְטוּמְאָה. ואם נטמא זה נטמא זה: שֶׁלֹא בִשְׁעַת מְלָאכָה. הואיל ואין צריכין להיות
מחוברין הו' להו בשני כלים, ואין חיבור ואף על פי שמחוברין, דע"כ שלא בשעת

מלאכה דומיא דשעת מלאכה קאמר. ובשעת מלאכה מחוברין הן. אלקמא: במחוברין
עסקין, וְגוֹרו לְחוּמְרָא על הטומאה דליהוי חיבור, וְעַל הַתָּאָה דְלֵאָה לִיהוֹי חיבור.
ומשום הכי קתני: חיבור לטומאה לעולם, ואין חיבור לתָּאָה לעולם: **אלא אמר**

רבא. לא תימא הואיל והדיט יכול להחיות - דודאי (א) חד מנא הוא, בדקתני
בברייתא חווג והעניבל חיבור. וכי מיקרי - הוי כלי שניטל מקצתו ואינו מקבל
טומאה, העניבל לעצמו. אבל חווג טמא לעצמו, דלא בטל ליה מתורת כלי:
הואיל

וְשֶׁל דִּלְתָּ טָהוֹר. דִּלְתָּ מחובר לבית הוא, שהוא חבור לקרקע, ואינו כלי לקבל
טומאה. הווג העשוש לו בטיל לגביה, כדאמר' בריש פרקין דלעיל: כל המחובר לו
הרי הוא כמזה: שֶׁל דִּלְתָּ וְעֵשָׂא לְבַחָהּ טָמְאָה. מכאן ולהבא. ואע"פ דלא עבר
ביה מעשה אלא שחישב עליו ותקלא. ותלייה לאו מעשה היא. שכל הכלים יורדים

לידי תורת טומאה במחשבה שלו: שֶׁל בַּחָהּ
וְעֵשָׂא לְדִלְתָּ טָמָא. ואפי' מכאן להבא יקבל
טומאה, הווג העשוש לו בטיל לגביה, כדאמר' בריש פרקין דלעיל: כל המחובר לו
מכמות שהיה: שֶׁאין עולין מְטוּמָאָה. מתורת

טומאה שןקדד לזה, ואע"פ שעדיין לא נטמאו
משנמלך עליהן - אין עולין מלקבל טומאה
אלא בשינוי מעשה: עֵינֵיבֵל. בסד"ל שעשו
בתוכו להשמיע קול: אִי מָנָא הוא. דתכשית

חשיב ליה: עֵינֵיבֵל מְשִׁי לִיחַ מָנָא. בתמיה:
משום העניבל מי הוי תכשית? אִי. עֵינֵיבֵל
מְשִׁי לִיחַ מָנָא, ולא משום תכשית אלא משום
כלי: כֵּל דְּכָר שְׂכִיבָא בָּאֵשׁ. בכלי מתכות

משתעי, במעשה מדן: אִימָא מְצִיעָתָא. ווג
דאדם: מִי מְקַבֵּל טוּמְאָה. אפי' דאדם: הַעוֹשֶׂה
וְגוֹן לְמַכְתָּשָׁת. שמפסמין בה סממנין להקטיר
לריח. דקיייל בברייתא (פ"א ד'ו) שחוקל פה

לבשמים: וְלַעֲרִיקָה. שהתינוק שוכב בתוכה
שקורין בירציה. ותולה בו וְגוֹן לקשקש, כדי
שישמע התינוק וישן. וְלִמְטַפְּחוֹת סָפְרִים.
בשנושאין אותן לבית דהכנסת שהתינוקות של

בית רבן קורין שם, מקשקשין הוגין והתינוקות
שומעין ובאין: וְלִמְטַפְּחוֹת תִּינוּקוֹת. שחולין
בציאות: נִשְׁטְלוּ בְּרִיתוֹת כו'. (אם נישטלו קודם
שנטמאו תורת טומאה עליהם, ומקבלין

טומאה, דמפרש טעמא לקמיה. מעיקרא כי
אין להם עניבל דקתני טהורין - דעדיין לא
נגמרה מלאכתן, אבל משןקדד להם תורת
טומאה - לא בטל שם כלי מעליהם בנטילת

העניבל. ואם נישל לאחור שנטמאו - עדיין
טומאתן עליהן, דלא הוי ככלי שגשבר ונטל
מתורת כלי ליהרש מטומאתו: הַרְיֹט. שאין
צריך אומן: חווג והעניבל חיבור. כשהן יחד

הרי הן כלי אחד: נטמא זה - נטמא זה, והה
על זה - טהור זה. ובין דקרי ליה חיבור, שמע
מנה דכי נתפרדו - הוי כלי שניטל מקצתו.
ואף על גב דהדיט יכול להחיות, כל כמה

דלא אהדריה - לאו שלם הוא: וכי תימא.
דהאי חיבור דקאמר הכי קאמר: אפי'
מפרדים קרנין ליה חיבור, ואנא לאשמע'
דאם נתפרדו משנטמאו - לא עלו מטומאתן:

הא תניא. גבי ההיא: מְסַפְּרוֹת שֶׁל פְּרָקִים.
ששני סבינים מלה מתפרדין: ואיזמל של
רהיטני. פליגה של אומנים, תריסין. שזותנים
האיזמל לתוף בין שני עצים העשוין לכה,

ולאחר מלאכתו נטלו ומצניעו: חיבור
לְטוּמְאָה. ואם נטמא זה נטמא זה: שֶׁלֹא בִשְׁעַת מְלָאכָה. הואיל ואין צריכין להיות
מחוברין הו' להו בשני כלים, ואין חיבור ואף על פי שמחוברין, דע"כ שלא בשעת

מלאכה דומיא דשעת מלאכה קאמר. ובשעת מלאכה מחוברין הן. אלקמא: במחוברין
עסקין, וְגוֹרו לְחוּמְרָא על הטומאה דליהוי חיבור, וְעַל הַתָּאָה דְלֵאָה לִיהוֹי חיבור.
ומשום הכי קתני: חיבור לטומאה לעולם, ואין חיבור לתָּאָה לעולם: **אלא אמר**

רבא. לא תימא הואיל והדיט יכול להחיות - דודאי (א) חד מנא הוא, בדקתני
בברייתא חווג והעניבל חיבור. וכי מיקרי - הוי כלי שניטל מקצתו ואינו מקבל
טומאה, העניבל לעצמו. אבל חווג טמא לעצמו, דלא בטל ליה מתורת כלי:
הואיל

שבת דף נח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) רלה

לִיהוּא שֶׁל דָּלִת – זוג התלוי בדלת (טהורה) [טהור] – אינו מקבל
טומאה, מפני שבטל הוא לדלת, והדלת אינה מקבלת טומאה מפני
שמוחברת לקרקע שאינה מקבלת טומאה. זוג שֶׁל דָּלִת שנטלו
מהדלת וְעָשָׂאוּ לָהֶם, ואפילו שלא עשה בו שינוי מעשה, אלא
שחישב עליו לבדמה ותלאו בה, הרי דינו מכאן ולהבא כזוג של
בהמה, (שטמא) [וטמא] – מקבל טומאה. אבל זוג שֶׁל בְּהֵמָה שנטלו
וְעָשָׂאוּ לָדֶלֶת, אף על פי שחִבְרוּ לָדֶלֶת וקבעו בְּמַסְמְרִים, הרי הוא
כדינו הקודם, ואפילו מכאן ולהבא טָמֵא – מקבל טומאה. וטעם
החילוק הוא, שֶׁכָּל תַּבְלִים יוֹרְדִין לִידֵי טוֹמְאָתָן – נעשים ראויים
לקבל טומאה בְּמַחֲשָׁבָה – מעת שחשב להשתמש בהם באופן
המקבל טומאה, בלא שיעשה שום מעשה, ומשנעשו ראויים
לקבלת טומאה אֵין עוֹלִין מִיַּד טוֹמְאָתָן – לא יתבטל דינם אֶלָּא
בְּשִׁנּוּי מַעֲשֶׂה. הרי מפורש כאן שזוג של בהמה מקבל טומאה,
וסותר למה שלמדנו בברייתא לעיל שאינו מקבל טומאה.
מתרצת הגמרא: לא קָשְׁיָא, הָא – הברייתא שלמדנו בה שהזוג
מקבל טומאה, מדברת באופן דְּאִית לִיה עֵינְבֵל – שיש לזוג בתוכו
לשון של פעמון העשוי לקשקש ולהשמיע קול, וְהָא – והברייתא
המטהרת, עוסקת באופן דְּלִית לִיה עֵינְבֵל.
מקשה הגמרא: מַה נִּפְשָׁךְ יֵשׁ לַהֲקִשּׁוֹת, אִי קָנָא הוּא – אם תאמר
שהזוג נחשב ככלי ומפני שהוא תכשיט, יקשה, שֶׁאֵף עַל פִּי דְּלִית
לִיה עֵינְבֵל יֵשׁ לוֹ לִקְבֹּל טוֹמָא, שהרי הוא תכשיט אף בלא
העינבל. וְאִי לֹא קָנָא הוּא – ואם אינו נחשב ככלי, שאין תכשיט
מחשיב את הדבר ככלי, יקשה מדוע כשיש לו עינבל הוא מקבל
טומאה, וכי העינבל מְשֻׁי לִיה מְנָא – עושהו לתכשיט שיחשב
לכלי.
מתרצת הגמרא: אֵין – אכן העינבל עושהו לדבר המקבל טומאה,
אך לא משום שעושהו לתכשיט, אלא משום שעושהו כלי
תשימש לאדם, וּבְדִרְבֵּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, דְּאָמַר רַבִּי
שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מִנֵּן לְמַשְׁמַע קוֹל בְּכָל מְחַבּוֹת
[וְזוּ] שְׁהוּא טָמֵא – מקבל טומאה, שְׁנֵי אֲמָר (מבדל לא כט) בענין
הגעלת כלים 'כֹּל דְּבָר אֲשֶׁר יָבֵא בָּאֵשׁ, תַּקְבְּרוּ בָּאֵשׁ וְטָהַר, אִךְ בְּכֵן
נִדְּהָ יִתְחַטֵּא', ודורשים מתיבת 'דבר', שֶׁאִפִּילוּ כְּלֵי הַעֲשׂוֹי לְדִיּוֹר
דהיינו השמעת קול, יָבֵא בָּאֵשׁ, וצריך לטבולו, כיון שנחשב ככלי
תשימש לאדם, שעל ידי שהזוג משמיע קול יודע היכן בהמתו.
הגמרא מקשה על מה שהעמדנו את הברייתא המטהרת זוג של
בהמה באופן שאין לו עינבל. מקשה הגמרא: בְּמָא אֲוִקְמָתָא
לברייתא המטהרת את הזוג מקבלת טומאה, דְּלִית לִיה עֵינְבֵל, אם
כן, אִימָא מְצִיקָתָא, ששינוי לגבי עבד, וְלֹא יָבֵא בָּאֵשׁ שֶׁבְּצִוָּר, אֶבֶל
יֹצֵא הוּא בְּזוּג שְׂבָכִסוֹת, וְזֶה זֶה מְקַבְּלִין טוֹמָא. וְאִי בברייתא זו
מדובר בזוג דְּלִית לִיה עֵינְבֵל, יֵשׁ לַתְמוּהָ, שאפילו אם הוא של
אדם, מִי מְקַבֵּל [–האם מקבלים הם] טוֹמָא, וּמִינִיחָהּ, שינוי
בברייתא אחרת, הַעוֹשֶׂה זֵינִן – פעמונים, לְמַחֲשָׁבָה שְׁהִיוּ כּוֹתֵשִׁים
בה את סממני הקטורת, שְׁהִיוּ עוֹשִׂים לִכְךָ זוג מפני שהקול יפה
לבשמים, וְכֵן הַעוֹשֶׂה זוג לְעִרְסָה שהתינוק שוכב בתוכה, כדי
שישמע הקול וישן, וכן אם עשה אותו לְמַסְפָּחוֹת שְׁהִיוּ עוֹטְפִים
בהם הַסְּפָרִים, שכשנושאים אותם לבית הכנסת שהתינוקות
לומדים שם, מְקַשְׁקְשִׁים הַפַּעֲמוֹנִים ומשמיעים קול, ושומעים
התינוקות ובאים ללמוד, וכן אם עשה הזוג לְמַסְפָּחוֹת תִּינוּקוֹת
התלויים בצוארון כדי שישמיעו קול, כבולם, אם יֵשׁ לָהֶם עֵינְבֵל
טָמֵא, ואם אֵין לָהֶם עֵינְבֵל טָהוֹר, כיון שעדיין לא נגמרה
מלאכתם. אבל, אם בתחילה היה להם עינבל ונטמאו, ואחר כך
נִפְּלוּ עֵינְבֵלְהוֹן, עֲדִין טוֹמְאָתָן עֲלֵיהֶם ואינם נידונים ככלים
שנשברו שנטהרים מטומאתם. מבואר בברייתא שאף זוג העשוי
במטפחות התינוקות שהוא זוג העשוי לאדם, כל שאין לו עינבל,
אינו מקבל טומאה, והרי זה סותר למה שפירשנו את הברייתא
שאמרה שזוג של אדם מקבל טומאה בזוג שאין לו עינבל.
מתרצת הגמרא: האמור בברייתא זו שזוג של אדם בלא עינבל
אינו מקבל טומאה, הֵי מִיָּלִי בְּזוּג הַעֲשׂוֹי לְתִינוּק, דְּלָקָא עֲבִידִי לִיה
– שנעשה כדי להשמיע קול, ולכך, כל זמן שאין בו עינבל, לא
נגמרה מלאכתו. אֶבֶל זוג העשוי לאדם נְדוּל כגון עבד, תַּכְשִׁיט הוּא

לִיהוּא אֵף עַל גַּב דְּלִית לִיה עֵינְבֵל, ולכן מקבל טומאה אף בלא עינבל.
הגמרא ממשיכה לדון בדברי הברייתא: אָמַר מַר, נִפְּלוּ עֵינְבֵלְהוֹן
עֲדִין טוֹמְאָתָן עֲלֵיהוֹן. שואלת הגמרא: לָמָּא חֲזוּ – למה ראויים
הפעמונים אם נטלו עינבליהן, הרי אינם ראויים למלאכתן כלל,
ואם כן יש להם להיות ככלים שנשברו שנטהרים מטומאתם.
משיב אביי: אָמַר אָבִי, הַטַּעַם שטומאתו עליו הוא, הוּאִיל שְׁהָדִיט
יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ לַעֲיֵנְבֵל לְתוֹךְ הַזּוּג, ואין צריך לזה אומן, ולפיכך אף
על פי שכל זמן שאינו מחזירו אינו ראוי למלאכתו הראשונה, לא
בטל ממנו שם כלי.
רבא מקשה על תירוצו של אביי: מִתֵּיב רַבָּא, שנינו בברייתא, הוּזַג
וְהַעֲיֵנְבֵל חִיבוֹר – כשהן יחד הרי הן כלי אחד, שאם נטמא אחד
מהם, נטמא השני עמו. ואם היו הזוג והעינבל טמאים והזה מי
חטאת על אחד מהם כדי לטהרו, נטהר השני עמו. ומכך שקרא
אותם הנהג בלשון 'חיבור', משמע שכאשר הם מחוברים הרי הם
ככלי שלם, אך אם הופרדו זה מזה, דינם ככלי שניטל מקצתו
שטהור, ואפילו שההדיוט יכול להחזירו, כל שלא החזירו הרי אינו
כלי שלם וטהור, ושלא כדברי אביי.
מנסה הגמרא לתרץ: וְכִי תִּמָּא, שמה ששינונו לשון 'חיבור' אין
הכוונה שדווקא כשהם מחוברים הרי הם כלי, אלא הֵי קָאָמַר,
דָּאֵף עַל גַּב דְּלֹא מְחַבְּרִי בְּמָאן דְּמְחַבְּרִי דְּמִי – שגם בשעה שאינם
מחוברים דינם כמחוברים ומקבלים טומאה, וכסברת אביי שכל
שהדיוט יכול להחזירם ואינם ככילי הם מחוברים.
דוחה הגמרא: וְכִי אָפִשֵׁר לומר כן, וְהִתְבָּרַח בברייתא שנשנית
בסמוך לברייתא זו, מְסַפֶּרֶת שֶׁל פְּרָקִים – מספרים ששני הסכנים
שלה יכולים להיפרד (ציוור א), ובשעת מלאכה מחברים אותן,
וְאִימָל שֶׁל דְּהִימִי – סכין של אומני תריסים, שבשעת מלאכתם
נותנים הברזל לתוך דפוס של עץ (קת הסכין) ומחליקים בו את
הקרשים (ציוור ב), ולאחר מלאכתו נוטלו הימנו, בשעה שהם
מחוברים הרי הם חיבור לטוֹמָא, שאם נטמא אחד מהם נטמא
השני עמו, ואֵין חיבור לְהוּאָה, שאם נטמא הכלי והזה מי חטאת על
חלקו האחד של הכלי לא נטהר השני. וְאָמַרִין – והקשינו על
ברייתא זו, מַה נִּפְשָׁךְ – איך שתאמר יקשה, אִי חִיבוֹר הוּא – אם
תאמר שנחשב ככלי אחד, יקשה, שֶׁאִפִּילוּ לְעֵינֵי הַזּוּגָה יֵהָא דִּינוּ כֵךְ
שיחשב כלי אחד ודי יהא בהזאה על חלק אחד ויטהר השני עמו.
וְאִי לֹא חִיבוֹר הוּא – ואם תאמר שאין דינו ככלי אחד, יקשה,
שֶׁאִפִּילוּ לְעֵינֵי הַזּוּגָה נָמִי לֹא יחשב ככלי אחד, ואם נטמא חלק
אחד לא יטמא השני עמו. וְאָמַר רַבָּה ליישב, שאמנם דָּבָר [–דין]
תוֹרָה, כלים אלו בְּשַׁעֲת מְלָאכָה, שצריכים להיות מחוברים, הרי
הם חיבור בִּין לטוֹמָא בִּין לְהוּאָה, וְשֶׁלֹּא בְּשַׁעֲת מְלָאכָה, שאינם
צריכים להיות מחוברים, אף שהם מחוברים, כיון שאינם צריכים
לכך, הרי הם כשני כלים ואֵינוּ חיבור לֹא לטוֹמָא וְלֹא לְהוּאָה, אלא
שחכמים החמירו בכל האופנים, וְנִזְרוּ עַל טוֹמָא שֶׁלֹּא בְּשַׁעֲת
מְלָאכָה שיטמאו שניהם על ידי נגיעת אחד מהם בדבר טמא, אף
שבשעה זו אינם נחשבים חיבור, מְשֻׁם שְׁמָא יבואו לטעות
בטוֹמָא שְׁהִיא בְּשַׁעֲת מְלָאכָה, ולא ידעו שאף השני נטמא עמו, אף
שבשעה זו מן התורה הרי הוא חיבור וטמא, וְכֵן גִּזְרוּ עַל הַזּוּגָה
שְׁהִיא נַעֲשִׂית בְּשַׁעֲת מְלָאכָה שלא יטהר אחד על ידי הזאה על
השני, אף שמעיקר הדין הרי הם חיבור וככלי אחד, מְשֻׁם שֶׁחֲשִׁשוּ
שְׁמָא יטעו בהיזאה שֶׁלֹּא בְּשַׁעֲת מְלָאכָה לומר שנטהר השני, אף
שבשעה זו אינם חיבור.
ואם כן כשם שברייתא זו נקטה לשון 'חיבור' על שעה שהם
מחוברים, כך גם מה שנאמר 'הזוג והעינבל חיבור' מדובר
במחברים, וכונתה לומר שדינם ככלי אחד לטמאה ולהזאה, אך
אם ניטל העינבל הרי הוא כלי שניטל מקצתו וטהור, ואפילו
שההדיוט יכול להחזירו.
מכך קושיא זו דוחה רבא את תירוץ אביי ומפרש באופן אחר: אֶלָּא
אָמַר רַבָּא, אל תאמר שבניטלו עינבליהן עדיין טומאתן עליון
משום שהדיוט יכול לחברם, אלא ודאי יש להחשיבם ככלי שניטל
מקצתו, ומפני זה העינבל עצמו לאחר שנפרד טהור הוא, ורק הזוג
עדיין שם כלי עליה,

הואיל וראוי לגמע בו מים לתניוק, על אף שאינו מעין מלאכתו
הראשונה שהיה להשמיע קול.
מתרצת הגמרא: **אִיפּוּף קְפִייתָא** – תהפוך את שיטות המחלוקת
הראשונה שנחלק בה רבי יוחנן. כלומר, רבי יוחנן הוא זה שאמר
את מה שהובא בשם רבי יוסי ברבי חנינא 'הואיל וראוי להקישו
על גבי חרס' והרי הוא ראוי למלאכתו הראשונה. ורבי יוסי ברבי
חנינא הוא זה שאמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתניוק. ונמצא
שאף במחלוקת לעיל סבר רבי יוחנן שצריך שישאר הכלי ראוי
למלאכתו הראשונה.
שואלת הגמרא: ו**מאי חוית דאפכת קפיייתא, איפוף פתרייתא** – מה
ראית להפוך את המחלוקת הראשונה של רבי יוחנן, תהפוך את
המחלוקת האחרונה ותאמר, שרבי יוחנן אמר את מה שהובא
בשם רבי אלעזר שאין אומרים 'עמוד ונעשה מלאכתנו' בטמא
מת, ואפילו ראוי למלאכה שאינה מעין מלאכתו הראשונה גם כן
לא נטהר מטומאתו.
משיבה הגמרא: **הא שמעינן ליה לרבי יוחנן דקעי מעין מלאכה**
ראשונה – הרי שמענו ממקום אחר שדעתו של רבי יוחנן שצריך
שיהא ראוי למעין מלאכתו הראשונה. (דתינא) [דתינא] – ששנינו
במשנה (כלים פ"ד מ"ה), **סנדל של בהמה של מתכת שהיו עושים לה**
כדי שלא ינוקו פרסותיה באבנים, הרי הוא טמא – מקבל טומאה.
ושאלו על כך **למאי חיי** – לאיזה תשמיש ראוי סנדל זה, שהרי זה
שהוא משמש את הבהמה אינו סיבה שיקבל טומאה. ונחלקו
אמוראים לאיזה תשמיש הוא ראוי שמחמת זה הוא מקבל
טומאה, **אמר רב, ראוי לשותות בו מים במלחמה**, והרי זה תשמיש
אדם, ולכן מקבל טומאה. ו**רבי חנינא אמר, ראוי לסוד בו שמן**
במלחמה. ו**רבי יוחנן אמר**, שמה שהוא ראוי לשתות ולסוך בו אינו
טעם שיחשב כלי המקבל טומאה, כיון שאינו מעין עיקר מלאכתו
שעשוי לשם סנדל. אלא הטעם שמקבל טומאה הוא, כיון ש**שפעה**
שפירות האדם מן הקרב [מלחמה] – מניחו **ברגליו ורץ על קוצין ועל**
הפרקנים, וכיון שראוי הוא לנעילה, מקבל טומאה. ומכאן מוכח,
שדעת רבי יוחנן שאף בטומאת מת אומרים בואו ונעשה מלאכתנו
הראשונה ואם אינו ראוי לכך אינו מקבל טומאה.
הגמרא מבארת את האופנים שבהם יוצא חילוק בדין בין הטעמים.
מבררת הגמרא: **מאי איכא בין טעמו של רב לשל רבי חנינא**.
משיבה הגמרא: **איכא ביניהו דמאים** – יש ביניהם חילוק באופן
שהסנדל מאוס. שלדעת רב אינו מקבל טומאה כיון שאינו ראוי
לשותות בו. ולדעת רבי חנינא מקבל הוא טומאה מפני שעדיין ראוי
לסוך בו שמן.
ובין רבי יוחנן לרבי חנינא, **איכא ביניהו** – יש ביניהם חילוק באופן
דיקור – שהסנדל כבד, שלרבי יוחנן כיון שאינו ראוי לברוח בו,
ואינו ראוי למלאכה שהיא מעין מלאכתו הראשונה אינו מקבל
טומאה. ולרבי חנינא עדיין הוא ראוי לסוך בו ומקבל טומאה.
שנינו במשנתנו, **ולא תצא האשה לרשות הרבים בעיר של זהב**.
מבררת הגמרא מהו תכשיט זה: **מאי בעיר של זהב**, משיבה הגמרא:
אמר **רבא בר בר חנה אמר רבי יוחנן, וירושלים דדקא** – תכשיט
מזהב שצורתו ירושלים חקוקה בו, ומחברתו לבגדיה כנגד הלב,

הואיל וראוי להקישו על גבי חרס ומשמיע קול כבתחילה, נמצא
שאף שנטיל העינבל עדיין הזוג ראוי למלאכתו הראשונה, ולכן
לא נטהר מטומאתו. הגמרא מביאה אמורא נוסף הסובר כך:
איתמר נמי אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שהטעם שלא נטהר הזוג
מטומאתו הוא, **הואיל וראוי להקישו על גבי חרס**.
ביאור נוסף מביאה הגמרא: **רבי יוחנן אמר**, אין צריך שיהא ראוי
למעין מלאכתו הראשונה שהיא השמעת קול, אלא הטעם שלא
נטהר הזוג מטומאתו הוא, **הואיל וראוי לנמץ** [להשקות] בו מים
לתניוק, שהרי יש לו בית קיבול.
מדברי רבי יוחנן עולה, שכלי שנשבר אינו נטהר מלקבל טומאה
אלא אם כן אינו ראוי למלאכה כלל, אבל אם ראוי לאיזו מלאכה
אף על פי שאינה מעין מלאכתו הראשונה, לא ירד מטומאתו.
מקשה על כך הגמרא סתירה בדברי רבי יוחנן: **וכי רבי יוחנן לא**
קעי שהכלי יהא ראוי למעין מלאכה ראשונה, והתניא בברייתא,
כתוב בתורה (ויקרא טו ד) בדיני טומאת מדרס הזב 'וכל הכלי אשר
ישב עליו וגו' וטמא, מבארת הברייתא: **ובל** שאף בכלי שאינו
מיוחד לשיבה, כגון **כפה** [הפך על פיו] כלי העשוי למדוד בו **כמה**
וישב עליו, או **כפה** כלי העשוי למדוד בו **תקב** [חצי סאה] **וישב**
עליו, והא הכלי טמא טומאת מדרס, תלמוד לומר **אשר ישב עליו**
הזב בלשון עתיד, ללמדנו שאין הזב מטמא מדרס אלא את מי
שמוחך לשיבה ועשוי עליו תמיד, **יצא** כלי זה העשוי
למדירה, **שאומרים לו** – לישב עליו **עמוד ונעשה מלאכתנו** למדוד
בה, שאינו מקבל מתחילתו טומאת מדרס. וכן לענין סוף טומאה,
דהיינו, אם כבר ישב הזב על דבר שהיה עשוי לשיבה ונטמא
טומאת מדרס, ושוב נחלק הדבר ואינו ראוי לשיבה, פקעה
טומאת מדרס מעליו. ואף על פי שחלקיו עדיין ראויים למלאכה
ומקבלים טומאה, מכל מקום טומאת מדרס לא שייכת בהם, כיון
שהם בכלל 'עמוד ונעשה מלאכתנו', והיינו כאילו שאנו אומרים
'בואו ונעשה מלאכתנו הראשונה שהיינו יושבים עליו, והרי עתה
אינו ראוי לכך', לכך טהור מן המדרס.
מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים אם כלל כעין זה שייך גם לענין
טומאת מת: **רבי אלעזר אמר**, דווקא **במדרסות** [לענין טומאת
מדרס] **אומרים עמוד ונעשה מלאכתנו** [הפסק ממלאכתך ונעשה
את המלאכה הראשונה שהשתמשנו בו] שאם השתמשו בו
שימוש אחר שאינו מדרס, הדין הוא שרק אם אפשר לומר לו
עמוד ממלאכתך ונעשה את המלאכה הקודמת שלו שהיתה
לישיבה נשארת בו טומאת מדרס, אבל אם נשבר וכבר אינו ראוי
לישיבה אלא למלאכה אחרת פקעה ממנו טומאת מדרס, ואין
אומרים בטמא מת [לגבי כלי שנטמא על ידי נגיעה במת] **עמוד**
ונעשה מלאכתנו, שאפילו אם כבר התקלקל ואי אפשר לומר לו
עמוד ממלאכתך ונעשה את המלאכה הראשונה שלו, וגם לא
מלאכה שהיא מעין המלאכה הראשונה שלו, אך כיון שהוא עדיין
ראוי לאיזו מלאכה בעולם, נשאר עליו שם כלי ולכן נשאר
בטומאתו. ו**רבי יוחנן אמר**, אף **אומר בטמא מת עמוד ונעשה**
מלאכתנו, ואם אינו ראוי לדבר שהוא מעין מלאכתו הראשונה
נטהר מטומאתו, ואף על פי שעדיין ראוי למלאכה אחרת. ונמצא
שדברי רבי יוחנן אלו סותרים לדבריו לעיל שהזוג מקבל טומאה

הטעם והכוונה דהמצוות שעל-פי דרך הסוד (פנימיות התורה) הוא נעלה הרבה יותר, ועל-ידיה מיתוסופ עומק וכו' גם בהטעם שעל-
פי נגלה.

ממאמר שבת פרשת אמור, ה'תשל"ז

שבת. פרק שישי – במה אשה דף נט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רלז רש"י תוספות

הואיל וראוי להקישו ע"י חרס. ומשמיע קול בבתחלה, ולא בטל ליה ממלאכה ראשונה. והנה ליה ככלי שניבכ בפתות ממוציא רימון, דקדיל דלא טיהר מטומאתו, משום דראוי למלאכתו. והשתא איתרצו בזה, דבהמה טהורה בלא עינבל – כדקתני במתני' קמייאת דלאו מאן הוא. ובעינבל טמא כדאוקמינן בבתי' רתא.

דעינבל משי' לה מאן. ודאדם גדול אף בלא עינבל טמא – דלחכשט הוא. ולא בעי עינבל. והיינו דקתני בקמייאת דמקבלין טומאה. ודקטניס דללקא עבדי – קבולי הוא דלא קביל בלא עינבל, כדקתני "אין להם עינבל – טהורים" – בשלא היה לו עינבל מעולם, ולא נגמרה מלאכתו. וטלו עינבלין בין לפני טומאה בין לאחר טומאה – טמאים, ולא נשתברו כשיעור: דה"ג בתי' כן: וכל דלא אשך ישב עליו. רישא קראת "וכל המושב" וגו'. יכול כל כלי במשמע, ואפילו אין עשוי לשיבה: תרקיב. חצי סאה. פירוש: תרי וקב: ת"ל אשך ישב מדלא כתיב גבי משכב "אשך שוכב" וגבי מושב "אשך ישב", וכתבי' "ישכב" – משמע שישכב עליו תמיד, וישב עליו תמיד – במיוחד לשכיבה ולישיבה. וגבי משכב נמי דרשי ליה ה"מ הכי. ובכל הספרים כתיב "והיושב על הכלי אשך ישב עליו", וקרא אתר הוא. ומקשרים אותו התלמידים: מדכתיב "והיושב על הכלי אשך ישב עליו", שתי ישיבות ריבה הכתוב, ללמדו דבמיוחד לשיבה קאמר. ולא היא. דשתי ישיבות דקאמר – טובא צריכי, כדמפרש ה"מ: יושב – אע"פ שלא נגע, אלא ישב או נהלה ולא נגע טמא. דאיצטריך למיכתב גבי זב שטימא כלי בשיבתו, ואע"פ שלא נגע. ואיצטריך גבי טהור נמי, ששטימא גם הוא ביושבו עליו אע"פ שלא נגע. ועוד: בתי' לא אההוא קרא קתני לה: ר' אלעזר אומר במדרסות

כו'. בין בתחלת טומאה לענין שאמרנו דאינו מטמא מדרס למידי' אב הטומאה, בין בסוף טומאה – בגוף ג' על ג' ששטימא מדרס למידי' אב הטומאה, ונחלק – טהור מן המדרס. דאמרין בה: עמוד ונעשה מלאכתו הראשונה. שיהיה ראוי לשיבה, והרי עתה אינו ראוי לכך – הלקך טהור מן המדרס. ואע"ג דאית בכל חד שלש על שלש, והוי כלי לקבל טומאה – מיהו מתורת אב הטומאה טיהר לו: ואין אומרים. לענין אב הטומאה של טומאת מת "עמוד ונעשה מלאכתו". כלומר: אם נטמא ונשבר ועודו ראוי למלאכה בעלמא, שאין מעין מלאכה ראשונה – טמא. ולא אמרי' "עמוד ונעשה מלאכתו ראשונה", וכיון דלא חזי להכי יתא טהור. וכ"ש דבתחלת טומאה אין אומרים "עמוד ונעשה מלאכתו ראשונה", דנימא אם אינו מיוחד למת לא יקבל טומאת מת. דהא "כלי מעשה" כתיב: אומר כו'. דאי לא עבדי מעין מלאכה ראשונה – טהור. ועל כרחיך לא איתמר דר' יוחנן אלא לענין שנושך, ולטברו כדפרישית. דליכא לפרושא כי הויא דמדרסות, ולמימרא דכלי שאינו עשוי למת – לא ישמא במת, דהא כתיב (במדבר יט) "וזהה על האהל ועל כל הכלים": איפוד קמייאת. דר' יוסי בר' חנינא לר' יוחנן: סנדל של בהמה. שלא ליוק בפרסותיה כאבנים: למאי חזי. אי משום בהמה – אין חכשט לבהמה: פניחו ברגליה. הוא בעצמו. אלמא: הואיל ולשם סנדל עשא, אי לא דקרא לנעילה – לא הוה מטמא ליה ר' יוחנן: איכא בינייהו דמאים. לרב לא מטמא – דאין ראוי לשתות. ורב סיקה לית ליה. קסבר: אין מוליכין שמן למלחמה לטוק. וזה"ב בין רב (בין) לר' יוחנן נמי, איכא ביניהו דמאים: בין ר' חנינא וכו' איכא בינייהו דקסרי. כבד, ואין ראוי בו לברוח:

כרעב

שעיקרו עמוד לבהמה, ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתו למאן דבעי מעין מלאכה ראשונה: בשעה שבורח מן הקרב מניחו ברגליו. תימה: איכ שטימא מדרס, ותניא בתוספתא דכלים פרק "כיצה" ג' סנדלים חבו: של אדם – טמא מדרס, של מתכת ושל בהמה – טמא טומאת מת. משמע: אבל מן המדרס טהור: ולא בעיר של זהב. אור"ת: דלאו היינו נושאק דכפי' בקונט' דהא אמרי' בפרק בתרא דסוטה (דף ע"א: מאי עשרות כלות – עיר של זהב. משמע דעשוי הוא כעין עטרה. וה"ל דאמרי' ה"מ: בתפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות

פחות ממוציא רימון מקבל טומאה. ועוד קשה לר"י: לפי' הקונטרס דלטומאה שהיתה עליהן שלא תפרח – מהני שפיר טעמא דהדיוט יכול להחזירה, בלא טעמא דראוי להקישו. כדאשכחן בפ' "שלוש שאכלו" (ברכות נ) גבי מטה, דאפי' מפורקת – לא פרוח טומאה מינה, א"כ א"ב נגבה או שאברה חציה, או שחלקה אחים או שחיתים שאין סופן לחברה. ולא איצטריך כלל לטעמא דהקשה אלא לענין לקבל טומאה מכאן ולהבא. דהאי טעמא הואיל והדיוט יכול להחזירה – לא מהני לקבל בה טומאה. כדקתני ה"מ: החזירה – מקבלת טומאה מכאן ולהבא. ולאבי נמי הוה בעי למימר: דמשום דהדיוט יכול להחזירה – מקבלין שניה, זוג והעינבל, טומאה מכאן ולהבא. וריצב"א הביא ראיא לפי' הקונט', דהניא בתוספתא ומסכת כלים בפ' "רשב"ג" העושה זוג למכתשת ולמערסה ולמספחות תינוקות, ונטלו עינבלין – טהורין. משמע דוגין טהורין. ולפירוש הקונט' ניהא – דטהורין דלא מקבלי טומאה מכאן ולהבא. אבל לפר"י קשה: אמאי טהורין ורי' השיב: דכמה ברייתות יש בתוספתא דפליגי אש"ש שלט:

ורבי יוחנן אומר הואיל וראוי לגמור בו מים לתינוק. קשה לרשב"א: דע"כ בלא ייחדו מידי, מדקאמר "הואיל וראוי" – משמע בראוי בעלמא, אפי' בלא ייחד. ועוד: דביחוד לכך לא הוה פליג ר' יוסי בר' חנינא. ועוד: דביחוד, אפי' לא היה לו עינבל מעולם – נמי מקבל טומאה. ועוד: אי ביחוד מידי – מאי פריך דר' יוחנן אדר' יוחנן? ה"מ ה"מ ע"כ איירי בלא ייחד, דביחוד – אפי' במדרסות נמי אין אומרים "עמוד ונעשה מלאכתו". ולקמן בס"פ "המעניע" (דף ע"א: ושם) גבי ניקב במוציא יד – טהור מלקבל בו ותיים, ועדיין כלי הוא לקבל בו רימונים. ופי' בקונטרס: אם ייחדו רימונים. ואי לא פי' הקונט' דה"מ: הוה ניהא. וי"ל: דאפי' לפירוש הקונטרס הכא חזי טפי ע"י גימור,

משום דהואיל דמעיקרא הוה כלי גמור וגם עתה הדיוט יכול להחזירה – אית לן למימר דע"כ דבר מועט, שעדיין ראוי לגמור בו מים – חשיב כלי, אפי' בלא ייחד. ולמד' נמי הואיל וראוי להקישו דבעי מעין מלאכה ראשונה – אתי שפיר בכל ענין, דאפי' לא בעינן בעלמא ייחוד – הכא אתי שפיר, דלא מהני גמור מים משום שטומא עדיין למלאכתו ראשונה להחזיר בו העינבל, ואומר לו "עמוד ונעשה מלאכתו", וכ"ש דאי בעינן בעלמא ייחוד – דאתי טפי שפיר: ואין אומרים בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתו. לפירוש הקונט' קשה לר"י: למה ליה לאתויי ברייתא דתרקיב, כיון דלא שייכא למילתיה דר' אלעזר ור' יוחנן? אלא נראה לר' יצחק כפירוש ריב"א: אומרים במדרסות עמוד מעל תרקיב זה ונעשה מלאכתו, שאינו יכול להיות טמא מדרס ע"י שאתה יושב עליו, הואיל ואינו מיוחד לכך, כדקתני בברייתא. ואין אומרים בטמא מת עמוד מגמור מים בזה הווג. אי בזה הסנדל של בהמה ונעשה מלאכתו, ליתן בו העינבל כדי להשמיע הקול וליתן סנדל ברגלי הבהמה – אלא טמא טומאת מת על ידי הגימור. אע"פ שאינו מיוחד וליתן והוי בר קבולי טומאה, דחשיב כלי ע"י גימור מים. ור' יוחנן אומר: אף אומר כו' – דבעינן שיהא ראוי למלאכתו ראשונה, ולא מהני ליה מידי לקבולי טומאה מה שראוי למלאכה אחרת. אבל הקשת זוג ע"י החירס, והנחת סנדל של בהמה ברגלו כשבורח מן הקרב – הוי מעין מלאכה ראשונה, ולכהי הוי בר קבולי טומאה, ולא שייך למימר ביה עמוד ונעשה מלאכתו – דהיינו נמי מלאכתו: סנדל של בהמה של מתכת. ושל עץ אינו ראוי לכל הני דברים, דמפרש בסמוך דרך הבמה לקלקל. ורבינו שמואל גריס: סנדל של בהמה, ושל מתכת. ומיירי בסנדל של סיידין ולקמן (סו). הואיל וראוי לשתות דחוי בו מים במלחמה. וא"ת: הוא בזוג שלא היה בו עינבל מעולם לא מטמאין משום דחוי לגמור. והכא חשבו כמו זוג שלא היה בו עינבל מעולם דכיון דנעשה לצורך בהמה אינו מקבל טומאה. וי"ל: דתחלו נמי עשוי לשתות בו מים במלחמה, או לטוק – אלא

שעיקרו עמוד לבהמה, ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתו למאן דבעי מעין מלאכה ראשונה: בשעה שבורח מן הקרב מניחו ברגליו. תימה: איכ שטימא מדרס, ותניא בתוספתא דכלים פרק "כיצה" ג' סנדלים חבו: של אדם – טמא מדרס, של מתכת ושל בהמה – טמא טומאת מת. משמע: אבל מן המדרס טהור: ולא בעיר של זהב. אור"ת: דלאו היינו נושאק דכפי' בקונט' דהא אמרי' בפרק בתרא דסוטה (דף ע"א: מאי עשרות כלות – עיר של זהב. משמע דעשוי הוא כעין עטרה. וה"ל דאמרי' ה"מ: בתפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות

מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה. אומר ר"י דדוקא בכלילא שרי שמואל הבא. וכן רבי אליעזר דוקא בעיר של זחב שאין כל הנשים רגילות בהן, אלא אשה חשובה. אבל שאר תכשיטי נשים - אסירי אפי' לאשה חשובה, דאין לחלק בין הנשים. והביא רביה מ"ם ("כירה" לעיל דף נוז) דקאמר עולא: מה טעם - הואיל ואיכא תורת כלי עליהן. ומה דחך לומר כן, כיון דחזי לנשים

כדעבד ליה ר' עקיבא לדיבתיהו. ת"ר: לא תצא אשה בעיר של זחב, ואם יצתה - חייבת תמאת, דכרי רבי מאיר. וחכמים אומרים: לא תצא, ואם יצתה - פטורה. רבי אליעזר אומר: יוצאה אשה בעיר של זחב לכתחלה. במאי קמיפלגי? ר"מ סבר: משוי הוא, ורבנן סברי: תכשיט הוא, דילמא שלפא ומחויא ליה ואתיא לאתויי. ור"א סבר: מאן דרפה למיפק בעיר של זחב - אשה חשובה, ואשה חשובה לא משלפא ומחויא. כלילא, רב אסר ושמואל שרי. דאניסכא - כולל עלמא לא פליגי דאסור, כי פליגי - דארוקתא. מר סבר: אניסכא עקר, ומר סבר: ארוקתא עקר. רב אשי מתני לקולא: דארוקתא - דכולי עלמא לא פליגי דשרי, כי פליגי - דאניסכא, מר סבר: דילמא שלפא ומחויא ואתי לאתויי, ומר סבר: מאן דרפה למיפק בכלילא - אשה חשובה, ואשה חשובה לא שלפא ומחויא. א"ל רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף: בפרוש אמרת לן משמיה דרב "כלילא שרי". אמרו ליה לרב: אתא גברא רבה אריכא לנהרדעא ומשלע, ודרש: כלילא שרי. אמר: מאן גברא רבה אריכא [דאיטלע] - לוי. ש"מ: נח נפשיה דרבי אפס, ויתבי ר' חנינא ברישא, ולא הוה ליה איניש ללוי למיתב גביה, וקאתי להבא. ודילמא נח נפשיה דרבי חנינא, ור' אפס בדרקאי קאי, ולא הוה ליה איניש ללוי למיתב גביה, וקאתי להבא? אם איתא דרבי חנינא שכיב - לוי לר' אפס מיפק הוה פיף ליה. ותו, דרבי חנינא לא סגי דלא מליד. דכי הוה קא ניהא נפשיה דרבי, אמר: חנינא בר' חמא יתיב בראש. וכתבי בהו בצדיקים "ותגדו אמר ויקם לך וגו'" דרש לוי בנהרדעא: כלילא שרי, נפיק עשרין וארבע כלילי מבוזיה נהרדעא. דרש רבה בר אבוב במחוזא כלילא שרי, ונפקו תמני סרי כלילי מחוזא מבוזיה. אמר רב יהודה אמר רב שמואל: קמרא שרי. איכא דאמרי: דארוקתא, ואמר רב ספרא - מידי דהוה אטלית מזהבית. ואיכא דאמרי: דאניסכא, ואמר רב ספרא: מידי דהוה אטלית מזהבית! אמר רב אשי: קמרא עילו המינא מאי? א"ל: תרי המיני קאמרת! אמר רב אשי: האי רסוקא, אי אית ליה מפרחיתא - שרי, ואי לא - אסיר. "ולא בקמלא". מאי קמלא? מנקמא פארי. "נומים" - נזמי האף. "ולא בטבעת שאין עליה חותם" הא יש עליה חותם - חייבת, אלמא: לאו תכשיט הוא. ורמינחו: תכשיטי נשים טמאים, ואלו הן תכשיטי נשים: קמלאות, נזמים, ומכפות. ומכפת בין שיש עליה חותם בין שאין עליה חותם. ונזמי האף. ואמר רבי ירמיה: לא קשיא; הא - ר' נחמיה, הא - רבנן. דתניא: היא של מתכת וחותרמה של אלמוג - טמאה, היא של אלמוג וחותרמה של מתכת - טהורה, ורבי נחמיה מטמא. שהיה ר' נחמיה אומר: בטבעת הלך אחר חותרמה: אחר חותרמה:

רב

דכי הוה קא ניהא נפשיה דרבי, אמר: חנינא בר' חמא יתיב בראש. וכתבי בהו בצדיקים "ותגדו אמר ויקם לך וגו'" דרש לוי בנהרדעא: כלילא שרי, נפיק עשרין וארבע כלילי מבוזיה נהרדעא. דרש רבה בר אבוב במחוזא כלילא שרי, ונפקו תמני סרי כלילי מחוזא מבוזיה. אמר רב יהודה אמר רב שמואל: קמרא שרי. איכא דאמרי: דארוקתא, ואמר רב ספרא - מידי דהוה אטלית מזהבית. ואיכא דאמרי: דאניסכא, ואמר רב ספרא: מידי דהוה אטלית מזהבית! אמר רב אשי: קמרא עילו המינא מאי? א"ל: תרי המיני קאמרת! אמר רב אשי: האי רסוקא, אי אית ליה מפרחיתא - שרי, ואי לא - אסיר. "ולא בקמלא". מאי קמלא? מנקמא פארי. "נומים" - נזמי האף. "ולא בטבעת שאין עליה חותם" הא יש עליה חותם - חייבת, אלמא: לאו תכשיט הוא. ורמינחו: תכשיטי נשים טמאים, ואלו הן תכשיטי נשים: קמלאות, נזמים, ומכפות. ומכפת בין שיש עליה חותם בין שאין עליה חותם. ונזמי האף. ואמר רבי ירמיה: לא קשיא; הא - ר' נחמיה, הא - רבנן. דתניא: היא של מתכת וחותרמה של אלמוג - טמאה, היא של אלמוג וחותרמה של מתכת - טהורה, ורבי נחמיה מטמא. שהיה ר' נחמיה אומר: בטבעת הלך אחר חותרמה, בעול - הלך אחר סמלוניו, בקולב

עליה חותם. קתני מתניתין דאם יצאת פטורה - ותכשיט הוא לה, ומשום דילמא משלפא ומחויא הוא דמיתסר: הא יש עליה חותם חייבת תמאת. דלאו תכשיט הוא, והי משאי: נזמים, נזמי האוזן; ומכפת בין שיש בו. כלומר: וטבעת שאמרנו, בין שיש עליה כו' הא ר' נחמיה. דאמר: עיקר טבעת אדעתא דהוהוה הוא חייבת חטאת. דהוהוה לאשה לאו תכשיט הוא, דאין דרך לאשה לחתום ולשלוח שלוחים, שאין חותם עשוי אלא לאדם גדול וממונה. והא דקתני תכשיט הוא - רבנן, דאמרי גופא של טבעת עיקר, ואדעתא דטבעת נפקא ביה. וטבעת ודאי תכשיט הוא: טמאה. דטבעת עיקר, והוה ליה פשוט כלי מתכות: הוא של אלמוג וחותרמה של מתכת מזהרה. דהוה ליה פשוט כלי עץ: תלך אחר סמלוניו, ואם של מתכות הם טמא: סמלוניו. העול שלקם לא היה פגום בשלגו. אלא חלק, ונקבים בו שני נקבים וביניהם קעובי עורף נהשו: ונתחבין בהן שתי יתדות, והם סמלונן:

כדעבד ליה ר' עקיבא לדיבתיהו. במסכת נדרים (דף נז.) כלילא. על פרתה היא קושרתה, מאן לאן. יש שכולו טס וזה שוקרין לימא, ויש שעושין ממי שטוי עם הזהב שוקרין פרידו: דניסכא. טס העשוי כולו מניסכא, דהיינו זהב או כסף דבר הניתק: דאסיר. מגו דחשיב, גזירה דילמא שלפא ומחויא: דאיטלתא. רצועה שמצוירת בקוה ובאבנים טובות: אניסכא. דאית ביה עיקר, ומחויא ליה. ומר סבר: ארוקתא הוא עיקר ידיה, ולא חשיב ליה, ולא מחויא ליה: כולל עלמא לא פליגי דשרי. דארוקתא עיקר: בפרוש אמרת לן משמיה דרב. לפני חליק, קודם ששכחת תלמודך: כלילא שרי. אלמא דרב אשי עיקר, דמוקי פלוגתא דניסכא. אכל בארוקתא מודה רב, ואיכא לאוקמי לדידיה בארוקתא: גברא רבה אריכא ומשלע. לוי איטלע, דאחוי קידה קמיה דרבי: נח נפשיה דרבי אפס. במסכת כתובות ב"הנושא" (קג) אמרין: דכי שכיב רבי, אמר רבי חנינא בר חמא יש בראשו ולא קיבל עליו ר' חנינא, שהיה רבי אפס גדול ממנו שתי נשים, ויתבי רבי אפס ברישא. ומתוך שהיה רבי חנינא חשוב, לא נכנס לבית מדרשו, והיה יושב בחצר, ומשום כבודו ושב לו לוי אצל: וקאתי להבא. שלא היה רבי חנינא גדול היינו לא בתורה ולא בשנים, ולא ניפק ליה לוי, ובא לכאן: לוי לרבי אפס מיפק הוה פיף ליה. שהרי זקן ממנה: קמרא. אבנט חשוב, יש שעושין אותו טס של זהב, ויש שעושין אותו רצועה משבצות זהב, ואבנים קבועות בו: מידי דהוה אטלית מזהבית. דהיי תכשיט, ושריא. ולמשלך ואחריי נמי לא חיישנן, שאין דרך לחתור אוזרו בשוק ופילו בגדי: אאכנט של מלכים. שעשוי כולו דניסכא, וכל ישראל בני מלכים ראינו לו: תרי המיני קאמרת. הא ודאי משאי הוא ואסור - לשון תלמודי רבינו יצחק (ג) נ"ע. ובתלמודי רבינו הלוי מצאתי "מותר". והראשון נראה לי, משום דגבי העלת דליקה מניין לר' יוסי שמנה עשר כלים, והתם חד חגור הוא דמניין ב"ל כתבי הקדש" (לקמן דף כב). ואי שני חגורות שרי לכתחילה - נימני התם תרי: רסוקי, חתיכת מעיל רחבה: אי אית ליה מפרחיתא. רצועת קצרות תלויות בה לקושרה בהם ולהדקה סביבותי: שרי. דמיתסר שפיר, וליכא למיחש דילמא משתרי קטרי ונפיל ואתי לאיתויי: מפרחיתא. פינדיצא בלעז: מנקמא פארי. מושטניצא, והוא בגד שיש לו שנים בעין מנקנים, ומכנסת בו רצועה רחבה וקושרת סביב צווארה והבגד תלוי על לבה, והוא חשוב ומצויר בקוה. ו"מ: כמני חצי עגול עשוי כמין כלבוס (ה). אותות בו מפתחי חלוקה ופגום בולע צווארה, והיא של זהב - לוייה: נזמי האף. אכל נזמי האוזן מותרין לכתחילה דשריחו לה מילתא למישלף ואחריי, מפני שאזניה מכוסות בקישורין: ולא בטבעת שאין

אצלו לוי. ולפי זה אמר רב שאם לוי בא לכאן, שָׁמַע מִיָּנָה – יש
לשמוע מכך, שֶׁנָּח נִפְשִׁיהָ דְרָבִי אֶפְסָס – שרבי אפס נפטר, וְיִתִּיב רַבִּי
חֲנִינָא בְּרִישָׁא – והתיישב רבי חנינא במקומו בראש, וְלֹא הָוָה לִיה
אֵינִישׁ לְלוֹי לְמִיתָב גְּבִיָּה – לא היה ללוי אדם לשבת אצלו, שלא
נכנע לוי לשבת בפנים תחת רבי חנינא כיון שלא היה גדול הימנו
לא בתורה ולא בשנים, ובחורץ לא היה לו עם מי לשבת, וְלֹכֵן קָאָתִי
לְהִכָּא – הוא בא לכאן.
שואלת הגמרא: מנין לרב שכך היה, וְדִילְמָא נָח נִפְשִׁיהָ דְרָבִי חֲנִינָא
– אולי רבי חנינא הוא זה שנפטר, וְרַבִּי אֶפְסָס בְּרַבְּהִי קָאָי – עומד
היכן שעמד, כלומר עדיין הוא עומד בראש, וְלֹא הָוָה לִיה אֵינִישׁ
לְלוֹי לְמִיתָב גְּבִיָּה – לשבת עמו שהרי רבי חנינא נפטר, וְלֹכֵן קָאָתִי
לְהִכָּא – הגיע לכאן. משיבה הגמרא: אִם אִיתָא דְרָבִי חֲנִינָא שְׂכִיב –
אם היה רבי חנינא נפטר ורבי אפס עדיין יושב בראש, לא היה לוי
בא לכאן, אלא לוי לְרַבִּי אֶפְסָס מִיָּכָף הָוָה בְּיָדָא לִיה – היה נכנע לו.
ותו – ועוד הכרח לכך שרבי אפס הוא זה שנפטר ולא רבי חנינא,
מפני דְרָבִי חֲנִינָא לֹא סָגִי דְלֵאלָא – אי אפשר שרבי חנינא לא
ימלוך, משום דְבִי הָוָה קָא נִיחָא נִפְשִׁיהָ דְרָבִי – בשעת פטירתו של
רבי, אֶמַר רַבִּי, חֲנִינָא בְּרַבִּי חָמָא יִתִּיב בְּרִישָׁא – רבי חנינא בנו של
רבי חמא ישב בראשות הישיבה, וְכִתְּבִיב בְּהוּ בְּצִדִיקִים (איד כב חב)
וְיִתְּנֵהוּ אֶמַר וְיִקָּם לָהּ גוֹי, ופירושו, שצדיק גזר מלמטה וזקב"ה
מקיים מלמעלה, וגזירתו של רבי ודאי תתקיים.
הגמרא חוזרת לדברי לוי: דְּרַשׁ לִוי בְּתַרְדֵּמָא 'בְּלִילָא שְׁרִי', ועל ידי
דרשה זו, נִפְקִי – יצאו שבת עֶשְׂרִין וְאַרְבַּע נְשִׁים לְבוּשׁוֹת בְּלִילָא
מְבוּלָה נְתַדְרָעָא. וכעין זה דְּרַשׁ רַבָּה בְּרַי אֲבוּהָ בְּעִיר מְחוּזָא 'בְּלִילָא
שְׁרִי', וְנִפְקִי תַמְנֵי סָרִי –[שמונה עשרה] בְּלִילֵי מְחֻזָּא מְבוּלָה –
ממבוי אחד.
הגמרא עוברת לדון בתכשיט אחר, שאף בו ישנם שני מינים כפי
שיש בכלילא: אֶמַר רַב הִתְּנָה אֶמַר רַב שְׁמוּאֵל קָמָא – אבנט
חשוב, שְׁרִי – מותר לצאת בו בשבת לרשות הרבים. ובאבנט זה
שיש שעושים אותו טס למתכת של זהב או כסף –אניסכא) ויש
שעושים אותו רצועת בגד משובץ זהב ואבנים טובות –ארוקתא),
ונחלקו שתי לשונות לגבי איזה מהם אמר שמותר לצאת בו, אִיכָּא
דְּאֶמְרֵי דְאַרְוִקָתָא – יש אומרים שכונותו היתה לרצועה המשובצת
בזהב, וְאֶמַר רַב סְפָרָא בטעם ההיתר, מִיַּד דְּהָוָה אֲמִילִית מְוֻהַבֶּת –
הרי זה כטלית מוזהבת שמותר לצאת בה ואינה נחשבת כמשא
שאסור מן התורה, ואף שעושה לאנשים חשובים, ולכך אף אבנט
זה חשוב הוא בתכשיט ומותר לכל אחד לצאת בו. הגמרא מביאה
לשון שני: וְאִיכָּא דְאֶמְרֵי דְאַרְוִקָתָא – ויש אומרים, שכונותו היתה
לאבנט העשוי כולו ממתכת של זהב או כסף, וְאֶמַר רַב סְפָרָא
שטעם ההיתר הוא, מִיַּד דְּהָוָה אֲמַנְנָא שְׁל מַלְכִּים שהרי זה כאבנט
שהמלכים יוצאים בו, שמלכוש הוא להם ואינו משא, ולכל אדם
מותר לצאת בו מפני שכל ישראל בני מלכים הם.
רבינא מסתפק בדן יציאה באבנט זה באופן מסוים: אֶמַר לִיה רַבִּינָא
לְרַב אֲשִׁי, קָמָא עֵלְוִי מִיָּנָה מֵאֵי – האם מותר לצאת בשבת
כשחגור באבנט חשוב זה על גבי אבנטו הפשוט. שאף שאסור
לצאת בשתי חגורות זו על זו משום שאין דרך בני אדם בכך
ונחשב כמשא, מכל מקום אפשר שבוה מותר כיון שה'קמרא'
עיקרו לנוי ולתכשיט וה'המינא' עיקרו למלבוש. השיב לו רב
אשׁי: אֶמַר לִיה, תְּרִי הִמְיָנִי קָאָמֶת – אתה שואלני על שתי
אבנטים, דבר פשוט הוא שאסור מפני שהוא משא.
הגמרא מביאה דין נוסף: אֶמַר רַב אֲשִׁי, הָאֵי רְסוּקָא – חתיכת מעיל
רחבה שהיה כורך סביבו, אִי אֵיתִי לָהּ מְפֻרְחִיתָא – אם יש בה
רצועת קצרות התלויות בה כדי לקשרה ולהדקת בה, שְׁרִי –
מותר לצאת בה בשבת לרשות הרבים, ולא חששו חכמים לאסור
שמא יותרו הקשרים ויפול, וְאִי לֹא – אך אם אין בה רצועות, אֶמַר
– אסור לצאת בהם בשבת, שמא יפול ויבוא להעבירה ארבע
אמות ברשות הרבים.
שנינו במשנתנו: וְלֹא תַצָּא בְּקַמְלָא. מבררת הגמרא: מֵאֵי קַמְלָא.
משיבה הגמרא: מְנַקְטָא פְּאָרִי – בגד נאה המצוייר בזהב שתלוי

בְּרַעְבָּד לִיה – כפי שעשה רבי עֲקִיבָה לְדִבְרֵיהֶו – לאשתו.
הגמרא מביאה שנחלקו תנאים בדן יציאה בשבת בתכשיט זה:
תְּנֵי רַבֵּנָן בְּבִרְיֵיתָא, לֹא תַצָּא אִשָּׁה בְּעִיר שְׁל זָהָב, וְאִם יִצְתָה חִיבָתָה
חֲסִמָּתָה, דְּבִרִּי רַבִּי מֵאִיר. וְחֲכָמִים אֹמְרִים, לֹא תַצָּא, וְאִם יִצְתָה
פְּטוּרָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, יוֹצֵאת אִשָּׁה בְּעִיר שְׁל זָהָב לְבִתְהִלָּתָהּ.
מבררת הגמרא: מֵאֵי קַמְלָא? במה תלויה מחלוקתם. מבארת
הגמרא: רַבִּי מֵאִיר סָבַר, מִשּׁוּי הוּא, מִפְּנֵי שְׁהוּא כְבֵד מֵאִד וְאִינוּ
עֲשִׂי לַתְּכֵשִׁיט אֵלָא לַהֲרֹאוֹת עוֹשֵׁר, וְכִיוֹן שְׁהוּא מִשְׁאֵוִי יֵשׁ בּוֹה
אִיסוּר תּוֹרָה, וְחִיבָתָה חֲסִמָּתָה כְּשֶׁהוּצִיאה בְּשׁוּגָה. וְרַבֵּנָן סָבְרִי,
תְּכֵשִׁיט הוּא וְלֹא מִשְׁאֵוִי, וּמִן הַתּוֹרָה מוֹתֵר לַצָּאת בּוֹ, אֵלָא
שְׁחִמְמִים גִּזְרוּ דִּילְמָא שְׁלָפָא וּמְחִוָּיָא לִיה – שמא תסירנו להראותו
לחברתה, וְאִתְּתָא לְאִתְּנִי – ותבא להעבירו ארבע אמות ברשות
הרבים, ולכך אסורה לצאת בו, אבל אינה חייבת חטאת. וְרַבִּי
אֱלִיעֶזֶר סָבַר, מֵאֵן דְּרַבָּה לְמִיפָּק – מי היא זו שדרכה לצאת בְּעִיר
שְׁל זָהָב שְׁהוּא תְּכֵשִׁיט חֲשׁוֹב בְּיוֹתֵר, אִשָּׁה חֲשׁוּבָה, וְאִשָּׁה חֲשׁוּבָה
לֹא מִשְׁלָפָא וּמְחִוָּיָא – לא תסיר את התכשיט כדי להראות אותו
לחברתה, ולכן לא גזרו בתכשיט זה ומותרת לצאת בו.
הגמרא עוברת לדון בתכשיט אחר האם מותר לצאת בו בשבת:
בְּלִילָא – מִיָּן תְּכֵשִׁיט שְׁקוּשֶׁרֶת עַל מִצְחָה מֵאֻזֵּן לֵאזֻן, ויש שהוא
עשוי מטס שכולו זהב או כסף, ויש שעשוי ממשוי הטווי עם זהב
ומשובץ באבנים טובות, נחלקו בו אמוראים אם מותר לצאת בו
בשבת לרשות הרבים, רַב אֶמַר, וְשְׁמוּאֵל שְׁרִי –מותר.
מבררת הגמרא באיזו 'כלילא' נחלקו. דעה ראשונה מביאה
הגמרא: דְּאֵינִיקָא – זה העשוי ממתכת של זהב או כסף, בְּוִלִי עֲלִמָּא
לֹא פְּלִיגִי דְאֶסוּר, כיון שהוא חשוב, וגזרו בו שמא תסירם להראות
לחברתה. וְכִי פְּלִיגִי, בְּדִאֲוִיקָתָא – ברצועה העשויה ממשוי
ומצוירת בזהב ובאבנים טובות שאינה חשובה כל כך. מֵר –רבו
סָבַר, אֵינִיקָא – חוטי זהב שבה הם העֵינִיק, ומחשיבתו האשה וגזרו
בוה שמא תראנו לחברתה. וְכִי –[שמואל] סָבַר, אֲוִיקָתָא –
הרצועה עצמה היא העֵינִיק, ואין האשה מחשיבתה, ולא תראנו
לחברתה.
הגמרא מביאה דעה שנייה: רַב אֲשִׁי מְתֵנִי לְקוּלָא – שנה את ביאור
המחלוקת בדרך מקילה. דְּאֲוִיקָתָא – בעשוי מרצועה, בְּוִלִי עֲלִמָּא
לֹא פְּלִיגִי דְשְׁרִי – בין רב ובין שמואל מודים שמותר לצאת בו, כיון
שהרצועה היא העיקר ואינו חשוב. כִּי פְּלִיגִי, דְּאֵינִיקָא – בעשוי
כולו ממתכת, מֵר –רבו סָבַר, שחששו דִּילְמָא שְׁלָפָא וּמְחִוָּיָא וְאִתְּנִי
לְאִתְּנִי – שמא תורידנו להראותו ותעבירונו ברשות הרבים, ולכן
אסור לצאת בו בשבת, וְכִי –[שמואל] סָבַר, מֵאֵן דְּרַבָּה לְמִיפָּק –
מי היא זו הרגילה לצאת בכלילא זה, רק אִשָּׁה חֲשׁוּבָה, וְאִשָּׁה חֲשׁוּבָה
ודאי לֹא שְׁלָפָא וּמְחִוָּיָא – לא תבא להסיר כדי להראות, לפי שאין
דרכה בכך.
הגמרא מביאה ראייה לדברי רב אשׁי שיש אופן שרב התיר
בכלילא ובדארוקתא: אֶמַר לִיה רַב שְׁמוּאֵל בְּרַב חֲנָה לְרַב יוֹסֵף
רבו לאחר שחלה ושכח תלמודו, בְּפִירוּשׁ אֲמַרְתָּ לָן מְשֻׁמִּיָּה דְרַב,
בְּלִילָא שְׁרִי – מותר לצאת בו בשבת. ולכאורה יש להקשות שהרי
רב אסר לצאת בכלילא, אלא ודאי שלא אסר רב אלא בשכולו
זהב, אבל ברצועה התיר, ודברי רב יוסף שהתיר רב בכלילא
נאמרו על רצועה, ומוכח כרב אשׁי.
מביאה הגמרא מעשה בענין זה: אֶמַר לִיה לְרַב, אִתָּא גְּבָרָה רַבָּה –
הגיע אדם גדול בתורה אֲרִיכָא – ארוך וגבוה) מארץ ישראל
לְהִתְרַעָא, וּמִסְלַע – והוא צולע על ירכו, וְדָרַשׁ, בְּלִילָא שְׁרִי. אֶמַר
רַב, מֵאֵן גְּבָרָה רַבָּה אֲרִיכָא [דְאִימְלַע] – מידו אותו אדם גדול וגבוה
שצולע על ירכו, לִוי הוּא. ומכאן זה הוכיח בר שראש הישיבה
בארץ ישראל נפטר. לפי שידוע היה שבשעת פטירתו של רבי,
אמר רבי שרבי חנינא בר חמא ישב בראשות הישיבה בארץ
ישראל, וכשנפטר רבי נמנע רבי חנינא מלהיות ראש, מפני כבודו
של רבי אפס שהיה גדול הימנו בשתי שנים ומחצה, והושיבו את
רבי אפס בראש, ומותר שהיה רבי חנינא חשוב כמותו לא נכנס
לבית מדרשו והיה יושב בחורץ, ומשום כבודו שלא ישב לבד, ישב

האחד, וראשה השני עוקץ הוא. בחול חולקת בה – בעוקץ שְׁעָרָה, 46
בשָׁבֶת מְנִיחָתָה כְּנָנְדָה פְּדֻחָתָה. 47

משנה

המשנה מונה דברים שהאיש אסור לצאת בהם לרשות הרבים 48
מדרבנן: לא יצא האיש בסנדל המסופר – סנדל של עץ שמחוברים 49
לו רצועות של עור על ידי מסמרים התחובים בו. ולא בסנדל יחיד 50
– על רגלו האחת בזמן שאין ברגלו מכה, אבל כשיש ברגלו מכה, 51
מותר. ולא בתפילין, ולא בקמיע – כתב של שמות מיוחדים שתלוי 52
בצוארו לרפואה בזמן שאינו מן המומחה, אבל בקמיע מן המומחה 53
מותר לצאת. ולא בשחיין – מלבוש של מתכת שלובש כדי שלא 54
ישלוט בו החרב. ולא בקפדא – כובע של ברזל. ולא במגפיים של 55
ברזל. שכיון שדברים אלו לובשים בשעת מלחמה, גזרו חכמים 56
לאוסרם שלא יחשדוהו שיוצא להילחם בשבת. ואם יצא אינו חייב 57
המאן כיון שדרך מלבוש הם. 58
המאן כיון שדרך מלבוש הם. 59

גמרא

מבררת הגמרא: סנדל המסופר מאי מעמא אסור לצאת בו. אמר 60
שמואל, טעם האיסור אינו משום איסור הוצאה אלא משום 61
מעשה שהיה, שלפי הנוהג היו – בני אדם הנשמטים מן הגזירה 62
בשעת השמד, והיו מתקבצים ונחבאים בקערה לתפילה ולקריאת 63
שמע ואמרו לכל הרוצה לבוא עמם, הנכנס – הרוצה ליכנס, יבסם 64
ויבדוק תחילה אם אין אדם רואהו, והיוצא אל יצא, שמה יש 65
אויבים מבחוץ, והרי הוא אינו יכול לדעת, ויראוהו כשיצא וידעו 66
שאנו כאן. פעם אחת נהפך סנדל של אחד מהן – צד העקב נהפך 67
לצד האצבעות, ושהיו יכולים לנעול מנעליהם משני הצדדים, 68
והיה נראה בקרקע פסיעות של אדם שיצא. בסבורין הם אחד מהן 69
יצא ודימו בעיניהם שראוהו אויבים ועבשו פאין עליהן. ומרב פחד 70
דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בזה אויבים. 71
לשון אחרת במעשה: רבי אילעאי בן אילעור אמר, במערה היו 72
יושבין ושמעו קול מעל גבי המערה, בסבורין היו שפאין עליהם 73
אויבים, דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בזה אויבים. 74
לשון שלישית: רבי יוחנא אמר, בבית הכנסת היו יושבין 75
ושמעו קול מאחורי בית הכנסת, בסבורין היו שפאין עליהם אויבים, 76
דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בזה אויבים. באתה 77
שעה אמרו חכמים אל יצא אדם בסנדל המסופר בשבת. 78
שואלת הגמרא: אי הכי – אם זהו טעם האיסור, בחול נמי ליתסר 79
– יהא אסור לצאת בסנדל זה אף בימות החול. משיבה הגמרא: 80
מעשה כי הנה בשבת הנה, ואסרו רק מעין המאורע. שואלת 81
הגמרא: אם כן, ביום טוב לישתרי – והיא מותרת שהרי אינו מעין 82
המאורע, אלמא תנן – למה שנינו במסכת ביצה (יד) 83

בְּקוֹלֵב – עמוד מעץ שמסמרים קבועים בו ותולים בו אבנים 1
ורצועות למכור, הלך אחר מסמרותיו, ואם הם של מתכת הרי 2
הקולב מקבל טומאה לפי שהעמוד בטל למסמרים שהם פשוטי 3
כלי מתכת. בסולם, הלך אחר שליבותיו. בערסא – מאזניים גדולות 4
מעץ, הלך אחר שליבותיו שבהם תלויים כפות המאזניים והם של 5
מתכת. וחקמים אומרים, דין הכלי אם הוא מקבל טומאה, אינו לפי 6
החלק שבו משתמשים בפועל, אלא הכל הולך אחר המעמיד, והרי 7
גוף הטבעת מעמיד את החותם, והעול ושבו תוחבים את היתדות 8
מעמיד את סמלוניו, והקולב את מסמרותיו והסולם והכלונסאות 9
שמשני צידיו מעמיד את שליבותיו, והעץ הארוך שבמאזניים 10
הוא מעמיד את השלשלאות. ולכן אם הם של מתכת מקבלים 11
טומאה, ואם של עץ אינם מקבלים טומאה. 12
הגמרא מביאה עוד תירוצים שלפיהם אפשר לבאר את המשנה 13
בכלים אף כרבי נחמיה: רבא אמר, דברי המשנה בכלים יטבעת 14
בין שיש עליה חותם בין שאין עליה חותם, אין כולם עולים על 15
תחילת דבריה ואלו הם תכשיטי הנשים, אלא לצדדים קתני – 16
נשנו חלקם על תחילתה וחלקם בפני עצמם, וכך הוא פירושה, 17
אלו הם תכשיטי הנשים, קטלאות נומים וטבעות, ובטבעות הדבר 18
תלוי, יש עליה חותם הרי היא תכשיט דאיש, אין עליה חותם, הרי 19
היא תכשיט דאשה. 20
תירוצ נוסף: רב נחמן בר יצחק אמר, טומאה אשבת קרמית – האם 21
אתה מקשה מדיני טומאה על דיני שבת, הרי טעמם שונה, שכן 22
לענין טומאה 'כלי מעשה' אמר רחמנא (במדבר לא נא), כלומר, כל כלי 23
המשמש את האדם מקבל טומאה, ואף טבעת שיש עליה חותם 24
כלי הוא, ולכן שנינו בכלים שמקבלת טומאה. אבל לענין שבת, 25
דבר שיש בו משום משו – [משא] אמר רחמנא שאסור להוציאו 26
לרשות הרבים, ולכן שנינו במשנתנו שרק טבעת שאין עליה חותם 27
תכשיט הוא, ומותר להוציאו מן התורה. אך ביש עליה חותם משו 28
הוא ואסור להוציאו. 29
שנינו במשנה: ולא תצא כמחש שפאיה נקובה ואם יצאת אינה 30
חייבת חטאת. מבואר במשנה שמן התורה מותר לצאת במחט זו 31
כיון שהיא תכשיט. מבררת הגמרא: למאי חזיא – למה היא ראויה 32
ומדוע נחשבת תכשיט. אמר רב יוסף, הואיל ואשה אונגרת בה 33
שערה היוצא חוץ לקישוריה. אביי מקשה על רב יוסף: אמר ליה 34
אביי, לפי פירוש זה למה אסרו חכמים לצאת במחט, ותהיו בבירית 35
טהורה ותשתרי – תהא דינה כמו אצערדה שעושים לבתי שוקיים 36
להדקן שלא יפלו, שיוצאת בה ולא גזרו חכמים, כיון שעשויה 37
לצניעות לא חששו שמה תסירם להראות לחברתה. כך גם מחט 38
זו העשויה לצניעות שלא תתגלה שערדה, ודאי שלא תסירה, ולמה 39
אסרו בזה. 40
הגמרא מפרשת באופן אחר: אלמא תרגמא רב אדא נרשאה קמיה 41
דרב יוסף, המחט נחשבת תכשיט הואיל ואשה חולקת בה שערה 42
באמצע ראשה לכאן ולכאן. מקשה הגמרא: בשבת, למאי חזיא – 43
למה היא ראויה, הרי בשבת אינה חולקת שערדה. מתרצת 44
הגמרא: אמר רבא, מס של זהב יש לה על ראשה – של המחט 45

הנפלאות דכוונת המצוות צריכים לראותם מתוך הכוונת שעל דרך הפשט, ויתרה מזה – מתוך הכוונות על דרך הפשט המובנים ל'בן חמש למקרא'.

ממאמר שבת פרשת אמור, ה'תשל"ז

שבת. פרק שישי - במה אשה דף ס עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רמא רש"י

בְּקוֹלָב. הוא כמין עמוד רחב מלמשה דק מלמעלה, ומישלטל. והקנני מעמידו לפני חלון חנותו, ומסמירין תחובין בו, ותולין בהן אבנטים ורצועות למכור: בְּעָרְקָה. אישתידיא בלעז, והן מאונס גדולות לשקול צמר ושינה ונחשת, והן של עץ: הֵלֶךְ אַחֵר שְׁלֹשְׁלִיתוֹ. שתליו בהן, ואם של תמכת דן - טמאות: הַמַּעֲמִיד. גוף המעבדת מעמיד החותם, והעול מעמיד את סמליו.

והקולב את מסמרותיו, והסולם את שילבוותיו. שְׁהִירֵי בָהֶם קבועים. וְהַעֲרֵקֵם הוא עץ(א) ארוך, שהקנה שקורין ישא ונהלשון תחוב בו, והשלשלות קבועות בקנה, וכולן העץ ארוך מעמידן. שהוא פלייל, ששתי כפות המאונס תליות בב' ראשין: רְבָא אִמְר. בְּרִייתא דְקַתְנִי "טבעת הוי תבשטי בין שיש עליה חותם בין שאין עליה חותם" - לאו ארישא קאי, דקרי ליה תבשטי נשים, אלא קאי אִמְר. וטבעת שאמר שנטמאת, בין שיש עליה חותם דלאו תבשטי הוא - מיהו דלי מעשה הוא, בין שאין עליה חותם דהוי תבשטי. וכי קתני רישא תבשטי נשים - אשאין עליה חותם: לְמַאי חוּיָא. לתבשטי, דקתני "אינה חייבת חטאת": אוֹגֶרֶת בַּה שְׁעָרָה. היוצא חוץ לקישוריה בורכתו סביב המחת, ותוחבת המחת בשבכה מתחתיה. שלא יצא שְׁעָרָה: וְתִהְיִי כְבִידִית. דחנא מתניתין (לקמן סג). "בבית טהורה מלטמא ויוצאין בה". והיא כמין אַעְצָדָה שעושה לשוקיה מעל בתי שוקיה. לְהִדְקֹן שלא יפלו על רגליה: טְהוּרָה. דלאו תבשטי היא, אלא תשמיש לבתי שוקיה, והוי כטבעת הכלים דְאִמְרֵן טְהוּרֹת, בפרקין דלעיל. וְיוֹצֵאֵין בַּה - שְׁעָרֵיהָ עַל עַם בְּתֵי שְׁעָרֵיהָ, וְלֹא הִי מְשֹׁאֵי. וְיוֹצֵאֵין, דכין דלצניעותא היא - לא שלפא ומחור. והיא מחט נמי לצניעות. דשְׁעָרָה באשה ערוה ולא מתירא: ואמאי לא תמצא לכתחילה? חוֹלְקָתָה. לכאן ולכאן באמצע ראשה, שקורין גריוורא בלעז: וּבִשְׁבֶּתָה לְמַאי חוּיָא. הרי בשבת אינה חולקת שְׁעָרָה: מִסָּל וְהָבָה לָהּ עַל רֹאשָׁהּ. האחד, והשני עוקץ הוי: בחול חולקת שְׁעָרָה. בעוקץ: וּבִשְׁבֶּתָה. תוחבת העוקץ בשבכה, והטס שבראשה השני מונח על פדחתה: מִתְנִי' סְגִיל הַמְּסוּמָר. של עץ הוא, ותחובין מסמרות(ג) למעלה לחזק התחתון על העליון. (העץ עם העור שלמעלה דמינה, ויש לו שתי פיות ותחב רגלו בו). ובגמרא מפרש מאי טעמא גורו ביה: וְלֹא בִּיחִיד. ולא בסגל יחיד: בְּזֶמַן שֶׁאֵין בְּרִגְלָהּ מִכָּה. בתלמוד ירושלמי מפרש: דלא ליחשידי דטעין ליה לחבריה תותי כנפיה. ולשון רבותי: דילמא מתייבי עליה, ושקיל, דשליף ליה וממטי ליה בידי' בשבכת שבת. ומיהו, בזמן שיש ברגלו מכה שרי. ובגמרא בעי בהי מניניהו ודידי ליה: וְלֹא בְּתַפְלִיחִי. בדקפיש טעמא בגמרא (לקמן דף סא): וְלֹא בְּקִטְעִי. שבותין וטוענין לרפואה: שְׁאֵינוֹ מִן הַמּוֹמָחָה. אבל בקמיע מומחה - שרי, ותבשטי הוא לחולה באחד ממלבושיו: שְׁרִיין קִטְרָא וּמִנְפִּיִים. מפרש בגמרא: אֵינוֹ חַיִּב חֲטָאת. דכולהו מין מלבושין ניהו: בחול למלמחה: מִתְנִי' שְׁלֵפִי הַתְּיָרָה הִי. בני אדם הנשקטים מן התורה הוי: הַנִּנְכָּס וְהַנִּזְרָע לִכְנֶס וְיָכֵס. שהנכס יצאה תחלה שאין אדם רואה: וְהַיּוֹצֵא אֶל יָצֵא. שְׁמַי אֵוֹיְבִים מוֹחֲזִין, והוא לא ידע, ויִּרְאוּהוּ ויִּבְנוּ שֶׁאֵינוֹ בָּאֵן: הַתֵּפֶל מְנִילוֹ. שיש לו שתי פיות. ויכול לנגעלו מב' צדדין, אבל ניקר מי הוא לפניו ומי הוא לאחור. ובשנועלו זה הפור, נראה הנכס כאילו הוא יוצא, וניקר מקומו בקרקע: וְהָרְגוּ זֶה אֶת זֶה. בדחיקתו, שהיו סנדליתו מסומרין בעין אותם שעושין לרגלי הסוסים ראשיתו עבים: אֶל יָצֵא. האיש בשבת, בדמפרש לקמיה דבשבת הדין מעשה, ומעין המאורע אסור: אֶלְמָה תֵּנִי. במשכת ביצה:

משלחן

רַב נחמן בר יצחק אמר טומאה אשבת קא רמית. דאפילו בלאו טעמא דהוי תבשטי לאיש היא טמאה מכל כלי מעשה. והשתא, בין לרבא בין לרב נחמן בר יצחק מוקמי תרייהו כרבי נחמיה. ולא מטמא מטעם תבשטי דאשה, אלא מטעם תבשטי דאיש, או מטעם דהוי כלי מעשה. ולצדיק קתני, בין לרבא בין לרב נחמן בר יצחק:

למאי חוּיָא. פי' בקונטרס: למאי חוּיָא? והא משוי הוא! וקשה לר"י, דאם כן, מאי משני "הואיל ואגרת חולקת בה שְׁעָרָה, אטו משום הכי לא הוי משוי? והא אינו לא מלבוש ולא תבשטי! אלא נראה לפרש: למאי חוּיָא - למה היא רגילה לצאת בה בחול. אמר רב יוסף כו'. ובתר הכי פריך: ובשבת למאי חוּיָא? נהי שרגילה לנושאה בשביל שצריכה לחלק בה שְׁעָרָה בשבת יהיה משוי כיון דאינו לא מלבוש ולא תבשטי. ובקונטרס פי' בסמוך: בשבת למאי חוּיָא - והלא בשבת אינה חולקת שְׁעָרָה. וקשה לר"י: חוּיָא. דהא מנא ליה דאסור לחלק בה שיער בשבת? ועוד: דאמאי פריך "והא אסור"? אפילו יתא מותר תקשה: והא משוי הוא!

הואיל ואגרת חוּיָא. שבתה שְׁעָרָה. נראה לר"י: שתוחבת המחת בה בחול, והחזקת את הסכבה כדי שלא יפלו שערותיה חוץ לקישוריה. והשתא אתי שפיר דהויא כעין בירית שאוחות בתי שוקיה שלא יפלו. ולא כפירוש הקונטרס:

וְתִהְיִי כְבִידִית טְהוּרָה ותשתרי. פירוש בקונטרס: דכי היכי דהתם לא דיישי לדילמא משלפא ומחויא, הואיל ולצניעותא עבידא - ה"ל נישוח למישלף ואחויי מהאי טעמא. וקשה לר"י: דהא כבליים אין יוצאין בהן בשבת. דהיישנין דילמא משלפא לזו משום דהוי תבשטי, כמו שאפרש אע"ג דלצניעותא עבידא, כמו בבית הדכל ענין אחד, אלא שבירית באחת, וכבליים בשתיים, כדאמרין לקמן (דף סג). ועוד: דלמה לו להחזיר כיון שחזרת בבירית? דהוי ליה למימר: ותיהוי כבירית ותשתרי? ונראה לר"י דה"פ: ותיהוי כבירית שיוצאין בה, לפי שהיא טהורה, משום שאינה תבשטי דאינה נוי לאשה, כיון דאינה כיא באחת, והויא כטבעת הכלים, דאינה כיא לצורך בתי שוקים. ה"ל - האי מחט שהיא טהורה לפי שהיא אלא כטבעת הכלים - תשתרי, דאינה תבשטי. וא"ת: אמאי לא משני השתא כמין טס של זהב יש לה בראשה, כדמשני לאידך שנינו בדסמוך? וי"ל: דאם היתה אגרת בה שְׁעָרָה - לא היתה מניחתה לעולם כנגד פדחתה, ואינה חשובה תבשטי אלא טס. וקשה לרשבי"א לפירוש זה: דכיון דמחט שאגרת בה שְׁעָרָה היא תפירוש, דאינה קאמר לעיל (דף נב) אבל לענין טומאה - דא ודא אחת היא? הרי יש חילוק אפילו בשלימה, דאחיה שאינה אגרת בה - טמאה, ואחיה שאגרת בה - טהורה? וגריך לומר: דאטומאה נמי פריך, ותיהוי טהורה כבירית שהיא טהורה, גם תשתרי לצאת בה:

ומניחתה כנגד פדחתה. השתא לא היה צריך לומר שחולקת בה שְׁעָרָה כלל, אלא וְשִׁמְעוּן קול מעל גבי המעברה. קול של סגל המסמור: (שייך לע"ב) לֹא בסגל המסמור ולא במגנעל שאינו תפור. תימה לר"י: והא קתני סיפא "זה הכלל. כל שניאותין בו - משלחין אותו בירט". ומפרש בגמ': דכל שניאותין בו בחול קאמר, וסגל המסמור ניואותין בו בחול, ואמאי אין משלחין אותו בירט? וי"ל: דהחמירו בו לפי שבא תקלה על ידו, כי היכי דאסר ליה בשמעתין ר' אלעזר בר' שמעון לטלטלו בכותס בו את הכלי, או לסמוך בו ברעי המטה. אע"פ ששאר כלים שמלאכתן לאיסור - שרי לטלטל לצורך גופן ומקומן. וזה הכלל דקתני התי - לא קאי אלא אמנעל שאינו תפור. ונראה לר"י: דאפי' לרבנן ר' אלעזר דשרי לטלטל לצורך גופו ומקומו - אסור לשלוח בירט. אע"ג דשילוח משום שמחת דשרי חשיב כמו לצורך גופו, מדשרי לשלוח דברים שמלאכתן לאיסור, כיון שבאת תקלה על ידו - ליכא שמחת

ר"ט:

אין

אין בין יו"ט לשבת כו'. ואע"פ דב' "משילין" (ביצה דף לו. ושם) ולקמן בפ' כל הכלים" (דף קכד. ושם) מוקמינן לה כביש, דאי כביה - הא אמרי מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. מ"מ, דמי טפי ירט לשבת, הואיל ולא שריא שאר דברים אלא מטעם שהותרה לצורך אוכל נפש:

השתא

חמש שרינן כו'. בפרק קמא דסוכה (ד' בו. ושם) גבי 'רבי יהודה מכשיר עד ארבעים וחמשים אמה' לא פריך: השתא חמשים כו'. וכן בריש "אע"פ" (כתובות דף נו. ושם) גבי "אבל חכמים אומרים משהה אדם עם אשתו אפילו שתיים ושלוש שנים בלא כתובה", ונראה לר"י: דכל היכא דפשיטא ליה דבעי למימר אפי' טובא - לא פריך. אבל הכא ליכא לפרושי ד' וד' אפילו טובא - דא"כ הותרה סגול המסומר. וכן בפרק "בנות כותים" (נדה דף לו. ושם) פריך וגבין "וכמה היא קישויה" ר' מאיר אומר: אפילו מ' ונ' יום" דליכא למימר אפילו טובא - דאין סברא שיחשב דם קישוי מיום תחילת עיבורה. ומשמע ליה בכל הני דשיעורא בתרא דוקא, ולחכי פריך - דלימא שיעורא בתרא, ולא לימא שיעורא קמא. ולקמן בפרק "מפני" ד' וד' קופות דף קכז) פריך נמי: השתא חמש שרי, ד' כו'. משמע ליה דטפי לא שרינן משום טורח שבת, ומשני רב חסדא: ד' מאוצר קטן, חמש מאוצר גדול. ושמואל משני: ד' וד' אפילו טובא, כדאמרי אינשי. דסבר: אפילו טובא מצי לפנות, ובלבד שלא יגמור את האוצר. פ"י: קרקעת האוצר, משום אשווי גומות, וכדאמרינן להם. וא"ת: דברק "אע"פ" (כתובות דף ס. ושם) אמרינן: תינוק יונק והולך אפילו ד' וד' שנים. ולא פריך. אף על גב דהוי דוקא, מדפריך להם מחבילתו על כתפו. ומשני: אידי ואידי חד שיעורא. וי"ל: הא - בכחושי, הא בבריאי. והא דאמרין בפרק "הורע" (חולין דף קלב): כון טבח שתיים וג' שבתות פטור מן המתנות, מכאן ואילך - חייב במתנות. אומר ר"י: דנקט שתיים לרבי, דאית ליה ב"באה על יבמתו" (יבמות דף סד:) דבתרי זמיני הויא חזקה וג' לרשב"ג):

דעבד

(משלחין כלים כ"ט, בין תפורין בין שאינן תפורין) אכל לא סגדל המסומר, ולא מנעל שאינו תפור (ב"ט). בשבת מ"ט - דאיכא כינופאי, ב"ט נמי - איכא כינופאי. תענית צבור איכא כינופאי, ליתסר! מעשה כי הוה - בכינופאי דאיסורא, הכא - כינופאי דהיתרא הוה. ואפילו לר' חנינא בן עקיבא דאמר: "לא אסרו אלא בירדן, ובספינה, ובמעשה שיהיה", הני מילי - ירדן, ושאני משאר נהרות. אבל מ"ט ושבת - כי הדר יניהו, דתנן: אין בין מ"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד. א"ר יהודה אמר שמואל: לא שנו אלא לחוק, אבל לנו - מותר. וכמה לנו? ר' יוחנן אמר: חמש בזה וחמש בזה, ור' חנינא אמר: שבע בזה ושבע בזה. א"ל ר' יוחנן לרב שמן בר אבא: אסברא לך. לרדיי - שתיים מכאן ושתיים מכאן ואחת בתרסייתו, לר' חנינא - ג' מכאן וג' מכאן ואחת בתרסייתו. מיתבי: סגדל הנוטה עושה לו שבע, דברי רבי נתן. ורבי מתיר ב"י. בשלמא לרבי חנינא - הוא דאמר פרבי נתן, אלא רבי יוחנן דאמר כמאן? הוא דאמר בר' נהוראי: דתניא, ר' נהוראי אומר: ה' מותר, ושבע אסור. א"ל איפה לרבה בר בר חנה: אותן תלמידי רבי יוחנן - עבדו בר' יוחנן, אנו נעבד פרבי חנינא. בעא מיניה רב הונא מרב אשי: חמש מהו? א"ל: אפילו ו' מתר. ט' מאי? א"ל: אפילו ח' אסור. בעא מיניה ההוא רצענא מרבי אמי: תפרו מבפנים מהו? א"ל: מותר, ולא ידענא מ"ט. אמר רב אשי: ולא ידע מר מ"ט? בין דתפרו מבפנים - הוי ליה מנעל. בסגדל - גזרו ביה רבנן, במנעל - לא גזרו ביה רבנן בעא מיניה ר' אבא בר זבדא מר' אבא בר אבינא: עשאו כמין כלבים מהו? א"ל: מותר. איתמר נמי, אמר רבי יוס' בר' חנינא: עשאו כמין כלבים - מותר. א"ר ששת: חיפהו פלו במסמרות, כדי שלא תהא קרקע אוכלתו - מותר. תניא פוותיה דרב ששת: "לא יצא האיש בסגדל המסומר, ולא ומיל מכות לבית, אפלו ממוטה למטה. אבל מטלטלין אותו לכפות בו את הפלי ולסמוך בו פרעי המטה, ור' אלעזר בר' שמעון אוסר. נשור רב במסמרותיו, ונשתיר בו ד' או ה' - מותר, ורבי מתיר עד שבע. חיפהו בעור למטה וקבע לו מסמרות מלמעלה - מותר. עשאו כמין כלבים, או כמין טם, או כמין יתר, או שיחפהו פולו במסמרות כדי שלא תהא קרקע אוכלתו - מותר". הא גופה קשיא: אמרת "נשור רב מסמרותיו" - אע"ג דנשתירו ביה טובא, וחדר תני: "ארבע או חמש" - אין, טפי - לא! א"ר ששת: לא קשיא: כאן - שנגממו, כאן - שנגעקו. "ארבע או חמש" מותר. השתא חמש שרי, ארבע מיבעיא? א"ר חסדא: ארבע מסגדל קטן, וחמש מסגדל גדול. ורבי מתיר עד שבע. והתניא: רבי מתיר עד שלש עשרה! נוטה שאני, השתא דאתית להכי - לרבי יוחנן נמי לא קשיא, נוטה שאני. אמר רב מתנה, ואמרי לה אמר רב אחדכי בר מתנה אמר רב מתנה: אין הלכה בר' אלעזר בר' שמעון. פשיטא, יחיד ורבים הלכה כרבים! מהו דתימא: מסתברא טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון בהא - קמ"ל. אמר רבי חייא: אי לאו דקרו ל' "כבלאי שרי איסורי" שרינא ביה טובא. וכמה? בפומבדיתא אמרין: עשרין וארבע, בסורא אמרין: עשרין ותרתי. אמר רב נחמן בר יצחק: וסימניך - עד דאתא מפומבדיתא לסורא, חסר תרתי. "ולא ביחיד בזמן שאין פרגלו מכה".

משלחין כלים כ"ט בין תפורין בין שאינן תפורין אבל לא סגדל המסומר. אלקא: לא בר מנעלי בירט הוא, דתא קתני תהם "כל שנתאחז בו בירט משלחין אותו": איכא כינופאי. שאין עושין מלאכה, ונקבצין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, כי יהיה מעשה דהוה כינופאי: דאיסורא. בעשיות מלאכה: ואפילו לרבי חנינא בן עקיבא. בפרק "דומר בקדש" גבי נושא מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה, שנגמא כות מן המת תחוב בקרקעיתא של ספינה, ונטמא, וקאמרי רבנן דגזרו שלא יעביר אדם מי חטאת בספינה, ולא על הגשר, ולא ישיט על פני המים אחר ירדן ואחר שאר נהרות. ופליג ר' חנינא. ואמר: לא אסרו אלא בירדן, ובספינה. ולא גשר ושאר נהרות. דגזירה שגזרו מחמת מאורע - אין להם לגזור אלא מעין המאורע: דשאני משאר נהרות. בירדן או בעומק: אלא לחוק. משמרתיו נעשו לחוק העקב שקורין שול"א. עם הפגתא שקורין אינפיינא. אבל לגוי - מותר. דלא גזרו אלא מעין המאורע, ונהרו לחוק. הוי כסתם מסמרים דסגדל: שתיים מכאן. לצד חיצון, אחר בראשו לצד האצבעות, ואחר לצד עקבו, ושתיים מכאן - לצד נמימי נהרות. בירדן הרגלים: תרסייתו. רצועותיו: סגדל הנוטה. שתחתון שלו אינו שוה, שעב מצד זה ודק מצד זה, וכשדורס נוטה לצד הדק. וצריך להגבילו שיטה שוה לצד שנגדו: איפה. שם חכם, ובנו של ר' רחבה דפומבדיתא הוה: תפרו מבפנים. שנתן מנעל של עור לפנים מן הסגדל. תפרו = פורדריץ בלעז: מותר. שמעתי מר' יוחנן, וטעמא לא ידענא: מותר. לקבוע בו מסמרים מבחוץ: עשאו. למסמר כמין כלבים, בלעז = טינפילרין - שני ראשין חזין ובפניו, ונעץ שני ראשין בעץ כדאמרי בסוטה (יט:). כלבים של ברזל משלין לה לחוק פיה: מותר. הואיל ונשתנה משאר מסמרים, דלא גזרו אלא מעין המאורע: חיפהו. מלמטה: אבל משלחין אותו. דותרת כלי עליו: אוסר. דילקא אתי לגזעלו: נשור רוב מסמרותיו בו. לקמן מפרש לה: מותר. הואיל ונשתנה מכמו שהיה, דמעין המאורע גזרו: לראש מסמר רחב כמין טם - או עשאו חד כמין יתר: ע"ז. דאשתא מוכא. ובלבד שיחיו מעוט: שנגממו. מלמעלה, ורשומו ניכר בתוך העץ אפילו טובא, דתא מניכר שאינו כבדיתו: שנגעקו. לגמרי, שאין ניכר שהיה בו יותר, ד' או ה' ואין, טפי לא. לר"ה. ולשון חבירו איכא: נוטה שאני. שכוון צריכין לו להשוותו, ואין אחר מזה לחוק: השתא דאתית להכי. לחלק בין נוטה לשאין נוטה: לר' יוחנן נמי. דספרת לכלי מיה ואמרת דאמר כמאן, איכא נמי לתרצי - לעולם פרבי נתן, נוטה שאני - דהתם מתיר עד שבע. אבל אין נוטה - ה' ותו לא: מסתברא ששא. דאסור לטלטל, שמא יגעלו: כבלאי שרי איסורי. דר' חייא מבבל הוה, כדאמרין בסוכה: עלו רבי חייא וגביו ויחידו: עד דאתא ר' חייא. כשעלה מבבל לארץ ישראל ובא דרך סוריא מפומבדיתא: חסר תרתי. נפלו שתיים מפומבדיתא בדרך: לסורא חסר. (תרתי) דומה אצל דומה:

הנינא.
הגמרא מביאה עוד אמורא הפוסק כרבי חנינא: **כָּעָא מִיְנִיה רַב**
הוּנָא מִרְב אִשִּׁי חֲמֵשׁ מִסְמָרִים מְהוּ, אֲמַר לִיה אֲפִילוּ שְׁבַע מוֹתָר.
תִּשְׁעָא מֵאָה, אֲמַר לִיה אֲפִילוּ שְׁמוֹנָה אֲסוּר.
הגמרא מבארת שיטתם אופנים וצורות שאינם בכלל גזירת איסור
סנדל המסומר. מביאה הגמרא ספק בענין זה: **כָּעָא וְ–שאלו מִיְנִיה**
ההוא רִבְעָנָא וְ–סנדלרו המסומר, מְהוּ – תִּפְרוּ מִכַּפְּנִים – נתן מנעל של
עור לפניו מן הסנדל המסומר, כִּי חָצִי עֵינָיו וְשֵׁנִי רָאשֵׁי חֲדָיִם
שמעתי מרבי יוחנן שמוותר, וְלֹא יִדְעָנָא מֵאָה מְעַמָּא מוֹתָר. אֲמַר רַב
אִשִּׁי לרבי אמי בתמיה, וְלֹא יָדַע מִרְבָּא מֵאָה מְעַמָּא, הרי הטעם פשוט
הוא, כִּיֹּן דִּתְפְרוּ מִכַּפְּנִים הוּי לִיה מְנַעַל, כִּסְנָדְל גִּזְרוּ בֵּיה רִבְנָן
כִּמְנַעַל לֹא גִזְרוּ בֵּיה רִבְנָן כִּיֹּן שְׁאִינוּ מַעֲיָן הַמְאֹרֵע.
עוד ספק מביאה הגמרא: **כָּעָא מִיְנִיה רַבִּי אֲבָא בְרִי אֲבָא מִרְבִּי אֲבָא**
בְּרִי אֲבָנָא, עֲשָׂאוּ לְמִסְמָר כְּמִין פְּלָבֹס – קרס מכופף בעל שני
חודים. כלומר שהמסמר כפוף כמין חצי עיגול ושני ראשיו חדים
ונעוצים בסנדל וראה ציורו, מְהוּ, אֲמַר לִיה מוֹתָר, הוואיל ושונה
הוא משאר מסמרים ואינו מעין המאורע. מביאה הגמרא סיוע
לזה: אֲתִתְרַם נְמִי אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא עֲשָׂאוּ כְּמִין פְּלָבֹס מוֹתָר.
הגמרא מבארת עוד אופן שאינו בכלל הגזירה: **אֲמַר רַב שְׁשֵׁת,**
חִיפָהוּ מִלְמַטָּה כּוּלּוּ בְּמִסְמָרוֹת כְּדִי שְׁלֹא תִהְיֶה כְּרָקֵעַ אוֹכְלָתוֹ
והסחוליה לא תתקלקל, מוֹתָר, כִּיֹּן שִׁמְסָמְרִים אֵלּוּ אִינֵם מַעֲיָן
המאורע. מביאה הגמרא הוכחה לרב ששת מברייטא: הִנֵּנָא
בְּוֹתֵיהּ דְּרַב שְׁשֵׁת, לֹא יָצָא הַתִּיר עַד שֶׁבַע כְּסָנְדְל בְּמִסְמָר לְרִשּׁוֹת
הרבים, וְלֹא יִפְּיֵל עֲמּוּ מִכִּית לְכִית באותה חצר, וְאֲפִילוּ לֹא יַעֲלּוּ
כדי לילך עמו מִפְּנֵה לְמַטָּה שְׁבֹאוֹתוֹ הַבֵּית, אֲבָל מְטַלְטֵלִין אוֹתוֹ
לְכָפוֹת בּוֹ אֶת הַכְּלִי וְלִסְמֹךְ בּוֹ בְּרַעֲי הַמְּטָה ואינו מוקצה כִּיֹּן
שתורת כלי עליו. וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹסֵר לְטַלְטֵלוֹ אֲפִילוּ
לצורך, גזירה שמא יבוא לנזעלו. ומונה הברייטא אופנים שאינם
בכלל גזירת סנדל המסומר. נִשְׁדְּרוּ רֹב מִמְּסָמָרוֹתֶיהּ, וְנִשְׁתַּתִּיר בּוֹ
אֲרַבְעָא אוֹ חֲמִשָּׁה מוֹתָר. וְרַבִּי מַתִּיר עַד שְׁבַע מִסְמָרִים. חִיפָהוּ כְּעוֹר
מִלְמַטָּה וְקָבַע לוֹ מִסְמָרוֹת מִלְמַעְלָה, מוֹתָר, כִּיֹּן שֶׁהִסְנִיד נִשְׁתַּחֲ
ואינו מעין המאורע. עֲשָׂאוּ כְּמִין פְּלָבֹס, אוֹ שְׁעֵשָׂה רֹאשׁ הַמִּסְמָר
רחב כְּמִין מָס, אוֹ שְׁעֵשָׂאוּ חֹד כְּמִין יָתֵד, אוֹ שְׁחִפְּהוּ כּוּלּוּ בְּמִסְמָרוֹת
כְּדִי שְׁלֹא תִהְיֶה כְּרָקֵעַ אוֹכְלָתוֹ, מוֹתָר, והרי זה כדברי רב ששת
שהתיר בחיפיו מסמרים כדי שלא תהא קרקע אוכלתו.
מקשה הגמרא סתירה בברייטא זו: **הָא גּוֹפֵה קִשְׁיָא – דברי**
הברייטא עצמם סותרים אוֹת אֵת זֶה. תחילה אֲמַרְתָּ – נֹאמַר
בברייטא שאם נִשְׁדְּרוּ רֹב מִמְּסָמָרוֹתֶיהּ מוֹתָר, ומשמע שֶׁעַל גֵּב
דְּנִשְׁתַּתִּירוּ בֵּיה מוֹתָר – הרבה מסמרים, כֹּל זֶמַן שֶׁהֵם מִיעוּט מִמָּה
שהיה כאן מתחילה, מוֹתָר. וְהָדָר תֵּנִי – ואחר כך נאמר שרק אם
נשתתירו בו אֲרַבְעָא אוֹ חֲמִשָּׁה, אֵין – מוֹתָר, אבל מִפִּי – יותר ממנין זה
לא, ואפילו הם מיעוט. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב שְׁשֵׁת לֹא קִשְׁיָא,
כָּאֵן – ברישא שמשמע שמוֹתָר אֲפִילוּ בנשתתירו הריבה, מדובר
באופן שֶׁהַמִּסְמָרוֹת נִנְקְמוּ, כלומר נקצץ ראשם אך לא נעקרו
לגמרי, אלא רישומם ניכר שאינו כמו שהיה ואינו מעין המאורע.
ואילו כָּאֵן – המבואר בסיפא שדווקא ארבע או חמש מוֹתָר ולא
יותר, מדובר שֶׁנִּעְקְרוּ לגמרי ולא ניכר שהיה בו יותר.
הגמרא מוסיפה לבאר את דברי הברייטא. שנינו בברייטא זו:
אֲרַבְעָא אוֹ חֲמֵשׁ מוֹתָר. מקשה הגמרא: הַשְּׁתָּא חֲמִשָּׁה שְׁרִי, אֲרַבְעָא
מִיִּבְעָא – מאחר ששינו שבנשתתירו חמשה מוֹתָר, וכי צריך לומר
שמוֹתָר בארבע. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב הִסְדָּא, הברייטא דיברה
בשני אופנים, מה שהתירה בִּאֲרַבְעָא מדובר כשנשתתירו מִסְנָדְל כְּפִין,
זֶה שהתירה בחֲמֵשׁ מדובר כשנשתתירו מִסְנָדְל גָּדוֹל.
עוד שנינו בברייטא זו: **וְרַבִּי מַתִּיר עַד שְׁבַע, מקשה הגמרא: וְהִתְנַיָּא**
בברייטא לעיל לענין סנדל הנוטה, רַבִּי מַתִּיר עַד שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה.
מתרצת הגמרא: **נִוְשָׂה שְׁאֵין וְ–שונה, כִּיֹּן שֶׁכֹּל הַמִּסְמָרִים צָרִיכִים**
לוֹ לְחִשּׁוּתוֹ ואֵין אֶחָד מֵהֶם עֲשׂוּי לְחֹק, ודווקא בזה התיר רבי עד
שלש עשרה, אבל כאן שמשמרתו נעשו מתחילה לְחֹק לא התיר
יותר משבע.

(מְשַׁלְחִין אֶחָד לַחֲבִירוֹ בָּלִים וְ–בגדים) בָּיּוֹם טוֹב, בֵּין תְּפִירוֹ, בֵּין
שְׁאֵינָן תְּפִירוֹ, כִּיֹּן שֶׁגַם בִּלֹּא תְפִירָה הֵם רְאוּיִים לְתַשְׁמִישׁ כִּגּוֹן
לְהַתְכַּסּוֹת בָּהֶם אוֹ לִישֵׁב עֲלֵיהֶם, אֲבָל לֹא מִשְׁלַחִין מְנַדְל הַמְּסוּמָר
כִּיֹּן שֶׁאִסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, וְלֹא מְנַעַל שְׁאֵינָן תְּפִירוֹ (בָּיּוֹם טוֹב) כִּיֹּן
שְׁאִינוּ רְאוּי לְשִׁימוּשׁ עַד שִׁתְקַנּוּהוּ. הרי מוכח מכאן שאפילו ביום
טוב אסור לצאת בסנדל המסומר.
משיבה הגמרא: **בְּשֵׁבַת מֵאָה מְעַמָּא אֲסוּר, משום שדומה למאורע**
לא רק בכך שאירע בשבת, אלא דְּאִיכָּא בִּינוּפִיָּא – שאנשים
מתקבצים בו לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, והרי הוא מעין
המאורע ההוא, ולכך בָּיּוֹם טוֹב נְמִי דְּאִיכָּא בִּינוּפִיָּא גַם הוּא מַעֲיָן
המאורע ואסור.
מקשה הגמרא: אם הדבר תלוי בכך שהוא יום של התאספות
אנשים, הרי גם בִּתְעֻנִּית צָבוּר אִיכָּא בִּינוּפִיָּא וְלִיתְרַם. משיבה
הגמרא: **מְעַשָּׂה כִּי הוּא בְּכִינוּפִיָּא דְּאִסְרוּ – המעשה היה בשבת**
שהוא יום שיש בו התאספות אנשים וגם אסור הוא בעשיית
מלאכה, אבל הָכָּא – בתענית ציבור, בִּינוּפִיָּא דְּהִתְרָא הָךְ – נכון
אמנם שיש בו התאספות אנשים, אבל מוֹתָר הוּא בְּעִשְׂיית מְלָאכָה,
ואינו מעין המאורע.
מוסיפה הגמרא שיום טוב ושבת דומים זה לזה מאד, עד שאפילו
מי שסובר לגבי שאר דברים שלא גזרו אלא מעין המאורע ממש,
מוֹדָה הוּא שֶׁאִסוּר סַנְדַל הַמִּסְמוּר אִף בְּיוֹם טוֹב: וְאֲפִילוּ לְשִׁיטָת רַבִּי
חֲנִינָא בֵּין עֲקִיבָא דְּאִמָּר בְּתוּסַתוֹ (פרה סוף פ"ט), שֶׁלֹּא אֲסוּר אֱלֵא
בִּירְדָן וּבְסַפִּיָּא וּבְמַעְשָׂה שְׁתָּרָה מִמֶּנּוּ, לִגְבִּי מִן חֲטָאת ואִפְרָא חֲטָאת
שֶׁאִסוּר חֲכָמִים לְהַעֲבִיר בְּסַפִּיָּא, מִפְּנֵי מַעֲשָׂה שֶׁהָיָה שֶׁהַעֲבִירוֹם
בְּסַפִּיָּא שִׁשְׁטָה בִּירְדָן, וְנִמְצָא כּוֹיֵת מֵת תַּחֲבוּ בִּקְרַקְעִית הַסַּפִּיָּא
וְנִטְמָאוּ וְנִפְסְלוּ, וְלִדְעוֹתוֹ לֹא אֲסוּר לְהַעֲבִיר בְּשָׂאֵר נְהוֹרוֹת אֵלּא רַק
בִּירְדָן לִפִּי שֵׁשׁ הָיָה הַמַּעֲשָׂה, ואִף בִּירְדָן לֹא נֹאסֵר אֵלּא בְּסַפִּיָּא,
אֲבָל לְהַעֲבִיר בְּצוּרָה אַחֶרֶת מוֹתָר, מִכֹּל מְקוֹם מוֹדָה הוּא בְּסַנְדַל
שֶׁאִסְרוּהוּ בְּיוֹם טוֹב אֲפִילוּ שְׁאִינוּ מַעֲיָן הַמְאֹרֵע מִמֶּנּוּ, שֶׁכֵּן הֵנִי
מִיָּד יִרְדָן דְּשָׁאֵין שְׂשָׂאֵר נְהוֹרוֹת בְּרֹחוֹבוֹ וְעוֹמְקוֹ וְלִכֹּן לֹא גִזְרוּ בָּהֶם,
אֲבָל יוֹם טוֹב וְשֵׁבַת כִּי הִרְדִּי נִינְחוּ – הרי שיום הם, דִּתְנָן, אֵין בֵּין
יוֹם טוֹב לְשֵׁבַת אֱלֵא אוֹכְלֵי נֶפֶשׁ בְּלָבָד והרי הוא נחשב מעין
המאורע.
הגמרא מביאה פרטי דינים בצורת ומנין המסמרים שלא כולם
בכלל גזירת סנדל המסומר: **אֲמַר רַב יְהוֹדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל, לֹא שָׁנוּ**
שֶׁאִסוּר לְצֹאת בּוֹ אֱלֵא כְּשִׁמְסָמְרֵיו עֲשׂוּיִים לְחֹק – להדק ולחבר
את רצועות העור לסוליה, אֲבָל אִם עֲשׂוּיִים לְנוֹי, מוֹתָר, מִפְּנֵי
שהמסמרים שהיו בסנדל באותו המאורע היו עֲשׂוּיִים לְחֹק,
וכשהם עֲשׂוּיִים לְנוֹי אינו מעין המאורע. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: וְעַד כְּפָה
מִסְמָרִים הֵם לְנוֹי. משיבה הגמרא: נִחְלָקוּ בזה הַאֲמוּרָאִים, רַבִּי יוֹחָנָן
אֲמַר, חֲמֵשׁ כְּסַנְדַל זֶה וְחֲמֵשׁ כּוֹה, וְרַבִּי חֲנִינָא אֲמַר, שְׁבַע כּוֹה וְשְׁבַע
כּוֹה, מִבְּאֵר רַבִּי יוֹחָנָן אֵת שִׁיטתוֹ וְאֵת שִׁיטַת רַבִּי חֲנִינָא: אֲמַר לִיה
רַבִּי יוֹחָנָן לְרַב שְׁמֹן בְּרִי אֲבָא, אֲסָקְרָא לָךְ, לִרְדִּי – לשיטתי שֶׁתִּים
מִכָּאֵן לְצַד הַחִיצוֹן, אֶחָד בְּרֹאשׁוֹ לְצַד הָאֲצִבְעוֹת ואֶחָד בְּצַד הָעֵקֶב,
וְשֶׁתִּים מִכָּאֵן לְצַד הַפְּנִימִי שֶׁבֵּין הָרַגְלִיִּים, וְאַחַת בְּתַרְסִיּוֹתָיו – בראש
הרצועות. לְרַבִּי חֲנִינָא שְׁלֹשׁ מִכָּאֵן לְצַד הַחִיצוֹן שֶׁל הַנֶּעֱל, וְשְׁלֹשׁ
מִכָּאֵן לְצַד הַפְּנִימִי, וְאַחַת בְּתַרְסִיּוֹתָיו.
הגמרא מקשה על רבי יוחנן: מִיִּתְרִי, מְנַדְל הַנוּטָה – שסוליותו אינה
ישרה, אלא מצד אחד הוא עבה ומצידו השני הוא דק, וכשדורס
הרי הוא נוטה לצידו הדק, וצריך להגביהו על ידי מסמרים שיהא
שוה לצד שכנגדו. עוֹשָׂה לוֹ שְׁבַע מִסְמָרִים, דְּבָרִי רַבִּי נָתָן. וְרַבִּי מַתִּיר
בְּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה. מִפְּרַשְׁתָּה הַגְּמָרָא: בְּשְׁלֹשָׁא לְרַבִּי חֲנִינָא – הדבר מוכן
לדעת רבי חנינא שמתיר בשבע, שֶׁלֹּא שְׁהוּא דְּאִמָּר בְּרַבִּי נָתָן, אֱלֵא
רַבִּי יוֹחָנָן הַמַּתִּיר רַק בְּחִמֶּשׁ דְּאִמָּר מִכָּאֵן, הָרִי אֵין תַּנָּא הַסּוּבֵר
כְּמוֹתוֹ. משיבה הגמרא: הוּא דְּאִמָּר בְּרַבִּי נְהוֹרָאִי, דִּתְנַיָּא, רַבִּי
נְהוֹרָאִי אוֹמֵר חֲמֵשׁ מוֹתָר וְשְׁבַע אֲסוּר.
הגמרא פוסקת כדעת מי יש לנהוג: **אֲמַר לִיה אִיפָּה (שם חכם) לְרַבָּה**
בְּרִי בְרִי הָנָה, אֲתוּן – אֵתָם תִּלְמִידֵי רַבִּי יוֹחָנָן, עֲבִידוּ וְ–תעשו) בְּרַבִּי
יוֹחָנָן, אֵין אֲנִי – אנו, כל שאר בני בבלי, נַעֲבִיד – יש לנו לעשות בְּרַבִּי

מדייקת הגמרא: הא אם יש פגול אחת מכה, נפיק – מותר לצאת
בסנדל יחיד. מבררת הגמרא: בתי מינייהו נפיק – באיזו מרגליו
יוצא בסנדל, האם ברגל שיש בה מכה או ברגל השניה שאין בה
מכה.

מביאה הגמרא מחלוקת בדבר: אמר רב הונא, באותה שיש בה
מכה הוא נועל את הסנדל. מבארת הגמרא את דבריו: אלמא קסבר
– מוכח שרב הונא סובר, סנדל לשום צער עבד. כלומר, סנדל
עשוי כדי להגן שלא תנגף רגלו באבנים ובקוצים שבדרכים
ויצטער. ולכן, כשרואים אותו צולע ויודעים שיש ברגלו מכה
והוא נועל רק בה סנדל, מבינים שהטעם שאינו נועל בבריאה הוא
מפני שעור כפות רגליו עבה וקשה ואינו מצטער באבנים
שבדרכים, אלא שלרגלו המוכה צריך הוא סנדל כדי להגן עליה,
ולא יחשדוהו שמטלטל את השני תחת ידו ובגדיו. ולכן מותר
לצאת בסנדל יחיד באופן זה.

דעה אחרת מביאה הגמרא: והיא בר רב אמר, שנועל הוא באותה
שאיין בה מכה. מבארת הגמרא את דבריו: אלמא קסבר – מוכח
שהוא סובר, סנדל לשום תענוג עבד. כלומר, סנדל עשוי לאדם
איסטנטי ורך הרוצה להתענג בסנדל, ומתוך מעשיו שנועל סנדל
מוכח שאיטנטי הוא. וזו שיש בה מכה, מכתה מוכחת עליה שאינו
יכול לנעול בה, ולא יחשדוהו שמטלטל את השני תחת ידו ובגדיו.
הגמרא מביאה דברי אמורא נוסף שלכאורה יש ללמוד מדבריו
כרב הונא: ואף רבי יוחנן סבר לה להא דרב הונא, דאמר ליה רבי
יוחנן לרב שמן בר אבא, הב לי מקטא – תן לי מנעלי. והב ליה דמינ
– נתן לו רב שמן בר אבא נעל ימין. אמר ליה רבי יוחנן, צעיתו דמה.
כלומר, כיון שרבי יוחנן סובר שצריך לנעול רגל שמאל תחילה
ואחר כך של ימין וכמובא בגמרא להלן, אמר לו רב שמן בר
אבא, שאם אנעל עתה את של ימין שוב לא אוכל לנעול את של
שמאל לאחריו אלא אצא בנעל יחיד, ונמצא שעשית את של ימין
כאילו היתה בה מכה, ולכן אני נועל בה בלבד. ומוזה מוכח,
שדעת רבי יוחנן היא שנועל באותה שיש בה מכה וכדעת רב
הונא. דוחה הגמרא: ודילמא כתיא בר רב כתיא ליה – שמא סובר
הוא כחייא בר רב שבאותה שאין בה מכה הוא נועל, והכי קאמר
– וכך היתה כוונת דבריו לרב שמן בר אבא, שאם אנעל עתה את
של ימין הריני יוצא ביחיד, ונמצא שעשית את הרגל של שמאל
כאילו יש בה מכה, שהרי אצא רק בנעל של ימין.

מבארת הגמרא: ואודא רבי יוחנן לטעמיה – רבי יוחנן שהקפיד על
רב שמן בר אבא שהקדים להביא לו את של ימין חולץ בזה
לשיטתו, דאמר רבי יוחנן במקום אחר, בתפילין כך מנעלי, מה
תפילין מניחים ביד שמאל, אף מנעלין מקדימים לנעול ברגל של
שמאל תחילה.

הגמרא מקשה על דברי רבי יוחנן שאמר שיש להקדים את נעילת
רגל שמאל מברייטא: מיתבי, שנינו בברייטא, קשהוא ו-כשארדם
נועל את מנעליו, נועל את של ימין תחילה, ואחר כך נועל את של
שמאל.

הגמרא מביאה את הברעות האמוראים כיצד יש לנהוג בדבר זה:
אמר רב יוסף, השתא דתניא הכי – עכשיו ששנינו בברייטא שיש
להקדים את של ימין, ואמר רבי יוחנן הכי – ואילו רבי יוחנן אמר
להיפך שיש להקדים את של שמאל, מוכרח להיות שאינם
חולקים, אלא רבי יוחנן בא לומר שעל אף שימין חשובה בהרבה
מקומות, יכול לנעול של שמאל תחילה מפני שחשובה היא לגבי
תפילין, והברייטא השמיעתנו שעל אף ששמאל חשובה בתפילין,
יכול להקדים את של ימין, מפני שחשובה היא בהרבה מקומות,
לכן, דעבד הכי עבד, דעבד הכי עבד – מי שרוצה לעשות כרבי
יוחנן ולחבב את של שמאל ולהקדימו תמיד, הרשות בידו לעשות
כן, ומי שרוצה לעשות כברייטא ולחבב של ימין ולהקדימו תמיד,
הרשות בידו.

אביי מקשה על דברי רב יוסף: אמר ליה אביי לרב יוסף, דילמא
ו-שמא) לעולם דברי הברייטא ורבי יוחנן סותרים הם זה לזה, ורבי
יוחנן, הא מתינתא לא הנה שמיני ליה – לא שמע ברייתא זו, ואי

הנה שמיני ליה – ואילו היה שומעה, הנה הדר ביה – היה חוזר בו,
ואם כן יש לנהוג כדברי הברייטא ולנעול תחילה ימין, ואי נמי –
ויתכן גם לפרש באופן הפוך, שאכן שמיני ליה – שרבי יוחנן שמע
לברייטא זו, ואף על פי כן פסק אחרת, כיון דקסבר, אין הלכה
באותה משנה, ואם כן צריך לנהוג כמותו ולהקדים את של שמאל,
ונמצא הדבר בספק.

מוסיפה הגמרא להביא ממנהגי אמוראים בזה: אמר רב נחמן בר
יצחק, ורא שמים היה יוצא דני שתיקה, ונהוג כדברי הברייטא
וכדברי רבי יוחנן, וזנו – מי הוא אותו ירא שמים שנהג כן, מר כריה
דרבנא. מבררת הגמרא: הוי עבד – איך עשה כדברי שניהם.
מפרשת הגמרא: סיים דימיניה ולא קטר – תחילה נעל את רגל
ימינו, ועדיין לא קשר את רצועות הנעל, ולאחר מכן סיים
דשמאלית וקטר – נעל את רגל שמאלו וקשר את רצועותיה, והדר
– ולאחר מכן חזר וקטר דימיניה – קשר את רצועות הנעל שברגל
ימין.

לעומתו מביאה הגמרא מנהג אמורא אחר: אמר רב אשי, חזינא
ו-ראיתין לרב כהנא, דלא קפיד – שלא הקפיד לנעול נעל מסוימת
תחילה, אלא פעמים היה מקדים של ימין ופעמים מקדים של
שמאל.

מביאה הגמרא עוד ברייתא העוסקת בענין זה: תנו רבנן בברייטא,
קשהוא נועל מנעליו, נועל של ימין תחילה, ואחר כך נועל של
שמאל, וקשהוא חולץ את מנעליו, חולץ של שמאל תחילה, ואחר
כך חולץ של ימין, וקשהוא רוחץ את גופו, רוחץ צד של ימין תחילה,
ואחר כך רוחץ צד של שמאל, וכן קשהוא קד בשמן את גופו, קד
צד של ימין תחילה, ואחר כך סך הוא צד של שמאל, והרוצה לסוך
כל גופו, סך ראשו תחילה, מפני שהוא מלך על כל איבריו.

הגמרא מבארת את טעם איסור היציאה בתפילין והטעם שאין
בהם חיוב חטאת. שנינו במשנה: ולא יצא בתפילין וכו', ואם יצא
אינו חייב חטאת. אמר רב ספרא, לא תימא, שהאיסור לצאת
בתפילין בשבת הוא רק איליף דמאן דאמר – לפי דעת הסובר שבת
לא זמן תפילין הוא – שמצות תפילין אינה נוחגת בשבת, והרי זה
דומה למשאו, אלא אפילו למאן דאמר שבת זמן תפילין הוא, ואם
כן מלבוש הוא ואינו משאו, אף על פי כן גזרו חכמים שלא יצא
דילמא כשיחלוץ את תפיליו מראשו כשיבא לעשות צרכיו, אתי
לאתווי – יבא לטלטלם בידו ארבע אמות ברשות הרבים.

הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רב ספרא: ואימא דמתני לה
אסיפא – יש ששנו דברי רב ספרא על מה ששנינו בסוף המשנה,
ואם יצא בתפילין לרשות הרבים, אינו חייב חטאת, ועל זה אמר רב
ספרא, לא תימא שפטור מחטאת רק איליף דמאן דאמר – לפי דעת
הסובר שבת זמן תפילין הוא, אלא אפילו למאן דאמר שבת לא זמן
תפילין הוא, אינו חייב חטאת. מאי טעמא – ומזה טעם הדבר, מפני
שדרך מלבוש עבדא – שתפילין המונחים בראשו ובזרועו הרי הם
בדרך מלבוש, שכך הדרך ללבושם בחול, ולכן אף כשלושם
בשבת אינו חשוב משאו אלא מלבוש.

הסוגיא שלפנינו עוסקת בבירור ענין 'קמיע מומחה' שמותר לצאת
בו בשבת, האם פירושו שנכתב על ידי אדם מומחה, או שהקמיע
עצמו מומחה, וכן כיצד הם נעשים מומחים. שנינו במשנתנו (לעיל
סו): ולא יצא בקמיע בלמן שאינו מן המומחה, ומשמע שבקמיע מן
המומחה מותר לצאת בשבת. מפרשת הגמרא איך נקבעת
מומחיות הקמיע לענין היציאה בו בשבת: אמר רב פפא, לא תימא,
שאיסור היציאה בשבת בקמיע הוא, עד דמומחה נכרא ומומחה
קמיע – עד שגם האדם שכתב את הקמיע מומחה הוא, שהחוק
לכתוב שלשה מיני קמיעות שלשה אנשים שחלו בשלשה מיני
חולאים והועילו, וגם מין קמיע זה עצמו נעשה מומחה, שהועיל
מין קמיע זה כבר שלש פעמים לאותו החולי, ורק באופן זה מותר
לצאת, אבל אם רק אחד מהם מומחה אסור לצאת בו בשבת, אל
תאמר כן, אלא כיון דמומחה נכרא – די בכך שהאדם הכותב בלבד
מומחה הוא, שמותר לצאת בו בשבת, ואף על גב דלא מומחה
קמיע – שהקמיע עצמו לא החזק עדיין שמועיל.

שבת. פרק שישי – במה אשה דף סא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) רמה

דעבד הכי עבד. פירוש: דברייטא לא פליגא ארבי יוחנן ולא ר' יוחנן אברייא. והי' כתפילין אע"ג דימין חשובה לענין בוך יד ובוחן רגל, וכן לענין חליצה יכול לנעול של שמאל תחילה. ברייתא נמי קמ"ל דאע"ג דשמאל חשובה לתפילין – יכול לנעול של ימין תחילה. ואי' אמאי הקפיד רבי יוחנן על רב שמן שנתן לו של ימין, כיון דיכול לנעול איזה שירצה תחילה. ונראה לר"י דהי' דעבד הכי עבד מי שרוצה לחבב של שמאל, משום מצות תפילין. הרשות בידו. ומי שרוצה לחבב של ימין יותר, משום חשיבות של ימין, הרשות בידו. ורבי יוחנן היה דרכו לחבב כל שעה של שמאל יותר. ורב שמן בר אבא (לא) היה יודע מנהגו:

וסיים דשמאליה וקטר. אמור ריב"א: דדוקא לענין קשירה הוא דחשיבא של שמאל טפי, משום דחשיבות תפילין הוא בקשירה, אבל איפכא לא. ולהאי טעמא יש לנעול של ימין תחלה, במנעלים שאין בוך קשירה: **דילמא** מיפסקו ואזני לאתויינהו ד' אמות ברה"ר. קשה לר"י דאפילו לא חישינן דילמא מיפסקו, אסור, משום דדימנן דאיצטריך לבדי'כ, ואזני לאתויינהו ד' ברה"ר. דהכי אמר לקמן גבי קמיע. ומתוך פ' הקטנורס משמע דלא גרס דילמא מיפסקו, ופי' דילמא שקיל להו מראשו אם בא ליפנות. והקדוש מקורב"ל אמור: דגרסינן לה שפיר, ואיצטריך טעמא דמיפסקו לתפילין של יד, דאין צריך לחלוץ כבשריך לבדי'כ אלא של ראש משום שר' ע"ד דמימחי גברא ומימחי קמיע. נראה לר"י: שאם כתב לחש אחד בשלש איגרות, וריפאו שלשת' ג', בני אדם כל אחד אדם אחד – היינו מומחי גברא. ובאשר רפאו שלשתן אדם אחד – בעיא היא בסמוך, אי מימחי גברא או לא. דדוקא לאותו לחש הוא מומחה, אבל לשאר לחשים לא. דדוקא שכתב הווא, אבל אחד – לא. ואם כל אחת מאגרות ריפא שלש פעמים, אפילו אדם אחד – מומחות שלשתן. ואין הלחש מומחה כל מקום שהוא, אלא דדוקא איגרת לבדה שהומחה, והיינו מומחה גברא ומומחה קמיע, שקמיע זה הומחה שריפא שלש פעמים, וכתבו אדם מומחה שכתב שלשה קמיעין תועילו שלשתן:

אע"ג דלא מימחי קמיע. נראה דכל שכן מימחי קמיע ולא גברא, שהמחאת קמיע עדיפא מהמחאת הדופא. כדמובח לקמן דבהמחאת קמיע פשיטא ליה דאיתמחי, אפילו בחד גברא. ובאיתמחי גברא מספקא ליה, אי איתמחי בתלת קמיעי לחד גברא, אי לא: **אע"ג** דלא מימחי קמיע. קשה לרשב"א: היכי משכחת לה דאיתמחי גברא ולא קמיע? כיון שהחש מומחה לכתוב לחש זה אי' אגרת זו שכתב דאי תועילו ואומר ר"י: דנ"מ שאם אבדה מחאתו, שכתב ג' קמיעים ולא תועילו – אם הומחה הקמיע – מועיל אפילו אבד אדם מחאתו: **ולא** קתני בזמן שאינו מומחה. קשה לרשב"א: דילמא לעולם בעינן תרוייהו, ואי הוה תני הכי – הוה משמע מומחה קמיע ולא גברא וי"ל: דאינו מומחה משמע שפיר בין אנגברא בין אקמיע, דהא לקמן תניא "איזהו קמיע מומחה כו" ומוקמינן לה לאמתיה גברא:

כל
בשר
שקא ממשפחת נכפין, ודוגא שלא יקפה: בשר

הא יש ברגלו מכה – נפיק. **בתי מינייהו נפיק? אמר רב הונא: באותה שיש בה מכה, אלמא קסבר: סנדל לשום צער עביר. ותיא בר רב אמר: באותה שאין בה מכה, אלמא קסבר: לשום תענוג עביר, וזו שיש בה מכה – מפתה מוכחת עליה. ואף רבי יוחנן סבר לה להא דרב הונא, דאמר ליה ר' יוחנן לרב שמן בר אבא: הב לי מסנא! יתב ליה דימין. אמר ליה: עשיתו מכה! ודילמא פתחא בר רב ס"ל, והכי קאמר: עשית של שמאל מכה. ואודא רבי יוחנן לטעמיה, דאמר ר' יוחנן: בתפילין קד מנעליו. מה תפילין בשמאל, אף מנעליו בשמאל. מיתבי: "כשהוא נועל – נועל של ימין ואחר כך נועל של שמאל!" אמר רב יוסף: השתא דתניא הכי, ואמר רבי יוחנן הכי, דעבד הכי – עבד, דעבד הכי – עבד. אמר ליה אפי' דילמא רבי יוחנן הא מתני' לא הוה שמיע ליה? ואי הוה שמיע ליה – הוה הדר ביה. ואי נמי שמיע ליה, וקסבר: אין הלכה באותה משנה. אמר רב נחמן בר יצחק: ירא שמים ויצא ידי שתייהן. ומנו – מר בריה דרבנא. היכי עבדי? סיים דימיניה ולא קטר, וסיים דשמאליה וקטר, והדר קטר דימיניה. אמר רב אשי, חזינא לרב פהנא דלא קפיד. תנו רבנן כשהוא נועל – נועל של ימין ואחר כך נועל של שמאל, כשהוא חולץ – חולץ של שמאל ואח"כ חולץ של ימין. כשהוא רוחץ – רוחץ של ימין ואח"כ רוחץ של שמאל, כשהוא סך – סך של ימין ואח"כ של שמאל והרצפה לסוף כל גופו – סך ראשו תחילה, מפני שהוא מולך על כל איבריו. "ולא בתפילין". אמר רב ספרא: לא תימא אליבא דמ"ד "שבת לאו זמן תפילין הוא", אלא אפילו למ"ד "שבת זמן תפילין הוא" – לא יצא, דילמא את' לאיתויי ברה"ר. ואיכא דמתני לה אסיפא: "ואם יצא אינו חייב חטאת", אמר רב ספרא: לא תימא אליבא דמ"ד "שבת זמן תפילין הוא" – אלא אפילו למ"ד "שבת לאו זמן תפילין הוא" – אינו חייב חטאת, מ"ט – דרך מלבוש עבדא. "ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה". אמר רב פפא: לא תימא עד דמומחה גברא ומומחה קמיע, אלא: כיון דמומחה גברא, אף על גב דלא מומחה קמיע. דיקא נמי, דקתני: "ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה" ולא קתני "בזמן שאינו מומחה" – ש"מ. ת"ר: איזהו מומחה? כל שריפא, וישנה, ושלש. אחד קמיע של כתב, ואחד קמיע של עיקרין. אחד חולץ שיש בו ספנה ואחד חולץ שאין בו ספנה, לא שנקבה – אלא שלא יקפה. וקושר ומתיר אפילו ברה"ר, ובבלבד שלא יקשרנו כשר**

בשר
שקא ממשפחת נכפין, ודוגא שלא יקפה: בשר

כל שריפא שלשה בני אדם כאחד. נראה לר"י דגרסין "כאחד". והכי פירושו: מדרקתני כאחד - אלמא משמע דבג' קמיעים מיירי, ולעיל קתני "כל שריפא ושנה ושלש" - משמע קמיע אחד ומשנה דהווא דלעיל לאמחויי קמיע, והך לאמחויי גברא. וה"ה אפילו לא נתרפאו יחד, אלא הא דנקט "כאחד" - לאשמעין דבג' קמיעין מיירי, ולאמחויי גברא: **תלתא** קמיעין לג' גברי

1 תלת תלת זימנא.
2 פירוש: שכתב לחש אחד בג' איגרות, וכל אחת
3 הועילה לג' אנשים, או לאחד שלש פעמים.
4 קשה לרשב"א: קמיע ג' דהכי איתמחוי? הלא מיד
5 כשנרפא האדם שליש בקמיע ג' (ופעם א') -
6 איתמחוי גברא, וכיון דאתמחוי גברא - ודאי
7 שאותה האיגרת תועיל מכאן ואילן וי"ל: כגון
8 דשני קמיעין הללו רפאו תלת זימנא לתרי גברי,
9 וקמיע שליש' לחד מדרקתני תרי גברי.
10 והשתא מימחו כבר תרי קמיעי וגברא, וקמיע
11 שליש אכתי לא איתמחוי. וחור ורפא קמיע
12 שליש אדם שליש, דהשתא בא בבת אחת
13 המחזקת גברא והמחזקת קמיע:
14 **תלת** תלת זימנא. הוה מצי למימר: חד תלת
15 זימנא, ואיך חד זימנא. אלא בעי למימר
16 שיהיו שלשה קמיעין מומחין: **חד** קמיע לתלת
17 גברי. נראה לר"י דה"ה לחד גברא תלת זימנא,
18 והדאי לגבי המחזקת גברא הוה דמבעיא ליה
19 בסמוך אי אתמחי בחד גברא מתלת קמיעי,
20 אבל לענין המחזקת קמיע דערף - לא קא
21 מיבעיא ליה, דפשיטא דתליין בהמחזקת קמיע
22 ולא אמרינן מוליד דהאי גברא הוה דמבעי
23 כתבא. והאי דנקט לתלתא גברי - משום
24 רבותא, דאפילו הכי גברא לא אתמחי: **תלת**
25 קמיע לחד גברא מאי. תימנה תיפשוט ליה
26 מדרקתני לעיל "איזוהו קמיע מומחה - כל שריפא
27 שלשה בני אדם" ומוקינן לה לאמחויי גברא.
28 משמע: דוקא תלת גברי, אבל חד גברא - לא,
29 מולא קתני כל שריפא אדם א' בג' קמיעין.
30 ובקונטרס פי' בפ"א: א' מימחי גברא מימחי קמיע
31 - שעשה אדם זה קמיע שלשה אנשים -
32 דנעשה אדם זה מומחה שריפא שלשה אנשים,
33 הקמיע מומחה - שריפא כתב זה ג' אנשים.
34 ולהאי פירושא נמי אי איתמחי גברא, אלא דקא
35 לאותו זימנא וקשה לר"י לפירוש זה ודאי
36 אמרינן לקמן: חד קמיע לתלתא גברי - קמיע
37 איתמחי, גברא לא איתמחי! ויש ליישב לשון
38 הקונטרס, דה"ק: שעשה אדם זה לחש זה
39 בשלשה איגרות לג' אנשים, דנעשה אדם זה

1 **בשיר ובמבעת ויצא בו ברשות הרבים - משום**
2 **בראית העין. והתניא: איזוהו קמיע מומחה - כל**
3 **שריפא ג' בני אדם פאחד! לא קשיא, הא - למחויי**
4 **גברא, הא - למחויי קמיעא. אמר רב פפא, פשיטא**
5 **לוי: תלת קמיע לתלת גברי, תלתא תלתא זימנא -**
6 **איתמחוי גברא ואיתמחי קמיע. תלתא קמיע לתלתא**
7 **גברי, חד חד זימנא - גברא איתמחי, קמיעא לא**
8 **איתמחי. חד קמיע לתלתא גברי - קמיעא איתמחי,**
9 **גברא לא איתמחי. פני רב פפא: תלתא קמיע**
10 **לחד גברא מאי? קמיעא - ודאי לא איתמחי:**
11 **גברא איתמחי או לא איתמחי? מי אמרינן: הא**
12 **אפי ליה, או דילמא: מולא דהאי גברא הוה דקא**
13 **מקבל פתבא? - תיקו. איבעיא להו: קמיעין יש בהן**
14 **משום קדושה, או דילמא: אין בהן משום קדושה?**
15 **למאי הילכתא? אילימא לאצוליהו מפני הדליקה -**
16 **ת"ש: התרבות והקמיעין, אע"פ שיש בהן אותיות**
17 **ומענינות הרבה שבתורה - אין מצילין אותן מפני**
18 **הדליקה, וגשרפים במקומן. אלא לענין גניזה. ת"ש:**
19 **היה פתוב על ידות הפלים ועל פרגעי המפה -**
20 **יגוד ויגנונו. אלא ליכנס בהן בבית הפפא, מאי? יש**
21 **בהן קדושה - ואסיר, או דילמא: אין בהן קדושה**
22 **ושרי? ת"ש: ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה.**
23 **הא מן המומחה - נפיק. ואי אמרת קמיעין יש בהן**
24 **משום קדושה - זמנין דמצינן ליה בבית הפפא, ואיתי**
25 **לאיתוניהו ד' אמות ברה"י! הכא במאי עסקינן -**
26 **בקמיע של עיקרין! והתניא: אחד קמיע של פתב**
27 **ואחד קמיע של עיקרין! אלא, הכא במאי עסקינן**
28 **- בחוליה שיש בו סכנה. והתניא: אחד חוליה שיש**
29 **בו סכנה ואחד חוליה שאין בו סכנה! אלא, פיון**
30 **דמסי, אף על גב דנקיט ליה בדייה - נמי שפיר דמי.**
והתניא

1 **בשיר. אצעה: מפני פראית העין.** דלא מיקוץ כמאן דבעי ליה לרפואה, אלא
2 לתבשית. ולא תבשית הוא, אלא מחמת דאגת חולי: **והתניא כל שריפא ג' בני**
3 **אדם.** ולעיל קתני "כל שריפא ושנה ושלש", ואפילו אדם אחד: **הא לאמחויי גברא**
4 **כו".** הא דקתני "ג' בני אדם" - משום דסתם ג' בני אדם שלשה מיני חליים. ואיירי
5 בג' מיני קמיעין שאין דומין זה לזה, ולאמחויי
6 גברא שבעשה מומחה בכל קמיעים שבעשה
7 לעולם, כדאמרינן בבב"ק דף לו. קמיע שור
8 וחמור וגמל - נעשה מועד לכל, אבל הקמיע
9 אינו מומחה אם יכתוב רופא אחר אחר מן:
10 **והא** דקתני "כל שריפא ושנה ושלש" - מיירי
11 בחולי אחר, וכתבו זה לחש וריפא ג' פעמים,
12 או לאדם אחד או לשלשה, ולאיתמחוי
13 קמיעין מיירי, דנעשה הקמיע דבב"ק דף לו. קמיע
14 על ד' אדם זה, או אם כתבום שלשה רופאים
15 - נעשה קמיע של לחש זה מומחה מיד כל
16 אדם: **תלתא קמיעי. ג' מיני לחש: תלתא**
17 **תלתא זימנא.** כל לחש רופא שלשה פעמים,
18 ואפילו אדם אחד: **אתמחי גברא.** בכל קמיעות
19 לעולם, שהרי הומחה בשלשה מיני קמיעים:
20 **ואתמחי קמיע.** שלשה קמיעין הללו נעשים
21 מומחים מיד כל אדם, שהרי ריפא כל אחד
22 ג' פעמים, ואין לומר מול הרופא גורם - דאין הדבר
23 תלוי במול הרופא אלא בתבשית. ואין לומר
24 נמי (א) החוליה גרם שמתרפא על ידי קמיעין
25 - שהרי בשלשה אנשים הוחזק: **קמיעא לא**
26 **אתמחי.** לכא מיד רופא אחר: חד קמיע
27 **לתלתא גברי.** לחולי אחד: **קמיעא איתמחי.**
28 מיד כל אדם: **גברא לא איתמחי.** לקמיע אחר,
29 שאינו של לחש זה ושל חולי זה: **תלתא**
30 **קמיעי.** של שלשה מיני חולי: **קמיעא ודאי**
31 **לא איתמחי.** מיד אדם אחר, שהרי לא ריפא
32 אלא פעם אחת: **מולא דהאי גברא.** מלאכו
33 של חולי זה דמקבל קמיעא, וא"ת: ממתניתין
34 דלעיל שמעין לה, דקתני "כל שריפא ושנה
35 ושלש" דמשמע לאדם אחד, ואוקמינן
36 דאיתמחי קמיעא ולא אמרינן מוליה הוא -
37 לא דמי, ה"ה חד קמיעא הוא, וליכא
38 למיתליה במולא דגברא אלא בקמיע. הני -
39 ודאי בגברא תלוי, או ברופא אחר במתרפא,
40 הלכך במיבעיא קל במאי ניתליה: **לאצוליהו.**
41 בשבת לחצר המעורבת, כשאר כתבי הקדש:
42 התרבות. שתקנו חכמים, כגון תשעה של ר"ה
43 שיש בהן מלכיות וזכרונות ושופרות:
44 מענינות. מפרשיות הרבה שבותבין בהן את
45 מקראות של רפואה: היה פתוב שם יגוד. קוץ מקום השם, ויגנונו: סתם בית הפפא
46 שלכן בשדות: שיש בו סכנה. אי שקול ליה מיניה, דשרי למיעל בהן בבית הפפא
47 משום פיקוד נפש: אף על גב דנקיט ליה בדייה. תבשיתו הוא. הלכך אי נמי מייתי
48 ליה ד' אמות בדיים - לא מתבחי:

של

1 ותימנה: דהוא עצמו פירש בסמוך גבי תלת תלת זימנא, וכל לחש שריפא ג' פעמים - נעשה ג' קמיעות הללו מומחים מיד כל אדם. אע"פ שרצה לומר הקונטרס שרופא אחד כתבם,
2 מדרפיש "ואין לומר שמול הרופא גרם". וכן נראה דאי עיקר, דלא ע"י אדם זה לבד נעשה הקמיע מומחה אלא אף מיד כל אדם. דהא אמרינן בסמוך: תלתא קמיע לתלתא גברי
3 תלת תלת זימנא - איתמחי גברא ואיתמחי קמיע. והאי תלתא קמיע לתלתא גברי דקאמר - איירי שרופא אחד עשאם, דבענין אחר לא איתמחי גברא. וא"כ, דאי דקאמר נמי תלת
4 תלת זימנא - איירי נמי ברופא אחד, כמו ירשא. וקאמר דאיתמחי קמיע, וחיינו ע"כ - מיד כל אדם. דאי מיד רופא זה - הא בלא הכי הוא מומחה בכל קמיעין שבעולם. וממה שפירש
5 נמי גבי תלת תלת זימנא, "כל לחש ריפא ג' פעמים, ואפילו אדם אחד" - חור בו מזה דפירש איתמחי קמיע, ואין לומר מול החוליה גרם שמתרפא ע"י קמיעתא - שהרי בשלשה אנשים
6 הוחזק. משמע דלא אמרינן איתמחי קמיע - אלא א"כ ריפא ג' אנשים:

1 **איתמחי** קמיע. פירש הקונטרס: ואין לומר מול הרופא גרם, דאין הדבר תלוי במול הרופא אלא בחכמה. משמע שרצה ליתן טעם אמאי איתמחי קמיע, במול הרופא היה לנו
2 תלות - שכבר הומחה שריפא ג' אנשים בג' מיני קמיעים, ולא היה לנו תלות בקמיע. ולא ידע רשב"א מה טעם נתן על זה, דהא לא איתמחו שאר קמיעין של שאר
3 חולאים. אע"ג דהרופא איתמחי בכל קמיעין שבעולם - ה"ז אלו ג' קמיעים נמי תלתות ברופא, אלא צריך לתרץ כמו שפירשתי ללשון ר"י - בענין שיבא המחזקת קמיע והמחזקת
4 גברא בבת אחת:

והתניא

בְּשִׁירִי (צמיד) וּבְמִנְעָתָא וְצִאָא בּוּ בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, מִשּׁוּם מְרִאִית הָעֵץ, שְׂכִינָן שְׂאִין דְּרַךְ הַמִּתְרַפְּאִים לְצֹאת בְּצוּרָה זו, אִינוּ נֹרָא כְּמִי שְׂצִירָא אוֹתוֹ לְרֹפְאָה אֵלָא לְתַכְשִׁיט, וְהִי אִינוּ תַכְשִׁיט, לְפִי שְׂאִין עוֹנִידִים אוֹתוֹ אֵלָא לְרֹפְאָה.

מְדַבְּרִי בְּרִייתָא זו שֶׁאִמְרָה 'אִיזְהוּ קָמִיעַ מוֹמָחָה כָּל שְׂרִיפָא וְשִׁנָּה וְשִׁלְשׁ' יֵשׁ לְשִׁמּוּעַ, שֶׁאִף אִם כָּל שְׁלוֹשׁ הַפְּעָמִים שְׂרִיפָא הִיזָא לְאֵדָם אַחַד, אָף עַל פִּי כֵן נַעֲשֶׂה הַקָּמִיעַ מוֹמָחָה. מְבִיאָה הַגְּמָרָא בְּרִייתָא נוספת, שֶׁשִׁשׁ לְהַקְשׁוֹת מִמֶּנָּה סְתִירָה עַל כָּךְ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהִתְנַיָּא בְּבְרִייתָא אַחֲרָה, אִיזְהוּ קָמִיעַ מוֹמָחָה שְׁמוּתָר לְצֹאת בּוּ בִּשְׁבֹתָ, כָּל שְׂרִיפָא שְׁלִשָּׁה בְּנֵי אָדָם כְּאַחַד, הִרִי שְׂאִינוּ נַעֲשֶׂה מוֹמָחָה אֵלָא אִם כֵּן הוֹעִיל לְשִׁלְשָׁה אֲנָשִׁים שׁוֹנִים.

מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא קָשְׁיָא, הָא – הַבְּרִייתָא הַשְּׁנִיָּה שֶׁהַצְּרִיכָה שִׂירִפָא שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם, מְדַבֵּרֶת לְעֵנִין לְמַחְזִיזֵי נִבְרָא – לְקַבֵּעַ אֶת מוֹמָחִית הָאָדָם שֶׁכָּתַב אוֹתָם, שֶׁאִם רִיפָא שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם עַל יְדֵי שְׁלֹשָׁה מִינֵי קָמִיעוֹת שְׂאִינָן דּוֹמִים זֶה לַזֶּה, נַעֲשֶׂה הָאָדָם שֶׁכָּתַב מוֹמָחָה לְכָל מִינֵי הַקָּמִיעוֹת שִׁיעֲשֶׂה לְעוֹלָם, וְכָל קָמִיעַ שִׁיעֲצָא מִתַּחַת יָדוֹ בַּחֲזָקָת שִׁיעוּעִיל, וּמוֹתָר לְצֹאת בּוּ בִּשְׁבֹתָ, וְלִכְךָ נִקְטָה הַבְּרִייתָא שְׂרִיפָא שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם, כְּדִי לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׁמִדּוּבָר בְּשִׁלְשָׁה מִינֵי קָמִיעוֹת, לְפִי שֶׁסֶתֶם שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם חוֹלִים בְּשִׁלְשׁ מַחֲלוֹת שׁוֹנוֹת, אֲבָל אִם לֹא כָּתַב אֵלָא מִיָּן אַחַד שֶׁל קָמִיעַ לֹא נַעֲשֶׂה הָאָדָם הַכּוֹתֵב מוֹמָחָה לְגַבִּי שֶׁאִר מִינֵי קָמִיעוֹת. וּבִאֲפֻן זֶה שֶׁכָּתַב שְׁלֹשָׁה מִינֵי קָמִיעוֹת, הַקָּמִיעוֹת עֲצֻמָּם לֹא נַעֲשׂוּ מוֹמָחִים, וְאִם יִכְתֹּב עַל יְדֵי אַחַד אֵינָם בַּחֲזָקָת שִׁיעוּעִיל. וְהָא – הַבְּרִייתָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנֶּאֱמָר בָּהּ 'כָּל שְׂרִיפָא וְשִׁנָּה וְשִׁלְשׁ' שֶׁשִּׁמְעָה אֲפִילוֹ רִיפָא אָדָם אַחַד מַחֲוִיל אַחַד, מְדַבֵּרֶת לְעֵנִין לְמַחְזִיזֵי קָמִיעָא – לְקַבֵּעַ אֶת מוֹמָחִית הַקָּמִיעַ, וְלַעֲנִין זֶה לַחֹשׁ אַחַד שֶׁכָּתַב שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וְהוֹעִיל אֲפִילוֹ לְאֵדָם אַחַד, נַעֲשֶׂה מִיָּן קָמִיעַ זֶה מוֹמָחָה, וּמוֹתָר לְצֹאת בּוּ בִּשְׁבֹתָ.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה כְּמֹדָה אֲפֻנִים שֶׁהוֹעִילוּ הַקָּמִיעוֹת שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, וּמִפְּרִטָּא בְּאַלִּי מֵהֶם הָאָדָם שֶׁכָּתַבָּם נַעֲשֶׂה מוֹמָחָה, וּבִאֲלוֹ מֵהֶם הַקָּמִיעוֹת עֲצֻמָּם נַעֲשׂוּ מוֹמָחִים, וּבִאֲלוֹ מֵהֶם שְׁנֵיהֶם נַעֲשִׂים מוֹמָחִים: אֲמַר רַב פֶּפְא, דְּבַר זֶה פְּשִׁיטָא לִי, בִּאֲפֻן שֶׁאִדָּם אַחַד כָּתַב תְּלָת קָמִיעָא – שְׁלֹשָׁה מִינֵי קָמִיעוֹת תְּלָתִי נִבְרָא – לְשִׁלְשָׁה אֲנָשִׁים חוֹלִים בְּשִׁלְשָׁה מִינֵי חוֹלִי, לְכָל חוֹלָה מִיָּן אַחַד שֶׁל קָמִיעַ, וְהוֹעִילוֹ תְּלָתָא תְּלָתָא יוֹמֵי – וְכָל אַחַד מִהַקָּמִיעוֹת הוֹעִיל לְאוֹתוֹ חוֹלָה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, הִדִּין הוּא, אִיתְּמַחֵי נִבְרָא וְאִתְּמַחֵי קָמִיעָא – שְׁגַם הָאָדָם שֶׁכָּתַב אֶת הַקָּמִיעוֹת נַעֲשֶׂה מוֹמָחָה לְכָל מִינֵי קָמִיעוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, שְׁהִי כָּתַב שְׁלֹשָׁה מִינֵי קָמִיעוֹת וְהוֹעִילוֹ. וְגַם מֵינִים אֵלּוֹ שֶׁל הַקָּמִיעוֹת נַעֲשִׂים מוֹמָחִים שֶׁאִף אִם אָדָם אַחֵר יִכְתֹּבָם הִרִי הֵם בַּחֲזָקָת שִׁיעוּעִיל, שְׁהִי כָּל שְׁלוֹשׁ הַקָּמִיעוֹת הוֹעִילוֹ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. עוֹד אִמְרָא רַב פֶּפְא: שֶׁבִּאֲפֻן שֶׁאִדָּם אַחַד כָּתַב תְּלָתָא קָמִיעֵי – שְׁלֹשָׁה מִינֵי קָמִיעוֹת תְּלָתָא נִבְרָא – לְשִׁלְשָׁה אֲנָשִׁים, חַד חַד יוֹמָנָא – וְכָל אַחַד מִהַקָּמִיעוֹת הוֹעִיל פֶּעַם אַחַת, גַּם בְּזֶה הִדִּין פִּשּׁוּט, נִבְרָא וְאִתְּמַחֵי – הָאָדָם שֶׁכָּתַבָּם נַעֲשֶׂה מוֹמָחָה לְכָל מִינֵי קָמִיעוֹת בְּעוֹלָם, שְׁהִי הוֹעִיל בְּשִׁלְשָׁה מִינֵי קָמִיעוֹת, אֲוֹלָם קָמִיעָא לֹא אִיתְּמַחֵי – הַקָּמִיעַ עֲצֻמוֹ לֹא נַעֲשֶׂה מוֹמָחָה, וְאִם אַחֵר יִכְתֹּבָנוּ אִינוּ בַּחֲזָקָת שִׁיעוּעִיל.

עוֹד אִמְרָא רַב פֶּפְא: שֶׁכְּמוֹ כֵּן הִדִּין לְהִיפֹךְ, בִּאֲפֻן שֶׁאִדָּם אַחַד כָּתַב חַד קָמִיעָא – מִיָּן קָמִיעַ אַחַד, תְּלָתָא נִבְרָא – לְשִׁלְשָׁה אֲנָשִׁים שֶׁחָלוּ בְּאוֹתוֹ הַחוֹלִי, שְׁגַם בְּזֶה הִדִּין פִּשּׁוּט, קָמִיעָא אִיתְּמַחֵי – מִיָּן קָמִיעַ זֶה עֲצֻמוֹ נַעֲשֶׂה מוֹמָחָה לְאוֹתוֹ הַחוֹלִי, וְאִף אִם יִכְתֹּב עַל יְדֵי אַחֵר הִרִי הוּא בַּחֲזָקָת שִׁיעוּעִיל. אֲבָל נִבְרָא לֹא אִיתְּמַחֵי – הָאָדָם שֶׁכָּתַבָּם לֹא נַעֲשֶׂה מוֹמָחָה לְגַבִּי שֶׁאִר מִינֵי קָמִיעוֹת.

אֲוֹלָם בִּאֲפֻן אַחַד מִסְתַּפֵּק רַב פֶּפְא: בְּעֵי רַב פֶּפְא, בִּאֲפֻן שֶׁאִדָּם אַחַד כָּתַב תְּלָתָא קָמִיעֵי – שְׁלֹשָׁה מִינֵי קָמִיעוֹת לְשִׁלְשָׁה מִינֵי חוֹלִי, לְהֵד נִבְרָא – לְאֵדָם אַחַד שֶׁחָלָה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, מֵאִי. מִפְּרָשׁ רַב פֶּפְא: קָמִיעָא וְהָא לֹא אִיתְּמַחֵי – הַקָּמִיעַ עֲצֻמוֹ וְהָא לֹא נַעֲשֶׂה מוֹמָחָה לְעֵנִין שִׁיעוּעִיל אִם יִכְתֹּב עַל יְדֵי אַחֵר, שְׁהִי כָּל קָמִיעַ לֹא רִיפָא אֵלָא פֶּעַם אַחַת. אֲבָל לְגַבִּי הַנִּבְרָא – הָאָדָם שֶׁכָּתַבָּם, יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק,

אִיתְּמַחֵי אוֹ לֹא אִיתְּמַחֵי – הָאָם הוּא נַעֲשֶׂה מוֹמָחָה לְכָתוּב קָמִיעוֹת לְשֶׁאֵר חוֹלִים אוֹ לֹא. מְבִאֵר רַב פֶּפְא אֶת צִדְדֵי הַסֵּפֶק: מִי אֲמַרְנָן – הָאָם אֲוֹמְרִים שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה מוֹמָחָה מִפְּנֵי שֶׁהָא אֲמַר לִיה – שְׁהִי אָדָם זֶה רִיפָא לְחוֹלָה זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, וְאִם כֵּן מוֹמָחָה הוּא. אוֹ יִדְלָאָא – אוֹ שְׁמָא נֶאֱמָר, מוֹלָא דְהָאִי נִבְרָא הוּא דְקָא מְקַבֵּל קְבָבָא – מֵלֹאכּוֹ שֶׁל אָדָם זֶה חוֹלָה מוֹעִיל לוֹ לְקַבֵּל קָמִיעוֹת וְלְהַתְרַפָּא עַל יָדָם, וְאִין מוֹד הוֹכַחָה שֶׁהוֹרָפָא מוֹמָחָה לְכָתוּב קָמִיעוֹת לְשֶׁאֵר אֲנָשִׁים.

מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: תִּיקוּ – תַּעֲמוּד שֶׁאִלָּה זוּ בִּסְפֵק, שֶׁלֹּא נִפְשְׁטָה. הַסּוּגִיָּא שֶׁלִּפְנֵינוּ עוֹסֶקֶת בְּבִירוּר דִּין הַקְּדוּשָׁה שִׁישׁ בְּקָמִיעוֹת שֶׁכָּתוּב בָּהֶם פְּסוּקִים וְשִׁמּוֹת הַקְּדוּשָׁה: אִיבְעִיָּא לְהוּ – הַסְתַּפְקוּ בְּנֵי הַיִּשְׁבָּה, קָמִיעֵין שִׁישׁ בָּהֶם שְׁמוֹת הַקְּדוֹשׁ וּפְסוּקִים, הָאָם יֵשׁ בְּהֵן מִשּׁוּם קְדוּשָׁה, אוֹ יִדְלָאָא וְשִׁמָּא – אִין בְּהֵן מִשּׁוּם קְדוּשָׁה.

הַגְּמָרָא מְפָרֶשֶׁת לְעֵנִין אִיזְהוּ דִּין הַסְתַּפְקוֹ. מְבִרֶרֶת הַגְּמָרָא: לְמֵאִי הִילְכְתָּא – לְגַבִּי אִיזְהוּ הַלְכָּה יֵשׁ נִירוֹן בִּסְפֵק זֶה. אִילִּיקָא שֶׁהִנִּידוּ הִיָּה לְעֵנִין לְאַצְוִלְיָהוּ מִפְּנֵי הַדִּלְקָה – הָאָם מוֹתָר לְהַצִּיל קָמִיעוֹת כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁרְפוּ בְּדִלְקָה וְלְהוֹצִיאָם בְּשֹׁבֵת לְחֹצֵר שֶׁאִינָה מְעוּרְבָת, שֶׁאִם יֵשׁ בָּהֶם קְדוּשָׁה מוֹתָר לְהַצִּילָם, כְּשֶׁאֵר כְּתָבֵי הַקְּדוֹשׁ, וְאִם אִין בָּהֶם קְדוּשָׁה אֲסוּר לְהַצִּילָם. דּוּחָה הַגְּמָרָא: הָא שְׁמַע דִּין זֶה הַמְּפּוּרָשׁ בְּבְרִייתָא לְהֵלֵךְ (קטו), הַבְּרָכוֹת שֶׁתִּיקְנוּ חֲכָמִים לְאִמְרָם בְּתַפִּילָּה וְכְתוּבָם כְּדִי לְקַרְוָא הַבְּרָכוֹת מִתּוֹךְ הַכְּתָב, וְכֵן הַקָּמִיעֵין, אָף אִי שִׁישׁ בָּהֶן אוֹתִיוֹת שֶׁל שֵׁם ה' וְפְסוּקִים מְעֻנְיָנוּ (וּמִפְּרִשּׁוֹת) הִרְבֵּה שִׁבְחָתָהּ, אִין מְצִילֵין אוֹתָן בְּשֹׁבֵת מִפְּנֵי הַדִּלְקָה, אֵלָא מִנִּיחִים אוֹתָם וְנִשְׁפָּחִים בְּמִקְוָם. הִרִי לָנוּ בְּרִייתָא מְפּוּרֶשֶׁת שֶׁאִין מְצִילִים קָמִיעוֹת מִפְּנֵי הַדִּלְקָה, וְאִם כֵּן וְדֹאֵי שְׁבִנֵּי הַיִּשְׁבָּה לֹא הַסְתַּפְקוּ לְעֵנִין זֶה.

הַגְּמָרָא מְנַסֶּה לְפָרֵשׁ שֶׁהִנִּידוּ הִיָּה לְגַבִּי דִּין אַחֵר: אֲלֵא הִנִּידוּ בִּסְפֵק זֶה הִיָּה לְעֵנִין אִם הַקָּמִיעוֹת טְעוּנִים גְּנִיָּה בְּקִרְקַע לְאַחֵר שֶׁבָּלוּ אוֹ לֹא, שֶׁאִם יֵשׁ בָּהֶם קְדוּשָׁה טְעוּנִים גְּנִיָּה, וְאִם אִין בָּהֶם קְדוּשָׁה אֵינָם טְעוּנִים גְּנִיָּה וְנִיחִין לְהִנָּחֵם בְּמִקּוֹם הַפֶּקֶד. דּוּחָה הַגְּמָרָא: הָא שְׁמַע אָף דִּין זֶה מְבִרִיתָא שֶׁשִּׁנֵּינוּ, הִיָּה כְּתוּב שֵׁם ה' עַל יְדוֹת הַכְּלִים – עַל בֵּית הַיָּד שֶׁבּוּ אוֹחִזִים אֶת הַכְּלִי, וְכֵן אִם הִיָּה כְּתוּב עַל כְּרִיעַ הַמִּפְּקָה, יָגִיד – יַחְתּוֹךְ אֶת מְקוֹם הַשֵּׁם, וְיִנְגְנוֹ, וְלֹאֲחֹר מִכֵּן יִכּוֹל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם תְּשִׁמִּישׁ חוֹל. וְקָמִיעוֹת אֵלּוֹ שִׁישׁ בָּהֶם שְׁמוֹת וְדֹאֵי אֵינָם פְּחוּתִים מִיְדוֹת הַכְּלִים וְכִרְעֵי הַמִּטָּה, וּבּוֹדֵאֵי טְעוּנִים גְּנִיָּה, וְאִם כֵּן אִין לּוֹמַר שֶׁלֵּעֲנִין דִּין זֶה הַסְתַּפְקוּ בְּנֵי הַיִּשְׁבָּה.

מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: שֶׁלֹּא נִירוֹן סְפִיקָם הִיָּה לְעֵנִין לִבְנֵי בְּנֵי תְּלָתִי הַכְּסָא, מֵאִי, הָאָם יֵשׁ בְּהֵן קְדוּשָׁה וְאִסִּיר – וְאֲסוּר לְהַכְנִס עֲצֻמָּם לְבֵית הַכְּסָא, אוֹ יִדְלָאָא, אִין בְּהֵן קְדוּשָׁה, וְשִׁרִי – וּמוֹתָר לְהַכְנִס עֲמָהֶם לְבֵית הַכְּסָא.

הַגְּמָרָא מְנַסֶּה לְפָשׁוּט אֶת הַסֵּפֶק מִמִּשְׁנַתָּה: הָא שְׁמַע רֵאִיָּה לְסַפֵּק זֶה, שִׁנֵּינוּ בְּמִשְׁנַתָּנוּ (לַעֲלֵל ס) וְלֹא יֵצֵא בְּשֹׁבֵת בְּקָמִיעַ בְּזִמְן שְׂאִינוּ מִן הַמּוֹמָחָה, וּמִדִּיק מִכָּךְ, הָא בְּקָמִיעַ מִן הַמּוֹמָחָה נִפְסִי – יוֹצֵא בּוּ בִּשְׁבֹתָ. מוֹכִיחָה הַגְּמָרָא: וְאִי אֲמַרְתָּ קָמִיעֵין יֵשׁ בְּהֵן מִשּׁוּם קְדוּשָׁה וְאֲסוּר לְהַכְנִס בָּהֶן לְבֵית הַכְּסָא, לְמָה לֹא אֲסוּר חֲכָמִים לְצֹאת בָּהֶן, הִרִי וְזִמְנֵין דְּמִיצְטִירָא לְבֵית הַכְּסָא – פְּעָמִים שִׁיחָא צִרִיךְ לְהַכְנִס לְבֵית הַכְּסָא לְעִשׂוֹת צִרְכֵּיהּ, וְיִחָא צִרִיךְ לְהַסִּיר מִעַל גּוֹפּוֹ אֶת הַקָּמִיעַ, וְיֵשׁ לְחוֹשׁ שִׁישְׁכֹּחַ וְאִתִּיבְיָהוּ בִּידוֹ אֲרִיבַע אֲמוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, אֵלָא בְּהִרְחַק שְׂאִין בָּהֶם קְדוּשָׁה וּמוֹתָר לְהַכְנִס בָּהֶם לְבֵית הַכְּסָא. דּוּחָה הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם יִתְכֵּן שֶׁאֲסוּר לְהַכְנִס בָּהֶם לְבֵית הַכְּסָא, וְאִין מִשּׁוּם כֵּךְ אֲסוּר לְצֹאת בָּהֶם בְּשֹׁבֵת, וְמָה שְׁמִדִּיק מִמִּשְׁנַתָּנוּ שְׁמוּתָר לְצֹאת בְּקָמִיעַ מִן הַמּוֹמָחָה. הָכָא בְּמֵאִי עֲקָרֵינוּ, בְּקָמִיעַ שֶׁל עֲקָרֵינוּ – בְּקָמִיעַ הַעֲשׂוֹי מִשְׁרָשֵׁי סִמְמָנִים, וְאִינוּ שֶׁל כְּתָב, שֶׁבּוּ וְדֹאֵי מוֹתָר לְהַכְנִס לְבֵית הַכְּסָא, וְרַק בְּקָמִיעַ זֶה הִתִּירוּ לְצֹאת בְּשֹׁבֵת.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל דְּחִידָה זֹאת: וְהִתְנַיָּא בְּפִירוּשׁ בְּבְרִייתָא לַעֲלִי (ע"א), אַחַד קָמִיעַ שֶׁל פֶּתַח וְאַחַד קָמִיעַ שֶׁל עֲקָרֵינוּ מוֹתֵרִין לְצֹאת בָּהֶן בְּשֹׁבֵת, וְחוֹזֵר הוֹכַחָה לְמִקְוָמָה.

הַגְּמָרָא מְנַסֶּה לְדַחוֹת בִּאֲפֻן אַחֵר: אֲלֵא לְעוֹלָם אֲסוּר לְהַכְנִס בָּהֶם לְבֵית הַכְּסָא וְאֲסוּר לְצֹאת בָּהֶם בְּשֹׁבֵת, וְמָה שֶׁהִתִּירָה מִשְׁנַתָּנוּ,

מקשה על כך הגמרא: וכי מותר להעבירו בידו, וְהִתְנָה בברייתא,
רבי אושעיא אומר, מותר לצאת בשבת כשהקמיע תלוי בצווארו
או בורועו או בשאר אברי הגוף, ובלבד, שלא יאחזו בידו ויעבירו
אֲרֵבָה אֲמוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, מפני שהקמיע אינו תכשיט לו אלא
כשהוא דרך מלבוש. מבואר אם כן שאסור לטלטל את הקמיע
ביד, וכיון שכן, חזרה ההוכחה למקומה, שאם אסור להכנס עמו
לבית הכסא יש לחוש שמא יסירו ויטלטלו, ויש לאסור לצאת בו
לרשות הרבים.

מסיקה הגמרא, שיש לדחות את הראיה באופן אחר. דוחה
הגמרא: לעולם יתכן שבסתם קמיע אסור להכנס לבית הכסא,
ואסור לצאת בו בשבת, (אֶלָּא) הָכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִין, בקמיע שהוא
מְחוּפָּה – (מכוסה) בעור, שאין גנאי אם נכנס בו לבית הכסא ולכן
אין צריך להסירו, ולכן לא חששו חכמים שמא יבא להעבירו
ברשות הרבים.

מקשה הגמרא על דחיה זו: וְהִי תְּפִילִין דְּמְחוּפָּה עוֹר, שכן ארבע
מקשרות תחובות בבתיים של עור, וְהִתְנָה בברייתא, הַנֶּכֶס לְבֵית
הַכֶּסֶּא לעשות צרכיו, חוץ תְּפִילִין בְּרִחוּק אֲרֵבָה אֲמוֹת, ונֶכְסָם. הרי
שאינו מועיל מה שהם מכוסים בעור להתיר להכנס עמם לבית
הכסא, ואם כן גם לגבי קמיעות, אם יש בהם קדושה ואסור להכנס
בהם, לא יועיל מה שהם מכוסים בעור.

מתרצת הגמרא: הָתָם – הברייתא שאסרה בתפילין, אין זה משום
הפרשות שבתוכו, אלא מִשּׁוּם הָאוֹת שִׁין הַבּוֹלֶטָה בעור הבית
של ראש, דָּאֵמֵר אַבְי, שִׁין שֶׁל תְּפִילִין הִלָּכָה לְמִשְׁה מְסִינִי היא שיש
לעשותה, וְעוֹד אָמַר אַבְי, שִׁין שֶׁל תְּפִילִין הָעֵשׂוֹי בְּקֶשֶׁר תְּפִילִין
של ראש, הִלָּכָה לְמִשְׁה מְסִינִי. וְעוֹד אָמַר אַבְי, יו"ד שֶׁל תְּפִילִין
התלוי במין רצועה קטנה בקשר תפילין של יד, וראשה כפוף כמין
יו"ד, הִלָּכָה לְמִשְׁה מְסִינִי וצויר אן. ושלש אותיות אלו מצטרפות
לשם קדוש 'שדי', ומחמת האותיות הללו שיש בהן קדושה
ומגולות הן, אסור להכנס עִם התפילין לבית הכסא. נמצא, שרק
כשהקמיעות מכוסים בעור מותר להכנס עמם לבית הכסא
ומותר לצאת עמם בשבת.

הגמרא מבארת את שלשת כלי המלחמה המזכירים במשנתנו
שאסור לצאת בהם בשבת. שנינו במשנתנו (לעיל ט): וְלֹא יֵצֵא אָדָם
בשבת בְּשָׁרְיוֹ וְלֹא בְּקֶסֶדָּא וְלֹא בְּמַנְפִּיִּים. מבארת הגמרא: שָׁרְיוֹן
הוא וָרֶדָּא – מלבוש של מתכת שלובש על גופו כדי שלא ישלט
בו החרב. קֶסֶדָּא, אָמַר רַב שְׁהוּא סְנֵאֲרֵתָא – כובע עור תחת כובע
המתכת. מַנְפִּיִּים, אָמַר רַב שְׁהֵם סְמִיָּקִין – אנפילאות של ברזל סביב
הרגלים (צויר ב).

משנה

במשניות הקודמות נמנו סוגי תכשיטים ומלבושים שמן התורה
מותר לצאת בהם בשבת לרשות הרבים, אלא שחכמים גזרו שלא
לצאת בהם. ואילו במשנתנו נמנים דברים שהאיסור לצאת בהם
לרשות הרבים הוא מן התורה, גם בדרך תכשיט ומלבוש: לֹא תֵצֵא
אִשָּׁה לרשות הרבים בְּמַחֵט הַנִּקְיָבָה ו– שיש נקב בראשה, ומשמשת
לתפירת בגדים) התחובה בבגדה, וְלֹא בְּמַבְעֵת שֵׁשׁ עֲלֶיהָ חוֹתֵם
העשוי לחתום בו אגרות, וְלֹא בְּבוּרְיָאָר – סיכה שקושרת בה
מתחי חלוקה, וְלֹא בְּבוּבֶלֶת – קשר שקשור בו בושם שריחו ערב,
וְלֹא בְּצִלְזוּחִית שֶׁל פְּלִיטוֹן – צלוחית התלויה בצווארה ויש בה שמן
אפרסמון שריחו ערב, וְאִם יָצְתָה באחד מדברים אלו הֵיכָּת
מִקְשָׁתָּה, כיון שאינם לא מלבוש ולא תכשיט, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.
וְהַקָּמִיעַ פּוֹמְרִין מחטאת, אם יצאה לרשות הרבים בְּבוּבֶלֶת
וּבְצִלְזוּחִית שֶׁל פְּלִיטוֹן, משום שלדעתם הם תכשיטים, שהאיסור
לצאת בהם לרשות הרבים אינו אלא מדרבנן.

גמרא

שנינו במשנה לעיל (ט): שאשה אסורה לצאת בטבעת שאין עליה

חותם, ואם יצאת אינה חייבת חטאת, ובמשנתנו שנינו שאשה
היוצאת בטבעת שיש עליה חותם, חייבת חטאת. הגמרא מבארת
דין איש היוצא בטבעת: אָמַר עוֹלָא, וְחִלּוּפֵיהּ בְּאִישׁ, כלומר, דין
האיש הפוך מדין האשה, שאיש שיצא בטבעת שיש עליה חותם
פטור מחטאת, ואם יצא בטבעת שאין עליה חותם, חייב חטאת.
מדייקת הגמרא: אֶלְמָא קָסְבָּר – מוכח שסובר עוֹלָא, שְׁכָל מִיָּד דְּחָזִי
לְאִישׁ לֹא חָזִי לְאִשָּׁה – שכל דבר הראוי לאיש אינו ראוי לאשה,
ומידי דְּחָזִי לְאִשָּׁה לֹא חָזִי לְאִישׁ – ודבר הראוי לאשה אינו ראוי
לאיש. כלומר, שדבר הנחשב תכשיט או מלבוש לאיש אינו נחשב
תכשיט או מלבוש לאשה, וכן להיפך. ואין אומרים שמכיון שאיש
מתקשט בו, אף לגבי אשה יחשב כתכשיט.

מקשה הגמרא: מְתִיב רַב יוֹסֵף לעולא מברייתא ששנינו בה,
הַרְזִיעִים יוֹצֵאִין בשבת לרשות הרבים בְּשָׁקֶין – במלבוש העשוי
משק שדרכם להתכסות בו מפני הגשמים, וְלֹא הַרְזִיעִים בְּלֶבָד אָמְרוּ
חכמים שמתירים לצאת בשקים, אֶלָּא כָּל אָדָם מוֹתֵר לְצֵאת כֵּךְ,
אֶלָּא לִכְךָ אָמְרוּ דִּין זֶה בְּרוּעִים, מפני שְׁדִרְכָן שֶׁל הַרְזִיעִים לְצֵאת
בְּשָׁקֶין. הרי שאף בגד המשמש לאנשים מסוימים כרועים, נחשב
כמלבוש לכל אדם אף שאין דרכו ללבוש בגדים אלו. וקשה
לעולא, שאם כן טבעת שיש עליה חותם המשמשת כתכשיט
לאיש, תחשב כתכשיט גם לאשה, וכן טבעת שאין עליה חותם
המשמשת כתכשיט לאשה, תחשב כתכשיט גם לאיש, ושניהם
יהיו פטורים אם יצאו בטבעת, בין אם יש בה חותם ובין אם אין בה
חותם. מתרצת הגמרא: אֶלְמָא רַב יוֹסֵף, אין ללמוד מכך
שהשוו רועים לשאר בני אדם שאף מלבושי האיש והאשה שווים,
מפני שקָסְבָּר עוֹלָא, נָשִׁים עִם בְּפָנֵי עֲצָמָן הֵן, ומלבוש או תכשיט
הראוי לאיש אינו נחשב ראוי לנשים, אבל רועים ושאר אנשים
נחשבים עם אחד, ומלבוש הרועים נחשב כמלבוש הראוי לכולם.

הגמרא מקשה על דברי רב יוסף מברייתא: אִיתִיכִיָּה אַבְי לרב
יוסף, שנינו בברייתא, הַמּוֹצֵא תְּפִילִין בשבת, בשוק או בדרך, שאין
התפילין משתמרים שם, מְכַנְּסִין לַעֲיִר ולבית זוג זוג בדרך שלובשם
בחול אחד בראשו ואחד בורועו, וחולצן וחוזר ומניח זוג אחר עד
שיכניס כולן, אָחֵד הָאִישׁ וְאָחֵד הָאִשָּׁה – בין האיש ובין האשה
יכולים להכניסם באופן זה. וְאִי אֲמַרְתָּ נָשִׁים עִם בְּפָנֵי עֲצָמָן הֵן,
ומלבושי האנשים אינם נחשבים כמלבושים הראויים להן, אם כן
קשה, וְהֵא – והרי מצות הנחת תפילין מְצוּת עֲשֵׂה שְׁחֵמְךָ נִרְמָא הוּא
– שהזמן גורם למצוה שתבוא, שאין מניחים תפילין לא בלילה
ולא בשבת, וְכָל מְצוּת עֲשֵׂה שְׁחֵמְךָ נִרְמָא נָשִׁים פְּטוּרוֹת, ואם כן אין
התפילין מלבוש לאשה. ואף שנחשבים למלבוש האיש אין זה
מועיל להחשיבם כמלבוש הראוי גם לנשים, שהרי נָשִׁים עִם בְּפָנֵי
עצמן הֵן, וכיצד הותר לאשה להניח תפילין ברשות הרבים
ולהכניסם לעיר. אלא בהכרח שאין הנשים עם בפני עצמן, וכל
הנחשב מלבוש או תכשיט לאיש, אף לאשה ראוי הוא.

מתרצת הגמרא: הָתָם הברייתא נשנתה כדעת רבי מאיר, וקָסְבָּר
רַבִּי מֵאִיר לִלְלָה זְמַן תְּפִילִין הוּא וְשָׁבַת זְמַן תְּפִילִין הוּא – שמצות
תפילין נוהגת הן בלילה והן בשבת, ומכיון שנוהגת בכל זמן, הֵוָה
לֵיהּ – הרי היא מְצוּת עֲשֵׂה שְׁחֵמְךָ נִרְמָא, שהרי לעולם מניחים
אותם ואין להם זמן קבוע, וְכָל מְצוּת עֲשֵׂה שְׁחֵמְךָ נִרְמָא נָשִׁים
חַיִּיבוֹת. ואם כן נחשבות התפילין כתכשיט הראוי אף לנשים,
ומותר להם ללבושם ולהכניסם לבית.

הגמרא חוזרת לדון בדברי המשנה, שאשה שיצאה לרשות הרבים
כשבאצבעה טבעת שיש עליה חותם, חייבת חטאת. מקשה
הגמרא: מדוע אשה שיצאה בטבעת שיש עליה חותם חייבת
חטאת, וְהֵא הוֹצֵאָה בְּלֵאָרֵי הִיא – הרי זו הוצאה שלא בדרך
שבני אדם רגילים להוציא, ואין חייבים עליה חטאת. שאשה אינה
רגילה להוציא באצבעה טבעת שיש בה חותם, שאינה לא מלבוש
ולא תכשיט, ודרך הוצאתה הוא כשהיא נוטלתה בידה. מתרצת
הגמרא: אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, משנתנו אינה עוסקת באשה רגילה שאין
דרכה להוציא טבעת שיש בה חותם באצבעה, אלא בְּאִשָּׁה נִזְכָּרִית
עֲסָקִין, ששולחת אגרות חתומות לממונים תחתיה, כדי שיתנו

שבת. פרק שישי – במה אשה דף סב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
רמט רש"י
 תוספות

שלא יאחזנו. דלא הוי תבשית שלו אלא דרך מלבוש: במכוסה עור. דליכא גנותא
 אי מעיל לבית הכסא, ולא בעי למישקליה: חולץ תפילין. ואע"ג דמכוסה עור,
 שהארבע אגרות שהקשריות כתובות בהן תחובות בדפוס של עור: התם משום
 ש"ן. שעשויה מעור הריצון עצמו, קומט בו ג' קמטין בעין ש"ן משוין. והדלית

והתניא רבי אשעיא אומר: ובלבד שלא יאחזנו בידו
 ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים! [אלא] הכא
 במאי עסקין – במחופה עור. והרי תפילין, דמחופה
 עור, ותניא: הנכנס לבית הכסא – חולץ תפילין
 ברחוק ארבע אמות, ונכנס! התם משום ש"ן. דאמר
 אביי: ש"ן של תפילין הלכה למשה מסיני. ואמר אביי:
 וי"ד של תפילין הלכה למשה מסיני. "ולא בשריון ולא
 פקסדא ולא במגפיים". "שריון" – ורדא. "קסדא" אמר
 רב: סנוארטא. "מגפיים" אמר רב: פומקי. מתני' לא
 תצא אשה במחט הנקובה, ולא בטבעת שיש עליה
 חותם, ולא בפוליאור, ולא בפובכלת, ולא בצלוחית של
 פלייטון. ואם יצתה – חייבת חטאת, דברי ר' מאיר.
 וחכמים פוטרין בפובכלת ובצלוחית של פלייטון. גמ'

אמר עולא וחילופיהן באיש. אלמא קסבר עולא: כל מידי דחוי לאיש – לא חוי לאשה,
 ומידי דחוי לאשה – לא חוי לאיש. מתיב רב יוסף: "הרועים יוצאין בשקין, ולא הרועים
 בלבד אמרו, אלא כל אדם. אלא שדרבן של הרועים לצאת בשקין!" [אלא] אמר רב יוסף:
 קסבר עולא – נשים עם בפני עצמן הן. איתיביה אביי: "המוצא תפילין מכניסן זוג זוג,
 אחד האיש ואחד האשה". ואי אמרת: "נשים עם בפני עצמן הן" והא מצות עשה שהזמן
 גרמא הוא, וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות! התם קסבר ר"מ – לילה זמן
 תפילין הוא, וישבת זמן תפילין הוא, הוה ליה מצות עשה שלא הזמן גרמא, וכל מצות
 עשה שלא הזמן גרמא – נשים חייבות. והא הוצאה בלאחר יד היא! אמר רבי ירמיה:
 באשה וגברית עסקין. אמר רבה (בר בר חנה אמר רבי יוחנן): תרצת אשה, איש מאי איכא
 למימר? אלא אמר רבא: פעמים שאדם נותן לאשתו טבעת שיש עליה חותם להולכייה
 לקופסא, ומניחתה בידה עד שמוצעת לקופסא. ופעמים שהאשה נותנת לבעלה טבעת שאין
 עליה חותם להולכייה אצל אויבן לתקן, ומניחה בידו עד שמוצעת אצל אויבן. "ולא בפוליאור
 ולא בפובכלת". מאי פוליאור? א"ר: מכבנתא. 'פובכלת' אמר רב: חומרתא דפילון. וכן אמר
 רב אסי: חומרתא דפילון. ת"ר: לא תצא בפובכלת ואם יצתה – חייבת חטאת, דברי ר"מ,
 וחכמים אומרים: לא תצא, ואם יצתה – פטורה, רבי אליעזר אומר: יוצאה אשה בפובכלת
 לכתחלה. במאי קמיפלגי? רבי מאיר סבר – משאוי הוא, ורבנן סברי – תבשית הוא,
 ודילמא שלפא ומחויא, ואתיא לאיתווייה. ורבי אליעזר סבר: מאן דרפה למיורמיה – אשה
 שריחה רע, אשה שריחה רע – לא שלפא ומחויא, ולא אתיא לאיתווייה ארבע אמות ברשות
 הרבים. והתניא: ר' אליעזר פוטר בפובכלת ובצלוחית של פלייטון! לא קשיא, הא – פי
 קאי אדרבי מאיר, הא – פי קאי אדרבנן. פי קאי אדרבי מאיר דאמר "חייב חטאת" –
 אמר ליה פטור, פי קאי אדרבנן דאמרי פטור אבל אסור – אמר איהו מותר לכתחלה.
 ומאי

והיירד עשוין בקשר שקושר הרצועה (א)
 אחת לצפון ואחת למזרח כמין ד' ורצועה
 קטנה מאד תלויה בה ואין בה אלא כפיפה
 כמין ירד, וכפופה בעוד העור לח והיא כפופה
 לעולם: ורדא. ברונ"א: סנוארטא. כובע עור
 תחת כובע המתכת: פומקי. אנפלידאות של
 ברזל במלחמה: מתנ' בפוליאור. מפרש
 בגמרא, וכן כובלת: פלייטון. בלסמ"א, משתא
 דאפרסמא: חייבת חטאת. קסבר: לא תבשית
 נינה: גמ' אמר עולא וחילופיהן באיש.
 אטבעת קאי, דטבעת שיש עליו חותם – אם
 יצא פטור, ואם אין עליו חותם ויצא – חייב
 חטאת: בשקין. שמתכסין בהן מפני הגשמים.
 שקין – מלבוש שק: אלא כל אדם. אלמא:
 אע"ג דלא רגילי ביה, מגו דלגבי האי תבשית
 – לגבי האי נמי תבשית הוא: המוצא תפילין.
 בשבת, בשוק או בדרך: מכניסן. לעיר דרך
 מלבוש: זוג זוג. בדרך שהוא לובש בחול, אחד
 בראש ואחד ברגל. וחולצן, וחזון ומניח זוג
 אחד ומכניסן. וכן כולן: ואחד האשה. ואע"ג
 דלא תבשית דאשה נינה, מגו דהוה תבשית
 לאיש – שרי אף לאשה: לילה זמן תפילין
 הוא וכן שבת. הלכך: לעולם זמנם הוא, ואין
 להם זמן קבוע שתהא מצותן מצות עשה
 שהזמן גרמא להפטר נשים מהן. הלכך קט'
 לילה וישבת, משום דפולגותא בתריה. ואי
 הוי סבירא ליה לר' מאיר בחד מיניהו דלאו
 זמן תפילין הוא – נמצא זמן קבוע לתפילין.
 והוה ליה נשים פטורות: נשים חייבות. הלכך
 תבשיטין הן לה: והא הוצאה בלאחר יד הוא.
 אמתני' קאי, והוצאת טבעת שמוציאתה דרך
 מלבוש באצבע. וזה שאינו תבשית לה –
 אמאי חייבת חטאת? הרי לא הוציאה בדרך
 כל המוציאין שכל המוציא דבר שאינו
 תבשית לו – מוציאין אותו בידים ולא דרך
 מלבוש: וגברת, ששולחת חותמות תמיד
 לממונין תחתיה, לאמר: תנו כך וכך מעות
 לפלוני. והרי חותמה בידה, הלכך רגילה היא
 להניחה באצבעה, ומיהו תבשית לא הוי
 לדידה, דאין דרך נשים בכך. ומיהו, דרך
 הוצאתה של זו בכך: איש מאי איכא למימר.
 דאמר עולא: וחילופיהם באיש, דמתיב
 אטבעת שאין עליה חותם – והא הוצאה
 בלאחר יד הוא, שאין דרכו להוציא בזו דרך
 מלבוש: לקופסא. אישקרייה' בלע"ז, כדי
 להצניעה שם. ו"מ שהקופסא תתקומה בו,
 וכשפותחה חזרת וחתומה בה. ולא נהירא, דאם כן
 מכבנתא. נושא"ה, ע"ש שמכבנת וקושרת מפתחיה החלוק: חומרתא דפילון. קשר שקשור בו סם ששמו פילון, ויחידו ערב. ובלע"ז בלסמ"א. ואשה שריחה רע טוענתו עליה:
 ורבנן סברי תבשית הוא. הלכך: אם יצאת פטורה. ומיהו לכתחלה לא תצא – ודילמא שלפא ומחויא: למרמיה. להניח בצנארה. כמו שקיל ורמי: ה"ג: ואשה שריחה רע
 לא שלפא ומחויא. שגתה הוא לה: והתניא ר' אליעזר פוטר. והכא שרי לכתחלה: הא. דקתני פוטר: פי קאי אר' מאיר. בההיא מתני' לא איירו רבנן, אלא ר"מ לחדייה.
 וגבי חיוב דר"מ שייך למינהו ר' אליעזר פוטר, ואע"פ שהוא מותר לכתחלה: הא פי קאי אדרבנן. במתני' דלעיל דאיירו רבנן בה, ואמרו פטור – פריש ר' אליעזר בהדיא

למיתליה לאיפולוגי עלייהו, ואמר יוצאה לכתחלה:

1 וּמַאי ר' מַאִיר. הִיא אֲשֶׁכָּח דְּאִירִי בַּה' ר' מַאִיר בְּלֹא רִבְנָן, וְפִלְגִי ר' אֲלִיעֶזֶר
2 עֲלֶיהָ: כְּדִמְא. דְּר' אֲלִיעֶזֶר פּוֹטֵר. וְהָאִי "פּוֹטֵר" - הֵינּוּ מוֹתֵר לְכַתְּחָלָה, כְּדִאֲוִקִימָא:
3 כְּשֵׁשׁ בַּהּ בּוֹשֶׁם. פְּלִיטוֹן יֵשׁ בְּהִיחָא חוֹמְרָתָא הַעֲשִׂיָּה כְּקִמְיַע, דִּכְוִן דִּישׁ בַּהּ
4 בּוֹשֶׁם - תִּבְשֵׁט הִיא לֹו שְׂרִיחָה רַע. וְלִמְשֻׁלָּה וְאִתְּיָוִי נִמִּי לֹא חֵישׁ, כְּדִאֲמֵרן דְּגוּתָא
5 הָאִי לַה: אֲבָל אִין בַּהּ בּוֹשֶׁם. חוֹמְרָתָא
6 לְחֻדָּא לֹא תִבְשֵׁט הוּא, וְחִיבָתָא: זֹאת
7 אוֹמְרָתָא. הָא דִּקְתָּנִי "אִין בַּהּ בּוֹשֶׁם חִיבָתָא" 2
8 אֲלֵמָא דְקָסְבֵּר ר' אֲלִיעֶזֶר הַמּוֹצִיא אוֹכְלִין
9 בְּשֶׁבֶת כְּבָלִי - פָּחוֹת מִכְשִׁיעוֹר, דִּלָּא מִיחִיב
10 עַל הוֹצָאת אוֹכְלִין פָּחוֹת מִגְּרוּגְרָת כְּדִלְקָמָן
11 (דף ע"ג) - חִיב מִיזָא עַל הַכְּלִי, וְלֹא אֲמֵרִין
12 הַכְּלִי טַפֵּל לָתֵן וְלֹא מִיחִיב עֲלֶיהָ, שְׁלֹא
13 נִתְּפִין לְהוֹצִיא אֲלָא מִשּׁוֹם אוֹכְלִין. וְפִלּוּגְנָתָא
14 הִיא עַל סֵתֶם מִשְׁנֵה הַשְּׁנוּיָה בְּפִקֵּס
15 "הַמְצָנִיעַ" (לְקַמֵּן דף צ"ג) דִּקְתָּנִי: פְּטוֹר אָף עַל
16 הַכְּלִי: דִּהָא אִין בּוֹ בּוֹשֶׁם בְּפָחוֹת מִכְשִׁיעוֹר
17 דְּפִי. שֶׁהַכְּלִי קָלֵט אֵת הָרִית, שִׁיעוֹר הוֹצָאת
18 בְּשִׁמְשִׁים כְּכֹל שֶׁהוּא, וְכִין שְׁאִינוּ כָּל שֶׁהוּא -
19 הָיוּ רִיחָה פָּחוֹת מִכְשִׁיעוֹר (וְהָא) וְקָתְנִי
20 "חִיבָתָא", וְלֹא אֲמֵרִין נִעְשָׂה כְּלִי טַפֵּל לָרִית
21 שְׁבִתּוֹכוֹ, וְאִרְיָתָא לֹא מִיחִיב - דְּפָחוֹת
22 מִכְשִׁיעוֹר הוּא: וְשֶׁאִנִּי הָבָא. לִיבָא לְמִימֵר
23 נִעְשָׂה כְּלִי טַפֵּל לָרִית - שְׁאִין בּוֹ שׁוֹם מִמֶּשׁ,
24 וְאִפְּלוּ פָּחוֹת מִכְשִׁיעוֹר לֹא מִקְרִי. אֲבָל
25 פָּחוֹת מִכְשִׁיעוֹר, בְּדָבָר שֵׁשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ -
26 נִעְשָׂה כְּלִי טַפֵּל לוֹ: וְפִטוֹר: רֵאשִׁית שְׁמָנִים.
27 מוֹבָחָר שֶׁבְּשִׁמְשִׁים: גִּזְרִי. מִשּׁוֹם צִעַר חוֹרְבָן:
28 וְאִי אֲמֵרָתָא. זֶה פְּלִיטוֹן, וְהָאִי קָרָא בְּתַעֲנוּג
29 מִשְׁתַּעִי, שְׁלֹא הָיוּ נוֹתְנִים לֵב לְדָבָר
30 הַנִּבְיָאִים הַנִּיבָאִים עַל הַפְּרִיעוּתָא, וְעַסְקִים
31 בְּתַעֲנוּגִים: וְלִשְׁמַעְיָא הָא דְכָתִיב. בְּהָא
32 עֲנָקָא "הַשׁוֹתִים בְּמוֹרֵק צִין", וְר' אֲמִי וְרַבִּי
33 אֲסִי פִירְשׁוּ, זֶהוּ קְבִישְׁקִינִי, כְּלִי וְכֹכִית אֲרִיז
34 וְלוֹ שְׁנֵי פִיּוֹת וְזֵין בּוֹרֵק מִזֶּה לָזֶה: שְׁמוֹנִיקִין.
35 עַל יְדֵי אוֹמְנוּתָא, כְּדִאֲמֵר בְּ"הַחֲלִיל" (סוכה)
36 (ג.ג.) מְטִיל בְּתַמְנֵי כִּסִּי: הֵכִי נִמִּי דְאִסְרוּ.
37 לְמִשְׁתִּי הִשְׁתָּא בְּקִישְׁקִינִי? מִשְׁתִּינִי. וְדִיקָא

38 מִ"סְרַחֲסִים": לִידֵי עֲנִיּוֹת דְאֲמֵרִין בְּע"פ (פסחים ק"א): שְׁרָא דְעִינִיּוֹתָא נִבְלִי שְׁמִיהָ,
39 וְנִבְלִי קָרִי לֶיהָ, וְאוֹהֵב מְקוֹם מִיָּאוֹס. וּמִשְׁתִּין מִים לִפְנֵי מִטָּה - הֵינּוּ מִיָּאוֹס: עֲרוֹם.
40 אוֹרְחָא דְמִלְתָּא נָקִט, מִתּוֹךְ שֶׁהוּא עָרוֹם - אֵינוּ יוֹצֵא לְחוּץ לְהִשְׁתִּין, דְּטוֹרָה הוּא
41 לֹא לְבֹשֶׁשׁ וְלִצְאָתָא: אֲבָל לְבִרְאִי לִית לָן בַּהּ. שְׁקִילָח אֲרִיז וְנִתְּנוּ לְמַרְחֻק: מִשָּׂא
42 וְלֹא מִשָּׂא. שְׁאִינוּ רוֹחֵץ וּמִשְׁפָּשֵׁף יָפֵה אֲלָא
43 מִעַט מִיָּם, כְּגוֹן רְבִיעִית מִצּוּמָעִם: עַל עֶסְקִי
44 תִּכְשִׁימָהּ. שְׁאִינוּ רוֹחֵץ לְקִנּוּת לַה: נִבְתָּהוּ.
45 הֵינּוּ קוֹמָה זְקוּפָה: וְתִלְכָּנָה נְשׁוּיּוֹת גְּרוֹן.
46 שְׁהָיוּ הוֹלְכוֹת עָקֵב בְּצַד גּוֹדֵל לְמַעַט
47 בְּהִילּוּכָם, שְׁהָיוּ מִסְתַּכְּלִין בַּהּ, וְהָאִי שׁוֹהָה
48 בְּפִסְעוּתֶיהָ. וְדָרֵךְ נוֹטִין גְּרוֹן לִילָךְ בִּנְחָה, לְפִי
49 שְׁאִינוּ רוֹאֵה לְרַגְלָיו: וּמִשְׁקִרּוֹת עֵינֵי דְסָלִין
50 בּוֹחֲלָא. לִשּׁוֹן סִיקְרָא: וְכִרְמָן. אֵת הַבְּחִירִים:
51 סִיקוֹר. לִשּׁוֹן הַבְּטָה: הִלּוֹף וְסָפּוֹף. שְׁהָיוּ
52 מְהֻלְכוֹת אֲרוּבָה בְּצַד קֶצֶרָה. שְׁתַּקְרָא עֶפֶה
53 עַל רֹאשׁ חֲבֵרָתָהּ. וְהוּא נוֹי לָהּ, וְנִשְׁאוֹת דִּהּ
54 לְפִיכָךְ מִסְפֵּר בִּגְנוּתָא: וְסָפּוֹף. כְּמוֹ "עַל
55 דְאִסְתָּא אֲטַפּוֹר" (אבות פ"ב מ"ו): תַּעֲכַכְנָה.
56 כְּמוֹ "וְכִעֲכֵס אֶל מוֹסֵר אוֹרִל" (משלי ז') וְהוּא
57 אֲרֵס שֶׁל נֶחֱשׁ, וְקָרִי לָהּ עֶסֶס - עַל שֶׁם שְׁאִינוּ
58 מְשִׁילֵי אֲלָא עַל יְדֵי כַּעַס: בְּכַעֲסִים. נֶחֱשׁ
59 כְּעוֹסָה: נֶקְמִים. כְּמוֹ "הִמָּק בִּשְׂרָר" (זכריה יד):
60 צִלְצוּל. בְּנִדְלִיל גָּזָה: נֶקְפִּים. חֲבִירוֹת, לִשּׁוֹן
61 הַמִּנְקֵף רַגְלוֹ, רִנְיָקֻס סִבְבֵי הַיַּעַר" (ישעיה י'):
62 מִתְקַשְׁשׁוֹת. הֵינּוּ שְׁעָר, שְׁשׁוֹרְקוֹת
63 וּמִפְרָכְסוֹת: מִתְקַשְׁשׁוֹת. דּוּמָה לְמַקְשָׁה, כְּעִין
64 נוֹטְרִיקוֹן: פְּתִיגִיל. נוֹטְרִיקוֹן: פֶּתַח גִּילָה, אוֹתוֹ
65 מְקוֹם: כִּי תַחַת יוֹפִי. כִּי כָּל אֵלֶּה יָבֹא לָךְ
66 תַּחַת יָפִיךְ: כִּיבָא. קִיטוֹרֵא, לִיחָה. כְּמוֹ
67 "שִׁחְנָא וְכִיבִי" דְקִדְרִישִׁין דְּפִלְיָנוּ (דף פ"א):
68 פְּתִיגִיל. כְּמוֹ פִתְחִין: שְׁנִשְׁכָּבוּ בְּקוֹתוֹן.
69 שְׁפּוֹכוֹת דֵם יִתְּנִי: עֲרֵדָה. כְּמוֹ "וְתַעַר כְּדָה"
70 (בראשית כד): כִּיעֵר. תִּתְּמַלֵּא שְׁעָרָה
71 וּנְמַאֲסוֹת לְתַשְׁמִישׁ: אֲנִשִּׁי שְׁחִין. מְדַבְּרִים
72 בְּלִשּׁוֹן גָּאֹה וְלַעֲגִי שְׁפָה: סְעֻרָה. תַּשְׁמִישׁ:
73 פֶּתַע עֲמִילָה. בְּעִלָּה: שְׁאִינָה עֲמִילָה. בְּתוֹלָה:
74 פֶּתַע עֲמִילָה. בְּרִיאִיאִה בְּלַעֲזוֹ: גּוֹרְדִיל. לָקֵן
75 הָדָה:

כ"ן

27 גְּלוּם? מִשּׁוֹם דְּמִשְׁתִּינִין מִיָּם בְּפִנֵּי מִשְׁתִּינֵיהֶם עָרוּמִים וְגִלּוֹ בְּרֹאשׁ גּוֹלִים? אֲלָא א"ר אֲבָהוּ:
28 אֵלּוּ בְנֵי אֲדָם שְׁהָיוּ אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים זֶה עִם זֶה, וְדוֹבְקִין מִשְׁתִּינֵיהֶן זֶה בּוֹ, וּמִחֲלִיפִין נְשׁוּתֵיהֶן זֶה עִם זֶה, וּמִסְרִיחִין עָרְסוֹתָם בְּשִׁכְבַּת
29 זֶרַע שְׁאִינוּ שִׁלְחָה. א"ר אֲבָהוּ, וְאֲמַרִי לָהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: ג' דְּבָרִים מְבִאִין אֶת הָאָדָם לִידֵי עֲנִיּוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: הַפְּשִׁתִּין מִיָּם בְּפִנֵּי מִטָּתוֹ
30 עָרוֹם, וּמְזוּלָל בְּנִטְלַת יָדִים, וְשִׁאשְׁתּוֹ מְקַלְלָתוֹ בְּפִנּוּי. "הַפְּשִׁתִּין מִיָּם בְּפִנֵּי מִטָּתוֹ עָרוֹם" אָמַר רָבָא: לֹא אֲמֵרִין אֲלָא דְמַהֲדֵר אַפִּיהָ
31 לְפוֹרְיָהּ, אֲבָל לְבִרְאִי - לִית לָן בַּהּ. וּמַהֲדֵר אַפִּיהָ לְפוֹרְיָהּ נִמִּי לֹא אֲמֵרִין אֲלָא לֹאֲרַעָא. אֲבָל בְּמָנָא - לִית לָן בַּהּ. "וּמְזוּלָל בְּנִטְלַת
32 יָדִים" אָמַר רָבָא: לֹא אֲמֵרִין אֲלָא דְלֹא מִשָּׂא יְדֵיהָ כֻּלָּל, אֲבָל מִשָּׂא וְלֹא מִשָּׂא - לִית לָן בַּהּ. וְלֹא מִלְתָּא הִיא, דְאֲמַר רַב חֲסֵדָא: אָנָּא
33 מִשָּׂא מִלָּא חֲפִנִי מִיָּא, וְיִחְבֵּה לִי מִלָּא חֲפִנִי מִיּוֹתָא. "וְשִׁאשְׁתּוֹ מְקַלְלָתוֹ בְּפִנּוּי" אָמַר רָבָא: עַל עֶסְקִי תִכְשִׁימָהּ. "וְה"מ - הוּא דְאִית
34 לִיה וְלֹא עֲבִיד. דְרַשׁ רָבָא בְּרִיה דְרַב עֲלִיאִ: מַאי דְכָתִיב "וַיֹּאמֶר ה' עַן כִּי גָבַהּ בְּנוֹת צִיּוֹן" - שְׁהָיוּ מְהֻלְכוֹת בְּקוֹמָה זְקוּפָה, "וְתִלְכָּנָה
35 נְשׁוּיּוֹת גְּרוֹן" - שְׁהָיוּ מְהֻלְכוֹת עָקֵב בְּצַד גּוֹדֵל, "וּמִשְׁקִרּוֹת עֵינֵים" - דִּהְיוּ מְלָאן בּוֹחֲלָא לְעִינֵיהוּ וּמִרְמָן, "הִלּוֹף וְסָפּוֹף" - שְׁהָיוּ
36 מְהֻלְכוֹת אֲרוּבָה בְּצַד קֶצֶרָה, "וּבְרִגְלֵיהֶן תַּעֲכַכְנָה" אָמַר רַב יִצְחָק דְּבִי ר' אֲמִי: מְלָמֵד שְׁמִטָּלוֹת מוֹר וְאַפְרָסְמוֹן בְּמַנְעִלָהּ, וּמְהֻלְכוֹת
37 בְּשׁוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם, וְכִין שְׁמִינְעוּתָא אֲצֵל בַּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל, בּוֹעֲמוֹת בְּפִקְרָע וּמִתִּיּוֹת עֲלֵיהֶם וּמִכְנִסוֹת בְּהֵן יֵצֵר הָרַע פְּאָרֵס בְּכַעֲסִים. מַאי
38 פּוֹרְעִנְתִּיהֶם? בְּדִרְיֵשׁ רַבָּה בַר עוֹלָא: "וְהָיָה תַחַת בִּשְׁם מֶלֶךְ יְהוָה" - מְקוֹם שְׁהָיוּ מִתְּבַשְּׁמוֹת בּוֹ נִעְשָׂה נְקִמָּים נְקִמָּים, "וְתַחַת הַגְּזֵרָה
39 נִקְפָּה" - מְקוֹם שְׁהָיוּ חֲגוּרוֹת בְּצִלְצוּל נִעְשָׂה נְקִמָּים נְקִמָּים, "וְתַחַת מַעֲשֵׂה מִקְשָׁה קִרְחָה" - מְקוֹם שְׁהָיוּ מִתְקַשְּׁמוֹת בּוֹ נִעְשָׂה קִרְחִים
40 קִרְחִים, "וְתַחַת פְּתִיגִיל מִחֲגֵרֶת שֶׁק" - פְּתִיחִים הַמְּבִאִין לִידֵי גִילָה יְהִיוּ לְמַחֲגֵרֶת שֶׁק, "כִּי תַחַת יוֹפִי" אָמַר רָבָא: הֵינּוּ דְאֲמַרִי אִינְשֵׁי
41 "חֲלוּפֵי שׁוּפְרָא כִיבָא". "(וְסָפּוֹף) ה' קִדְדֵךְ בְּנוֹת צִיּוֹן" אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מְלָמֵד שְׁפָרְחָה בְּהֵן צָרַעַת. כְּתִיב הָבָא "וְשִׁפְחָ" וְכִתִּיב
42 הָתֵם: "לִשְׁאֵת וְלִסְפַּחַת". "וְה' פִּתְחֵן יַעֲרָה" רַב וְשִׁמּוּאֵל, חֵד אָמַר: שְׁנִשְׁכָּבוּ בְּקִיתוֹן, וְחֵד אָמַר: שְׁנִעְשׂוּ פִתְחֵיהֶן כִּיעֵר. אָמַר רַב יְהוֹדָה
43 אָמַר רַב: אֲנִשִּׁי יְרוּשָׁלַיִם אֲנִשִּׁי שְׁחִין הָיוּ. אָדָם אוֹמֵר לְחִבְרוֹ: בְּמָה סְעֻרָתָ הָיוּ? בְּפֶתַע עֲמִילָה, אוֹ בְּפֶתַע שְׁאִינָה עֲמִילָה, בֵּין גּוֹרְדִיל אוֹ

כ"ן

התענוגים שהיו עסוקים בו, הוא 'ששתים בְּמִדְרֵי יוֹן, וכי גם אותו
 אסרו. ובפירוש תענוג זה נחלקו רבי אמי ורבי אסי, חד אָמַר,
 שמזרקי יין זהו קְנִישְׁקִינִין – כלי זכוכית ארוך שיש לו שני קנים
 היוצאים מצדדיו, כדי שיוכלו לשתות ממנו שני בני אדם יחד. וחד
 אָמַר ששתיה במזרקי יין, הפירוש שהיו מְזַרְקִין בּוֹסוּתֵיהֶן זֶה לָזֶה –
 שהיו זורקים את הכוסות אחדד לחבירו על ידי אומנות מיוחדת,
 בלא שישפך מהיין בשעת הזריקה. ואם נאמר דוברי רב יוסף שכל
 תענוג אסור, יהיה קשה, וכי קנישקין חֲבִי נָמִי דְאָסִיר – האם גם
 בהם יהיה אסור לשתות בזמן הזה, משום צער החורבן. וְהָא
 ו-והריז רַבָּה בַּר רַב הוּנָא אִיקְלַע לְבִי רִישׁ גְּלוּתָא, וְשִׁתָּה רִישׁ גְּלוּתָא
 בְּקִנְיִשְׁקִינִי, וְלֹא אָמַר לִיה וְלֹא מִידִי – ורבה לא אמר לו כלום על
 כך, ומוכח מכך שלא גזרו על כל התענוגים, ומיושבת קושיית רב
 יוסף שאף שכוננת הפסוק 'ראשית שמנים' משחו' היא על פליטון,
 לא גזרו בו חכמים לאסור משום צער החורבן כשם שלא גזרו
 לאסור קנישקין.
 אֱלָא הַכֵּלל בּוֹז, שֶׁכָּל מִידֵי דְאִית בֵּיה תַעֲנוּג וְאִית בֵּיה שְׂמֵחָה – כל
 דבר שיש בו גם תענוג וגם שמחה, גָּזְרוּ רַבָּנִן וְאִסְרוּהוּ מִפְּנֵי צֶעַר
 הַחֻרְבָּן, אֲכָל מִידֵי דְאִית בֵּיה תַעֲנוּג וְלִית בֵּיה שְׂמֵחָה – אבל דבר
 שיש בו תענוג, אבל אין שמחה בעשייתו, לֹא גָזְרוּ רַבָּנִן לֵאסֹרם
 משום צער החורבן. ולכן לא גזרו על שמן פליטון שיש תענוג
 במשיחתו אבל אין בכך שמחה, ולא גזרו על שתיתי יין בקנישקין,
 שאף שיש תענוג בשתייתו שיכולים שני בני אדם לשתות מכלי
 אחד, אין שמחה בשתייה מכלי זה.
 הגמרא מבארת פסוק נוסף שנאמר בפרשת התוכחה שהוזכרה
 לעיל: נאמר בפסוק (עמס' 1 ד), 'הַשְׂכֵּבִים עַל מִטּוֹת שֵׁן וּפְרָחִים עַל
 עֲרֻשׁוֹתָם, וְנַחֲלָקוּ אִמּוּרָאִים בַּבָּאָר הַפְּסוּק, אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
 הִינִינָא, לִשְׁוֹן 'סְרוּחִים' מִלְּמַד שֶׁהָיוּ מִשְׁתַּיְנִין מִים בְּפִנֵּי מִטּוֹתֵיהֶן
 עֲרוּמִים, שהוא דבר מיאוס. מְנַפֵּה בָּהּ רַבִּי אֶבְיָהוּ – תמה רבי אבהו
 על פירוש זה, אִי חֲבִי – אם כן שזו היתה העבירה שבדים, הִינֵנו
 דְּכֵיתִיב – זה שנאמר בהמשך (11 שם) עוֹנֵשׁ אֶת לֶכָן עֲתָה יָגִלוּ
 בְּרָאשׁ גִּלְיָם, כיצד אפשר להבין עונש חמור זה, וכי מִשּׁוֹם
 דְּמִשְׁתַּיְנִין מִים בְּפִנֵּי מִטּוֹתֵיהֶם עֲרוּמִים, יֵעָנֹשׁ כָּל כֹּךְ שֶׁיָּגִלוּ בְּרָאשׁ
 גִּלְיָם, הרי עונש חמור כזה אינו ראוי אלא על עבירה חמורה
 ביותר. אֱלָא אָמַר רַבִּי אֶבְיָהוּ, יֵשׁ לִפְרֹשׁ פֶּסוּק זֶה בַּאֲפֹן אַחֵר,
 ש'סְרוּחִים' על ערשותם' אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁהָיוּ הַגְּבֵרִים וְהַנְּשִׁים
 אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים זֶה עִם זֶה, ומתענגים בתענוגי האכילה שנמנו
 בפסוקים שקודם לכן, ומתוך שאוכלים ושותים יחד עם נשי
 חבריהם, באים לידי זנות, וְיוֹבְקִין מִטּוֹתֵיהֶן זֶה בְּזֶה וּמְחַלְפִּין נְשׁוֹתֵיהֶן
 זֶה עִם זֶה, וּמְסַרְחִין עֲרֻסֹתָם בְּשִׁבְכָת זֶרַע שְׂאִינֵי שִׁלְחָן.
 אָמַר רַבִּי אֶבְיָהוּ, וְאָמַר לֵה בְּמִתְנִיתָא תָנָא – שכך שנינו בברייתא,
 שְׁלִשָּׁה דְּבָרִים מְבִיאִין אֶת הָאָדָם לִידֵי עֲנִיּוּת וְאֵלּוּ הֵן, הַמִּשְׁתַּיְנִין מִים
 בְּפִנֵּי מִטָּה, ועושה כך בשעה שהוא ערום, וּמְזַלְזֵל בְּנִמְלִית יָדָיו
 לַסַּעֲדָה, וְשִׂאשְׁתּוֹ כּוֹעֶסֶת עָלָיו מֵאֵד עַד כַּדִּי כִּךְ מִשְׁקַלְלָתוֹ בְּפִנְיּוֹ.
 מבארת הגמרא: מה שנאמר שְׁמִשְׁתַּיְנִין מִים בְּפִנֵּי מִטָּה עָרוֹם מביא
 לידי עניות, אָמַר רַבָּא לֹא אֶמְרִין אֱלָא דְמַהֲדֵר אֶפְסִיה לְפִיזְרִיה –
 כשמחזיר פניו כלפי מִטָּתוֹ מִשְׁתַּיְנִין שֶׁאֵין יֵשׁ בּוֹה מִיָּאֹס, וְדָבָר זֶה
 גורם לעניות, אֲכָל לְבָרָא – אבל אם משתין ופניו כלפי חוץ, לִית
 לָן בָּהּ – אין לחוש לעניות, מפני שהקילוח ניתן למרחוק, ואין
 מִיטָּתוֹ נִמְאֶסֶת בְּכֶךְ, וְאִפְּלוּ בַּאֲפֹן דְּמַהֲדֵר אֶפְסִיה לְפִיזְרִיה – שמחזיר
 פניו למִיטָּתוֹ, נָמִי לֹא אֶמְרִין – גם כן לא אמרנו שדבר זה מביא לידי
 עניות, אֱלָא אם משתין לְאֶרְעָא ו-לֹאֲרֵחַ, אֲכָל אם משתין בְּמָנָא –
 בכלי, לִית לָן בָּהּ – אין לחוש לעניות, מפני שאין בזה מיאוס.
 וּמְזַלְזֵל בְּנִמְלִית יָדָיו, אָמַר רַבָּא, לֹא אֶמְרִין אֱלָא דְלֹא מִשְׁא יָדִיה בְּלָל
 – כשלא רחץ ידיו כלל, אֲכָל מִשְׁא וְלֹא מִשְׁא – אבל אם רחץ ולא
 רחץ, כלומר שלא רחץ ידיו בריבוי מים, וכן לא שפשפם זו בזו,
 אלא נטל ידיו מריביעת מים מצומצמת, לִית לָן בָּהּ – בזה לא נאמר
 שמביא לידי עניות, מפני שאף שלא הירד לטוֹל יָדִיו בִּשְׁפַע מִים,
 יצא ידי חובת נטילה. דוחה הגמרא: וְלֹא מִלְּתָא הָא – דבר זה אינו
 נכון, דְּאָמַר רַב חֲסִדָּא, אֲנָא מִשְׁא מְלֵא חֲסִנִי מֵאֵא – אני רחצתי את

שואלת הגמרא: וְאֵמַר רַבִּי מֵאִיר – היכן נשנתה ברייתא זו שנחלק
 בה רבי מאיר על רבי אליעזר ולא הוזכרו בה דברי חכמים. עונה
 הגמרא: דְּתֵינָא, לֹא תַצֵּא אִשָּׁה לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים בְּמִסְתַּח שְׂבָדָה –
 במפתח הנתון על אצבעה כעין טבעת, וְאֵם יִצְאָה חֵיקָתָא מִמֶּנָּה,
 דְּבַר רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר בְּכּוֹבֵלָתָא, וּבִצְלוּחִיתָא שֶׁל פְּלִיטוֹן.
 מקשה הגמרא: בְּכּוֹבֵלָתָא, מָאן דְּכָר שְׂמָה – מי הזכיר את שמה,
 כלומר, מדוע אמר רבי אליעזר את דעתו על ענין שרבי מאיר לא
 הזכירו כלל. מתרצת הגמרא: שֶׁאֵין אִשָּׁה לְפָרֵשׁ אֶת הַבְּרִייתָא כְּמוֹ
 שהיא כתובה, אלא חֲסוּרִי מְחִסְרָא וְחֲבִי קָהָנִי – יש ללמוד את
 הברייתא כאילו היא חסירה, וכך יש לשנות בה, לֹא תַצֵּא אִשָּׁה
 בְּמִפְתַּח שְׂבִידָה, וְכֵן בְּכּוֹבֵלָתָא וְכֵן בִּצְלוּחִיתָא שֶׁל פְּלִיטוֹן לֹא תַצֵּא,
 וְאֵם יִצְאָה בְּהֵם חֵיקָתָא מִמֶּנָּה, דְּבַר רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר
 מִחֻטָּאתָא, אִם יִצְאָה בְּכּוֹבֵלָתָא וּבִצְלוּחִיתָא שֶׁל פְּלִיטוֹן, ועל ברייתא זו
 אמרו בגמרא לעיל, שאף שרבי אליעזר מותר לכתחילה לצאת
 בכובלת ובצלוחית של פליטון, לא שנינו בה שרבי אליעזר
 'מִתִּיר', אלא 'פּוֹטֵר' כיון שדבריו נאמרו על דברי רבי מאיר
 המחזיק חטאת, והוא פוטר. ממשכיה הברייתא ומבארת: בָּמָה
 דְּבָרִים אֲמֹרִים שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר אֶת הַיּוֹצֵאת בְּכּוֹבֵלָתָא או
 בִּצְלוּחִיתָא שֶׁל פְּלִיטוֹן, בְּשִׁשָּׁה בָּהֶם פּוֹשֵׁם בְּתוֹךְ קֶשֶׁר הַכּוֹבֵלָתָא, או
 שיש שמן בתוך הצלוחית, שבאופן זה הם משמשים כתכשיט, אֲכָל
 אִם אֵין בָּהֶם פּוֹשֵׁם או שמן, ויצאה בהם לרשות הרבים, חֵיקָתָא
 חֻטָּאת, מפני שהכובלת והצלוחית עצמן אינן תכשיט, אלא
 משאוי.
 מדייקת הגמרא: אָמַר רַב אָדָא בַּר אֶבְיָהוּ, זֹאת אוֹמֶרֶת – מכך
 ששנינו שאם אין בהם בושם חייבת על היוצאת הכלי, משמע שרבי
 אליעזר סובר, שְׁמִיזָא אוֹבְלִין פְּחוֹת מְכַשְׁעִיר בְּכָלִי, חֵיבִי עַל
 היוצאת הכלי, ואף שיש מעט אוכל בתוך הכלי ורצונו היה להוציא
 את האוכל, אין הכלי בטל לאוכל, וחייב. וחולק רבי אליעזר על
 המשנה להלן (א) ששנינו בה, שבאופן זה פוטר לגמרי כיון שהכלי
 טפל לאוכלים. והראיה מהברייתא שכן היא דעת רבי אליעזר,
 דְּהָא – שהרי היוצאת כובלת שאין בה בושם, בְּפָחוֹת מְכַשְׁעִיר בְּכָלִי
 דְּמִי – דומה להוצאת אוכל פחות משיעור גרוגרת בתוך כלי, שאף
 את הכובלת מוציאה כדי שיועיל לה מעט הריח שנספג בה, והוא
 פחות מכשיעור היוצאת בשמים, וְקָהָנִי חֵיבִית – ושנינו שרבי
 אליעזר מחייב על היוצאת הכובלת. שאין הכובלת בטילה למעט
 הריח שנספג בה, וחייבת על היוצאתה. ומכאן למדנו שהמוציא
 אוכל שאין בו גרוגרת בכלי, חייב על היוצאת הכלי, מפני שאין
 הכלי מבטל לאוכל המועט שבתוכו.
 רַב אֲשִׁי אָמַר, יֵשׁ לְדַחוֹת אֶת רֵאִיית רַב אָדָא בַּר אַהֲבָה, מִפְּנֵי
 שְׂבָעָלָמָא – באופנים רגילים שהוציא אוכלים פחות מכשיעור
 בכלי, אִמָּא לָךְ ו-אומר לך שגם רבי אליעזר מודה ששְׂמִיזָא,
 שהכלי טפל למעט האוכלים שבתוכו. וְשִׂאנִי הָבָא – ושונה הדין
 כאן בכובלת שאין בה בושם, דְּלִיתִיהּ לְמִשְׁאָא בְּכָלִי – שאין בה
 ממשות בושם כלל, ואין הכלי נטפל לדבר שאין בו ממש. ומכיון
 שאין הכלי טפל לריח הבושם, כשהוציאו לרשות הרבים חייב על
 היוצאתה.
 בפסוק המוכיח את ישראל שאינם נותנים לב לנבואות הפורענות
 ועסוקים בתענוגים, נאמר (עמס' 11) 'וְרִאשִׁית שְׂמֵנִים יִשְׁחֹר', כלומר,
 סכים עצמם במובחר שבשמינים. מבארת הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה
 אָמַר שְׂמִיזָא, המובחר בשמינים זֶה פְּלִיטוֹן – שמן אפרסמון. מקשה
 הגמרא: מָתִיב רַב יוֹסֵף, ששנינו בברייתא, שלאחר חורבן בית
 המקדש השני גזרו לאסור כמה דברים מפני צער החורבן, וְהָא עַל
 פְּלִיטוֹן גָּזַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן כָּבָא, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. וְאִי אֶמְרִית
 שְׂכּוֹנַת הַפְּסוּק לְפִלִיטוֹן, ובשימוש בו יש מִשּׁוֹם תַּעֲנוּג וְלֹכַן
 הוֹכִיחַם הַנְּבִיא עַל שִׁמְחָתָם שִׁמְתַּעֲנִיגִים בּוֹ אֵין נּוֹתִינִים לֵב לַתּוֹכַחָה.
 אִם כֵּן אֲמָאִי לֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה בֶּן כָּבָא, שיש לאסור
 תענוג כזה אחר החורבן. מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה אֲבִי רַב יוֹסֵף,
 וְלִמְעִיף שִׁחֲכִים הָיוּ צָרִיכִים לֵאסֹר כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִשּׁוֹם
 תַּעֲנוּג, הָא דְּכֵיתִיב – הרי כתוב בתחילת התוכחה (שם) שאחד

1 בְּיָמֵי תְּהִלָּתָא שְׂחֹרָא, כְּלוּמְרָא, בִּאשָׁה שְׂחֹרָה או לְבַנָּה. בְּמִסְבָּ
2 [מִיטָה שְׂמֻסּוּבִים עֲלֶיהָ בִּשְׁעַת אֲכִילָתָהּ] רָחֶב, אוּ בְּמִסְבָּ קָצֵר,
3 כְּלוּמְרָא, בִּאשָׁה שְׂמִינָה או כְּחוּשָׁה. בְּחֶבֶר מִזֵּב אוּ בְּחֶבֶר דָּע, כְּלוּמְרָא,
4 בִּאשָׁה טוֹבַת מְרִיאָה או לֹא. אֲמַר רַב הִסְדָּא, וְכוּלָּן – וּבְכָל הַשְּׂאֵלוֹת
5 הָאֵלּוּ, כּוּוֹנְתָם הִיתָה לְעִנּוּת.
6 הַגְמָרָא מְבִיאָה מֵאֵמֶר בְּמַעֲלַת יְרוּשָׁלַם קוֹדֶם הַחֹרְבָן: אֲמַר רַחֲבֵה
7 אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, עֲצֵי הַסֵּקָה שְׂבִיבוּשָׁלִים, שֶׁל קִינְמוֹן הֵיוּ, וּבִשְׁעָה
8 שֶׁהָיוּ מְסִיקִין מִקֵּחַ אֶת הַתְּנֹרָה, הָיָה רִיקוֹן נִדְרָף בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
9 וּמִשְׁחָרְבָה יְרוּשָׁלַם נִגְזְזוּ, וְלֹא נִשְׁתַּיֵּיר מַעֲצִים אֵלּוּ אֶלָּא חֲתִיכָה
10 קֹטְנָה בְּשִׁעוּרָה, וּמִשְׁתַּכַּח בְּנוֹאֵי דְצִמְצֻמָּא מְלִכְתָּא – וְהָיָה נִמְצָאת
11 בְּאֻצְרוֹתֶיהָ שֶׁל צִמְצֻמָּא הַמְּלַכָּה.

משנה

12 מִשְׁתַּנּוּ דְנָה אוֹדוֹת סוּגֵי חֲפָצִים אִם יֵשׁ בָּהֶם אִיסוּר הוֹצָאָה לְרִשּׁוֹת
13 הָרִבִּים: לֹא יֵצֵא הָאִישׁ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים לֹא בְּסוּף – חֶרֶב, וְלֹא בְּקֶשֶׁת,
14 וְלֹא בְּתַרְסִים – מִגֵּן, וְלֹא בְּאֵלֶּה, וְלֹא בְּרוֹמָחַ וְצִוִּיר א – בּוּ. וְאִם יֵצֵא
15 בְּאֶחָד מֵהֶם חָיִיב תִּפְסָה מִשּׁוּם אִיסוּר הוֹצָאָה לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים. רַבִּי
16 אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, תִּכְשִׁיטִין הֵן לוֹ – כְּלֵי הַמַּלְחָמָה נֶחֱשָׁבִים כְּתַכְשִׁיט.
17 לְגַבּוֹר הַחֲגוּר בָּהֶם, וְאִינוּ חָיִיב עֲלֵיהֶם, וְכַדִּין כָּל הַיּוֹצֵא תַכְשִׁיט.
18 וְתַכְמִּים אוֹמְרִים, אֵינָן אֶלָּא לִגְנָא, שְׁנֵאֲמַר (יְשַׁעִיָּה ד' ב') 'וְכִתְּתוּ
19 חֲרוּבֹתֶם לְאֵתֶם' [כְּלֵי חַפִּירָה] וְחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמִזְמוֹת, וְלֹא יֵשֶׁא גוֹי
20 אֶל גוֹי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה, דְּהֵינּוּ שְׁלַעְתִּיד לְבֹא יִכְתוּשׁוּ
21 אֶת כְּלֵי הַמַּלְחָמָה כְּדִי לַעֲשׂוֹת מֵהֶם כְּלֵי עֲבוֹדַת אֱדוּמָה, כִּיּוֹן שְׂבוּמָן
22 הָהוּא לֹא יִתְקַיְּמוּ יוֹתֵר מִלְחָמוֹת וְלֹא יִצְטָרְכוּ לַלְמוּד טַכְסִיסִי
23 מִלְחָמָה. וְאִם כְּלֵי הַמַּלְחָמָה תַכְשִׁיטִים הֵם, אֵין סִיבָה שִׁיְהִיו בְּטָלִים
24 לַעֲתִיד, אֲלֹא בּוֹדָאֵי שְׂאִינֶם חֲשׁוּבִים תַכְשִׁיט, וְהַיּוֹצֵא בָּהֶם חָיִיב
25 חֲטָאת.

26 מִמְשִׁיכָה הַמִּשְׁנָה: בְּיָדִית – צְמִיד שְׁעוֹנֶת הָאִשָּׁה בְּרַגְלֶיהָ מַעַל
27 לְבִתֵּי שׁוּקִיָּה [גְּרִבִּיִּים] כְּדִי לְהִדְקֵם שֶׁלֹּא יַפְלוּ וְיִתְגַּלוּ שׁוּקִיָּה, מִהוּרָה
28 אֵינָה מְקַבֵּלַת טוּמְאָה, וְיוֹצֵאִין בָּהּ בְּשִׁשֶּׁת לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְאֵין
29 חוֹשְׁשִׁים שְׂמָא תְּסִירְנָה לְהִרְאוּתָהּ לְחִבְרָתָהּ וְתַעֲבִירְנָה אַרְבַּע
30 אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, שְׁהָיָה עֲלוּלָה לְגַלוֹת שׁוּקָה בְּכָךְ וּבּוֹדָאֵי לֹא
31 תַעֲשֶׂה כֵן. קִדֵּן נֹסֵף, בְּכָלִים, טְמֵאִים – רְאוּיִים לְקַבֵּל טוּמְאָה, וְאֵין
32 יוֹצֵאִין בָּהֶן בְּשִׁשֶּׁת.

גמרא

33 אֶחָד מְכַלֵּי הַמַּלְחָמָה שְׂמַנְתָּה מִשְׁתַּנּוּ הוּא 'אַלֶּה'. הַגְמָרָא מְבַרֶּרֶת
34 מִהוּ כְּלֵי זֶה: מָאִי בְּאֵלֶּה – מִהוּ 'אַלֶּה', קוֹלָפָא – מִקַּל שֶׁל בְּרוֹל
35 שְׂרָאשׁוּ עֲגוֹל כְּבֹדוֹר, הַעֲשׂוֹי לְהִכּוֹת בּוּ.
36 שְׂנִינוּ בְּמִשְׁנָה: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר תִּכְשִׁיטִין הֵן לוֹ, וְחַכְמַיִם אוֹמְרִים
37 אֵינֶם אֲלֹא לִגְנָא, שְׂנֵאֲמַר וְכִתְּתוּ חֲרוּבֹתֶם לְאֵתִים וְחֲנִיתוֹתֵיהֶם
38 לְמִזְמוֹרוֹת. הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְּבַאֶרֶת תְּשׁוּבַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
39 לְחַכְמַיִם: תִּנָּא, אֲמַרְוּ לוֹ חַכְמַיִם לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְכִי מֵאֲחֵר דְּתִכְשִׁיטִין
40 הֵן לוֹ מִפְּנֵי מָה הֵן בְּטָלִין לְיָמוֹת תְּמִשָּׁתָהּ, הֲרִי אֲפֻשֶׁר שִׁישְׁמֻשׁוּ
41 לְתַכְשִׁיט. אֲמַר לָהֶן, לְפִי שְׂאִינִן צְרִיכִין בּוּמָן הָהוּא, שְׁנֵאֲמַר לִגְבִי
42 אוֹתָהּ תְּקוּפָה לֹא יֵשֶׁא גוֹי אֶל גוֹי חֶרֶב. שְׂוֹאֶלֶת הַגְמָרָא: עֲדִידִין לְרַבִּי
43 אֱלִיעֶזֶר לְמָה הֵם בְּטָלִים, וְתַהֲיוּ לִנְוִי בְּעֻלָּמָא – שִׁישְׁמֻשׁוּ כְּלֵי
44 מַלְחָמָה אֵלּוּ לְנוֹי בְּלִבְדִּי. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אֲמַר אַבְּי, מִידֵּי דְהָהּ
45 אֲשִׁרְיָנָא בְּטִיְהָרָא – דְּבַר זֶה דּוּמָה לִנְר בְּצַהֲרִים, שְׂמַתוֹךְ שְׂאִין
46 צְרִיכִים לוֹ אֵינוּ נָאֵה, וְרַק בְּלִילָה שְׂחִיכִים לְאוּרוֹ נָאֵה הוּא. כִּךְ גַּם
47 כְּלֵי מַלְחָמָה, בּוּמָן הוּא שְׂהוּא עַת מַלְחָמָה וְצָרִיךְ לָהֶם, תַכְשִׁיטִים
48 הֵם לוֹ וְאֵף כְּשֶׁנּוּשָׁם שֶׁלֹּא לְצוּרֵךְ מַלְחָמָה, אֵךְ לַעֲתִיד לְבֹא לֹא
49 יִהְיֶה לָהֶם מִשְׁמַעוֹת, וְשׁוּב לֹא יִשְׁמֻשׁוּ אֲפִילוּ לְנוֹי.

50 בְּבִרְיָתָא נִתְבָּאֵר שְׁנוּבָאָה זֶה שִׁיבְטִלוּ הַמַּלְחָמוֹת נֶאֱמַרְהָ לְיָמוֹת
51 הַמִּשָּׁת. מְבִיאָה הַגְמָרָא שְׁעִינֵן זֶה שְׁנוֹי בְּמַחְלוּקַת אַמּוֹרָאִים:
52 וְפְלִגְנָא דְשְׁמוּאֵל – וּבְרִייתָא זֶה חוֹלֶקֶת עַל שְׁמוּאֵל, דְּאֲמַר שְׁמוּאֵל,
53 אֵין הַבְּדֵל בֵּין הָעוֹלָם הָהוּא לְיָמוֹת תְּמִשָּׁתָהּ, אֶלָּא שִׁיעֲבֹד גִּלְיוֹת בְּלִבְדִּי,

54 כְּלוּמְרָא, בְּיָמוֹת הַמִּשָּׁת לֹא יִהְיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְשׁוּעַבְדִּים תַּחַת עוֹל
55 הַגּוֹיִים, אֵךְ לֹא יִבְטַל שׁוּם דְּבַר מִמְּנַהֲגוֹ שֶׁל עוֹלָם. וּמִנֵּין הַהוֹכַחָה
56 לְכַךְ, שְׁהָרִי נִצְמַר (דְּבָרִים טו יא) 'כִּי לֹא יִחְדַּל אֲבִיּוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ',
57 וּמִשְׁמַעוֹ שֶׁלְעוֹלָם יִהְיֶה עֲנִיּוֹת וְעֲשִׁירוֹת, וּמִצֵּד שְׁנֵי נֶאֱמַר בְּדַבְרֵי
58 הַנְּבִיאִים עַל הַעֲתִיד לְבֹא 'וְלֹא יִהְיֶה בְּנִעְנֵי' [עֲנִי] עוֹד' (זְכַרְיָה יד כא),
59 דְּהֵינּוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוּמָן הָהוּא עֲנִיּוֹת, וְהֵיאֵךְ אֲפֻשֶׁר לִישִׁיב סְתִירָה
60 זֶה, אֲלֹא בְּהִכְרַח לּוּמְרָא, שְׁדַבְרֵי הַנְּבִיא 'וְלֹא יִהְיֶה בְּנִעְנֵי עוֹד' אֵינֶם
61 מְוַסְבִּים עַל יָמוֹת הַמִּשָּׁת שְׁדַבְרֵי בְּעוֹלָם הַזֶּה וְשָׁכֵן יָמִים אֲלּוּ הֵם
62 בְּכָל מָה שְׂנֵאֲמַר 'לֹא יִחְדַּל אֲבִיּוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ', אֲלֹא עַל עוֹלָם
63 הָבָא [זְמַן תַּחֲתִית הַמַּתִּים]. וְלְדַבְרֵיו, אֵף הַפְּסוּק 'וְכִתְּתוּ חֲרוּבֹתֶם'
64 גּוֹ, נֵאֱמַר לְעוֹלָם הָבָא, וְלֹא לְיָמוֹת הַמִּשָּׁת וְהוּא שֶׁלֹּא כְּדַבְרֵי
65 הַבְּרִייתָא. וּבְרִייתָא זֶה מְסִיעַ לִיָּה לְרַבִּי חֵיָּא בַּר אֲבָא. דְּאֲמַר רַבִּי
66 חֵיָּא בַּר אֲבָא, כָּל הַנְּבִיאִים לֹא נִתְנַבְּאוּ דְּבָרֵי הַנַּחְמוֹת אֶלָּא לְיָמוֹת
67 הַמִּשָּׁתָה, אֲכָל מָה שִׁיעֲשֶׂה חֲדָשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם תִּפְסָה לְצַדִּיקִים,
68 'עוֹן לֹא יִרְאֶתָה אֱלֹהִים וְיִלְתָּף' (יְשַׁעִיָּה ד' א) – אֲפִילוּ עֵין שֶׁל נְבִיאִים
69 לֹא שְׁלֹטָה אֲדֹתָם זֹלַת עֵינֵי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

70 הַגְמָרָא מְבִיאָה נֹסַח אַחֵר בְּבִרְיָתָא הַמְּבַאֶרֶת אֶת מַחְלוּקַת רַבִּי
71 אֱלִיעֶזֶר וְחַכְמַיִם: וְאֵיכָא דְּאֲמַרְי, אֲמַרְוּ לוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְכִי מֵאֲחֵר
72 דְּתִכְשִׁיטִין הֵן לוֹ מִפְּנֵי מָה הֵן בְּטָלִין לְיָמוֹת תְּמִשָּׁתָהּ, אֲמַר לָהֶן אֵה
73 לְיָמוֹת תְּמִשָּׁתָהּ אֵינִן בְּטָלִין אֲלֹא לְעוֹלָם הָבָא. וּלְפִי לִשּׁוֹן זֶה, דַּעַת רַבִּי
74 אֱלִיעֶזֶר [שֶׁאֵף לְיָמוֹת הַמִּשָּׁת אֵינֶם בְּטָלִים] הֵינּוּ דְשְׁמוּאֵל, וְפְלִגְנָא
75 – לְחוֹלֶקֶת עַל שִׁיטְתוֹ דְּרַבִּי חֵיָּא בַּר אֲבָא.
76 הַגְמָרָא מְבַאֶרֶת טַעְמָה שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַסּוֹבֵר 'תִּכְשִׁיטִין הֵן לוֹ':
77 אֲמַר לִיָּה אַבְּי לְרַב דִּימִי, וְאֲמַרְי לָהּ – יֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאֲמַר זֹאת לְרַב
78 אוֹיָא, וְאֲמַרְי לָהּ שֶׁרַב יוֹסֵף אֲמַר לְרַב דִּימִי, וְאֲמַרְי לָהּ שֶׁרַב יוֹסֵף
79 אֲמַר לְרַב אוֹיָא, וְאֲמַרְי לָהּ שְׂאֲבִי אֲמַר לְרַב יוֹסֵף, מָאִי מַעֲמָא – מִהוּ
80 טַעְמָה דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאֲמַר תִּכְשִׁיטִין הֵן לוֹ, דְּכַתְּבִי (תְּהִלִּים מ"ד) 'תְּגוֹר
81 תִּרְבֶּךָ עַל יַדְךָ גִּבּוֹר הוֹדֶךָ וְתִרְבֶּךָ', הֲרִי מְבֹאֵר שְׁחִיגִירַת חֶרֶב גוֹי הוּא
82 לְגִיבּוֹר. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: אֲמַר לִיָּה רַב כְּהֵנָּה לְמַר בְּרִיָּה דְרַב הוֹנָא,
83 הָאִי בְּרַבְרִי תוֹרָה תִּכְרִי – הֲרִי פְסוּק זֶה נֶאֱמַר לְגַבִּי שִׁינוֹן דְּבָרֵי תוֹרָה,
84 וְכוּנַת הַכְּתוּב הָאִי שִׁיָּה אֲדָם זֹחִיר לְחוּזֵר הֵיטֵב עַל מִשְׁנֵתוֹ
85 שִׁיזְכְּרָנָה הֵיטֵב, וְתִהְיֶה מְזוּמְנָת לוֹ לְהִבָּא רֵאִיָּה לְדַבְרֵיו וּלְנַצַּח
86 בְּמַלְחָמָתָהּ שֶׁל תוֹרָה, כְּמוֹ גְבוֹר הַחֲגוּר בְּחֶרֶב, וְהוּא 'הוֹדוּ וְהִדְרוּ',
87 וְהֵיאֵךְ מְבִיאִים רֵאִיָּה מְכַאֵן שְׂכָלִי מַלְחָמָה תַכְשִׁיטִים הֵם. מְשִׁיבָה
88 הַגְמָרָא: אֲמַר לִיָּה מִר בְּרִיָּה דְרַב הוֹנָא לְרַב כְּהֵנָּה, אֵף עַל פִּי
89 שְׁדוֹרִשִׁים אֶת הַפְּסוּק לְגַבִּי דְּבָרֵי תוֹרָה, מְכַל מְקוֹם אֵין מְקָרָא יוֹצֵא
90 מִידֵּי פְשׁוּטוֹ, כְּלוּמְרָא, עֵצֶם זֶה שְׁהַמְשִׁיל זֹאת הַפְּסוּק לְגַבּוֹר הַחֲגוּר
91 בְּחֶרֶב שְׂהוּא הוֹדוּ וְהִדְרוּ, מְוַכִּיחַ שְׁחִיגִירַת חֶרֶב תַכְשִׁיט הוּא. שְׂאֵם
92 לֹא כֵן, אֵין מְקוֹם לְמַשֵּׁל.

93 הַגְמָרָא מְבִיאָה אֶת דְּבָרֵי רַב כְּהֵנָּה עַל תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁל מִר בְּרִיָּה דְרַב
94 הוֹנָא: אֲמַר רַב כְּהֵנָּה, בַּר הוֹנָא בַּר תַּמְנִי כְּרִי שְׁנִין – כְּשֶׁהִייתִי בֵּן
95 שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנִים, וְהָיָה גְמִירָנָא לִיָּה לְכּוֹלִיָּה חֲשִׁים – וְכֹכֵר
96 לְמַדְתִּי אֶת כָּל חֲשִׁים, וְלֹא הָיָה דְעֵנָּה – לֹא הִייתִי יוֹדֵעַ דְּאֵין מְקָרָא
97 יוֹצֵא מִידֵּי פְשׁוּטוֹ, עַד הִשְׁתָּא – עַד עַכְשִׁיו. מְבַאֶרֶת הַגְמָרָא: מָאִי קָא
98 מְשַׁמְעֵי לִי – מִה בֹּא רַב כְּהֵנָּה לְהַשְׁמִיעֵנוּ בְּזֶה, דְּלִיָּקְרִי אִינִישׁ – קוֹדֶם
99 יִלְמַד אֲדָם מִרְבּוֹ הֶרֶב מִשְׁנֵוֹת וּבְרִייתוֹת, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ מְבִין
100 טַעְמָם, וְהָדֵר לִיסְפֵּר – וְאַחֵר כִּךְ יַחֲפֹשׂ אַחֵר סְבִרְתָּם לַעֲמוּד עַל
101 בּוֹרִיִּים. שְׁהָרִי רַב כְּהֵנָּה נִתְקַשָּׁה בְּטַעְמָה שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר עַד עֵתָהּ,
102 וְתַלְמוּדוֹ כְּבֵר הָיָה בִּידוֹ מְכַשְׁהִיד בֵּן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה.

103 הַגְמָרָא מְמַשִּׁיכָה בְּדַבְרֵי אַגְדָּה בְּמַעֲלַת הַלּוּמִידִים תוֹרָה בְּחִבְרוּתָא,
104 וְנוֹתַנָּת סִימָן לְזִכְרוֹן הַמֵּאֲמָרִים: סִימָן דְּרִוּת.
105 אֲמַר רַבִּי יְרֵמְיָה אֲמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שְׁנֵי תַלְמוּדֵי חֲכָמִים הִתְחַדְּדִין זֶה
106 לְזֶה בְּתַלְבָּה, שְׂשׁוּאִלִים וּמְשִׁיבִים זֶה אֶת זֶה לֹא עַל מִנַּת לְקַפֵּחַ אֲלֹא
107 כְּדִי לְהַתְחַדֵּד, הַקְּדוּשׁ בְּרֹדֶף הוּא מְצַלִּיָּה לָהֶם – מְבִיאֵם לִידִי
108 הַצִּלְחָה בְּתוֹרָה וּמִגִּיעִים לְתַכְלִית הַחַיִּים הַנִּצְחִיִּים, שְׁנֵאֲמַר (תְּהִלִּים
109 מ"ה) 'וְיִתְרַדֵּךְ צִלְחָא, אֵל תִּקְרִי 'וְתִרְדֶּךָ' אֶלָּא 'וְתִרְדֶּךָ', וְהֵינּוּ שְׂאֵלוֹ
110 הַמְּחַדְּדִים זֶה לְזֶה מְצַלְחִים. וְלֹא עוֹד, אֵיכָא שְׁעוּלִין לְגִדּוּלָה, שְׁנֵאֲמַר
111 בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוּק 'צִלְחָא רַבָּב' וְהִרְכִּיבָה מִרְמָזוֹת עַל גְּדוּלָּה. וְכֹל
112 שְׂאֲפִילוֹ בְּלוּמִדִּים שְׂאֵל לְשִׁמָּה כֵךְ, כְּלוּמְרָא, שְׂאֲפִילוֹ בְּמַחְדָּרִים

שבת. פרק שישי - במה אשה דף סג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רנג רש"י תוספות

בין חרדלי, שחור, כלומר לבנה או שחורה: במסב רחב, מיסב = מטה שמיסב עליה בשעת אכילה, ולענין ניאוף אשה שמנה: קצר, בחושה: חבר טוב, אשה טובת מראה: דצימצמי מלכתא, כך שמה: מתני' באלה, מפרש בגמ' קולפא, מצוקה בלעז: וכתתו חרבותם, ואי תבשטין ניהו, לא יהו בטלין לעתיד: בירית, בגמ' מפרש: טהורה, אינה מקבלת טומאה: ויוצאין בה, דלא שלפא ומחורא, שלא יראה שוקה: בכלין טמאין, בגמרא מפרש לה: גמ' שרנא בטהרה, נר בצדקה, מתוך שאינו צריך אינו נאה, אבל בזמן הזה שהוא עת מלחמה - תבשטין הן: ופליגא, הא דקתני "בטלין לימות המשיח" פליגא דשמואל, דלשמואל אין בטלין לימות המשיח: לא יחדל, משמע לעולם, אלמא: יש צניות ועשירות, ש"מ נחמות שנתבנאו הנביאים, ודא יהיה כענין עור" (וכריה דר) - לא לימות המשיח נתבנאו, שהן מן העולם הזה, דאם כן - תדל לך אביון: מסייע ליה, ברייתא דקתני בטלין לימות המשיח לר' חייא בר אבא: לא נתבנאו, דבר נחמות שלהן: עין לא ראתה, עין של נביאים לא שלטה לראות: בדברי תורה כתיב, הו' ודיר לחור על משנתך שתהא מזוהרת לך בשעת הדין, לבני ראיה, כחרב על ירך גבור לנצח במלחמה, והוא הודך והדרך: דליגמר איניש, לגרוס שמענתא מריבה, ואף על גב דלא ידע לכולהו טעמיה: וחדר ליספר, טעמיה, דהא קשה ליה לרב כהנא ולא הוה ידע להאי טעמא, ותלמודיה הוה קים ליה מדוהר בר תמני סרי: המחזרין, שואלין ומשיבין, ולא לקפח אלא להתחדד: והדרך, כמו והדרך: ותורך, ותלמודך: למיימיניו, של תורה, שמפשפשין טעמיהן בדקדוק - ובוררין, כימין המיימנת למלאכה: עושר וכבוד ליפא, בתמיה כיון דאיפא אורך ימים, כ"ש עושר וכבוד: לשמאלין בה, שאין יענים בה כל צרכן, אי נמי מיימינין בה - עוסקין לשמה, משמאליים - שלא לשמה: הנוחין זה לזה, נושאין ונותנין בה בנחת דות, מתעסקין כדי שלמדו זה מזה: דבר עמים תחתיו, יספיל, וכל שפלות בנחת, ל"א: הנוחין - מנהיגין זה את זה להבנתה של הלכה, כמו "לך נחה" (שמות לב), ידבר - תרגום בה כל צרכן, ומי יאמר לו מה תעשה, שומר מצות יוכל לומר לו: המקשיבין, מלמדים זה את זה ומבינים זה מזה: ולישאנא דקרא נקט: פגנים, בתי מדרשות: חברים מקשיבים, זה לזה, להם אני אומר שישמעוני קולם ואענם: ברח דודי, בתריה כתיב: המקשיבין, מאספין זה את זה, ואומרים: ב' ונלמד ונבין בן שנינו, הואיל ואין לנו רב ללמדנו: צורתא, שורש הדבר קצת למד מרב: גדול המלוה, לפי שאין העני בוש בדבר: וספיל לבס, מעות ומלאי להשתפר בהן להחזית שבר, ואיידי דאיירי רבי אבא אמר ריש לקיש, נקט כל הני מילי דאגדתא דאמר לחו' ר' אבא משמיה: חוזרי, הדבך ב, שסופר ליתנות מתלמוד: אל תדור בשכונתו, שאינו יודע בדקדוק מצות, ואין חסידותו שלם, וסופר ללמוד ממנו: מונע חסד, שאינו מניח העניים לבא לפתחו: למס, דהיינו כלב: מרעהו

בין חרדלי, במסב רחב או במסב קצר, בחבר טוב או בחבר רע? א"ר חסדא: וכולן לינות, אמר רחבה אמר רבי יהודה: עצי ירושלים של קינמון היו, ובשעה שהיו מסיקין מהן ריחן נודף בכל ארץ ישראל, ומשחרבה ירושלים נגנזו, ולא נשתתיר אלא פשעורה, ומשתתב כגנאי דצימצמי מלכתא, מתני' לא יצא האיש לא בפיו ולא בקשת, ולא בתריס, ולא באלה, ולא ברומו, ואם יצא - חייב חטאת, רבי אליעזר אומר: תבשטין הן לו וחכ"א אינן אלא לגנאי שגאמר וכתתו חרבותם לאתים ונחיתותיהם למזמרות ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה בירית טהורה ויוצאין בה בשפת כבלים טמאים ואין יוצאין בהן בשפת, גמ' מאי באלה קולפא, ר' אליעזר אומר תבשטין הן לו, תניא אמרו לו לרבי אליעזר וכי מאחר דתבשטין הן לו, מפני מה הן בטלין לימות המשיח? אמר להן: לפי שאינו צריכין, שגאמר "לא ישא גוי אל גוי חרב" - ותהו לנו בעלמא! אמר אביי: מידי דהוה אשרנא בטהרה, ופליגא דשמואל, דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבור גליות בלבד, שגאמר "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ", מסייע ליה לרבי חייא בר אבא, דא"ר חייא בר אבא: כל הנביאים לא נתבנאו אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא - "עין לא ראתה אלהים וזלתך", ואיפא דאמר, אמרו לו לר' אליעזר: וכי מאחר דתבשטין הן לו, מפני מה הן בטלין לימות המשיח? אמר להן: אף לימות המשיח אינן בטלין, היינו דשמואל, ופליגא דר' חייא בר אבא, א"ל אביי לרב דימי, ואמרי לה לרב אבוי, ואמרי לה רב יוסף לרב דימי, ואמרי לה לרב אבוי, ואמרי לה אבוי לרב יוסף: מ"ט דר"א דאמר תבשטין הן לו? דכתיב "הגור חרפך על ירך גבור הודך והדרך", א"ל רב כהנא למר בריה דרב הונא: האי דרבך תורה כתיב! א"ל: אין מקרא יוצא מידי פשוטו, א"ר כהנא בר הונא בר תמני סרי שנין והוה גמירנא ליה לכוליה הש"ס, ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עד השתא, מאי קמ"ל - דליגמר איניש, וחדר ליספר, סימן זרות, א"ר ירמיה א"ר אלעזר: שני תלמידי חכמים המחזרין זה לזה בהלכה - הקב"ה מוציח להם, שגאמר "והדרך צלח" אל תקרי 'והדרך' אלא 'והדרך', ולא עוד אלא שעולין לגדולה, שגאמר "צלח רכב", יכול אפילו שלא לשמה - תלמוד לומר "על דבר אמת", יכול אם הגים דעתו - ת"ל "ועונה צדק", ואם עושין פן - זוכין לתורה שניתנה בימין, שגאמר "ותורך נזראות ימינד", רב נחמן בר יצחק אמר: זוכין לרבנים שגאמרו בימינה של תורה: דאמר רבא בר רב שלא, ואמרי לה אמר רב יוסף בר חמא א"ר ששת: מאי דכתיב "אך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד", אלא בימינה אך ימים איפא, עשר וכבוד ליפא? אלא: למיימינין בה - אך ימים איפא, וכ"ש עושר וכבוד, למשמאליים בה - עושר וכבוד איפא, אך ימים ליפא, א"ר ירמיה אמר ר' שמעון בן לקיש: שני תלמידי חכמים הנוחין זה לזה בהלכה - הקדוש ברוך הוא מקשיב להן, שגאמר "אז נדברו יראי ה' וגו'" אין דבור אלא נחת, שגאמר "ידבר עמים תחתיו" מאי "לחושבי שמו"? א"ר אמי: אפילו חישב לעשות מצוה, ונאנס ולא עשה - מעלה עליו הכתוב כאילו עשה, א"ר חנינא בר אידי: כל העושה מצוה במאמרה אין מבשרין אותו בשורות רעות, שגאמר "שומר מצוה לא ידע דבר רע", א"ר אסי ואיתימא ר' חנינא: אפילו הקב"ה גוזר גזירה - הוא מבטלה, שגאמר "באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה" וסמיך ליה: "שומר מצוה לא ידע דבר רע", אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש: שני תלמידי חכמים המקשיבים זה לזה בהלכה - הקדוש ב"ה שומע לקולן, שגאמר "היושבת פגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני", ואם אין עושין פן - גוזרין לשכניה שמסתלקת מישראל, שגאמר "ברח דודי ודמה וגו'", אמר רבי אבא א"ר שמעון בן לקיש: שני ת"ח המדגילים זה לזה בהלכה - הקדוש ברוך הוא אוהבן, שגאמר "ודגלו עלי אהבה", אמר רבא: והוא דידעי צורתא דשמעתא, והוא דלית להו רבה במוחא למיזמר מיניה (א"ר) אבא א"ר שמעון בן לקיש: גדול המלוה יותר מן העושה צדקה, ומפיל בפים יותר מכוין, (א"ר) אבא אמר ר' שמעון בן לקיש: אם תלמיד חכם נוסם ונוטר פגוש הוא - חגריהו על מתניו, אם עם הארץ הוא חסיד - אל תדור בשכונתו, אמר רב כהנא אמר רבי שמעון בן לקיש, ואמרי לה אמר רב אסי אמר (ריש לקיש), ואמרי לה אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש: כל המגדל פלך רע בתוך ביתו - מונע חסד מתוך ביתו, שגאמר "למס

ואילו אצעדה טמאה היא. פ"ה דכתיב במעשה מדין "אצעדה וצמיד וגו'" וכתיב "תחתטאו אתם ושבכיכם". ולא נהירא: דע"כ תחתטאו לא אכל חשבי קאי, דהא בהמות נמי דוו בשבי, ולאו בני קבולי טומאה נינהו. לכן נ"ל: משום דכתיב "אצעדה וצמיד" וכתב בתריה "ויקח (מהם) כל כלי מעשה" דקאי אכל הכלים שנלקחו, וילפינן לקמן כלי משרצים:

בירית תחת אצעדה עומדת. פ"י בקונטרס: בשוק, להחזיק בתי שוקיה שלא יפלו – ויראו שוקיה. וקשה לפי זה: דא"כ בבבלים אמאי אין יוצאין? למאי דסיד' השתא דאין חילוק בין בירית לכבלים, אלא שזה באחת וזה בשנים. לכן נ"ל: דאפשר לטען בלא גילוי שוקים. ומש"ה, כבלים אין יוצאין בהן – דילמא שלפא ממוציא, ותכשית לנוי הם. אבל בירית שהיא באחת – לא שלפא ממוציא דאין זה תכשית, דכיון שאין לה אלא באחת – גנאי היא לה. ומש"ה ניהא דבירית טהורה, דלאו תכשית לנוי הוא. וכלי תשמיש נמי לא הוי אלא כלי המשמש כלי. דומיא דטבעת הכלי, דאמר לעיל דטהור, וכן פירש הקונטרס. ועממא דכבלים טמאים – מישום דתכשית הם לנוי בדפי: **וכתוב** עליו בשני שטיץ יו"ד ה"א מלמעלה וקדש למי"ד למטה. נראה לר"ת: שהיה כתוב יו"ד ה"א בסוף שיטה ראשונה, וקדש ל' בתחלת שיטה שניה. והשתא נקרא יפה, ואין לפרש כמשמעו – דא"כ אינו נקרא כהלתו: מניין לאריג כל שהוא שהוא טמא ת"ל או בגד. וא"ת: והא לעיל בפ"ק בדמא מדליקין (דף כו. ושם) לא מרבינן אלא ג' על ג' וי"ל: דהתם מיירי בבא מכנגד גדול, אבל הכא מיירי באריג כל שהוא דמתחלה לא היה דעתו להוסיף עליו, ותרווייהו שמעינן מ"או בגד" דשקולים הם דחשיב כל שהוא אריג מתחלה כמו ג' על ג' מכנגד גדול. וא"ת: ואבתי בגד כל שהוא למה הוא טמא? והא בעינן שיתלט מלא וריקן דומיא דשק וי"ל: דראוי הוא לכוף ולקפל ולקח בו מרגלית או מחט. ואם תאמר: אי"כ פשוטי כלי עור אמאי טהורין? דריי ראוין הם לקפל בו שום דבר כמו הכא וי"ל: דמיירי בעור שלוק, שהוא קשה: **מניין** לתכשית כל שהוא טמא. ואם תאמר: תיפוק ליה דתכשית כל שהוא טמא, מדכתיב בכלי מדין טבעתו ויש לומר: דאפשר שהטבעת היא עבה וגדולה מאד, ולא הוי כל שהוא: **אריג** ותכשית. פ"י: חצוי אריג וחצוי תכשית טמא. מכאן משמע דמ"מ בעינן שיעור קצת, דא"כ – חצוי דכ"ש מאי הוי? **ההוא** בגמרא דכתיב. פ"ה: ובמדק דהייא טומאת מת. ושרץ ממת לא יליף להחמיר, דמה למת שכן טומאה חמורה, ומשני: גמר כלי כלי משרץ. פירושו: מה כלי האמור בשרץ טמא בשרץ, אף כלי האמור כאן טמא בשרץ. וקשה: דא"כ הוה ליה למיפרך ההוא בטומאת מת כתיבו ועוד: כי משני "גמר כלי כלי" הוה ליה לשנוי גמר בגד ועור לג"ש לכן נ"ל: דההוא במדין כתיב, בשלל מדין, ולא מיירי דף פרשה בטומאה כלל. והדיכ יליף דאריג ותכשית כל שהוא טמא "מכל כלי מעשה", ומשני: גמר כלי כלי. פ"י: כי היכי דכלי דכתיב גבי שרצים מיירי לענין טומאה, הכי נמי כלי דכתיב גבי מדין – לענין טומאה:

מניין

מירעהו חסד' שפן בלשון יונית קורין לכלב ללמם', רב נחמן בר יצחק אמר: אף פורק ממונו רצא שמיים, שנאמר "ויראת שדי עזוב". ההיא איתתא דעייאלא לתהוה ביהא למיפא, נבח בה פלפא, איתעקר ולדה. אמר לה מרי דביתא, לא תידחלי, דשקילי גיביה ושקילין טופריה, אמרה ליה: שקולא מיבותרין ושדא אחזירי, פבר נד ולד. אמר רב הונא: מאי דכתיב "שנחם בחור בילדותו ויטיבך לבד בימי בחורותו" והלך בדרכי לבד ובמראה עיניו רע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט" – עד כאן דבירי יצר הרע, מכאן ואילך דבירי יצר טוב. ריש לקיש אמר: עד כאן – לדברי תורה, מכאן ואילך – למעשים טובים. **"בירית טהורה"**. אמר רב יהודה: בירית זו אצעדה. מתיב רב יוסף: בירית – טהורה, ויוצא בה בשבת. ואילו אצעדה טמאה היא! ה"ק: בירית תחת אצעדה עומדת. ותיב רבין ורב הונא קמיה דרב ירמיה, ויתיב רב ירמיה וקא מנמנמ. ויתיב רבין וקאמר: בירית – באחת, כבליים – בשנים. א"ל רב הונא: אלו ואלו בשנים, ומפילין שלשלת ביניהן, ונעשו כבליים. ושלשלת שבו משווא ליה מנא? וכ"כ כרבי שמואל בר נחמני, דאמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יוחנן: מניין למשמיע קול כבלי מתכות שהוא טמא – שנאמר "כל דבר אשר יבא באש" אפילו דיבור במשמיע. בשלמא התם – קא פעו לה לקלא וקעביד מעשה. הכא מאי מעשה קעביד? הכא נמי קא עביד מעשה דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: משפחה אחת היתה בירושלים שהיו פסיעותיהן גסות, והיו בתולותיהן נושרות. עשו להן כבליים, והפילו שלשלת ביניהן, שלא יהיו פסיעותיהן גסות ולא היו בתולותיהן נושרות. איתער בהו ר' ירמיה, אמר להו יישר, וכן א"ר יוחנן. פי אתא רב דימי א"ר יוחנן: מניין לאריג כל שהוא שהוא טמא – מציין. א"ל אביי: וציין אריג הוא? והתניא: ציין כמין טס של זהב, ורוחב שתי אצבעות, ומוקף מאוזן לאוזן, וכתוב עליו ב' שימין: "יו"ד ה"א" למעלה ו"קודש למד" למטה. ואמר ר' אליעזר בר' יוסי: אני ראיתי בעיר רומי וכתוב "קודש לה" בשטה אחת! פי סליק רב דימי לנהרדעא, שלח להו: דברים שאמרתי לכם טעות הם ביד, ברם קד אמרו משום רבי יוחנן: מניין לתכשית כ"ש שהוא טמא – מציין. ומניין לאריג כ"ש שהוא טמא – מ"או בגד. תנו רבנן: אריג כ"ש טמא, ותכשית כ"ש טמא, אריג ותכשית כ"ש – טמא, מוסף שק על הגבד שטמא משום אריג. אמר רבא: אריג כל שהוא טמא – מ"או בגד, תכשית כל שהוא טמא – מציין, אריג ותכשית כל שהוא טמא מ"פל כלי מעשה. א"ל ההוא מרבנן פתיבו! א"ל: גמר

מירעהו. מונע חסד, ואע"ג דלא כתיב מונע – מפילא משמע, שכל תיבה שראשה מ"ם משמשת נטילה היא, כמו "ויקח מים" (שמות לב) "אבדו גוים מארצו" (תהלים י): **למיפא**. לאפות עיסה, שהשאל בעיה תנורו: שקילי גיביה. נטולות ד' שיניו שהוא נושר בהן. אותן שינים קרי גיבין, כדאמרין ב"אלו טרפות" (חולין נט.) גמל גיבי אית ליה: שקילי טופריה. נטולות צפרין מלסרוט: שקולא. נטולה טובתה, ומטולת על הקוצים: מיבותרין. טובת הנאת נחמתה, כמו מחזיק טוב = הגרי"א בלע"ז: עד כאן. עד "ודע כי על כל אלה" וגו': עד כאן לתורה. שמח בתלמודה, למוד משמחה ומטוב לב, "ותלך בדרכי לבך" – להבין מה בלבך לפי ראות עיניך: מכאן ואילך למעשים טובים. ודע כי על כל אלה, על כל מה שלמדת, סופך ליתן את הדין אם לא תקיים: אצעדה. של זרוע: ואילו אצעדה טמאה היא. דכתיב (במדבר לא) במעשה מדין: אצעדה וצמיד וגו', וכתיב "תחתטאו אתם ושבכיכם": תחת אצעדה. שבזרוע עומדת בשוק, להחזיק בתי שוקיה שלא יפלו ויראו שוקיה. הלכך קדמך טהורה, דלאו לנוי היא, וכלי תשמיש נמי לא הוי, אלא כלי המשמש כלי, דומיא דטבעת הכליים, דאמרין בפרקין דלעיל דטהורין ויוצאין בהם. דצורך לבישה היא, ומישלף ואחזין נמי ליבא למיחש – דלא מגילא לשוקה: בירית באחת. משוקיה: ושלשלת משי לחו מנא. בתמיך, הלכך קדמך כבליים טמאים: וכי תיבא כד' שמואל בו' משמיע קול כבלי מתכות. בריש פרקין: ונעשו להן שלשלת כלי. הלכך: שלשלת תשמיש אדם הוא ולאו תשמיש כלי, דלא תקבל טומאה, ואין יוצאין בהן דילמא שלפא ושלשלת שהיא של זהב ומחזיקא. דכי שקלת לשלשלת – לא מגילא שוקה – שהרי בירית במקומה עומדת: וישר וכן אמר ר' יוחנן. וזה אמרת, וכן שמעתי מר' יוחנן: מציין. שהוא דבר מועט, ומנא עם תכשית בהן: יו"ד ה"א מלמעלה קדש למ"ד מלמטה. כלומר: השם שלם בשיטה עליונה. וקדש למ"ד בשיטה תחתונה, שלא לקדוש שאר אותיות למעלה מן השם, מאחר ששני שטיץ היו. ורבינו הלוי שונה: "קודש לה" מלמטה, והיא היא: אני ראיתי ברומי. שנכנס לאוצר המלך לטול מה שירצה, במס' מעילה (דף טו) במעשה בן תלמיון: פי סליק רב דימי לנהרדעא. חזר בו טמא שאמר ציין אריג הוא: מאו בגד. דכתיב גבי "שרצים או בגד או עור" או – ריבוי הוא: אריג ותכשית כל שהוא. חצוי אריג וחצוי תכשית שאינו אריג, וכולו הוי כל שהוא – כלומר, דבר קטן: מוסף שק על הגבד. בדבר זה, שהשק טמא משום אריג, ורקמיה מפרש ליה: ההוא במדק כתיב. גבי טומאת מת. ושרץ ממת לא יליף להחמיר, דמה למת שכן טומאתו חמורה:

כלי

כ"ש טמא, אריג ותכשית כ"ש – טמא, מוסף שק על הגבד שטמא משום אריג. אמר רבא: אריג כל שהוא טמא – מ"או בגד, תכשית כל שהוא טמא – מציין, אריג ותכשית כל שהוא טמא מ"פל כלי מעשה. א"ל ההוא מרבנן פתיבו! א"ל: גמר

בשבתם – בין בירית בין כבלים מונחים בשתי הרגלים, אלא
שכאשר נוטלים שתי ביריות ומטילין שלשלת ביניהן, נשתנה שמם
ונעשו 'בבלים'.

מקשה הגמרא: ושלשלת שבו משווא ליה מנא – וכי השלשלת
שמונחים בבירית עושאתו לכלי שמשום כך תקבל טומאה
וכמבואר במשנתנו 'כבלים טמאים', הרי אף עם השלשלת, עדיין
אין זה כלי המשמש את האדם ואף לא תכשיט לאדם, ובאופן זה
אין כלי מקבל טומאה.

הגמרא מנסה לתרץ: ובי תימא – ואם תרצה לומר שכיון
שהשלשלת משמעת קול בהליכת האשה הרי היא מקבלת
טומאה, וברבי שמואל בר נחמני, דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר
רבי יוחנן, מניין למשמיע קול ככלי מתכונת שהוא טמא – מנין שכלי
מתכונת העשוי להשמיע קול, כגון פעמון התלוי בצואר הבהמה,
שמקבל טומאה, שפאמר (במדרש לא נכ) בענין הכלים ששבו ישראל
במלחמת מדין 'כל דבר אשר יבא אש תעבירו באש וטרה, אף במי
נדה יתחטא' – כל כלי שדרך תשמישו הוא באש, כגון שמבשלים
בו או שצולים בו, צריך להגעילו באש כדי להפליט ממנו איסורי
מאכלים שנבלעו בו, וצריך גם לטהרו מטומאתו. ומתיבת 'דבר'
המיותרת יש לדרוש שאפילו כלי העשוי לדיבור כמשמעו, כלומר
שאף כלי העשוי להשמיע קול בלבד, צריך לטהרו מטומאתו כיון
שהוא מקבל טומאה, והוא הדין בכבלים שמקבלים טומאה מחמת
שמשמיעים קול.

דוחה הגמרא: הרי אין הכבלים שוים לפעמון, דבשלמא הנהם – שם
בפעמון מובן הדבר מה שמקבל טומאה, משום דקא בעו לה לקלא
– האדם צריך לקול הפעמון לדעת היכן בהמתו עומדת, ונקעביד
מעשה – ובכך הכלי עושה מעשה המשמש את האדם ולכן מקבל
טומאה, אבל הנהם – כאן בשלשלת מאי מעשה קעביד – איזה
תשמיש אדם היא עושה, הלא אינה משמשת אלא את הבירית.

מתרצת הגמרא: הנהם נמי קא עביד מעשה – גם כאן עושה
השלשלת מעשה המשמש את האדם, דאמר רב בר חנה אמר
רבי יוחנן, משפחה אחת היתה בירושלים, שהיו פסיעותיהן נפוט –
גדולות ורחבות, ומחמת כן היו בתולותיהן נושרות, עשו להן
בבלים, כלומר ביריות, והטילו שלשלת ביניהן כדי שלא יהיו
פסיעותיהן נפוט, ושוב לא היו בתולותיהן נושרות, הרי שהכבלים
משמשים את האשה, ולכן אינם חשובים כתשמיש כלי אלא
כתשמיש אדם ומקבלים טומאה.

סוגייתנו פתחה בכך שרבינן רב הונא דנו בבאיור 'כבלים' לפני רב
ירמיה שישב ונמנע, עתה מבואה הגמרא את דברי רבי ירמיה
בענין: איבער בהו רבי ירמיה, אמר להו ישר, וכן אמר רבי יוחנן –
התעורר רבי ירמיה, ואמר לרבין ולרב הונא, פירושו של רב הונא
שכבלים היינו שמתילים שלשלת בין שתי הביריות הוא הישר
והנכון, וכן שמעת מרבי יוחנן.

הגמרא מביאה דין נוסף בהלכות טומאה: בי אהא – כשבא רב דימי
מארץ ישראל, אמר בשם רבי יוחנן, מניין אנו למדים לאריג שאין
בו אלא פל שהוא טמא – מקבל טומאה, מאיין המונח על
מצחו של כהן גדול שהוא דבר קטן ביותר, ואף על פי כן מנה אותו
הכתוב בין בגדי הכהן גדול, ולמדנו שחשוב הוא כבגד ומקבל
טומאה.

מקשה הגמרא: אמר ליה אביי לרב דימי, וכי ציין אריג הוא שאתה
לומד ממנו על שאר בגדים שטמאים בכל שהוא, והתניא
בברייתא, הציץ היה עשוי כמין סס של זהב, ורחב הסט שתי
אצבעות, ומוקף על המצח מאותן לאותן, וכתוב עליו 'קודש לה'
בשתי שטיין – בשתי שורות, ובדלדלן, ויד ח"א למעלה – קודש
בשלמותו ויד ח"א ויד ח"א היה כתוב בשורה העליונה, וקודש
למ"ד' למטה – 'קודש ל' היה כתוב בשורה התחתונה, וכתבוהו
באופן זה כדי שלא להקדים שאר אותיות למעלה מן השם. ואמר
רבי אליעזר ברבי יוסי, אני ראתיו (את הציץ) בעיר רומי, וכתוב
עליו 'קודש לה' בשפה אחת, וכיון שהכל בשורה אחת אין שום
חשש בכך שיש תיבה אחרת קודם לשם. הרי מפורש בדברי

מרעיהו קסד, ותיבת 'למס' מרמזת על כלב, שכן בלשון יגית קורין
לכלב למס, וכוונת הכתוב לפי דרשה זו היא, שכל המגדל 'למס'
דהיינו כלב מונע 'מרעהו חסד'. רב נחמן בר יצחק אמר, אדם זה
אף פורק ממנו יראת שמים, שפאמר בהמשך הפסוק ויראת שדי
יעזוב.

הגמרא מביאה מעשה בענין גידול כלב: הריא איתתא דעילא
להווא ביתא למיפא – אשה פלונית נכנסה לביתה של פלוני כדי
לאפות בצק בתנורו, ונטלה רשותו לזה. נכה בה בלפא – נכה בה
כלבו של בעל הבית ונבעתה, ומחמת ביעותה איתעקרו ונעקרו
ולדה מחיותו ומת. אמר לה מרי דביתא – אמר לה בעל הבית
ברצונו להניח דעתה, לא יתדחלי – אל תיראי מהכלב, דשקילי
ניביה – שכן נטולות ממנו ניביו (ארבע שיניים ארוכות שבהם הוא
נושר) ואינו יכול לישוק, ושקילין שופרה – ונטולות ממנו ציפרניו
ואינו יכול לטרוט. אמרה ליה האשה, שקילא מיבועיה ושדיא
אחיה – ונטולה טובתך ומוטלת על הקוצים, כלומר אין נחמתך
מועילה לי כלום ואיני מחזיקה לך טובה על כך, כיון שכבר נד ולד
ונעקר ממקום חיותו.

הגמרא מביאה מחלוקת בין רב הונא וריש לקיש, אגב דברי ריש
לקיש שהובאו לעיל: אמר רב הונא, מאי דרבי – מהו משמעות
הפסוק (קהל יא ט) 'שמן כהור בילדותך, ויטיבך לבד בימי בחורותך,
ותלך בדרך לבך ובפריחה עיניך, ודע כי על כל אלה יביאך האלהים
במשפט', והרי כבארה אין כוונת הפסוק מובנת, שתחילתו אומר
לאדם לשמור בילדותו ולהטיב לבו וללכת אחר מראה עיניו,
וסופו מזהירו שעתיד ליתן על כך את הדין. אלא בוודאי שיש
לחלק את הפסוק לשנים באופן זה, עד כאן – עד ודע כי על כל
אלה וגו', הם דברי יצר הרע המפתהו לעשות דברים אלו, מכאן
ואילך – מ'ודע' וגו' הם דברי יצר טוב המזהירו שעתיד ליתן על
כך את הדין. ריש לקיש אמר באופן אחר, עד כאן דיבר הכתוב
בנוגע לדברי תורה – לתלמוד תורה, מכאן ואילך מדבר בנוגע
למעשים טובים – לקיום מצוותיה, וכך הוא פירוש הפסוק, למד
בשמחה ובטוב לבב, ובהבנת הלב, כפי ראות עיניך, ודע כי על כל
מה שלמדת, סופך ליתן את הדין אם לא תקיימם.

שנינו במשנה: בירית קהור ויוצאים בה בשבת, כבלים טמאים
ואין יוצאים בהם בשבת. הגמרא להלן דנה מהו 'בירית': אמר רב
יהודה, בירית זו אצבעה – צמיד שעונדת האשה בזרועה. מקשה
הגמרא: מתיב (ו-הקשה) רב יוסף, הרי שנינו במשנתנו 'בירית
קהור ויוצא בה בשבת', ומבואר בה שאין הבירית מקבלת
טומאה, ואילו אצבעה טמאה היא – ואצבעה הרי מקבלת טומאה,
והיאך אם כן אפשר לומר שבירית זו אצבעה.

מתרצת הגמרא: אין כוונת רב יהודה לומר שבירית היא אצבעה
ממש, אלא הני קאמר – כך היא כוונתה, בירית תחת אצבעה
עומדת – בירית עומדת ברגל האשה במקום שעומדת הצמיד
שבזרוע, והיינו שהאשה עונדת את הבירית מעל בתי שוקיה
(וגרייט) כדי להחזיקם שלא יפלו ויראו שוקיה, וכמו הצמיד
שעונדת אותו מעל שרוליה וכן היה מנהגם כדי שלא יתגלו
זרועותיה כשמרימה ידיה כלפי מעלה. והטעם לכך שאין הבירית
מקבלת טומאה הוא, שכיון שאין הבירית משמשת לא כ'תכשיט'
לאדם ולא כ'כלי תשמיש' לאדם עצמו, אלא משמשת את הבתי
שוקיים, הרי היא ככלי המשמש כלי שאינו מקבל טומאה. והטעם
שיוצאת בה בשבת הוא, מפני שצורך לבישה היא ויש לה דין
מלבוש.

הגמרא מבארת מה הם 'כבלים': יתיב רבין ורב הונא קמיה דרב
ירמיה, ויתיב רב ירמיה וקא מנמנע, ויתיב רבין וקאמר – רבין ורב
הונא ישבו לפני רב ירמיה שישב ונמנע, ופתח רבין ואמר, בירית
וכבלים השנויים במשנתנו, דבר אחד הם, דהיינו צמיד שהאשה
מנחת מעל בתי השוקיים שלא יפלו, וההבדל ביניהם הוא,
שב'בירית' הוא כינוי לאופן שמניחתה ברגל אחת, וב'כבלים' היינו
כשמוניחתם בשתיים.

אמר ליה רב הונא לרבין, דבריק אינם נכונים, אלא אלו ואלו

1 'בלי' 'בלי' מהם – דין זה נלמד בגזירה שוה 'כלי כלי' משרץ,
2 כלומר, בפרשת מדין נאמר 'כל כלי מעשה' ובפרשת טומאת שרץ
3 נאמר (ויקרא יא לב) 'כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם', מה כלי
4 האמור בשרץ מקבל טומאת שרץ, אף כלי האמור בפרשת מדין
5 מקבל טומאת שרץ, ו'כלי' האמור כאן כולל גם 'אריג ותכשיט כל
6 שהוא', כפי שנתרבה מ'כלי כלי מעשה.
7 שנינו בברייתא: מוסף שק על הכף, שפסא משום אריג, הגמרא
8 מבררת את דברי ברייתא. ושאלת הגמרא: אטו – וכי כף לאו
9 אריג הוא, והרי אף הבגד אריג הוא, וכיצד יטמא אם כן השק ולא
10 יהיה טמא באותו אופן הבגד.
11 משיבה הגמרא: הכי קאמר – כך היא כוונת הברייתא, מוסף – נוסף
12 בחומרנו שק על הכף, שאם קלע קליעה קטנה מנוצה של עזים
13 תלתות בה תכשיט על צואר בתו, אף על פי שאינו אריג – שנעשה
14 על ידי קליעה ואינו אריג, טמא כדן אריג, כיון שזה דרך עשיית
15 תכשיט את, וזו נקראת אריגתו. וקליעה של נוצות נכללת בשם שק,
16 וזו היא חומרתו של שק שטמא אף בקליעה כעין זו, אבל בגד אינו
17 טמא אלא כשנעשה אריג ממנו.
18 מבררת הגמרא: למאי חיי – לשם איזה תכשיט ראוייה קליעה קטנה
19 כזו. משיבה הגמרא: אמר רבי יוחנן, שכן עני קולע שלש נימין –
20 שלשה חוטים טוויים מנוצות של עזים שצבעום, ותולה אותם
21 לתכשיט בצואר בתו.
22 הגמרא מבררת מה הוא שק ומה נכלל בו: תנו רבנן – שנינו
23 בברייתא, אמר הכותב בטומאת כלים (ויקרא יא לב) 'וכל אשר יפל
24 עליו מהם במתים יטמא מקל כלי עץ או כגד או עור או שק' – כל
25 דבר אשר יפול עליו מן הדברים הטמאים האמורים בכתוב קודם
26 לכן, יטמא.
27 מבררת הברייתא: ממה שאמר הכותב 'שק', אין לי לטמא אלא שק
28 העשוי ללבוש, מניין לרבות את הקליל – חגורה שעל חזה הסוס
29 שקושרים על את האוכף, שכשהבמה עולה בהרים לא ירד
30 האוכף על גובה, ואת החבק – רצועה שעל הסוס שקושרים
31 בה את האוכף. ואף הם עשויים מנוצות של עזים טוויים וארוגים.
32 ומנין שגם הם חשובים כשק ומקבלים טומאה. תלמוד לומר 'או
33 שק', ייתר הכותב תיבת 'או' לומר שאף אלו מקבלים טומאה. ויכול
34 – שמא תאמר אם כן, שאני מרבה מתיבת 'או' אף את החבלים, ואת
35 המשיחות – חבלים שעשויים למדידה העשויים מנוצות של עזים
36 קלועות, שאף הם יהיו טמאים. תלמוד לומר 'שק', ויש לך ללמוד
37 מכאן, מה שק הוא טווי ואריג, אף כל טווי ואריג, אבל חבלים
38 ומשיחות שאינם טוויים אינם מקבלים טומאה.
39 עתה דנה הברייתא לענין טומאת שק בטומאת מת: הרי הוא –
40 הכותב אומר אחר מלחמת מדין בטומאת מת (במדבר לא כ) 'וכל כגד
41 וכל כלי עור וכל מעשה עזים' וגו' וכל כלי עץ תתחטא, תיבת
42 'וכל' האמורה במעשה עזים יתירה היא, למה נאמרה, אלא לרבות
43 את הקליל ואת החבק שאף שאינם לבוש לאדם, מכל מקום
44 טמאים הם הואיל ואף הם מעשה עזים, שנעשים מנוצה של עזים.
45 מבררת הברייתא: יכול שאני מרבה – שמא תאמר אם כן שנרבה
46 אף את החבלים ואת המשיחות, שגם הם מעשה עזים, ואף שאינם
47 טוויים. הברייתא מנסה למעט את החבלים והמשיחות מקבלת
48 טומאת מת מכוח בנין אב: ודין הוא, שלא נרבה את החבלים
49 והמשיחות, ואין צריך כתוב מיוחד למעט זאת, משום שפיסא
50 הכותב את השק שהוא מעשה עזים בשרץ, ופיסא הכותב מעשה
51 עזים בכת, ויש ללמוד בבנין אב, מה מצונו בשפיסא הכותב בשרץ,
52 לא פיסא אותו אלא כשהוא טווי ואריג, אף בשפיסא בכת, לא
53 פיסא אלא טווי ואריג, אבל חבלים ומשיחות שאינם טוויים אינם
54 טמאים. דוחה הברייתא: הן – וכי טומאת שרץ וטומאת מת שווים
55 הם בחומרם, אם היקל הכותב בפיסא שרץ שאינו מיטמא אלא
56 טווי ואריג, מפני שהיה טומאה קלה – שהטמא בטומאת שרץ טובל
57 באותו יום ולערב הוא טהור, וכי נקיל גם בפיסא המת שהיה
58 המורה – שהטמא מן המת טמא שבעת ימים.
59 הברייתא דורשת גזירה שוה למעט את החבלים והמשיחות

מקבלת טומאת מת: תלמוד לומר, 'כגד ועור' 'כגד ועור' בין
בטומאת שרץ ובין בטומאת מת כדי לדרוש מהן גזירה שוה, נאמר
'כגד ועור' בשרץ (ויקרא יא לב), ונאמר 'כגד ועור' בכת (במדבר לא כ),
מה 'כגד ועור' האמור בשרץ לא פיסא הכותב אלא טווי ואריג, אף
'כגד ועור' האמור בכת לא פיסא אלא טווי ואריג, אבל חבלים
ומשיחות שאינם טוויים אינם מקבלים טומאה. הברייתא ממשיכה
דורשת מכוח אותה גזירה שוה דין בטומאת שרץ בטומאת מת:
ומה 'כגד ועור' האמור בכת פיסא הכותב כל מעשה עזים שהוא טווי
וארוג, ומרבים גם את הקילקילי והחבק, אף 'כגד ועור' האמור
בשרץ פיסא בהם הכותב כל מעשה עזים.
עתה מבררת הברייתא מנין לנו לרבות דברים הבאים משאר
הבהמות: אין לי ללמוד לטמא אלא דבר הכא מן העזים, מניין
לרבות לטומאה אף דבר הכא – הנעשה מונב הפוס ומונב הפרה,
תלמוד לומר בטומאת שרצים 'או שק', תיבת 'או' באה לרבות אף
את הנעשה מונב הסוס ומונב הפרה.
מקשה הגמרא: וכי תיבת 'או' יתירה היא, והא אפיקתיה – והרי
כבר הוצאת אותה ללמוד לקלילי וחבק שאף הם מקבלים
טומאה. מתרצת הגמרא: הני מילי – דרשה זו לרבות את הקילקילי
והחבק נאמרה, מפני דליתיה – קודם שהבאת את הגזירה שוה,
השתא דאתי – אבל כעת שבאה הגזירה שוה ואנו למדים טומאת
שרץ ממת לרבות את הקילקילי והחבק, תיבת 'או' האמורה בשרץ
איתור ליה – יתירה היא, ואפשר ללמוד ממנה את הנעשה מונב
הסוס והפרה.
הברייתא מבררת כיצד יש ללמוד משרץ, שהנעשה מונב הסוס
והפרה מטמא אף במת: ואין לי ללמוד שהנעשה מונב הסוס
והפרה מיטמא, אלא בשרץ, אבל אם נטמא בפיסא מת מניין
שהוא טמא, והרי זה למדנו דין זה אלא מיתור תיבת 'או'
האמורה בשרץ.
הברייתא מנסה ללמוד דין זה בבנין אב: ודין הוא, ואין צריך ייתור
מיוחד לכך, שהרי פיסא הכותב מעשה עזים בכת, ופיסא הכותב
את הנעשה מעזים בשרץ, מה בשפיסא בשרץ, עשה – החשיב
הכותב דבר הכא מונב הפוס ומונב הפרה כמעשה עזים, אף
בשפיסא בכת, עשה דבר הכא מונב הפוס ומונב הפרה כמעשה
עזים.
דוחה הברייתא: הן – וכי הדברים שווים הם, אם הרבה הכותב
טומאת דבר הבא מונב הסוס ומונב הפרה בפיסא ערב – בטומאה
שנטהרים ממנה לערב שהיה מרובה – שהלכתו כשיחה בכל מיני
טומאות, וכי נרבה זה גם בפיסא כשעשה – בטומאה שאין נטהרים
ממנה אלא לאחר שבעה ימים שהיה מועפת – שאין הלכתה
מצויה אלא בנוגע במת בלבד.
משיבה הברייתא: תלמוד לומר 'כגד ועור' 'כגד ועור' לגזירה שוה –
אין דין טומאת מת בדבר הנעשה מונב הסוס ומונב הפרה נלמד
מסברא מטומאת שרץ אלא בגזירה שוה, נאמר 'כגד ועור' בשרץ,
ונאמר 'כגד ועור' בכת, מה 'כגד ועור' האמור בשרץ, עשה בו
הכותב דבר הכא מונב הפוס ומונב הפרה כמעשה עזים, אף 'כגד
ועור' האמור בכת, עשה דבר הכא מונב הפוס ומונב הפרה כמעשה
עזים.
הגמרא מבררת את הגזירה שוה האמורה בברייתא. אומרת
הגמרא: ובגד ועור האמור בשרצים וטומאת מת מופנה הוא
לגזירה שוה, ואינו נצרך לגוף הכותב, דא' לאו – שאם אין הוא
מופנה, אי אפשר ללמוד את הבא מונב הסוס ומונב הפרה
בטומאת מת מטומאת שרץ, משום שאיפא למיפדה – יש לפרוך
את הגזירה שוה, ולומר מה לשרץ שטומאתו חמורה שכן השרץ
מטמא ככגד עשה, לכן מטמא אף את אלו, אבל המת שאינו מטמא
אלא בכזית לא החמירו בו לטמאות את הבא מונב הסוס ומונב
הפרה. אמנם כיון שהוא מופנה לגזירה שוה, הרי זה כאילו נכתבה
דרשה זו בפירוש בתורה ואין משיבין עליה.
מבארת הגמרא: לא – באמת אפנוי מופני – בגד ועור מופנים הם,
מבדי – שהרי טומאת שרץ איתקש – הוקשה לטומאת שכתת ורע,

ובכורך שהתקניה לנדרתה. פ"ה: באתו מקום, שיבלע בו הדם ולא יטנפו בגדיה. ולי"ז
דאי"כ אצולי טינוף הוא ומשוי הוא כדאמר בפ"ק (דף יא) דכל אצולי טינוף לא
חשיב ומשוי הוא. לכן נ"ל שלא יפול על בשרה ותייבש עליה ונמצא מצערה:
ובלבר שלא תתן לכתחלה בשבת. פירש הר"ר פורת: גזירה משום שחיתק סמננים,
כיון דלרפואה הוא. ולי"ז דאם כן אם

נפל אמאי לא תחזיר? האמר בפרק בתרא
דעירובין (דף קב: וטס) מחזירין רטיה במקדש
אבל לא במדינה. ועי"כ לא אסרינן להחזיר
הרטיה אלא משום שמא ימרה, והבא לא שייך
מירוח. דאין שייך מירוח אלא בדבר לה. כגון
רטיה, אבל בפלפלין ובגולגל – לא שייך מירוח.
לכן נ"ל: ובלבר שלא תתן לכתחלה. – מפני
שנראה כמערמת להוציאה. ולפירוש זה: כל
הנך דלעיל מוך שבאונה ושבתנדה – אסורין
לתת לכתחלה. ואי"ה א"כ היכי שרו לקמן
פירפת על האבן או על האגוז? והא נראה
כמערמתו וי"ל: דחתם ניכר הדבר, והכל יודעין
דלכך צריכה, וליכא שום חששא. אבל בדבר
שהוא נותנת בתוך פיה – אינם יודעין למה היא
נותנת:

ובלבר שלא תצא זקנה בשל ילדה וילדה
בשל זקנה. כך היא עיקר הגי' ורס"א.
והשאת פריך שפיר: בשלמא זקנה בשל ילדה –
שבה הוא לה, פירוש: ומשום הכי איצטרך
לאשמעינן שלא תצא, דאפילו הכי מחבו עלה.
אלא ילדה בשל זקנה אמאי? גנאי הוא לה.
פירוש: אמאי איצטרך לאשמעינן דלא תצא?
פשיטא, דכיון דגנאי הוא לה ודאי מחבו עלה
ושקלה לה. וכיון דתנא זקנה בשל ילדה אסור
– כל שכן ילדה בשל זקנה. ודוחק הוא לומר י"ז
ואי"ז לומר זו קתני". ואית דגרסי איפכא: ובלבר
שלא תצא ילדה בשל זקנה, זקנה בשל ילדה –
ואינו מיושב, דאי"כ אמאי פריך ילדה בשל זקנה
אמאי? שהרי כך הוא דרך הש"ס לשנות הפשוט
תחלה. ודבר פורת מיישב גי' זו, וד"פ: אלא
ילדה בשל זקנה אמאי איצטרך? גנאי הוא לה,
דלעולם לא תצא בהן אפילו בחול:

רבי ענני ברבי ששון אמר הכל ככבול.
ונראה דהכלב כמרי ענני, מדאמר
מילתיה משמיה דרבי ישמעאל בר' יוסי, ור'
ישמעאל תנא הוא ופליג. ועוד: דבשל סופרים
הלך אחר המיקל, ור' ענני דמתייב בחצר – היינו
אפילו בחצר שאינה מעורבת, דבחצר מעורבת
– ליכא שום חדוש. אם כן, נשים מותרות
להתקטש בבית ודחרי בטבעות ובכתשטיין.
ואנו שאין לנו רחצי גמור, דכל רה"ר שלנו
כרמלית היא, שהרי אין מבוואת שלנו רחבות
י"ז אמה ולא ס' ריבוא בוקעים בו – הרי הוא
כחצר שאינה מעורבת, ומותרות נשים שלנו
להתקטש בטבעות ובכתשטיים כפר"ת. והקשה
ר"י: דאפילו אי רה"ר שלנו חשיב ככרמלית –
הכי שרו כמז חצר? והאמר לקמן פרק "כל

כתבי" (דף קכ) גבי דליקה דמותר להציל בחצר שאינה מעורבת, ולא בכרמלית ואומר
רבינו ברוך: כיון דלדידהו הוו לזו רה"ר גמורה – לא מדמו כרמלית לחצר שאינה
מעורבת, ואסרינן כרמלית משום רה"ר. אבל אנו שאין לנו רה"ר כלל – אין להחמיר
בכרמלית כ"כ. ור"י שמשון מצא כתוב בשם רבינו שר שלום: דדבר שהוא רגילות
להראות זו לזו – אסור, וכשאנים רגילות – מותרות. ונשי דידן אינן מראות כתשטיין
וטבעותיהן, ומשה' מותרות לצאת בהן. וסוף דבר אמרו הקדמונים דמותרות לצאת בהן,
דמוטב ידו שוגגת ואל ידו מוידות:

ששון. לשון מזון, שנהנו במראית העין: **תכשיטין** שבהן. טבעת: **תכשיטין**
שכפנים, כונן: **לומר** לך המסתכל **באצבע**. שהיא מקום טבעת, במסתכל במקום
כונן, שהרי כפרה זו על שנסתכלו בה: **מתני'** **בחזו'** **שער**. שקולעת בקון
שערה: בין משלה. תלושין: בין משל בהמה. כגון של סוס: **שהו תפוזין**. לשבכה
דחו לא שלפא להו לאחוריי: **לחצר**. אכבול

ופיאה נכרית קאי, ואסרו לעיל למיפס בה
לרה"ר, ואיצטרך לאשמעינן דלחצר מותר.
וכבול דסיפא דמתני' לא איפלגו בה
אמוראי, דלכולי עלמא ביפה של צמר:
פיאה נכרית. קליעת שער תלושה,
וצוברתה על שערה עם קליעתה, שתראה
בעלת שער: **במוד'** **שבאונת**. שנותנת לבלוע
ליחה של צואת האוץ: **שבסנדלה**. לתענוג:
לנדרתה. באתו מקום, שיעלע בו הדם, ולא
יטנפו בגדיה: **פלפל**. פלפל ארוך נותנת
אשה בפיה, שריחה רע: **לגלגל מלה**. כמו
גריד מלה, לרפואת חולי שינים: **שנתנה**
לתוך פיה. כמכוד יוס: שן תותבת. נותנת
בליחיה מקום אחר, והיא של זהב: **רבי**
מתיר. לצאת בה: **וחכמים** **אסרינן**. דכיון
דמשונה משאר השינים, דילמא מיחייכי
עלה ושקלה לה מהתם וממשי לה בידה.
ובגמרא אמרינן דשל זהב קט דוקא. ל"א:
שן תותבת – שן של אדם היתה, ואזהתיא
דלעיל קאי, ולא אפלוגתא דרבי ורבנן.
והכי קאמר: בפלפל ובגלגל מלח וכן
תותבת שן של זהב, רבי מתיר בו: **גמ'**
דלא מאיס. וליכא למימר דמשלפא ליה
משום דמחבו עלה וממשי ליה בידה: **דבת**
מינה הוא. ולא מינבר, ולא מחייכי עלה:
ובלבר **שלא תצא** **זקנה**. בחזו' שער של
ילדה. וילדה בשל זקנה – נזכרת על
שחורות או שחורות על לבנות – מאיס,
ואינו למשלף: **כל שאסרו חכמים**. בריש
פרקין חוטי צמר ופשתן טוטפת ושאר
חשונים בפשונה, שאסור ללכת בקון
לרה"ר: **אסור לצאת לחצר**. ואף על גב
דשרי לטלטלינהו, דתורת כל בלי עליון
דאמרו' **"הרי הן ככל הכלים הנטלים**
בבשר", מיהו דר' חזקוני דמירקל
ליה ונקטא ביה לרה"ר: חוץ מ**כבול** ו**פיאה**.
שמוחר לחצר, דבתן במתניתין, ושעמא
מפרש לקמיה: **הכל ככבול**. כל הנאסרים
לא נאסרו אלא לרה"ר, אבל לחצר
מוותרים ככבול: **בשלמא** **לרב** **ניחא**. מדנקט
הני ושבקידו לאינך דמיתני בבדיהו
לאיסורא ברישא דמתניתין, מכלל דכולהו
אף לחצר באיסוריהו קיימי: **בדי** **שלא**
תתננה. התירו לה קצת קישוטים הנאיים:
בדינאי. דחשו רבנן להכי: **בנדרתה**. היו
דורשין הראשונים במשמעו, כדבר
המנוהג, ומרזיקה מבעלה: **שלא תכבול**.

ענינה: **ולא תפקס**. שרק על פניה סיטנא"ל בלע"ז, והוא אדום: **תחא** **בנדרתה**.
בטומאתה: עד **שתבא** **במים**. לטבול, ואע"פ שעברו ו' שלה ופסק מעיקרה: **כל**
שאסרו חכמים **משום מראית העין**. שלא יחשדוהו באיסור. כגון שריון וקסדא
ומגפיים, או לא יקשו גמלים זה בזה דמיתו כגולד לחינא: **ולא** **בזוג** **אני"ס**
שהוא פקוק. ואינו מוליד קול – לא תצא בהמה בו. ושעמא פרישנא בפ' "במה
בהמה" (לעיל דף נד.) משום דמיתו כגולד לחינא: **ותנאי**. בכרייתא דבןחצר
דליכא מראית העין – מותר:

ששון
ענינה: **ולא תפקס**. שרק על פניה סיטנא"ל בלע"ז, והוא אדום: **תחא** **בנדרתה**.
בטומאתה: עד **שתבא** **במים**. לטבול, ואע"פ שעברו ו' שלה ופסק מעיקרה: **כל**
שאסרו חכמים **משום מראית העין**. שלא יחשדוהו באיסור. כגון שריון וקסדא
ומגפיים, או לא יקשו גמלים זה בזה דמיתו כגולד לחינא: **ולא** **בזוג** **אני"ס**
שהוא פקוק. ואינו מוליד קול – לא תצא בהמה בו. ושעמא פרישנא בפ' "במה
בהמה" (לעיל דף נד.) משום דמיתו כגולד לחינא: **ותנאי**. בכרייתא דבןחצר
דליכא מראית העין – מותר:

ששון
ענינה: **ולא תפקס**. שרק על פניה סיטנא"ל בלע"ז, והוא אדום: **תחא** **בנדרתה**.
בטומאתה: עד **שתבא** **במים**. לטבול, ואע"פ שעברו ו' שלה ופסק מעיקרה: **כל**
שאסרו חכמים **משום מראית העין**. שלא יחשדוהו באיסור. כגון שריון וקסדא
ומגפיים, או לא יקשו גמלים זה בזה דמיתו כגולד לחינא: **ולא** **בזוג** **אני"ס**
שהוא פקוק. ואינו מוליד קול – לא תצא בהמה בו. ושעמא פרישנא בפ' "במה
בהמה" (לעיל דף נד.) משום דמיתו כגולד לחינא: **ותנאי**. בכרייתא דבןחצר
דליכא מראית העין – מותר:

לצאת בו, שמא ילעגו לה ותסירם ותעבירם ברשות הרבים. לכן
צריכא – צריכה המשנה להשמיע שבכל אלו מותרת לצאת, כיון
שכרכה בהם את שיערה מתחילה שיהיו על שיערה תמיד, ואין
חשש שתסירם מראשה.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת באיזה שער מותר לצאת ובאיזה
אסור: תנא בברייתא, מותר לאשה לצאת בשער אשה אחרת,
ובלכך שלא תצא ילדה – אשה צעירה ששערותיה שחורות בחוטי
שער של אשה ונקנה ששערותיה לבנות, ונקנה לא תצא בחוטי שער
של ילדה, כיון ששערות שחורות המונחות על שערות לבנות, או
לבנות המונחות על שחורות, הוא דבר מאוס, ויש לחשוש שמא
יבואו ללעוג לה משום כך, ותסירם ותעבירם ברשות הרבים.
מקשה הגמרא: בשלמא – אמנם מובן מה שצריכה הברייתא
להשמיענו שנקנה אסורה לצאת בשער של ילדה, כיון ששער
שחור נקנה הוא לה, ודרכה לצאת בו אף בחול, ולכן הוצרכה
הברייתא להשמיע ששבשת אסורה, שמא יבואו ללעוג לה
ותסירנו, אלא את הדין שילדה אסורה לצאת בשער של ונקנה,
אמאי – מדוע הוצרכה להשמיענו, הרי ננאי הוא לה, וממילא אין
דרכה לצאת בשערות אלו כלל אף בחול, ואין צריך להשמיענו
שאסורה לצאת בן בשבת.
מתרצת הגמרא: אכן לא הוצרך התנא להשמיע את הדין השני,
ורק אידי דתנא – אגב ששנה התנא שנקנה אסורה לצאת בשער
של ילדה, תנא נמי – שנה גם שילדה אסורה לצאת בשער של ונקנה.
שנינו במשנה: יוצאה אשה כקבול וקפאה נכרית לחצר.
הגמרא מביאה מחלוקת האם מותר לצאת לחצר גם בשאר
הדברים שנאסרו לעיל (נ). לצאת בהם לרשות הרבים בשבת: אמר
רב, כל דבר שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים בשבת, כגון
חוטי צמר ופשתן ושאר הדברים השנויים בתחילת הפרק (סא),
אסור לצאת בו אף לחצר, שמא תשכח ותצא בהם לרשות הרבים,
חזין כקבול וקפאה נכרית, שדווקא בהם התירה משנתנו לצאת
לחצר, מהטעם שיתבאר להלן.
ורבי ענני בר ששון משמיה (בשמו) דרבי ישימעיאל אמר, הכל – כל
הדברים שנאסרו במשנה לעיל (סא) לצאת בהם לרשות הרבים
בשבת, דינם כקבול וקפאה נכרית, שלחצר מותר לצאת בהם.
הגמרא מקשה על שיטת רבי ענני בר ששון ממשנתנו: תנן
במשנתנו, יוצאה אשה כקבול וקפאה נכרית לחצר. בשלמא לרב
ניחא – אמנם מובן הדבר לרב, שלדבריו מיושב מדוע אמרה
המשנה דין זה רק בכבול וקפאה נכרית ולא בשאר הדברים
שנאסרו במשנה לעיל לצאת בהם לרשות הרבים, כיון שבהם אכן
לא הותרה לצאת אף לחצר, אלא לרבי ענני בר ששון הסובר
שבכולם מותרת לצאת לחצר, קשיא מדוע אמרה המשנה דין זה
רק בכבול וקפאה נכרית, ולא בשאר הדברים.
מתרצת הגמרא: רבי ענני בר ששון משמיה דאמר קאמר ליה – בשמו
של מי אמר זאת, הלא משמיה (בשמו) דרבי ישימעיאל בר יוסי,
והרי רבי ישימעיאל בר יוסי תנא הוא, ופליג – וחלק על התנא של
משנתנו שהתיר לצאת לחצר רק בכבול וקפאה נכרית, וסבר שבכל
התכשטים מותרת.

שנינו עניניהם מן הערוה – נהגו במראית העין מן העריות.
הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין זה: אמר רב ששת, מפני מה
מנה היתוב תכשיטין שפחזין – טבעת שבאצבע שהוא מקום גלוי,
עם תכשיטין שפפנים – כומו. לומר לה, כל המסתכל באצבע קמנה
של אשה, שהוא מקום טבעת, כאילו מסתכל במקום התחופה
(הערוה) שהוא מקום כומו.

משנה

המשנה מבארת במה מותר לאשה לצאת לרשות הרבים בשבת:
יוצאה אשה – מותר לאשה לצאת לרשות הרבים בשבת בחוטי
שער – כשעל ראשה חוטי שער שקולעת בהם את שיערה לקישוט,
בין אם הם תלושים מן השערות שלה, ובין אם הם משערות של
הקדירה, ובין שערות משל בהמה כגון של סוס. וכן מותר לאשה
לצאת לרשות הרבים בשבת במוקפת – כמין תכשיט של זהב
המונח על מצחה מאחון לאוזן, ובקפאיתין – כמין תכשיט הכרוך על
ראשה ותלוי לה על לחייה מכאן ומכאן, כגון ששן – הטוטפת
והסרביטין תפוזין לכיפה המכסה את שערות האשה הנקראת
סבכה, שאז אין חשש שתסירם ברשות הרבים כדי להראותם
לחברתה ותעבירם ארבע אמות, שהרי בכך היא נוטלת גם את
הסבכה התפורה עמם מוגלה כל שערותיה.
המשנה מבארת במה מותר לאשה לצאת רק לחצר ולא לרשות
הרבים: אולם כקבול – כמין כובע של צמר הנמצא תחת הסבכה,
ומתקשטת בו, וקפאה נכרית – קליעה של שערות תלושות מנשים
אחרות, המונחת על השערות שבראש האשה, מותרת האשה
לצאת רק לחצר ולא לרשות הרבים.
המשנה ממשיכה לבאר דברים שבהם מותר לאשה לצאת אף
לרשות הרבים: ומותרת לצאת לרשות הרבים במוך – חתיכת צמר
רך שנותנת פאונה לספוג את הליחה של צואת האוחן, ובמוך
שנותנת כסנדלה לתענוג, ובמוך שהתקניה לנדרתה – לתחוב באותו
מקום בעת נדרתה, כדי שיבלע הדם במוך ולא יטנף את בגדיה,
ובפילפול ארוך שנותנת בפיה להסיר ממנו ריח רע, ובגלגל (גרגיר)
מלח שנותנת בפיה לרפואת חולי השיניים, וכן בכל דבר שניתן לתוך
פה להסיר ריח רע מבעוד יום. ובלכך שלא תתן את כל אלו
לבתולה בשבת, ואם נפל ממנה בשבת לא תחזיר אותו אליה
למקום שהיה.

המשנה מביאה מחלוקת בשן של זהב האם מותר לצאת בה
לרשות הרבים בשבת: שן הותכת שנותנת במקום השיניים שלה
כשחסרה לה שן, והיא שן של זהב, רבי מתייר לצאת בה, שכיון
שהניחה אותה מחמת מום שבה, אין חוששים שמא תוציאנה
ותראה לחברתה, שאז יתגלה מומה. וחכמים אוסרים, שכיון שהיא
משונה משאר שיניה, יש לחשוש שמא ילעגו לה, ותיטול אותה
מפיה, ותעבירנה בידיה ברשות הרבים.

גמרא

הגמרא מבארת מדוע הוצרכה המשנה למנות כל האופנים שבהם
מותר לצאת בחוטי שער: וצריכא – צריכה המשנה להשמיענו
שמותרת לצאת בשערות משלשת מינים אלו, דאי אשמעינן דירה
– שאם היתה משמיעה לנו שמותרת לה לצאת בחוטי שער שלה,
היינו אומרים שרק באלו מותר משום דלא מאים – כיון ששערה
אינו מאוס, ואין לחשוש שילעגו לה ותסירם ותעבירם בידיה
ברשות הרבים, אבל שער של הקדירה דמאים, אימא לא – היינו
אומרים שאסורה לצאת בהם, שמא ילעגו לה ותבוא להעבירם
ברשות הרבים. ואי אשמעינן דתקירה – שמותרת לצאת גם
בשער של חברתה, היינו אומרים שרק באלו מותרת לצאת כיון
שמדובר בשער של אשה דבת מינה הוא, ואינו שונה משערה, ולא
יבואו ללעוג לה, אבל שער דבהמה דלא בר מינה הוא, ושונה
ממנה וינכר כשיוצאת בו, אימא לא – היינו אומרים שאסורה

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ג אַבֿל אַסור לְהַחֲשִׁיד עַל הַתַּחֲנוּם, דִּהְיִינוּ לִילָךְ בְּשֶׁבֶת עַד סוֹף הַתַּחֲנוּם^{טו} (אוּ אֲמָצְעוּ^י) וּלְהַתְּעַבֵּב שָׁם עַד
- 2 שְׁתַּחֲשֶׁה, כְּדִי לְמַהֵר דָּרְכּוֹ לִילָךְ מִשָּׁם וּלְהִלָּא^{יא} (שְׁפִינֵן שֶׁהוּלָךְ מִשָּׁם וּלְהִלָּא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת - נִכְר
- 3 הַדָּבָר שֶׁעֵקֶר הַלּוּכּוֹ הָיָה בְּשָׁבִיל כֶּךָ, שְׁאֵם הָיָה הַלּוּכּוֹ לְשָׁם בְּשָׁבִיל דְּבָר אַחֵר וְלֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ אוֹ שִׁילָךְ
- 4 מִשָּׁם וּלְהִלָּא - מִן הַסֵּתֶם לֹא נוֹלָד לוֹ שֶׁם דְּבָר חֲדָשׁ שְׁנִמְלָךְ בְּשָׁבִילוֹ^{יב}) (לִילָךְ מִשָּׁם וּלְהִלָּא).
- 5 בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁמְחָשִׁיד שֶׁם בְּשָׁבִיל דְּבָר שְׂאִין צַד הֵתֵר בְּעוֹלָם לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת²⁶, כְּגוֹן שְׁצָרִיד
- 6 לִילָךְ חוּץ לַתַּחֲנוּם לְשִׁכּוֹר פּוֹעֲלִים²⁷, אוֹ לְתִלוּשׁ פְּרוֹת הַמַּחְכְּרִים, אוֹ לְהִבִּיא מִשָּׁם פְּרוֹת הַמִּקְצִים, שְׂאִין
- 7 שׁוּם צַד הֵתֵר בְּעוֹלָם לְשִׁכּוֹר פּוֹעֲלִים בְּשַׁבָּת, אוֹ לְתִלוּשׁ פְּרוֹת, אוֹ לְטַלְטֵל פְּרוֹת הַמִּקְצִים^{יג}.

ביאורי הלכה

[ב] שנמלך בשבילו - אין להחשיך על התחום גם אם הרואה יאמר "שמא מחמת עיונו או חמורו נמשך לכאן, ולא היה בדעתו להחשיך על התחום"²⁴, או "שמא החשיך כדי לשמור פירותיו שחוץ לתחום, ולא היה בדעתו לתולשם"²⁵.
[ג] לטלטל פירות המוקצים - ואף שמותר לטלטל הפירות המוקצים ע"י גופו שלא בידיו²⁸. מכל מקום צד היתר אינו נקרא אלא כשהפעולה עצמה מותרת ונאסרה מחמת חיסרון צדדי, ולא שהיא עצמה אסורה ואפשר להתירה על ידי טלטול כלאחר יד²⁹.

[ט] סוף התחום - אלפיים אמה מן הבית האחרון של העיר או מסוף גבול העירוב²¹.
[י] או אמצעו - גם כשהשכנתו על התחום אינה ניכרת ממש משום שהחשיך באמצע התחום, מכל-מקום אסור לו להחשיך אלא אם כן ניכר שכוונתו לדבר היתר, אבל אם מן הסתם כוונתו להחשיך - אסור²².
[יא] משם ולהלאה - אסור חכמים להחשיך על התחום כדי ללכת לעשות לאחר השבת דבר האסור בשבת אפילו כשלא ניכר שכוונתו לעשות דבר האסור מחוץ לתחום²³.

ציונים והוספות

לצאת מן התחום, ודוחק גדול לפרשו על תלישת פירות (שלא נזכר עדיין כלל בהלכה זו), ומה עוד שאינו לפי המג"א, אלא אם תפרש שאה"נ אין צריך כוונה מוכחת לתלישת הפירות (ובזה דיבר המג"א שאין צריך שיהיה ניכר), אך צריך כוונה מוכחת שמחשיך על התחום (ועל זה בא המוסגר בשו"ע^י), ועצ"ע.
25 כדלעיל אות יא ובהערה הקודמת ע"פ המג"א סי' שז ס"ק יג שאין להחשיך על התחום גם כשכוונתו לאיסור אינה ניכרת.
26 עד"ז לקמן סי' שז סט"ו לענין איסור הדיבור בחפציו בשבת.
27 איסור שכירות בשבת להלן סעיף ד, וסעיף יג.
28 כדלקמן סי' שיא סט"ו.
29 הנה להלן סי' שז סט"ו הוסיף במוסגר: "שאינ צד היתר כשצריך לגוף המוקצה עיין סי' רע"ו, ומשמע שכשמותר לטלטל המוקצה כלאחר יד כגון שצריך לטלטלו לצורך מקומו הרי זה נחשב כצד היתר, אך יש לחלק בין איסור "ודבר דבר" שבסי' שז שם נחשב כצד היתר משום שמקילים לפרש כאילו נכלל בדיבורו "הסתום" גם לטלטול בדרך היתר (ראה זכרון יוסף אות קעא בהרחבה), לבין המחשיך על התחום שאין סברא לפרש שהשכנתו על התחום כוללת אופן אחר ממה שמתכוין אליו (אפילו כשמתלטלו לצורך מקומו), אלא כל זמן שכוונתו לאיסור - אסור להחשיך, ואם כוונתו לדבר היתר (או שנאסר מחמת דבר צדדי בלבד) - מותר בכל עניין.

21 קצת פחות מקילומטר, ראה סי' שצו.
22 אבל לזמן עצמו לתלוש פירות בגינתו שבתוך התחום לא אסור אלא אם כן ניכר בבירור שכוונתו לאיסור (כדלעיל סי' ב, ובהערה הבאה נתבאר (מהמג"א סי' שז) שבמחשיך על התחום החמירו גם כשלא ניכרת כוונתו, וכן נתבאר שיש שפירשו שבמחשיך על התחום כוונתו תמיד מוכחת אפילו שהחשיך באמצע התחום).
23 מג"א סי' שז ס"ק יג, ואינו דומה למחשיך על פתח המדינה על מנת לצאת למרחק שנאסר דווקא משום שניכרת כוונתו להתרחק (וראה הערה הקודמת שאסור להחשיך על התחום אפילו אם לא ניכר שבכוונתו להחשיך, וכל-שכן שאין צריך שתהא ניכרת כוונתו לעשיית דבר האסור בשבת מחוץ לתחום).
24 כדלעיל אות י על המוסגר הראשון, ומוסגר זה בא בהמשך וכביאור עליו (כפי שמצוי רבות בשו"ע שמוסגר אחד בא בהמשך למוסגר הקודם לו), וכאן מבאר טעם האיסור להחשיך גם כשלא ניכרת כוונתו להחשיך (כגון שהוא עדיין באמצע התחום), משום שמעשיו מורים שהחשיך על התחום (ולא נוגע שזהו "מן הסתם" בלבד ולא מוכח בעיני הרואה כמובא לעיל מהמג"א סי' שז ס"ק יג, (ויש שפירשו (ראה ד' שיטות בזה בס' שו"ע הרב המבואר (תוספת ביאור) ונפק"מ בין השיטות) שמוסגר זה בא לבאר טעם האיסור להחשיך על התחום שכוונתו מוכחת (משא"כ בדבר שבתוך התחום), ולדבריהם יש לפרש "מן הסתם" היינו "מוכח וניכר לכל", ומלבד הדוחק שבסברא, צ"ע, דהלשון "שעיקר הילוכו היה בשביל כך" היינו בשביל

- 1 אַבֵּל מִתֵּר לְהַחֲשִׁיד עַל הַתַּחֲוֹם לְהֵבִיא בְּהֶמְתּוֹ מִחוּץ לַתַּחֲוֹם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁהִבְאֵת הַבְּהֶמָּה הִיא דָּבָר
2 הַמֵּתֵר בְּשַׁבַּת יִד. וְאִם שָׂאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהֵבִיאָהּ בְּשַׁבַּת מִחוּץ לַתַּחֲוֹם, מִכָּל־מָקוֹם יֵשׁ צַד הַתֵּר בְּעוֹלָם שֶׁהִיא
3 יָכוֹל לְהֵבִיאָהּ בְּשַׁבַּת מִחוּץ לַתַּחֲוֹם, כְּגוֹן אִם הָיוּ שָׁם בְּרִגְנִין, דְּהִינּוּ סְבוֹת שׁוּמְרִים, שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן מְבַלְעַת
4 בְּתוֹךְ שִׁבְעִים אֲמָה וְר' טַפְחִים שֶׁל חֲבֵרְתָּהּ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יָכוֹל לְהִלָּךְ אֶפְלוּ כַּמָּה פְּרָסָאוֹת בְּשַׁבַּת, מִפְּנֵי שֶׁכָּל
5 נִחְשְׁבוֹת כְּעִיר אַחַת אֲרָכָה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּסִמָּן ש"ח³¹, וְאִם עַל פִּי שֶׁעֲכָשׁוּ אֵין שָׁם בְּרִגְנִין.
6 וְכֵן מִתֵּר לְהַחֲשִׁיד עַל הַתַּחֲוֹם לְהֵבִיא מִשָּׁם פְּרוֹת תְּלוּשִׁין שְׂאִינָם מְקֻצִּים, שִׁישׁ גַּם כֵּן צַד הַתֵּר בְּעוֹלָם
7 לְהֵבִיאֵם מִשָּׁם בְּשַׁבַּת, כְּגוֹן אִם הָיוּ שָׁם מִחְצוֹת מְקֻפּוֹת אֶת הַדֶּרֶךְ מִמָּקוֹם הַפְּרוֹת עַד בֵּיתוֹ, וְאִם עַל פִּי
8 שֶׁעֲכָשׁוּ אֵין שָׁם מִחְצוֹת (וְהַטַּעַם יִתְבָּאָר בְּסִמָּן ש"ז³²).
9 אַבֵּל פְּרוֹת הַמְקֻצִּים אִי אֶפְשָׁר לְהֵבִיאֵם אִם עַל יְדֵי מִחְצוֹת, פִּינֵן שֶׁהֵם אֲסוּרִים בְּטָלְטוּל. וְכֵן אֲסוּר לְהַחֲשִׁיד
10 עַל הַתַּחֲוֹם לְהֵבִיא מִשָּׁם בְּהֶמָּה שְׂאִינָהּ יָכוֹלָה לִילָךְ בְּרִגְלֶיהָ, כְּגוֹן טָלָה קָטָן שֶׁצָּרִיד לְנִשְׂאוֹ עַל כַּתְּפוֹ וְאִי
11 אֶפְשָׁר לְהֵבִיאָהּ בְּשַׁבַּת אִם עַל יְדֵי מִחְצוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְקֻצָּה וְאֲסוּר בְּטָלְטוּל.
12 אַבֵּל מִתֵּר לְהַחֲשִׁיד כְּדִי לְשַׁמֹּר אוֹתוֹ אוֹ פְּרוֹת הַמְקֻצִּים אוֹ אֶפְלוּ הַמְחֻבְּרִים שֶׁהֵם חוּץ לַתַּחֲוֹם, שֶׁשְּׁמִירַת
13 הַמְקֻצָּה וְהַמְחֻבָּר הוּא דָּבָר הַמֵּתֵר בְּשַׁבַּת³³ [10]. וְאִם בְּשֶׁהִלָּךְ לְהַחֲשִׁיד לֹא נִתְּכַן אֶלָּא בְּשִׁבּוּל לְשִׁמְרָם בְּלִבָּר,
14 וְאַחֲרָיִךְ נִמְלִיךְ לְתַלְשָׁם וְלְהֵבִיאֵם לְבֵיתוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת - הֲרִי זֶה מִתֵּר:

הלכות שבת, חלק ב סימן שו, באיזה חפצים מותר לדבר בשבת טע"ג

ביאורי הלכה

- יד] המותר בשבת - ואפילו רוצה לצאת בה לדרך או לעשות בה מלאכה, מותר כל שלא ניכר הדבר³⁰.
טו] המותר בשבת - כשכוונתו לדבר המותר בשבת אין

צינונים והוספות

- 30) על-פי המבואר לעיל סעיף ב, וצ"ע אם מותר להחשיך על התחום עבור דבר האסור משום "ממצוא חפצך", כגון להחשיך על התחום כדי לראות אם שדהו צריכה לניכוש, או כדי להביא בהמתו כשניכר שרוצה לעשות בה מלאכה (ראה ביאורי הלכה ד"ה להביא בהמתו, וראה להלן על סעיף ו האם מותר לומר לחבירו להחשיך על התחום (דיבור האסור בשבת "ודבר דבר" עבור "ממצוא חפצך")).
31) סעיף ז: היה בית קרוב לעיר בע' אמה ובית שני קרוב לראשון בע' אמה ובית ג' קרוב לב' בע' אמה וכן עד מהלך כמה ימים הרי הכל כעיר אחת. וראה שם סעיף ט איזה בורגנין נחשבים.
32) סעיף טו: לא נאסר אלא להתעסק בדברים שאיסורם נתלה בגופם אבל דברים שאיסורם נתלה בדבר אחר ואילו לא אותו דבר היו דברים אלו בעצמם מותרים בשבת מותר להתעסק בהם... לעשותם אחר השבת שהרי הוא אינו מתעסק באותו דבר הגורם להם האיסור אלא באותם דברים שהיה להם היתר מחמת עצמם אילו לא אותו דבר הגורם להם האיסור לפיכך גבי איסור חוץ לתחום כיון שיש צד היתר ע"י בורגנין נמצא שאין האיסור בהילוך מחמת עצמו שהרי אותו הילוך עצמו מותר כשיש בורגנין אלא האיסור
- בהילוך הוא מחמת מניעת הדיוורין על הדרך... וכן כל כיוצא בזה.
33) עד"ז לעיל סי' רסו ס"כ: אם מצא ארנקי בשבת... מותר לישב אצלו ולשמרו עד למוצאי שבת שמותר לשמור המוקצה בשבת. ועד"ז לקמן סעיף ח: השוכר את הפועל לשמור לו זרעים או דבר אחר... והוא משמרם גם בשבת שזהו דבר המותר לשמור אפילו פירות המחוברים.
34) אף שהאיסור מחמת דבר צדדי כגון חיסרון דיוורין או מחיצות, אבל פעולת שמירת הפירות לא נאסרה כלל, (הנה ב'ביאורי השולחן' כאן כתב ששמירת פירות היא דבר המותר מצד היתר בורגנין, וצ"ע מדוע נזקק לזה, ואף שבסי' שז סי"ז נתבאר שהיתר הבורגנין גורם שהשמירה בשבת תהיה פעולה המותרת, אין לדמות היתר להחשיך על התחום שהוא דבר המותר (הליכה בשבת) עבור דבר המותר (יציאה מן התחום במוצ"ש) לצורך דבר המותר (שמירת פירות), לבין דבר המותר (אמירה לחבירו) עבור דבר האסור (שמירה על הפירות בשבת אסורה עבורו) אף שהוא לצורך דבר המותר (שמירת מוקצה), ולכך זקוקים שם (בסי' שז סי"ז) להיתר הבורגנין הגורם שגם השמירה בשבת אינה דבר האסור עבורו.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות ברכת המזון לפי לוח "רב יומי"

אלא לברך את ה' כמו שכתוב בברכת המזון וברכת את ה'
אלהיך לפיכך אם אינו מבין התיבות שהן עיקר הברכות או
שלבבו פונה לדבר אחר בשעת אמירתן לא בירך כלום
אפילו בירך בלשון הקדש לפי סברא הראשונה.

(ותיבות עיקר הברכה הן ברוך ה' ומלכות וענין שמברך
עליו כגון בורא פרי האדמה או שהכל נהיה בדברו וכן
בברכות המצות אבל שאר נוסח הברכה בברכות הארוכות
ואפילו תיבות המעכבות אפילו בדיעבד כגון ברית ותורה
בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים אין מעכבות
אלא אמירתן ולא הבנתן לפי שאין שם ברכה עליהן לומר
שכיון שאינו מבין את המברך ה' אבל כל ברכה שפותחת
וחותמת בברוך מעכבת הבנתה בפתיחתה ובחתימתה
ואפילו הן ברכות רבות סמוכות זו לזו כמו ברכת קריאת
שמע.

ואין דומות לברכות התפלה מברכה שניה ואילך שאין
הבנתן מעכבת בדיעבד לפי שכל ברכת התפלה הן מצוה
אחת ג' ראשונות כעבד שמסדר שבח לפני רבו וי"ג
אמצעיות כעבד שמבקש פרס מרבו וג' אחרונות כעבד
שקיבל מרבו ונפטר ונוטל רשות ולכן אי אפשר לומר זו
בלא זו כמו שנתבאר בסי' (ק) ס"ט לפיכך כיון שהבין
ונתכוין בברכה ראשונה שהיא עיקר סידור שבחיו של
הקב"ה לא הצריכו לחזור ולהתפלל כיון שקיים עיקר מצות
חכמים שסידר שבחיו של מקום בפיו ובלבבו בברכה
ראשונה שזוהי עיקר מצות התפלה שהרי אם לא כיון לבו
בברכה ראשונה אע"פ שכיון בכל שאר התפלה לא יצא ידי
חובתו אבל בברכות קריאת שמע שכל אחת מצוה בפני
עצמה כמו שנתבאר שם אין הבנה וכוונה של זו מועלת
כלום (לזו).

ולענין הלכה ספק ברכות להקל בדיעבד אבל לכתחילה
צריך לזהר מאד בכונת הברכה ובפרט בברכת המזון כיון
שיש אומרים שאפילו בדיעבד לא יצא:

* * *

ג' לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא והוא
שהוציא בשפתיו אלא שבירך בלחש כל כך עד שלא
השמיע לאזנו אלא בירך בלבו אבל אם לא הוציא בשפתיו
כלל אלא הרהר בלבו לבד לא יצא שהרהור אינו כדיבור.
ומכל מקום אם מחמת חולי או אונס אחר אינו יכול להוציא
בשפתיו צריך להרהר בלבו כמו שהצריכו חכמים לבעל קרי
קודם שביטלו תקנת עזרא אם אין לו מים לטבול שיהרהר
בלבו ברכת המזון הואיל והיא מן התורה.

אבל מי שהוא אנוס ואינו יכול להוציא בשפתיו שאר ברכות
שהוא חייב בהן מדברי סופרים א"צ להרהר בלבו מן הדין
כמו שלא הצריכו לבעל קרי להרהר בדברי תורה שהיה
מותר להרהר כל היום בדברי תורה כיון שאינו יוצא ידי
חובת הברכות בהרהור אלא שאע"כ יש לו להרהר הברכה
שנתחייב בה כי ה' יראה ללבב ליתן לו שכר המחשבה
וכמ"ש אמרו בלבבכם וגו'.

א ברכת המזון נאמרת בכל לשון שנאמר וברכת את ה'
וגומר בכל לשון שאתה מברך כי לא חייבך הכתוב אלא
שתברך את ה' אלהיך ובכל לשון שאתה מכיר שאתה מברך
ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך תוכל לברך אבל
אם אינו מכיר הלשון אינו יוצא ידי חובתו ואפילו בלשון
הקודש שאין אני קורא בו וברכת את ה' אלקיך כיון שאינו
מבין תיבות הברכה שמוציא מפיו (עי' בסי' תלד במ"א
סק"ו והיינו משום דביטול סגי בלב כמ"ש בח"י ס"ק י"א
משא"כ בהמ"ז צריך שיוציא בשפתיו כדלקמן) ואע"פ
שיודע למי מברך וכונתו לברך ה' בתיבות אלו וכ"ש אם
לבכו פונה לדברים אחרים בשעת אמירת הברכות אע"פ
שמבין לשון הקודש ולכן הנשים ועמי הארץ שאינם מבינים
לשון הקודש חייבים לברך ברכת המזון בלשון שמבינים
ולא בלשון הקודש וכן אינם יוצאים בשמיעה מהמברך
בלשון הקודש בזימון אלא יברכו לעצמן בלשון שמבינים.

יש אומרים שבלשון הקודש יוצא אדם ידי חובתו אע"פ
שאינו מבין הלשון משא"כ בשאר לשונות ולכן הנשים ועמי
הארץ יוצאים ידי חובתם בשמיעה מהמברך בזימון בלשון
הקודש וכן נוהגים אע"פ שראוי להחמיר כסברא הראשונה:

ב וכל זה בברכת המזון אבל בשאר ברכות בין ברכת
הנהנין בין ברכת המצות ואפילו קידוש לשבת שהוא מן
התורה יש אומרים שיוצא ידי חובתו בכל לשון אפילו אינו
מבין וכן בהלל.

משא"כ במגילה ובקריאת שמע ובתפלה שבמגילה נאמר בה
ואל היהודים ככתבם וכלשונם למעט שאר לשונות כשאין
מכירין ובקריאת שמע נאמר שמע בכל לשון שאתה שומע
כלומר מבין אבל אם אינו מבין הלשון אפילו הוא לשון
הקודש לא יוצא ידי חובתו אלא א"כ הבין ונתכוין בפסוק
ראשון שעד כאן מצות כוונה ומכאן ואילך מצות קריאה
ומצות קריאה יכול לקיים אף שאינו מבין הלשון כמו בהלל
ומגילה וכן תפלה הואיל והכוונה מעכבת בה אפילו בדיעבד
בברכה ראשונה דינה כקריאת שמע אבל שאר ברכות חוץ
מברכת המזון אין הכוונה מעכבת בדיעבד.

* * *

יש אומרים שכל הברכות הן כברכת המזון לענין זה שאינו
יוצא ידי חובתו כשאינו מבין הלשון לפי סברא האחרונה
בשאר לשונות ולפי סברא הראשונה אפילו בלשון הקודש
שכל מה שתקנו חכמים תקנו כעין של תורה וכמו שבברכת
המזון אין אני קורא בו וברכת את ה' כשאינו מבין תיבות
הברכה או שלבבו פונה לדברים אחרים ה"ה בשאר ברכות
לא יצא ידי חובת הברכה.

משא"כ בהלל ובמגילה שאין בהם אלא מצות קריאה לעכב
כמו בקריאת שמע מפסוק ראשון ואילך יכול הוא ג"כ לברך
על קריאה זו אף שאינו מבין בלשון הקודש כמו שעם הארץ
שיודע לקרות בתורה עולה ומברך עליה בציבור אף על פי
שאינו מבין קריאתו ואפילו בזמן הזה שהעולה הוא אינו
קורא בעצמו אבל כל הברכות לא תקנו אותם כדי לקריתן

צריך לחזור לראש כמו שהצריכוהו בתפילה לדברי הכל
(הואיל והיא חמורה כתפלה לענין הפסקה שאין מפסיקין
בה מפני היראה והכבוד כמו שנתבאר בסי' קפ"ג או שמא
כיון שאינה חמורה כתפלה לענין שתוי וכן לענין הפסקה
בדיעבד שלא הצריכוהו לחזור לראש בברכת המזון כמו
שהצריכוהו בתפלה יש לומר שהוא הדין אם שהה כדי
לגמור את כולה).

* * *

(וספק ברכות להקל שאף שברכת המזון מן התורה מכל
מקום זה שיצטרך לחזור לראש ולברך משום שברכת שכור
תועבה או משום שזבח רשעים תועבה שפשע ולא בדק
המקום או משום ששהה כדי לגמור את כולה מחמת אונס
ולא ברצונו אינו אלא מדבריהם).

ויש אומרים אפילו שכור שאינו יכול לדבר לפני המלך כלל
מברך ברכת המזון שנאמר ושבעת וברכת ואחר השביעה
פעמים שהוא שכור.

ולכתחלה יש לחוש לסברא הראשונה ולברך קודם שבא
לידי כך ואם אירע שנשתכר אעפ"כ יברך ברכת המזון
כסברא האחרונה כי הוא ספק של תורה ולהחמיר.

ולפי סברא האחרונה גם בקריאת שמע וברכותיה לא נפטר
השתוי אלא השכור לבדו כי מה שהחמירו בהן לחזור
ולקרות כשפשע ולא בדק המקום ולא החמירו כן בברכת
המזון אינו משום שהן חמורות ממנה לענין שתוי אלא
לענין שכור לבד לפיכך לכתחלה יש לחוש לסברא
הראשונה ואם אירע ששתה לא ימנע מקריאת שמע מפני
שהוא ספק של תורה וכל הקורא קריאת שמע אפילו מספק
צריך לקרותו בברכותיו כמ"ש בסי' ס"ז.

ושאר כל הברכות כולן יכול לברך אע"פ שהוא שכור כמ"ש
בסי' צ"ט ואף להאומרים שהכוונה מעכבת בכל הברכות
מכל מקום השכור יש לו כוונה שהרי הוא כפקח לכל דבר
ולכל עונשין שבתורה דינו כמתכוין כמ"ש בחושן משפט
סימן רל"ה אלא לקריאת שמע ולתפלה שהן צריכות כוונה
מעולה אין כוונת השכור חשוכה כוונה ותועבה היא כיון
שהיא משובשת שהרי אינו יכול לדבר לפני המלך בלא
שיבוש אבל בשאר ברכות די כוונה כל שהוא אע"פ שהיא
משובשת:

חלק א' סימן קנ"ה לברך ברכת המזון בקול רם ויתר פרטים בברכת
המזון:

* * *

א נשים חייבות בברכת המזון וספק הוא אם חייבות מן
התורה מפני שהוא מצות עשה שאין הזמן גרמא או
אינן חייבות אלא מדברי סופרים מפני שנאמר על הארץ
הטובה אשר נתן לך והארץ לא נתנה לנזקבות להתחלק אלא
לזכרים ובנות צלפחד חלק אביהם נטלו שהיה מיוצאי
מצרים.

אבל כהנים ולוים היו להם ערי מגרש.

וכן גר שנכנס לדת ישראל ונולד עליהם ונטפל אליהם
ונחשב כאחד מהם לכל המצות הנוהגות בהם ולהם ניתנה

(וכן יעשה החולה אפי' בברכה שלא נתחייב בה אלא
שמביא עצמו לידי חיוב כגון ברכת הנהנין אבל הבריא
שהוא אנוס ואינו יכול לבטא בשפתים מפני המקום שאינו
נקי בענין שאסור לדבר ומותר להרהר כמ"ש בסי' ס"ב או
מפני אונס אחר לא יהנה מעולם הזה בלא ברכה אע"פ
שמהרהר אותו בלבו כיון שאינו יוצא ידי חובתו בהרהור
בדיעבד).

ויש אומרים שכל הברכות אפי' ברכת המזון יוצא אדם ידי
חובתו בהרהור בדיעבד ואינן דומות לקריאת שמע שנאמר
בה ודברת בם והרהור אינו כדיבור אבל בברכת המזון לא
נאמר ודברת אלא וברכת והמברך בלבו ג"כ שם ברכה עליה
והעיקר כסברא הראשונה ומכל מקום בשאר ברכות שהן
מדברי סופרים יש לסמוך על זה בשעת הדחק ולצורך גדול:

ד בעל הבית שאוכל עם בניו הקטנים שהגיעו לחינוך
ברכת המזון ואינן יודעים לברך או עם אשתו שאינה
יודעת לברך צריך לברך בקול רם כדי שישמעו ויצאו ידי
חובתן אע"פ שאינם מזמנים עליהם וטוב שיאמרו עמו מלה
במלה לפי שאי אפשר לכוין ולשמוע כמו שנתבאר בסי'
קפ"ג (וכן בקידוש והבדלה):

* * *

ה אע"פ ששתוי יין אסור בתפלה עד שיסיר יינו מעליו
אע"פ שיכול לדבר לפני המלך ואינו משתבש כמו
שנתבאר בסי' צ"ט מברך הוא ברכת המזון כל שיכול לדבר
לפני המלך אפילו אינו יכול לדבר כראוי שמדבר וניכר
מדיבורו שהוא שתוי אלא שאינו נכשל ומשתבש שנאמר
ואכלת ושבעת וברכת וגו' ואחר שביעה פעמים שהוא שתוי
ואעפ"כ חייבה אותו התורה לברך.

אבל אם הוא שכור שאינו יכול לדבר לפני המלך בלא
שבוש יש אומרים שאינו מברך ברכת המזון שברכת שכור
תועבה כמו שתפלתו תועבה כמו שנתבאר בסי' צ"ט ואם
בירך יש להסתפק אם צריך לחזור ולברך כשיפיג יינו בעוד
שלא נתעכל המזון שבמעיו כמו שהצריכו בתפלה לחזור
ולהתפלל כשיפיג יינו כיון שברכת המזון אינה חמורה כל
כך כמו תפלה שהרי שתוי מותר לכתחלה בברכת המזון ולא
בתפלה.

וכן יש להסתפק במי שבירך ברכת המזון ואח"כ מצא צואה
כנגדו או בצדו תוך ד' אמות במקום שראוי להסתפק בו
בצואה וצריך לבדקן קודם שיברך שם ופשע ולא בדק בענין
שבתפלה צריך לחזור ולהתפלל משום שנאמר זבח רשעים
תועבה כמו שנתבאר בסי' ע"ו אם החמירו ג"כ בברכת
המזון להצריכו לחזור ולברך משום פשיעתו כיון שברכת
המזון אינה חמורה כמו תפלה לענין שתוי.

(ומכאן אתה למד שהשתוי ג"כ אסור בקריאת שמע כמו
בתפלה שהרי מי שקרא קריאת שמע במקום שראוי
להסתפק בו בצואה הצריכוהו לחזור ולקרות כמו
שהצריכוהו בתפלה כמו שנתבאר בסי' ע"ו וברכות קריאת
שמע הן כקריאת שמע עצמה).

וכן יש להסתפק אם פסק באמצע ברכת המזון אפילו
בשתיקה ושהה כדי לגמור את כולה מחמת איזה אונס אם

מחוייבת מדברי סופרים כמותו וכן מוציאה את הקטן שהוא
חייב מדברי סופרים כדי לחנכו במצות.
אבל הקטן אינו מוציא את האשה שאכלה כדי שביעה שמא
היא מחוייבת מן התורה אבל מוציא הוא את מי שלא אכל
כדי שביעה אפילו הוא אןיש] כיון שאינו חייב מן התורה
אלא מד"ס ואפילו אם הקטן גם כן לא אכל כדי שביעה
שמכל מקום הוא חייב מדברי סופרים כמותו שברכת המזון
אינה דומה למגילה והלל וברכות קריאת שמע ושאר מצות
שעיקרן מדברי סופרים שאין הקטן שהגיע לחינוך מוציא
את הגדול לפי שהקטן מצד עצמו כשהוא עתה פטור לגמרי
אלא שמחנכין אותו כדי שיהא רגיל במצוה זו ויהיה סריך
כמנהגו כשיגדל לפיכך אינו בדין שיוציא את מי שהוא גדול
כבר אע"פ שחיובו אינו אלא מדברי סופרים כיון שהקטן
גם חיוב זה אינו חייב אלא משום להרגילו לכשיגדל שאז
יתחייב חיוב זה של דברי סופרים אבל בברכת המזון מה
שמחנכין את הקטן לברך אחר אכילתו לשובע כשיגדל
שהוא חיוב מן התורה לפיכך כשם שהוא מוציא את הגדול
שלא אכל כדי שביעה אם הוא אכל כדי שביעה כך מוציאו
אם לא אכל כדי שביעה כיון שחינוכו כשלא אכל כדי
שביעה מועיל לו להרגילו כמו כשאכל (ו)יותר:

חלק א' סימן קפו אם נשים וקטנים חייבים בברכת המזון:

הארץ למורשה נתחייב גם הוא כאלו ניתנה גם לו שהוא
והם עם אחד הוא לכל דבר משא"כ בנשים שהם עם בפני
עצמו וכן כהנים ולוים אם לא היה להם ערי מגרש לא היו
מתחייבים במצוה זו מפני שניתנה הארץ לישראל לפי שהם
שבט בפני עצמן ואינם טפלים לישראל וגם הם חלוקים
מהם במצות הרבה.
ועבדים שאינם משוחררים אע"פ שהן זכרים אינם כגרים
אלא כנשים כמו שלמדו חכמים על עבדים בגזרה שוה לה
לה מאשה שכל מצוה שהאשה פטורה גם העבד פטור
כמ"ש בסי' מ"ו:
ב וספק של תורה להחמיר לענין שהן אינן מוציאות ידי
חובה את האנשים החייבים מן התורה כי שמא הן
פטורות מן התורה וכל מי שאינו מחויב בדבר אינו מוציא
אחרים ידי חובתן.
אבל איש שאינו מחויב בדבר מן התורה כגון שלא אכל כדי
שביעה יכול להוציא הנשים שאכלו כדי שביעה כמו שיכול
להוציא את האנשים שאכלו כדי שביעה מטעם שיתבאר
בסי' קצ"ז:

* * *

ג וכן אשה מוציאה את האיש שלא אכל כדי שביעה
ואפילו היא ג"כ לא אכלה כדי שביעה שמכל מקום היא

לְקוּטֵי תוֹרָה פֶּרֶשֶׁת אִמּוֹר – הַפְרָשָׁה הַחֲסִידִית

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת

צִרְיָכִים לְסַפֵּר ז' שְׁבוּעוֹת שְׁלִימוֹת, וְאַחֲרַי כִּי הָיוּ יְכוּלִים
לְקַבֵּל הַתּוֹרָה.
כִּי הִנֵּה כְּתִיב (יִחְזָקָא א, יד): "וְהַחֲיִיתָ רְצוּא וְשׁוֹב",
שְׁלֹמֶעֱלָה הִכָּל בְּבַחֲנֵית רְצוּא וְשׁוֹב. וּכְמוֹ כֵּן פֶּסַח הוּא
בְּחִינַת רְצוּא, וְשְׁבוּעוֹת הוּא בְּחִינַת שׁוֹב, כִּי פֶסַח הוּא
יְצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁהוּא בְּחִפּוֹז, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת יב, יא):
"וְאַכְלֶתֶם אוֹתוֹ בְּחִפּוֹז". וְכְּתִיב (דְּבָרִים טו, ג): "בְּחִפּוֹז יֵצְאֶתָ
כֹּה", כִּי אִזְ הָיָה הַתְּגָלוֹת אֱלֻקוֹת מְלֻמֶּעֱלָה, כְּמֵאמֶר: "עַד
שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא
וְגֵאֻלָּם" – בְּבַחֲנֵית חִפּוֹז. וְלַעֲתִיד כְּתִיב (יִשְׁעִיָּהוּ נב, יב): "כִּי
לֹא בְּחִפּוֹז תֵּצֵאוּ, וּבִמְנוּסָה לֹא תִלְכוּן כֹּה", שְׁלֹא יִהְיֶה
בְּבַחֲנֵית חִפּוֹז, אֲבָל יְצִיאַת מִצְרַיִם הָיָה בְּחִפּוֹז כִּי².

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת, מִיּוֹם הִבְיָאֲכֶם אֶת עוֹמֶר
הַתְּנוּפֶה, שָׁבַע שָׁבָתוֹת כֹּה" (יִחְזָקָא כג, טו):
הִנֵּה וּסְפַרְתֶּם" הוּא לְשׁוֹן בְּהִירוֹת כְּמוֹ "אֲבָן סִפִּיר"
(יִחְזָקָא א, כו), וְכֵן עֶשֶׂר סִפִּירוֹת הוּא לְשׁוֹן בְּהִירוֹת. וְזֶהוּ
וּסְפַרְתֶּם לָכֶם כֹּה", הֵינּוּ לְהַמְשִׁיךְ עֶשֶׂר סִפִּירוֹת שִׁיאִירו
לָכֶם" – לְמִטָּה.
(עֵינִן ב' פֶּרֶדֶס" שִׁעַר ח', פֶּרֶק ב', בִּשְׁם "סִפֵּר הַבְּהִיר": אֲמַאי
אֲקָרִי סִפִּירוֹת? עַל שֵׁם (תְּהִלִּים יט, ב): "הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כֹּה". וְעֵינִן
בְּזֵהר תְּרוּמָה קל"ו ב': "מַאי מְסַפְּרִים" כֹּה? דְּנִהְרִין כֹּה").
וְלִהְיִין זֹאת, הִנֵּה פֶסַח הוּא יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְחַג
הַשְּׁבוּעוֹת הוּא מִתֵּן־תּוֹרָה, וְקוֹדֶם קְבֻלַּת הַתּוֹרָה הָיוּ

בְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין' כֹּה, שִׁיְהִיָּה גַם הַשׁוֹב בְּבַחֲנֵית הַלִּיכָה
כְּמוֹ הַרְצוּא כֹה.

וְמֵה שֶׁנִּתְבָּאָר סוֹף דְּבוּר הַמַּתְחִיל "וְהָיָה מִסְפֵּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל",
בְּעֵינֵן שְׁלֵעֲתִיד תִּהְיֶה מַעֲלַת אֲתַעֲרוּת־אֲדֻלְתָּא גְדוּלָּה
וְגִבּוּיָה לְאִין קָץ כֹּה. וּמִכָּל זֶה יוֹכֵן עֵינֵן "כִּי לֹא בְּחִפּוֹז".

1. (עֵינִין בְּזֵהר פֶּרֶשֶׁת אִמּוֹר, דף צ"ז).

2. (עֵינִין מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר מִזֶּה בְּרִבּוּת, סוֹף פֶּרֶשָׁה בֵּא. וּבִמְכִילֶתָא, פֶּרֶשָׁה
בֵּא, פֶּרֶשָׁה ז'. וְעֵינִין שֵׁם. וְהוּבֵא גַם כֵּן בִּילְקוּט, פֶּרֶשָׁה בֵּא. וְעֵינִין בְּ"סִפֵּר
שֵׁל בִּינוּנִים", פֶּרֶק ל"א.

וְעֵינִין מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר סוֹף פֶּרֶשֶׁת וַיִּשָּׁב, סוֹף דְּבוּר הַמַּתְחִיל "כֹּה
אֲמַר כֹּה וְנִתְּנִי לָךְ מִהַלְכִּים": אֲבָל לַעֲתִיד־לְבֵא בְּשִׁיתְגָּלָה

ממילא יבא לבחינת רצוא בקריאת שמע, להיות
 "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" (דברים ו, ה), לצאת
 מן המצרים וגבולים. שכולם הם בבחינת גבול, כמו
 "מהלך ת"ק שנה" – הן בגשמיות הן ברוחניות הוא
 בבחינת מצר וגבול, המכסים ומסתירים להיות נראה
 ליש ודבר בפני עצמו, רק לדבקה בו כו', שהוא בלי
 גבול, בחינת אין-סוף ממש. וזהו נקרא 'ציאת מצרים' –
 לצאת מן המצרים וגבולים כנ"ל.

וזהו שבגלות מצרים נאמר בפרעה (שמות ה, ב): "לא
 ידעתי את ה'" – ששם ה'יה, שהוא ה'יה ה'יה בלי
 שינוי – "לא ידעתי", רק שם אלקים – המכסה ומסתיר
 להיות יש ודבר בפני עצמו דוקא. וזהו "לא ידעתי את
 ה'יה" שהדעת ה'יה בבחינת גלות. וזהו שחותם בקריאת
 שמע: "אני ה'יה אלקיכם אשר הוצאתי כו'" – "אני ה'יה"
 דוקא:

ב וזהו ממאמר רז"ל: "תפלות אבות תקנום":
 פירוש: "אבות" הם חג"ת – שנמשך מהם אהבה,
 ויראה, ורחמנות; שהם אברהם, יצחק, ויעקב. והיינו,
 שכל התפלה היא בג' מיני פסוקים: היינו פסוקים של
 חסד שנעשה מהם בקריאת שמע "ואהבת כו'", על ידי
 ההתבוננות כנ"ל, שהוא בחינת "אברהם אלהי" (שעיהו
 מא, ח), להיות גילוי אהבה בנפש בחינת רצוא. ועל ידי
 זה אחר כך (דברים ו, יז): "וזהו הדברים האלה אשר אנכי
 מצוה [...] ודברת בם כו'".

ואף שבפרשה שניה בתיב (שם, ד): "ואספת דגנך", עם
 כל זה נעשה "תורתן קבע ומלאכתן עראי". וזהו "כי
 האדם עץ השדה" (דברים כ, יט): שהוא כמו אילן הצומח
 בארץ, שהעיקר הוא הפרי שעליו, עם כל זה יש גם
 קוצין ועלין וגוף האילן, והעיקר הוא רק הפירות כו'. כמו
 כן האדם, העיקר הוא הפרי, היינו תורה ומצוות. כמאמר
 רז"ל: 'מאי פרי? מצות'. וזהו ענין "תורתן קבע". ושאר
 כל צרכי גופו הם כמו העלים לגבי הפרי.

וזה נעשה הכל מבחינת "ואהבת כו'", שהוא בחינת
 אברהם.

וכן יצחק – בחינת גבורה, שנעשה מזה בחינת יראה
 בנפש – "פחד יצחק" (בראשית לא, מב).

ובחינת יעקב הוא בחינת רחמנות. דהיינו מי שלבו
 כלב האבן, שאף שמתבונן בכל הנ"ל לא יבא לבחינת
 "ואהבת" שבקריאת שמע, מחמת שקשור מאד בהבלי
 העולם להיות יש ודבר בפני עצמו, ומחמת זה לבו כלב

והיינו בחינת רצוא ממשלה למעלה. מזה שאין כן
 שבועות הוא בחינת שוב, שהוא בחינת מתן-תורה –
 גילוי רצונו למטה, כמו שכתוב (שמות יט, כ): "וירד ה' על
 הר סיני" – המשכה למעלה למטה.

והנה בתיב (דברים טו, א): "למען תזכר את יום צאתך
 מארץ מצרים כל ימי חייך", וכמאמר רז"ל: "בכל דור
 ודור כו'". שצריך להיות בכל יום בחינת יציאת מצרים.
 והיינו בקריאת שמע: "ואהבת כו'" (דברים ו, ה). וחותם
 (במדבר טו, מא): "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי כו'". ובפרט
 מן "ברוך שאמר" עד קריאת שמע הוא הכנה שיבוא
 לבחינת יציאת מצרים – "ואהבת כו'".

והיינו, בשיתבונן אף שכל "צבא השמים לך
 משתחוים" (נחמיה ט, ו), "והאופנים וחיות הקדש ברעש
 גדול כו'", ו"חיות זעות מחיל כסא", נושאות ומנושאות
 עם כסא, אלה אלהים ורבוה רבבן ישמשוניה, וכולם
 הם בבחינת ביטול תמיד.

וזהו "להודיע לבני האדם גבורותי, וכבוד הדר
 מלכותו" (תהלים קמז, יב), שהוא בחינת "הדר מלכותו",
 שכולם בטלים לגביה ממש. ונמשך להם הביטול על ידי
 שמשגיגים כי "מלכותך מלכות כל עולמים" (שם, א). פירוש
 "מלכותך", שחיות כל העולמות אינו אלא מבחינת
 מלכותך – הארת שמו בלבד. לא כמו שהנשמה מחיה
 את הגוף, שעצמיות חיות הנשמה מלוכש בתוך הגוף
 ממש. אבל מהותו ועצמותו – "רם ומתנשא כו'", ואין
 שום דבר מלבישו כלל – ה'יה ה'יה בלי שינוי כלל,
 כמו שכתוב (מלאכי ג, ו): "אני ה' לא שניתי", אתה הוא
 קודם שנברא העולם, ואתה הוא לאחר שנברא כו' –
 בלי שום שינוי כלל, ואין שום דבר מכסה ומסתיר נגדו,
 אלא רק הארת "שם כבוד מלכותו" בלבד, וזהו חיות
 והתהוות כל העולמות.

וזהו "מלכותך מלכות כל עולמים", היינו שכל
 עולמים" אף שהן "אלף אלהים" ו"רבוה רבבן", כמו
 שכתוב (איוב כה, א) "היש מספר לגודליו", ו"מן הארץ
 לרקיע מהלך ת"ק שנה כו'". עם כל זה הם אין ערוף כלל
 לגבי אורו כו', שהוא בחינת אין-סוף ממש. וכנודע,
 שאפילו אחד לגבי רבוא רבבן יש לו ערך – שהוא חלק
 קטן ממנו. אבל רבוא רבבן לגבי בלי-גבול, בבחינת
 אין-סוף ממש – אין ערך כלל. ועל ידי שמשגיגים את כל
 הנ"ל, על ידי זה הם בבחינת ביטול תמיד.

ועל ידי התבוננות כל הנ"ל בעומק הדעת, אזי

5. וסוטה מה, א: מאי פירות? .. אלא מצות.

3. ותיב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים.

4. ועל פי דניאל ה, י: "אלף אלהים ישמשוניה, ורבו רבון קדמוהי יקומוהו".

כַּמְעֵשָׂה בַּהֶמָּה כו'. וְכִדִּי לִקְבֹּל אֶת הַתּוֹרָה שֶׁהוּא גִילָיו
רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכִיכּוֹל, לְמַטָּה, הוֹצֵרָךְ לְהִיּוֹת מְקוֹדֵם
בַּחֲנִינָה בִּיטוּל נַפְש־הַבְּהֵמִית גַּם כֵּן.⁸

וְהִינּוּ עַל יְדֵי הַנֶּפֶת הָעוֹמֵר וּסְפִירַת הָעוֹמֵר. כִּמוֹ
שִׁכְתוֹב (וַיִּקְרָא כג, יא): "וְהִנֵּינִי אֶת הָעוֹמֵר לִפְנֵי הָוְיָה
לְרְצוֹנְכֶם, מִמַּחֲרַת הַשָּׁבֶת יִנִּיפְנוּ הַפָּהִן".

כִּי הִנֵּה הָעוֹמֵר הוּא מִן הַשְּׁעוּרִים שֶׁהוּא מֵאֲכָל
בַּהֶמָּה. וְכִמוֹ כֵּן לְמַעֲלָה יֵשׁ גַּם כֵּן בַּחֲנִינָה בַּהֶמָּה, וְהוּא
הַמְרַבֶּבָה הָעֲלִיּוֹנָה: "פְּנֵי אֲרִיָּה אֶל הַיָּמִין [..] וּפְנֵי שׁוֹר
מִהַשְּׂמָאל" (יחזקאל א, י). כִּי חִיָּה בְּכָלֵל בַּהֶמָּה. כִּמוֹ שִׁכְתוֹב
עַל הַיָּם שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה (מְלָכִים א' ג, כה. דְּבָרֵי הַיָּמִים ב' ד, ד):
"עוֹמֵד עַל שְׁנַיִם עֶשֶׂר בָּקָר, שְׁלֹשָׁה פִּזְנִים צְפוֹנָה כו"
שֶׁהִיא הַמְרַבֶּבָה הָעֲלִיּוֹנָה, "וְהַיָּם עֲלִיהֶם מְלַמְעָלָה" (שם)
שֶׁהִיא בַּחֲנִינָה "עַם הָעֲלִיּוֹן", בַּחֲנִינָה "בַּהֶמָּה רַבָּה", שֵׁם בְּ"ן
גִּמְטְרִיא בַּהֶמָּה, שֶׁהוּא שֶׁרֶשׁ הַמְרַבֶּבָה ד' פְּנֵי אֲרִיָּה כו".
וְהַמְרַבֶּבָה הַנ"ל הוּא שֶׁרֶשׁ וּמְקוֹר לְכָל הַבְּהֵמוֹת, וְנַפְש־
הַבְּהֵמִית שְׁלֹמֹה, שֶׁנִּמְשָׁכִים מִמֶּנָּה.

וּשְׁעוּרָה - שְׁעוּרִיָּה. וְהִינּוּ מִבְּרוּרִים שְׁלֹמֹה
שֶׁנִּבְרָרִים וְנִכְלָלִים בַּבְּחִינָה בַּהֶמָּה-רַבָּה הַנ"ל. כִּמְאֹמֶר
"וּצִיר מִשְׁרָתִים", שֵׁשׁ מְלָאכִים שֶׁהֵם בְּטָלִים בְּכָל יוֹם
וְנִבְלָעִים וְנִכְלָלִים בַּבְּחִינָה בַּהֶמָּה-רַבָּה הַנ"ל. כִּמוֹ
הַמֵּאֲכָל שְׁעוּרִים שֶׁנִּבְלָע בַּבְּהֵמָה שְׁלֹמֹה, וְחוֹזְרִים
וּמַתְחַדְשִׁים בְּכָל יוֹם כו'.

וְזֶהוּ "נִיפְנוּ הַפָּהִן", שֶׁהוּא בַּחֲנִינָה חֹסֵד הָעֲלִיּוֹן, הָעֲלָה
אֶת בַּחֲנִינָה בַּהֶמָּה-רַבָּה הַנ"ל, עַל יְדֵי עוֹמֵר שְׁעוּרָה -
שְׁעוּרִיָּה הַנ"ל, "לִפְנֵי הָוְיָה" - לְמַעֲלָה מִהוֹיָה כְּפֹדָע.
וְזֶהוּ "מִמַּחֲרַת הַשָּׁבֶת" וְלֹא "מִמַּחֲרַת יוֹם-טוֹב" - שֶׁהוּא
לְמַעֲלָה מִבְּחִינָה שְׁבֹת. וְדִי לְמַבִּין.

וְעַל יְדֵי זֶה, אַחֵר כִּף עַל יְדֵי סְפִירַת הָעוֹמֵר, הִיוּ
הַמְשֻׁכּוֹת מְקִיפִים מִלְּמַעֲלָה-לְמַטָּה: "לְעוֹמֵר כו". וְזֶהוּ
"הַיּוֹם יוֹם אֶחָד לְעוֹמֵר": יוֹם הוּא בַּחֲנִינָה חֹסֵד, כִּמוֹ
שִׁכְתוֹב (תְּהִלִּים מב, ט): "יוֹמָם יִצְוֶה ה' חֹסֵדוֹ". וְהִינּוּ בַּחֲנִינָה
חֹסֵד עֲלִיּוֹן, לְהַמְשִׁיךְ מִלְּמַעֲלָה מַעֲלָה לְבַחֲנִינָה עוֹמֵר, כְּדִי
שִׁיְהִיָּה בִּיטוּל הָרָצוֹן מִנַּפְש־הַבְּהֵמִית גַּם כֵּן דוֹקָא. וְזֶהוּ
"לְרְצוֹנְכֶם", כְּדִי שִׁיְהִיָּה בִּיטוּל הָרָצוֹן שְׁלֹכֶם עַל יְדֵי
הַמְשָׁכַת הַמְקִיפִים הַנ"ל עַל יְדֵי סְפִירַת הָעוֹמֵר כו'.

וְזֶהוּ "וּסְפִירָתָם לָכֵם", הִינּוּ לְהַמְשִׁיךְ הָאֶרֶת הַמְקִיפִים
הַנ"ל, שֶׁהוּא "מִמַּחֲרַת הַשָּׁבֶת" דוֹקָא כְּנ"ל, "לָכֵם" -
לְמַטָּה, לְהַפּוֹךְ אֶת נַפְש־הַבְּהֵמִית גַּם כֵּן, שִׁיְהִיָּה בִּיטוּל
רְצוֹנָכֶם.

הָאֵבֶן. אִזִּי הָעֵצָה לָזֶה הוּא לְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים עַל
נַפְשׁוֹ. וְכִמוֹ שִׁכְתוֹב "לִיעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם"
(יִשְׁעִיָּהוּ כט, כב).

וְזֶהוּ עַל יְדֵי פְסוּקֵי רַחֲמָנוּת שֶׁבַתְפִּלָּה, וְהוּא: "הַמִּלֵּךְ
הַמְרוֹמֵם כו', בְּרַחֲמֵיךְ הָרַבִּים רַחֵם עָלֵינוּ"; "אֲבִינוּ אֲב
הַרְחֵם רַחֵם עָלֵינוּ, וְתֵן בְּלִבְנוּ בִּינָה לְהִבִּין וּלְהַשְׁכִּיל,
וְלֹא נִבּוֹשׁ לְעוֹלָם וָעֶד".

פִּירוּשׁ: כִּי הִנֵּה כַּתִּיב (שְׁמוֹת לג, כ): "כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם
וְחִי" וְאָמְרוּ רז"ל: "בְּחִיָּהֶם אֵינֶם רוֹאִים, אֲבָל בְּמִיתָתָם
רוֹאִים". כִּי "בְּחִיָּהֶם" - שֶׁהִנֵּפֶשׁ מְלוּבֵשׁ בְּגוֹף וּמִכְסָּה
וּמִסְתִּיר עָלָיו - לְהִיּוֹת נִרְאָה לוֹ זֶה הָעוֹלָם לִישׁ וְדָבָר בְּפָנָי
עֲצָמוֹ. אֲבָל בְּצֵאת הַנֶּפֶשׁ מִהַגּוֹף, אִזִּי רוֹאִים שֶׁבְּאֵמֶת
מִהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ כו' - הִיָּה הָיָה וְיִהְיֶה בְּלִי שׁוּם שִׁינּוּי, וְאֵין
שׁוּם דָּבָר יָכוֹל לְהַלְבִּישׁוֹ כָּלֵל וּלְהַסְתִּירוֹ, וְהִיָּה מְקַח טַעֲמוֹ
לְגַמְרֵי מַה שֶׁהִיָּה נִרְאָה לוֹ הָעוֹלָם לִישׁ וְדָבָר בְּפָנָי עֲצָמוֹ.
וְאִזִּי הַבּוֹשָׁה גְדוֹלָה עַד לְמֵאד, עַל שֶׁכָּל מַחֲשַׁבּוֹתָיו
וּמַגְמוּתָיו הִיוּ בְּהַבְלֵי הָעוֹלָם וּבַעֲסָקָיו כְּאֵלוֹ הוּא דָּבָר בְּפָנָי
עֲצָמוֹ מִמֶּשׁ, וְהוּא חוֹצֵפָא וְהָעוֹה גְדוֹלָה כו'.

וְלָכֵן בְּקִשְׁתָּנוּ: "בְּרַחֲמֵיךְ הָרַבִּים רַחֵם עָלֵינוּ, וְתֵן בְּלִבְנוּ
בִּינָה", הִינּוּ לְהִבִּין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר. הִינּוּ, אָף בְּעוֹד
שֶׁהַנֶּפֶשׁ מְלוּבֵשׁ בְּגוֹף יִבִּין וְיִשְׁכִּיל שֶׁבְּאֵמֶת הַכֹּל בְּטָל
בְּתַכְלִית כִּמוֹ קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם בְּלִי שׁוּם שִׁינּוּי מִמֶּשׁ
כְּנ"ל; "וְלֹא נִבּוֹשׁ לְעוֹלָם וָעֶד" - בְּכִדִּי שֶׁלֹא יִהְיֶה אַחֵר
כִּף הַבּוֹשָׁה "לְעוֹלָם וָעֶד". וְזֶהוּ "לִיעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת
אַבְרָהָם"⁶:

ג וְהִנֵּה כָּל הַנ"ל שֶׁהוּא בַּחֲנִינָה רְצוּא - יְצִיאַת מִצְרַיִם,
אֵינוֹ אֶלָּא לְנַפְש־הָאֱלֹקִית בְּלָבָד, שֶׁהִיא בַּבְּחִינָה גְלוּת
בְּתוֹךְ מִצְרַיִם וּגְבוּלִים הַמְכַסִּים כו'. וְכִמוֹ שִׁכְתוֹב (בְּרֵאשִׁית מו, ד):
"לֹא יִדְעִתִּי אֶת הָוְיָה כו'". וְכִמוֹ שִׁכְתוֹב (בְּרֵאשִׁית מו, ד):
"אֲנֹכִי אֲרֹד עִמָּךְ מִצְרִימָה וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךְ כו'". שֶׁזֶּהוּ שֶׁנֶּאֱמַר
"לִיעֲקֹב", שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית בְּלָבָד - יו"ד-עֲקֹב;
"לִיעֲקֹב חֶבֶל נִחְלָתוֹ, כִּי חֵלֶק הָוְיָה עִמּוֹ"⁷. כִּמוֹ שִׁכְתוֹב
(שְׁמוֹת יד, לא): "וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה
ה'" - שֶׁ"יִּשְׂרָאֵל" בְּלָבָד, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית - כִּי
"יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה"; יִשְׂרָאֵל - לִי־רֹאשׁ כו' -
וְיִשְׂרָאֵל בְּלָבָד רֹאוּ "אֲשֶׁר עָשָׂה הָוְיָה כו'".

וְכִמוֹ כֵּן בְּקִרְיַת-שֹׁמֵעַ בַּחֲנִינָה רְצוּא - יְצִיאַת מִצְרַיִם
הַנ"ל, "וְאֶהְבֶּתָּ כו'", אֵינוֹ אֶלָּא לְנַפְש־הָאֱלֹהִית בְּלָבָד.
אֲבָל נַפְש־הַבְּהֵמִית מִכָּל מְקוֹם הוּא רוֹצֶה לְאָכּוֹל

6. [עֵינִן דְּבִדּוֹר הַמַּתְחִיל "מֵה יָפוֹ פְּעֻמִּיךְ"].

7. (דְּבָרִים לב, ט בְּשִׁנְיַת הַסֵּדֶר).

8. [עֵינִן מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוּק (וַיִּקְרָא א, ב) "אָדָם כִּי יִקְרִיב כו', תִּקְרִיבוּ

כו" עֵינִן שָׁם].

9. [עֵינִן בְּזֶהוּ פְּקֻשֶׁת בְּלָק, דָּף קפ"ח, עֲמוּד ב']..

אפילו תורה אין לו". שמאחר שהוא יש ודבר בפני
 עצמו, אזי אף בשמדרב דברי תורה אין זה דבר ה' כלל,
 ואין זה גילוי רצונו כלל. רק צריך להיות מקורם בחינת
 הרצוא, יציאת מצרים ממטה למעלה בנ"ל. ועל ידי זה
 "רוח אייתי רוח ואמשיך רוח", כי באתערותא דלתתא
 – אתערותא דלעילא, ומעורר למעלה המשכת רצונו
 בבכיול למטה.
 אף שיתלבש בדברים גשמיים כמו תרומות
 ומעשרות, וקרבות כו', ו"לאו אורחא דמלכא לאשתעי
 במלין דהדיוטא כו'" – ועל זה היה צריך מקורם שיניף
 הכהן את העומר, שהוא שעורה – שעורה, מיכלא
 דבהמה רבה הנ"ל, "לפני הוי"ה" – למעלה מהוי"ה בנ"ל.
 ועל ידי זה אחר כך, על ידי ספירת העומר, היה המשכת
 המקיפים למטה – "לעומר", "וספרתם לכם כו' שבע
 שבתות כו'". והיה יכול להיות אחר כך מתן תורה
 בשבועות, שהוא גילוי רצונו בבכיול למטה באותיות
 התורה:¹⁰

וזהו "מים הביאכם את עומר": פירוש מאותו יום
 שהניפו את העומר, שהוא "לפני הוי"ה", אזי "וספרתם
 לכם" תמשיכו "לכם" על ידי ספירת העומר "שבע
 שבתות" שהם מ"ט מדות.
 ואז היה יכול להיות אחר כך מתן תורה בשבועות,
 שהוא גילוי רצונו ממש מלמעלה למטה – שהוא
 למעלה מתפלה, שהוא בחינת יציאת מצרים, שהוא
 הרצוא בנ"ל, "ואהבת [..] בכל לבבך", שעדיין אינו
 בבחינת ביטול בתכלית כי "יש מי שאוהב כו'".
 מה שאין פן בלימוד התורה – שהוא דבר ה' ממש
 בפיו. כמו שכתוב (ישעיהו נא, טז): "ואשים דברי בפיו" –
 "דברי" ממש, "אני המשנה המדברת בפיו". וכמאמר
 רז"ל: "אלו ואלו דברי אלקים חיים כו'", שהם דברי
 אלקים ממש, גילוי רצונו ממש למטה. וזהו "ודברת בם"
 – "בם" ממש. והוא בחינת "ובכל נפשך" (דברים ו, ה), היינו
 לקשר מחשבה במחשבה כו'.¹¹
 אף הנה אמרו רז"ל: "כל האומר אין לי אלא תורה

10. [ועין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ואך אל אברהם"].

11. [ועין בזה פרשת תצוה, דף קפ"ב, סוף עמוד ב'; "וכן כו'", ודף קפ"ג, עמוד א' עד – "אפיק אורייתא כו'". ועין לקמן].

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

חכמה שבכתר הוא הטעם כמוס לרצון כו' עד המדות
 ודבור שהוא בחי' גלוי המח' אלא אמלוח שעלה הכל
 בעצמותו ונק' מל' דא"ס כידוע. והנה מאחר שא' במי
 נמלך בנשמתו ש"צ הרי נמלך זה הוא הישוב אם ירצה
 להאציל ולברוא כו' בנשמתו של צדיקים הנה בהכרח
 שכבר קדמו נשמות קודם התעוררות הרצון והיינו
 בפנימית עצמית הרצון ממש. שמזה יובן דגם אורייתא
 דמח"ע נפקת שרשה ג"כ בעצמות ממש כי ג' קשרים
 הן ס"ר נש"י מתקשראן בס"ר אותיות התורה כידוע
 וא"כ הכל א' ממש רק שהתור' ירדה למטה לברר כו'.
 וז"ש ואהיה אצלו אמון כו'. שזהו ענין יציאתה מן
 ההעלם העצמית לחוץ להיות כל אופן ההשתלשלות
 דאבי"ע דגם מה שעלה ברצונו להאציל הוא בא מכח
 ח"ע שבתורה שקדמה בהעלם העצמית כו'. וזהו ג"כ
 ענין עליות דב' חכמות הנ"ל לעצמות ח"ע דתורה אך
 גם לאחר עליות דח"ע לעצמו ממש גם כשיגיעו לעצם
 שרש נש"י יהיה נש"י גם אז שטין ע"פ המים עליונים
 דח"ע לאחר עליה שלהם להיותם למעל' גם מבחי'
 שרש ומקור דח"ע דמ"ע לאחר עליה כו' וד"ל:

(כב) וזהו שאמר במדרש דלעתיד יעשה הקב"ה
 כנפים לצדיקים ויהיו שטין ע"פ המים.
 והכוונה ע"פ המים מ"ע שנאמר ורוח אלקים מרחפת
 ע"פ המים והיינו שגם לאחר עליות דח"ע למעלה
 במקורם בתחל' גם אז יהיו נשמות הצדיקים שטין ע"פ
 המים כו' שהוא למעלה מעל' הב' דב' חכמות הנ"ל
 דלעתיד כנ"ל וד"ל. ותחלה י"ל מהו ענין שטין ע"פ
 המים כו'. דהנה ידוע בשרש הנשמות שעלו במח'
 היינו שעלו במח' העצמית שבפנימית עצמותו ממש
 כו' והוא בפנימית מקור דח"ע טרם שנמשך להיות נק'
 בשם ח"ע כמו מבחי' מ"ע כו' כי הוא למעלה גם
 מבחי' רצון העצמי וכ"ש למעלה מן החכמה שנק'
 טעם לרצון. דהנה כמו ביו"ד מאמרות בגלוי יש רצון
 וחכמה עד דבור כו'. כמאמר דבראשית ות"י בחוכמתא
 ות"א בקדמין ברצונו כמ"ש כד סליק ברעותיה למברי
 עלמא כו' כך הוא ממש ברצון וחכמה כו'. שבהעלם
 העצמות ממש כמו כאשר עלה ברצונו להאציל הרי
 רצון זה בהעלם עצמותו. ויש לו מקור שמשם נתעורר
 ברצון זה להאציל ונק' כשב"כ שבעצמות וכן בחי'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

וְנַחֲתָם, וְשׁוּב לֹא יִשׁוּנָה – וְאִם כֵּן מִמָּה נִפְשֵׁךְ הִבְקָשָׁה
לֹא צוּרְךָ!
אֶף הֶעֱנִין:
כִּי בְּאֶמֶת מִה שֶׁנִּכְתַּב וְנַחֲתָם דִּין הָאָדָם לְמַעַלָּה, אֶף
שֶׁנִּמְשָׁךְ לוֹ חֶסֶד, הֵינּוּ עַל מְקוֹר נַפְשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה
לְמַעַלָּה, וְצִרְכֶּיהָ שֶׁם הוּא בְּרוּחַנִיּוּת לְהַשְׁיֵיג הַשְּׁגוֹת
וְלִהְיוֹת מְזִיו הַשְּׂכִינָה. וְהֵינּוּ מִה שֶׁאֻמְרִים "בְּטוֹבוֹ, בָּחוֹן
וּבְחֶסֶד" שְׁלוֹ, שֶׁהוּא חֶסֶד עֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁהִתְחַסְדּוֹתוֹ
הוּא בְּהַשְׁפָּעוֹת רוּחָנִיִּים;
וְלִהְיוֹת נִמְשָׁךְ חֶסֶד זֶה לְמִטָּה עַד שִׁיְהִיָּה הִתְחַסְדּוֹתוֹ
בְּגִשְׁמִיּוֹת כְּצִרְכֵּי הַנֶּפֶשׁ בְּגוֹף, הוּא צָרִיךְ לִירֵד
וְלִהְיוֹת לְשֵׁל מִדְּרִיגוֹת רְבוֹת מֵהִיכָל לְהִיכָל, יְרִידָה אַחֵר
יְרִידָה עַד שִׁתְּגַשֵּׁם לִהְיוֹת חֶסֶדוֹ בְּעֵינֵינִים גִּשְׁמִיִּים –
לְרַפְּאוֹת הַגּוֹף וּלְכַרְךָ הַשֵּׁנִים.
וְעַל זֶה אָמְרוּ רְבוֹתֵינוּ וְזָכוֹנָם לְבִרְכָּה: "אָדָם נִידוֹן
בְּכָל יוֹם"¹², שֶׁנִּדּוֹן לְפִי מַעֲשָׂיו – הָאֵם רָאוּי וְכֵדָאֵי הוּא
שִׁיּוּמֶשֶׁךְ הַחֶסֶד עֲלִיּוֹן הַנִּמְשָׁךְ עַל נַפְשׁוֹ לִירֵד מִמִּדְּרִיגָה
לְמִדְּרִיגָה מְרוּחָנִיּוּת לְגִשְׁמִיּוֹת, אוֹ אֵינוֹ רָאוּי, וְאִם יִשְׁאָר
הַחֶסֶד לְמַעַלָּה, וְשֶׁם יִקְבְּלוּנוּ בְּמָה שִׁיּוּסִיפוּ לוֹ תַעֲנוּג בְּגֵן
עֲדָן.
וְהַשְׁפָּעַת חֶסֶד זֶה, גַּם כִּשְׁהוּא נִדּוֹן לִהְיוֹת נִמְשָׁךְ
בְּעוֹלָם הַזֶּה – הוּא מִתְעַכֵּב וְשׁוֹהָה בְּדֶרֶךְ הַתְּמַשְׁכוּתוֹ,
שֶׁהָיָה בְּכָל הַלִּיכָה וְעַקִּירָה מֵהִיכָל לְהִיכָל הוּא עַל יְדֵי
דִּינִים אִם רָאוּי הוּא, וּמַעֲיִינִים בְּדִינוֹ, וְיֵשׁ מִי שֶׁמְעַכֵּב
לוֹמֵר שֶׁחֲטָא וְאֵינוֹ רָאוּי לָזֶה.
אֲבָל כְּשֶׁנִּמְשָׁכָה הַשְּׁפַע עַל יְדֵי אַחֵר וְכָל בָּחוֹן הַנוֹשֵׂא
אֶת יְדֵיו וּמִבְּרַךְ אֶת הָעָם, אִזִּי הֵיא נִמְשָׁכָה בְּמַהֲרִירוֹת גְּדוֹלָה
מִן הָעוֹלָם הַיּוֹתֵר עֲלִיּוֹן עַד הָעוֹלָם הַשְּׁפַל שֶׁלָּנוּ דֶּרֶךְ כָּל
הַמְּמוֹצָעִים בְּאֵין מוֹנֵעַ וּמַעֲכָב, וְאֵין מַעֲיִינִים בְּדִין כָּלָל.

לְבִרְךָ הַפְּהִינִים אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם שְׁנֵאמַר: "כֹּה
תִּבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'"² (שע"ח).
לְהִבִּין עֲנִין הַתּוֹעֵלֶת הַמְּגִיעַ לְיִשְׂרָאֵל מִבְּרָכָה זוֹ,
שֶׁהַפְּהִינִים דּוֹקָא מִבְּרָכִים אוֹתָם –
הִנֵּה יוֹכֵן עַל פִּי מַה שֶׁכָּתוּב: "וְהִנֵּה פָּרַח מִטָּה אֶהְרֵן
כֹּי' וְיִגְמוּל שְׂקָדִים"³ – וְלִהְיוֹת אֲמָאֵי שְׂקָדִים?
הִנֵּה שְׂקָדִים הֵם הַמְּמַהֲרִים לְפָרוֹחַ מִכָּל הַפִּירוֹת
וְהַתְּבוּאוֹת כְּמוֹ זֵית, גֶּפֶן, תְּאֵנָה כו'; שְׂבוּלָם שׁוֹהִים זְמַן
רַב יוֹתֵר מֵהֵם. כִּי הַשְּׂקָדִים מִתְּמַלְּאִים וְנִרְאִים בְּג'
שְׁבוּעוֹת מִן הַפְּרִיחָה⁴. וְלָכֵן נִקְרָא שְׂמִם "שְׂקָדִים", שֶׁהוּא
לְשׁוֹן זִירוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּירְמִיָּה⁵ "מִקָּל שְׂקָד אֲנִי רוֹאֶה"
וְאָמַר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ: "הִטְבַּת לְרֹאוֹת כִּי שׁוֹקֵד אֲנִי כו'".
וְעֲנִין מַהֲרִירוֹת זוֹ הוּא רָמֵז עַל הַכְּהוּנָה, כִּי הִנֵּה אֶהְרֵן
אוֹתִירוֹת נִרְאָה, שֶׁעַל יְדוֹ הָיוּ כָּל הַהִתְגַּלּוֹת וְהַהִמְשָׁכוֹת
הָאוֹרוֹת מִלְּמַעַלָּה לְמִטָּה. וְהִנֵּה הַהִמְשָׁכוֹת הַנִּמְשָׁכִים עַל
יְדוֹ יוֹצֵאִים וְנִמְשָׁכִים בְּמַהֲרִירוֹת גְּדוֹלָה בְּלִתִּי שׁוֹם עֵיבּוֹב.
כִּי⁶ הִנֵּה אֲנוּ אוֹמְרִים: "הֵן אֶת הָעוֹלָם כּוֹלוֹ בְּטוֹבוֹ
בָּחוֹן וּבְחֶסֶד", וְלִהְיוֹת מִתְּהִיָּה מְטוֹבוֹ וְחֶסֶדוֹ הָעֲלִיּוֹנִים
הַשְּׁפָעוֹת גִּשְׁמִיִּים, צָרִיךְ לִהְיוֹת יְרִידַת הַחֶסֶד דֶּרֶךְ
מִדְּרִיגוֹת רְבוֹת מְאֹד עַד שִׁתְּגַשֵּׁם לִהְיוֹת מַהוּת חֶסֶדוֹ עַל
הַתְּחַסְדּוֹת וְהַשְּׁפָעוֹת גִּשְׁמִיִּים¹⁰, וְעַל יְדֵי אֶהְרֵן נִמְשָׁךְ
הַשְּׁפָעַת חֶסֶד זוֹ מִלְּמַעַלָּה מַעַלָּה לְמִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּלִי
שׁוֹם עֵיבּוֹב בְּמִדְּרִיגוֹת שְׁבִינִתִּיִּים אֲלֵא בְּמַהֲרִירוֹת, וְהָיָה זֶה
מִמֶּשׁ כְּמִשַׁל הַשְּׂקָדִים שֶׁמִּתְמַלְּאִין מִן הַפְּרִיחָה עַד גִּמְרוֹן
בְּזִמַּן קָצֵר, בְּג' שְׁבוּעוֹת.
וּבִיאֹר הֶעֱנִין:
הִנֵּה נִתְבָּאֵר מִצְוָה קע"ד פֶּרֶק ב'י¹¹ הַקּוּשִׁיא: מַהוּ
שֶׁמִּבְקָשִׁים בְּכָל יוֹם "רַפְּאִינוּ", "בִּרְךָ עֲלֵינוּ", הָרִי כְּבֹר
נִגְמַר דִּינוֹ שֶׁל הָאָדָם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְנִכְתַּב

5. א, יא.

6. שם, יב.

7. ראה זהר חלק ג, א.

8. בהבא להלן ראה לעיל מצות תגלחת מצורע פרק ב.

9. נוסח ברכת המזון.

10. עיין מצוה כ"ה – מצות האמנת אלקות פרק ז.

11. מצות תגלחת מצורע.

12. ראש השנה טז, א.

1. מצות בְּרִכַּת כֹּהֲנִים: מִיּוֹסֵד עַל דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וְהִנֵּה פָּרַח מִטָּה אֶהְרֵן" וְתַקַּע"א – נִדְפַס בְּלִקוּטֵי תוֹרָה קֶרֶח נה. ג. לְכַלּוֹת הַמֶּאֱמָר – רָאָה גַם אוֹר הַתּוֹרָה נֶשֶׂא חֶלֶק וַעֲמוּד אִתְּשָׂא. דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וְהִנֵּה פָּרַח" תַּשְׁל"ג (סֵפֶר הַמֶּאֱמָרִים מְלוֹקֵט אֲדִרְ־סִיּוֹן עֲמוּד שְׁפַר). וְרָאָה גַם לְעִיל מִצְוֹת תְּגַלְחַת מִצּוֹרֵעַ פֶּרֶק ב – עֲמוּד ק, א.
2. נְשֵׂא ו, כג.
3. קֶרֶח ז, כג.
4. קִהְלַת רָבָה בְּסוּפּוֹ: "מַה סִּימָנוּ שֶׁל שְׂקָד זֶה? מַשְׁעָה שֶׁהוּא מִצִּיץ עַד שֶׁעָה שֶׁהוּא גּוֹמֵר כ"א יוֹם". וְרָאָה רַש"י יְרֵמְיָה א, יב: "הַשְּׂקָד הִנֵּה . . מַשְׁעָה חֲנִיטוֹתוֹ עַד גִּמְר בִּישׁוּלוֹ עֲשִׂרִים וְאַחַד יוֹם, כְּמִנְיֵן זִמִּים שֶׁבֵּין שְׂבָעָה עֲשָׂר כְּתוּב . . לְתַשְׁעָה בָּאֵב".

על דרך משל: נחל גדול מאד, שהליכתו בְּזֶרֶם גדול
ועז, עד אשר לא יוכלו לעבבו ולהסתירו בדרך שעושים
לנהרות הקטנים שאין מימן גדול כל כך ואין שטפם
בתגבורת עזה כל כך – שמסתירים הזרם וההליכה על
ידי עצים ועפר וכיוצא, עד שעושים שם בתי הטחינה
(שקורין מילען). אבל זו, להיות מימיה רבים, אזי כח
התפשטותם גדול ועצום ולא יוכלו לעמוד בפניו
ולעבבו: 17

מצות ברכת כהנים, פרשת נשא

וזהו סוד ברפת כהנים: "יברכה ה' וישמרך" 13, ואמרו
רבותינו זכרונם לברכה 14: "יברכה – בממוץ", שנמשך
החסד עליון הרוחני מיד כרגע בגשמיית להיות הברכה
בממוץ; "יאר ה' פניו" היינו בחינת "הארץ פנים" 15;
"ויחונן" שנמשך למטה מטה.
ואמנם הסיבה לזה, על היות המשכת חסד אהרן
במהירות באין מעבב ומונע נגדו, הוא לפי ששרשו
מבחינת "רב חסד" 16, שהוא בחינת חסד גדול מאד,
שיוֹרֵד כמים מגבוה לנמוך במהירות גדולה ואין שום
אחד יכול לעבב על ידו.

13. נשא ה, כד.

14. מדרש רבה פרשה יב.

15. ראה לעיל מצות נר חנוכה פרק ב.

16. תשא לר, ו.

17. כך הנמשל בענין ההמשכה מבחינת רב חסד הוא דולף ונמשך במרוצה
וכל הדינים מתעברין ומתבטלין מחמתו. לקוטי תורה חקת נו, ב.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

מעשיהם של צדיקים, אבל איני יודע באיזהו מהן חפץ
כיון דכתיב וירא אלקים את האור כי טוב הוי
במעשיהן של צדיקים הוא חפץ, ואינו חפץ כו',
ולכאורה האין יעלה על הדעת שיחפון במעשה
הרשעים, אלא מפני כי זהו בעצם כענין הגורל
שלמעלה מן הדעת, לכן א"א לידע זולת מה שמוכן
ממאי דכתיב את האור כי טוב, אבל בלא"ה ה' אפשר
לומר שאיני יודע באיזהו מהן חפץ, כי באמת לגבי
אוא"ס עצמותו ומהותו אם חטאת מה תפעל בו ורבו
פשעך מה תעשה לו אם צדקת מה תתן לו או מה
מידך יקח (באיוב ל"ה ו"ז), וזהו ענין הגורל שה' גורל
אחד לה' וגורל אחד כו', ה' הוא בחי' אצילות
דקדושה, ונותנים גורל גם ללעו"ז שענינם הגסות
שמגביהם א"ע בבחי' חוצפה וגסות לקבל מבחי'
דכחשוכא כאורה שלמעלה מהשתל' ושם שממית
בידים תתפש, וז"ש אם תגביהי כנשר פי' שכמו הנשר
דרך הנשר בשמים שמעופף למעלה מכל העופות כן
הם מגביהים את עצמם לקבל מבחי' הגבוה שלמעלה
מהשתלשלות ומ"מ משם אורידך וגו', כי גם לעתיד
שיהי' התגלות עצמותו נאמר והי' הוי' לי לאלקים
ששם הוי' שהוא לגבי העצמיות כשם אלקים יחשב
והוא יהי' לי לאלקים שכמו בשם אלקים דוקא אומרים
אלקינו שנת' הטעם ע"ז בלקו"ת סד"ה כי כארץ תוציא
צמחה, כן לעתיד יהי' שם הוי' לי לאלקים ע"י שיתעלו
נשמות ישראל שיקראו ע"ש של הקב"ה כמארז"ל

ועפ"י ז' נבין דברי ריב"ז איני יודע באיזהו דרך כו',
שהגם שעסק בתורה הרבה והתבונן ברוב
חכמתו בחכמת ה' שהיתה בדביקות גדולה, מ"מ נסתפק
ע"ע שמא בבחי' נשמה שלמעלה מן הדעת אפשר יכול
להיות שלא הי' בעבורת ה', כי את זה לעומת זה עשה
כו', ויש נשמות גבוהות הגם שהשכל שלו הוא בסט"א
תמיד מ"מ נקל לו לבוא לידי תשובה מחמת נשמתו שהיא
מעולם העליון, ויש להיפך הגם ששכלם תמיד בעבורת
ה' מ"מ אפשר שיש להם נשמה נמוכה והיא בלעו"ז
ואינה בעבורת ה', ובהמשך הזמן יתהפך גם הוא כמ"ש
מזה בע"ח בכ"ד. ולכן אמר ריב"ז איני יודע לפי שהוא
למעלה מן הדעת, וזהו שמשיעין את האדם הי' בענין
כרשע אפי' אם צדיק אתה, לפי שלא ידעתי נפשי כתיב,
וא"א עפ"י הדעת לידע מהות ועצם הנשמה מה היא.
והנה בחי' זו שלמעלה מן השכל הוא הנק' גורל,
וכמ"ש מזה בת"א במג"א סד"ה כי אברהם לא
ידענו, שענין הגורל במקדש הי' שהמפיל הגורל קודם
שיפול הגורל אינו יודע האין יפול לזה או לזה,
ומסכים דעתו על השעיר שהוא לעזאזל, ואם יפול עליו
הגורל לה' יהי' חטאת לה' ששם אין העוונות מבדילים
וזדונות נעשו זכויות, ולכן הגורל לפני ה' דוקא
במקדש שזהו מדריגה גבוה מאד, ור"ל למעלה משם
הוי' יו"ד חכמה ה' בינה כו', כי הגורל הוא בבחי'
שלמעלה מן החכמה. וע"ד שארז"ל בב"ר ס"פ ב'
והארץ היתה תהו אלו מעשיהם כו' יהי אור אלו

1 עתידים כו' שיקראו ע"ש של הקב"ה ופי' רש"י שיהי'
2 שמם הוי', וע"י בחי' שם הוי' יומשך השפע והעצמיות
3 אלינו דוקא, כי מבחי' שם הוי' שהוא יו"ד חכמה כו'
4 א"א להם לקבל. וז"ש (משלי סס"י ט"ז) בחיק יוטל

5 הגורל ומה' כל משפטו ע' במד"ר ויחי פצ"ח, שגם
6 מבחי' הגורל שהוא בעצם למעלה מן הדעת והשכל
7 מ"מ נמשך ע"י שם הוי' וממילא נמשך כמו שראוי
8 להיות וכמו שהי' עולה בכל פעם גורל ימין להוי'.

קורב ה' לכל קוראיו כו' (2)

בס"ד, ש"פ פנחס.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

1 אף הענין הוא, דמחשבות אלו הן הבאים ממילא מן
2 הלב אל המוח להרהר, שהן התפשטות המדות, ועל ידי
3 העבודה והיגיעה שמוכר את המדות, ממילא אינם
4 נופלים המחשבות כו' כנ"ל.

5 ולהיות שהבינוני הוא שאינו מהפך מהות הכחות
6 דנפש הבהמית, רק ההתפשטות שלו; ובשעת התפלה
7 הרי הנפש הבהמית הוא כישן, שהוא כפוף ובטל ואינו
8 מתאחד תאחד כו', וכאשר העבודה היא בדבועי, הרי זה
9 נמשך זמן רב גם אחר התפלה שהנפש הבהמית נכנע
10 ובטל כו', ובפרט בשקידת התפלה "יום יום ידרשון"³⁰
11 כו'. אבל להיות שלא נהפך לגמרי, הרי הוא חוזר
12 וניער, ונופלים לו מחשבות זרות והרהורים כו'; רק
13 שאינו מקבל את ההרהור הרע ברצון חס ושלום,
14 ודוחהו בשתי ידיים, ומסיח דעתו מיד שנוכר שהוא
15 הרהור רע כו', וכמו שנתבאר בספר של בינונים פרק י"ב
16 ופרק כ"ז וכ"ח.

17 אבל כשמרהר ברצון, דהיינו גם כשנוכר שהוא
18 הרהור רע הרי הוא מהרהר בו ברצון, שזהו מפני שאין
19 יראת אלקים בלבו, וכן כאשר ממשיך עליו הרהורים
20 רעים מצד הפריקת עול, בהתפשטות החושים, בשמיעת
21 דברי הוללות וליצנות, וכל שכן בראיה והבטה, ומחשב
22 ומהרהר בזה ומטמא את נפשו רחמנא לצלן בהרהורים
23 רעים בשאט נפש (וממילא בא לידי טומאה בפועל רחמנא
24 לצלן) - אין זה מצד חומריות המדות לבד, כי אם מצד
25 פריקת עול והעדר יראת אלקים. ובזה עוד גורם רע
26 לנפשו, שנופלים לו אחר כך מחשבות והרהורים רעים

27 גם כשאינו חפץ בהם, והרבה יותר מכפי המדה, עד
28 שתגעל נפשו בהם ואינו יכול להסירם בשום אופן.
29 והוא ענין "ממשלת זדים"³¹, "דחייבא, מבלבלים לו"³²
30 ומטמאים אותו רחמנא לצלן. וכמו שנתבאר באריכות
31 בדרך חיים³³ בענין "גם מזדים חשוף עבדך"³⁴ כו'.

32 ובזה היא ההגדרה במחשבה מצד קבלת עול מלכות
33 שמים, שנוהר מאד לנפשו מכל דבר המביא לידי הרהור
34 רע, ואינו חפץ מאד בהרהורים רעים. וגם כשנופל לו
35 איזה הרהור, הנה מיד שנוכר שזה הרהור רע, דוחהו
36 בשתי ידיים, ומסיח דעתו מזו לגמרי, מצד יראת אלקים
37 שבלבו. ועל ידי הקבלת עול מלכות שמים, הוא ניצל
38 מהרהורים רעים - שאינם נופלים לו כלל. וכמו שכתוב
39 בדרך חיים שם פרק ז'³⁵, שמפני הארת מלכות שמים
40 האלקית בורחים הקליפות, וכמו שכתוב³⁶ "בהמס דונג
41 כו' יאבדו רשעים מפני האלקים".

42 ועל כן, יראה זו דבכללה הוא ענין קבלת עול מלכות
43 שמים, היא מוכרחת להיות בכל אחד ואחד, ואי אפשר
44 בלעדה כלל, כי בהעדר זה הרי הוא פורק עול, והרי
45 הוא עלול לכל מיני רע רחמנא לצלן כנ"ל, ולזאת ענין
46 קבלת עול מלכות שמים ויראת אלקים הרי זה מוכרח
47 להיות בכל אחד ואחד ממש, ועל ידי זה הוא סר מרע,
48 ונכלל בזה גם כן ענין "ועשה טוב", היינו לעשות כל מה
49 שנצטווה. וזהו שנאמר "סוף דבר כו' את האלקים ירא
50 ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם"³⁷, שהעיקר הוא
51 בחינת היראה, שעל ידי זה דוקא הוא "סור מרע ועשה
52 טוב" בפועל ממש כו'.

33. בד"ז: בדרך חיים פרק ד.

34. תהלים יט, יד.

35. לפנינו הוא בפרק ד.

36. תהלים סח, ג. וְשָׁם: אַלְקִים.

37. קהלת יב, יג.

30. ישעיה נח, ב.

31. ראה דרך חיים ו, סוף עמוד ד, ו, סוף עמוד ד. ספר המאמרים עת"ר עמוד קסב. לקוטי שיחות חלק לו עמוד 45. ובכמה מקומות.

32. וזה חלק ג שאז קבג, א ברעיא מהימנא: מאן דאיהו חייבא, וייעול למנדע רצון דאורייתא, כמה מלאכי חבלה דאתקריאו חשך ואפלה, נחשים ועקרבים חיות ברא אתקריאו, ומבלבלין מחשבתיה, דלא ייעול לאתר דלאו דיליה.

בַּעֲוֹנֵי כַח"י⁴³, וְיָדוּעַ ד"עוֹן", אֵין פִּירוּשׁוֹ חָטָא וְעוֹן בְּפוּעַל²⁹
מִמֶּשׁ, כִּי אִם לְשׁוֹן עֵיווּת וְעֵיקוּם⁴⁴. וְהֵינּוּ שְׁמַעְקֶם דְּרַכּוֹ³⁰
וְהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ עֶקְלָתוֹן שְׁהוּא דְּרַכּוֹ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית,³¹
עַל יְדֵי זֶה נִכְשַׁל וְנִחְלַשׁ כַּחוֹ⁴⁵ הָאֱלֵקִית, וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב³²
עֶקֶב הֵלֵב מִכָּל וְאָנוּשׁ הוּא⁴⁶, פִּירוּשׁ: חָלַשׁ הוּא כו'.³³
וְהַחֲלִישׁוּת הוּא בְּכִמּוֹ אֹפְנִים:³⁴
אִם שְׁלֵא יֵשׁ הַתְּגֻלוֹת הַכַּחוֹת דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֵקִית כָּלָל,³⁵
(וְכִזָּה גּוֹפֵא יֵשׁ חִילוּקִים:³⁶
אִם שְׁהוּא בְּהִיסָח הִדְעַת לְגַמְרֵי מֵאִיזָה עֲנִין וְהִרְגֵּשׁ אֱלֹקִי³⁷
בְּנַפְשׁוֹ, וְהֵינּוּ שְׁכָל כִּף נִתְעַלְמוּ כַּחוֹתֵי הָאֱלֵקִית, עַד שְׁאִינוּ³⁸
יֹדַע דְּבַר אַחֵר בְּעוֹלְמוֹ כִּי אִם הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִלּואוֹ;³⁹
או שְׁמַרְגִּישׁ שְׁאִין זֶה כָּל הָאָדָם לַחֲיוּת בְּעֲנִינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה⁴⁰
כְּסוּס וּבִפְרָד⁴⁷ כו', רַק תְּכִלְיָתוֹ הוּא אִיזָה עֲנִין נֶעֱלָה, אֲבָל⁴¹
הַתְּגַבְּרוּת הַטְּבַעִית אִינוּ מְנִיחַ אוֹתוֹ לַעֲזוּב עֲנִינָיו⁴²
הַטְּבַעִים וְלַהֲתַקְרֵב אֶל הָעֲנִין הַנֶּעֱלָה.⁴³
וְיֵשׁ שְׁמַקְרֵב אֶת עֲצָמוֹ לְאִיזָה עֲנִין אֱלֹקִי וּמֵיִיגַע אֶת עֲצָמוֹ⁴⁴
בְּזָה, אֲבָל לֹא יוֹכֵל לִקְבֹּל, הֵינּוּ לְהַשִּׁיג וְלַהֲרִישׁ הָעֲנִין, מִפְּנֵי⁴⁵
הַתְּעַלְמוֹת כַּחוֹתֵי, שְׁאִינוּ מֵאִיר בָּהֶם הָאוֹר; דְּהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית⁴⁶
הוּא כְּדָבָר מְלוּטֵשׁ הַמִּקְבֵּל בְּתוֹכּוֹ אוֹר וּמִתְנוּצֵץ עַל יְדֵי זֶה, וְעַל⁴⁷
כֵּן, כָּל עֲנִין אֱלֹקִי, הוּא מִתְקַבֵּל בְּהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית, וְהַנֶּפֶשׁ מֵאִירָה⁴⁸
עַל יָדוֹ. אֲבָל כֹּאשֶׁר יֵשׁ מִכְסָּה עַב הַמִּכְסָּה וּמַעֲלִים עַל הַנֶּפֶשׁ⁴⁹
הָאֱלֵקִית, אִינוּ מִתְקַבֵּל בְּתוֹכּוֹ הָאוֹר הָאֱלֹקִי. וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב "כִּי⁵⁰
אִם עֲוֹנוֹתֵיכֶם כו' בִּינִיכֶם וּבִין אֱלֹקֵיכֶם כו"⁴⁸, דְּהָעִיוּת⁵¹
שְׁמַהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית מַעֲלִים וּמִסְתִּיר עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית,⁵²
וּמִפְּסִיק בֵּין הַנִּשְׁמָה וְהָאֱלֹקוֹת, שְׁאִינוּ מֵאִיר בָּהּ אוֹר⁵³
אֱלֹקִי כו', וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר⁴⁹)⁵⁴
או שְׁגַם בְּהַתְּגֻלוֹת קֶצֶת דְּהַכַּחוֹת דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֵקִית אֵין⁵⁵
בִּיכָלְתוֹ לְהַתְּגַבֵּר עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית וְחוֹמְרִיוֹתוֹ.⁵⁶

(דְּאִתְּקֵי הוּא בְּעוֹבְדֵי ה'. וְגַם אִם אֵינוּ עוֹבְדֵי ה', אֵין זֶה¹
שִׁיךְ מִכָּל מָקוֹם לְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת, ל"סוּר מִרַע וְעֵשֶׂה טוֹב" בְּפוּעַל,²
רַק שְׁאִין לוֹ קִירּוֹב וּדְבִיקוּת בְּאֱלֹקוֹת (וְהֵינּוּ שְׁלֵא קִיּוֹם מִצְוֹת³
וְ"אִתְּבַת", וּמִמִּילָא מִתְגַּבֵּר בּוֹ הַחוֹמְרִיוֹת וְגִסּוֹת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית.⁴
וְגַם הֵיזְיוֹת מִקִּיּוֹם תוֹרָה וּמִצְוֹת, הֲרִי הוּא חוֹמְרִי וְגַם וְנִתְעַב⁵
בְּדָבָרִים מִתוֹעֵבִים, בְּתַאֲוֹת הֵיזְיוֹת כו'. וְכִמּוֹ כֵּן אֵין לוֹ שׁוּם חֲיוּת⁶
אֱלֹקִי בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת.⁷
(וְיֵשׁ לִזְמַר, דְּזִהוּ מַה שְׁכָתוֹב בְּסִפְרֵי שֶׁל בִּינוּנִים חֶלֶק א פֶּרֶק⁸
ד': "וּבְלַעְדָּה אֵין לָהּ קִיּוֹם אֲמִיתִי, כִּי הַמִּקְיָמָן בְּאַמֶּת כו'",⁹
הֵינּוּ שְׁאִין לָהֶם חֲיוּת, וְהֲרִי הֵם כְּגוֹף בְּלֹא נִשְׁמָה; וְדִקְדּוּקִי¹⁰
מִצְוֹת הֵן וְדֹאֵי עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דּוֹקָא, וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר לְקִמּוֹן פֶּרֶק¹¹
ז'. וְכֵן הִידוּר מִצְוָה הוּא עַל יְדֵי הַחֲיוּת שְׁבַהּמִצְוָה וְהִיוֹקֵר שְׁבַהּ).¹²
אֲבָל מִכָּל מָקוֹם אֵינוּ בָּרַע גְּמוּר חֵס וְשְׁלוֹם, וְלֹא יַעֲבֹר חֵס¹³
וְשְׁלוֹם עַל שׁוּם דְּבַר. אֲבָל בְּהַעֲדֵר הִירָאָה הַנֶּ"ל, הֲרִי נִפְשׁוֹ בָּרַע¹⁴
הוּא רַחֲמָנָא לְצִלָּן, וְכִנ"ל. וְעַל כֵּן הִירָאָה הִיא מוֹכֶרֶחַת וְאִי¹⁵
אֲפֻשֶׁר לַחֲיוּת בְּלַעְדָּה. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא יִרְאָת שְׁמִים, שְׁהוּא עֲנִין¹⁶
קְבָלַת עוֹל מַלְכוּת שְׁמִים וְ"יִרְאָת אֱלֹקִים")¹⁷
וְהִיא הַתְּחִלַּת הָעֲבוּדָה וְיִסוּדָהּ. וְכַנּוּדַע דְּקְבָלַת עוֹל¹⁸
מַלְכוּת שְׁמִים קוֹדֶמֶת לְכָל הַמִּצְוֹת. וְכִמְאָמַר³⁸ "קְבֹלוּ¹⁹
מַלְכוּתִי וְאַחֵר כִּף קְבֹלוּ גְּזוּרָתִי". וּבִפְרָט בְּעֲבוּדָה, הֲרִי²⁰
קוֹדֶם כָּל דְּבַר צִרִיךְ לַחֲיוּת "שְׁכַחֵי עַמּוּךְ וּבֵית אָבִיךָ"³⁹,²¹
שְׁהִיא הִיצִיאָה מַעֲנִינֵי שְׁהוּא מוֹרְגֵל בָּהֶם⁴⁰.²²
דְּהִנֵּה "עִיר פָּרָא אָדָם יוֹלֵד"⁴¹ בְּכַחוֹתֵי וְחוֹשִׁיוֹ²³
הַטְּבַעִים שְׁמַהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית ד' "אֶקְדֵּמָה טַעֲנִיתָ"⁴²,²⁴
הַמּוֹשֵׁךְ אוֹתוֹ לְכָל עֲנִינִים הַגּוֹפְנִים, וְהוּא מִתְרַגֵּל בְּעֲנִינִים²⁵
אֵלּוּ וְנִשְׁרֵשׁ בָּהֶם. וְהֵינּוּ שְׁהַטְּבַעִית עוֹד מִתְגַּבְּרַת בְּמִשְׁךְ²⁶
הַזֶּמֶן. וְכָל זֶה מַעֲלִים וּמִסְתִּיר עַל הַכַּחוֹת דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֵקִית,²⁷
שְׁהוּא עֲנִין חֲלִישׁוּת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית. וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב "כִּשְׁל²⁸

א'שפ. וראא גם לקוטי תורה שיר השירים כד, ד. המשיך תער"ב חלק א פרק עה. ובכמה מקומות.

45. כן היא בגוף כתב יד קדש. ואולי יש כאן השמטה, וצריך להיות: כח נפשו האלקית.

46. ירמיה יז, ט.

47. כסוס ונפרד: על פי תהלים לב, ט.

48. ישעיה נט ב: "כי אם עונותיכם היו מבדלים בינכם לבין אלקיכם".

49. ראה לקוטי תורה סוכות פב, א. המשיך "יום טוב של ראש השנה" תרס"ו עמוד פח וקטז.

38. מכילתא יתרו כ, ב.

39. תהלים מה, יא.

40. ראה תורה אור מסך לו, ג. מאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית עמוד שכת ושמ נסמך.

41. איוב יא, יב.

42. ראה זהר חלק א קעט, ב.

43. תהלים לא, יא.

44. מלשון "העיו את דרכם שכחו את ה'" (ירמיה ג, כא). ובמצודת ציון: "העיו - מלשון עוית ועקום. ראה אור התורה ראש השנה (דברים כרך ב) סוף עמוד

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - קונטרסים

יֵשׁ בָּהֶם כַּח זֶה לְקַיֵּם הַמִּצְוֹת מִפְּנֵי הַכַּח דְּמִסְרִיּוֹת נֶפֶשׁ
שֵׁשׁ בִּישְׁרָאֵל, דְּזֵהוּ פְּנֹת הַתּוֹב (דְּכָרִים ז, ז) "לֹא
מִרְבֶּכֶם מִכָּל הָעַמִּים חֶשֶׁק ה' בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם, כִּי אַתֶּם
הַמְעֻט מִכָּל הָעַמִּים", פְּרוּשׁ, מֵה שֶׁנֶּתַן לָכֶם הַתּוֹרָה
וְהַמִּצְוֹת הֵיא לֹא מִרְבֶּכֶם מִכָּל הָעַמִּים, לֹא מִפְּנֵי הַכַּח
פְּנִימִיִּים שְׁלָכֶם, הֵינּוּ שְׁכָל וּמִדּוֹת שֵׁשׁ בָּכֶם יוֹתֵר מִכָּל
הָעַמִּים, דְּהִגֵּם דִּנְפֶשׁ הַשְּׁכָלִית שְׁבִישְׁרָאֵל הוּא מִפְּנֵי
אָדָם² שְׁבִימְרָכָה הַעֲלִיּוֹנָה, וּלְבַד זֹאת הָרִי כָל אֶחָד
וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁשָּׁרְשׁוּ מִבְּחִינַת
הָאָדָם הַעֲלִיּוֹן שֶׁעַל הַפֶּסֶס כו', וּמִבְּאֵר בְּסִפְרָא שֶׁל
בִּינוּמִים בְּתַחֲלָתוֹ שֶׁהוּא עֲנֵן הַשְּׁכָל וְהַמִּדּוֹת דִּקְדוּשָׁה,
שֶׁזֶהוּ ב' מִדְּרָגוֹת³ דִּנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית וַיֵּצֵר טוֹב, דְּהַנְפֶשׁ
הָאֱלֹקִית הוּא בְּחִינַת מַחֲיָה חֲכָמָה בִּינָה דַּעַת, וַיֵּצֵר טוֹב
הוּא בְּחִינַת הַמִּדּוֹת הַנּוֹלָדִים מִהַשְּׁכָל, וְהֵינּוּ שֶׁשְׁשָׁכָל
מִצְטָר בְּצִיּוּר מִדָּה טוֹבָה בְּהַנּוֹגֵעַ לְהַנְהִיגָה טוֹבָה בְּפִעֵל
מִמֶּשׁ בְּמַחֲשָׁבַת דְּבָרֵי תּוֹרָה וְדְבוּר דְּבָרֵי אֱמֶת,
וּבְמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת וְעֲשִׂית חֶסֶד וְהַדּוּמָה. וּמִכָּל מְקוֹם,
הֵנָּה לֹא מִפְּנֵי זֶה נֶתַן לָכֶם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, כִּי אִם
בְּשִׁבִיל "כִּי אַתֶּם הַמְעֻט", הֵינּוּ הַמְעֻט אֲשֶׁר יֵשׁ בָּכֶם⁴
מֵה שֶׁלֹּא יֵשׁ בְּכָל הָעַמִּים, וְהוּא הַכַּח דְּמִסְרִיּוֹת נֶפֶשׁ. כִּי
עֲנֵן הַמִּסְרִיּוֹת נֶפֶשׁ יֵשׁ בִּישְׁרָאֵל דּוֹקָא⁵, דִּנְפֶשׁ פְּרוּשׁוֹ
רָצוֹן, וּכְמוֹ שֶׁתּוֹב (יְרֵמְיָה נו, א) "אֵין נֶפֶשׁ אֶל הָעַם
הַזֶּה", וּפְרָשׁ רַש"י: "נֶפֶשׁ - רָצוֹנִי", מִסְרִית נֶפֶשׁ הוּא

1 "אֵין" הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא בְּטְרוּנִיָּא (עֲלִילָה, רַש"י)
2 עִם בְּרִיּוֹתֵינוּ" (עֲבוּדָה זָרָה ג, א). וּבְמִדְרָשׁ רַבָּה
3 (שְׁמוֹת פְּרָשָׁה לד), "אֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא בְּתַרְחֻת
4 עִם בְּרִיּוֹתֵינוּ, לֹא בָּא עַל הָאָדָם אֲלָא לְפִי כַחוּ, אִתָּה
5 מוֹצֵא כְּשֶׁנֶּתַן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַתּוֹרָה לִישְׁרָאֵל,
6 אֵלּוּ הֵינָּה בָּא עֲלֵיהֶם בְּחֶזֶק כַּחוּ לֹא הָיוּ יְכוּלִים לַעֲמֹד,
7 שְׁנֶאמַר (דְּכָרִים ה) "אִם יִסְפִּים אֲנַחְנוּ לְשִׁמְעַ" וְגו', אֲלָא
8 לֹא בָּא עֲלֵיהֶם אֲלָא לְפִי כַחַם, שְׁנֶאמַר (תְּהִלִּים כט) "קוֹל
9 ה' בַּכַּח", בְּכַחוּ אֵינוּ אוֹמֵר אֲלָא בַכַּח, לְפִי כַחוּ שֶׁל כָּל
10 אֶחָד וְאֶחָד. אֲשֶׁר מִזֶּה מוֹכֵן הֵיטֵב, דְּזֵה שֶׁנֶּתַן לִישְׁרָאֵל
11 תּוֹרָה וּמִצְוֹת, אֵין זֶה יוֹתֵר מִכָּפִי כַחַן, דְּהִגֵּם דְּתּוֹרָה
12 וּמִצְוֹת לְקַיֵּם אוֹתָם כְּדָבָר לְמִיָּהוּיָא הֵיא עֲבוּדָה גְּדוּלָּה,
13 וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (בְּרַאשִׁית פְּרָשָׁה מד) "רַב אֲמַר
14 לֹא נִתְּנוּ הַמִּצְוֹת אֲלָא לְצִרְף בֵּהֶן אֶת הַבְּרִיּוֹת", וְהֵינּוּ
15 לְטוֹב לָנוּ לְזַכֵּךְ אֶת הַנֶּפֶשׁ, אֲבָל זֶה בָּא בְּעֲבוּדָה וַיִּגִּיעַ
16 רַבָּה, וּמִכָּל מְקוֹם נֶתַן לִישְׁרָאֵל לְקַיֵּם, וּכְמוֹ שֶׁתּוֹב
17 "אֲנִכִּי עֲשִׂיתִי אֲרָץ וְאָדָם עָלֶיהָ בְּרֵאשִׁית" וְגו' (יִשְׁעְיָה מה,
18 יב), וּפְרוּשׁוֹ דְּמָה שְׁאֲנִכִּי מִי שְׁאֲנִכִּי, הֵינּוּ הוּא יִתְבָּרַךְ,
19 עֲשֵׂה אֶת הָאָרֶץ, הוּא בְּשִׁבִיל הָאָדָם, וּכְמוֹ שֶׁתּוֹב
20 "וְאִתָּן צֶאֱנִי צֶאֱנִי מִרְעִיתִי אָדָם אִתָּם" כו' (יִחְזְקָאֵל לד,
21 לא), וְאָמְרוּ רַז"ל "אִתָּם קְרוִיִּים אָדָם" (בְּמִדְרָשׁ מַא, א),
22 וְהָאָדָם הֵנָּה נִבְרָא בְּשִׁבִיל בְּרֵאשִׁית" בְּשִׁבִיל לְקַיֵּם תְּרִי"ג
23 מִצְוֹת, דְּכִבְרָתִי בְּגִימְטְרִיא תְּרִי"ג. דְּהֵנָּה יִשְׁרָאֵל דּוֹקָא

(2) ראה לקוטי תורה נשא כח, ד. ושם נסמן.

(3) ראה תורה אור מקץ לח, ב. ספר הערות לתניא עמוד פא ואילך.

(4) ראה חולין פט, א.

(5) ראה לקוטי תורה תצא לו, ג.

(6) הוכחה זו היא גם כן בתורה אור מקץ לו, ב ובכמה מקומות ברא"ח [=דברי אלקים חיים (תורת החסידות)]. ולכאורה צריך עיון מפני מה אין מסתייעין ממה שנאמר בתורה - בראשית כג, ח - אם יש את נפשכם. ויש לומר דשם מדבר בלעומת זה וסטרא אחרא [=הצד האחר (שמנגד לקדושה)], אשר בבואה דבבואה לית להו (ראה לקוטי תורה סוף [נאמר] דיבור המתחיל כי תצא - השני - וביאורו), ולכן אין מזה ראייה גמורה לפירוש ובכל נפשך דקדושה. ועל פי חילוק זה מובן גם כן דאין ראייה ממה שנאמר - תהלים כז, יב - אל תתני בנפש צרי. - וגם בזה נראה עד כמה מדויקים בתורת הדא"ח אפילו פרטים שבאו בטפל ובדרך אגב.

(* נדפס בספר המאמרים - קונטרסים חלק ג עמוד קיט ואילך. ובספר המאמרים תרפ"ה עמוד רנז ואילך.

המראי המקומות וההערות על המאמר, הם מכ"ק אדמו"ר. למאמר זה צורף - בשעתו - אג"ק מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע אגרת לתלמידי ישיבת "תומכי תמימים" וז"ל:

...בזה הנני שולח לכם, תלמידי המוסד תומכי תמימים דליובאוויטש אשר בווארשא, תשורה, מאמר אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותי, אשר תלמדו ותדעו אותו בעל פה. שמעו תלמידים, אין הדבר, דבר ידיעת התורה בנגלה ודא"ח [=דברי אלקים חיים (תורת החסידות)] ודבר העבודה שבלב זו תפלה ומדות נעימות, תלוי, אלא בכס. התחזקו והתאמצו לשקוד בלימודים והשם יתברך יהיה בעזרכם לעלות בעילוי אחר עליו ברוחניות וגשמיות והיו ברכה...

(1) בחינה דלא אתפס בשם ולא אתרמיז בשום אות וקוצא כלל [=שלא נתפס בשם, ולא נרמז בשום אות וקץ כלל] (לקוטי תורה פירשת פנחס פ, ב) וראה זוהר חלק ג יא, א.

6 כָּכֵל אֲשֶׁר יִצְוָה לַעֲשׂוֹת, וּמִצְוֵה כֹחַ זֶה דְּמִסְרֵת הָרָצוֹן
7 שֵׁשׁ בְּיִשְׂרָאֵל לְזֹאת נִתֵּן לָהֶם דִּקְא הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת.
8 קָצוּר. לֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי טִיב שְׂכָלָם
9 וּמִזִּגָּת מְדוּתָם הַטּוֹבִים בְּטָבַע בְּלָכָד, אֲלֹא
10 מִפְּנֵי חוּשׁ הַבְּטוּל וּמִסְרֵת נֶפֶשׁ שֵׁשׁ בָּהֶם.

[יוס] ג' [פרשת] אמור, י"א אייר, תרפ"ה

1 מִסְרֵת הָרָצוֹן, וְהוּא עֲנִין בְּטוּל הָרָצוֹן שְׁלֹמֶעֱלָה מִטַּעַם
2 וְדַעַת דְּשִׁכָּל אָנוּשִׁי, וְזֶהוּ שְׂבִמְתָּן תּוֹרָה הַקְדִּימוּ נַעֲשֶׂה
3 לְנִשְׁמָע, דְּעֲנִין נַעֲשֶׂה הוּא הַנְּחָת וּבְטוּל הָרָצוֹן לְגַמְרֵי
4 מִכָּל וְכָל אֶל בְּחִינַת אֵין סוּף בַּעַל הָרָצוֹן, וְהַקְדַּמַּת
5 נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע הוּא הַקְבָּלַת עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם לְקַיֵּם

(7) להעיר מ[מאמר] דיבור המתחיל בשעה שהקדימו תש"ט.

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בל"ה ק

25 מובדלת הפסולת, והמים נהפכים לטובים. האש
26 מוציאה ומבדילה גם את הפסולת הדקה שעלולה
27 להיות במים היפים, ועושה את המים היפים למים
28 נקיים וזכים בתכלית.
29 ה'נללה' שבתורה היא מים. כשלומדים "תורה
30 לשמה" הרי אלו מים היפים. ואילו כשלומדים תורה
31 כדי לקנות ולהתייחר - היא נעשית להם סם המוות.
32 תורת החסידות היא אש. עבודת הלב על-פי
33 תורת החסידות היא פעולת ההרתחה כבשר בקלחת,
34 ואז היא מפרידה את הפסולת הגסה של המים
35 הרעים ואת הפסולת הדקה של המים היפים.
36 זאת חידשו הבעל-שם-טוב והמגיד ממזריטש
37 בתורת החסידות שלהם, תורת החסידות בכלל,
38 והסבא בתורת חסידות חב"ד בפרט.
39 היילפרין סיפר: כשהאברך - החסיד ר' ישראל
40 חייקין - סיים לתרגם את דברי הרבי מליובאוויטש,
41 נשאר השר הגראף אוברוב יושב תפוס מחשבות.
42 דבריו של הרבי, עשו עליו רושם עז. האברך
43 המתורגמן מסר את הדברים בשפה רוסית פשוטה
44 ובהירה ובחום רב. ניכר היה, שלא זו בלבד שהאברך
45 מבין את הדברים אלא הם, גם קרובים ללבו. את
46 שתיקתו היפר השר במלים: הרי זו פילוסופיה דתית
47 עמוקה.

סעודת יום שביעי של פסח ה'תש"ג

1 עז. בין השאלות שנשאל אברהםבא באסיפת
2 הרבנים בפטרבורג בשנת תר"ג, היתה שאלה אחת
3 עיקרית:
4 - מה חידשה תורת החסידות, הרי גם לפני
5 התגלות תורת החסידות היו צדיקים שלמדו מוסר
6 והיתה להם חיות בתורה?
7 על שאלה זו, ענה הרבי:
8 - כתוב⁶ "מימינו אש דת למו". תורה נקראת אש,
9 ואש מאירה ומחממת, כי "אי לא הא - לא הא", אי
10 אפשר להיות חם מבלי להאיר, ואי אפשר לאור בלי
11 שיחם. הקב"ה הטביע באש את טבע ההתגברות
12 והנצחון. כשפורצת תבערה ומתזים מים לכבותה,
13 הרי המים הראשונים ששופכים על האש גורמים
14 להגדלת האש. תורה נמשלה לאש, היא מחממת
15 ומאירה, והיא מנצחת את כל מנגדיה.
16 במים יש מים טובים ומים רעים, ומכיוון שבכלל
17 הבריאה של מים, ישנם גם מים רעים, אפשר
18 שתהיה גם במים היפים תערובת של לא-טוב, אם כי
19 אין זה דומה ללא-טוב שבמים הרעים, שם הוא רע
20 גמור, המקלקל את המעלות שישנן במים.
21 כדי להפריד את הפסולת מהמים, שהיא הגורמת
22 שהמים יהיו מים רעים, וכדי למצוא את הלא-טוב
23 שעלול להיות במים הטובים - הטביע הקב"ה
24 בבריאה את האש שמרתיחה את המים, ועל-ידי-זה

(6) דברים לג, ב.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק י"ג - הסוד שנתגלה

1 מעבידו של ברוך שקיבלו לעבודה, ר' אברהם היה אחד משני שותפים, שהיו בעלי הפרדס.
2 השותף השני נקרא ר' עזריאל.

1 היה זה ר' אברהם שבא אותו בוקר לפרדס כדי לשוחח עם ברוך בדבר עזיבתו את העבודה,
 2 ושמע מרחוק את קול תפלתו של ברוך מלווה בבכי. זמן ממושך האזין ר' אברהם לתפלתו של
 3 ברוך. כשסיים ברוך את התפילה - החל לומר פרקי תהלים בהתלהבות, ולאחר מכן התחיל
 4 ללמוד גמרא בקול נעים ובלהט. ר' אברהם נוכח לדעת כי לפניו אדם בלתי רגיל. כדי לא להראות
 5 לו שהוא יודע את סודו, חזר ר' אברהם על עקבותיו ולא נכנס לצריפו של ברוך.

6 למחרת, כאשר נכנס ברוך העירה כדי להתפלל, בא אל ר' אברהם ושאלו מדוע לא קיים את
 7 הבטחתו לבוא לפרדס לשם שיחה בעניין קבלת שומר אחר במקומו. ר' אברהם התנצל באמתלא
 8 שסיבות שונות מנעוהו מלשמור מוצא שפתיו. "ובכלל" - שאלו ר' אברהם - "מה החיפזון?
 9 הדברים יסתדרו במועד מאוחר יותר!"

10 ר' אברהם, שהיה למדן גדול וצדיק, הקדיש מחשבה רבה לעניינו של השומר שלו. הוא
 11 תהה על הסיבה שהניעה את ברוך לעזוב את משרתו. כשלעצמו השתייך ר' אברהם לאותם אנשי
 12 רוח שראו מכבר את ההכרח שיהודים יתמסרו למלאכה לשם ביסוס קיומם. בצעירותו נודע
 13 לעילוי, והיה לחתנו של יהודי נכבד אשר החזיקו מספר שנים על שולחנו. כאשר הסתיימה
 14 תקופת ה"קעסט" (התקופה שבה היה סמוך לשולחן חותנו), ור' אברהם היה צריך להתחיל
 15 לדאוג לפרנסתו, רצה חותנו שישגי משרת רבנות, שכן היה ר' אברהם ראוי לשבת על כסא רבנות
 16 בקהילה נכבדה. ברם, ר' אברהם רצה להתפרנס מיגיע כפיו, והתמסר לגננות. הוא זרע ירקות
 17 שונים ומכר אותם בליאזנא. מאוחר יותר נעשה שותף עם ר' עזריאל ויחד התחילו לעסוק
 18 בחכירת פרדסים. בזמנו הפנוי עסק ר' אברהם בתורה.

19 טבעי היה, אפוא, שר' אברהם יבין ויעריך יפה את טיבו של צעיר כברוך. היה ברור לו
 20 שברוך הינו צדיק נסתר, ולא רק סתם יהודי הרוצה לקיים את "בזיעת אפיך תאכל לחם". לכן
 21 הייתה כחידה בעיניו העובדה שברוך החליט לעזוב את הפרדס, בשעה שלכאורה כאן קל לו
 22 ללכת בדרכו שלו ולהישאר נסתר.

23 ר' אברהם החליט שהוא חייב למצוא את הסיבה, ולנסות לשכנע את ברוך להישאר במשרתו.
 24 משום כך פנה אל ברוך, כשביקר בפרדס, והציג בפניו את השאלה מדוע רצונו לעזוב את
 25 העבודה. ברוך לא נלהב לגלות את נימוקו האמיתי, אך ר' אברהם לא הרפה ממנו עד שנאלץ
 26 לספר את מה שאירע לו ואת התיקון שקיבל על עצמו. ר' אברהם היה מוכן להיכנס לדיון הלכתי
 27 על מנת להוכיח לברוך שעליו להישאר למרות הכל, אך נמנע מכך כדי שלא יוודע לברוך שכבר
 28 עמד על טיבו. לכן העדיף לנקוט לשון פשוטה בדברו אליו, ובין השאר הדגיש כי מדת חסידות
 29 שייכת רק לתלמידי חכמים, ואילו אנשים פשוטים כמו ברוך - אסור להם להתהדר בענייני
 30 תיקונים וכיוצא באלה. כך הכניס את ברוך במבוכה, שכן על מנת לא להודות בעובדת היותו
 31 תלמיד חכם, היה עליו להסכים לדברי ר' אברהם, אשר מצידו הבטיח לו להעמיד לשבתות שומר
 32 גוי במקומו.

33 לא הייתה לברוך כל ברירה, והוא נשאר במשרתו כשומר הפרדס. את צערו על כישלונו
 34 בהשגת התיקון כלבבו - השכיח על-ידי שהשקיע את עצמו יותר ויותר בתורה ותפלה.

35 עברו ששה שבועות, שאת ימיהם ולילותיהם בילה ר' ברוך בשקידה בתורה. בהניחו שהוא
 36 בודד בפרדס, היה נוהג מפעם לפעם להשתפך בקול רם ונעים של תורה ותפלה שהדהד ברחבי
 37 הפרדס. ר' אברהם היה אוהב, בלי ידיעת ברוך, לבוא תכופות לפרדס ולהאזין ממחבואו ללימוד

1 הנלהב. כך היה עומד שעות רבות וחוזר בחשאי לביתו. מן הדברים שהגיעו לאוזניו עמד על
2 העובדה שברוך הוא למדן גדול.

3 חלפו ימי ההמתנה לבישול הפירות והגיעו ימי הקטיפה. מברוך נשללה השלווה שבה היה
4 עד עתה. שוב לא היה לבדו בפרדס. הופיעו בפרדס שני השותפים, ר' אברהם ור' עזריאל,
5 ומשפחותיהם - נשים וילדים - וגם אנשים צדיים, שכירים ומתנדבים. הכל התמסרו ברוב חשק
6 לעבודה. סולמות הוצמדו לאילנות, ובסלסלות החלו לאסוף פירות ולארוזם בתוך העגלות
7 שהובילו אותם העירה. בפרדס שרר רעש ושאון רב. ברוך עסק ככל האחרים בעזרה לקטיפה. כאן
8 בלט ברוך במעלותיו הגופניות, הוא ניחן בכתפיים רחבות, שרירים חזקים, קומה גבוהה ותואר
9 נאה. רושם מיוחד עשו עיניו, העמוקות והבהירות, שביטאו עומק מחשבה, אופי חזק, החלטיות
10 ובטחון. בעיניו ועל פניו נראה צער נסתר. ברוך גם חונן בשפה ברורה ויפה ובקול נעים וְעָרֵב.
11 לשונו הפולנית הייתה טובה ושוטפת, דבר שהיווה הפתעה נעימה לגויים, שעסקו בקטיפה, כמו
12 גם ליהודים.

13 כעבור שבועיים מיום התחלת הקטיפה, כשהעבודה הייתה בעיצומה, הופיעו בפרדס אורחים
14 רמי מעלה. היו אלה הפריץ, שממנו נחכר הפרדס, ומשפחתו: אשתו, בנו ובתו. הם באו להביע
15 איחוליהם לשני השותפים היהודים, אשר, אגב, שילמו מחיר נאה תמורת החכירה. הפריץ גילה
16 רוחב לב והזמין ארגו פירות תמורת תשלום, כשהוא מסרב להיענות להצעת השותפים לקבלו
17 כמתנה.

18 באותו ביקור הופנתה התעניינות האורחים אל ברוך, שמשך את תשומת לבם בהופעתו
19 המרשימה. הפריץ נכנס בשיחה עם ברוך, והופתע משפתו העשירה. הוא חקר לאורח חייו, וכך
20 נודע לו שברוך נמצא כל העת בפרדס כשומר. הפריץ הציג את ברוך לפני בני משפחתו, אשר
21 גם הם גילו התעניינות אוהדת בו ובדבריו. ברוך נוכח במבטי האהדה של משפחת הפריץ ונתמלא
22 מורת רוח משנוכח כי בתו של הפריץ אינה גורעת עין ממנו. כששמעה על תפקידו בפרדס
23 שאלה: "האם מבלה אתה את לילותיך בפרדס לבדך?". ברוך השיב בניע ראש, והמשיך לשוחח
24 עם הפריץ ובנו. בת הפריץ יחסה את התנהגותו למדת הביישנות שבו וחדלה להטרידו, אך
25 המשיכה לעמוד ולהסתכל בפני ברוך בחיוך על שפתיה.

26 למחרת הופיעו הפריץ ובני משפחתו לביקור נוסף בפרדס. הפעם הייתה מטרתם המפורשת
27 לשוחח עם ברוך, דבר שהפליא את ר' אברהם ור' עזריאל. לאחר שיחתם הזמין הפריץ את ברוך
28 לבקר באחוזתם. ברוך לא השיב להזמנה. לאחר מכן נפרדו האורחים, וברוך המשיך לעסוק
29 בעבודתו כשהוא מסיח דעתו מן המאורע.

אגרות קודש

[אמצע אייר תרפ"ג]

4 (הארץ גישרי), וידבר בשעה זו. וצריכים לעשות בזה
5 תעמולה שיהי הרבה אנשי יחיו, והיינו לבחור הזמן
6 שהכל באים להתפלל, ולדבר לא יותר מחצי שעה, דברים
7 ברורים ושלא במהירות, כי הלא אינם רגילים כל כך

1 . . . דיא זאך רעט אליין, והיא רק עוברת דרך גרונ
2 של המדבר בלבד, דהכונה בדיבור זה, אז מיא זאגט זיך
3 אליין, ממילא דער הערט דער אנדערער, דאס הייסט אַ

פרשת אמור

כא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים
בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא־יִטְמָא
בְּעַמּוּיוֹ: ^אכִּי אִם־לְשֹׂארוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו לְאִמּוֹ
וּלְאִבּוֹ וּלְבָנָו וּלְבִתּוֹ וּלְאֶחָיו: ^בוְלֹאֲחָתָן
הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ
לָהּ יִטְמָא: ^גלֹא יִטְמָא בַּעַל בְּעַמּוּיוֹ לְהַחֲלוֹ: ^ד
כְּתִיב לֹא־יִקְרָח קִרִּי לֹא־יִקְרָחוּ קִרְחָה בְּרֹאשָׁם
וּפָתַת זָקָנָם לֹא יִגְלָחוּ וּבְכַשְׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ
שְׂרָמַת: ^הקֹּדְשִׁים יִהְיוּ לֹאֲלֹהֵיהֶם וְלֹא יַחֲלוּ
שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת־אִשִּׁי יְהוָה לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם
הֵם מְקַרְיָבִים וְהָיוּ קֹדֶשׁ: ^ווְאִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה
לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ
כִּי־קֹדֶשׁ הוּא לֹאֲלֹהֵיו: ^זוְקִדְשָׁתוֹ כִּי־אֶת־לֶחֶם
אֱלֹהִיד הוּא מְקַרְיָב קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לָּד כִּי קֹדֶשׁ
אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשֶׁכֶּם: ^חוְכַת אִישׁ כְּהֵן כִּי תַחַל
לְזִנוּת אֶת־אִבִּיתָהּ הִיא מְחַלֶּלֶת בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף: ^ט
וְתַכְּהֶן תַּגְדִּיל מֵאֲחָיו אֲשֶׁר־יוֹצֵק עַל־רֹאשׁוֹ |
שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלָּא אֶת־יָדָיו לְלִבֹּשׁ אֶת־
הַבְּגָדִים אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יַפְרֹעַ וּבִגְדָיו לֹא יַפְרֹם:
^יוְעַל כָּל־נִפְשֹׁת מוֹת לֹא יָבֹא לְאִבּוֹ וּלְאִמּוֹ לֹא
יִטְמָא: ^{יא}וּמִן־הַמְּקַדְּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלִיל אֶת
מְקַדְּשׁ אֱלֹהָיו כִּי גֹר שָׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו
אֲנִי יְהוָה: ^{יב}(יִשְׂרָאֵל) וְהוּא אִשָּׁה בְּבִתּוּלָה יִקַּח:
^{יג}וְאִלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת־אִלָּה לֹא יִקַּח
כִּי אִם־בְּתוּלָה מֵעַמּוּיוֹ יִקַּח אִשָּׁה: ^{יד}וְלֹא־יַחֲלִיל

זֶרְעוֹ בְּעַמּוּיוֹ כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ: ^{טו}

~ נקודות משיחות קודש ~ (2)קוטר שיחות חכ"ז ע' 165

אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם (כא, א)

אָמַר, וְאָמַרְתָּ - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים (רש"י)

"לְהַזְהִיר" הוּא גַם לְשׁוֹן זֶהר וְאוֹר, וּמִכָּאן הוֹרָאָה
שֶׁכָּאֲשֶׁר הַגְּדוּלִים מְשַׁפְּעִים עַל הַקְּטָנִים, צְרִיכִים הֵם לְעֻשׂוֹת
זֹאת בְּאֶפֶן שֶׁל 'זְמִין' - מְקַרְבָּת, בְּדֶרֶךְ שֶׁל זֶהר וְאוֹר. וּלְמַעַט
בְּהַשְׁפָּעָה בְּדֶרֶךְ שֶׁל 'שְׂמַאל' - דּוּחָה, עַל פִּי זֶה יִמְתַּק לְשׁוֹן

הַפְּסוּק "אָמַר.. וְאָמַרְתָּ" וְלֹא "דִּבֶּר", כִּי 'דְּבוּר' הוּא לְשׁוֹן
קִשָּׁה, מִה־שְּׂאִי־כֵן אֲמִינָה הִיא לְשׁוֹן רַבָּה.

שְׁנֵי ^{טו}וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{יז}וְדַבֵּר אֶל־
אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזֶּרַעְךָ לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה
בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרֵב לְהַקְרִיב לֶחֶם אֱלֹהָיו: ^{יח}כִּי
כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרֵב אִישׁ עוֹר אוֹ
פֶּפֶחַ אוֹ חֶרֶם אוֹ שְׂרוּעַ: ^{יט}אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה
בּוֹ שֹׁכֵר רִגֵּל אוֹ שֹׁכֵר יָד: ^כאוֹ־גִבֵּן אוֹ־דָק אוֹ
תְּבַלְל בְּעֵינָיו אוֹ גֶּרֶב אוֹ יִלְפַת אוֹ מְרוּחַ אֲשָׁד:
^{כא}כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא
יֵגֵשׁ לְהַקְרִיב אֶת־אִשִּׁי יְהוָה מוֹם בּוֹ אֶת לֶחֶם
אֱלֹהָיו לֹא יֵגֵשׁ לְהַקְרִיב: ^{כב}לֶחֶם אֱלֹהָיו מְקַדְּשִׁי
הַקְּדָשִׁים וּמִן־הַקְּדָשִׁים יֹאכֵל: ^{כג}אֵד אֶל־
הַפְּרִכָּת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵגֵשׁ כִּי־מוֹם
בּוֹ וְלֹא יַחֲלִיל אֶת־מְקַדְּשִׁי כִּי אֲנִי יְהוָה
מְקַדְּשָׁם: ^{כד}וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
וְאֶל־כָּל־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{כה}**כב** וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{כו}דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
וַיִּנְזְרוּ מִקְדְּשִׁי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יַחֲלוּ אֶת־שֵׁם
קֹדְשִׁי אֲשֶׁר הֵם מְקַדְּשִׁים לִי אֲנִי יְהוָה: ^{כז}אָמַר
אֲלֵהֶם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל־אִישׁ | אֲשֶׁר־יִקְרֵב מִכָּל־
זֶרַעְכֶם אֶל־הַקְּדָשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
לַיהוָה וּמִמָּאָתוֹ עָלָיו וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מִלִּפְנֵי אֲנִי יְהוָה: ^{כח}אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא
צְרוּעַ אוֹ זָב בַּקְּדָשִׁים לֹא יֹאכֵל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר
וְהִנָּנֶע בְּכָל־טָמְא־נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־תִּצָּא
מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת־זֶרַע: ^{כט}אוֹ־אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־
שְׂרֵץ אֲשֶׁר יִטְמָא־לּוֹ אוֹ בְּאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא־לּוֹ
לְכָל טָמְאָתוֹ: ^לנֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגְעֶבּוּ וּמִמָּאָה
עַד־הָעֶרֶב וְלֹא יֹאכֵל מִן־הַקְּדָשִׁים כִּי אִם־רִחַן
בְּשָׂרָה בְּמִיּוֹם: ^{לא}וְכֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהַר וְאַחֵר יֹאכֵל
מִן־הַקְּדָשִׁים כִּי לַחֲמוֹ הוּא: ^{לב}נִבְלָה וּטְרֵפָה לֹא

לֹא־תִתְּנוּ מִהֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה: כֹּה וְשׁוֹר וְשֵׁה שְׂרוּעַ וְקִלּוֹט נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְגֹדֶר לֹא יִרְצֶה: כֹּה וּמַעֲוֹד וְכֹתוֹת וְנִתּוּק וְכוֹרוֹת לֹא תִקְרִיבוּ לַיהוָה וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: כֹּה וּמִיד בֶּן־נֹכַר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־אֵלֶּה כִּי מִשְׁחַתֶּם בָּהֶם מוֹם בָּם לֹא יִרְצוּ לָכֶם: ס וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ט שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׁב אוֹ־עֹז כִּי יוֹלֵד וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצֶה לְקַרְבַּן אִשָּׁה לַיהוָה: כֹּה וְשׁוֹר אוֹ־שֵׁה אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו לֹא תִשְׁחָטוּ בַּיּוֹם אֶחָד: ס וְכִי־תִזְבְּחוּ זֶבַח־תּוֹרָה לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחוּ: ז בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אָנֹכִי יְהוָה: ח וּשְׁמֵרְתֶם מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אָנֹכִי יְהוָה: ט וְלֹא תַחֲלִלּוּ אֶת־שֵׁם קֹדֶשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בַתּוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי יְהוָה מְקַדְּשֵׁכֶם: י הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אָנֹכִי יְהוָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"ב ע' 679)

אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתֶּם אֲלֵהֶם (כא, א)

אָמַר, וְאָמַרְתֶּם - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים (רש"י)

בג' מקומות באה התורה להזהיר גדולים (בדעה) על קטנים (בדעה): דם - אף שהיו בני ישראל שטופים בדם לאכלו, אל יאמר מה תועיל השתדלותי בחנוך טוב, כיון שמשקע בתאוות לבו. שקצים - אף שהאוכלים עושה זאת רק להכעיס, כי גם נפשו קצה בהם, ולכאורה מה תקנה יש בדבור אליו. טמאת כהנים - ענין הטמאה והטהרה הוא דבר שאי אפשר להסבירו בשכל, ואם כן יאמר המתחנך איך יוכל להסביר ענין זה? לכן הזהירה התורה שאל נאמר נואש, וכל אחד ממשדאל, יהיה מי שיהיה, מזקרים עליו להשתפל בכל האפשרי להעמידו על דעת האמת ולעורר נקדת הטהרה אשר בו.

רבי **כג** * וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ד דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם

יֹאכֵל לְטִמְאָה־בָּהּ אָנֹכִי יְהוָה: ט וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֵרְתִּי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלֵיו חֲטָא וּמָתוּ בּוֹ כִּי יַחֲלִלְהוּ אָנֹכִי יְהוָה מְקַדְּשֵׁם: י וְכַל־זֶר לֹא־יֹאכֵל קֹדֶשׁ תּוֹשֵׁב בָּהֶן וְשֹׁכֵר לֹא־יֹאכֵל קֹדֶשׁ: יא וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן בִּסְפוֹ הוּא יֹאכֵל בּוֹ וְיִלִּיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ: יב וּבֵת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הָיָה בְּתוּמַת הַקְּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל: יג וּבֵת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אֲלֻמָּנָה וּגְרוּשָׁה וְזָרַע אִין לָהּ וְשִׁבָּה אֶל־בֵּית אֲבִיהָ בְּנִעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אֲבִיהָ תֹאכֵל וְכַל־זֶר לֹא־יֹאכֵל בּוֹ: יד וְאִישׁ כִּי־יֹאכֵל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה וַיִּסַּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ: טו וְלֹא יַחֲלִלּוּ אֶת־קֹדֶשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר־יְרִימוּ לַיהוָה: טז וְהִשְׂיִאוּ אוֹתָם עֹן אִשְׁמָהּ בְּאָכֻלָם אֶת־קֹדְשֵׁיהֶם כִּי אָנֹכִי יְהוָה מְקַדְּשֵׁם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"א ע' 151)

אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתֶּם אֲלֵהֶם (כא, א)

אָמַר, וְאָמַרְתֶּם - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים (רש"י)

"להזהיר" הוא גם לשון זהר ואור, ללמדנו שבאשר משפיעים הגדולים על הקטנים, נוספים תוספות של זהר ואור בגדולים עצמם.

שלישי יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יח דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֵל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קִרְבָּנוֹ לְכָל־גְּדֻרֵיהֶם וְלְכָל־גְּדוּבוֹתָם אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה לַעֲלֹת: יט לְרִצְוֹנְכֶם תָּמִים זָכַר בְּבִקְרָה בַּשָּׂבָיִם וּבַעֲוִיּוֹת: כ כָּל אֲשֶׁר־בוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ כִּי־לֹא לְרִצּוֹן יְהוָה לָכֶם: כא וְאִישׁ כִּי־יִקְרִיב זֶבַח־שְׁלָמִים לַיהוָה לְפֶלֶא־נִדְרָ אוֹ לְנִדְבָה בְּבִקְרָה אוֹ בַצֹּאן תָּמִים יְהִי לְרִצּוֹן כָּל־מוֹם לֹא יְהִי־בוֹ: כב עֹרֹת אוֹ שְׂבוֹר אוֹ־חֲרוּץ אוֹ־יַפְלֹת אוֹ גֶרֶב אוֹ יַלְפֹת לֹא־תִקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיהוָה וְאִשָּׁה

מועדי: גששת ימים תעשה מלאכה ובימים השביעי שבת שבתון מקרא-קדש כל-מלאכה לא תעשו שבת הוא ליהוה בכל מושבתיכם: פ - אלה מועדי יהוה מקראי קדש אשר-תקראו אתם במועדם: ה בחדש הראשון בארבעה עשר לחדש בין הערבים פסח ליהוה: ו ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות ליהוה שבעת ימים מצות תאכלו: ז ביום הראשון מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו: ח והקרבנות אשר ליהוה שבעת ימים ביום השביעי מקרא-קדש כל-מלאכת עבודה לא תעשו: פ ט וידבר יהוה אל-משה לאמר: י דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כִּי־תבאו אל-הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את-קצירה והבאתם את-עמר ראשית קצירכם אל-הכהן: יא והניף את-העמר לפני יהוה לרצונכם ממחרת השבת יניפנו הכהן: יב ועשיתם ביום הניפכם את-העמר בבש תמים בן-שנתו לעלה ליהוה: יג ומנחתו שני עשרונים סלת בלולה בשמן אשר ליהוה ריח ניחח כתיב ונסכה קרי ונספו יין רביעת ההין: יד ולחם וקלי וברמל לא תאכלו עד-עצם היום הזה עד הביאכם את-קרבן אלהיכם חקת עולם לדרתיכם בכל מושבתיכם: טו וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את-עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה: טז עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבנות מנחה חדשה ליהוה: יז ממושבתיכם תביאו ו לחם תנופה שתים שני עשרונים סלת תהיינה חמץ תאפינה בפורים ליהוה: יח והקרבנות על-הלחם שבעת פבשים תמימים בני שנה ופר

בן-בקר אחד ואילם שנים יהיו עלה ליהוה ומנחתם ונספיהם אשר ריח-ניחח ליהוה: יט ועשיתם שיעיר-ענים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים: כ והניף הכהן אתם על לחם הפפרים תנופה לפני יהוה על-שני פבשים קדש יהיו ליהוה לפנה: כא וקראתם בעצם י היום הזה מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו חקת עולם בכל-מושבתיכם לדרתיכם: כב ובקצרכם את-קציר ארצכם לא-תכלה פאת שדך בקצרך ולקט קצריך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני יהוה אלהיכם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ז ע' 72)

איש איש מבית ישראל . . אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם (כב, יח)

איש איש - לרבות את הגוים, שנודרים נדרים ונדבות בישראל (רש"י פס' ה')

בנוגע לבנין בית המקדש, ההלכה היא שאסור לשמח גוים בבניית הבית, ואף לא בתרומות לבניית הבית, והסבה לכך, בית המקדש נועד לשם השקצת השכינה בבני ישראל בלבד, ואין לגוים חלק בזה. מה-שאין-כן בנוגע להקרבנות, וכולים כל הגוים להשתתף ולהביא קרבנות, וטעם הדבר, המזבח - שעליו מקריבים את הקרבנות - נקבע מקומו ועומד מתחלת בריאת העולם, כמו שאמרו חז"ל ששם נברא אדם הראשון והקריב שם קרבנות, קרבנותיהם של קין והבל היו שם, וגם נח פשיץ מהמחבה הקריב שם. לכן גם שאר אמות העולם צאצאיהם של אדם ונח, יכולים להקריב שם קרבנות.

חמישי כ וידבר יהוה אל-משה לאמר: כז דבר אל-בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא-קדש: כח כל-מלאכת עבודה לא תעשו והקרבנות אשר ליהוה: ס ט וידבר יהוה אל-משה לאמר: טא אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הפפרים הוא מקרא-קדש יהיה לכם

תתנו ליהוה: ^ט אף בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחגו את חג יהוה שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון: ^י ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר פפת תמרים וענף עץ-עבת וערבי-נחל ושמחתם לפני יהוה אלהיכם שבעת ימים: ^{יא} וחגתם אותו חג ליהוה שבעת ימים בשנה חקת עולם לדורתיכם בחדש השביעי תחגו אותו: ^{יב} בספת תשבו שבעת ימים פל-האזור בישראל ישבו בספת: ^{יג} למען ידעו דרתיכם כי בספות הושבתי את-בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם: ^{יד} וידבר משה את-מעדי יהוה אל-בני ישראל: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חכ"ז ע' 82)

וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם, כל מלאכת עבודה לא תעשו (כג, כא)
בכל חג יש את המצוה המיוחדת לו, רק בחג השבועות אין שום מצוה מיוחדת. וטעם הדבר, בכל חג יש בטוי לקשר מסים בין הקב"ה ובני ישראל, ואת הקשר הזה מבטאים במצוה מסוימת. חג השבועות מבטא את עצם הקשר בין הקב"ה לבני ישראל - בחירתו של הקב"ה בבני ישראל, ואת עצם הבחירה בבני ישראל אי אפשר לבטא ולצייר זאת בשום מצוה מגדרת. לכן בחג השבועות אין מצוה מיוחדת.

שביעי כד א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ^א ד' צו את-בני ישראל ויקחו אליהם שמן זית וד בתית למאור להעלות נר תמיד: ^ב מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יערוך אותו אהרן מערב עד-פקר לפני יהוה תמיד חקת עולם לדורתיכם: ^ג על המנרה הפתחה יערוך את-הנרות לפני יהוה תמיד: ^ד ולקחת סלת ואפית אותה שתים עשרה חלות שני עשרונים יהיה החלה האחת: ^ה וישמת אותם שתים מערכות שש המערכת על השלחן הפתוח לפני יהוה: ^ו ונתת עליה מערכת

ועניתם את-נפשתיכם והקרבתם אשה ליהוה: ^ז וכל-מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפרים הוא לכפר עליכם לפני יהוה אלהיכם: ^ח כי כל-הנפש אשר לא-תענה בעצם היום הזה ונקרתה מעמיה: ^ט וכל-הנפש אשר תעשה פל-מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי את-הנפש ההוא מקרב עמה: ^י כל-מלאכה לא תעשו חקת עולם לדורתיכם בכל משבתיכם: ^{יא} שבת שבתון הוא לכם ועניתם את-נפשתיכם בתשעה לחדש בערב מערב עד-ערב תשבתו שבתכם: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התנועותיות תשמ"ט ח"ב ע' 364)

ונקדשתי בתוך בני ישראל (כב, לב)

מסר עצמך וקדש שמי (רש"י)

על הפסוק "מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל" אומרים חז"ל "מה שהוא עושה, אומר לישראל לעשות", דהיינו שהקב"ה מקים בעצמו את המצוות שמצוה על ישראל לעשות. כמו כן מצינו בענינו, במצות 'מסירת נפש': באשר משקים אשה סוטה, מוחקים את שמו של הקב"ה במים. הקב"ה - כביכול - מוסר את נפשו, כדי להשפין שלום בין איש לאשה בבני ישראל.

ששי ^א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ^ב ד' דבר אל-בני ישראל לאמר בחמשה עשר יום לחדש השביעי יהיה חג הספות שבעת ימים ליהוה: ^ג ביום הראשון מקרא-קדש פל-מלאכת עבודה לא תעשו: ^ד שבעת ימים תקריבו אשה ליהוה ביום השמיני מקרא-קדש יהיה לכם והקרבתם אשה ליהוה עצרת הוא פל-מלאכת עבודה לא תעשו: ^ה אלה מועדי יהוה אשר-תקראו אתם מקראי קדש לחקריב אשה ליהוה עלה ומנחה זבח ונסכים דבר-יום ביומו: ^ו מלבד שבתות יהוה ומלבד מתנותיכם ומלבד פל-גדריכם ומלבד פל-גדבתיכם אשר

אמן בתיכון ובימיכון ובתי רכל בית ישראל, בעגלא
ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי
עלמיא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא.
יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתקדר,
ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן
כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמא, דאמרו
בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 163. ע"פ ביאורי
החומש)

וסמכו כל השמעים את ידיהם על ראשו (כד, יד)
אומרים לו: דמך בראשך, ואין אנו נענשים במיתתך,
שאתה גרמת לך (רש"י)

אחד התנאים ההכרחיים לחיוב מיתה הוא ההתנאה -
אין אדם חייב מיתה אלא אם כן התרו בו בשעת החטא,
והודיעו לו שאם יעשה כן יהיה חייב מיתה. במקרה המקלל
לא יכולה להיות התנאה, כי בשעת החטא בני ישראל לא
ידעו את ענשו. ואף על פי כן צוה הקב"ה להמית את
המקלל. לכן דוקא דין "סמיכה" נאמר בנוגע למקלל, לומר
"אין אנו נענשים במיתתך, שאתה גרמת לך" - מאחר ומדבר
במקרה שבו לא הייתה התנאה, ואלולא הוראת השעה
המיוחדת לא היה המקלל חייב מיתה.

מפטיר כא ומבכה בהמה ישלמנה ומבכה אדם יומת:
ב משפט אחד יהיה לכם פגר פאזרח יהיה פי
אני יהוה אלהיכם: ב וידבר משה אל בני
ישראל ויצאו את המקלל אל מחוץ למחנה
ורגמו אותו אבן ובני ישראל עשו כאשר צוה
יהוה את משה: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 166. ע"פ ביאורי
החומש)

הוצא את המקלל . . ורגמו אותו כל העדה (כד, יד)
כל העדה - במעמד כל העדה (רש"י)
מצינו בדברי רש"י, שחטאו של המקלל התחיל בכך
שרצה להקים את אהלו בתוך מחנה ישראל, על-אף שהיה
"בן איש מצרי". לכן היה גם ענשו מדה כנגד מדה: הוא
בקש להקים את אהלו שלא בדין בתוך המחנה, ובכך להפוך
לחלק מ"כל העדה" - ועל כך נענש בסקילה מחוץ למחנה,
ובמעמד "כל העדה".

לכנה זכה והיתה להם לאזכרה אשה ליהוה:
ה ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני יהוה
תמיד מאת בני ישראל ברית עולם: ו והיתה
לאהרן ולבניו ואכלהו במקום קדש פי קדש
קדשים הוא לו מאשי יהוה חק-עולם: ס ויצא
בן-אשה ישראלית והוא בן-איש מצרי בתוך
בני ישראל וינצו במחנה בן הישראלית ואיש
הישראלי: י ויקב בן-האשה הישראלית את-
השם ויקלל ויביאו אותו אל-משה ושם אמו
שלמית בת-דברי למטה-דן: יב ויניחם במשמר
לפרש להם על-פי יהוה: פ י וידבר יהוה
אל-משה לאמר: י הוצא את-המקלל אל-
מחוץ למחנה וסמכו כל-השמעים את-ידיהם
על-ראשו ורגמו אותו כל-העדה: יג ואל-בני
ישראל תדבר לאמר איש איש בייקלל אלהיו
ונשא חטאו: יד ונקב שם-יהוה מות יומת רגום
ורגמו-בו כל-העדה פגר פאזרח בנקבו שם
יומת: ה ואיש פי יפה כל-נפש אדם מות יומת:
ו ומכה נפש-בהמה ישלמנה נפש תחת נפש:
ז ואיש כריתתו מום בעמיתו פאשר עשה בן
יעשה לו: ח שבר תחת שבר עין תחת עין שון
תחת שון פאשר יתן מום באדם בן יתן בו:
טא ומבכה בהמה ישלמנה ומבכה אדם יומת:
ב משפט אחד יהיה לכם פגר פאזרח יהיה פי
אני יהוה אלהיכם: ב וידבר משה אל בני
ישראל ויצאו את-המקלל אל-מחוץ למחנה
ורגמו אותו אבן ובני ישראל עשו כאשר צוה
יהוה את משה: פפפ

קכ"ד פסוקים, עזרא"ל סימן.

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה
וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲיִיחִים הֵיּא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיבֻתֶיהָ שְׁלֹום. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָתָהּ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יֵי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאוֹתָהּ בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

זו וְהַפְתָּנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צִדּוֹק הִכְהֵן שִׁשְׁמֵשׁ בִּימֵי שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי וְלֹא זָזוּ מִעֲבֹדַת הַמָּקוֹם וְלֹא עָבְדוּ עֲבוֹדֵה־זָנוּהַ בַּתְּעוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵעַלִּי הַמָּה וְקִרְבוּ אֵלַי לְשִׁרְתִּי וְעָמְדוּ לִפְנֵי בְּכָל עֲוֹנֵי הַכְהוֹנָה לְהַקְרִיב לִי חֶלֶב וְדָם נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְיָהוּה: זֹאת הָמָּה יָבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי וְהָמָּה יִקְרְבוּ אֶל־שַׁלְחָנִי לְשִׁרְתִּי וְהוּ סְדוּר לָחֶם הַפָּנִים וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶתִי בְּכָל דָּבָר הָעֲבוֹדָה: יִזְ וְהָיָה בְּבֹאֵם הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים בַּיּוֹם הַחֲצָרִים אֶל־שַׁעְרֵי הַחֲצָר הַפְּנִימִית הוּא הַחֵיָקֵל הַנִּקְרָא חֲצָר לַעֲמֹת קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים, בְּגָדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ הֵם בְּנֵי הַלֵּבָן שֶׁבֶתָן גָּדוֹל מִשְׁמֵשׁ בָּהֶן בַּיּוֹם הַחֲצָרִים לַעֲבוֹדַת פָּנִים וְלֹא־יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צֶמֶר כִּי בַּפָּנִים לֹא יַעֲשׂוּ עֲבוֹדָה בְּשִׁמְנֵה בְּגָדִים

שי למורא

(טו) וְהַפְתָּנִים הַלְוִיִּם, הַכֹּהֲנִים שֶׁהֵם מִשְׁבֵּט לֵוִי. בְּנֵי צִדּוֹק, צִדּוֹק הָיָה הִכְהֵן הַגָּדוֹל הָרִאשׁוֹן שִׁשְׁמֵשׁ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שְׁבָנָה שְׁלֹמֹה, לָכֵן נִקְרָא עַל שְׁמוֹ. אֲשֶׁר שָׁמְרוּ וְגו', בַּפָּסְקִים שֶׁלִּפְנֵי זֶה אָמַר הַנְּבִיא שְׁאוּתָם כֹּהֲנִים שֶׁהִקְרִיבוּ לַעֲבוֹדַת־זָנוּהַ לֹא יַעֲשׂוּ לַעֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ,

לִפְיָקֵד אָמַר שְׁאוּתָם שְׁלֹא תַעֲזוּ וְשׁוּבוּ לַסֵּדֶר עֲבוֹדָתָם. (טז) אֵל שַׁלְחָנִי לְשִׁרְתִּי, הוּא סְדוּר לָחֶם הַפָּנִים שֶׁעַל הַשַּׁלְחָן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. (יז) בְּבֹאֵם אֵל שַׁעְרֵי הַחֲצָר הַפְּנִימִית, בַּיּוֹם הַחֲצָרִים, בְּשִׁבְאוֹ הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים אֵל שַׁעְרֵי הַחֲצָר הַפְּנִימִית, כְּלוּמָר, שַׁעְרֵי הַחֵיָקֵל, וְלַעֲמֹת קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים נִקְרָא כֵּן "הַחֲצָר הַפְּנִימִית". בְּגָדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ, הֵם בְּגָדֵי הַלֵּבָן שֶׁבֶתָן גָּדוֹל לֹבֵשׁ בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה

הפטרה לפרשת אמור לקריאה בציבור

ולשמו"ת ביחזקאל פרק מד

מֶד זֹאת הַפְתָּנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צִדּוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי בַּתְּעוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵעַלִּי הַמָּה וְקִרְבוּ אֵלַי לְשִׁרְתִּי וְעָמְדוּ לִפְנֵי לְהַקְרִיב לִי חֶלֶב וְדָם נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְיָהוּה: זֹאת הָמָּה

יָבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי וְהָמָּה יִקְרְבוּ אֶל־שַׁלְחָנִי לְשִׁרְתִּי וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶתִי: יִזְ וְהָיָה בְּבֹאֵם אֶל־שַׁעְרֵי הַחֲצָר הַפְּנִימִית בְּגָדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ וְלֹא־יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צֶמֶר

עטרת מרים

שי למורא

שיש בהן צמר בשרתם בשערי החצר הפנימית וביתיה ובפנים בחלל הבית בין בחיל בבית קדש הקדשים: יח פארי מנבעות פשתים יהיו על־ראשם ומכנסים פשתים יהיו על־מתניהם לא יחגרו ביצע במקום שמועין: יט וּבְצִאָתָם הכהנים, מהעזרה שלהם אֶל־הַחֲצֵר

שעושה בפנים. ולא יעלה עליהם צמר, המעיל והאבנט, שהיה בהם צמר, לא ילבשם הכהן הגדול ביום הכפורים בעבודת פנים. וביתיה, ולפנים מן השערים האלה, דהינו בחיל ובקדש הקדשים. יח פארי פשתים, מנבעות עשויות מפשתן. ונקראו "פארי" על שם הכתוב "ומנבעות תעשה להם לכבוד ולתפארת" (שמות כח.מ),

ונאמר "פארי המנבעות" (שמות 28.כז). לא יחגרו ביצע, לא יחגרו את האבנט במקום שמועין. לא למטה מתניהם ולא למעלה מאצילתם, אלא כנגד אצילי ידיהם (כנגד הפרק). יט אל החצר החיצונה אל העם, כשיצאו אל עזרת ישראל ששם מקום עמידה העם. יפשוטו את בגדיהם וגו', כמו שכתוב בתורה "ופשט את בגדי הכהן אשר לבש בבואו אל הקדש והניחם שם" (ויקרא 10.כג). ולבשו בגדים אחרים, ולבשו בגדי חל. ולא יקדשו את העם בבגדיהם, כדי שלא יתערבו עם העם בבגדי הכהנה הקדושים ויבדלו ממאה מניעה בבגדי העם. שאין בגדי חל מותרים אצל בגדי הקדש. (ב) וראשם לא יגלחו, שלא יגלחו להעביר את כל השער. ופרע לא ישלחו, שלא ירבו לגדל שער, (יותר משלשים יום). כסום יכסמו את ראשיהם, כמו הכסמת שסודרה בשבלת, ראשו של זה בצד עקרו של זה, (וזה מדרבן בכהנים גדולים). (א) כל כהן, בין כהן גדול בין כהן הדיוט. (ב) ואלמנה וגו', כהנים גדולים אסורים גם באלמנה, וגו' שאים רק בתולות. והאלמנה אשר תהיה אלמנה, אלמנה שתהיה רק אלמנה, אבל לא שתהיה חלוצה שמת בעלה בלא בנים וחלוצה נעל של אחי המת. ואף שאסור זה הוא מדרבנן, רבנן ויחזקאל, שאסורה גם לכהן הדיוט. מכהן יקחו, מקצת כהנים מתרים באלמנה, דהינו כהן הדיוט. (ג) ואת עמי יורו, הכהנים ילמדו את העם, להכדיל בין קדש לחל וגו'. הם יפשוטו לפי משפטי התורה, ולא לפי אגדן דעתם. ואת תורותי וגו',

בשרתם בשערי החצר הפנימית וביתיה: יח פארי פשתים יהיו על־ראשם ומכנסים פשתים יהיו על־מתניהם לא יחגרו ביצע: יט וּבְצִאָתָם אֶל־הַחֲצֵר החיצונה אֶל־הָעַם יפשוטו את־בגדיהם אשר־המַה משרתם כָּם והניחו אותם בלשכת הקדש ולבשו בגדים אחרים ולא־יקדשו את־הָעַם בבגדיהם: כ וְרֹאשָׁם לֹא יִגְלֹחוּ ופרע לֹא יִשְׁלְחוּ כסום יכסמו את־ראשיהם: כא וַיֵּין לֹא־יִשְׁתּוּ כָּל־כֹּהֵן בְּבֹאֵם אֶל־הַחֲצֵר הפנימית: כב וְאֶלְמִנָה וְגִירוּשָׁה לֹא־יִקְחוּ לָהֶם לְנָשִׁים כִּי אִם־בְּתוּלַת מִזְרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל וְהָאֶלְמָנָה אֲשֶׁר־מִזְרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל וְהָאֶלְמָנָה אֲשֶׁר־תִּהְיֶה אֶלְמָנָה מִכֹּהֵן יִקְחוּ: כג וְאֶת־עַמִּי יוֹרֹו בֵּין קֹדֶשׁ לְחָל וּבִין־טָמֵא לְטָהוֹר יוֹדִיעַם: כד וְעַל־רִיב הָמָּה יַעֲמְדוּ לְמִשְׁפָּט בְּמִשְׁפָּטִי יִשְׁפֹּטֶהוּ וְאֶת־תּוֹרָתִי וְאֶת־חֻקֹּתִי בְּכָל־מוֹעֲדֵי יִשְׁמְרוּ וְאֶת־שִׁבְתּוֹתִי יִקְדְּשׁוּ: כה וְאֶל־מַת אָדָם לֹא יָבֹוא לְטָמְאָה כִּי אִם־לְאָב וְלֵאֵם וּלְבֵן וּלְבַת לֹאֻח וּלְאֻחֹת אֲשֶׁר־

החיצונה לא לעזרת נשים, בראם אֶל־הַחֲצֵר החיצונה אֶל־הָעַם והיא עזרת אנשים, יפשוטו את בגדיהם כנגד כהנה אשר־המה משרתם כָּם והניחו אותם בלשכת הקדש העומדים במחלת החר וימעל ולבשו הכהנים בגדים אחרים כנגד חל ולא־יקדשו את־הָעַם את בגדיהם בבגדיהם של הכהנים, כחשכם אם יעו בהן בני העם כאלו הם קדושים כמו הכהנים: כ וראשם שער ראשם לא יגלחו להעביר את כל השער ופרע לא ישלחו גדול שער לא ירבו כסום יכסמו את־ראשיהם ישו את הגלות ולא יגלחו מכל וכל ולא ישלחו פרע: כא ויין לא־ישתו כל־כהן בין כהן גדול בין כהן הדיוט, בבואם אֶל־הַחֲצֵר הפנימית הוא החיל: כב וְאֶלְמִנָה וְגִירוּשָׁה לֹא־יִקְחוּ להם הכהנים גדולים לנשים כי אם־בתולת מזרע בית ישראל והאלמנה אשר־תהיה אלמנה מכהן והיא בת כהן, וגם בעלה הראשון היה כהן או יקחו: כג וְאֶת־עַמִּי יוֹרֹו וילמדו הכהנים להכדיל בין קדש לחל ובין־טמא לטהור יודיעם: כד וְעַל־רִיב הָמָּה ויעמדו למשפט במשפטי יושפטוהו כי הכהנים יהיו בסנהדרין לדון דיני ממונות ונפשות במשפטי התורה ואת־תורותי ואת־חוקתי הנהוגים בכל־מועדי ח' דבר הקרבנות ישמרו הם לעשותם ואת־שבתותי יקדשו דבר הקרבנות הבאים חובה ליום: כה וְאֶל־מַת אָדָם לֹא יָבֹוא לְטָמְאָה את עצמו כי אם־לְאָב וּלֵאֵם וּלְבֵן וּלְבַת

ילמדו את העם, להכדיל בין קדש לחל וגו'. הם יפשוטו לפי משפטי התורה, ולא לפי אגדן דעתם. ואת תורותי וגו',

אֵשׁ יִמְנָאוּ: כּוֹ וְאֶחָד מִתַּרְגּוֹ
 יִסְפְּרוּלוֹ אֲחֵיו הַכֹּהֲנִים וַיְהִי מִשְׁ
 קֹדֶשׁ בַּתְּחִלָּה בִּיאַת לִחְתֻּמֶּנּוּ
 עֲזָרָה כֹהֲנִים אֲשֶׁר שָׁם הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֶת
 בְּקֹדֶשׁ יִקְרֹב חַטָּאתוֹ עֲשִׂירֵת
 הָאִיפָה שְׁנֵי הַכֹּהֲנִים מִקְרִיבִים יוֹם
 הַחֲנוּךְ שֵׁלֶם נָאֻם אֲדֹנָי יְהוֹה:
 בַּח וְהִיתָה לָּהֶם הַכֹּהֲנָה לְנַחֲלָה
 אֲנִי נַחֲלָתָם מִוֹתֵר קֶרְבִּי וְיָהּ
 נַחֲלָתָם, וְאַחֲזָה חֶלֶק וְנַחֲלָה לֹא־
 תִּתְּנוּ לָהֶם בְּיִשְׂרָאֵל כִּי אֲנִי
 אֲחֻזָּתָם: כִּשְׁרֵי הַמִּנְחָה
 וְהַחֲטָאת וְהָאֵשֶׁם הָהָא יֵאָכְלוּ
 וְכֹל־חֶרֶם כָּל הַקִּדְּשׁוֹת בְּיִשְׂרָאֵל
 לָהֶם יִהְיֶה: ל וְרֹאשִׁית כָּל רֹאשִׁית
 הַגֵּז וּמִקְנֵי וְתִרְמֻה וְתִרְמֻת מִעֵשֶׂר
 בְּבֹרֵי כָּל בְּבוֹרִים וְכָל־תְּרֻמַּת
 כָּל כָּל הַתְּרֻמוֹת כּוֹלֵן בֵּין דָּגָן בֵּין
 תִּירֹשׁ וַיְהִי מִכָּל תְּרֻמוֹתֵיכֶם מִכָּל
 הַדְּבָרִים שְׂאֵתָם חֲזִיבִים לְהַפְרִישׁ מֵהֶם
 תְּרוּמָה לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה וְרֹאשִׁית
 עֲרִיסוֹתֵיכֶם חֲלָה תִּתְּנוּ לָכֶן
 לְהֵגִיחַ בִּרְכָּה אֶל־בֵּיתְךָ: לֹא לִפִּי
 שֶׁהִתְרָה לָהֶם מִלֶּקֶת חַטָּאת הַעוֹף
 שְׁהִיא נִבְלָה וּמִרְפָּה, לָכֵן אֲנִי מִוֹדֵי כִי
 כָּל־נִבְלָה וּמִרְפָּה מִן־הַעוֹף וּמִן־
 הַבְּהֵמָה לֹא יֵאָכְלוּ הַכֹּהֲנִים:

לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ יִשְׁמָאוֹ: כּו וְאַחֲרֵי
טַהֲרָתוֹ שִׁבְעַת יָמִים יִסְפְּרוּ־לוֹ:
כו וּבַיּוֹם בָּאוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ אֶל־הַחֹצֵר
הַפְּנִימִית לְשַׁרְת בִּקְדָּשׁ יִקְרִיב הַטָּאֵת
נֹאֵם אֲדֹנָי יְהוִה: כז וְהָיְתָה לָהֶם
לְנַחֲלָה אֲנִי נִחַלְתָם וְאַחֲזָה לֹא־תִתְּנוּ
לָהֶם בְּיִשְׂרָאֵל אֲנִי אֲחֻזָּתָם: כח הַמִּנְחָה
וְהַחֲטָאֵת וְהַזֶּשֶׁם הֵמָּה יֹאכְלוּם וְכָל־
חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָהֶם יִהְיֶה: ל וְרֹאשִׁית
כָּל־בְּכוֹרֵי כָל וְכָל־תְּרוּמַת כָּל מִכְלֵל
תְּרוּמָתֵיכֶם לַפְּהִנִים יִהְיֶה וְרֹאשִׁית
עֲרִיסוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַפְּהִין לְהַגִּיחַ בִּרְכָּה
אֶל־בֵּיתְךָ: לא כָּל־נִבְלָה וְטִרְפָּה מִן־
הָעוֹף וּמִן־הַבְּהֵמָה לֹא יֹאכְלוּ הַפְּהִנִים:

הַתּוֹרָה וְהַחֻקִּים בְּדָבָר הַתְּקַבְּנוֹתַי שֶׁל תְּמוּעָדִים וְהַשְׁבָּתוֹת. (כו) וְאַחֲרֵי
מִטְהַרְתָּ, אַחֲרֵי שִׁפְרִישׁ מִן הַמֶּת. (כז) וּבָיוֹם בּוֹאוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ,
כָּל בֶּהֱן שֶׁבָא תַחֲלֶה אֶל הַקֹּדֶשׁ לְהַתְחַנֵּךְ לַעֲבֹדָה. וְקָרִיב הַמִּטָּאוֹ, וְזוֹ
עֲשִׂיית הָאִיפָה שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְרִיב, כִּמּוֹ שֶׁכָּתוּב "וְהָ קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר
וְקָרִיבוּ לָהּ" בַּיּוֹם הַקֹּדֶשׁ אֹתוֹ, עֲשִׂיית הָאִיפָה סֵלֶת מִנְחָה תָּמִיד, מִחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בְּעָרֵב" (ויקרא יג). (כח) וְהִיתָה לָּהֶם לְנִחְלָה, הַכֹּהֵנִת תִּתֶּנָּה לָּהֶם לְנִחְלָה. אֲנִי נִחְלָתָם, בְּלוּמָה, מוֹתֵר הַתְּקַבְּנוֹת וְיִתֶּנָּה נִחְלָתָם. (כט) הַמִּנְחָה וְגו', בְּלוּמָה, שְׁנֵי הַמִּנְחָה וְכו'. וְכָל חֶרֶם, וְכָל הַקֹּדֶשׁוֹת שֶׁמִּיָּעֲדִים לַכֹּהֲנִים. (ל) כָּל בְּבוּרֵי כָל, אֵלֶּה הַבְּבוּרִים. וְכָל תְּרוּמוֹת כָּל וְגו', וְכָל תְּרוּמָה מִכָּל מִין שֶׁחֵיב בְּתְרוּמָה. וְרֹאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם, חֶלֶק רֹאשׁוֹן מֵעֵסָה (מִבֶּצֶק), לִפְנֵי שְׂתֹאכְלוּ מִמֶּנָּה, תַּפְרִישׁוּ חִלָּה לַכֹּהֵן. לְהַנִּיחַ בְּרֻכָּה אֶל בֵּיתְךָ, כָּל זֶה וְזֶה לְהַשְׁרֹת בְּרַכָּה בְּבֵיתְךָ, וְלֹא יִחַסֵּר לָךְ, אֵלָּא עוֹד יוֹסִיף. (לא) לֹא יֵאָכְלוּ הַכֹּהֲנִים, לִפְנֵי שֶׁהִתְרָה לָהֶם מִלִּיקַת הַמֵּאָה הַעוֹף, שֶׁהִיא נִבְלָה וְטִרְפָּה, הַצֹּרֵךְ לְהוֹחִירָם עַל שֶׁאֵר נִבְלוֹת וְטִרְפוֹת.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְיֵם, שְׁכַל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אַחֵד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבֹת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּכִנְיָה:

שִׁמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבֹדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשֵּׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶלֶךְ דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּכִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

ח וּסְפַרְתָּ לָךְ שִׁבְעַת שַׁבָּתוֹת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים
שִׁבְעַת פְּעָמִים וְהָיוּ לָךְ יָמֵי שִׁבְעַת שַׁבָּתוֹת הַשָּׁנִים
תִּשְׁעַת וָאַרְבָּעִים שָׁנָה: ט וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים
תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם: י וְקִדְשְׁתֶּם אֶת
שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרַאתֶם דִּרְוֹר בְּאַרְץ
לְכָל־יֹשְׁבֵיהָ יוֹבֵל הוּא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ
אֶל־אַחֲזָתוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשׁוּבוּ: יא יוֹבֵל
הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרְעוּ
וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת־סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־גּוּרֶיהָ:
יב כִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן־הַשָּׁדָה
תֹּאכְלוּ אֶת־תְּבוּאַתָּה: יג בַּשָּׁנָה הַיּוֹבֵל הַזֹּאת
תָּשׁוּבוּ אִישׁ אֶל־אַחֲזָתוֹ:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
כה « וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהָר סִינַי לֵאמֹר:
כ דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָכֶם וְשַׁבְתָּה הָאָרֶץ
שַׁבָּת לַיהוָה: ג שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךְ וּשְׁשׁ שָׁנִים
תִּזְמַר כְּרֶמֶךְ וְאַסַּפְתָּ אֶת־תְּבוּאַתָּה: (לוי) ד וּבַשָּׁנָה
הַשְּׁבִיעִית שַׁבָּת שַׁבְתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה
שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וְכְרֶמֶךְ לֹא תִזְמַר: ה אֵת סְפִיחַ
קִצְיֹרֶךְ לֹא תִקְצֹר וְאֶת־עֲנָבֶיךָ גִּזְיֹרֶךְ לֹא תִבְצֹר
שְׁנַת שַׁבְתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ: ו וְהִיטָה שַׁבָּת הָאָרֶץ
לָכֶם לֹא־כֹלֶה לָךְ וּלְעַבְדְּךָ וּלְאִמָּתְךָ וּלְשִׁכְיֹרֶךְ
וּלְתוֹשֶׁבֶת הַגָּרִים עִמָּךְ: ז וְלִבְהֶמְתְּךָ וּלְחִיָּה אֲשֶׁר
בְּאַרְצְךָ תִּהְיֶה כָל־תְּבוּאַתָּה לֹא־כֹל: ס (ישׂראל)

עלידי רבי שמעון בן יוחאי נתברר הגל והמחיצה, המחיצה שבין לבן העליון ליעקב, וגם המחיצה שבין יעקב ללבן התחתון.

ממאמר שבת פרשת אמור, ה'תשל"ז

פרק ד משנה ו

רבי יוסי אומר: כל המכבד את התורה, גופו מכבד על הבריות. וכל המחלל את התורה, גופו מחלל על הבריות:

נקודות משיחות קודש

לכן, כאשר יהודי משתדל שהתורה תהיה מכובדת בעיני כולם, גם בעיני הבריות (אומות העולם), הבריות מכבדות "את גופו".

(שיחות קודש תשל"ח - מוצ"ש פרשת קורח)

דברי המשנה צריכים עיון: אצל יהודי הנשמה היא העיקר והגוף רק טפל אליה⁶. לפי זה, כאשר המשנה עוסקת בכבוד האדם ("מכובד על הבריות"), היה עליה להדגיש את הנשמה ולא את הגוף??!

זאת ועוד: הביטוי "בריות" מתאים למי שאין להם שום מעלה (לא מצד שכלם ולא מצד מידותיהם) והם בבחינת "בריות בעלמא"⁷, דהיינו שמעלתם היחידה היא שנבראו על-ידי הקב"ה. נשאלת אפוא השאלה - מהו השבח להיות מכובד על-ידי "בריות" נחותות שכאלה?

ההסבר הוא: כבוד התורה (שהיא חכמתו של הקב"ה) הוא דבר המתחייב בפשטות (גם ללא הנמקות והבטחות). אולם לעיתים עשויה השמירה על כבוד התורה להיות כרוכה בקשיים שמציבים חיי הגוף. שכן, בהיות בני ישראל נתונים בגלות כ"כבשה אחת בין שבעים זאבים"⁸, יתכן שהקפדה יתירה על עניינים הקשורים לכבוד התורה תסב להם קשיים בפרנסה וכיוצא בזה.

אומרת לנו המשנה: כאשר יהודי מכבד את התורה, אזי אפילו ה"בריות" הנחותות ביותר לא זו בלבד שלא יפריעו לו בעיני הגוף הגשמיים, אלא הן אף יסייעו לו בעיני הגוף. ואמנם כך גם רואים בפועל, שכאשר יהודי עומד בתוקף על עקרונותיו בכל הקשור לעניני יהדות - סביבתו רוחשת לו כבוד והערכה, ומתקיים בו "כל המכבד את התורה - 1910 מכובד על הבריות".

(תורת מנחם - התועודיות תשד"מ, כרך ג, עמ' 1820)

המפרשים¹ ביארו שהכוונה לכבד את 190 התורה ולומדיו. ואולם מכיון שכיבוד ספר-תורה הוא הלכה בשולחן-ערוך² ומסכת אבות באה ללמדנו ענינים שהם "מילי דחסידותא"³, לכן מוכרחים, לכאורה, לפרש את המשנה באופן אחר.

עוד יש לדייק בדברי המשנה - "1910 מכובד" - מהו הדגש על "גופו" דוקא?

להבנת הדברים יש להתבונן בהנהגתו של רבי יוסי עצמו: מסופר במדרש⁴ על "מטרונה" (גבירה מבית המלוכה) שנהגה להציג לרבי יוסי שאלות שונות (כגון, מה הם מעשי הקב"ה לאחר שסיים לברוא את העולם?) ורבי יוסי היה משיב לה על שאלותיה. למרות שיכול היה להמנע מלהשיב לה - ובפרט שהשאלות לא נגעו כלל לאותן מצוות שהיא מחוייבת בהן - עם כל זאת השתדל רבי יוסי לענות על כל שאלותיה, וזאת כדי להעלות את כבוד התורה אף בעיניה של אותה "מטרונה".

לפי זה יש לומר, כי באומרו "כבוד התורה" נתכוון רבי יוסי להסברת התורה באופן כזה שיעלה את קרנה וכבודה בעיני הבריות.

זאת אפוא מלמדנו רבי יוסי כי על-פי מידת חסידות יש לכבד את התורה גם במקום שאינו מחוייב מצד הדין, וכמו במקרה הנ"ל: אשה נוכריה ושאלת שאלות על התורה ואין כל חיוב לענות עליהן - אף-על-פי-כן טרח רבי יוסי להשיב עליהן, בכדי שגם אומות העולם ("הבריות") יכבדו את התורה.

זו גם הסיבה שרבי יוסי נקט הלשון "1910 מכובד", שכן לגויים יש שייכות אך ורק לגופו של היהודי (כנאמר בתניא⁵: "הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם"), אך בכל הנוגע לנשמת היהודי - אין לגויים כל קשר ושייכות.

(1) רש"י ורע"ב. (2) אורח-חיים סימן קמו, יורה-דעה סימן רמד. (3) בבא קמא ל, א. (4) לוגומה ראה בראשית-רבה ד, ו. שם יז, ז. ועוד. (5) פרק מט. (6) ראה תניא פרק לב. (7) תניא שם. (8) מדרש תנחומא תולדות ה.

לוח זמנים לשבוע פרשת אמור - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה	מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת		
		מג"א		אדמוה"ז												
		ש	א	ש	א		ש	א	ש	א	ש	א			ש	א
באר שבע (ק)	05:54	05:49	08:37	08:33	09:14	09:11	10:23	10:21	13:11	13:11	19:22	19:26	19:49	19:54	19:05	20:05
חיפה (ק)	05:51	05:45	08:34	08:30	09:12	09:09	10:22	10:20	13:11	13:11	19:27	19:31	19:52	19:57	19:00	20:08
ירושלים (ק)	05:51	05:46	08:34	08:31	09:12	09:09	10:21	10:19	13:10	13:10	19:26	19:30	19:49	19:53	18:49	20:05
תל אביב (ק)	05:53	05:48	08:36	08:32	09:13	09:11	10:23	10:21	13:11	13:11	19:23	19:27	19:51	19:56	19:07	20:07
אוסטריה, וינה (ק)	05:32	05:23	08:15	08:07	09:10	09:05	10:25	10:22	13:28	13:28	20:12	20:20	20:49	20:59	20:01	21:15
אוסטרליה, מלבורן (ח)	07:03	07:08	09:00	09:02	09:38	09:40	10:32	10:34	12:47	12:47	17:32	17:26	18:00	17:54	17:09	18:05
אוקראינה, אודסה (ק)	05:39	05:31	08:23	08:16	09:15	09:10	10:29	10:26	13:30	13:30	20:09	20:17	20:46	20:54	19:58	21:10
אוקראינה, דונייצק (ק)	05:07	04:58	07:50	07:43	08:45	08:40	10:00	09:56	13:02	13:02	19:45	19:53	20:23	20:32	19:34	20:48
אוקראינה, דנייפטרובסק (ק)	05:17	05:07	07:59	07:52	08:55	08:50	10:10	10:07	13:13	13:13	19:57	20:06	20:36	20:45	19:47	21:02
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	05:37	05:27	08:18	08:10	09:18	09:13	10:34	10:31	13:39	13:40	20:28	20:38	21:08	21:19	20:18	21:36
אוקראינה, קייב (ק)	05:29	05:19	08:10	08:01	09:10	09:05	10:26	10:23	13:32	13:32	20:22	20:31	21:02	21:12	20:11	21:30
איטליה, מילאנו (ק)	06:08	06:00	08:52	08:46	09:42	09:38	10:56	10:53	13:56	13:56	20:35	20:43	21:08	21:17	20:24	21:32
אקוודור, קיטו (ח)	06:08	06:07	08:38	08:37	09:07	09:07	10:10	10:09	12:41	12:41	18:14	18:14	18:37	18:37	17:56	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	07:31	07:36	09:33	09:35	10:09	10:11	11:04	11:05	13:21	13:20	18:10	18:05	18:37	18:32	17:48	18:43
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	08:35	08:41	10:27	10:29	11:06	11:09	12:00	12:01	14:12	14:12	18:49	18:42	19:19	19:13	18:25	19:25
ארה"ב, בולטימור (ק)	06:05	05:58	08:49	08:44	09:32	09:29	10:44	10:41	13:38	13:38	20:02	20:08	20:33	20:40	19:49	20:53
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:51	05:44	08:36	08:31	09:20	09:16	10:32	10:30	13:28	13:28	19:54	20:01	20:26	20:33	19:42	20:47
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	05:52	05:45	08:36	08:31	09:21	09:17	10:33	10:30	13:28	13:28	19:55	20:01	20:27	20:34	19:42	20:47
ארה"ב, דטרויט (ק)	06:24	06:17	09:08	09:03	09:55	09:51	11:08	11:05	14:04	14:05	20:35	20:41	21:08	21:15	20:22	21:29
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:37	06:32	09:19	09:16	09:55	09:53	11:04	11:03	13:52	13:52	20:01	20:05	20:27	20:32	19:46	20:43
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	06:00	05:55	08:44	08:40	09:23	09:20	10:33	10:31	13:23	13:23	19:38	19:42	20:06	20:11	19:23	20:23
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:42	06:38	09:23	09:21	09:58	09:56	11:06	11:04	13:51	13:51	19:54	19:57	20:19	20:23	19:38	20:33
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:46	05:39	08:30	08:25	09:15	09:12	10:28	10:25	13:24	13:24	19:52	19:58	20:24	20:31	19:39	20:45
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	06:16	06:09	09:00	08:55	09:45	09:41	10:57	10:54	13:52	13:52	20:18	20:24	20:50	20:57	20:05	21:10
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:43	05:36	08:28	08:23	09:14	09:10	10:26	10:24	13:23	13:23	19:52	19:58	20:25	20:32	19:39	20:45
בוליביה, לה-פס (ח)	06:45	06:47	09:05	09:05	09:35	09:36	10:35	10:35	12:59	12:59	18:13	18:11	18:37	18:35	17:53	18:44
בלגיה, אנטוורפן (ק)	06:11	06:00	08:51	08:42	09:53	09:48	11:10	11:06	14:17	14:17	21:09	21:18	21:50	22:01	20:59	22:19
בלגיה, בריסל (ק)	06:12	06:02	08:53	08:44	09:54	09:49	11:11	11:07	14:17	14:17	21:08	21:17	21:48	21:59	20:57	22:17
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:28	06:31	08:42	08:43	09:14	09:15	10:12	10:12	12:33	12:33	17:43	17:39	18:03	18:00	17:22	18:10
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	06:15	06:18	08:29	08:30	09:01	09:02	09:59	10:00	12:22	12:21	17:28	17:24	17:52	17:49	17:07	17:59
בריטניה, לונדון (ק)	05:28	05:17	08:08	07:58	09:11	09:05	10:28	10:24	13:35	13:35	20:29	20:39	21:09	21:20	20:22	21:39
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	05:30	05:18	08:06	07:54	09:16	09:10	10:34	10:30	13:44	13:44	20:43	20:54	21:28	21:40	20:37	22:00
גרמניה, ברלין (ק)	05:31	05:20	08:09	07:59	09:15	09:10	10:33	10:29	13:41	13:42	20:39	20:49	21:20	21:32	20:29	21:51
גרמניה, פרנקפורט (ק)	05:57	05:47	08:39	08:30	09:38	09:33	10:54	10:51	13:59	14:00	20:48	20:57	21:28	21:38	20:38	21:56
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:32	06:36	08:43	08:44	09:16	09:18	10:13	10:14	12:34	12:34	17:42	17:38	18:01	17:57	17:21	18:07
הודו, מומבאי (ח)	06:09	06:06	08:48	08:46	09:20	09:19	10:27	10:25	13:07	13:08	19:02	19:04	19:26	19:29	18:45	19:38
הודו, פונה (ח)	06:06	06:03	08:45	08:43	09:17	09:15	10:23	10:22	13:03	13:04	18:57	18:59	19:21	19:24	18:41	19:34
הונגריה, בודפשט (ק)	05:23	05:14	08:06	07:59	09:00	08:55	10:15	10:12	13:17	13:17	19:59	20:07	20:36	20:45	19:47	21:01
טורקיה, איסטנבול (ח)	04:56	04:48	07:40	07:35	08:25	08:21	09:37	09:34	12:32	12:32	19:00	19:06	19:32	19:39	18:47	19:52
יוון, אתונה (ק)	06:26	06:20	09:10	09:06	09:52	09:49	11:04	11:01	13:57	13:57	20:18	20:24	20:49	20:55	20:05	21:07
מולדובה, קישינב (ק)	05:46	05:37	08:29	08:22	09:22	09:17	10:36	10:33	13:38	13:38	20:18	20:26	20:55	21:04	20:07	21:20

לוח זמנים לשבוע פרשת אמור - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:06	06:03	08:45	08:43	09:17	09:16	10:24	10:22	13:05	13:05	19:00	19:02	19:24	19:27	18:43	19:37
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	07:28	07:35	09:12	09:15	09:55	09:58	10:47	10:49	12:56	12:56	17:24	17:16	17:58	17:50	17:00	18:03
נפאל, קטמנדו (ח)	05:23	05:18	08:04	08:01	08:40	08:37	09:48	09:46	12:34	12:34	18:39	18:42	19:05	19:09	18:24	19:20
סין, בייג'ין (ח)	05:12	05:05	07:56	07:51	08:40	08:36	09:52	09:49	12:46	12:46	19:11	19:17	19:42	19:49	18:56	20:02
סינגפור, סינגפור (ח)	06:57	06:56	09:27	09:27	09:57	09:56	11:00	10:59	13:32	13:31	19:06	19:06	19:29	19:29	18:48	19:38
פולין, ורשא (ק)	05:01	04:50	07:40	07:30	08:45	08:40	10:03	09:59	13:10	13:11	20:06	20:16	20:48	21:00	19:56	21:19
פרו, לימה (ח)	06:15	06:17	08:38	08:38	09:08	09:09	10:08	10:09	12:35	12:35	17:55	17:53	18:18	18:16	17:35	18:25
צרפת, ליון (ק)	06:25	06:16	09:08	09:02	09:59	09:55	11:14	11:10	14:14	14:14	20:51	20:59	21:27	21:35	20:39	21:50
צרפת, פריז (ק)	06:26	06:17	09:09	09:01	10:05	10:00	11:21	11:17	14:24	14:25	21:11	21:20	21:48	21:58	21:01	22:15
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:44	05:43	08:17	08:16	08:47	08:46	09:50	09:50	12:24	12:24	18:02	18:02	18:25	18:26	17:44	18:35
קנדה, טורונטו (ק)	06:06	05:59	08:51	08:45	09:39	09:34	10:52	10:49	13:50	13:50	20:26	20:33	20:57	21:05	20:14	21:19
קנדה, מונטריאול (ק)	05:39	05:30	08:22	08:16	09:13	09:09	10:27	10:24	13:27	13:27	20:05	20:13	20:40	20:48	19:54	21:03
קפריסין, לרנקה (ק)	05:53	05:47	08:36	08:32	09:16	09:12	10:26	10:24	13:16	13:16	19:33	19:37	20:02	20:07	19:19	20:19
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	05:12	05:00	07:45	07:30	09:01	08:55	10:20	10:15	13:31	13:32	20:35	20:47	21:22	21:35	20:27	21:57
רוסיה, מוסקבה (ח)	04:42	04:29	07:12	06:52	08:32	08:26	09:52	09:47	13:05	13:06	20:16	20:28	21:01	21:15	20:08	21:38
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	05:02	04:53	07:45	07:38	08:38	08:33	09:53	09:50	12:54	12:55	19:35	19:43	20:12	20:21	19:24	20:37
שווייץ, ציריך (ק)	06:06	05:57	08:49	08:42	09:42	09:38	10:57	10:54	13:59	13:59	20:45	20:53	21:18	21:27	20:34	21:43
טאילנד, בנגקוק (ח)	05:56	05:53	08:32	08:31	09:03	09:02	10:09	10:08	12:47	12:46	18:35	18:36	18:58	19:00	18:18	19:09

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵז חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמֻחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתוֹשֵׁל בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לָחֵן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תַּפְלָתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הנרות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00731
03/05/2020

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים